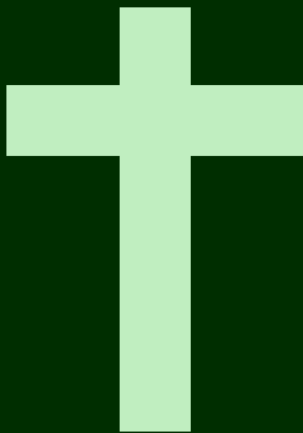

KUATE TUKU PASA

Portions of the Old Testament and The New Testament in the
Siroi Language of Papua New Guinea

KUATE TUKU PASA
Portions of the Old Testament and The New Testament in the
Siroi Language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Siroi long Niugini

copyright © 1975, 1999 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siroi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-02-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019
9d2e8659-afb4-5cca-93d8-23ebf89e1709

Contents

MULUM PASA	1
RUT	74
1 SAMUEL	80
2 SAMUEL	129
MUNE WANJE	172
YONA	173
MATEUS	177
MARKUS	236
LUKAS	271
YOHANUS	330
APOSEL	370
ROM	423
1 KORIN	450
2 KORIN	472
GALESIA	488
EFESUS	498
FILIPi	506
KOLOSI	512
1 TESALONIKA	518
2 TESALONIKA	523
1 TIMOTEUS	526
2 TIMOTEUS	533
TITUS	538
FILEMON	542
HIBRU	544
YAKOBUS	563
1 PETRUS	570
2 PETRUS	577
1 YOHANUS	581
2 YOHANUS	587
3 YOHANUS	588
YUDAS	589
DIR PASA	591

MULUM PASA

Kuate tuku mulum pasa Moses^{ng}e kuyarna

Kuate nu agañ ndende ñakmba kile-mayokkina

¹ Tugu mbol^{ng}e Kuate nu samba kilke kile-mayokkina. ² Nu kilke te-mayokna ta kilke ake baknu minna. Kule sun^{go} kilke ñakmba so^{ng}a minna le ma make sun^{go}^{ng}e kule ta kaimba minmba minna le Kuate tuku Guwa kule ta mbol^{ng}e kine promba minna.

³ Kile Kuate nu sakina: Ma purfewa ñgina le ma purfena. ⁴ Ma purfena le Kuate nu ka^{ng}ermba garena. Tanjamba nu ait armba yimyam patike likina ta ande ma purfe^{ng} tuku ande ma make tuku. ⁵ Tanjana sulumba ma purfe^{ng} ta mafe ñgina sulumba ma make ta furir ñgina. Tanjakina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait ndindo.

⁶ Kile Kuate nu sakina: Kule purkuwa sulumba ande mbol amben^{ge} ka minwa le ande iben^{ng}e minwa. Ma baknu ñgamu tan^{ge} kule ar ta tukulnikam tuku minam^{ng}at ñgina. Tanjakina ta kumu^{ng}gina. ⁷ Kuate nu ma baknu tan^{ge} te-mayokmba kule ar ta ande mbol^{ng}e ande iben^{ng}e patikina. ⁸ Patikina sulumba ma baknu ta samba ñgina. Tanjakina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait arnu.

⁹ Kile Kuate nu sakina: Kule sun^{go} iben^{ng}e minit ta ka ma ndindo mbol^{ng}e ulendikuwa le kilke pagranu prowaig ñgina. Tanjakina ta kumu^{ng}gina. ¹⁰ Kilke pagranu pronaig ta kilke ñgina sulumba kule sun^{go} ulendikina ta yu ñgina. Tanjakina sulumba ka^{ng}erka nu garena. ¹¹ Kile Kuate nu sakina: Kilke mbol tan^{ge} agañ wa^{ng}e ñak prowaig. An^{ga} yeki yeki silonu ñak, ilinzu yeki yeki tumunu ñak, kumzan^{ng} ail ti^{ng}nu tumunu ñak yeki yeki ñakmba prowaig ñgina. Tanjakina ta kumu^{ng}gina. ¹² An^{ga} yeki yeki silonu ñak, ilinzu yeki yeki tumunu ñak, ail yeki yeki ti^{ng}nu ñak ta ñakmba kilke mbol^{ng}e fare prowe likinaig le Kuate nu ka^{ng}erka garena. ¹³ Tanjana le furir promba kumba ka maratukuk ta ait ke^{ng}nu.

¹⁴⁻¹⁵ Kile Kuate nu sakina: Agañ bulu ñak samba mbol^{ng}e mayok kuwaig le bulun^{ga} kilke tugu kil^{ng}awam tuku mafen^{ng} furir walam tuku mine likuwaig. Ait ñakmba ki tuku ait, sawe tuku ait, mara tuku ait, piro tugu tuku ait ta ñakmba tumningam tuku minwaig ñgina. Tanjakina ta kumu^{ng}gina. ¹⁶ Kuate nu bulu sugo armba kile-mayokkina ta ande sun^{go} ta mafen^{ng} kulatkam tuku ande fudin^{ng} ta furir kulatkam tuku kile-mayokka mbai turmba kile-mayokkina. ¹⁷⁻¹⁸ Nu bulu kame ta samba mbol tan^{ge} kilke tugu kil^{ng}awam tuku mafen^{ng} furir walmba kulatkam tuku patike likina. Tanjana sulumba ka^{ng}erka nu garena le ¹⁹ furir promba kumba ka maratukuk ta ait bailkanu.

²⁰ Kile Kuate nu sakina: Kule sinam^{ng}e agañ abo minam tuku kuasmbi ñak mayok ke likuwaig. Sar umañ mata mayok ke lika samba kumnem^{ng}e bunga likuwaig ñgina. Tanjakina ta kumu^{ng}gina. ²¹ Nu kualega^{ng} sugo agañ abo minam tuku yeki yeki kule sinam^{ng}e likade ta ñakmba kile-mayokka sar umañ yeki yeki ñakmba turmba kile-mayokkina. Tanjamba nu ka^{ng}erka garena sulumba ²² nyaro ni^{ng}mba sani^{ng}gina: Tane tugekap sulumba kule sina yu sina ñakmba kumu^{ng}gap. Sar umañ mata kilke mbol^{ng}e tugekap ñgina. ²³ Tanjakina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait wai inum sulumba.

²⁴ Kile Kuate nu sakina: Kilke mbolŋge agan abo minam tuku yeki yeki mayok kuwaig. Aganmor tumbranok duŋekok agan yeki yeki rabmba likam tuku ta ŋakmba mayok kuwaig ŋgina. Tanjakina ta kumuŋgina. ²⁵ Nu aganmor tumbranok ŋguikok agan yeki yeki rabmba likade ta ŋakmba kile-mayokkina sulumba kanjerka garena.

²⁶ Tanjana sulumba Kuate nu man lato sakina: Kile sine tanjo kile-mayokkuba le siŋgine suk minwaig. Nane kilke tugu ŋakmba agan ndende ŋakmba kulatka gabat minwaig. Kualegan, sar uman, kilke mbolok aganmor agan yeki yeki kilke mbolŋge rabmba likade ta ŋakmba tuku gabat minwaig ŋgina. ²⁷ Tanjakina sulumba Kuate nu tanjo nuŋe suk kile-mayokkina. Nu tanjo pino turmba kile-mayokkina. ²⁸ Kile-mayokkina sulumba nyaro nikmba sanikina: Tale kiŋo kame kile-patikap le tugeka kilke tugu ŋakmba kumuŋguwaig. Tane kilke tugu ta ŋakmba kilap sulumba kulatkap. Kualegan, sar uman, aganmor ŋguikok ta mata ŋakmba kulatke likap ŋgina. ²⁹ Tanjakina sulumba nu man sanikina: Tale kanjerap. Nyamagan ŋakmba kilke mbolŋge prode ta ye tane tinget. Ilinzu tumunu ŋak ail tinu tumunu ŋak ta ŋakmba tane tuku nyamagan minamŋgaig. ³⁰ Agan ŋakmba nzu ŋak ŋak ta ye aganmor nyuwaig ŋa nane ninjen tuku. Agan nzu ŋak ŋak ta sar uman kilke mbolok aganmor nane tuku nyamagan minamŋgaig ŋgina. Tanjakina ta kumuŋgina le ³¹ Kuate nu agan ndende ŋakmba kile-mayokkina ta kanjerka ŋakmba magenu ndo minnaig le nu ndek gare torna. Tanjana le furir promba kumba ka maratukuk ta ait wai inum sulumba wai ŋgiri ndindo.

2

¹ Kile kilke samba agan ndende ŋakmba kumuŋge likinaig le piro ŋakmba kugana. ² Ait 7-nu mbolŋge Kuate nu piro ŋakmba ke likina ta piroke suglukina sulumba ³ mabtina. Ta tuku nu ait ta tukulmba kusem pilna. ⁴ Kuate Sunjo nu tanjamba samba kilke kile-mayokkina tuku.

⁵ Kuate Sunjo nu samba kilke kile-mayokkina ta nu sawe te-iben ndana tukunu agan waŋe ŋak mine ndakinaig. Agan kitek mata mbur ndanaig. Tanjo ande kilke mbolŋge tumtuwam tuku mata mine ndakina. ⁶ Ait ta mbolŋge kule nu kilke sinamŋge nzomba minna le kilke nu bisuknu minna.

Kuate Sunjo nu Eden kumamŋge piro ande wakeina

⁷ Kuate Sunjo nu tanjo wakeiyam tuku ŋa kilke tumba tamba tanjo wakeina. Wakeina sulumba tanjo ta fumbenu mbolŋge abo guwa Ntna le tanjo ta abo guwa ŋak aboŋga tinjina. ⁸ Tinjina le Kuate Sunjo nu Eden kumamŋge ki prote kumam tanje piro ande wakeina. Wakeina sulumba tanjo buk wakeina ta tumba piro ta sinamŋge pilna le minna.

⁹ Piro ta sinamŋge Kuate Sunjo nu ail magenu yeki yeki kile-mayokkina. Ail ta ŋakmba kanjerka nzali tumba alowaig le nyam tuku. Piro ta ŋgamukŋge nu ail armba turmba patikina le pronaik ta ande alonu nyumba minmba minam tuku ail ande manau magenu ŋaigonu pilenja kila palmbim tuku ail. ¹⁰ Eden kilke mbolŋge kule sunjo ande bulbulmba prona sulumba piro ta bisumba minna. Nu Eden kusremba mayok ka wai fet bailkana. ¹¹ Wainu sunjo ande nyunu Pison ta kinit kumba ka Awila kilke laipmba kinit. ¹² (Awila kilke ta gol, ail ŋair mundur mayenu, ndame magenu ŋak minit). ¹³ Wainu ande nyunu Gion ta Kus kilke laipmba kinit. ¹⁴ Wainu ande nyunu Tigris ta Asiria kilke ki prote kumam tamba kinit. Wainu ande ta nyunu Yufretis.

¹⁵ Kuate Sunjo nu tanjo ta tumba Eden piro ta mbolnje piroka kulatka minam tuku pilna sulumba ¹⁶ wam pagumba sana: Ail njakmba piro te sinamnje minig ta alonu ne nyam kumunj. ¹⁷ Ail ndindo ndo ye ne peunumba tukulnet. Ail ta manjau magenu njaigonu pilengja kila palmbim tuku. Ne ail ta tuku alonu ndanya. Mbula. Ne nyumba ta ait ta mbolnje ndo ne kumamnjgat njgina.

¹⁸ Tanjakina sulumba Kuate Sunjo nu sakina: Tanjo te nuje ndo minit. Manjau ta mayenu kuga tukunu ye tur nuje ande nu suk wakeiyamnjgit njgina. ¹⁹ Tanjamba sakina sulumba nu kilke tumba sar umanj aganjmor njakmba wakeika nunje nyu patikuwa nga kilmba tanjo ta tugum prona le nu aganjmor ta njakmba nyu yimyam ninjgina le nane nyu ta njak minnaig. ²⁰ Nu sar umanj aganjmor tumbranok nguikok njakmba tuku nyu patike likina ta tur nuje nu suk ande nda mayok kina le tanjo ta nu nuje ndo minna.

²¹ Kile Kuate Sunjo nu tango ta ginyum pak tuna le nu kinymba gilainjgina le Kuate Sunjo nu tanjo ta takelnu ande gona sulumba ndemnu tumba takelnu gona ma mbolnje tukulmba pilna. ²² Takelnu tamba nu pino ande wakeina sulumba tumba ka tanjo tugum tanje pilna le ²³ tanjo ta nu pino ta kanjgermba sakina: Ese. Aganj te ye tuku isu ye tuku ndem minit tenjen. Nu tanjo tuku njarosu mbolnje mayok ket tukunu ye nu nyun ta pino ngamnjgit njgina. ²⁴ Ta tuku tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndonj munju kile-denga minwaik. Nale njarosu ndindo mayok kanjgaik.

²⁵ Tanjo ta piyo nuje ndonj wagek minnaik ta nale kiko ndanikina.

3

Une manjau mayok kina

¹ Mbej nu yabri paknu njak minmba aganjmor njakmba Kuate Sunjonje patike likina ta nane tuku manjau lininjmba mbolnje minna. Tanjamba mbenjnge pino kusnana: Kuate nu tale ndanjmba satikina? Tale piro te tuku kumzanj ail alonu ndanyam tuku satikina e njgina le ² pino ta nu mbej tuku pasa lafumba sana: Kuga. Sile piro te tuku kumzanj ail njakmba alonu nyam tuku sasikina. ³ Nu tenjenmba sile sasikina: Tale ail ndindo piro te ngamuknje minit ta ndo alonu kiremmba ndanyap. Tale kumpekaik nga sasikina njgina le ⁴ mbej ta ndek nu sana: Tale kume nda. ⁵ Tale nyap sulumba wamdus pulutikuwa le Kuate suk manjau magenu njaigonu pilengam tuku kila njak minamnjgaik ta Kuate nu kila. Ta tuku nu tale nda nyam tuku satikina nga pino sana le ⁶ pino ta nu nuje wamdusmbi sakina: Ail ta mayenu ndo njgina sulumba nu alonu ta kanjgermba am kikonj tinja wamdus kuyar mayenu njak minam tuku nzalina le nu ail ta alonu ande purmba tumba nyina. Tumba nyina sulumba inum tumba tanjo nuje tuna le nyina. ⁷ Nale nyinaik sulumba wamdus pulunikina le nale wagek minnaik ta katesemba kila pilnaik sulumba kikonikina le fik wanjenu kilmba ngika malnu tinjinaik.

⁸ Tanjamba minnaik le furiram Kuate Sunjo nu pro piro ta sinam lika minna le nalekam zigna isnaik sulumba ail sumba kuirkinaik. ⁹ Tanjanaik le Kuate Sunjo nu tanjo ta wika sana: Ne aninge minit njgina le ¹⁰ nu ndek sakina: Ye ne tuku zigna ismba wagek minet te kuru-kuruka kuirket njgina le ¹¹ nu ndek kusnana: Ne wagek minit ta imanje sanat e? Ne ail alonu tale peunikmba tukultiken ta nyat e njgina le ¹² tanjo ndek lafumba sana: Pino ye ndonj minam tuku ye sina nuje ail alonu ta tumba sat le nyit njgina. ¹³ Tanjakina le Kuate

Sunjo nu pino ta kusnana: Ne ndanam tanawat ngina le nu lafumba sana: Mbenjge ye yabriyat le nyit ngina.

Kuate nu nane kasurningina

¹⁴ Kile Kuate Sunjo ndek mbenj ta sana: Ne manjau ta kat ta aganjmor njakmba ngamuknje ye ne kasurnumba te-yamoknamngit. Ne mara mindek fungulmbi ndo lika kilke kutur nyumba tanjamba minmba ma ma kumamngat.

¹⁵ Tale pino ta ndonj tale ngamuknje gubra pili le tale munju ngueu njak minamngaik. Ne tuku kutu pino tuku kutu nane mata tanjamba munju ngueu njak minamngaig. Nu ne tuku gabat to fetkuwa le ne nu tuku kupe tugunu makewamngat ngina.

¹⁶ Tanjakina sulumba nu ndek pino ta sana: Ne kinjo kile-patinu ait mbolnje ye ne ngaro rar sunjo tini le tamngat ta ne manj tango nanje nzalinamngat. Ne nu tuku minje kumnemnje mina le nunje ne kulatka minamngat ngina.

¹⁷ Tanjakina sulumba nu ndek Adam sana: Ne piyo nanje tuku minje ismba dubimba ail alonu peutikmba tukultiken ta tumba nyat tukunu ye ne tuku nga kilke kasuramngit. Ne nyamaganj te-silikam tuku piro karenjka tumba nyamngat. Ne mara mindek tanjamba minmba ma ma kumamngat. ¹⁸ Kilke te mbolnje anga njaigonu prowé likuwaig le ne fare fare ilinzu sota nyumba minamngat. ¹⁹ Ta tuku ne piro karenjka ngarosu mundunuwa le kilke mbolnje nyamaganj te-silika nyamngat. Tanjamba minmba ma ma ne luka kilkek sinam kanjat. Ye ne kilkembali wakeinin tukunu ne tuku ngarosu ta kilke. Ne manj luka ta sinam kumba kilke kuilkamngat nga tango sana.

²⁰ Adam nu piyo nunje nyunu Eva ngina. Nyu ta tugunu tenjenmba: Nu tanjo pino njakmba tuku ina nanjine.

²¹ Kuate Sunjo nu aganjmor ngaronumbi tawi wakeika Adam nale piyo nunje ndonj tingine nikina.

Kuate nu Adam le Eva pitaikina le kilim kinaik

²² Tanjana sulumba kile Kuate Sunjo nu sakina: Tanjo nu manjau magenu njaigonu pilengam tuku kila palet tukunu nu sine tanjanj minit. Nu minmba minam tuku ail alonu ta turmba nyuwa sulumba minmba minikat ngina.

²³ Nale tanjapekaik nga Kuate Sunjo nu nale Eden piro ta sinamnge pitaika kukulnikina le kilke tumba tanjo wakeina ta mbolnje piroka minnaik.

²⁴ Tanjamba minnaik le tanjo nu ail alonu nyumba minmba minam tuku ta tugum kakat nga Kuate nu nunje enjel afu kukulningina le Eden piro ki prote kumam tanje ndin tukulmba ail ta ngaikinaig. Kame bagi sunjo pa bulu njak ta turmba tanje pilna le kuanyi-kuanyingina minna.

4

Kume manjau mayok kina

¹ Adam nu piyo nunje Eva ndonj minnaik sulumba pino ta buk fungul njakna sulumba kinjo te-pilmba sakina: Sunjonje ye sinzanjat le ye kinjo ande te-pilit ngina. Tanjakina sulumba nu kinjo ta nyunu Kain ngina.

² Tanjamba minnaig ma ma nu manj kinjo ande te-pilna ta nyunu Abel ngina. Kinjo ta sunjoka nu sipsip kulat tanjo mayok kina le aba nunje nu mara mindek nyamaganj piroka minanu.

³ Minnaig ma ma mara ande aba nunje nu nyamaganj afu kilmba Sunjo atraukam tuku patikina le ⁴ maib nunje nu sipsip mulum mayenu ande balemba ndemnu kuya njak ta tumba nu mata Sunjo atraukam tuku pilna.

Pilna le Sunjo nu kanjermba ndek Abel tuku garena sulumba ⁵ Kain tuku atrau aganj ta kanjermba Kain tuku gare ndana le Kain nu gubra kagli Njka aijel pasi kume ngurngurkina. ⁶ Tanjana le Sunjo nu ndek Kain kusnana: Ne ndanam tuku gubranate e? Ndanam ne tuku aijel pasi kume ngurngurkate e? ⁷ Ne manjau mayete kande ye ne tuku gare-gareket kande. Ne manjau njayote tuku nu une ta ne kainuma te-ibenjnuwa nga ne kagmate ta ne sanjri tinga une ta te-ibenjmba te-siwa nga sana. ⁸ Tanjaka sana le Kain nu maib nuje wika sana: Sile piro mbol nzi kap ngina. Tanjamba nale kinaik ka piro mbol tanje Kain nu tinga maib nuje balena le kumna.

⁹ Tanjana le Sunjo nu Kain kusnana: Maib nanje aninge minit ngina le nu ndek sana: Iyo. Ye nu kanjer ndawit. Ndanam saka maib yije tuku kusnayate? Ye nu tuku kulat tanjo kuga ngina le ¹⁰ Sunjo nu ndek sana: Ne sinjka manjau njayonu kat. Maib nanje tuku ndare kilke mbolnje kutuwat ta witite le iset. ¹¹ Nu tuku ndare kutuwat ta kilke tenje ndare ta biyat. Ta tuku ye ne kasurnumba pitaini le ne ma te mbolnje mine nda. ¹² Ne kilke mbolnje nyamagan njguka ta alowe nda. Ne mara mindek tumbraj tumbraj njakmba kine promba minamngat nga sana.

¹³ Tanjakina le Kain ndek lafumba Sunjo sana: Ta tuku lafunu ye pa ta kurawam kumu nj kuga. ¹⁴ Ne kilke te mbolnje ye pitaiya le ye ne ndon mine ndaka kine promba minamngit. Tanjo andenje ye ndinje kanjeryuwa sulumba ye baleyuwa le kumamngit ngina le ¹⁵ Sunjo nu Kain sana: Kuga. Tanjo inum ne balenuwa ta ye lafumba nu tuku kuasmbi 7 bale farnjngamngit ngina. Tanjakina sulumba Sunjo nu tanjo ande Kain kanjermba ndabalewa nga nu tuku ngarosu mbolnje peuka suku kuyar ande pilna.

¹⁶ Tanjana le Kain nu Sunjo kusremba ka Eden ma ki prote kumamngje minna. Ma tugu ta nyunu Kine Pro.

Kain tuku ndare

¹⁷ Kain piyo nuje nu kinjo ande nyunu Enok te-pilna. Tanjamba minnaig ma ma Kain nu tumbraj sunjo ulmba wande patikina sulumba tumbraj ta mata nyunu Enok ngina. ¹⁸ Enok tuku kinjo nuje nyunu Irad. Irad nu kinjo ande nyunu Mehuyal te-pilna. Mehuyal nu kinjo ande nyunu Lamek te-pilna.

¹⁹ Lamek nu pino armba kilna ta ande nyunu Ada ande Zila. ²⁰ Ada nu kinjo ande nyunu Yabal te-pilna. Yabal nu makau kulatkade kuasmbi ta tuku mbunj nanjine. Nane kinenumba baibai patika minanu. ²¹ Mambo nuje nyunu Yubal nu gita le tabu tabu usrede kuasmbi ta tuku mbunj nanjine. ²² Zila nu kinjo ande nyunu Tubal-Kain te-pilna. Tubal-Kain nu ain yeki yekimbi piro aganj sunjomba wakeikanu. Zila nu kulim ande turmba te-pilna ta nyunu Nama.

²³ Mara ande Lamek nu piyo kat nuje sanikina: Ada le Zila tale isap. Kinjo ande ye katyina le ye nu balewen le kumna. ²⁴ Tanjo ande Kain balewa ta lafumba tanjo 7 bale faramngajig. Tanjo ande ye baleyuwa ta lafumba tanjo 77 bale faramngajig ngina.

Abel kumna ta tuku lafuknu Set prona

²⁵ Adam le piyo nuje nale manj kinjo ande te-pilnaik sulumba Eva nu sakina: Kain nu Abel balena le kumna. Kile Kuatenje kinjo ande ye sat le kinjo ta Abel tuku ma tamngat ngina sulumba nu kinjo ta nyunu Set* ngina.

* 4:25: Set nyu ta tugunu Lafunu

²⁶ Set nu sunḡokina sulumba pino ande tina. Pino ta kiḡo ande nyunu Enos te-pilna. Ait ta mbolḡge taḡgo pino nane Sunḡo tuku nyu te-dunḡam tuku tugu pilnaig.

5

Adam tuku ndare

¹⁻² Kuate nu taḡgo pino nuḡe suk kile-mayokkina. Nu taḡgo pino turmba kile-mayokkina sulumba nyaro nikmba nyu ta taḡgo ḡgina. Adam tuku ndare tuturmba teḡenmba kina.

³⁻⁵ Adam nu yar 130 ḡak minna sulumba kiḡo ande nuḡe suk te-pilna. Nu kiḡo ta nyunu Set ḡgina. Taḡana sulumba Adam maḡ lato yar 800 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 930 kusrena sulumba nu kumna.

⁶⁻⁸ Set nu yar 105 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Enos te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 807 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 912 kusrena sulumba nu kumna.

⁹⁻¹¹ Enos nu yar 90 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Kenan te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 815 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 905 kusrena sulumba nu kumna.

¹²⁻¹⁴ Kenan nu yar 70 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Mahalalel te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 840 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 910 kusrena sulumba nu kumna.

¹⁵⁻¹⁷ Mahalalel nu yar 65 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Yaret te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 830 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 895 kusrena sulumba nu kumna.

¹⁸⁻²⁰ Yaret nu yar 162 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Enok te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 800 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 962 kusrena sulumba nu kumna.

²¹⁻²⁴ Enok nu yar 65 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Metusala te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 300 minmba Kuate biye demba minna. Taḡamba nu kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 365 kusrena sulumba Kuate ndoḡ sail maḡyena le Kuatenḡe nu ḡgarosu ḡak tina. Nu kume ndakina.

²⁵⁻²⁷ Metusala nu yar 187 ḡak minna sulumba kiḡo ande nyunu Lamek te-pilna. Te-pilna sulumba nu maḡ lato yar 782 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 969 kusrena sulumba nu kumna.

²⁸ Lamek nu yar 182 ḡak minna sulumba kiḡo ande te-pilmba sakina: ²⁹ Sunḡo nu kilke te kasurna le sine piro karenḡka wamduḡ pitisiḡgit. Kiḡo te sine tuku wamduḡ bul sersingamḡgat ḡgina. Taḡakina sulumba kiḡo ta nyunu Noa* ḡgina. ³⁰⁻³¹ Lamek nu maḡ lato yar 595 minmba kiḡo kulim afu turmba kile-patikina. Nuḡe yar ulendimba 777 kusrena sulumba nu kumna.

³² Noa nu yar 500 kusrena sulumba kiḡo keḡmba kile-patikina ta ande nyunu Sem ande Ham ande Yafet.

6

Une maḡau sunḡokina

¹ Taḡo pino tugeka sili-silinaig sulumba kulim kame kile-patike likinaig le ² Kuate tuku kuasmbi nane kulim kame ta kaḡgerkinaig. Kulim kame

* **5:29:** Noa nyu ta tugunu Wamduḡ Bulok

ta ngarosu tumail pasi magenu ndo le nzaliningina le nane ndon minnaig.
³ Tanjanaig le Sunjo nu sakina: Tanjo nane ngarosu ndo. Nane minmba mine nda. Ye nane tuku ait kuerkamngit. Nane tuku yar 120 ndo palmbimngit ngina.

⁴ Kuate tuku kuasmbi nane pino kame ndon minnaig sulumba tanjo sugo sanjriku kile-patikinaig. Ait ta mbolnge ngumneja mata tanjo sugo sanjri jak ta kilke te mbolnge mine likinaig. Nane sanjri sugo nyu jak minnaig.

Kuate nu waj kusam tuku Noa sana

⁵ Tanjo pino jakmba nane manau njaigonu kumba wamdu mata njaigonu ndo kumba minanu le Sunjo nu nane kanjerka ⁶ ngamunggal rarmba wamdu tatrakina sulumba sakina: Ndanam saka ye tanjo pino kile-mayokka kilke te mbolnge patiken a. ⁷ Ye kile tanjo pino jakmba sar umaj aganjmor tumbranok nguikok kilke te mbolnge ma gurenmba kile-ngisike suluwamngit. Ye yije wakeika kile-mayokken ta kile ye wamdu tatrakate ngina. ⁸ Tanjakina ta Sunjo nu Noa tuku manau kanjermba nu ndo nzalina.

⁹⁻¹⁰ Noa nu tanjo purfen nu mayenu. Nu Kuate ndon sail mayena. Nu tuku kinjo kenmba ta Sem Ham Yafet. Noa tuku ait mbolnge tanjo pino jakmba manau njaigonu ndo ke lika minnaig ta nane ngamuknge Noa ndo manau purfen nu dubimba minna. ¹¹ Kilke te mbolnge Kuate am mbolnge manau njaigonu ta tumbran kilke jakmba kumungina le nangine tanjo afu njaigo siglika minnaig.

¹² Kuate nu tanjo pino ta tuku manau njaigonu kanjerka nane tuku unenge tumbran jakmba njaigo siglikina ta nu kanjerkina sulumba ¹³ nu ndek Noa sana: Ye tanjo pino jakmba pitaike suluwamngit. Nangine nangine tanjo afu njaigo siglikade le nane tuku manau njaigonu ta kilke tugu jakmba kumungade tukunu ye nane jakmba kile-ngisikamngit. ¹⁴ Ta tuku ne ail magenu pikmba waj inum wakeimba kusa. Kusmba wandenu pilmba sinanu afu pugurke lika sulumba waj ta sinamnge kilimnge gulgol danja le tiknguwa. ¹⁵ Waj ta tenjmba wakeiya. Kuenu mita 130 wakeiya. Sunjonu mita 22 wakeiya. Ngirpenu arnej mita 13 wakeika. ¹⁶ Tanjamba ne funu tukula sulumba ngirpenu mbol ta tukul ndawa. Wai dagol ndindo burok waj laipmba pale le waj sinanu purfen nu minwa. Ngirpenu mbolnge malanga wakeimba pale sulumba sinamnge mbain armba kusa le waj sinanu kenmba minwaig. Ande mbolnge ande ngamunge ande ibenngge minwaig. ¹⁷ Yenge saki le kule sunjo prowa sulumba tanjo pino jakmba kilke mbol agan ndende jakmba songuwa le butoka ngisike suluwamngig ta ¹⁸ ye ne ndon wamdu ulendika sinja son pasa sanet ta ye sinja kumuwamngit. Ne, piyo nanje, kinjo kat nanje, rujan kat nanje tane jakmba waj pongap sulumba ¹⁹ agan nyunu mindek abo minig ta mata turmba kilmba waj pongap. Ar ar pailnu pangarnu nane abo minam tuku kilmba patika. ²⁰ Sar umaj yeki yeki aganjmor tumbranok nguikok ta jakmba ar ar kilmba waj pongap. ²¹ Tanjine nyamagan aganjmor tuku nyamagan yeki yeki turmba kilmba patikap nga Noa sana.

²² Tanjakina le Noa nu Kuate tuku minje dubimba tanjamba ndo kina.

7

Kule sunjo prona

¹ Kile Sunjo nu Noa sana: Ye tanjo pino jakmba kanjerket ta nane ngamuknge nenje ndo manau purfen nu jak minit le ye ne kagmanet. Ta

tuku kile ne nanje gageu turmba wan ta pongap ngina. ² Aganmor nyam tuku atraukam tuku ta ar ar pailnu 7 pangarnu 7 kilmba wan mbolnje patika. Aganmor tane pintinjen ta armba ndo pailnu pangarnu kila. ³ Sar umanj ar ar pailnu 7 pangarnu 7 kila. Agan njakmba tumunu minam tuku kila. ⁴ Kusem ndindo te kugawa le ye saki le sawe sunjokanu ki 40 furir 40 piymba minamngat. Sawe ta mbolnje ye agan wakeiken le abo minig ta njakmba ma gurenmba kile-ngisike suluwamngit ngina. ⁵ Sunjo nu Noa wam paguna ta Noa nu minje kumumba tanjamba ndo kina. ⁶ Noa nu yar 600 njak minna le kule sunjo ta promba kilke songina.

⁷ Noa, kinjo kat nunje, piyo nunje, rugan kat nunje nane kule prowamngat nga wan ponginaig. ⁸ Sar umanj aganmor nyam tuku pinkam tuku ⁹ ar ar pailnu pangarnu nane Kuate nu Noa wam paguna ta kumumba Noa ndonj wan ponginaig. ¹⁰ Wan ponginaig le kusem ndindo kugana le kule sunjo ta kilke mbol prona.

¹¹ Noa tuku yar 600 tambun arnu ait 17 ait ta mbolnje kilke puluke lika kule sugokanu bulbulmba kilke mbolnje prowe likinaig. Samba mata puluka sawe sunjokanu piyna. ¹² Ki 40 furir 40 sawe ta pur ndamba piymba minna. ¹³ Ki ait ndui ta mbolnje Noa nunje piyo nunje kinjo kat nunje Sem Ham Yafet nunje rugan kat nunje kenmba ndonj nane wan ponginaig. ¹⁴⁻¹⁵ Sar umanj aganmor tumbranok nguikok nane yeki yeki ar ar njakmba Noa nane ndonj wan ponginaig. ¹⁶ Kilke mbol agan nyu mindek pailnu pangarnu Kuate buk sana ta kumumba wan ponginaig. Tanjanaig le Sunjonje malanja tukulna.

¹⁷ Sawe ta mara 40 piymba minna le kule ta nzomba wan te-faitna. ¹⁸ Tanjamba kule nzomba mbolka wan te-faitna le kule mbol mbol lika minna. ¹⁹ Kule sunjo nayomba tabe sugo funu basleninjmba binj njakmba kile-butokina. ²⁰ Kile-butokina sulumba manj kule mbolke nayomba mita 7 mbolnje kumungina. ²¹ Sar umanj aganmor tumbranok nguikok agan njakmba kilke mbolnje likinaig tuku tanjo pino njakmba turmba butoka ngisike sulu-naig. ²² Agan nyunu mindek kilke mbolnje mabsen njak ta njakmba kume sulu-naig. ²³ Sunjonje kilke mbol mbal njakmba ma gurenmba kile-ngisike sulu-na. Tanjo pino sar umanj aganmor tumbranok nguikok agan afu mine ndakinaig. Noa nane ndo wan sinam tanje abo minnaig.

²⁴ Kule ta tambun 5 mara 150 tanjamba kilke mbolnje iben ndaka sunjokanu minna.

8

Kule sunjo ta iben kina

¹ Kuate nu Noa nane aganmor ndonj wan sinam tanje minnaig ta nu sina so ndana. Nu nane idusninjmba minna sulumba bubre sakina le pinderka kule muku serna. ² Tanjamba nu kilke mbolnje kule bulbulnaig ta mata tukulningina sulumba samba mata tukulna le sawe ta kugana. ³ Tambun 5 ta sinamnje kule ta iben-ibenjmba minna. ⁴ Tanjamba minna ka ka tambun 7 ait 17 mbolnje wan ta ndeka Ararat binj mbol tanje minyokina. ⁵ Kule iben-ibenjmba minna le tambun 10 ait 1 mbolnje binj funu afu mayok kinaig.

⁶ Mara 40 kinaig le Noa nu bubre malanga fudinndo ta talka ⁷ kal ande kukulna le nu kule parakuwa nga ta tairnga kine promba minmba luka pro ndana. ⁸ Tanjana le Noa nu kilke buk parakina e nga idusna sulumba gami ande kukulna le kina ⁹ kumba ka kule ndo minna le tinja mabtam tuku ma

kugatok le nu maŋ luka waŋ tugum ta prona. Prona le Noa ndek wai kuitka tumba waŋ sinamŋe pilna.

¹⁰ Minna ma ma kusem ndindo kina le nu gami ta maŋ kukulna le kina ¹¹ kumba ka furiram maŋ luka olif waŋenu abonu purmba tina ta nzoŋga tumba luka nu tugum ta prona. Taŋana le Noa nu ail waŋe ta kaŋgermba kule buk ibeŋ ket ŋga idusna.

¹² Minna ma ma maŋ kusem ande kugana le maŋ gami ta kukulna le kina sulumba maŋ luka pro ndana. Nu nduiye kina. ¹³ Noa tuku yar 601 tambun ndindo ait ndindo mbolŋge kule kilke mbolŋge ta parakina le Noa nu wande funu buromba burok tambu mambilmba kilke kaŋgerna ta parakina. ¹⁴ Tambun arnu ait 27 mbolŋge kilke paraka kareŋgina.

¹⁵ Kile Kuate nu Noa sana: ¹⁶ Ne, piyo nane, kiŋo kat nane rukan kat nane tane ŋakmba waŋ mbolŋge mayok ka ibeŋ kape. ¹⁷ Agaŋmor ŋakmba tane ndoŋ minig ta sar umaŋ turmba ŋakmba kilmba kile-ibeŋkap. Taŋawap le nane tugeka kilke ŋakmba kumuŋge likamŋgaig ŋgina. ¹⁸ Taŋakina le Noa, nuŋe kiŋo kat nuŋe, piyo nuŋe, rukan kat nuŋe nane ŋakmba ibeŋ kinaig. ¹⁹ Sar umaŋ agaŋmor ŋakmba kilke mbolŋge likinaig tuku ta nyu mindek nane mata ibeŋ kinaig.

Noa nu Sunjo tuku atraukina

²⁰ Ibeŋ kinaig le Noa nu Sunjo tuku idusmba ndame afu kilmba atraukam tuku pa laŋlaŋ wakeina. Wakeina sulumba sar umaŋ agaŋmor nyam tuku ndui ndui kilmba bale farmba pa laŋlaŋ ta mbolŋge patika Sunjo atraukam tuku pasokina le ugmba usarkinaig. ²¹ Usarkinaig le Sunjo nu mundur mayenu ta kamusna sulumba nu garena le wamdusmbi sakina: Taŋgo pino nane maŋ mbarwaig ta ye kilke te maŋ ŋayo siliwe nda. Nane kiŋo ndo wamdus ŋaigonu ŋak sugoka taŋamba ndo minig. Ye buk agaŋ abo minnaig tuku ta ŋakmba kile-ŋgisike suluwen ta ye maŋ taŋawe nda. ²² Kilke te minwa le nyamagan ŋgunu tuku ait, nyamagan mayekam tuku ait, sawe tuku ait, ki tuku ait, mafen tuku ait, furir tuku ait ta ŋakmba kugawe nda. Mara mindek muŋgu dubika minmba minamŋgaig ŋgina.

9

Kuate nu Noa ndoŋ wamdus ulendikina

¹ Kuate nu Noa nuŋe kiŋo kat nuŋe turmba nyaro pasa niŋge lika saniŋgina: Tane kiŋo kulim kile-patikap le tane tuku ndare mbolŋge kilke te kumuŋguwaig. ² Ye kile agaŋ ndende ŋakmba tane kulatkam tuku tinget. Sar umaŋ kilke mbolok agaŋmor kualegan ŋakmba tane tuku kuru-kuruka minamŋgaig. ³ Agaŋ ŋakmba likade ta tane tuku nyamagan minig. Ye buk ilinzu ŋakmba tinŋen taŋamba ndo kile agaŋmor ŋakmba tinget. ⁴ Tane agaŋmor ndemnu ndare ŋak ŋak ndanyap. Mbulap. Ta ndaŋam? Ndare ta nuŋe abo tugu. Ta tuku tane ndanyap. ⁵ Taŋgo andeŋge ko agaŋmor andeŋge taŋgo inum balewa le kumwa ta nu mata kumamŋgat. ⁶ Kuate nu taŋgo pino kile-mayokkina ta nuŋe suk. Ta tuku taŋgo andeŋge taŋgo inum balewa ta nu mata kumamŋgat. ⁷ Ye tane satinget: Tane tugeka kiŋo kulim kile-patikap le kilke kumuŋguwa ŋgina.

⁸ Taŋakina sulumba Kuate nu Noa nuŋe kiŋo kat nuŋe ndoŋ teŋemba saniŋgina: ⁹ Tane isap. Ye kile tane ndoŋ wamdus ulendika siŋka son pasa satinget te ye siŋka kumuwaŋgit. Ngunneŋga tane tuku ndare mbolŋge

mata pasa te kumuwanngit. ¹⁰ Sar umanj aganjmor tumbranok nguikok kilke mbolok aganj jakmba abo minig tane ndon waj mbolnge iben kinaig ta nane mata tane jakmba tuku pasa te saket. ¹¹ Ye manj kule sunngombi aganj ndende jakmba kile-ngisike nda. Kule sunngonge kilke manj njayo siliwe nda ngina.

¹² Tanjakina sulumba nu manj lato saningina: Ye kile tane jakmba ndon wamdus ulendiket. Mara mindek tanjamba minmba minamngit. ¹³ Ta tuku ye kile wanzu kuambor tananj gau mbolnge pilet. Kilke mbol mbal jakmba nane wanzu ta kanjerwaig sulumba pasa te idusamngai. ¹⁴ Yenge wi le gau tinjuwa le wanzu prowa ta ¹⁵ ye sinjka son pasa satinget te idusamngit. Kule sunngo manj promba tane jakmba kile-ngisike nda. ¹⁶ Wanzu ta gau mbolnge minwa le ye kanjeri sulumba pasa te idusamngit. Ye sinjka son pasa te aganj jakmba ngarusu njak abo minig ta tane satinget ta sinjka kumuwanngit. ¹⁷ Ye kilke mbol mbal jakmba ndon wamdus ulendika wanzu kuambor tananj pilet ngina.

¹⁸ Noa tuku kinjo kame waj mbolnge iben kinaig ta nyu kat nanjine Sem Ham Yafet. Kanan nu Ham tuku kinjo. ¹⁹ Noa tuku kinjo kame kenj ta nane tuku ndare tugeka kile sine kilke mbol mbal jakmba mineg.

Noa nu Ham kasurna

²⁰ Noa nu nyam piro ndo kumba minna tuku. Nunge tugu pilmba grep piro ande ngukina. ²¹ Mara ande nu grep kule afu nyina le grep kulenge balena le nginnganka baibai sinamnge tawi kuklikina le wagek kinymba minna. ²² Tanjana le Kanan mam nuje Ham nu mam nuje wagek kinymba minna ta kanjerna sulumba nu ndek kumba ka aba kat nuje sanikina le ²³ Sem nale Yafet ndon nale ndek tawi ande tumba kaika ngumnem-ngumnem baibai sinam kumba mam nakile kainaik. Nale mam nakile wagek minna ta kanjeram mbulmba tumail te-sinaik.

²⁴ Kile Noa nu ngaro purfena le kinjo ngribik wam kina ta kubenaik le isna sulumba nu ndek sakina: ²⁵ Ye kile Kanan kasuri le nu nuje tira kame kumnemnge nane tuku sanzal tanjo piroka minamngat ngina.

²⁶ Tanjakina sulumba nu manj lato sakina: Sine Sunjo tuku nyu te-dungube. Nu Sem tuku Mbara. Kanan nu Sem kumnemnge nu tuku sanzal tanjo piroka minamngat. ²⁷ Kuatenge Yafet sinzanjwa le nu tuku ndare tugekamngat. Nu tuku mbuj kame Sem tuku mbuj kame ndon ulendika minwaig le Kanan nu Yafet kumnemnge nu tuku sanzal tanjo piroka minamngat ngina.

²⁸ Kule sunngo ta kugana le Noa nu manj lato yar 350 minna. ²⁹ Nuje yar ulendimba ta 950 kusrena sulumba nu kumna.

10

Noa tuku ndare

¹ Noa tuku ndare ta tenjmba. Noa tuku kinjo kenjmba ande nyunu Sem ande Ham ande Yafet. Kule sunngo iben kina le nane kenj ta kinjo afu kile-patikinaig.

Yafet tuku ndare

² Yafet tuku kinjo kat nuje nyu nanjine ta tenjmba. Gomer, Makok, Madai, Yawan, Tubal, Mesek, Tiras. Ngumnenga nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbuj kat nanjine tuku nyu ta tumba nanjine tumbranj yimyam kilmba minnaig.

³ Gomer tuku mbuj kat nuje ta Askenas mbal Rifat mbal Tokarma mbal.

⁴ Yawan tuku mburj kat nuŋe ta Elisa mbal Spen mbal Siprus mbal Rodes mbal. ⁵ Nane yu make tumba minig mbal le nuy mbolŋge minig mbal ta tuku mburj nanjine.

Yafet tuku ndare ta taŋamba ndo. Nane tuku tumbranj yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

Ham tuku ndare

⁶ Ham tuku kiŋo kat nuŋe nyu nanjine ta teŋenmba. Kus, Isip, Libia, Kanan. Ngumneŋga nane tuku ndare tugekinaig sulumba mburj kat nanjine tuku nyu ta tumba nanjine tumbranj yimyam kilmba minnaig.

⁷ Kus tuku mburj kat nuŋe ta Seba mbal Awila mbal Sabta mbal Rama mbal Sabteka mbal. Rama tuku mburj ta Zeba mbal Dedan mbal.

⁸ Kus tuku kiŋo ande nyunu Nimrod. Nimrod nu kame bumba tumbranj afu kilke yaika kilmba minna tukunu nu gabat sungo mayok kina. ⁹ Nu Sungoŋge turna le nu kanzerek taŋgo minna. Ta tuku nane afu nanjine nanjine teŋenmba sakade. Sungoŋge ne turnuwa le kanzerek taŋgo Nimrod suk minamŋgat ŋgade.

¹⁰ O buk Nimrod nu Babilonia kilke ta tuku tumbranj keŋmba kulatkina. Tumbranj keŋmba ta ande nyunu Babilon ande Ereke ande Akad. ¹¹ Nu Babilonia kilke kusremba Asiria kina sulumba tumbranj sugo baikamba ninde lika wande patike likina. Tumbranj sugo ta ande nyunu Nineve ande Rehobot-Ir ande Kala ande Resan. ¹² Resan nu Nineve le tumbranj sungo Kala ŋgamu-ŋgamuŋge minna.

¹³⁻¹⁴ Isip tuku mburj kat nuŋe ta Lidia mbal Anam mbal Leab mbal Naftu mbal Patrus mbal Kaslu mbal Kreta mbal. Kreta mbal nane Filistia mbal nane tuku mburj nanjine.

¹⁵ Kanan nu kiŋo armba ŋak minna. Kiŋo mulum ta Sidon ande nyunu Het. Ngumneŋga nale tuku ndare tugekinaik sulumba mburj kat nanjine tuku nyu ta tumba nanjine tumbranj yimyam kilmba minnaig. ¹⁶⁻¹⁸ Kanan nu Yebus mbal Amor mbal Girkas mbal Hiwi mbal Arka mbal Sini mbal Arwat mbal Semar mbal Hamat mbal nane tuku mburj nanjine. Kanan tuku tumbranj mboŋ nane sili-silinaig le ¹⁹ nane tuku tumbranj mboŋ makenu ande kumba ka Sidonŋge tiŋgina le ande kumba ka Gerarŋge tiŋgina. Gerar tumbranj ta Gasa tumbranj patumba. Tumbranj make ki prote kumam kina ta kumba ka Sodom, Gomora, Atma, Seboimŋge tiŋgina. Seboim tumbranj ta Lasa tumbranj patumba minna.

²⁰ Ham tuku ndare ta taŋamba ndo. Nane tuku tumbranj yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

Sem tuku ndare

²¹ Yafet aba nuŋe Sem nu Hibru mbal ŋakmba tuku mburj nanjine. ²² Sem tuku kiŋo kat nuŋe tuku nyu ta teŋenmba. Elam, Asur, Arpaksad, Lud, Aram. Ngumneŋga nane tuku ndare tugekinaig sulumba mburj kat nanjine tuku nyu ta tumba nanjine tumbranj yimyam kilmba minnaig.

²³ Aram tuku mburj ta Us mbal Hul mbal Geter mbal Mesek mbal.

²⁴ Arpaksad tuku kiŋo nuŋe nyunu Sela. Sela tuku kiŋo nuŋe nyunu Eber. ²⁵ Eber nu kiŋo armba kile-patikina ta ande nyunu Pelek. Pelek tuku ait mbolŋge taŋgo pino ŋakmba sili-silinaig. Eber tuku kiŋo ande nyunu Yoktan.

²⁶⁻²⁹ Yoktan tuku mburj ta Almodad mbal Selef mbal Hasarmawet mbal Yera mbal Hadoram mbal Usal mbal Dikla mbal Obal mbal Abimael mbal Seba mbal Ofir mbal Awila mbal Yobab mbal. Nane ŋakmba Yoktan tuku

ndare. ³⁰ Nane tuku ma tugu makenu ta Mesanġe tinġa laipmba kumba ka Sefarġe tinġina. Sefar tumbran ma taknu ki prote kumamġe minna.

³¹ Sem tuku ndare ta taġamba ndo. Nane tuku tumbran yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

³² Taġo kuasmbi ġakmba ta Noa tuku ndare. Kule sunġo kugana le Noa tuku kiġo kat nuġe tuku ndare puluka tugekina. Nane ken ta kilke mbol mbal ġakmba tuku mbuġ kat nanġine.

11

Kuate nu taġo tuku mane tugu mbilniġe likina

¹ O buk tugu mbolġe taġo pino kilke ġakmba mbolġe pasa ndindo aġaġ ndende ġakmba nyu ndindo saka minnaig. ² Nane ki prote kumamġe kine promba minnaig. Taġamba minnaig ma ma mara ande nane kinaig ka Babilonia tuku ma gutoġ ande mbol pronaig sulumba nane taġe tumbran ulnaig. ³ Taġamba nane nanġine nanġine sakinaig: Sine kilke kilmba pasoka ndame wakeikube le karenġuwaig ġginaig. Nane taġamba wakeikinaig sulumba wande palmbim tuku gulġol ta tumba ndame ta pisneniġinaig le ndame ta denġinaig.

⁴ Kile nane ndek sakinaig: Sine tumbran sunġo ande ulmba wande patikube sulumba wande sunġo kuen ġayo ande pilbe. Funu ka samba kirewa. Taġamba sine nyu ġak minbe sulumba sili-silimba ma tugu ġakmba kine ndakube ġginaig.

⁵ Nane wande ta pilnaig le Sunġo nu nane tumbran ulmba wande kuen ġayo pilnaig ta kanġeram ndekina sulumba ⁶ sakina: Taġo pino nane ndare ndindo pasa kuale ndindo. Nane maġau te tugu pilmba kade ta ġgumneġa nanġine nzali dubimba maġau afu kam tuku sakuwaig sulumba ta kamġaig. ⁷ Ta tuku sine ndek kab sulumba taġo tuku mane tugu mbilniġbe le nane nanġine nanġine pasa katese ndawaig ġgina.

⁸ Taġakina sulumba Sunġo nu taġo pino ġakmba tugena le nane wande piro sunġo ta kusremba sili-silimba kilke tugu ġakmba mbol kine likinaig. ⁹ Tumbran sunġo ta nyunu Babilon ġginaig. Ma ta mbolġe Sunġo nu nane tuku mane tugu mbilniġe likina le nane sili-silimba kilke tugu ġakmba mbol kine likinaig.

Sem tuku ndare

¹⁰ Sem tuku ndare tuturmba teġenmba kina. Kule sunġo ta ibeġ kina le yar arma kinaig le Sem nu yar 100 ġak minmba kiġo ande nyunu Arpaksad tepilna. ¹¹ Te-pilna sulumba nu maġ lato yar 500 kusremba kiġo kulim afu turmba kile-patikina.

¹² Arpaksad nu yar 35 ġak minna sulumba kiġo ande nyunu Sela te-pilna. ¹³ Te-pilna sulumba nu maġ lato yar 403 minmba kiġo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁴ Sela nu yar 30 ġak minna sulumba kiġo ande nyunu Eber te-pilna. ¹⁵ Te-pilna sulumba nu maġ lato yar 403 minmba kiġo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁶ Eber nu yar 34 ġak minna sulumba kiġo ande nyunu Pelek te-pilna. ¹⁷ Te-pilna sulumba nu maġ lato yar 430 minmba kiġo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁸ Pelek nu yar 30 njak minna sulumba kiŋo ande nyunu Reu te-pilna. ¹⁹ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 209 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²⁰ Reu nu yar 32 njak minna sulumba kiŋo ande nyunu Seruk te-pilna. ²¹ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 207 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²² Seruk nu yar 30 njak minna sulumba kiŋo ande nyunu Nahor te-pilna. ²³ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 200 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²⁴ Nahor nu yar 29 njak minna sulumba kiŋo ande nyunu Tera te-pilna. ²⁵ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 119 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²⁶ Tera nu yar 70 kusrena sulumba kiŋo afu kile-patikina ta ande nyunu Abram ande Nahor ande Haran.

Tera tuku ndare

²⁷⁻²⁹ Tera tuku ndare tuturmbe teŋemba kina. Nu kiŋo keŋmbe kile-patikina ta ande Abram ande Nahor ande Haran. Haran nu Lot te-pilna sulumba nu kulim armbe turmba kile-patikina ta ande nyunu Milka ande Iska. Mam naŋgine kume ndakina le Haran nu ambonga nuŋe tumbran tuguk Urŋge minmbe kumna. Ma tugu ta nyunu Babilonia. Abram nu Sarai tina le Nahor nu mambo nuŋe Haran tuku kulim Milka tina. ³⁰ Sarai nu niŋka kiŋo kugatok minna.

³¹ Kile Tera nu kiŋo nuŋe Abram rukan nuŋe Sarai wa nuŋe Lot nane keŋ ta kilmba Babilonia ma tugu Ur tumbran kusrembe Kanan kilke mbol kambim saka kinaig kumba ka Haran tumbran promba taŋge minnaig ma ma Tera nu kumna. ³² Nu yar njakmba 205 kusrena sulumba Haran tumbran taŋge nu kumna.

12

Sunŋo nu siŋka pasa sanŋrinu Abram sana

¹ Mara ande Sunŋo nu Abram sana: Ne nane kilke nane tumbran tuguk nane ndare kusreka ye ma ande tumni le ne ka kilke ta mbolŋge mina. ² Yeŋge ki le ne tuku ndare tugeka taŋgo kuasmbi sunŋokanu mayok kaŋgat. Yeŋge ne nyaro tini le ne taŋgo sunŋo nyu njak minamŋgat. Taŋawa le nane ŋgumneŋga ne tuku saka nane afu nyaro niŋge likamŋgaig. ³ Nane afu ne nyaro tinwaig ta ye mata nane nyaro niŋgamŋgit. Ko nane afu ne kasurnuwaig ta ye mata nane kasurniŋgamŋgit. Ne mbolŋge ye kilke tugu njakmba mbolŋge wam mayenu kamŋgit ŋgina.

⁴ Sunŋo nu taŋakina le Abram nu miŋge dubimba tiŋga Haran tumbran kusrembe kina le Lot nu dubimba kina. Ait ta mbolŋge Abram nu yar 75 njak minna. ⁵ Abram nu kumba piyo nuŋe Sarai, nzamu nuŋe Lot, Haran mbal afu nu piyaniŋmbe kilna ta agaŋ ndende njakmba kilmba Kanan kambim saka kinaig kumba ka ka Kanan kilke mbol pronaig. ⁶ Pronaig sulumba kilke ŋgamu fetka kumba ka Sekem ma promba More ma tuku ail sunŋo ta tugumŋge minnaig. Ait ta mbolŋge Kanan mbal nane kilke ta mbolŋge mine likinaig.

⁷ Minnaig le Sunŋo nu Abram tugum promba sana: Ye ne tuku ndare kilke te siŋka serniŋgamŋgit ŋgina. Taŋakina le Abram nu Sunŋo nu teŋge ye tugum prowat ŋga ndame afu kilmba turŋaŋga atraukam tuku pa lanlan inum wakeina. ⁸ Taŋana sulumba nu ma ta kusrembe kina ka tabe ande

ponga baibai patika tanje minnaig. Tabe ta Betel tumbran ki butungate kumam Ai tumbran ki prote kumam nu ngamuŋge minna. Tabe mbol tanje Abram nu ndame turnannga Sunjo atraukam tuku pa lanlan wakeimba Sunjo mbarinmba nu tuku nyu te-duŋga minna. ⁹ Tanjana sulumba nu man tinnga kumba ka Negeb ma baknu ta kambim saka kina. Negeb ma baknu ta Kanan kilke mbolnge minit.

Abram nu Isip kilke mbol kina

¹⁰ Nu kina ta Negeb kilke mbolnge guba sunjo prona tukunu Abram nane gubak minnaig sulumba ndeka kilke ta kusremba Isip kilke mbol ndekinaig. ¹¹ Ndekinaig sulumba Isip kilke mbol prowam bafumba nu piyo nuŋe Sarai sana: Ne pino tumail pasi ngarosu mayenu ndo. ¹² Isip tanjo kame nane ne kanjernumba nuŋe piyo nuŋe nga idusmba ne tam tuku ye baleyumba ne kusrenamŋgaig. ¹³ Ta tuku tanjo te ye tuku leu nga saninnga le nane ne tuku nga ye bale ndayuwaig le ye maye minamngit nga Sarai sana.

¹⁴ Tanjakina sulumba Abram nu Isip kilke mbol prona le Isip mbal mam-bilmba Sarai kanjermba pino ta mayenu ndo ngingaig le ¹⁵ Farao tuku mbal afu nane Sarai kanjermba kumba ka Farao sanaig. Sanaig le nu ismba tanjo afu kukulningina le pro Sarai tumba Farao tuku wande mbol kinaig le nu tanje minna.

¹⁶ Minna le Farao nu Sarai tuku garena le nu Abram kigamba agan ndende sunjomba tuna. Nu aganmor sunjomba sipsip makau kamel donki piro mbal turmba Abram tuna le kilna.

¹⁷ Farao nu Abram piyo nuŋe Sarai pinonu tina tukunu Sunjo nu Farao nuŋe wande tuma mbal turmba njaigo siglikina le guaze sugo kile-likinaig. ¹⁸ Tanjanaig le Farao ndek Abram wika kusnana: Ne ame manau ye mbolnge kina? Ndanam saka ne nanje piyo nanje ta ye ndasayina? ¹⁹ Ne yiŋe kulim nga sayina tukunu ye yiŋe pinonu ten. Kile piyo nanje te tumba kua kaye nga Abram sana. ²⁰ Tanjakina sulumba nu nuŋe mbal saninngina le nane Abram mindemba kumba ndinŋge mbilnaig le Abram nale piyo nuŋe ndon agan ndende njakmba kilmba kinaik.

13

Lot nu Abram kusremba Sodom tumbran kina

¹ Abram nu piyo nuŋe Sarai nzamu nuŋe Lot agan ndende njakmba kilmba Isip kusremba kina ka Negeb ma baknu mbol prona. ² Abram nu aganmor silwa ndametinj gol ndametinj agan ndende ta sunjomba njak minna.

³ Nu Negeb ma mbol prona sulumba man tinnga kumba ka ka Betel tumbran patumba nu o buk baibai patikina ma ta tugum prona. Ma ta Betel tumbran Ai tumbran ngamu-ngamuŋge minit. ⁴ Minna sulumba o buk atraukam tuku pa lanlan wakeima ma ndui ta mbolnge man Sunjo mbarinmba nu tuku nyu te-duŋga minna.

⁵ Lot nane Abram ndon minnaig ta nu mata agan ndende sipsip makau baibai sunjomba njak minna. ⁶ Nale ar ta aganmor sunjomba njak tukunu nale ma ta tuma minam kumuŋ kuga. ⁷ Ta tuku Abram tuku aganmor kulat tanjo nane Lot tuku aganmor kulat tanjo ndon munju gubra njak minnaig. Ait ta mbolnge Kanan mbal Peris mbal nane ma ta mbolnge minnaig tuku.

⁸ Kile Abram nu ndek Lot sana: Ne sile ndare ndui ta ndo. Ta tuku sile ngamuknge munju gubra njak mine ndakupe. Sile tuku piro tanjo mata nane munju gubra njak mine ndakuwaig. ⁹ Ma te sunjokanu. Ne nanje kilke inum

kanjermba madiwa le sile purkupe. Ne ma ande mbol kaye ndeta ye ma ande mbol ka ngina.

¹⁰ Tanjakina le Lot nu mambilmba Yordan kule kumamnge ma gutoj ta kanjerna. Ma ta kule sungomba njak kumba ka Soar tumbranngge tinjina. Ait ta mbolngge Sunjo nu Sodom le Gomora njaigo sili ndakina. Ma ta mayenu ndo Sunjo tuku piro Isip mbal tuku kilke tanaj. ¹¹ Ta tuku Lot nu ma ta mayenu ndo nja Yordan ma gutoj ta njakmba madimba te-suluna. Tanjamba nu Abram kusremba ki prote kumam ma ta mbolngge ka minna le nale yimyam minnaik.

¹² Abram nu Kanan kilke mbolngge minna le Lot nu Yordan ma gutoj ta kumba ka tanje minyokina sulumba nuje baibai Sodom tumbran patumba patike likina sulumba nu tanje minna.

¹³ Sodom mbal nane une manjau sungomba kumba Sunjo tuku minje njurmba minnaig.

Sunjonje Abram Kanan kilke njakmba tuna

¹⁴ Lot nu Abram kusrena le Sunjo nu Abram sana: Ne tinja mambilmba ma tugu njakmba kanjerka. ¹⁵ Ma njakmba ne kanjerkate ta ne nanje ndare njakmba ndonj sertingi le tane tuku kilke minmba minamngat. ¹⁶ Yenje ki le ne tuku ndare tugeka ne tuku mbuj burnu kumuñ kuga prowamngai. Kilke mbolngge tub tub tanaj burnu kumuñ kuga. ¹⁷ Kile ne tinja kilke tuku kuennu kilke tuku sunjonu njakmba lika kanjerka. Ye kilke ta njakmba ne tanmbimngit nja Abram sana.

¹⁸ Tanjakina le Abram nu nuje baibai sambrinimbamba ma ta kusremba kumba ka Hebron tumbranngge Mamre tuku ail sugo tugum tanje minyokina. Minyokina sulumba Sunjo atraukam tuku pa lanlan ande wakeina.

14

Abram nu gabat sugo afu ndonj kame bunaig

¹ Mara ande Babilonia tuku gabat sunjo Amrafel, Elasar tuku gabat sunjo Ariok, Elam tuku gabat sunjo Kedorlaomer, Goim tuku gabat sunjo Tidal nane bailka ta ² gabat sugo 5 ndonj kame bunaig. Gabat sugo 5 ta Sodom tuku gabat sunjo Bera, Gomora tuku gabat sunjo Birsas, Atma tuku gabat sunjo Sinab, Seboim tuku gabat sunjo Semeber, Bela tuku gabat sunjo turmba. Bela tumbran tuku nyu ande Soar nginaig.

³ Gabat sugo 5 ta ulendika pasa katnaig sulumba Sidim tuku ma gutoj ta kinaig. Ma ta kile Yu Kagli Nayo tanje te-suluna. ⁴ Kedorlaomer nu yar 12 gabat sugo 5 ta kulatkina le nane ta tuku ndagariningina le yar 13 mbolngge nane nu ndonj kame bunaig.

⁵ Yar 14 mbolngge Kedorlaomer nuje gulab kame gabat sugo kerj ta ndonj nane nanjine kame mbal kile-manjurka kinaig ka tumbran afu ndonj kame bunaig. Asterot-Karnaim tumbranngge Kedorlaomer nu Refaim mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenjkina sulumba ka Ham tumbranngge nu Susim mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenjkina sulumba ka Kiriatim tuku ma gutoj tanje nu Emim mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenjkina. ⁶ Tanjamba nu manj kina ka Edom ma binj tanje nu Hor mbal ndonj kame bumba nane yokerkina le nane sili-silinaig le nu nane dubika kina ka Elparan tumbran ma baknu ta makembinje lukina.

⁷ Lukina sulumba kumba ka Enmispat tumbranꝑ pronaig. (Tumbranꝑ ta kile nyunu Kades ngade). Tumbranꝑ tanꝑe nane Amalek mbal Amor mbal ndoꝝ kame bunaig sulumba nane tuku kilke ta yaike likinaig. Amor mbal nane Hasason-Tamar tumbranꝑnge minnaig tuku.

⁸ Ait ta mbolnꝑe Sodom, Gomora, Atma, Seboim, Bela tumbranꝑ 5 ta tuku gabat sugo nane nanꝑine kame mbal ndoꝝ Sidim tuku ma gutonꝑ ta kinaig sulumba tanꝑe nane kame tuku kuaneka minnaig. ⁹ Elam tuku gabat sunꝑo Kedorlaomer, Goim tuku gabat sunꝑo Tidal, Babilonia tuku gabat sunꝑo Amrafel, Elasar tuku gabat sunꝑo Ariok nane mata kame tuku kuaneka minnaig. Gabat sugo bailka ta nane gabat sugo 5 ta ndoꝝ kame buwam bafunaig.

¹⁰ Sidim tuku gutonꝑ ta nane buk ndame dabuk dabuk kolta suk ta sota burok sunꝑomba sarke likinaig. Kile kame sanꝑri tingina le Sodom tuku gabat sunꝑo Gomora tuku gabat sunꝑo nale kuru-kuruka nakile kame mbal ndoꝝ kua ka barinꝑa burok ta sinam kinaig le gabat sugo keꝝ ta nane kame kuasmbi afu ndoꝝ kua ka ma tabenu ta poꝝga kinaig. ¹¹ Tanꝑanaig le gabat sugo bailka ta nane Sodom le Gomora tuku aganꝑ ndende, nyamaganꝑ, tanꝑo pino turmba yomba kilmba kinaig. ¹² Abram nzamu nuꝑe Lot nu Sodomnꝑe minna le nane nu tumba nu tuku aganꝑ ndende turmba kilmba kinaig.

¹³ Tanꝑanaig le tanꝑo ande nu wam ta kanꝑgermba kua ka Abram sota kina sulumba Abram kila sana. (Abram nu Mamre tuku ail tugum tanꝑe minna. Mamre nu Amor tanꝑo ande. Nu nuꝑe mambo kat nuꝑe ndoꝝ nane keꝝ ta Abram tuku gulab kat nuꝑe minnaig. Mambo ar ta nyu nakile Eskol le Aner). ¹⁴ Nane Abram tuku nzamu nuꝑe tumba kinaig ta tanꝑo tanꝑe wam kubeu tuna le Abram nu ismba nuꝑe kuasmbi kame tanꝑo 318 ta nꝑakmba kile-manꝑurkina sulumba nane ndoꝝ gabat sugo bailka ta dubika Dan tumbranꝑ kinaig. ¹⁵ Furir ngamuna le nu nuꝑe kuasmbi ta kilmba walna sulumba gabat sugo bailka ta ndoꝝ kame bumba nane kile-ibenꝑka yokerkinaig le nane sili-silinaig le nane dubika kinaig ka Hoba tumbranꝑ pronaig. Hoba tumbranꝑ ta Damaskus tumbranꝑ patumba minna. ¹⁶ Nu Sodom le Gomora tuku gabis aganꝑ ndende nꝑakmba ta kile-luka kilmba nzamu nuꝑe Lot turmba tumba Lot tuku aganꝑ ndende tanꝑo pino nꝑakmba turmba kilmba luka kinaig. ¹⁷ Abram nu gabat sugo bailka ta ndoꝝ kame bumba nane kile-ibenꝑkina sulumba luka prona le Sodom tuku gabat sunꝑo ta Abram sota kina ka Zawwe ma gutonꝑ tanꝑe Abram te-silikina. (Ma gutonꝑ ta tuku nyu ande Gabat Sugo tuku Gutonꝑ ngade).

Melkisedek nu Abram nyaro tuna

¹⁸ Salem tuku gabat Melkisedek nu Kuate o mbolok tuku pris minna. Nu bret grep kule kilmba Abram tugum kumba ¹⁹ nyaro pasa tuna sulumba sakina: Kuate nu o mbolok. Nuꝑe samba kilke kile-mayokkina. Nuꝑe ne nyaro pasa tinwa. ²⁰ Kuate nu o mbolok. Sine nu tuku nyu te-dunꝑube. Nuꝑe ne sinzanꝑnat le nanꝑe nꝑgueu mbal nꝑakmba kile-ibenꝑkat nꝑgina.

Tanꝑakina le Abram nu gabis aganꝑ ndende nꝑakmba kilna ta manꝑur 10 patika ande tumba Melkisedek tuna. ²¹ Tanꝑana le Sodom tuku gabat sunꝑonꝑe ndek Abram sana: Tanꝑo pino nꝑakmba yiꝑe kili le gabis aganꝑ ndende nꝑakmba ne kila nꝑgina le ²² Abram ndek Sodom tuku gabat sunꝑo ta sana: Kuate Sunꝑo nu o mbolok. Nuꝑe samba kilke kile-mayokkina le ye kile Sunꝑo tuku nyu mbolnꝑe pasa sanꝑri pilewet. ²³ Ne nꝑgumneꝑga sakikat: Yeꝑe Abram aganꝑ ndende sunꝑomba tuwen le kile nu aganꝑ ndende sunꝑomba nꝑak minit nꝑga sakikat tukunu ye ne tuku aganꝑ inum te nda. Muli fonꝑonꝑ afu ko kupe nꝑgaro

tuku muli ande mata ye te nda. ²⁴Ye mbulit. Ye aganj ndende afu kile nda. Ye tuku kuasmbinje nyamaganj afu kilmba nyinaig ta maye. Ye tuku gulab kame Aner Eskol Mamre nane ndo aganj ndende afu ninja nga sana.

15

Kuate nu Abram ndonj wamdus ulendinaik

¹Mara ande Abram nu kinjatanu suk Sunjonje wika sana: Abram, ne kuru kuru ndaka. Ye ne tuku kandim tanjan ne kulatka minet. Ne lafu mayenu sunjokanu tamngat ngina. ²Tanjakina le Abram nu ndek sana: O Kuate Sunjo, ye kinjo kugatok minet. Ye kumi le Damaskusnu tanjo Elieser nunje ye tuku aganj ndende kilamngat. Ta tuku ne ame aganj mayenu ye samngat? ³Ne ye tuku ndare tumunu ande ndasina tukunu ye tuku kukul tanjo nunje ye tuku aganj ndende kilamngat ngina.

⁴Tanjakina le Sunjo nu pasa lafumba sana: Kuga. Kukul tanjo naje Elieser nu ne tuku aganj ndende kile nda. Naje kinjo ndinok ta nunje ne tuku aganj ndende kilamngat ngina. ⁵Tanjakina sulumba nu Abram tumba kilim kumba sana: Ai ambe. Samba mbol ambe tandeka mambilmba mbai kanjerka. Ne njakmba burkam kumuñ e? Ngumneña ne tuku ndare mbolnje mbuñ gudommba mayok kanjaig. Samba mbolnje mbai minig tanjan burnu kumuñ kuga ngina. ⁶Tanjakina le Abram nu Sunjo tuku pasa ta ismba nu tuku sanjri tomba tinjina le Sunjo nu tuku ngamunjal son ta kanjermba nu tanjo tinjeknu ngina.

⁷Tanjakina sulumba nu Abram sana: Ye Sunjo. Ye ne Babilonia mbal tuku kilke Ur tumbranje ye ne mindenumba te prowen. Kilke te ne sernam tuku nga ye tanjawan ngina le ⁸Abram ndek lafumba sakina: O Kuate Sunjo, ye kilke te miro minam tuku sayate ta ye ndanjmba pasa ta son pasa nga kila pili e ngina le ⁹Kuate nu ndek sana: Aganjmor afu kilmba ye tugum te prowa. Makau panjarnu ande, meme panjarnu ande, sipsip pailnu ande njakmba yar kenmba njak, gami ande, sar umanj kitek ande turmba kilmba ye tugum te prowa ngina le ¹⁰Abram nu pasa ta kumumba aganjmor ta kilmba nu tugum prona sulumba aganjmor ta ngamunje fetke lika inumnu ndinamnje inumnu najnamnje patike likina sulumba umanj armba ta fet ndakina. ¹¹Tanjana le wir afu ndem ta kilam tuku fumba ndekinaig le Abram nu ndem ta njgakka nane yokerke likina.

¹²Ki ka butungina le Abram nu kinymba ma make sunjo kanjermba ngamunjal pitina le nu kuru kuru sunjo tina. ¹³Tanjamba minna le Sunjo nu Abram sana: Ye sinja sanet. Ne tuku mbuñ kilke te kusremba kilke kise mbolnje rawe tanjo minwaig le kilke ta mbolok mbal nane piro karenju ninjuwaig le piroka nane ait kuen njayo yar 400 nane sanzalnu minamnjag. ¹⁴Ait ta kugawa le ye kilke ta mbolok mbal lafumba piti ninji le naje mbuñ kame kusrekuwaig le aganj ndende sunjomba njak tinja ma ta kusrewamnjag. ¹⁵Nenje ndo mine mayemba ma ma saibo pilmba kuma le ngununjag. ¹⁶Amor mbal kilke te mbolnje minig ta nangine mbar sugo ke likade ta kumuñjuwaig le naje ndare pulumba kinit ta ka baillkanu mbolnje manj luka te prowamnjag nga Abram sana.

¹⁷Tanjakina le ki butungina furirna le waim ande pa guwa njak sati ande turmba mayok kinaik sulumba aganjmor ndemnu Abrahamnje fetka patikina ta ngamuk ngamuk kinaik. ¹⁸Tanjanaik le Sunjo nu Abram ndonj wamdus ulendika sinja son pasa Abram sana: Ne tuku ndare ye kilke te

serningamngit. Isip tuku kule sungo kumamnge kumba ka kule sungo Yufretis kumamnge tingate kilke ta njakmba tane sertingamngit. ¹⁹⁻²¹ Ken mbal Kenis mbal Kadmon mbal Hit mbal Peris mbal Refaim mbal Amor mbal Kanan mbal Girkas mbal Yebus mbal nane tuku kilke ta njakmba tane sertingamngit nga Abram sana.

16

Sarai tuku piro pino Hagarngje kiyo te-pilna

¹⁻² Sarai nu Abram tuku kiyo ande te-pile ndakina sulumba nu tanjo nuje sana: Sungo nu kiyo ande ndasina tukunu ne ye tuku piro pino ndon minap le nu kiyo ande te-pilwa le yije kiyonu tamngit ngina. (Sarai tuku piro pino ta nyunu Hagar. Hagar nu Isipnu).

Abram nu Sarai ndon wamdus ulendinaik sulumba ³ Sarai nu nuje piro pino ta tumba Abram pinonu tuna. Ait ta mbolngje Abram buk yar 10 Kanan kilke mbolngje minna.

⁴ Abram nu Hagar tumba nu ndon minnaik sulumba Hagar nu kiyo konna ta kamusmba nu Sarai ake aganj tananj nga talana. ⁵ Tanjana le nu ndek Abram sana: Hagarngje ye talayate ta naje mbar. Ye yije piro pino ne tinnen ta nu kile fungulok minmba nu ye talayate. Sunngonge ndo nu sile pilesikuwa nga tanjo nuje sana. ⁶ Tanjakina le nu ndek Sarai sana: Pino ta ne tuku piro pino ndo. Ne ame wam nu mbol kam ndeta ka ngina. Tanjakina le Sarai nu Hagar sawe lika katna le kua ka nu kusrena.

⁷ Hagar nu Sarai kusremba Sur kambim tuku ndin dubimba kina ka ma baknu mbolngje kule burok tugum tanje minna le Sungo tuku Enjel nu tugum prona sulumba ⁸ nu kusnana: Hagar, Sarai tuku piro pino, ne aningje prowat sulumba animbi kanjat e ngina le nu ndek enjel ta sana: Ye yije piro gabat Sarai tuku kuru-kuruka kua ka tembi prowit ngina le ⁹ Sungo tuku Enjel nu sana: Ne luka naje piro gabat sota kumba naje ngamu ngal te-ibenmba Sarai kumnemngje mina. ¹⁰ Yenge ki le ne tuku ndare tugeka kuasmbi sunjokanu mayok kanjat. Burnu kumu ng kuga ngina.

¹¹ Tanjakina sulumba Sungo tuku Enjel manj lato sana: Ne kiyo te-palmbimngat. Sungo nu ne tuku malmbi ta isna tukunu ne kiyo ta nyunu Ismael* nga. ¹² Nu donki nguikok tananj minmba nu tanjo pino njakmba tuku ngueu minamngat. Nu nuje ndare tuma ndon mata nu mine nda. Nu kasomngje minamngat ngina. ¹³ Tanjaka sana le Hagar nu nuje wamdusmbi sakina: i ... Ye Kuate kanjerit ta ye kume ndakit ngina.

Sungo nu Hagar ndon pasatina le Hagar nu sakina: O Kuate, ne tuku am mbolngje aganj ndende njakmba mayokngje minit ngina. ¹⁴ Ta tuku nane kule burok ta nyunu "Sungo abo tugu njak nu ye kanjeryate" ngade. Kule burok ta Kades tumbran Bered tumbran ngamu-ngamu ngje minit.

¹⁵ Abram Hagar fungul te-tuna ta kile nu kiyo te-pilna le Abram nu kiyo ta nyunu Ismael ngina. ¹⁶ Abram nu yar 86 njak minna le Hagar nu kiyo ta te-pilna.

17

Kuate nu ngaro pikam tuku manjau te-mayokna

* **16:11:** Ismael nyu ta tugunu: Kuate nu isna

¹ Abram nu yar 99 ñak minna le Sunjo nu Abram tugum promba sana: Ye Kuate Sangri Nayo. Ye ne sanet. Ne ye tuku minje dubimba manjau purfen nu ndo ñak mina. ² Ye ne ndonj wamdus ulendika sinja son pasa pilet ta dubimba kumuwanjgit. Yenje ki le ne tuku ndare tugeka tanjo pino sunjomba mayok kanjaig ñgina.

³ Tanjakina le Abram ndek truk kina le Kuate nu manj lato sana: ⁴ Ne isa. Ye tuku sinja son pasa ne mbolnje minit tukunu ne tanjo kuasmbi sunjomba tuku mbun nanjine minamngat. ⁵ Ta tuku ne tuku nyu Abram kuga. Ne tanjo kuasmbi sunjomba tuku mbun minamngat tukunu ye ne tuku nyu kitek Abraham pili le minamngat. ⁶ Yenje ki le ne tuku ndare mbolnje kuasmbi sunjomba mayok kanjaig. Afu gabat sugo mayok kanjaig. ⁷ Ye ne ndonj ne tuku ndare kame ndonj wamdus ulendika sinja son pasa te pilet ta kugawe nda. Ye sinja kumuwanjgit. Ye ne tuku Mbara, ne tuku ndare pulumba tuturmba kanjat ta tuku turmba Mbara minmba minamngit. ⁸ Ne kilke te tuku tuguk tanjo kuga ta ye kilke te nduiye nanje ndare kame ta ndonj tane sertingamngit. Kanan kilke ñakmba te tane tuku kilke minmba minamngat. Kugawe nda. Ye sinja tane tuku Mbara minmba minamngit ñgina.

⁹ Kuate nu manj lato Abraham sana: Ye sinja son pasa te sanet. Nanje ndare puluka tuturmba kuwaig ta tane pasa saket te ismba kumumba dubiwap. ¹⁰ Ye ne ndonj nanje ndare kame ndonj wamdus ulendika pasa dubimba kumuwanjgit ta tenenmba. Tane tanjo kinjo kame ñakmba tuku ngaro pikap sulumba ¹¹ ye tane ndonj pasa katet te gilai ndanngap. ¹² Tane kinjo kile-patikap sulumba mara 8 kugawaig le nane tuku ngaro pikap. Tanjine piro tanjo tuku kinjo kame tane kasomok tanjo piyamba kile-likinaig ta ñakmba tuku ngaro pikap. Tanjamba minmba minap le ¹³ ye tane ñakmba ndonj wamdus ulendika minmba minamngit. Ta tuku nane ñakmba tuku ngaro pikap le tanjine ngarosu mbolnje nzilal ta minwaig. ¹⁴ Tanjo ande ngarosu nzilal ta kugatok ta nu tane ñgamuknje mine nda. Nu ye ndonj wamdus ulendikam tuku wam ta purmba pitaite nga sakina.

¹⁵ Kuate nu manj Abraham sana: Ye kile piyo nanje Sarai tuku sanet. Ne kile nyunu Sarai ndanja. Kile nyunu kitek Sara nga. ¹⁶ Yenje nu nyaro tuwi le nu ne ndonj kinjo ande te-palmbimngai. Tanjamba nu tanjo kuasmbi sunjomba gabat sugo afu turmba tuku ina nanjine minamngat ñgina.

¹⁷ Tanjakina le Abraham nu truk ka nzumilka wamdusmbi sakina: Yoi. Ye buk saibo pilmba yar 100 ñak minet ta ndanmba ye kinjo tam tuku sakate? Sara mata buk saibo pilmba yar 90 ñak minit tukunu nu mata kinjo te-palmbim kumuñ kuga nga idusna. ¹⁸ Tanjamba idusna sulumba Abraham nu Kuate sana: Ne ye tuku kinjo Ismael ndo kulatka le nu maye minwa ñgina kande ¹⁹ Kuate ndek Abraham sana: Kuga. Piyo nanje Sara nu ne tuku kinjo ndinok te-palmbimngat ta ne kinjo ta nyunu Isak nga. Ye kinjo ta tuku ndare ñakmba ndonj wamdus ulendika yinje sinja son pasa kumumba dubimba minmba minamngit. Kugawe nda. ²⁰ Ne Ismael tuku sayat ta ye mata isit. Yenje nu nyaro tuwi le nu tuku ndare tugekuwaig sulumba nu tuku ndare mbolnje gabat sugo 12 mayok kanjaig. Nu tuku ndare mbolnje kuasmbi sunjo mayok kanjat. ²¹ Ye Ismael tuku tanjawanngit ta ye Isak ndonj wamdus ulendika yinje pasa kumumba minmba minamngit. Yar ande si ait tenen prowa le Sara nu kinjo ta te-palmbimngat ñgina. ²² Tanjakina sulumba Kuate nu Abraham ndonj pasate denjpurmba nu kusremba kina.

²³ Kile Abraham nu Kuate tuku miŋge dubimba ki ait ndui ta mbolŋge kiŋo nuŋe Ismael tuku ŋgaro pikna sulumba nu tuku wande tuma mbal nu tanŋo ndametinŋmbi piyamba kile-likinaig ta ŋakmba tuku ŋgaro pike likina. ²⁴⁻²⁵ Abraham nu yar 99 ŋak minna le kiŋo nuŋe Ismael nu yar 13 ŋak minna le nane nale tuku ŋgaro piknaig. ²⁶ Ki ait ndui ta mbolŋge ndo nane Abraham le Ismael tuku ŋgaro piknaig sulumba ²⁷ nu tuku wande tuma mbal nu tanŋo ndametinŋmbi piyamba kile-likinaig ta ŋakmba tuku ŋgaro turmba pike likinaig.

18

Kuate nu maŋ Sara kiŋo te-palmbim tuku Abraham sana

¹ Mara ande ki pa tinŋina le Abraham nu Mamre tuku ail sugo tugum tanŋe nuŋe baibai kawanŋge minyok minna le Sunŋo nu tugum prona. ² Abraham nu mambimba tanŋo keŋmba kanŋerkina sulumba tinŋa pinderka kumba ka nane tugumŋge dagol tidronŋa loka saninŋina: ³ O tanŋo sugo, mayemba prowaig. Tane ye liyumba ndakape. Tane tenŋe mabtumba isukusmba kape. ⁴ Tenŋe minap le nane kule fudinŋ tumba prowaig le kupe minyanŋa ail kumnem tenŋe minyoka mabtap. ⁵ Mabta minap le ye nyamaganŋmbi tane turtingi le nyumba sanŋri tumba kape ŋgina. Tanŋakina le nane sakinaig: Ne sakate tanŋamba ka ŋginaig.

⁶ Tanŋakinaig le Abraham nu pitik ndo nuŋe baibai sinam kina sulumba Sara sana: Pitik ndo plaua mayenu inum kunya sulumba waimbi pipmba bret fonŋon pasoka ŋgina. ⁷ Tanŋakina sulumba Abraham nu pinderka nuŋe makau fonde tugum promba fatnu kitek butuknu kuya ŋak ande madimba tumba nuŋe piro tanŋo tuna le nuŋge pre pre balemba kuapikina. ⁸ Tanŋana le Abraham nu makau fatnu kuapikina ta tumba bata le amo turmba kilmba nane tugumŋge patikina le nane kilmba nyumba minnaig.

Nane isukusmba minnaig le Abraham nu nane tugum tanŋe ail kumnemŋge nane tairnŋa tinŋ minna le ⁹ nane nu kusnanaig: Piyo nanŋe Sara nu aninŋe minit ŋginaig le nu ndek sakina: Nu baibai sinam tenŋe minit ŋgina le ¹⁰ tanŋo inum tanŋe ndek nu sana: Yar ande si piyo nanŋe Sara nu kiŋo tuwa le ye sinŋka luka prowamŋgit ŋgina. Tanŋakina le Sara nu nu ŋgumnemŋge baibai malanŋa tugum tanŋe pasa ta kagmanŋa ismba tinŋ minna.

¹¹ Abraham nale Sara ndonŋ buk saibo patika yar gudommba kinaig le Sara nu kiŋo te-palmbim kumuŋ kuga tukunu ¹² nu wamdusmbi nzumilka sakina: Ye buk saibo pilen. Yinŋe gabat mata saibo pilna. Ye ndanŋdanŋmba tuma kinymba kamusi ŋga idusna. ¹³ Tanŋamba idusna le Sunŋo nu Abraham sana: Ndanŋam tuku Sara nu nzumilka sakat: Ye buk saibo pilen ta ndanŋmba ye kiŋo tamŋgit ŋga sakat. ¹⁴ Ye Sunŋo. Ne iduste ye wam ta kam kumuŋ kuga ŋga ne iduste e? Kuga. Ye wam ŋakmba kam kumuŋ. Ye buk sakit. Yar ande si ait tenŋen mbolŋge Sara nu kiŋo tuwa le ye luka prowamŋgit ŋgina. ¹⁵ Tanŋakina le Sara nu yabuka sakina: Ye nzumil ndakit ŋgina le nu ndek nu sana: Kuga. Ne sinŋka ne nzumilkat ŋgina.

Kuate nu Sodom le Gomora tumbraŋ kile-ŋgisikam sakina

¹⁶ Kile tanŋo keŋ ta tinŋa Sodom tumbraŋ tumail tumba kinaig le Abraham nu nane mindeka ndinŋge mbilnŋgam bafuna le ¹⁷ Sunŋo nu wamdusmbi sakina: Ye manŋau kam bafuwet te ye Abraham yabuwe nda. Kuga. ¹⁸ Nŋgumnemŋga Abraham tuku ndare mbolŋge tanŋo kuasmbi sunŋo sanŋri ŋak

mayok kanjag. Nu mbolŋe kilke tugu ŋakmba mbolŋe ye wam mayenu kamŋgit. ¹⁹ Ye nu madiwen le nu nuŋe kiŋo kame nuŋe wa kat nuŋe ye tuku maŋau tumŋinguwa le nane maŋau purferŋu tiŋreknu ŋak minamŋgaig. Tanjawa le ye nu mbolŋe siŋka pasa sawen ta kumumba tambimŋgit ŋa idusna. ²⁰ Tanjamba idusmba nu Abraham sana: Sodom Gomora nale une maŋau sugokanu ŋak. Nale tuku une maŋau ta tanjo pino ŋakmba nanjine nanjine sakade le iset. ²¹ Nane sakade ta kumumba une ta minit e ta ye kumba katesewamŋgit ŋgina.

²² Tanjakina le tanjo ar ta Sodom tumail tumba kinaik le Sunjo nu Abraham ndoŋ minna le ²³ nu ndek Sunjo kusnana: Ne tanjo tiŋreknu ŋaigonu ŋakmba ulendimba bale faramŋgat e? ²⁴ Tumbranj tanje tanjo tiŋreknu 50 minwaig ndeta ne tumbranj ta te-ŋgisiwamŋgat e ko nanenu ŋa mapewamŋgat? ²⁵ Ne nane tiŋreknu ŋaigonu ŋakmba ulendimba bale faramŋgat e? Ne tanjawa kumuŋ kuga. Ne tanjo ŋakmba kulatka kumumbi pilengate tuku. Ne maŋau mayenu ndo kate tuku ŋgina le ²⁶ Sunjo nu lafumba sana: Ye Sodom tanjo tiŋreknu burka ka 50 ta ye nanenu ŋa ŋakmba mapenuŋgit ŋgina.

²⁷ Tanjakina le Abraham nu maŋ lato sana: O Sunjo, ye maŋ ne kusnani le ne ye tuku ndagari ndanuwa. Ye ake tanjo ndo. Ne ye tuku ise ndaka. ²⁸ Ne tanjo tiŋreknu burka ka 50 kuga 5 den ndeta ne tumbranj ta te-ŋgisiwamŋgat e ŋgina le Sunjo nu sana: Tanjo tiŋreknu 45 ndo minwaig ta ye tumbranj ta te-ŋgisiwe nda ŋgina.

²⁹ Kile Abraham nu maŋ lato Sunjo kusnana: Ata. Tanjo tiŋreknu 40 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndaŋamŋgat ŋgina le Sunjo nu lafumba sana: Nane 40 ndo nziŋge minwaig ta ye tumbranj ta te-ŋgisiwe nda ŋgina.

³⁰ Tanjaka sana le Abraham nu maŋ kusnana: O Sunjo, ye maŋ lato kusnanamŋgit ta ne ye tuku ndagari ndanuwa. Tanjo tiŋreknu 30 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndaŋamŋgat ŋgina le Sunjo ndek nu sana: Ye nane 30 ndo kanjerkumba ta ye tumbranj ta te-ŋgisiwe nda ŋgina.

³¹ Kile Abraham maŋ lato nu kusnana: O Sunjo, ye gabat kuilŋa ne ndoŋ pasatet. Tanjo tiŋreknu 20 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndaŋamŋgat ŋgina le Sunjo nu sana: Nane 20 ndo minwaig ta ye tumbranj ta te-ŋgisiwe nda ŋgina.

³² Tanjakina le Abraham nu maŋ lato kusnana: O Sunjo, ye pasa ndindo te ndo sani le ne ye ndoŋ gubra ndata. Tanjo tiŋreknu 10 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndaŋamŋgat ŋgina le Sunjo nu sana: Nane 10 ndo minwaig ta ye tumbranj ta te-ŋgisiwe nda ŋgina. ³³ Tanjakina sulumba Sunjo nu Abraham ndoŋ pasate denjpurmba nu kusremba kina le Abraham nu luka nuŋe tumbranj kina.

19

Sodom tuku une maŋau

¹ Furirna le eŋel ar ta Sodom pronaiik. Lot nu Sodom tumbranj fonde malaŋga tugum tanje minyok minna sulumba nu nale kanjerka tiŋga kumba ka nale tugumŋge loka sakina: ² O tanjo sugo, mayemba prowaik. Tale kupe minyanja ye tuku wande mbolŋe kinymba indole mafewa le maŋ kape ŋgina le nale ndek Lot sanaik: Kuga. Sile tumbranj ŋgamu mayok sinje kinyamŋgik ŋginaik kande ³ Lot nu nale sangrimba sarsarnikmba nu tuku wande mbol kuwaik ŋga sanikina le nale tiŋga nu dubimba nu tuku wande mbol kinaig. Tanjamba Lot nu nuŋe piro mbal saningina le nane nale tuku

pagunaig sulumba bret yis kugatok pasokinaig le nu nyamaganj ta kilmba nale nikina le nyinaik.

⁴ Isukuse denjpurmba nale kinyam bafunaik le Sodom tumbranj tanjo kinjo kame ta njakmba pro Lot tuku wande kornaig sulumba ⁵ wi kuenka nu sanaig: Tanjo ar furirat le ne sota prowaik ta nale aninje minik? Ne nale kilemayokka le sine nale ndonj karbe nginaig.

⁶ Tanjakinaig le Lot nu nane sota kilim kina sulumba malanja tukulmba saningina: ⁷ Tira kame, tane manau njayonu te nale mbolnje ndakap. ⁸ Ye tuku kulim ar minik te nale tanjo ande ndonj kinye ndakinaik. Ye nale kilemayokka tane tinji le tane ame manau kam ndeta nale mbolnje kap. Tanjo ar te mbolnje manau njayonu ande ndakap. Nale ye tuku gulab prowaik le ye nale kulatket ngina. ⁹ Tanjakina le nane Lot sanaig: Ne kua kaye. Ne tumbranj tuguk tanjo kuga. Ne ndanjam saka singine manau te kusrewam tuku peusingit? Kua kaye. Kuga ta sine ne mata tumba njayo silinamngig nginaig. Tanjakinaig sulumba nane Lot mbiti-mbitimba malanja sambriwam bafunaig le ¹⁰ tanjo ar tanje malanja talka wai sirmba Lot didikinaik le sinam kina le nale malanja tukulnaik. ¹¹ Tukulnaik sulumba nale tanjo kinjo kame malanja tugumnje minnaig ta njakmba am tukulninge likinaig le nane malanja te-sili ndakinaig.

Lot nane Sodom kusrenaig

¹² Kile nale ndek Lot sanaik: Nanje ndare afu minig e? Nanje mbiyel, nanje kinjo, nanje kulim afu turmba minig kande kilmba tumbranj te kusremba kua kape. ¹³ Sile tumbranj te te-ngisiwamngik. Tumbranj te tuku tanjo pino nane tuku une manau sunjokina le tanjo pino nane nanjine nanjine sakade le Sunjo nu isna. Ta tuku Sunjo nu sile tumbranj te te-ngisiwam tuku kukulsikina le prowik nginaik. ¹⁴ Tanjakinaik le Lot nu tinja kumba tanjo armba nu tuku kulim kat nuje kilam tuku madinikina ta sanikina: Tale tinjap le sine tumbranj te kile ndo kusremba kua kab. Sunjo nu tumbranj te te-ngisiwamngat ngina kande nale nu usre pasa sakate nga idusmba nale numbik ri ndanaik.

¹⁵ Mafena le Sunjo tuku enjel ar ta nale sanjri mbakmba Lot sanaik: Ne tinja piyo nanje, nanje kulim ar ta kilmba kile ndo tinja pitik kua kape. Kuga ta tumbranj te tuku une njayonu lafunu ne turmba ngisinungat nginaik.

¹⁶ Tanjakinaik le Lot nu wam nzumbilenga gitmba minna ta Sunjo nu Lot sinana le tanjo ar ta Lot le piyo nuje, kulim ar ta nane wainu kilmba kumba tumbranj tuku fonde kilimnje patikinaik. ¹⁷ Nane kilimnje patikumba enjel inum ta nane saningina: Kua ka kape sulumba mbilka ngumnem mambil ndawap. Ma gutonj tenje mabte ndakap. Kua ka ka tabe si pongap. Tane ngisikubekaig ngina le ¹⁸ Lot nu lafumba sakina: O tanjo sunjo, tanjamba kuga. ¹⁹ Tale buk ye tuku sinatikina le ye mbolnje manau mayenu kaik. Tabe si masken njayo tukunu ye tabe mbol ambe kua ka kambim fuguwet. Kumba mini le ndinje pa ta ye tuwa le kumba ngisinungit. ²⁰ Ta tuku tale man ye mbolnje manau mayenu kap. Tumbranj patuk si kanjerap. Si fudinjo. Maye ndeta ye sinje ka mini sulumba kumba ngisike nda ngina le ²¹ nu lafumba sana: Ta maye. Ne sakat tanjawamngit. Ye tumbranj si te-ngisiwe nda. ²² Ne paterj kua ka tumbranj si kaye. Ye ne tairngamngit. Ne kumba si prowa le ye ma tugu te te-ngisiwamngit ngina.

Lot nu tumbran̄ ta fudin̄ndo ngina tukunu nane tumbran̄ ta nyunu Soar* nginaig.

Kuate nu Sodom Gomora kile-ngisikina

²³ Ki mbol kina le Lot nu Soar prona le ²⁴ Sun̄go nu ndame pa soṅ ṅak sawe piyanu sukmba Sodom Gomora tuku ma tugu ṅakmba kumun̄ge likina. ²⁵ Tumbran̄ ar ta tuku ma gutoṅ ta taṅgo pino agar ṅakmba kilke mbol̄nge prowe likinaig ta ṅakmba usarke sulunaig. ²⁶ Tan̄janaig le Lot piyo nuṅe mbilka ṅgumnem mambilna kande nuṅe ṅgarosu ta sol kuilka karen̄ga makek suk tin̄ minna.

²⁷ Mafena le Abraham nu maratukuk tin̄ga kina ka Sun̄go ndon̄ pasata minnaik ma ta tugum prona sulumba ²⁸ mambilmba Sodom Gomora tuku ma gutoṅ kilke ṅakmba kan̄gerkina ta pa guwa sun̄go tafil ṅak tin̄ga minna le kan̄gerna.

²⁹ Kuate nu ma gutoṅ ta te-ṅgisiwam bafuna sulumba nu Abraham idusmba Lot kukulna le nu tin̄ga ma kise kina. Tan̄jana le nu Lot buk minna tumbran̄ ta ṅakmba kile-ṅgisike suluna.

Lot tuku kulim ar ta kiṅo kile-patikinaik

³⁰ Lot nu Soar tumbran̄nge minam tuku kuru-kuruka nuṅe kulim ar ta kilmba tumbran̄ ta kusremba tabe pon̄ga kinaig ka ndame burok ande kan̄germba sinam taṅge minnaig.

³¹ Tan̄jamba taṅge minnaig sulumba kulim mulum ta mambo nuṅe sana: Mam buk saibo pilna. Kilke te mbol̄nge taṅgo ande sile kilam tuku mine ndakate. ³² Ta tuku ne isa. Sile mam grep kule tupe le nu nyumba ṅgin̄ngankuwa le sile nu ndon̄ kinype. Tan̄ape sulumba sile kiṅo kile-patikupe ṅgina. ³³ Tan̄jamba furirna le nale mam nakile grep kule tunaik le nu nyumba ṅgin̄ngankina. ṅgin̄-ṅgankina le kulim nuṅe mulum ta mam nuṅe ndon̄ kinynaik ta mam nuṅe ṅgin̄nganka nu wam ta katese ndana.

³⁴ Mafena le kulim mulum ta ndek mambo nuṅe sana: Furir ye mam ndon̄ kinyit. ṅgilain̄ge sile maṅ mam grep kule tupe le nyumba ṅgin̄ngankuwa le ne suk mam ndon̄ kinya. Tan̄ape sulumba sile kiṅo ṅak minpe ṅgina. ³⁵ Tan̄jakina sulumba nale mam nakile maṅ grep kule tunaik le nu nyumba ṅgin̄ngankina. ṅgin̄-ṅgankina le mambo nuṅe suk mam nuṅe ndon̄ kinynaik ta mam nuṅe ṅgin̄nganka wam ta mata katese ndana.

³⁶ Tan̄jana le Lot tuku kulim ar ta mam nakilen̄ge fun̄gul nikina le kutunaik. ³⁷ Kulim mulum ta kiṅo ande te-pilna sulumba kiṅo ta nyunu Moab ṅgina. Kiṅo ta nu Moab mbal tuku mbuṅ nan̄gine. ³⁸ Mambo nuṅe mata kiṅo ande te-pilna sulumba kiṅo ta nyunu Ben-Ami ṅgina. Ben-Ami nu Amon mbal tuku mbuṅ nan̄gine.

20

Abraham le Abimelek

¹ Abraham nu kumba ka Negeb ma baknu mbol prona sulumba Gerar tumbran̄nge minna. Gerar nu Kades tumbran̄ Sur tumbran̄ ṅgamu-ṅgamun̄ge minna. ² Taṅge minna sulumba Abraham nu Sara nu yiṅe kulim ṅgina le Gerar tuku gabat sun̄go Abimelek nu taṅgo afu kukulningina le nane pro Sara tumba ka Abimelek tunaig.

* 19:22: Soar nyu ta tugunu Fudin̄ndo

³ Tanjamba minmba ait ande furir ngamu Abimelek nu kinyna sulumba kinatina le Kuatenge sana: Ne isa. Ne pino te tanjo njak tina tukunu ne kumamngat ngina.

⁴ Abimelek nu Sara ndonj kinye ndakinaik tukunu nu Sunjo lafumba sana: O Sunjo, ye mbar ndawen. Ne tanjo mbar ndade ta ne balenngam kumuŋe? ⁵ Abraham nu nuŋe ye sayina: Pino te ye tuku kulim ngina le Sara mata ye sayina: Tango te ye tuku leu ngina. Ye mbar ndawen. Ye tanjo pino njakmba am mbolnge ye manjau te ken ngina le ⁶ Kuate nu kinjambi lafumba sana: Ne tanjo pino njakmba tuku am mbolnge tanjana ta ye kila. Ta tuku ye ne nu ndonj une ndaka nga peunen le ne pino ta kire ndana. ⁷ Ne kile pino ta tumba luka ka tanjo nuŋe tawe. Tanjo ta nu tuan tanjo ande. Nu ne tuku yabanjwa le ne kume nda. Ne pino ta luka nu ndatawe ta ne nanje kuasmbi ndonj tane njakmba kume likamngagaig ngina.

⁸ Mafena le maratukuk tinja Abimelek nu nuŋe piro tanjo njakmba kilemanjurka pasa njakmba Kuatenge sana le isna ta saningina le nane kuru kuru sunjo tinaig. ⁹ Tanjanaig le Abimelek nu Abraham wika sana: Ne ame manjau sine mbolnge kina? Ye ame mbar ken le ne sine njakmba piti sunjo te sinngam bafute? Ne sinja manjau ta njayonu kina. ¹⁰ Ne ndanjam saka manjau tenjenmba kina ngina le ¹¹ Abraham lafumba nu sana: Ye idusen tumbraŋ te tuku tanjo nane Kuate tuku mingge kumnemngge minmba nu tuku nyu kurau ndakade tukunu nane ye tuku pino tumba ye baleyubekaig nga idusen. ¹² Pino te son ye tuku kulim. Sile mamngge kile-patikina ta sile ina yimyam le ye nu pinonu ten.* ¹³ Kuate nu ye kukulyina le ye yinje tumbraŋ tuguk kusrewen sulumba nu sawen: Ne ye mbolnge manjau mayenu kumba ma njakmba mbolnge tanjo njakmba tenjenmba saninga: Tanjo te ye tuku leu nga saka ngen.

Abraham nu tanjamba Abimelek sana le ¹⁴ nu kina ka Sara tumba pro Abraham tuna sulumba sipsip makau piro tanjo piro pino afu turmba kilmba promba Abraham tuna sulumba ¹⁵ sana: Kilke te njakmba ye tuku ndo. Ne ma ani nzalinu minam idusmba ndeta ka tanje minyoka ngina. ¹⁶ Tanjamba nu ndek Sara sana: Ne mbar ndana. Tanjo kame ne ndonj minig ta nane katesewaig nga ye leu nanje ndametinj soŋ 100 tuwet. Ye tanjawi le ne mbar ande ke ndakina ta nane njakmba katesemba kila palmbimngagaig ngina.

¹⁷⁻¹⁸ Abimelek nu Abraham piyo nuŋe tina tukunu Kuate nu Abimelek tuku piyo nuŋe, piro pino kat nuŋe nane njakmba kinjo ngailningina tukunu Abraham ndek Kuate yabanja le Abimelek nale piyo nuŋe ndonj, nuŋe piro pino njakmba nane wakeikina le nane manj kinjo kile-patike likinaig.

21

Sara nu Isak te-pilna

¹ Sunjo nu sinja kasa buk Abraham sana ta nu Sara mbolnge kina le ² nu funjul njakna. Abraham nu buk saibo pilmba yar 100 njak minna le piyo nuŋe Sara nu Kuate nu ait sana ta mbolnge kinjo ta te-pilna le ³ Abraham nu kinjo ta nyunu Isak ngina.

⁴⁻⁷ Kile Sara ndek sakina: Kuatenge ye sinzanjat le ye kinjo te-pilit. Ta tuku nga ye gare-gareka nzumilket. Nane njakmba ye manjau kit ta iswaig sulumba gare-gareka nzumilkamngagaig ngina. Tanjakina sulumba nu manj lato sakina:

* **20:12:** Hibru mbal tuku manjau buk tanjamba minanu. Ina yimyam mam ndindo ta nane mungu kilanu (2 Samuel 13 kanjerap).

Nane buk idusnaig Sara nu Abraham tuku kiŋo ande te-pile nda nga idusnaig ta ye tuku taŋgo saibo pilna le kile ye nu tuku kiŋo ande te-pilit ŋgina.

Isak nu mara 8 kusrena le ki ait ta mbolŋge Kuate nu Abraham buk sana ta kumumba nu kiŋo nuŋe tuku ŋgaro pikna.

Abraham nu Hagar nale Ismael ndoŋ pitaikina le kinaik

⁸ Kiŋo ta sunŋokina le ina nuŋeŋge nu amo ŋgailna. Ki ait ta mbolŋge Abraham nu kiŋo amo kusrena ta tuku pagumba nye sunŋokina. ⁹ Taŋana le Abraham tuku kiŋo Ismael nu Isipnu pino Hagar ndoŋ te-pilnaik ta nu Isak maim maim pasa tumba minna le Sara nu ismba ¹⁰ taŋgo nuŋe sana: Kiŋo ta Isak ndoŋ ne tuku agari ndende tuma kile nda. Piro pino ta kiŋo nuŋe ndoŋ pitaika le kasom kuwaik ŋgina le ¹¹ nu pasa ta ismba kiŋo nuŋe Ismael tuku wamdus pitina le ¹² Kuateŋge nu sana: Piro pino ta kiŋo nuŋe ndoŋ ne wamdus piti ndanuwa. Ne Sara tuku pasa ismba dubiwa. Isak tuku ndare mbolŋge ndo ne tuku mbuŋ mayok kaŋgaig. ¹³ Piro pino ta tuku kiŋo nu mata ne tuku kiŋo tukunu yeŋge ki le nu tuku ndare mbolŋge taŋgo kuasmbi sunŋo ande tugekamŋgat nga Abraham sana.

¹⁴ Taŋakina le maratukuk tiŋga Abraham nu nyamagan kilmba agari mor ŋgarombi kule kunyna ta turmba kilmba Hagar tuku kailmane mbolŋge patika kiŋo nuŋe ndoŋ kukulnikina le kinaik kumba ka Berseba tuku ma baknu mbolŋge kine promba lika minnaik. ¹⁵ Lika minnaik ma ma kule kugana le kiŋo nuŋe tumba kumba ka ail fudiŋndo ande kumnemŋge pilna le kinymba minna. ¹⁶ Kinymba minna le Hagar nu kiŋo nuŋe ta kusremba nane tui fat parsingade le kumba tiŋgate taŋamba nu kumba ka minyokina sulumba wamdusmbi sakina: Ye kiŋo kaŋgermba mini le kumwa ta ŋayo ŋgina. Taŋakina sulumba nu taŋge minyok minmba malmbika minna.

¹⁷ Kiŋo ta mata malmbika minna le Kuate nu isna le samba mbolŋge Kuate tuku Eŋel ndek Hagar wika sana: Hagar, ne ndaŋam wamdus pitinate? Ne kuru kuru ndaka. Kiŋo naŋe malmbikate ta Kuate nu o buk isat. ¹⁸ Ne tiŋga kumba ka kiŋo naŋe tumba wamdus bul sera. Yeŋge ki le nu tuku ndare tugeka taŋgo kuasmbi sunŋo ande mayok kaŋgat ŋgina. ¹⁹ Taŋakina sulumba Kuate nu Hagar tuku am talkina le kule burok ande kaŋgerna sulumba kumba ka agari mor ŋgaro tamba kule kunyna. Kunyna sulumba kiŋo nuŋe kule ta tuna le nyina.

²⁰ Kuateŋge kiŋo ta kulatka minna le sunŋokina sulumba kumba ka Paran tuku ma baknu mbolŋge minyokumba kanzerek taŋgo minna le ²¹ ina nuŋeŋge Isipnu pino ande tumba Ismael te-tuna.

Abraham nu Abimelek ndoŋ wamdus ulendinaik

²² Ait ta mbolŋge Abimelek nuŋe kame gabat nyunu Pikol tumba Abraham tugun promba sana: Kuate tuku nyaro ne mbolŋge minit. ²³ Ta tuku ne kile Kuate tuku nyu tamba pasa saŋgri pilewa sulumba ye mbolŋge maŋau ŋayonu ande ndaka. Ye tuku kutu mbolŋge ye tuku wa kame mbolŋge mata maŋau ŋayonu ande ndaka. Ye buk ne mbolŋge maŋau mayenu ken ta kile ne suk ye mbolŋge, kilke kile ne rawe taŋgo taŋaŋ minit ta mbolŋge maŋau mayenu ndo ka ŋgina le ²⁴ Abraham ndek nu sana: Ne sakate taŋamba ye pasa saŋgri pilewet ŋgina.

²⁵ Taŋakina le Abraham nu kule burok ande Abimelek tuku piro taŋgoŋge tinaig ta tuku nu sana le ²⁶ nu ndek Abraham sana: Imaŋge kule burok ta tina ta ye gilai. Ne ye ndasayina. Kile ndo sayate le ye iset ŋgina.

²⁷ Tanjakina le Abraham nu kina ka sipsip makau turmba kilmba promba Abimelek tuna sulumba nale wamdus ulendinaik. ²⁸ Tanjanaik sulumba Abraham nu sipsip fat 7 kilmba yamokŋge patikina le ²⁹ Abimelek nu Abraham kusnana: Ne ndaŋam sipsip fat 7 ta yamokŋge patikat e ŋgina le ³⁰ Abraham lafumba nu sana: Yenje kule burok ta sarken ta ne son ŋga sulumba sipsip fat 7 te kila ŋgina. ³¹ (Nale wamdus ulendinaik tuku ma ta nane kile nyunu Berseba* ŋgade).

³² Bersebaŋge wamdus ulendika Abimelek nuŋe kame gabat Pikol ndoŋ nale luka Filistia ma mbol kinaik le ³³ Abraham nu Bersebaŋge ail ande ŋgukina sulumba Kuate Sunjo abo tugu ŋak nu tuku nyu te-duŋgina. ³⁴ Tanjamba nu yar gudommba Filistia kilke mbolŋge minna.

22

Abraham nu Isak tumba Kuate tuku atraukam bafuna

¹ Mara ande Kuate nu Abraham tuku ŋgamuŋgal son tagomba nu wika sana: Abraham ŋgina le nu woka sakina: Ye minet te ŋgina. ² Tanjakina le Kuate nu sana: Ne tinja naŋe kiŋo naŋe ndindo Isak ne nu tuku kume purte ta tumba kumba ka Moria kilke mbolŋge tabe ande ye ne tumnamŋgit ta mbolŋge ne ye tuku atrauka kiŋo ta balemba piya le ugmba usarkuwa ŋgina. ³ Tanjamba sana le Abraham nu maratukuk tinja kuaneka doŋki inum tumba sanjilnu mbolŋge kumiŋ depolka kusmba nuŋe piro tanjo armba kilmba atraukam tuku pa fetka ndaleka tumba Isak ndoŋ Kuate nu ma sakina ta kinaig.

⁴ Kumba minnaig le mara armba kinaig le mara keŋnu mbolŋge Abraham nu tinja mambilmba Kuate nu ma sakina ta maskenŋge kaŋgerna sulumba ⁵ nuŋe piro tanjo ar ta sanikina: Tale doŋki tumba tenje minap. Ye yiŋe kiŋo ndoŋ kumba ambenje Kuate mbariŋmba nu tuku nyu te-duŋga maŋ luka ndekamkik ŋgina. ⁶ Tanjaka sanikmba nu pa ndale ŋak tumba Isak tuna le kurana le Abraham nu pa wagmbi bagi turmba kilmba nale kigrinŋa kinaik ⁷ kumba ka ndinŋge Isak nu mam nuŋe wika sana: Mam o ŋgina le mam nuŋe ae ŋgina le Isak nu kusnana: Sile pa wagmbi pa ndale ŋak kilkik ta Kuate atraukam tuku sipsip fat aniŋge ŋgina le ⁸ Abraham lafumba sana: Kiŋo, Kuate nuŋe atraukam tuku sipsip fat ande sile sikamŋgat ŋgina. Tanjamba saka nale maŋ kigrinŋa kinaik.

⁹ Nale Kuate nu ma sakina ta mbol pronaik sulumba Abraham nu ndame turŋaŋga pa lanjaŋ wakeimba pa ndale ŋak ta kuklimba ta mbolŋge farna sulumba kiŋo nuŋe Isak kupe wai kusmba pa farna ta mbolŋge pilna. ¹⁰ Tanjana sulumba nu nuŋe kiŋo balewam saka bagi gomba tumba wai sukakina kande ¹¹ Sunjo tuku Enjel samba mbolŋge wika sana: Abraham, Abraham ŋgina le nu woka sakina: Ye minet te ŋgina le ¹² Enjelŋge nu sana: Kiŋo tuku ŋgarosu ŋayo sili ndawa. Ne naŋe kiŋo naŋe ndindo mape ndamba balemba ye atraukam bafuwat ta ye kaŋgerit. Ne ye tuku miŋge dubite ta ye kile kila pilit ŋgina. ¹³ Tanjakina le Abraham nu mbilka mambilmba meme pailnu ande ail fudiŋndo sinamŋge naunu konka minna le kaŋgerna sulumba kumba ka meme ta Isak tuku lafuknu tumba balemba Kuate atraukina. ¹⁴ Tanjana sulumba Abraham nu ma ta nyunu “Sunjogonge sine tursinŋit” ŋgina.

* **21:31:** Berseba nyu ta tugunu Pasa Katanu Kule Brok

(Kile nane tenjemba sakade: Sunjo tuku tabe mbolnje nu sine tursingit ngade).

¹⁵ Kile Sunjo tuku Enjel nu samba mbolnje Abraham wi arnu sana: ¹⁶ Ye Sunjo. Ne ye tuku minje dubimba nanje kinjo nanje balemba ye atraukam bafuwat tukunu ye yinje nyu tamba pasa sangri pilewamngit ta ne isa. Ye sinja ne mbolnje wam mayenu kamngit. ¹⁷ Yenje ne tuku ndare te-tugewi le samba mbolnje mbai minig piyalnje fulbul minig tananj sungomba mayok kanjaig. Ne tuku mbun kat nanje ngueu mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenkamjaig. ¹⁸ Tango kuasmbi njakmba nane ne tuku saka nane afu nyaro ninje likamjaig. Ne ye tuku minje ismba dubiwat ta tuku nga sanet ngina.

¹⁹ Tanjakina le Abraham nale man luka nuje piro tango ar ta tugum pronaik sulumba nane luka Berseba tumbranj kinaig. Tanjamba Abraham nu Bersebange minmba minna.

Nahor tuku kinjo kat nuje

²⁰ Tanjamba minnaig ma ma mara ande nane afu Abraham tugum promba sanaig: Milka nu maib nanje Nahor tuku kinjo 8 kile-patikina. ²¹⁻²² Kinjo mulum ta nyunu Us. Nu tuku mambo kat nuje ta nyu nanjine Bus, Kemuel, Kesed, Haso, Pildas, Yidlaf, Betuel. Kemuel tuku kinjo nuje Aram nga Abraham sanaig.

²³ Betuel nu Rebeka te-pilna. Milka nu kinjo 8 ta Abraham maib nuje Nahor ndonj kile-patikinaik le ²⁴ Nahor nu nuje pino ande nyunu Reuma ndonj Teba, Gaham, Tahas, Maka nane kile-patikinaik.

23

Sara nu kumna

¹ Sara nu yar 127 njak minna sulumba ² Kanan kilke Hebron tumbranje nu kumna. Nu kumna le Abraham nu wamduis tatrakina le nu kumba Sara tugumnje malmbikina. ³ Malmbikina sulumba tinja piyo nuje tuku mindesinj ta kusremba Hit mbal tugum promba nane saningina: ⁴ Ye tumbranj tuguk tango kuga. Ye rawe tango minet. Tane kilke ande ye sap le ye piyawu sulumba yinje pino nguki ngina le ⁵ Hit mbal nane lafumba Abraham sanaig: ⁶ O tango sunjo, ne isa. Ne gabat sunjo tananj sine ngamuknje minit. Sine tuku ndame burok mayenu ndo ande kanjermba madiwa sulumba kumba ka piyo nanje nguka. Ne piyo nanje ngukam tuku ndame burok ande madiwa ta tango andenje ne ngailne nda nga Abraham sanaig.

⁷ Tanjakinaig le Abraham nu Hit mbal njakmba tugumnje loka saningina: ⁸⁻⁹ Tane son sakade ndeta tane Sohar tuku kinjo nuje Efron sawap le nu nuje ndame burok nyunu Makpela nuje kilke make mbolnje minit ta ye suwa le ye yinje pino ngukam tuku piyawu. Tane nu sawap le ndame burok ta tuku piyanu giganmba ta sakuwa le ye tane tuku am mbolnje piyawu sulumba mindesinj ngunu tuku ti ngina.

¹⁰ Efron nu Hit mbal tuku gabat ande minna. Nu nane njakmba ndonj tumbranj ta tuku fonde malanja tugumnje minyok minna sulumba nu sakina: ¹¹ O tango sunjo, ne isa. Kilke sakat ta ndame burok turmba ye kile nane njakmba tuku am mbolnje ne tinet. Ne piyo nanje tumba kumba ka tanje nguka ngina le nane njakmba isnaig.

¹² Kile Abraham ndek Hit mbal njakmba tugumnje lokina sulumba ¹³ Efron sana: Ye pasa ande sanamngit ta ne isa. Ye kilke ta piyawu sulumba ndametinj ne tanmbimngit. Tanjawi sulumba ye yinje pino tanje ngunungit ngina le nane

ɲakmba isnaig le ¹⁴ Efron lafumba Abraham sana: ¹⁵ O tanjo sunjo, sile mboɲge kilke te tuku piya ta sunjokanu kuga. Son 40 ndo. Ne kilke ta tumba kumba ka piyo nanje ɲguka ɲgina le ¹⁶ Abraham nu pasa ta ismba ndametiɲ Efron sakina le Hit mbal nane ɲakmba isnaig ta nane piyade mbal ndametiɲ pitinu kanjerde ta kumumba Efron tuna.

¹⁷ Tanjamba Abraham nu Efron tuku kilke Makpela tumbranje Mamre tugumje minna ta tina sulumba kilke ta tuku ndame burok ail ɲakmba turmba kilna le ¹⁸ Hit mbal tumbran ta tuku malanja tugumje minyok minnaig ta nane ɲakmba ismba wokinaig. ¹⁹ Tanjanaig le Abraham nu piyo nunje Sara tumba kumba ka Makpela kilke ndame burok ta sinamje pilna. (Ma ta Kanan tuku kilke mboɲge Hebron tumbran patukje minna). ²⁰ Tanjamba Hit mbal tuku kilke ta ndame burok turmba mindesin ɲgunu tuku Abraham tunaig.

24

Isak nu Rebeka tina

¹ Sunjo tuku nyaro mara mindek Abraham mboɲge minna le nu yar sunjomba kusremba saibo pilna sulumba ² nunje piro tanjo ambokok Abraham tuku aganj ndende kulatkina ta wika sana: Nanje wai tumba ye tuku fel karaukje pale.* ³ Ne samba le kilke tuku Mbara Sunjo nunje nyu tamba ne pasa sanjri pilewa sulumba Kananje yiye kiɲo tuku pino ande ndata. ⁴ Ne kumba ka yiye kilke tuguk ta mboɲge yiye ndare tugumje Isak tuku pino ande ta ɲgina le ⁵ piro tanjo tanje ndek Abraham kusnana: Pino ta nunje kuasmbi kusreka ye dubiyam mbulwa ndeta ye kiɲo nanje kukuli le nu nanje tumbran tuguk kuwa e ɲgina le ⁶ Abraham lafumba sana: Tanjamba kuga. Ne ye tuku kiɲo kukula le kilke ta mbol ndakuwa. ⁷ Samba tuku Mbara Sunjo nunje ye kukulyina le ye yiye ndare yiye tumbran tuguk yiye kilke kusreken le nunje ye siɲka son pasa sanjrinu tenenmba sayina: Ne tuku ndare ye kilke te siɲka serninjamgit nga sayina. Nunje nunje erjel kukulwa le ambonja kanjat. Ne kumba tanje yiye kiɲo tuku pino ande ta. ⁸ Pino ta ne dubinam mbulwa ndeta pasa ta ake ɲgisikuwa. Ne ye tuku kiɲo ta ndon luka kilke ta mbol ndakape nga piro tanjo nunje sana. ⁹ Tanjaka sana le piro tanjo ta nunje gabat Abraham tugum promba wai tumba Abraham tuku fel karaukje pilna sulumba Abraham pasa sakina ta kumuwanjamgit nga wokina.

¹⁰ Tanjamba piro tanjo ta nu Abraham tuku kamel 10 kilmba Abraham tuku aganj ndende magenu turmba kilna sulumba tinga Mesopotamia kilke Nahor tuku tumbran ta kina kumba ka ka ta prona. ¹¹ Prona sulumba kamel 10 ta saninɲina le nane tumbran kilimje kule burok ta tugumje mabta kinymba minnaig.

Ki butunɲina le furiram pino kame nane kule kunyam prowam bafunaig le ¹² tanjo ta yabanmba sakina: O Sunjo, yiye gabat Abraham tuku Mbara, ne kite yiye gabat Abraham idusmba ye turya. ¹³ Ye kule burok te tugumje minet le tumbran te tuku pino mbanzo kame nane kule kunyam prode. ¹⁴ Ye pino ande tenenmba sawamjamgit: Nanje waim kule ɲak ta ye sa le ye nyi nga sawamjamgit. Pino ta nu sakuwa: Ne ilmba nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyamjamgit ɲguwa ndeta ye katesewamjamgit. Ne pino ta nanje

* **24:2:** Hibru mbal nane tanjamba pasa sanjri pilewanu (Mulum Pasa 47.29 kanjerap)

piro tanjo Isak tuku pino madina nga katesewamngit. Nu tanjakuwa le ne ye tuku gabat buk turat ta ye katesewamngit ngina.

¹⁵ Nu yabanmba minna le Betuel tuku kulim nyunu Rebeka nu kilke waim kuramba prona. (Rebeka mam nuje Betuel. Betuel nu Nahor le Milka tuku kinjo nakile. Nahor nu Abraham tuku maib nuje). ¹⁶ Rebeka nu ngarosu tumail pasi mayenu ndo. Nu buk tanjo ande ndonj kinye ndakina. Nu ndeka kule burok ta tugum promba waim kule kunyna sulumba manj luka mbuna. ¹⁷ Tanjana le piro tanjo ta nu pinderka nu tugum kina sulumba sana: Waim kule ta ye sa le ye kule nyi ngina le ¹⁸ nu ndek sana: O tanjo sunjo, ne ilmba nya ngina sulumba nu waim kule te-ibenmba biye njak minmba nu tuna le kule nyina.

¹⁹ Nu kule nye denjurna le Rebeka nu sana: Ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyi le nane mata nyuwaig ngina. ²⁰ Tanjakina sulumba nu pitik ndo nuje waim kule aganjmor kule nyade tuku nza ta sinamnge kutuna sulumba pinderka kumba ka kule burok tugum promba tanjo ta tuku kamel kame tuku kule kunye ninmba minna le kamel kame ta njakmba nyinaig le ²¹ piro tanjo ta nu ye Sunjonje buk turyat e nga idusmba maninok pino ta kanjermba minna.

²² Nu kule kunye denjurna le tanjo ta fumbe sikor ande golmbi wakeiwanu ta tumba nu tuku fumbe mbolnje pilmba sagi armba golmbi wakeikanu ta turmba kilmba nu tuku wai mban mbolnje siluk tuna sulumba sana: ²³ Ne saka. Ne mam naje ima? Mam naje tuku wandeknje yije kuasmbi ye ndonj sine kinyam tuku ma njak e ngina le ²⁴ nu sana: Ye tuku mam Betuel. Nu Nahor le Milka tuku kinjo. ²⁵ Sine ire sunjomba kamel kinyam tuku njak. Kamel tuku nyamaganj mata sunjomba minig. Tane mata kinyam tuku ma njak ngina le ²⁶ tanjo ta pasa ta ismba loka Sunjo tuku nyu te-dungina sulumba ²⁷ sakina: O Sunjo, yije gabat Abraham tuku Mbara, sine ne tuku nyu te-dungube. Ne mara mara ye tuku gabat turte. Nenge ye mindeyumba ndin tumyat le ye yije gabat tuku kuasmbi tugum prowit ngina.

²⁸ Kile pino ta pinderka ina nuje tuku wande mbol kumba pro tanje nane wam kubeu ninjina le ²⁹⁻³⁰ Rebeka tuku leu nuje Laban nu kulim nuje wam kubeu ninjina ta isna sulumba fumbe tuku sikor ta kanjermba sagi ar kulim nuje tuku wai mban mbolnje minnaik ta turmba kanjerka nu pitik ndo kilim ka Abraham tuku piro tanjo kamel kame ndonj kule burok tugum tanje minnaig ta sota kina sulumba sana: ³¹ Sunjo tuku nyaro ne mbolnje minit. Ne ndanam kilim tenje tinj minit? Ne yale le sine wande mbol kab. Ye buk tane tuku ma wakeiwit. Ne tuku kamel kame tuku ma mata njak ngina. ³² Tanjakina le piro tanjo ta nu wande mbol kina le Laban nu kamel kame tuku kuminj depol kame ta paske lika ire farnjina sulumba nyamaganj kilmba pro ninjina le nyinaig. Tanjanaig le Laban nu manj kumba Abraham tuku piro tanjo, tanjo kame nu ndonj promba minnaig ta tuku kule tumba luka prona le nane kupe minyanginaig.

³³ Tanjanaig le nane piro tanjo ta tuku pagumba tunaig kande nu sakina: Ye pasa ande njak. Nyamaganj te minwa le ye pasatumba isukusamngit ngina le Laban ndek sakina: Ta maye. Saka le sine isbe ngina. ³⁴ Tanjakina le nu ndek sakina: Ye Abraham tuku piro tanjo. ³⁵ Sunjonje ye tuku gabat nyaro mayenu tuna le nu maror tanjo mayok kina. Nu Sunjonje sipsip meme makau kamel donji silwa ndametinj, gol ndametinj, piro tanjo, piro pino aganj ndende gudommba tuna. ³⁶ Yije gabat tuku pino Sara nu saibo pilmba

Abraham tuku kiŋo te-pilna le nu nuŋe aŋaŋ ndende ta kiŋo nuŋe tuna. ³⁷ Yiŋe gabat nu ye sayina le ye nu tuku pasa saŋgri pilewen. Nu teŋemba sayina: Ne Kananŋe yiŋe kiŋo tuku pino ande ndata. ³⁸ Ne kumba yiŋe kuasmbi yiŋe ndare kame tugum kaye sulumba nane ŋgamukŋe yiŋe kiŋo tuku pino ande ta ŋga sayina le ³⁹ ye ndek yiŋe gabat teŋemba kusnawen: Pino ta ye dubiyam mbulwa ndeta ye ndaŋi ŋgen le ⁴⁰ nu lafumba sayina: Ye mara mara Sunŋo tuku miŋge dubiwet tuku. Nu nuŋe eŋel kukulwa le ne turnamŋgat. Tanjawa le ne ye tuku kuasmbi mbolŋge ye tuku ndare ŋgamukŋe yiŋe kiŋo tuku pino ande tamŋgat. ⁴¹ Ne ye tuku pasa saŋgri pilewat ta pur ndawa. Ne ye tuku kuasmbi tugum prowa le nane pino ta ne ŋgailnuwaig ndeta pasa ta ake ka ŋgisikuwa ŋga ye sayina.

⁴² Ye kite kule burok tugum nziŋge prowit sulumba teŋemba yabaŋit: O Sunŋo, yiŋe gabat Abraham tuku Mbara, ye ilit ta tuku aŋaŋ alonu temayokmba tumya le kaŋgeri. ⁴³ Ye kule burok te tugumŋge minet. Pino mbanzo ande kule kunyam prowa le ye nu teŋemba sawamŋgit: Naŋe waim kule ŋak ta ye sa le ye nyi ŋga sawamŋgit. Pino ta nu sakuwa: ⁴⁴ Ne nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyamŋgit nguwa ndeta ye katesewamŋgit. Pino ta neŋge yiŋe gabat tuku kiŋo nuŋe tuku pino madina ŋgit.

⁴⁵ Ye wamdusmbi yabaŋmba minit le Rebeka nu waim kuramba prowat sulumba ndeka kule burok sinam tanŋe waim kule kunyat le ye nu sawit: Ye kule afu nyam ŋga sawit. ⁴⁶ Tanjakit le nu pitik ndo waim te-ibenjat sulumba sayat: Ne nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyi ŋgat. Ye kule tumba nyit le nu kamel kame tuku mata kule kunyat. ⁴⁷ Tanjawat le ye nu kusnawit: Ne mam naŋe ima ŋgit le nu sayat: Ye tuku mam Betuel. Nu Nahor le Milka tuku kiŋo ŋga sayat le ye fumbe sikor ta tumba nu tuku fumbe mbolŋge pilit sulumba saŋi armba ta kilmba nu tuku wai mban mbolŋge patikit sulumba ⁴⁸ loka Sunŋo tuku nyu te-duŋgit. Nu yiŋe gabat Abraham tuku Mbara. Nuŋge ye mindeyumba ndin tumyat le ye yiŋe gabat tuku kuasmbi tugum prowit sulumba nzamu nuŋe tuku kulim kaŋgerit ta ye yiŋe gabat nu tuku kiŋo nuŋe tuku pinonu tamŋgit. ⁴⁹ Ta tuku tane ye tuku gabat idusmba pino ta ye sam kumuŋ e ko kuga? Tugusemba ye sayap le ye isi sulumba ame maŋau kam tuku ta kila palmbimŋgit ŋga Laban nane saningina.

⁵⁰ Tanjakina le Laban nale Betuel ndoŋ lafumba sakinaik: Sunŋoŋge ne kukulnat le ne te prowat tukunu sine ame pasatube? Sine pasa kuga. ⁵¹ Rebeka minit te. Ne nu tumba kaye. Nu naŋe gabat tuku kiŋo nuŋe tuku pino minamŋgat. Ne Sunŋo tuku miŋge dubimba tanjamba ka ŋginaik le ⁵² Abraham tuku piro tanŋo ta pasa ta ismba truk kumba Sunŋo tuku nyu te-duŋgina sulumba ⁵³ mindepiyam tuku aŋaŋ ndende silwa golmbi wakeikinaig tuku tawi afu turmba kilmba Rebeka tuna sulumba aŋaŋ ndende magenu afu leu nuŋe nale ina nuŋe ndoŋ nikina. ⁵⁴ Tanjana sulumba nu tanŋo kame nu ndoŋ pronaig ta nane ŋakmba isukusmba kule nyumba furirna le tanŋe kinynaig.

Mafena le maratukuk ŋinga nu nane saningina: Ye kile luka yiŋe gabat sota kambimŋgit ŋgina le ⁵⁵ Rebeka leu nuŋe nale ina nuŋe ndoŋ sakinaik: Kulim te kusem ndindo ait 10 tanjamba sine ndoŋ minwa le tumba kape ŋginaik. ⁵⁶ Tanjakinaik le nu ndek sanikina: Tane ye ŋgail ndakap. Sunŋoŋge ye turyina le alonu mayok ket tukunu ye dalke nda. Ye kile ndo maŋ luka yiŋe gabat

sota kanġit ngina. ⁵⁷ Tanġakina le nale sakinaik: Sile kulim wika kusnawamkik nginaik sulumba ⁵⁸ Rebeka wika kusnanaik: Ne tanġo te ndoġ kambimġgat e nginaik le nu sakina: Au. Ye kambimġgit ngina.

⁵⁹ Tanġakina le Rebeka nuġe kulat pino ndoġ nale Abraham tuku piro tanġo kame ndoġ kambim bafunaig le ⁶⁰ nale Rebeka nyaro pasa tumba sakinaik: O sile tuku kulim, ne tanġo kuasmbi sunġokanu tuku ina nanġine minwa. Ne tuku mbuġ kat naġe nane ngueu mbal ndoġ kame bumba nanġine tumbran yaika kilwaig nginaik. ⁶¹ Tanġakinaik le Rebeka nuġe piro pino mbanzo afu ndoġ nane kamel poġga mbolġge minyokinaig le Abraham tuku piro tanġo ta Rebeka tumba kinaig.

⁶² Ait ta mbolġge Isak nu Negeb ma baknu mbolġge minna tuku. Mara ande nu kule burok nyunu “Sunġo abo tugu ġak nu ye kanġeryate” ta kusremba ⁶³ furiram tinġinka ake kaloyumba kina sulumba mambilmba kamel afu promba ilnaig le kanġerkina. ⁶⁴ Rebeka nu mambilmba Isak kanġermba kamel mbolġge ibeġ kina sulumba ⁶⁵ Abraham tuku piro tanġo ta kusnana: Tanġo ilit si imanġe ngina le piro tanġo ta lafumba sana: Tanġo si yiġe gabat ngina le Rebeka nu kumiġ tumba tumail pasi soġgina.

⁶⁶ Piro tanġo ta promba nu maġau kina ta ġakmba Isak kubeu tuna le ismba ⁶⁷ Rebeka tumba ina nuġe Sara tuku baibaġ sinamġge pilmba nuġe pinonu tina. Tanġamba nu Rebeka tuku kume purna sulumba ina nuġe buk kumna le nu ngamunġal tatruka minna ta kile nu garena.

25

Abraham tuku ndare

¹ Abraham maġ pino ande nyunu Ketura tina le ² nu Simran, Yoksan, Medan, Midian, Isbak, Sua nane kile-patikina. ³ Yoksan nu kiġo arba kile-patikina ta ande Seba ande Dedan. Dedan tuku mbuġ ta Asur mbal Letus mbal Leum mbal. ⁴ Midian nu kiġo ⁵ kile-patikina. Nane tuku nyu ta teġenmba. Efa, Efer, Hanok, Abida, Elda. Kiġo kame ta ġakmba Ketura tuku ndare.

⁵ Abraham nu nuġe aġaġ ndende ġakmba Isak tuku wai mbolġge kusrekina sulumba ⁶ nuġe kiġo kat nuġe pino afu ndoġ kile-patike likina ta mata gare aġaġ afu niġgina sulumba nane kukulniġgina le kinaig. Abraham nu kume ndaka minna le nane Isak kusremba ki prote kumam kinaig ka tanġe minnaig.

Abraham nu kumna

⁷⁻⁸ Abraham nu saibo pile mayemba yar 175 ġak minna sulumba nu kumna. ⁹⁻¹⁰ Kiġo kat nuġe ar ta Isak nale Ismael nale mam nakile tuku mindesinġ tumba ka Makpela ndame burok ta sinamġge nu tumba pilnaik. Ndambe burok ta Abraham nu o buk piyo nuġe Sara tumba pilna. Makpela kilke ta Mamre tugumġge minna ta o buk Hitnu tanġo Soar tuku kiġo nuġe Efron nu tuku kilke minna le Abrahamġge nu tugumġge piyana tuku.

¹¹ Abraham nu kumna le Kuete nu Abraham tuku kiġo nuġe Isak nyaro tuna le nu mine mayena. Nu kule burok nyunu “Sunġo abo tugu ġak nu ye kanġeryate” ta tugumġge minna.

Ismael tuku ndare

¹² Sara tuku piro pino Isipnu Hagar nu Abraham ndoġ Ismael te-pilnaik. ¹³ Ismael tuku kiġo kat nuġe ta teġenmba. Kiġo mulum ta nyunu Nebayot. Kiġo afu nu dubimba pronaig ta nyu nanġine teġenmba. Kedar, Adbel,

Mibsam, ¹⁴ Misma, Duma, Masa, ¹⁵ Hadad, Tema, Yetur, Nafis, Kedema. ¹⁶ Nane ḡakmba Ismael tuku kiṅo kat nuṅe. Nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbuṅ kat naṅgine tuku nyu ta tumba nane afu tumbraṅ yimyam ninde lika minnaig le nane afu ma yimyam mbol kine promba minnaig. Nane 12 ta tumbraṅ mboṅ 12 ta tuku gabat minnaig.

¹⁷ Ismael nu yar 137 ḡak minna sulumba nu kumna. ¹⁸ Ismael tuku mbuṅ kat nuṅe nane Awila tuku kilke Sur tuku kilke ma ṅgamu-ṅgamuṅge minnaig. (Ma ta Isip limba ki prote kumamṅge Asiria kambim tuku ndin ta tugumuṅge minit). Nane Isak tuku mbuṅ kat nuṅe ndoṅ purka yimyam minnaig.

Isak tuku kiṅo armba

¹⁹ Abraham tuku kiṅo nuṅe Isak tuku wam kube ta teṅenmba.

²⁰ Isak nu yar 40 ḡak minna sulumba Rebeka tina. Rebeka nu Aramnu Mesopotamia kilke mbolok pino. Mam nuṅe Betuel. Leu nuṅe Laban.

²¹ Isak nu piyo nuṅe niṅkina le nu Sunḡo yabaṅna le Sunḡo nu tuku yabaṅ pasa ismba piyo nuṅe wakeina le kiṅo konna ta ²² fuṅgul sinamṅge kiṅo armba ḡak. Kiṅo ar ta nale fuṅgul sinamṅge sunḡomba muṅgu signa-signaṅga minnaik le nu kamusmba wamduṅmbi sakina: Ndaṅam tuku ye tuku kiṅo ar te muṅgu signa-signaṅga minik ṅgina. Taṅakina sulumba nu katesewam tuku Sunḡo kusnawam kina le ²³ Sunḡonge nu sana: Kiṅo armba ne tuku fuṅgul sinamṅge minik ta kile-patika le nale tuku ndare tugeka taṅgo kuasmbi armba mayok ka nane purka yimyam minamṅgaig. Andeṅge ande tuku saṅgri liwamṅgat. Kiṅo mulum nu kiṅo ṅgumneṅgamṅgat ta tuku miṅge kumneṅge minamṅgat ṅga sana.

²⁴ Rebeka nu kiṅo te-palmbim tuku ait kumuṅgina le nu kiṅo armba kile-patikina. ²⁵ Kiṅo mulum te-pilna ta ṅgarosu gurgurnu ṅgue kumuk. Ta tuku nane nyun ta Esau* ṅginaig. ²⁶ Nu dubiknu maib nuṅe nu Esau tuku kupe tugu biymba ḡak prona. Ta tuku nane nyun ta Jakob† ṅginaig. Isak nu yar 60 ḡak minna le Rebeka nu nale ar ta kile-patikina.

²⁷ Nale sugokinaik sulumba Esau nu kanzerek taṅgo minmba nu mara mindek sayokam duṅe kambinu le Jakob nu taṅgo mukuknu minmba nu mara mindek tumbraṅṅge ndo minanu. ²⁸ Esau nu agaṅmor bale farmba mam nuṅe tambinu le kuapika nyumba minanu tukunu nu Esau tuku kume purna le Rebeka nu Jakob tuku kume purna.

²⁹ Ait ande Jakob nu pagumba minna le Esau nu duṅeṅge sayokmba minna sulumba guba mayena le luka tumbraṅ prona sulumba ³⁰ Jakob sana: Kule pak gurgur ta ye inum sa le nyi. Ye guba mayeyumba isu baklelyumba am kuilkuilyate ṅgina. (Ta tuku nane nu tuku mape nyu ande kitek Edom‡ ṅginaig).

³¹ Taṅakina le Jakob nu lafumba sakina: Ne kiṅo mulum tuku agaṅ ndende nyaro pasa ḡakmba ye samṅgat kande ye kule pak te ne tini le nya ṅgina le ³² Esau nu ndek sakina: Ta maye. Ye guba mayeyate. Ye kumi le nyaro pasa ta ye turye nda. Kule pak ta ye inum sa le nyi ṅgina le ³³ Jakob ndek nu sana: Kuga. Ambonḡa ne siṅka son pasa saṅgrinu ye saya ṅgina le Esau nu pasa ta saṅgri pilemba kiṅo mulum tuku agaṅ ndende ta Jakob tuna. ³⁴ Taṅakina le Jakob nu kule pak bret afu turmba Esau tuna le nyina. Nyina sulumba nu tiṅga kina. Taṅamba Esau nu mulum maṅau ta ake agaṅ taṅaṅ ṅga bukṅgina.

* 25:25: Esau nyu ta tugunu ṅgue Kumuk † 25:26: Jakob nyu ta tugunu Kupe Tugu ‡ 25:30: Edom nyu ta tugunu Gurgur

26

Isak nu Gerar tumbranŋge minna

¹ O buk Abraham tuku ait mbolŋge guba sunŋo prona taŋamba kile maŋ guba sunŋo prona le Isak nu Filistia mbal tuku gabat sunŋo Abimelek sota Gerar tumbranŋ kina.

² Taŋana le Sunŋo nu Isak tugum promba sana: Ne Isip kilke mbol ndakaye. Ne ye tuku miŋge dubimba kilke te mbolŋge ndo mina le ³ ye ne ndoŋ mini sulumba ne nyaro tanmbimŋgit. Kilke te ŋakmba ye ne naŋe ndare ndoŋ sertinŋi sulumba sinŋa son pasa buk mam naŋe Abraham sawen ta kumuwaŋgit. ⁴⁻⁵ Yeŋge ne tuku ndare te-tugewi le taŋgo pino gudommba samba mbolŋge mbai minig taŋaŋ mayok kuwaig le ye kilke te ŋakmba nane serniŋamŋgit. Mam naŋe nu ye tuku miŋge dubina sulumba pasa ŋakmba nu sawen ta kumuna. Ta tuku taŋgo kuasmbi ŋakmba nane tane tuku saka nane naŋgine naŋgine afu nyaro niŋge likamŋgaig ŋga Isak sana.

⁶ Isak nu Gerar tumbranŋge minna le ⁷ tumbranŋ ta tuku taŋgo kame nane piyo nuŋe tuku Isak kusnanaig le nu nane saninŋina: Pino te yiŋe kulim ŋgina. Rebeka nu tumail pasi ŋgarosu mayenu ndo tukunu nu taŋgo kame nane Rebeka tam tuku ye baleyaŋgaig ŋga idusmba kuru-kuruka pino te yiŋe pino ŋgam mbulna.

⁸ Taŋamba minnaig le mara ande Filistia mbal tuku gabat sunŋo Abimelek nu bubre malaŋgambi mambilna kande Isak nu Rebeka kire-kiremba minna le kaŋgerna. ⁹ Kaŋgerna sulumba nu taŋgo afu kukulniŋgina le pro Isak tumba Abimelek tuku wande mbol kinaig le Abimelek nu sana: Ne ndaŋam saka pino ta yiŋe kulim ŋgina. Pino ta naŋe pino ŋga Isak sana le nu ndek sakina: Ye idusen ye taŋaki le nane ye baleyaŋgaig ŋga idusen ŋgina. ¹⁰ Taŋakina le Abimelek nu sana: Ne ame maŋau sine mbolŋge kina tuku? Ye tuku taŋgo ande piyo naŋe ndoŋ kinyna kande neŋge sine une sinŋina kande ŋgina. ¹¹ Taŋakina sulumba Abimelek nu nuŋe mbal ŋakmba saninŋina: Taŋgo andeŋge taŋgo te ko piyo nuŋe ŋayo siliwa ta nu kumamŋgat ŋgina.

¹² Sunŋo tuku nyaro Isak mbolŋge minna le Isak nu agaŋ tumunu bareŋniŋgina ta yar ta mbolŋge nyamagaŋ sunŋomba pronaig le kaŋgerkina. ¹³ Taŋamba nu agaŋ ndende sunŋomba kilmba maror taŋgo mayok kina. ¹⁴ Nu sipsip makau piro mbal sunŋomba ŋak minna le Filistia mbal nane nu kaŋgermba am kioŋ tinŋinaig le ¹⁵ nane kule burok kame mam nuŋe Abraham kume ndakina le nuŋe piro taŋgo kameŋge sarke likinaig ta luka kilke kainiŋginaig. ¹⁶ Taŋanaig le Abimelek nu Isak sana: Ne taŋgo sunŋo nyu ŋak. Ne sine ŋakmba lisingit. Ne sine tuku kilke te kusremba kaye ŋgina. ¹⁷ Taŋakina le Isak nu ma ta kusremba Gerar tuku ma gutoŋ ta mbol kina sulumba taŋge nane baibai patika minnaig.

¹⁸ Taŋamba minnaig ma ma Isak nane kule burok kame mam nuŋe Abraham tuku ait mbolŋge sarke likinaig le Filistia mbalŋge luka kilke kainiŋginaig ta maŋ luka sarke likinaig. Sarke likinaig sulumba Isak nu mam nuŋe kule burok ta buk nyu patike likina ta taŋamba maŋ nyu ndui ta ndo patike likina. ¹⁹ Taŋamba Isak tuku piro taŋgo nane ma gutoŋ taŋge burok inum maŋ sarkinaig le kule bulbulmba prona. ²⁰ Prona le Gerar tumbranŋ tuku agaŋmor kulat taŋgo nane Isak tuku kulat taŋgo kame ndoŋ kualeyauka kame pasa tumba minnaig sulumba sakinaig: Kule burok te sine tuku ŋginaig. Ta tuku Isak nu kule burok ta nyun ta Kame Pasa ŋgina.

²¹ Kile Isak tuku piro tanjo nane manj burok inum sarkinaig le kame pasa manj tingina. Ta tuku Isak nu kule burok ta nyun ta Munju Gubra ngina. ²² Tanjamba nu ma ta kusremba ma ande mbol kina sulumba burok inum sarkina le kile kame pasa pro ndana tukunu Isak nu kule burok ta nyun ta Mine Mayenu ngina. Tanjakina sulumba sakina: Sunjonje kilke sunjokanu singina le sine mine mayewamngig ngina.

²³ Kile Isak nu ma ta kusremba Berseba tumbranj pronan le ²⁴ furir ngamu Sunjo nu nu tugum promba sana: Ye mam nanje Abraham tuku Mbara. Ne kuru kuru ndaka. Ye ne ndonj minmba sinja son pasa buk mam nanje Abraham sawen ta kumuwi sulumba yenje ne tuku ndare te-tugewi le tanjo pino sunjomba mayok kanjaig ngina. ²⁵ Tanjakina le Isak nu ndame turjanja atraukam tuku pa lanlanj wakeina sulumba Sunjo mbarinjmba nu tuku nyu te-dunjinan. Tanjamba nane tanje baibai patika minnaig le nu tuku piro tanjo kame nane manj kule burok ande sarkinaig.

Isak nale Abimelek ndonj wamdus ulendinaik

²⁶ Abimelek nu Ahusat le kame gabat Pikol ndonj nane Geranje Isak sota pronanig. (Ahusat nu kame ait mbolnje nu Abimelek wam paguwanu tanjo).

²⁷ Nane pronanig le Isak nu nane kanjerka kusnaningina: Tane buk ye kasuryumba pitaiyinaig. Tane kile ndanam tuku ye tugum prode ngina le ²⁸ nane nu sanaig: Sunjo nu ne ndonj minit ta sine kila. Ta tuku sine ne ndonj wamdus ulendiwam proweg. Ne pasa sangri pilemba ²⁹ sine mbolnje manjau njayonu ande ndaka. Sine mata buk ne mbolnje manjau njayonu ande ndakigenj. Sine ne mbolnje manjau mayenu kumba mine mayegenj le ne sine kusreka kina. Kile Sunjo tuku nyaro ne mbolnje minit nginaig. ³⁰ Tanjakinaig le nu nane tuku paguna le nane nyinaig.

³¹ Mafena le nane pasa katmba ngamunjal tumananig sulumba nane kinaig le Isak nu nane mindeka ndinnye mbilningam kina.

³² Ki ait ndui ta mbolnje ndo Isak tuku piro tanjo kame nane pro kule burok ande sarkinaig ta tuku Isak kila samba sanaig: Sine buk kule inum kanjergig nginaig le ³³ nu kule burok ta nyun ta Seba* ngina. Ta tuku tumbranj ta kile Berseba tumbranj ngade.

Esau tuku pino afu

³⁴ Esau nu yar 40 kusremba Hitnu pino armba kilna. Pino ar ta ande Yudit ande Basemat. (Yudit nu Beri tuku kulim nuje. Basemat nu Elon tuku kulim nuje). ³⁵ Esau nu pino ar ta kilna le Isak nale Rebeka ndonj nale pino ar ta tuku ngamunjal piti njak minnaik.

27

Isak nu nyaro pasa Jakob tuna

¹ Isak nu saibo pilmba am tukulok minna le nu kinjo nuje mulum Esau wika sana: Mam o ngina le nu ndek sakina: Ye minet te ngina. ² Tanjakina le mam nuje nu sana: Ye buk saibo pilmba kumam tuku ait patukate ta ne kila. ³ Ne kile tui tumba dunje kumba ye tuku aganjmor ande nguikok balewe sumba ⁴ ye nzaliyate tanjamba pagumba tumba pro ye sa le ye nyumba nyaro pasa ne tini sulumba ye kumi ngina.

⁵ Isak nu Esau wam pagumba minna le Rebeka nu kagmamba ismba minna. Esau nu sayokam kina le ⁶ Rebeka nu kinjo nuje Jakob sana: Mam

* **26:33:** Seba nyu ta tugunu Pasa Katanu Kule

naje aba naje Esau ndonj pasataik le ye isit. ⁷ Nu tenjenmba aba naje sawat: Ne aganjmor ande balemba ye tuku pagumba tumba pro ye sa le ye nyumba Sunjo am mbolnje nyaro pasa ne tini sulumba ye kumi nga sawat. ⁸ Ta tuku kinjo, ne kile ye isa sulumba ame wam kam tuku sani kande ne kumu-kumuwa. ⁹ Ne aganjmor tuku fonde ta sinam kaye sulumba meme fatnu armba butuknu kilmba ye tugum te prowa le mam naje nzalite tanjamba paguwi le ¹⁰ ne tumba ka mam naje tawe. Mam naje nyamaganj ta nyumba nuje nyaro pasa ta ne tinwa sulumba nu kumwa nga Yakob sana.

¹¹ Tanjakina le Yakob ndek ina nuje sana: Ye tuku aba Esau nu nje kumuk. Ye njarosu baslenju. ¹² Mamnje ye kireyuwa sulumba ye nu yabriwi ta nu kateseyumba ye nyaro pasa se nda. Nu ye kasuryumba nguspeyamngat ngina le ¹³ ina nuje nu sana: Kinjo, nu tanjawa ndeta kasur pasa ta ye mbolnje minamngat. Ne kile ndo pasa ne sanit ta kumumba ka meme sakit ta kilmba yale ngina.

¹⁴ Tanjakina le Yakob nu kumba meme armba ta kilmba ilmba ina nuje tuna le ina nujenje mam nuje nzalina tanjamba paguna sulumba ¹⁵ Esau tuku tawi mayenu ndo wande mbolnje minna tuku ta tumba Yakob tuna le silikina. ¹⁶ Silikina le Rebeka nu meme ngaronu kilmba Yakob tuku wai mbolnje njinfok baslenju ta mbolnje turmba patikina sulumba ¹⁷ nyamaganj kikonju kuapikina ta tumba bret piyana ta turmba tumba Yakob tuna.

¹⁸ Tanjana le Yakob nu mam nuje tugum kina sulumba sana: Mam a ngina le mam nuje woka sakina: Ae ne kinjo ima e ngina le ¹⁹ Yakob nu sakina: Ye kinjo naje mulum Esaunge. Ne pasa sakat ta ye ne tuku minje kumuwit. Ne ndem ye kilmba prowit te nya sulumba ye nyaro pasa sa ngina le ²⁰ mam nuje nu sana: O kinjo, ne ndanjmba pitik ndo aganjmor te-silikat ngina le Yakob nu lafumba sana: Ne tuku Mbara Sunjo nunge ye turyat le ye aganjmor inum te-silikit ngina. ²¹ Tanjakina le mam nuje nu sana: Ne dirka ye tugum te yale le ye ne kireni. Ne sonndo Esau e ko kuga ngina le ²² nu dirka mam nuje tugum kina le mam nuje nu kirembe sakina: Ne tuku njin tugu Yakob tuku njin tugu tanjanj ta wai Esau tuku wai tanjanj ngina. ²³ Ta ndanam? Yakob tuku wai ta Esau tuku wai tanjanj nje kumuk tukunu Isak nu nginnganka Yakob kila pile ndakina sulumba nu Yakob nyaro pasa tambim bafumba ²⁴ nu man lato kusnana: Ne sonndo Esaunge e ngina le au ye nunge ngina.

²⁵ Tanjakina le mam nuje nu sana: Ndem kilmba prowat ta ye sa le ye nyi. Ye isukuse denjpurmba ne nyaro pasa sani ngina. Tanjakina le Yakob nu nyamaganj tumba mam nuje tuna sulumba nu grep kule tumba turmba mam nuje tuna le nyina. ²⁶ Nyina sulumba mam nuje ndek nu sana: Kinjo, ne ilmba ye mumuya ngina le ²⁷ nu dirka mam nuje tugum kumba nu mumuna. Tanjana le nu tawi mundur ta kamusmba nyaro pasa tuna sulumba sakina: Yinje kinjo tuku tawi te piro ande Sunjonje nyaro tuna le mundur mayete tanjamba mundurkate. ²⁸ Kuatenje sakuwa le mbai ngislu ne tuku piro mbolnje minwa le nyamaganj sunjomba prowamngai. Nu wit, grep sunjomba ne tanmbimngat. ²⁹ Kuasmbi sunjomba ne naje mbuj kat naje ndonj kumnemnje sanzalnu piroka minamngai. Tane tanjine tira kame tuku gabat minap le nane tane kumnemnje minamngai. Nane afu tane kasurtinguwaig ta Kuatenje mata nane kasurningamngat. Nane afu tane nyaro tinguwaig ta Kuatenje mata nane nyaro ningamngat nga Yakob sana.

Esau nu mata nyaro pasa tam sakina

³⁰ Isak nu nyaro pasa saka denjurna le Yakob nu mam nuje kusremba kina le kile ndo aba nuje Esau dujenge luka prona. ³¹ Nu mata nyamagan mayenu kikonu kuapika tumba mam nuje tugum promba sana: Mam, ne ndem ye tumba prowit te tumba nya sulumba ye nyaro pasa sa ngina. ³² Tanakina le mam nuje nu kusnana: Ne imanje ngina le nu lafumba sana: Ye ne tuku kiño naje mulum Esaunje ngina le ³³ mam nuje ndek pirerek purka sakina: i ... Imanje ambonja ye tuku agarjmor inum balemba kuapika tumba prowat le ye nyit? Ye buk nyit le ne prote. Ye buk nyaro mayenu ta nu tuwit. Nyaro pasa ta nduiye nu mbolnje minamngat ngina.

³⁴ Tanaka sana le Esau nu pasa ta ismba ngamungal njayongina le sunjomba mindesimba sakina: Mam, nyaro pasa ande ye sa ngina le ³⁵ mam nuje nu sana: Mambo naje promba ye yabryat le ye nyaro pasa ne tanmbim tuku ta nu tuwit ngina le ³⁶ Esau ndek sakina: Nu kile buk ye yabryam aryate. Nu tuku nyu Yakob* ngade ta kumumbi. Ambonja nu kiño mulum tuku agarj ndende ta kilna. Kile manj ye tuku nyaro mayenu tat. Nyaro pasa inum ye sam tuku mine ndakate e ngina ³⁷ le mam nuje nu sana: Ye buk nyaro pasa nu tuwit le nu ne tuku gabat minwa le ne nu tuku kumnemnje minamngat. Nu tuku tira kame mata nu kumnemnje sanzal minamngaig. Ye buk wit le grep njakmba nu tuwit. O kiño, ye kile ne mbolnje manau ande kam kumun kuga ngina.

³⁸ Tanakina le Esau nu manj sanjri tinja mam nuje sarsarmba sana: Mam, ne nyaro pasa ndindo not ndo e? Ye mata nyaro pasa inum sa ngina sulumba nu sunjomba malmbikina le ³⁹ mam nuje nu sana: Mbai ngislu ne tuku piro mbolnje nde ndakuwa le nyamagan sunjomba prowe nda. ⁴⁰ Ne mbuj kat naje ndonj tane kame bumba nyamagan kilmba nyamngaig. Tane mambo naje tuku mbuj kat nuje kumnemnje sanzal minamngaig. Tane sanjri tinjap ta tanjine sanjrimbi minamngaig nga Esau sana.

Yakob nu nga nuje Laban sota kina

⁴¹ Esau nu mam nujenge Yakob nyaro pasa tuna le nu Yakob kasurmba gubra tumba ndek sakina: Mam kumam tuku ait buk patukate. Nu kumwa le nu tuku kuamel minmba ta kugawa le ye Yakob balewamngit ngina le ⁴² tanjo ande nu Esau pasatina ta kagmamba minna sulumba kumba ka Rebeka sana le nu tanjo ande kukulna le kumba Yakob sana le prona. Prona le Rebeka nu sana: Kiño, ne isa. Aba naje Esaunje ne manau nu mbolnje kat ta lafumba ne balenam sakate. ⁴³ Ta tuku ne kile ye isa. Ne paterj tinja nga naje Laban sota Haran kaye ⁴⁴ kumba ka tanje nga naje ndonj mina le aba naje ngamungal mukuwa le ⁴⁵ manau ne nu mbolnje kat ta gilainguwa le ye tanjo ande kukuli le ne tam prowamngat. Kuga ta ye tuku kiño tale arnej ait ndindo mbolnje kumamngaig ngina.

⁴⁶ Tanakina sulumba Rebeka nu Isak tugum kumba sana: Esau nu Hitnu pino armba kilna tukunu ye nale kanjerka kanyum mayeyate. Yakob nu mata Hitnu pino ande tuwa ta ye abo minam para ndayikat ngina.

28

¹ Tanakina le Isak nu Yakob wika wam pagu pasa sana: Kiño, ne Kanan pino ande ndata. ² Ne tinja wa naje Betuel tuku kuasmbi sota Mesopotamia kilke mbol kaye sulumba tanje nga naje Laban tuku kulim ande ta. ³ Kuate Sanjri

* 27:36: Yakob nyu ta tugunu ande Yabri

Nayo nunje kuwa le ne tuku ndare tugeka tanjo pino gudommaba mayok kuwaig le ne kuasmbi sunjomba tuku mbun nanjine minamngat. ⁴ Kuate o buk wa naje Abraham nyaro tuna tanjamba kile ne naje mbun kat naje ndonj mata nyaro tinjua le ne buk Kuatenje wa naje Abraham kilke serna le ne rawe tanjo tanj minyokate ta yaika minyokap nga Jakob sana.

⁵ Tanjamba Isak nu Jakob kukulna le nga nune Laban sota Mesopotamia kilke mbol kina. Laban nu Aramnu tanjo Betuel ta tuku kinjo nune. Laban tuku kulim Rebeke nu Jakob le Esau tuku ina nakile.

Esau nu manj pino ande tina

⁶⁻⁷ Isak nu Jakob nyaro pasa tumba nu Kanan pino ande ndatuwa nga wam pagu pasa sana sulumba nu kukulna le nu ina mam nune tuku minje dubimba pino tam tuku Mesopotamia kilke mbol kina le Esau nu wam ta kila pilna sulumba ⁸ mam nune Isak nu Kanan pino tuku nzali kuga ta kamusmba ⁹ nu nzamu nune Ismael sota kina sulumba Ismael tuku kulim Mahalat pinonu tina. Ismael nu Abraham tuku kinjo ande. Ismael tuku kulim ande nyunu Nebayot.

Jakob nu Betelje kinjatina

¹⁰ Jakob nu Berseba kusremba Haran kambim tuku nga kumba ¹¹ tukul ma ande mbol promba furirna le ndame ande tumba gabat tatu pilmba nu kinyna. ¹² Nu kinyna sulumba nu kinjata mbili ande kuen njayo ndumornu samba mbolnje tugunu kilke mbolnje tinjina ta kanjerna. Mbili ta mbolnje Kuate tuku enjel kame munju lilika minnaig le kanjerkina. ¹³ Tanjana le Sunjo nu nu tugum tanje mayok ka ndek sana: Ye wa naje Abraham mam naje Isak tuku Mbara Sunjo. Ne kinymba minit kilke te ta ye ne naje mbun kat naje ndonj sertingamngit. ¹⁴ Ne tuku ndare tugeka kilke mbolnje tub tub minig tanawamngig. Ma njakmba tugeka kumunje likamngig. Tanjawaig le tanjo kuasmbi njakmba tane tuku saka nane nanjine nanjine afu nyaro ninje likamngig. ¹⁵ Ye sinja sanet. Ye ne ndonj mara mindek minmba mini sulumba ne kigraibkamngit. Ne ma aninje minamngat ta ye ne ndonj mini sulumba ngumne nga manj tumba luka te prowamngit. Ye pasa te kumumba ne kusrene nda njina.

¹⁶ Tanjakina le Jakob nu abonja sakina: Ake ma ngamunje ye kinyit nga idusit ta Sunjo nu ma te mbolnje minit njina sulumba ¹⁷ nu piriri njayomba kuru-kuruka sakina: Ma te tukul ma ande. Kuate minit tuku ma. Samba malanja tenje minit njina.

¹⁸ Mafena le maratukuj tinja Jakob nu ndame gabat tatu pilna ta tumba kilke mbolnje te-timba gurenj manza njak ndame ta mbolnje kutuna sulumba ¹⁹ ma ta nyunu Betel* njina. (O buk nyunu minna ta Lus). ²⁰ Tanjaka sakina sulumba nu Kuate ndonj pasa katmba sakina: O Sunjo, ne ye ndonj minmba ye kigraibka sulumba nyamaganmbi tawimbi ye turyumba ²¹ ne manj ye tumba luka mam tuku tumbranj tuguk prowa ndeta ne ye tuku Mbara Sunjo mina le ye ne tuku minje kumnemnje minamngit. ²² Ndamete-tiwit ma te ne tuku nyu te-dungam tuku ma minamngat. Ne aganj ndende njakmbambi ye turya ta ye aganj ndende ta manjur 10 patika ande tumba ne tanmbimngit njina.

* 28:19: Betel nyu ta tugunu Kuate tuku Ma

29

Yakob nu nga nuje Laban tugum prona

¹ Yakob nu manj tinja ki prote kumam kina ka ² ma baknu mbolnge kule burok ande tugum prona. Kule burok ta tugumnge sipsip kuanj kejmba kinyмба minnaig le kanđerkina. Tumbranj ta tuku sipsip kulat tanjo nane kule burok ta sipsip kule ninganu ta ndame sunjo ande tumba kule burok ta tukulanu. ³ Tumbranj ta tuku sipsip furiram njakmba ta prowanu le sipsip kulat tanjo nane ndame ta barimba talka sipsip kule ninganu. Nane kule nye denjpuranu le nane ndame ta manj tumba luka kule burok ta tukulanu.

⁴ Kile Yakob nu sipsip kulat tanjo kame ta kusnaningina: Tira kame, tane anikok ngina le nane nu sanaig: Sine Harannu nginaig. ⁵ Tanjakinaig le nu ndek nane saningina: Tane Nahor tuku kiyo nuje Laban tane kila e ngina le nane lafumba sanaig: Au. Sine kila nginaig le ⁶ nu nane kusnaningina: Nu maye minit e ngina le nane nu sanaig: Au. Nu maye minit. Ai si. Kulim nuje Rahel mam nuje tuku sipsip kilmba ilit si nginaig le ⁷ Yakob nu ndek nane saningina: Ki mbolnge minit te tane ndanam sipsip kile sinam kambim bafude? Tane sipsip kame kule ninmba kilmba kape le nyamaganj sota nyuwaig ngina le ⁸ nane nu sanaig: Sine nje ndo manju ta kam kumu kuga. Nane njakmba sipsip kilmba prowaig le sine ndame sunjo si barimba talkube sulumba sipsip kame kule ningamngig nginaig.

⁹ Yakob nu nane ndonj pasata minna le Rahel nu sipsip kilmba prona. ¹⁰ Yakob nu Rahel kanđermba nga nuje Laban tuku sipsip turmba kanđerkina sulumba kule burok ta tugum kumba ndame sunjo ta barimba talkumba sipsip kame ta kule ningina. ¹¹ Tanjamba nu nunjem nuje Rahel mumumba gare tormba malmbikina sulumba ¹² nu sana: Mam naje ta ye tuku nga. Kulim nuje Rebeka ta yije ina ngina. Tanjaka sana le nu pinderka mam nuje sota kina le ¹³ mam nuje Yakob prona pasa ta ismba nu pinderka nga nuje tesilika bagailmba mumuna. Tanjamba nu nga nuje tumba wande mbol kinaik.

Yakob nu nga nuje ndonj manju njakmba kina ta kubeu tuna le ¹⁴ Laban nu ismba sana: Son. Ne sinjka ye tuku ndare ngina. Tanjakina le Yakob nu tambun ndindo nga nuje ndonj minna.

Yakob nu Laban tuku piro tanjo tanaj minna

¹⁵⁻¹⁷ Laban nu kulim armba njak minna. Kulim mulum ta nyunu Lea. Mambo nuje nyunu Rahel. Lea nu am magenu kuga* ta Rahel nu pino njarosu tumail pasi mayenu ndo.

Kile Laban nu Yakob sana: Ne ake pirokate ta nayo. Ne yije ndare. Ne mata piya fudinj tam tuku. Ne saka. Ne ame piya tam tuku iduste ngina le ¹⁸ Yakob nu Rahel tuku nzali sunjokanu njak minna tukunu nu nga nuje sana: Ye yar 7 ne tuku piro tanjo mini sulumba kulim naje Rahel tamngit ngina le ¹⁹ Laban nu lafumba sana: Ta maye. Ye tuku kulim nenje tamngat. Ye tanjo ande tambim tuku idus ndawet. Ne ye ndonj piroka mina nga Yakob sana.

²⁰ Tanjakina le Yakob nu Rahel tam tuku yar 7 nga nuje tuku piro tanjo tanaj minna ta nu Rahel tuku nzali sunjokanu njak minna tukunu yar 7 ta ait armba ko kejmba tanaj nga idusna.

²¹ Ait ta kumungina le Yakob nu nga nuje sana: Ne ait sakina ta kile kumungat. Ye kile kulim naje tamngit ngina. ²² Tanjakina le Laban nu nale

* **29:15-17:** Hibiru pasa te purfenju kuga. Nu tuku am njaigonu e ko magenu ta sine katesewam kumu kuga

munḡu kilam tuku nane ḡakmba wikina sulumba pagumba nye sunḡokina. ²³ Isukuse denḡpurmba furir ta mbolḡḡe Laban nu Lea tumba Yakob tugum kina le nu Lea tumba nu ndoḡ kinynaik.† ²⁴ (Laban nu nuḡe piro pino Zilpa tumba kulim nuḡe Lea tuna).

²⁵ Mafena le Yakob nu Lea tunaig ta kanḡer timba nu kumba ka mbiyel nuḡe Laban tugum kumba sana: Ne ndaḡam saka maḡau te ye mbolḡḡe kat? Rahel tam tuku ye piroken ta ndaḡam saka ne ye yabriyumba Lea sat ḡgina le ²⁶ Laban ndek lafumba nu sana: Sine tuku maḡau ta kulim mulum ta aboḡḡa taḡḡo tuweg tuku. ²⁷ Tale munḡu kilnaik tuku kusem mineḡ ait 7 te kugawaig le ye ne Rahel tini le ne maḡ lato yar 7 ye tuku piro taḡḡo taḡḡar mina ḡa Yakob sana.

²⁸ Taḡakina le Yakob nu wokina le munḡu kilnaik tuku kusem ta ka kugana le Laban nu kulim nuḡe Rahel tumba Yakob tuna. ²⁹ (Laban nu nuḡe piro pino Bila tumba kulim nuḡe Rahel tuna).

³⁰ Yakob nu Rahel ndoḡ kinymba Rahel tuku kume purmba Lea tuku kume pur ndana. Taḡamba nu maḡ lato yar 7 Laban tuku piro taḡḡo taḡḡar minna.

Lea nu kiḡo bailkamba kile-patikina

³¹ Yakob nu Lea tuku kume pur ndana ta Sunḡo nu katesemba Lea turna le kiḡo afu kile-patikina le Rahel nu niḡka kiḡo kugatok minna.

³² Lea nu funḡul ḡakna sulumba kiḡo ande te-pilmba sakina: Sunḡo nu ye tuku piti kanḡerna. Kile yiḡe taḡḡo nu ye tuku kume puramḡḡat ḡgina. Taḡakina sulumba nu kiḡo ta nyunu Ruben† ḡgina.

³³ Lea nu maḡ funḡul ḡakna sulumba kiḡo ande te-pilmba sakina: Yiḡe taḡḡo nu ye tuku kume pur ndate ta Sunḡo nu ismba kiḡo te turmba ye sat ḡgina. Taḡakina sulumba nu kiḡo ta nyunu Simeon§ ḡgina.

³⁴ Nu maḡ lato funḡul ḡakna sulumba kiḡo ande te-pilmba sakina: Kile yiḡe taḡḡo nu ye ndoḡ sailkamḡḡat. Ye kile buk nu tuku kiḡo keḡmba kile-patikit ḡgina. Taḡakina sulumba nu kiḡo ta nyunu Levi* ḡgina.

³⁵ Kile nu maḡ lato funḡul ḡakna sulumba kiḡo ande te-pilmba sakina: Ye kile Sunḡo tuku nyu te-dunḡamḡḡit ḡgina sulumba kiḡo ta nyunu Yuda† ḡgina. Taḡakina sulumba nu maḡ lato kiḡo ande te-pile ndakina.

30

Lea le Rahel nale Yakob piraibka kiḡo afu kile-patikinaig

¹ Rahel nu Yakob tuku kiḡo ande te-pile ndakina tukunu nu aba nuḡe tuku tirakina sulumba Yakob sana: Ne ye kiḡo ande nda te-sa ta ye kumamḡḡit ḡgina. ² Taḡakina le Yakob nu Rahel ndoḡ gubrana sulumba sana: Ye Kuate tuku ma tam kumunḡ kuga. Nuḡe ne kiḡo ḡgailnate ḡgina le ³ nu ndek sakina: Ai te. Ye tuku piro pino Bila minit te. Ne nu ndoḡ kinyap le nu ye tuku kiḡo ande te-pile suwa. Taḡawa le ye kiḡo ḡak mini ḡgina. ⁴ Taḡakina sulumba nu Bila tumba taḡḡo nuḡe tuna le nu nu ndoḡ kinynaik.

⁵ Taḡamba Bila nu funḡul ḡakna sulumba Yakob tuku kiḡo ande te-pilna le ⁶ Rahel nu ndek sakina: Kuate nu maḡau tiḡreknubi ye turyat. Nu ye tuku

† 29:23: Lea nu nanḡine maḡau dubimba tumail sonḡina tukunu Yakob nu Rahel sat ḡna nu tumba kinynaik ‡ 29:32: Ruben nyu ta tugunu: Piti kanḡerna § 29:33: Simeon nyu ta tugunu: Nu isna

* 29:34: Levi nyu ta tugunu: Saillka minit † 29:35: Yuda nyu ta tugunu: Nyu te-dunḡa

yabanj pasa ismba kiŋo ande ye sat ŋgina sulumba nu kiŋo ta nyunu Dan*
 ŋgina.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma Bila nu maŋ fungul ŋakna sulumba Yakob tuku kiŋo arnu te-pilna le ⁸ Rahel ndek sakina: Ye yiŋe aba ndoŋ taŋgo piraibkek ta kile ye nu te-ibenjēt ŋgina. Tanjakina sulumba nu kiŋo ta nyunu Naftali† ŋgina.

⁹ Lea nu maŋ kiŋo ande te-pile nda ŋga katesemba nu nuŋe piro pino Zilpa tumba Yakob pinonu tuna. ¹⁰ Tanjana le Zilpa nu Yakob ndoŋ kinyanaik sulumba nu tuku kiŋo ande te-pilna le ¹¹ Lea nu sakina: Ye yiŋe mambo liwit ŋgina sulumba nu kiŋo ta nyunu Gat‡ ŋgina.

¹² Tanjamba minnaig ma ma Zilpa nu maŋ Yakob tuku kiŋo ande te-pilna le ¹³ Lea nu sakina: Ye sinja gare sungo tet. Pino kame ŋakmba nane sanunŋaig: Pino ta gare sungo ŋak minit ŋga sanunŋaig ŋgina. Tanjaka nu kiŋo ta nyunu Aser§ ŋgina.

¹⁴ Wit alonu kilam tuku ait mbolŋge Ruben nu piro mbol kumba ail waŋe* afu kilna ta kumba ka ina nuŋe Lea tuna le Rahel nu ndek aba nuŋe sana: Naŋe kiŋo naŋe tuku ŋgirman agan ta inum ye sa ŋgina le ¹⁵ aba nuŋe nu lafumba sana: Ne buk ye tuku taŋgo tina ta kile ne maŋ yiŋe kiŋo tuku ŋgirman agan te kilam sakate ŋgina le Rahel lafumba nu sana: Ne ŋgirman agan ta inum ye sa ta ne furir Yakob ndoŋ kinyamŋgaik ŋgina le Lea nu wokina.

¹⁶ Furiram bafuna le Yakob nu piro mbolŋge prona le Lea nu tugum kumba sana: Furir te ne ye ndoŋ kinyamkik. Ye yiŋe kiŋo tuku ŋgirman agan tamba ye ne piyanit ŋgina. Ta tuku Yakob nu furir ta mbolŋge Lea ndoŋ kinyanaik le ¹⁷ Kuate nu Lea tuku yabanj pasa ta isna le nu fungul ŋakna sulumba Yakob tuku kiŋo 5-nu te-pile tuna. ¹⁸ Tanjamba Lea nu ndek sakina: Ye buk yiŋe piro pino ta tumba yiŋe taŋgo tuwen le kile Kuate nu ye tuku lafu mayenu sat ŋgina. Tanjakina sulumba nu kiŋo ta nyunu Isakar† ŋgina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma Lea nu maŋ fungul ŋakna sulumba Yakob tuku kiŋo 6-nu te-pile tuna sulumba ²⁰ sakina: Kuate nu agan mayenu ye sat. Kile yiŋe taŋgo ye ndoŋ minamŋgat. Ye buk kiŋo 6 kile-patike tuwit ŋgina sulumba nu kiŋo ta nyunu Sebulun‡ ŋgina. ²¹ Ngumnenŋga nu kulim ande te-pilna ta nyunu Dina ŋgina.

²² Kile Kuate nu Rahel idusna sulumba nu tuku yabanj pasa ta ismba Rahel tuku fungul wakeina le nu kiŋo konmba fungulok minna sulumba ²³ kiŋo ande te-pilmba sakina: Kuatenŋe ye tuku kiko pitaiwat ŋgina. ²⁴ Tanjakina sulumba nu kiŋo ta nyunu Yosef§ ŋgina sulumba sakina: Sungo nu maŋ kiŋo ande turmba ye suwa ŋgina.

Yakob nu mbiyel nuŋe Laban tuku aganmor kulatkina

²⁵ Rahel nu Yosef te-pilna le Yakob nu mbiyel nuŋe Laban sana: Ne woka le ye maŋ luka yiŋe tumbranj tuguk ka. ²⁶ Ye yiŋe pino pirokumba kilen ta yiŋe kutu kame ta turmba kilmba kaŋgit. Ye ne sinzanj mayenen ta ne kila ŋgina le ²⁷ mbiyel nuŋe ndek nu sana: Yauk. Ne isa. Sungo nu ne idusnumba

* **30:6:** Dan nyu ta tugunu: Kumumbi pilenŋgate † **30:8:** Naftali nyu ta tugunu: Piraib ‡ **30:11:** Gat nyu ta tugunu: Nu lina § **30:13:** Aser nyu ta tugunu: Gare sungo * **30:14:** Ail waŋe ta nane pino fungul wakeika pino ŋgirman turmba wakeiwanu † **30:18:** Isakar nyu ta tugunu: Lafu mayenu ‡ **30:20:** Sebulun nyu ta tugunu: Gare agan § **30:24:** Yosef nyu ta tugunu: Kiko pitaina

ye nyaro mayenu sina ta ye katesemba kila pilen. ²⁸ Ne ame piya tam nga idusmba ndeta ye saya le ne tini ngina le ²⁹ Yakob lafumba nu sana: Ye ne tuku piro tanjo minen le ne tuku aganjmor ye kulatken ta njakmba tugekinaig ta ne kila. ³⁰ Ye te nda prowen ta ne aganj ndende sunjomba njak nda minna. Ye ne tugum te prowen le ne tuku aganjmor puluka tugekinaig. Sunjo nu ye idusyumba ne nyaro mayenu tinna. Ye kile yiye kuasmbi idusningamngit nga mbiyel nuje sana.

³¹ Tanjakina le mbiyel nuje nu sana: Ye ame piya ne tini ngina le Yakob ndek sana: Ye ndametinj kilam tuku idus ndawet. Ne ye tuku wamdus ismba ye tuku nzali dubiwa ta ye manj ne tuku aganjmor kulatkamngit. ³² Ye tuku nzali ta tenemba. Ye kite ne tuku aganjmor ta njakmba pileningamngit. Sipsip fat baseunu ta ye njakmba kilmba meme kitek ngarusu kalbob njak ngarusu bagli njak ta turmba njakmba kilamngit. Aganjmor kame ta ye tuku piya aganj tanjan minamngig. ³³ Ye ne yabrini ta ne pitik ndo katesewamngat. Ne ngumne nga ye tuku piya ta pilenimba meme ande ngarusu bagli kugatok ngarusu kalbob kugatok ko sipsip ande baseunu kuga ta kanjgermba ye aganjmor ta kuayaren ta ne kila palmbimngat ngina le ³⁴ mbiyel nuje ndek nu sana: Ne sakate ta maye. Sile tanjape ngina.

³⁵ Ki ait ta mbolnje ndo Laban nu kumba ka meme pailnu ngarusu mambrij njak ngarusu kalbob njak meme panjarnu ngarusu bagli njak ngarusu kalbob njak ta njakmba kilna sulumba sipsip baseunu ta njakmba turmba kilna sulumba aganjmor ta kinjo kat nuje kulatkam tuku ningina. ³⁶ Tanjamba nu aganjmor ta kilmba Yakob kusremba ma masken kina. Ait kenjmba kuganaig le ma ta tugum pronu le Yakob nu mbiyel nuje aganjmor afu kusrekina ta ndo kulatkina.

³⁷ Tanjamba Yakob nu ail tugu kenjmba ta tuku wainu afu kilna sulumba bagimbi waswas pike likina le ndemnu kaukauk prowe likinaig. ³⁸ Tanjanaig le nu waswas pike likina ta kilmba kumba ka aganjmor kule nyade tuku nza sinam tanje patikina. Patikina le aganjmor kame kule nyam pronba pailnuje panjarnu dubikinaig. ³⁹ Meme kame nane waswas patikina ta tugumnje panjarnu dubikinu ta nane meme fatnu ngarusu mambrij njak ngarusu bagli njak ngarusu kalbob njak ta ndo kile-patike likinaig. ⁴⁰ Tanjanaig le Yakob nu sipsip kilmba njakmba kasomnje Laban tuku aganjmor ngarusu mambrij njak baseunu ta tumailamnje patikina. Tanjana le Yakob tuku aganjmor tugekinaig le nu ndek aganjmor kame ta pilenga mbiyel nuje tuku aganjmor kasomnje patika nu nuje ta kasomnje patikina.

⁴¹ Aganjmor ngarusu sanjri njak panjarnu dubikanu ta Yakob nu waswas pike likina ta kilmba aganjmor kule nyade tuku nza ta sinamnje patikanu. Tanjawanu le nane waswas ta tugumnje panjarnu dubikanu. ⁴² Aganjmor baklelok prowanu ta Yakob nu waswas pike likina ta nane tugumnje nda patikanu. Tanjawanu le Laban nu aganjmor baklelok ndo kilna le Yakob nu aganjmor ngarusu sanjri njak ta njakmba kilna. ⁴³ Wam ta mbolnje Yakob nu maror tanjo mayok kumba aganjmor, piro mbal, kamel, donki, aganj ndende sunjomba njak minna.

31

Yakob nu mbiyel nuje Laban kusremba kua kina

¹ Laban tuku kinjo kat nuje nane nanjine nanjine sakinaig: Yakob nu mam tuku aganj ndende njakmba kile likina. Nu tuku aganj ndende ta njakmba buk

mam tuku minnaig nginaig le Yakob nu pasa ta isna. ² Mbiyel nuje buk nu ndonj gulab mayemba minnaik ta kile nu wamdus karengina ta Yakob nu mata kamusna. ³ Tanjana le Sunjo nu ndek Yakob sana: Ne luka wa mbun tuku kilke mbol naje ndare kame sota kaye le ye ne ndonj minamngit ngina.

⁴ Ta tuku Yakob nu tanjo ande kukulna le nu kumba ka Rahel nale Lea kile-siglika sanikina le Yakob sota kinaik ka nu piro mbolnje aganjmor kulatka minna le te-silikinaik. ⁵ Te-silikinaik le nu nale sanikina: Mam takile buk ye ndonj gulab mayemba minkerj ta kile nu wamdus karengate le kamuset ta yije mam tuku Mbara nu ye kusre ndayina. ⁶ Ye mam takile tuku piro tanjo minmba piro karej sunjowen ta tale kila. ⁷ Nu ye yabri-yabriyumba ye tuku piya mata mbilmbilam gudomna ta Kuate nu ye kulat mayeyina le nu ye njayo sili ndayina. ⁸ Mam takile nu meme ngarosu bagli njak ta ne tuku piya naje ngina ta meme njakmba fatnu ngarosu bagli njak ndo kile-patikinaig. Nu ndek meme ngarosu mambriņ njak ta ne tuku piya naje ngina ta meme njakmba fatnu ngarosu mambriņ njak ta ndo kile-patikinaig. ⁹ Kuatenje mam takile tuku aganjmor kilmba ye sina nga sanikina.

¹⁰ Tanjakina sulumba nu manj lato sanikina: Aganjmor pangarnu dubikam tuku ait mbolnje ye kinymba kinaten sulumba meme pangarnu dubikinaig manjau ta kanjeren. Meme pailnu kanjerken ta njakmba ngarosu mambriņ njak ngarosu kalbob njak ngarosu bagli njak kanjerken le ¹¹ Kuate tuku Enjel kinambi ye wika sayina: Yakob ngina kande ye minet te ngen. ¹² Nu manj lato sayina: Ne kanjera. Meme kame pangarnu dubikade ta njakmba ngarosu mambriņ njak ngarosu kalbob njak ngarosu bagli njak minig. Laban nu ne mbolnje manjau njayonu kate ta ye kanjeren. Ta tuku manjau te yenge ken. ¹³ Ye Kuate. Ye Betelnje ne tugum prowen le ne ndame ande pilmba kilke mbolnje te-timba gurenj manza njak ndame ta mbolnje kutuna sulumba sinjka son pasa sanjgrinu sakina ta kile ne tinjga luka naje tumbraj tuguk kaye ngina nga nale sanikina.

¹⁴ Tanjakina le nale ndek Yakob sanaik: Mam nu sile tuku wai mbolnje aganj ande kusrewam tuku mine ndakate. ¹⁵ Nu sile rawe tanjo tanjaj nga iduste. Ambonja nu sile tuku nga nu ndametinj sunjokanu tina sulumba ngumneja manj ndametinj ta njakmba panke suluna. ¹⁶ Mam tuku aganj ndende njakmba Kuatenje yaina ta sine tuku sinjgine kinjo kame tuku. Kuate ne sanina tanjamba ka nginaik. ¹⁷⁻¹⁸ Tanjakinaik le Yakob nu kuaneka mam nuje sota Kanan kilke mbol kambim bafuna sulumba kutu kat nuje piyo kat nuje ta njakmba kilmba kamel mbolnje patike likina. Tanjamba nu aganjmor Mesopotamia kilke mbolnje kilna ta njakmba sisilaningina sulumba nu tuku aganj ndende njakmba ta turmba kilmba kina.

¹⁹ Laban nu nuje wande kusremba sipsip nguenu kugernu kina le Rahel nu mam nuje tuku wande mbol kumba mbara kanunu saike likina ta kuayar kilna. ²⁰ Yakob nu mbiyel nuje yabrimba nu kila sa ndamba kua kina. ²¹ Nu nuje aganj ndende njakmba kilmba pitik ndo kua ka kina sulumba Yufretis kule ulmba Gilead ma taknu mbol kina.

Laban nu mbiyel nuje Yakob ngumnem dubimba kina

²² Ait kenmba kinaig le Yakob nu kua kina ta sakinaig le Laban nu isna. ²³ Isna sulumba nu nuje gageu ta kilmba mara 7 Yakob dubimba kinaig ka ka Gilead ma taknu mbolnje nu te-silikinaig. ²⁴ Furir ta mbolnje Laban nu kinymba kinjatina le Kuate nu tugum promba sana: Ne kurauka. Ne Yakob tuku njerjerka pasa pitinu sa ndawa ngina.

²⁵ Yakob nu nuŋe baibai Gilead ma taknu inum mbolŋge patike likina le Laban nu nuŋe kuasmbi ndoŋ nuŋe baibai ma taknu inum mbolŋge patike likinaig. ²⁶ Kile Laban nu Yakob te-silika sana: Ndanam ne ye yabriyumba yiŋe kulim ar ta kame ait mbolŋge pino didika kilig taŋamba kilmba kua kina? ²⁷ Ne ndanam ye yabriyumba ye nda sayumba siŋsiŋndo kua kina? Ne ye sayina kande ye ne mindenumba ndinŋge sine gare-gareka mune ulmba gita katmba tambariŋ katmba mbilnamba ne kusrenigenj kande. ²⁸ Ne sonndo maŋau ŋayonu kina. Ye mata yiŋe wa kame yiŋe kulim ar ta mumu ndaniŋmba kaŋger ndaken le kinaig. ²⁹ Ye ne ŋayo silinam kumuŋ ta furir ŋgamuŋge mam naŋe tuku Mbara nu ye ne ŋerŋerka pasa pitinu nda sanam tuku ŋga rironj pasa sat. ³⁰ Ne naŋe tumbraŋ tuguk kambim paranina le ye kusreyina ta ye kila ta ndanam tuku ne ye tuku mbara kanunu saike liken ta kuayar kilna ŋga Yakob sana le ³¹ nu mbiyel nuŋe tuku pasa lafumba sana: Ne naŋe kulim ar te ŋgailka yayikat ŋga ye kuru-kuruka taŋawen ŋgina.

³² Rahel nu mbara kanunu afu mam nuŋerŋge saike likina ta kuayar kilna ta Yakob nu gilai tukunu nu ndek mbiyel nuŋe sana: Ne kumba kaŋgerka. Andenge ne tuku mbara kanunu kilna ndeta nu balewamŋgig. Ne kile ndo taŋgo te ŋakmba tuku am mbolŋge mambila sulumba ne tuku agan inum kaŋgermba ndeta agan ta luka ta ŋgina. ³³ Taŋakina le Laban nu kumba ka Yakob tuku baibai sinamŋge mambilna sulumba ka Lea tuku baibai sinamŋge mambilmba ka piro pino ar ta tuku baibai sinamŋge mambilna ta agan inum kaŋger ndana. ³⁴ Rahel nu mbara kanunu ta kilmba baibai sinamŋge kamel tuku kumiŋ sanŋil mbolŋge depolka kusam tuku pale ta sinamŋge sigrikina sulumba nu ta mbolŋge minyokina. Taŋge minyokina le mam nuŋe pro baibai sinamŋge mambilna ta agan inum kaŋger ndana le ³⁵ Rahel ndek nu sana: Mam, ne ye tuku gubra ndanuwa. Ye wandek kat tukunu ye ne tuku am mbolŋge ye tiŋgam kumuŋ kuga ŋgina. Taŋakina le Laban nu mambilna ta nu nuŋe mbara kanu kame ta kaŋger ndakina.

³⁶ Taŋana le Yakob nu gubra mayena le mbiyel nuŋe sana: Ye ame maŋau mbaren le ne ye aganmor yokeranu sukte? ³⁷ Ne ye tuku agan ndende ŋakmba kaŋgerka mambilat. Ne naŋe agan inum te-silikat ndeta teŋge pale le sile tuku piro taŋgo te ŋakmba kaŋgerwaig. Taŋamba nane sile tuku maŋau pilenŋuwaig. ³⁸ Ye yar 20 taŋaŋ ne tuku piro taŋgo minen. Ne tuku sipsip ne tuku meme nane mara mara kutunaig. Ye ne tuku meme pailnu ande kuayarmba nda nyen. ³⁹ Aganmor ŋguikok ande ne tuku sipsip ande balewanu ta ye ta lafumba yiŋe sipsip inum tumba ne tinmba minen. Aganmor ande ki mbol ko furir ŋgamu ŋgisikanu ta ne ye pasa sangrinu sayanu le ye yiŋe aganmormbi lafumba ne tinen. ⁴⁰ Mara afu ki mbolkanu ta ye ŋgaro pa tiŋganu ko furir ma tido ŋayo prowanu ta ye murkenu kinyam kumuŋ kuga. ⁴¹ Taŋamba minmba ma ma ye yar 20 ne tuku piro taŋgo taŋaŋ minen. Ye yar 14 ne tuku kulim ar ta kilam tuku piroken sulumba maŋ lato yar 6 ne tuku aganmor kilam tuku piroken ta ne ye tuku piya mbilmbilam gudomna. ⁴² Yiŋe mam Isak yiŋe wa Abraham tuku Mbara nu ye nda turyina kande ake sinan ne kusrenen kande. Ta tuku Kuate nu ye tuku piti kaŋgerna sulumba furir ne rironj pasa tanet ŋga mbiyel nuŋe sana.

Yakob nu mbiyel nuŋe Laban ndoŋ wamdus ulendinaik

⁴³ Kile Laban nu ndek mbiyel nuŋe sana: Kulim ar te yiŋe. Kiŋo kame te mata ye tuku. Aganmor te ŋakmba mata yiŋe. Agan ndende ŋakmba ne kile kaŋgerkate ta yiŋe ta ye nane ŋgailniŋgam kumuŋ kuga. ⁴⁴ Kile sile wamdus

ulendipe sulumba ndame afu kilmba pro tenge patikupe. Tanjamba sile manjau ta gilainge nda ngina. ⁴⁵ Tanjakina le Yakob nu ndame ande tumba kilke mbolnge te-tina sulumba ⁴⁶ nuje kuasmbi kile-manjurka nane saningina: Tane kumba ndame afu kilmba pro te tanje ndame ta njakmba turnjanjap ngina. Nane tanjanaig le nane ndame turnjanjainig ta tugumnge isukusnaig. ⁴⁷ Tanjamba Laban nu ma ta Yegar Saduta ngina le Yakob nu ndek ma ta Galed* ngina. ⁴⁸ Ta ndanjam? Laban nu Yakob sana: Sile ngumnennga ndame manjur ta kanjgermba wamdus ulendiwik ta idusamngik ngina. Ta tuku nane ma ta nyunu Galed nginaig.

⁴⁹ Laban nu manj sakina: Sile pur yimyam ka minpe le Kuate nu sile kanjgerkuwa ngina. Ta tuku nane ma ta nyunu ande Mispa† nginaig.

⁵⁰ Kile Laban manj lato mbiyel nuje sana: Ne ye tuku kulim ar te njaigno siglika ko pino afu kitek kila ta ye kila pile nda ta Kuate nu manjau ta kanjgeramngat. ⁵¹ Ai te. Ndamo turnjanjit ndame ne kilke mbolnge te-tiwat minig te. ⁵² Aganj ta kanjgerka sile wamdus ulendiwik ta manj idusamngik. Ye ne njayo silinam tuku ndame te liwe nda. Ne mata ye njayo siliyam tuku ndame te nda liwa. ⁵³ Abraham le Nahor tuku Mbara sile pilesikuwa ngina. Tanjakina le Yakob nu mam nuje Isak tuku Mbara nyu mbolnge mbiyel nuje ndonj pasa katmba sanjri pilena. ⁵⁴ Tanjamba Yakob ndek kumba ka aganjmor inum tumba balemba tabe ta mbolnge atraukina. Atraukina sulumba nuje kuasmbi wikina le nane promba isukusnaig. Isukuse denjpurmba nane tabe ta mbolnge kinyanaig.

⁵⁵ Mafena le Laban nu wa kat nuje nuje kulim ar ta mumuningina sulumba nane kusreka luka nuje tumbranj kina.

32

Yakob nu aba nuje te-silikam tuku kuanekina

¹ Kile Yakob nu tinja ndin dubimba kina le Kuate tuku enjel afu promba nu te-silikinaig le ² nu kanjgerka sakina: Ma te Kuate nuje kuasmbi minig tuku ma ngina sulumba ma ta nyunu Mahanaim* ngina. ³⁻⁵ Tanjakina sulumba Yakob nu tanjo afu wam paguka saningina: Tane kumba ka yinje aba Esau te-silika tenjenmba sawap: Ye Yakob. Ye ne tuku piro tanjo. Ye sikile nga Laban tugumnge rawe tanjo tanjaj minen ma ma kile ndo makau donji sipsip meme piro tanjo piro pino sunjgomba kilmba luka prowet. Ye tanjo afu kukulningen le nane ne kila pasa tinwaig le ne ye mbolnge manjau mayenu ka. Tane ka tanjamba nu sawap ngina. Nu wam paguninge denjpurmba nu nane kukulningina le ambonga Esau sota Edom kilke mbol kinaig. ⁶ Kinaig ka ndinngge nane Esau te-silika manj luka Yakob tugum promba sanaig: Sine aba nanje Esau sota kagenj ta ka ndinngge nu tanjo 400 kilmba ne sota ilit ta kanjgergenj nginaig.

⁷ Tanjakinaig le Yakob nu ndek kuru kuru sunjo tumba wamdus pitina le nu nuje kuasmbi nuje sipsip meme makau kamel aganjmor ta njakmba fet arna sulumba ⁸ nuje wamdusmbi sakina: Aba Esau promba kuasmbi ande ndonj kame buwa ndeta kuasmbi ande kua kuwa nga idusna. ⁹ Tanjamba Yakob nu yabanjmba sakina: O yinje wa Abraham yinje mam Isak tuku Mbara ne ye isa.

* **31:47:** Yegar Saduta ta Aramek pasa. Galed ta Hibru pasa. Nyu tugunu ta ndindo: Pasa katam tuku ndame manjur † **31:49:** Mispa nyu ta tugunu: Nu sile kanjgerkuwa * **32:2:** Mahanaim nyu ta tugunu Kuate tuku Ma

Ne Sunjo, nenje ye sayina le ye luka yiñe tumbran tuguk yiñe ndare tuma mbal sota ka le ne ye kulatka turyam tuku sayina. ¹⁰Ye ame manjau mayenu ken le ne tanjamba ye turyina? Ye ne am mbolñge tanjo mayenu kuga ta ne nanje pasa dubimba mara mindek ye tuku kume purmba tur mayeyina. O buk ye aganj ndende kugatok ndumndum ndo biymba Yordan kule pakarken ta kile ye tanjo kuasmbi armba ñak minet. ¹¹O Sunjo, ye kile ne yabanjet. Aba Esañje ye yiñe pino kiño kame ndon balesiñgikat ñga ye kuru-kuruket. Ta tuku ne sine kigraibka ñga ne yabanjet. ¹²Ne o buk ye sayina: Ne tuku ndare piyalñge fulbul minig tanjan gudommba tugekamñgaig burnu kumuñ kuga ñga sayina. Ta tuku nenje sine kigraibka ñga yabanjet ñgina.

¹³Furirna le nu kinyna ka mafena le maratukuk tinja Jakob nu aganj ndende afu Esau tambim tuku walmba patikina. ¹⁴Meme panjarnu 200 pailnu 20 kilmba sipsip panjarnu 200 pailnu 20 kilmba ¹⁵kamel panjarnu fat ñak ñak ta 30 kilmba makau panjarnu 40 pailnu 10 kilmba ¹⁶aganmor ta ñakmba fetkina sulumba nuñe piro tanjo afu aganjmor kuanj ndui ndui kulatkam tuku ningina sulumba saniñgina: Tane kuit nduimba ndakape. Aganjmor kuanj mindek muñgu dubi-dubikuwaig ñgina. ¹⁷Tanjakina sulumba nu nuñe piro tanjo ambonga kambim tuku ta wam pagumba sana: Ne yiñe aba te-silika le nu ne kusnanuwa nanje gabat aniñge minit? Ne ani kinit? Aganjmor te ñakmba ima tuku ñga ne kusnanuwa kande ne tenjemba nu tuku pasa lafuwa: ¹⁸Aganjmor te ñakmba ne tuku piro tanjo Yakobñge ne tanmbim tuku patikina le kilmba prowet. Nu mata sine dubika ilit ñga sawa ñgina.

¹⁹Yakob nu tanjo afu piro tanjo ambonga kina ta dubimba aganjmor kilmba kambim tuku ta mata tanjamba ndo wam pagukina sulumba saniñgina: Tane yiñe aba te-silika tenjemba sawap: ²⁰Nanje piro tanjo Jakob nu sine dubika ilit ñga sawap ñgina. Yakob nu tenjemba idusna: Nu aganjmor te ñakmba kanjerka ye tuku mbar gilaingamngat. Tanjamba nu ye kanjeryumba ye ndon wamdus tumawamngik ñga idusna.

²¹Yakob nu aganjmor ta ñakmba patikina le kilmba kinaig le furir ta mbolñge nu bubre tam tuku ma ta mbolñge nu kinyna.

Yakob nu Penielñge Kuate ndonj kame bunaiik

²²Furir ndui ta mbolñge ndo Jakob nu tinja nuñe pino ar ta, nuñe piro pino ar ta, nuñe kiño kame 11 ta nane ñakmba kilmba kumba ka Yabok kule pakarka sim kinaig. ²³Tanjamba nu manj luka nuñe piro tanjo kame tugum kumba nane kukulniñgina le nu tuku aganj ndende ñakmba kilmba kule ta pakarka kinaig le ²⁴Yakob nu nuñe ndo tanje minna.

Tanje minna le tanjo ande nu tugum prona sulumba nu ndonj kame bumba muñgu bagailka minnaik le ka mafena. ²⁵Tanjo tanje Jakob te-kinye ndana tukunu nu ndek Jakob tuku manunsu katna le supikina. ²⁶Tanjana le tanjo ta nu Jakob sana: Mafete le ye kusreya le ka ñgina le Jakob nu ndek sana: Ne ye nyaro sa ta ye ne kusrenamngit ñgina. ²⁷Tanjakina le tanjo ta nu Jakob kusnana: Ne tuku nyu ima ñgina le ye Yakobñge ñgina le ²⁸tanjo ta nu sana: Ne tuku nyu Jakob kuga. Ne tuku nyu kitek Israelñge. Ne Kuate ndonj tanjo kame ndonj mata ne sanjri muñgu tumka minna ta ne buk nane kile-ibenkina tukunu ne tuku nyu kitek Israel† ñgina.

²⁹Kile Jakob nu tanjo ta kusnana: Ata. Ne tuku nyu ima ñgina le tanjo ta nu sana: Ne ndanam ye tuku nyu kila palmbim sakate ñgina. Tanjakina sulumba

† 32:28: Israel nyu ta tugunu: Kuate ndonj sanjri muñgu tumkam tuku

nu Yakob nyaro tuna. ³⁰ Tanjana le Yakob nu sakina: i† Ye Kuate tuku tumail pasi kanjerit ta ye kume ndakit ngina. Ta tuku nu ma ta nyunu Peniel ngina. ³¹ Maratukuk nu Peniel ma ta kusremba nu grisemka gitmba kumba minna le ki prona.

³² Tanjo ta nu Yakob tuku manunsu katna le supikina. Ta tuku kile nane Israel mbal aganjmor manunsunu nda nyade tuku.

33

Yakob nu aba nuje te-silikina

¹ Kile Esau nu nuje piro tanjo 400 ta ndonj ilmba minna le Yakob nu nane kanjerka nuje kiyo kat nuje kilmba walna sulumba afu Lea tumba afu Rahel tumba afu nuje piro pino ar ta nikina. ² Tanjamba nu piro pino ar ta nakile kiyo kat nakile ndonj tumailamnge kile-tidingina le tinginaig. Tinginaig le kile Yakob nu Lea kiyo kat nuje ndonj piro pino ar ta ngumnemnge kile-tidingina le tinginaig. Nane ngumnemnge manj Rahel nale Yosef ndonj kile-tidingina le tinginaig. ³ Tanjamba Yakob nu nane kusreka kina ka aba nuje tuku tumailamnge truk kam 7-na le ⁴ Esau nu pinderka nu sota kina sulumba Yakob bagailmba mumuna. Tanjamba nale munju malmbi-malmbikinaik.

⁵ Kile Esau ndek mambilmba pino kame kiyo kame ta kanjerka mambo nuje kusnana: Te ima kate tuku kuasmbi ne ndonj prowaig ngina le Yakob nu sana: O aba, te yije kuasmbi. Kuate nu ye tur mayeyina sulumba kiyo kame te njakmba ye sina ngina. ⁶ Tanjakina le nuje piro pino ar ta nakile kiyo kame kilmba pro Esau tugumnge lokinaig. ⁷ Lokinaig le kile Lea ndek nuje kiyo kat nuje ndonj nane dubika pro Esau tugumnge lokinaig le Yosef nale Rahel ndonj nale ndek nane dubika pro Esau tugumnge lokinaig. ⁸ Tanjanaig le nu mambo nuje kusnana: Kuasmbi ambonja ye tugum prowaig ta ndanjam tuku ngina le mambo nuje nu sana: Ye ne tuku wamdus te-ibenjam tuku nane kukulningit le ne sota kagig ngina le ⁹ aba nuje nu sana: O aba, ye mata aganj ndende sungomba njak. Aganj ndende ta njakmba naje minwaig ngina le ¹⁰ mambo nuje nu sana: Kuga. Sile gulab mayewik nga idusmba ndeta ne aganj ndende te njakmba kila. Ne manj ye ndonj gulab mayewik tukunu ne tuku tumail pasi kanjeret ta Kuate tuku tumail pasi kanjeranu suk. ¹¹ Aganj ndende ne tanmbim tuku kilmba prowit te ne kila. Kuate nu ye tur mayeyina le ye aganj ndende sungomba njak minet ngina. Tanjamba Yakob nu aba nuje sarsarmba pasa sangrinu sana le nu aganj ndende ta kilna.

¹² Kile Esau nu sakina: Kile sine kab. Ye ambonja kanjit ngina le ¹³ mambo nuje nu sana: Kiyo kame te sanjri kugatok ta ne kila. Sipsip makau afu mata fat njak njak. Sine aganjmor ta mara ndindo mbolnje sungomba sisilanjbe ta nane njakmba kume suluwamngai. ¹⁴ Ne ambonja sila le ye gitmba aganjmor kiyo kame te njakmba kilmba ne dubinamngit. Tanjamba ye Edomnge ne manj te-silikamngit ngina. ¹⁵ Tanjakina le aba nuje ndek sakina: Tanjamba ndeta ye yije piro tanjo afu ne ndonj kusreki ngina le Yakob nu lafumba sana: Kuga. Ye maye. Ne nane njakmba kilmba kaye ngina.

¹⁶ Tanjakina le ki ait ta mbolnje Esau nu manj tinga luka Edom kilke mbol kina le ¹⁷ Yakob nu Sukot kilke mbol kina sulumba nuje wande pilmba aganjmor tuku baibai afu turmba patikina. Ta tuku nu ma ta nyunu Sukot* ngina. ¹⁸ Yakob nu Mesopotamia kilke kusremba ndinngi piti ande te-sili

† 32:30: Peniel nyu ta tugunu: Kuate tuku tumail pasi * 33:17: Sukot nyu ta tugunu Baibai

ndaka Sehem tumbranj Kanan kilke mbolŋge prona sulumba tumbranj sunjo ta tugumŋge nuŋe baibai patike likina. ¹⁹ Nu silwa ndametiŋ soŋ 10 tamba nuŋe baibai patike likina kilke ta Sehem mam nuŋe Hamor tuku kiŋo kat nuŋe tugumŋge piyana. ²⁰ Tanjamba nu tanje ndame turŋanŋa atraukam tuku pa lanlanj ande wakeina sulumba pa lanlanj ta Israel Mbara tuku nyu tumba El ŋgina.

34

Sehem nu Dina biye timba tumba totona

¹ Mara ande Jakob le Lea tuku kulim Dina nu tinŋa Kanan pino afu kanŋerkam kina. ² Kilke ta tuku gabat sunjo ta nyunu Hamor. Hamor nu Hiwinu tanjo.

Dina nu ma ta mbol prona le Hamor kiŋo nuŋe Sehem nu Dina kanŋermba biye timba tumba totona. ³ Tanjamba nu kulim ta tuku nzali mayena sulumba nu Dina pinonu tam tuku wamdus sunjo tumba nu tuwa ŋga sarsarumba sanŋri tinŋina sulumba ⁴ nu nuŋe mam nuŋe sota kumba sana: Mam, ne kulim ta ye tuku pinonu ta ŋgina.

⁵ Jakob nu Dina kiko maŋau tina ta nu buk isna ta nu tuku kiŋo kat nuŋe nane agaŋmor kulatkam tuku ma ande mbol kinaig tukunu Jakob nu nane ndo tairŋa minna. ⁶ Tanjamba minna le Sehem nu mam nuŋe Hamor ndoŋ Jakob ndoŋ pasatam pronaik le ⁷ ait ndui ta mbolŋge ndo Jakob tuku kiŋo kat nuŋe mata luka pronaig. Sehem nu Israel mbal mbolŋge maŋau ŋayonu kumba Jakob tuku kulim nuŋe biye timba tumba totona ta nane ismba wamdus ŋaigoŋginaig sulumba gubra mageniŋgina.

⁸ Kile Hamor nu Jakob sana: Yiŋe kiŋo Sehem nu kulim naŋe tuku nzali sunjo ŋak. Ne kulim naŋe ta ye tuku kiŋo tambim kumuŋ e? ⁹ Sine wamdus ulendika kulim kame kiŋo kame nane munŋu kile-kile kuwaig. ¹⁰ Tanjamba tane kilke te mbolŋge minap sulumba ma aniŋge minam ŋga idusmba ndeta ka tanje minmba agaŋ afu piyawam ŋak ndeta piyawap sulumba agaŋ ndende afu kilap ta tanŋine minmba minwaig ŋgina. ¹¹ Tanjakina le Sehem nu ndek Dina mam nuŋe leu kat nuŋe teŋenmba saniŋgina: Tane ye mbolŋge maŋau mayenu kap le ame agaŋ kilam ŋga idusap ta tane tinŋamŋgit. ¹² Tane ame piya kilam ŋga idusde ta ye sayap. Kulim ta tuku piya mata sunŋokanu mbolŋge madiwap. Tane tanŋine kulim ye sap le tane ame piya kilam sakap ta tane tinŋamŋgit ŋgina.

¹³ Sehem nu kulim nanŋine Dina kiko maŋau tuna tukunu Jakob tuku kiŋo kat nuŋe nane Sehem le mam nuŋe Hamor yabrinikmba sanikinaik: ¹⁴ Tanjo ŋgaro pike ndakanu ta nu sine tuku kulim te nda. Wam ta sine mbolŋge kiko ŋak. ¹⁵ Sine buk tango ŋakmba tuku ŋgaro pike likigenj. Tane tanjamba ndo tanjo ŋakmba tuku ŋgaro pike likap ta sine sinŋine kulim ta sertiŋgamŋgig. ¹⁶ Tane tanjawap le sine munŋu kile-kile kube sulumba tane ndoŋ sine tugu ndindo tanan ulendika minbe. ¹⁷ Tane wam sakeg te kam mbulap ndeta sine sinŋine kulim tumba ma tugu te kusrewamŋgig ŋginaig le ¹⁸ Hamor le kiŋo nuŋe Sehem nale pasa ta ismba maye ŋginaik.

¹⁹ Tanjo mo ta nu nu nuŋe kuasmbi ŋgamukŋge tanjo sunjo nyu ŋak minna. Nu Jakob kulim nuŋe tuku nzali mayena tukunu nu dal ndaka nuŋe mbal kila saniŋgam kina.

²⁰ Hamor nale kiŋo nuŋe Sehem ndoŋ nale kinaik ka nakile tumbranj tuku fonde malanŋa tugum promba nakile mbal maŋgurka minnaig ta saniŋginaig:

²¹ Tanjo kame ta sine ndonj gulab mayenu. Nane sine tuku kilke mbolnje minwaig sulumba ma njakmba mbol kuwaig. Kilke te sunjokanu sine njakmba minam kumuñ. Sine nane tuku kulim kame kilbe le nane sine tuku kulim kame kilwaig. ²² Nane sine wam ndindo ndo kam tuku sasikaig ta tenemba. Sine tanjo njakmba tuku ngaro pikam tuku sakaig. Nane buk nanjine tanjo kame ta njakmba tuku ngaro pike likinaig. Sine mata tanjamba kube ta nane sine ngamuknje tugu ndindo tanjan minamnjig. Nane tanjamba sile sasikaig le iskik. ²³ Sine tanjabe ta nane tuku aganjmor nane tuku aganj ndende njakmba sine tuku minamnjigaig. Ta tuku sine wokube le nane sine ngamuknje minwaig nginaik le ²⁴ tumbrañ ta tuku tanjo njakmba nane Hamor le Sehem tuku pasa ta ismba pasa katmba wokinaig sulumba nane tanjo ta njakmba tuku ngaro pike likinaig.

²⁵ Mara kenmba kuganaig le tanjo kame ngaro pike likinaig ta nane ngaro rar njak minnaig tukunu nane tambik ri ndamba minnaig le Dina tuku leu kat nuñe ndinok armba Simeon nale Levi ndonj nale kame bagi kilmba tumbrañ ta kinaik sulumba tanjo ta njakmba bale far sulunaik. ²⁶ Tanjamba nale Hamor le kinjo nuñe Sehem turmba bale farnaik sulumba Sehem tuku wande mbol kumba Dina te-silika tumba kinaik. ²⁷ Tanjanaik le Jakob tuku kinjo afu nane pro kulim nanjine kiko manau tuna ta lafumba tumbrañ sunjo ta tuku gabis aganj ndende njakmba yomba kilmba kinaig. ²⁸ Nane sipsip makau donki tumbrañ ta tuku aganj ndende njakmba kilmba ka piro mbolnje mata aganj ndende njakmba yomba kilmba kinaig. ²⁹ Tanjamba nane tumbrañ ta tuku gabis aganj ndende ta njakmba kilmba kinjo kame forñonj pino kame ta njakmba turmba kilmba kinaig.

³⁰ Tanjanaig le Jakob nu ndek Simeon nale Levi sanikina: Kile Kanan mbal Peris mbal kilke te tuku tanjo njakmba nane ye kasuryamnjigaig. Ye mata piro tanjo sunjomba kuga. Nane njakmba ulendika pro ye ndonj kame bumba sine njakmba bale farsinjamnjigaig ngina le ³¹ nale ndek sakinaik: Tanjo ta nu sine tuku kulim ma ngamukok pino tanjan nga idusmba nu biye timba tumba totona. Manau ta sine mapewam kumuñ kuga nginaik.

35

Kuate nu Jakob Betelnje nyaro tuna

¹ Kile Kuate nu Jakob sana: Ne tinja Betel kaye sulumba kumba ka tanje mina. Tanje mina sulumba ne ndame turjanja ye atraukam tuku pa lanlan ande wakeiwa. Ye Kuate. Ne aba nanje Esau kusremba kua kina ait ta mbolnje ye ne tugum prowen ngina. ² Tanjakina le Jakob nu nuñe kuasmbi nuñe piro tanjo ta wam paguka sanjina: Tane tanjine mbara kise ta njakmba pitaike likap. Ngarosu purfenju mayok kuwaig le tawi purfenju silikap. ³ Sine ma te kusremba Betel kab kumba ka tanje ye Kuate atraukam tuku pa lanlan wakeiwamnjig. Ye piti sunjomba njak minen le Kuatenje ye turyina sulumba ye ma njakmba liken ta nu mata ye ndonj minna ngina.

⁴ Tanjakina le nane mbara kanu saike likinaig ta njakmba Jakob kile tunaig sulumba nanjine kilba sikor ta turmba nu kile tunaig. Tanjanaig le Jakob nu aganj ndende ta njakmba kilmba Sekem tumbrañnje ail sunjo ande kum-nemnje nguke likina. ⁵ Tanjamba Jakob nane tinga ma ta kusrenag le tumbrañ sugo ta njakmba Kuatenje kuru kuru sernjina le nane dubi ndakinaig.

⁶ Jakob nu nuñe tanjo kuasmbi njak ndonj kinaig ka Lus tumbrañ Kanan kilke mbol pronag. Lus tumbrañ ta kile Betel njade. ⁷ Tumbrañ ta pronag

sulumba Yakob nu Kuate atraukam tuku pa larlar ande wakeina sulumba nu buk aba nuje tuku kuru-kuruka kua kina le Kuatenje nu tugum prona ta idusmba nu ma ta nyunu Betel tuku Mbara ngina.

⁸ Nane tanje minnaig ma ma Rebeka tuku piro pino Debora nu kumna le nane nu tumba ail sunjo ande Betel patumba minna ta kumnemnje ngukinaig sulumba ail ta nyunu Malmbikam tuku Ail nginaig.

⁹ Yakob marj luka Mesopotamianje prona le Kuate marj nu tugum promba nu nyaro tuna sulumba ¹⁰ sana: Ne tuku nyu Yakob ta kile ne tuku nyu Israel palmbimngit ngina. Tanjamba Kuate nu Yakob nyunu Israel tuna. ¹¹ Tanjakina sulumba Kuate nu sana: Ye Kuate Sanjri Nayo. Tane kiyo kame kile-patikap le ne tuku ndare mbolnje kuasmbi sunjomba mayok kanjaig. Ne gabat sugo kame tuku mbur nanjine prowamngat. ¹² Ye o buk Abraham le Isak kilke te serniken ta kile ne tanmbimngit. Ngumneja nanje ndare kame tuku kilke minamngat ngina. ¹³ Tanjaka sakina sulumba Kuate nu kusremba kina le ¹⁴ Yakob nu ndame sunjo ande tumba Kuate nu Yakob ndonj pasatina ma ta mbolnje te-tina sulumba grep kule tumba gurej butol njak ta turmba tumba ndame ta mbolnje kutuna sulumba ¹⁵ ma ta nyunu Betel ngina.

Rahel nu kumna

¹⁶ Yakob nuje kuasmbi ndonj Betel tumbranj kusremba Efrat tumbranj patu ndanaig le Rahel nu kiyo te-palmbim tuku ait kumu ngina le nu ngaro rar torna. ¹⁷ Ngaro rar torna le nuje kulat pinonje nu sana: Ne kuru kuru ndaka. Nu buk kiyo te-palet ngina. ¹⁸ Tanjakina le Rahel nu kumam bafuna le nu tuku sanjri buk kuganaig le nu kiyo ta Ben-Omi* ngina le mam nujenje kiyo ta Benyamin† ngina.

¹⁹ Rahel nu kumna le nane nu tuku mindesinj tumba Efrat tumbranj kambim tuku ndin ta tugumnje ngukinaig. (Kile nane tumbranj ta nyunu Betlehem njgade). ²⁰ Tanjamba Yakob nu ndame ande tumba Rahel ngukinaig ma ta mbolnje te-tina. Ndam ta kile minit.

²¹ Tanjana sulumba Israel nane tinga kumba ka Eder tumbranj tuku wande kuen njayo ta kusremba bubre tam tuku baibai patika minnaig.

Yakob tuku kiyo kame 12

²² Yakob nu kilke ta mbolnje minna le Ruben nu mam nuje tuku piro pino nyunu Bila ta ndonj kinyna. Tanjana le Yakob nu kiyo nuje wam kina ta ismba nu gubra sunjo tina.

Yakob tuku kiyo kame ta ulendika 12 minnaig. ²³ Piyo nuje Lea tuku kiyo kat nuje ta tejenmba. Yakob tuku kiyo mulum ta nyunu Ruben ande Simeon ande Levi ande Yuda ande Isakar ande Sebulun.

²⁴ Piyo nuje Rahel tuku kiyo ar ta Yosef le Benyamin.

²⁵ Rahel tuku piro pino Bila nuje kiyo ar ta Dan le Naftali.

²⁶ Lea tuku piro pino Zilpa nuje kiyo ar ta Gat le Aser.

Yakob nu kiyo kame ta njakmba Mesopotamia kilke mbolnje kile-patikina.

Isak nu kumna

²⁷ Kile Yakob nu tinga mam nuje Isak sota Mamre tumbranj Hebron kilke mbol kina. O buk Abraham nale Isak rawe tanjo tanjan tanje minnaik.

²⁸ Isak nu yar 180 kusremba ²⁹ saibo pile mayena sulumba nu kumna le kiyo kat nuje ar ta Esau le Yakobnje nu tumba ngukinaig.

* **35:18:** Ben-Omi nyu ta tugunu: Sina sunjo tuku kiyo † **35:18:** Benyamin nyu ta tugunu: Maye minam tuku kiyo

36

Esau tuku ndare

¹ Esau tuku ndare tuturm̄ba teŋen̄mba kina. Esau tuku mape nyu ande Edom. ²⁻³ Esau nu Kanan pino keŋm̄ba kilna ta ande Ada ande Oholibama ande Basemat.

Ada mam nuŋe Elon nu Hitnu. Oholibama mam nuŋe Ana wa nuŋe Sibeon. Sibeon nu Hiwinu. Basemat nu Ismael tuku kulim nuŋe. Leu nuŋe Nebayot.

⁴ Ada nu Elifas te-pilna le Basemat nu Ruel te-pilna le ⁵ Oholibama nu Yeus Yalam Kora nane kile-patikina. Esau tuku kiŋo kame Kanan kilke mbolŋge kile-patikina ta taŋamba ndo.

⁶⁻⁷ Esau le Yakob nale agan̄mor sun̄gomba ŋak minnaig tukunu kilke nale tuma minnaik ta nale turkam kumuŋ kuga. Ta tuku Esau nu pino kat nuŋe, kiŋo kat nuŋe, kulim kat nuŋe, nuŋe wande tuma mbal ta ŋakmba kilmba nuŋe agan̄mor nuŋe agan̄ ndende ŋakmba Kananŋge kile likina ta turmba kilmba maib nuŋe Yakob kusremba kilke ande mbol kinaig. ⁸ Taŋamba Esau nu Edom tuku ma taknu ta mbolŋge minna.

⁹ Esau tuku ndare tuturm̄ba teŋen̄mba kina. Esau nu Edom mbal ŋakmba tuku mbuŋ nan̄gine.

¹⁰⁻¹³ Esau piyo nuŋe Ada nu kiŋo ndindo te-pilna ta nyunu Elifas. Elifas nu kiŋo kame ⁵ Teman, Omar, Sefo, Gatam, Kenas nane kile-patikina. Elifas tuku piyo nuŋe ande nyunu Timna nu kiŋo ande nyunu Amalek te-pilna.

Esau piyo nuŋe Basemat nu kiŋo ande nyunu Ruel te-pilna. Ruel nu kiŋo bailkamba Nahat Sera Sama Misa nane kile-patikina.

¹⁴ Esau piyo nuŋe Oholibama nu Sibeon kiŋo nuŋe Ana tuku kulim. Nu kiŋo keŋm̄ba Yeus Yalam Kora nane kile-patikina.

¹⁵ Esau tuku ndare mbolŋge kuasmbi afu pronaig ta teŋen̄mba. Esau tuku kiŋo mulum Elifas nu Teman mbal Omar mbal Sefo mbal Kenas mbal ¹⁶ Kora mbal Gatam mbal Amalek mbal ta ŋakmba tuku mbuŋ nan̄gine. Nane ŋakmba Esau piyo nuŋe Ada tuku ndare.

¹⁷ Esau tuku kiŋo nuŋe ande Ruel nu Nahat mbal Sera mbal Sama mbal Misa mbal ta ŋakmba tuku mbuŋ nan̄gine. Nane ŋakmba Esau piyo nuŋe Basemat tuku ndare.

¹⁸ Esau piyo nuŋe Oholibama nu Ana kulim nuŋe. Oholibama nu Yeus mbal Yalam mbal Kora mbal ta ŋakmba tuku mbuŋ nan̄gine.

¹⁹ Mbal ta ŋakmba Esau tuku ndare.

Seir tuku ndare

²⁰⁻²¹ Edom kilke tuguk mbal nane buk purka tumbran̄ mboŋ ⁷ minnaig. Tumbran̄ mboŋ ⁷ ta tuku mbuŋ kat nan̄gine ta ŋakmba Hornu taŋgo Seir tuku ndare. Nane tuku nyu nan̄gine ta teŋen̄mba. Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, Dison, Eser, Disan.

²² Lotan nu Hori tumbran̄ mboŋ le Hema tumbran̄ mboŋ ta tuku mbuŋ nan̄gine. Lotan tuku kulim nuŋe nyunu Timna.

²³ Sobal nu Alwan tumbran̄ mboŋ, Manahat tumbran̄ mboŋ, Ebal tumbran̄ mboŋ, Sefo tumbran̄ mboŋ, Onam tumbran̄ mboŋ ta tuku mbuŋ nan̄gine.

²⁴ Sibeon nu kiŋo arm̄ba. Ande nyunu Aia ande Ana. Mara ande Ana nu mam nuŋe tuku doŋki kame kulatka minna sulumba ma baknu mbol taŋe nu kule mbam paknu kan̄gerkina.

²⁵⁻²⁶ Ana tuku kiŋo nuŋe nyunu Dison. Dison nu Hemdan tumbran̄ mboŋ, Esban tumbran̄ mboŋ, Itran tumbran̄ mboŋ, Keran tumbran̄ mboŋ ta tuku mbuŋ nan̄gine. Ana tuku kulim nuŋe nyunu Oholibama.

²⁷ Eser nu Bilan tumbranḡ mboḡ, Sawan tumbranḡ mboḡ, Akan tumbranḡ mboḡ ta tuku mbuḡ naḡgine.

²⁸ Disan nu Us le Aran tumbranḡ mboḡ tuku mbuḡ naḡgine.

²⁹ Edom kilke tuku Hor mbal ta teḡenmba. Lotan mbal Sobal mbal Sibeon mbal Ana mbal ³⁰ Dison mbal Eser mbal Disan mbal.

Edom tuku gabat sugo

³¹ Israel mbal nane buk gabat sugo kugatok. Ait ta mboḡḡe Edom tuku gabat sugo afu nane Edom kilke kulatkinaig. ³² Gabat sugo dubike likinaig ta teḡenmba.

Beor kiḡo nuḡe Bela nu Dinabanu.

³³ Sera kiḡo nuḡe Yobab nu Bosranu.

³⁴ Husam nu Temannu.

³⁵ Bidad kiḡo nuḡe Hadad nu Awitnu. (Kame suḡgo ande mboḡḡe nu Moab kilke mboḡḡe Midian mbal ndoḡ kame bumba nane kile-ibenḡkina).

³⁶ Samla nu Masrekanu.

³⁷ Saul nu Rehobotnu taḡgo. (Rehobot tumbranḡ ta kule suḡgo ande tugumḡḡe minna).

³⁸ Akbor kiḡo nuḡe Baal-Hanan.

³⁹ Hadad nu Paunu taḡgo. (Hadod piyo nuḡe nyunu Mehetabel. Mehetabel mam nuḡe nyunu Matred. Matred mam nuḡe nyunu Mesahab).

⁴⁰ Esau nu Edom tumbranḡ mboḡ suḡgomba tuku mbuḡ naḡgine. Tumbranḡ mboḡ ta tuku nyu naḡgine ta teḡenmba. Timna, Alwa, Yetet, ⁴¹ Oholibama, Ela, Pinon, ⁴² Kenas, Teman, Mibsar, ⁴³ Magdiel, Iram. Naḡgine kilke ta mata tumbranḡ mboḡ ta tuku nyu tinaig.

37

Yosef nu kiḡatina

¹ Yakob nu Kanan kilke mboḡḡe minna. O buk mam nuḡe rawe taḡgo taḡaḡ nu kilke ta mboḡḡe minna. ² Yakob nuḡe ndare tuku wam kube ta teḡenmba.

Yosef nu kiḡo mo yar 17 ḡak minmba nu mam nuḡe tuku agaḡmor aba kat nuḡe afu ndoḡ kulatka minnaig. Aba kat nuḡe ta Bila le Zilpa tuku kiḡo kame. (Bila le Zilpa nale Yakob tuku pino kame). Yosef nu maḡau ḡaigonu aba kat nuḡe ke likanu ta pro mam nuḡe tugumḡḡe kile-mayokka sawanu.

³ Israel nu saibo pilmba Yosef te-pilna tukunu nu Yosef make pilmba nu tuku kume purna. Kiḡo kame ḡakmba tuku nzalina ta linaḡgina. Taḡamba Israel nu Yosef tuku tawi kuen wainu kuennu ḡak mindepiye yeki yeki ḡak wakeimba tuna. ⁴ Taḡana le Yosef tuku aba kat nuḡe mam naḡgine nu Yosef make pilmba nu tuku kume purna ta kaḡḡermba nane Yosef kasurnaig sulumba gulab mayenu taḡaḡ nu ndoḡ pasate ndakinaig.

⁵ Furir ande Yosef nu kiḡatina sulumba mafena le maratukuk tiḡa nu kumba ka aba kat nuḡe kubeu niḡgina sulumba ⁶ sanaḡgina: Tane ye kiḡatit te kubewi le isap. ⁷ Sine ḡakmba wit ndaleke likig ta ye tuku ndale ta tiḡreknu tiḡat le tane tuku ndale ta ye tuku ndale ta laipmba loke likaig le kaḡḡerkit ḡgina. ⁸ Taḡakina le aba kat nuḡe ndek nu kusnanaig: Ne iduste neḡe ndo gabat suḡgo mina le sine ḡakmba ne kumnemḡe minbe ḡga iduste e ḡginaig. Taḡamba nane Yosef kiḡatina pasa ta tuku nane gubra lato suḡgomba tumba nu kasur mayenaig.

⁹ Ngumnennga Yosef nu maŋ kiŋatina sulumba aba kat nuŋe tugumŋge maŋ kiŋa ta kubeu niŋmba saniŋgina: Ye maŋ kiŋatit sulumba ki tambun mbai 11 ŋakmba ye tugumŋge lokaig le ye kaŋgerkit ŋgina. ¹⁰ Taŋamba nu kumba ka kiŋa ta mam nuŋe ndoŋ mata sakina le mam nuŋenge nu sigair-sigairmba kusnana: Anikok kiŋa taŋaŋ. Ne iduste ye, ina naŋe, aba kat naŋe sine ŋakmba ne tugumŋge lokamŋgig ŋga iduste e ŋgina.

¹¹ Yosef tuku aba kat nuŋe ta nane Yosef ndoŋ tironaig. Mam nuŋe nu Yosef tuku kiŋa ta idus timba minna.

Nane Yosef piyanaig le tumba Isip kinaig

¹² Mara ande Yosef tuku aba kat nuŋe ta nane agaŋmor kulatkam tuku Sekem tumbraŋ kinaig. ¹³ Taŋanaig le Israel nu kiŋo nuŋe Yosef sana: Ne kaye sulumba kumba ka Sekemŋge aba kat naŋe agaŋmor kulatkade ta kaŋgerka ŋgina le nu lafumba sakina: Ta maye. Ye kaŋgit ŋgina le ¹⁴ Israel nu ndek sana: Ne kaye sulumba aba kat naŋe tuku mine agaŋmor tuku mine kaŋgerka nane mage minwaig kande luka promba ye saya le isi ŋgina. Taŋamba Israel nu Yosef kukulna le nu Hebron ma gutoŋ ta kusremba kina ka Sekem tumbraŋ prona. ¹⁵ Pro taŋe nu kine promba minna le taŋgo andeŋge nu kaŋgermba kusnana: Ne ima sota te prote ŋgina le ¹⁶ nu lafumba sana: Ye yiŋe aba kame sotet. Nane agaŋmor kulatka tembi ndekinaig ŋgina. Taŋakina sulumba nu ndek taŋgo ta kusnana: Ne nane kaŋgerkat e ŋgina le ¹⁷ taŋgo taŋe nu sana: Nane buk ma te kusremba Dotan kambim sakinaig le ye isen ŋgina. Taŋakina le Yosef nu aba kat nuŋe ŋgumnem dubika kina ka Dotanŋge nane kile-siglikina.

¹⁸ Yosef nu maskenŋge ilmba minna le nane nu kaŋgernaig sulumba Yosef balewam tuku pasa katmba ¹⁹ naŋgine naŋgine sakinaig: Ai si. Kiŋa tugu taŋgo prote si. ²⁰ Kile sine nu balemba mindesiŋ nuŋe tumba kule kugatok sambu ande sinamŋge bukŋgube. Taŋamba sine teŋenmba mam sabe: Nu agaŋmor ŋguikok andeŋge balemba nyina ŋgube. Taŋamba sine nu tuku kiŋa alonu prowa le kaŋgerbe ŋginaig.

²¹ Nane taŋamba sakinaig ta Ruben nu isendo ka ismba nu Yosef mapewam idusmba nane saniŋgina: Sine nu balemba ²² ake sinaŋ nu tuku ndare kutu ndabe. Ake nu biye timba tumba sambuk teŋge bukŋgube le ma ŋgamu teŋge minwa ŋgina. Ruben nu Yosef turmba maŋ luka mam nuŋe sota kukulam tuku ŋga taŋakina.

²³ Kile Yosef nu aba kat nuŋe tugum ta prona le nane nu biye timba tawi kuen wainu kuennu ŋak ta biymba sambrinaig sulumba ²⁴ nu tumba kumba ka sambu sakina ta sinamŋge bukŋginaig le minna. Sambu ta kule buk parakina tuku. ²⁵ Taŋamba nane isukusmba minnaig le kile ndo Ismael kuasmbi ande Gileadŋge Isip kambim tuku pronaig le kaŋgerkinaig. Nane agaŋ ndende sungomba guren magenu afu kilmba kamel mbol patike likinaig.

²⁶ Kile Yuda ndek aba kat nuŋe saniŋgina: Sine Yosef balemba yubengube wam ta mayenu kuga. ²⁷ Sine nu ŋayo sili ndamba nu tumba Ismael mbal prode si nane mbol piyabe. Nu mata sine tuku maib. Sine ndare ndui ta ndo ŋgina. Taŋakina le nane wokinaig le ²⁸ Midian mbal pronaig le nane Yosef sambuk sinam taŋge tumba silwa ndametiŋ soŋ armbambi nane mbolŋge piyanaig le tumba Isip kinaig.

²⁹ Taŋanaig le Ruben nu luka sambu miŋge ta tugum promba mambilna kande Yosef sambu sinam ta mine ndakina le nu nuŋe tawi silikina ta

fetfetna sulumba ³⁰ luka mambo kat nuŋe sota kumba saningina: Kiŋo ta siŋge mine ndakate. Ye kile ndaŋamŋgit e ŋgina.

³¹ Tanjakina le nane meme ande tumba balemba Yosef tuku tawi ta tumba meme ndarenu pisnenaig sulumba ³² tawi ta tumba kumba ka mam naŋgine tumnaig sulumba sanaig: Sine agaŋ te-silikig te kiŋo naŋe tuku tawi e ŋginaig le ³³ Yakob nu tawi ta kaŋgermba katesemba sakina: Son. Tawi te nu tuku tawi. Yiŋe kiŋo ta agaŋmor ŋguikok andeŋge balemba make purpurbamba nyina ŋgina.

³⁴ Tanjakina sulumba Yakob nu sina sungona sulumba nuŋe tawi kat fetfetmba tawi ŋayonu ande tumba silikina. Tanjamba nu ait kuen ŋayo kiŋo nuŋe tuku malmbika minna le ³⁵ nu tuku kiŋo kat nuŋe kulim kat nuŋe nane ŋakmba mam naŋgine wamdus te-iberam tuku pronaig ta nu nane ise ndakina sulumba sakina: Ye yiŋe kiŋo tuku ninanka malmbika ma ma kumi sulumba kumanu mbal tuku ma mbolŋge nu ndoŋ minamkik ŋgina. Tanjakina sulumba Yakob nu kiŋo nuŋe Yosef tuku wamdus tatrakina le ninanka minna.

³⁶ Yakob nu kiŋo nuŋe tuku ninanka minna le Midian mbal ta nane Yosef tumba pro Isipŋge taŋgo ande nyunu Potifar nu mbol piyanaig. Potifar nu Farao tuku gabat sungo ande. Nu Farao tuku wande kulatkanu gabat minna.

38

Yuda le Tamar tuku wam kube

¹ Ait ta mbolŋge Yuda nu aba kat nuŋe kusreka Adulamnu taŋgo ande nyunu Hira sota kumba nu ndoŋ minnaik. ² Minnaik ma ma nu Kanan kulim ande kaŋgermba pinonu tina. Pino ta mam nuŋe nyunu Sua.

³ Minnaig ma ma pino ta nu fungul ŋakna sulumba Yuda tuku kiŋo ande te-pilmba nyunu Er ŋgina. ⁴ Tanjamba nu maŋ fungul ŋakna sulumba kiŋo ande te-pilmba nyunu Onan ŋgina. ⁵ Nu maŋ lato fungul ŋakna sulumba kiŋo ande nyunu Sela te-pilna. Yuda nu Kesibŋge minna le piyo nuŋe kiŋo ta te-pilna.

⁶ Er nu sungokina le mam nuŋe Yuda nu kiŋo nuŋe mulum ta tuku pino ande nyunu Tamar tumba tuna. ⁷ Er tuku mine ŋayonu ta Sungo nu kaŋgermba ndagarina le Sungoŋge nu balena le kumna. ⁸ Tanjana le Yuda nu kiŋo nuŋe Onan sana: Ne kumba ka siŋgine maŋau ta dubimba aba naŋe tuku pino pinonu tumba nu ndoŋ kinya le aba naŋe tuku kiŋo te-pilwa ŋgina.

⁹ Tanjakina le Onan nu kiŋo ta ye tuku kiŋo kuga ŋga idusna sulumba pino ta aba nuŋe tuku kiŋo ande nda te-pilwa ŋga nu pino ta ndoŋ kinymba nuŋe minde kule ta ake kilke mbolŋge kutuna. ¹⁰ Tanjana le Sungo nu maŋau ta kaŋgermba nu gare ndana le nu mata balena le kumna. ¹¹ Tanjana le Yuda nu rугan nuŋe Tamar sana: Ne luka mam naŋe sota kaye sulumba pino kuembol taŋaŋ mina le yiŋe kiŋo Sela nu sungokuwa le ne tini ŋgina. Sela nu mata kumikat ŋga mam nuŋe nu tanjakina. Tanjakina le Tamar nu luka mam nuŋe sota kina.

¹² Tanjamba minnaig ma ma Yuda piyo nuŋe kumna. Nu tuku kuamel kugana le Yuda ndek nuŋe Adulamnu gulab Hira ndoŋ nuŋe sipsip ŋguenu kugerkam Timna tumbranŋ kinaik. ¹³ Tanjanaik le taŋgo ande pro Tamar sana: Rugan naŋe sipsip ŋguenu kugerkam tuku Timna ket ŋgina.

¹⁴ Yuda tuku kiŋo ŋgrimbik ta buk sungokina ta Yuda nu kiŋo ta ŋgailka Tamar nda tuna. Ta tuku Tamar nu kuembol tawi o buk silikina ta paska tawi kitek silika tumail pasi tawimbi songina sulumba kumba ka Timna kambim

tuku ndin Enaim tumbran tuku fonde malanja ta tugumnge minyak minna. ¹⁵ Pino ta tumail pasi songina le Yuda nu kanjermba ndin ngamukok pino ande nga idusmba ¹⁶ nu tugum ndin dabil inum kumba pino ta rugan nuje ta katese ndamba sana: Ye ne ndonj kinyamngit ngina le nu ndek sakina: Ne ame aganj ye samngat ngina. ¹⁷ Tanjakina le nu sakina: Ye yije meme fatnu inum tumba tanjo ande tuwi le tumba ilmba ne tanmbimngat ngina le nu sakina: Ta maye. Nanje aganj inum ye sa le meme fatnu ta prowa le nanje aganj ta marj luka tini ngina le ¹⁸ Yuda nu kusnana: Ye ame aganj ne tini ngina le nu sakina: Nanje sikor muli njak nanje ndumndum ta turmba ye sa ngina le nu aganj ndende ta pino ta kile tuna. Tanjamba nu nu ndonj kinyana le nu kinjo konna. ¹⁹ Tanjamba Tamar nu luka nuje tumbran kina sulumba tumail pasi songina tawi ta paska kuembol tawi marj silikina.

²⁰ Kile Yuda nu gulab nuje Hira kukulna le meme ande pino ta tambim tuku tumba kina ta nu pino ta kanjer ndana sulumba aganj ndende pino ta kilna ta mata luka kile ndakina. ²¹ Tanjamba nu tumbran ta tuku tanjo afu kanjerka kusnaningina: Pino ande ndin tenje minyak minna ta kile ani tanje minit ngina kande nane nu sanaig: i ... Pino ande ndin tenje mine ndakate nginaig. ²² Tanjamba sanaig le Hira nu luka Yuda tugum kumba sana: Ye pino ta te-sili ndakit. Tumbran ta tuku tanjo kame nane pino ande kanjer ndanaig nga sakaig ngina le ²³ Yuda nu ndek sakina: Tanjo kame sine nzumilsinbeakaig nga aganj ndende ta nuje kilwa ngina. Nu nuje piya ye tambim tuku sakit ta ne nu te-sili ndakat ngina.

²⁴ Tanjamba minnaig ma ma tambun kermba kinaig le nane afu pro Yuda sanaig: Rugan nanje Tamar nu fare-farekina sulumba kile nu fungul njak minit nginaig le Yuda ndek nane sanaigina: Tane kumba ka pino ta tumba te-kilimba pambi piyap le kumwa ngina.

²⁵ Nane nu tumba te-kilimam bafunaig le Tamar nu pino ande kukulna le rugan nuje Yuda sota kumba sana: Rugan nanje tenjemba sakate. Tanjo nu fungul ye sina ta nu tuku aganj ndende noten. Ne sikor muli njak te ndumndum te turmba kanjerka nga sakate ngina. ²⁶ Tanjakina le Yuda nu aganj ndende ta kanjerka katesena sulumba sakina: Pino ta nu son sakate. Ye mbaren. Ye yije kinjo Sela nu tambim tuku ta tuwe ndaken ngina. Tanjamba Yuda nu marj Tamar ndonj kinye ndakina.

²⁷ Tamar nu kinjo te-palmbim tuku ait kumungina le nu kinjo armba kilepatikam tuku ngaro kamusna. ²⁸ Nu kutumba minna le kinjo ande tuku wai prona le kulat pino tanje wai ta tumba muli ande gurgur wai mbol kusna sulumba sakina: Te ta mulum ngina kande ²⁹ kinjo ta wai te-lukina le kinjo inum ta ambonja prona. Tanjana le kulat pino ta nu sakina: Ne sonndo sambrimba prote ngina. Ta tuku nane kinjo ta nyunu Peres* nginaig.

³⁰ Tanjakinaig le maib nuje wainu muli gurgur njak ta prona le nyunu Sera† nginaig.

39

Yosef nu Potifar tuku piro tanjo minna

¹ Ismael mbal nane Yosef tumba Isip pronaig le Isipnu tanjo Potifar nu Isip tuku gabat sunjo kumnemnge nuje wande kulatkade mbal ta kulatka minna ta nunje Yosef piyamba tina.

* **38:29:** Peres nyu ta tugunu: Sambrimba prote † **38:30:** Sera nyu ta tugunu: Ma tuguramte

² Yosef nu nuje kulat tanjo tuku wandeknje minna le Sunjo nu Yosef sinzanja le nu tuku mine mayenu ndo mayok kina le ³ nuje kulat tanjo ta nu tuku piro mayenu ta kanjerna sulumba ⁴ nu Yosef tuku garena le Yosef nu nu kumnemnje pirokina. Tanjamba nu nu tuku wande, wande mbolnje aganj ndende, nu tuku tanjo kame ta njakmba Yosef tuku wai mbolnje patikina le nuje nane kulatkina. ⁵ Tanjana le Sunjo nu Isip tanjo ta tuku aganj njakmba wandeknje piro mbolnje nyaro ningina le mine mayemba minnaig. ⁶ Tanjamba Yosefnje nu tuku aganj ndende njakmba kulatka minna le nuje kulat tanjo ta nu nuje aganj ndende ta tuku idus ndana. Nu isukusam tuku ta ndo idusmba minna.

Yosef tuku ngarosu tumail pasi maditaknu ndo. ⁷ Mara ande Potifar piyo nuje nu Yosef kanjermba am kikonj tinjina le Yosef sana: Ne ilmba ye ndonj karpe ngina ta ⁸ nu mbulmba wo ndamba nuje kulat tanjo tuku piyo nuje ta tenjemba sana: Yije kulat tanjo nu wande te mbolnje aganj ndende njakmba ye tuku wai mbolnje patikina le ye kulatka minet. Nu aganj ande tuku idus ndate. ⁹ Wande te mbolnje tanjo ande ye li ndayate. Aganj inum ye ngail ndayina. Nenje ndo nu tuku piyo nuje ye ne kulat ndaket. Ta tuku ye ndanjmba manau nyayonu sunjo te ki? Ye sinjka Kuate tuku minje lukamba une te kam kumunj kuga ngina. ¹⁰ Pino ta mara mindek Yosef te-saimba minanu ta Yosef nu nda womba nu ndonj minam mbulanu.

¹¹ Tanjamba minnaig ma ma mara ande Yosef nu pirokam wandek sinam kina. Ait ta mbolnje piro tanjo ande mine ndakina le ¹² pino ta manj pro Yosef tuku tawi kuennu silikina ta pakarka biyemba sana: Sile karpe ngina kande Yosef nu mbulmba nuje tawi kuennu ta pino ta tuku wai mbolnje kusremba kua ka mayok kina. ¹³ Tanjana le pino ta tawi kuen nu tuku wai mbolnje kusrena ta kanjermba ¹⁴ nuje piro tanjo kame wike lika saninjina: Ai te. Hibru tanjo ta sine kiko pilesingam tuku sine tugum prona. Nu ye ndonj minam tuku ye tugum prowat le ye sunjomba witiwit le ¹⁵ nu ye tuku wi ismba tawi kusremba kua ka mayok ket ngina. ¹⁶ Tanjamba saninjmba nu tawi ta pilna le minna.

Tanjo nuje luka prona le ¹⁷ nu wam kubeu tumba sana: Ne Hibru tanjo tumba sine tugum prona ta nu ye kiko pileyam tuku ye tugum prowat le ¹⁸ sunjomba witiwit le ismba nu tawi kusremba kua ka mayok ket nga sana le ¹⁹ Yosef tuku kulat tanjo nu piyo nuje tuku pasa ta ismba gubra mayena le ²⁰ nu Yosef mulinj tumba wandeknje pilna le minna. Muli wande ta Farao tuku tanjo mulinj kilanu le nane kilmba wandek sinam tanje patikanu le minanu.

²¹ Yosef nu muli wandek sinam tanje minna le Sunjo nu mara mindek nu sinzanjmba nyaro mayenu tambinu. Ta tuku muli wande tuku kulat tanjo ta nu Yosef tuku garena le ²² mulinj kilanu tanjo njakmba nu tuku wai mbolnje patikina le nu piro njakmba kulatka minna. ²³ Sunjo nu Yosef sinzanja tukunu muli wande tuku kulat tanjo ta nu Yosef aganj ndende kulatkina ta nu idus ndaningina. Aganj ndende njakmba nu kulatkina ta mine magenaig.

40

Yosef nu kija tugu kuklininjina

¹ Mara afu kuganaig le Isip tuku gabat sunjo tuku grep kule kulatkanu gabat nale bret pasokanu gabat ndonj nale nakile gabat sunjo Farao tugumnje manau ande mbarnaik le ² Farao nu piro gabat ar ta tuku gubra

sunjo tina sulumba ³ nale mulinj kilmba kame gabat tuku wandeknje patikina le minnaik. Yosef nu mata muli wande ndui ta sinamnje minna. ⁴Tanjamba minnaig ma ma kame gabat sunjo ta Yosef nale tuku kulat tanjo minwa nga madina.

⁵Furir ait ande Farao tuku bret pasokanu gabat nale grep kule kulatkanu gabat ndonj nale kinjatinaik ta kinja ta tugunu yimyam. ⁶Mafena le maratukuk Yosef nu nale tugum prona le nale wamodus sulumba minnaik le nu katesemba ⁷nale kusnanikina: Tale ndanam tumail pasi kume ngurngurka minik ngina le ⁸nale ndek sanaik: Sile kinjatik ta andenje sile tuku kinja tugu ta biteknjam tuku mine ndakate nginaik. Tanjakinaik le Yosef ndek nale sanikina: Kuatenje ndo nu sine tuku kinja tugu biteknjam kumunj. Tane ye ndonj kubewap le ye isi ngina le ⁹grep kule kulatkanu gabat ta nu nuje kinjatina ta ndek Yosef kubeu tuna sulumba sana: Ye kinjatumba grep muli ande ye tugumnje minat le kanjerit. ¹⁰ Grep muli ta wainu kenjmba. Nu pitik ndo nzumba silo promba alonu mayok ka pitik ndo manderke soluwaig le kanjerkit. ¹¹Tanjamba ye ndek Farao tuku murko biye njak grep muli alonu afu kilmba waimbi piske likit le kulenu murko sinam ket le murko njak tumba ka Farao tuwit nga Yosef sana.

¹²Tanjaka sana le Yosef nu ismba sakina: Ne tuku kinja tugunu ta tenjemba. Grep muli wainu kenjmba kanjerkit ta mara kenjmba tuku. ¹³Mara kenjmba ta kuwaig le Farao nu ne manj te-luka tamngat. Tanjamba nu ne manj nanje piro mbolnje palmbimngat. Tanjawa le ne buk Farao tuku grep kule murko njak Farao tumba minna ta ne manj piro ta kamngat. ¹⁴Ta tuku ne isa. Ne tanjamba mine mayewa sulumba ye idusyumba mina. Ne ye tuku nga Farao sawa le ye muli wandek sinam tenje minet ta ye te-kilimyua. ¹⁵O buk nane ye Hibru mbal tuku kilke mbolnje ye sanzal tanjo tananj kuayar tumba te pronaig. Ye Isip kilke te mbolnje minen ta ye manjau ande mbar ndawen. Nane ye ake sinanj mulinj tumba wande te sinamnje pilnaig le ye minet ngina.

¹⁶Tanjakina le bret pasokanu gabat ta kinja tugunu mayenu ta ismba nu suk ndek Yosef sana: Ye mata kinja ande tit ta tenjemba. Ye sambe kenjmba kilmba babokit ta sinamnje bret yeki yeki sambe ta liganu njak. ¹⁷Sambe kenju mbolmba babowit ta Farao tuku bret kikonju fonfon yeki yeki minaig le sar umanjje pro nye suglukaig le kanjerkit ngina.

¹⁸Tanjakina le Yosef nu kinja ta isna sulumba sana: Kinja ta tugunu tenjemba. Sambe kenjmba ta mara kenjmba tananj. ¹⁹Mara kenjmba kugawaig le Farao ne tumba te-kilimnuwa le nane ne tuku njinfok kat puramngai. Tanjawaig sulumba ne tuku mindesinj ta tumba ail darok ande mbolnje taikuwaig le sar umanjje pro ne tuku ndem paska nyamngai ngina.

²⁰Mara kenjmba kuganaig le Farao te-pilna tuku pagumba nye sunjo ait ta mbolnje nu nuje gabat kame ta njakmba wike likina. Tanjamba nu mulinj kilanu tanjo ar ta turmba kile-kilimka nuje gabat kame tumailamnje kile-tidjina sulumba ²¹nu grep kule kulatkanu gabat ta manj luka tumba nuje piro mbolnje pilna sulumba ²²bret pasokanu gabat ta ndo tumba nuje kame mbal ningina le nanenje nu tuku njinfok kat purnaig le kumna. Yosef nu nale tuku kinja tugu kukliningina ta tanjamba ndo kumungina. ²³Tanjana le grep kule kulatkanu gabat ta nu Yosef idus ndamba ndo gilai mayena.

¹ Bret pasokanu gabat ta balenaig le yar armba kinaig le Farao nu kinjatina sulumba nu Nail kule make mbinge tin minna. ² Nu tanje tin minna le makau butuknu 7 kule sinam tanje pronaig sulumba pibi nyumba minnaig le kanjerkina. ³ Kanjerka minna le makau nzironjsu prowanu 7 kule sinam tanje pronaig sulumba kuasmbi ambonja prona ta tugumnge kule make mbinge tinginaig. ⁴ Tanjamba makau nzironjsu prowanu kame tanje makau butuknu ta kile-ninke suglukinaig. Tanjanaig le Farao nu birteknja abonjina.

⁵ Tanjamba nu manj kinyina sulumba manj lato kinjatumba wit tugu ndindo ta mbolnge alonu 7 kanjerkina. Nane alonu tiknganu magekinaig. ⁶ Wit tugu ndui ta mbolnge manj alonu 7 pronaig ta nane alo pirik-parak ndo ma paknu tuku bubrenunge frunjingina tuku. ⁷ Tanjamba wit alo pirik-parak tanje wit alo tiknganu ta njakmba kile-ninke suglukinaig. Tanjanaig le Farao nu abonja kinjatina ta idusmba minna.

⁸ Mafena le nu kinja ta tuku wamdus sulumba minna. Tanjamba nu Isipnu kila tanjo kagmaikanu mbal ta njakmba wike likina le nane promba manjurkinaig le nu ndek kinja kilna ta kubeu ningina ta ande nu kinja ta tugunu kukliwam tuku mine ndakina.

⁹ Tanjamba minnaig le grep kule kulatkanu gabat ta nu ndek Farao sana: Kile ye mbaren ta ne ndon sanungit. ¹⁰ O buk ne tuku piro tanjo ar sile bret pasokanu gabat ndon ne sile tuku gubra tina sulumba ne sile mulin kilmba ka kame gabat tuku wandeknge patikina le sile minkenj. ¹¹ Tanje minkenj sulumba furir ande mbolnge sile kinjatikenj. Kinjatikenj ta tugunu yinyam. ¹² Hibru tanjo mbanzo ande nu kame gabat tuku piro tanjo nu sile njak minna le sile kinjatikenj ta nu kubeu tukenj le nunge kinja tugunu kuklininjmba sasikina. ¹³ Sasikina ta kumumba mayok kina. Ne ye luka tina sulumba yinje piro mbolnge pilna. Bret pasokanu gabat ta ne tumba njinfok kuerka ail mbolnge taikina ngina.

¹⁴ Tanjakina le Farao ndek tanjo afu kukulningina le nane pitik ndo kinaig ka muli wandek sinamnge Yosef te-mayoknaig. Tanjanaig le Yosef ndek gigloka tawi mayenu tinjmba Farao tugum prona. ¹⁵ Prona le Farao ndek nu sana: Ye kinja ande ten ta tanjo njakmba nane kinja tugunu biteknjam kumunj kuga le tanjo ande tejenmba ye sayat: Ne kinja ismba ta ne tugunu biteknjam kumunj ngat le ye isit ngina. ¹⁶ Tanjakina le Yosef ndek sakina: O tanjo sunjo, yenje kumunj kuga. Kuate nunge ndo ne tuku kinja tugu bitek mayewam kumunj ngina le ¹⁷ Farao nu sana: Ye kinjaten ta tejenmba. Ye Nail kule make mbinge tin minen le ¹⁸ makau butuknu 7 kule sinam tanje promba kule make mbinge pibi nyumba minnaig le kanjerken. ¹⁹ Ngumnenja manj makau 7 nzironjsu prowanu kule sinam tanje pronaig. Ye buk Isip ma te mbolnge makau tanjanj ande kanjer ndawen. ²⁰ Makau nzironjsu prowanu tanje ndek makau butuknu ta njakmba kile-ninkinaig. ²¹ Nane kile-ninkinaig ta nane ndanyanu sukmba nane nzironjsu prowanu tanjamba ndo minmba minnaig. Tanjamba kanjerken sulumba ye abonjen. ²² Kile ye manj kinyen sulumba manj kinjaten. Ye wit tugu ndindo mbolnge alonu 7 kanjerken ta alonu sugokanu tiknganu. ²³ Tugu ndui ta mbolnge manj alonu 7 pronaig ta alonu pirik-parak ndo ma paknu tuku bubrenunge frunjingina tuku. ²⁴ Kile wit alo pirik-parak tanje wit alo tiknganu ta njakmba kilmba kile-ninke suglukinaig. Ye tanjamba kanjeren sulumba kinja ta kagmaikade mbal saningen ta nane ngamuknge ande kinja tugunu kuklimba sa ndayina ngina.

²⁵ Tanjaka sakina le Yosef ndek Farao sana: Kiŋa armba ta tugunu ndindo ndo. Kuate nu maŋau kam bafute ta ne tumnina. ²⁶ Makau butuknu 7 ta yar 7 tanaj. Wit alo tikŋganu 7 ta mata yar 7 tanaj. Kiŋa ar ta tugunu ndui ta ndo. ²⁷ Makau 7 nzironŋsu prowanu ŋgumneŋga pronaig le wit alonu pirik-parak ndo 7 bubre paknuŋge fruŋniŋge likina tuku ta tenemba. Yar 7 guba sunŋo tuku ait prowanŋgat. ²⁸ Ye buk ne sanit tanamba ndo Kuate maŋau kam bafute ta ne tumnina. ²⁹ Yar 7 ta sinamŋge Isip kilke te mbolŋge nyamaganŋge ndo kumunŋgamŋgat. ³⁰ Yar 7 ta kugawaig le maŋ yar 7 guba sunŋo prowanŋgat. Isip kilke ŋakmba gubak minwaig sulumba nyamagan ŋak ait ta iduse nda. Nane gilainŋamŋgaig. Guba ait sunŋonge kilke tugu te ŋayo siliwamŋgat. ³¹ Guba ait ta sonndo ait ŋayonu tukunu tanŋo pino nane maro sunŋo te-silikuwaig sulumba nyamagan ŋak ait ta iduse nda. ³² Kuate nu o buk wam ta kam tuku wamdus kuyarkina. Nu sinŋa maŋau ta kamŋgat. Ta tuku ne kiŋa ta tam arna. Mine minemba Kuate nu wam kame ta kile-mayokkamŋgat. ³³ Ta tuku ne tanŋo ande wamdus kuyar mayenu ŋak te-silika le nuŋge Isip ma tugu te ŋakmba kulatkuwa. ³⁴ Gabat kame afu turmba madininga le nane yar 7 nyamagan sunŋomba ŋak ta sinamŋge nane Isip mbal tuku nyamagan ŋakmba walmba patike likuwaig. Bailkamba tanŋo pino nyam tuku ndindo minam tuku. ³⁵ Ne gabat kame ta saningga le nane yar magenu 7 ta tuku wit ta ŋakmba kile-maŋgurka patikuwaig sulumba kulat magekuwaig. ³⁶ Guba tuku yar 7 ta Isip kilke mbolŋge prowa le Isip tanŋo pino nane nyamagan maŋgurkuwaig ta nyumba nane gubanu kume nda ŋa Farao sana.

Farao nu Yosef tumba Isip tuku gabat sunŋo pilna

³⁷ Farao nu nuŋe gabat sugo ta ndon pasa ta ismba maye ŋginaig sulumba ³⁸ nu ndek nane saningina: Tanŋo te nu Kuate tuku Guwa ŋak. Sine tanŋo tenen inum animŋge te-silikube ŋgina.

³⁹ Tanamba nu ndek Yosef sana: Kuate nu nuŋe mironŋ wam kame te tumnat. Ta tuku tanŋo ande wamdus kuyar mayenu ŋak ne minit tanaj mine ndakate. ⁴⁰ Kile ye ne tumba yiŋe kilke tugu te tuku gabat sunŋo palmbimŋgit. Yiŋe kuasmbi ŋakmba nane ne tuku miŋge kumneŋge minamŋgaig. Yenŋe ndo ye gabat sunŋo minmba nyu ŋak mbolŋge minamŋgit. ⁴¹ Kile ye ne tumba Isip kilke tugu te ŋakmba tuku gabat sunŋo madinet ŋgina. ⁴² Tanjakina sulumba Farao nu nuŋe waitok yubi ta paska Yosef tuku waitok mbolŋge pilna. (Waitok yubi ta gabat sunŋo tuku waitok yubi ndo. Farao tuku kuyar ŋak). Tanamba nu ndek tawi mayenu ande tumba Yosef siluk tuna sulumba kalolai mayenu ande golmbi wakeinaig tuku tumba nu tuku ŋnfok mbolŋge birneŋ tuna sulumba ⁴³ nu ndek Farao dubiknu tuku karis mayenu ta tumba Yosef tuna le nu tamba likina. Kame mbal nane ŋgumbeyumba kumbanŋge sakinaig: Ndin kusrewap o, ndin kusrewap o ŋginaig. Maŋau ta mbolŋge Farao nu Yosef tumba Isip kilke ŋakmba tuku gabat sunŋo pilna.

⁴⁴ Kile Farao nu ndek Yosef sana: Ye gabat sunŋo Farao ye ne sanet. Isipnu tanŋo kame nane nanŋine nzalimbi maŋau afu ke nda. Nane maŋau ande kam idusmba ne kusnanuwaig le ne woka ta nane maŋau ta kamŋgaig ŋgina. ⁴⁵⁻⁴⁶ Tanamba nu Yosef tuku nyu kitek tuna ta Safenat-Paneya ŋgina sulumba nu pino ande tumba Yosef tuna le tina. Pino ta nyunu Asenat. Mam nuŋe nyunu Potifera. Nu Heliopolis tumbranŋ sunŋo tuku pris minna. Yosef nu yar 30 ŋak minna sulumba Farao tuku piro tugu pilna. Nu Farao kusremba Isip tuku ma tugu ŋakmba mbol likina.

⁴⁷ Yar magenu 7 ta sinamŋge kilke nyamaganŋge ndo kumuŋgina le ⁴⁸ nu nyamagan ta kilmba tumbran ŋakmba tuku nyamagan wandek sinamŋge patike likina sulumba tumbran mindek sinamŋge wit yeki yeki kile-wandek ke likina. ⁴⁹ Yosef nu wit sunŋomba manŋurkina ta burnu kumuŋ kuga piyaŋge fulbul minig taŋan.

⁵⁰ Guba tuku ait ta pro ndamba minna le Yosef piyo nuŋe Asenat nu kiŋo armba kile-patikina. ⁵¹ Taŋana le Yosef ndek sakina: Kuate nu ye sinzanŋyina le ye yiŋe piti ŋakmba yiŋe ndare tuma tuku manŋau ŋaigonu ta ŋakmba gilaingen ŋgina. Ta tuku nu nuŋe kiŋo mulum ta nyunu Manase* ŋgina. ⁵² Taŋamba nu maŋ lato sakina: Ye kilke piti ten te mbolŋge Kuate nu kiŋo te ye sat ŋgina sulumba kiŋo arnu ta nyunu Efraim† ŋgina.

⁵³ Kile yar 7 nyamagan ŋak ta kuganaig le ⁵⁴ yar 7 guba tuku ait Yosef tuku pasa kumumba tugu pilna le kilke ŋakmba guba sunŋo te-silikinaig. Isip kilke mbolŋge ndo nane nyamagan ŋak minnaig.

⁵⁵ Taŋamba minnaig ma ma Isip mbal nane mata guba sunŋo tinaig sulumba Farao tugum kumba sanaig: Sine nyamaganmbi turka ŋginaig le nu ndek nane saninŋina: Tane Yosef tugum kape le ndanŋmba satinŋuwa ndeta taŋamba kap ŋgina.

⁵⁶ Guba ta kile sunŋo ŋayomba Isip ma tugu ŋakmba kumuŋgina le Yosef nu ndek nyamagan wande ŋakmba talke likina le Isip mbal nane pro wit piyawew likinaig. ⁵⁷ Kilke ŋakmba guba sunŋo tinaig tukunu kilke tugu ŋakmba nane mata wit piyawam tuku Isip kilke mbol Yosef tugum prowe likinaig.

42

Yosef aba kat nuŋe wit piyawam Isip kilke mbol kinaig

¹ Kile Yakob Isipŋge wit minnaig ta isna sulumba nuŋe kiŋo kat nuŋe saninŋina: Ndanŋam saka tane guba tuku ri ndamba ake minig? ² Isipŋge wit minig ŋga sakade le iset. Tane kumba ka afu piyawap. Kuga ta sine gubanu kumamŋgig ŋgina. ³ Taŋakina le Yosef tuku aba kat nuŋe 10 ta tiŋga wit piyawam tuku Isip kilke mbol kinaig ta ⁴ Yakob nu Yosef tuku mambo nuŋe ndinok Benyamín piti ande te-silikikat ŋga nane ndonŋ pilna le ndakina.

⁵ Kananŋge guba sunŋo prona tukunu Israel tuku kiŋo kat nuŋe mbal afu ndonŋ wit piyawam Isip kilke mbol pronaig. ⁶ Yosef nu Isip tuku gabat sunŋo minna tukunu nuŋge wit ŋakmba kulatka piyamba minna. Ta tuku nuŋe aba kat nuŋe nane pro nu tumailamŋge dagol tidronga lokinaig le ⁷ Yosef nu nuŋe aba kat nuŋe kanŋerka katesena sulumba nu ndek nane-naneninŋmba ŋerŋerka pasa sanŋrimbi nane kusnaninŋina: Tane aninŋge prowaig ŋgina le nane nu sanaig: Sine Kananŋge nyamagan piyawam tuku te prowig ŋginaig.

⁸ Yosef nu aba kat nuŋe kateseninŋina ta nane nu kanŋermba wam lislisnaig le ⁹ nu o buk kinatina ta kile idusmba saninŋina: Tane ma wam katesewam tuku likade. Tumbran ndanŋ ndanŋ nu kame buwam tuku sanŋri kuga ta kanŋermba likade ŋgina le ¹⁰ nane nu sanaig: O taŋgo sunŋo, taŋamba kuga. Sine ne tuku piro taŋgo ndo. Sine nyamagan piyawam prowig. ¹¹ Sine tugu ndindo ndo. Sine ma wam katesewam tuku li ndakeg. Sine yabri pasa sa ndaka son pasa sakeg ŋginaig kande ¹² Yosef ndek nane saninŋina: Kuga. Tane sine tuku kilke tugu te ndanŋ ndanŋ nu kame buwam tuku sanŋri

* **41:51:** Manase nyu ta tugunu: Mbar gilaingen † **41:52:** Efraim nyu ta tugunu: Kiŋo ye sina

kuga ta kanjeram prowaig ngina. ¹³ Tanjakina le nane ndek sakinaig: O tanjo sunjo, sine tanjo ndindo tuku kutu. Mam nu Kanannu. Sine njakmba tanjo 12 ta sine tuku mambo ande kumna. Singine maib fudin kusregej le mam ndonj minit nginaig kande ¹⁴ Yosef ndek nane saningina: Ye sakit not ndo. Tane ma wam katesewam tuku likade. ¹⁵ Ye katesewam tuku tane tenjenmba tagotinjamngit. Ye sonndo Farao tuku nyu mbolnje pasa sanjri pilewet. Tane tuku maib tanjine te nda prowa ta tane njakmba manj luka tanjine tumbranj kine nda. ¹⁶ Tane tuku ande luka kumba ka maib tanjine tumba te prowa. Tane afu njakmba muli wande kape le tane son sakade e ko yabrikade ta ye kanjeramngit. Ye sinjka Farao tuku nyu mbolnje saket. Maib tanjine nda prowa ta ye kila tane ma wam katesewam tuku likade ngina. ¹⁷ Nu tanjamba sake denjpurmba nane kilmba muli wandek sinamnje patikina le ait kenjmba minnaig.

¹⁸ Ait kenjnu mbolnje Yosef ndek nane saningina: Ye Kuate kumnemnje minmba nu tuku nyu kurauket tuku. Tane ye tuku minje dubiwap ta tane maye minamngig. ¹⁹ Tane son pasa sakade ndeta tane tuku ande muli wandek sinam tenje minwa le tane afu njakmba tanjine wit piyanaig ta kilmba ka tanjine kuasmbi gubak tawondo minig ta ningap. ²⁰ Tanjamba tanjine maib tanjine fudin ta tumba ye tugum prowap. Tanjwap le ye tane son sakade ta kanjermba ye tane baletinge nda ngina.

²¹ Tanjakina le Yosef aba kat nuje nanjine nanjine tenjenmba sakinaig: Son. Sine sinjine mironj singine maib tumba njayo siligenj le nu wamdus fagka sarsarka ye turyap e ngina ta sine ismba nda isanu sukgerj. Wam ta tuku kile sine piti teg nginaig. ²² Tanjakinaig le Ruben ndek sakina: Ye o buk satinjen: Singine maib njayo sili ndawap ngen ta tane ye tuku pasa nda isnaig. Kile ndare ta lafunu piti teg ngina.

²³ Yosef nu nane tuku pasa ta kagmanja minna ta aba kat nuje nane katese ndanaig. Ta ndanam? Yosef nu nane ndonj Hibru pasa ndatina. Nane pasatanu le pasa mbilam tanjo andenje pasa mbilmba Yosef aba kat nuje sanjnganu.

²⁴ Kile Yosef nu nane kusreka ka malmbikina. Nu malmbi denjpurmba manj pro nane ndonj pasatumba minna sulumba Simeon madimba aba kat nuje tumailamnje ndaleka kusnaig.

Yosef aba kat nuje luka Kanan kinaig

²⁵ Kile Yosef ndek nane afu wam pagukina le nu tuku pasa dubimba aba kat nuje tuku bek ta wit fuluknye likinaig sulumba nane tuku ndametinj mata luka wit bek sinam tanje sigrikinaig. Tanjanaig sulumba nyamaganj afu ndinnje nyam tuku turmba ninginaig. ²⁶ Tanjanaig le aba kat nuje nane wit piyanaig ta kilmba nanjine donjki kame mbolnje patikinaig sulumba kinaig kumba ka ²⁷ furirna le kinyanu ma ande mbol promba nane tuku ande nuje donjki tuku nyamaganj kilam saka nuje bek talka mambilna kande nuje ndametinj bek sinam tanje minnaig le kanjerkina. ²⁸ Kanjerkina sulumba aba kat nuje wika saningina: Ai te. Ye tuku ndametinj luka sigrikaig te ngina. Tanjakina le nane wamdus fulilka kuru-kuruka nanjine nanjine sakinaig: i ... Kuate nu ame manjau sine mbolnje tenjenmba kat nginaig.

²⁹ Nane ndek kumba ka Kanan kilke mbol promba mam nanjine tugum kinaig sulumba wam njakmba ta nu kubeu tumba sakinaig: ³⁰ Isip tuku gabat sunjo ta njernjeka pasa sanjrimbi sine ndonj pasatina sulumba tane ma wam katesewam tuku likade ngina le ³¹ sine lafumba sakigerj: Sine ma

katesewam tuku mbal kuga. Sine son pasa ndo sakeg. ³² Sine tanjo ndindo tuku kutu. Sine njakmba tanjo 12 ta mambo ande kumna le sine tuku maib fudin kile mam ndon Kanannege minit nga sager le ³³ tanjo ta nu sakina: Tane son sakade e ko kuga ta ye kanjeramngit. Tane ande ye ndon minwa le tane afu njakmba wit kilmba ka tanjine kuasmbi gubak tawondo minig ta ningap. ³⁴ Tanjamba tanjine maib tanjine tumba ye tugum prowap le tane ma katesewam tuku mbal kuga tane son pasa sakade ta ye kanjeramngit. Tane tanjapaw le ye tanjine aba tanjine paska luka tane tingi le tane tenge ndo nyamagan piyamba minap nga sasina nginaig.

³⁵ Nane tanjamba mam nanjine sanaig sulumba nanjine bek wit njak ta kutu-ningmba nanjine pale fat yimiam ndametinj njak njak ta kanjerka mam nanjine ndon kuru kuru sunjo tinaig sulumba ³⁶ mam nanjine ndek saningina: Tane ndanam saka yiye kijo kame njakmba kile-ngisikade e? Yosef buk ngisikina. Simeon kile manj ngisikat. Kile tane manj Benyamin tumba kambim tuku sakade. Ye sonndo piti sunjomba kile-sigliket ngina.

³⁷ Tanjakina le Ruben ndek mam nuje sana: O mam, ne isa. Ye Benyamin nda tumba ne tugum luka prowi ndeta ne yiye kijo ar ta bale fara. Sine kumba yenje Benyamin kulatki sulumba manj luka ne tugum prowapngit ngina le ³⁸ Yakob nu sana: Yiye kijo ta tane ndon kine nda. Aba nuje buk kumna. Kile nu nuje ndo minit. Nu mata ndinje piti ande te-silikikat. Ye buk saibo pilen. Nu kumwa ta tane ye tuku ngamungal kuerkap le ye wamodus tatrakuwa le kumamngit ngina.

43

Yosefaba kat nuje nane Benyamin tumba luka Isip kilke mbol kinaig

¹ Kile Kanannege guba ait ta sunjokina le ² Yakob tuku kuasmbi wit Isipnge kilnaig ta buk nye suglukinaig sulumba Yakobnge kijo kat nuje kukulningina le manj luka nyamagan piyawam tuku Isip kuwaig ngina. ³ Tanjakina le Yudanje nu sana: Mam, sine buk ne pasa sanigenj ta Isip tuku gabat sunjo ta nu sine kanjerka nerjerka pasa sanjrinu sasinaig. Nu sakina sine maib tumba kine ndakube ta nu sonndo sine kanjerke nda. ⁴ Ne sinjine maib fudin ta ngail ndaka ta sine manj kumba ka ne tuku nyamagan afu piyaningamngig. ⁵ Kuga ta sine kine nda. Isip tuku gabat ta nu buk sakina sine maib nda tumba kab ta nu sine kanjerke nda nga mam nuje sana.

⁶ Tanjakina le Israel ndek sakina: Tane ndanam tuku gabat sunjo ta mambo tanjine tuku sanaig le ye kile piti sunjogate ngina le ⁷ nane ndek nu sanaig: Tanjo ta nu sine kusaninjmba lok ndeka minna sulumba nu sine tuku tugu mata kusnanjina le sine manjau ke fugugenj. Ne tuku mata kusnanjina. Nu tenjamba sakina. Tane mambo tanjine ande minit e ko kuga ngina. Tanjakina le sine nu sager. Nu sinjine mambo tumba nu tugum kambim tuku ta sine kila kande nu sa ndagenj kande nginaig.

⁸ Tanjakinaig sulumba Yuda nu manj mam nuje sana: Mam, Benyamin sine ndon kukula le yenje kulatki. Ne tanjawa le sine kile ndo kanjig. Tanjamba sine gubanu kume nda. ⁹ Ye nu kulat maye ndamba luka tumba pro ndawi ndeta piti ta ye mbolnge minba minamngat. ¹⁰ Sine dal ndakigenj kande sine buk Isip kilke mbol kumba lukam argenj kande ngina.

¹¹ Tanjamba sana le Mam nanjinerge nane saningina: Tanjamba ndeta tane sinjine nyamagan magenu kikonu afu kilmba sigrika gabat sunjo ta tambim tuku kilmba kape. Grep alonu pagranu, nguimzaj kulenu, aganj ndende

mundur magenu afu ta njakmba kilmba kape sulumba kanjair alonu pistasio le amon afu turmba kilmba kumba nu tape. ¹² Tane ndametinj sonj ambonja nyamaganj tuku kilnaig ta kilmba manj nyamaganj kitek tuku ta ulendimba kilmba manj luka kape. Nane mbarmba ndametinj ta luka sigrikinaig inde. ¹³ Mambo tanjine te tap sulumba pitik tanjo ta sota luka kape. ¹⁴ Kuate Sangri Nayo nunje tanjo ta wamdus biye mbilwa le nu tane sinatiymba Benyamin nale aba tanjine ande ta turmba manj patikuwa le luka prowap. Yinje kinjo kame njakmba njgisikuwaig ndeta tanaig ta Kuate nunje aganj njina.

¹⁵ Tanjakina le Israel tuku kuasmbi nane Isip gabat tuku gare tambim tuku aganj ndende ta kilmba ndametinj armba ta turmba kilmba Benyamin tumba Isip kilke mbol kinaig ka tanje Yosef tugum pronaig. ¹⁶ Yosef nu ndek mambilmba aba kat nunje Benyamin turmba kanjerka nunje wande kulatkanu tanjo ta sana: Ne tanjo kame te kilmba yinje wande mbol kaye. Nane ki mbol ye ndonj isukusamnjig. Ne kumba ka aganjmor ande balemba kuapika njina. ¹⁷ Tanjakina le piro tanjo ta Yosef pasatina ta kumumba kina. Nu nane ta kilmba Yosef tuku wande mbol kinaig le ¹⁸ nane kuru-kuruka tenjenmba idusnaig: Ndametinj buk nyamaganj piyagenj ta luka sigrikinaig ta tuku sine kilmba wande te mbolnje patikate inde. Njilainje nane sine ndonj kame bumba sine tuku donjki kilamnjgaig. Tanjawaig le sine nane tuku piro tanjo tananj minamnjgig nga idusnaig.

¹⁹ Tanjamba idusmba nane kumba ka Yosef tuku wande kulatkanu gabat ta tugum kumba sanaig: ²⁰ O tanjo sunjo, sine buk pro tenje nyamaganj piyagenj sulumba ²¹ kumba ka furirna le kinyam saka ndinnje sine bek minjenu talka sine sinjine ndametinj ta njakmba kanjerkigenj. Kile sine ndametinj ta manj kilmba lukig sulumba ²² ndametinj kitek afu turmba nyamaganj piyawam tuku kilmba prowig. Imanje ndametinj ta luka sigrikina ta sine gilai njinaig. ²³ Tanjakinaig le piro tanjo tanje ndek nane saninjina: Tane ta tuku kuru-kuruka wamdus sunjo te ndakap. Tane tuku Mbara, mam tanjine tuku Mbaranje manjau ta kina kande. Tane tuku ndametinj ambokok ta yenje buk kilen njina. Tanjamba nu kumba ka Simeon tumba prona.

²⁴ Kile nu ndek nane kilmba Yosef tuku wandek sinam kina sulumba nu kule kilmba nane ninjina le kupe minyanjinaig. Tanjanaig le nu donjki kame ta nyamaganj ninje likina le nyinaig. ²⁵ Tanjamba nane ki mbol Yosef ndonj isukusam tuku pasa ta ismba nane Yosef gare tambim tuku aganj ndende kilmba pronaig ta kilmba kuaneka ²⁶ wande mbol tanje minnaig le Yosef prona le nane gare tambim tuku aganj ndende ta kilmba Yosef tugum kinaig sulumba nu tugumnje dagol tidronja lokinaig le ²⁷ Yosef ndek nane kusnanijina: Tane njakmba mage minig e ko kuga njina sulumba manj lato kusnanijina: Mam saibo tanjine buk ye sayinaig ta nu maye minit e njina le ²⁸ nane nu sanaig: Ne tuku piro tanjo sine tuku mam ta maye minit njinaig sulumba manj dagol tidronja nu tugum tanje lokinaig.

²⁹ Kile Yosef nu mambilmba mambo nunje Benyamin kanjermba sakina: Tane tuku mambo fudinj tane buk ye sayinaig ta not e njina sulumba manj sakina: O kinjo, Kuate nu ne make pilmba sinzanjuwa njina. ³⁰ Tanjakina sulumba Yosef nu mambo nunje tuku wamdus tatruba njin tugu malmbi prona le nu nane kusreka nunje wandek sinam kumba kuirka malmbikina. ³¹ Malmbike denjpurmba nu tumail pasi minyanjina sulumba njgamunjal wamdus tatrunkina ta tomba luka nane tugum prona sulumba nunje piro tanjo kame ta saninjina le nyamaganj wakeika patikinaig. ³² Nane Yosef tuku

nyamagan kilmba mbain inum mboŋge patikinaig sulumba aba kat nuŋe tuku nyamagan ta mbain inum mboŋge patikinaig. Isip mbal afu Yosef ndoŋ minnaig ta nane mata mbain yamokŋge isukusnaig. Ta ndaŋam? Isip mbal nane Hibru mbal talaniŋmba ake agar taŋaŋ ŋga nane ndoŋ tuma isukuse ndakanu.

³³ Yosef tuku aba kat nuŋe ta nane isukusam tuku mbili mboŋge ina kat naŋgineŋge kile-patike likinaig ta kumumba nane kile-minyokinaig. Kiŋo mulum mboŋge kumba ka kiŋo ŋgrimbik mboŋge tiŋgina. Taŋanaig le nane maŋau kinaig ta kaŋgermba nane naŋgine naŋgine muŋgu kaŋgerka wamdus sulumba minnaig. ³⁴ Taŋamba minnaig le piro taŋgo kame ta nane nyamagan afu Yosef tuku isukusanu mbili mboŋge patikinaig ta kilmba pro nane niŋginaig sulumba nane Benyamin tuku nyamagan sunŋomba taŋgo 5 tuku nyamagan taŋaŋ patikinaig. Taŋamba nane Yosef ndoŋ isukusmba kule nyumba gare-gareka minnaig.

44

Murko ŋgisikina

¹ Nane isukuse denpurnaig sulumba Yosef nu wande kulatkanu gabat ta wam pagumba sana: Nane kambim tuku ta idusmba nyamagan fuluknye niŋmba nane tuku bek nduik nduik sinamŋge ndametij ta mata luka sigrika.

² Taŋawa sulumba ye tuku murko silwa ta tumba kiŋo ŋgrimbik ta tuku bek sinam siriwa sulumba ndametij wit piyawam tuku ta turmba sigrika ŋgina. Taŋakina le Yosef tuku piro taŋgo ta nu taŋamba ndo kina.

³ Mafena le maratukuk tiŋga piro taŋgo taŋge nane kukulniŋgina le nane doŋki kilmba kinaig. ⁴ Nane tumbraŋ sunŋo ta kusremba masken ndakumba minnaig le Yosef nu wande kulatkanu gabat ta kukulmba sana: Ne paterij tiŋga nane kuasmbi kagig ta ŋgumnem dubika kaye. Ne kumba ndinŋge nane kaŋgerkumba ndeta teŋemba saniŋga: Ndaŋam tuku tane maŋau mayenu kig ta idus ndamba maŋau ŋayonu kaig? ⁵ Tane ndaŋam saka yiŋe gabat tuku murko silwa ta kuayar taig? Nu murko tamba kule nyate tuku. Murko tamba maŋau ŋgumneŋga prowarm tuku katesete. Ne ka taŋamba nane saniŋga ŋgina.

⁶ Yosef tuku piro taŋgo ta kumba ka ndinŋge nane kaŋgerkina sulumba nu Yosef tuku pasa ta nane saniŋgina le ⁷ nane ndek sakinaig: O gabat sunŋo, ne ndaŋam tuku ŋerŋerkate? Sine maŋau ande taŋawam kumuŋ kuga.

⁸ Sine ndametij o buk bek sinamŋge kaŋgerkigeŋ ta kilmba luka Kanan kilke mboŋge proŋen ta ne kila. Ne ndaŋam sine gabat naŋe tuku silwa ko gol kuayarig ŋga iduste? ⁹ O gabat sunŋo, ne murko ta ima tuku bek sinamŋge kaŋgermba tumba ndeta nunge ndo kumwa le sine ŋakmba ne tuku piro taŋgo taŋaŋ minbe ŋginaig. ¹⁰ Taŋakina le piro taŋgo ta lafumba saniŋgina: Tane sakade ta maye ta ye ima tuku bek sinamŋge murko ta te-siliki ta nuŋge ndo ye tuku piro taŋgo minwa le tane afu ŋakmba luka kape ŋgina.

¹¹ Taŋakina le nane pitik ndo naŋgine bek kame ta paska ibeŋge patike likinaig sulumba nane bek miŋgenu talke likinaig. ¹² Taŋanaig le Yosef tuku piro taŋgo ta nu murko ta bek mindek sinamŋge sotina. Nu kiŋo mulum ta tuku bek sinamŋge tugu pilmba kumba ka kiŋo ŋgrimbik mboŋge tiŋgina. Taŋamba Benyamin tuku bek sinamŋge murko ta te-silikina. ¹³ Taŋana le aba kat nuŋe ta nane ndek wamdus pitiniŋgina le nane naŋgine tawi ta ŋakmba kat fetfetmba agar ndende ŋakmba doŋki mbol patika luka Isip kinaig.

14 Tanjamba Yuda nane luka kumba ka Yosef tuku wande mbol pronaig. Yosef nu wande mbol tanje minna le nane kumba ka nu tugum promba nu tuku tumailamnge lokinaig le 15 Yosef nu nane saningina: Tane ndanjaig? Tane idusde ye wam kuirok minig ta ye kila palmbim kumuŋ kuga nga idusde e ngina. 16 Tanjakina le Yuda lafumba nu sana: O gabat sungo, sine ndanjamba pasa lafube? Sine ndanjamba mbar te lafumba wakeibe? Kuateŋge sine tuku une ta buk te-mayokat. Ta tuku o gabat sungo, tanjo murko tat tanje ndo nu ne tuku sanzal mine nda. Sine njakmba ne tuku piro tanjo tanjan minamngig ngina. 17 Tanjamba sana le Yosef ndek sakina: Kuga. Ye tanjamba ke nda. Tanjo murko tat ta nunge ndo ye tuku sanzal minwa le tane afu njakmba luka mam tanjine sota kape. Ye tane ndonj pasa kuga ngina.

Yuda nu Benyamin tuku ma tumba sanzal minam tuku sakina

18 Tanjakina le Yuda ndek Yosef tugum kina sulumba sana: O gabat sungo, ne Farao suk minit. Ne ye tuku gubra te ndaka ye tuku pasa te isa. 19 Ne o buk tejenmba sine kusnasingina: Tane mam njak e ko mambo tanjine ande njak e nga kusnasingina le 20 sine lafumba saniger; Sine mam njak. Mam nu saibonu. Maib mbanzonu mata minit. Mam buk saibo pilna sulumba kinjo ngimbik ta te-pilna. Aba nuje ta nu o buk kumna. Kile nu nuje ndo ina nuje tuku kinjo minit. Mam nu tuku kume purte nga saniger. 21 O gabat sungo, ne tejenmba sine sasingina: Tane tanjine mambo fudin ta tumba prowap le ye kanjeri ngina le 22 sine ne tuku pasa tejenmba lafuger; Kinjo ta nu mam kusrewam kumuŋ kuga. Nu mam kusrewa ta mam nu kumamngat ngiger le 23 ne ndek sakina: Mambo tanjine ndaprowa ta ye manj tane kanjertinge nda nga sakina. 24 Ne tanjakina le sine manj luka mam sota kagerj sulumba manjau ne sakina ta njakmba mam ndonj wam kubegerj le nu isna.

25 Tanjamba ngumneŋga mam ndek sasingina: Tane manj luka kape sulumba nyamaganj fudinndo piyamba kilmba luka te prowap ngina le 26 sine nu sagerj: O mam, sine manj luka kambim kumuŋ kuga. Singine maib fudin te nu sine ndonj ndakuwa ta sine gabat ta tuku am mbol prowam kumuŋ kuga. Maib fudin te sine ndonj kuwa ta sine kanjig ngiger le 27 mam nu tejenmba sasingina: Yinje pino ta nu kinjo armba ndo kile-patikina ta tane kila. 28 Ande buk ye kusreyina le kile ye nu ndakanjeret. Aganmor nguikoknge balena le kumna. 29 Tane kile ande te tumba kape le nu kumwa ta tane ye tuku ngamungal kuerkap le wamdus tatrukuwa le ye kumamngit. Ye buk saibo pile mayewit nga sasingina.

30-31 O tanjo sungo, ye kinjo te kusremba ake luka mam tugum prowi ta nu maib fudin te ndakanjerwa sulumba kumamngat. Nu tuku ngamungal ta njakmba kinjo te mbolnge ndo kume pur mayete. Sine tuku mam nu saibo pile mayena. Sine kinjo te ndonj ndakab ta mam tuku wamdus kuerkuba le nu wamdus tatrukuwa le kumamngat. 32 Ye mata tejenmba mam sawen: Ye kinjo te tumba luka ne tugum pro ndawi ndeta piti ta ye mbol minmba minwa le kumamngit nga nu sawen. 33 Ta tuku ye kinjo te tuku ma tumba tenge ne tuku sanzal mini le ne nu ndo pitaiwa le aba kat nuje ndonj luka mam sota kuwaig. 34 Kinjo te ye ndonj luka ndakuwa ta ye luka mam tugum kambim kumuŋ kuga. Piti ta ye mam mbol kanjeram mbulit nga Yosef sana.

¹ Yosef nu Yuda pasatina ta ismba ngamungal tatrakina le nuje piro mbal am mbolnje parewam fugumba nu ndek wi kuenjka sakina: Tane piro tanjo njakmba kilmba kilim kape ngina. Tanjamba nu nuje ndo aba kat nuje ndon minna sulumba nu ndek nane saningina: Ye Yosefnje. Tane tuku maib tanjine nje ngina. ² Tanjakina sulumba Yosef ndek malmbi sunjona le Isip mbal malmbi ta isnaig sulumba ka Farao tuku wande tuma mbal kubeu ninjinaig le isnaig.

³ Kile Yosef ndek aba kat nuje saningina: Ye Yosefnje. Ye tuku mam minit e ko kumna ngina kande aba kat nuje nane kuru-kuruka wamdus fagka nu tuku pasa lafuwam fugunaig le ⁴ Yosef man lato saningina: Tane dirka ye tugum te yalpe ngina le nane dirka nu tugum kinaig le nu ndek nane saningina: Ye Yosefnje. Ye tane tuku maib tanjine nje. O buk tane ye tumba Midian mbal tugum nje ye piyayinaig le tumba Isip pronaig ta ⁵ kile tane wam o buk ye mbolnje kinaig ta tuku wamdus piti ndatinguwa. Tanjine tanjine wamdus ndagari ndatinguwa. Tane kumbekaig nga Kuatenje ye tumba te-amboyina. ⁶ Kile yar arnu guba ait sunjo ma tugu te biyit ta guba tuku yar 5 turmba minig. Tanjawa le tanjo piro mbolnje nyamagan ande tumba nye nda. ⁷ Kuate nu tane kumbekaig nga ye tane tugum nje te-amboyina. Tane ngamuknje sunjomba abo njak minap nga nu tanjana. ⁸ Ta tuku tanenje ye pilnaig le ye tumbra nje te pro ndawen. Kuga. Kuatenje ye pilna le ye te prowen. Nunje ndo kina le ye Farao tuku mam nuje tanjan minet. Yenge ndo nu tuku piro mbal nuje wande mbolnje mine likade ta kulatket. Yenge ndo ye Isip ma tugu njakmba tuku gabat sunjo. ⁹ Ta tuku kile tane pitik ndo luka kape ka mam tenjemba sawap: Kijo nanje Yosef tuku pasa ta tenjemba. Kuatenje ye Isip ma njakmba tuku gabat madiyina tukunu ne dal ndaka brain do ye tugum te prowa. ¹⁰ Ne pro Gosen ma tugu tenje ye patuyumba minyoka. Ne, nanje kijo kame, nanje wa kat nanje, nanje sipsip meme makau nanje agan ndende njakmba turmba kilmba ye tugum prowa. ¹¹ Ne Gosen ma tugu tenje minyoka le ye ne kulatkamngit. Guba tuku yar 5 turmba minig ta ye ne, nanje kuasmbi, nanje aganmor njakmba gubanu ndakumwaig nga iduset. Tane tanjamba ka mam sawap ngina.

¹² Tanjakina sulumba Yosef man lato nane saningina: Tane njakmba yije aba kame yije maib Benjamin kile tane ye kateseyade. Ye Yosefnje, ye kile tane ndon pasatete ka mam sawap. ¹³ Tane ka mam tenjemba sawap. Ye kile Isip mbal ngamuknje nyu sunjo njak minet. Wam njakmba tane kanjerkaig ta turmba mam sawap. Tane brain kape ka nu tumba luka te prowap nga saningina.

¹⁴ Tanjaka saningina sulumba Yosef ndek mambo nuje Benjamin bagailmba malmbikina le Benjamin mata aba nuje bagail ndinjmba malmbikina. ¹⁵ Tanjamba Yosef nu ndek aba kat nuje njakmba bagailinjmba mumuninjmba nane ndon malmbikina. Malmbi denjurna le nane nu ndon pasa-pasakinaig.

¹⁶ Yosef tuku aba kat nuje pronaig pasa ta nane afu ismba ka Farao tuku wande mbolnje sakinaig le Farao nuje gabat sugo nane njakmba pasa ta ismba gareningina le ¹⁷ Farao ndek Yosef wika sana: Ne nanje aba kat nanje saninga le nangine agan ndende kilmba donji mbol patika luka Kanan kilke mbol kuwaig. ¹⁸ Nane ka nangine mam nangine tumba nangine kuasmbi njakmba kilmba ye tugum te prowaig. Yenge nane kilke ande mayenu ndo Isipnje sernjngamngit. Tanjawi le nane ma ta mbolnje minmba nyamagan

magenu sunḡomba kilmba nyumba minamḡgaig. ¹⁹ Ne nane sanḡga le Isip tuku karis afu nanḡine pino kutu kilmba yalmbim tuku turmba kilmba kuwaig sulumba mam nanḡine tumba te prowaig. ²⁰ Nane agaḡ ndende Kanan kilke mbolḡge kusrekamḡgaig ta tuku wamdus piti ndanḡguwa. Ye nane kilke mayenu ande Isipḡge sernḡgamḡgit ḡga Yosef sana.

²¹ Israel tuku kiḡo kat nuḡe nane Faraο sakina taḡamba ndo kinaig le Yosef ndek Faraο tuku miḡge dubimba karis afu niḡgina. Taḡamba nu nyamagaḡ afu ndinḡge nyam tuku turmba nane niḡmba ²² tawi magenu ndui ndui aba kat nuḡe niḡgina sulumba nuḡe mambo nuḡe Benyamin ndametiḡ soḡ 30 tuna sulumba tawi magenu 5 turmba kile-tuna. ²³ Taḡamba Yosef nu ndek Isip tuku agaḡ ndende mage mage mam nuḡe tambim tuku kilmba doḡki 10 ta mbolḡge patikina sulumba doḡki 10 afu ta mbolḡge wit bret nyamagaḡ yeki yeki ndinḡge nyam tuku patikina le turmba kilmba kinaig. ²⁴ Taḡamba Yosef nu aba kat nuḡe kukulniḡgina le kambim bafunaig le nu ndek wam paguka sanḡgina: Tane kumba ka ndinḡge kualeyau ndakap ḡgina.

²⁵ Nane Isip kusremba kumba ka ka mam nanḡine Yakob tugum Kanan kilke mbol pronaig sulumba ²⁶ sanaig: Yosef kume ndakina. Kile nu minit. Isip ma tugu ḡakmba nuḡge kulatkate ḡginaig. Taḡakinaig ta pasa ta mam nanḡine tuku wamdus ulmba sili ndana. ²⁷ Taḡana le nane Yosef pasa sakina ta ḡakmba nu kubeu tunaig le nu ismba karis afu nu tumba Isip kambim tuku Yosefḡge patikina ta kaḡgerkina sulumba nu ndek gare-gareka sakina: ²⁸ Sonndo. Ye tuku kiḡo Yosef abo minit. Kile ye piti kugatok. Ye kumba ka nu kaḡgeri sulumba ndo kumamḡgit ḡgina.

46

Yakob nuḡe gageu kilmba Isip kilke mbol kina

¹ Israel nu agaḡ ndende ḡakmba kuane deḡpurna sulumba mam nuḡe Isak tuku Mbara atraukam Berseba tumbraḡ kina. ² Furir ta mbolḡge nu kiḡatanu suk Kuateḡge Yakob tugum promba wika sana: Yakob, Yakob ḡgina le nu woka sakina: Ye minet te ḡgina. ³ Taḡakina le Kuate nu ndek sana: Ye Kuate. Ye mam naḡe tuku Mbara. Ne Isip kilke mbol kambim tuku kuru kuru ndaka. Yeḡge kile ne tuku wa kat naḡe tuku kuasmbi tugekamḡgaig. ⁴ Ye ne ndoḡ Isip kaḡgik. Taḡamba ḡgumneḡga ye ne tuku wa kat naḡe tuku kuasmbi kilmba maḡ luka te prowaḡgit. Yosef nu ne ndoḡ minmba ka ne kuma le nuḡge ne tuku am tukulniḡgamḡgat ḡgina.

⁵ Yakob nu Berseba tumbraḡ kusrena le nuḡe kiḡo kat nuḡe nu tumba nanḡine kutu kame foḡfoḡ nanḡine pino kame ḡakmba kilmba karis nane kilam tuku Faraḡge patikina ta mbolḡge patikinaig. ⁶ Taḡamba nane makau kilmba agaḡ ndende afu Kanannḡge kilnaig ta turmba kilmba Isip kinaig. Yakob nu nuḡe kutu kame ⁷ wa kat nuḡe ta ḡakmba kilmba kina.

Yakob tuku kuasmbi 70

⁸ Israel nuḡe kuasmbi kilmba Isip kilke mbol kina ta nane tuku nyu nanḡine ta teḡenmba.

Kiḡo mulum ta nyunu Ruben. ⁹ Ruben tuku kiḡo kame ta Hanok, Palu, Hesron, Karmi.

¹⁰ Simeon tuku kiḡo kame ta Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Sohar, Saul. Saul nu Kanannu pino ande ndoḡ tinaik.

¹¹ Levi tuku kiḡo kame ta Gesron, Koat, Merari.

¹² Yuda tuku kiŋo kame ta Er, Onan, Sila, Peres, Sera. (Er le Onan nale Kananŋe kumnaik). Peres tuku kiŋo armba. Ande nyunu Hesron ande Hamul.

¹³ Isakar tuku kiŋo kame ta Tola, Pua, Yasub (nyunu ande Yob), Simron.

¹⁴ Sebulun tuku kiŋo kame ta Seret, Elon, Yalel.

¹⁵ Yakob tuku kiŋo kame 6 ta ŋakmba Lea ndoŋ Mesopotamia kilke mbolŋge minmba kile-patikinaik. Nu kulim ande turmba te-pilna ta nyunu Dina. Lea tuku kiŋo kame wa kat nuŋe ta ulendimba 33.

¹⁶ Gat tuku kiŋo kat nuŋe ta teŋenmba. Sefon, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arod, Areli.

¹⁷ Aser tuku kiŋo kame ta Imna, Iswa, Iswi, Beria. Kulim nanŋine nyunu Sera. Beria tuku kiŋo kat nuŋe ta Heber le Malkiel.

¹⁸ Nane 16 ta ŋakmba Yakob tuku ndare. Yakob nu Zilpa ndoŋ Gat le Aser kile-patikinaik. (Zilpa nu piro pino ande Labanŋe kulim nuŋe Lea tuna tuku).

¹⁹ Yakob piyo nuŋe Rahel tuku kiŋo armba ta Yosef le Benyamin.

²⁰ Yosef nu Isipnu pino Asenat tina sulumba kiŋo armba kile-patikina ta Manase le Efraim. (Asenat nu Potifera tuku kulim nuŋe. Potifera nu Heliopolis tuku pris gabat).

²¹ Benyamin tuku kiŋo kat nuŋe ta teŋenmba. Bela, Beker, Asbel, Gera, Naman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Art.

²² Nane 14 ta ŋakmba Yakob le Rahel tuku ndare.

²³ Dan tuku kiŋo ta nyunu Husim.

²⁴ Naftali tuku kiŋo kat nuŋe ta Yasel, Guni, Yeser, Sillem.

²⁵ Nane 7 ta Yakob tuku ndare. Yakob nu Bila ndoŋ Dan le Naftali kile-patikinaik. (Bila nu piro pino ande Labanŋe kulim nuŋe Rahel tuna tuku).

²⁶ Yakob nuŋe ndare ŋakmba kilmba Isip kina ta ulendimba 66. Nuŋe rukan kat nuŋe ta turmba kilmba kina. ²⁷ Yosef nu kiŋo armba Isipŋe kile-patikina. Ta tuku Yakob tuku kuasmbi ta ulendimba 70 kile Isipŋe minnaig.

Yakob nu nuŋe gageu ndoŋ Isipŋe minnaig

²⁸ Yakob nu Yuda kukulna le nu ambonŋa kumba ka Yosef sawa le pro Gosenŋe mam nuŋe kanŋeram tuku ŋgina. Tanjakina le Yakob tuku kuasmbi ka Gosenŋe pronaig le ²⁹ Yosef nu ismba karis ponŋa kumba ka Gosenŋe mam nuŋe te-silikina sulumba nu mam nuŋe tugum promba pitik ndo mam nuŋe bagailmba malmi didika mine kuenna. ³⁰ Malmi denpurna le Israel ndek Yosef sana: Ye ne abo minit ta kanŋernet. Kile ye kumi ndeta maye ŋgina.

³¹ Kile Yosef ndek aba kat nuŋe mam nuŋe tuku kuasmbi ŋakmba wam paguka saniŋgina: Ye kile ka Farao teŋenmba sawamŋgit. Yiŋe aba kame mam tuku kuasmbi Kananŋe minnaig ta kile prowaig. ³² Nane sipsip makau kulatkade tuku. Nane nanŋine sipsip makau agaŋ ndende ŋakmba kilmba prowaig ŋga nu sawamŋgit. ³³ Farao ndek tane wika kusnatiŋmba tane ame piro kade tuku ŋguwa ndeta ³⁴ tane nu teŋenmba sawap: O gabat sunŋo, sine buk fonfon ndo agaŋmor kulatka pirokigeŋ ta kile mata sine taŋamba ndo piroka minmba mineg. O buk singine wa mbuŋ kame pirokinaig taŋamba keg. Tane taŋamba sawap ta nu tane mapekuwa le Gosen ma mbolŋge minyokamŋgaig ŋga saniŋgina. Ta ndaŋam? Nane Isip mbal agaŋmor kulatkanu mbal ndoŋ ulendika minam mbulnaig. Ta tuku Yosef nu aba kat nuŋe taŋamba wam pagukina.

47

¹ Kile Yosef ndek aba kat nuŋe 5 kilmba kumba ka Faraο teŋenmba sana: Yiŋe mam yiŋe aba kame nane ŋakmba kile Kananŋe Isip prowaig. Nane nanŋine sipsip makau nanŋine aŋaŋ ndende ŋakmba kilmba prowaig. Kile nane Gosenŋe minig ŋgina. ² Tanjakina sulumba Yosef ndek aba kat nuŋe 5 ta Faraο tuku tumailamŋe kile-tidiŋgina le ³ Faraο ndek nane kusnaningina: Tane ame pirokade tuku ŋgina le nane lafumba sanaig: O gabat suŋgo, sine aŋaŋmor kulatkeg tuku. Singine wa mbuŋ kame nane kinaig tanjamba ndo sine tuturmba keg. ⁴ Guba suŋgo Kanan kilke mbolŋge prona le singine aŋaŋmor isukusam tuku nyamagaŋ mata kuga tukunu sine kilke te mbolŋge minyoka pironu tuku prowig. Ta tuku ne woka le sine Gosenŋe minyokube ŋginaig.

⁵ Tanjaka sanaig le Faraο ndek Yosef sana: Mam naŋe aba kat naŋe kile ne tugum prowaig. ⁶ Ma magenu suŋgomba Isipŋe minig. Ne inum te-silika nane serniŋga le tanŋe minyokuwaig. Nane Gosenŋe minyokuwaig ta mata maye. Nane afu aŋaŋmor kulatkam tuku kila magenu ŋak kaŋgerkumba ndeta ne nane madiniŋga le ye tuku aŋaŋmor kuaŋ kulatkam tuku gabat minwaig ŋgina.

⁷ Tanjakina le Yosef ndek mam nuŋe tumba Faraο tugum kina le kaŋgerna. Tanjana le Yakobŋe Faraο nyaro tuna le ⁸ nu ndek nu kusnana: Ne kile yar giganmba ŋak e ŋgina le ⁹ Yakob nu sana: Ye buk ma tugu suŋgomba mbolŋge rawe tanŋo tanjaŋ kinenumba piti suŋgomba ŋak yar 130 kusreken. Yar ta suŋgomba ndo kuga. Ye tuku yar te yiŋe wa le mam tuku yar suŋgomba nane buk rawe tanŋo tanjaŋ minmba likinaik tanjamba kuga ŋga Faraο sana. ¹⁰ Tanjakina sulumba Yakob nu Faraο maŋ lato nyaro tumba nu kusremba kina.

¹¹ Kile Yosef nu mam nuŋe aba kat nuŋe turniŋgina sulumba kilke ande Rameses ma tugu mbolŋge niŋgina le nane ka tanŋe minyokinaig. Kilke ta mayenu ndo Isip ma tugu ŋakmba liniŋgina. Tanjamba Yosef nu Faraο buk sakina ta kumu-kumumba kina. ¹² Yosef nu mara mindek nyamagaŋ mam nuŋe, aba kat nuŋe, nanŋine kuasmbi nane ŋakmba tuku kumumbi patika niŋmba minanu.

Guba tuku ait ta buk suŋgokina

¹³ Guba tuku ait ta kile suŋgokina le ma tugu ŋakmba nyamagaŋ kugana tukunu Isip mbal Kanan mbal nane saŋgri kugatok minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yosef nu ndametiŋ Isip tanŋo kame Kanan tanŋo kameŋge wit piyawe likinaig ta ŋakmba maŋgurka kilmba Faraο tuku wande mbol kina.

¹⁵ Isip mbal Kanan mbal kile ŋakmba ndametiŋ kuganaig le Isip tanŋo pino ŋakmba Yosef tugum promba sanaig: Ne sine nyamagaŋmbi turka. Kuga ta sine gubanu kumamŋig. Ne sine turnu tuku ndin ande sota. Sine ndametiŋ mata buk kuganaig ŋginaig le ¹⁶ Yosef ndek nane saniŋgina: Tane sonndo ndametiŋ kuganaig ndeta tanŋine aŋaŋmor kilmba ye tugum prowap. Tanjawap le ye tane nyamagaŋ tiŋgamŋgit ŋgina. ¹⁷ Tanjakina le nane ndek hos sipsip meme makau doŋki kilmba Yosef tugum kinaig le nu ndek nane nyamagaŋ niŋgina. Yosef nu tanjamba minna le ka ka yar ta kugana.

¹⁸ Yar baillkanu mbolŋge nane maŋ Yosef tugum kumba sanaig: O gabat suŋgo, sine singine piti ne tugumŋge yabune nda. Singine ndametiŋ ŋakmba kuganaig. Singine aŋaŋmor mata ne buk ŋakmba kilna. Sine kile ne aŋaŋ inum tanmbim tuku mine ndakate. Singine ŋgarosu singine kilke ta ndo minig. ¹⁹ Ne sine pile ndo siŋga le gubanu kume ndakube. Ne ndin inum sine

sinzaŋsiŋgam tuku te-silikam kumuŋ e? Sine tuku kilke mata ake minig. Ta tuku ne sine siŋgine kilke turmba kila sulumba nyamagaŋmbi sine turka. Ne taŋawa le sine Faraο tuku piro taŋgo taŋaŋ minbe le sine tuku kilke mata nuŋge kilwa. Taŋamba ne sine wit nyam tuku nyamagaŋ tumunu ŋgukam tuku ta turmba siŋga. Kuga ta sine ŋakmba gubanu kumbe le kilke mata baknu ndo minikat ŋa Yosef sanaig.

²⁰ Guba suŋgo ta kile saŋgri tiŋgina le Isip taŋgo pino kilke ŋakmba Yosef tunaig le piyawē suluna. Taŋana le Isip kilke ŋakmba Faraο tuku ndo minnaig le ²¹ taŋgo pino Isip kilke mbolŋge mine likinaig ta mata ŋakmba Faraο tuku piro taŋgo ndo minnaig. ²² Pris kame tuku kilke ta ndo nu piya ndaniŋgina. Ta ndaŋam? Nane Faraοŋge piyaniŋgina le nane tamba nyamagaŋ piyamba nyinaig. Ta tuku nu nanŋine kilke piya ndana.

²³ Kile Yosef ndek taŋgo pino ŋakmba saniŋgina: Kile tane isap. Ye tane taŋgine kilke turmba Faraο tuku piyawit. Ye kile nyamagaŋ tumunu tane tiŋgamŋgit ta tane kilmba ka piro mbolŋge ŋgukap. ²⁴ Nyamagaŋ ka magekuwaig le tane nyamagaŋ ta walmba patikumba ndindo tumba Faraο tape sulumba bailkamba ta taŋgine minwaig. Afu ŋgunu tuku minwaig afu taŋgine gageu ndoŋ nyam tuku minwaig ŋgina le ²⁵ nane lafumba sakinaig: O gabat suŋgo, ne sine tur magekina le sine tuku ande kume ndakina. Kile sine ŋakmba Faraο tuku piro taŋgo ndo minbe ŋginaig.

²⁶ Kile Yosef ndek tukul pasa ande Isipŋge pilna ta teŋenmba. Nyamagaŋ piro mbolŋge magekuwaig ta taŋgo ŋakmba walmba patikuwaig. Patikuwaig sulumba ndindo tumba Faraο tuwaig le bailkamba nanŋine minwaig. Tukul pasa ta kile minmba minit. Pris kame tuku kilke ta ndo Faraο nu kile ndakina.

Yakob nu nuŋe kumwa le ŋgunu tuku Yosef wam paguna

²⁷ Israel nane Isip kilke Gosenŋge minyoka kiŋo kame suŋgomba kile-patikinaig sulumba agaŋ ndende mata suŋgomba kilnaig. ²⁸ Yakob nu yar 17 Isipŋge minna. Nu tuku yar ulendimba ta 147.

²⁹ Taŋamba Israel nu kumam tuku ait fagkina le kamusmba nu kiŋo nuŋe Yosef wika sana: Naŋe wai tumba ye tuku fel karaukŋge pilmba son pasa saŋgrinu saka sulumba ne ye kulat mayeyumba Isip kilke mbol tenge ye ŋgu ndaka. ³⁰ Ne ye Isipŋge tumba kaye ka yiŋe ina mam wa kame tugumŋge ŋguka ŋgina le Yosef ndek pasa lafumba sakina: Ye ne sakate taŋawamŋgit ŋgina. ³¹ Taŋakina le Israel nu ndek sakina: Ne sonndo maŋau ta kamŋgat kande pasa ta saŋgri pilewa ŋgina le Yosef nu pasa ta saŋgri pilena le Israel nu ndukuka kinyam mbili mbol taŋge Kuate gare pasa tuna.

48

Yakob nu Efraim le Manase nyaro nikina

¹ Minnaig ma ma mara ande nane Yosef sanaig: Mam naŋe guaze ŋak ŋginaig le Yosef ndek kiŋo kat nuŋe ar Manase le Efraim kilmba mam nuŋe kaŋgeram kina le ² nane ndek Yakob sanaig: Kiŋo naŋe Yosef ne kaŋgeram tuku prowat ŋginaig. Taŋakinaig le Israel nu saŋgri tiŋga kinyam mbili mbolŋge minyokina.

³ Yosef ka prona le mam nuŋe ndek nu sana: Kuate Saŋgri Ŋayo nu o buk Kanan kilke Lus tumbraŋge ye tugum promba ye nyaro sumba ⁴ sayina: Yeŋge ki le ne tuku ndare tugeka taŋgo kuasmbi suŋgomba mayok kaŋgaig. Ye

kilke te serningi le kilke te nane tuku minmba minamngat nga sayina. ⁵ Ye ne tugum Isip ndapromba minen le piyo nanje kiyo armba kile-patikina. Kiyo ar ta ye tuku. Efraim le Manase te ye tuku kiyo kame Ruben le Simeon minik taraj. ⁶ Kiyo afu ngumnennga Efraim le Manase dubiknu prowaig ndeta ta nanje. Ngumnennga kilke fetka kuasmbi yimyam ningam tuku ait ta ne tuku kiyo kame afu tuku ndare ta nane aba kat nanjine Efraim le Manase tuku kilke mbolnge minamngaig. ⁷ Ye ina nanje Rahel idusmba marjau te ket. Ye luka Mesopotamia kilke mbolnge ilmba minen le nu ndinngge Kanan kilke mbolnge Efrat tumbran patumba kumna le ye wamodus tatrakina le ye nu Efrat tumbran kambim tuku ndin make mbinge nguken ngina. (Efrat tumbran ta kile Betlehem ngade).

⁸ Kile Israel ndek Yosef tuku kiyo ar ta kanjerka kusnangina: Ima tuku kiyo ar te ngina le ⁹ Yosef lafumba sana: Kiyo ar ta ye tuku. Ye Isipngge minen le Kuatenge sina ngina le Israel nu sana: Nale kilmba ye tugum te yale le ye nale nyaro niki ngina. ¹⁰ Israel nu buk saibo pilna tukunu nu am nuje mata agar kanjer mage ndakina tukunu Yosef nu kiyo kat nuje ar ta kilmba mam nuje tugum kina le nu ndek nale bagailnikmba mumunikina. ¹¹ Tarjana sulumba Israel ndek Yosef sana: Ye buk idusen ye ne mar kanjerne nda nga idusen ta Kuatenge ye sinzanyina le ye kile ne tuku kiyo armba kanjerket ngina.

¹² Tarjakina le ⁹ Yosef ndek kiyo kat nuje ar ta mam nuje tuku fel mbolnge kile-sika mam nuje tuku tumailamngge dagol tidronga lokina sulumba ¹³ Yosef ndek nale tuku wai bigmba wai ndinammbi Efraim biyna le mam nuje tuku wai najam mbolnge tingina. Tarjana le nu Manase ndek wai najammbi biyna le mam nuje tuku wai ndinam mbolnge tingina kande ¹⁴ mam nuje nu wai mbilmba wai ndinam tumba kiyo ngribik Efraim tuku gabat mbolnge pilna sulumba wai najam tumba kiyo mulum Manase tuku gabat mbolnge pilna. ¹⁵ Tanjamba nu nale nyaro nikina sulumba sakina: Yinje wa Abraham yinje mam Isak nale Kuate kumngenge minnaik. Mbara tanje kiyo ar te nyaro nikuwa. Kuate ye mara mindek kulatka tumba te prona le kile minet. Nunje nale nyaro nikuwa. ¹⁶ Nuje Enjel o buk ye piti sunngomba kanjerken le kulatkina nunje nale nyaro nikuwa. Ye tuku nyu, yinje wa Abraham tuku nyu, yinje mam Isak tuku nyu kiyo ar te mbolnge minmba minwaig le nale tanjo kuasmbi sunngomba jak prowaik ngina.

¹⁷ Yosef mam nuje wai ndinam tumba Efraim tuku gabat mbolnge pilna ta nu mbulna sulumba nu mam nuje tuku wai Efraim tuku gabat mbolnge pilna ta biymba te-simba tumba Manase tuku gabat mbolnge palmbim bafuna sulumba ¹⁸ mam nuje sana: Mam, tanjamba kuga. Kiyo te ta nu mulum. Wai ndinam tumba nu tuku gabat mbol pale ngina kande ¹⁹ mam nuje mbulmba nu sana: Kiyo, ye kila. Manase tuku ndare mbolnge mata tanjo kuasmbi sunngokanu prowaing ta kiyo ngribik te tuku kuasmbi kiyo mulum tuku kuasmbi liwamngat. Nu tuku ndare mbolnge tanjo kuasmbi sunngomba prowaing ngina.

²⁰ Ki ait ta mbolnge Israel ndek nale tenjenmba nyaro nikina: Israel mbal tanjo afu nyaro ningam nga tale tuku nyumbi tenjenmba sanunggaig: Kuatenge sinzantinguwa le tane Efraim le Manase taraj minamngaig ngina. Tanjamba Israel nu Efraim tumba kiyo mulum taraj te-ambona.

²¹ Kile Israel marj Yosef sana: Mine minemba ye kumamngit ta Kuate nu ne ndon minamngat. Nunje ne tumba luka ka wa kat nanje tuku kilke mbol kangat. ²² Sekem ma tugu ta kilke mayenu ndo. Ye o buk kame bagimbi

tuimbi Amor mbal ndonj kame bumba yaiken. Kilke ta ye ne ndo sernet. Ye aba kat nanje serningne nda nga Yosef sana.

49

Yakob nu kinjo kat nuje nyaro pasa ninjina

¹ Kile Yakob nu kinjo kat nuje wika saningina: Tane ilmba ye tugumnge manjurkap le ye wam ngumneŋga tane mbolŋge prowamngaig ta satingi.

² Yakob tuku kinjo kame, tane ŋakmba ilmba minyokap sulumba ise tiwap. Tane mam tanjine Israel tuku pasa isap nga saningina.

³ Ruben, ne ye tuku kinjo mulum tukunu ne ye tuku isu. Ye mbanzo minen sulumba ne kinjo mulum te-pilen. Ne sanjri sunjo ŋak. Ye tuku kinjo afu nane ŋakmba ne kumnemnge minig. ⁴ Ne kule sanjrinu ndekate tananj ta ne ye tuku pino ndonj kinyina sulumba kiko manjau ye sina. Ta tuku ne mambo kat nanje te tuku sunjo mine nda.

⁵ Simeon nale Levi ndonj wamdus ndindo. Nale kame aganj ndende kilmba tamba manjau ŋaigonu kade tuku. ⁶ Ye nale yabuka pasa katik ta ye maye nje nda. Nale gubra tinaik sulumba tanjo bale farnaik tukunu ye nale tuku manjur sinamnge minyokam mbulet. Nale nakile ake sinanj usremba makau pailnu kupenu kat ngurningne likinaik. ⁷ Nale tuku gubra ta pak nayo. Ta tuku piti ta nale kanjerwaik. Ye nale pitaiki le Israel kilke mbol kuwaig sulumba Israel mbal ngamukŋge mine likamngaig.

⁸ Yuda, ne tuku tira kame ne tuku nyu te-dungamngaig. Ne nanje ngueu mbal njinfokmbi biye likamngat. Ne tuku tira kame ta ne tugumnge lokamngaig.

⁹ Yuda nu laion tananj. Nu aganjmor balemba luka nuje kuirkate burok sinam ta kumba nuje ngaro wakeimba kinyit le andenge nu kuanemba koronj ndate.

¹⁰ Nu nuje ndare kame ndonj gabat sunjo tuku ndumdum biymba minmba minwaig le gabat sunjo ande prowa le tanjo kuasmbi ŋakmba nu tuku minge kumnemnge minamngaig. ¹¹ Yuda nu nuje donji fatnu muli ŋak grep muli mayenu mbol kusit sulumba nuje tawi ta grep kulenu gurgur ndare suk tamba minyanjgate. ¹² Nu grep kule nyate le amnu gurkade. Nu amo nyate le maketiŋ kaukauknu ndo.

¹³ Sebulun nu piyalŋge yu make mbolŋge minamngat. Piyal nuje ta wanj tuku kundu magenu minamngaig. Nuje kilke make mbolŋge kumba ka Sidon tumbraŋnge tinjamngat.

¹⁴ Isakar nu donji karenju tananj ake sinanj pale kame ngamukŋge kinyimba minit. ¹⁵ Nu kilke mayenu mabtam tuku kanjerte ta nu isu maramba aganj ndende kugrakte sulumba sanzal tananj piro karenkate.

¹⁶ Dan nu nuje kuasmbi kulatkamngat. Kuasmbi ta nane Israel tuku kuasmbi ŋakmba tananj minamngaig. ¹⁷ Nu kame mbenj tananj ndin make mbinje minamngat. Nu patenja hos kupenu makete le tanjo hos mbolŋge minyokate ta nu baringa ndekate ngina.

¹⁸ Tanjakina sulumba nu ndek sakina: O Sunjo, ne ye ta nga ye tairnget ngina.

¹⁹ Tanjamba nu manj lato sakina: Kuayar tanjo kame afu Gat ndonj kame tinjamngaig. Tanjawaig le Gatŋge mbilka pani farka nane yokerkamngat.

²⁰ Aser tuku kilke mbolŋge nyamaganj mayenu prowamngat. Aser nu nyamaganj mayenu kikonju wakeikuwa ta gabat sugo nane nyam kumunj.

²¹ Naftali nu dia tananj nuje nzali dubimba likate. Nu tuku kutu magenu ndo.

²² Yosef nu donji nguikok kule make mbinge minit le hos nguikok tabe kumnemnge minit tanaj. ²³ Nunje ngueu mbal nane nu ndonj kame njayomba nu tuimbi koronjwaig ta ²⁴ nanjine tui ta ngurke likamnjagaig. Yakob tuku Mbara sanjgrinu tanje nanjine wai baklel serningamngat. Kuate nu Israel mbal tuku Kulat Tanjo mayenu. ²⁵ Mam naje tuku Mbara nu Sangri Najo. Nunje ne turnumba nyaro tinit. Nyaro magenu sunjgomba ne mbolnje minamnjagaig. Samba mbolnje sawe nyaro njak ndeka minamngat. Kilke sinamnje kule nyaro njak minmba minamngat. Kinjo kame sunjgomba kilepatikam tuku nyaro pino kame mbolnje minamngat. Aganjmor tuku nyaro panjarnu kame mbolnje minamngat. ²⁶ Wit le plaua botnu prowam tuku nyaro, tabe ambokok tuku nyaro, tabe minmba minam tuku nyaro ta njakmba Yosef mbolnje minwaig le nu aba kat nunje minig tanaj mine nda.

²⁷ Benyamin nu age nguikok aganjmor bale farte tanaj. Maratukuk furiram nu aganjmor bale farninjmba nyate ngina.

²⁸ Yakob nu tanjamba Israel tugu 12 ta tuku saningina sulumba nyaro nduik nduik kinjo kat nunje ninjina.

Yakob nu kumna le ngukinaig

²⁹ Tanjamba Yakob nu manj kinjo kat nunje wam paguninjmba saningina: Mine minemba ye ka kumanu mbal tuku tumbra njenge yinje wa mbunj kame kanjerka nane ndonj minamngit. Tane ye tumba ka ndame burok Hitnu tanjo Efron tuku kilke mbolnje minit ta sinamnje wa mbunj kame ndonj palpe. ³⁰ Ndame burok ta Makpela Mamre tugumnje Kanan kilke mbolnje minit. Abraham nu o buk ndame burok ta kilke ta turmba mindesinj ngunu tuku Hitnu tanjo Efron tugumnje piyana. ³¹ Nane o buk Abraham le piyo nunje Sara tanje ngukinaig tuku. Ngumnenja manj Isak nale piyo nunje Rebeka kilke ta mbolnje ngukinaig. Ye mata ina tanjine Lea kilke ndui ta mbolnje nguken. ³² Abraham nu Hit mbal tugumnje kilke ta ndame burok ta turmba piyana. Tane ka tanje ye ngukap nga saningina. ³³ Yakob nu kinjo kat nunje wam paguninje denjpurmba nu manj mbilka kinyina sulumba kumna.

50

¹ Kumna le Yosef ndek mam nunje tuku tumail mbol loka malmbika mam nunje mumuna sulumba ² mam nunje tuku mindesinj ta me ndanguwa nga nane afu saningina le mindesinj ta ail njair afu kilmba pisnenaig. ³ Nane piro ta kumba minnaig le ait 40 kuganaig. Piro ta tuku ait tanjamba madinaig tuku. Tanjanaig le Isip mbal nane ki ait 70 Yakob malmbimba minnaig.

⁴ Yosef mam nunje kumna ta tuku kuamel kugana le nu Farao tuku gabat sugo ta saningina: Tane kumba Farao sawap. ⁵ Yosef nu tenjenmba sakat. Mam nu kumam bafuna sulumba nu ye sayina ye nu tumba ka Kanan kilke mbolnje mindesinj palmbim tuku ma nunje buk wakeina tuku ta mbolnje ngukam tuku ngina. Nu tanjamba ye sayina le kile ye mam tumba kumba ka ngukumba luka prowet nga sakate. Tane ka tanjamba Farao sawap ngina. ⁶ Nane kinaig ka Farao sanaig le nu lafumba sakina: Mam naje buk sakina tanjamba tumba kaye sulumba nguka ngina.

⁷ Tanjakina le Yosef nu mam nunje tumba ngukam kina le Farao tuku piro tanjo kame, nu tuku gabat kame, Isip tuku mage mage nane njakmba Yosef ndonj kinaig. ⁸ Yosef tuku kuasmbi, nu tuku aba kat nunje, mam nunje tuku kuasmbi ta nane njakmba nu ndonj kinaig. Nanjine kinjo kame fonjfonj sipsip meme makau ta njakmba ndo Gosen kilke mbolnje kusrekinaig le minnaig.

⁹ Karis kame tanjo kame hos mbolnje likade tuku ta nane njakmba kuasmbi sunjo Yosef ndonj kinaig. ¹⁰ Tanjamba nane wit baurnganu tuku ma tugu Yordan kule make mbol pronaig sulumba ninanka malmbi ngumbeyunaig. Tanjamba Yosef nu ait 7 mam nuje kumna ta tuku malmbika minna.

¹¹ Nane malmbi ngumbeyunaig le Kanan mbal nane kanjerka sakinaig: i ... Isip mbal si nanjine manjambi malmbi ngumbeyu sunjokade njinaig. Ta tuku nane ma ta nyunu Abel-Misraim ... njinaig.

¹² Yakob tuku kinjo kame mam nanjine buk sanjngina tanjamba ndo kinaig.

¹³ Nane mindesinj nuje tumba Kanan kilke mbol kinaig sulumba Makpela Mamre tugumnje ngukinaig. Abraham nu buk Hitnu tanjo Efron tugumnje kilke ta piyana tuku. ¹⁴ Yosef nu mam nuje ngukina sulumba nu manj aba kat nuje tanjo kuasmbi njakmba nu ndonj ilnaig ta ndonj luka Isip kinaig.

Yosef nu aba kat nuje tuku kuru kuru kile-iberjina

¹⁵ Mam nanjine kumna le Yosef tuku aba kat nuje nane ndek sakinaig: Sine buk manjau njayonu Yosef mbol kigenj. Kile Yosef nu gubrawa sulumba manjau kigenj ta lafumba sine mbol kamngat kande njinaig. ¹⁶ Tanjamba nane tanjo ande kukulnaig le Yosef tugum kina sulumba sana: Aba kat nanje nane tenjenmba sakade. Mam nanje kume ndakina sulumba ¹⁷ nu tenjenmba sasingina. Tane tenjenmba Yosef sawap. Aba kat nanje nane o buk ne mbolnje manjau njayonu kinaig. Ta tuku ye ne sanet. Nane ne mbolnje mbarmba unekinaig manjau ta gilainja. Mam nu tanjamba sakina. Sine mata mam nanje tuku Mbara kumnemnje mineg. Ta tuku sine mata ne saneg. Sine tuku mbar ta gilainja njinaig. Aba kat nanje tanjamba sakade nga Yosef sana le nu pasa ta ismba malmbikina.

¹⁸ Kile aba kat nuje nane Yosef tugum pronaig sulumba truk ka sanaig: Sine ne tuku piro tanjo tanjan minamngig njinaig le ¹⁹ nu ndek nane sanjngina: A ... tane kuru kuru ndakap. Ye Kuate tuku ma tam kumuñ kuga. ²⁰ Tane buk pasa katmba manjau njayonu ye mbol kinaig ta Kuatenge manjau ta mbilmba kina le manjau mayenu prona. Ta tuku tanjo pino sunjgomba kume ndaka kile abo minig. ²¹ Ye tane satinjet. Tane kuru kuru ndakap. Ye sinja tane tanjine kinjo kame turmba kulatka minamngit njina. Nu tanjamba sanjmba nane tuku wamdus kuru-kurukinaig ta wamdus kile-iberjke ninjina.

Yosef nu kumna

²² Tanjamba mam nuje tuku kuasmbi nane Yosef ndonj Isip kilke mbolnje minnaig ma ma Yosef nu yar 110 kusrena sulumba nu kumna.

²³ Nu kume ndakina sulumba kinjo nuje Efraim tuku kinjo kame nu tuku wa kat nuje ta turmba kanjerka minna. Yosef wa nuje Makir tuku kinjo kame nane mbun nanjine Yosef tugumnje minmba sugokinaig. Makir nu Manase tuku kinjo nuje.

²⁴ Tanjamba minnaig sulumba mara ande nu aba kat nuje sanjngina: Ye buk kumam patuket ta Kuatenge tane kulatkamngat. Nunje kilke tuku pasa sanjgrinu Abraham Isak Yakob nane sanjngina ta ngumnenja nu tane kilke te mbolnje kilmba ka kilke ta mbolnje patinungat njina. ²⁵ Tanjamba Yosef nu Israel kinjo kame tuku minjkeñje nane pasa sanjgrinu sakuwaig le nu isam sakina: Kuate nu tane turkam tuku prowa le tane ye tuku isu kilmba turmba kape njina. ²⁶ Tanjamba Yosef nu yar 110 kusremba Isip kilke mbolnje kumna le nane nu tuku mindesinj ail njair pisenmba tumba ter sinamnje pilnaig le minna.

RUT

David tuku mbuŋ mbuŋ nuŋe nyunu Rut

Yosef nu kumna le Israel mbal nane Isip kilke mbolŋge minnaig ma ma nane tuku ndare tugekinaig le Isip mbal tuku gabat sunŋo Faraonŋe Kuate nu Abraham dir pasa sana ta kumumba nane kilmba sanzal piro niŋmba minna. (Mulum Pasa 15.7-16 kaŋgerap).

Taŋamba minna le yar 400 taŋaŋ kinaig le Moses nu prona. Sunŋo nu Faraon Isip mbal ndoŋ piti yeki yeki niŋgina le nane Israel mbal pitaikinaig le Mosesŋge nane kilmba Isip kilke kusremba Yu Gurgur pakarka ma baknu mbol kinaig ta nane Kanan kilke mbol kine ndakinaig. Ta ndaŋam? Israel mbal nane Kuate tuku miŋge ŋgurmba maŋau sunŋomba mbarnaig le nu nane kile-ndinka minna le nane sunŋomba kume likinaig.

Taŋamba minnaig ma ma Moses nu kumna le Yosuaŋge Israel mbal kilmba Kanan kilke mbol kinaig. (Aposel 7.17-44 kaŋgerap).

Nane Kanan kilke mbolŋge minnaig le kulat taŋoŋge nane kulatkinaig. Kulat taŋo kame ta tuku nyu kat naŋgine ta Samson Gideon Yefta nane afu turmba.

Elimelek nuŋe gageu ndoŋ kumba Moabŋge minnaig

¹⁻² O buk Israel mbal nane gabat sugo kugatok kulat taŋoŋge ndo Israel kulatka minnaig le guba sunŋo prona. Prona le Yuda kumamŋge Betlehemnu taŋo ande nuŋe piyo nuŋe ndoŋ kiŋo armba ta kilmba guba gagnu kumba ka Moab kilke mbolŋge minyokinaig. Taŋo ta nyunu Elimelek. Piyo nuŋe Neomi. Kiŋo kat nakile ta Malon le Kilion. Naŋgine tumbraŋ mboŋ Efrat.

³ Nane Moab kilke mbolŋge minnaig ma ma Elimelek nu kumna le Neomiŋge ndo kiŋo ar ta ŋak minna.

⁴ Taŋamba minnaig ma ma kiŋo ar ta Moabnu pino kilnaik. Pino ar ta nyu nakile Orpa le Rut. Nane taŋge minnaig ma ma yar 10 kusreka ⁵ Malon le Kilion mata kumnaik. Kumnaik le ina nakile Neomi nuŋe ndo minna.

Rut nu Neomi ndoŋ Betlehem kinaik

⁶ Sunŋo nu nuŋe mbal Israel nyamaganŋ ait mayenu niŋgina pasa ta Neomi nu isna sulumba nu nuŋe rukan ar ta ndoŋ kuaneka Moab kilke kusremba ⁷ luka Yuda ma tugu kambim saka kinaig. ⁸ Kinaig ka ndinŋge Neomi nu nuŋe rukan ar ta sanikina: Taŋaig le tale luka kumba ka takile tumbraŋŋge ina kat takile ndoŋ minap. Tale ye nane keŋ kumnaig ta sine tur magekinaig. Ta tuku tale Sunŋoŋge sinzaŋtikuwa le ⁹ tale maŋ taŋo kilmba nale ndoŋ mine mayewamŋgaig ŋga sanikina. Taŋakina sulumba Neomi nu rukan kat nuŋe ta mumunikmba kusrekam bafuna le nale ndek malmbi ŋayonaik sulumba ¹⁰ rukan nakile sanaik: Kuga. Sile ne ndoŋ naŋe kuasmbi tugum kambimkiŋ ŋginaik kande ¹¹ Neomi nu sakina: Kuga. Tale luka kape. Ndaŋam tale ye ndoŋ kambim sakik? Tale idusik ye maŋ kiŋo afu kile-patiki le tale kilam idusik e? ¹² Tale luka kape. Ye buk saibo pilen. Ye maŋ taŋo tam kumuŋ suga. Ko ye furir te mbolŋge taŋo tumba kiŋo kile-patiki ta ¹³ tale nale sugokuwaik le kilam tuku tairŋgam kumuŋ e? Kuga. Tale taŋo kise kilam tuku idusamŋgaik. Sunŋo nu ye kusreyumba piti sina le tale tuku ninan sunŋowet ŋgina. ¹⁴ Taŋakina le Rut le Orpa maŋ lato malmbi ŋayonaik sulumba

Orpa nu rukan nuŋe mumumba kusremba lukina le Rut nu rukan nuŋe kusre fuguna.

¹⁵ Kile Neomi ndek rukan nuŋe Rut sana: Ai si. Ne aba naŋe si kaŋgera. Nu luka nuŋe kuasmbi tugum kumba nuŋe mbara kame sota kinit. Ne nu ndoŋ kaye ŋgina. ¹⁶ Tanjakina le Rut ndek nu sana: Ndanjam ne ye lukam tuku sayate? Ye ne dubinumba kambim tuku peu ndaya. Ne ma inum kaye ta ye mata ne dubinumba kaŋgit. Ne ka aŋiŋge minamŋgat ta ye mata ne ndoŋ ka taŋge minamkik. Naŋe kuasmbi ta yiŋe kuasmbi tanaŋ minamŋgat. Naŋe Mbara ta yiŋe Mbara tanaŋ minamŋgat. ¹⁷ Ne kuma le ŋgukuwaig ma ta ye mata kumi le ma ta mbolŋge ŋgukamŋgaig. Andeŋge sile tuku mine te pure nda. Kumeŋge ndo puramŋgat. Ye siŋka ndo saket. Pasa ŋakmba saket te dubi ndawi ta Sunjo nu ye mapeye nda ŋgina. ¹⁸ Rut nu dirnaŋga rukan nuŋe dubimba kambim sakina le nu maninkina.

¹⁹ Tanjamba nale ndin dubimba kinaik ka ka Betlehem pronaik. Pronaik le tumbraŋ ta tuku mbal nane pirerek purka sakinaig: i ... Si Neomiŋge ŋginaig.

²⁰ Tanjakinaig le Neomi ndek sakina: Ye Neomi* ndaŋgap. Kuate Saŋgri Njajo nuŋge ye piti sina tukunu ye tuku nyu Mara† ŋgap. ²¹ Ye tumbraŋ te kusrewen ta ye gageu ŋak ye kumuŋ minen. Kile Sunjo nu ye baknu tumba te prowat. Ndanjam tane ye nyu tumba ŋgamuŋgal gare ŋak pino ŋgade? Sunjo Saŋgri Njajo nuŋge ye te-ibenyumba piti sunjo sina ŋga saniŋgina.

²² Wam kube te Neomi tuku. Nu Moab kilke kusremba rukan nuŋe Rut tumba lukinaik. Rut nu Moabnu pino. Wit magekinaig le kilam tuku ait mbolŋge nale Betlehem pronaik.

2

Rut nu Boas tuku piro mbolŋge wit fambonu tanjermba minna

¹ Boas nu maror taŋgo nu nyu sunjo ŋak minna. Nu Neomi taŋgo nuŋe Elimelek nale tugu ndui ta.

² Mara ande Rut nu rukan nuŋe sana: Ye kumba taŋgo ande kusnawi le wokuwa ta ye nu tuku piro taŋgo dubika wit kugerka ndaleka fambonu bude ta tanjeramŋgit ŋgina le rukan nuŋe ndek nu sana: Ta maye le kaye ŋgina.

³ Tanjakina le Rut nu kumba ka piro ande mbolŋge piro mbal dubika wit fambonu bunaig ta tanjermba maŋgurka minna. Piro ta Boas tuku piro ta nu katese ndana. ⁴ Rut nu piroka minna le Boas nu Betlehemŋge promba nuŋe piro mbal kaŋgerka Sunjo nu tane ndoŋ minwa ŋgina le nane ndek nu sanaig: Sunjo tuku nyaro ne mbolŋge minwa ŋginaig.

⁵ Kile Boas nu nuŋe piro gabat ta kusnana: Pino mbanzo si nu kuasmbi ndaŋ tuku ŋgina le ⁶ piro gabat ta lafumba nu sana: Pino si Moabnu. Nale Neomi ndoŋ Moabŋge te pronaik. ⁷ Nu piro mbal dubika wit fambonu tanjeram tuku ye sayat. Nu maratukuk tiŋga piroka ma ma kile ndo baibai kumnemŋge fudiŋmba mabta minit ŋgina.

⁸ Tanjakina le Boas nu Rut sana: Kulim, ne ye tuku pasa isa. Ne piro kise mbol kumba wit fambonu tanjer ndawa. Ne piro te mbolŋge ndo minmba yiŋe piro pino kame tugum teŋge wit fambonu tanjermba mina. ⁹ Nane taŋgo kame pino kame pirokade magot teŋge ndo piroka mina. Yiŋe piro taŋgo kame ne njayo sili ndanuwaig ŋga saniŋgit. Ne kule nyam paranuwa ndeta waim kule kunymba palig si kumba nya ŋga sana.

* **1:20:** Neomi nyu ta tugunu: Ngamuŋgal gare ŋak † **1:20:** Mara nyu ta tugunu: Ngamuŋgal gare kugatok

¹⁰ Tanjakina le Rut nu truk kumba Boas sana: Ye rawe pino. Ne ndanam ye mbolnje manjau mayenu kumba ye tur mayeyate ngina le ¹¹ Boas nu lafumba sana: Ne tanjo nane kumna le wam njakmba rukan nane mbolnje ke likina ta sayinaig le isen. Ne nane tumbran ina mam turmba kusreka ne pro sine mbal kise ngamuknje minit ta ye kila. ¹² Ne Israel mbal tuku Mbara Sunjo tawok te prona. Nunje lafu mayenu lato-latomba ne mbolnje kuwa nga sana. ¹³ Tanjaka sana le Rut ndek sakina: O tanjo sunjo, ne ye tur mayeyate. Ye ne tuku piro pino minig tenen kuga. Ye nane kumnemnje minet ta ne ye pasa bafumbi sayate le ye tuku ngamunggal sangri tingate ngina.

¹⁴ Kile mabta isukusam bafumba Boas nu Rut sana: Ne te ilmba bret baten inum tumba grep kule tomba nya ngina. Tanjakina le Rut nu kumba piro mbal tugum tanje minyokina le Boas nu wit afu pasokinaig ta kilmba Rut tuna le nyumba marona le nyamagan baten nu kusrekina. ¹⁵ Tanjamba Rut nu manj tija wit fambonu tanjeram kina le Boas nu nunje piro mbal saningina: Pino si peu ndawap le wit ndale patikaig ta tugumnje nu wit fambonu tanjermba manjurkuwa. Tane nu sigair sigair ndawap. ¹⁶ Tane wit ndale njak ta afu gonijmba kusrekap le nu kilmba manjurkuwa. Tane nu kasur ndawap nga saningina.

¹⁷ Rut nu piro mbolnje wit fambonu tanjermba minna le ki kumba ka butungina. Nu ki kumba butungina le wit fambonu tanjerna ta kilmba mbanimbi baurngina le sij sikmba alonu ndekinaig le kilmba manjurkina. Alonu manjurkina ta pitinu 10 kilo tanjaj.

¹⁸ Kile Rut nu wit alonu manjurkina ta kilmba tumbran kumba rukan nunje tumna sulumba nu ki mbol isukusmba marona le ngirmannu kilmba kina ta mata rukan nunje tuna. ¹⁹ Tuna le Neomi nu ndek rukan nunje kusnana: Ne wit te aninge kilat? Tanjo ima tuku piro mbolnje ne pirokat? Tanjo ne turnat ta Sunjonje nyaro tuwa ngina le Rut nu sakina: Boas ngade tanjo ta tuku piro mbolnje ye pirokit ngina.

²⁰ Tanjakina le Neomi ndek sakina: Tanjo nane abo minig, nane kumig mbal ta Sunjo nu nane tuku kume purte. Nunje tanjo ta nyaro tuwa. Tanjakina sulumba nu manj lato sakina: Tanjo ta nu sine tuku tira ande. Nu sile kulatkam tuku ngina ²¹ le Rut ndek nu sana: Nu ye pasa ande turmba sayat. Ye nunje piro mbal dubika piroka mini le ka piro ta kugawam tuku sakat ngina. ²² Tanjakina le Neomi nu sakina: O rukan, ta son sakat. Ne kumba tanjo ande tuku piro mbolnje piroka ta piro mbal tanje ne njayo silinubekaig. Ne Boas tuku piro pino kame ndo dubika piroka mina nga sana. ²³ Tanjaka sana le Rut nu mara mindek Boas tuku piro pino kame dubika piroka minna le ka ka wit kilam tuku piro ta kugana. Kugana le Rut nu rukan nunje ndonj minnaik.

3

Boas nu Rut mbolnje ranjun mayenu kina

¹ Tanjamba minnaik ma ma ait ande Neomi nu rukan nunje sana: Rukan, ye tanjo ande ne tam tuku te-siliki le nu ne tuwa le ne mine mayewamngat.

² Boas ngade tanjo ne nu tuku piro pino kame dubika pirokina ta nu sine tuku tugu ndui ta. Ta tuku ne isa. Kite furir nu kumba ka wit baurngade ma mbolnje wit roka barengua le bubrenge firfirnu pufunguwa le alonu ndekuwaig le kilamngat. ³ Ne kumba kule pismba gurej mundur mayenu ta pismba tawi mayenu silika wit baurnganu ma ta tugum ndek kumba nu tuku am mbolnje pro ndawa. Ne nu tairnga mina le nu isukusmba kule

nye denjpurmba ⁴ nu kumba kinyam bafuwa ndeta nu kinyit ma ta kanjera sulumba nu kinyamba ngilainguwa le nu ne kulatkuwa nga ne kumba nu tuku kupe kuitkambinge tawi kaikanu ta talka kaika sulumba nu tuku kupe tugum tanje kinya le nu ne ndanja sanuwa ndeta ne ka nga sana. ⁵ Tanjaka sana le Rut nu sakina: Ta maye. Ye ne tuku pasa dubimba tanjamba kamngit ngina.

⁶ Kile Rut nu tinja ndek kumba ka wit baurngade ma ta mbol promba rukan nuje pasa sana ta kumumba kina. ⁷ Boas nu isukusmba kule nyumba gare-gareka ginyumna le nu kumba ka wit mangurkinaig ta tugumnge kinyana. Nu kinyamba gilaingina le Rut nu sijsinndo kumba tawi kaikina ta talka nu tuku kupe kuitkambi tugum tanje kinyana. ⁸ Kinyana le furir ngamu Boas nu kinyamba mbilkina sulumba pino nu tuku kupe kuitkambinge kinyana ta kamusna. Kamusna kande pino le nu piririmba ⁹ i ... Ne imanje ngina le Rut ndek nu sana: Ye ne tuku piro pino Rutnge. Ne Elimelek tuku tugu ndui ta tukunu ne ye pinonu tumba kulatka ngina.

¹⁰ Tanjakina le Boas ndek sakina: O kulim, Sunjonje ne nyaro tinwa. Ne kile wam kat te ambonga rukan nanje mbolnje wam mayenu kina ta lite. Tanjo mo gudommba minig te. Nane afu aganj ndende sunjomba njak afu aganj ndende kugatok ta ne nane tuku inum tam idus ndate. ¹¹ Ne kuru kuru ndaka. Ne pino mayenu ta sine tumbraj tanjo pino njakmba sine njila. Wam njakmba ye kam tuku sayat ta ye kamngit. ¹² Ne sakate ta son. Ye rukan nanje Elimelek ndonj tugu ndindo. Ye ne kulatkam tuku ta tira ande mata sine ndonj tugu ndindo minit ta nu ye tuku sunjo. Ye nu liwam kumuŋ kuga. ¹³ Ne tenje mina. Ye indole maratukuk kumba nu tuku wamdus katesewamngit. Nu ne kulatkam sukuwa ndeta maye. Nu mbulwa ndeta yinje ne kulatkamngit. Ye Sunjo tuku nyu mbolnje pasa te sanjri pilewet. Ne manj kinya ngina sulumba ¹⁴ nu sana: Ne ye tugum prowat te tanjo kame nane kanjer ndanuwaig ngina. Tanjakina le Rut nu manj Boas tuku kupe kuitkambinge kinyana.

Mafe maye ndana le Rut nu tinja kambim bafuna le ¹⁵ Boas nu sana: Ne nanje tawi inum tumba kilke mbol tenje fara ngina. Rut nu tanjamba nuje tawi ande tumba farna le Boas nu wit mangur 6 kilmba tawi ta mbolnje kutuna. Tanjamba Boas nu Rut turmba wit tawi njak ta te-dunja tuna le tumba luka nuje tumbraj kina.

¹⁶ Rut nu kumba rukan nuje tugum pronu le rukan nujenje nu kusnana: Rukan, ne wam kat ta kubewa le ye isi ngina le Rut nu Boasnje wam njakmba kina ta kubeu tuna. ¹⁷ Kubeu tuna sulumba rukan nuje sana: Boas nu tejenmba ye sayat. Ne ake luka rukan nanje sota kaye ta mayenu ndo kuga nga wit te njakmba tolmba ye sat ngina le ¹⁸ rukan nuje nu sana: Rukan, ne nu ndo tairnga mina. Kite Boas nu ake minam kumuŋ kuga. Nu pasa ta te-tiwa le ame wam prowa le sile kanjeramkik ngina.

4

Boas nu ndek Rut pinonu tina

¹ Boas nu mbumba kumba mangurkam tuku ma mbolnje minyokina. Ma ta tumbraj ta tuku fonde malaŋga tugumnge. Nu minyok minna le Elimelek tuku tugu mbolnje Boas nuje tira nuje ilmba minna le kanjermba wikina: Mata, ne ilmba tenje minyoka le ye pasa ande fudinndo njak ngina. Tanjakina le nu ilmba nu tugum tanje minyokina.

² Minyokina le Boas nu tumbran ta tuku gabat kame 10 saniḡina le nane mata promba tanḡe minyokinaig. ³ Nane minyokinaig le nu nuḡe tira nuḡe ta sana: Neomi Moabḡe luka prona ta nu sikile tira Elimelek tuku kilke sile tuku inumḡe piyawa ḡa sakate ta ⁴ ye ne sanam tuku wikit. Ne ye tuku sunḡo. Ne kilke ta piyawam idusmba kande singine gabat kame tanḡo minig te am mbolḡe piyawa. Ne mbulmba ndeta ye tugusemba saya le isi. Tanḡo ande mine ndakate. Silenḡe ndo ḡina. Tanḡakina le tanḡo ta nu sana: Maye. Yenḡe piyawamḡit ḡina.

⁵ Tanḡakina le Boas ndek nu sana: Ne Neomi tuku kilke ta piyamba ndeta Moabnu pino kuembol Rut turmba ne tamḡat. Tanḡawa le nu kiḡo inum tepilwa ta tanḡo kumna ta tuku kuasmbi nane tuku kilke nanḡine minamḡat ḡina. ⁶ Tanḡaka sana le tanḡo ta ndek sakina: Wam minde bada tanḡa ta ye kilke ta piyawam mbulit. Ngumenḡa kiḡo tanḡe ye tuku kilke ta tuwa le ye tuku ndametin ake ḡisikikat tukunu ye mbulit. Nenḡe kilke ta piyawa ḡina sulumba ⁷ nu nuḡe kupe ḡgaro paska Boas tuna. Ta ndanḡam? O buk Israel mbal nane aḡaḡ ande tanḡo inum tambim bafumba tanḡamba kumba minanu. Tanḡo andenḡe nuḡe kupe ḡgaro paska tanḡo inum tambinu. Israel mbal nane tanḡamba pasa te-tiwanu. ⁸ Ta tuku tanḡo ta nu Boas sana: Nenḡe kilke ta piyawa ḡina sulumba nuḡe kupe ḡgaro paska Boas tuna.

⁹ Tuna le Boas nu gabat kame tanḡo pino nane tenḡemba saniḡina: Elimelek Kilion Malon nane keḡ ta tuku aḡaḡ ndende Neominḡe kulatkate ta kile yenḡe ḡakmba piyamba kilit ta tane ḡakmba kanḡerde. ¹⁰ Moabnu pino Malon tuku kuembol Rut nu mata yiḡe pinonu kile tet. Tanḡawi le tanḡo kumna ta tuku kilke ta nuḡe kuasmbi tuku kilke minḡamba minamḡat. Nu tuku nyu mata nuḡe kuasmbi ḡgamukḡe ḡgisike nda. Minḡamba minamḡat. Ye manḡau ket te tane kile kanḡerde ḡa saniḡina.

¹¹ Tanḡaka saniḡina le nane gabat kame tanḡo kame ndonḡ nane ndek sakinaig: Sine kile kanḡermba kila pileḡ. Pino nenḡe tamḡat ta ne tuku wande mbol kuwa le Sunḡonḡe sinzanḡa le Israel mbal tuku mbuḡ Rahel nale Lea tanḡaḡ minwa. Ne Efrat tumbranḡ mbonḡ ḡgamukḡe Betlehem tumbranḡne ne nyu sunḡo ḡak mayok kuwa. ¹² Pino ta Sunḡonḡe turwa le kiḡo gudommba kile-patike tinwa le ne tuku kuasmbi ta Yuda le Tamar tuku kiḡo Peres nu tuku kuasmbi tanḡaḡ mayok kuwa ḡginaig.

¹³ Kile Boas nu nuḡe pasa kumumba Rut pinonu tina sulumba nu tumba nuḡe wande mbol kina. Kina sulumba Boas nu Rut ndonḡ kinyna le Sunḡonḡe Rut sinzanḡa le nu funḡul ḡakna. Tanḡamba minna ma ma nu kiḡo te-pilna. ¹⁴ Kiḡo ta te-pilna le tumbranḡ ta tuku pino kame nane Neomi sanaig: Sine Sunḡo tuku nyu te-dunḡube. Nunḡe kiḡo te ne kulatkam tuku tanet. Nu Israel mbal tuku kuasmbi ḡgamukḡe nu nyu sunḡo ḡak minwa. ¹⁵ Rugan nanḡe tuku manḡau mayenu tanḡe ne tuku kiḡo kame sunḡomba tanḡaḡ minanu suk. Ne kiḡo te kanḡermba ne manḡ sanḡri tinḡamḡat. Ne saibo pale le kiḡo tenḡe ne turnumba kulat mayenamḡat ḡa sanaig.

¹⁶ Tanḡamba sanaig le Neomi ndek kiḡo ta tumba bagailmba nuḡe kulat kuapina. ¹⁷ Kulat kuapina le tumbranḡ ta tuku pino kame nane ndek sakinaig: Neomi nu kiḡo inum fat ḡginaig sulumba kiḡo ta nyunu Obed ḡginaig.

Obed nu sunḡokina sulumba Yesi te-pilna. Yesi tuku kiḡo nuḡe David.

David tuku mbuḡ kame

¹⁸ Peres tuku ndare pulu tuturmba ka David mbolḡe tinḡina ta tenḡemba.

Peres kiḡo nuḡe Hesron. ¹⁹ Hesron kiḡo nuḡe Ram. Ram kiḡo nuḡe Aminadab. ²⁰ Aminadab kiḡo nuḡe Nason. Nason kiḡo nuḡe Salmon. ²¹ Salmon kiḡo nuḡe Boas. Boas kiḡo nuḡe Obed. ²² Obed kiḡo nuḡe Yesi. Yesi kiḡo nuḡe David.

1 SAMUEL

Samuel Saul David nane tuku wam kube

Hana nu Samuel te-pilna

¹⁻² Tango ande nyunu Elkana nu tumbranj sunjo Rama Efraim kumamnge ma taknu mbolnge minnaig. Tango ta nu pino armba njak ande Hana ande Penina. Penina nu kutu njak. Hana nu kutu kugatok. Elkana mam nuje Yeroam. Wa nuje Elihu. Mbuñ mbuñ nuje Tohu. Tumbranj mboñ nangine Suf.

³ Elkana nu yar mindek Rama tumbranj kusremba Sunjo Sangri Nayo tuku nyu te-dunja nu tuku atraukam saka Silo tumbranj kambinu. Tumbranj sunjo tanje Elai tuku kiño armba Hofni le Pineas nale Sunjo tuku pris minnaik. ⁴ Elkana nu atraukam ait mbolnge aganjmor ndemnu kilmba walmba ndindo piyo nuje Penina tumba ande tumba nu tuku kutu kame fonfonmba walmba kilwaig nga ninganu. ⁵ Hana nu Sunjonje kutu ngailna ta Elkana nu kasur ndamba nu tuku kume purmba minna sulumba nu aganjmor ndemnu walmba Hana armba tambinu.

⁶ Hana nu Sunjonje kutu ngailna tukunu Penina nu mara mindek tango tuku tira dirka Hana maim maim te-tumba nzumil-nzumilmba minanu. ⁷ Yar mindek nane wam ta kanu. Nane Sunjo tuku tukul wande mbol kambinu ta Penina nu Hana maim maim te-tambinu le nu malmbika isukuse ndaka minanu.

⁸ Ait ande nu tanjana le Elkanange kanjermba Hana kusnana: Ndanam tuku ne malmbika isukusam mbulit sulumba wamdus ngamungal piti njak ndo minit e. Ne pino kuembol kuga. Ye ne ndonj minmba ne tuku kume puret tukunu ne kiño kugatok ta tuku piti ndanuwa nga piyo nuje sana.

⁹⁻¹⁰ Tanjamba minnaig ma ma ait ande nane Silo tumbranje atrauka isukusmba minnaig. Isukuse denjurnaig sulumba Hana nu ngamungal tatruka wamdus ndekina le nu ndek tinga nane kusreka ka Sunjo tuku tukul wandek sinam kumba ka tanje malmbika Sunjo yabanmba minna. Yabanmba minna le Kuate tuku pris Elai nu malanja tugum tanje minyok minna.

¹¹ Kile Hana ndek yabanmba Sunjo ndonj pasa katmba tenjenmba sakina: O Sunjo Sangri Nayo, ye ne tuku piro pino minet. Ne ye tuku ngamungal wamdus tatrukate te kanjermba ngumne ndayumba ye idusyumba kiño ande te-sa le ye kiño ta man luka ne tini le ne tuku piro tango minmba minamngat. Ta tuku nu tuku gabat waje ta andenje kuerke nda ngina.

¹²⁻¹³ Hana nu wamdus sinamnge ndo Sunjo yabanmba minje motmotka minna le ma ma Elai ndek mambilmba nu tuku minje kanger tina sulumba idusna: i ... Pino si kule kamenu nyumba nginjngankate nga idusmba ¹⁴ nu tinga nu tugum kumba sawe lika sana: Ne ginu le grep kule nyumba nginjngankate wam ta mbulamngat e nga sana le ¹⁵ Hana ndek lafumba sana: O tango sunjo, tanjamba kuga. Ye kule kamenu ande nye ndakit. Ye piti sunjo njak tukunu ye Sunjo yabanmba yiñe piti ta njakmba kile-mayokit le purfawat. ¹⁶ Ne ye pino nayonu nga tala ndaya. Ye piti sunjo kamusmba ngamungal najonja wamdus tatrukat le ye wam ta tuku yabanjit nga Elai sana.

¹⁷ Tanjakina le Elai ndek lafumba nu sana: Ta maye. Ne ngamungal mukuk wamdus bulok njak kaye le sine Israel mbal tuku Mbaranje ne ame aganj

nzalinu nu yabanjat ta ne kumumbi tanmbimngat ngina le ¹⁸ Hanange Elai sana: O tango sungo, ne mara mindek ye gilai ndanga ye idusya nga sana sulumba nu wamdus bulka nu kusremba isukusam kina.

¹⁹ Mafena le maratukuk tanga Elkana nane Sungo tuku nyu te-du denpurmba luka Rama tumbran kinaig. Kinaig ka tange Elkana nu piyo nuje Hana ndonj tuma kinynaik le Sungo ndek Hana tuku yabanj pasa ta idusmba kumuwe tuna le nu kinjo konna. ²⁰ Tanjamba minna ma ma Hana nu kinjo ande te-pilna ta nyunu Samuel ngina sulumba nyu ta tugunu kuklimba tejenmba sakina: Ye kinjo te tuku nga Sungo yabanjen ngina.

²¹ Kile Elkana nuje gageu ndonj manj Sungo atraukam saka Silo kinaig. Nu yar mindek nuje pasa buk sangri pilena ta kumumba manjau kanu tanjamba manj kam saka kinaig. ²² Hanange ndo nane ndonj kine ndakina. Nu tango nuje tejenmba sana: Tane kape. Ye kinjo te amo ngailmba nu tumba Sungo tuku tukul wande mbol ka le nu Sungo tuku Wandekngge minmba minamngat ngina le ²³ Elkana lafumba Hana sana: Ne sakate ta maye. Ne tumbranj tenge ndo mina le kinjo amo kusrewa le tale Sungo ndonj pasa katnaik ta tuku alonu prowamngat ngina. Tanjakina le Hana tumbranjge kinjo nuje amo tumba minna.

²⁴ Minnaig ma ma kinjo ta sunjoka amo kusrena le ina nuje nu tumba Silo tumbranj kambim saka makau pailnu yar kenmba njak ta tumba plaua bek ande tumba grep kule aganjmor ngaronumbi tolnaig ta turmba kilmba kina. Samuel nu amo kusrena le nane nu tumba Silo tumbranj Sungo tuku Wande mbol kinaig.

²⁵ Kinaig ka ta promba nane makau pailnu ta tumba balenaig sulumba kinjo ta tumba Elai tugum pronaig sulumba ²⁶ Hana ndek Elai sana: O tango sungo, ne ye idusyate e. Ye o buk tenge Sungo yabanmba minen le ne ye kangeryina ta ²⁷ ye kinjo te tuku nga Sungo yabanjen le kinjo te ye te-sina. ²⁸ Ta tuku ye kile nu tumba Sungo tuku wai mbol palmbim tuku prowet. Nu Sungo tuku piro tango minmba minwa nga Elai sana. Tanjaka sana le nu ndek dagol tidronga Sungo tuku nyu te-dungina.

2

Hana nu Sungo tuku nyu te-dungina

¹ Kile Hana nu yabanmba sakina:

O Sungo, ne ye sinzanj mayeyina le kile ye nyu njak minmba ne tuku gare sungo tet.

Ne ye tur mayeyina le ye mbal kasur-kasuryinaig ta nzumilninget.

² O Sungo, ne ndo purfernju. Ande ne suk mine ndakate.

Nenge ndo sine kigraibka turkate.

³ O Sungo, sine manjau njakmba ke likeg ta ne kumumbi pileningit.

Ta tuku tango pino nanjine nyu payamkade wam ta kusreka minje tukulwaig.

⁴ Ne tango sangriknu tuku tui ngurnningit.

Afu sangri kugatok minig ta ne nane sangri pileningit.

⁵ Afu buk maro njak minnaig ta kile nane gubanu nyamaganj kilam tuku ake pirokade.

Afu buk gubak minnaig ta nane kile maro njak minig.

Pino kame buk ninjkanu minnaig ta ne nane sinzanjningit le kile kutu sunjomba kile-patikade.

Afu buk kutu sunḡomba kile-patikinaig ta nane kile niḡanu minamḡaig.

⁶ O Sunḡo, ne taḡo abo minig ta baleniḡit le kumig. Afu kume likinaig ta ne maḡ abo tugu niḡit.

Ne taḡo kumig ta kilmba patikate le kumanu mbal tuku tumbranḡ kinig ta maḡ luka kilit sulumba abo tugu niḡit.

⁷ Ne nane afu ndametiḡ sugu ḡak ta sanzal pileniḡit sulumba sanzal mbal ndametiḡ sunḡo niḡit.

Ne taḡo nyu ḡak te-ibenḡe sulumba taḡo nyu kugatok ta taḡo pino am mbolḡe nyu sunḡo tuwit.

⁸ Ne nane aḡaḡ ndende kugatok sanzal minig ta turkate le nane aḡaḡ ndende kumuḡ minig sulumba taḡo nyu sugu ḡak ta ndoḡ ulendikade le nyu sugu niḡit.

O Sunḡo, ne kilke te te-mayokna sulumba aḡaḡ ndende yeki yeki patikina.

⁹ Ne naḡe miḡe kumnemḡe minig mbal tuku kume purte sulumba ne nane kulatkate.

Afu ne idus ndanade ta ne nane kilmba piti niḡmba patikate le ma furir sinamḡe ḡgisinunḡaig.

Taḡo sanḡri ḡaigo ta nane naḡine sanḡri tamba minam kumuḡ kuga.

¹⁰ O Sunḡo, ne samba mbolḡe kuaila pilit le sunḡomba fudukate le ne naḡe ḡgueu mbal ḡakmba ḡaigo siglikate. Ne taḡo pino kilke tugu ḡakmba mbolḡe kilmba pasa mbolḡe patika nane pileniḡit. Ne gabat sunḡo madina ta sanḡri pilemba nyu sunḡo nuḡe kuasmbi ḡgamukḡe tuwit ḡgina.

¹¹ Hana nu yabaḡ deḡpurmba nu taḡo nuḡe Elkana ndoḡ luka naḡine tumbranḡ Rama kinaik le Samuel nu Silonḡe Sunḡo tuku piroka minna le Elaiḡe nu kulatka minna.

Elai tuku kiḡo kat nuḡe nale maḡau ḡaigonu ke likinaik

¹² Elai tuku kiḡo kat nuḡe ar ta nale mugru sambek. Nale Sunḡo idus ndanaik. ¹³ Nale pris kame taḡo pino mbolḡe aḡaḡ ndende kilam tuku tukul maḡau ta dubi ndanaik. Taḡo ande atraukam tuku aḡaḡmor tumba waimbi kusirkam bafumba minanu ta nale piro taḡo ande kukulanu le nyagi tumba kumba ¹⁴ waim sinamḡe nyagimbi ndem deḡḡa kilmba kumba nikanu. Israel mbal atraukam Silo prowanu ta nale wam ndui ta ndo kanu.

¹⁵ Taḡamba ndo taḡo ande aḡaḡmor kuyan u te-si ndamba pa mbolḡe piye ndaka minanu ta piro taḡo ta promba taḡo ta teḡenmba sawanu: Pris tuku ndem afu abonu ta kile-sa le nuḡe pasokuwa. Nu ndem kusirkanu ta nu mbulit. Nu ndem abonu ndo nzalite ḡa sawanu. ¹⁶ Taḡo ta ndek lafumba sawanu: Ye atraukam tuku tukul maḡau ta dubimba ambonḡa kuyan u ta pambi pasoki le ugwaig le ḡgumneḡa ne ndem ndaḡ nzalinuwa kande ne kila ḡa sawanu ta piro taḡo ta ndek sawanu: Kuga. Ne kile ndo ye sa. Kuga ta ye yiḡe waimbi kilamḡit ḡganu. ¹⁷ Wam ta mbolḡe Elai tuku kiḡo ar ta nale Sunḡo am mbolḡe mbaranu le taḡo pino nane Sunḡo atraukam tuku tukul maḡau ta ake aḡaḡ taḡaḡ ḡa talakanu.

¹⁸ Samuel nu kiḡo nu minna ta nu pris tuku mindepiye tawi tiḡmba Sunḡo tuku piroka minna. ¹⁹ Ina nuḡe yar mindek nu tuku tawi fudiḡndo wakeimba tumba atraukam tuku ait mbolḡe taḡo nuḡe ndoḡ kumba ka nu tambinu. ²⁰ Taḡawanu le Elaiḡe Elkana le piyo nuḡe nyaro nikmba sakanu:

Sunjonje piyo naje sinzanja le kiyo Sunjo tunaik te lafunu man kutu afu kile-patikamngat nga sanikanu le nale luka nakile tumbraŋ kambinu.

²¹ Kile Sunjonje Hana sinzan mayena le Hana nu kiyo kenjmba kulim armba kile-patike likina ta Samuel nu Sunjo tuku piroka minmba ma ma mbanzongina.

²² Elai nu buk saibo pile mayena le nu tuku kiyo kat nuje ar ta nale manau njaigonu kumba Sunjo tuku baibai malanga tugum tange pirokinaig pino kame ta ndonj tuma kinyanu wam ta Israel tanjo pino kanjermba kumba ka Elai samba kubeu tunaig le nu isna sulumba ²³ nuje kiyo ar ta sanikina: Tale ndanam manau njaigonu ta kade? Tale tanade le tanjo pino njakmbanje tale tuku manau njaigonu kade ta tuku sakade le iset ngina sulumba ²⁴ sakina: O kiyo kame, tale manau mbarmbarde ta kusrewap. Tanjo pino njakmbanje tale wam mbarmbarde ta tuku sakade. Tale Sunjo tuku piro mbal ndonj manau njaigonu kade ngade ta wam mayenu kuga. ²⁵ Tanjo andenje tanjo inum mbolnje mbarwa ta Kuatenje pasa ta te-timba manau ta kume seramngat. Tanjo ande Sunjo kumamba mbarwa ta imanje ngamunje tinga pasa ta te-timba kume seramngat e nga sanikina. Tanjina ta Sunjo nu buk nale balenikam tuku wamdus kuyarkina tukunu nale mam nakile tuku pasa ta ise ndakinaik.

²⁶ Samuel nu mbanzongina le tanjo pino njakmba Sunjo mata nane nu make pilnaig.

Tanjo andenje Elai dir pasa sana

²⁷ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Kuate tuku piro tanjo ande Elai sota prona sulumba Sunjo tuku minje tumba sana: Mbuŋ* naje nuje kuasmbi ndonj Isip gabat sunjo Farao tuku piro tanjo minnaig le ye kilimok nane tugumnje mayokkan sulumba ²⁸ Israel tugu njakmba ngamuknje mbuŋ naje tumba yije pris minam tuku madiwen le nunje pris tuku tawi ta tinjmba atrau mbain mbolnje pa guwa mundur mayenu njak ta pilmba minanu. Tanjawanu le yenje aganjmor atrauka pasokanu ndem ta nu nuje ndare kame ndonj nyuwaig nga saningen. ²⁹ Ta tuku ne ndanam tuku yije wande mbolnje aganjmor baleninjmba atraukam tuku wam ta talaka kiyo kat naje ar ta tuku wamdus sunjo njak minmba ye gilainja tane aganjmor ndemnu kuya njak njak ta nyumba sugo njaigode? ³⁰ Ye tane Israel mbal tuku Mbara Sunjo ye o buk tane tuku mbuŋ kat tangine tejenmba saningen: Tane tangine ndare ndonj ye tuku am mbolnje pris piroka minmba minamngaig nga saningen ta kile tane manj piro ta ke nda. Tanjo ima nu ye tuku nyu te-dunjuwa ta yenje nu nyu sunjo tambimngit. Tanjo ima nu ye talayate ta yenje nu mata talawamngit ngina. ³¹ Ne ise tiwa. Mine minemba ye ne naje tugu ndonj sanjri kile-ibenji le tane saibo patika kume nda. ³² Tane sinamanzerka minap le ye Israel mbal afu sinzanj mayeningi le ne tuku tugu nane ndo saibo patika kume nda. ³³ Ye ne tuku ndare afu mapeki le pris piroka minwaig ta nane mbarmba piti ne tinwaig le ne tuku wamdus tatrakamngat. Naje ndare ta njakmba tanjo ngaro lewaig sulumba saibo patika kume nda. ³⁴ Ne tuku kiyo armba Hofni le Pineas nale ait ndui ta mbolnje ndo kumamngaik. Tanjawaik le ne pasa njakmba sanet ta son ngamngat. ³⁵ Ye pris ande kateseknu madiwi le nu ye ndonj wamdus ulendi njak pris piro biywa le ye nu tuku kuasmbi ndo sinzanjningi le nu ye tuku am mbolnje pris piroka minmba minamngat. ³⁶ Tanjawa le ne

* 2:27: Tuan tanjo ta nu Aron tuku Elai sana

tuku ndare ande minwa ta nu pris ta sota kumba dagol tidronga ndametiŋ bret fambonu nu tuwa ŋga sawa sulumba sawamŋgat: Ne ye pris piro ande sa le ye piroka nyamagan afu kili ŋga sawamŋgat ŋga Elai sana.

3

Kuate nu Samuel ndoŋ pasatina

¹ Samuel nu kiŋo mo minna sulumba nu Elai turturmba Sunjo tuku piroka minna. Ait ta mbolŋge Sunjo nu tuan taŋgo sunjomba wam pagu pasa nda niŋganu. Nane ndui ndui ndo kiŋatanu suk wam afu tumninganu le kaŋgerkanu.

² Elai nu buk am ŋaigoŋginaig le furir ande mbolŋge nu wandek sinam taŋge kinymba minna le ³ Samuel nu tukul wande sinam taŋge kinyna. Kuate tuku tukul bokis mata wande ndui ta sinamŋge minna. Lam buluŋga minna le mafewam patikina le ⁴ Sunjo nu Samuel wikina le nu ndek woka sakina: Ye ilet o ŋgina sulumba ⁵ pinderka kumba Elai sana: Nenŋe ye wikat e ŋgina kande Elai nu sana: Kuga. Ye ne nda wikit. Luka ka kinya ŋgina le nu luka ka kinyna. ⁶⁻⁷ Kinyna le Sunjo maŋ lato Samuel wikina ta Samuel nu katese ndana. Ta ndaŋam? Sunjo nu buk nu tugum promba pasa ande sa ndana tukunu nu Sunjoŋge wikina ta nu katese ndana. Ta tuku nu pastiŋga Elai sota kina sulumba sana: Nenŋe ye maŋ wikat e ŋgina kande Elai nu lafumba sana: O kiŋo, yeŋge ne nda wikit. Luka ka kinya ŋgina le nu maŋ luka ka kinyna. ⁸ Taŋamba kinyna le Sunjo maŋ lato Samuel wikam keŋna le nu maŋ aboŋgina sulumba Elai sota kumba sana: Nenŋe ye wika minit e ŋgina. Taŋakina le Elai nu wamdus puluna le Sunjoŋge kiŋo te wikate ŋga idusna sulumba ⁹ Samuel sana: Luka ka kinya le nu maŋ ne wikuwa kande teŋenmba sawa: O Sunjo, ye ne tuku piro taŋgo. Ne ye saya le isi ŋga sawa ŋgina. Taŋakina le Samuel luka ka kinyna.

¹⁰ Samuel nu kinymba minna le Sunjo nu maŋ lato nu tugum promba wika sakina: Samuel, Samuel ŋgina le Samuel nu woka sakina: O Sunjo, ye ne tuku piro taŋgo. Pasa saya le ye isi ŋgina. ¹¹ Taŋakina le Sunjo ndek Samuel sana: Mine minemba ye Israel mbal ŋgamukŋge wam ande ki le nane ŋakmba ismba piriri ŋayowamŋgaig. ¹² Ait ta mbolŋge ye wam afu Elai tuku ndare mbolŋge ke likam tuku buk saken ta kumumba nane mbolŋge kamŋgit. ¹³ Ye buk nu sawen. Nu tuku kiŋo ar ta ye kumammba ŋgummem pasa sakade ta Elai nu kila ta nu nale peu ndanikit tukunu yeŋge nu tuku ndare tuturmba kaŋgat ta piti sugokanu niŋgamŋgit. ¹⁴ Ta tuku ye Elai nuŋe kuasmbi siŋka pasa sangrinu saniŋgen. Nane ye tuku atraukamŋgaig ta ye nane tuku une ŋaigonu ta sauka gilaiŋge nda ŋga Samuel sana.

¹⁵ Samuel nu nuŋe mbain mbolŋge kinymba minna le ka mafena. Mafena le maratukuk nu aboŋga tiŋga ka Sunjo tuku Wande malaŋga talke likina sulumba wam kiŋatanu suk kaŋgermba isna ta Elai sawam kuru-kurukina. ¹⁶ Taŋana le Elai nu wika sana: Kiŋo ya, ne ilmba o ŋgina le Samuel nu ndek sana: Au. Ye ilet o ŋgina sulumba nu sota kina le ¹⁷ Elai nu kusnana: Kuate nu ne ndaŋmba sanat? Ye mbolŋge pasa afu yabu ndaka. Ne ye mbolŋge pasa afu yabuka ta Kuateŋge ne mapene nda ŋga sana. ¹⁸ Taŋaka sana le Samuel nu pasa ŋakmba isna ta nu kubeu tuna. Nu pasa ande yabu ndakina le Elai ndek nu sana: Nu Sunjo. Nu wam ndaŋ kam bafuwa ta nu kuwa ŋgina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma Samuel nu sunjoka tanjo ngaro lena le Sunjo nu mara mindek nu ndon minna. Samuel nu wam afu prowam tuku sakanu ta Sunjonje alonu kile-mayokanu. ²⁰ Tanjamba minna le Israel ma tugu njakmba mbolnje tanjo pino njakmba nane Samuel Sunjonje tuan tanjo madina ta nane kila pilnaig. ²¹ Sunjo nu mara mindek Silo tumbranje Samuel tugum promba nu wam pagu pasa sawanu. Tanjawanu le Samuel nu pasatanu ta Israel mbal njakmba nane nu isanu.

4

Filistia mbalnje tukul bokis ta Israel mbal yaikinaig

¹ Ait ta mbolnje Israel mbal nane Filistia mbal ndon kame buwam saka ka Eben-Eser* tumbranje ma tumba kame tuku kuanekinaig le Filistia mbal mata nane Efejnje ma tumba kame tuku kuanekinaig. ² Tanjamba minnaig sulumba Filistia mbal nane ulendika ma guton tanje Israel mbal ndon kame bunaik sulumba kame sangri tingina le nane Israel mbal kile-ibenka tanjo 4,000 tanaj bale farnjinaig. ³ Tanjanaig le kame tanjo afu ta luka Eben-Eser promba Israel mage mage wam kubeu njinaig le nane nangine nangine sakinaig: Ndanjam tuku Sunjo nu sine ngumnesinjmba Filistia mbal sinzanjngit le nane sine bale far sulude? Sine Silo kab sulumba Sunjo tuku pasa katanu bokis ta tumba probe le bokis tanje sine sinzanjngiwa le njeu mbal nane sine suluwe nda njinaig. ⁴ Tanjamba nane tanjo afu kukulnjinaig le Silo kinaig sulumba Sunjo Sangri Nayo enjel kanunu armba ngamuknje minyok minit nu tuku pasa katanu bokis ta tumba luka ilnaig. Elai tuku kinjo armba Hofni le Pineas mata bokis ta ndon ndon ilnaik.

⁵ Nane Sunjo tuku pasa katanu bokis ta tumba pronaj le Israel mbal nane kanjermba gare-gareka wika raunaig le kilke buru-burukina. ⁶ Tanjanaig le Filistia mbal nane zigna ta ismba nangine nangine sakinaig: i ... Ndanjam saka nane Hibru mbal si tanjamba wika raude ya njinaig le nane afu pro sanjnginaig: Sunjo tuku tukul bokis tumba prowaig njinaig le nane pasa ta ismba ⁷ nane kuru kuru mayemba sakinaig: i ... Kile nangine mbara nane tuku tumbranj towat. Kile sine ndanjamngig? Sine manjau ande tanaj buk kanjer ndagen. ⁸ Imanje sine sinzanjngiwa le nane tuku mbara Sangri Nayo ta sine njajo siglike nda. Mbara tanje ma baknu mbolnje Isip mbal piti yeki yeki njinaig tuku. ⁹ Hibru mbal si ambonja sine tuku piro mbal minnaig ta kile sine manjau nane tuku piro mbal minbekig tukunu sine kuru kuru ndaka sangri tinga kame bube njinaig. ¹⁰ Tanjakinaig sulumba Filistia mbal nane sangri tinga kame bunaig sulumba Israel mbal kile-ibenka nane sunjomba bale farnjinaig le nane afu kua ka Eben-Eser kinaig. Ki ait ta mbolnje nane Filistia mbalnje Israel tanjo 30,000 bale farkinaig sulumba ¹¹ Kuate tuku tukul bokis ta yaika tumba Elai tuku kinjo armba Hofni le Pineas mata balenikinaik le kumnaik.

¹² Kile Benyaminnu tanjo ande kame ma ta kusremba nuje tawi fefetmba kilke roka kilmba gabat pisnemba pinderka kua ka ka Silo pronaj. ¹³ Pronaj ta Elai nu ndin makembinje nuje minyo mbili mbolnje minyoka ndin kulatka Kuate tuku tukul bokis ta tuku wamdus sulumba minna. Minna le tanjo ta nu promba tumbranje tanjo pino njakmba kame mbolnje manjau prowe likinaig ta kubeu njinaig le nane ismba ngamunjal njajongga malmbi wika

* 4:1: Eben-Eser nyu ta tugunu Tur Ndame

raunaig. ¹⁴ Tanjanaig le Elai nu malmbi wika raunaig ta ismba kusnanga sakina: Nane ndanam tuku tanjade ngina. Tanjaka minna le tanjo ta pinderka kumba Elai tugum promba wam kubeu tuna. ¹⁵ Elai buk yar 98 tumba saibo pile mayemba am tukulkina.

¹⁶ Kile tanjo tanje nu sana: Ye kile ndo kame ma kusremba kua ka te prowet ngina le Elainge nu kusnana: Kinjo, ame manau prowe likaig ngina. ¹⁷ Tanjamba kusnana le tanjo pasa tumba prona tanje pasa lafumba sakina: Filistia mbalnge sine tuku kame tanjo sunjomba bale farkaig le sine Israel mbal nane ram kua kagig. Ne tuku kinjo armba Hofni le Pineas mata balenikaik sulumba Kuate tuku tukul bokis ta turmba taig nga Elai sana. ¹⁸ Elai nu saibo butuknu tukunu tanjo ta nu Kuate tuku tukul bokis tinaig ta tuku sakina le nu ngumnem-ngumnem nuje minyo mbili mbolnge fonde malanga tugum tanje ndeka nduku ngurmaba kumna. Nu Israel mbal kulatka minna ta yarnu 40.

¹⁹ Pineas piyo nuje ta nu fungulok minmba kinjo te-palmbim tuku ait buk patukina le nu Filistia mbalnge Kuate tuku tukul bokis tumba rugan nuje le tanjo nuje kumnaik pasa ta ismba nu pirerek purka kinjo te-pilna. ²⁰ Tanjamba nu ngaro rar sunjo tumba kumam bafuna le nu kulatkinaig pino kame tanje nu sanaig: Ne kuru kuru ndaka. Ne buk kinjo te-palet nginaig ta nu pasa ande lafu ndamba ise ndo ka ²¹⁻²² nu kinjo ta nyunu Ikaod ngina sulumba sakina: Sine Israel mbal kile nyu kugatok ngina. Ta ndanam? Nane tukul bokis yaika tumba rugan nuje le tanjo nuje kumnaik ta tuku nu idusmba pasa ta tanjamba sakina.

5

Filistia mbal Sunjonje piti ningina

¹ Filistia mbalnge Kuate tuku tukul bokis ta tumba Eben-Eser tumbran kusremba kuramba tumba nanjine tumbran sunjo Asdod kinaig ka ² tanje tukul bokis ta tumba nanjine mbara Dagon tuku zugu wandeknge Dagon kanunu tugum tanje pilnaig le minna.

³ Mafena le maratukuk tinga Asdod mbal nane abonginaig sulumba zugu wandek ta kumba mambilnaig kande nanjine mbara Dagon kanunu ta Sunjo tuku tukul bokis ta tugumnge manj ndeka truk ka minna le kanjernaig. Ngarosunu ndo maye minna ta gabatnu wainu arnej ngurka ibej malanga tugum tanje bagarok minnaig le kanjernaig. ⁵ Wam ta mbolnge kile Dagon tuku pris kame tanjo kame mata nane zugu wandek ta kambim bafumba ta nane Dagon kanunu bagarok minna magot ta lukamba sinam kinig.

⁴ Kinymba mafena le maratukuk tinga manj wandek kumba mambilnaig kande nanjine mbara Dagon kanunu ta Sunjo tuku tukul bokis ta tugumnge manj ndeka truk ka minna le kanjernaig. Ngarosunu ndo maye minna ta gabatnu wainu arnej ngurka ibej malanga tugum tanje bagarok minnaig le kanjernaig. ⁵ Wam ta mbolnge kile Dagon tuku pris kame tanjo kame mata nane zugu wandek ta kambim bafumba ta nane Dagon kanunu bagarok minna magot ta lukamba sinam kinig.

⁶ Kile Sunjonje Asdod mbal tumbran afu Asdod patuknge minnaig ta najigo siglika piti sunjokanu ningina le kamka najgonu nane tuku ngarosu mbolnge prowe likinaig. ⁷ Tanjanaig le Asdod mbal manau ta kanjernaig nane ndek sakinaig: Israel mbal tuku Mbarange sine tuku mbara Dagon sine turmba najigo siglikate tukunu sine nane tuku tukul bokis te pilbe le tumbran ande kuwa nginaig.

⁸ Tanjakinaig sulumba nane Filistia tuku gabat kame ta manjurkuwaig nga pasa patike likinaig le nane promba manjurkinaig. Manjurkinaig le Asdod mbalnge kusnaninginaig: Sine kile Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta tumba ndanjamngig nginaig le nane pasa lafumba saninginaig: Tumba kuramba Gat tumbrañ kape nginaig le nane Kuate tuku tukul bokis ta tumba kinaig ka Gat tumbrañge pilnaig le minna.

⁹ Tanjanaig le Sunjonge tumbrañ ta tuku tanjo pino kutu kame njakmba njaigo siglikina le kamka njaiconu nane tuku njarosu mbolnge prowe likinaig le nane kuru kuru sunjo tumba wamdus fulilke likinaig. ¹⁰ Tanjanaig le nane Kuate tuku tukul bokis ta pilnaig le Ekron tumbrañ kina. Kina ka ta prona le nane Ekron tanjo pino gagingina le sunjomba wika raumba sakinaig: Nane sine njakmba bale farkam saka Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta tumba te prowaig nginaig sulumba ¹¹ nane Filistia gabat kame ta manjurkuwaig saninginaig: Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis te singine kutu kame sine turmba bale farkikat tukunu palpe le luka nuje minna tuku ma ta mbol kuwa nga saninginaig. Ta ndanjam? Kuaterenge nane njaigo siglikina le nane sunjomba kume likinaig. ¹² Afu kume ndakinaig ta kamka nane tuku njarosu mbolnge prowe likinaig le nane njaro rar tormba malmbi wika raumba minnaig.

6

Tukul bokis ta pilnaig le luka Israel kina

¹ Sunjo tuku tukul bokis ta Filistia mbal tugumnge minna le ma ma tambun 7 kuganaig le ² kile Filistia gabat kame nane pris kame kagmai tanjo kame kile-manjurka kusnaninginaig: Sine Sunjo tuku tukul bokis te tumba ndanndanjmba kamngig? Sine ndanndanjmba tumba ka nuje ma mbolnge palmbimngig nginaig le ³ nane lafumba sakinaig: Tane Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta ake sinañ palpe le kine ndakuwa. Tane mbar manau kinaig ta tuku atrau agar afu turmba patikap le kuwaig le nangine Mbara tanje tane tuku guaze pitaikuwa le nu ndanjam tuku tane piti tingit ta tugunu katesewamngai nga saninginaig.

⁴ Tanjakinaig le gabat kame nje man lato kusnaninginaig: Sine nu garewa nga ame agar patikube nginaig le nane lafumba saninginaig: Sine Filistia tuku gabat sugo 5 ta tanjo pino turmba guaze ndui tanje njaigo siglikate tukunu nane nduik nduik ta madiniñmba golmbi kamka kanunu 5 wakeikap sulumba sib sine tuku ma njaigo siglikade ta tuku kanunu 5 wakeika ta turmba patikap le kuwaig. ⁵ Tane tanjamba Israel mbal tuku Mbara nyu te-dungap le nu tane, tangine mbara kame, tangine kilke turmba njaigo sigli ndakuwa. ⁶ Tane Isip mbal Farao ndon wamdus karen pilnaig tanjamba nda kap. Sunjonge nane pilendo niñmba piti yeki yeki ningina le nane Israel mbal pitaikinaig le kinaig wam ta tane ngilai ndangap nginaig sulumba ⁷ saninginaig: Tane makau armba pangarnu fat njak piro nda niñganu ta kilap sulumba karis ande kiteknu tumba makau arnej karis ta mbolnge kusmba fatnu ta patikap le luka nangine fonde sinam kuwaig. ⁸ Tanjamba Sunjo tuku tukul bokis ta tumba karis mbolnge palpe sulumba tangine mbar manau kinaig ta tuku peuka agar kame kanunu golmbi wakeikanu ta kilmba bokis fudiñndo ande sinanngje patika tukul bokis ta gemmba pilmba makau armba ta sisilaningap le kuwaik. ⁹ Makau armba ta kuwaik le kangerndo ka minap. Nale tukul bokis ta karis njak didikumba ndin dubimba Bet-Semes tumbrañ kuwaik ta

sine katesewamngig Israel mbal tuku Mbara tanje sine piti sersingina nga idusamngig. Ko makau armba ta lukuwaik ta sine katesewamngig Mbara tanje sine piti ser ndasingina. Piti te ake sine mbolnje prona nga idusamngig nga gabat kame ta saninginaig.

¹⁰ Kile tanjo kame ta tanjamba kuanekinaig sulumba makau pangarnu armba fat njak ta kilmba karis mbolnje kusmba fatnu ta kilmba luka fonde sinamnge patikinaig. ¹¹ Tanjanaig sulumba Sunjo tuku tukul bokis ta tumba sib le kamka kanunu golmbi wakeikinaig bokis njak ta turmba tumba karis mbolnje patikinaig le ¹² makau armba ta pitik ndo ndin sunjo Bet-Semes tumbran kina ta dubimba witimba witimba kinaik. Kinaik ta nale mbilmbil ndaka kine ndo kinaik le Filistia tuku gabat sugo 5 ta nale ngumnem dubika kinaig ka Bet-Semes tuku kilke ta mbol pronaig.

¹³ Nane Bet-Semes mbal ma gutoj tanje wit magekinaig le kugerka minmba tandeka mambilnaig kande tukul bokis ta prona le kanjermba nane gare-garekinaig. ¹⁴⁻¹⁵ Karis ta ka Bet-Semesnu tanjo Yosua tuku piro sinam ta promba makau armba ta kinaik ka ndame sunjo ande tugumnge tinjinaik. Tinjinaik le nane Levi tuku kuasmbinge Sunjo tuku tukul bokis ta tumba aganj kame kanunu golmbi wakeika sigrikinaig bokis njak ta turmba kilmba ndame sunjo mbol tanje patikinaig le Bet-Semes mbal tanje karis mbainnu ta panu nga sambrimba kat fetfetnaig sulumba makau armba ta balenikmba Sunjo atrauka pambi pasokinaig le uge suglukinaik. Ki ait ta mbolnje nane atrau ta kumba aganjmor afu turmba balenijmba Sunjo atrauka pasokinaig le uge suglukinaig. ¹⁶ Nane wam ta kinaig le nane Filistia gabat sugo 5 ta kanjernaig sulumba ki ait ndui ta mbolnje nane luka nanjine tumbran Ekron kinaig.

¹⁷ Nane Filistia mbalnje nanjine mbar manau kinaig ta tuku piti peuka kiga aganj kamka kanunu golmbi wakeikinaig ta ande Asdod tuku ande Gasa tuku ande Askelon tuku ande Gat tuku ande Ekron tuku. ¹⁸ Tanjamba ndo Filistia gabat sugo 5 ta tumbran sugokanu fondembi korninganu tumbran fonfon afu turmba kulatkinaig ta kumumba sib kanunu mata nduik nduik kidemba patikinaig.

Bet-Semesnu tanjo Yosua tuku piro sinamnge ndame sunjo ta mbolnje Sunjo tuku tukul bokis pilnaig ta idusam tuku ndame ta kile minit.

¹⁹ Kile Bet-Semes tanjo afu nane Sunjo tuku tukul bokis ta talka sinanu kanjernaig tukunu Sunjo nane tuku tanjo 70 bale farkina le tanjo pino nane Sunjonje nane ngamuknje piti tanjamba kina ta tuku wamdus tatraka malmbikinaig sulumba ²⁰ nanjine nanjine sakinaig: Mbara Sunjo te nu purfernu ndo. Ande nu kumamma mbarwa ta nu mapewe nda tukunu sine tukul bokis te pilbe le ani kanjat nginaig.

²¹ Tanjamba nane tanjo afu kukulninginaig le ka Kiryat-Yarim mbal saninginaig: Filistia mbalnje Sunjo tuku tukul bokis ta pilnaig le sine tugum tenje minit. Tane ndeka tumba mbumba kape nga saninginaig.

7

¹ Tanjakinaig le Kiryat-Yarimnu tanjo kame promba Sunjo tuku tukul bokis ta suku silimba waimbi tumba kinaig ka Abinadab tuku wande binj mbolnje minna ta mbolnje pilnaig. Pilnaig sulumba nu tuku kinjo nunje Elasarnje tukul bokis ta kulatkuwa nga madinaig.

² Tukul bokis ta Kiryat-Yarim tumbranŋe minna le ma ma yar 20 kinaig. Ait ta mbolŋe Israel mbal nane sinamanzerka minmba Sunŋonŋe turka sinzanŋinguwa ŋga wika yabanmba minnaig. ³ Tanamba minnaig le Samuelŋe ndek Israel mbal ŋakmba saninŋina: Tane ŋgamunŋal biye mbilmba Sunŋo ndo dubiwam idusmba kande tane mbara kise kise ŋakmba ŋgumneninmba Astarte ŋgade pino kanunu ta turmba kusrewap sulumba tane Sunŋo ndon ulendika nu tuku minŋe kumnemŋe ndo minap. Tanawap le nunŋe tane turtinmba sinzanŋinguwa le Filistia mbal tuku sanŋri kile-ibenkamŋaig ŋga saninŋina. ⁴ Tanakina le Israel mbal nanŋine yabri mbara kusrekinaig sulumba yabri mbara Baal le Astarte tuku kanunu ta pitaika Sunŋo tuku minŋe kumnemŋe ndo minnaig.

⁵ Tananaig le Samuelŋe Israel mbal ŋakmba tuku pasa pilmba sakina: Tane ŋakmba pro Mispange mangurkap le yenŋe tane tuku ŋga Sunŋo yabanamŋit ŋgina. ⁶ Tanamba saninŋina le nane ŋakmba promba Mispange manŋurkinaig sulumba nane kule burok sinam tanŋe kule kunymba Sunŋo atraukam tuku kutunaig. Tanamba nane sakinaig: Sine Sunŋo am mbolŋe unekigen ŋga saka nyamagan pinka minnaig le ki ka butunŋina. Tanamba Samuel nu Mispange nane tuku piti ismba pasa afu kile-tidinŋina.

⁷ Israel mbal Mispange manŋurkinaig ta Filistia mbal nane isnaig sulumba gabat sugo afu nanŋine kame kuasmbi ndon kame ilnaig. Kame ilnaig le Israel mbal nane pasa ta ismba kuru-kurukinaig sulumba ⁸ Samuel sanaig: Ne sinŋine Mbara Kuate Sunŋo yabana le nunŋe sine sinzanŋinguwa le sine Filistia mbalŋe ŋaigo siglike nda ŋginaig. ⁹ Tanakinaig le Samuel ndek sipsip fatnu ande tumba balemba Sunŋo tuku atrauka ŋak piyna le ugna. Ugna le Sunŋonŋe Israel mbal turninŋuwa ŋga yabanŋa le Sunŋo nu isna.

¹⁰ Samuel nu atrauka minna le Filistia mbal buk nane ndon kame buwam tuku ilmba patuninginaig. Patuninginaig le Sunŋonŋe pitik ndo kuaila pilna le samba mbolŋe nane tugum tanŋe sunŋomba puluka nane tuku wamdus ŋginŋan serninŋina le nane kuru kuru mayemba kua ka sili-silinaig. ¹¹ Tananaig le Israel mbalŋe Mispa kusremba Filistia mbal kile-dubinŋa bale farka kinaig ka ka Bet-Kar tumbranŋ pronaiŋ.

¹² Kile Samuelŋe ndame sunŋo ande tumba Mispa tumbranŋ Sen tumbranŋ ŋgamu-ŋgamunŋe te-tina sulumba sakina: Sunŋonŋe sine tur mayekat ŋgina. Tanakina sulumba ndame ta nyunu Eben-Eser* ŋgina.

¹³ Samuel tuku ait mbolŋe Sunŋo nu Filistia mbal ŋaigo siglika peuningina le nane man Israel kilke mbol pro ndanaig. ¹⁴ Israel mbal tuku tumbranŋ afu buk Filistia mbalŋe kame bumba yaike likinaig ta Ekronŋe tugu pilmba ka Gatŋe tinŋina ta kile Israel mbal man nanŋine luka kilnaig. Tananaig sulumba tumbranŋ kame ta tuku kilke ta nane Israel mbalŋe Filistia mbal ndon kame bumba ŋakmba luka yaika kilnaig. Tanamba Israel mbal nane mine mayemba Kanan mbal ndon mata ŋgan minnaig.

¹⁵ Samuel nu mara mindek Israel mbal kulatka minna sulumba ¹⁶ nu yar mindek Betel Gilgal Mispa kumba tumbranŋ kenmba ta kidemba lika tanŋo pino tuku piti gubra ismba kile-tidinŋanu. ¹⁷ Kile-tidinŋe denŋurninmba nu luka nunŋe tumbranŋ Rama kaminu ka tumbranŋ tanŋe mata nu pasa kile-tidinŋanu. Ramanŋe minna sulumba nu ndame turnanŋa Sunŋo atraukam tuku pa lanlan ande wakeina.

* 7:12: Eben-Eser nyu ta tugunu Tur Ndambe

8

Israel mbal nane gabat sungo madiwam tuku sakinaig

¹ Samuel nu saibo pilmba nuje kinjo ar ta Israel mbal kulatkuwaik nga madinikina. ² Kinjo mulum ta nyunu Yoel. Mambo nuje nyunu Abia. Berseba tumbranngge nale Israel mbal kulatka minnaik. ³ Kulatka minnaik ta nale mam nakile tuku wam ta dubi ndanaik. Nale ndametinj tuku ndo wamdus njak. Nale pasa tugusemba pileninmba kanjer ndaka ande ndametinj nale nikuwa ta pasa mbolngge te-ti ndawanu.

⁴ Kile Israel mbal tuku gabat sugo sugo njakmba mangurkam Samuel sota Rama kinaig sulumba ⁵ Samuel sanaig: Ne isa. Ne buk saibo pilit ta ne tuku kinjo ar ta nale ne manjau kina tanjamba ke ndakade. Ta tuku ne gabat sungo ande madiwa le sine kulatkuwa. Kilke afu minig tanjamba nga Samuel sanaig.

⁶ Nane gabat sungo madiwam tuku sakinaig ta Samuel nu pasa ta tuku gare ndana le nu Sunjo yabanmba kusnana. ⁷ Kusnana le Sunjo nu ndek sana: Tanjo pino nane ame manjau ne ndonj sakuwaig ndeta ne ismba dubiwe ninnga. Nane ne pitai ndanade. Kuga. Ye nane tuku Sunjo mine ndaki nga nane ye pitaiyade. ⁸ Ye o buk nane Isipngge kilmba te prowen ta nane ye ngumneyumba mbara afu tuku nyu kile-dunje likinaig. Nane mara mindek ye mbolngge kade ta kile ne mbolngge mata kade. ⁹ Ta tuku ne nane tuku minje dubiwa sulumba rironj pasa sanihmba gabat sungo nu ndanndanmba nane kulatkamnggat ta biteknnga saningga le iswaig nga Samuel sana.

¹⁰ Pasa njakmba Sunjongge Samuel sana ta nu suk ka tanjo pino gabat sungo madiwam sakinaig ta saningina sulumba ¹¹ sakina: Ye kile gabat sungo tuku piro manjau tugu bitengi le tane isap. Gabat sungo ta nu tenenmba kamnggat. Nu tane tuku kinjo afu kilwa le nu tuku kame mbal tanjan minamnggaig. Kame ait mbolngge nane afu karis mbolngge pinderkuwaig le afu hos mbolngge pinderkamnggaig. Nu tumbran inum kambim bafuwa ta nu karis mbolngge minyokuwa le nane afu nu mindemba pinderka ambonga kanngaig. ¹² Nunje nane afu kame gabat minam tuku madiningamnggat. Afu kame tanjo 1,000 kulatkuwaig le afu kame tanjo 50 kulatkamnggaig. Tane tuku kinjo kame afu nu tuku piro mbolngge kilke pikmba nyamaganj ngukuwaig le afu nyamaganj magekuwaig le kilamnggaig. Afu nu tuku kame aganj ndende wakeikuwaig le afu karis tuku aganj ndende wakeikamnggaig. ¹³ Tane tuku kulim kame afu nu tuku gurej aganj ndende mundur mayenu njak ta wakeikuwaig le afu nu tuku paguwaig le afu nu tuku bret pasokamnggaig. ¹⁴ Nu tane tuku nyamaganj piro, grep piro magenu, olif piro magenu ta njakmba yaika kilmba nuje gabat sugo sugo ninngamnggat. ¹⁵ Ninnguwa sulumba tane tuku wit grep muli ta njakmba kilmba fetka 9 tane tuku kusreka ndindo nuje tumba nuje gabat kame piro tanjo kame ninngamnggat. ¹⁶ Nu tane tuku piro tanjo, piro pino, tanjo mo afu kilmba aganjmor donki magenu ta pilennga kilwa le nu tuku piroka minamnggaig. ¹⁷ Tanjamba tane tuku sipsip ta kilmba fetka 9 kusreka ndindo nuje tamnggat. Tane mata nu tuku piro tanjo tanjan minamnggaig. ¹⁸ Ait ta mbolngge tane tangine gabat sungo tangine madinaig ta tuku ndumordumorkap ta Sunjo nu tane tuku malmbi ise nda nga saningina.

¹⁹ Tanjamba saningina kande nane Samuel tuku pasa isam mbulnaig sulumba sakinaig: Kuga. Ne sine tuku gabat sungo ande madiwe singa. ²⁰ Tanjabe sulumba sine kilke tugu afu minig tanjamba minamnggig. Singine

gabat sunjonje pasa sinjmba kulatkuwa sulumba kame ait prowa le nu sine kulatka kilmba njeueu mbal ndonj kame buwamngat nginaig.

²¹ Samuel nu nane pasa njakmba sakinaig ta ismba ka Sunjo sana le ²² Sunjo ndek lafumba sana: Nanjine nzali ta dubimba gabat sunjo madiwe njnga ngina. Tanjakina le Samuel ndek Israel tanjo njakmba saninjina le sili-silimba luka nanjine tumbranj tumbranj kine likinaig.

9

Saul nu Israel mbal tuku gabat sunjo mayok kina

¹ Kis nu maror tanjo ande. Nu nyu sunjo njak Benyamin ma tugu mbolnje minna. Kis mam nuje Abiel. Wa nuje Seror. Mbuñ mbuñ nuje Bekorat. Sikar sikar nuje Afia. Tumbranj mbonj nanjine Benyamin. ² Kis tuku kinjo nuje nyunu Saul. Saul nu sanjgrinu njarosu tumail pasi maditaknu. Tanjo ande nu suk Israel njgamuknje mine ndakina. Israel njgamuknje nuje ndo kuennu.

³ Nane minnaig le ait ande Kis tuku donji afu kua ka sili-silinaig le nu ndek Saul kukulmba sana: Ne piro tanjo ande tumba tale kumba ka donji kame sotap ngina. ⁴ Tanjakina le nale tinja kinaik ka Efraim ma taknu kumam kumba wat tinja Salisa ma tugu mbol kinaik ta donji kile-sigli ndakinaik. Tanjamba nale manj tinja Salim ma tugu mbol kinaik ta mata donji kame tanje mine ndakinaig le kile nale manj tinja Benyamin tuku ma tugu mbol kinaik ta mata kile-sigli ndakinaik.

⁵ Nale donji sota sota ka Suf ma tugu mbol pronaik sulumba Saulnje piro tanjo nuje sana: Sile luka kap. Sile ngisikupe ta mam nu donji tuku idus ndamba sile tuku wamdus piti tikat nga sana. ⁶ Tanjakina le piro tanjo tanje ndek Saul sana: Yauk. Tumbranj tenje Kuate tuku piro tanjo ande nyu sunjo njak minit ta nu wam njgumnenja prowam tuku sakate ta alonu sunjo. Sile ka nu kanjgermba. Nunje donji ma ani tanje minig ta sile sasikam kumuñ inde nga sana le ⁷ Saul ndek lafumba piro tanjo nuje sana: Sile ame aganj tumba nu sota kanjik? Bret sigrikikenj ta buk kugawaig tukunu sile ame aganj nu tambimngik? Sile aganj inum nu tambim tuku mine ndakate ngina le ⁸ piro tanjo tanje manj lato Saul sana: Ye silwa ndametinj fudinndo njak. Ye ndametinj ta nu tuwi le nu sile donji ma ani tanje minig ta sasikamngat ngina.

⁹⁻¹¹ Tanjakina le Saulnje nu sana: Sile kap. Ne tuku wamdus ta mayenu njgina sulumba nale Kuate tuku piro tanjo minna tumbranj ta kinaik. Kinaik ka tumbranj ta tuku tabe ta ponja kumba minmba pino mbanzo afu kule kunyam saka ndekinaig le kile-siglikinaik. Kile-siglikinaik sulumba nane kusnaninginaik: Kagmai tanjo ta tumbranj ambenje minit e nginaik. (Ait ta mbolnje Israel mbal nane tuan tanjo kame nyu kilmba kagmai tanjo nganu. Tanjo ande nu aganj inum tuku Kuate kusnawam kambim bafumba ta nu sakanu: Sine kagmai tanjo kanjeram kab nganu).

¹² Kile pino kame tanje pasa lafumba sanikinaik: Nu ambe minit. Nu kite tumbranj ambe prowat. Tanjo pino nane binj mbol ambenje atraukamngai tukunu tale pitik mbumba kape. ¹³ Nu isukusam binj mbol ambe kakat. Tanjo pino nu tairnga minig. Nunje atrau aganj kame ta nyaro njnuba le tanjo pino wike likinaig ta pagumba nyamngai. Ta tuku tale pitik mbumba kape nginaig. ¹⁴ Tanjakinaig le Saul piro tanjo nuje ndonj mbumba kumba tumbranj ta tuku fonde malanja sinam kambim saka Samuel nu binj mbol ambe kambim bafumba kilim kina le te-silikinaik.

¹⁵ Sunjonje buk Samuel kila sana: ¹⁶ Indole ait tenjen mbolnje ye Benyamin tuku tugu mbolnje tanjo ande kukuli le ne tugum te prowamngat. Nu prowa le ne gurenj pisnewa le nunje yiye kuasmbi Israel kulatka Filistia mbal tuku wai mbolnje kile-lukamngat. Filistia mbal ta nane ye tuku kuasmbi ngaro rar pileninjmba piro karenjnu ninjmba minig le ye nane tuku malmbi iset nga Samuel sana. ¹⁷ Kile Samuel nu Saul kanjerna le Sunjo nu sana: Tanjo kubele ye ne sanen ta noten. Nunje ye tuku kuasmbi kulatkamngat ngina.

¹⁸ Kile Saul nu fonde malanja sinam kumba Samuel kanjermba kusnana: Kagmai tanjo tuku wande aninje minit ngina le ¹⁹ Samuelnje lafumba sana: Kagmai tanjo ta ye noten. Ne ambonga atraukam tuku binj mbol ambe kumba mina. Ye ne ngumnem dubinumba mbet. Ngilainje ye ne ndonj tuma isukusmba kinymba indole mafewa le ne pasa afu njak ta saka le sani le ismba kaye. ²⁰ Ne ailfu donji kame ngisikinaig ta tuku wamdus piti ndanuwa. Nane afunje buk kile-siglikinaig. Ne ise tiwa. Israel mbal nane gabat sunjo madiwam tuku nzali ta ne tuku mam nanje tuku tugu mbolnje minit ngina. ²¹ Tanjakina le Saulnje Samuel sana: Ndanjam ne tanjamba ye sayate? Ye Benyamin tuku tugu. Israel sinamnje sine tuku tugu ta fudinjo. Mam tuku ndare mata Benyamin tuku tugu mbolnje nyu kugatok nga Samuel sana.

²² Kile Samuelnje Saul le piro tanjo nunje kilmba wandek sinam kina sulumba tanjo 30 buk promba minyok minnaig ta nane tumailamnje kile-minyokina. ²³ Tanjana sulumba Samuel nu pagu tanjo ta sana: Ye ne aganjmor ndemnu tinmba sanit le palet ta tumba prowa ngina le ²⁴ pagu tanjo ta nu aganjmor wainu ndem mayenu njak ta tumba promba Saul tuna. Tuna le Samuel ndek nu sana: Ye tanjo kame tuma isukusam tuku saninjen le nanenje ne tuku ndem ande pilnaig le yenje tumba kulatka minet te kile tumba nya ngina. Tanjakina le Saul nu ait ta mbolnje Samuel nane ndonj tuma isukusnaig. ²⁵ Isukuse denjpurmba nale atraukam tuku binj ta kusremba ndek tumbranj kinaig sulumba wande ponja funu mbol tanje minyoka pasatinaik.

²⁶ Pasate denjpurmba Saul nu wande funu mbol tanje kinyna. Kinymba mafena le maratukuk tinga Samuel nu Saul wika sana: Tinga ndeka le ye ne mindenumba kumba ka ndinnje mbilni le kaye ngina le Saul ndek tinga ibenjmba Samuel ndonj wande kusremba kilim ka Saul tuku piro tanjo ta ndonj ndin dubimba kinaig. ²⁷ Nane kinaig ka tumbranj makembi tanje Samuel nu Saul sana: Piro tanjo nanje sawa le ambonga kumba minwa le ye Kuatenje pasa afu sayina ta ne sanamngit ngina.

10

¹ Piro tanjo ta nale kusreka kina le Samuel ndek olif kule botol njak ta tumba Saul tuku gabat mbolnje kutumba Saul mumuna sulumba sana: Ne Sunjonje nunje kuasmbi Israel mbal kulatkam tuku madinina. ² Kile ne ye kusreyumba kaye ka Benyamin ma tugu Selsa tumbrannje Rahel tuku kumunu tugum tanje tanjo armba kile-siglika le nalenje ne tenjenmba sanamngaik: Donji kame ngisikinaig le ne sota likate ta buk kile-siglikinaig le mam nanje kile donji tuku wamdus piti ndamba nu manje ne ngisikanu nga idusmba nu wamdus piti njak minit nga ne sanamngaik. ³ Nale tanjamba ne sanuwaik le ne nale kusreka manj kumba ka Tabor tumbranj tuku ail sunjo tugum tanje tanjo kenjmba Sunjo atraukam tuku Betel kambim bafuwaig le kile-siglikamngat. Nane tuku ande nu meme fat kenjmba kugrakuwa le ande nu bret kenjmba bagailninguwa le ande nu grep kule botol njak kurawamngat.

⁴ Nane kej tanje ne kaiye nga sanumba bret armba tinwaig le ne yaika kila.
⁵ Tanjamba ne manj kumba ka Filistia kame mbalnje baibai patike likinaig ma ta promba Kuate atraukanu tumbranj Gibea tuku fonde malanja sinam kumba tuan tanjo kuasmbi ande Sunjo tuku tabe mbol ndekuwaig le kile-siglikamngat. Tanjo afu nane tuan tanjo kuasmbi ta mindeka gita yeki yeki katnjimba kem fitke lika tambarinj katnjinguwaig le tuan tanjo kuasmbi ta Sunjo tuku Guwanje wamdus njinguwa le pasa yeki yeki kukliwamngai.
⁶ Tanjawaig le Sunjo tuku Guwa ne mbol kuwa le ne mata nane ndonj ulendika pasa yeki yeki kukliwamngat. Tanjawa sulumba ne kisemba kiteknu mayok kangat. ⁷ Ye ne sanet pasa kame te tuku alonu prowe likuwaig ta Sunjonge ne ndonj minwa le ne nu tuku minje dubimba ke ndo ka nga Saul sana sulumba
⁸ nu manj sana: Kile ne ambonja Gilgal kaye le ye ne dubinumba ta promba aganjmor afu kilmba bale farka pasoka ngamungal ulendiwam tuku aganjmor turmba atraukamngit. Ne ka Gilgalnje ye tairnja mina le kusem ndindo kuwa le ye ta prowi sulumba ne ame wam kam tuku ta ne sanamngit ngina.

⁹ Tanjakina le Saul nu pasa ta ismba nu mbilka Samuel kusremba kambim bafuna le Kuatenje nu tanjo kitek te-mayokna. Tanjana le nu kina le ki ait ndui ta mbolnje ndo Samuelnje nu manjau njakmba tuku sana ta tanjamba prowe likinaig. ¹⁰ Nale Gibea pronaik le tuan tanjo kuasmbi ande Saul tesilikinaig le Kuate tuku Guwa nu mbol kina le nu nane ndonj ulendika pasa yeki yeki sake likinaig. ¹¹ Tanjanaig le nane afu nu kila ta nane wam ta kanjermba nanjine nanjine sakinaig: i ... Kis tuku kinjo nuje si ame manjau kate ya? Nu mata tuan tanjo ande e nga saka minnaig. ¹² Tanjamba saka minnaig le tumbranj ta tuku tanjo andenje ndek sakina: Nane tuku mam kat nanjine ima? Nane mata tuan tanjo kuga ngina. (Ta tuku Israel mbal nane kile yaba pasa ande tenjemba sakade: Saul nu mata tuan tanjo ande e ngade).

¹³ Saul nu tuan tanjo kame ndonj manjau ta ke denjurna sulumba nu atraukanu tabe mbol ambe kina le ¹⁴ bab nujenje Saul piro tanjo nuje ndonj kusanikina: Tale animbi kinaik ma ma manj te prode ngina le Saulnje lafumba sana: Sile donji ngisikinaig ta sota ma ma kuga le sile Samuel kanjeram kakerj ngina. ¹⁵ Tanjakina le bab nujenje ndek kusnana: Nu tale ndanjmba satikina ngina le ¹⁶ Saul ndek lafumba bab nuje sana: Nu tenjemba sile sasikina. Naneje donji ngisikinaig ta buk kile-siglikinaig ngina nga bab nuje sana. Tanjamba sana sulumba nu Samuelnje gabat sunjo prowam tuku madina ta yabuka bab nuje sa ndana.

¹⁷ Kile Samuel nu Israel njakmba wikina le Mispa tumbranjje Sunjo am mbolnje mangurkinaig. ¹⁸ Mangurkinaig le Samuel nu nane saningina: Sine Israel mbal tuku Mbara Kuate Sunjonge tenjemba tane tuku sakate. Yenje tanjine mbuj kat tanjine Isip mbal tuku wai mbolnje kile-luka kilmba ilen. Nane ngueu mbalnje najgo siglika minnaig le yenje nane tuku muskil kile-tidjngen. ¹⁹ Ye tane tuku Mbara. Tane piro karenka piti sunjomba kanjerka minnaig le yenje tane tuku muskil kile-tidjnge tinjen ta kile tane ye pitaiyumba manj tanjine gabat sunjo ande madiwam tuku sakade. Ta tuku tane ye tuku am mbolnje tanjine tugu mbol kumba ka tumbranj mbonj nduik nduik sinamnje tingap ngina.

²⁰ Nane tanjamba tinjinaig le Samuel nu ndek tugu nduik nduik tuku tanjo wike likina le nu tuku tumailamnje tinjinaig. Tinjinaig le Sunjonge Benyamin tuku tugu ta madina. ²¹ Madina le Samuel ndek Benyamin tuku tugu sinamnje kuasmbi nduik nduik wikina le nu tuku tumailamnje

tinginaig. Tinginaig le Sunjonje Matri tuku kuasmbi madina. Matri tuku kuasmbi ta Samuel tuku tumailamnje tinginaig le Sunjonje Kis tuku kinjo nuje Saul madina. Madina le nane ndek nu sota ma ma nda te-silikinaig sulumba ²² Sunjo kusnanaig: Tanjo ta prowat e ko kuga nginaig le nu ndek lafumba saningina: Saul nu tane tuku aganj ndende patikaig ta ngamuk sinje kuirka minit ngina. ²³ Tanjaka saningina le nane pinderka ka Saul te-silika nu tumba luka pronaig le tanjo kame njakmba ndonj tingina ta nane ngamuknje nunje ndo kuennu.

²⁴ Kile Samuel nu Israel mbal njakmba saningina: Sunjonje tanjo madina ta noten. Sine ngamuknje ande nu suk mine ndakate ngina le Israel mbal njakmba wika raumba sakinaig: Ese. Sine tuku gabat sunjo tenje sine kulatka minamngat nginaig.

²⁵ Tanjakinaig le Samuelnje tanjo pino ame manjau gabat sunjo mbolnje kam tuku ko gabat sunjo tuku piro yeki yeki ta njakmba te-kilimba kuklimba saningina sulumba nu waje ande tumba pasa njakmba ta kuyarninmba tumba Sunjo tuku am mbolnje tukul ma ta mbolnje pilna. Pilna sulumba kile tanjo pino njakmba kukulningina le sili-silimba luka nanjine tumbranj tumbranj kine likinaig. ²⁶ Tanjanaig le Saul mata luka nuje tumbranj Gibeaa kina le Kuatenje kame tanjo sanjriknu afu wamdus ningina ta nane Saul midemba kinaig. ²⁷ Tanjanaig le tanjo njaigonu afu nane Saul talamba sakinaig: Tanjo tanjaj ta sine tursingam kumunj kuga ya nginaig sulumba nane Saul gare aganj mayenu inum tuwe ndakinaig. Tanjanaig le Saul nu tanjaj nga ta tuku idus ndana.

11

Saul nu Yabes mbal turka Amon mbal bale farna

¹ Tanjamba minnaig ma ma mara ande Amon mbal tuku kame gabat Nahas nu nuje kame kuasmbi kilmba promba Gilead ma tugu mbolnje Yabes tumbranj kormba kame tuku kuaneka tumbranj ulnaig. Tumbranj ulnaig le Yabes mbalnje ndek Nahas sanaig: Ne sine ndonj pasa katmba sine mapeka le minbe ta sine ne gabat sunjo madinamngig nginaig kande ² Nahas nu nane saningina: Ye tane ndonj ake pasa kate nda. Ye tane Israel mbal tuku nyu kile-ibenjka tane njakmba tuku am ndinam ta goninji sulumba tane ndonj pasa katamngit ngina. ³ Tanjakina le Yabes gabat tanjo kameenje Nahas sanaig: Tane sine kusem ndindo tairngap le sine tanjo afu kukulninje le ka Israel ma tugu njakmba mbolnje sine tursingam tuku tanjo kile-siglika kilmba prowaig. Kuga ndeta sine tane kumnemnje minbe le ne ame manjau kam tuku idusmba sakate ta ne ka nga Nahas sanaig le Nahas nu wokina.

⁴ Wokina le nane tanjo afu kukulninginaig le ka Saul tuku tumbranj Gibeaa pronaig sulumba pasa ta te-mayokmba tanjo pino njakmba kila saninginaig le nane pasa ta ismba sinanu malmbi wika raunaig. ⁵ Wika raunaig le Saul nu piro mbolnje zigna ta ismba nuje makau kulatka minna ta kusreka prona sulumba kusnangina: Nane si ame wam tuku malmbikade e ngina le nane ndek Yabes mbal tuku pasa ta nu kubeu tunaig le ⁶ Saul nu isna le Kuate tuku Guwa nu mbol prona le nu gubra kagli firka ⁷ makau pailnu armba kilmba balenikmba kat pur pur fonfonmba tanjo kame afu madininmba kile-ninmba kukulningina le kugraka Israel ma tugu njakmba mbol kumba tanjo pino njakmba tumninmba tenjenmba rironj pasa saninginaig: Tanjo ima nu Saul le Samuel dubika kame kine ndakuwa ta sinenje tanjo ta tuku makau njakmba mbolnje tenjenmba kamngig nginaig. Tanjakinaig le Sunjonje tanjo kame ta

kuru kuru serningina le nane njakmba tija manjur ma mbol prowe likinaig. ⁸ Tanjanaig le Saulnge nane njakmba Besek tumbraņge kile-manjurka burkina ta Israel tanjo 300,000 Yuda tanjo 30,000.

⁹ Kile nane pasa tumba pronaig mbal ta saninginaig: Tane luka kape sulumba Yabes tanjo kame tenenmba saningap. Indole ki mbol ka pa pakuwa ait ta mbolņe sine promba nģueu mbal pitaika tane luka kilamņigig nģinaig. Tanjakinaiig le tanjo kame ta luka Yabes kinaig sulumba nane kila saninginaig le nane ndek gare-garekinaig sulumba ¹⁰ Nahas sanaig: Indole sine kilim kab le ne nanje kuasmbi ndon sine mbolņe ame manau kam idusmba kande tane kap nģa Nahas sanaig.

¹¹ Tanjamba nane kinymba mafe ndamba minna le Saul nu tanjo fet kenja sulumba ma tugu ramba minna le nane pinder-pindermba Amon mbal tuku kame tumbraņ ta kinaig sulumba nane bale farka minnaig le ma ma ki promba sanjri tija. Tanjo ndui ndui kusrekinaiig ta nane kua ka sili-silinaig.

¹² Kile Israel mbalņe ndek Samuel sanaig: Tanjo kame buk Saul talamba sine tuku gabat sunjo mine ndakuwa nģinaig ta kilmba prowa le sine bale farniņbe nģinaig kande ¹³ Saul nu ndek saningina: Kuga. Kite Sunjo nu sine Israel mbal nģueu mbal tuku wai mbolņe kile-luka kilat tukunu sine kite tanjo ande balewe nda nģina.

¹⁴ Tanjakinai le Samuel ndek tanjo pino njakmba saningina: Sine Gilgal kab sulumba Saul maņ lato gabat sunjo prowam tuku madibe nģina le ¹⁵ nane njakmba tija Gilgal tumbraņ kinaig ka tanje Sunjo am mbolņe Saul maņ lato gabat sunjo tuku madinaig sulumba Sunjo ndon nģamuņgal ulendiwam tuku atraukinaig. Tanjamba Saul nu Israel njakmba ndon tumamba gare-gare sunjokinaig.

12

Samuel nu Israel mbal riron pasa saningina

¹ Kile Samuel ndek Israel mbal njakmba saningina: Tane ise tiwap. Tane buk wam njakmba tuku ye sayinaig ta kumumba ken sulumba tane kulatkam tuku gabat sunjo ande madiwe tija ta ² nu tane tuku kulat tanjo minamņgat. Ye buk mbanzonu minmba tane kulatka minen ta kile ye gife njakmba saibo pilet. Yiņe kiņo kame tane nģamukņe minig. ³ Ye wam ande mbaren ndeta tane kile Sunjo am mbolņe gabat sunjo nuņe madina te nale am mbolņe ye sayap. Ye tanjo ande tuku makau ko donki ake yaiwen e? Ko ye tanjo ande yabri-yabrimba aģaņ inum yaimba ten e? Ko ye tanjo ande nģayo siliwen e? Ko ye tanjo andenģe kigayena le nu tumba pasa mbolņe te-ti ndawen e? Ye wam ande tanjamba ken ndeta ye wam ta lafumba te-tiwamņgit nģa saningina.

⁴ Tanjaka saningina le tango pinonģe ndek lafumba sanaig: Kuga. Ne sine tuku ande yabrimba aģaņ inum ake yai ndana. Ne tango ande nģayo sili ndana. Ne tanjo ande yabrimba ndametija ake te ndakina nģinaig le ⁵ Samuelņe nane saningina: Tane ye tuku mbar ande kanģer ndawanu nģade ta kile Sunjo nuņe gabat sunjo madina te nale tane tuku pasa isaik nģina le nane lafumba sakinaig: Ta son. Sunjo nu sine tuku pasa isat nģinaig.

⁶ Kile Samuel maņ pasa lato saningina: O buk Sunģonge Moses le Aron madinikmba mbuņ kat tangine Isip kilke mbolņe kilmba te prona. ⁷ Ta tuku kile tane Sunjo am mbolņe tija le ye tane pasa mbolņe patiki sulumba Sunģonģe wam magenu tane mbolņe tanģine mbuņ kame mbolņe

ke likina ta te-mayokmba satingi le isap. ⁸ O buk Yakob nuŋe gageu kame ndoŋ Isip kilke mbolŋge minnaig ma ma nuŋe ndare kame Sunŋoŋge nane turkuwa ŋga sarsarmba minnaig le Sunŋoŋge Moses le Aron kukulnikina le Isipŋge mbuŋ kat tanŋine kilmba promba kilke te mbol pronaig. ⁹ Tanŋamba nane nanŋine Mbara Sunŋo ŋgumnewanu le nuŋge nane kilmba Hasornu kame gabat sunŋo Sisera, Filistia mbal, Moabnu gabat sunŋo nane tuku wai mbolŋge patikanu le nane ndoŋ kame bumba nane bale faranu. ¹⁰ Tanŋawanu le nane Sunŋoŋge turkuwa ŋga yabanŋmba sakanu: O Sunŋo, sine unekigeŋ sulumba ne ŋgumnenumba Baal le Astarte kanunu mbariŋningigeŋ ta kile ne sine ŋgueu mbal tuku wai mbolŋge kile-luka kila le sine ne mbariŋnumba ne tuku miŋge kumnemŋge minamŋgig ŋganu le ¹¹ Sunŋo nu nane tuku wi ta ismba Yerubaa* Barak Yefta Samuel nane nduik nduik ka kukulninganu le promba ŋgueu mbal tuku wai mbolŋge kile-luka kilanu tukunu tane Israel mbal mine mayenaig.

¹² Tanŋamba minnaig le Amon mbal tuku gabat sunŋo Nahas kame tuku prona le tane tanŋine Mbara Sunŋoŋge tane kulat ndakuwa ŋga teŋenmba ye sayinaig. Ne sine tuku gabat sunŋo ande madiwe siŋga ŋga sayinaig. ¹³ Tane gabat sunŋo tam tuku wamdus sunŋo ŋak minnaig le Sunŋoŋge tane tuku madiwe tiŋgina ta minit noten. ¹⁴ Tane Sunŋo tuku miŋge kumnem kape sulumba nu mbariŋmba nu tuku pasa ismba kumu-kumuwap sulumba tane tanŋine gabat sunŋo ndoŋ tanŋine Mbara Sunŋo ndo dubimba minap. ¹⁵ Tane Sunŋo tuku pasa isam mbulmba nu tuku miŋge ŋgurap ta Sunŋo nu buk mbuŋ kat tanŋine piti niŋgina tanŋamba ndo tiŋgamŋgat.

¹⁶ Kile tane tiŋga minap le Sunŋoŋge maŋau ande kuwa le tane kaŋgerap. ¹⁷ Kile ki mara ma kareŋganu ait ta ye kile Sunŋo yabanŋi le nuŋge gau pilwa le kuaila puluka sawe piyamŋgat. Tanŋawa le tane wam ta kaŋgermba tanŋine mbarkinaig sulumba gabat sunŋo ande madiwe tiŋguwa ŋga Sunŋo kusnanaig ta tane katesewamŋgaig ŋga saniŋgina.

¹⁸ Tanŋakina sulumba Samuel nu Sunŋo wika yabanŋa le ait ndui ta mbolŋge Sunŋoŋge kuaila pilna le ma fuduka sawe piyna le nane wam ta kaŋgermba Sunŋo le Samuel tuku kuru-kuruka ¹⁹ tanŋo pino ŋakmba Samuel sanaig: O tanŋo sunŋo, nenŋe nane Mbara Sunŋo sawa le sine mapekuwa le kume ndakube. Sine nane maŋau sunŋomba kigeŋ ta kile sine maŋ lato mbarmba gabat sunŋo ande tam tuku sakigeŋ ŋginaig.

²⁰ Tanŋakinaig le Samuel nu lafumba saniŋgina: Tane kuru kuru ndakap. Tane siŋka maŋau ŋaigonu ke likinaig ta kile tane Sunŋo kumnemŋge minmba nu ndo dubimba nu tuku piro ndo kap sulumba ²¹ yabri mbara kame dubi ndakap. Nanenŋe tane turke nda. Nane ake aganŋ ndo. ²² Sunŋo nuŋe miroŋ tane nuŋe kuasmbi ŋga maditiŋgina tukunu nu nuŋe nyu sunŋokuwa ŋga idusmba nu tane nane pitaike nda.

²³ Yenŋe mara mindek tane tuku ŋga Sunŋo yabanŋmba minet. Ye siŋka maŋau ta kusrewe nda. Ye kusrewi ta ye Sunŋo am mbolŋge unekamŋgit. Ye tane maŋau mayenu tiŋreknu dubiwam tuku wam pagutiŋgamŋgit. ²⁴ Tane Sunŋo tuku miŋge kumnem kape sulumba wamdus ndindo tumba nu tuku ndo piroka minap. Sunŋoŋge tane turkam tuku wam ke likina ta tane ŋakmba kila. ²⁵ Tane maŋ lato mbar maŋau ke likap ta Sunŋoŋge tane tanŋine gabat turmba ŋaigo siglikamŋgat ŋga saniŋgina.

* **12:11:** Yerubaa tuku mape nyu ande Gideon

13

Israel nane Filistia mbal ndonj kame bunaig

¹ Saul nu gabat sunjo minmba Israel mbal kulatkina le ma ma yar armba kinaig. ² Tanjamba kile nu Israel tuku tanjo pilinga 3,000 madiningina sulumba afu ta njakmba kukulningina le luka nangine tumbran tumbran kine likinaig. Tanjanaig le nu tanjo 3,000 ta sinamnge tanjo 1,000 paplamba kukulningina le kinjo nuje Yonatan ndonj kinaig ka Benyamin ma tugu Gibeat tumbranngge minnaig le nuje kame tanjo 2,000 ta kilmba ka Betel ma taknu Mikmas tumbranngge nane ndonj minna.

³ Tanjamba minnaig ma ma Yonatan nu tinja nuje kame mbal ndonj kina ka Gebange nane Filistia tuku kame kuasmbi ta ndonj kame bumba nane bale farkina. Bale farkina le Filistia mbal afu nane wam ta isnaig. Tanjanaig le Saul nu Hibru mbal njakmba nane pasa ta iswaig nga tanjo afu kukulningina le Israel ma tugu njakmba mbol kumba tabil fitke lika ⁴ Israel mbal tenenmba saninginaig: Gabat sunjo Saulngge nane Filistia tuku kame kuasmbi ande bale far suluna le kile Filistia mbal nane sine tuku kagli firka gubra tormba minig tukunu tane njakmba Saul sota Gilgal kape nginaig le nane kinaig.

⁵ Filistia mbal nane Israel mbal ndonj kame buwam saka kame kuasmbi sunjomba kile-manjurkinaig. Nane kame tuku karis 3,000 kuanekinaig sulumba tanjo hos mbolngge minyokanu ta 6,000 manjurkinaig. Nane tuku kame tanjo sunjomba pialngge fulbul minig tanjan burnu kumunj kuga. Kame kuasmbi ta njakmba kinaig ka Bet-Awen ki prote kumam tanje Mikmasngge kame tuku kuaneka tumbranj ulnaig.

⁶ Nane tumbranj ulnaig le Israel tanjo kame nane Filistia tuku kame kuasmbi ta kanjerka nane kuru-kuruka sine bale far suluwamnggaig nga ka ndame sugo sugo kumnenu kilke burok sikar burok kule nguruj sinamngge kuirke likinaig. ⁷ Tanjanaig le afu nane Yordan kule pakarka Gad le Gilead tuku ma tugu mbol kinaig. Tanjo kuasmbi Saul ndonj Gilgalngge minnaig ta nane mata kuru-kuruka tanje minnaig.

⁸ Saul nu Samuelngge ait tuna ta kumumba kusem ndindo Gilgalngge nu minde minna. Minde ma ma kuga le tanjo afu buk Saul kusremba sili-silinaig le ⁹ Saul ndek nane afu saningina: Tane aganjmor pambi pasokam le uge suglukam tuku ta kilmba ngamungal ulendiwam tuku atrau aganj ta turmba kilmba ye tugum te prowap ngina le nane kilmba nu tugum kinaig. Tanjanaig le nu aganjmor kame ta kilmba baleninjmba atrauka pambi pasokina le ugnaig.

¹⁰ Uge suglukinaig le kile Samuel prona. Nu prona le Saul ndek nu kanjeram kilim kina le ¹¹ Samuelngge nu sana: Ne ame manjau kat ngina le nu lafumba sana: Ne ye ait sina ta tair minit ta ne pro ndamba minat le tanjo afu buk ye kusreyumba sili-siliwaig le ye Filistia kame kuasmbi Mikmasngge manjurkaig ta kanjerkit sulumba ¹² ye idusit: Ye Sunjongge sinzanyam tuku manjau ande ke ndaki le nane Filistia mbalngge pro sine ndonj kame bubekaig nga idusmba ye dirnanga atraukit nga sana.

¹³ Tanjaka sana le Samuel ndek nu sana: Ne nginngan manjau kat ngina. Ne nane Mbara Sunjo ne pasa sanina ta dubi ndawat. Ne nu tuku minje dubiwat kande ne nane ndare ndonj Israel mbal kulatka minmba minig kande. ¹⁴ Ne Sunjo tuku minje ngurat tukunu ne Israel tuku gabat sunjo mine kuene nda. Tanjo ande kise Sunjo ndonj wamdus ulendi njak Sunjongge te-silika madiwa le nunje Israel mbal tuku gabat sunjo minamngat nga Saul sana.

¹⁵ Samuel nu pasate suluna sulumba nu tin̄ga Gilgal kusremba Benyamin ma tugu Gibeā kina le Saul nu tin̄ga nūḡe kame mbal nu ndoḡ minnaig ta burkina ta taḡo 600.

¹⁶ Saul le kiḡo nūḡe Yonatan nakile kame kuasmbi ndoḡ Benyamin ma tugu Gebaḡe minnaig le Filistia mbal tuku kame kuasmbi ta Mikmasḡe minnaig. ¹⁷ Taḡamba minnaig sulumba Filistia mbalḡe naḡgine kuasmbi keḡmba kukulniḡginaig le kinaig sulumba ka Israel mbal tuku agaḡ ndende ḡakmba yomba kilmba kinaig. Kuasmbi ande ka Ofra tumbraḡ Sual kilke mbol kinaig le ¹⁸ kuasmbi ande ka Bet-Horon kinaig le kuasmbi ande ka Seboim ma gutoḡ patumba ma baknu ta tugum kinaig.

¹⁹ Ait ta mbolḡe Israel ma tugu ḡakmba mbolḡe taḡo afu ainmbi kame agaḡ wakeikinaig ta mine ndakinaig. Ta ndaḡam? Nane Filistia mbalḡe nane Hibru mbal kame baḡi mbanduwaḡ wakeikam tuku piro ta peuniḡginaig le ²⁰ Israel mbal ḡakmba nane Filistia mbal tugum kumba ain kilke pikam tuku pik sapor sarip agaḡ ndende kame ta ḡakmba Filistia mbal niḡganu le rurke likanu. ²¹ Rurke likanu le nane Israel mbalḡe ndametiḡ suḡgokanumbi piyaniḡmba yaika kilanu. ²² Ta tuku kame ait mbolḡe nane Israel tuku kame kuasmbi ḡakmba kame baḡi le mbanduwaḡ kugatok. Saul le kiḡo nūḡe Yonatanḡe ndo kame agaḡ ndende ta ḡak minnaik.

Yonatanḡe Filistia afu bale farna

²³ Kile nane Filistia mbalḡe kame kuasmbi ande kukulnaig le ka Mikmas kumba ma tabe ḡak mbol taḡe.

14

¹ Minnaig le ait ande Saul kiḡo nūḡe Yonatan ndek taḡo mo nu tuku kame agaḡ kugrakanu ta sana: Sile kumba ka Filistia kame kuasmbi ndin kulatkade ambe kap ḡgina. Taḡakina le nu mam nūḡe Saul kila sa ndana.

² Saul nu Gibeā patumba Mikronḡe ail suḡgo ande kumnemḡe minyok minna le kame taḡo 600 nu ndoḡ minnaig. ³ Ahia nu pris tuku tawi ta tin̄mba nane ndoḡ minna. (Ahia mam nūḡe Ahitub. Ahitub mambo nūḡe Ikabod. Nale Pineas tuku kiḡo kat nūḡe. Pineas mam nūḡe Elai. Elai nu buk Silo tumbraḡḡe pris minna). Saul tuku kuasmbi nane Yonatan kina ta katese ndanaig.

⁴⁻⁵ Kile Yonatan nu tabe fumbe armba ta ḡgamu ḡgamu ndin kina ta dubimba nane Filistia kame kuasmbi sota kambim bafuna. Ndin make inumḡe tabe fumbe ta nyunu Boses ta Mikmas tumbraḡ kumamḡe minna. Make inumḡe fumbenu ta nyunu Sene ta Geba tumbraḡ kumamḡe minna.

⁶ Kile Yonatan nu taḡo mo nu tuku kame agaḡ kugrakina ta sana: Sile Filistia kame kuasmbi ḡgaro nda pikanu ndin kulatkade ambe kap. Taḡape le Suḡgoḡe sile sinzaḡsikuwa le nane bale faramḡgik inde. Suḡgo nu kame kuasmbi suḡgokanu sinzaḡe le ḡgueu mbal bale farde taḡamba ndo nu taḡo ndindo armba mata sinzaḡnikuwa le ḡgueu mbal bale faramḡgaik ḡga sana le ⁷ nu tuku kame agaḡ kugrakanu taḡo taḡe lafumba sakina: Ta maye. Ne ame maḡau kam bafuwa ta ye ne turnamḡgit ḡgina le ⁸ Yonatanḡe nu sana: Sile kilim si ta kap le nane sile kaḡgerkuwaig. ⁹ Taḡawaig sulumba nane sile sota ndekam sakuwaig ndeta sile taḡe ndo tin̄ga nane sota nda mbumba kap. ¹⁰ Ko nane sakuwaig: Tale mbape o ḡguwaig ndeta sile katesewamḡgik Suḡgo nu nane kilmba sile tuku wai mbolḡe patinunḡat ḡga idusmba sile mbumba nane sota kap ḡgina.

¹¹ Kile nale arɲeɲ bitek kilim ka tiŋginaik le nane Filistia mbal nale kaŋgerka sakinaig: Ai si. Hibru mbal afu burok sinamɲe kuirkinaig tuku prode si ŋginaig sulumba ¹² Filistia kame kuasmbi taŋge nale wika sanikinaig: Tale te mbape le sine tale maɲau tumtikbe o ŋginaig. Taɲakinaig le Yonatan nu taŋgo mo ta sana: Sunɲoŋge Filistia mbal si kilmba sine Israel tuku wai mbolɲe patikat tukunu ne ye ŋgumnem dubiya ŋgina sulumba ¹³ Yonatan nu rabmba ndame poŋga mbumba kina le taŋgo mo ta nu ŋgumnem dubina. Taɲamba Yonatanɲe Filistia mbal ta kat patika panke likina le kilke mbolɲe ndekinaig le taŋgo mo taŋge nane kame bagimbi pike patikina le kumnaig.

¹⁴ Ki ait ta mbolɲe Yonatan nu kame tugu pilmba taŋgo mo ta ndoɲ ma ŋai fudiɲdo ta mbolɲe kame taŋgo 20 taɲamba bale farkinaik le kumnaig. ¹⁵ Taɲanaig le Filistia mbal afu kame mbal tuku tumbraɲɲe minnaig afu tumbraɲ tumbraɲɲe minnaig afu ndin kulatka minnaig afu Israel mbal tuku agaɲ ndende kuayarka yomba kilmba kinaig ta nane ŋakmba Kuateɲge kuru kuru pileniŋgina. Taɲana le mumni promba kilke piririna le nane ŋakmba kua ka sili-silinaig.

¹⁶ Kile Saul tuku kame mbal Gibea tumbraɲ Benyamin ma tugu kulatka minnaig ta nane mambilnaig kande Filistia kame kuasmbi nane tumbraɲ kusre pilmba pinder-pindermba pupak tinaig le kaŋgerkinaig sulumba ¹⁷ Saulɲe kame taŋgo nu ndoɲ minnaig ta saniŋgina: Kame taŋgo burkap sulumba ima teŋge mine ndakate ta katesewap ŋgina. Taɲakina le nane burkinaig ta Yonatan le taŋgo mo nu tuku kame agaɲ kugrakanu ta nale ndo mine ndakinaik.

¹⁸ Ait ta mbolɲe Kuate tuku tukul bokis ta Israel mbal tugumɲe minna tukunu Saul nu pris Ahia sana: Tukul bokis tumba yale ŋgina. ¹⁹ Saul nu pris ndoɲ pasata minnaik le Filistia mbal naŋgine kame tumbraɲ taŋge taŋgo ŋginiŋgankanu sukmba wika raumba minnaig le Saulɲe ismba pris ta sana: Taɲaig le tukul bokis ta kusrewa ŋgina.

²⁰ Taɲakina sulumba Saul nuɲe kame kuasmbi ta ndoɲ Filistia mbal tuku kame tumbraɲ kinaig kande nane Filistia mbal ŋginiŋganka naŋgine naŋgine muɲgu bale-baleka minnaig le kaŋgerkinaig. ²¹ Taɲanaig le Hibru mbal afu o buk nane Filistia mbal ndoɲ minnaig sulumba naŋgine kame kuasmbi sinamɲe minnaig ta nane kile luka Saul le Yonatan ndoɲ ulendika naŋgine mbal Israel turka kame bunaig le ²² Israel mbal afu nane Efraim ma tabe mbol taŋge kuirke likinaig ta nane Filistia mbal kua kinaig pasa ta ismba nane mata promba Saul le Yonatan turnikmba nane Filistia mbal kilmba yokerka ²³ kame bumba kinaig ka Bet-Awen tumbraɲɲe lukinaig. Taɲanaig le ki ait ta mbolɲe Sunɲoŋge Israel mbal sinzaɲniɲmba nane Filistia mbal tuku wai mbolɲe kile-luka kilna.

²⁴ Ki ait ndui ta mbolɲe ndo Saul nu pasa saɲgrinu Israel mbal saniɲmba sakina: Kile ye yiɲe ŋgueu mbal tuku mbar lafumba nane ŋakmba bale farkamɲgit tukunu tane taŋgo ŋakmba nyamagaɲ pinka minap le ki ka butuɲguwa. Taŋgo ande nyamagaɲ nyuwa ta Sunɲoŋge nu mapewe nda ŋgina le nane kame mbal ta isukuse ndaka gubak nane yokerka kinaig ka ²⁵ duɲe ande mbol promba ŋguimzaɲ kulenu ail burok sinamɲe bulmba kutuka minnaig le kaŋgerkinaig ta ²⁶ taŋgo andeɲge tumba nye ndakina. Ta ndaɲam? Nane Saulɲe peu pasa saɲgrinu pilna le nane ta tuku kuru-kuruka nye ndakinaig.

²⁷ Yonatan nge ndo mam nuje pasa sakina ta ise ndakina tukunu nu ndum-ndum biyna tamba nguimzaj tenu dauk tumba nyina sulumba nu gubanu am kuilkuilna ta ngarosu man sanjri tina. ²⁸ Tanjana le tanjo andenje ndek Yonatan sana: Mam nanenje sine nyamagan pinkam tuku pasa sanjrinu sasiŋmba sakat. Tanjo ande kite nyamagan pin ndaka nyuwa ta Sunjonne nu mapewe nda nga sakat tukunu sine njakmba gubanu bakleleg nga sana le ²⁹ Yonatan nge tanjo ta sana: Mam tuku pasa tanje sine njakmba njaigo siglikate. Ye nguimzaj kulenu fudinmba nyit tukunu ye man sanjri tinjet. ³⁰ Sine ngueu mbal tuku nyamagan kilig ta nyumba sanjri tig kande sine Filistia mbal bale far suluwig kande. Sine sanjri kugawaig tukunu sine Filistia sunjomba bale far ndaningig ngina.

³¹ Ait ta mbolnje nane Filistia mbal ndonj Mikmas tumbra nge tugu pilmba kame bumba kinaig ka Azalon tumbra nge tinjinaig. Tanjanaig sulumba nane Israel mbal gubanu baklelnaig sulumba ³² ngueu mbal tuku aganjmor kame kilmba pre pre bale farka pasoka ndare njak njak nyinaig le ³³ tanjo kame afunje kinaig ka Saul sanaig: Gabat sunjo, nane kame mbal Sunjo am mbolnje unekumba nane ndem ndare njak nyumba minig nginaig le Saul ndek sakina: Tane sonndo mbaraig. Tane kape ka ndame sunjo ande mbari-mbarimba tumba ye tugum te prowap ngina sulumba ³⁴ man lato sanjgina: Tane kape ka kame mbal ngamuk nge aganjmor nduik nduik kilmba te promba ndame te mbolnje bale farmba pagumba nyam tuku nga nane saningap. Nane Sunjo am mbolnje unekumba ndem ndare njak nda nyuwaig nga saningap ngina le nane furir ta mbolnje ndo aganjmor nduik nduik kilmba promba ma ta mbolnje bale farmba kuapika nyinaig. ³⁵ Tanjanaig le Saul nge ndame turanja Sunjo atraukam tuku pa lanlan ande wakeina. Saul nu buk atraukam tuku pa lanlan ande wakei ndana ta kile nu tugu pilmba wakeina.

³⁶ Kile Saul nu nuje kame tanjo sanjgina: Furir te mbolnje ndo sine kab sulumba Filistia mbal yokerka bale far sulube le ma purfewa le sine nane tuku aganj ndende kat nanjine kilbe ngina le nane sakinaig: Ta maye. Sine tanjabe nginaig kande pris ta sakina: Tane yauk. Sine Kuate kusnabe sulumba ngina. ³⁷ Tanjakina le Saul nge Kuate kusnamba sakina: Sine kumba Filistia mbal yokerkuba ta ne sine sinzanjmba nane kilmba sine wai mbolnje patikamngat e ngina kande Sunjo nu ait ta mbolnje Saul tuku pasa lafu ndana.

³⁸ Tanjana le Saul ndek Israel mage mage sanjgina: Tane yalpe le sine imanje mbarat le Sunjo nu sine tuku pasa lafu ndawat ta sota te-silikube ngina. ³⁹ Tanjamba nu man sakina: Sunjo abo tugu njak nu mara mindek sine Israel mbal sinzanjngit ta ye nu tuku nyu mbolnje sinjka sakat. Tanjo ima nu mbar te kat ta nu kumamngat. Ye tuku kinjo Yonatan nu mata kumamngat ngina le tanjo andenje nu tuku pasa ta lafu ndana.

⁴⁰ Kile Saul nu Israel mbal njakmba sanjgina: Tane njakmba kape ka si tanje tinjap le sile Yonatan ndonj te tanje minamngik ngina le nane sakinaig: Ta maye. Sine tanjabe nginaig. ⁴¹ Nane tinjinaig le Saul nge Sunjo kusnamba sakina: O sine Israel mbal tuku Mbara Sunjo, imanje mbar te kat ta temayokmba saya le isi ngina. Tanjakina le pris ta nuje tukul ndamembi wam katesemba sakina: Mbar te tanjo pino mbolnje kuga. Nenje kinjo naje Yonatan ndonj mbar te kaik ngina le ⁴² Saul ndek sakina: Ne man wam katesewa sulumba yenje ko Yonatan nge mbarat ndeta saka le isbe ngina le nu man lato tukul ndamembi wam katesena le Yonatan tuku nyu mayok kina.

⁴³ Tanjana le Saul ndek Yonatan kusnana: Ne ame manjau kat ta ye saya le isi ngina le Yonatan lafumba sana: Yenge ndumndummbi nguimzan fudinmba dauk tumba nyit tukunu ne ye baleya le kumi ta maye ngina le ⁴⁴ Saul nu sana: Au. Kiŋo ne kumamngat. Ye siŋka saket. Ye ne bale ndani ta Kuatenge ye mapeye nda ngina kande ⁴⁵ tanjo kameŋge Saul peumba sanaig: Kuga. Yonatanŋe sine Israel mbal kile-ŋgumnemka nu ambonja kame sunjo ta mbol ket le sine Filistia mbal bale farkig. Nu Kuatenge sinzanat le nu manjau tanjamba kat tukunu sine Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolŋge son pasa sakeg ta ne nu mbolŋge manjau ande ke ndaka nga peunaig le nu Yonatan bale ndana.

⁴⁶ Kile Saul nuŋe kame kuasmbi ndonj Filistia mbal yokerkainig ta kusreka lukinaig le nane Filistia mbal ta luka nanjine tumbranj kinaig.

⁴⁷ Saul nu Israel mbal tuku gabat sunjo minna sulumba nuŋe kame kuasmbi kilmba Israel mbal tuku ngueu mbal ma njakmba mbolŋge mine likinaig ta ndonj kame bumba Moab mbal Amon mbal Edom mbal Filistia mbal Soba tuku gabat sugo sugo nane njakmba kile-ibenka bale farninjanig.

⁴⁸ Tanjanaig sulumba nu kame kuasmbi sunjokanu kile-manjurka nane sanjri tinja kame bumba Amalek mbal mata bale farnaig sulumba kuasmbi afu Israel kilke mbolŋge aganj ndende kuayarmba lika minnaig ta pitaikinaig le nane manj luka Israel kilke mbol pro ndanaig.

⁴⁹ Saul tuku kiŋo kat nuŋe keŋmba ta nyu nanjine Yonatan Iswi Malkisua. Kulim nuŋe mulum ta nyunu Merab. Mambo nuŋe nyunu Mikal.

⁵⁰ Saul piyo nuŋe nyunu Ahinoam. Ahinoam mam nuŋe nyunu Ahimas. Saul bab nuŋe tuku kiŋo nuŋe Abner nu Saul tuku kame gabat minna. ⁵¹ Saul mam nuŋe Kis. Kis le Ner nale Abiel tuku kiŋo kame.

⁵² Saul nu gabat sunjo minna ta nu tuku kame kuasmbi ta nane sanjrimba Filistia mbal ndonj kame buwanu. Tanjawanu le nu Israel tanjo sanjriknu kame tuku kuru kuru ndakanu ta njakmba kilmba nuŋe kame kuasmbi tuku madininjanu.

15

Israel nane Amalek mbal ndonj kame bunaig

¹ Ait ande Samuel nu Saul sana: Ye o buk Sunjonje kukulyina le ne gurenj pisnenen le kile ne Israel mbal kulatkate tukunu ne Sunjo Sanjri Njajo tuku pasa te isa. ² O buk Israel mbal nane Isip kilke kusremba ilmba minnaig le Amalek mbal pro nane ndonj kame tinjanig.* Kile Sunjonje manjau ta lafumba Amalek mbal pa ningamngat. ³ Ne nanje kame mbal kilmba kape sulumba Amalek mbal mape ndaninmba nane tuku aganj ndende njakmba njajo siglikap. Tanjo pino, kiŋo kame, kiŋo dabronu ta njakmba bale farkap sulumba makau sipsip kamel donki aganjmor ta njakmba turmba bale farninjanig nga Saul sana.

⁴ Tanjakina le Saul ndek nuŋe kame mbal ta njakmba Telem tumbranjŋge kile-manjurka ulendimba burkina ta Israel tuku kame tanjo 200,000 Yuda tuku kame tanjo 10,000. ⁵ Burke denpurmba kile Saul ndek kame kuasmbi ta kilmba kinaig ka Amalek mbal tuku tumbranj sunjo ma gutonj tanje kame tuku kuaneka minnaig.

* **15:2:** Wam kube ta Kisim Bek 17.8-14 mbolŋge minit

⁶ Kame tuku kuaneka minnaig sulumba Saul ndek Ken mbal tuku pasa pilmba sakina: Tane Amalek mbal ndonj ulendika mine ndakap. Tane nane kusreka kua kape. Sine nane ndonj kame bumba tane turmba bale farbekig. Tane tuku wa kat tanjine o buk sine tuku wa mbunj kame Isip kusremba ilmba minnaig le sinzanjninginaig tukunu ye tane mapekam iduste njina. Tanjaka saninjina le nane Ken mbal njakmba Amalek mbal kusreka kua ka kinaig. ⁷ Kua ka kinaig le kile Saul nu nuje kame mbal ndonj Awilanje Amalek mbal ndonj kame bumba nane yokerka bale farmba ka ka Isip kilke ki prote kumamnje Sur ma tugu mbol pronaig. ⁸ Promba Amalek tanjo pino njakmba bale far sulumba nanjine gabat sunjo Agag mapemba bale ndanaig. ⁹ Tanjamba nane aganjmor njaignu ta njakmba bale farka makau sipsip fatnu mage mage ta njakmba bale far ndanaig. Nane aganjmor magenu ta njakmba kusreke likinaig.

Sungonge Saul pitaina

¹⁰ Tanjanaig le Sunjo nu ndek Samuel sana: ¹¹ Osese. Yenje Saul madimba gabat sunjo pilen ta nu ye ngumneyumba ye tuku minje ngurat tukunu ye nu tuku gare ndayate njina le Samuel nu pasa ta ismba wamdus tatrunkina le furir ta mbolnje nu Sunjo yabanjmba minna le ka mafena.

¹² Mafena le maratukuk Samuel nu tinja Saul sota kina le nane afu nu sanaig: Saul nu buk Karmel kumba ka tanje nuje nyu minwa nga ndame kuen ande tumba kilke mbol te-tiwe denjpurmba nu ndo tinja Gilgal tumbran ket nga Samuel sanaig. ¹³ Tanjamba sanaig le Samuel ndek Saul dubimba kina ka nu te-silikina le Saul ndek nu sana: Sunjo nu ne nyaro tinwa. Ye Sunjo tuku minje kumu-kumuwen njina le ¹⁴ Samuel ndek nu sana: Sipsip makau zigna sunjo promba minit le iset ta aninge kilnaig e njina. ¹⁵ Tanjakina le nu lafumba sana: Ne ngumbeyu isit ta tanjo kamenje Amalek mbal tugumnje kilmba pronaig. Nane sipsip makau mage mage nanje Mbara Sunjo atraukam saka mapeka kilmba pronaig. Aganjmor afu ta njakmba bale far sulugen njina le ¹⁶ nu ndek Saul sana: Ne maninka le ye furir Sunjonge wam paguyat ta sani le ne isa njina. Tanjaka sana le Saul ndek nu sana: Saka le ye isi njina.

¹⁷ Tanjakina le Samuel nu sana: O buk ne ake tanjo nyu kugatok nga idusmba minna le Sunjonge ne Israel tugu njakmba tuku gabat sunjo madinina le kile ne minit. ¹⁸ Nunje ne Amalek mbal njaignu ta njajo siglike lika njakmba bale far suluwam tuku nga kukulnina ta ¹⁹ ne ndanjam saka nu tuku minje dubi ndana? Ne ndanjam nane tuku gabis aganj ndende magenu kile-likina? Sunjo nu ne tuku nzali kugatok nga sana. ²⁰ Tanjakina le Saul ndek pasa lafumba sakina: Kuga. Ye Sunjo tuku minje dubiwen. Sunjo nu ye kukulyina tanjamba ndo ken sulumba Amalek mbal ta njakmba bale far sulumba nanjine gabat sunjo Agag ndo biye timba tumba progerj. ²¹ Tanjo kamenje ndo nanjine nzali dubimba aganj ndende magenu aganjmor mage mage Gilgalnje nanje Mbara Sunjo atraukam tuku nga kilnaig nga Samuel sana.

²² Tanjakina le Samuel nu manj lato sana: Ne ndanjamba iduste? Sunjo nu minje dubiwanu manau sunjomba nzalite e ko nu aganjmor kilmba atraukanu manau sunjomba nzalite e nga iduste. Ne ise tiwa. Minje dubiwanu manau ta nu sunjomba nzalite. Atraukanu manau ta nu sunjomba nzali ndate. ²³ Kuate tuku minje nguranu manau ta une sunjokanu anzilan guwa wikade tanjamba. Ko ande nu Kuate idus ndamba nuje nzali ndo dubimba likate ta nu yabri

mbara dubiwanu tanjaŋ. Ne Sunjo tuku minje ngurna tukunu nu kile ne pitainuwa le Israel mbal maŋ kulatke nda nga Saul sana.

²⁴ Tanjakina le Saul ndek pasa lafumba sakina: Son. Ye mbaren. Ye Sunjo tuku minje ne tuku minje turmba nguren. Ye yinje kame kuasmbi tuku kuru-kuruka nane tuku minje dubiwe ninjen. ²⁵ Ne ye tuku une te ngilainga le ye ne ndoŋ Gilgal kumba ka tanje Sunjo mbarinji ngina kande ²⁶ Samuel ndek sana: Ye ne ndoŋ kine nda. Ne Sunjo tuku minje pitaina le nu ndek ne pitainina le Israel mbal tuku gabat sunjo mine nda nga Saul sana.

²⁷ Tanjamba Samuel nu mbilka lukam bafuna kande Saulnge nu ngaikam saka nu tuku tawi tundunnu biye ndiŋna le fetkina. ²⁸ Fetkina le Samuelnge ndek nu sana: Ne ye tuku tawi yayumba fetkat tanjamba ndo ki ait te mbolnge Sunjoŋge Israel kulatkam tuku piro ta ne yainumba tanjo ande tawet. Tanjo ta mayenu ndo ne suk kuga. ²⁹ Israel mbal tuku Mbara Mbolok ta nu yabri ndakate tuku. Nu wamdus mbil ndate tuku. Sine kilke mbolok mbal wamdus mbilmbileg tanjamba kuga nga Saul sana le ³⁰ Saul ndek sakina: Ye mbaren ta ne Israel mage mage am mbolnge ye tala ndaya. Ye ndoŋ luka kap sulumba ye ne tuku Mbara Sunjo mbarinji ngina le ³¹ Samuel ndek Saul dubimba luka kinaik. Luka Gilgal pronaik sulumba Saul nu Sunjo mbarinja.

³² Kile Samuel ndek tanjo afu kukulniŋmba saningina: Tane kape ka Amalek mbal tuku gabat sunjo Agag tumba prowap ngina le nane kinaig ka Agag tumba pronaig. Agag nu wamdus fulilka minna ta kile nu idusna ye mapeyamŋgaig nga nu wamdus bulkina kande ³³ Samuel ndek nu sana: Ne buk nanje kame bagimbi tanjo kame sunjomba bale farkina le ina nanjine kiŋo kugatok minig. Tanjamba ndo kile yenje ne baleni le ina nanje mata kiŋo kugatok minamŋgat nga Agag sana. Tanjakina sulumba Samuel ndek Agag tumba Gilgal tumbran tanje Sunjo am mbolnge balena le kumna le pike tatana. ³⁴ Tanjamba Samuel ndek tinja nuŋe tumbran Rama kina le Saul nu tinja nuŋe tumbran Gibe kina.

³⁵ Samuel nu Saul kusremba nduiye kina. Nu maŋ pro Saul kaŋger ndana sulumba nu idusmba ngamuŋgal tatruga wamdus piti ŋak minna.

Sunjo nu nuŋe miroŋ Saul madimba Israel mbal tuku gabat sunjo pilna ta kile nu Saul tuku gare ndana.

16

Samuelnge David Israel mbal tuku gabat sunjo madina

¹ Kile Sunjo nu Samuel sana: Ne mara mindek Saul tuku ngamuŋgal tatrukate. Ne wamdus piti ta ginu le kusrewamŋgat? Ye buk nu Israel mbal tuku gabat sunjo nda minwa nga pitaiwen. Kile ne sipsip naunu ande tumba olif kule tolmba tumba ka tanjo ande nyunu Yesi sota Betlehem tumbran kaye. Yenge tanjo ta tuku kiŋo ande gabat sunjo minwa nga madiwen ngina.

² Tanjakina le Samuel nu ndek sana: Ye ndanmba wam ta ki? Saul nu iswa sulumba ye baleyikat ngina le Sunjo nu lafumba sana: Ne makau fatnu ande tumba ka tenenmba nane saningina: Ye Sunjo atraukam tuku te prowet nga saningina. ³ Tanjamba Yesi tuku pasa pale le nu mata atraukam tuku ma ta mbol prowa le ye ne ndanmba kam tuku ta sanamŋgit. Yenge tanjo ande ne tumni le gabat sunjo minam tuku nga olif kulenu ta pisnewa nga Samuel sana.

⁴ Tanjaka sana le Samuel nu tinja Sunjo tuku minje dubimba Betlehem kambim saka kina le tumbran ta tuku gabat kame nane nu te-silikinaig sulumba piririmba kuru kuru mayemba nu sanaig: Ne ngamuŋgal mukuk

siŋgam prote e ŋginaig le ⁵ Samuel ndek lafumba sakina: Au. Ye Sunjo atraukam prowet. Tane mata Sunjo am mbolŋge purfeŋnu mayok kumba ye dubiyap le sine atraukam kab ŋga saniŋgina. Tanjamba Yesi nuŋe kiŋo kame ndoŋ ŋakmba purfeŋnu mayok kinaig le nu nane atraukam tuku ma mbol kambim tuku wikina le pronaig.

⁶ Nane pronaig le Samuel nu Yesi tuku kiŋo nuŋe Eliab kaŋgermba nuŋe wamdusmbi sakina: Sonndo. Tanjo Sunjoŋge madina ta prowat noten ŋgina kande ⁷ Sunjoŋge nu sana: Ne nu tuku ŋgarosu kuennu maditaknu ta kaŋgerte ta ye nu mbulit. Tanjo kameŋge ŋgarosu mbolŋge ndo pilengade ta ye tanjo tuku ŋgamuŋgal kaŋgerka pileniŋget tuku ŋgina.

⁸ Kile Yesi ndek kiŋo nuŋe Abinadab wika tumba Samuel tugum kina le Samuel nu sana: Sunjoŋge tanjo te mata madi ndana ŋgina. ⁹ Tanjakina le Yesi nu maŋ ka Sama tumba prona le Samuel nu sakina: Sunjoŋge tanjo te mata madi ndana ŋgina. ¹⁰ Tanjakina le Yesi nu nuŋe kiŋo kat nuŋe bailkamba kusrekina ta maŋ nduik nduik kilmba Samuel tugum prona le Samuel nu sana: Sunjoŋge nane te inum madi ndana ŋgina sulumba ¹¹ nu maŋ Yesi kusnana: Ne tuku kiŋo kat naŋe noten ndo e ŋgina le Yesi nu sana: Kiŋo ŋgrimbi ta nda prowat. Nu sipsip kulatnu ket ŋgina le Samuel ndek nu sana: Ne ka tanjo ande kukula le kumba ka nu tumba te prowa. Prowa le sine atraukamŋgig ŋgina. ¹² Tanjakina le Yesi nu tanjo ande kukulna le kumba ka kiŋo nuŋe ta tumba prona. Kiŋo mo ta sanŋriknu. Nuŋe ŋgarosu tumail pasi gabat waŋe amnu maditaknu.

Kile Sunjoŋge Samuel sana: Tanjo sakit ta noten. Ne olif kulenu tumba tanjo te kule pisnewa ŋgina le ¹³ Samuel ndek David tuku aba kat nuŋe tuku am mbolŋge olif kulenu ta tumba David tuku gabat mbolŋge kutuna. Tanjamba nu tiŋga luka Rama kina. Kina le Sunjo tuku Guwa ta David sanŋri pilemba nu mbolŋge minmba minna.

Sunjoŋge bukla ande kukulna le Saul ŋginŋan serna

¹⁴ Sunjo tuku Guwa o buk Saul kusrena le kile Sunjoŋge bukla ande kukulna le Saul ŋginŋan serna. ¹⁵ Tanjana le nuŋe piro tanjo kameŋge nu sanaig: O sunjo, ne isa. Bukla ande Kuateŋge kukulna le ne ŋginŋan sernate tukunu ¹⁶ ne sine pasa sasiŋga le sine tanjo ande gita kat kila ta te-silika tumba ne tugum probe le bukla ta maŋ ne ŋginŋan sernam prowa ta nuŋge gita ta katwa le ne maŋ mayekamŋgat ŋga Saul sanaig.

¹⁷ Tanjaka nu sanaig le nu piro tanjo kame ta saniŋmba sakina: Ta maye. Tane kape ka tanjo ima nu gita usre mayete ta te-silika tumba ye tugum te prowap ŋgina le ¹⁸ piro tanjo andeŋge ndek Saul sana: Ye Betlehemnu tanjo Yesi tuku kiŋo nuŋe nu gita usre tugunu ta ye nu kila. Nu kame tanjo sanŋriknu. Nu kuru kuru ndakate tuku. Nu miŋge tanjo maditaknu. Sunjo nu ndoŋ minit ŋga Saul sana le ¹⁹ nu ndek nane kukulniŋmba Yesi sota kape sulumba kiŋo nuŋe David sipsip kulatkate ta tumba prowap ŋgina le nane Yesi sota kinaig.

²⁰ Nane kinaig ka Yesi tugum pronaig le nu ndek bret afu kilmba sambe sigrika doŋki mbol pilmba grep kule aganmor ŋgaronumbi tolna ta tumba meme fatnu ande tumba David kile-tuna le kilmba Saul sota kinaig.

²¹ Kinaig ka Saul tugum pronaig le nu David kaŋgermba nzali mayena le Saul nu David madimba nuŋe kame agan dende kugraka nu dubiwam tuku piro ta nu tuna. ²² Tanjamba Saul ndek Yesi tuku pasa pilmba sakina: Ye ne tuku kiŋo te nzaliyate. Nu ye tuku piro tanjo minamŋgat ŋga sana.

²³ David nu Saul ndon minmba Kuatenge bukla kukulanu le Saul nginngan seranu ta Davidnge ndek gita katanu le bukla ta Saul kusremba kua kambinu le Saul nu man wamdus purfemba maye minanu.

17

Goliat nu kame buwam tuku Israel mbal wikina

¹ Mara ande Filistia mbal nane kame tuku kuaneka pro Yuda kilke sungo Soko tumbranngge mangurkinaig. Mangurkinaig sulumba nane ka Efes-Damimnge tumbran ulnaig. Efes-Damim ta Soko tumbran Aseka tumbran ngamu-ngamuenge minna.

² Nane tanje minnaig le Saul nu Israel tuku kame tanjo kile-manjurka kilmba ka kame tuku kuaneka Ela ma gutonngge tumbran ulnaig. ³ Filistia mbal nane tabe inumngge tinginaig le Israel mbal nane tabe inumngge tinginaig. Ma guton ta ngamuenge.

⁴ Kile kame gabat ande nyunu Goliat nu Filistia mbal tuku nyu tumba kilim ka nane Israel mbal kame tuku wikina. Goliat nu Gatnu. Nu kuen njayo mita kenmba tanjan. ⁵ Nu hat karenju kaikina ta ainmbi wakeiwanu. Ngarosu songam tuku aganj silikina ta mata ainmbi wakeiwanu ta pitinu 50 kilo tanjan. ⁶ Nu kupe songina aganj ta mbanduwan mirena ta mata ainmbi ndo wakeikanu. ⁷ Nu tuku sibugi ta sunjokanu piti njayo. Agonu ainmbi wakeiwanu ta pitinu 7 kilo tanjan. Kame tanjo andenngge Goliat tuku kandim nuje kuramba Goliat tumailamngge tingina.

⁸ Kile Goliat nu tinga Israel kame kuasmbi ta wi kuenjka saniingina: Tane ndanam kame tuku kuaneka tinga minig e? Ye Filistianu. Tane njakmba Saul tuku piro tanjo kame. Tanjine tanjo ande madiwap le pro ye ndon kame buwa o. ⁹ Nu ye te-ibenjumba baleyuwa ta sine njakmba tane tuku piro tanjo minamngig. Ko yenge nu te-ibenjumba balewi ta tane njakmba sine tuku piro tanjo minamngigaig nga wikina. ¹⁰ Tanjakina sulumba nu man lato maim maim pasa ande saniingina sulumba sakina: Tane Israel kame kuasmbi o. Tanjine kame tanjo ande madiwap le sile nu ndon kame bupe o ngina le ¹¹ Saul nu nuje kame kuasmbi ndon pasa ta ismba kuru kuru njayomba wamdus fulilka minnaig.

David nu aba kat nuje sota kame ma mbol kina

¹² David mam nuje Yesi nu Betlehemnu tanjo. Nu Efrat kumamngge Yuda ma tugu mbolngge minna. Yesi nu kinjo kame 8 njak. Saul nu gabat sungo minna ta Yesi nu buk saibo pile mayena. ¹³ Nu tuku kinjo kame kenmba ta nane Saul ndon kame mbolngge minnaig. Kinjo mulum ta nyunu Eliab. Nu dubiknu ta nyunu Abinadab. Kinjo kenju ta nyunu Sama. ¹⁴ David nu kinjo nggrimik. Nu tuku aba kat nuje ken ta ndo Saul ndon kame mbolngge minnaig. ¹⁵ David nu ait afu Saul tugumngge piroka minanu. Ait afu nu Saul kusremba ka Betlehemngge mam nuje tuku sipsip kulatka minanu.

¹⁶ Filistia tanjo ta maratukuk furiram mindek ait 40 nu pro ma kilimngge tinga kame tuku wika minmba minna. ¹⁷ Tanjamba minna le mara ande Yesi nu kinjo nuje David kukulmba sana: Ne brainj tinga wit pasokanu son njak te tumba bret 10 te turmba kilmba aba kat nanje kame mbolngge minig ta sota kaye. ¹⁸ Ne sis 10 te turmba kilmba ka nanjine kame gabat sungo ta tawe sulumba aba kat nanje kanjerka. Nane mine mayewaig kande nane tuku mindesil ande tumba luka prowa le nane mage minig ta ye kila palmbimngit.

¹⁹ Aba kat nuŋe, Saul, kame kuasmbi ŋakmba nane Ela ma gutonj tanje Filistia mbal ndonj kame bumba minig ŋga David sana.

²⁰ Kinymba mafena le maratukuk tinja David nu sipsip kilmba tango andenje kulatkuwa ŋga samba nu mam nuŋenge kukulna ta dubimba nya-maganj kilmba kina. Kina ka Israel kuasmbi kame tuku ŋgumbeyumba kine ilemba minnaig le kile-sigilikina. ²¹ Nane Israel mbal inumŋe Filistia mbal inumŋe kame tuku munju titika minnaig.

²² Minnaig le David ndek nuŋe agarj ndende ta kulat tango tugum tanje kusreka nu pinderka kame kuasmbi ta tugum kumba aba kat nuŋe kanjerka tane mage minig e ŋga kusnaniŋgina. ²³ David nu aba kat nuŋe ndonj pasatumba minna le Filistia kame gabat Gatnu tango Goliat nu manj kilim ka mayok tanje tinjumba wi kuenjka pasa mara mindek sakina tanjamba manj sakina le David nu isna.

²⁴ Nane Israel kame kuasmbi tango ta kanjermba kuru kuru mayemba kua kinaig sulumba ²⁵ nanjine nanjine sakinaig: Ai si. Tango si manj pro sine maim maim pasa sinjmba kame tuku wika minit. Tango ima nu tango si balewa le kumwa ta nu Saulŋe ndametinj sunjokanu tumba kulim nuŋe turmba tambimŋgat. Tango ta tuku tugu mata nane takis yaika kile nda ŋga saka minnaig.

²⁶ Tanjamba saka minnaig le David nu nane afu nu tugumŋe minnaig ta kusnaniŋgina: i ... Filistia tango ŋgaro nda pikanu si nu Kuate abo tugu ŋak nu tuku kame kuasmbi maim maim pasa niŋgit. Tango inumŋe Filistia tango si balewa le sine kiko patikate ta kugawa ta Saulŋe ndanjamŋgat e ŋga kusnaniŋgina le ²⁷ nane nu sanaig: Tango ima nu Filistia tango ta balewa ta nu tanjamba tanjamba kamŋgat ŋginaig.

²⁸ David nu nane ndonj pasata minna le aba nuŋe sunjo Eliab nu kanjerna sulumba ka David sawe lika sana: Ne ndanam saka pro te tanje minit? Ne tuku sipsip ma baknu mbolŋge imanje kulatkate? Ye kila. Ne maim maim tango. Ne tuku manjau ta mayenu kuga. Ne ake kame bube le kanjeram saka te ta prowat ŋga sawe likina. ²⁹ Tanjakina le David ndek aba nuŋe sana: Ne ndanam ye saye likate. Ye ake kusnanjig ŋga sakina sulumba ³⁰ nu aba nuŋe ŋgumnemba manj tango ande kusnana le tango tanje manj pasa ndui ta ndo David kubeu tuna.

David nu Saul tugum prona

³¹ Kile tango afu nane David pasatina ta ismba ka Saul kubeu tunaig le nu ndek nane afu kukulniŋmba saniŋgina: Kape ka David tumba prowap ŋgina le nane kinaig ka David tumba pronaig. ³² Nane David tumba pronaig le nu ndek Saul sana: O gabat sunjo, tane Filistia tango si tuku wamduš fulil ndakap. Ye ne tuku piro tango minet. Yenje ka nu ndonj kame buwamŋgit ŋgina le ³³ Saul nu sana: A ... ne kumunj kuga. Ne ndanam Filistia tango si ndonj kame buwam sakate? Ne sanjrinu kuga. Nu si kame gabat ŋga sana.

³⁴ Tanjakina le David ndek nu sana: O gabat sunjo, ye yiŋe mam tuku sipsip kulatket tuku. Laionŋe beanje sipsip fatnu ande nzonja tumba kinit ta ³⁵ ye nu yokermba sipsip fat ta yaiwet tuku. Tanjawet le nu ye makeyam bafute le ye nu tuku niŋfok biymba balewet. ³⁶ Ye buk laion bea bale faren. Tanjamba ndo kile Filistia tango ŋgaro nda pikanu si Kuate abo tugu ŋak nu tuku kame kuasmbi maim maim pasa niŋgit ta mata balewamŋgit. ³⁷ Sunjonje ye sinzanyina le laionŋe beanje ye bale ndayinaig. Nunje ye manj sinzanyuwa

le Filistia tanjo sinje ye baleye nda ngina. Tanjakina le Saul nu sana: Ta maye. Ne kaye. Sunjo nu ne ndonj minamngat ngina.

David nu Goliat balena le kumna

³⁸ Tanjakina sulumba Saul nu nuje kame aganj ndende ta kilmba David silik-tuna sulumba hat karenju ainmbi wakeiwanu ta tumba David tuku gabat kaina. ³⁹ Kaina le David nu Saul tuku kame bagi ta tina sulumba like tumna ta nu aganj tanjan buk sili ndakina tukunu nu like fugumba Saul sana: Ye aganj ndende te njak like fuguwet. Ye aganj ndende te sili gilai ngina sulumba aganj ndende ta paske likina.

⁴⁰ Tanjamba nu nuje sipsip kulatkanu ndumndum ta tina sulumba kumba ka kule skur tanje ndame fonjon gubo gubok 5 kilmba pale fat sigrikina. Sigrikina sulumba nuje sikpir ta tumba biyam biyam Goliat tugum kina le ⁴¹ Filistia tanjo ta David kanjermba gitmba nu sota ilna. Nu tuku kandim kurawanu tanjo ta ambongina le Goliat nu ngumnem dubina.

⁴² Tanjamba nu David kanjer tina ta David nu mbanzonu maditaknu tukunu tanjo ta kame buwam kumuñ kuga nga nu talana. ⁴³ Talana sulumba nu David kusnana: Ye ne tuku age le ne ye katyam saka ndumndum tumba ilit e nga David kusnana sulumba nuje mbara nyu mbolnje David taprana sulumba ⁴⁴ sana: Ne yale le ye ne baleni sulumba ngarosu nanje tumba sar umanj aganjmor nguikok ninji le nyamngaiñ ngina.

⁴⁵ Tanjakina le David ndek minje lafumba sana: Ne nanje kame bagi, mbanduwanj, kandim aganj ndende ta kilmba ye ndonj kame buwam prote ta ye Israel kame kuasmbi tuku Mbara Sanjri Nayo ne nu maim maim te-tuwit Mbara Sunjo ta nu tuku nyu mbolnje ne ndonj kame buwam prowet. ⁴⁶ Ki ait te mbolnje Sunjonge ne tumba ye wai mbolnje pilwa le yenge ne baleni sulumba njinfok nanje kat puramngit. Tanjawi sulumba ye tane Filistia kame mbal tuku ngarosu tanjine kilmba sar umanj aganjmor nguikok ninji le nyuwaig le sine Israel mbal tuku Mbara sine ndonj minit ta kilke njakmba nane katesewamngaiñ. ⁴⁷ Sunjo nu kame bagimbi mbanduwanjmbi nuje mbal muskil kile-tidinge ndaningit tuku ta manjur sunjo te nane katesewamngaiñ. Nu nuje sanjri tambu ndo kame bumba tane njakmba kilmba sine wai mbolnje patinunjat nga Goliat sana.

⁴⁸ Tanjamba sana le Goliat ndek dirka David tugum ilna le David nu pitik ndo pinderka Filistia tanjo ta tugum kina sulumba ⁴⁹ nuje pale fat sinam ta wai sirmba ndame ande tumba nuje sikpir ta mbolnje pilna sulumba kuilkuilnga sanjrimba bukngina le ndame tanje ka Filistia tanjo ta tuku tumail pasinu kat fetka sinam kina le nu ndeka kummba truk kina.

⁵⁰ David nu kame bagi kugatok ta nu nuje sikpir le ndame tambu ndo Goliat balena sulumba ⁵¹ pinderka ka nu tugum tanje tinja Goliat nu nuje kame bagi ta gomba tumba njinfoknu kat purna le kumna.

Kile Filistia mbal nanjine kame gabat ta kumna le kanjermba nane drumba kua ka kinaig. ⁵² Kua ka kinaig le Israel Yuda kame mbalnje nane Filistia mbal ta wika raumba kogronjka bale farmba kinaig. Nane Saraim kambim tuku ndin ta dubimba kinaig ka ka Gat tumbrañ Ekron tumbrañ fonde malañga tugum tanje kusrekinaig. ⁵³ Kusrekinaig sulumba luka pro Filistia kame kuasmbi tuku aganj ndende kusreka kua kinaig ta nane kumba aganj ndende ta njakmba yomba kilmba kinaig. ⁵⁴ Kilmba kinaig le David ndek Goliat tuku gabat njinfok kat purmba tumba Yerusalem kina sulumba Goliat

tuku kame aganj ndende ta kilmba ka David nuje baibai sinam tanje patikina le minnaig.

⁵⁵ David nu Filistia tanjo ta tuku kame kina le Saul nu kame gabat Abner kusnana: Kiyo mo si ima tuku kiyo ngina le Abner ndek nu sana: O gabat sunjo, sonndo son nu ima tuku kiyo ta ye gilai ngina. ⁵⁶ Tanjakina le gabat sunjo Saulnje nu sana: Ne kaye ka katesewa ngina.

⁵⁷ David nu Goliat tuku gabat biyam biyam prona le Abner ndek nu tumba Saul sota kinaik ka nu tugum pronaik. ⁵⁸ Pronaik le nu ndek David kusnana: Kiyo mo, ne ima tuku kiyo ngina le nu ndek lafumba sana: Ye piro tanjo nanje Yesi tuku kiyo. Nu Betlehemnu nga Saul sana.

18

Yonatan nu David ndonj gulab mayena

¹ Saul nu David ndonj pasate denjpurnaik le Yonatan nu David ndonj wamdus sailkinaik sulumba nu David tuku kume purna. ² Tanjana le Saul nu David ngailka tumba nuje wande mbolnje pilna le nu manj luka mam nuje sota nda kina.

³ Tanjamba minna le Yonatan nu David tuku kume purmba nu ndonj pasa katmba wamdus ulendinaik sulumba ⁴ Yonatan ndek nuje tawi kuen silikina ta paska David tuna sulumba nuje kame aganj silikanu, kame bagi, tui panjar, let turmba kilmba David kile-tuna.

⁵ Saul nu David kukulanu ta nu kumba kame bumba ngyeueu mbal kilmba bale farnjnganu. Tanjamba kumba minna le Saulnje nu tumba kame kuasmbi ande tuku gabat minwa nga pilna le Saul tuku kame kuasmbi Israel tanjo pino njakmba nane gare-garekinaig.

Saul nu David tuku ngyeueu mayok kina

⁶ David nu Filistia mbal tuku kame gabat ta balena le Israel kame mbal nane Filistia ndonj kame bumba nane bale farka luka ilmba minnaig le pino kame njakmba tumbranj mindek Israel sinamnje nane gare-gareka kupesmba mune ninde lika tambarinj katnjmba nanjine gabat sunjo Saul ndinje tesilikam kinaig. ⁷ Pino kame ta mune ulmba sakinaig:

Saul nu ngyeueu mbal 1,000 bale farkina le David nu ngyeueu mbal 10,000 bale farkina nginaig.

⁸ Tanjakinaig le Saul nu mune ta ismba gubra torna sulumba nuje wamdusmbi sakina: David nu tanjo 10,000 bale faranu ngade sulumba ye tanjo 1,000 ndo bale faranu ngade. Mine minemba nane nu tumba nanjine gabat sunjo palmbimnngaig nga idusna sulumba ⁹ nu David tuku gubra tumba tira dirka minna.

¹⁰ Kinymba mafena le Kuateenje guwa njayonu pilna le pro Saul tuku wamdus nginjngan serna le nu wi kagru-kagrumba mbanduwanj gomba biyna le David nu nuje gita ta tumba mara mindek usremba minna tanjamba nu katna.

¹¹ Tanjana le Saul ndek nuje wamdusmbi sakina: Ese. Kile ne yenje kair turnamngit nga mbanduwanj kuanyingina kande David nu lo silina le manj ande gomba tumba kuanyingina kande ta mata nu lo silina le mbarna. ¹² Saul nu wam ta kanjgermba Sunjo nu David sinzanjmba ye ngumnyate nga idusmba nu David tuku kuru-kurukina. ¹³ Ta tuku Saul nu David nuje wande mbolnje mine ndakuwa nga nu pilna le ka kame kuasmbi 1,000 tuku

gabab minna sulumba David nu kame kuasmbi ta kilmba ngueu mbal ndonj kame ulmba likina.

¹⁴ Tanjamba likina le Sunjo nu David sinzanj mayena le wam njakmba kanu ta pro mayenaig le ¹⁵ Saul nu kanjermba David tuku kuru-kurukina. ¹⁶ Tanjana le nane Israel kuasmbi Yuda kuasmbi nane David kame gabab minmba kame ulmba likina ta kanjermba nu tuku nyu payamkinaig.

¹⁷ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Saul ndek David sana: Ne mara mindek ye tuku piro tanjo minmba kame mbol sanjri tinja Sunjo tuku nyu mbolnge ngueu mbal ndonj kame bumba mina ta ye yinje kulim mulum Merab ne tanmbimngit nga sana. Saul nu David balewam fugumba kame mbolnge Filistia mbalnge balewaig nga David tanjamba sana. ¹⁸ Sana le David ndek nu tuku pasa lafumba sakina: Ye tanjo nyu kugatok. Ye tuku tugu mata nane Israel ngamuknge nane nyu kugatok tukunu ye kulim nanje ta tam kumuŋ kuga ngina ta Saul nu dirnanja sakina: Kuga. Ne yinje kulim mulum ta tamngat ngina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma nane muŋgu kilam tuku ait madina ta ka kumuŋgina le Saul ndek kulim nuŋe mulum Merab tumba David tuwe ndaka mbilmba Meholanu tanjo Adriel tuna. ²⁰ Tanjana le Saul tuku kulim nuŋe ande nyunu Mikal nu ndek David tam tuku torna le nane ka Saul sanaig le ismba ta maye ngina sulumba ²¹ ndek idusna: Ye Mikal tuwi le nu pinonu tumba Filistia mbal ndonj kame bumba tumailam kuwa le balewaig nga idusmba nu David sana: Ne yinje kulim mulum tam mbulna tukunu kile kulim ande te ne pinonu ta nga sana.

²² Tanjakina sulumba nu nuŋe piro mbal wika saningina: Tane ka David siŋsiŋndo te-minyomba sawap: Gabab sunjo nuŋe piro mbal mata nane ne tuku wamdus gare njak. Ta tuku ne Saul kulim nuŋe pinonu ta. Tane ka tanjamba David sawap ngina le ²³ nane ka David sanaig kande nu nane tuku pasa pitaimba saningina: Ye tanjo ande nyu njak nga idusmba gabab sunjo tuku kulim nuŋe tam tuku wam sa kuaki ngade e? Ye tanjo naj nguesuk tenjen nde nda ngina.

²⁴ Tanjakina le Saul tuku piro tanjo kame luka ka David mbulmba sakina ta Saul kubeu tunaig le ²⁵ Saul manj ndek nuŋe piro mbal kukulnimbba saningina: Tane ka tenjenmba David sawap. Gabab sunjo nu ne aganj ndindombi ndo pino piyawam tuku sakat ta tenjenmba. Ne ka nu tuku ngueu mbal mbar lafuwam tuku Filistia tanjo 100 bale farka nane tuku nduwa ngaro kugerka kilmba nu tugum prowa nga David sawap ngina. Saul nu idusmba David nu ka Filistia mbal ndonj kame bumba Filistia mbalnge balewaig le kumwa nga idusmba nu piro ta David tuna. ²⁶ Tanjana le piro tanjo kame manj ka David kubeu tunaig le nu gabab sunjo tuku kulim ta tam tuku wokina.

Saul nu David ait tuna ta kile ngina le ²⁷ nu anje suk nuŋe kame kuasmbi kilmba ka Filistia tanjo 200 bale farnimbba nduwa ngaro nanjine kugerka kilmba ka gabab sunjo Saul tuna. Tanjana le nu ndek kulim nuŋe Mikal tumba David tuna le pinonu tina. ²⁸ Wam ta mbolnge Saul nu katesemba sakina: Sunjo nu kile David ndonj minit ngina.

Saul tuku kulim nuŋe Mikal mata David tuku kume purna le ²⁹ Saul nu David tuku kuru kuru mayemba nu ndonj ngueu njak minmba minna.

³⁰ Filistia mbal tuku kame gabab sugo sugo nane pro Israel mbal ndonj kame buwanu ta David nuŋe kame kuasmbi ndonj nane sunjomba bale

faranu. Saul tuku kame kuasmbi nane sunḡomba nda bale faranu. Ta tuku nane tanḡo pino ḡakmba David tuku nyu ndo payamkinaig.

19

Saul nu David balewam tuku ndin sotina

¹ Saul nu David balewam tuku wamduzna sulumba nuḡe piro tanḡo kame kinḡo nuḡe Yonatan nane saninḡina ta Yonatan nu David tuku kume purna tukunu ² nu ka David kila samba sakina: Mam nu ne balenam sakate tukunu ne indole maratukuk tinḡa sinḡinḡo kaye ka ma kuirok ande piro mbolḡe kanḡermba kuirka le ³ sile mam ndoḡ kumba ne kuirkamḡat ma ta tugumḡe tinḡa ye mam ne tuku sawi le nu ne mbolḡe ame maḡau kam sakuwa ndeta ye ne sanamḡit ḡga David sana.

⁴ David nu tanḡamba kuirkam kina le Yonatan mam nuḡe ndoḡ pasata pasata kinaik ta Yonatan nu David tuku maḡau mayenu ke likina ta tuku mam nuḡe sana: Mam, ne naḡe piro tanḡo David ḡayo sili ndamba maḡau ande ke ndaka. Ta ndaḡam? Nu ne mbolḡe mbar ande ke ndakina. Nu maḡau ḡakmba kina ta nu ne turnumba ke likina sulumba ⁵ nu nuḡe kumam tuku idus ndamba Filistia tanḡo ta balena le Sunḡonḡe sine Israel mbal Filistia mbal tuku wai mbolḡe kile-lukina le ne kanḡermba gare-garekina. David nu mbar ande ke ndakina ta ne ndaḡam tuku ake sinanḡ nu tuku ndare kutuwam sakate ḡgina le ⁶ Saul nu Yonatan tuku pasa ismba nu pasa sanḡri pilemba sakina: Sunḡo abo tugu ḡak nu tuku nyu mbolḡe ye sinḡa saket. Ye David balewe nda ḡgina. ⁷ Tanḡakina le Yonatan nu kumba David wikina le prona le pasa ḡakmba mam nuḡe sakina ta nu kubeu tuna sulumba nu David tumba mam nuḡe tugum kina le David nu kame gabat tuku piro ambonga kina ta ndo kumba minna.

⁸ Tanḡamba minnaig ma ma mara ande nane Filistia maḡ kame ilnaig le David nu nuḡe kame kuasmbi ndoḡ kinaig ka nane ndoḡ kame bunaig sulumba nane sunḡomba bale farkinaig le nane kua ka sili-silinaig.

⁹ Ait ande Saul nu mbanduwanḡ ande waimbi biye ḡak nuḡe wandek sinamḡe minna le Sunḡonḡe guwa ḡayonu ta maḡ pilna le Saul mbol kina. David nu tanḡe gita katmba minna le ¹⁰ Saul nu David mbanduwanḡ kuanḡinḡa kair turam bafuna kande David nu mbanduwanḡ ta lo silina le kair nduasena. Tanḡana le David nu pinderka kilim ka pro kina.

¹¹ Furirna le Saul nu tanḡo afu wam paguka kukulniḡmba saninḡina: Tane ka David tuku wande kulatka minap le mafewa le maratukuk nu balewap ḡga saninḡina le nane kinaig. Tanḡanaig le piyo nuḡe Mikalḡe David sana: Furir te mbolḡe ndo ne kua kine ndaka ta indole maratukuk ne balenamḡaig ḡga David sana sulumba ¹² Mikalḡe muli ande tumba bubre malaḡa mbolḡe kusna le David nu muli ta dubimba ibeḡ ka kua ka pro kina. ¹³ Tanḡana le piyo nuḡe nu mbara kanunu ande tumba David tuku kinyam mbili mbolḡe te-kinyena sulumba gabat tatu ande meme ḡguenumbi wakeiwanu ta tumba gabat mbolḡe pilmba tawi kaina.

¹⁴ Kile Saul tuku tanḡo kame ta David tam pronaig kande ¹⁵ piyo nuḡeḡe nane saninḡina: Nu guaze ḡak ḡgina le nane luka kumba Saul kila sanaig le nu nane maḡ kukulniḡmba saninḡina: Tane luka kape sulumba David mbain ḡak tumba yalpe le ye nu balewi le kumwa ḡgina. ¹⁶ Tanḡakina le nane luka kinaig sulumba wandek sinam kumba mbain mbol mambilnaig kande mbara kanunu meme ḡguenu gabat mbolḡe pilna ta mbain mbolḡe minna le kanḡernaig. Kanḡernaig sulumba nane luka kumba Saul sanaig le ¹⁷ nu ndek

Mikal wika kusnana: Ndanam saka ne ye yabriyumba yiye ngueu tanjo ta kanjer ndowat le kua ka pro ket ngina le Mikal nu pasa lafumba sana: Nu ye sayina ye nu turi le kua kine ndakuwa ta nu ye baleyam sakina. Tanjakina le ye nu turen le pro kina nga mam nuje sana.

¹⁸ David nu kua ka kina ka Rama tumbranje Samuel te-silikumba manjau kame Saulje nu mbol kina ta kubeu tuna le Samuel nu ismba David ndon kinaik ka Nayot tumbranje minnaik.

¹⁹ Tanje minnaik le tanjo afunje pro Saul sanaig: David nu Nayot tumbran Rama patumba tanje minit nga Saul sanaig le ²⁰ Saul ndek tanjo afu kukulningina le David biye tiwam kinaig kande tuan tanjo kuasmbi ande Samuel dubimba pasa yeki yeki kuklimba minnaig le kanjerkinaig. Tanjanaig sulumba tanjo kame ta Kuate tuku Guwanje wamdus ningina le nane mata pasa yeki yeki kuklimba minnaig.

²¹ Tanjamba minnaig le Saul nu isna sulumba nu man tanjo afu kukulningina le kinaig ta nane mata Kuate tuku Guwanje wamdus ningina le pasa yeki yeki saka minnaig. Tanjanaig le Saul nu man lato tanjo kuasmbi ande kukulningina le kinaig ta nane mata wam ndui ta ndo kinaig.

²² Tanjanaig le Saul nuje miron Rama kina ka kule burok ande Seku ma tugumje minna ta tugum prona sulumba tanjo afu kanjerka kusnaningina: Samuel le David ani tanje minik e ngina le nane nu sanaig: Nale Rama patumba Nayot tumbranje minik nginaig le ²³ nu ndin dubimba Nayot tumbran ta kumba ndinje Kuate tuku Guwa nu mbol prona le nu ndin dubimba kumba pasa yeki yeki kuklimba kina ka Nayot prona. ²⁴ Prona sulumba nu tawi sunjo ta paskumba Samuel tugum tanje pasa yeki yeki kuklimba saka minna. Ki ait ta mbolje nu ki mbol tanjamba kinymba minna le ka furirmba man mafena. Ta tuku nane kile yaba pasambi sakade: Saul nu mata tuan tanjo ande e njgade.

20

David nu Yonatan ndon pasa katmba ngamunjal ulendinaik

¹ Saul nu Nayot tumbran prona le David nu Saul ram kua ka ma ta kusremba Yonatan sota kina sulumba sana: Ye ame manjau mam nanje mbolje mbaren le nu ye baleyam bafute e ngina le ² nu lafumba sana: Mam ne balene nda. Nu ame manjau kam bafumba ta nu ye sayumba yabuye nda. Ta tuku ye ne sanet nu ne balene nda ngina kande ³ David man lato sana: Ne ye tuku kume purte ta mam nanje nu kila tukunu ne wamdus njayngikat nga idusmba ne sane nda. Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolje ne tuku nyu mbolje ye sinja sanet. Mam nanje buk ye baleyam bafute le kamuset ngina.

⁴ Tanjakina le Yonatan nu ndek David sana: Ye ne ndanjanjamba turnam tuku saka ta ye kamngit ngina le ⁵ David nu tenenmba sana: Indole tambun kitek prote tuku ait ta ye gabat sunjo ndon isukusam tuku ta ne woka ta ye ka guton tanje ait kenmba kuirka minamngit. ⁶ Tanjawi le mam nanje nane promba isukusmba minmba ye kiringa kusnanuwa kande ne tenenmba sawa: Yar mindek nuje tugu nane promba Betlehemje manjurka atraukade tukunu nu pitik ndo kambim tuku ye sayat. ⁷ Tanjamba mam nanje sawa le nu ta maye nguwa ta ne katesewamngat nu ye bale ye nda. Ko nu gubra sunjo tuwa ndeta ne katesewamngat nu ye baleyam tuku wamdus kuyarkat nga Yonatan sana.

⁸ Tanjamina sulumba nu manj lato sana: Sile buk Sunjo am mbolnje pasa katmba ngamunggal ulendiken tukunu ne ye gilai ndanga ye sinzanyumba mina. Ko ye mbar ande njak ndeta ne ye tumba mam nanje tuku wai mbolnje pale le bale ndayuwa. Nanje miroj ye baleya ngina le ⁹ Yonatanje nu sana: Ne wamodus tanjamba nda ta. Mam nu ne njayo silinumba balenam bafuwa le ye kamusmba ta ye ne yabune nda. Ye ne kila sanamngit ngina le ¹⁰ David ndek nu kusnana: Indole tane isukusmba minmba ne mam nanje ye tuku nga kila sawa le nu gubrambi pasa lafuwa ta imanje pro ye kila sayamngat e nga Yonatan sana le ¹¹ nu ndek David sana: Sile gutoj si kap sulumba pasapasakube nga nale tinga kinaik.

¹² Nale kinaik ka gutoj ta promba kile Yonatanje David sana: Singine Israel mbal tuku Mbara Sunjo sile pasa sakamngik ta nu isamngat. Indole ko aspile ait tenjen mbolnje ye mam ne tuku nga sawi le nu wokuwa ndeta ye ne tuku pasa palmbimngit. ¹³ Ko mam nu ne njayo silinam bafuwa ta ye ne kila sani le ne kaye. Ye tanja ndawi ta Sunjo nu ye mapeye nda. Sunjo nu mam ndonj minna tanjamba ndo nu ne ndonj mata minwa le ¹⁴ ye kume ndaka mini kande ne ye idusyumba Sunjonje sine mapesingit tanjamba ye mapeya le nane ye bale ndayuwaig. ¹⁵ Tanjamba ndo Sunjonje ne tuku ngueu mbal njakmba njago siglikuwa le ne ye tuku ndare kame ndo mapenimmba sinzaningga nga David sana. ¹⁶ Tanjamina sulumba Yonatan le David nakile ndare ndonj pasa katmba Yonatanje David sana: Sunjonje ne tuku ngueu mbal mapeninge nda ngina. ¹⁷ Tanjamina sulumba Yonatan nu David tuku kume purna tukunu nu David manj lato pasa sangri pilewa nga sana.

¹⁸ Kile Yonatan ndek David sana: Indole tambun kitek tuku pagumba nye ait ta ne isukusam pro ndawa ta mam nu wamodus suluwamngat. ¹⁹ Tanjawa sulumba ne aspile manj ka ne ambonja kuirkina ma ndame sunjo Esel ngade ta ngumnemnje kuirka mina le ²⁰ ye tui fatnu kenmba ne minamngat ma ta tugumnje aganj ande madiwanu sukmba parsingamngit. ²¹ Tanjamba ye kijo ande tui fat kame ta sotam tuku kukulmba ne katesewam tuku pasa tenjenmba sawamngit: Tui fat kame ta iberj ta tanje ndekaig ngi ndeta ne tenjenmba katesewa. Mam nu ne mbolnje manjau ande ke nda. Ye pasa ta Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje sanet. ²² Ko ye kijo ta sawamngit: Tui fat kame ta o kasom sinje ndekaig ngi ndeta ne ma ta kusremba kua kaye. Sunjo nu ne kukulnuwa le ma ta kusremba pro kambim tuku nga sanate nga katesewamngat. ²³ Sile pasa katmba sangri pilewik ta Sunjonje kanjerat. Nu mara mindek sile ndonj minamngat ngina.

²⁴ Kile David nu kina ka ma gutoj tanje kuirkina. Kuirka minna le tambun kitek prona le Saul nu isukusam promba ²⁵ nuje mara mindek minyokanu mbili kair gemmba ta tumba minyokina. Tanjawa le Yonatan nu tingina le Abner pro Saul gemmba minyokina. David tuku mbili ta ndo ake minna ta ²⁶ Saul nu ait ta mbolnje nu tuku kusna ndangina. Nu tenjenmba idusna: David nu wam ande Sunjo am mbolnje mbarmba nu purfenju kuga tukunu pro ndawat nga idusna.

²⁷ Tanjamba idusmba minna le tambun kiteknu tuku ait arnu mbolnje David nu manj isukusam nda prona le Saulje kijo nuje Yonatan kusnamba sakina: Ndanjam tuku Yesi tuku kijo ta kubele kite mata sine ndonj isukusam pro ndawat ngina le ²⁸ Yonatanje mam nuje tuku pasa lafumba sana: Nu Betlehem kambim tuku ye dirnanja kusnayina sulumba ²⁹ sakina: Yinje abanje sine Betlehemnje manjurka atraukam tuku pasa pilna tukunu ne ye

tuku gulab mayenu ndeta ne ye kaye nga le ye yiŋe aba kame sota ka ngina. Wam ta mbolŋe nu sine ndoŋ isukusam pro ndawat ngina.

³⁰ Tanjakina le Saul nu Yonatan tuku gubra torna sulumba sana: Ne ma ngamukok kutu ande. Ne Yesi tuku kiŋo ta ndoŋ gulab mayete ta ye kila. Ne naje wam ta mbolŋe ndo tale ina naje ndoŋ kiko tamngaik ngina sulumba ³¹ sakina: Yesi tuku kiŋo ta minwa ta ne gabat sunjo mine nda. Ta tuku ne tanjo afu kukulninga le kuwaig ka nu tumba prowaig le ye nu balewi ngina le ³² Yonatan nu pasa lafumba mam nuje sana: Nunje ame manjau mbarna le ne nu balewam sakate ngina kande ³³ Saul nu nuje mbanduwanj tumba Yonatan nduasewam tuku kuanyingina sulumba ndaflona. Tanjana le Yonatan nu mam nuje David balewam tuku wamdu sungokanu njak ta katesena sulumba ³⁴ nu gubra tormba isukusam tuku mbili ta kusremba kilim kina. Tambun kiteknu tuku ait arnu ta mbolŋe nu isukuse ndaka minna le ka furirna. Ta ndanjam? Mam nuje David kiko pilena le nu ta tuku wamdu tatrakina le isukusam mbulna.

³⁵ Mafena le maratukuk tinja Yonatan nu nakile pasa katnaik ta dubimba kiŋo ande tumba David sota ma gutonj ta kinaik ka ³⁶ ma gutonj tange Yonatanje kiŋo ta sana: Ye tui fat parsinji le o si ta kuwaig kande ne pinderka ka sota ngina. Tanjakina le kiŋo ta pinderka kumba minna le nu lukamba mbol mbol tui fat ande parsingina le simnje ndekina. ³⁷ Kiŋo ta nu kina ka tui fat ndekina magot ta tugumnje tinjina le Yonatan ndek wika sana: Dir dir si kaye. Tui fat ta o si tamnje ndekat ngina sulumba ³⁸ Yonatan nu man lato kiŋo ta wika sana: Ne ake tanje tinj mine ndaka. Pitik kaye ngina le kiŋo ta ka tui fat tumba luka nuje gabat tugum kina. ³⁹ Kiŋo ta nu Yonatan manjau kina ta tuku tugu katese ndana. Yonatan le David nakile ndo kila.

⁴⁰ Kile Yonatanje kiŋo ta tui pangarnu fatnu kame ta turmba kile-tumba kukulna le kilmba luka tumbranj kina. ⁴¹ Kiŋo ta luka tumbranj kina le David nu ndame manjur ngumnemnje kuirka minna ta tinja kilim ka promba Yonatan tugum tanje dagol tidronja lokam kenja. Tanjamba nu tinja Yonatan mumumba nale munju mumuka malmbikinaik.

David nu wamdu tatraka sunjomba malmbikina le ⁴² Yonatan ndek nu sana: Sile Sunjo tuku nyu mbolŋe pasa sanjri pilekenj ta Sunjo nu sile ndoŋ sikile ndare kame ta ndoŋ minmba minamngat tukunu ne ngamunjal mukuk wamdu bulok njak kaye ngina le David nu tinja kina le Yonatan nu luka nuje tumbranj kina.

21

David nu Saul ram kua Ahimelek sota kina

¹ Kile David nu kua ka pris Ahimelek sota Nob tumbranj kina ka ta prona le nu David kanjermba kuru-kuruka nu tugum kumba kusnana: Ne ndanjam naje mata te prote e ngina le ² David nu lafumba sana: Gabat sunjo Saulnje ye piro sat le te prowit. Nu tenemba ye sayat. Ye ne piro tinmba kukulni le andenje ise ndakuwa nga sayat. Yiŋe kuasmbi nane ye te-silikam kande nane ma inumnje ye te-silikuwaig nga saninjen. ³ Kile ne bret afu njak ndeta ye 5 kile-sa. Kuga ndeta nyamaganj afu kise sa nga pris ta sana.

⁴ Tanjakina le pris ta ndek nu sana: Ye ake bret afu mine ndakade. Tukul bret Kuate am mbolŋe patikanu ta ndo minig. Ne naje kame tanjo ndoŋ tane pino ndoŋ kinye ndakade kande ne bret ta kila nga sana le ⁵ David nu lafumba pris ta sana: Ye ne yabrine nda. Sine kile pino ndoŋ kinye ndakeg. Sine njeue mbal ndoŋ kame buweg ta kame mbal nanjine kame

agan ndende ta turmba Sunjo am mbolnje purfenju ndo minig. Kite sine piro ande kamngig tukunu sine tanjamba purfenju ndo mineg nga sana.

⁶ Nyamagan afu mine ndakinaig tukunu pris ta tukul bret ta kilmba David kile-tuna. Nane tuku manjau ta bret ambokok ta kilmba kile-kasoka bret kitek kilmba Kuate am mbolnje patikanu.

⁷ Ait ta mbolnje Saul tuku aganjmor kulatkanu gabat Edomnu tanjo nyunu Dowek nu atraukam tuku Sunjo tuku Wande mbol tanje minna. ⁸ Minna le David ndek Ahimelek kusnana: Ne mbanduwan ande ko kame bagi ande njak kande ye sa. Ye gabat sunjonje piro sat ta brain kam tuku ngat le ye prepreka kame aganj ande te ndakit nga sana le ⁹ nu ndek David sana: Ye kame bagi ndindo ndo minit. Ne buk Ela ma gutoj nzinje Filistia tanjo Goliat balena nu tuku kame bagi ta tumba tawimbi songa pris tuku tawi ngirpemiye pilnaig ta ndo minit. Tamngat kande te-tini ngina le David ndek sakina: Ese. Kame bagi ta mayenu ndo kame bagi afu minig tanjaj kuga nga yaimba tumba kina.

David nu kua ka Gat kina

¹⁰ Kile David nu Saul ram kua ka kina ka Gatnu gabat sunjo Akis tugum pronu le ¹¹ Akis tuku piro tanjo kame David kanjermba ka Akis sanaig: Tanjo si Davidnje. Nu nuje kilke tuku gabat sunjo. Nane pino kame o buk nu tuku mune ulmba kupesmba sakinaig: Saul nu ngeue mbal 1,000 bale farnjina le David nu ngeue mbal 10,000 bale farnjina nginaig nga Akis sanaig le ¹² David nu pasa ta ismba gabat sunjo Akis tuku kuru kuru mayemba ¹³ nane tuku am mbolnje nu nginngan tanjonje wam kekekina sulumba nu ndo nginngan mayewanu sukmba kumba ka tumbraj koranu fonde malanja mbolnje ma kuyir-kuyarna sulumba subal promba minje zizin mbolnje kutuka ndekina.

¹⁴ Tanjana le gabat sunjo Akis ndek nuje piro tanjo kame saninje lika sakina: Njan palmbinu te ndanjam saka tumba ye tugum te prowaig? ¹⁵ Tane idusde sine tuku tumbraj te nginngan tanjo kugatok e nga manj ngan palmbinu te tumba te ta prowaig? Tanjo te ye tuku wande mbolnje nda palpe le minwa nga saninngina.

22

David nu Adulam sikar burok sinam tanje minna

¹ Kile David nu Gat kusremba kua ka kina ka Adulam sikar burok kumba tanje minna. Minna le nuje aba kat nuje, nuje kuasmbi njakmba nu tanje minna ta isnaig sulumba nane kinaig ka tanje nu te-silikinaig. ² Tanjanaig le tanjo afu nane piti njak njak afu ndametinj kugatok afu ndagari njak ta nane kua ka David te-silika nu ndonj tanje minnaig sulumba nu nanjine gabat minwa nga madinaig. Nane kuasmbi tanje kua ka nu ndonj minnaig ta ulendimba 400.

³ Tanjamba minnaig ka mara ande David ndek tinja Misper tumbraj Moab kilke mbol kina sulumba Moabnu gabat sunjo ta sana: Ye yije ina mam kilmba pro ne tugum tenje kusreki le minwaik le Kuateenje ye mbol ndanjanjanngat ta kila pili sulumba manj luka pro kilamngit nga sana.

⁴ Tanjaka sana le Moabnu gabat sunjo nu wokina le David ndek ina mam nuje kilmba nu tugumnje kusreka nu nuje tinja luka kumba ka sikar burok sinam tanje kuirka minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le mara ande tuan tanjo Gad nu David tugum promba sana: Ne tinja sikar burok te kusremba Yuda ma tugu mbol kaye ngina le David nu ndek tinja Heret ma yamban sinam ta kina.

Saulnge pris kame bale farningina

⁶ Minnaig ma ma nane afunje David nuje kuasmbi kilmba ka Heret yambanngge minnaig ta kumba ka Saul sanaig. Sanaig le Saul ndek Gibea tumbranj binj mbol tanje ail sunjo ande kumnemngge nuje mbanduwanj biye njak minyokina sulumba piro mbal nu laipmba minnaig ta ⁷ saningje likina: Tane Benyamin tuku kuasmbi tane ise tiwap. Tane idusde Yesi kinjo nuje njane tane nyam piro sugo sugo grep piro sugo sugo walmba tinguwa sulumba kame gabat maditnjmba kuasmbi 1,000 ko kuasmbi 100 kulatkam tuku patikamngat nga idusde e? ⁸ Tane tanjamba idusnaig sulumba pasa katmba ye yije kinjo Yonatan nale Yesi kinjo nuje ndonj wamdus ulendinaik ta ye yabuyinaig e nga saningje likina sulumba sakina: Yije kinjo nu yije piro tanjo David ndonj wamdus ulendinaik tukunu David kile ye njayo siliyam tuku ndin sotate ta tane tuku andenge ye idusyumba ye kila sa ndayina ngina.

⁹ Tanjakina le Edomnu tanjo Dowek nu Saul tuku piro mbal tugum tanje minna nuje ndek Saul sana: Ye Yesi kinjo nuje pro Nobnge Ahitub kinjo nuje Ahimelek tugum prona le kanjeren. ¹⁰ Ahimelek ndek Sunjonje David sinzanja nga yabanja sulumba nyamaganj afu kile-tumba Filistia tanjo Goliat tuku kame bagi ta turmba David te-tuna nga Saul sana le ¹¹ nu pasa ta ismba tanjo afu kukulningina le ka Ahimelek nuje kuasmbi ndonj Nobnge pris pirokinaig ta njakmba kilmba gabat sunjo Saul tugum pronaig.

¹² Kile Saul ndek Ahimelek sana: Ahitub kinjo nuje, ye ne ndonj pasa njak ngina le nu ndek sana: O gabat sunjo, ne saka le isi ngina le ¹³ Saul ndek nu sana: Yesi kinjo nuje ne sota kina le ne ndanjam saka nyamaganj afu kile-tumba kame bagi te-tumba Kuatenje sinzanja nga nu tuku yabanja? Ne tanjana le kile nu ye njayo siliyam tuku tair minit ngina.

¹⁴ Tanjakina le Ahimelek ndek Saul tuku pasa lafumba sakina: Ne tuku piro mbal te ima David suk minje dubi mayete? Nanje mbiyel nanje nu kame gabat minmba ne kigraibka ne tuku wande mbolnge nyu sunjo njak minit. ¹⁵ Ta tuku ye Kuate yabanjmba nu sinzanja ngen wam ta kitek ande ken le ne ye yije kuasmbi te ndonj sine kilmba pasa mbolnge patikate e? Nu ne njayo silinam tuku tair minanu ngate pasa ta sonndo ye gilai ngina kande ¹⁶ gabat sunjo nu tuku pasa ta lafumba sana: Kuga. Ne nanje kuasmbi ndonj tane njakmba kumamngag ngina sulumba ¹⁷ nu kame mbal nane laipnjmba minnaig ta saningina: David nu ye ram kua ka kina ta nane kila ta nane ye yabuyumba nu mapenaig le kina tukunu tane Sunjo tuku pris kame te kilmba bale farap ngina kande nane pris kame ta bale faram tuku kuru-kuruka mbulnaig. ¹⁸ Mbulnaig le Saul ndek Dowek sana: Ne ilmba pris kame te kilmba bale farka ngina le nuje pro Sunjo tuku pris 85 ta njakmba bale farke suglukina.

¹⁹ Tanjana le Saul nu tinga pris kame ta tuku tumbranj Nob kina sulumba tanje nu tanjo pino, kinjo kame, kutu amo mbolok, makau donji aganjmor njakmba bale farmba tumbranj sina tumu pilna. ²⁰ Tanjana le Ahimelek tuku kinjo nuje Abiatar nuje ndo kua ka David sota kumba ²¹ Saulnge Sunjo tuku pris kame bale farningina wam ta kubeu tuna le ²² David ndek nu sana: Ye pro mam nanje tugumngge minen sulumba Dowek tanje minna le kanjermaken ye buk idusen ta kile kumungat. Osese. Yenge ne tuku ndare tuma yambarken. ²³ Ta tuku ne kuru kuru ndaka. Saul nu sile balesikam tuku ndin sotate tukunu ne ye ndonj tenje mina le yenge ne kigraibkamngit nga Abiatar sana.

23

David nu Keila mbal turkina

¹ Tanjamba minnaig ma ma mara ande tanjo afu nane pro David kubeu tumba sanaig: Nane Filistia mbalnge pro Keila mbal ndonj kame bumba nane tuku nyamaganj kile-wandekkinaig ta njakmba kuayarmba yomba kilmba kinaig nga sanaig.

² Tanjaka sanaig le David ndek Sunjo kusnana: Ye ka Keila mbal turka Filistia mbal ndonj kame buwam kumunj e ngina le Sunjo ndek nu sana: Ta maye. Ne ka Keila mbal turka Filistia mbal bale farka ngina. ³ Tanjakina le nane David tuku kuasmbi ndek nu sanaig: Sine Yuda ma tugu te mbolnge ngueu mbalnge kugor-kugorka minig le ne ndanam saka kile manj Keila mbal turka Filistia kame kuasmbi sunjo ta ndonj kame buwam sakate nga David sanaig.

⁴ Tanjakinaig le David manj lato Sunjo kusnana kande nu sana: Tingja Keila tumbranj kaye le yenje ne sinzanumba Filistia mbal kilmba ne tuku wai mbol patikamngit ngina. ⁵ Tanjaka sana le David nunje kame kuasmbi kilmba ka Keilange Filistia mbal ndonj kame bumba nane sunjomba bale farnaig sulumba nane tuku aganjmor njakmba yaika kilmba Keila mbal tanjo pino njakmba kile-luka kilna.

⁶ Abiatar nu o buk pris tuku tawi ta tumba kua ka David sota kina.

⁷ Kile David nu Keilange minna pasa ta nane afu kinaig ka Saul sanaig le nu ndek sakina: Ese. Kile Kuatenje nu tumba ye tuku wai mbolnge palm-bimngat. Nunje mironj tumbranj sunjo koranu ta sinam kina ngina sulumba ⁸ Saul ndek nunje kame kuasmbi kilmba David tuku kuasmbi kugorkam Keila kinaig.

⁹ Saul nu David balewam kina ta David sanaig le isna sulumba nu pris Abiatar wika sana: Nanje tawi ta tumba yale ngina. ¹⁰ Abiatar nu pris tuku tawi ta tumba prona le David ndek yabanmba sakina: O singine Israel mbal tuku Mbara Sunjo, Saul nu piro tanjo nanje ye tuku nga Keila tumbranj te njayo siliwam tuku ilit ngaig le isit. ¹¹ Ta tuku ne ye saya. Tumbranj te tuku tanjo kameenje ye tumba Saul tuku wai mbol palmbimnggaig e? Saul nu ye sota te ta prowamngat ta son sakaig e? O singine Israel mbal tuku Mbara Sunjo, ne ye kila saya ngina le Sunjo nu sana: Au. Nu prowamngat ngina.

¹² Tanjakina le David manj ndek Sunjo kusnana: Tumbranj te tuku tanjo kameenje ye yinje tanjo kame te ndonj sine kilmba Saul tuku wai mbol patikamnggaig e ngina le Sunjo nu sana: Au. Nane tanjawamnggaig ngina.

¹³ David Sunjonje tanjamba sana le nu tingja nunje tanjo kuasmbi 600 ta kilmba Keila tumbranj ta kusremba nane dunje fumbe njakmba mbol kinunmba minnaig le Saul nu David kua kina pasa ta ismba nu nane manj yoker ndakina.

David nu Sifma baknu mbolnge minna

¹⁴ David nu kua ka kina ka Sif tuku ma taknu ma baknu tanje kuirka minna. Saul nu mara mindek David sota minna ta Kuate nu David sinzanmba nu tumba Saul tuku wai mbol pile ndakina.

¹⁵ David nu kina ka Sif ma baknu Horesnje minna le Saul nu balewam tuku sota minna ta David sanaig le isna. ¹⁶ Tanjana le Yonatan nu kina ka Horesnje David te-silika Sunjonje ne kulatkate nga nu wamdus sanjri pilena sulumba ¹⁷ sakina: Ne kuru kuru ndaka. Mam nu ne njayo siline nda. Mine minemba ne sine Israel mbal tuku gabat sunjo mina le ye ne gemnu minamngit ta mata

mam nu kila nga David sana. ¹⁸ Tanjakina le nale Sunjo am mbolnje pasa katmba wamdus ulendinaik. Tanjamba David nu Horesnje minna le Yonatan man luka nuje tumbran kina.

¹⁹ Kile Sifnu tanjo kame afu kinaig ka Gibeanje Saul sanaig: O gabat sunjo, ne isa. David nu kile sine tuku ma tugu Horesnje minit. Nu Yuda yamban Akila bin mbolnje kuirka minit. ²⁰ Ta tuku gabat sunjo, ne nu biye timba tam kande ne ndeka le sine ne turnumba nu biye timba tanbimnjig nga sanaig le ²¹ Saul ndek nane saningina: Tane ye turyumba manau mayenu ndo kade tukunu Sunjo nu tane ndon minwa ngina sulumba ²² man ndek saningina: Tane kape sulumba ka nu minit magot ta buro-burowap. Nu tange minanu ngade ta son tange minit e ta kanjerap. Tanjo ta nu ngisi-ngisikate tuku nga sayade tukunu ²³ tane ka nu kuirke likate tuku magot ta njakmba katese mayemba pro ye tap le tane ndon kumba ka nu korkorbe le nu kua ka Yuda ma animbi kuwa ta ye ka nane ngamuknje nu tamngit nga saningina. ²⁴ Tanjakina le tanjo kame ta Saul kusremba ambonga nanjine tumbran Sif kinaig.

David nu nuje tanjo kuasmbi ndon kinaig ka Maon ma baknu Yuda yamban kumam tange minnaig le ²⁵ Saul nu nuje kame kuasmbi kilmba David sota nane minnaig ma tamba kinaig le nane afu ka David sanaig. Sanaig le nu nuje tanjo kuasmbi kilmba kua ka Maon ma baknu sikar njak tange ka minna. Tange minna le Saul nu ismba David dubimba kina. ²⁶ Saul tuku kuasmbi pro tabe dabil inum inum kinaig le David nuje kuasmbi kilmba tabe dabil inum inum Saul ram kua kinaig. Tanjanaig le Saul nuje tanjo kuasmbi ndon nane buk David tuku kuasmbi kile-fag kinaig le ²⁷ kile Saul tuku piro tanjo ande tumbrannje pasa tumba promba Saul sana: Filistia mbal pro sine ndon kame bude tukunu ne brajn luka yale nga sana le ²⁸ Saul nu David yokermba minna ta kusremba nuje kame kuasmbi kilmba luka Filistia mbal ndon kame buwam kina. (Ta tuku kile nane magot ta nyun ta Kame peukina tuku Sikar ngade).

²⁹ Tanjana le David nu ma tugu ta kusremba kua ka kina ka Engedi ma taknu sikar burok sinam tange kuirka minna.

24

David nu Saul mapena

¹ Saul nu Filistia mbal yokerka kina ka kusreka man luka prona le nane afu pro nu sanaig: David nu kile ka Engedi ma baknu sikar burok sinam ambenje minit nginaig le ² Saul ndek Israel tanjo sanjrikn 3,000 pilemba kilmba David biye tiwam tuku ma ande nyunu Meme nguikok tuku Sikar ta kinaig ka ³ sikar burok sunjo ande tugum pronaig. Burok ta tugumnje sipsip tuku fonde mata minnaig. David nu nuje tanjo kame ta kilmba nane sikar burok ta sinamnje kuirka minnaig.

Kile Saul ndek sumbikam saka sikar burok ta sinam kina le ⁴ David tuku kuasmbi tange David sanaig: Ese. Kile ait te mbolnje Sunjonge ne tuku ngueu tanjo tumba ne wai mbolnje pilit. Ne ame manau kam ndeta ka nga sanaig le David ndek kurauka kina ka Saul tuku tawi kuenu ta tundunnu ndo kat purmba tina ta Saul nu kamus ndana.

⁵ David nu Saul tuku tawi tundunnu ta kat purmba tina sulumba nu ndaflowit a nga wamdus fulilka ⁶ nuje kame kuasmbi saningina: Tanjo te Sunjonge ye tuku gabat sunjo madina tukunu ye nu balewe nda ngina

sulumba ⁷ David nu pasa sangrinu saka saningina: Tane Saul bale ndawap nga peuningina.

Kile Saul nu sikar burok sinam tanje sumbike denpurmba kilim ka kina le ⁸ David ndek Saul ngumnem dubimba kilim kumba Saul wikina: O yinje gabat sungo ngina le Saul nu mbilkina. Mbilkina le David ndek dagol tidronga lokina sulumba ⁹ sana: Ne ndanam tanjo kame tuku yabri pasa yenje ne nayo silinan tuku sakade le nane tuku pasa ta isit? ¹⁰ Ne kile kanjera. Ne kite ait te mbolnje sikar burok te sinamnje Sungonje ne tumba ye tuku wai mbolnje palet le tanjo kamenje ye ne baleni nga sisenyaig ta ye ne Sungonje ye tuku gabat sungo madina nga ye nane peuningmba ne mapenit. ¹¹ Mam, ne te kanjera. Ye ne balenam mbulmba ne tuku tawi kuen ta tundunnu ndo kat purmba tit. Ta tuku ne kanjermmba katesewa. Ye ne mbolnje manjau ande njonu kumba ne nayo sili ndanit ta ne ndanam tuku ye korkoryumba baleyam bafute? ¹² Sunjo sile tuku manjau te pilewa sulumba ne ye mbolnje manjau kate ta lafunu ne tinwa. Yenje ne nayo siline nda. ¹³ Ne wa mbutj kame tuku wam pagu pasa ta idusa. Nane tenjemba sakade: Tanjo njonu nu manjau njaigonu ndo kate ngade. Ta tuku yenje ne nayo siline nda. ¹⁴ Ne Israel mbal tuku gabat sunjo ta ne ye ame aganj le ye tumba korkoryate? Ye tanjo njan njesuk kuga age kumak meu tananj. ¹⁵ Ta tuku Sungonje sile pilesikuwa sulumba ne ye mbol mbarte ta lafunu ne tinmba ye ne tuku wai mbolnje te-lukuwa ngina.

¹⁶ David nu pasate denpurna le Saul ndek nu wika sana: O kinjo, ta nenje e ngina sulumba malmmbika ¹⁷ ndek David sana: Ye son mbar sunjokanu ne mbol ket ta ne tinreknu minmba manjau mayenu ndo ye mbolnje kate. ¹⁸ Kite Sunjo nu ye tumba ne tuku wai mbol palet ta ne ye mapeyumba bale ndayat. ¹⁹ Tanjo ande nu nunje njeue tanjo te-silikuwa ta nu nu ake mapewa le kine nda ta ne tanja ndawat. Ne ye mbol wam mayenu kat tukunu Sungonje ne nyaro tinwa. ²⁰ Ye buk katesewet. Ne sine Israel mbal njakmba tuku gabat sunjo minmba minamngat. ²¹ Ta tuku ne Sunjo tuku nyu mbolnje pasa sangri pilewa sulumba ye tuku gageu tumu pile ndaka nga David sana. ²² Tanjaka sana le David ndek pasa ta woka sangri pilena. Tanjana le Saul ndek luka nunje tumbraj kina le David nunje tanjo kuasmbi kilmba nangine minnaig mbi sikar burok ta kinaig.

25

Samuel nu kumna

¹ Tanjamba minnaig ma ma Samuel nu kumna le nane Israel mbal njakmba pro manjurka nu malmbinaig. Malmbiwe denpurmba nu tuku mindesinj tumba ka Rama tumbraenje nunje wandembi tanje ngukinaig. Ngukinaig le David nu tinja kuirka minna magot ta kusremba Paran ma baknu ta kina ka tanje minna.

David nu Nabal tuku pino kuembol tina

²⁻³ Maonnu tanjo ande nyunu Nabal nu nunje aganjmor kame ta tumbraj sunjo Karmelnje kulatka minanu. Tanjo ta nu maror tanjo. Nu sipsip 3,000 meme 1,000 njak minna. Piyo nunje ta nyunu Abigail. Nu pino njarosu mayenu ranjun mayenu. Tanjo nunje ta nu mugru sambek nu gubra te-fagna tuku. Nu Kaleb tuku ndare.

Tanjo ta tuku piro mbal nane Karmelnge sipsip nguenu kugerka minnaig le nu ka nane kulatka tanje minna le ⁴David nu Paran ma baknu tanje minmba nane pirokinaig pasa ta isna sulumba ⁵ nuje tanjo 10 ta kukulniŋmba saniŋgina: Tane kape ka Karmelnge Nabal te-silika ye tuku nyu mbolnge gare pasa tape sulumba ⁶ tenenmba sawap: Ne naje gageu naje agam^{mor} njakmba mage minwaig. ⁷ Tane kile sipsip nguenu kugerka minig pasa ta David nu isna. Sine buk naje piro mbal ndon minmba nane sipsip kulatkinaig le sine Karmelnge nane ndon gulab mayemba mingenj. Nane tuku agam^{mor} inum kuayarmba ngisi ndagenj. ⁸ Ne naje piro tanjo ta kusnaninga ta nane son ngamngaij. Ta tuku ne kite pagumba nye sunjo ta David nu isat sulumba sine kukulsiŋgat. Ne nyamaganj afu minig ndeta afu sine siŋmba afu David tuku patika le kilmba kanjig. Tane tanjamba ka Nabal sawap ngina.

⁹ David tuku tanjo kame ta ka David wam pagukina tanjamba ndo Nabal sanaig sulumba pasa lafunu isam tuku tair minnaig kande ¹⁰ Nabal nu David tuku tanjo kame ta tenenmba saniŋgina: Yesi tuku kinjo nuje David nu gabat sunjo ndanj ndanj le ye nu nyamaganmbi turam tuku nga sakade. Kile piro tanjo sunjomba nanjine gabat ram kua ka duje pisnemba minig. ¹¹ Ndanam tuku tane bret kule agam^{mor} ndemnu yije piro mbal tuku kuanekit te kilmba ma biri sambek tane tinjam tuku sakade ngina.

¹² Tanjakina le David tuku kuasmbi nane luka kumba ka Nabal nane saniŋge likina tanjamba David kubeu tunaig le ¹³ David ndek nuje tanjo kame ta saniŋgina: Tane tinja kame bagi kilap ngina sulumba nu tinja nuje kame bagi tumba kame kambim tuku kuanekina. Tanjamba nu nuje tanjo 400 kilmba kame kina le tanjo 200 kusrekina ta nane aganj ndende kulatka minnaig.

¹⁴ Kile Nabal tuku piro tanjo ande kina ka Nabal piyo nuje Abigail sana: David ma baknu tanje minmba nuje tanjo afu kukulniŋgat le pro siŋgine gabat gare pasa tawig le nu nane kasurniŋmba pitaikat ngina sulumba ¹⁵ Abigail sana: Tanjo kame ta sine ndon mine mayegenj. Sine sipsip kulatka mingenj ta nane sine kulat magekinaig le agam^{mor} inum ngisi ndakina. ¹⁶ Sine nane tugum tanje sipsip kulatka mingenj ta nane mara mara sine kilekogorka minnaig. ¹⁷ Ta tuku ne isa. Kile David nuje tanjo kame ndon promba sine tuku gabat nuje gageu ndon bale faramngat. Nabal nu tanjo ande gubra te-fagte tuku. Sine nu sabe ta nu sine tuku pasa ise nda. Ta tuku ne kile ndanjndamngat e ngina.

¹⁸ Tanjakina le Abigail nu pasa ta ismba pitikndo tinja nyamaganj kuaneka bret 200 kilmba grep kule armba agam^{mor} ngaronumbi tolniŋganu ta kilmba sipsip kuapikanu 5 kilmba wit pasokanu afu kilmba bret fonfon 100 grep mbilmba pasokanu njak ta kilmba fik karenaganu 200 kilmba nyamaganj ta njakmba donki afu mbol patikina. ¹⁹ Tanjamba nu siŋsiŋndo tanjo nuje kila sa ndamba nuje piro tanjo afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane ambonga silap. Ye tane ngumnem dubiket ngina.

²⁰ Nane kine sulunaig le Abigail nu ndek donki ande ponja kina ka tirmba kumba minna sulumba David nuje kame kuasmbi ndonj nane buk tabe ta ponja mbumba minnaig le kanjerkina.

²¹ David nu wamdusmbi sakina: Ndanam saka ye tanjo ta tuku agam^{mor} nuje duje ngamu tanje kulat mageken le inum ngisi ndakina. Ye nu mbol manau mayenu ken ta nu lafumba ye kiko pileyat. ²² Ta tuku kite ye nuje tanjo kame nuje gageu ta njakmba bale far suglukamngit. Kuga ta Kuatenje yije nguenu mbal mapeninge nda ngina.

²³ Kile Abigail nu David kanjermba nuje donji mbol patenja ibenjkina sulumba David tuku kupe tugum tanje dagol tidronja ²⁴ lokina sulumba David sana: O tanjo sunjo, ye wam mbarit ta tuku ye ne ndon pasa njak. Ye saki le ne isa. ²⁵ Ne Nabal tuku pasa isat ta tuku gubra ndata. Nu mugru sambek nu gubra te-fagte tuku. Nu tuku nyu tugunu ta nginngan. Tanjamba ndo nuje manau nuje nyu ta dubite. Ne nanje piro tanjo kukulningat le prowaig ta ye nane kanjer ndakit. ²⁶ Ne isa. Sunjonge ne peu ndanat kande ne tanjo ta tuku mbar ta lafumba nu buk balewat kande. Ta tuku Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje ne nanje nyu mbolnje ye pasa sangrinu saket. Sunjonge ndo ne tuku ngyeu mbal njakmba kilmba njaijo siglika Nabal mbol mata tanjamba kuwa njina.

²⁷ Tanjaka Abigail man lato sana: O tanjo sunjo, ne garenuwa nga nyamagan kilmba prowit te nanje tanjo kuasmbi te ninja sulumba ²⁸ nanje piro pino ye tuku mbar te ngilainja. Ne mara mindek Sunjo tuku ngyeu mbal ndonj kame bumba ne mbar ande ke ndakate tukunu Sunjonge ne gabat sunjo pilwa le minmba minamngat. ²⁹ Tanjo ande pro ne ndonj kame saka ne balenam bafuwa ta Sunjonge ne kigraibka kulat mayenumba ne tuku ngyeu mbal kilmba sikpirmbi ndame bukngade le kinit tananj kile-pankamngat. ³⁰ Sunjo nu ne mbolnje wam magenu kam sakina ta njakmba ne mbol kuwa le ne sine Israel mbal tuku gabat sunjo minamngat. ³¹ Ta tuku ne ake sinanj Nabal tuku mbar lafumba nu tuku ndare kutuwa ta ne gabat sunjo mina sulumba nanje mbar ta idusmba wamdus pitinuwa le kikitikat. Sunjo nu ne sinzanjuwa le piro pino nanje ye idusya nga David sana.

³² Tanjakina le David ndek nu sana: Israel mbal tuku Mbara Sunjonge ne kukulnat le pro ye ndinnje te-silikat. Ta tuku sine nu tuku nyu te-dunngube njina sulumba ³³ nu ndek sakina: Ne tuku wamdus mayenu tanje tanjo ta tuku mbar nu tuku ndare ake sinanj kutuwikit nga ne ye peuyat. Ta tuku Sunjonge ne nyaro tinwa. ³⁴ Israel mbal tuku Mbara Sunjo abo tugu njak nuje ye peuyat. Ye nu tuku nyu mbolnje sanet. Ne ndinnje ye te-sili ndakat kande indole maratukuk Nabal tuku kuasmbi inum mine ndakate kande njina. ³⁵ Tanjakina sulumba David nu Abigailnje nyamagan kilmba prona ta yaimba sana: Kile ne wamdus bulok luka nanje wande mbol kaye. Ne tuku pasa manau mayenu ta mbolnje ne ye muku seryate njina.

³⁶ Tanjakina le Abigail luka tanjo nuje sota kina ka tumbran prona kande Nabal nu pagumba nye sunjo gabat sunjonge pagumba nye sugokade tanjamba kina sulumba nu kule nyumba gare-gare sungokumba minna le Abigail nu pasa pasa ndana le ka mafena. ³⁷ Mafena le Nabal nu kule nyumba nginngankina ta ka purfena le piyo nuje ndek wam kame prowe likinaig ta kubeu tuna. Kubeu tuna le Nabal nu pirerek purka kumaknu suk ndekina.

³⁸ Tanjamba minna ma ma ait 10 kuganaig le Sunjonge Nabal balena le kumna. ³⁹ Kumna le David nu pasa ismba sakina: Kile ye Sunjo tuku nyu te-dunngat. Nunje Nabal ye kiko pileyina ta lafuwat. Sunjonge nuje piro tanjo nuje ye peuyina le manau njayonu ke ndaken. Nunje mbar ta nuje mironj nu kurau tawet njina. Tanjakina sulumba David ndek tanjo afu kukulningina le ⁴⁰ nane ka Karmelnje Abigail sanaig: Sine Davidnje ne pinonu tam tuku sine kukulsingat njinaig le ⁴¹ pino ta pasa ta ismba tinja dagol tidronja loka sakina: Ye nu tuku piro pino. Ye piro tanjo kame tuku kupe minyangamngit njina. ⁴² Tanjakina sulumba Abigail nu pastinja nuje piro pino 5 kilmba nuje

donji tumba ponja David tuku piro tanjo dubika kinaig. Kinaig ka David tugum prona le Davidnge pinonu tina.

⁴³⁻⁴⁴ David nu o buk Yesrelnu pino Ahinoam tina sulumba ngumneja nu marj Saul kulim nuje Mikal tina ta Saulnge yaimba tumba Lais kiyo nuje Paltiel tuna. Tanjo ta tumbraj sunjo Galimnu.

26

David nu marj Saul mapena

¹ Kile Sifnu tanjo kame afu kinaig ka Gibeange Saul sanaig: O gabat sunjo, ne isa. David nu kile sine tuku kilke Yuda yamban Akila binj mbolnge kuirka minit nginaig le ² Saul ndek tinja nuje Israel kame kuasmbi sangriknu 3,000 ta pilemba kilmba David biye tiwam Sif ma baknu ta kinaig ka ³ Akila tabe yamban ndin tanje tumbraj ulnaig.

David nuje kuasmbi ndonj ma baknu tanje minmba Saul nu biye tiwam prona ta ismba ⁴ nu tanjo afu kukulnijsmba kape ka buro-buwowap ngina le nane kurauka kinaig ta Saul pro tanje minna le kanjermba luka ka David kubeu tunaig. ⁵ Kubeu tunaig le kile David ndek tanjo afu kilmba Saul tumbraj ulmba minna magot ta kinaig sulumba Saul nuje kame gabat sunjo Ner kiyo nuje Abner ndonj kinymba minnaik le kanjerkinaig. Saul nu ngamu-ngamunge kinyna le nane kame kuasmbi nu laipmba kinynaig. ⁶ Tanjamba minnaig le David ndek Hitnu tanjo Ahimelek le Abisai kusnanikina: Ima ye ndonj Saul tuku kuasmbi ma ulmba minig sinam nzi kanjik ngina le Abisai ndek sakina: Sile kap ngina. (Abisai nu Seruya tuku kiyo nuje. Aba nuje Yoab).

⁷ Furirna le David le Abisai nale kurauka Saul nuje kuasmbi ndonj tumbraj ulmba minnaig ta ndek kinaik ka Saul kinymba minna le kanjernaik. Saul nu nuje mbanduwarj ta tumba gabat tatum tanje te-timba ngamu-ngamunge kinyna le Abner kame kuasmbi njakmba nane nu laipmba kinynaig.

⁸ Tanjamba kanjerka Abisai ndek David sana: Kile Kuatenge naje ngueu tanjo ta tumba ne wai mbolnge palet. Saka le nuje mbanduwarj te tumba manyub kilke turi le kumwa ngina kande ⁹ David ndek nu peumba sana: Ne nu mba tuwe ndaka. Sunjonge gabat madina ta andenge balewa ta Sunjonge nu mapewe nda ngina sulumba ¹⁰ sakina: Ye Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnge ne sanet. Sunjonge Saul balewamngat. Nu ake kumamngat e ko nuje ngueu mbalnge balewaig le kumamngat e ta Sunjo nuje ait. ¹¹ Sunjonge gabat sunjo madina ta ye nu balewe nda. Nunge ye peuyate. Sile nu tuku mbanduwarj murko kule te ndo kilmba kap nga sana sulumba ¹² David ndek mbanduwarj murko kule gabat tatumnge ta kilmba Abisai ndonj kinaik ta tanjo ande nale kamuska kanjer ndakina. Nane njakmba Sunjonge ginyum paknu ningina le ndo kinymba gilainginaig.

¹³ Kile nale nane kusreka kinaik ka ka David nu tabe inum ponja funu mbolnge tinjina sulumba ¹⁴ Abner nuje kame kuasmbi ta ndonj wika saningina: Abner o. Ne ye tuku pasa isit e ngina le Abner ndek nu tuku minge lafumba sakina: Ne imanje gabat sunjo wikate e ngina. ¹⁵ Tanjakina le David ndek Abner maim maim te-tumba wi kuenja sana: Ne Israel ngamuknge tanjo nyu njak ngate ta ndanjam saka naje gabat sunjo ta kulat maye ndawat le tanjo ande nu njayo siliwam sinam ket? ¹⁶ Ne tanjamba gubat sunjo kulatkate tuku e? Tane tangine gabat sunjo Sunjonge madina ta kulat maye ndawaig. Ta tuku ye Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnge sinja satinjet. Tane

ɲakmba kumam kumuɲ. Tane gabat sunɲo tuku mbanduwanɲ murko kule gabat tatum tanɲe ta kanɲerkaɲ ta kile aninɲe minig e ɲgina le ¹⁷ Saul nu David tuku ɲin tugu ismba wika sakina: O kiɲo, ta nenɲe e ɲgina le David ndek wika sana: Au. Yenɲe o. ¹⁸ O gabat sunɲo, ye ame mbar ken le ne nanɲe piro tanɲo nanɲe ye tumba yokeryate? ¹⁹ O gabat sunɲo, ne nanɲe piro tanɲo tuku pasa te isa. Ne Sunɲonɲe kukulnat le ye ɲayo siliyam tuku ye sotate ndeta maye. Ye nu tuku atrauki le Sunɲo nu maɲ ye tuku garewa. Ko tanɲonɲe ne tuku wamdus kunde-kundenade ndeta Sunɲonɲe nane kasurninɲuwa. Nane ndanɲam tuku ye Israel kilke kusremba ka kasomok mbal tuku kilke mbolɲe nanɲine yabri mbara bariɲgi ɲga ye tumba korkoryade? ²⁰ Ta tuku ye Sunɲo kasomɲe mini le tane ye tuku ndare kutu ndawap. Ne sine Israel mbal tuku gabat sunɲo ta ne ye ɲai ɲguesuk kuga meɲ tanɲanɲ baleyam tuku sota tanɲo afu tabe mbolɲe mula nindam tuku kuraukade tanɲamba ne kate ɲga Saul sana.

²¹ Tanɲakina le Saul ndek David wika sana: O kiɲo, ye mbaret. Kile ne maɲ tawok te prowa le ye ne maɲ ɲayo siline nda. Ne furir te mbolɲe ye baleyam kumuɲ ta ne ye mapeyat. Ye siɲka mbarmba ɲinɲanɲan maɲau ket ɲgina le ²² David ndek wika sana: O gabat sunɲo, mbanduwanɲ nanɲe noten. Nanɲe tanɲo ande kukula le pro tumba kine tinwa. ²³ Sunɲo nu tanɲo maɲau mayenu tinɲreku kate ta lafu mayenu tuwit. Kite Sunɲo ne tumba ye tuku wai mbol palet ta ye Sunɲonɲe ne madinina ɲga ne bale ndanit. ²⁴ Ye ne mapenumba ɲayo sili ndanit. Tanɲamba ndo kile Sunɲo ye sinzanɲuwa le mine mayemba wamdus bulok ɲak minamɲgit ɲgina le ²⁵ Saul ndek David wika sana: O kiɲo, Sunɲo ne nyaro tinwa le ame maɲau kam bafuwa ta kumu-kumumba alonu tanɲamba prowamɲgat ɲgina. Tanɲaka saka deɲpurna le David luka nuɲe kuasmbi sota kina le Saul mata mbilka luka nuɲe tumbranɲ kina.

27

David nu Filistia mbal sota kina

¹ Tanɲamba minnaig ma ma David nu wamdusmba sakina: Ye te tanɲe mini ta Saul nu maɲ wamdus mbilmba ye baleyamɲgat tukunu ye kua ka Filistia kilke mbol ka le kanyumwa le nu maɲ Israel kilke mbol tenɲe ye sote nda ɲga idusna.

² Tanɲamba idusna sulumba David ndek tinɲa nuɲe tanɲo kuasmbi 600 ta kilmba Maok kiɲo nuɲe Akis Gat mbal tuku gabat sunɲo ta sota kambim saka ³ nu nuɲe pino ar ta kilmba nuɲe tanɲo kuasmbi nanɲine gageu kame ta turmba kilmba kina ka Gatɲe Akis ndonɲ minnaig. (David tuku pino ar ta ande Ahinoam nu Yesrelnu. Ande Abigail Nabal tuku pino kuembol nu Karmelnu). ⁴ David kua ka Gatɲe minna pasa ta Saul nu ismba nu maɲ David sote ndakina.

⁵ Kile David nu Akis tenɲemba sana: O gabat sunɲo, ye nanɲe tumbranɲ sunɲo sinam tenɲe minet ta mayenu ndo kuga tukunu ne ye sinayumba kilke fudinɲ ande serya le ye yiɲe kuasmbi ndonɲ ka tanɲe minyoki ɲgina le ⁶ Akis ndek woka tumbranɲ fudinɲ Siklak David nane minyokuwaig ɲga serna. Ta tuku kile Siklak tumbranɲ ta Yuda tuku gabat sugo nangine kulatka minig.

⁷ David nu Filistia kilke mbol kumba minna ta yar ndindo tambun baillkamba turmba kinaig. ⁸ Tanɲe minna sulumba David nu nuɲe kame kuasmbi kilmba ka Gesur mbal Gisri mbal Amalek mbal nane ndonɲ kame bumba minanu. Mbal kame ta o buk ma tugu ta mbolɲe tumbranɲ ulmba minnaig tuku. Nane tuku kilke ta Sur kumamɲge kina ka Isipɲe dikɲgina.

9-11 David nu nane ndonj kame buwanu ta nu tanjo pino njakmba bale far sugluka makau donji kamel aganjmor njakmba ta kilmba tawi mindepiye aganj ndende ta turmba kile-sugluka luka Akis tugum kambinu. David nu tumbrañ kame ta njakmba tumu pilmba ma sina minyanjanu. Ta ndanjam? Tanjo ande pro Gatnje Akis kila sawikat nga nu tanjawanu.

David nu Filistia kilke mbolnje minna sulumba nu manjau ndui ta ndo kumba minanu le Akis ndek nu kusnamba ne ka aninje kame ulmba prote e nga kusnawanu ta David ndek nu wam sisauka sawanu: Sine ka Yudanje o ka Yerakmelnje o ka Ken ma ki prote kumam tanje kame ulmba prowet nga Akis yabriwanu.

12 Tanjawanu le Akis ndek David tuku pasa ta son nga wamdusmba sakanu: Son. Nu nuñe ndare tuma Israel ndonj kame bute. Kile nu nuñe mbal ndonj ngueu minmba ye tuku piro tanjo minmba ye kulatka minmba minamnjgat nga idusanu.

28

Saul nu tanjo kanunu wikanu pino ande sota kina

1 Minnaig ka ait ande Filistia mbal nanjine kame kuasmbi kile-manjurka Israel mbal ndonj kame buwam tuku nginaig sulumba Akis ndek David sana: Kite ne nanje kame kuasmbi ta kilmba njakmba ye dubiyumba ka Israel mbal ndonj kame buwamnjgig ngina. 2 Tanjaka sana le David ndek woka sakina: Ta maye. Ye ne tuku piro tanjo. Ne ndanmba kam tuku saya ta ye tanjamba ndo kamnjgit ngina le Akis ndek sana: Ese. Ne tanjawa le ye ne tumba yinje ngarosus kulatkam tuku palmbimnjgit ngina.

3 Samuel nu buk kumna le nane Israel mbal njakmba wamdus tatruga malmbimba nuñe tumbrañ Ramanje ngukinaig. Ait ta mbolnje Saulnje tanjo kanunu wikanu mbal ta Israel kilke mbolnje mine ndakuwaig nga njakmba pitaikina le sili-silinaig.

4 Kile Filistia mbal pro Sunem tumbrañ sunjo ta makembinje kame buwam tuku ma ulnaig le Saul ndek Israel kame kuasmbi ta kilmba pro Gilboa tabe mbol tanje ma ulmba minnaig. 5 Tanjamba minnaig le Saul nu Filistia tuku kame kuasmbi ta kanjerka nu kuru kuru njayomba wamdus fulilka 6 Sunjo yabanmba kusnana: Ye kile ndanji ngina kande Sunjo nu tuku pasa inum kinjambi ko tukul ndamembi ko tuan tanjo tuku minje mbolnje mata lafuna le ise ndakina le 7 nu ndek nuñe piro mbal wika saninjina: Tane kumba pino ande tanjo kanunu wikanu ta sota te-silikap le ye ka nu kusnawi ngina le nane ndek nu sanaig: Pino ande tanjo kanunu wikate tuku Endornje minit nga sanaig.

8 Tanjaka sanaig le Saul ndek gabat sunjo tuku mindepiye ta paska patika tawi kise kilmba kaika tanjo armba kilmba furir ta mbolnje ndo tinja ka pino ta tugum pronaig sulumba Saul ndek pino ta sana: Ye tanjo kumanu ande nyun ti le ne nu wika le ame wam prowamnjgaig ta ne sanuwa le ye saya nga pino ta sana kande 9 pino ta ndek nu sana: Gabat sunjo Saulnje Israel mbal tuku tanjo kanunu wikade mbal ta pitaikina ta ne gilai e? Ne ndanjam saka ye te-mayokyumba baleyuwaig nga tanjate ngina le 10 Saul ndek pasa sanjri pilemba sakina: Ye Sunjo nyu mbolnje ne sanet. Ne wam te ka ta nane ne tumba pasa mbol pile nda ngina.

11 Tanjakina le pino ta ndek Saul kusnana: Ye ima wiki nga iduste ngina le Saul ndek nu sana: Ne Samuel wika ngina.

¹² Tanjaka sana le pino ta ndek Samuel wikina le mayok kina. Mayok kina le pino ta nu Samuel kanjermba wi njayomba Saul sana: Ne ndanjam saka ye yabriyat? Ne Saulnge ngina. ¹³ Tanjakina le gabat sunjo ndek pino ta sana: Ne kuru kuru ndaka. Ame aganj kanjerat ta ye saya le isi ngina le pino ta lafumba Saul sana: Ye mindekanu ande sambu kusremba mayok ket le kanjerit ngina le ¹⁴ Saul ndek nu kusnana: Tanjo ta ndanj ndanj ngina le pino ta nu sakina: Tanjo saibo tawi kuennu silika mayok ket ngina le Saul nu katesena ta Samuelnge nga nu ndek dagol tidronga lokina.

¹⁵ Tanjana le Samuel ndek Saul kusnana: Ne ndanjam saka ye wikat ngina le nu lafumba sana: Sunjo nu ye ngumneyina le Filistia mbal ye ndonj kame buwam bafude. Ta tuku ye wamdus piti sunjo njak. Nu ye tuku pasa inum tuan tanjo tuku minje mbolnge ko kinambi sayate le ise ndaket tukunu ye kile ndanjndanjnjigit nga pro nenje ye saya nga ne wikit ngina.

¹⁶ Tanjakina le Samuel ndek nu sana: Sunjo o buk ne ngumnenumba nu ne ndonj ngyeu minit. Ne ndanjam saka ye ne turnam tuku wikate? ¹⁷ Sunjonje o buk ye wam paguyina le ye tuku minje mbolnge pasa prona le ne isna ta nu kile dubimba kate. Nu Israel kulatkam tuku piro ta ne yainumba David tuna. ¹⁸ Ne buk Sunjo tuku minje ngurna. Nu Amalek mbal tuku gubra sunjo tumba ne nane njakmba bale farkam tuku ngina ta ne kumu ndana. Ta tuku kile Sunjo nu wam ta lafumba ne mbol kate. ¹⁹ Ne nanje kuasmbi Israel tane njakmba Sunjonje kilmba Filistia tuku wai mbol patinungat. Indole ne nanje kinjo kat nanje ndonj kummba pro tenje ye ndonj minamngaig. Sunjo nu Filistia mbal sinzaninjimba Israel tuku kame kuasmbi kilmba nane tuku wai mbol patinungat nga Saul sana.

²⁰ Saul nu Samuel tuku pasa ta ismba kuru kuru mayemba ngurnjgurka kilke mbol ndeka milmailka kinye njak minna. Ta ndanjam? Ki ait ka furir ngamuna nu isukuse ndaka minna tukunu nu milmailka minna.

²¹ Tanjamba minna le pino ta ka Saul kuru kuru mayena le kanjermba nu sana: O tanjo sunjo, ye yiye ngarosu yambarkam kuru kuru ndaka ne tuku minje dubiwit. ²² Tanjamba ndo ne kile ye tuku minje dubimba tinja bret afu nyumba ngarosu sangri tinjuwa le luka kaye ngina kande ²³ Saul ndek nu sana: Ye isukusam mbulit ngina. Tanjakina le nunje piro tanjo ar ta pino ta ndonj nane dirnanjinaig le nu nane tuku minje dubimba tinja ka mbili mbol minyokina. ²⁴ Minyokina le pino ta pre pre nunje makau fat butuknu ande kulatka minna ta balena sulumba pikmba ndemnu ta kilmba kuapikina. Kuapikina sulumba plaua yis kugatok ta kilmba pipmba bret afu wakeika pasoka ²⁵ ninjina le nane nyinaig. Nye denjpurmba furir ndui ta ndo nane tinja luka nangine tumbraj kinaig.

29

Filistia gabat nane David pitainaig

¹ Kile Filistia kame gabat nane kame kuasmbi kilmba pro Afeknje ma ulmba manjgurkinaig le nane Israel kame kuasmbi pro Yesrel ma kule bulbultembi tanje ma ulmba manjgurkinaig. ² Nane Filistia tuku gabat sugo ta nanjine kame kuasmbi walmba afu 100 afu 1,000 tanjamba fetke lika kame tuku kuaneka tinje likinaig le David nu nunje kame kuasmbi kilmba Akis ndonj nane ngumnem dubikina.

³ Tanjana le nane Filistia tuku kame gabat ta nane kanjerka Akis sanaig: Ndanjam Hibru tanjo kame te sine dubika kame kanjig nginaig le Akis

lafumba nane saningina: Tanjo si Davidnge. Nu Israel mbal tuku gabat sunjo Saul tuku piro tanjo ta nu o buk Saul kusremba yar ndindo tanja pro ye ndon tenje minit ta tane gilai e? Ye nu wam afu mbarna le kanjer ndaken nga saningina kande ⁴ nane kame gabat sugo sugo Akis tuku gubra pasa tumba sanaig: Tanjo si te-luka le ka tumbran sernambi tanje ka minwa. Kuga ta nu nuje gabat sunjo Saul garewa nga mbilka sine ndon kame bumba sine kilmba bale farikat. ⁵ Tanjo si sine kila. O buk pino kame nane kupesmba mune ulmba sakinaig: Saul nu ngeueu mbal 1,000 bale farningina le David nu ngeueu mbal 10,000 bale farningina nginaig nga Akis sanaig.

⁶ Tanjamba sanaig le Akis ndek David wika sana: Mbara Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje ye ne sanet. Ne tinjeknu. Ne ye dubiyumba kame mbol tinga ye turya nga iduset. Ne o buk ye sota prona kile minit ta ne wam ande mbarna le kanjer ndawen ta nane gabat sugo si nane ne sine dubi ndaka nga sakade. ⁷ Ta tuku ne kile wamdus bulok luka tumbran kaye ka tanje mina. Ne sine dubika ta kame gabat afu si ne tuku ndagariningikat nga sana kande ⁸ David ndek nu tuku pasa lafumba sana: O gabat sunjo, ye ne tugumnje ame wam mbaren? Ye o buk ne tuku piro tugu pilen sulumba kile ye minet ta ye mbar ande ken le ne kame kambim tuku ye peuyate e ngina le ⁹ Akis ndek nu tuku pasa lafumba sana: Son. Ye tuku am mbolnje ne tinjeknu Kuate tuku enjel suk ta kame gabat afu nane sakaig ne sine dubika kame mbol kine nda nga sakaig. ¹⁰ Ta tuku indole mafewa le maratukuk tinga ne sine kusreka nanje kuasmbi o buk Saul tugumnje kilmba ilna ta njakmba kilmba luka kaye nga David sana. ¹¹ Tanjaka sana le David nu maratukuk tinga nuje kuasmbi ta kilmba luka Siklak tumbran Filistia kilke mbol kina le nane Filistia mbal ndek tinga Yesrel kinaig.

30

Amalek mbal Siklak tumbran piynaig

¹⁻³ David nuje kame kuasmbi kilmba luka Siklak tumbran kambim tuku kumba minnaig le Amalek mbal Yuda ma tugu ki prote kumamnge promba Siklak tumbran piynaig sulumba pino kutu njakmba kilmba kine sulunaig. Ande bale ndanaig. David nane ait keynu mbolnje Siklak patumba mam-bilnaig kande Amalek mbalnje tumbran piynaig le pa guwa ma gur tingina le kanjermba nane pro tumbran sinam kumba pino kutu njakmba kilmba kine sulunaig ta kanjermba ⁴ nane malmbi njayonaig ka ka sanjri kugamba baklele likinaig. ⁵ David tuku pino ar ta Ahinoam Yesrelnu nale Abigail Nabal tuku pino kuembol Karmelnu ta mata kilmba kinaig.

⁶ David nuje kame kuasmbi nane tuku pino kutu ngeueu mbalnje kilmba kine sulunaig tukunu nane David tuku gubra tormba nu ndamembi balewam tuku saka minnaig le nu ismba wamdus piti sunjo tina ta nuje Mbara Sunjonje nu sanjri pilena le ⁷ nu ndek pris Abiatar sana: Ka pris tuku tawi ta tumba pro ye sa ngina le nu kina ka tawi ta tumba pro David tuna. ⁸ Tuna le David ndek Sunjo kusnamba sakina: Ye Amalek kuasmbi ta dubika ka nane ndinje kile-siglikamngit e ngina le Sunjonje lafumba sana: Ne nane dubika kaye ka pino kutu kame ta njakmba yaika kile-luka kilamngat nga sana. ⁹ Tanjaka sana le David ndek nuje kame kuasmbi 600 ta njakmba kilmba Amalek mbal kupel kupel dubika kinaig ka Besor kule mbol ta pronaig. ¹⁰ Pronaig sulumba tanjo 200 nane sanjri kugamba Besor kule pakarke

fugunaig ta tanje kusrekinaig le minnaig le David nu tanjo 400 ta ndo kilmba Amalek mbal dubika kinaig.

¹¹ Nane kinaig ka ndinnye Isipnu tanjo mo ande te-silika tumba David tugum kumba nane ndek Isip tanjo ta bret afu tumba kule turmba tunaig le nyina. ¹² Tanjana le nane ndek fik karenganu son njak ande tumba bret fonfon grep karenganumbi pipnaig tuku ta turmba nu tunaig le nyina. Tanjo ta nu ait kenjmba nyamagan kule kugatok minna tukunu kile nu nyamagan ta kilmba nyumba man sangri tina.

¹³ Sangri tina le David ndek tanjo mo ta kusnana: Ne anikok? Ne tuku gabat ima ngina le nu lafumba sana: Ye Isipnu ta Amaleknu tanjo andenge o buk ye piyayumba tina. Ye ailfu guazengen le nane tenge ye kusreyinaig. ¹⁴ Sine kagej ka Keret ma tugu Yuda ma tugu Kaleb ma tugu ki prote kumamnye kame bugen sulumba pro Siklaknye tumbran piygen nga David sana.

¹⁵ Tanjakina le David ndek tanjo mo ta kusnana: Ne sine kilmba nane minig magot ta tumsingam kumun e ngina le nu ndek sakina: Ne Kuate tuku nyu mbolnye ye bale ndayumba ye tumba yinje gabat tuku wai mbol pile nda nga pasa sangri pilewa le ye tane kilmba nane minig ma ta tumtingamngit nga David sana le wokina.

¹⁶ Kile tanjo mo ta ndek nane kilmba ka Amalek mbal mine likinaig ma ta kinaig. Kinaig ka ta pronaig kande nane Filistia kilke mbolnye Yuda ma tugu mbolnye gabis aganj ndende sunjomba yomba kilnaig ta tuku nane gare-gareka pagumba nye sunjo te-ibenjaig.

¹⁷ Tanjamba minnaig le ka furirna le David nunje kame kuasmbi kilmba sinam ka Amalek mbal ndonj kame bumba nane bale farka kinaig ka mafemba man furirna. David tuku kuasmbi tanje nane njakmba bale far sulunaig. Amalek tanjo 400 ndo kamel ponja kua kinaig. ¹⁸ Tanjanaig le David ndek pino kutu gabis aganj ndende njakmba Amalek mbalnye kilnaig ta luka kilna sulumba nunje pino ar ta turmba kilna. ¹⁹ Nane tuku aganj inum ngisi ndakina. Kinjo kame kulim kame gabis aganj ndende njakmba Amalek mbalnye kile likinaig ta kumu-kumumba kile-luka kilnaig. ²⁰ Tanjanaig sulumba Amalek mbal tuku makau sipsip aganjmor ta njakmba kilmba David tuku nga sisilanijmba ambonja kinaig.

²¹ Luka kumba minnaig le kuasmbi 200 matuk ka Besor kule makembinge kusrekinaig ta nane kanjerka tinja nane ndin kinaig ka ndinnye nane tumaka ulendikinaig. Tanjanaig sulumba David ndek nane tugum kumba tane kumumbi minig e ngina le ²² nane David ndonj kinaig tanjo afu njaigonu mugru sambek ta nane ndek sakinaig: Nane sine ndonj kine ndakinaig tukunu sine aganj ndende kame bumba kilgen te nane walmba ninge nda. Nane nanjine pino kutu ndo ningap le kilmba kuwaig nginaig kande ²³ David ndek sakina: Yinje tira kame, tane tanja ndawap. Sine aganj ndende te Sunjonge sinzansingina le luka kilgen. Nunje sine turkina le kuasmbi sine tuku tumbran piynaig ta kilmba bale farkigen tukunu ²⁴ ye tane tuku pasa ta dubiwe nda. Kuga. Aganj ndende ta njakmba walmba tane kinaig mbal nane aganj ndende kulatka minnaig mbal ta kumu kumu kilap nga saniingina.

²⁵ David nu tanjaka saka pasa ta sangri pilena le Israel ngamuknye pasa ta mara mindek dubimba kile mata tanjamba minig.

David nu Yuda mage mage aganj ndende walmba ninjinga

²⁶ Kile David luka kina ka Siklak prona sulumba kame mbol gabis aganj ndende kile-lika pronaig ta walmba nunje tira kame Yuda mage mage ta tuku

patike lika pasa turmba patikina sulumba sakina: Agan ndende Sunjo tuku ngueu mbal mbolnge yaika kilgen te ye walmba tane tinjet ngina.

²⁷ David nu agan ndende walmba tumbran tumbran mage mage ningina ta tenemba. Betel mage mage. Ramot mage mage ki prote kumamnge. Yatir mage mage. ²⁸ Aroer mage mage. Sifmot mage mage. Estemoa mage mage. ²⁹ Rakal mage mage. Yeramel mbal mage mage. Ken mbal mage mage. ³⁰ Korma mage mage. Bor-Asan mage mage. Atak mage mage. ³¹ Hebron mage mage. Tumbran afu turmba David nuje kuasmbi ndon kupe pilmba likinaig mage mage mata walmba ningina.

31

Saul nu kumna

¹ David nu Siklajnge minna le Filistia mbal nane Israel mbal ndon Gilboa tabe mbolnge kame bunaiig sulumba Israel mbal afu bale farninginaig. Afu nane sili-silimba kua kinaig le ² Filistia mbal nane dubika kinaig sulumba Saul tuku kinjo kat nuje kenmba Yonatan Abinadab Malkisua nane turmba baleninginaig.

³ Saul nu minna ma ta mbolnge kame sanjri tingina le ngueu mbal afunge tui fat parsinga Saul tuij tinaig le nu kumam bafumba ⁴ kinjo mo nu tuku kame agan ndende kugrakina ta sana: Ne ilmba nanje kame bagi ta gomba tumba ye baleya le kumi. Tanawa le Filistia mbal ngaro nda pikanu si nane ye aza pile-pileyumba bale ndayuwaig ngina kande tango mo ta nu balewam kuru-kuruka mbulna le Saul nu nuje miroj nuje kame bagi ta tumba te-timba patenja kame bagi ta mbol kumba kumna.

⁵ Saul nu kumna le tango mo ta nu kanjerna sulumba nu suk nuje kame bagi ta tumba te-tina sulumba patenja kame bagi ta mbol kumba kumna.

⁶ Ki ait ndui ta mbolnge ndo Saul nuje kinjo kame kenmba ta tango mo ta Saul tuku kame mbal nane njakmba kume farnaig.

⁷ Saul nuje kinjo kat nuje ndon kumnaig le Israel kame kuasmbi nane kua ka sili-silinaig ta nane Israel kuasmbi afu ma gutoj Yordan kule make simnge minnaig ta nane kanjerka nane mata kua ka tumbran kusreka sili-silinaig le Filistia mbalnge pro tumbran ta kile-lika tanje kinynaig.

⁸ Nane kinynaig ka mafena le Filistia mbal nane Israel mbal bale farnaig ta tuku kame agan ndende paska kilam kinaig. Kinaig ka Gilboa tabe mbol tanje Saul nuje kinjo kat nuje ken nane tuku mindesin nanjine kanjerkinaig.

⁹ Kanjerkinaig sulumba nane ndek Saul tuku njifok kat purmba kame tuku agan ndende paska kilmba nane tango afu kukulninginaig le pasa tumba Filistia ma tugu njakmba mbol kine likinaig sulumba nanjine zugu wandek sinam kumba tanje manjurka kubeu ninje likinaig le tango pino njakmba ismba gare-garekinaig. ¹⁰ Tanjanaig sulumba Saul tuku kame agan ndende ta kilmba nanjine pino mbara Astarte tuku zugu wande sinam tanje patika Saul kinjo kat nuje ken ta tuku mindesin kilmba Bet-San tumbran fonde mbol tanje taikinaig.

¹¹ Kile Yabes tumbran mbal Gilead ma tugu mbolnge nane Filistia mbal Saul tuku mindesin tumba taikinaig pasa ta isnaig sulumba ¹² nane tango sanjriku afu kukulninginaig le furir ta mbolnge ndo nane tinja kinaig ka ka Bet-San promba fonde mbol tanje Saul nuje kinjo kat nuje ken ta tuku mindesin taikinaig ta kilmba luka pro Yabes tumbranngenge mindesin kame ta pasokinaig. ¹³ Pasokinaig sulumba isu kat nanjine ta ndo kilmba Yabesnge

ail sungo ande kumnemnge ngukinaig. Tarjanaig sulumba nane ndek kusem ndindo nyamagan pinka minnaig.

2 SAMUEL

David tuku wam kube

Saul kumna pasa ta David sanaig le isna

¹ Nane Saul balenaig le kumna ait ta David nuŋe kame mbal kilmba ka Amalek mbal ndoŋ kame bumba nane bale farkina sulumba nane luka nanŋine tumbraŋ Siklak kinaig.

² David nu Siklakŋge minna le ait keŋmba kinaig le Saul tuku kame taŋgo ande kumba ka Siklak prona. Nu sagkanu taŋaŋ David tugum kumba dagol tidroŋga lokina le ³ David ndek nu kusnana: Ne aningŋe prote ŋgina le taŋgo mo ta ndek lafumba sana: Ye kame sinamŋge Israel mbal bale farkinaig le ye kua ka te prowet ŋgina. ⁴ Taŋakina le David ndek nu kusnana: Kame mbolŋge ame wam prowe likinaig ta ye saya le isi ŋgina le taŋgo mo ta ndek nu sana: Sine tuku kame taŋgo nane kua ka sili-silinaig le Filistia mbalŋge sine tuku kuasmbi sunŋomba bale farniŋge likinaig. Taŋamba Saul le kiŋo nuŋe Yonatan mata balenikinaig ŋga David sana.

⁵ Kile David ndek nu kusnana: Saul le Yonatan kumnaik ta sonndo ne kaŋgerkina e ŋgina le ⁶ taŋgo mo ta lafumba sakina: O sunŋo, ye Gilboa tabe mbolŋge minen sulumba Saul kaŋgeren ta nu nuŋe mbanduwaŋ ta kilke mbolŋge te-timba nuŋe ŋgaro tugunemba tiŋ minna le kaŋgeren. Kame mbal hos mbol pinderkanu karis mbol pinderkanu mata nane Saul buk tekornaig. ⁷ Taŋanaig le nu mbilmbilka ye kaŋgeryumba wikina le ye woka nu sota kan le ⁸ nu ndek ye kusnayina: Ne anikok ŋgina le ye Amaleknu ŋgen. ⁹ Taŋaken le nu ndek ye sayina: Ne ilmba ye tapleya. Tui fat andeŋge ye temayeyat le ye kumam bafuwet ŋgina. ¹⁰ Taŋaka nu buk surka ndeka kumam bafuna tukunu ye ka nu taplewen sulumba nu tuku gol hat kaikanu ta gomba tumba saŋi nzar wai mban mbolŋge ta paska ten sulumba agaŋ kame ta kilmba ne tugum te prowet ŋga David sana.

¹¹ Taŋakina le David nu ismba ŋgamunŋal tatrakina le nuŋe tawi fetfetna le nuŋe kuasmbi mata ŋakmba maŋau ndui ta ndo kinaig. ¹² Ta ndaŋam? Saul le Yonatan, Israel kame mbal sunŋomba nane Kuate tuku kuasmbi ta kame sunŋo ta mbolŋge bale farkinaig tukunu nane malmbika nyamagaŋ pinka minnaig le ka furirna.

¹³ Furirna le David ndek taŋgo mo ta kusnana: Ne anikok ŋgina le nu sakina: Ye Amaleknu. O buk mam nu Amalek kilke kusremba pro Israel kilke mbolŋge rawe taŋgo taŋaŋ minyokina ŋgina le ¹⁴ David ndek nu sana: Ndaŋam saka ne Sunŋoŋge gabat madina ta balena ŋgina sulumba ¹⁵ nuŋe kame taŋgo ande wika sana: Ne ilmba taŋgo te balewa le kumwa ŋgina le kame taŋgo ta kumba ka Amalek taŋgo ta kame bagimbi balena le kumna. ¹⁶ Kumna le David ndek Amalek taŋgo ta sana: Ne Sunŋoŋge gabat madina ta balewanu sakat tukunu kile lafunu naŋe miroŋ naŋe ndare kutute ŋgina.

David nu Saul le Yonatan tuku ninankina

¹⁷ Kile David nu ninanka Saul le kiŋo nuŋe Yonatan tuku ŋga mune-munekina sulumba ¹⁸ nuŋe kuasmbi wam paguniŋmba saniŋgina: Tane mune te tumba ka Yuda taŋgo pino ŋakmba tumningap le tago-tagomba kila pilwaig ŋgina.

Mune mbara ta Tui Mune. Kile mune ta Yasa tuku waŋe mbolŋge mit.

Tui Mune

¹⁹ Sine Israel mbal tuku gabat kame tabe mbolŋge kume likinaig.

Singine kame gabat ŋakmba kume likinaig.

²⁰ Tane pasa te kumba ka Gat le Askelon mbal sa ndaningap.

Saningap le Filistia pino kame kasomok pino kame nane ismba gare-garekubekaig.

²¹ Singine kame gabat mbal tuku kandim kame kile ake sinarŋ Gilboa tabe mbolŋge mine likade.

Saul tuku kandim mata andenŋe maŋ gurenŋ pisnewe nda.

Ta tuku sawe le mbai ŋgislu tabe ta mbolŋge nde ndakuwaik le nyama-
gaŋ mata tabe ta mbolŋge prowe nda.

²² Yonatan nu tui wai paknu.

Nu kame mbolŋge agaŋ inum tui ful ndawanu.

Saul tuku kame bagi ake sinarŋ mine ndakina.

Nu nuŋe ŋgueu mbal sanŋriknu ŋakmba bale farninganu.

²³ Tango pino ŋakmba nane Saul le Yonatan tuku gare tornaig.

Nale mara mindek kigri-kigriŋga minnaik sulumba kumu kumu ndo
kumnaik.

Nale tuku pinder ta paŋus fumba kinit taŋaŋ.

Nale tuku sanŋri ta laion tuku sanŋri taŋaŋ.

²⁴ Tane Israel pino kame tane Saul tuku ninanka malmbikap.

Nu tane tawi gurgur magenu ndo agaŋ ndende golmbi wakeikanu
ŋgarosu mindepiye mayewam tuku tinge likina.

²⁵ Kame gabat ar ta kame mbolŋge kumnaik.

Yonatan tuku mindesinŋ tabe mbol ambenŋe minit.

²⁶ O yiŋe aba Yonatan, ye ne tuku sina sunŋo ŋak.

Sile munŋu kume purkikenŋ wam ta pino kame nane ye tuku ŋga kume
purde wam ta lite.

²⁷ Kame gabat mbal ŋakmba kame mbolŋge kume likinaig le nane tuku
kame agaŋ ndende mata ake ŋaigoŋgamŋgaig.

2*Yuda tuku tugu nane David nanŋine gabat minwa ŋga madinaig*

¹ Kile David nu Sunŋo kusnamba sakina: Ye kumba ka Yuda mbal tuku
tumbranŋ sunŋo ande mbol minyoki e ŋgina le Sunŋo nu ndek sana: Ta
maye ŋgina. Taŋakina le David maŋ lato kusnana: Ye ka tumbranŋ ndaŋ
mbol minyoki ŋgina le Sunŋo nu lafumba sana: Ne kumba ka Hebronŋge
minyoka ŋgina. ² Taŋamba sana le David nu tinga nuŋe pino ar Ahinoam le
Abigail kilmba kinaig ka Hebron tumbranŋ tumba minyokinaig. Ahinoam nu
Yesrelnu. Abigail nu Karmelnu. Nu Nabal tuku pino kuembol Davidŋge tina.

³ David tuku taŋgo kuasmbi nanŋine gageu ŋakmba David ndoŋ kinaig ta
nane tumbranŋ afu Hebron tumbranŋ patuk patuk mine likinaig ta kilmba
minyoke likinaig. ⁴ Taŋanaig le Yuda taŋgo kame pro Hebronŋge David
nanŋine gabat sunŋo minwa ŋga gurenŋ tumba nu tuku gabat mbolŋge kutu-
naig.

Yabes mbal Gilead ma tugu mbol minnaig ta nane buk Saul tuku mindesinŋ
tumba ngukinaig pasa ta David nu ismba ⁵ nuŋe taŋgo afu kukulniŋmba
saniŋgina: Tane kape ka Yabes mbal tenjenmba saniŋgap: Sunŋo nu tane nyaro
tiŋguwa. Tanenŋe Saul nu singine gabat sunŋo ŋga mindesinŋ nuŋe tumba

ngukinaig ta tuku ye tane gare pasa tinjet. ⁶ Sunjo nu tane sinzanjimbamba minmba minwa. Tane gabat sunjo Saul mbolnje wam mayenu kinaig tukunu kile ye suk tane mbolnje wam magenu kamnjit. ⁷ Tanjine gabat sunjo Saul nu kumna le kile nane Yuda mbal ye nane tuku gabat sunjo mini nga madiyinaig. Ta tuku tane sanjri tinja njeue mbal tuku kuru kuru ndakap nga saningap njina.

Israel tuku tugu afu nane Isboset nanjine gabat minwa nga madinaig

⁸ Saul tuku kame gabat sunjo Abner nu Saul kinjo nunje Isboset* tumba kua ka Yordan kule pakarka Mahanaim tumbranjina. ⁹ Kinaig ka tange Abner ndek Isboset nu Gilead, Asur, Yesrel, Efraim, Benyamin, Israel ma tugu njakmba tuku gabat sunjo minwa nga madina.

¹⁰ Isboset nu yar 40 njak minna le nu Israel mbal tuku gabat sunjo minwa nga madinaig le nu yar armba ndo Israel ma tugu kulatkina. Yuda tuku tugunje ndo David dubinaig le ¹¹ nu yar 7 batenju turmba Hebronnje nane kulatkina.

Nane Israel mbal Yuda mbal ndonj kame bunaik

¹² Abner nu Isboset tuku kuasmbi kilmba Mahanaim kusremba Gibeon tumbranjina pronaj le ¹³ Seruya kinjo nunje Yoab mata David tuku kuasmbi ndonj pro Gibeon kule kualinj tugum tange nane kile-siglikinaig. Isboset tuku kuasmbi pro kule kualinj make simnje minyokinaig le David tuku kuasmbi pro kule kualinj make temnje minyokinaig.

¹⁴ Tanjanaig sulumba Abner ndek Yoab sana: Ye tango mo afu madiningi le ne mata tango mo afu madininga le nane kame aganj ndende kilmba kame sanjri munju tumkuwaig njina le Yoab nu lafumba sana: Ta maye njina.

¹⁵ Tanjamba nane Isboset tuku tanjo 12 madininginaig ta nane njakmba Benyamin tuku tugu ndo. Nane pro David tuku tanjo 12 ta ndonj kame bumba ¹⁶ nanjine nanjine gabat wanj roka kame bagimbi takel make kumu kumu nduaseka tanjo 24 ta njakmba kume likinaig. Ta tuku nane ma tugu ta nyun ta Kame Bagi tuku Ma njade.

¹⁷ Tanjanaig le kame sunjo kuasmbi ar ta ngamuknje tinjina le David tuku kuasmbinje Abner tuku kuasmbi Israel mbal kile-ibenjinaig le kua ka sili-silinaig.

¹⁸ Seruya tuku kinjo kame kenjmba kame mbolnje minnaig ta nane tuku nyu tenjenmba: Yoab, Abisai, Asahel. Asahel tuku pinder nunje ta nane njakmba tuku pinder lininganu tukunu ¹⁹ nu Abner madimba tumba yokerna le ²⁰ Abner nu pinderka minmba mbilka mambilna kande Asahel nu madimba yokermba kina le nu kusnana: Ne Asahelnje e njina le nu sakina: Au. Yenje njina. ²¹ Tanjakina le Abner nu peumba sana: Ne ye yoker ndaya. Ne luka ka tanjo ande tumba yokermba nu tuku kame aganj ndende ta yaimba kila njina kande Asahel nu Abner tuku pasa ise ndaka nu ndo madimba yokermba kina le ²² nu maj lato sana: Ne ye yoker ndaya. Ye ne baleni ta ye aba nanje Yoab am mbolnje kikoyamngat njina kande ²³ Asahel nu nda isanu sukmba nu yokermba lok ndeka kina le Abner ndek nunje mbanduwanj tugunmbi ngumnem ngumnem te-lukina le Asahel fungul mbolnje nduasemba ka inumnje biteknjina le nu kummba ndekina. Kummba ndekina le kame

* **2:8:** Isboset nyu ndinok Isbaal. Isbaal nyu ta tugunu: Baal tuku tango. Baal nu yabri mbara ande Samuel nu o buk Israel mbal saningina le pitainaig (1 Samuel 7.3-4 kanjerap). Ta tuku nane Isbaal nyu ta mata mbulmba Isboset njinaig

mbal afu pinderka pro tanje Asahel tuku mindesinj kanjermba laipmba tinjinaig le ²⁴ Yoab nale Abisai nale ar tanje ndo Abner madimba yokermba kinaik ka ka Ama tabe tugu mbol ta pronaik le ki ka ululuna. (Ama tabe ta Giya tumbrañ ki prote kumamnje Gibeon yamban kambim tuku ndin minje mbinje minit).

²⁵ Ki ka ululuna le Benyamin tuku kuasmbi nane ka Abner te-silikinaig sulumba nane ka tabe fudin ande mbolnje tinja kame tuku kuaneka minnaig.

²⁶ Tanjamba minnaig le Abner ndek Yoab kanjermba wi kuenjka sana: Ne kame te minmba minwa nga iduste e? Kame te kuga ndawa ta sine munju ngeue minmba minamnjig ta ne idus ndate e? Sine ndare ndindo ndo. Ne nanje kuasmbi ta peuninga le mañ sine yoker ndakuwaig nga Yoab sana le ²⁷ nu pasa ta isna sulumba nu ndek lafumba sana: Kuete abo tugu ñak nu tuku nyu mbolnje ye ne sanet. Ne ye peu ndayat kande yinje kuasmbi kile tane yokerka minig le ka ka mafete kande njina. ²⁸ Yoab nu pasate denjpurna sulumba kame tukulmba nunje kame mbal mañ Israel mbal yoker ndakuwaig nga tabil fitkina le kame ta kusremba sili-silinaig.

²⁹ Kile Abner nunje kame mbal ndon ma ta kusremba Yordan ma guton ta kuerka kumba minnaig le ka ka mafena. Mafena le ma guton ta kusremba Yordan kule pakarka kinaig ka ka ki mbilna le nane luka Mahanaim pronaig.

³⁰ Abner nu nunje kame mbal kilmba kina le Yoab ndek nunje kame kuasmbi kile-manjurka burkina ta nu tuku kame tanjo 20 ndo te-denna. Asahel mata kumna. ³¹ David tuku kuasmbinje Abner tuku kuasmbi 360 bale farnaig. Kuasmbi ta ñakmba Benyamin tuku tugu ndo.

³² Kile Yoab tuku kuasmbi nane Asahel tuku mindesinj tumba kumba ka Betlehem tumbrañnje mam nanjine tuku ndame burok sinam tanje pilnaig. Pilnaig sulumba furir ndui ta mbolnje ndo nane tinja luka kinaig ka ka mafena le Hebron pronaig.

3

¹ Kile David tuku kuasmbi Saul tuku kuasmbi ndon kame mañ tumba tinjina ka ka Yuda mbalnje Israel kuasmbi sunjomba bale farkinaig le Saul tuku kuasmbi buk denkina.

David tuku kiño kat nunje

² David nu Hebronnje minyokina sulumba kiño 6 kile-patikina. Nane tuku nyu nanjine tenjenmba.

Kiño mulum Amnon. Ina nunje nyunu Ahinoam. Nu Yesrelnu.

³ Kiño mulum dubiknu ta Kileab. Ina nunje Abigail. Nu Karmelnu Nabal tuku pino kuembol Davidnje tina.

Kiño keñnu ta Absalom. Ina nunje Maka. Nu Gesurnu gabat sunjo Talmai tuku kulim nunje.

⁴ Kiño bailkanu ta Adonia. Ina nunje Hagit.

Kiño inum Sefatia. Ina nunje Abital.

⁵ Kiño 6-nu ta Itream. Ina nunje Eglá. Kiño kame ta ñakmba Hebronnje kilepatike likinaig.

Abner nu David ndon wamdus ulendinaik

⁶ Kame sunjo Saul tuku kuasmbi David tuku kuasmbi ta minmba minna le Abner nu Saul tuku kuasmbi ngamuknje tanjo nyu ñak mayok kina.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Isboset nu Abner sawe lika sana: Ne ndañam saka mam tuku piyo nunje Rispa ndon kinyat njina. (Rispa nu Aya

tuku kulim nuŋe Saulŋe pinonu tina tuku). ⁸ Tanjakina le Abner ndek gubra tormba nu sana: Ye Yuda tugu turket le ne ye saye likate e? Ye buk mam nanje Saul, nuŋe tira kat nuŋe, nuŋe gulab kame dubiken ta kile ye minmba minet. Ne Davidŋe ŋayo silinam bafuna le yeŋge ne kigraibken ta ne ndaŋam saka kile pino ta tuku ye saye likate ŋgina.

⁹⁻¹⁰ Tanjakina sulumba nu maŋ lato sana: Sunjo nu buk David sana: Yeŋge Saul tuku gageu pitaiki le nane Israel mbal tuku gabat sugo mine nda ŋgina. Sunjoŋge David nu Israel mbal Yuda mbal tuku gabat sunjo minam tuku madina le nu Israel ma tugu ŋakmba kulatkamŋgat. Ta tuku ye ne sanet. Ye mata David sinzaŋamŋgit. Ye pasa sanet te kumu ndawi ta Kuatenge ye mapeye nda ŋga Isboset sana le ¹¹ nu pasa ta ismba nu tuku kuru-kuruka maninok minna.

¹² Kile Abner ndek taŋgo afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane kape ka David teŋenmba sawap. Abner nu ne ndoŋ pasa katmba wamdus ulendimba ne sinzaŋnuwa le Israel kuasmbi ŋakmba ne ndo dubinamŋgaig. Tane ka taŋamba nu sawap ŋga pasa pilna le nane ndek David sota kinaig sulumba ¹³ Abner tuku pasa ta David kubeu tunaig le nu ismba nu suk lafumba pasa pilmba sakina: Tane ka Abner teŋenmba sawap. Ne tuku pasa maye ta ye wam ande ne sani le kumuwa le ye ne ndoŋ wamdus ulendiwamŋgit. Ne yiŋe pino Mikal Saul kulim nuŋe ta tumba ye tugum te prowa ŋga nu sawap ŋgina le nane pasa ta tumba luka Abner sota kinaig.

¹⁴ Nane kinaig le David ndek nuŋe taŋgo afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane kumba ka Isboset sawap le nu yiŋe pino Mikal pilwa le luka prowa. Ye buk pino ta Filistia taŋgo 100 tuku nduwa ŋgarombi piyamba pinonu ten ŋga sawap ŋgina le nane pasa ta tumba Isboset sota kinaig.

¹⁵ Isboset nu pasa ta sanaig le isna sulumba nu ndek taŋgo afu kukulniŋgina le kinaig ka Lais kiŋo nuŋe Paltielŋge Mikal tina ta yaimba tumba David tugum kinaig le ¹⁶ Paltiel nu malmbitamam Mikal dubimba kina ka ka Bahurim tumbran pronaig. Tumbran ta pronaig sulumba Abnerŋge Paltiel peumba ne luka nanje tumbran kaye ŋga kukulna le nu luka nuŋe tumbran kina.

¹⁷ Kile Abner nu Israel mage mage kile-maŋgurka saniŋgina: Tane o buk David taŋgine gabat sunjo minwa ŋga saka minnaig. ¹⁸ Pasa ta kile idusap. O buk Sunjo nu sakina: David nu yiŋe piro tango. Ye nu sinzaŋi le yiŋe kuasmbi Israel mbal nane Filistia mbal ŋgueu mbal afu tuku wai mbolŋge minig ta kile-luka kilamŋgat ŋgina. ¹⁹ Taŋamba saniŋgina sulumba Abner nu maŋ tiŋga Benyamin tuku tugu ta ndoŋ minyoka taŋamba ndo pasa katnaig sulumba kile nu tiŋga taŋgo 20 kilmba nuŋe ndoŋ David sota Hebron kinaig. Kinaig ka taŋge Israel mage mage Benyamin tuku tugu nane pasa wakeimba katnaig ta David kubeu tuna le ²⁰ David ndek Abner nuŋe kuasmbi ta ndoŋ isukusneningam tuku pagunaig.

²¹ Taŋamba nane isukue denpurmba Abner ndek David sana: Ye luka ka sulumba Israel mage mage ŋakmba tuku wamdus didiki le ne nane ndoŋ wamdus ulendimba ne Israel ma tugu te ŋakmba kulatkam tuku nzalinate taŋamba nane tuku gabat sunjo minamŋgat ŋga David sana. Tanjakina le nu nuŋe kame kuasmbi peuniŋmba Abner mapenaig le nu kusremba kina.

Yoab nu Abner balena le kumna

²² Abner nu David kusremba kina le Yoab nu nuŋe kame kuasmbi kilmba ŋgueu mbal ndoŋ kame bumba gabis agaŋ ndende kilnaig ta ŋakmba yomba kilmba luka Hebron pronaig le ²³ nane ndek Yoab kubeu tumba sanaig:

Abner pro tenge singine gabat David kanjerat le nu sine peusingat le mapewig le luka kinit nginaig. ²⁴ Tanjamba kubeu tunaig le Yoab ndek tinja gabat sunjo David sota kumba ka sawe lika sana: Ne ndanam saka Abner mapewat le luka kinit? ²⁵ Nu ne yabrinumba ne piroka likate wam ta katesewam prowat ta ne gilai e ngina.

²⁶ Tanjamba sawe lika Yoab nu David kusremba kilim kina ka tanjo afu kukulningina le Abner ngumnem te-dubimba kinaig ka Sira kule burok tugum tanje nu te-silika tumba luka Hebron pronaig ta David nu katese ndana. ²⁷ Nane Abner tumba luka Hebron pronaig le Yoab nu wam sisauka Abner sana: Ye ne ndonj pasa njak ngina sulumba nu tumba fonde malaŋga tugum kumba ka tanje kame bagimbi funjul so fetkina le kumna. Ta ndanam? Abner buk Yoab mambo nuje Asahel balena ta lafumba nu Abner balena le kumna.

²⁸ Abner nu kumna le nane afu kumba ka David kubeu tunaig le ismba nu ndek sakina: Abner balewaig le ndare kutukat ta ye yiŋe gageu ndonj sine tuku mbar kuga ta Sunjo nu kila. ²⁹ Ta tuku ndare ta kile luka Yoab tuku gageu njakmba pasokuwa. Nane tuku afu karej we njak njak afu ngirnger njak njak afu kupe baklelok minwaig. Afu kame bagimbi bale farwaig le kumwaig. Afu nyamaganj kugatok gubak minwaig ngina.

³⁰ Abner nu buk kame sunjo Gibeonje prona le Yoab nale Abisai tuku mambo nakile Asahel balena ta lafumba Abner balenaig le kumna.

Nane Abner tuku mindesinj tumba ngukinaig

³¹ Kile David ndek Yoab nane saningina: Tane tangine minde piye paska fetmba sinamanzer tawi siglika Abner ninanka malmbiwap ngina. Tanjakina sulumba David nu ter tumba kinaig le ngumnem dubikina le ³² nane Abner tuku mindesinj tumba Hebron tumbran tanje ngukinaig. Tanjanaig le David nu nuje tanjo kuasmbi njakmba ndonj sambu laipmba ninanka malmbinaig.

³³ Tanjamba David nu Abner tuku mindesinj ninanka mune-muneka sakina: Ndanam tuku Abner nu nginngan tanjo tanaŋ kumat?

³⁴ Ne kame mbolŋge kumna kande maye kande.

Nane tanjo yabrininjmba baleninjig le kumig tanjamba ndo ne balenaig le kumat ngina.

Tanjakina le tanjo pino maŋ nu tuku ninanka malmbinaig.

³⁵ Malmbiwe denjpurmba tanjo pino njakmba David sanaig: Kile ne ka isukusa nginaig kande David nu pasa sanjri pilemba nane saningina: Ye isukuse nda. Ye pinka mini le ki ka butunjuwa. Ye isukusi ta Kuate nu ye mapeye nda ngina le ³⁶ tanjo pino njakmba nu tuku pasa ta ismba nu wam ke likina ta kanjerka nu tuku gare sunjo tinaig sulumba ³⁷ Israel mbal njakmba Davidnge sisenjat le Abner bale ndawaig nginaig.

³⁸ Kile David ndek nuje tanjo kuasmbi ta wam paguninjmba saningina: Ki ait te mbolŋge kame gabat ande sanjriknu kumat ta tane njakmba kila. ³⁹ Yoab le Abisai nale sanjri naigo. Ye Kuateŋge gabat sunjo madiyina ta ye nale peunikam fuguwet. Ta tuku Sunjonje mbar ta tuku piya ta lafunu nikuwa ngina.

4

¹ Abner balenaig le kumna pasa ta Isboset nu ismba kuru-kuruka ngamungal piti njak minna le nane Israel mbal mata njakmba piriri njayonaig.

Isboset tuku kame gabat armba

² Rimon tuku kiŋo armba Bana nale Rekab ndoŋ nale Isboset tuku kame gabat minnaik. Nale kame mbal kilmba ŋgueu mbal ndoŋ kame buwanu. Mam nakile Rimon nu Berotnu. Nane tuku tumbraŋ mboŋ ta Benyamin. (Berot tumbraŋ ta nane Benyamin mbal tuku ŋgade. ³ Taŋgo pino o buk Berotŋge minnaig ta nane kua ka kinaig ka Gitaimŋge kile minig).

Yonatan tuku kiŋo nuŋe Mefiboset

⁴ Saul tuku kiŋo nuŋe Yonatan nu kiŋo ande ŋak ta nyunu Mefiboset. O buk Saul nale Yonatan kumnaik le Mefiboset nu yar 5 ŋak minna le Yesrel mbalŋge pasa pilnaig le Yonatan tuku kuasmbi tugum kina le nane pasa ta ismba kutu kulat pino nu Mefiboset didik tumba kua kinaig ka biye baslena le nu ndeka kile isu ŋayo silina.

Kame gabat armba Isboset balenaik le kumna

⁵ Ait ande ki mbol Isboset nu mabta nuŋe wande mbol kinymba minna le Rimon tuku kiŋo armba Rekab nale Bana ndoŋ tiŋga nu tuku wande mbol kinaig. ⁶⁻⁷ Nale ar ta wam sisauka wit kilam tuku wandek sinam kinaik ka taŋge nale Isboset nu nuŋe mbain mbol kinymba minna le kaŋgeraik sulumba kame bagimbi fuŋgulnu nduasenaik le kumna. Kumna le ŋinfok kat purmba gabatnu tumba siŋsiŋndo tumba kua ka kinaik ka Yordan kule ma gutoŋ pronaik le furir ŋgamuna.

⁸ Mafena le nale ar ta Isboset tuku gabatnu tumba ka gabat suŋgo David tugum promba sanaig: O gabat suŋgo, ne te kaŋgera. Te nane ŋgueu taŋgo Isboset tuku gabat. O buk Saul nu ne ndoŋ ŋgueu minmba ne balenam tuku korkornina ta kile Sungoŋge Saul tuku ndare ta lafunu pa niŋgit ŋginaik.

⁹ Taŋakinaik le David ndek pasa lafumba sanikina: Suŋgo abo tugu ŋak nu piti yeki yeki mbolŋge ye sinzanyina. Ye nu tuku nyu mbolŋge satiket. ¹⁰ Ye Siklakŋge minen le taŋgo ande pro ye sayumba sakina: Saul buk kumat ŋgina. Nu idusna ye pasa ta ismba gare-garekaŋgit ŋga idusna kande ye nu tuku wam kube pasa ta piya agar taŋaŋ kame mbal wiken le nu tumba ka balenaig le kumna. ¹¹ Taŋamba ndo tale mata ake sinaŋ taŋgo nuŋe wande mbolŋge kinymba minat le balewaik. Tale siŋka maŋau mbaraik le ye tale mapeke nda. Tale ndare kutuwaik ta lafumba ye kile tale baletikaŋgit ŋgina.

¹² Taŋaka David nu ndek nuŋe kame mbal saningina le nane taŋgo ar ta kilmba ka balenikinaig. Balenikinaig sulumba kupe wai kat nakile kat pugurka kilmba pankinaig sulumba ŋgarosu kat nakile kilmba ka Hebron kule kualin tugum taŋge taikinaig. Taŋamba kame mbal Isboset tuku gabat tumba ka Hebronŋge Abner ŋgukinaigmbi taŋge ŋgukinaig.

5

David nu Israel mbal ŋakmba tuku gabat suŋgo madinaig

¹ Kile Israel tugu ŋakmba pro Hebronŋge David sanaig: Sine siŋka ne ndoŋ ndare tuma ndindo ndo. ² O buk Saul nu sine tuku gabat suŋgo minna le neŋge sine Israel mbal tuku kame gabat minna le Sungo nu teŋenmba ne sanina: Neŋge yiŋe Israel kuasmbi kulatka sulumba nane tuku gabat suŋgo minamŋgat ŋga sanina ŋginaig. ³ Nane taŋamba David sanaig le nu Israel gabat sugo sugo ŋakmba ndoŋ Suŋgo am mbolŋge wamduŋ ulendinaig. Taŋanaig sulumba nane ndek David nu Israel mbal tuku gabat suŋgo minwa ŋga gureŋ tumba gabat mbolŋge kutunaig.

⁴ David nu yar 30 ñak minna le nane nu gabat sunjo minwa nga madinaig. Nu yar 40 nane tuku gabat sunjo minna. ⁵ Ambonga nu Hebronngge Yuda mbal ndo kulatkina ta yar 7 baten nu turmba kina ka Yerusalemngge nu Israel mbal Yuda mbal ulendimba kulatkina ta yar 33 kina.

David nu Yerusalemngge Israel mbal kulatkina

⁶⁻⁸ Kile David nu nuje kame kuasmbi kilmba Yebus mbal tuku tumbran Yerusalem* kame kina le mbal ta nane idusnaig: David nu sine tuku tumbran tam kumuñ kuga nga nane David maim maim pasa te-tumba sakinaig: Tanjo am tukulok kupe baklelok nanenje ndin kuerwaig le ne sinam kambim kumuñ kuga nginaig. Tanjakinaig le David ndek nuje kame kuasmbi wam paguka saningina: Ye nane tuku ndagariyate. Tane kule burok silika fonde sinam kape sulumba am tukulok kupe baklelok nane ndon kame buwap ngina. Tanjakina sulumba David nuje kame kuasmbi kilmba Sion tumbran fonde karen nu ñak ta sinam kumba tumbran ta tinaig. Tinaig sulumba nane tumbran ta David tuku Tumbran nginaig. Kile nane David tuku pasa ta idusmba yaba pasambi mbilmba sakade: Am tukulok kupe baklelok nane kilimngge minwaig ngade.

⁹ Tanjamba David nu Sion tumbran fonde ñak ta tumba minyokina sulumba tumbran ta nyunu David tuku Tumbran ngina. Tanjamba nu ndek piro mbal saningina le nane tumbran fonde ñak ta ki prote kumamngge kilke diñnaig tuku magot tanje wande patike lika Sion tumbran laipnaig le tumbran ta sunjokina. ¹⁰ Kuate Sunjo Sangri Nayo nuje David sinzan na le nu gabat sunjo sangri ñak mayok kina.

¹¹ Kile Tirus mbal tuku gabat sunjo Hiram nu nuje gabat kame afu kukulningina le piro aganj ndende, ail mage mage, ndamembi wande patikanu kila tango kame turmba kilmba David tugum pronai le ¹² David nu aganj ndende ta kanjerkumba nu Kuate nge Israel tugu ñakmba kulatkam tuku gabat sunjo madimba Israel mbal sinzaningina ta katesena.

¹³ Tanjamba David nu Hebron kusremba Yerusalemngge minyokina sulumba nu man lato pino afu kilmba kutu afu kile-patikinaig. ¹⁴ Kutu kame ta nyu kat nanjine tenemba. Samua, Sobab, Natan, Solomon, ¹⁵ Ibar, Elisua, Nefeg, Yafia, ¹⁶ Elisama, Eliada, Elifelet.

David nu Filistia mbal ndon kame bumba nane kile-ibenjkina

¹⁷ David nu Israel mbal tuku gabat sunjo madiwanu pasa ta Filistia mbal ndek ismba nane nu biye timba tumba kambim saka ilnaig le David nu pasa ta ismba nu tinja ka nuje tumbran fonde karen nu ta sinam kina.

¹⁸ Tanjana le nane Filistia kame kuasmbi ta pro Refaim ma gutoñ tanje kame tuku kuaneka tumbran ulnaig le ¹⁹ David ndek Sunjo kusnamba sakina: Ye ka nane Filistia mbal ndon kame buwi e ko kuga. Ye kame ka le ne ye sinzanjamngat e ngina le Sunjo nu lafumba sana: Ne kaye. Ye nane kilmba ne tuku wai mbolnge patiki le ne nane kile-ibenkamngat ngina.

²⁰ Tanjakina le David nu tinja ndek gutoñ nzi kumba ka Filistia mbal ndon kame bumba nane kile-ibenjkina sulumba sakina: Sunjo nu sawe piymba kule ndekate tanjan ye tuku ngeu mbal tugawat ngina. Ta tuku nane ma tugu ta nyun ta Baal Perasim† ngade.

* **5:6-8:** Yerusalem tumbran ta nyu inum Sion ngade † **5:20:** Baal Perasim nyu ta tugunu: Sunjo nu kuasmbi tugete

²¹ Filistia mbal nane kua ka nangine yabri mbara kanunu kusreke likinaig le David nuŋe kame kuasmbi ndoŋ agaŋ kanunu ta kilmba kinaig.

²² Minnaig le ait ande Filistia mbal maŋ pro Refaim ma gutoŋ taŋge kame tuku kuaneka tumbraŋ ulmba minnaig le ²³ David nu maŋ Sunjo kusnamba sakina: Ye kile ndaŋamŋgit ŋgina le Sunjo ndek nu sana: Kaye ka nane ndoŋ kame buwap ŋgina sulumba wam pagumba sana: Tane kumba tumailam tumailam ndakape. Tane kape ka nane laipniŋmba ŋgumnem ŋgumnem ail sugo kumnem siŋge kame tuku tiŋga tairŋgap. ²⁴ Tane ye ail kame si fu mbol mbol liki le zigna ismba kande ye Sunjo ye ambonja Filistia mbal ndoŋ kame kinet ŋga tane ka kame buwap ŋgina.

²⁵ Taŋaka sana le David nu Sunjo tuku wam pagu ta dubimba Filistia mbal Geba tumbraŋŋge bale farka kinaig ka ka Geser tumbraŋŋge tiŋginaig.

6

Nane pasa katanu bokis tumba Yerusalem pronaig

¹ Kile David nu maŋ Israel kame kuasmbi saŋgriknu 30,000 kilmba maŋgurkina sulumba ² nu nane kilmba Kuate tuku tukul bokis tam tuku ŋga Bala tumbraŋ Yuda ma tugu mbol kambim kinaig. Tukul bokis ta Sunjo Saŋgri Ŋayo eŋel kanunu armba ŋgamukŋge minyok minit nu tuku tukul bokis.

³ Nane Bala tumbraŋ promba Abinadab tuku wande tabe fudiŋ mbol minna ta mbol kinaig ka Kuate tuku tukul bokis ta tumba ka karis abonu mbolŋge pilnaig sulumba luka kambim bafunaig. Taŋamba Abinadab tuku kiŋo kat nuŋe Usa nale Ahio ndoŋ tiŋga karis ndin tuamtumba didika kinaig. ⁴ Ahio nu ambonjina. ⁵ Taŋana le David nuŋe kuasmbi Israel ŋakmba karis ta dubimba kupesmba pate-patenja mune kuenka gita tagail tambariŋ agaŋ ndende yeki yeki katniŋmba Kuate tuku nyu te-dunja kinaig.

⁶ Kile kuasmbi ta nane Nakon tuku wit baurŋganu ma mbol pronaig le makau pailnu karis didikinaig ta mbiki-mbikekina le Kuate tuku tukul bokis ta bariska ndekam bafuna le Usa ndek wai pilmba bokis ta biye tina. ⁷ Taŋana le Sunjo nu Usa tuku gubrana le nu balena le kumna. Ta ndaŋam? Usa nu Kuate tuku tukul bokis ta ake agaŋ ande ŋga idusna sulumba biye tina tukunu Sunjoŋge nu balena le kumna. ⁸ Taŋana le David nu wam ta tuku ndagarina. Kile nane ma ta nyunu Peres Usa* ŋgade.

⁹ Kile David nu Sunjo kuru-kuruka sakina: Ye kile ndaŋndaŋmba Sunjo tuku tukul bokis te tumba ka yiŋe tugum pili le minamŋgat ŋgina sulumba ¹⁰ nu bokis ta tumba Yerusalem kine ndaka mbilmba nu Gat tumbraŋ Obed-Edom tuku wande mbol kina. ¹¹ Pro taŋge nu bokis ta kusrena le tambun keŋmba Obed-Edom tuku wande mbol taŋge minna. Minna le Sunjo nu taŋgo ta tuku kuasmbi nyaro mayenu niŋgina.

¹² Gabat sunjo David nu Obed-Edom nuŋe gageu ndoŋ Sunjoŋge nyaro niŋgina pasa ta sanaig le ismba nu tiŋga Obed-Edom tuku wande mbol kumba Kuate tuku tukul bokis ta tumba Yerusalem kambim tuku ŋga tiŋga kina le Israel taŋgo pino ŋakmba ndek gare-garekinaig. ¹³ Nane Sunjo tuku tukul bokis ta tumba kuramba kambim saka taŋgo kupe diram 6-naig sulumba tiŋginaig le David ndek makau pailnu sungokanu ande fatnu butuknu ande turmba kilmba Sunjo tuku atraukina.

* **6:8:** Peres Usa pasa ta tugunu: Usa balena

14 Tanjamba David ndek pris tuku tawi kaukau tinjmba gare-gareka kupesmba pate-patenja Sunjo tuku nyu te-dunjingina le 15 Israel tanjo pino njakmba David ndonj gare-gareka ngumbeyumba tabil fitka Sunjo tuku tukul bokis ta tumba Yerusalem kinaig.

16 Nane tanjamba tukul bokis ta tumba David tuku tumbranj sinam kinaig le Saul kulim nuje Mikal nu bubre malanja kumam mambilmba David nu kupesmba pate-patenja kupe sili-salemba Sunjo tuku nyu te-dunja kina le kanjgermba nu talana.

17 Kile nane Sunjo tuku tukul bokis ta tumba David baibai ande pilna ta sinamnje pilnaig le minna. Tanjamba nu ndek aganjmor afu kilmba bale farka pasoka ngamunggal ulendiwam tuku aganjmor turmba atraukina. 18 Wam ta ke sugluka David ndek tanjo pino njakmba saninjmba sakina: Sunjo Sangri Nayo nu tane njakmba nyaro tinjuwa ngina sulumba 19 nu ndek tanjo pino yinyam bret, ndem pasokanu, bret fonfonj grep tinju mbilmba pasokanu njak ta walmba ninje likina le nane kilmba sili-silimba nangine tumbranj tumbranj kine likinaig.

20 Tanjanaig le David nu tinja nuje wande mbol kumba nuje gageu nyaro pasa ningina le Mikal pro nu te-silikumba nu sawe lika sana: Osese. Israel mbal tuku gabat sunjo, ne nanje nyu sunjo te-dunja nginngan tanjo tanjan aganj ndende paskat le gabat kame tuku piro pino kameenje kanjgermaig nga sawe likina le 21 David ndek lafumba sana: Ye Sunjo tuku nyu te-dunja pate-patenjit. Nunje mam nanje tuku kuasmbi pitaika ye Israel tuku gabat sunjo minam tuku madiyina ta tuku ye gare-garekit. Ye manj tanjamba ndo Sunjo tuku nyu te-dunja 22 yinje nyu te-ibenjmba mini le piro pino kame ne nane tuku sakat ta nanenje ye tuku nyu te-dunjamnjgaig nga Mikal sana.

23 Tanjamba sana le Saul kulim nuje Mikal nu ninjka ake saibo pilmba kumna.

7

Natan nu dir pasa David sana

1 David Sunjonje kigraibka sinzanja le nu nuje wande mbolnje mine mayemba njeueu mbalnje nu njayo sili ndanaig. 2 Ta tuku David ndek tuan tanjo Natan sana: Yinje wande te sunjokanu ail sidambi* wakeigenj. Kuate tuku tukul bokis ta ake kilim baibai sinamnje minit nga sana. 3 Tanjamba sana le Natan ndek pasa lafumba sana: Sunjo nu ne ndonj minit tukunu ne wam ndanj kam idusmba kande ne ka ngina.

4 Tanjamba nu luka nuje wande mbol kina le furir ngamu Sunjo nu Natan tugum promba wam pagumba sana: 5 Ne ye tuku minje tumba kaye ka yinje piro tanjo David tenjemba sawa. Nunje ye minam tuku wande wakeiwa nga ye idus ndawet. 6 Ye o buk Israel mbal Isip mbal tuku wai mbolnje kile-luka kilen ait ta ye wande sunjo ande mbol nda minen. Ye ake kinenumba baibai sinamnje ndo minen sulumba kile ye minmba minet. 7 Ye ma njakmba mbolnje Israel kuasmbi ndonj kine promba minen sulumba gabat kame madinngan ta nane saninjmba tane ye tuku wande mayenu ail sidambi wakeiye sap nga sa ndaken. Ne ka tanjamba nu sawa ngina.

8 Tanjamba nu manj lato Natan sana: Ne ka yinje piro tanjo David tenjemba sawa. Sunjo Sangri Nayo nu tenjemba ne tuku sakat. Yenge o buk ne

* 7:2: Sida ta wande wakeikade tuku ail ande mayenu ndo

sipsip kulatka minna le ne Israel mbal kulatka nga madinen. ⁹ Ye ne ndon ma animbi kine promba minna ta ye ne ndon minmba minen. Yenje ne sinzanen le naje ngeu mbal jakmba bale farkina. Kile ye man lato ne sinzani le gabat sugo nyu jak jak mine likade taran minamngat. ¹⁰⁻¹¹ Ye yije kuasmbi Israel tuku kilke ande madiwi le nane minyoka wamdus mukuk piti kugatok minamngaig. O buk nane ma tugu te mbol pronaig le ngeu mbalnge kilmba ngaigo siglikinaig ta kile yenje tane kigraibki le ngeu mbalnge tane man ngaigo siglike nda. Yenje pasa sangrinu sanet. Ne tuku ndare puluka tugeka minmba minamngat. ¹² Ne kuma le ngukuwaig ta yenje ne tuku kijo ande man madiwi le gabat sunjo minamngat. Nunje nune kuasmbi ta kulatkuwa le nane sanjri jak minamngaig. ¹³ Nunje† tinga ye tuku wande sunjo te-tiwamngat. Yenje ndo gabat sugo ndare ndui ta mbolnge madiningi le tugeka tuturmba minmba minamngaig. ¹⁴ Yenje ndo nu tuku mam taran mini le nu yije kijo taran minamngat. Nu mbarwa ta ye nu te-tiwam tuku ngusamngit. Kijo nu mbarte le mam nunenge nu te-tiwam tuku nguste taran. ¹⁵ Tanjamba ye nu tuku kume purmba minamngit. Ye buk Saul pitaiwen le ne nu tuku ma tina tanjamba man ke nda. ¹⁶ Ne tuku ndare tugekamngat. Ye naje ndare kulatka sinzaningi le minmba minamngaig. Ne tuku ndare ta ndo tuturmba gabat sugo sugo promba minmba minamngaig. Ne ka tanjamba David kubeu tawe ngina le ¹⁷ Natan Kuatenje dir pasa sana ta ka tanjamba ndo David kubeu tuna.

David nu Sunjo gare pasa tuna

¹⁸ Kubeu tuna le gabat sunjo David nu tinga Sunjo tuku Baibai sinam kumba ka tanje minyoka Sunjo yabanmba sana:

O Kuate Sunjo, ye yije gageu ndon sine ne am mbolnge magenu kuga ta ne ye mbol wam magenu ndo kate.

¹⁹ O Kuate Sunjo, kile ne man lato ye tuku ndare mbolnge wam magenu kam sakate. Ye ake tanjo ndo ta ne wam sunjo ye mbolnge kamngat. ²⁰ Ye kile ame pasa ne sani? Ye ne tuku piro tanjo ndo ta ne kila. ²¹ Ta tuku ne naje pasa sangrinu dubimba wam sunjo ta ye mbolnge kamngat.

²² O Kuate Sunjo, ne o mbolok. Ande ne suk nda minit. Ne ndindo Mbara Sunjo ta o buk singine wa kame tuku minje mbolnge isgen. ²³ Tanjo pino kuasmbi afu sine suk mine ndakade. Ne o buk sine Israel mbal Isip kilke mbolnge sanzal mingen le kile-luka kilmba sine ne tuku kuasmbi minam tuku madisingina. Ne sine Israel mbal turkam tuku wam kitek sangrinu ke lika sine kilmba pro kilke te mbol prona. Tanjamba ne kilke te mbolnge minnaig mbal nanjine yabri mbara turmba ngaigo siglika pitaikina le kilke tugu jakmba tanjo pino ne tuku nyu isnaig.

²⁴ O Sunjo, ne sine Israel tugu ne tuku kuasmbi ndo minam tuku madisingina tukunu sine ne tuku ndo minbe le ne sine tuku Mbara minmba minamngat.

²⁵ O Kuate Sunjo, ne dir pasa sakat ta ye mbolnge yije ndare tuturmba kangat ta jakmba mbolnge kumunguwa. ²⁶ Tanjawa le ne tuku nyu o mbolnge minmba minwa le nane tenjamba sakamngaig; Sunjo Sanjri Nayo nu Israel mbal tuku Mbara minit ngamngaig. Tanjamba nenje ndo gabat sugo ye tuku ndare mbolnge madiningi le tuturmba minmba minamngaig.

† 7:13: Kuate nu Solomon tuku David sana (Aposel 7.44-47)

²⁷ O Sunjo Sangri Nayo, ne sine Israel mbal tuku Mbara. Ne buk ye sayumba sakina: Ne tuku ndare kame ta mara mindek sangri njak minamngag nga sayina. Ta tuku ye nanje piro tanjo ye gabat kuilnga yabanjet.

²⁸ O Kuate Sunjo, ne ndo mbolnge minit. Ne nanje pasa sangri pilete ta ne kumumbi kate. Ne ye mbolnge mata tanjamba ndo kamngat.

²⁹ O Kuate Sunjo, ne nanje pasa ta idusmba mara mindek ye tuku ndare nyaro ninjamba mina le nane ne kumnemnge nyaro pasa ta njak minmba minwaig nga Kuate sana.

8

Davidnge ngueu mbal njakmba kile-ibenjkina

¹ Tanjamba minnaig sulumba David ndek nuje kame mbal kilmba Filistia mbal ndonj kame bunaig. Kame bumba bale farka nanjine tumbrajan sunjo ta tina.

² Tina sulumba kile nu ka Moab mbal ndonj kame bumba nane afu bige tidinjina. Bige tidinga nane kile-mangurka kilke mbolnge truk ka kuit nduimba kinyap nga saninjina le nane tanjamba kilke mbolnge truk ka kinyaig. Truk ka kinyaig le nu ndek tanjo kej kej burka armba balenijmba ndindo mapemba armba balenijmba ndindo mapemba tanjamba ndo ka ka bitekngina. Afu mapekina ta nane David kumnemnge nu tuku piro tanjo minmba nanjine pirokanu piya ta nu tumba minnaig.

³ Kile Soba tuku gabat sunjo Hadadeser nu nuje kame kuasmbi kilmba Yufretis kule makembi kilke ta luka tam saka kame kinaig. (Hadadeser mam nuje Rehob. Nu Siria kilke Soba ma tugu kulatkina). Kame kinaig le David tuku kuasmbi nane kile-siglika kame bumba nane sunjomba bige tidinjinaig.

⁴ Nu hos mbol mbol kame buwanu tanjo kame 1,700 bige tidinjina sulumba ibennge kame buwanu tanjo 20,000 bige tidinjina. Tanjamba nu hos karis didika pinderkanu ta njakmba yaika kilmba afu kupe kat ngurngurnijmba kusrekina sulumba 100 ndo nuje kilna.

⁵ Kame sunjo ta minmba minna le Siria gabat afu Damaskusnge minnaig ta nane ndek gabat sunjo Hadadeser turam tuku kame kuasmbi sunjo ande kukulnaig le David ndonj kame buwam saka pronaig kande David tuku kame kuasmbinge nane tuku kame tanjo 22,000 bale farnaig. ⁶ Tanjanaig sulumba David ndek kame manj nda tinguwa nga nuje kame mbal afu kilmba Siria kilke mbol patike likina le kilke sunjo ta kulatka minnaig. Kulatka minnaig le Siria mbal nane David kumnemnge nu tuku piro tanjo minmba nanjine pirokanu piya ta nu tumba minnaig. Tanjanaig le David Sunjonge sinzanja le nuje ngueu mbal njakmba kile-ibenjkina.

⁷ Kile David ndek Hadadeser tuku gabat sugu sugu nanjine kandim golmbi wakeikanu migreke lika pronaig ta njakmba yaika kilna sulumba

⁸ Hadadeser tuku tumbrajan sugu Beta le Berotai nane tuku aganj ndende ainmbi wakeikanu ta mata sunjomba yaika kilmba yomba Yerusalem kinaig.

⁹ David nu Hadadeser tuku kame kuasmbi bale farmba kile-ibenjkina pasa ta Hamat tuku gabat sunjo Toi nu isna. ¹⁰ Toi nu mara mindek Hadadeser ndonj kame ndo minna tukunu nu gare-gareka nuje kinjo nuje Yoram David sota kuwa nga gare aganj ndende gol silwa ainmbi wakeikanu ta kile-tumba kukulna le David kile-tambim tuku kina ka nu tugum prona. ¹¹ Prona sulumba aganj ndende ta David kile-tuna le nu ndek aganj ndende ta Sunjo tuku minwaig nga kilmba ka gabis aganj ndende gol silwa ain ngueu mbal afu

ndonj kame bumba yaika kile likina ta turmba ulendimba patikina. ¹² Nu gol silwa gabis aganj ndende ta njakmba Edom Moab Amon Filistia Amaleknge kile likina. Aganj ndende afu Sobanu gabat sunjo Hadadeser yaimba kile likina tuku.

¹³ Kile David nu manj nuje kame kuasmbi kilmba Edom mbal ndonj kame buwam tuku ma gutoj Kagli Nayo ta kinaig sulumba Edomnu tanjo 18,000 bale farnaig le tanjo pino njakmba nane David tuku saka minnaig.

¹⁴ Tanjamba David ndek nuje kame kuasmbi afu kilmba Edom ma tugu ta njakmba kulatkuwaig nga patikina le Edom mbal nane nu kumnemnje minnaig. Sunjonje David sinzanja le nu ma njakmba mbol kumba nuje ngueu mbal njakmba kile-ibenjkina. ¹⁵ Tanjamba David nu Israel ma tugu njakmba kulatkumba tanjo pino njakmba mbolnje wam magenu ndo ke likina.

David tuku piro gabat kame

¹⁶ Seruya kinjo nuje Yoab nu kame kuasmbi njakmba tuku gabat sunjo minna.

Ahilud kinjo nuje Yehosafat nu waje kuyaram tuku piro kulatkina.

¹⁷ Sadok le Ahimelek nale pris pirokinaik. (Sadok mam nuje Ahitub. Ahimelek mam nuje Abiatar).

Seraya nu David tuku waje kuyaranu tanjo.

¹⁸ Yehoyada kinjo nuje Benaya nu David kulatkanu kuasmbi tuku gabat minna. (Nane kuasmbi ta Keret le Pelet mbal).

David tuku kinjo kat nuje ta nane pris pirokinaig.

9

David nu Mefiboset tumba kulatkina

¹ Tanjamba minnaig ma ma David nu tanjo afu wika kusnaningina: Saul tuku ndare ande minit e ko kuga. Ande minwa ndeta ye Yonatan idusmba nu kulatkamngit ngina le ² nane ndek Saul tuku piro tanjo Siba wika David sota kuwa nga sanaig. Tanjamba sanaig le nu ndek nu kanjeram kina le David nu tanjo ta kusnana: Ne Siba e ngina le nu lafumba sakina: Au. Ye ne tuku piro tanjo ngina. ³ Tanjakina le David manj lato nu sana: Saul tuku ndare inum minwa ndeta ye Kuate tuku nyu mbolnje nu kulatka sinzanamngit nga sana le Siba ndek lafumba sakina: Yonatan tuku kinjo ndindo ndo minit ta nu kupe arnej pagliskinaik ngina. ⁴ Tanjaka sana le David manj Siba kusnana: Nu kile anenje minit ngina le nu ndek sakina: Nu Lodebar tumbranje Amiel kinjo nuje Makir tuku wande mbolnje minit ngina.

⁵ Tanjaka sana le David ndek tanjo afu kukulniymba saniingina: Tane kumba ka nu tumba ye tugum te prowap ngina le ⁶ nane kinaig ka Saul wa nuje Mefiboset, Yonatan tuku kinjo nuje ta tumba David tugum pronai le nu David tumailamnje dagol tidronja lokina.

Tanjana le David ndek nu sana: Ne Mefiboset e ngina le nu woka sakina: Ye piro tanjo nanje ngina le ⁷ David nu sana: Ne kuru kuru ndaka. Ye mam nanje Yonatan tuku nga ye ne kulatka sinzanjumba wa nanje Saul tuku kilke ta njakmba luka tanbimngit. Ne mara mindek ye tugum tenje ndo isukusamngat nga sana. ⁸ Tanjakina le Mefiboset ndek loka sana: Ye tanjo naj nguesuk kuga age kumak tanj ta ne ndanam ye sinzanjam sakate ngina.

⁹ Kile David ndek Saul tuku piro tanjo Siba wika sana: Ye nanje gabat sunjo Saul tuku aganj ndende njakmba kile ndo luka wa nuje Mefiboset tambimngit.

¹⁰ Ta tuku ne nanje kinjo kame nanje piro mbal tanenje ndo kilke ta mbolnje

piroka nyamaganj nguka minap. Nyamaganj ka magekuwaig le alonu kilmba nanje gabat sunjo Saul tuku kuasmbi ta ningap. Mefibosetnge ndo ye tugum tenje isukusmba minamngat nga Siba sana le ¹¹ nu ndek David sana: Ye ne tuku pasa ta kumuwanngit ngina. Tanjakina le Mefiboset nu mara mindek gabat sunjo David tugumnge nunje kinjo nunje tanaj isukusmba minanu.

¹² Mefiboset nu kinjo ndindo ndo njak. Kinjo mo ta nyunu Mika. Siba tuku kinjo kame nu tuku piro mbal nane njakmba Mefiboset tuku piro tanjo ndo minnaig le ¹³ Mefiboset nu Yerusalemnge minmba mara mindek gabat sunjo David tugumnge isukusmba minanu. Nu nunje kupe arnej pagliskinaik.

10

David nu Amon le Siria mbal kile-iberjina

¹ Amon mbal tuku gabat sunjo Nahas kumna le kinjo nunje Hanun ndek mam nunje tuku ma tumba gabat sunjo mayok kina le ² David nu wam ta ismba sakina: Ye wam mayenu Hanun mbol kamngit. Mam nunje Nahas nu buk wam mayenu ye mbol kina ta lafumba kamngit ngina sulumba tanjo afu kukulningina le nane Nahas tuku wamndus bul seram kinaig.

Kinaig ka ta promba minnaig le ³ Amon mbal tuku gabat kame ndek nanjine gabat sunjo sanaig: Ne iduste tanjo kame te David tuku minje tumba mam nanje idusmba nu ninankam prowaig nga iduste e? Kuga. Nane sine tuku tumbranj ndanj ndanj ta kanjermba wam katesewam prowaig. Tanjamba ngumnenja nane sine tuku kamenu luka prowamngaig nginaig.

⁴ Tanjakinaig le Hanun nu pasa ta ismba nu ndek David tuku tanjo kame ta bige-tidinga nane tuku minje ngue dabilsu inum tuku saike sugluka tawi kat nanjine kat pur fagke likina le pine kat nanjine ta kilimnge minnaig le kukulningina le luka kinaig. ⁵ Tanjamba tanjo kuasmbi ta kikonu nane luka Yerusalem kambim fugunaig le David nu ismba nunje tanjo kuasmbi ta tuku pasa pilmba sakina: Tanjaig le tane Yerikonje minap le ka minje ngue prowaig le tane luka te prowap ngina.

⁶ Kile Amon mbal David ngueu pilenaig ta katesemba nane ndek tanjo afu kukulninginaig le Siria kilke mbol kinaig ka Betrehob le Soba tumbranj kumba kame dunaig le tumbranj ar ta kame tanjo 20,000 Amon mbal turkam tuku pronaig. Pronaig le Amon mbal manj ndek kinaig ka Tob tumbranjnge kame dunaig sulumba kame tanjo 12,000 kilnaig. Tanjamba nane manj kinaig ka Maka tumbranj tuku gabat sunjo tugumnge kame dumba kame kuasmbi 1,000 nane turkam tuku kilnaig.

⁷ Amon mbal tanjamba kame kuasmbi kile-manjgurka minnaig pasa ta David nu ismba nu ndek Yoab kukulna le Israel kame kuasmbi njakmba kilmba ka Amon mbal ndoj kame buwam kinaig. ⁸ Tanjanaig le Amon kame kuasmbi nane nanjine tumbranj sunjo Raba fonde malanja kumamnge kame tuku kuaneka tinjinaig le nane Siria kame kuasmbi Tob mbal Maka mbal nane ma kukliknu ta tumba tinjinaig sulumba Israel mbal tuku kame kuaneka minnaig.

⁹ Kile Yoab nu kame kuasmbi armba ta nu buk kornaik ta kanjerka nu nunje kame kuasmbi sanjriknu pileninjmba kilmba Siria mbal ndoj kame buwam tuku kuaneka tinjinaig. ¹⁰ Tanjamba nu ndek nunje maib nunje Abisai kame kuasmbi afu kulatkuwa nga madina le nu ndek nunje kame kuasmbi ta kilmba nane Amon mbal ndoj kame buwam tuku kuaneka tinjinaig le ¹¹ Yoab ndek mambo nunje wam pagumba sana: Kame sanjri tinja Siria

mbalŋge sine kile-ibenŋkam bafuwaig kande tane ilmba sine turkap. Amon mbalŋge sanŋri tinŋa tane kile-ibenŋkam bafuwaig ta ye yiŋe kuasmbi kilmba pro tane turkamŋgit. ¹² Tane kuru kuru ndakap. Sine siŋgine tumbranŋ kame tanŋo pino Kuatenŋe siŋgina ta nane idusniŋmba sanŋri tinŋa kame bube. Tanabe le Sunŋonŋe ame wam kam idusmba ndeta kuwa ŋgina.

¹³ Tanakina sulumba Yoab ndek nuŋe kame kuasmbi kilmba Siria mbal ndoŋ kame puluna le nane kua ka sili-silinaig le ¹⁴ Amon kame kuasmbi Siria mbal drumba sili-silinaig ta kanŋerka nane mata kuru-kuruka Abisai nane kusreka kua ka nanŋine tumbranŋ fonde sinam kinaig. Tananaig le Yoab ndek Amon mbal kusreka nuŋe kame kuasmbi kilmba luka Yerusalem kina.

¹⁵ Nane Siria mbal kame mbolŋge Israel mbalŋge kile-ibenŋkinaig le kua kinaig tukunu nane nanŋine kame kuasmbi ŋakmba kile-manŋgurkinaig. ¹⁶ Tanamba Hadadeser ndek tanŋo afu kukulniŋgina le nane ka Siria kuasmbi afu Yufretis kule pakarka ki prote kumamŋge minnaig ta nane kilmba pro Helam tumbranŋge manŋgurkinaig le Hadadeser tuku kame gabat Sobakŋge nane kulatkina.

¹⁷ Siria mbal Helamŋge kame tuku manŋgurka minnaig le David nu ismba nu ndek Israel kame kuasmbi kilmba Yordan kule pakarka Helam pronaiŋ. Tananaig le Siria mbal tinŋa Israel mbal ndoŋ kame bunaig le ¹⁸ Israel mbal sanŋri tinŋa Siria mbal signaniŋmba ka tanŋo karis mbol tinŋa kame buwanu ta 700 bale farka tanŋo hos mbol mbol minyoka kame buwanu ta 40,000 bale farnaig sulumba Siria mbal tuku kame gabat Sobak turmba kame ma ta mbolŋge balenaig le kumna.

¹⁹ Tananaig le tumbranŋ gabat sugo afu Hadadeser kumnemŋge minnaig ta nane Israel mbalŋge kame mbolŋge kile-ibenŋkinaig ta tuku kuru-kuruka Israel mbal ndoŋ pasa katmba nane kumnemŋge minnaig. Tanamba Siria mbal nane Israel mbal tuku kuru-kuruka Amon mbal manŋ kame tuku tur ndaniŋginaig.

11

David nu pino kuayarna

¹ Yar ndui ndui sinamŋge ma tidonu ka denŋpurkanu le gabat sugo sugo nane ait ta dubimba nanŋine ŋgueu mbal ndoŋ kame buwanu. Ait ta mbolŋge David ndek Yoab kame gabat sugo sugo ta Israel kame kuasmbi ŋakmba kukulniŋgina le nane kinaig ka Amon mbal ndoŋ kame bumba nane bale farkinaig sulumba nanŋine tumbranŋ sunŋo Raba te-kornaig le David nu nuŋe ndo Yerusalemŋge minna.

² Minna ka ki ait ande ma bafuna le David nu nuŋe kinyam mbili kusremba bubre tam saka wande fu mbolŋge kinenumba bubre tumba minna. Minna sulumba pino ande kule pismba minna le kanŋerna. Pino ta mayenu ndo.

³ Kile David ndek tanŋo ande kukulmba sana: Ne kaye ka pino ima kule pismba minit nzi ka katesewa ŋgina le tanŋo ta ka katesena sulumba pro David sana: Pino ne sakat ta Eliam tuku kulim nuŋe Batseba. Nu Hitnu tanŋo Uria tuku piyo nuŋenŋe ŋgina. ⁴ Tanakina le David manŋ tanŋo afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane kape ka pino ta tumba ye tugum te mbape ŋgina. Batseba nu nzuam minna ta kile nu kule mayenu tina tukunu nu tinŋa tanŋo kame ta dubika kina le David nu tumba kinyana. Kinye denŋpurmba nu manŋ luka nuŋe wande mbol kina.

⁵ Minna ma ma Batseba nu kiŋo konna ta kamusmba David tuku pasa pilna le nu ismba ⁶ Yoab tuku pasa pilmba sakina: Hitnu taŋgo Uria sawa le ye tugum te prowa ŋgina. Tanjakina le Yoab ndek Uria kukulna le David tugum kina. ⁷ Nu pro David te-silikina le nu ndek Uria kusnana: Yoab nuŋe kame kuasmbi ndoŋ mage minig e ko kuga? Kame kile ndaŋndaŋmba minit? Singine kuasmbiŋge nane kile-ibenkade e ko kuga ŋgina le Uria ndek wam kame ta ŋakmba kubeu tuna. ⁸⁻⁹ Tanjana le David ndek Uria sana: Wam kube ŋakmba sayat le isit. Kile ne kaye ka naŋe wande mbolŋge mabtumba mina ŋga sana kande Uria nu gabat suŋgo tuku wande kusremba kilim ka nuŋe wande mbol kine ndakina. Nu gabat suŋgo tuku kulat taŋgo kame ndoŋ wande malaŋgambi tanje kinyna.

Tanjana le David ndek taŋgo ande wika Uria tuku gare agan inum te-tumba kukulna le kina sulumba ¹⁰ luka pro David sana: Uria nu nuŋe wande mbol ndaket ŋgina.

Tanjakina le David pro Uria te-silika sana: Ne o buk naŋe wande kusrena ta ndaŋam tuku ne naŋe wande mbol kine ndakat e ŋgina le ¹¹ Uria ndek pasa lafumba sana: Israel taŋgo kuasmbi Yuda taŋgo kuasmbi ŋakmba wande kusreka maskenŋge kame mbolŋge minig. Pasa katanu bokis mata nane ndoŋ minit. Yiŋe kame gabat Yoab nuŋe gabat sugo mata kilimŋge kinymba minig. Ndaŋam ye ka pino ndoŋ isukuse mayemba kinye mayemba minam tuku sayate? Ye siŋka ki am mbolŋge sanet. Ye wam ta ke nda ŋga David sana.

¹² Tanjaka sana le David ndek nu sana: Ta maye. Ne tenge mina. Indole ne maŋ pili le luka kaŋgat ŋgina. Tanjakina le Uria nu Yerusalemŋge kinyna le ka mafena.

¹³ Mafena le ka furiram David ndek Uria wika nu ndoŋ tuma isukusnaik. Isukuse denpurmba nu ndek Uria kule kamenu tuna le nyumba ŋgingankina ta nu nuŋe wande mbol kine ndakina. Nu wande kulatkanu mbal ndoŋ tawi kaika kawaŋ tanje kinyna.

¹⁴ Mafena le maratukuk tiŋga David ndek Yoab tuku waŋe ande kuyarmba Uria tumba kukulna le tumba kina ka Yoab tuna. ¹⁵ Waŋe ta mbolŋge kuyarmba teŋenmba sakina: Kame saŋgri tiŋguwa kande Uria tumba kame tumailamŋge pilmba kigraib ndakap le balewaig le kumwa ŋga kuyarna.

¹⁶ Yoab nuŋe kame kuasmbi ndoŋ Raba tumbran suŋgo ta kormba kame bumba minnaig le ka kame saŋgri tiŋgina. Kame saŋgri tiŋgina magot ta Uria kukulna le kame tumail mbol tiŋgina. ¹⁷ Tiŋgina le tumbran ta tuku kame kuasmbi fonde malaŋga talka kilim ka pro Yoab tuku kame kuasmbi ndoŋ kame bumba David tuku kame taŋgo afu bale farnaig sulumba Uria turmba balenaig le kumna.

¹⁸ Tanjana le Yoab ndek taŋgo ande wika wam pagumba sana: Ne kame tuku pasa te tumba gabat suŋgo David sota kumba ¹⁹ kame mbolŋge wam prowe likaig ta ŋakmba kubeu tawe. ²⁰ Tanjawa le nu gubra tumba teŋenmba ne sanuwa: Tane ndaŋam tuku tumbran fonde patumba kame buwaig? Ngueu mbal nane fonde mbolŋge tiŋga tane tuimbi ninde faramŋgaig ta tane idus ndanaig? ²¹ O buk Tebes tumbranŋge pino ande tumbran koranu fonde mbolŋge tiŋga wit firiranu ndame suŋgo ta mbarina le ndeka Gideon tuku kiŋo nuŋe Abimelek balena le kumna ta tane gilai le ka fonde tugumŋge tiŋgaig e ŋga ne sanuwa kande ne teŋenmba gabat suŋgo tuku pasa lafumba sawa: Kame gabat Uria turmba balewaig le kumat ŋga nu sawa ŋgina.

²² Yoab nu tanjamba tanjo ta wam paguna le nu pasa ta tumba ka David tugum promba nu kubeu tuna sulumba ²³ sakina: Ngueu mbal nane kuasmbi suk suk kuga. Sine sunjomba ndo kuga tukunu nane kilim kumba sine njak ma kilimnje kame buwaig le sine sanjri tinja nane kile-ibenjig le nane luka tumbranj fonde sinam kagig. ²⁴ Tanjamba nane afu fonde mbol tinja tuimbi ne tuku kame gabat afu ninde farkaig le kumaig. Kame gabat Uria turmba balewaig le kumat nga David sana le ²⁵ nu ndek tanjo ta lafumba sana: Ne kumba ka tenjemba Yoab sawa. Ne wamdus sulu ndawa. Kame mbolnje ima kumamngat ta sine gilai tukunu ne sanjri tinja nane ndonj kame bumba tumbranj ta tumu pilmba tumbranj sina minyanja nga Yoab sawa ngina.

²⁶ Batseba tanjo nuje balenaig le kumna pasa ta nu isna sulumba wamdus tatrakina le ninanka malmbi njakmba minna. ²⁷ Nu tuku kuamel ta ka kugana le David ndek pasa pilna le Batseba tumba nu tugum kinaig le nuje pinonu tina. Pinonu tumba minnaig ma ma nu tuku kinjo te-pile tuna ta Sunjo nu David manjau kina ta tuku gare ndana.

12

David unekina ta Natannje sana

¹ Kile Sunjo nu tuan tanjo Natan kukulna le ka David tugum promba nu sana: Tanjo armba tumbranj sunjo ndindo mbolnje minnaik. Tanjo ande nu maror tanjo. Ande nu sanzal tanjo aganj ndende kugatok njak minna. ² Maror tanjo ta nu makau sipsip sunjomba njak. ³ Sanzal tanjo nu sipsip fat ndindo ndo nu piyamba tumba kulatka minna le ka sunjoka tanjo ta tuku kinjo kat nuje ndonj minna. Nu nuje nyamaganmbi nu isukusnemba nuje murkombi nu kule tambinu le nu kule nyumba kinyam nga ta nu tumba nuje fel mbol palmbinu le nu kinyamba minanu. Tanjamba sipsip ta nuje kulim nuje tanjan minna.

⁴ Ait ande maror tanjo ta tuku tira ande nu tugum prona le nu nuje sipsip ta mapeka sanzal tanjo ta tuku sipsip yaimba tumba balemba tira nuje ta tuku kuapika tuna le nyina nga David sana.

⁵ Tanjamba sana le David ndek Natan tuku pasa lafumba maror tanjo ta tuku gubra kaglig firka sakina: Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje ye sinja saket. Tanjo ima nu tanjana ta nu balewap le kumwa ta maye.

⁶ Nu sanzal tanjo ta sina ndana tukunu nu tanjo ta tuku sipsip lafumba bailkamba tuwa ngina.

⁷ Tanjakina le Natan ndek David sana: Maror tanjo ta ne. Sine Israel mbal tuku Mbara Sunjo ne tuku tenjemba sakate. Yenje ne Israel mbal tuku gabat sunjo minam tuku madinen. Tanjamba yenje ne kigraibken le Saul nu ne njayo sili ndanina. ⁸ Yenje Saul tuku wande aganj ndende njakmba pino kuasmbi turmba ne tinmba ne Israel Yuda ma tugu njakmba tuku gabat sunjo madinen. Ne aganj afu denka ye kusnayina kande ye aganj ndende sunjomba turmba tinen kande. ⁹⁻¹⁰ Ta tuku ne ndanjam saka ye tuku minge njurmaba une manjau ta kina? Ne ye talayumba Uria tumba Amon mbal tuku wai mbolnje pilna le balenaig. Tanjanaig le ne nu tuku piyo nuje tina. Ta tuku nanje ndare mbolnje wa kat nanje tuku ndare mbolnje tuturmaba lafunu ndare kutumba minamngat. ¹¹ Yenje ne kasur pasa sanet. Nanje ndare tanje tinja ne piti tanmbimngat. Yenje piyo kat nanje ta kilmba ne am mbolnje nanje ndare ta seri le ma kilimnje kilmba tido-tidongamngat. ¹² Ne kuirkuirka wam njayonu

ta kina ta ye lafunu Israel mbal ṅakmba tuku am mbolṅge ki le kaṅgeramṅgaig ṅga sakate ṅgina.

¹³ Tanjakina le David ndek sakina: Ye Sunḡo kumammba nu am mbolṅge une sunḡo ken ṅgina* le Natan ndek lafumba sana: Sunḡo nu ne tuku mbar ta sauka gilainḡate. Ne kume nda. Kiṅo naṅe Batsebange te-pile tinna ta ndo nu maṅewe nda. Ta ndaṅam? ¹⁴ Ne unekina wam ta mbolṅge ṅgeue mbalṅge Sunḡo maim maim te-tumba talade tukunu kiṅo ta kumamṅgat ṅgina. ¹⁵ Tanjakina sulumba Natan nu tinḡa nuṅe wande mbol kina.

David tuku kiṅo nuṅe kumna

Tanḡamba minnaig ma ma Sunḡoṅge David tuku kiṅo ta guaze sunḡo serna le ¹⁶ David ndek kiṅo nuṅe mayekuwa ṅga Sunḡo yabaṅmba nyamagaṅ pinka minna. Furir mindek nu ka nuṅe kinyanu ma ta sinam kumba ka ake ibeṅṅge kinyanu. ¹⁷ Tanḡawanu le mage mage nu kulatka pirokanu kuasmbi ta ka nu wam yoyomba tinḡa isukuswa ṅginaig kande nu tinḡa nane ndoṅ isukusam mbulna.

¹⁸ Kusem ndindo kina le kiṅo ta kumna le David tuku piro mbal nu sawam tuku kuru-kuruka nangine nangine ndek sakinaig: Kiṅo nuṅe kume ndaka minna le sine nu ndoṅ pasa-pasakigeṅ ta nu sinembik ri ndana. Ta tuku kile sine nu kiṅo nuṅe kumat ta ndaṅmba sabe? Sabe le nu pirirek purka nuṅe ṅgaro ṅayo siliwikat ṅginaig.

¹⁹ Nane sisu-sasuka pasata minnaig le David nu kiṅo nuṅe kumna ta buk katesemba nane kusnaniṅgina: Kiṅo kumat e ṅgina le nane ndek lafumba sanaig: Au. Nu kumat ṅginaig.

²⁰ Tanjakinaig le David ndek tinḡa ka kule pismba pro gureṅ pismba minde piymba Sunḡo tuku Baibai sinam kumba ka Sunḡo tuku nyu te-duṅḡina. Nyu te-duṅḡe deṅpurmba nu ndek kilim ka luka nuṅe wande mbol kina sulumba pagu tanḡo saniṅgina le nu tuku kuapi kutumba pro tunaig le nu isukusna.

²¹ Tanḡana le piro tanḡo wam ta kaṅgermba ndek nu sanaig: Kiṅo kume ndaka minat le ne pinka malmbika minna. Kile kiṅo kumat le ne tinḡa isukusit ta anikok maṅau ṅginaig le ²² David lafumba saniṅgina: Kiṅo kume ndaka minat le ye pinka malmbika minmba teṅenmba idusen. Sunḡo nu ye sinanu kiṅo yaiye nda ṅga idusen ta ²³ nu buk kumat. Ye maṅ pinki le nu aboṅḡe nda. Nu o buk kumat. Mine minemba ye mata kummba ma ndui ta mbol kaṅgit. Nu ket ta maṅ luka ye tugum prowe nda ṅgina.

Batsebange Solomon te-pilna

²⁴ Batseba nu wamdus tatrakina ta David nu piyo nuṅe wamdus bul serna sulumba nu ndek nu ndoṅ tuma kinynaik. Tuma kinynaik le nu kiṅo konmba David tuku kiṅo ande te-pile tuna le nu kiṅo ta Solomon ṅgina.

Sunḡo nu kiṅo ta tuku kume purmba ²⁵ tuan tanḡo Natan kukulna le David tugum kumba sana: Kiṅo ta Yedidia† ṅga nyu tape ṅgina.

David kame bumba Raba tumbray tina

²⁶ Ait ta mbolṅge Yoab nuṅe kame kuasmbi kilmba ka Amon mbal ndoṅ Raba tumbrayṅge kame bumba minnaig sulumba nane buk nane kile-ibeṅka tumbray ta tam bafunaig sulumba ²⁷ Yoab ndek David tuku pasa pilmba sakina: Ye buk nane kile-ibeṅka kule kunyig ma tugu ta tit. ²⁸ Ta tuku ne brain naṅe kame kuasmbi afu kilmba pro Raba mbal ndoṅ kame

* **12:13:** David tuku yabaṅ pasa ta Mune 51 mbolṅge mimit † **12:25:** Yedidia nyu ta tugunu: Kuate nu tuku kume purte

bumba tumbranṅ sunṅo te ta. Kuga ta yiṅe kame kuasmṅbi tenṅe tumbranṅ te te-ibenṅwaig le nane tumbranṅ te ye tuku nyu mbolṅṅe nyun ta Yoab tuku Tumbranṅ ṅgamṅgaig ṅgina.

²⁹ David nu pasa ta ismṅba nu ndek nuṅe kame kuasmṅbi kile-maṅṅurka kilmba Raba tumbranṅ sunṅo ta kame kinaig ka tanṅe kame bumba nane kile-ibenṅka tumbranṅ ta tinaig. ³⁰ Tinaig sulumba David ndek Amon mbal tuku yabri mbara† tuku gol hat paska tina. Hat ta pitinu ta 35 kilo. Hat ta ndame mayenu piya o mbolok tambṅ wakeiwanu.

Taṅamba David ndek ndame mayenu ta gomba tumba nuṅe gol hat ta mbolmba kaikina sulumba tumbranṅ ta tuku gabis aganṅ ndende mage mage ṅakmba yomba kilmba kina.

³¹ Kile David ndek Rabanu tanṅo ṅakmba kilmba piro yeki yeki kuwaig ṅga madinṅgina. Afu sombi afu bairambi afu sapormṅbi pirokam tuku madinṅgina sulumba afu kilke kilmba pasoka ndame wakeikuwaig ṅga piro niṅgina. Nu taṅamba ndo tumbranṅ afu Amon ma tugu sinamṅṅe minnaig ta mata piro niṅṅe likina. Taṅamba denṅpurmba David nuṅe kame kuasmṅbi kilmba luka Yerusalem kinaig.

13

Amnon nu Tamar biye timba totona

¹ David tuku kiṅo nuṅe Absalom nu kulim ndindo ndo ṅak. Kulim ta nyunu Tamar. David tuku kiṅo ande Amnon nu Tamar tam tuku nzali sunṅo ṅak minna* ta ² nu nu tugum kambim fuguna. Ta ndaṅam? Tamar nu tanṅo ande ndoṅ kinye ndakina tukunu nane tanṅo afu nu tugum kine ndakuwaig ṅga tukulniṅginaig le Amnon nu wamdus piti sunṅo tumba guaze ṅak minanu sukna.

³ Taṅamba minna le Amnon tuku gulab ande Sama tuku kiṅo nuṅe Yonadab nunṅe Amnon kanṅeram prona. Tanṅo ta nu maṅṅau magenu ṅaigonu kam tuku wamdus kuyarkanu tanṅo. ⁴ Nu ndek Amnon kusnana: Ne gabat sunṅo tuku kiṅo ta ne ndaṅam tuku mara mindek tumail pasi so tukulmba minit ṅgina le Amnon ndek lafumba sana: Ye aba Absalom tuku kulim nuṅe Tamar tam tuku nzali mayeyate ṅgina.

⁵ Taṅakina le Yonadab ndek Amnon wam pagumba sana: Ne guazeṅget guazeṅget ṅga naṅe wande mbolṅṅe kinyimba mina le mam naṅe pro ne kanṅerṅnuwa kande ne teṅemba nu sawa: Ne ka yiṅe kulim Tamar sawa le pro tenṅe ye tuku pagumba yiṅe mbili mbol tenṅe suwa le nyi ṅga mam naṅe sawa ṅgina.

⁶ Taṅakina le Amnon nu Yonadab tuku pasa dubimba guazeṅget guazeṅget ṅga nuṅe mbili mbolṅṅe kinyimba minna le gabat sunṅo David nu ismṅba nu ka Amnon kanṅeram kina le nu ndek sana: Ye guaze ṅak tukunu ne ka yiṅe kulim Tamar sawa le pro tenṅe ye tuku bret foṅfoṅ pasoka kilmba pro yiṅe mbili mbol tenṅe suwa le nyi ṅga sana. ⁷ Taṅamba sana le David nu tanṅo ande kukulna le gabat sunṅo tuku wande mbol kumba Tamar sana: Ne ka Amnon tuku nyamaganṅ afu pasoke tawe ṅga sana.

† **12:30:** Hibru pasa te purfenṅu ndo kuga. Pasa te nanṅine yabri mbara tuku sakate e ko nanṅine gabat sunṅo tuku sakate ta sine katese ndaweg. * **13:1:** Hibru mbal tuku maṅṅau buk taṅamba minanu. Ina iyamyam mam ndindo ta nane muṅṅu kilanu. Abraham nu mata taṅana (Mulum Pasa 20.12).

⁸ Tanjakina le Tamar nu tinja leu nuje tuku wande mbol kumba Amnon nuje mbili mbolnje kinymba minna le kanjermba nu ndek plaua kilmba pipmba bret fonfon pasokina le Amnon nu kinye njak nu kanjermba minna. Bret fonfon ta pasoka ugnaig le ⁹ nu nza mbol kutumba Amnon nyuwa ngina kande nu isukusam mbulmba ndek sakina: Tanjo pino njakmba ibenka sili-siliwaig ngina le nane ibenka sili-silinaig.

¹⁰ Tanjanaig le Amnon ndek kulim nuje sana: Ye tuku bret ta kilmba pro ye sa le nyi nga Tamar sana le nu bret ta kilmba nu tugum kumba ¹¹ leu nuje tambim bafuna kande nu kulim nuje biye timba sana: Sile karpe ngina kande ¹² Tamar nu mbulmba sakina: Ne ye wam njayonu tuku didi ndaka. Sine Israel mbal tuku manjau tanjamba kuga. Manjau te mayenu ndo kuga. ¹³ Ne tanjawa ta ye kiko sunjo njak minmba ye man tanjo pino am mbolnje likam kumunjo kuga. Ne mata Israel afunje ne tuku nyu njayo siliwamnjagig. Ta tuku ne ka mam sawa le nu wokuwa le sile munjo kilamnjig ngina kande ¹⁴ Amnon nu Tamar tuku pasa ise ndaka nu biye timba tumba totona.

¹⁵ Tanjamba nu nu tuku nzali sunjokanu njak minna ta kugana le kile nu ndek kulim nuje kasur mayemba pitaimba sana: Ne tinja kua kaye ngina kande ¹⁶ Tamar ndek nu sana: Yije leu, ne tana ndawa. Ne ye pitaiya ta kiko sunjokanu. Manjau ye mbol kat ta limba o mbolnje ngina kande Amnon nu kulim nuje tuku pasa ise ndakina sulumba ¹⁷⁻¹⁸ nu nuje piro tanjo ta wika sana: Ilmba pino te tumba te-simba wande tukula ngina le piro tanjo ta nu te-simba wande tukulna.

Tamar nu gabat sunjo tuku kulim kame tanjo kile ndakanu nanjine manjau dubimba nu minde piye mayenu silika likina ta ¹⁹ kile nu kina ka kukuwa kilmba gabat mbolnje kutumba nuje minde piye mayenu ta fetfetmba wai baboka malmbitamtam kina le ²⁰ leu nuje Absalom ndek kulim nuje kanjermba kusnana: Ne leu naje Amnonnje am sesenat e? Ne ta tuku wamdus piti ndanuwa. Nu leu naje tukunu tanjaig le maninka ngina le Tamar ndek kina ka leu nuje Absalom tuku wande mbolnje ake sinamanzerka minna.

²¹ Tanjana le gabat sunjo David nu manjau mayok kina ta ismba nu gubra kagli firkina. ²² Absalom mata nu Amnon tuku gubra tormba nu kasurna. Ta ndanjam? Amnon nu kulim nuje Tamar biye timba totona tukunu Absalom nu njak pasa pasa ndakina.

Absalom nu Amnon balena le kumna

²³ Minnaig ma ma yar armba kinaig le Absalom tuku piro mbal ndek sipsip nguenu kugerkam tuku Baal-Hasor tumbranjo kinaig. Tumbranjo ta Efraim tumbranjo sunjo patumba minit. Absalom nu gabat sunjo tuku kinjo kat nuje njakmba aukningina sulumba ²⁴ nu gabat sunjo David tugum kumba sana: O gabat sunjo, nane ye tuku sipsip nguenu kugerkade tukunu ye pagumba nye sunjokamnjig. Ta tuku ne naje gageu naje kuasmbi njakmba ye tuku pagumba nye ta mbol prowap nga mam nuje sana le ²⁵ gabat sunjo David nu tuku pasa lafumba sakina: Kinjo, sine kine nda. Sine njakmba kab ta ne piro karenka sine tuku nga panzaririwamnjag ngina. Tanjakina le Absalom nu gabat sunjo kuwa nga sarsarmba minna le nu manjo lato sakina: Sine kine nda. Ne ngamungal mukuk njak kaye ngina le ²⁶ Absalom ndek nu sana: Ne kambim mbulmba ndeta Amnon ndo pale le kuwa nga sakina le gabat sunjo ndek nu kusnana: Ne ndanjam tuku Amnon kuwa nga sakate e ngina ta ²⁷ nu Amnon kuwa nga

dirnanġa minna le David ndek kiġo kat nuġe afu turmba patikina le Amnon ndoġ Absalom dubimba kinaig.

²⁸ Kile Absalom nu nuġe piro mbal wam paguniġmba saningina: Amnon nu grep kule nyumba gare-gareka minwa le ye tane satinġi le tane Amnon balewap. Tane kuru kuru ndakap. Piti ta yenġe kurawamġit ġgina le ²⁹ nane Absalom tuku pasa ta kumu-kumumba Amnon balenaig le kumna. Tanġana le gabat sunġo tuku kiġo kame afu wam ta kanġermba doġki ponġe lika kua ka sili-silimba kinaig.

³⁰ Nane ndin dubimba kumba minnaig le tanġo afu o buk kumba David sanaig: Absalom nu kiġo kat nanġe ġakmba bale far suglukat ġga David sanaig le ³¹ nu pasa ta ismba nu piriri ġayona sulumba nuġe tawi fetfetmba kilke mbolġe truk kina. Tanġana le nuġe piro mbal mata tanġamba ndo nanġine tawi fetfete likinaig le ³² David aba nuġe Sama tuku kiġo nuġe Yonadab nunġe ndek gabat sunġo sana: Nanġe kiġo kame ġakmba bale far ndakaig. Amnon ndo balewaig le kumat. Nu buk Absalom tuku kulim nuġe Tamar tumba totona tukunu Absalom nu Amnon balewam tuku wamdus kuyarkina ta ye o buk katesewen. ³³ Kiġo kame ġakmba bale far suglukaig ġgaig ta yabri pasa ndo. Ne pasa ta son ndanġa. Amnon ndo balewaig le kumat ġga David sana.

³⁴ Nu tanġamba gabat sunġo samba minna le Absalom o buk kua ka kina.

Kile tumbranġ kulatkanu tanġo ande nu Horonaim ndin kumam mambilna kande tanġo afu gurdu-gurdu ndeka minnaig le kanġerka ka gabat sunġo kila sana le ³⁵ Yonadab ndek David sana: Ye buk ne wam kube sanit ta nanenġe ndekade ġgina. ³⁶ Tanġaka sana le David tuku kiġo kat nuġe ta pinder-pindermba pro wandek ka malmbi ġgumbeyunaig le David nuġe piro mbal ġakmba nane mata malmbi ġayonaig.

³⁷⁻³⁸ Absalom nu kua ka Gesur ma tugu tuku gabat sunġo Talmai kiġo nuġe Amihud ndoġ minnaik le yar kenmba kinaig.

David nu Amnon tuku ġgamunġal tatruka ninanka malmbi ġakmba minna ma ma ³⁹ ka wamdus ibenġkina le nu manġ Absalom luka prowa ġga idus timba minna.

14

Absalom nu luka Yerusalem prona

¹ Gabat sunġo David nu kiġo nuġe Absalom te-denna sulumba ġgamunġal piti ġak minna ta Yoab nu katesena tukunu ² nu tanġo ande kukulna le nu tinġa kina ka Tekoa tumbranġ prona sulumba pino ande wamdus kuyar mayenu ġak ta tumba luka Yoab tugum kinaik le nu ndek pino ta wam pagumba sana: Ne kaye sulumba pino kuembol tanġo nuġe o buk kummba kusrena le sagka minanu tanġaġ ³ gabat sunġo tugum kumba ka pasa ne sanamġit te nu sawa ġgina.

⁴ Tanġamba nu Tekoanu pino ta wam paguna le nu kumba ka gabat sunġo tuku tumailamġe dagol tidronġa loka sakina: O gabat sunġo, ne ye turya ġgina le ⁵ gabat sunġo ta ndek nu kusnana: Ne ame piti ġak le ye ne turni e ġgina le pino ta lafumba sana: O gabat sunġo, ye tanġo o buk kumna le ye kuembolnu minet. ⁶ O buk ye kiġo arma kile-patiken ta mara ande nale piro mbolġe kame bunaik. Kame bunaik le tanġo ande nale kigraibkam tuku nda minna. Tanġana le kiġo andenġe sanġri tinġa kiġo ande balena le kumna le ⁷ kile yiġe tanġo tuku kuasmbi nane ye tuku gubra sunġo tumba nane tenenmba ye sayinaig. Nanġe kiġo ta sine sinġa le kiġo inum kumna ta

tuku lafunu nu turmba balebe le kumwa nga sayinaig. Nane tanjawaig ta ye kiŋo kugatok mini le yiŋe tanjo tuku ndare mata kugawamngat nga David sana.

⁸ Tanjakina le gabat sunjo ndek pino ta tuku pasa lafumba sana: Ne luka naje wande mbol kaye le yenje pasa ta nane ndonj te-tiwamngit ngina le ⁹ pino ta ndek nu sana: O gabat sunjo, ne ye tuku piti te te-tiwam bafuwa le nane gubraningwa ndeta ne tuku mbar kuga. Piti ta ye yiŋe ndare ndonj sine kurawamngig ngina le ¹⁰ gabat sunjo ndek lafumba sana: Tanjo ande nu ne kumamma pasa pitinu ande sanuwa kande ne nu tumba ye tugum te prowa. Tanjawa le nu ne man lato piti ande tine nda ngina le ¹¹ nu ndek sakina: O gabat sunjo, ne naje Mbara Sunjo yabaja le nane ye tuku kiŋo kumna ta lafunu ye tuku kiŋo ande te bale ndawaig ngina le David nu sakina: Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje ye son pasa ne sanet. Nane manau ande ne tuku kiŋo mbolnje ke nda ngina.

¹² Kile pino ta man lato pasa sana: O gabat sunjo, ye man pasa ande ne sanamngit ngina le nu ndek sakina: Maye ne saka le isi ngina le ¹³ pino ta nu sana: Ne ndanam tuku Kuate tuku mbal mbolnje manau njayonu kate? Ne naje kiŋo pitaina sulumba nu te-luka tam nda iduste tukunu kile naje mironj naje pasa tenje ne naje ngaro pasa mbolnje palet. ¹⁴ Kule nu kilke mbolnje kutukate ta tanjo nu man luka tam kumun kuga. Tanjamba ndo sine njakmba kumbe sulumba man luka abonje nda. Kuate nu ake sinan tanjo bale ndaningit. Ande nu ngumnemba maskenngje minit ta nu te-luka tam tuku nu piro karenkate ngina.

¹⁵ Tanjamba nu man lato sakina: O gabat sunjo, nane ye mbolnje manau kam sakinaig ta ye kuru-kuruka ne sota prowit. Ye idusit ye ne kusnani le ne ye tuku pasa ismba ye turyumba ¹⁶ tanjo ta peuninga le sile kiŋo ndonj naja siglike nda nga idusit. ¹⁷ Nenje ye turya le ye mine mayewamngit. O gabat tanjo, ne Kuate tuku enjel suk. Ne manau magenu najgonu kumumbi pileningit. Naje Mbara Sunjo ne njak minwa ngina.

¹⁸ Tanjakina le gabat sunjo pino ta tuku pasa lafumba sana: Ye kusna ande njak ta ne lafuwa ngina le nu ndek sakina: O gabat sunjo, saka le ye isi ngina le ¹⁹ nu ndek kusnana: Ne Yoabnje kukulnat le pasa te tumba prowat e ngina le pino ta lafumba sana: O gabat sunjo, ne tuku kusna ta ye yabukam kumun kuga. Ne kumumbi sakate. Naje kame gabat Yoabnje ye wam paguyumba kukulyat le wamdus te tumba ne tugum prowit ta ²⁰ nu Absalom tuku nga manau ta kina. O gabat sunjo, ne wamdus kuyar mayenu njak Kuate tuku enjel suk. Ne kilke tugu njakmba mbolnje manau prowe likade ta ne kila ngina.

²¹ Pino ta David kusremba kina le nu ndek Yoab wikina le nu sota pronala le nu ndek sana: Ne isa. Ye ne tuku wamdus dubiwamngit. Ne kumba ka Absalom tumba te prowa ngina le ²² Yoab nu pasa ta ismba David tumailamngje truk kina sulumba sakina: O gabat sunjo, Kuate nu ne nyaro tinwa. Kile ye kila pilet. Ne ye tuku wamdus gare njak ngina.

²³ Tanjaka sana sulumba Yoab nu tinja Gesur tumbran kina ka tanje Absalom tumba luka Yerusalem pronala kande ²⁴ David nu Absalom kanjeram mbulmba sakina: Nu nuje wande mbolnje minwa. Ye nu tumail kanjere nda ngina le Absalom ndek nuje wande mbol kumba mam nuje tugum kine ndakina.

Absalom nu man mam nuje tugum pronala

²⁵ Absalom tuku ngarosu ta uge liɲnu. Israel sinamɲge taɲgo ande nu suk mine ndakina. Nane ɲakmba nu tuku saka minnaig. ²⁶ Nu tuku gabat waɲe ta sunɲokanu kuen ɲayo. Yar nduik nduik sinamɲge ait ndindo ndo nuɲe gabat kuerkanu. Gabat waɲe ta pitinu 2 kilo taɲaɲ.

²⁷ Absalom nu kiɲo keɲmba kulim ndindo kile-patikina. Kulim ta nyunu Tamar. Nu pino ngarosu tumail pasi mayenu ndo.

²⁸ Absalom nu yar armba Yerusalemɲge minna ta nu gabat sunɲo David kaɲger ndana. ²⁹ Taɲamba nu Yoab gabat sunɲo tugum kuwa ɲga pasa pilna kande Yoab nu ismba nda isanu sukmba minna le nu maɲ lato pasa pilna kande nu maɲ ismba nda isanu sukna. ³⁰ Taɲana le Absalom ndek gubrana le nuɲe piro taɲgo siseɲɲiɲmba saninɲgina: Tane ka Yoab tuku wit piro ta piyap ɲgina le nane kinaig ka wit piro ta piynaig.

³¹ Taɲanaig le Yoab ndek Absalom tuku wande mbol kumba sawe lika sana: Ne ndaɲam saka naɲe piro mbal siseɲɲingat le ye tuku wit piro piyaig ɲgina le ³² Absalom ndek Yoab tuku pasa lafumba sana: Ye ne tuku pasa palmbim aren ta ne ye tuku pasa ismba nda isanu sukmba ye tugum te pro ndana. Ye ne wam paguni le ne ka gabat sunɲo kaɲgeram tuku pasa pilen. Ne kumba ka gabat sunɲo teɲenmba sawa. Tane ndaɲam tuku ye Gesurɲge didika tumba te pronaig? Mbulap le yiɲe Gesurɲge minam tuku ɲga nu sawa ɲgina. Taɲaka sana sulumba nu maɲ lato sana: Ne ka gabat sunɲo sawa le nu ye kaɲgeryuwa. Nu ye mbaren ɲga idusmba baleyam ndeta baleyuwa le kumi ɲgina.

³³ Taɲakina le Yoab ndek tiɲga Absalom tuku pasa ta tumba ka gabat sunɲo kubeu tuna le nu ndek pasa ta ismba taɲgo afu kukulɲinɲgina le ka Absalom tumba pronaig le nu gabat sunɲo tuku tumailam taɲge dagol tidronɲa lokina le nu bagailmba mumuna.

15

Absalom nu mam nuɲe tuku ma tam tuku ndin wakeina

¹ Minnaig ma ma Absalom ndek karis ande tumba hos afu kilmba taɲgo 50 nane ambonɲa pinderka kuwaig le nu kambim tuku ta turmba madiniɲmba kilna. ² Taɲamba nu mara mindek maratukuk tiɲga ka tumbraɲ fonde malaɲga sinam kambinu ndin ta kulatka minanu. Nu taɲamba minanu le taɲgo afu nanginge tira ndoɲ gubra ɲak gabat sunɲo ndoɲ te-tiwam prowanu ta Absalomɲge ndin kuermba tane anikok nganu le nane Israel tugu ndaɲ mbolɲge prowanu ta nu sawanu le ³ Absalom ndek piti ndaɲ ɲak ta ismba nane teɲenmba saninɲganu: Taɲgine piti kile-mayokkade ta kumumbi sakade ta gabat sunɲoɲge taɲgo piti ɲak ta kile-tidinu tuku gabat ande madi ndana ɲga saninɲganu.

⁴ Taɲamba Absalom nu taɲgo kame ta teɲenmba saninɲganu: Nane ye pasa pilewanu gabat madiyinaig kande ye tane tuku piti ɲakmba kile-tidinɲget kande ɲga saninɲganu. ⁵ Taɲamba ndo taɲgo kame ta pro Absalom tugumɲge dagol tidronɲam bafuwanu ta nu nane peuniɲmba nuɲe ndek nane bagailniɲmba mumuniɲganu.

⁶ Israel kuasmbi nanginge piti kilmba gabat sunɲo tugum kile-tidinɲam prowanu ta nu mara mindek wam ndui ta ndo kumba Israel mbal tuku wamdu didikanu le taɲgo ɲakmba nu tuku nzali sunɲo tinaig.

⁷ Taɲamba minnaig ma ma yar baikamba kinaig le Absalom kumba gabat sunɲo David sana: Ye kumba ka Hebronɲge Sunɲo ndoɲ pasa katen ta kumuwam iduset. ⁸ Ta ndaɲam? Ye o buk Gesur tumbraɲɲge Siria ma tugu

mboln̄ge minmba Sun̄go ndon̄ pasa katmba tej̄enmba nu sawen. Ne ye tumba Yerusalem kaye ta ye ka Hebron̄n̄ge ne tuku nyu te-dun̄gamngit n̄ga sawen n̄gina le ⁹ gabat sun̄go ndek nu sana: Ta maye. Wam̄dus mukuk n̄ak kaye n̄gina le Absalom nu Yerusalem kusremba Hebron kina.

¹⁰ Tan̄ana sulumba nu tan̄go afu kukuln̄ngina le nane sīnsīndo kinaig ka Israel tugu n̄akmba sanīn̄mba sakinaig: Tane tabil fudukuwa le ismba kande n̄akmba n̄gumbeyumba tej̄enmba sakap: Absalom kile Hebron̄n̄ge gabat sun̄go prowat n̄gap n̄ga sanīn̄ginaig.

¹¹ Absalom nu Yerusalem kusremba Hebron kina ta tan̄go kuasmbi 200 nu dubimba kinaig. Tan̄go kame ta nane Absalom tuku wam̄dus katese ndanaig. Nane ake nu dubimba kinaig. ¹² Nane kinaig ka Hebron promba kile Absalom ndek Sun̄go tuku atraukina sulumba tan̄go afu kukuln̄n̄mba sanīn̄gina: Tane Gilo tumbran̄ kumba Ahitofel* tumba ye tugum te prowap n̄gina. (Ahitofel nu gabat sun̄go David wam paguwanu tan̄go ande.)

Tan̄amba tan̄go sun̄gomba nane David te-siwam saka Absalom tugum prowe likinaig.

David nu Yerusalem kusremba kua ka kina

¹³ Kile tan̄go ande pro David sana: Israel tan̄go kile n̄akmba ne kusrenumba Absalom dubide n̄gina le ¹⁴ nu pasa ta ismba gabat kame nu ndon̄ Yerusalem̄n̄ge minnaig ta kile-man̄gurka sanīn̄gina: Brain̄ tin̄gap le sine Yerusalem kusremba kua ka kab. Kuga ta Absalom̄n̄ge nune kuasmbi kilmba pro sine n̄akmba bale faram̄ngat n̄gina le ¹⁵ nune gabat sugo sugo nane ndek nu sanaig: Gabat sun̄go, ne ndan̄mba saka ta sine ake ne dubi ndo nam̄ngig n̄ginaig. ¹⁶ Tan̄amba sakinaig le gabat sun̄go nune gageu nune gabat sugo sugo n̄akmba Yerusalem kusremba kua ka kinaig. David nu nune pino kuasmbi 10 ta ndo kusrekina le nane gabat sun̄go tuku wande ta kulatka minnaig.

¹⁷ Gabat sun̄go nune kuasmbi ndon̄ Yerusalem kusremba kilim kinaig ka tumbran̄ makem̄binge wande ande minna tan̄ge tin̄ginaig. ¹⁸ Tan̄amba David nu nune gabat kame ndon̄ kuit nduimba tin̄ginaig le nune kulatkanu kuasmbi Keret le Pelet mbal nane ambon̄ga paska kinaig. Tan̄anaig le Gatnu kame kuasmbi 600 nane n̄gum̄nem paska dubika kinaig le ¹⁹ David ndek nane tuku gabat tan̄go Itai sana: Ne ndan̄am sine dubika kambim bafute? Ne luka ka gabat sun̄go kitek Absalom ndon̄ minap. Ne nane kilke kusremba rawe tan̄go tan̄ar pro sine ndon̄ ten̄ge minit. ²⁰ Ne ait fagnu ndo sine ndon̄ minna ta ye man̄ ne tumba ake ma n̄gamun̄ge kinenumam ta ye mbulit. Ne nan̄ge kuasmbi kilmba luka Yerusalem kape le Sun̄gon̄ge ne sinzan̄nuwa n̄gina kande ²¹ Itai ndek nu sana: Sun̄go abo tugu n̄ak nu tuku nyu mboln̄ge ye ne son sanet. Ye ne ndon̄ minamngit. Ne ma tugu animbi kan̄gat ta ye ne ndon̄ kan̄git. Nane ne balenuwaig sulumba ye mata baleyuwaig le kumi n̄gina le ²² David ndek lafumba sakina: Ta maye. Silap n̄gina le Itai tuku kame kuasmbi nan̄gine gageu n̄akmba kuasmbi ambon̄ga kinaig ta dubika kilim kinaig.

²³ David nane Yerusalem kusremba kinaig le tan̄go pino n̄akmba malmbi n̄gumbeyunaig. Tan̄amba gabat sun̄go David ndek nune kuasmbi kilmba Kidron kule pakarka ma baknu kumam kinaig.

²⁴ Nane kinaig le pris Sadok nane Levi mbal ndon̄ Kuate tuku pasa katanu bokis tumba pro iben̄nge pilmba Abiatar ndek Sun̄go tuku atraukumba minna le ka ka nane n̄akmba Yerusalem kusremba kumba sulunaig.

* **15:12:** Ahitofel nu Batseba wa nune. (2 Samuel 11.3, 23.34 kan̄gerap).

²⁵ Tanjanaig le gabat sunjo ndek Sadok sana: Kile Kuate tuku tukul bokis tumba luka ka Yerusalemnge nuje minanu ma mbol pale. Sunjo nu ye tuku nzali njak ndeta nu man ye te-luka pilwa le pro bokis te nuje minanu ma mbol kanjeramngit. ²⁶ Nu ye mbik ri ndawa ndeta nu ame manjau ye mbolnje kam idusmba ndeta kuwa ngina.

²⁷ Tanjamba nu manj ndek Sadok sana: Ai te. Ne nanje kijo nanje Ahimas le Abiatar tuku kijo nuje Yonatan kilmba wamdus mukuk njak luka Yerusalem kape. ²⁸ Ye kile ma baknu kumam kumba ka pro tanje kule pakarkam tuku ma mbolnje ne tuku pasa tairnga minmba ka ame wam Yerusalemnge prowaig ta isamngit ngina.

²⁹ Tanjaka sawe denjurna le kile Sadok le Abiatar nale Kuate tuku tukul bokis ta kuramba luka Yerusalem kumba ka tanje pilnaig le minna.

³⁰ Kile David nu kupe ngaro paska gabat songa malmbitamtam Olif tabe ponga ndin dubimba kina le tanjo pino kuasmbi nu dubimba kinaig ta nane njakmba manjau ndui ta kumba gabat songa malmbitamtam kinaig. ³¹ Tanjamba kumba minnaig le tanjo ande pro David sana: Ahitofel o buk tinja Absalom tuku kuasmbi ta turkam kina ngina le David nu ismba nu ndek yabanmba tejenmba sakina: O Sunjo, nenje ndo Ahitofel tuku wam pagu pasa ta bizi-buzawa nga Sunjo sana.

³² Kile nane tabe fu mbol promba Sunjo mbarinjanu ma ta tugum pronaig le David tuku gulab tanjo Husai pro nu te-silikina. Tanjo ta Arknu. Nu nuje tawi fetfetmba kilke roka kilmba gabat mbol patika David tugum prona le ³³ David ndek nu kanjermba sana: Ne sine dubika ta ne sine piti singamngat. ³⁴ Ne ye turyam kande ne luka Yerusalem kumba ka Absalom te-silika tejenmba sawa. Yenje o buk mam nanje tuku piro tanjo minen. Tanjamba ndo ye kile ne tuku piro tanjo minamngit nga nu sawa. Ne tanjawa le Ahitofel nu wam pagu pasa ande Absalom sawa kande nenje nu tuku wam pagu pasa ta mbilmba wam pagu ksemba tawe. ³⁵ Ne ise tiwa. Pris Sadok le Abiatar nale Yerusalemnge minik. Nenje pasa ndanj gabat sunjo tuku wande mbolnje sakuwaig kande nale kubeu nika. ³⁶ Nale tuku kijo kat nakile Ahimas le Yonatan nale mata mam kat nakile ndon tanje minik. Ame pasa nanenje sakuwaig kande nenje pro nale kubeu nika le nalenje pro ye kubeu suwaik nga Husai sana.

³⁷ Tanjakina le David tuku gulab nuje Husai nu pasa ta ismba nu kina ka Yerusalem prona. Prona le ait ndui ta mbolnje ndo Absalom mata Yerusalem prona.

16

Siba nu David tugum kina

¹ David nu tabe funu ta kusremba kina ka Mefiboset tuku piro tanjo Siba te-silikina. Siba nu bret 200 kilmba grep karenjanu 100 ndaleka kilmba ail tin mandernu 100 kilmba grep kule meme ngaronumbi tolanu ande turmba tumba aganj ndende ta kilmba donki armba fuluknyumba kilmba David sota kumba ² nu te-silikina le nu kusnamba sana: Aganj ndende fuluk njak ta ima tuku e ngina le Siba ndek lafumba sana: Donki armba te nanje gageu turka linu tuku kilmba prowit. Bret ail tin karenjanu ta nanje tanjo kuasmbi nyam tuku kilmba prowit. Grep kule ta mata tane ma baknu te lika ka matuk kumba ndeta nyam tuku ngina.

³ Tanjakina le gabat sunjo ndek nu sana: Nanje gabat Saul wa nuje Mefiboset kile aninge minit ngina le Siba nu lafumba sana: Nane Israel mbal kite nanjine gabat sunjo madiwaig le nu wa nuje Saul tuku ma tumba nane kulatkuwa nga nu Yerusalemnge minit ngina le ⁴ gabat sunjo David ndek pasa ta ismba Siba sana: Tanjamba ndeta Mefiboset tuku aganj ndende ta njakmba ne tanmbimngit ngina le Siba ndek nu sana: O gabat sunjo, ye ne tuku piro tanjo. Ye mara mindek ne tuku piroka minamngit nga David sana.

Simeu nu David kasurna

⁵ David nane Siba kusremba Bahurim tumbran pronaj le Saul tuku ndare ande Gera kinjo nuje Simeu nu David te-silika kasurmbe nu tugum pronaj. ⁶ David kulatkanu kame tanjo sunjomba nu kormba tinjinaig ta Simeu nu nane tuku kuru kuru ndaka nane mbol ndame pankina. ⁷ Tanjamba Simeu ndek David kasurmbe sana: Ne kua kaye. Ne tanjo baleningina tuku ndare njak. Ne sinja tanjo njayonu ndo. ⁸ Ne buk gabat sunjo Saul pitaimba nu tuku ma tumba gabat sunjo pronaj. Ne Saul tuku kuasmbi sunjomba bale farmba nane tuku ndare kutuna. Ta tuku kile Sunjonge wam ta ne mbolnge lafumba ne pitainat le kinjo nanje Absalom ne tuku ma tumba Israel mbal tuku gabat sunjo prowat. Ne tanjo baleningina tuku ndare njak nga David sana.

⁹ Tanjamba saka minna le Abisai ndek gabat sunjo David sana: O gabat sunjo, ne ndanam tuku age kumaknu te mapete le ne kasurnate. Saka le ye ka kame bagimbi njinfok kat puri ngina kande ¹⁰ gabat sunjo ndek Abisai le Yoab peunikmba sanikina: Tale mbulap. Tale ye ndonj wamdus tuma kuga. Wam te Sunjonge sawat le ye kasuryate ndeta imange nu peuwam kumun ngina.

¹¹ Tanjakina sulumba David ndek Abisai gabat afu turmba saningina: Tane isap. Yije kinonge ye baleyam bafute ta ndanam tuku sine Benyaminnu tanjo te njayo silibe. Mbulap. Sunjonge sate le ye kasuryate ndeta maye. ¹² Sunjo nu ye tuku piti te kanjermbe kasur pasa ta mbilmba nyaro mayenu ye suwa nga saningina.

¹³ Tanjaka saningina le nane ndin ta dubimba kinaig le Simeu manj nane dubika kina ka David kasurmbe ndame kilmba kilke kilmba nane mbol pankina. ¹⁴ Tanjana le gabat sunjo David nuje kuasmbi njakmba ake kine ndo kinaig ka ka matuk tukulkinaig sulumba Yordan kule makembi tanje mabtinaig.

Absalom nu Yerusalem pronaj

¹⁵ Kile Absalom Israel kuasmbi njakmba kilmba Ahitofel ndonj Yerusalem pronaj le ¹⁶ David gulab nuje Husai ndek kumba ka Absalom te-silikumba wi kuenja sakina: Ese. Ne sine tuku gabat sunjo ngina.

¹⁷ Tanjakina le Absalom nu pasa ta ismba nu ndek Husai sana: E-e ne mam tuku gulab nuje. Ndanam tuku ne nu ndonj kine ndakina ngina le ¹⁸ Husai ndek nu sana: Kuga. Ne Sunjonge madinina. Israel kuasmbi njakmba nane mata ne madininaig tukunu ye ne tuku piro tanjo ndo ne kumnemnge minamngit. ¹⁹ Ye ne kumnemnge minmba ne tuku piro ndaki ta ye ka ima tuku piro tanjo mini. Ye buk mam nanje tuku piro tanjo minen. Tanjamba ndo ye kile ne tuku piro tanjo minamngit nga Absalom sana.

²⁰ Kile Absalom ndek Ahitofel kusnana: Ne ndanjamba iduste. Kile sine ndanjamngig ngina le ²¹ Ahitofel lafumba nu sana: Ne kumba ka mam nanje tuku pino kuasmbi wande kulatkuwaig nga kusrekina si kilmba ka nane ndonj kinya. Ne tanjawa ta Israel tanjo pino njakmba tenjamba ne tuku

sakamŋgaig. Nu sonndo mam nuŋe ndoŋ ŋgueu minit ŋga saka nane ŋakmba ne ndo dubinam tuku saŋgri tiŋgamŋgaig ŋgina.

²² Tanjakina le nu tanjo afu kukulningina le ka gabat sunjo tuku wande fu mbolŋge baibai ande te-tinaig le Absalom ndek tanjo pino ŋakmba tuku am mbolŋge baibai ta sinam kina le nane ka mam nuŋe tuku pino kuasmbi ta kilmba pronaig le Absalom ndek nane kilmba tido-tidongina.

²³ Ahitofel nu wam pagu pasa ndaŋ gabat sunjo sawanu ta nane Sunjo tuku pasa isanu sukmba dubiwanu. O buk David nu Ahitofel tuku wam pagu pasa ismba dubina tanjamba ndo Absalom mata nu tuku miŋge dubiwanu.

17

Husai nu Ahitofel tuku wam pagu pasa kibi-kabana

¹ Kile Ahitofelŋge ndek Absalom sana: Ye tanjo 12,000 madiniŋgi le furirwa le sine David biye tiwam kab. ² Nu matuk ka ŋgamuŋgal piti ŋak minwa le sine ka nu ndoŋ kame bube le nu tuku tanjo kuasmbi nane pirirek purka sili-siliwaig le ye gabat sunjo ndo balewamŋgit. ³ Tanjamba ye tanjo kuasmbi nu dubide ta ŋakmba kilmba ne tugum te prowamŋgit. Sine David balebe le tanjo kuasmbi nu dubide ta ŋakmba mapeka kilmba ne tugum te probe le ne tuku ndo minwaig ŋgina.

⁴ Tanjakina le Absalom Israel gabat sugo sugo ŋakmba nane pasa ta ismba maye ŋginaig le ⁵ Absalom ndek sakina: Sine Husai wikube le nu promba nuŋe wamdus ta kukliwa le ismba ŋgina le nane nu tumba pronaig. ⁶ Nu tumba pronaig le Absalom ndek Ahitofel tuku wam pagu ta kubeu tumba nu kusnana: Sine pasa ta dubibe e ko kuga? Kuga ndeta sine ame maŋau kam tuku ŋga sasiŋga ŋgina.

⁷ Tanjakina le Husai ndek lafumba sakina: Ahitofel tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo kuga. ⁸ Mam naje nuŋe kame kuasmbi ndoŋ nane saŋgri ŋaigo. Bea fat kilig le gubra tumba minit tanjaŋ. Mam naje nuŋe kuasmbi kame ta nane kirair ŋak. Nu furir tanjo kame ŋak nda minit. ⁹ Nu ka ndame buruk ande sinamŋge e ko ma inumuŋge kuirka minit. Sine tuku kame kuasmbi kuwaig le bale farkuwaig ta tanjo pino nane pasa ta ismba sanuŋgaig: O Absalom tuku kuasmbi bale faraig ŋga sakamŋgaig. ¹⁰ Tanjakuwaig le ne tuku kame kuasmbi ŋakmba ismba kuru-kurukamŋgaig. Ta tuku mbulap. Mam naje nuŋe kame kuasmbi nane saŋgri ŋaigo ta Israel tanjo ŋakmba nane kila. ¹¹ Ta tuku ye tuku wamdus teŋemba. Ne Israel tanjo ŋakmba kile-maŋgurka kame kuasmbi burnu kumuŋ kuga prowaig le ne naje miroŋ nane kilmba ka mam naje ndoŋ kame buwap. ¹² Sine kumba ka ma tugu aniŋge mam naje nuŋe kuasmbi ndoŋ kile-siglika ta sine nane ndoŋ kame buwamŋgig. Nane sine peusiŋgam kumuŋ kuga. Sine David balemba nuŋe kuasmbi ŋakmba turmba bale faramŋgig. ¹³ Nu kua ka tumbraŋ sunjo ande sinam kuwa ta siŋgine kuasmbi muli karenu kilmba tumbraŋ fonde ta kusmba didika te-bukŋgube le ma gutoŋ sinam nziŋge ndeka fofokuwa ŋgina.

¹⁴ Husai nu pasa denpurna le Absalom Israel mbal ŋakmba ndek sakinaig: Husai tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo. Ahitofel tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo kuga ŋginaig. Ta ndaŋam? Sunjoŋge nane Ahitofel tuku wam pagu pasa mayenu ta pitaiwaig le nu Absalom ŋayo siliwam tuku wamdus kuyarkina.

David nu Yordan kule pakarka sim kina

¹⁵ Kile Husai ndek kumba ka nu wam pagu pasa Absalom Israel mage mage nane saningina ta pris Sadok le Abiatar ndon kubeu nikina sulumba Ahitofel tuku wam pagu pasa ta turmba nale sanikina sulumba ¹⁶ sakina: Tale pitik pasa palpe le David tugum kuwa le nu kite Yordan kule pakarkammbi tanje kinye ndakuwa. Nu brain kule pakarka sim kuwa ta nane nu nuje kuasmbi ndon bale farke nda ngina.

¹⁷ Tanjakina le nale piro pino ande kukulnaik le nu ka Yonatan le Ahimas kubeu nikina. Nale ar ta o buk kua ka Yerusalem kusremba ka Enrogel kule bulbulumba prote tuku magot tanje kuirka minnaik. Yerusalemnge ame manau prowanu ta piro pino tanje ka nale sanikanu le nalenje ka David sawanu.

¹⁸ Kile kinjo ande nale kanjerkina sulumba ka Absalom sana le nale ar ta brain ndo kumba ka Bahurimnu tanjo ande tuku wande sinam kumba kule burok sinam kumba kuirkinaik. ¹⁹ Kuirkinaik le nale ar sinam tanje minnaik ta andenje katese ndawa nga tanjo ta tuku piyu nuje tawi ande tumba burok mingenu kaimba wit afu kilmba tawi farna ta mbolnje barejna. ²⁰ Kile Absalom tuku tanjo kame nale ar ta sota sota pro pino ta kusnanaig: Ahimas le Yonatan aninge minik nginaig le pino ta ndek nane saningina: Nale o buk kule pakarka sim kakik ngina le tanjo kame ta ka nale sotete pisenja nane luka Yerusalem kinaig.

²¹ Nane kinaig le Ahimas nale Yonatan burok ta kusremba kilim kumba tinga David tugum kumba nu sanaig: Ahitofel nu ne njayo silinam tuku sakate tukunu ne kile ndo ma te kusremba kule pakarka sim kaye nga sanaig le ²² David nu pasa ta ismba nuje kuasmbi ta njakmba kule pakarka sim kinaig le ka mafena.

²³ Absalom nu Ahitofel tuku wam pagu pasa ta dubi ndana le nu ka nuje donki ponga luka nuje tumbran kina ka tanje nuje gageu ndon piro kile-tidinga ka muli njinfok panmba kumna le nuje gageu kame ta nu tuku mindesin tumba ka mam nuje ngukinaigmbi tanje ngukinaig.

²⁴ Kile Absalom Israel kame kuasmbi kilmba David dubimba kinaig ka Yordan kule pakarkinaig ta David nu o buk nuje kuasmbi ta kilmba ka Mahanaim tumbran sinam kinaig. ²⁵ (Absalom nu Amasa tumba Yoab tuku ma tumba nuje kame kuasmbi tuku gabat minwa nga madina. Amasa mam nuje Yeter. Ina nuje Abigail. Abigail mam nuje Nahas. Abigail aba nuje ta Yoab ina nuje Seruya). ²⁶ Kile Absalom nuje kame kuasmbi ndon kinaig ka Gilead ma tugu promba tanje tumbran ulnaig.

²⁷ David nu kumba ka Mahanaim tumbran prona le tanjo kenmba ka nu tugum pronaig. Nane tuku ande Nahas kinjo nuje Sobi nu Rabanu Amon ma tugu mbolok. Ande Amiel kinjo nuje Mahir nu Lodebarnu. Ande nyunu Barsilai nu Rogelimnu Gilead ma tugu mbolok. ²⁸⁻²⁹ Nane ken ta nza, kilke waim, kinya mbili, nyamagan turmba kilmba David nuje kuasmbi ningam tuku pronaig. Nyamagan kilmba pronaig ta wit yeki yeki abonu pasokanu, kusliin yeki yeki, nguimzan kulenu, makau tuku amo njair, sis, sipsip afu turmba kilmba pronaig. David nuje tanjo kuasmbi ndon ma baknu mbol lika ma ma kule paranu gubanu isu baklelnaig ta nane katesemba nyamagan ta kilmba pronaig.

18

¹ Kile gabat sunḡo David ndek nuḡe kame kuasm̄bi kilmba walmba afu 100 afu 1,000 taḡamba fetke lika kame gabat afu nane kulatkam tuku ma-dinḡina. ² Taḡamba nu taḡo kuasm̄bi kame ta fet keḡna sulumba kame gabat keḡmba nane kulatkam tuku patikina. Kame gabat keḡmba ta ande Yoab ande Abisai ande Itai. Abisai nu Yoab tuku mambo nuḡe. Itai nu Gatnu.

Kile David ndek nane sanḡina: Ye mata tane ndoḡ kame kanḡig ḡgina kande ³ nane nu sanaig: Ne sine ndoḡ kine nda. Kame mbolḡe nane sine kile-ibenḡkuwaig le kua kab ta nane sine idussḡe nda. Sine tuku taḡo bale farwaig ta mata nane burke nda. Ne sine dubika kaye le ne balenuwaig ta sine tuku taḡo 10,000 balenḡanu taḡaḡ. Ta tuku ne tumbranḡ teḡe mina. Sine kame taḡo afu denkumba pasa pilbe kande ne taḡo afu patika le prowaig ḡginaig le ⁴ David ndek lafumba sanḡina: Ta maye. Ye tane tuku miḡe dubiwamḡit ḡgina.

Taḡamba David ndek tumbranḡ koranu fonde malaḡambi taḡe tiḡ minna le kame kuasm̄bi afu taḡo 1,000 ḡak afu taḡo 100 ḡak ta ḡakmba pro kilim kinaig. ⁵ Taḡanaig le David ndek Yoab Abisai Itai wam paguniḡmba sanḡina: Tane ye idusyumba ye tuku kiḡo Absalom mapewap ḡgina le kame kuasm̄bi ḡakmba nane David tuku wam pagu pasa ta isnaig.

⁶ Kile David tuku kame kuasm̄bi kinaig ka Israel mbal tuku kame kuasm̄bi Efraim duḡe sinam taḡe kile-siglika nane ndoḡ kame bunaig. ⁷⁻⁸ Kame bumba kinaig ka ka David tuku kuasm̄biḡe nane Israel kame kuasm̄bi kile-ibenḡka kilmba yokerka ka bale farnḡinaig le nane kua ka duḡe sinam kumba ka taḡe nane sunḡomba kume farnaig. Kame sunḡo ta sinamḡe taḡo kume farnaig ta ulendika 20,000 taḡaḡ.

⁹ Absalom nu doḡki poḡga kua kina sulumba David tuku kame taḡo afu kile-siglikina. Kile doḡki ta ail sunḡo ande kunnem kunnem pinderka kina ka taḡe gabatnu ail kazaḡka ndinḡina le doḡki nu ake pinderka kina le Absalom nu ail wai mbol taḡe kuikok minna.

¹⁰ Taḡamba minna le David tuku kame taḡo ande Absalom ail mbol taḡe kuikok minna le kanḡermba kumba ka Yoab sana: Absalom ail sunḡo wainu mbol nziḡe kuikok minit ḡgina le ¹¹ Yoab ndek taḡo ta sana: Ne nu kanḡerat ta ndaḡam saka ne nu bale ndawat? Ne nu balewat kande ye ne silwa ndametḡ soḡ ndindo tinmba let ande turmba tinit kande ḡgina.

¹² Taḡakina le taḡo ta ndek Yoab sana: Ne silwa ndametḡ soḡ 100 sa mata ye nu mbol wam inum ke nda. Nu gabat sunḡo tuku kiḡo. Gabat sunḡo nu ne Abisai Itai tane keḡ wam pagukat ta sine ḡakmba isig. Nu teḡemba satingat. Tane ye idusyumba ye tuku kiḡo Absalom mapewap ḡgat. ¹³ Ye gabat sunḡo tuku miḡe ḡgurmba Absalom balewi le kumwa ta nu ismba ye tumba pasa mbol pilwa le ne ye pasambi turye nda ḡgina.

¹⁴ Taḡakina le Yoab ndek taḡo ta sana: Ye ne tuku pasa isam mbulit ḡgina sulumba nu ndek nuḡe mbanduwaḡ keḡmba kilmba Absalom ail mbol kuikok minnambi ta kina. Absalom nu kume ndaka minna le Yoabḡe mbanduwaḡ kame ta tawo mbolḡe nduasekina le ¹⁵ nu tuku kame taḡo 10 pro Absalom taplenaig le kumna.

¹⁶ Absalom kumna le Yoab ndek kame taḡo ande sana: Tabil fitka le nane kame Israel mbal yokerkade ta kusrekuwaig ḡgina le nu tabil fitkina le kame mbal tabil fudu ta ismba Israel mbal kusreka luka pronaig. ¹⁷ Taḡanaig le Israel mbal kua ka sili-silimba naḡḡine tumbranḡ tumbranḡ kine likinaig.

Kile Yoab nane Absalom tuku mindesinj tumba duŋe ŋgamu tanje burok sunjo ande sinamŋe bukŋga ndamembi diŋmba minnaig le ka mbuter tiŋgina.

¹⁸ Absalom kume ndaka minna sulumba nu nuŋe nyu ŋgisi ndakuwa ŋga ndame kuenu ande tumba Gabat Sunjo tuku Ma Gutoŋ tanje te-tina. Ta ndaŋam? Absalom nu kiŋo kugatok minna tukunu nu tuku nyu ŋgisi ndakuwa ŋga maŋau ta kina.

Kile Israel mbal nane ndame ta Absalom tuku Ndamе ŋgade.

Absalom kumna ta David sanaig le isna

¹⁹ Absalom kumna le Sadok kiŋo nuŋe Ahimas ndek Yoab sana: Ye kumba Sunjoŋge sine ŋgueu mbal tuku wai mbolŋge kile-luka kilat wam ta gabat sunjo David sawam iduset ŋgina kande ²⁰ Yoab ndek nu sana: Kuga. Kiŋo nuŋe balewig le kumat tukunu ne kite pasa tumba ka gabat sunjo sa ndawa. Ait mara ande ta maye ŋgina sulumba ²¹ nu ndek Etiopianu piro tanjo nuŋe wika kukulmba sana: Ne kaye ka kame mbolŋge wam prowe likaig ta ka gabat sunjo kubeu tawe ŋgina le piro tanjo ta ndek Yoab tugum tanje loka pinderka kina.

²² Nu kina le Ahimas ndek dirnaŋga Yoab sana: Ye mata gabat sunjo sota kaŋgit. Ame wam ye mbolŋge prowa ndeta tanaig ŋgina le nu ndek tanjo ta sana: Ndaŋam tuku ne kambim tuku dirnaŋ ndekate? Ame agaŋ mayenu ne tamŋgat ŋgina kande ²³ Ahimas marj lato sakina: Ye kaŋgit ŋgina le Yoab ndek nu sana: Maye le kaye ŋgina.

Tanaŋina le Ahimas nu ndin dubimba kumba ka Yordan kule ma guton kumam kuerka pinderka kina ka Etiopianu piro tanjo ta limba nu ambonja prona.

²⁴ David nu tumbranj koranu fonde malaŋga sunjo tugum tanje minyok minna le tumbranj kulatkanu tanjo nu fonde ponja mbolŋge tiŋga mam-bilmba minna kande tanjo ande pinderka mbuna le kaŋgermba ²⁵ nu wi kuenka gabat sunjo sana: Tanjo ande pinderka mbate o ŋgina le gabat sunjo ndek sana: Tanjo ndindo ndeta nu pasa mayenu tumba prote ŋgina.

Kile tanjo ta nu buk pro tumbranj sunjo ta patuna le ²⁶ tumbranj kulatkanu tanjo ta mambilmba minna kande tanjo ande nu ŋgumnem pinderka minna le kaŋgermba nu wi kuenka malaŋga kulatkanu tanjo sana: Ai si. Tanjo ande ŋgumnem pinderka mbate o ŋgina le gabat sunjo nu pasa ta ismba sakina: Nu mata pasa mayenu tumba prote ŋgina.

²⁷ Kile tumbranj kulatkanu tanjo marj wi kuenka sakina: Tanjo ambonja pinderka mbate nzi Sadok kiŋo nuŋe Ahimas suk ŋgina le gabat sunjo ndek sakina: Nu tanjo mayenu ndo. Nu pasa mayenu tumba prote ŋgina.

²⁸ Ahimas pinderka pro tumbranj patumba gabat sunjo kaŋgermba nu tuku tumailam tanje truk ka sana: O gabat sunjo, sine singine Mbara Sunjo tuku nyu te-duŋgube. Nane tanjo kuasmbi ne te-sinam tuku bafunaig ta Sunjoŋge kilmba sine tuku wai mbolŋge patikat le sinenge kile-ibenkig ŋgina.

²⁹ Tanaŋina le gabat sunjo ndek Ahimas kusnana: Ye tuku kiŋo Absalom maye minit e ŋgina le Ahimas nu lafumba sana: O gabat sunjo, tanjo sunjomba ŋgumbeyumba minaig le ye Yoabŋge kukulyat le pinderka prowet. Ame wam kaig ta ye kaŋger ndakit ŋgina le ³⁰ gabat sunjo ndek nu sana: Ne ka o sinje tiŋga ŋgina le Ahimas dirka ka kasom sinje tiŋgina.

³¹ Tanjana le Etiopianu tanjo ta pinderka pro gabat sunjo sana: Yiye gabat sunjo, ye pasa mayenu ne sanam prowet. Kuasmbi ne te-sinam bafuwaig ta Sunjonje kilmba ne tuku wai mbolnje patikat ngina.

³² Tanjaka sana le gabat sunjo ndek nu kusnana: Ye tuku kiyo Absalom maye minit e ngina le piro tanjo ta ndek lafumba sana: O gabat sunjo, wam kiyo nane mbol prowat ta nane ngyeu mbal ne te-sinam sakade nane njakmba mbol tanjamba ndo prowa nga iduset ngina le ³³ gabat sunjo nu pasa ta ismba ngamungal tatrunkina le nu tinja fonde ponja wande ta sinam kumba ka tanje malmbika minna sulumba malmbi kuenka sakina: O yiye kiyo Absalom. Kiyo nyek o. Kiyo nyek o. O Absalom, yenje kumi ta maye. O yiye kiyo. Kiyo nyek o ngina.

19

Yoab nu David sawe likina

¹ Gabat sunjo David nu Absalom tuku ninanka malmbika minna ta nane afu ka Yoab sanaig le ² kame kuasmbi njakmba gabat sunjo David kiyo nuje Absalom tuku malmbika minna pasa ta ismba nane wamdus piti sunjo tumba kame mbolnje ngyeu mbal kile-ibenkinaig gare gare ta kugatok ³ sijsinjndo kame mbolnje kua ka kiko njak prowanu sukmba tumbran sinam kinaig.

⁴ Ait ta mbolnje gabat sunjo nu tawi tumba tumail songa ninanka malmbi kuenka sakina: O yiye kiyo Absalom. Kiyo nyek o. Kiyo nyek o ngina.

⁵ Tanjamba minna le Yoab ndek gabat sunjo tuku wande mbol kumba David sawe lika sana: Ne wam kate ta nane kuasmbi njakmba kiko pileningit. Kite ait te mbolnje tanjo kame tenge ne turnumba ne tuku piyo kat nane kutu kat nane kile-luka kilaig ta ⁶ ne tanjo kame ne tuku kume purde ta pitaikate sulumba tanjo ne kasurnade ta sinzanjningit. Ne tuku manjau ta ne nane tanjo kuasmbi nane gabat kame ta ake aganj tananj talaningit. Ye kila. Absalom kume ndaka sine njakmba kumig kande ne kile garenate kande. ⁷ Ne isa. Ne kile ndo tinja kaye ka nane kame kuasmbi ndonj pasa-pasaka wam yoyoninga. Ye Sunjo tuku nyu mbolnje ne sanet. Ne tana ndawa ta furir te mbolnje nane njakmba sili-siliwaig le ne piti sunjo tamngat. Piti ande tanjamba ne buk kanjer ndana ngina.

⁸ Yoab nu pasate denjurna le David ndek tinja kumba ka tumbran fonde malanjambi tanje minyokina le nuje kame kuasmbi njakmba ismba nane pro nu laipmba manjurkinaig.

David nu luka Yerusalem kina

Israel kuasmbi yimyam kua ka sili-silimba nangine tumbran tumbran kine likinaig sulumba ⁹ nangine nangine pasambi mungu tuwe-tuwekinaig sulumba sakinaig: Gabat sunjo David minna sulumba sine kigraibkina le Filistia mbalnje sine kilmba njajo sigli ndakinaig. Kile nu Absalom ram kua ka tumbran tuguk kusrena. ¹⁰ Sine Absalom singine gabat sunjo minwa nga madiger ta kame mbolnje nu balenaig le kumna. Ta tuku ndanam tuku sine tenemba ake ndo minbe. Sine ka gabat sunjo David tumba probe nginaig.

¹¹ Tanjamba saka minnaig le gabat sunjo David nu ismba ndek pris Sadok le Abiatar tuku pasa pilmba sakina: Tale ye tuku pasa te tumba Yuda gabat kame tenemba saningap. ¹² Tane ye tuku ndare tuma ta ndanam tuku nane Israel mbalnje tane Yuda mbal lukaka ye luka yiye wande mbol prowam tuku sayade. Tale ka tanjamba nane saningap ngina. ¹³ Tanjakina sulumba David

manj lato wam paguka sanikina: Tale ka Amasa tenjenmba sawap. Sile ndare tuma ndindo. Yenje ne tumba Yoab tuku ma mbol pili le nenje ye tuku kame kuasmbi tuku gabat minamngat. Ye tana ndawi kande Kuatenje ye mapeye nda ngina. ¹⁴ Tanjamba David nu Yuda mbal tuku wamdus didikina le nane nu tuku pasa pilmba sakinaig: Ne nanje kuasmbi ta njakmba kilmba Yerusalem prowap nginaig.

¹⁵ Tanjamba pasa pilmba Yuda kuasmbi sunjomba nane kinaig ka Gilgal tumbranje kule make mbinge gabat sunjo prowa le te-temam tuku tair minnaig. Tanjanaig le David nu nuje kuasmbi ta kilmba ka Yordan kule mbol pronaig le ¹⁶ Gera kiyo nuje Simei nu pre pre Yuda mbal ndon David tesilikam Yordan kule mbol prona. (Simei nu Benyamin tuku tugu. Nu tuku tumbranj tuguk Bahurim).

¹⁷ Simei nu Benyamin tuku kuasmbi 1,000 kilmba pronaig le Saul tuku piro tanjo Siba mata nuje kiyo kat nuje 15 piro tanjo 20 ta kilmba ka Yordan kule mbolnje gabat sunjo David tair minnaig.

¹⁸ Minnaig le gabat sunjo tuku kuasmbi pro kule make simnje tinjinaig le Simei tuku tanjo kuasmbi ta ndek kule pakarka gabat sunjo tuku gageu kiletemkam kinaig sulumba nane ndek gabat sunjo tuku piro tanjo ndo minam tuku sanaig.

David nu Simei mapena

Gabat sunjo nu kule pakarkam bafuna le Simei pro nu tumailamnje truk kina sulumba ¹⁹ nu sana: O gabat sunjo, o buk ne Yerusalem kusremba kina le ye ne mbolnje mbaren ta kile ne ye sinayumba ye tuku mbar ta njakmba gilanga. ²⁰ O gabat sunjo, ye uneken ta idusmba ye Israel mbal njakmba ngamuknje ye ambonja ne te-silikam prowit ngina.

²¹ Tanjakina le Abisai ndek sakina: Sine Simei balebe le kumwa. Nu o buk gabat sunjo Sunjonje madina ta kasurna ngina kande ²² David ndek Abisai le aba nuje Yoab sanikina: Tale ndanam tuku ye piti sam bafuwik. Tale ye ndon wamdus tuma kuga. Ye kile Israel mbal njakmba tuku gabat sunjo minamngit. Ki ait te mbolnje sine Israel inum balewe nda ngina sulumba ²³ nu ndek Simei sana: Ki am mbolnje ye ne sanet. Andenje ne balene nda ngina.

David nu Mefiboset make pilna

²⁴ David nu o buk Yerusalem kusremba kua kina ait ta mbolnje Saul wa nuje Mefiboset nu sagka minna ka ka David luka prona. Tanjana le Mefiboset nu mata pro gabat sunjo David te-silikina.

²⁵ Mefiboset nu Yerusalem kusremba ka gabat sunjo tugum prona le nu ndek nu kusnana: Mefiboset, ne ndanam tuku ye dubiyumba kine ndakina ngina le ²⁶ nu ndek lafumba sana: O gabat sunjo, ye kupe pagliskinaik ta ne kila. Ne Yerusalem kusrena le ye yinje piro tanjo sawen. Ye tuku donki ande tumba kuaneka le ye ta mbol minyoka gabat sunjo dubimba kangit njen kande nu ye yabriyumba kua ka ²⁷ ne tugum kumba ne yabrinina sulumba ye tuku nyu njayo silina. O gabat sunjo, ne Sunjo tuku enel tanan. Ne wam ndan ye mbol kam ndeta ka. ²⁸ Ne yinje kuasmbi mam tuku ndare kame ta njakmba bale farkam kumunj ta ne ye mapeyina le ye ne tuku wande mbolnje isukusmba minen. Ta tuku ye manj aganj inum sa ngam mbulit ngina.

²⁹ Tanjakina le gabat sunjo ndek nu sana: Ta maye. Ne pasa sakat le isit. Tale Siba ndon Saul tuku kilke ta walmba kilap nga sana kande ³⁰ Mefiboset ndek gabat sunjo sana: Tanjaig. Sibanje njakmba kilwa. Ne manj luka prowat le ye ta tuku gare-gareket ngina.

David nu Barsilai make pilna

³¹ Barsilai nu Rogelimnu Gilead ma tugu mbolok. Nu mata pro gabat sungo ndonj Yordan kule pakarkam saka ndekina. ³² Barsilai nu saibo pile mayemba yar 80 njak minna. Nu maror tanjo ande. O buk gabat sungo Mahanaim tumbranngge minna le nu nyamaganmbi turna.

³³ Kile gabat sungo ndek nu te-silika sana: Ne ye ndonj Yerusalem kumba ye suk ne kulatki ngina kande ³⁴ Barsilai nu tuku pasa ta lafumba sana: O gabat sungo, mine minemba ye kumamngit. Ta tuku ye ne dubinumba Yerusalem kine nda. ³⁵ Ye kile yar 80 njak. Ye ame wam gare-garekam tuku ta kamus ndawet. Ye isukusmba kule nyet ta mata kualenu kamus ndawet. Ye kilba mata tukulok. Tanjo pino kupesmba mune ulwaig ta ye isam kumunj kuga. Ta tuku ye ne dubinumba ka ne minde bada tine nda. ³⁶ Ne ndanjam tuku ye mbolngge manjau mayenu kam bafute? Ye ne ndonj kule pakarka kumba ne kusrenumba ³⁷ luka ka yinje tumbranngge ina mam kumnaig le ngukigeinmbi tanje ye kumi le ngukuwaig ngina sulumba sakina: Ye tuku kinjo Kimam minit te. Nu ne dubinumba kuwa le ne ame aganjmbi nu turam kande ke ndo ka ngina.

³⁸ Tanjakina le gabat sungo ndek pasa lafumba sana: Ta maye. Kimam ye tumba kangit. Ne ame wam nu mbol ki nga saka ta ye kamngit. Ame aganj nu tambim tuku saka ta ye tambimngit ngina.

³⁹ Tanjakina sulumba gabat sungo nunje kuasmbi njakmba kilmba nane Yordan kule pakarka sim kumba gabat sungo ndek Barsilai mumumba nyaro tuna le nu luka nunje tumbranj kina.

⁴⁰ Gabat sungo nu kule pakarka sim kina le Yuda tanjo pino njakmba Israel tanjo pino afu turmba nu ndonj kinaig. Kimam mata gabat sungo ndonj kina. Tanjamba nane kinaig ka Gilgal tumbranj pronaig.

Nane Israel mbal Yuda mbal ndonj kualeyaukinaig

⁴¹ Kile Israel mbal njakmba pro gabat sungo David sanaig: O gabat sungo, ndanjam tuku singine tira kame Yuda mbal nane sine Israel mbal yabusinmba ne nanje gageu nanje kuasmbi ta njakmba kile-temkam tuku Yordan kule mbol kinaig nginaig kande ⁴² Yuda tanjo njakmba pasa lafumba sakinaig: Gabat sungo nu singine tugu ndindo ndo. Ta tuku sine manjau ta kig. Ndanjam tuku tane sine tuku gubratinngig? Gabat sungo nu sine aganj inum sinje ndakat nginaig le ⁴³ Israel mbal nane pasa lafumba sakinaig: Sine Israel mbal tugu 10 njak. Tane Yuda mbal tugu ndindo ndo. David nu tane tuku tugu ngaig ta son ta nu sine njakmba tuku gabat minwa. Ta tuku tane ndanjam tuku sine ake aganj tananj talasinngig? Gabat sungo tumba luka te prowam tuku wamdu ta sinenngge tugu pilgenj nginaig.

Tanjakinaig kande nane Yuda mbal pasambi kualeyauka Israel mbal kile-ibenjkinaig.

20

Seba nu David te-siwam bafuna

¹ Tanjo njayonu ande Bikri kinjo nunje Seba nu nane ndonj Gilgal tumbranj tanje minna. Tanjo ta nu Benyamin tuku kuasmbi.

Nane kualeyauka minnaig le Seba ndek tabil fitka wi kuenjka sakina: Tane David kusrewap. Sine Yesi kinjo nunje David tuku kuasmbi kuga. Tane Israel tanjo njakmba tinja tanjine tumbranj tumbranj kine likap ngina le ² Israel tanjo njakmba pasa ta ismba tinja David kusremba Seba dubimba kinaig. Tanjamba

kinaig le nane Yuda kuasmbi ndo David kumnemnge minnaig sulumba Yordan kule kusremba nu dubimba ka Yerusalem pronaig.

³Nane Yerusalem pronaig sulumba David ndek nuɲe wande sinam kumba ka pino kame 10 gabat sungo tuku wande kulatkam tuku kusrekina ta kilmba wande ande serninmba tanjo afu madiningina le nane kulatka minnaig. Tanjamba nu pino kame ta nyamagan aɲan ndende ninmba ma nane ndon kinye ndakina. Nane ake pino kuembol tanjan wande ta mbolnɲe minmba ma ma saibo patika kume likinaig.

⁴Kile David ndek Amasa wika sana: Ne kaye ka Yuda tanjo ɲakmba wika kile-manɲurka aspile nane ɲakmba kilmba ye tugum te prowap ɲgina le ⁵nu kina ka Yuda mbal wike lika minna ma ma gabat sungo nu lunu tuku ait tuna ta lina. ⁶Limba pitik pro ndana le gabat sungo ndek Abisai sana: Absalomnɲe sine buk piti sunɲokanu singina ta kile maɲ Sebanɲe piti sunɲokanu singamɲgat. Ta tuku ne brainj yinɲe kame kuasmbi ta kilmba Seba yokermba ka biye tiwap. Kuga ta nu nuɲe kuasmbi ta ndon kua ka tumbran fonde karenɲu ande sinam kuwa le sine nu te nda ɲgina.

⁷Tanjakina le Abisai ndek Yoab tuku kame kuasmbi gabat sungo kulatkanu kuasmbi kame tanjo ɲakmba kilmba Yerusalem kusremba Seba yokeram kinaig.

⁸Nane kinaig ka Gibeon ndame sungo tugum ta pronaig le Amasa pro nane kile-siglikina. Yoab nu kame tuku minde piye aɲan silikina sulumba nuɲe kame bagi tumba ninɲot sirmba let mbol kusmba nu ndek Amasa tugum kina le kame bagi ta limba kilke mbolnɲe ndekina. ⁹Tanjana le Yoab ndek Amasa sana: O tira, ne maye minit e ɲga nu wai ndinammbi Amasa tuku minɲe ɲgue biymba nu mumuwet mumuwet ɲga ¹⁰wai ɲainammbi kame bagi kilke mbolnɲe ɲgumnem ɲgumnem tina ta Amasa nu katese ndana. Kile Yoab nu kame bagi tamba Amasa funɲul sambrina le sina goka kilke mbol ndeka kummba maninkina.

Yoab nu Amasa balena sulumba nu mambo nuɲe Abisai ndon Seba yokermba te-dubinaig le ¹¹Yoab tuku kame tanjo ande nu Amasa tuku mindesin tugum tanɲe tin minmba wi kuenka sakina: Tane David le Yoab tuku kuasmbi kande ka Yoab dubiwap ɲgina.

¹²Amasa tuku mindesin ta ndin ɲgamu tanɲe ndarenɲe ndo sonɲa minna le kame kuasmbi promba mindesin ndin tukulmba minna le nane riringa tinɲinaig le Yoab tuku kame tanjo ta kanɲermba mindesin ta didika ndin makembi kumba tawimbi kaina. ¹³Tanjamba nu Amasa tuku mindesin ndin kusremba ɲganɲinɲimba pilna le kame kuasmbi Yoab dubimba Seba te-dubimba kinaig.

¹⁴Seba nu Israel ma tugu ɲakmba kusreka kina ka Abel-Bet-Maka tumbran prona le mam nuɲe Bikri tuku kuasmbi nane nu dubimba tumbran sinam kinaig. ¹⁵Tanjaiga le Yoab tuku kuasmbi pro Seba tumbran te sinam ket ɲginaig le ismba nane tumbran ta te-kornaig sulumba afu nane tumbran fonde tugumnɲe kilke manɲurkinaig le bin tinɲina le nane ta mbolnɲe tinɲa kame bunaig le afu nane tumbran fonde ta sambriwam tago-tagomba minnaig.

¹⁶Tumbran tanɲe pino ande minna. Pino ta nu wamdus kuyar mayenu ɲak. Nu ndek tumbran fonde ponɲa Yoab tuku kuasmbi wika saninɲina: Tane isap. Kape ka Yoab sawap le ye tugum te ilwa. Ye nu ndon pasa ɲak ɲgina le nane ka Yoab sanaig le ¹⁷nu pino ta tugum kina le nu kusnana: Ne Yoabnɲe e

ngina le nu lafumba sakina: Au. Yenje ngina le pino ta nu ndek sana: O tanjo sunjo, ye pasa ande sani le isa ngina le Yoab ndek sakina: Ta maye. Saka le ye isi ngina.

¹⁸ Tanjakina le pino tanje ndek tenjemba Yoab sana: O buk nane tenjemba sakanu. Ne piti njak kande ne Abel tumbran kaye le Abel mbalnge ne tuku piti ta te-tiwamngai nganu. ¹⁹ Sine tuku tumbran sunjo te mayenu ndo tumbran afu Israel kilke mbolnge mine likade ta liniŋgit. Sine tuku mine bafuknu. Sine Israel mbal tuku gabat sunjo tuku minge kumnemnge mineg. Tumbran te Sunjonje kulatkate ta ne ndanam tuku sine tuku tumbran te njayo siliwam bafute ngina.

²⁰ Tanjaka sana le Yoab nu lafumba sakina: Ye tane tuku tumbran te njayo siliwe nda. ²¹ Sine tanjo ndindo ndo biye tiwam prowig. Tanjo ta nyunu Seba. Nu Bikri kiŋo nuŋe. Nu Efraim ma taknu mbolnge minna ta nu buk tanjo kame kile-maŋgurka gabat sunjo David te-siwam sakina. Ta tuku tane Seba tumba sine siŋgap le sine tane tuku tumbran kusremba kaŋgig ngina le pino ta ndek Yoab sana: Ta maye. Sine tanjo ta njifok kat purmba gabatnu te-bukngube le fonde lukamba kilim kuwa le ne kaŋgeramngat ngina.

²² Tanjakina sulumba pino ta kumba ka tumbran tanjo kame ndon sakina le isnaig. Ismba nane kinaig ka Seba njifoknu kat purmba te-buknginaig le fonde lukamba kilimnge Yoab tugumnge ndekina le nu ndek tabil fitkina le kame kuasmbi njakmba tumbran kusremba sili-silimba kinaig le Yoab ndek luka gabat sunjo sota Yerusalem kina.

David tuku piro gabat kame

²³ Yoab nu Israel kame kuasmbi njakmba tuku gabat sunjo minna.

Yehoyada kiŋo nuŋe Benaya nu David kulatkanu kuasmbi tuku gabat minna. (Nane kuasmbi ta Keret le Peret mbal).

²⁴ Adoniram nu David tuku piro mbal tuku gabat.

Ahilud kiŋo nuŋe Yehosafat nu waŋe kuyaram tuku piro kulatkina.

²⁵ Seva nu David tuku waŋe kuyaranu tanjo.

Sadok le Abiatar nale pris pirokinaik.

²⁶ Yairnu tanjo Ira nu mata David tuku pris pirokina tuku tanjo ande.

21

Gibeon mbal nane Saul tuku mbar lafunaig

¹ David nu gabat sunjo minna le guba sunjo prona le yar kermba ma tugu njakmba nyamagan tuku fagkinaig tukunu David ndek Sunjo sana: O Sunjo, piti te ndanam prote ngina le Sunjo ndek nu sana: Piti prote te tugunu tenjemba. Gabat sunjo Saulnge o buk Gibeon mbal sungomba bale farkina le nane tuku ndare ta Saul tuku kuasmbi kile pasokate ngina. ² Tanjakina le David ndek Gibeon mbal wikina le pronaig. (Gibeon mbal nane Israel tugu kuga. Nane Amornu. Israel mbalnge o buk nane ndon pasa katmba wamdu ulendimba nane mapekam tuku sakinaig ta Saulnge pasa ta pitaimba Israel le Yuda mbal ndo Israel ma tugu mbol minwaig nga Gibeon mbal sungomba bale farkina).

³ Kile David ndek Gibeon mbal ta kusnaniŋgina: Sine tane mbol mbargen ta kile ye tane ndon te-tiwamngit. Tanjawi le tane Sunjo tuku kuasmbi te nyaro niŋgap ngina le ⁴ nane ndek David sanaig: Piti ta sine ngamuknge Saul nuŋe kuasmbi ngamuknge minit. Piti ta tane silwa ndametiŋ ko gol ndametiŋmbi te-tiwam kumun kuga. Sine Israel tanjo afu mata bale fare nda nginaig le David

ndek saniŋgina: Ata. Ye ame maŋau tane mbol ki ŋgina le ⁵ nane lafumba sakinaig: Saul tuku wamdus ta nu sine ŋakmba ŋaigo siglika tumbran tumu pilwa le Israel mbalŋge ndo minam tuku idusna. ⁶ Ta tuku ne Saul tuku ndare mbolŋge tanŋo 7 madiniŋmba siŋga le sine nane kilmba ka gabat sunŋo Saul nuŋe tumbran tuguk Gibeaa kumba ka tanŋe Sunŋo am mbolŋge muli ŋinfok panniŋge le kumwaig ŋginaig. Tanjakiŋaig le David ndek nane saniŋgina: Ta maye. Ye tanjawamŋgit ŋgina.

⁷ David nu o buk Sunŋo tuku nyu mbolŋge Yonatan ndon pasa katnaik tukunu nu pasa ta idusmba Yonatan tuku kiŋo nuŋe Mefiboset mapemba nu tumba Gibeon mbal nda niŋgina. ⁸ Nu Armoni le Mefiboset wau nuŋe ande ta kilmba nane niŋgina. (Tanŋo ar ta Saul tuku kiŋo kame. Nale Aia kulim nuŋe Rispanŋe kile-patike tuna).

Tanŋamba David nu Saul kulim nuŋe Merab tuku kiŋo 5 ta turmba kilmba nane niŋgina. (Meholanu tanŋo Barsilai kiŋo nuŋe Adriel nuŋe Saul kulim nuŋe Merab tumba kiŋo kame 5 ta kile-patikina).

⁹ David ndek tanŋo 7 ta kilmba Gibeon mbal niŋgina le kilmba ka tabe mbol kinaig sulumba ka Sunŋo am mbolŋge tanŋo 7 ta muli ŋinfok panniŋmba taikinaig le ŋakmba kumnaig. Piro mbolŋge wit magekinaig le tanŋo nane wit kilmba minnaig le wam ta kinaig.

¹⁰ Kile tanŋo ar kumnaik ta tuku ina nakile Rispa ndek tawi urfunu afu kilmba ka tabe mbol tanŋe baibai ande pilmba nu ka sinam tanŋe minmba aganmor ŋguikokŋge ko sar umaŋŋe mindesiŋ ta nyubekaig ŋga ki mindek furir mindek mindesiŋ ta kulat magekina le ma ma sawe tuku ait pronaa.

¹¹ David nu Rispa wam kina ta sanaig le ismba ¹² nu ndek Gilead ma tugu Yabes tumbran kina ka Saul le Yonatan tuku isu kilna. (O buk Filistia mbalŋge Gilboa tabe mbolŋge balenikmba nale tuku mindesiŋ kilmba ka maŋgurkanu ma Bet-Sanŋge taikinaig le Yabes mbalŋge ka isu ta kua-yarkumba kinaig).

¹³ Kile David ndek nuŋe piro tanŋo saniŋgina le Saul le Yonatan tuku isu ta kilmba tanŋo 7 Gibeon mbalŋge kilmba ŋinfok panniŋginaig ta tuku isu ta ulendimba kilmba kinaig ka ¹⁴ Sela tumbran Benyamin tuku ma tugu tanŋe Saul le Yonatan tuku isu kilmba Saul mam nuŋe Kis ŋgukinaigmbi tanŋe ŋgukinaig sulumba gabat sunŋonŋe wam paguniŋmba saniŋgina ta kumumba kinaig. Wam kame ta denŋurmba kile nane Sunŋo yabaŋnaig le nu nane tuku yabaŋ pasa ismba sakina le piro mbolŋge nyamagan maŋ kumuŋginaig.

Israel kame mbal nane Filistia tanŋo sugo sugo bale farkinaig

¹⁵ Tanŋamba minnaig ma ma kame maŋ Filistia Israel ŋgamukŋge tumba tiŋgina le David ndek nuŋe kame kuasmbi kilmba Filistia mbal ndon kame bunaiŋ. Kame bumba minnaig ma ma David buk matuk kina le ¹⁶ Filistia tanŋo ande nyunu Isbibenob nu pro David balewam bafuna. Isbibenob nu tanŋo sugo sugo ta tuku ndare ande. Nu tuku mbanduwan gabatnu ta ainmbi wakeiwanu. Pitinu ta 3 kilo lina. Nu kame bagi kitek tumba likina. ¹⁷ Nu David balewam bafuna le Abisai pro David te-simba Filistia tanŋo sunŋo ta ndon kame bumba nu balena le kumna. Tanŋana le David tuku kame kuasmbi pro nu sanaig: Sine kamenu kab kande ne maŋ sine dubi ndaka. Ne sine Israel mbal tuku bulu tanŋaŋ kilŋasiŋgit ta kupe serikat ŋginaig le David nu nane ndon pasa katmba sakina: Ye maŋ kame mbol kine nda ŋgina.

¹⁸ Minnaig ma ma Israel mbal maŋ kinaig ka Gob tumbranŋge nane Filistia mbal ndoŋ kame bunaig. Kame ta mbolŋge Husanu taŋgo Sibekai nu mata taŋgo ndare sugo sugo ta tuku ande nyunu Saf balena le kumna.

¹⁹ Mara ande nane Israel mbal maŋ kinaig ka Gob tumbranŋge Filistia mbal ndoŋ kame bunaig le Betlehemnu taŋgo Yair tuku kiŋo nuŋe Elhanan nuŋge mata taŋgo ndare sugo sugo ta tuku ande nyunu Goliat balena le kumna. Goliat nu Gatnu. Nu tuku sibugi ta sunŋokanu piti ŋayo.

²⁰ Mara ande nane maŋ kinaig ka Gat tumbranŋge kame bunaig. Tumbran tange taŋgo ndare ndui ta tuku ande minna. Taŋgo ta nu sunŋokanu kuen ŋayo. Nu tuku wai nyigriŋ ta 12 kupe nyigriŋ mata 12. ²¹ Taŋgo ta ndek nane Israel mbal maim maim pasa saniŋgina le Yonatannge taŋgo ta balena le kumna. (Yonatan nu David aba nuŋe Sama tuku kiŋo nuŋe).

²² Taŋgo bailkamba ta nane Gatnu taŋgo sugo sugo nane tuku ndare. Nane David tuku kuasmbiŋge bale farkinaig.

22

David nu Sunŋonŋe sinzaŋna ta tuku gare-garekina (Mune 18)

¹ Sunŋonŋe David Saul tuku wai mbolŋge ŋgueu mbal ŋakmba tuku wai mbolŋge te-luka tina le nu Sunŋo tuku nyu te-duŋga mune te ulna.

² Ye piti sinamŋge minet ta Sunŋo nu fonde karenŋnu taŋaŋ ye tumba koryate.

³ Nu ndame kune taŋaŋ ye ka sinam taŋge kuirket.

Nu kandim taŋaŋ ye kigraibkate le ŋgueu mbalŋge ye ŋayo sili ndayade. Nu ye kigraibkate le ye mine mayewet.

⁴ Sine Sunŋo tuku nyu te-duŋgube.

Ye nu wika yabaŋet le nu ye ŋgueu mbal tuku wai mbolŋge te-luka tate.

⁵ Yu mbalo sugo sugo tiŋga ye kaiyam bafude taŋaŋ nane ye ŋayo siliyam bafunaig.

⁶ Nane ye tumba muli-muliyinaig le ye kume dirmba ⁷ wamdus piti ŋak minmba yiŋe Mbara Sunŋo ye turyuwa ŋga wiken le nu nuŋe tukul wande mbolŋge ye tuku wi ta isna.

⁸ Taŋamba Kuate nu nane tuku gubrana le kilke samba buru-burukina.

⁹ Nu tuku fumbe burok kumam pa guwa prona.

Miŋge kumam pa sunŋo kraŋer-kraŋerka tui fat taŋaŋ pirsi-parsinaig.

¹⁰ Nu samba malaŋga talka gau dabuk dabuk mbol tiŋga ndekina.

¹¹ Nu eŋel mbol minyokina le bubre pinderka kinit taŋaŋ fumba tumba ndekina.

¹² Ma furir sunŋo sawe ma kimkanu suk nu tumba soŋgina le ¹³ teliŋ sana le ma kilŋamba ndekina.

¹⁴ Taŋana le Sunŋo samba mbolŋge kuaila fudukate taŋaŋ kuenŋka sakina le ¹⁵ ma teliŋmba tui fat taŋaŋ ŋgueu mbal ninde farna le kua ka sili-silinaig.

¹⁶ Sunŋo nu ŋgueu mbal tuku gubra kagli firka nane saniŋge likumba miŋgemi bubre fitkina le yu paraka yu sinamok agaŋ ta ŋakmba kilim kinaig.

¹⁷ Taŋanaig le Sunŋo nu wai sirmba ye te-luka tina.

18 Ngueu mbal sanḡriknu ye te-ibenḡyam bafunaig le Sunḡo nu ye te-luka tina.

19 Ye piti sunḡomba ḡak minen le nane pro ye ndoḡ kame bunaig ta Sunḡo nu ye kusre ndayina.

20 Nu ye tuku garena tukunu nu ye te-luka tina le ye mine mayewen.

21 Ye maḡau tinḡreknu ndo dubimba minen le nu lafumba wam mayenu ye mbol kina.

22 Ye Sunḡo tuku tukul pasa ndo dubiwen sulumba Kuate ḡgumne ndawen.

23 Ye nu tuku tukul kame mara mindek idus timba dubiniḡmba minmba nu tuku pasa pitai ndawet.

24 Ye nu tuku am mbolḡge purfeḡnu minmba une maḡau ke ndaken.

25 Ta tuku Sunḡo nu ye tuku maḡau ta lafumba maḡau mayenu ye mbol kina.

26 O Sunḡo, sine ne kusre ndanube ta ne mata sine kusreke nda.

Sine maḡau purfeḡnu ndo kumba minbe ta ne maḡau mayenu ndo sine mbol kate.

27 Sine mbar maḡau kumba minbe ta ne lafunu ḡayonu sine siḡgit.

Sine maḡau tinḡreknu ndo dubibe ta ne lafunu maḡau tinḡreknu sine mbol kate.

28 Sine siḡgine nyu yabukube ta ne sine kile-luka kilit.

Sine siḡgine nyu payamkube ta ne sine tuku nyu kile-ibenḡkamḡgat.

29 O Sunḡo, ne ye tuku bulu taḡaḡ ma furir pitaite.

30 Ne ye sinzaḡya le ye ḡgueu mbal tuku fonde kareḡnu lukamba nane kile-ibenḡkamḡgit.

31 Kuate tuku maḡau purfeḡnu ndo. Pasa nuḡe ta tinḡreknu ndo.

Nu kandim taḡaḡ nuḡe mbal kigraibkate.

32 Sunḡo nu Mbara ndindo. Nu ndo ndame kune sunḡo taḡaḡ sine kilmba korsinḡit.

33 Kuate nu ye kuirkam tuku ma mayenu. Nu ye kambim tuku ndin mayenu funḡit.

34 Nu ye tuku kupe sanḡri pilete le ye sanḡri tinḡa kinenumet.

35 Nu ye tuku wai sanḡri pilete le ye tui kareḡnu didiket.

36 O Sunḡo, ne ye sinzaḡyumba naḡe kandim sanḡrinu ye sumba kaiyate le ye nyu ḡak minet.

37 Ne ye ndin mayenu tumyate le ye kupe basleḡga bari ndaḡet.

38 Ye ḡgueu mbal kogronḡka ḡakmba kilmba ḡaigo siglike suluwen le ³⁹ nane gororomba ye tuku kupe tugum taḡe ndekinaig.

40 Ne ye sanḡri pileyina le ye kame mbolḡge ḡgueu mbal ḡakmba kile-ibenḡken.

41 Ne ye sinzaḡyina le ḡgueu mbal ḡakmba kua ka sili-silinaig le ye nane kilmba ḡaigo sigliken.

42 Nane wikinaig ta andeḡge nane kile-luka kile ndakina.

O Sunḡo, ne mata nane ismba nda isanu sukna.

43 Ye nane kilmba tidonḡ firfirken le nane kukedu suk pronaig.

⁴⁴ Israel mbal afu nane ye ndonj kame bumba ye te-ibenjam bafunaig le ne ye te-luka tumba nane tuku gabat madiyahina.

Tango pino buk nane ye gilai ta nane kile ye tuku minje kumnemnje minig.

⁴⁵ Rawe mbal ye tugum promba dagol tidronja lokade. Nane ye tuku pasa ismba dubide.

⁴⁶ Nane nanjine tumbranj fonde karenju njak ta kusreka kuru-kuruka ye tugum prode.

⁴⁷ Sunjo nu abo tugu njak. Nu ye tuku ndame kune sunjo tananj ye tumba kaiyate. Kuatenje ye te-luka tina. Ta tuku sine nu tuku nyu te-dunjsube.

⁴⁸ Nu njueu mbal njakmba kile-ibenjka ye sinzanyate le nane njakmba ye kumnemnje minig.

⁴⁹ Yinje njueu mbal njgamuknje nu ye kor mayeyate.

O Sunjo, ne yinje njueu mbal njgamuknje ne ye kigraibka ye sinzan mayeyina sulumba ne ye madiyahina nane tuku gabat pilna le minet.

⁵⁰ Ta tuku ye kile kasomok mbal tuku am mbolnje gare-gareka ne tuku nyu te-dunjet.

⁵¹ Kuate nu ye gabat sunjo mini nga madiyahina.

Mara mindek nu ye turyina le njueu mbal njakmba kile-ibenjen.

Nunje ranjun mayenu kume pur manjau mara mindek ye mbolnje yinje ndare mbolnje tuturmba minmba minamngat.

23

David tuku wam pagu pasa

¹ Pasa te David tuku wam pagu pasa.

Ye David Yesi tuku kinjo nunje yenje wam pagu pasa te saket. Yakob tuku Mbara Sunjo Sangri Nayo nunje ye gabat sunjo minam tuku madiyahina le tango njakmba tuku am mbolnje ye nyu sunjo njak minet. Ye mune magenu sunjomba Israel mbal nindam tuku kuyarke liken. Ye yinje pasa tukulmba tenjemba saket.

² Sunjo tuku Guwanje ye sayate le pasa kukliwet.

Nunje ye tuku minje tumba tane wam pagutingit.

³ Israel mbal tuku Mbara nu ndame kune sunjokanu tananj sine kilmba kaisingit. Nu tenjemba ye sayina.

Gabat sunjo nu Kuate kumnemnje minmba manjau tinreknumbi tango pino kulatkate ta ⁴ nu ki kitek prowam tuku ma tugu ramba gau purfemba ki bulungate tananj. Nu ki promba mbai njislu anja wanje mbol linljenkanu tananj.

⁵ Sunjonje ye tuku ndare tuturmba kanjat ta nyaro ninjuwa.

Nu o buk ye njak wamdus ulendimba pasa katna ta nu pasa ta mbile nda.

Nu mara mindek nunje ranjun mayenumbi ye sangri pileyate le ye mine mayewet.

⁶ Tango njagonu ta Kuatenje muli ago njak tananj kilmba kile-pankamngat.

Tango andenje muli ago njak ta nunje waimbi biye nda.

⁷ Nu muli ago njak ta mbanimbi silimba ka pasokam tuku ma mbolnje manjurka pa dikjuwa le ugmba tatrakamngat.

David tuku kame gabat sugo kejmba

⁸ David tuku kame gabat sugo sugo tuku nyu kat nanjine ta tenjemba.

Yoseb Basebet nu kame gabat sugo kej ta tuku ambonḡanu gabat. Tanḡo ta nu Takemon mbal tuku ndare. Ait ande nu kame mbolḡe mbanduwanḡ biyamba kame bumba ḡḡueu mbal 800 bale farkina le kumnaig.

⁹ Nu dubiknu ta Dodo kiḡo nuḡe Eleasar. Eleasar nu Aho mbal tuku ndare. Nu mata David tuku kame gabat sugo kej ta tuku ande. Ait ande nu David ndoḡ minna sulumba Filistia mbal kame tuku maḡgurka minnaig le nale ndek Filistia mbal ta kame tuku kile-saika minnaik. Tanḡanaik le nane promba kame bunaig le Israel mbal ḡakmba kua ka sili-silinaig le ¹⁰ Eleasar nuḡe ndo tinḡa Filistia mbal ndoḡ kame bumba kina ka ka nu matuk kumba wai kume tirina ta nu kame bagi kusre ndana. Ait ta mbolḡe Sunḡoḡe Filistia mbal kile-ibenḡkina le Israel mbal kua ka sili-silinaig ta nane maḡ luka Eleasar tugum promba Filistia mbal kume farnaig ta tuku ḡgaro yubengam tuku minde piye aḡaḡ ta paske likinaig.

¹¹ David tuku kame gabat sugo kej ta tuku inum ta Agi kiḡo nuḡe Sama. Tanḡo ta Hararnu. Ait ande nane Filistia mbal pro Lei tumbraḡḡe piro ande tugumḡḡe kame tuku kuaneka tinḡinaig le Israel mbal nane kaḡgerka kua kinaig. ¹² Tanḡanaig le Sama nu kua kine ndaka nu piro sinam tanḡe tinḡa nane Filistia mbal kilke ta tubekaig ḡga kame tinḡa Filistia mbal ta bale farna. Ait ta mbolḡe Sunḡoḡe Filistia mbal ḡakmba kile-ibenḡkina.

¹³ Mo ait mbolḡe Filistia tuku kame kuasmḡi afu pro Refaim ma gutonḡ tanḡe kame tuku kuaneka minnaig le David nu Adulam tuku ndame burok sinam tanḡe minna le nu tuku kame gabat sugo kej ta nu tugum pronaig. ¹⁴ Tanḡanaig le David nu tabe ponḡa nuḡe fonde kareḡnu sinam kumba ka tanḡe minna le Filistia mbal buk Betlehem tumbraḡ tinaig. ¹⁵ Tinaig le David ndek nuḡe tumbraḡ idusmba kule parana sulumba sakina: Ye kumba ka Betlehem tumbraḡ fonde malaḡgambi kule burok sinamḡḡe kule bulbulmba prote ta ye nyam parayate ḡgina. ¹⁶ Tanḡakina le nane gabat sugo kej ta tinḡa kinaig ka Filistia mbal Betlehem kulatka minnaig tambik ri ndamba nane ndoḡ kame bumba ka sinam ka David kule burok sakina ta kunymba tumba pro David tunaig kande nu nyam mbulmba kule ta tumba Sunḡo tuku atraukina sulumba ¹⁷ ndek sakina: O Sunḡo, ye kule te nyi ta tanḡo kame te tuku ndare nyanu tanḡaḡ. Nane kumam tuku ndin mbolḡe kagig ka kule kunymba prowaig ḡgina. Tanḡakina sulumba nu kule ta nyam mbulmba atraukina.

Gabat sugo kej ta nane tanḡamba ndo maḡau ke likinaig le Israel mbal ḡakmba nane tuku saka minnaig.

David tuku kame gabat afu

¹⁸ Yoab mambo nuḡe Abisai nu kame gabat saḡgriknu 30 ta tuku gabat naḡḡine. (Nale tuku ina nakile Seruya). Ait ande Abisai nu nuḡe mbanduwanḡ tambḡ ḡḡueu mbal 300 kilmba bale farna le kumnaig tukunu nu tanḡo 30 ta ḡgamukḡḡe nu tanḡo nyu ḡak minna. ¹⁹ Tanḡamba minmba nu nane tuku gabat mayok kina ta nu kame gabat sugo kej ta kumnemḡḡe minna.

²⁰ Yehoyada kiḡo nuḡe Benaya nu mata kame tanḡo ande nyu ḡak minna. Benaya nu Kabselnu. Nu kuru kuru ndaka ḡḡueu mbal sungomba bale farkina sulumba Moabnu kame tanḡo nyu ḡak armba turmba bale farkina le kumnaik. Bidu tinḡa ma tido pilna ait ta mbolḡe nu burok ande sinam kumba ka laion ande balena le kumna. ²¹ Tanḡamba ait ande nu ka Isipnu tanḡo sunḡo ande te-silikina. Tanḡo ta nu nuḡe mbanduwanḡ biye ḡak minna le Benayaḡḡe mbanduwanḡ yaimba tumba nu balena le kumna. ²² Benaya nu maḡau tanḡamba ndo ke likina sulumba nu gabat 30 ta tuku ande minna. ²³ Nu

nane ngamuknje nyu njak minna ta nu kame gabat sugo kenj ta kumnemnje minna.

²⁴ Kame gabat 30 ta tuku nyu kat nanjine ta terjenmba.

Ande Asahel nu Yoab tuku mambo nuje. Ande Elhanan nu Betlehemnu. Mam nuje Dodo. ²⁵ Sama le Elika nale Harodnu. ²⁶ Heles nu Paletnu. Ira nu Tekoanu. Mam nuje Ikes. ²⁷ Abieser nu Anatotnu. Mebunai nu Husanu. ²⁸ Salmon nu Ahonu. Maharai nu Netofanu. ²⁹ Heleb nu mata Netofanu. Mam nuje Bana. Itai nu Gibeuanu Benyamin ma tugu mbolok. Mam nuje Ribai. ³⁰ Benaya nu Piratonnu. Hidai nu Gas ma gutoj mbolok. ³¹ Abi-Albon nu Arbatnu. Asmafet nu Bahurimnu. ³² Eliaba nu Salbonnu. Yasen tuku kinjo kat nuje mata nane ngamuknje minnaig. Tanjo ande nyunu Yonatan nu mata nane ndonj minna. ³³ Samat nu Hararnu. Ahiam nu Hararnu. Mam nuje Sarar. ³⁴ Elifelet nu Makanu. Mam nuje Ahasbai. Eliam nu Gilonu. Mam nuje Ahitofel. ³⁵ Hesro nu Karmelnu. Parai nu Arbnu. ³⁶ Igal nu Sobanu. Mam nuje Natan. Wa nuje Hagri. ³⁷ Bani nu Gadnu. Selek nu Amonnu. Naharai nu Berotnu. Nu Yoab tuku kandim aganj ndende kugrakanu tanjo. ³⁸ Ira le Gareb nale Itranu. ³⁹ Uria nu Hitnu. Nane ulendimba tanjo 37 minnaig.

24

David nu Israel mbal Yuda mbal pilejga burke likina

¹ Ait ande Sunjo nu Israel mbal tuku gubrana le nu nane Davidnje piti ninjuwa nga nu sana: Ne kumba Israel tanjo pino Yuda tanjo pino njakmba pilenijmba burke lika njina.

² Tanjakina le David ndek nuje kame gabat Yoab wam pagumba sana: Ne tinja naje gabat kame kilmba ka sinjine kuasmbi Israel tanjo pino njakmba burkap. Tane Israel ma tugu njakmba mbol kape sulumba Israel tanjo pino burkap le ye tanjo giganmba minig ta katesewi njina le ³ Yoab ndek lafumba nu sana: O gabat sunjo, naje kuasmbi Israel mbal Sunjonje sinzanjinguwa le tanjo pino puluka tugeka sunjomba prowaig nga iduset ta kile ne ndanjam tuku tanjo pino burkam sakate? Wam ta mayenu ndo kuga njina kande ⁴ gabat sunjo nu Yoab nuje gabat kame piro ta kuwaig nga dirnanja minna le nane nu tuku pasa dubimba ndek Israel tanjo pino burnu kinaig.

⁵ Kinaig ka Yordan kule pakarka Aroer tumbranj pronaj. Tumbranj ta Gad ma tugu mbolnje ma gutojnje minit. Tanjamba nane tumbranj ta kusremba kinaig ka Yaser tumbranj pronaj sulumba ⁶ Yaser kusremba kinaig ka Gilead ma tugu mbol kumba ka Kades tumbranj pronaj. Tumbranj ta Hit mbal tuku kilke mbolnje minit.

Tanjamba nane manj tinja kumba ka Dan ma tugu mbol promba kinaig ka Sidon tumbranj pronaj. ⁷ Pro tanje nane luka kinaig ka Tirus tumbranj pronaj. Tumbranj ta fonde karenjnumbi koranu.

Tirus tumbranj kusremba kinaig ka Hivi mbal tuku tumbranj kame Kanan mbal tuku tumbranj kame ta njakmba kinaig ka Berseba tumbranj Yuda ma tugu mbol pronaj. ⁸ Nane ka ma tugu njakmba mbol kumba piro ke sugluka tambun 9 ait 20 kinaig le manj luka Yerusalem pronaj.

⁹ Tanjamba Yoab ndek gabat sunjo tugum kina sulumba sana: Israel mbal tanjo 800,000 nane ne tuku kame tanjo pirokam kumunj. Yuda mbal tanjo 500,000 nane ne tuku kame kuasmbi pironu kumunj njina.

¹⁰ Kile David nu wam kina ta tuku wamdus pitina le nu ndek Sunjo yabanmba sana: O Sunjo, ye nginngan manjau kumba sinja uneken. Ne ye tuku une ta sauka gilainga ngina.

¹¹⁻¹² Tanjakina le Sunjo ndek David tuku tuan tanjo Gad wam pagumba sana: Ne ka tenjemba David sawa. Sunjo nu piti sugo kenmba ne tanmbim iduste ta ne ismba inum pilemba madiwa nga sawa. Nu inum madiwa ta ye tanjamba kamngit nga Gad sana.

¹³ Mafena le David nu abongina le Gad nu tugum promba pasa ta njakmba David kubeu tumba sana: Sunjo nu piti sugo kenmba ne tanmbim iduste ta ne ta tuku inum madiwa. Ne kilke tugu te mbol guba sunjo yar 7 minwa nga madiwamngat e? Ko nanje ngueu mbalngge kamembi yokernuwaig le tambun kenmba kua ka ma baknu mbolngge kuirka minamngat e? Ko guaze sunjo ait kenmba Israel tanjo pino bale farwa nga idusmba madiwamngat e? Ne wamdus pile timba piti sugo kenmba te tuku inum madiwa le ye ka Sunjo sawi ngina.

¹⁴ Tanjakina le David ndek Gad sana: Ye wamdus matuk tukulka piti sunjogate. Sunjo nu sine make patikate tuku tukunu nuje wamdus ndanmba kam idusmba ndeta kuwa ta ye ngueu mbal pro kamembi yokeryam wam ta ndo ye mbulit nga Gad sana.

¹⁵ Kile Sunjo nu guaze sunjo ande pilna le Israel ma tugu njakmba kumungina. Israel tanjo guazembi bale farna ta ulendika 70,000.

¹⁶ Sunjo tuku enjel guaze tamba tanjo pino bale farkam tuku piro tuna ta nu buk Yerusalem mbal njaigo siglikam bafuna le Sunjo nu wamdus te-iberina sulumba enjel peuna. Peuna le enjel nu Yebusnu tanjo Arauna tuku kilke tulumngge tinjina.

¹⁷ David ndek mambilmba enjel tanjo pino bale farmba minna le kangerna sulumba nu Sunjo sana: Mbar te ye tuku. Yenge mbar te ken. Tango kame sinamanzerok te tuku mbar kuga. Piti te ye mbolngge yije ndare mbolngge prowa ta maye nga Sunjo sana le ¹⁸ ki ait ndui ta mbolngge ndo Gad nu David tugum kumba sana: Ne kaye ka Arauna tuku kilke mbolngge ndame turjanja Sunjo atraukam tuku pa lanlan ande wakeiwa nga sana le ¹⁹ nu ndek Sunjo tuku pasa ta dubimba kumba ka Gad nu sana tanjamba ndo kina.

²⁰ Kile Arauna mambilna kande gabat sunjo nuje piro mbal ndon nu sota pronai le kanjerkina sulumba nu David tumailamnge dagol tidronga loka ²¹ kusnana: O gabat sunjo, ne ndanam ye tugum te prote ngina le nu lafumba sana: Ye ne tuku kilke te piyawam prowet. Piyamba guaze sunjo prote te kugawa nga Sunjo atraukam tuku pa lanlan ande wakeiwamngit nga sana.

²² Tanjaka sana le Arauna ndek David sana: O gabat sunjo, kilke te ne ake ta sulumba Sunjo atraukam tuku sakate tanjamba ka. Ye tuku makau minig te kila sulumba makau tuku pirokanu suku aganj ndende te turmba kilmba fetfetmba Sunjo atraukam tuku pa diknga ngina sulumba ²³ nu nuje aganj ndende ta njakmba kilmba David kile-tumba sana: Nanje Mbara Sunjo nu ne tuku atrau tuwa ngina.

²⁴ Tanjakina le David ndek lafumba sana: Kuga. Ye aganj ndende ta njakmba ndametinjmbi piyawamngit. Ye aganj inum ake yainumba yije Mbara Sunjo atrauke nda nga sana. Tanjaka sana sulumba nu kilke makau kilna ta ulendimba silwa ndametinj sorj 5-mbi piyana. ²⁵ Tanjamba nu ndame kilmba turjanja pa lanlan wakeimba makau afu bale farmba pasokina le ugnaig. Tanjamba manj Sunjo ndonj wamdus ulendikam tuku makau afu ta kilmba

pasokina le ugnaiḡ le Sunḡonḡe guaze sunḡo Israel ḡgamukḡe minna ta pitaimba tukulna le kugana.

DAVID TUKU MUNE MUNE WAŊE DAVID TUKU MUNE

51

David nu Batseba ndoŋ unekina le tuan taŋgo Natan pro David mbar maŋau kina ta tuku sana le David nu mune te kuyarna.

¹ O Kuate, kume pur maŋau ta ne tugu.

Ne sine make patikate wam ta mata sunŋokanu.

Ta tuku ne ye mapeyumba ye tuku une ŋakmba sauka kile-sika.

² Ne ye tuku mbar maŋau ŋakmba sauka gilaiŋga le ye ne am mbolŋge tiŋreknu purfeŋnu mayok ka.

³ Ye siŋka mbaren sulumba une maŋau ken. Wam ta ye mara mindek idusmba minet.

⁴ Ye ne am mbolŋge mbaren. Mbar ta ne kumammba ken.

Ta tuku ne kumumbi ye tumba pasa mbolŋge pilit.

⁵ Ye inange te-pile ndakina ait ta ye une ŋak minen.

Nu ye te-pilna le ye mbar maŋau kam tuku ndo mayok kan.

⁶ Ye maŋau purfeŋnu tugusek ndo dubiki ŋga ne wamdu sunŋo ŋak minit. Ta tuku ne wamdu kuyar mayenumbi ye sinzaŋya.

⁷ Ne ye tuku une ta ŋakmba sauka kile-sika.

Taŋawa le ye ne am mbolŋge purfeŋnu ndo mayok ka.

⁸⁻⁹ Ne ye piti sunŋo sina le ye tuku sanŋri ŋakmba kuganaig.

Ne ye tuku mbar maŋau ta kile-sikumba ye tuku une ta nduiye gilaiŋga.

Taŋamba ne nane gare maŋau ta ye sa le ye maŋ gare-gareki.

¹⁰ O Kuate, ne ye tuku ŋgamuŋgal purfeu sera sulumba ye tuku wamdu te-tiwe sa le ye ne ndo dubinam idusi.

¹¹ Ne ye pitai ndayumba nane Tukul Guwa mata ye yai ndaya.

¹² O buk ne ye te-luka tina le ye gareyina.

Taŋamba ndo ne nane gare maŋau ta sa le ye maŋ gare-gareki.

Ye mara mindek ne ndo dubinam tuku wamdu tamba sinzaŋya.

¹³ Taŋawa le ye une ŋak mbal ne tuku wam tugusek ta tumniŋgi le nane mbilka ne dubinamŋgaig.

¹⁴ O Kuate, ye ndare kutuwen ta idusmba ne ye kasuryumba pasa mbol pile ndaka.

Ne ye mapeyumba ye te-luka ta le ye ne tuku maŋau tiŋreknu ta idusmba mune-munekamŋgit.

¹⁵ O Sunŋo, ne ye sinzaŋya le ye maŋ yiŋe miŋgemi ne tuku nyu te-duŋgi.

¹⁶ Ye ne tuku atrauka agaŋmor kilmba bale farmba pasoki le ugwaig ta ne nzali ndanate.

¹⁷ O Kuate, ye tuku atrau agaŋ ta ye yiŋe nyu te-ibenmba ne kumnemŋge mini ta ne nzalinate.

Ye ŋgamuŋgal biye mbilmba ne tugum prowi ta ne ye pitaiye nda.

¹⁸ Ne Yerusalem fonde karennumbi te-kormba nane nzali dubimba Sion mbal sinzaŋniŋga le nane mine magewaig.

¹⁹ Taŋamba nane tukul dubimba makau pailnu kilmba ne tuku atrauka agaŋmor ta bale farmba pasoka ugwaig le ne gare-garekamŋgat.

YONA

Yona tuku wam patit

David nu kumna le kiŋo nuŋe Solomon nu tuku ma tumba Israel mbal Yuda mbal kulatka minna. Solomon tuku ait mbolŋge nane piti afu kaŋger ndaka mine mayenaig.

Solomon nu kumna le kiŋo nuŋe Rehoboam nu tuku ma tina le Israel mbal nane taŋgo ta mbulmba nu nane kulat ndakuwa nga gabat suŋgo ande kise madinaig. Taŋanaig le Rehoboam nu Yuda mbal ndo kulatka minna.

Taŋamba Israel mbal Yuda mbal nane nduiye fet arnaig le David tuku ndare tuturmba kina ta nane Yuda mbal ndo kulatka minmba minnaig. Nyu kat naŋgine ta Matteus 1.6-11 mbolŋge mine likade.

Ait ta mbolŋge tuan taŋgo suŋgomba nane Israel mbal Yuda mbal ŋgamukŋge minmba nane rironŋ pasa saniŋmba minanu.

Nane tuku nyu kat naŋgine Elia Elisa Aisaia Yeremia nane afu turmba.

Yona nu Kuate ram kua kina

¹ Mara ande Suŋgo nu Amitai kiŋo nuŋe Yona wam pagumba sana: ² Ne tiŋga Nineve tumbraŋ suŋgo ta kaye sulumba rironŋ pasa niŋga. Ye nane tuku wam ŋaigonu suŋgomba ke likade ta ye kaŋgerket ŋgina.

³ Taŋakina le Yona nu Suŋgo ram kua ka Spen kilke mbol kambim bafuna sulumba kile nu tiŋga Yafo tumbraŋ fudinŋ ta mbol kina ka taŋge waŋ ande Spen kambim bafuna ta te-silikina sulumba Suŋgo ram kua ka waŋ ta piyamba poŋga kinaig.

⁴ Nane kinaig le kile Suŋgoŋge bubre saŋgrinu yu mbolŋge pilna le prona. Bubre saŋgrinu taŋge waŋ tumba sambriwa le fofokam bafuna le ⁵ waŋ kulatkanu taŋgo kame nane wamdus fulilka kuru kuru mayemba naŋgine mbara yimyam wike likinaig sulumba nane waŋ piti suŋgo tina ta bulkuwa nga agaŋ ndende afu waŋ mbolŋge paska kilmba yu mbol pankinaig ta Yona nu katese ndana. Nu waŋ sinam nziŋge kinymba gilaŋgina.

⁶ Kile waŋ ta tuku gabat Yona te-silika kuanemba sana: Ne ndaŋam tuku kinymba minit? Ne tiŋgumba naŋge mbara wika le nu sine sinasiŋmba tursiŋguwa le sine ŋgisi ndakube ŋgina.

⁷ Taŋakina le waŋ kulatkanu taŋgo kame nane naŋgine naŋgine sakinaig: Sine kagmaika taŋgo ande tuku nyu mayok kuwa ndeta nuŋge mbarna le sine ŋgisikam bafuweg te kila palmbimŋgig ŋginaig. Nane taŋamba kagmaiki-naig kande Yona tuku nyu mayok kina.

⁸ Taŋana le nane nu sanaig: Sine piti suŋgo teg te tugunu te-mayokmba sasiŋga le sine isbe. Ne ame piro ŋak? Ne anikok? Ne kilke tugu ndaŋ tuku kuasmbi ŋginaig le ⁹ Yona ndek nane tuku pasa lafumba saniŋgina: Ye Hibrunu. Ye Suŋgo tuku nyu kurauket tuku. Nu samba mbolok Mbara. Nuŋge yu kilke turmba kile-mayokkina ŋgina. ¹⁰ Taŋakina sulumba Yona nu Suŋgo ram kua kina ta kubeu niŋgina le waŋ kulatkanu taŋgo kame nane ismba kuru kuru suŋgo tinaig sulumba Yona sanaig: i ... Ne siŋka mbar suŋgona ŋginaig.

¹¹ Bubre kile saŋgri tiŋgina le yu mbalo sugo sugo tiŋginaig le waŋ kulat taŋgo nane ndek sakinaig: Sine ne mbolŋge ndaŋbe le yu mukuwa le sine mine mayewamŋgig ŋginaig le ¹² Yona nu ndek saniŋgina: Ye tumba yu mbol

bukɲgap le yu mukuwamɲgat. Yeɲge mbaren le yu mbalo sugo sugo te tiɲgade le tane piti tade ɲgina.

¹³ Taɲakina le nane waɲ kulat taɲgo waɲ tumba makembi kambim ba-fumba nane sangri tiɲga koikinaig. Koikinaig ta yu sangri tiɲgina le nane waɲ tumba piyal kambim fugumba ¹⁴ Sunɲgo wika sanaig: O Sunɲgo, sine taɲgo te tumba yu mbol bukɲgube le nu kumwa le ne sine pasa mbolɲge patika le ma ɲayo mbolɲge ɲgisi ndakube. O Sunɲgo, ne naɲe nzali ndo dubimba wam te kate ɲginaig.

¹⁵ Taɲakinaig sulumba nane Yona tumba yu mbol bukɲginaig le yu ndek mukuna. ¹⁶ Yu mukuna le taɲgo kame ta Sunɲgo tuku kuru kuru sunɲgo tumba aganmor ande balemba Sunɲgo atraukinaig sulumba nu tuku pasa sangri pilenaig.

¹⁷ Yona tumba yu mbol bukɲginaig le Sunɲgo nu kualegan sunɲgo ande sana le nu promba Yona tumba ɲinkina. ɲinkina le Yona nu mara keɲmba furir keɲmba kualegan funɲgul sinam taɲge minna.

2

Yona nu Kuate gare pasa tuna

¹ Yona nu kualegan funɲgul sinamɲge minmba nuɲe Mbara Sunɲgo gare pasa tumba sakina:

² O Sunɲgo, ye piti sunɲgo kurawit sulumba ne wikit le ne ye turyat. Ma ɲayonu kumanu mbal tuku ma mbolɲge minit sulumba ye ne tuku wi kuenkit le ne isat. ³ Neɲge ye bukɲgat le ye yu buto sinam nzi kat. Yunge ye songat le yu mbalo sugo sugo ye mbolɲge ɲgurkaig le ⁴ ye sakit: Ne ye pitaiyat. Ne tuku tukul wande ta ye maɲ kanɲgere nda ɲga sakit. ⁵ Yu mbalo ye mbolɲge ɲgurmba minaig le ye tuku mabsenj tukulkat le yunge ye ɲak songat. Yu sinamok anɲanɲe ye tuku gabat songat. ⁶ Ye yu sinamɲge tabe minig ta tugunu tugum nzi kat. Ma ta ɲayonu ndo ye tukulyat ta o Kuate Sunɲgo, ne ye maɲ luka te-mayokyat le ma ɲayonu ta kusrewit.

⁷ O Sunɲgo, ye kumam tuku kamusit sulumba ye ne idusnumba yabaɲnit le ne samba mbolɲge naɲe tukul wande sinamɲge ne isat. ⁸ Nane afu yabri mbara dubikade ta nane ne kusrenade ta ⁹ ye munembi ne tuku nyu te-duɲga ne atraukamɲgit. Ye ne ndoɲ tumamba pasa sangri pilewen ta maɲ kamɲgit.

O Sunɲgo, neɲge ndo sine kile-luka kilit le sine abo ɲak mineg ɲga sana.

¹⁰ Kile Sunɲgo nu maɲ kualegan ta sana le kumba ka piyalɲge Yona ɲgilikina le mayok kina.

3

Yona nu Nineve kina

¹ Sunɲgo nu maɲ lato Yona wam pagumba sana: ² Ne tiɲga Nineve tumbranɲ sunɲgo ta kaye sulumba pasa ye ne sanet te kuklimba saka ɲgina.

³ Taɲakina le Yona nu tiɲga Sunɲgo tuku miɲge dubimba Nineve kina. Nineve nu tumbranɲ sunɲgo pasa ɲak. Taɲgo ande tumbranɲ ta dubimba make inum kumam kambim ɲga ta nu mara keɲnu mbolɲge ta prowanu.

⁴ Kile Yona nu tugu pilmba tumbranɲ sunɲgo ta dubimba kina ka ki butuɲgina le furiram nu wi kuenka nane saniɲgina: Ait 40 kugawaig le Kuatenɲge Nineve tumbranɲ te te-ɲgisiwamɲgat ɲga saniɲgina le ⁵ Ninevenu taɲgo pino nane Kuate tuku pasa ta ismba sonɲga nane ndek sakinaig: Sine ɲakmba nyamagan

pinka tanjo nyu njak tanjo nyu kugatok sine njakmba ngamuŋgal biye mbilmba sinamanzer tawi tinje nginaig.

⁶ Kile Nineve tuku gabat sunjo ta pasa ta ismba nuje minyokam mbili sunjo maditaknu ta kusremba nuje mindepiye mayenu ta paska pilmba sinamanzer tawi tinmba kuke tugu sinamnje minyok minna. ⁷ Tanjamba nu tanjo afu kukulningina le nane kumba ka Ninevenu tanjo pino njakmba wam paguka saninginaig: Singine gabat sunjo nuje gabat kame ndon nane tenjemba sakaig. Tane tanjo pino aganjmor njakmba nyamaganj kule pinka ndanyap. ⁸ Tane njakmba aganjmor turmba sinamanzer tawi tinmba tane Kuate wika yabanap sulumba tanjine wam njaigonu ta njakmba kusreka mine manju njaigonu ke likade ta turmba njakmba kusrekap. ⁹ Sine tanjabe le Kuate nu sine tuku gubra sunjo pilit ta wamdus mbilmba kusrewa le sine ngisike nda. Gabat sunjo sugo nane tanjakaig nginaig.

¹⁰ Kile Nineve mbal nane wam njaigonu njakmba kusrekinaig le Kuate nu wam kinaig ta kanjerka nane tuku gubra sunjo tina ta wamdus biye mbilmba sulumba nu nane kile-ngisikam sakina ta ke ndakina.

4

Kuate nu Nineve mapena le Yona nu gubra tina

¹ Yona nu wam ta tuku ngamuŋgal njayonja nu gubra tina sulumba ² nu Sunjo yabanmba sana: O Sunjo, ye yije tumbrannje minmba ne Nineve tumbranj ngisiwe nda ta o buk katesewen. Ta tuku ye kua ka Spen kambim bafuwen. Ne sine sinasinmba mapekate tuku Mbara ta ye kila. Ne pitik gubra ndanate tuku. Ne sine tuku kume purte tuku. Ne wamdus biye mbilmba tanjo tuku mbar ne lafu ndate.

³ O Sunjo, ne ye baleya. Ye abo minam mbulit. Ye kumi ko ngina le ⁴ Sunjo nu ndek sana: Ne gubranate wam ta kumumbi e ngina.

⁵ Kile Yona nu tumbranj sunjo ta kusremba kumba ka ki prote kumamnje minyokina. Nu baibai ande nzanju pilmba ta kumnemnje minyok minmba ame wam tumbranj sunjo ta mbolnje prowamngat nga tairnga minna.

⁶ Tanjana le Yona kinje piyikat nga Kuate Sunjonje ail ande te-mayokna le ail ta sunjoka nzanjunge nu kaina. Yona nu ngamuŋgal njayonjina ta kusrewa nga tanjana le Yona nu ail ta kanjermba gare sunjo tina.

⁷ Mafena le maratukuk Kuate nu nguakile ande kukulna le promba ail sumbailnu ta nye fofona le ail ta kummba karenjina.

⁸ Kile ki pro sanjri tingina le Kuate nu bubre paknu ki prote kumamnje pilna le prona. Kinje Yona gabatnu piyna le nu am purmba ndeke dirna sulumba sakina: Ye abo minam mbulit. Ye kumi ko ngina le ⁹ Kuate nu Yona sana: Ail te kummba karenjat le ne gubranate wam ta kumumbi e ngina le nu ndek sakina: Au. Ye kumumbi gubrayate. Ye gubra tet ta dubimba kumi ta maye ngina.

¹⁰ Tanjakina le Sunjo nu Yona sana: Furir ndindo mbolnje ail te promba sunjokat. Furir ande mbolnje nu kummba karenjat. Ne ta tuku piro karenj ndakat. Nenje nu te-sunjo ndawat. Ndanam tuku ne ail ta tuku ninankate?

¹¹ Ye mata tanjamba ndo Nineve tumbranj tuku sina sunjogate le mapewet. Tumbranj sunjo ta kinjo kame fonfonj gudommmba 120,000 ta lite. Nane mbar kugatok. Aganjmor mata gudommmba minig nga Yona sana.

[Tuan tanjo sungomba Israel mbal Yuda mbal rironj pasa ninganu kande nane ismba nda isanu sukmba yabri mbara kanunu mbarinjinmba minanu.

Tanjawanu le Kuate nu Babilon gabat sunjo Nebukadnesar wamdus tuna le nu pro nane ndonj kame bumba kusem wande sunjo Solomonjge tetina ta turmba njayo silimba Israel mbal Yuda mbal njakmba mulinj kilmba Babilon kilke mbol kinaig. (Aposel 7.42-43 kanjerap).

Israel mbal nane Babilon kilke mboljge minnaig ma ma yar 70 kinaig le Daniel tuku ait mboljge Sunjogjge Babilon gabat sunjo kitek Darius wamdus tuna le nane mapekina le nane luka Israel kilke mbol kinaig sulumba kusem wande kitek ande manj te-tinaig.

Tanjamba minnaig ma ma nane tuan tanjo kame tuku dir pasa kame ta idusninmba Kuate nu Mesias nyunu ande Kristus kukulwa nga nu tairnga minnaig.]

MATEUS

Mateus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Mateus nu tanjo ta tuku ande. Nu tuku mape nyu ande Levi. Mateus nu Zu tanjo ta nu Rom gafman tuku piro tanjo minmba Zu mbal mbolnge takis kilmba minanu le Zu mbal njakmba nu kasurmba talanaig. Tanjanaig le Yesus pro nu tala ndamba madina le nu tuku dubiwanu tanjo mayok kina. (Matteus 9.9-13 kanjerap).

Mateus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tenjenmba. Zu mbal nane Rom mbal kumnemnge minmba gabat sunjo ande nyunu Mesias nyunu ande Kristus nu nane tuku muskil kile-tidingam tuku minde minnaig. Nane Kuate tuku pasa ambokok mbolnge dir pasa kame ta burka Kuate nu Kristus kukulwa nga tair minnaig ta nu buk prona ta nane katese ndanaig. Ta tuku Mateus nu waje te Zu mbal tuku wamdus purfeu serningam tuku kuyarna sulumba dir pasa kame sunjomba tugunu ta kuklininjmba tumningina.

*Yesus Kristus tuku mbun kat nunje
(Lukas 3.23-28)*

¹ Yesus Kristus nu David le Abraham tuku mbun. Nu tuku mbun Abraham tuku ndare tuturmmba tenjenmba kina.

² Abraham tuku kiño nunje Isak. Isak tuku kiño nunje Yakob. Yakob tuku kiño kame 12 ande Yuda. ³ Yuda tuku kiño kat nunje Peres le Sera. (Ina nakile Tamar). Peres tuku kiño nunje Hesron. Hesron tuku kiño nunje Ram. ⁴ Ram tuku kiño nunje Aminadab. Aminadab tuku kiño nunje Nason. Nason tuku kiño nunje Salmon. ⁵ Salmon tuku kiño nunje Boas. (Boas ina nunje Rahab). Boas tuku kiño nunje Obed. (Obed ina nunje Rut). Obed tuku kiño nunje Yesi. ⁶ Yesi tuku kiño nunje David nu gabat sunjo.

David tuku kiño nunje Solomon. (Ina nunje Uria tuku pino kuembol Davidnge tina). ⁷ Solomon tuku kiño nunje Rehoboam. Rehoboam tuku kiño nunje Abia. Abia tuku kiño nunje Asa. ⁸ Asa tuku kiño nunje Yehosafat. Yehosafat tuku kiño nunje Yehoram. Yehoram tuku kiño nunje Usia. ⁹ Usia tuku kiño nunje Yotam. Yotam tuku kiño nunje Ahas. Ahas tuku kiño nunje Heseikia. ¹⁰ Heseikia tuku kiño nunje Manase. Manase tuku kiño nunje Amon. Amon tuku kiño nunje Yosia. ¹¹ Yosia tuku kiño gudommmba ande Yehoyakin.

Ait ta mbolnge nane Israel mbal mulinj kilanu tananj Babilon kilke mbol kinaig. ¹² Kinaig ka Babilonnge minnaig sulumba Yehoyakin nu Sealtiel te-pilna. Sealtiel tuku kiño nunje Serubabel. ¹³ Serubabel tuku kiño nunje Abihud. Abihud tuku kiño nunje Eliakim. Eliakim tuku kiño nunje Asor. ¹⁴ Asor tuku kiño nunje Sadok. Sadok tuku kiño nunje Akim. Akim tuku kiño nunje Eliud. ¹⁵ Eliud tuku kiño nunje Eleasar. Eleasar tuku kiño nunje Matan. Matan tuku kiño nunje Yakob. ¹⁶ Yakob tuku kiño nunje Yosef. Piyo nunje Maria. Maria nu Yesus te-pilna. Yesus nyunu ande Kristus.*

¹⁷ Tanjamba Abraham tuku ait kusremba nunje ndare tuturmmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig le David prona.

David tuku ait kusremba nunje ndare tuturmmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig sulumba mulinj kilanu tananj Babilon kinaig.

* **1:16:** Kristus nyu ta tugunu: Kuatenge madina tanjo

Babilonŋe minnaig ait ta kusremba ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig le Kristus prona.

*Maria nu Yesus te-pilna
(Lukas 2.1-7)*

¹⁸ Yesus Kristus nu ina nuŋe te-pilna ta teŋemba. Ina nuŋe Maria. Maria nu Yosef tam tuku madinaig. Nale muŋgu kile ndaka minmba Maria nu buk Tukul Guwa tuku sangrimbi kiŋo konmba fuŋgul te-mayokna ta katesena. ¹⁹ Yosef nu tam tuku madinaig ta nu wamdus tinreknu ŋak tukunu Maria kiko tikat ŋga nu siŋsiŋndo kusrewam tuku idusna.

²⁰ Tanjamba wamdus teroka minmba nu kiŋambi Sunŋo tuku eŋel ande pro nu sana: David tuku mbuŋ Yosef, ne piyo naŋe Maria tam tuku wamdus piti ndanuwa. Ne nu ta. Nu kiŋo konna ta Tukul Guwa tuku sanŋri mbolŋe nu kile fuŋgulok minit. ²¹ Nu kiŋo te-palmbimŋgat ta nyunu Yesus ŋga. Israel mbal une manjaŋge nane tidonŋate ta nuŋge nane tuku muskil kile-tidinŋe niŋgamŋgat ŋga Yosef sana.

²² Wam ŋakmba mayok kine likinaig ta Sunŋo tuku pasa ande tuan tanŋonŋe te-mayokna ta kumuŋgina. Nu teŋemba kuyarna.

²³ Tane isap. Pino mbanzo ande nu tanŋo ndon mine ndakanu minmba ma ma fuŋgulok minwa sulumba nu kiŋo te-palmbimŋgat.

Kiŋo ta nu tuku nyu Emanuel ŋgina.

Aisaia 7.14

Emanuel pasa ta tugunu: Kuate nu sine ndon minit.

²⁴ Yosef nu kinyana tuku abonŋa Sunŋo tuku eŋel pasa sana ta kumumba nu Maria nuŋe pinonu tina. ²⁵ Nu tina ta nu ndon kinye ndakinaik sulumba kumba ka nu kiŋo te-pilna. Nu kiŋo te-pilna le Yosef nu tuku nyu Yesus ŋgina.

2

Kila mbal nane Yesus kanŋeram pronaig

¹ Herodus nu gabat sunŋo minna ait mbolŋe Yudea ma tugu Betlehem tumbranŋe Yesus ina nuŋe te-pilna. Te-pilna le ki prote kumamŋge kila mbal afu mbai kitek kanŋermba Yerusalem tumbran sunŋo mbol pronaig sulumba kusnanŋinaig: ² Zu mbal tuku gabat sunŋo ina nuŋe te-pilna ta aninŋe minit. Nu mayok kina ta tumsinŋam tuku mbai ki prote kumamŋge kanŋergen sulumba sine nu mbarinŋam proweg ŋginaig.

³ Mandor Herodus Yerusalem mbal ŋakmba wam ta ismba wamdus pitiŋgina. ⁴ Tanjanaig sulumba Herodus nu pris gabat mbal kusem pasa tugunu bitekŋganu mbal ŋakmba wike lika kile-manŋurka kusnanŋina: Ku-atenŋe madina tanŋo Kristus ina nuŋe nu aninŋe te-palmbimŋgat ŋgina le ⁵ nane lafumba nu sanaig: Yudea ma tugu Betlehem tumbranŋe. Kuate tuku tuan tanŋo teŋemba kuyarna.

⁶ Betlehem tumbran fudinŋo Yudea ma tugu mbolŋe ne Yudea tumbran ŋakmba ŋgamukŋge nyu sunŋo tamŋgat.

Ne sinamŋge tanŋo sunŋo nyu ŋak mayok kuwa sulumba yinŋe mbal Israel kulatkamŋgat.

Maika 5.2

Tuan tanŋo tanjamba kuyarna ŋga Herodus sanaig.

⁷ Kile Herodus nu kuirkuirka pasa pilna le kila tanŋo nane nu tugum pronaig le nu nane kusnanŋina: Mbai mayok kina ta ait giganmba kusreka ye tugum te prowaig ŋga kusnanŋina le nane ait ta kumumba sanaig.

⁸ Sanaig le nu nane Betlehem kuwaig ŋga saninŋina: Tane kape ka kiŋo fudinŋ

ta sote mayemba kanđerap sulumba luka pro ye sayap le ye mata kumba mbarinji ngina.

⁹Tanjakina le nane gabat sunjo tuku pasa ismba tinga kinaig. Kinaig le mbai buk ki prowanu kumamnje kanđeranaig ta mayok ka nane tumailamnje kina ka kinjo minna ma ta mbolnje amtinga minna le ¹⁰nane mbai ta kanđeremba gare tormba ¹¹kumba ka wande ta sinam kinaig sulumba kinjo fudin ina nuje Maria ndon kanđerka kinjo tugumnje dagol tidronga nu mbarinjnaig. Mbarinjnaig sulumba gol, minde sili sonj mundur mayenu njak, gurenj mayenu nyunu mer ta paleknje paska nu tuku patikinaig. ¹²Tanjamba nane manj luka kambim nga furir ta nane kinambi Kuate nu nane rironj pasa saningina le nane Herodus tugum kine ndaka ndin kise tumba nanjine tumbranj kinaig.

Yosef nu kua ka Isip kilke mbol kina

¹³Kila mbal luka kinaig le Yosef nu kinjata Sunjo tuku enjel pro nu sana: Herodus nu kinjo fudin te balewam tuku nu sotam bafute. Ne pino kinjo fudin te kilmba kua ka Isip kilke mbol kaye sulumba tange ye tuku pasa tairnga ngina. ¹⁴Tanjakina le furir ta ndo Yosef nu pino kinjo kilmba kua ka Isip kina. ¹⁵Kinaig ka tange minnaig ma ma Herodus nu kumna.

Wam mayok kina ta Sunjo tuku pasa ande tuan tanjonje te-mayokna ta kumungina. Nu tenjenmba sakina.

Yinje Kinjo nu Isipnje minna le prowam tuku ye nu wiken ngina. *Hosea 11.1*

Nane kinjo kame bale farnaig

¹⁶Herodus nu kila mbal nu yabrimba laipmba kinaig le katesemba gubra kagli firka ndek nuje kame mbal kukulningina le Betlehemnje, Betlehem makembinje kinjo kame yar armba kusrekanu afu ngumnemnje mayok kanu ta njakmba bale far sulunaig. Herodus nu buk kila mbal kusnaningina le mbai mayok kina tuku ait ta sanaig le isna. Ait ta idusmba nu tanjana. ¹⁷Wam mayok kina ta tuan tanjo Yereimia tuku pasa sakina ta kumungina. Nu tenjenmba kuyarna.

¹⁸Rama tumbranje malmbi sunjo ngamungal njayo tuku zigna mayok kanjat. Rahel nu nuje kinjo kame tuku malmbikamngat. Nu tuku kinjo ande mine nda. Wam ta tuku nane nu tuku ngamungal rar ta te-ibenjam kumunj kuga nga sakina. *Yeremia 31.15*

Yosef nu luka Israel kilke mbol prona

¹⁹Herodus nu kumna le Yosef nu Isipnje minmba kinambi Sunjo tuku enjel ande nu tugum promba sana: ²⁰Ne pino kinjo kilmba luka Israel kilke mbol kaye. Tango nu kinjo te balewam sakina ta nu buk kumna ngina.

²¹Tanjakina le Yosef nu pino kinjo kilmba manj luka Israel kilke mbol pronaig. ²²Promba Herodus tuku kinjo nuje Arkelaus nu mam nuje tuku ma tumba Yudea tuku gabat minna le Yosef nu ismba kuru-kurukina. Nu kuru-kuruka minmba nu kinjata rironj pasa ande isna sulumba nu Yudea kusremba Galilea ma tugu mbol kina ka ²³Nasaret tumbranje minnaig. Tanjamba tuan tanjo kame nane Kuatenje madina tanjo nu Nasaret nu tanjo nginaig ta kumungina.

3

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina

(Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18; Yohanus 1.19-28)

¹ Ait ta mbolŋge Yohanus kule pisne tanŋo nu promba Yudea ma baknu mbolŋge pasa kuklimba teŋenmba saka minna: ² Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ŋgamuŋgal biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusrekap ŋgina.

³ Tuan tanŋo Aisaia nu ande tuku sakina ta nu Yohanus tuku sakina. Nu teŋenmba kuyarna.

Ma baknu mbolŋge wi ande kuenŋka teŋenmba sakate. Sunŋo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ŋgate. *Aisaia 40.3*

⁴ Yohanus nu kamel ŋguenu ŋak tawi silika let tinŋina. Nu tuku nyamagan ta kasbur wak le ŋguimzan kulenu. Nu agan ta nyumba minanu.*

⁵ Yudea tumbran yimyam Yerusalem tumbran sunŋo Yordan kule patukŋge tumbran mine likinaig ta ŋakmba Yohanus tugum prowe likinaig. Nane nanŋine une maŋau kile-mayokke likinaig le ⁶ nu ndek Yordan kule mbolŋge nane kule pisneniŋmba minna.

⁷ Farisi mbal Sadusi mbal nane gudomma kule pisneniŋuwa ŋga nu tugum pronaig le nu nane saniŋgina: Tane mbeŋ tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imanŋe rironŋ pasa satingat le pa ta laiptiŋuwa ŋga kule pisne tam prode. ⁸ Tane siŋka ŋgamuŋgal biye mbilmba tanŋine maŋau ŋaigonu kusrekinaig ndeta alonu kumumbi kile-mayokkap le kanŋerkube. ⁹ Tane Abraham nu sine tuku mbuŋ ŋga payam ndakap. Ye tane kilimok satinget. Kuate nu tane pitaika ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumuŋ. ¹⁰ Kuate nu sapor ail tugunu tugumŋge pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta ŋakmba pike lika pankate le pa mbol kinig. ¹¹ Tane ŋgamuŋgal biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusrekade ta ye tane kulembi kule pisnetiŋget. Ande ye ŋgumnemŋge prowamŋgat ta nu ye tuku sanŋri lite. Ye tanŋo mayenu kuga. Ye nu tugumŋge nu tuku kupe ŋgaro kugrakam wam ŋai ta mata nu mbolŋge kam kumuŋ kuga. Nu Tukul Guwambi pambi tane tuku ŋgamuŋgal kule pisne tanŋan tinŋamŋgat. ¹² Nu wit pilengam bafute. Nu pro wit mbain mbolŋge minig ta silimba bareŋmba alonu kilmba nuŋe nyamagan wande mbolŋge patikamŋgat. Nu tiglu kilmba pa mbolŋge kutuwa le ugmba minmba minamŋgat. Pa ta kupe nda ŋga nane saniŋgina.

*Yohanusŋge Yesus kule pisnena
(Markus 1.9-11; Lukas 3.21-22)*

¹³ Yesus nu Galilea ma kusremba kumba ka Yohanusŋge nu kule pisnena ŋga Yordan kule mbol ta prona sulumba ¹⁴ Yohanus sana le nu ndek peuwam bafumba sakina: Ye tanŋo mayenu kuga. Yeŋge ne kule pisnenam kumuŋ kuga. Neŋge ye kule pisneya ta maye ŋgina.

¹⁵ Tanŋakina le nu lafumba sana: Ne mbule ndaka. Kuatenŋe maŋau dubikam tuku tumsiŋgit ta sine kusrekam kumuŋ kuga ŋgina. Tanŋakina le Yohanus nu woka Yesus kule pisnena.

¹⁶ Nu kule silika bitekŋgina le samba talkina le Kuate tuku Guwa gami tanŋan ndeka nu mbolŋge minyokina le Yohanus nu kanŋerna. ¹⁷ Tanŋamba samba mbolŋge pasa ande teŋenmba mayok kina: Ande te yiŋe Kinjo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunŋo tet ŋgina.

* **3:4:** O buk tuan tanŋo Elia nu mata kamel ŋguenu ŋak tawi silika let tinŋanu. Zu mbal nane Elia nu ambonŋa prowamŋgat ŋga idusmba minnaig ta kuyar pasa ta Yohanus tuku sakina ta nane katese ndanaig.

4

*Satan nu Yesus tagona
(Lukas 4.1-13)*

¹ Kile Tukul Guwanje Yesus wamdus tuna le nu tinja Satan nu tagowam tuku ma baknu mbol kina. ² Mara 40 taraj nu tanje minna sulumba nu agan inum nye ndaka minna. Ait ta kugana le nu guba mayena le ³ Satan nu tugum promba sana: Ne Kuate tuku Kinjo nga sakate ta ndame kame te saninga le bret kuilkuwaig le ne kilmba nya ngina.

⁴ Tanjakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tanjo nane bret nyade ta mbolnge ndo abo minam kumun kuga. Kuate tuku minje pasa njakmba ta turmba kilmba dubiwaig nga sakate ngina. *Lo 8.3*

⁵ Kile Satan nu Yesus tumba kumba ka Yerusalem kusem wande sunjo funu kuenu ta mbolnge pilna sulumba sana: ⁶ Ne Kuate tuku Kinjo nga sakate ta patenja o iben nzi kaye. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Kuate nu nuje enel kame kukulninguwa le pro ne kulatkamngaig. Ne ndame mbolnge nanje kupe danja fetkikat nga nane pro waimbi ne biye-biyenamngaig nga sakate ngina. *Mune 91.11-12*

⁷ Tanjakina le Yesus ndek Satan sana: Kuyar pasa ande mata tejenmba sakate. Tangine Mbara Sunjo tago ndawap ngate ngina. *Lo 6.16*

⁸ Kile Satan nu man Yesus tumba bir sunjo ande mbol kumba ka tanje kilke te tuku sugo njakmba nane tuku sanjri turmba tummba sana: ⁹ Ne ye tugumnge dagol tidronja ye tuku nyu te-dunja mbarinja ta ye sanjri njakmba te ne tanbimngit ngina. ¹⁰ Tanjakina le nu ndek Satan sana: Kuyar ande tejenmba minit.

Tangine Mbara Sunjo tuku nyu te-dunja nu mbarinap. Nu tuku minje ndo kunnemnge minap nga sakate ngina. *Lo 6.13*

Tanjamba nu man sakina: Satan, ne kilmba kua kaye ngina. ¹¹ Tanjaka sana le Satan nu kusremba kina le Kuate tuku enel kame promba Yesus sinzanjaig.

*Yesus nu Galileanje piro tugu pilna
(Markus 1.14-15; Lukas 4.14-15)*

¹² Nane Yohanus mulintumba wandeknje pilnaig le Yesus nu ismba nu man luka Galilea ma mbol kina. ¹³ Kina ka nuje tumbran Nasaret kusremba ka Kaperneum tumbranje minna. Kaperneum nu Galilea kule kualinj tuku pialnje minit. Ma ta Sebulan le Naftali tuku kilke.

¹⁴ Yesus nu tumbran tanje minna ta tuan tanjo Aisaia tuku dir pasa ta kumunngina. Nu tejenmba sakina.

¹⁵ Sebulan le Naftali tuku kilke Yordan kule make sim yu kumamnge minit. Kasomok mbal tuku ma tugu Galilea.

¹⁶ Nane ma make sunjo sinamnge minig mbal ta bulu sunjo kanjeramngaig. Nane ma furir sinamnge kumanu suk minig ta bulu sunjo tinja nane kiljaningamngat ngina. *Aisaia 9.1-2*

¹⁷ Ait ta mbolnge Yesus nu tugu pilmba pasa kuklimba tejenmba saka minna: Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ngamunjal biye mbilmba manjau njaogon kusrekap ngina.

*Yesus nu tanjo bailkamba wike likina
(Markus 1.16-20)*

¹⁸ Yesus nu Galilea kule kualin make dubimba kumbanġe nale aba nakile Simon le Andreus ndon kuman bukġga minnaik le kanġerkina. Simon tuku mape nyu inum Petrus. Nale tuku piro ta kualeġan kilanu.

¹⁹ Kile Yesus ndek nale sanikina: Tale ye dubiyap le yenġe tumtiki le tanġamba ndo tanġo kilamġgaik nġa sanikina. ²⁰ Sanikina le nale pitik ndo tinġa kuman kusreka Yesus dubimba kinaik.

²¹ Yesus nu manġ lika kina ka nale aba nakile Yakobus le Yohanus kanġerkina. Nale mam nakile Sebedeus ndon waġ ande mbolġge minyoka kumanġ zailġga minnaig le nu nale wikina. ²² Wikina le nale mata pitik ndo tinġa mam nakile waġ mbolġge kusremba Yesus dubimba kinaik.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

(Lukas 6.17-19)

²³ Yesus nu Galilea tumbraġ nġakmba mbol lika nanġine kusem wandekġge pasa tumniġmba pasa mayenu Kuate nu nuġe gageu kulatkate wam ta kuklimba minanu. Nu tanġamba lika nane tuku guaze yeki yeki kile-tidinġanu.

²⁴ Tanġamba minna le nu tuku nyu Siria kilke kumunġina le nane nanġine guaze mbal kilmba prove likinaig. Afu guaze tugu kise kise, afu nġaro rar, afu bukla nġaigonu nġak, afu zulbarekġga kumanu sikanu, afu milmailkanu ta nġakmba kilmba pronaiġ le nu nane wakeike likina. ²⁵ Yerusalem tumbraġ sunġo, Dekapolis tuku tumbraġ 10, Galilea le Yudea ma tugu, Yordan kule make sim ta nġakmba tuku mbal gudommba pro Yesus dubimba likinaig.

5

Yesus nu Olif tabe mbolġge pasa kuklina

¹ Yesus nu manġur sunġo ta kanġerka nu tabe ponġa minyok minna le nuġe dubinaig mbal nu tugum pronaiġ.*

Gare tugusek tuku pasa

(Lukas 6.20-23)

² Nane nu tugum pronaiġ le nu nane wam paguka saninġina:

³ Tane Kuate am mbolġge kumunġ kuga nġa kamusde mbal tane gare maġau mbolġge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

⁴ Tane nġamuġgal rar tumba malmbika minig mbal tane gare maġau mbolġge minap. Kuate nu tane tuku nġamuġgal rar ta bul sertinġamġgat.

⁵ Tane nġan mukuknu minig mbal tane gare maġau mbolġge minap. Tane kilke tugu nġakmba kulatkam tuku minig.

⁶ Tane tinġreknu mayok kambim tuku dirnanġa minig mbal tane gare maġau mbolġge minap. Kuate nu lafunu kumumbi tinġamġgat.

⁷ Tane tanġo mapekade mbal tane gare maġau mbolġge minap. Kuate nu mata tane mapekamġgat.

⁸ Tane nġamuġgal purferġnu minig mbal tane gare maġau mbolġge minap. Tane Kuate kanġeramġgaig.

⁹ Tane tanġo tuku gubra peuka nġamuġgal mukuk ninġig mbal tane gare maġau mbolġge minap. Tane Kuate tuku kinġo kame minamġgaig.

¹⁰ Tane Kuate dubimba maġau tinġreknu ke likade le afunġe tane piti tinġig ta tane gare maġau mbolġge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

* **5:1:** Yesus nu Olif tabe mbolġge pasa kuklina ta sapta 5.3 mbol tugu pilmba ka sapta 7.27 mbolġge tinġina.

11 Tane ye tuku mbal minig tukunu afunḡe tane tumail pantinḡmba piti sertinḡmba yabri pasa sunḡombambi ake tulitinḡgig ta tane gare maḡau mbolḡe minap. 12 Nane taḡawaig kande tane gare torap. Samba mbolḡe tane tuku lafu mayenu minit. O buk nane Kuate tuku tuan taḡo kilmba piti ndui ta ndo ninḡinaig.

Sol le sati tuku yaba pasa
(Markus 9.50; Lukas 14.34-35)

13 Tane sol kaglinu taḡaḡ kilke te mbolok mbal ḡgamukḡe minig. Sol kaglinu kugawa le sine ame agaḡmbi maḡ wakeibe le kaglinu mayok kambim kumuḡ? Kumuḡ kuga. Nu piro kugatok. Nane ake kutumba bareḡguwaig le taḡo pinonḡe tido-tidonḡa likamḡgaig.

14 Tane sati taḡaḡ kilke te mbolok mbal kilḡaningig le ndin kaḡerde. Tumbranḡ ande tabe mbolḡe minit ta nu kuirka minam kumuḡ kuga. 15 Taḡo nane lam bulumba nza kai ndade. Nane te-mayokmba taikade le nane ḡakmba wandek sinamḡe minig ta kilḡaningit. 16 Taḡamba ndo tane taḡo pino ḡgamukḡe sati taḡaḡ bulunḡa minap le nane tane kaḡertinḡmba taḡgine Mam samba mbolḡe minit nu tuku nyu te-duḡguwaig.

Tukul pasa tuku pasa

17 Ye tukul pasa tuan taḡo kame tuku pasa pitaikam prowen ḡa idus ndawap. Ye pasa ta kumu-kumumba alonu kile-mayokkam prowen. 18 Tane pasa te ise tiwap. Tukul pasa fambonu inum fudinḡndo ḡgisi ndaka minwa le ma ma wam kame te ḡakmba kumuḡguwaig le samba kilke kugawamḡgaik. 19 Ande nu tukul pasa fudinḡndo inum te-iberḡmba baklel sermba afu tumninguwa ta nu Kuate tuku gageu ḡgamukḡe nyu kugatok minamḡgat. Ande nu tukul pasa ḡakmba dubika afu tumninguwa ta nu Kuate tuku gageu ḡgamukḡe nyu ḡak minamḡgat. 20 Ye tane satinḡamḡgit. Tane maḡau magenu kumba Farisi le kusem pasa bitekḡganu mbal tuku maḡau magenu li ndaninḡap ta tane Kuate kulatkate ma ta mbol kine nda.

Gubra maḡau tuku pasa

21 Moses nu sinḡine wa mbunḡ kame teḡenmba saninḡina. Taḡo bale ndawap. Andenḡe taḡo balewa kande nu pasa mbolḡe te-tiwap ḡgina. *Lo 5.17*

Pasa ta tane isnaig. 22 Ye tane teḡenmba satinḡamḡgit. Ande nu tira nuḡe tuku gubra ndo tuwa kande nu mata pasa mbolḡe te-tiwap. Ande nu tira nuḡe tumail panmba agaḡmor taḡaḡ wamdus kugatok ḡa sawa ta nu pasa sunḡo mbolḡe te-tiwap. Ande nu nuḡe tira tapramba ḡninḡan taḡo ḡa sawa ta nu ma ḡayo tuku pa mbol kambim tuku minit. 23 Ta tuku ne Kuate atraukam ḡa tira naḡe ne ndonḡ gubra ḡak minit ta idusmba kande ne Kuate atrau ndaka. 24 Agaḡ ta atrau mbain tugumḡe kusremba luka kumba ka naḡe tira ndonḡ wamdus tumawap sulumba luka pro Kuate atrauka.

Mbar kile-tidinḡam tuku pasa

25 Taḡo ande ne pasa mbolḡe pilmba pasa pilewanu wande mbol kambim saka kumba ka ndinḡe nu ndonḡ pitik ndo wamdus tumawa. Kuga ta nu ne tumba ka pasa pilewanu taḡo tuku wai mbol pilwa le nuḡe ne tumba muli wande kulatkate taḡo ta tuwa le ne muli wandek sinamḡe palmbimḡgat. 26 Ye sinḡa tane satinḡamḡgit. Naḡe mbar tuku piya sunḡo ta kumumba fudinḡndo lafu sulu ndawa ta ne muli wandek sinamḡe prowe nda.

Tango pino kuayarde tuku pasa

²⁷ Moses nu tejenmba sakina.

Tango pino munju kuayar ndakap ngina.

Lo 5.18

Pasa ta tane isnaig. ²⁸ Ye tane tejenmba satिंगamngit. Ande nu ammbi pino kangerte sulumba am kikonj tingate le wamdus njayonu tate ta nu buk wamdusmbi pino ta kuayarmba unekate.

²⁹ Ne tuku am ndinamnge ne unekam tuku didikate ndeta gomba buknga. Ne tuku njarosu inumnu tanjamba ngisi ndakuwa le ne njarosu njakmba kumumbi minwaig ta ne ma njayo mbol kangat. ³⁰ Ne tuku wai ndinamnge ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne tuku njarosu inumnu tanjamba ngisi ndakuwa le ne njarosu njakmba kumumbi minwaig ta ne ma njayo mbol kangat.

Tango pino munju purkik tuku pasa

(Mateus 19.9; Markus 10.11,12; Lukas 16.18)

³¹ Moses nu pasa ande tejenmba sakina.

Ima nu piyo nuje pitaiwam ndeta nu pitaiwam tuku waje kuyarmba tuwa nga sakina.

Lo 24.1-4

³² Ye tane tejenmba satिंगamngit. Pino ande nu tango ande ndonj fare mine ndakate le tango nuje ne nu manjau kise tuku pitaita le nu kumba tango kise tate ta nu tango ambokok tuku mbar mbolnge nu tango kuayarmba unekate. Tango kitek ta nu mata pino kuayarmba unekate.

Pasa sangri pilewam tuku pasa

³³ Moses nu wa mbunj kame pasa ande tejenmba saningina.

Tane pasa sangri pilede ta kusre ndawap. Kuate am mbolnge pasa ta kumuwap ngina.

Lo 23.21

Pasa ta tane isnaig. ³⁴ Ye tane tejenmba satिंगamngit. Tane pasa ande sangri pile ndawap. Tane pasa sangri pilewam tuku samba kilke nyu nda tap. Samba Kuate minit tuku ma. ³⁵ Kilke Kuate kupe patikate tuku ma. Yerusalem mata nyu nda tap. Tumbranj sunjo ta Kuate Sunjo tuku tumbranj. ³⁶ Tane tanjine gabat mata nyu nda tap. Ata. Tane tanjine gabat waje inum kaukauk ko dabuk dabuk te-mayokam tuku tane sangri kugatok. ³⁷ Tane au ngumba kande au ndo ngap. Kuga ngumba kande kuga ndo ngap. Tane sangri pilewam tuku pasa tuturte ta Satan tugumnge ilit.

Mbar lafu manjau tuku pasa

(Lukas 6.29-30)

³⁸ Moses nu tejenmba sakina.

Tango andenge ande tuku am gowa kande lafumba nu tuku am mata gowap. Tango andenge ande tuku maketinj ngurwa kande lafumba nu tuku maketinj mata ngurap ngina.

Lo 19.21

Pasa ta tane isnaig. ³⁹ Ye tane tejenmba satिंगamngit. Tango ande nu ne njayo silinuwa kande ne lafu ndawa. Ande nu ne tuku dabil ndinam pannuwa ndeta ne mbilka dabil inum tawe le pannuwa. ⁴⁰ Tango ande nu ne tumba pasa mbolnge pilmba ne tuku tawi tuwa ndeta ne nanje tawi ande turmba tawe. ⁴¹ Tango ande nu aganj ande pitinu nenje turmba diram tuku sarsarmba sanuwa kande ne aganj ta tumba nu ndonj kumba ka lukam tuku ma ta limba ka palmbim tuku ma mbol pale. ⁴² Ande nu aganj ande tuku yabanjuwa kande nu tawe. Ande nu ne tuku aganj tumba ngumne nja ne luka tanmbimngit nga sanuwa ndeta mbule ndaka nu tawe.

Ngueu mbal ngamunggal ninggam tuku pasa
(Lukas 6.27-28; 6.32-36)

⁴³ Moses nu tejenmba sakina.

Tane tanjine gulab kame tuku kume purmba tanjine ngueu tanjo kasurningap ngina. *Wok Pris*

19.18

Pasa ta tane isnaig. ⁴⁴ Ye tane tejenmba satinjinggit. Tanjine ngueu mbal tuku kume purap. Nane afu tane kilmba piti sertingig mbal nane sinanu Kuate yabanjap. ⁴⁵ Tane tanjap ta tanjine Mam samba mbolokngje minit nu tuku kinjo kame minmba nu tuku manjau te-purde. Nunge ki singit le tanjo magenu njaigonu turmba mbol prote. Nunge sawe singit le tanjo tinjeknu tanjo une njak turmba turkate.

⁴⁶ Nane afu tane tuku kume purwaig le tane ndek nane tuku kume purmba Kuate nu wam ta tuku lafunu mayenu tinjamngat nga idus ndawap. Takis kilanu mbal njaigonu nane mata wam ndui ta ndo kade tae. ⁴⁷ Tanjine tira kame ndo kile-tawokkap ta tane Kuate ngumnede mbal li ndaningig. Kuate gilai mbal nane mata tanjade tae. ⁴⁸ Tanjine Mam samba mbolngje minit nu tanjo njakmba mbolngje manjau magete tanjamba tane mata nane njakmba mbolngje manjau magewap.

6

Tanjo turkam tuku pasa

¹ Tane manjau te rironkap. Tane tanjo pinongje sine kanjersingwaig nga nane am mbolngje manjau magenu kumba payam ndakap. Tane tanjap ta tane tuku Mam samba mbolngje minit nu lafu mayenu tinje nda. ² Tane sanzal mbal aganj ndendemi turkade ta tane yabri mbal manjau kade tanjamba pasa sulu ndawap. Yabri mbal nane tanjo pinongje nane tuku nyu kile-dunguwaig nga kusem wandekngje ko tumbran ngamungje nane aganj ndende ningig. Ye sinjka satinjet. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ³ Tane sanzal mbal turkam ndeta tane tuku wai njainjamngje katese ndawa nga wai ndinam kuirkuirka pirokate tanjan. ⁴ Tane tanjap le tane tuku Mam nu wam kuiruk kanjerkate ta nunge ndo lafunu mayenu tinjamngat.

Kuate yabanjam tuku pasa
(Lukas 11.1-4)

⁵ Ne Kuate ndonj pasatate ta yabri mbal manjau kade ne tanjamba ke ndaka. Afunge nane kanjerkuwaig nga nane kusem wandekngje ko tumbran ngamungje tinja Kuate yabanjam nzalinjingit. Ye sinjka satinjet. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ⁶ Ne Kuate ndonj pasatam ndeta nanje mata wandek sinam kumba malanja tukulmba nu ndonj pasata. Ne tanjawa le ne tuku Mam nu wam kuiruk kanjerkate ta nunge lafunu mayenu tanmbimngat.

⁷ Ne Kuate ndonj pasatam ndeta kasomok mbal nane nanjine mbara pasa alo kugatok yabanmba lato-latomba pasatade ne tanjamba ke ndaka. Nane lato-latomba wikuwaig ta mbara nu isamngat nga idusde. ⁸ Ne nane kade tanjamba ke ndaka. Ne nanje Mam nda yabante le nu o buk ne aganj ndende denkate ta nu kila minit. ⁹ Ta tuku ne tejenmba Kuate ndonj pasata:

Singine Mam ne samba mbolngje minit.

Nanje nyu purfejnmu ta tanjamba minmba minwa.

¹⁰ Ne nanje gageu kilmba kulatkam tuku prowa.

Ne tuku nzali samba mbolnje mayok kinit tanjamba kilke te mbolnje mata mayok kuwa.

¹¹ Ki ait te tuku nyamagan kumumbi sinja.

¹² Nane afu sine mbolnje mbarde le sine ndek gilaingeg tanjamba ndo ne sine tuku mbar mata sauka gilainga.

¹³ Sine tagosingam tuku ait prowa le piti ta peuwa.

Satan tuku sanjri mbolnje ne sine kilmba kile-mayokka.

[Ne ndo Gabat Sunjo Ndindo. Ne sanjri njakmba njak.

Ne tuku nyu sunjo pasa njak. Ne tanjamba minmba minamngat. Son.]

Ne tanjamba Kuate yabanja.

¹⁴ Ne afu tuku mbar gilainga ta ne tuku Mam samba mbolnje minit nu mata ne tuku mbar sauka gilaingamngat. ¹⁵ Ne tanjo pino tuku mbar gilai ndanja ta ne tuku Mam mata ne tuku mbar sauka gilainge nda.

Nyamagan pinkam tuku pasa

¹⁶ Ne Kuate yabanjam nga nyamagan pinkate ta yabri mbal manau kade tanjamba ke ndaka. Nane tanjo pino njakmba kila pilwaig nga guba tumail pasi pilmba likade. Ye sinja satinjet. Nane ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile-sulude. Lafunu ande te nda. ¹⁷ Ne nyamagan pinkam ndeta ngarusu wake-imba tumail pasi minyanja gabat parenja. ¹⁸ Tanjo pino nane gilai minwaig le ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate nunje ndo ne kanjerneruwa nga ne tanjawa. Tanjawa le ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate ta nunje lafunu mayenu tanmbimngat.

Samba mbolok aganj ndende magenu kilam tuku pasa

(Lukas 12.32-34)

¹⁹ Kilke te mbolnje aganj ndende magenu kile-manjurka patikam tuku idus ndawap. Ma te mbolnje aganj ndende use purka sasuka subinje njaigo siglika kuayar tanjo pro kilig tuku. ²⁰ Tane samba mbolnje aganj ndende magenu patikam tuku idusap. Ma ta mbolnje aganj ndende use purka sasuke nda. Subinje njaigo siglike nda. Kuayar tanjo mata pro kile nda. ²¹ Tanjine aganj ndende magenu minig ma ta mbolnje tanjine ngamunjal mata tanje minig.

Ngarosu tuku bulu tuku pasa

(Lukas 11.33-36)

²² Tanjo tuku am sati tanjan ngarusu kiljawam tuku minit. Ne am mayenu minit ta ne tuku ngarusu njakmba bulu mbolnje minit. ²³ Ne am njayonu minit ta ne tuku ngarusu njakmba ma make sinamnge minit. Ne tuku ngamunjal tuku sati am njayonu tanjan minit ta ne sinja ma make sunjo njayo sinamnge minit.

Tanjo armba dubikam tuku yaba pasa

(Lukas 16.13)

²⁴ Tanjo ande nu gabat armba tugumnge nu pironu kumun kuga. Nu ande ngamunjal tumba ande idus ndate. Nu ande tuku nyu te-mayokmba ande tuku nyu te-mayok ndate. Tanjamba ndo ne ndametinj kilam tuku ndo iduste ta ne Kuate wamdus tambim kumun kuga.

Kuate nu sine idussingit tuku pasa

(Lukas 12.22-31)

²⁵ Ta tuku ye tane satinjet. Tane ngarusu turam tuku nyamagan ko kule ko tawi kilam tuku wamdus piti ser ndawap. Ngarosu sanjri pilewam tuku

nyamagan ndo kuga. Ne maye minam tuku tawi ndo kuga. ²⁶ Tane sar umar kanjerkap. Nane nyamagan nguka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolnge nyamagan nyam tuku pati ndakade. Tangine Mam samba mbolnge minit nunge nane nyamagan ningit. Nu tuku am mbolnge tane sar umar lininganu minig. ²⁷ Wamodus piti ta kusrewap. Ande tane ngamuknge nu wamodus piti sungo tumba manau tamba nunge abo minam tuku ait tuturam kumun kuga.

²⁸ Ndanam tane tawi kilam tuku wamodus sulumba piti njak minig. Tane anga bot prode manau ta kanjerkap. Nane tawi wakeiwam tuku piro ndakap. ²⁹ Ye tane satinget. O buk gabat sungo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anga bot tuku mindepiye li ndaningina. ³⁰ Anga ta ki ndindo ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbolnge pankade. Anga ngai pa mbolnge pankade ta mata Kuate nu mindepiyeningit. Nu sinja tane tawi kile-tinjamngat. Tane Kuate nu kumun kuga nga idusde e?

³¹ Tane wamodus teroka piti sermba sine ndanndanmba nyamagan kule kilmba nyube o ko ndanndanmba tawi kilmba tinje nga idusmba mine ndakap. ³² Nane Kuate gilai minig mbal agan kame ta kilam tuku wamodus sulude. Tane agan kame ta kugatok minam kumun kuga ta tangine Mam samba mbolnge minit nu kila. ³³ Tane Kuate tuku gageu nu tuku minje kumnemnge minmba tinjeknu mayok kambim tuku wamodus sangrinu palpe ta Kuate nu ngarosu maye minam tuku agan kame kumumbi tinjamngat.

³⁴ Tane indole tuku piti ta tuku kite wamodus sulu ndawap. Ki ndindo tuku piti ta ndo tane kurawam kumun.

7

Tango pileningam tuku pasa (Lukas 6.37-42)

¹ Ne tango afu tuku manau pile ndaninga le Kuate nu ne tuku manau mata pilewe nda. ² Ne nane afu pileningit ta manau ndui tamba Kuatenje ne pilenamngat. Ne nane afu mbolnge manau kate ta manau ndui tamba Kuatenje ne mbolnge kamngat. ³ Ndanam nanje am mbolnge ail ban minit le ne kanjer ndamba nanje tira tuku am mbolnge am sumbi kanjermba sakate. ⁴ Ndanam tuku ne tira ta sate: Ye ne tuku am mbolnge am sumbi ta saukamngit ngate. ⁵ Ne yabri tango ndo. Ne ambonga nanje am mbolnge ail ban ta paska. Ne am purfewa le nanje tira tuku am mbolnge am sumbi ta saukam kumun.

⁶ Kuate tuku wam magenu kame ta age nda ningap. Nane mbilka tane maketinbekaig. Kuate nu wam magenu tinjit ta mbo tugumnge pan ndakap. Nane agan magenu ta ake agan nga totobekaig.

Kuate yabanjam tuku pasa (Lukas 11.5-13)

⁷ Ne wam ande tam tuku Kuate yabanmba dirnanja ta tanmbimngat. Ne wam ande sota mina ta te-silikamngat. Ne malanja ande katkata ta talke tanmbimngat. ⁸ Ima nu wam ande tuku Kuate yabanmba dirnangate ta nu tate. Ima nu agan ande sota minit ta nu te-silika tate. Ima nu malanja katkatmba minit ta nu talke tuwit.

⁹ Tane ngamuknge ande kinjo nunge nyamagan yabanje le nu lafumba ndame tuwit e? ¹⁰ Ko kualegan yabanje le mben tuwit? ¹¹ Tane kilke mbol mbal une njak ta tangine kinjo kame agan magenu ningig tuku. Tangine Mam samba

mbolŋge minit nu purfeŋnu ndo. Nu tane tuku maŋau limba nu yabaŋde mbal agaŋ magenu niŋgit.

¹² Nane afu ne mbolŋge maŋau magenu kuwaig ŋga idusmba nzalinate taŋamba ndo ne nane afu mbolŋge ka. Tukul pasa tuan taŋgo kame tuku pasa tugunu not.

Malanŋa fudiŋndo tuku yaba pasa

(Lukas 13.22-24)

¹³ Tane malanŋa fudiŋndo sinam kambim tuku saŋgri tiŋga minap. Ngisikam tuku malanŋa sunŋokanu. Ndin mata wam bada kuga. Taŋgo pino gudommba ndin ta dubimba sinam kinig. ¹⁴ Abo tugu tam tuku malanŋa fudiŋndo. Ndin mata kambim tuku minde bada. Nane ndui ndui ndo ndin ta te-silika dubimba sinam kinig.

Yabri tuan taŋgo tuku pasa

(Lukas 6.43-44; 13.25-27)

¹⁵ Tane yabri tuan taŋgo tuku rironŋkap. Nane sipsip tuku ŋgaro kaika sipsip magenu minet minet ŋga tane tugum prode ta nane age ŋguikok ndo. ¹⁶ Naŋgine wam kile-mayokkade ta mbolŋge katesewamŋgaig. Tane suwar ail mbolŋge apasin alonu kilig e? Ko tane ulem mbolŋge mar alonu kilig? ¹⁷ Taŋamba ndo ail mayenu nu alonu magenu ndo kile-mayokkate. Ail ŋayonu nu alonu ŋaigonu ndo kile-mayokkate. ¹⁸ Ail mayenu alonu ŋaigonu kile-mayokkam kumuŋ kuga. Ko ail ŋayonu alonu magenu kile-mayokkam kumuŋ kuga. ¹⁹ Ail alo mage ndade ta ŋakmba pike lika pa mbolŋge kile-pankade le uge sulude. ²⁰ Yabri tuan taŋgo nane wam kile-mayokkade ta mbolŋge tane katesewamŋgaig.

²¹ Nane ye nyu ta Sunŋo ŋgade mbal ta afu Kuate kulatkate ma mbol kine nda. Ye tuku Mam samba mbolŋge minit nu tuku nzali dubide mbal ndo ma ta mbol kaŋgaig. ²² Ait sunŋo mbolŋge taŋgo sunŋomba ye teŋenmba sayamŋgaig: O Sunŋo, sine ne tuku nyu mbolŋge dir pasa bitekŋga bukla ŋaigonu pitaika maŋau kitek saŋgrinu gudommba ke likigeŋ ŋga sayamŋgaig. ²³ Tanjakuwaig le ye nane kilimok saninŋamŋgit: Ye sinŋa tane gilai. Tane maŋau ŋaigonu kanu mbal tane kua kape ŋgamŋgit.

Wande patinu tuku yaba pasa

(Lukas 6.46-49)

²⁴ Ima nu ye tuku pasa ise mayemba ka kumu-kumute ta nu taŋgo teŋen. Taŋgo ande nu wamdus kuyar mayenu ŋak wande palmbim ŋga ndame sugo mbolŋge makek tugunu ndame patika danŋgina taŋaŋ. ²⁵ Ngumneŋga sawe sunŋo piymba kule sunŋo ndeka bubre saŋgrinu tiŋga wande ta kulisokŋga buruna kande wande sur ndakina. Wande ta makek ndamembi danŋgina tukunu wande saŋgri ŋak minna.

²⁶ Ande nu ye tuku pasa ismba nda dubite ta nu taŋgo teŋen. Taŋgo ande nu wamdus kuyar mayenu kugatok wande palmbim ŋga fulbul mbolŋge ake makek tidinŋina taŋaŋ. ²⁷ Ngumneŋga sawe sunŋo piymba kule sunŋo ndeka bubre saŋgrinu tiŋga wande ta kaduna le surka ndeka fudu ŋayona ŋga nane saninŋina.

²⁸ Yesus nu pasa ta ŋakmba sake deŋpurna le maŋgur sunŋo ta nu tuku wam pagu pasa isaig ta tuku ndek pirerek purkinaig. ²⁹ Nu kusem pasa tugunu bitekŋganu mbalŋge nane tumninginaig taŋamba nu nane tum ndaningina. Nu pasa miro taŋaŋ tumningina.

8

*Yesus nu tanjo ngirnger jak wakeina
(Markus 1.40-45; Lukas 5.12-16)*

¹ Yesus nu tabe kusremba ndekina le tanjo pino gudommba nu dubinaig.
² Tanjamba kinaig le tanjo ande ngirnger jak pro nu tugumnge dagol tidronga nu sana: O Sunjo, ne kumuŋ. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku njarosu wakeiwa ngina le ³ nu ndek wai kuitka nu kiremba sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka ngina. Tanjakina le ngirnger ta gagulka njarosu mayekina le ⁴ Yesus nu sana: Ye ne mbolnge manau kit te afu sa ndaninga. Ne kumba ka nanje njarosu pris tuma. Moses tuku tukul dubimba atrau agan pris tawe le atraukuwa le jakmba ne mayekat ta kila pilwaig ngina.

*Yesus nu kame gabat tuku piro tanjo wakeina
(Lukas 7.1-10)*

⁵ Yesus nu kumba Kaperneum tumbraŋ prona le Rom mbal tuku kame gabat ande nu tugum promba nu sarsarmba sana: ⁶ O Sunjo, ye tuku piro tanjo ande nu tuku njarosu jakmba milmailkina le nu sinamanzer sunjo jak minit ngina.

⁷ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ye kumba wakeiwamngit ngina le ⁸ kame gabat ta nu ndek Yesus peumba sana: O Sunjo, ye mayenu kuga. Ne ye tuku wande mbol pro ndawa. Ne sando ka le ye tuku piro tanjo mayekuwa. ⁹ Ye sugo afu kunnemnge minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye nget ta nu kinit. Ande wika yale nget ta nu ilit. Yinje piro tanjo ande piro si ka nget ta nu kate. Ne sanjri sunjo jak ta ye kila. Sando ka ta kumuŋ ngina.

¹⁰ Yesus nu pasa ta ismba nu pirerek purka mbilka nane nu dubimba kinaig mbal saniŋgina: Ye sinja tane satinamngit. Kasomok tanjo te nu ye tuku sanjri tomba tingate. Sine Israel ngamuknge ye son manau sanjrinu tanjaŋ kanjer ndawet. ¹¹ Ye tane satinget. Kilke tugu jakmba mbolnge kasomok mbal gudommba pro Kuate kulatkate ma sinam kumba ka Abraham Isak Yakob ndoŋ minyoka isukusmba minamngaig. ¹² Israel afu Kuate tuku gageu minam tuku nyu jak minig ta nu nane pitaikuwa le ma njayo ma make sunjo sinam kanjaig. Ma ta mbolnge minamngaig mbal nane malmbi sunjo tumba maketinj tiknja minamngaig ngina.

¹³ Tanjamba saniŋmba nu ndek mbilka kame gabat ta sana: Ne luka kaye. Ne ye wam kam kumuŋ nga idusat ta tanjamba mayok kuwa ngina le ait ta mbolnge ndo nuŋe piro tanjo mayekina.

*Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina
(Markus 1.29-34; Lukas 4.38-41)*

¹⁴ Yesus nu Petrus tuku wande mbol kumba Petrus magma nuŋe ngaro pa tingina le kinye jak minna le kanjermba ¹⁵ nu wainu kirena le ngaro pa tingina ta mukuna. Tanjana le nu tinga Yesus tuku paguna.

¹⁶ Tanjamba furirna le nane gudommba bukla jak mbal mindeka kilmba Yesus tugum prove likinaig le nu bukla mingembi sando kina le nane tanjo kusreka kua kinaig. Nu guaze mbal jakmba wakeikina le magekinaig.
¹⁷ Yesus nu tanjamba kina le Kuate tuku tuan tanjo Aisaia tuku pasa kumuŋgina. Nu teŋenmba sakina.

Nu sine tuku guaze yaika guaze tuku piti kugrakina ngina.

Aisaia 53.4

*Tango afu Yesus dubiwam sakinaig
(Lukas 9.57-62)*

¹⁸ Yesus nu manjur sunjo nu tugumnje manjurkinaig le kanjerka nuje dubinaig mbal saningina: Sine kule kualin sim kab ngina. ¹⁹ Tanjakina le kusem pasa biteknaganu tango ande nu Yesus tugum promba sana: Tum Tango, ne ma njakmba mbol kambim tuku saka ta ye ne ndonj kanjik ngina le ²⁰ Yesus ndek nu sana: Mbo nguikok sar umanj nane te njak ta ye Ndindo Katesek Tango ye mabtam tuku wande kugatok. Ne ye ndonj lika piti ta kurawam kumunj e ngina le ²¹ nuje dubiwanu tango ande ndek Yesus sana: Sunjo, ye ne ndonj minam iduset ta ye luka kumba ka mam kumwa le nguki sulumba ne dubinanjgit ngina. ²² Tanjakina le nu lafumba sana: Mbal afu wamdus kumaknu minig nanenge kumanu mbal ngukuwaig ngina.

*Yesus nu kule le bubre peunikina
(Markus 4.35-41; Lukas 8.22-25)*

²³ Yesus nu waj ande pongina le nuje dubinaig mbal nu ndonj ponginaig. ²⁴ Nane kule kualin mbol mbol kumba minnaig le Yesus nu waj mbolnje kinymba gilaingina. Kinymba gilaingina le bubre sunjo tingina le kule tongel tinga waj sinam kumba minna le ²⁵ nane nu kuanemba sanaig: Sunjo, ne pitik sine tursingja. Sine ngisikam bafuweg nginaig le ²⁶ nu ndek saningina: Ndanjam tane wamdus fulilkade. Tane Kuate nu kumunj kuga nga idusde e nga saningina sulumba nu tinga bubre kule sanike likina le ma betkiremba kule basle mayena.

²⁷ Tanjana le nane wam ta kanjermba piriri njayomba sakinaig: i ... Tango te nu ima suk a. Bubre kule nale mata nu tuku minje dubide nginaig.

*Yesus nu tango bukla njak wakeikina
(Markus 5.1-20; Lukas 8.26-39)*

²⁸ Nane kule kualin sim ka Gadara mbal tuku ma mbolnje ibenj kinaig le tango armba bukla njak nale mindesin patikinaig tuku ma ndame buruk sinam tanje mayok ka Yesus tugum pronai. Nale mara mara ndin ta tukulmba kame-kameka minanu. ²⁹ Nale wi kuenka Yesus sanaig: Kuate tuku Kinjo, ne sine ndonj wamdus tuma kuga. Ne ndanjam kile sine piti sersingam te prote? Ait ta kile nginaig.

³⁰ Ma ta masken suk mbo gudommba sunjarka mine likinaig tukunu ³¹ bukla kame ta nane Yesus sarsarmba kusnanaig: Ne sine tango te mbolnje pitaikumba kande sine kukulsingja le mbo kame si fungul sinam kab nga sanaig le ³² nu pasa lafumba tanawap ngina. Kile bukla njaigonu tango ar ta kusreka mbo fungul sinam kine likinaig le nane njakmba sanjri njak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringja kule kualin butonu sinam kumba ngisike sulunaig.

³³ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinder-pindermba ka tumbran sunjo mbolnje manjau mayok kina ta njakmba kubeu ninginaig sulumba tango ar bukla njak nane tuku wam mata turmba sakinaig. ³⁴ Tanjakinaig le tumbran sunjo ta tuku mbal ndek Yesus sota kanjermba nane nu sarsarmba nane tuku ma ta kusremba kuwa nga sanaig.

9

*Yesus nu tango ngarosul milmailkanu wakeina
(Markus 2.10-12; Lukas 5.17-26)*

¹ Yesus nu waja ponga luka nuje tumbran prona. ² Prona le nane afunje tango ngarosu milmailkanu kinye jak minna le sukunja tumba nu tugum pronaig. Yesus nu nane nu tuku sanjri tomba tinginaig ta katesemba nu tango ngarosu milmailkanu ta sana: Kinjo, ne wamdus bulka piti ndanuwa. Ye ne tuku mbar jakmba sauka gilainget nga sana.

³ Nu tanakina le kusem pasa biteknjanu mbal afu nanjine wamdusmbi sakinaig: Nu Kuate le tanakate e nga idusmba minnaig ta ⁴ Yesus nu nane tuku wamdus katesemba nu nane sanjgina: Ndanjam saka tane ngamunggal sinamnje wamdus najonu tade. ⁵ Ye tane kusnatingamngit. Ame pasa tango te sawam tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainget ko tinga lika kaye nget. ⁶ Ye Ndindo Katesek Tango ye kilke te mbolnje mbar saukam tuku ye sanjri jak. Tane wam ta kila palmbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamngit ngina. Tanjaka nu ngarosu milmailkanu ta sana: Kile ne tinga nzanjnzan kuramba nanje tumbran kaye ngina le ⁷ nu tinga lika kumba nuje tumbran kina.

⁸ Tanjana le manjur sunjo tange minnaig nane wam ta kanjernaig sulumba nane kuru-kuruka Kuatenje sanjri sunjo kilke mbolok tango tuwit nga Kuate tuku nyu te-dunjinaig.

*Yesus nu Mateus wikina
(Markus 2.13-17; Lukas 5.27-32)*

⁹ Kile Yesus nu tinga kumba ka takis kilanu wande mbolnje tango ande nyunu Mateus nu piroka minna le nu kanjermba sana: Ne ilmba ye dubiya ngina le nu ndek tinga nu dubimba kina.

¹⁰ Yesus nu nuje dubinaig mbal ndon wandeknje isukusmba minnaig le takis kilanu mbal afu mbar jak nane gudommba pro nane ndon minyok minnaig le ¹¹ Farisi mbal nane manjau ta kanjermba Yesus dubinaig mbal sanjginaig: Ndanjam saka tanjine Tum Tango nu takis kilanu mbal wam najonu kade mbal ndon isukusit nginaig.

¹² Tanakinaig le Yesus nu pasa ta ismba lafumba sanjgina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze jak mbal ndo nu tugum kinig.

¹³ Nane afu sine magenu ngade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye nane une jak mbal wika wakeikam tuku prowen. Kuate tuku pasa tuan tango andenje kuyarna ta tenjemba sakate: Tane ye tuku nga aganjmor kilmba atraukade ta ye sunjomba idus ndawet. Tane tango sinaninjmba nzaliningam tuku ye sunjomba iduset ngate. Tane pasa ta kila pile mayewap ngina.

*Nyamagan pinkam tuku pasa
(Markus 2.18-22; Lukas 5.33-39)*

¹⁴ Mara ande Yohanus kule pisne dubinaig mbal pro Yesus kusnanaig: Sine Yohanus dubiweg mbal Farisi mbal turmba sine ait afu Kuate tuku nga nyamagan pinkeg. Ndanjam nanje dubinade mbal manjau ta ke ndakade nginaig le ¹⁵ Yesus nu nane sanjgina: Tango ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnje nu nuje mbal ndon minit tukunu nane piti jak minam kumun kuga. Ait ande prowa le afunje pro tango ta nane ngamuknje tuwaig le nane wamdus piti ningawa le nyamagan pinka minamngaig. ¹⁶ Ande nu tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanjawa ta kumin kitek tange urfunu didikuwa le lato fetkamngat. ¹⁷ Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ngaro urfunu sinamnje tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka aganjmor ngaro urfunu fetkuwa le grep kule kutuka ndeke suluwamngat. Aganjmor ngaro ta mata najonjamngat. Nane grep kule kitek

tumba aganmor ngaro kitek sinamnge tolde. Tanjade le grep kule aganmor ngaro turmba mage minamngaik ngina.

*Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina
(Markus 5.21-43; Lukas 8.40-56)*

¹⁸ Yesus nu tanjamba pasata minna le tanjo sunjo ande pro nu tugum tanje dagol tidronja sana: Ye tuku kulim kile ndo kumat. Ne kumba nanje waimbi ngarosu kirewa le abonguwa nga sana. ¹⁹ Tanjaka sana le nu ndek tinja nuje dubiwanu tanjo ndonj tanjo ta dubimba kinaig.

²⁰ Nane kumba minnaig le kile pino ande nu yar 12 mara mindek tambun guaze njak minna ta nu pro Yesus ngumnemnge nu tuku tawi nzalenu kirena.

²¹ Nu tejenmba idusna: Ye nu tuku tawi ndo kirewi ta ye mayekamngit nga idusna. ²² Tanjamba idusmba nu tawi kirena le Yesus ndek mbilka pino ta kanjgermba sana: Kulim, ne wamdus bulka piti ndanuwa. Ne ye tuku sanjri tomba tinjgate tukunu ne mayekat ngina. Tanjakina le ait ta mbolnje ndo nu mayekina.

²³ Kile Yesus nu tanjo sunjo ta tuku wande tugum pronas. Nu pro tanje nane gudommmba malmbi wikaraumba tabu tabu fitke likinaig le saningina:

²⁴ Tane kua ka sili-siliwap. Kulim te kume ndakat. Nu kinymba minit ngina le nane ndek nu talamba nzumilnaig. ²⁵ Tanjanaig le Yesus nu nane njakmba mayok kuwaig nga pitaika nu wande sinam kumba ka mindesinj tuku wai biyna le nu tingina. ²⁶ Tanjana le pasa ta sunjoka ma ta tuku tumbran njakmba kumungina.

Yesus nu tanjo armba am tukulok wakeikina

²⁷ Yesus nu ma ta kusremba kina le tanjo armba am tukulok nu ngumnem dubimba wi kuenja sakinaik: Sunjo, ne David tuku mbuj. Ne sile sinasikmba tursika o nga wika minnaik le ²⁸ Yesus nu kumba wande ponjina le nale nu dubimba nu tugum pronas. Tanjanaik le nu nale kusnanikina: Ye tale tuku am wakeikam kumunj nga idusik e ngina le nale sakinaik: Sunjo, ne kumunj nginaik. ²⁹ Tanjakinaik le nu ndek nale tuku am kigreka sanikina: Tale ye tuku sanjri tomba tinjade tukunu wam ta mayok kuwa ngina le ³⁰ nale tuku am magekinaik.

Kile Yesus nu sanjrimba nale sanikina: Ye tale mbolnje wam kit ta afu sa ndaningap ngina. ³¹ Tanjamba peunikina ta nale kinaik ka nu tuku nyu saka saka kinaik le ma ta njakmba kumungina.

Yesus nu tanjo ande minje tukulok wakeina

³² Yesus nane ma ta kusrewam bafunaig le afunge tanjo ande buklanje minje tukulna ta tumba Yesus tugum pronas. ³³ Pronaig le nu bukla pitaina le tanjo ta ndek pasatina le tanjo pino kanjgermba pirerek purka sakinaig: Yoi. Sine Israel ngamuknje manau tejen mayok kinit le nda kanjgerg tuku nginaig.

³⁴ Tanjakinaig le Farisi mbal ndek sakinaig: Nu bukla kame tuku gabat tugumnge sanjri tate sulumba bukla pitaike likate nginaig.

Yesus nu tanjo pino njakmba sinaningina

³⁵ Yesus nu tumbran fonjon tumbran sugo sugo njakmba mbolnje lika nane tuku kusem wande mbolnje Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta tuku pasa mayenu kuklimba sanjmba nane tuku guaze tugu yeki yeki wakeike likina. ³⁶ Tanjamba nu manjur sugo gudommmba kanjgerka nane sipsip kulat tanjo kugatok tanaj wamdus fulilka nanjine mironj ngaro turkam

kumuŋ kuga ŋga saka nu nane sinanu ³⁷ nuŋe dubiwanu taŋgo saniŋgina: Piro mbolŋge nyamagan alonu gudommba minig ta kilam tuku piro taŋgo denkate. ³⁸ Tane piro miro taŋgo yabanap le nu piro taŋgo afu kukulniŋguwa le nane nu tuku nyamagan alonu kilwaig ŋgina.

10

*Yesus nu aposel 12 madiniŋgina
(Markus 3.13-19; Lukas 6.12-16)*

¹ Kile Yesus nu nuŋe dubiwanu taŋgo 12 ta wika kile-maŋgurka nane mata bukla ŋaigonu pitaika guaze tugu yimyam ŋakmba wakeikam tuku sanŋri niŋgina.

² Aposel 12 ta nane tuku nyu nanŋine teŋenmba. Ande Simon nyunu ande Petrus ŋgade. Ande maib nuŋe Andreus. Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kiŋo nuŋe. Ande Yohanus nu Yakobus maib nuŋe. ³ Nane afu Filipus, Bartolomeus, Tomas. Ande Mateus nu takis kilanu taŋgo. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kiŋo nuŋe. Ande Tadeus. ⁴ Ande Simon mape nyu ande Selot. Ande Yudas Iskariotnu ŋgumneŋga nu Yesus tuku kupet mayok kina.

*Yesus nu aposel 12 piro niŋgina
(Markus 6.7-13; Lukas 9.1-6)*

⁵ Yesus nu nane 12 ta kukulniŋgam bafumba saniŋgina: Tane kasomok mbal tuku ma ande ko Samaria mbal tuku tumbran ande mbol kine ndakap. ⁶ Tane ka Israel mbal nane sipsip ŋgisikanu taŋaŋ minig nane tugum kape. ⁷ Tane kumba Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku ait buk patukate ŋga saniŋmba likap. ⁸ Tane guaze mbal wakeika kumanu mbal kile-tidiŋga ŋgirŋer ŋak mbal mage serniŋmba guwa ŋaigonu pitaikap. Sanŋri ta piya kugatok ake tiŋget tukunu sanŋri tamba pirokap sulumba piya wi ndakap.

⁹ Tane kambim ŋga taŋgine ndametij ¹⁰ pale fat kupe ŋgaro ndumndum ta ŋakmba kusrekap. Tane tawi tiŋganu ta ndo ŋak kape. Tane piro taŋgo tukunu tane nane afu tugumŋge agan ndende kilam kumuŋ.

¹¹ Tane tumbran ande mbol promba taŋgo mayenu ande tane kulatkam tuku sota kaŋgermba nu ndoŋ minmba piroka ka kambim ŋga nu kusremba kape. ¹² Tane wande ande poŋga wande tuku mbal ŋgamuŋgal mukuk ŋak minam tuku saniŋgap. ¹³ Nane mbal magenu ndeta tane pasa saniŋgig taŋamba nane ŋgamuŋgal mukuk ŋak minwaig. Kuga ta pasa ta luka taŋgine tugum prowa. ¹⁴ Mbal afu tane kilam mbulmba ko tane pasa kukliwap le isam mbulwaig kande wande ko tumbran ta kusrewam bafumba nane katesemba rironkuwaig ŋga nane am mbolŋge tuptup kupe mbolŋge denganu minig ta paurngap. ¹⁵ Ye siŋka satingamŋgit. Ait sunŋo mbolŋge tumbran tane pitaikate ta nu tumbran ŋaigonu Sodom le Gomora tuku pa limba sunŋo pasa ŋak tamŋgat.

*Yesus tuku mbal nane piti kaŋgerkamŋgaig
(Markus 13.9-13; Lukas 12.11-12; 21.12-17)*

¹⁶ Tane isap. Ye tane kukultinŋi le kumba sipsip taŋaŋ ŋganu age ŋguikok ŋgamukŋge minamŋgaig. Ta tuku tane kurau mayemba gami taŋaŋ wamdu bafuk minap. ¹⁷ Tane rironkap. Afunŋe tane kilmba pasa mbolŋge kile-tidiŋga nanŋine kusem wandekŋge tane pani faramŋgaig. ¹⁸ Afunŋe tane didika kilmba ka gabat kame nyu sugo ŋak mbal tugumŋge kile-tidiŋguwaig le tane ye tuku ŋga pasa mayenu saniŋgap le gabat mbal kasomok mbal turmba

ye tuku nyu isamŋgaig. ¹⁹ Nane tanjamba tane kilmba gabat sugo tuku wai mbolŋge patikuwaig ta tane wamdus fulilka ndanjamba sakube o ŋga wamdus te-sulu ndawap. Pasa te-tiwam ait mbolŋge tane tuku wamdus sinamŋge pasa mayok kanŋat. ²⁰ Tanŋine wamdusmbi kuga. Mam Kuate tuku Guwanŋge wamdus tinŋuwa le tane sakamŋgaig.

²¹ Ait ta mbolŋge ande nu nuŋe tira nuŋe kumam tuku ŋgueu mbal tuku wai mbolŋge palmbimŋgat. Mam nu nuŋe kiŋo mbolŋge tanjawamŋgat. Kiŋo kame nane ina mam kat nanŋine kasurniŋmba kumwaig ŋga pasa mbolŋge patikamŋgaig. ²² Tane yiŋe mbal tukunu nane ŋakmba tane kasurtingamŋgaig. Ande nu sanŋri tinŋa dirnanga minwa ta Kuatenŋge nu tuku muskil te-tiwe tambimŋgat. ²³ Tumbran ande mbolŋge nane tane kilmba piti sertinŋuwaig ndeta tane kua ka tumbran ande mbol kape. Ye sinŋka satinŋamŋgit. Tane tanjamba Israel mbal tuku tumbran afu mbol kine ndakap le ye Ndindo Katesek Tanŋo prowamŋgit.

²⁴ Skul kiŋo nu nuŋe tisa li ndate. Piro tanŋo nu nuŋe suŋgo li ndate. ²⁵ Kiŋo ande nu nuŋe tisa suk ko piro tanŋo ande nuŋe suŋgo suk mayok kuwa ta kumuŋ. Ye tane tuku Suŋgo ta nane ye bukla ŋaigonu tuku gabat Belsebul ŋgade. Ta tuku nane tane mata nyu sugo ŋaigonu tanjan satinŋamŋgaig.

*Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube
(Lukas 12.4-7)*

²⁶ Nane tane kilmba ŋaigo siglikade mbal tuku kuru kuru ndakap. Wam kame kile tanŋo am mbolŋge mine ndakade ta kilimok mayok kanŋaig. Wam afu kuirok minig ta ŋakmba kila patikamŋgaig. ²⁷ Ye kuirka tane pasa satinŋet te tane pasa ta tumba manŋur sinamŋge saninŋap. Tane kile yabu pasa isig ta ŋakmba isam tuku kuenŋka saninŋap. ²⁸ Nane tane tuku ŋgarosu bale faram sakade mbal tuku kuru kuru ndakap. Nane kanu balewam kumuŋ kuga. Kuate nu tane tuku ŋgarosu kanu turmba ma ŋayo mbolŋge pankam kumuŋ tukunu tane nu tuku ndo kuru-kurukap.

²⁹ Tanŋo nu sulik sulik armba maket mbolŋge patika ndametinj fudinŋdo ndo tate ta sulik sulik ŋakmba sinŋine Mam nu idusniŋmba nu wokate le ndo ande kumit. ³⁰ Nu tane tuku gabat waŋe giganmba ta mata nu kila minit. ³¹ Ta tuku tane wam ande tuku kuru kuru ndakap. Kuate am mbolŋge tane sulik sulik gudommba liniŋmba mbolŋge minig.

*Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku
(Lukas 12.8-10)*

³² Ande nu tanŋo ŋgamukŋge ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye mata yiŋe Mam samba mbolŋge minit nu am mbolŋge tanŋo ta tuku nyu te-mayokamŋgit. ³³ Ande nu tanŋo ŋgamukŋge ye tuku nyu yabukate ta ye mata yiŋe Mam samba mbolŋge minit nu am mbolŋge nu tuku nyu yabukamŋgit.

*Tanŋo Yesus mbolŋge purkade
(Lukas 12.51-53; 14.25-27)*

³⁴ Tane ye wamdus ulendi manjau kilke mbol mbal ŋgamukŋge palmbim tuku prowen ŋga idus ndawap. Ye kame bagi tumba nane tetkam tuku prowen. ³⁵ Kiŋo nu mam nuŋe ndoŋ ko kulim nu ina nuŋe ndoŋ ko pino nu nuŋe rukan nuŋe ndoŋ nane tanjamba munŋu purkam tuku ye prowen. ³⁶ Tanŋo tuku wande tuma mbal nu tuku ŋgueu mbal mayok kanŋaig.

³⁷ Ande nu ina mam ko kiŋo kat nuŋe tuku suŋgomba kume purmba ye tuku suŋgomba kume pur ndate ta nu ye tuku nyu ŋak minit ta nu denkate. ³⁸ Tanŋo

ande nu ye tuku nga idusmba nu nuŋe mironŋ nuŋe ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye tuku nyu ŋak minit ta nu denkate. ³⁹ Ande nu nuŋe abo mine mayewam tuku suŋgomba idusmba kurau mayete ta nu ŋgisikamŋgat. Ande nu ye tuku nga nuŋe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu siŋka nuŋe abo ta tumba ŋak minamŋgat.

*Yesus nu lafu mayenu kilam tuku sakina
(Markus 9.36-41)*

⁴⁰ Ande nu tane auktiŋmba wakeikate ta nu ye mbolŋge mata taŋate. Ye mbol taŋate ta Mam nu ye kukulyina nu mbol mata taŋate. ⁴¹ Ande nu Kuate tuku tuan taŋgo minit le andeŋge nu aukmba wakeite ta nu tuan taŋgo ndoŋ lafu mayenu tamŋgat. Taŋgo ande nu taŋgo tiŋreknu minit le andeŋge nu aukmba wakeite ta nu taŋgo tiŋreknu ndoŋ lafu mayenu tamŋgat. ⁴² Ye siŋka satinŋamŋgit. Ande nu nyu kugatok minmba ye dubiyanu taŋgo taŋaŋ minit le andeŋge nu kule tidonu ndo tuwit ta Kuate nu wam ta mata lafunu tambimŋgat nga saninŋina.

11

¹ Yesus nu nuŋe dubinaig taŋgo 12 wam pagu pasa niŋge denŋpurmba nu tiŋga ma ta tuku tumbraŋ afu mbol pasa kuklimba wam pagukam kina.

*Yohanus nu taŋgo armba kukulnikina le Yesus tugum kinaik
(Lukas 7.18-35)*

² Yohanus nu muli wandek sinamŋge minmba Kristus nu wam afu ke likina ta ismba nu tuku pasa pilna le nuŋe dubiwanu taŋgo armba ka Yesus kusnanaik: ³ Ande nu prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairŋgube ŋginaik le ⁴ nu pasa lafumba sanikina: Ye wam ke liket te takile ammbi kaŋgerka kilbambi isik ta luka kumba ŋakmba Yohanus kubeu tape. ⁵ Kile am tukulok mbal mambilde. Kupe ŋaigoŋgade mbal likade. Ngirŋger ŋak mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta aboŋga tiŋgade. Sanzal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. ⁶ Ande nu ye tuku nga wamduw tero ndakate ta nu gare-gareka minit. Tale taŋamba ka Yohanus sawap ŋgina.

⁷ Nale luka kinaik le Yesus nu ndek maŋgur suŋgo ta Yohanus tuku saninŋina: Tane ame agaŋ kaŋgeram tuku ma baknu mbol kinaig? Bubreŋge ulem waŋe ande mbilmbilwa le tane kaŋgeram kinaig e? ⁸ Ko tane taŋgo ande tawi mayenu tiŋganu kaŋgeram kinaig e? Nane tawi magenu tiŋganu mbal wande sugo sinamŋge nyu ŋak minig tuku. ⁹ Tane ndaŋam tuku ma baknu mbol kinaig? Tane tuan taŋgo ande kaŋgeram kinaig e? Yohanus nu tuan taŋgo ta ye tane kila satinŋamŋgit. Nu tuan taŋgo ndo kuga. Nu tuan taŋgo ŋakmba liniŋmba mbolŋge minit. ¹⁰ Kuyar pasa ande nu tuku teŋenmba sakate. Ne isa. Ye taŋgo ande kukuli le nu amboŋga prowa sulumba ne tuku ndin wakeiyamŋgat ŋgate.

Malakai 3.1

¹¹ Ye siŋka satinŋamŋgit. Taŋgo ŋakmba Yohanus kule pisneŋge liniŋmba mbolŋge minit ta Kuate tuku gageu mayok kinig mbal ŋakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata. ¹²⁻¹³ Moses tuku tukul tuan taŋgo kame nane Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku dir pasa ndo saka ka Yohanus mbolŋge dikŋginaig. Yohanus tuku ait mbolŋge tugu pilmba taŋgo pino gudommba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku sanŋri tiŋga muŋgu signa-signaŋga mburerika kile minig. ¹⁴ Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam ta pro ndawa

le Elia nu ambonḡa prowam tuku kuyar pasa* sakate ta Yohanus tuku sakate. Tane pasa te ismba son ḡgade e? ¹⁵ Tane kilba ḡak ndeta pasa te isap.

¹⁶ Tane ait te mbolḡe minig mbal tane tuku manḡau ta ame wam tanḡan ḡga saki. Tane kiḡo kame maket mbolḡe minyoka munḡu wiwikade tanḡan. Nane tenḡemba munḡu wiwikade: ¹⁷ Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine manḡ malmbikeḡ ta tane ndek malmbiketket ḡga lok mine ndakade ḡgade.

¹⁸ Ata. Yohanus nu prona sulumba nyamaganḡ ko grep kule nye ndaka minna le nu bukla ḡayonu ḡak ḡga saka nu mbulnaig. ¹⁹ Ye Katesek Tanḡo ye pro nyamaganḡ le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamaganḡ grep kule nyam tuku piririte tanḡo. Nu takis kilanu mbal une ḡak mbal ndonḡ gulab mayete ḡga tane ye mata mbulig. Ata. Wamduḡ kuyar mayete tanḡo wam ke likate ta mbolḡe nu tinḡreknu kilimok mayok kinit ḡga sanḡina.

*Tumbranḡ afu nane Yesus ḡgumnaig
(Lukas 10.13-15)*

²⁰ Tumbranḡ afu Yesus nu buk nane ḡgamukḡe wam kitek sanḡrinu ke likina ta nane ḡgamunḡal biye mbil ndanaig tukunu kile nu nane kilmba sanḡḡe likina: ²¹ Korasin tumbranḡ le Betsaida tumbranḡ ose. Ye wam kitek sanḡrinu tale ḡgamukḡe ke liken ta ande nu wam ndui ta Tirus le Sidon ḡgamukḡe ke likina kande nane dal ndaka nanḡine mbar tuku ḡgamunḡal biye mbilmba nane tawi urfunu tinḡmba kuke tugu pismba tanḡanaig kande. ²² Ye sinḡa satinḡamḡḡit. Ait sunḡo mbolḡe tale Korasin le Betsaida tumbranḡ tale Sidon le Tirus tuku pa limba tale sunḡo pasa ḡak tamḡgaik.

²³ Kaperneum tumbranḡ ne nyu sunḡo ḡak minmba ne samba mbol kambim tuku ḡga iduste e? Kuateḡe ne tumba bukḡḡuwa le ne kumanu mbal tuku tumbranḡ kanḡat. Ye wam kitek sanḡrinu tane ḡgamukḡe ke liken ta ande nu wam ndui ta Sodom tumbranḡ ḡgamukḡe ke likina kande nane ḡgamunḡal biye mbilmba kile minig kande. ²⁴ Ye tane satinḡamḡḡit. Ait sunḡo mbolḡe tane Kaperneum mbal Sodom tuku pa ta limba tane sunḡo pasa ḡak tamḡgaig.

*Sine ka Yesus tugumḡe mabtube
(Lukas 10.21-22)*

²⁵ Ait ta mbolḡe ndo Yesus nu sakina: O Mam, ne samba kilke tuku Sunḡo. Ye ne tuku nyu te-dunḡet. Afu kila sugo wamduḡ kuyar ḡak ne nanḡe wam kame tum ndanḡḡit. Kiḡo kame tanḡan minig mbal ne nane ndo tumḡḡit. ²⁶ O Mam, ne nanḡe nzali dubimba ne tanḡate ḡgina.

²⁷ Kile Yesus nu nane sanḡḡina: Mam nu wam ḡakmba ye wai mbolḡe patikina. Ande nu Kuate tuku Kiḡo kila mine ndakate. Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kiḡo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig ḡga nu tumḡḡet ta nane mata nu kila minig. ²⁸ Tane piro karenḡa aḡan pitinu kuramba poska minig mbal tane ye tugum te yalpe le yeḡḡe muskil kile-tidinḡe tinḡi. ²⁹ Ye wamduḡ bafuk ḡak minmba ḡgan mukuk minet tukunu tane ye tuku pasa kumnemḡe minap le tane tumḡḡi le tane mabtap. ³⁰ Ye tuku minḡe pasa ta piti kuga. Ye tane mbolḡe aḡanḡ pilet ta buloknu ndo ḡga sanḡina.

* **11:14:** Tuan tanḡo Malakai nu pasa ta kuyarna (Malakai 4.5)

12

*Kusem ait mbolŋge maŋau kam tuku pasa
(Markus 2.23-28; Lukas 6.1-5)*

¹ Kusem ait ande mbolŋge Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuŋe dubinaig mbal gubaningina le nane wit alonu supika nyam nyam kinaig le ² Farisi mbal afuŋge nane kaŋgerka nane Yesus sanaig: Ai si. Naŋe dubinade mbal sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolŋge nane nyamagan kilig ŋa sanaig.

³ Tanakinaig le nu ndek nane saningina: David nuŋe mbal ndoŋ nane guba ŋaigoningina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate am mbolŋge patikinaig ta afu kilmba pro nuŋe mbal ndoŋ nyinaig. Bret ta tanŋo nane nye ndakade tuku. Pris mbalŋge ndo nyade tuku. ⁵ Pris mbal mata nane kusem ait mindek kusem wande suŋgo sinamŋge pirokade ta nane mbar ndade. Moses nu nane tanjamba kam kumuŋ ŋa kuyarna ta tane kila. ⁶ Tane isap. Ande nu kile tane ŋgamukŋge minit ta nu kusem wande suŋgo ta limba nu mbolŋge minit. ⁷ Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate. Tane ye tuku ŋa aganmor kilmba atraukade ta ye suŋgomba idus ndawet. Tane tanŋo sinaniŋmba nzaliniŋgam tuku ye suŋgomba iduset ŋgate. Tane kuyar pasa ta tugunu katesede kande tane ye dubiyanu mbal te pasa mbolŋge pati ndakade kande. ⁸ Ye Ndindo Katesek Tanŋo ye kusem ait tuku gabat minet ŋgina.

*Yesus nu tanŋo wai pagriniŋanu ta wakeina
(Markus 3.1-6; Lukas 6.6-11)*

⁹ Yesus nu tanjamba tiŋga kumba nane tuku kusem wandek sinam kina. ¹⁰ Sinam tanŋe tanŋo ande wai kummba pagriniŋanu ŋak minna le Farisi mbal nane Yesus tumba pasa mbolŋge palmbim saka nu kusnanaig: Sine siŋgine tukul maŋau dubimba kusem ait mbolŋge guaze tanŋo ande wakeiwam kumuŋ e ŋa kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Tane tuku ande nu sipsip ndindo ŋak minit le kusem mbolŋge nu bariŋga burok sinam ndekate ta nu kusem ŋa idusmba tam tuku piro ndakate e? ¹² Ata. Tanŋo nu siŋka sipsip lite. Ne kusem ait mbolŋge ande turte ta ne tukul luka ndate ŋa saningina.

¹³ Tanakina sulumba kile nu ndek tanŋo ta sana: Ne wai kuitka ŋgina le nu wai kuitka wai mayekina. Nuŋe wai inum tanjaj mayok kina. ¹⁴ Tanjana le Farisi mbal nane mayok ka Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Aisaia tuku dir pasa kumuŋgina

¹⁵ Yesus nu Farisi mbal tuku wamdu ta katesemba nu ma ta kusremba ma ande mbol kina le tanŋo pino gudommba nu dubinaig. Nu nane tuku guaze wakeike likina sulumba ¹⁶ nu nane mbolŋge maŋau ke likina ta afu sa ndaniŋguwaig ŋa miŋge pipiniŋgina. ¹⁷ Nu tanjana ta tuan tanŋo Aisaia tuku kuyar pasa ande kumuŋgina. Nu teŋenmba Kuate tuku miŋge kuyarna.

¹⁸ Tane isap. Tanŋo te nu ye tuku piro tanŋo. Ye nu madiwen.

Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare toret.

Ye yiŋe Guwa nu tuwi le nu ye tuku maŋau tiŋreknu kasomok mbal ŋakmba saniŋgamŋgat.

¹⁹ Nu afu ndoŋ kualeyau ndaka miŋge fetke nda.

Nu ndinmba siŋsiŋ likuwa le ande nu tuku pasa ise nda.

²⁰ Ande nu ulem tanjaj isunu baklelkanu minwa le nu ŋgurma bukŋge nda.

Ko ande nu bulu tanja kupam bafumba fudinmba bulunnga minwa le nu fuwe nda.

Nu tanjamba minmba ma ma nu wam njakmba kile-ibenjka manau tinjeknu ndo te-mayokamngat.

²¹ Kasomok mbal njakmba nu sine muskil kile-tidinge singuwa nga nu tairnga minamngai. *Aisaia 42.1-4*

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma nginaig

(Markus 3.20-30; Lukas 11.14-23)

²² Tanjo ande buklanje nu tuku am minje tukulnikina ta nane mindemba Yesus tugum pronai le nu tanjo ta wakeina le nu mambilmba pasatina.

²³ Tanjana le tanjo pino njakmba pirerek purka ndek sakinaig: i ... Tanjo te David tuku mbun e nga saka minnaig le ²⁴ Farisi mbal nane pasa ta ismba ndek sakinaig: A ... bukla kame tuku gabat Belsebulnge nu sanjri ta tuwit le nu bukla pitaikate likate nginaig.

²⁵ Kile Yesus nu nane tuku wamdus ta katesemba saningina: Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane kugawamngai. Tumbran mbal ko wande tuma mbal nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane sanjri njak minam kumu kuga.

²⁶ Tanjamba ndo Satan nu nuje mbal afu pitaikate kande nane pur yimyamka nanjine nanjine kame bumba Satan nu sanjri njak mine ndakate kande. ²⁷ Tane ye Belsebul tuku sanjrimbi bukla pitaikanu sakade e? Tanjine mbal afu bukla pitaikate ta nane mata Belsebul tuku sanjrimbi tanjade e? Nane kusnani ngap le nane tuku pasa lafunu tamba tanjine pasa ta pilewaig.

²⁸ Ye Kuate tuku Guwa tuku sanjrimbi bukla pitaiket ta Kuate nu nuje gageu kulatkate wam tane ngamuknge buk prote. ²⁹ Tanjo sanjrinu ande nuje wande kulatkate ta ande pro nu tuku agan ndende kuayaram kumu kuga. Nu tanjo sanjrinu ta ndaleka te-ibenjwa sulumba ndo agan ndende ta kilam kumu.

³⁰ Ande nu ye tuku tanjo mine ndakate ta nu ye tuku ngeu tanjo. Ande nu ye tur ndayumba ake minit ta nu ye tuku piro njayo silit. ³¹ Tane isap. Tanjo tuku une manau tumail panningig manau ta Kuate nu njakmba sauka gilaingate tuku. Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta gilainge nda.

³² Ande nu ye Ndindo Katesek Tanjo tala pasa sayate ta Kuate nu mbar ta sauka gilaingate tuku. Ande nu Tukul Guwa tala pasa tuwit ta Kuate nu ait te mbolnge ngumnenja mata mbar ta sauka gilainge nda.

³³ Ail alonu magenu kanjerka ail ta njayonu nga sa ndakap. Ko ail alonu njayonu kanjerka ail ta mayenu nga sa ndakap. Sine ail alonu kanjerka ail ta tuku tugu kateseweg. ³⁴ Ngamungal sinamnge wamdus minig ta minje mbolnge kilimok alonu mayok kinig. Tane mben njayonu tuku fat. Tane tanjo njayonu tukunu tane pasa mayenu inum te-mayokam kumu kuga. ³⁵ Tanjo mayenu nu nuje ngamungal mayenu minit sulumba nu ndek wam magenu ndo ke likate. Tanjo njayonu nu nuje ngamungal njayonu minit sulumba nu ndek wam njayonu ndo ke likate.

³⁶ Tane isap. Tanjo fare ake wamdusmbi sakade ta pileningam tuku ait mbolnge nane nanjine pasa ta njakmba Kuate am mbolnge kile-mayokkamngai. ³⁷ Ne pasa sake likate ta mbolnge Kuate nu ne pilenga lafunu tanmbimngat nga saningina.

*Nane wam kitek sanjgrinu kanjeram sakinaig
(Mateus 16.1-4; Markus 8.11-13; Lukas 11.29-32)*

³⁸ Kile kusem pasa biteknaganu mbal nane Farisi ndon Yesus sanaig: Tum Tanjo, ne manjau kitek sanjgrinu ande te-mayoka le sine kanjerbe nginaig le ³⁹ nu ndek nane saningina: Tane sinja mbal najgonu Kuate ngummede tuku. Tane ye tuku sanjgri kanjeram idusde ta ye tane tumtinge nda. Wam sanjgrinu ande tuan tanjo Yona mbolnge prona ta ndo tumtingamngit. ⁴⁰ Yona nu kualegan sunjo tuku fungul sinamnge mara kenmba minna. Tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo ye kilke sinamnge mara kenmba minamngit. ⁴¹ Yona nu man mayok ka Nineve mbal rironj pasa saningina le nane ndek ngamungal biye mbilnaig. Ande tenge minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaide. Ta tuku ait sunjo mbolnge tane ait te mbolnge minig mbal Nineve mbal ndon tingap le Nineve mbal tuku manjau mayenunge tane tuku manjau najyonu te-mayokamngat.

⁴² O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamdus kuyar mayenu isam tuku ndin kuen najyo dubimba nu tugum kina. Ande tenge minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait sunjo mbolnge tane ait te mbolnge minig mbal pino ta ndon tingap le nu tuku manjau mayenunge tane tuku manjau najyonu te-mayokamngat.

⁴³ Andenje guwa najyonu tanjo ande mbolnge pitaite le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakate: ⁴⁴ Yije buk minen tuku wande mbol man luka ka ngate. Nu pro nane buk firfir gurenmba aganj ndende najkmba kile-tidinga patikinaig le wande ta ngaskolnu minit le kanjerte. ⁴⁵ Nu kanjermba sanjgri tinga minam tuku ta nu kumuñ kuga le nu kumba ka nuñe kuasmbi ⁷ nane nu tuku manjau liwanu ta kilmba luka pro wande ta mbolnge minig. Tanjade le tanjo ta tuku mine manjau ambokok limba kile najyonu sunjokanu sinamnge minit. Wam ndui ta ndo tane manjau najgonu kade mbal tane mbolnge prowamngat nga saningina.

*Yesus ina mambo kat nuñe pronaig
(Markus 3.31-35; Lukas 8.19-21)*

⁴⁶ Yesus nu tanjamba pasata minna le ina nuñe mambo kat nuñe pro mayok tanje nu tuku pasa pilnaig le ⁴⁷ ande nu Yesus sana: Ina nanje mambo kat nanje pro kilimnge minmba ne kusnangade ngina. ⁴⁸ Tanjakina le nu tanjo ta sana: Ne yije ina yije mambo kame tuku sayate e ngina sulumba ⁴⁹ wai tok nuñe dubinaig kuasmbi denñimmba sakina: Mbal te yije ina yije mambo kame tanjan minig. ⁵⁰ Yije Mam nu samba mbolnge minit ima nu nu tuku nzali dubite ta nu yije maib kulim ina tanjan minit ngina.

13

*Aganj tumu tuku yaba pasa
(Markus 4.1-9; Lukas 8.4-8)*

¹ Yesus nu ki ndui ta mbolnge wande kusremba kina ka kule kualinj piyal tanje minyok minna le ² manjur sugo nu te-ngamumba manjurkinaig le nu ndek waj ande ponga ta mbolnge minyoka pasa niñmba minna le nane piyal tanje tinga pasa isnaig. ³ Nu yaba pasambi wam gudommmba saningina sulumba sakina:

Tanjo ande nu aganj tumunu bareñningam piro mbol kina. ⁴ Kina ka bareñningina ta tinñu afu ndinngge ndeke likinaig ta sar umanngge pro nye sulunaig. ⁵ Tinñu afu kilke ndame naj ma mbolnge ndeke likinaig ta kilke

fudinndo tukunu pitik ndo manje pronaig. ⁶ Pronaig ta ki sunjo promba pasokina le sumbailnu sinam nzi kine ndakinaig tukunu karenja kume sulunaig. ⁷ Tinu afu ma anja njaigonu sinamnje ndeke likinaig ta anjanje tinja songinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tinu afu kilke mayenu mbolnje ndeke likinaig ta ndo alo magenaig. Tugunu mindek mbolnje afu alonu 100 afu 60 afu 30 tanamba tanamba alonaig. ⁹ Tane kilba njak ndeta pasa te isap nja saninjina.

Yesus nu yaba pasambi ndo saninjina
(Markus 4.10-12; Lukas 8.9-10)

¹⁰ Kile nuje dubinaig mbal Yesus tugum promba nu kusnanaig: Ne ndanam yaba pasambi ndo nane saninjit nja kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saninjina: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam afu kurok minig ta tane kila palmbim tuku ye tane maditingen. Nane afu wam ta kila pilwaig nja madi ndaningen. ¹² Ande nu wam afu njak minit ta Kuatenje nu man lato tuwit le nu sunjomba njak minit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuatenje nuje wam fudinndo ta yaite. ¹³ Ye yaba pasambi ndo pasa saninjet ta tugunu terjenmba. Nane wam afu kanjerka alonu kanjer ndakade. Nane isig sulumba ise ti ndamba tugunu katese ndade. ¹⁴ Tuan tango Aisaia nu dir pasa kuyarna ta nane sinja kumude. Nu Kuate tuku minje terjenmba kuyarna.

Tane pasa isamnjaig ta tugunu katesewe nda.

Tane wam afu kanjerkamnjaig ta alonu kanjer tiwe nda.

¹⁵ Mbal te nane tuku ngamunggal tukulok.

Nane kilba tukulningig. Nane am tukulok minig.

Kuga ta nane ammbi alonu kanjermba kilbambi tugunu ismba wamdus puluninguwa le ngamunggal biye mbilmba ye tugum prowaig le
Aisaia 6.9-10

Aisaia nu tanamba kuyarna.

¹⁶ Tane Kuatenje make patikate le tane wam magenu kanjerka pasa mayenu isig. ¹⁷ Ye sinja tane satinjamnjit. Tuan tango kame mbal tinjeknu tane wam kanjerka isig te nane kanjerka isam tuku wamdus sunjo pilmba kume farnaig njina.

Agan tumu tuku yaba pasa tugunu
(Markus 4.13-20; Lukas 8.11-15)

¹⁸ Kile Yesus ndek nane saninjina: Tango nu nyamaganj tumunu barenjinjina njit pasa ta tugunu satingi le isap. ¹⁹ Tinu afu ndinje ndeke likinaig njit ta mbal afu tanaj. Nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku pasa ta ismba katese maye ndade le Satanje pro nane tuku ngamunggal sinamnje pasa ta yaika tumba balete. ²⁰ Tinu afu kilke ndame njak mbolnje ndeke likinaig njit ta mbal afu tanaj. Nane Kuate tuku pasa ismba nzali sunjo njak pitik ndo tade sulumba ²¹ nane sumbailnu kugatok tanaj ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afunje piti serninjig le nane pitik ndo kusrede. ²² Tinu afu ma anja njaigonu sinamnje ndekinaig njit ta mbal afu tanaj. Nane Kuate tuku pasa isig ta kilke te tuku piti aganj ndende kilam tuku nzali wamdus ta njak minig le pasa isig ta balete le alo ndate. ²³ Tinu afu kilke mayenu mbolnje ndekinaig ta nane afu Kuate tuku pasa ismba katesede tanaj. Nane katesemba minig sulumba alo kile-mayokka afu alonu 100 afu 60 afu 30 tanamba tanamba kile-mayokkade nja saninjina.

Anja njaigonu tuku yaba pasa

²⁴ Yesus nu yaba pasa ande tejenmba saningina: Kuate nu tanjo pilenja nuje gageu kilit wam ta tanjo ande nuje piro mbolnje wit tinju bareningina tanja. ²⁵ Bareningina le furirna le nane kinye sulunaig le nuje ngueu tanjonje anja njaigonu tinju kilmba pro nu tuku piro mbol tanje bareninginmba nu kua ka kina. ²⁶ Wit ta tinga ka koknaig le anja njaigonu mata kilimok mayok kinaig le nuje piro mbalnje kanjerkinaig sulumba ²⁷ kumba ka piro miro tanjo sanaig: Sunjo, ne wit tumunu magenu nguke likina ta ndanja kile anja njaigonu turmba prode nga sanaig le ²⁸ nu ndek nane saningina: A ... ngueu tanjo andenje tanjana ngina. Tanakina le nane nu kusnanaig: Sine ka anja ta fulkuba e nginaig le nu saningina: ²⁹ Kuga. Tane anja njaigonu ta fulkam saka ka mbarmba wit turmba fulkubekaig. ³⁰ Anja njaigonu ta ulendika minwaig le ait kumunguwa le ye piro mbal tejenmba saningamngit: Tane ambonga ka anja njaigonu ta fulka pa mbolnje pannu tuku ndaleka patikap sulumba wit kilmba nyamagan wandeknje patikap nga saningamngit ngina.

Mastet tinju le yis tuku yaba pasa
(Markus 4.30-32; Lukas 13.18-21)

³¹ Yesus nu man yaba pasa ande tejenmba saningina: Kuate tuku gageu tugeka sunjokate wam ta mastet tinju tanjo andenje tumba ka nuje piro mbolnje ngukina tanja. ³² Mastet tinju ta aganj nai fudinjo aganj tumunu njakmbanje nu liwanu ta nu promba sunjoka nu kumzanjel ail njakmba lininjmba nu ail sunjo tanja mayok kinit. Sar umanj pro wainu mbolnje te patikade ngina.

³³ Tanjamba nu man lato yaba pasa ande tejenmba saningina: Kuate tuku gageu tanjo ngamuknje minig wam ta yis pino andenje tumba plaua sinamnje pilna tanja. Yis ta plaua njakmba ulmba silina ngina.

³⁴ Yesus nu wam ta njakmba yaba pasambi ndo manjur sunjo ta saningina. Nu pasa ande te-mayokmba sa ndakina. ³⁵ Nu tanjana ta tuan tanjo ande o buk pasa sakina ta kumungina. Pasa ta tejenmba.

Ye yaba pasambi pasa sakamngit. Tugu mbolnje wam kame kuirok mine likinaig kile tanjamba minig ye wam kame ta kile-mayokkamngit. *Mune*
78.2

Anja njaigonu tuku yaba pasa tugunu

³⁶ Kile Yesus nu tinga manjur sunjo ta kusreka kina ka wande pongina le nuje dubinaig mbal pro nu sanaig: Ne anja njaigonu tuku yaba pasa sakat ta tugunu te-mayokmba sasinga le sine isbe nginaig. ³⁷ Tanakinaig le nu ndek nane saningina: Tanjo wit tumunu ngukina nga sakit ta ye Ndindo Katesek Tanjo. ³⁸ Piro ma ta kilke te. Wit tinju magenu ta Kuate tuku gageu. Anja njaigonu ta Satan tuku gageu. ³⁹ Ngueu tanjo anja njaigonu ngukina nga sakit ta Satan. Wit alonu kilam tuku ait sakit ta kugawam tuku ait. Wit alonu kilam tuku mbal nane Kuate tuku enjel kame. ⁴⁰ Nane anja njaigonu fulka ndaleka pa mbolnje pankade ngit ta kugawam tuku ait mbolnje tanjamba mayok kanjat. ⁴¹ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye yinje enjel kukulningi le nane pro yinje gageu mine ndaka wam njaigonu ke likade mbal nane afu mata mbarwaig nga didikade ta nane kilmba ⁴² pankuwaig le pa sunjo mbol kanjaig. Ma ta mbolnje minamngigaig mbal nane malmbi sunjomba maketingi tinnga minamngigaig. ⁴³ Ait ta mbolnje mbal tinjeknu nane nanjine Mam kulatkate ma mbolnje ki tanja bulunga minamngigaig. Tane kilba njak ndeta pasa te isap.

Agan mayenu yubenginaig tuku yaba pasa

⁴⁴ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa te suk. Tanjo ande kilke sarka agan mayenu piya o mbolnje nane kilkek sinamnje yubenginaig ta kangerna. Kanjermba nu man burok tukulmba nu gare njak kumba nuje agan ndende njakmba piyate sulumba ndametinj kilmba ka kilke ta piyamba nuje tate.

Igog tinj tuku yaba pasa

⁴⁵ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa ande te suk. Tanjo ande nane afu tugumnje igog tinj magenu sota piyamba likate. ⁴⁶ Nu igog tinj inum maditaknu piya o mbolnje kanjermba nu kumba nuje agan ndende njakmba kilmba piyana sulumba ndametinj kilmba ka igog tinj mayenu ta piyamba tina.

Kumanj tuku yaba pasa

⁴⁷ Kuate nu tanjo pilenga nuje gageu kilig wam ta yaba pasa te suk. Nane afu kumanj yu sinamnje buknginaig le kualeganj gudommaba yeki yeki kumanj sinam kinaig. ⁴⁸ Kumanj kumungina le nane didika tumba tabeknje minyoka kualeganj ta pilenga magenu nza sinamnje patika njagonu ta kilmba pankinaig. ⁴⁹ Kugawam tuku ait mbolnje manau tanjamba ndo mayok kanjat. Enel kame nane pro tanjo pilenga magenu kusreka njagonu kilmba ⁵⁰ pankuwaig le pa sunjo mbol kanjaig. Ma ta mbolnje minamngaig mbal nane malmbi sunjomba maketinj tiknga minamngaig nga saninjina.

⁵¹ Kile Yesus nu nane kusnaninjina: Tane pasa kame satinjgit ta tane tugunu katesede e ngina le nane au nginaig. ⁵² Tanjakinaig le nu ndek saninjina: Kussem pasa biteknjanu tanjo ande Kuate tuku kuasmbi mayok kumba ye dubiyate ta nu wande miro tanjo tananj. Nu nuje wande knje agan ndende urfunu kiteknu turmba kile-mayokkate tananj ngina.

Nasaret mbal Yesus talanaig (Markus 6.1-6; Lukas 4.16-30)

⁵³ Yesus nu yaba pasa sake derjurna sulumba nu tinja ma ta kusremba ⁵⁴ luka nuje tumbranj tuguk pronu. Pro tanje nu nane tuku kusem wande sinam kumba pasa kuklina le nane ndek pirerek purka sakinaig: i ... Nu ima tugumnje kila sunjo ta tina? Imanje nu sanjri tuna le nu wam sanjgrinu te ke likate? ⁵⁵ Nu sine tuku wande pilit tanjo ta tuku kinjo nuje ndo. Ina nuje Maria. Nu tuku mambo kat nuje Yakobus Yosef Simon Yudas sine nane njakmba kila mineg. ⁵⁶ Kulim kat nuje mata tumbranj tekok. Nu aninge sanjri ta tina nga saka minmba ⁵⁷ nu talamba gubra tinaig le nu nane saninjina: Kuate tuku tuan tanjo nane njakmbanje nu tuku nyu te-mayokde. Nuje tumbranj tuguk nuje tugu ndare tuma kat nuje nanenje ndo nu talade nga saninjina.

⁵⁸ Nane nu talanaig tukunu Yesus nu nane ngamuknje wam sanjgrinu sunjomba ke ndakina.

14

Herodus nu Yohanus balena (Markus 6.14-29; Lukas 9.7-9)

¹ Ait ta mbolnje Yesus tuku nyu sunjoka tugekina le Galilea ma tugu kulatkanu mandor Herodus Antipas nu wam ta ismba ² nuje piro mbal

saningina: Tanjo ta nu Yohanus kule pisne inde. Nu kummba manj abonja tingina. Ta tuku nu sanjri kitek njak wam ta ke likate nga saningina.

³⁻⁴ Yohanus kummba ta tugunu tenjenmba. Herodus nu mambo nuje Filipus tuku pino Herodias yaina le Yohanus nu Herodus sawe lika sana: Ne tukul lukamba mbarte nga sawe lika minna. Tanjana le Herodus nu nane afu kukulningina le Yohanus biye timba ndaleka tumba muli wandeknje pilnaig. ⁵ Nu Yohanus balewam bafuna ta tanjo pino nane Yohanus tuan tanjo nginaig tukunu nu kuru-kuruka muli wandeknje ndo kusrena.

⁶ Kile Herodus ina nujenje te-pilna ait ta kumunga mayok kina le Herodias kulim nuje nu manjurkinaig mbal am mbolnje kupesna le Herodus nu nzalina sulumba sana: ⁷ Ye sinja ki am mbolnje ne sanet. Ne ame aganj nzalinu tam saka ta ye ne tanbimngit nga sana. ⁸ Tanjaka sana le nu mayok kina le ina nuje nu wam paguna le nu pro Herodus sana: Yohanus kule pisne gabatnu nza njak sa njina.

⁹ Herodus nu pasa ta ismba ngamungal pitina ta nu buk pasa sanjri pilena le nane njakmba isnaig tukunu nu tanjo afu kukulningina le ¹⁰ nane muli wandek tumba Yohanus njinfok kat purmba ¹¹ gabatnu nza njak tumba pino mbanzo tunai le nu ndek tumba ka ina nuje tuna.

¹² Tanjanaig le Yohanus dubiwanu kuasmbi nane wam ta ismba nane kumba ka mindesinj ta tumba ngukinaig sulumba ka Yesus kila sanaig.

Yesusnje tanjo 5,000 isukusneningina

(Markus 6.30-44; Lukas 9.10-17; Yohanus 6.1-14)

¹³ Yesus nu pasa ta ismba nu tinga wanj ande ponja kumba ka ma yamok kina le tanjo pino gudommmba Yesus nu kina pasa ta ismba nangine tumbran kusreka ndinmba nu dubinaig.

¹⁴ Kile Yesus nu ka iberj ka nu tanjo gudommmba kanjerka nu nane sinaningina sulumba afu guaze njak ta wakeike likina.

¹⁵ Ki butungina le nuje dubiwanu tanjo pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnje mineg. Buk furirte. Ne manjur te kukulninga le kuwaig ka tumbran afu mbolnje nyamaganj piyanjmba nyuwaig nginaig le ¹⁶ nu ndek saningina: Tane ndanam nane kuwaig nga sakade. Tanenje isukusneningap ngina le ¹⁷ nane lafumba Yesus sanaig: i ... Sine bret 5 kualeganj karenjanu armba ndo nginaig le ¹⁸ nu ndek nane saningina: Kilmba yalpe ngina.

¹⁹ Kile Yesus nu tanjo pino nane pibi mbol tanje minyokuwaig nga saningina. Nane minyokinaig le nu bret fonfon kualeganj ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba nuje dubinaig mbal ningina le nane walmba ninge likinaig le ²⁰ nane kilmba nyumba maroningina. Nane bret fetfetna ta batenj nu kilmba sambe 12 ligneninginaig. ²¹ Isukusnaig tanjo ta gudommmba 5,000 tananj. Pino kinjo kame afu mata turmba minnaig.

Yesus nu kule kualij mbol mbol likina

(Markus 6.45-52; Yohanus 6.16-21)

²² Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo saningina: Tane ambonja wanj ponja luka kule kualij sim kape le ye kuasmbi te kukulningi le kuwaig ngina.

²³ Nu tanjo pino kukulningina le kinaig le nuje ndo tabe ponja Kuate ndonj pasatam kina ka nuje mata tanje minna le buk furirna.

²⁴ Nuje dubiwanu tanjo nane wanj njak kumba minnaig le bubre sunjo tumailamnje pro wanj te-lukina. Nane kule kualij ngamunje minnaig le kule

mbalo waŋ katmba minna. ²⁵ Tanjamba minna le ma ma mafewam patukina le Yesus nu kumba kule mbol mbol lika nane tugum kina. ²⁶ Nane nu kule mbol mbol lika ilna ta kanjer ti ndamba mindekanu ande ilit ŋga nane kuru kuru ŋayomba wikaraunaig le ²⁷ Yesus nu pitik ndo wika nane saningina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenje. Tane wamdus bulka piti ndatinguwa ŋgina le ²⁸ Petrus nu ndek sana: Sunjo, sinja nenje e? Tanjamba kande ne ye saya le ye mata ne sota kule mbol mbol ili ŋgina le ²⁹ nu ndek yale ŋgina. Yale ŋgina le Petrus nu waŋ ta kusremba gurduknja kule mbolnje tinja lika Yesus tugum kina.

³⁰ Nu kumba minna sulumba nu bubre sunjo ta kanjermba kuru-kuruka nu buto kambim bafuna sulumba wika sakina: Sunjo, ye turya ŋgina. ³¹ Tanjakina le nu pitik ndo Petrus pakarka biymba te-dunja nu sana: Ne ndanam ye tuku sanjri tuku wamdus terokate? Ne ye kumuŋ kuga ŋga iduste e ŋgina.

³² Tanjamba nale waŋ ponjinaik le kule bubre kugana le ³³ waŋ mbolnje minnaig mbal nu mbarinjmba sanaig: Ne sinja Kuate tuku Kinjo ŋginaig.

*Yesus nu Genesaretŋge guaze afu wakeikina
(Markus 6.53-56)*

³⁴ Nane kumba ka kule kualin pakarka Genesaretŋge iben kinaig. ³⁵ Iben kinaig le Genesaret mbal nane Yesus kila pilmba afu kukulninginaig le nanjine tumbran njakmba kumba ka kila saninginaig le guaze mbal njakmba kilmba nu tugum prowe likinaig. ³⁶ Nane Yesus sarsarmba guaze mbal nu tuku tawi nzalenu ndo kiremba mayekam tuku sanaig. Tanjamba nane nu tuku tawi nzalenu kirenaig mbal ta njakmba mageke likinaig.

15

*Wa kat nanjine tuku tukul
(Markus 7.1-13)*

¹ Farisi kusem pasa biteknjanu mbal ndonj Yerusalemnje ndeka Yesus tugum promba nu kusnanaig: ² Ndanam saka ne dubinade tanjo wa mbuŋ kame tuku tukul lukamba nane wai minya ndanja isukusig ŋga sanaig le ³ nu ndek nane saningina: Ye mata tane kusnatingamngit. Ndanam saka tane sinjine wa mbuŋ kame tuku tukul dubikade sulumba Kuate tuku tukul afu lukakade. ⁴ Kuate nu tukul ande pilna ta tenjenmba sakate. Tane ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemnje minap. Ande nu ina mam nuje tapra pasa sanikuwa kande nu balewap ngate. ⁵ Tane tukul pasa ta lukamba tenjenmba sakade. Ande nu ina mam kat nuje aganj afu nikam mbulmba ye yinje aganj njakmba buk Kuate tuku ŋga madiwen ngate le tane nu mam nuje aganj nda tuwa ngade. ⁶ Ata. Tane sinjine wa mbuŋ kame tuku manjau ndo dubikade sulumba Kuate tuku tukul te-side. ⁷ Tuan tanjo Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu tenjenmba Kuate tuku minje kuyarna.

⁸ Mbal te nane minjembi ndo ye kumnemnje minanu sukde. Nane tuku ngamuŋgal ye maskenje minig.

⁹ Nane ye mbarinjyade ta alo kugatok.

Nane tanjo tuku wamdus te-mayokmba Kuate tuku pasa tanjan tumningig.

Aisaia 29.13

Aisaia nu tanjamba kuyarna ŋga saningina.

*Ngamunjal njaigo siglikam tuku pasa
(Markus 7.14-23)*

¹⁰ Kile Yesus nu manjur sungo ta wika yalpe nga saningina: Tane pasa te ismba katese mayewap. ¹¹ Tango nu aganj tumba nyate tanje nu tuku ngamunjal kutur tuwe ndakate. Nu mingembi ndo wam kile-mayokka ngamunjal kutur tuwit ngina.

¹² Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo kame nu tugum promba sanaig: Ne tanjamba sakat le Farisi mbal nane ne tuku wamodus palsehningat ta ne kamus ndate e nga sanaig le ¹³ nu ndek yaba pasambi saningina: Yinje Mam samba mbolnge minit nu aganj afu ngu ndakina le ake prode ta nu sinja goninjmba pankamngat. ¹⁴ Tane Farisi mbal idus ndaningap. Nane am tukulok minmba tugusemba tanjo pino tum ndaningig. Tango am tukulok ande nu inum am tukulok ta tumba ndin tumam tuku kinit ta nale arnej baringa buruk sinamnje ndekade nga saningina.

¹⁵ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Tango kutur tuwit tuku ne yaba pasa sakat ta tugunu te-mayokmba sasinja le isbe ngina le ¹⁶ nu ndek sakina: Tane Farisi tanja wamodus karenu minig e? ¹⁷ Tango nu aganj nyate ta falngu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit. Tane wamodus pulu ndatingit e? ¹⁸ Tango nu ngamunjal sinamnje iduste sulumba mingembi te-mayokte wam tanje nu kutur tuwit. ¹⁹ Tango tuku ngamunjal sinamnje manjau afu tenemba. Wamodus njaigonu, tanjo bale manjau, pino kuayar, tanjo pino ndonj fare une manjau, kuayar manjau, yabri pasambi afu ndalekam tuku, waje pasa. ²⁰ Wam njaigonu njakmba tanje tanjo tumba kutur tuwig. Tango nu wai minya ndanja isukusit manjau tanje nu kutur tuwe ndakate nga saningina.

*Kasomok pino ande Yesus tala ndana
(Markus 7.24-30)*

²¹ Kile Yesus nu tinja Tirus le Sidon patuknje ma tugu ta mbol kina. ²² Nu kumba ka ma ta prona le Kanannu pino ande pro Yesus wika sana: O Sunjo, ne David tuku mbun. Ne ye sinanu turya. Yinje kulim buklanje wanena le sinamanzer sunjo njak minit nga sana.

²³ Tanjakina le Yesus nu nda isanu sukmba minna le nuje dubinaig tanjo pro nu sarsamba sanaig: Pino te nu sine dubika wika wika ilit. Ne sawa le luka kuwa nga sanaig le ²⁴ nu ndek nane saningina: Ye Israel mbal sipsip ngisikanu tanja minig nane tugumnje ndo pirokam tuku yinje Mam nu ye kukulyina ngina.

²⁵ Kile pino ta pro Yesus tugumnje dagol tidronja sana: O Sunjo, ne ye turya ngina le ²⁶ nu ndek lafumba sana: Ande nu kinjo kame tuku nyamagan yaika age ningit ta nu wam maye ndate ngina.

²⁷ Tanjakina le pino ta nu manj sana: Sunjo, ta son ta age nane mata tanjo tuku nyamagan fambonu mbain kumnemnje ndekade le nyade tuku nga sana.

²⁸ Tanjaka sana le nu pasa lafumba sana: Pino, ne sinja ye tuku sanjri tumba tinjgate. Ne ye wam kam tuku nzalinate ta tanjamba ndo mayok kuwa ngina le ait ta mbolnje ndo kulim nuje mayekina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

²⁹ Kile Yesus nu tinja Galilea kule kualinj make dubimba kumba tabe ponja minyokina le ³⁰ tanjo kuasmbi gudommba nu tugum prowe likinaig. Kupe njaigonu, kupe wai isu kigi-kagonjanu, am tukulok, pasate ndakanu ta njakmba

kilmba Yesus tugumnge patikinaig le nu nane wakeike likina. ³¹ Wakeikina le pasate ndakanu ta pasatinaig. Kupe wai isu kigi-kagonganu ta magekinaig. Kupe nagonganu ta likinaig. Am tukulok ta nane mambilnaig. Tanjanaig le mangurka minnaig mbal wam kame ta kanjerka nane pirerek purka Israel mbal tuku Mbara nyu te-dunginaig.

*Yesus tanjo 4,000 isukusneningina
(Markus 8.1-10)*

³² Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal ta wika yalpe nga saningina: Mbal te pro ye ndon mangurka minig te ki kermba buk kugade. Nanjine nyamagan ta buk nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. Ye nane kukulningi le gubak kuwaig ta nane ka ndinngge gubanu baklelbekeig nga saningina.

³³ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo nu sanaig: Sine ndanbe. Ma baknu te aningge nyamagan kumumbi mangur sunjo te ninbe le nyuwaig nginaig le ³⁴ nu ndek nane kusnaningina: Tane bret giganmba njak e ngina le nane lafumba sakinaig: Sine bret 7 kualegan karenaganu fonfon ndui ndui ndo njak nginaig.

³⁵ Tanjakinaig le Yesus nu mangur sunjo ta minyokuwaig nga saningina sulumba ³⁶ bret fonfon 7 kualegan turmba kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba fetfetmba nuje dubiwanu tanjo ningina le nane kilmba walmba ningge likinaig. ³⁷ Ninge likinaig le nane njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Agan fetfetna batenju ta kilmba nane sambe 7 ligneninginaig.

³⁸ Isukusnaig tanjo ta gudommba 4,000 tanjan. Pino kinjo kame afu mata turmba minnaig.

³⁹ Kile Yesus nu mbal ta kukulningina le kinaig le nu wan ponga kumba Magadan ma mbol kina.

16

*Nane wam kitek sanjrinu kanjeram sakinaig
(Mateus 12.38-42; Markus 8.11-13; Lukas 11.29-32; 12.54-56)*

¹ Kile Farisi mbal Sadusi mbal ndek Yesus tugum promba nu tagowam tuku samba mbolok sanjri ande te-mayokuwa le kanjeram sanaig. ² Tanjamba sanaig le nu lafumba sakina: Tane ki butungam bafute le tane sakade: Indole ki pro mayewamngat. Ma njakmba gurkate ngade. ³ Maratukuk tane sakade: Kite sawe piyamngat. Gaunge ma songate ngade. Samba mbolngge agan mayok kinig ta tane kanjerkade. Wam kame ait te mbolngge kilimok mayok kinig ta tane kanjerka katese ndade e? ⁴ Tane sinjka mbal nagonu Kuate ngumnede tuku. Tane ye tuku sanjri kanjeram tuku idusde ta ye tumtinge nda. Wam sanjrinu ande tuan tanjo Yona mbolngge prona ta ndo tumtingamngit ngina. Tanjakina sulumba nu tinga nane kusreka kina.

*Farisi le Sadusi mbal tuku manjan
(Markus 8.14-21)*

⁵ Yesus nane wan ponga kumba ka kule kualinj simngge iben kinaig ta nuje dubiwanu tanjo nane bret afu kile ndaka kinaig. ⁶ Nane tanje minnaig le Yesus nu nane saningina: Tane Farisi le Sadusi mbal tuku yis ta rironkap ngina. ⁷ Nu tanjakina le nane nanjine nanjine saka ismba sine bret afu nda kilgib ta tuku nu sakate inde nga saka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba saningina: Tane ndanam bret kile ndakaig ta tuku saka minig. Tane ye kumun kuga nga idusde? ⁹ Tane wamdus pulu ndatingit? Ye wam afu ke liken ta tane gilaingade e? Ye bret 5 tamba tanjo 5,000 isukusneningen le batenju sambe

giganmba ligneninginaig? ¹⁰ Ko bret 7 tamba tango 4,000 isukusneningen le baten^{nu} sambe gigannaig? ¹¹ Ye Farisi le Sadusi mbal tuku yis rironk^{ap} nga satin^{git} ta bret tuku sa ndatin^{git}. Ndan^{am} saka tane wam ta kila pile ndakade nga saningina.

¹² Nu tan^{akina} le nane wamdus puluningina. Nu bret tuku yis riron^{kam} tuku sa ndakina. Nu Farisi le Sadusi mbal tuku tum man^{au} riron^{kam} tuku sakina.

Petrus nu Yesus Kuaten^{ge} madina tan^{go} ngina
(Markus 8.27-30; Lukas 9.18-21)

¹³ Yesus nane Sesarea Filipi ma tugu mbol pronaig sulumba nu nu^{n^e} dubinaig mbal kusnaningina: Tango pino nane ye Ndindo Katesek Tango ye ima ngade nga kusnaningina le ¹⁴ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanus kule pisen^{ge} ngade. Afu ne Elian^{ge} ngade. Afu sakade ne Yeremia ko tuan tango ambokok ande nginaig.

¹⁵ Tan^{akinaig} le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le ¹⁶ Simon Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuaten^{ge} madinina tan^{go}. Kuate nu abo minit ne nu tuku Kin^o nga sana le ¹⁷ nu ndek Petrus sana: Simon, Yona tuku kin^o, Kuate nu sin^{ka} ne make pilit. Ne tango tugum^{ge} wamdus ta te ndakate. Yin^e Mam nu samba mbol^{ge} minit nun^{ge} wamdus ta te-mayokmba tumnate. ¹⁸ Ye ne sanam^{git}. Ne tuku nyu Petrus.* Ye ndame ta mbol^{ge} yin^e kuasmbi patiki le kume tuku san^{grin^{ge}} nane kile-iben^{kam} kumuⁿ kuga. ¹⁹ Kuate nu nu^{n^e} gageu kulatkate wam ta te-mayokam tuku ye ne san^{gri} tanmbim^{git}. Ne wam afu kilke te mbol^{ge} peuninga ta samba mbol^{ge} mata wam ta peuningam^{gat}. Ne wam afu kilke te mbol^{ge} peu ndaninga ta samba mbol^{ge} mata peuning^e nda nga Petrus sana. ²⁰ Tan^{amba} nu nu^{n^e} dubinaig tango nu Kuaten^{ge} madina tan^{go} ta afu sa ndaning^{uwaig} nga san^{grimba} peuningina.

Yesus nu nu^{n^e} kumam tuku saningina
(Markus 8.31-9.1; Lukas 9.22-27)

²¹ Ait ta mbol^{ge} ndo Yesus nu tugu pilmba nu^{n^e} dubiwanu mbal saningina: Ye mbumba Yerusalem kan^{git}. Ye ka le tan^{ge} Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa bitek^{ngan}u mbal nane ye tumba piti gudommba suwaig le afun^{ge} ye baleyam^{ngaig}. Ye kumi le mara ken^{nu} mbol^{ge} Kuate nu te-tiyam^{gat} nga saningina. ²² Tan^{akina} le Petrus nu Yesus tumba te Yamokmba sawe lika sana: A ... Sun^{go}. Ndo kuga. Kuate nu ne kulatkate. Wam ta ne mbol prowe nda ngina le ²³ nu mbilka Petrus sana: Satan, ne kua kaye. Ye tuku ndin tukul ndawa. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tan^{go} tuku wamdus ndo dubite ngina.

²⁴ Tan^{akina} sulumba Yesus nu nu^{n^e} dubiwanu tan^{go} saningina: Ima nu ye tuku tan^{go} minam idusmba kande nu nu^{n^e} nzali kusreka nu^{n^e} miroⁿ nu^{n^e} ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁵ Ima nu nu^{n^e} abo mine mayewam tuku sun^{gomba} idusmba kurau mayete ta nu ngisikam^{gat}. Ima nu ye tuku nga nu^{n^e} abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nu^{n^e} abo ta tumba n^{ak} minam^{gat}. ²⁶ Ande nu kilke te tuku agan^{ndende} n^{akmba} kilwa le nu^{n^e} kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. Ande nu^{n^e} kanu ngisikuwa ta ame agan^{mbi} piyamba man^{luka} tam kumuⁿ? ²⁷ Ye Ndindo Katesek Tango ye yin^e Mam tuku kil^{nga} san^{gri} n^{ak} nu^{n^e} en^{jel} kame ndoⁿ luka prowa^{ngit}. Prowi sulumba ye tan^{go} yimyam n^{akmba} nane man^{au} ke likinaig ta lafunu

* 16:18: Petrus ta Grik pasa. Nyu ta tugunu ndame.

niŋgamŋgit. ²⁸ Ye siŋka satingamŋgit. Tane teŋge tiŋ minig mbal afu kume ndaka minap le ye Ndindo Katesek Taŋgo yiŋe gageu kulatkam tuku prowi le tane kaŋgeryamŋgaig.

17

*Yesus nu ŋgarosu kitek tina
(Markus 9.2-13; Lukas 9.28-36)*

¹ Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus le maib nuŋe Yohanus nane kilmba nanenŋe ndo tabe sunŋo ande poŋginaig. ² Ka taŋge nane keŋ ta mambilmba minnaig kande Yesus tuku ŋgarosu mbilka kisemba mayok kina. Nuŋe tumail pasi ki tuku kilŋa suk. Nu tuku tawi kauknu uge liŋnu ndo mayok kina. ³ Taŋana le Moses le Elia nale mayok ka Yesus ndoŋ pasata minnaik le nane kaŋgerkinaig.

⁴ Taŋamba Petrus nu ndek Yesus sana: Sunŋo, sine teŋge mineg te mayenu ndo. Ne woka le ye baibai keŋmba ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku patiki ŋga sana.

⁵ Petrus nu taŋamba saka minna le gau ande uge liŋnu ndo pro nane kainiŋgina le gau ta sinamŋge pasa ande mayok ka teŋemba sakina: Ande te ye tuku Kiŋo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunŋo tet. Tane nu tuku pasa ise mayewap ŋga sakina le ⁶ Petrus nane miŋge pasa ta ismba kuru kuru mayemba ndek kilke mbolŋge truk kinaig. ⁷ Taŋamba minnaig le Yesus nu pro nane kigreka saniŋgina: Tane kuru kuru ndakap. Tane tiŋgap ŋga saniŋgina le ⁸ nane tandeka mambilmba Yesus nuŋe ndo minna le kaŋgernaig.

⁹ Nane tiŋga Yesus ndoŋ luka ndek ka ndinŋge Yesus nu nane peuniŋmba saniŋgina: Ye Ndindo Katesek Taŋgo ye kumbba maŋ tiŋgi le ndo tane wam kiŋatanu suk kaŋgeraig ta afu saniŋgap ŋgina.

¹⁰ Kile nuŋe dubiwanu taŋgo keŋ ta nu kusnanaig: Ndanam kusem pasa bitekŋganu mbal nane Elia nu ambonŋa prowa le ndo Kristus nu prowamŋgat ŋga sakade ŋginaig le ¹¹ nu ndek nane saniŋgina: Son. Elia nu ambonŋa prowa sulumba wam ŋakmba kuaneka kile-tidiŋgam tuku ta ¹² ye tane teŋemba satinget. Elia nu buk mayok kina le nane nu kila pile ndakinaig. Nane nu tumba nanŋine nzali dubimba ŋayo silinaig. Taŋamba ndo nane ye Ndindo Katesek Taŋgo mata ŋayo siliyamŋgaig ŋga saniŋgina le ¹³ nuŋe dubiwanu taŋgo pasa ta ismba nu Yohanus kule pisne tuku saniŋgina ta nane wamdus puluniŋgina.

*Yesus nu kiŋo ande bukla ŋak wakeina
(Markus 9.14-29; Lukas 9.37-43)*

¹⁴ Nane keŋ ta Yesus ndoŋ maŋ luka ka maŋgur sunŋo ta tugum pronaig le taŋgo ande pro Yesus tugumŋge dagol tidroŋga nu sana: ¹⁵ O Sunŋo, ne ye tuku kiŋo sinanu tura. Zulbarek maŋau nu mbol prote le nu sinamanzer sunŋo ŋak minit. Maŋau taŋge nu tate le ait afu nu pa mbol ndekate. Ait afu nu kule sinamŋge ndekate. ¹⁶ Ye nu tumba naŋe dubinade taŋgo te tugum prowit ta nane nu wakeiwam fuguwaig ŋga sana. ¹⁷ Taŋakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ŋgamuŋgal son tugusek kugatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndoŋ minamŋgit? Kiŋo ta tumba yalpe ŋgina. ¹⁸ Taŋakina le nane kiŋo ta tumba pronaig le nu bukla ŋayonu ta sawe likina le nu kiŋo ta kusremba kua kina le kiŋo ta mayekina.

¹⁹ Taŋamba Yesus nuŋe ndo minna le nuŋe dubiwanu taŋgo nane nu tugum promba kusnanaig: Ndanam sine bukla ta pitaiwe fuguwig ŋga kusnanaig le

20-21 nu ndek nane sangina: Tane ngamunggal son tugusek kugatok ta tuku. Ye sinjka satingget. Tane Kuate tuku sangri tomba tingade manjau ta mastet tinju tanjau fudinndo ndo minwa ta tane tabe te samba ne goka ka ma si kaye nga sawap ta nu tanjawanngat. Ngamunggal son manjau tamba tane wam njakmba kanjerkam kumu. [Ande nu nyamaganj pinka ndo Kuate yabanjete sulumba nu bukla pitaikam kumu.]

*Yesus nu nuje kumam tuku sanu arna
(Markus 9.30-32; Lukas 9.43-45)*

22 Yesus nane Galilea ma tugu mbolnje kine promba minmba nu nuje dubiwanu kuasmbi saningina: Nane ye Ndindo Katesek TANGO tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolnje pilwaig le baleyamngaig. 23 Baleyuwaig le ye kumi sulumba mara kenju mbolnje Kuate nu ye kuaneyuwa le tinungit nga saningina. Tanjakina le nane pasa ta ismba piti sunjo njak minnaig.

Yesus nu takis ndametinj pankina

24 Yesus nane Kaperneum tumbranj pronaj le kusem wande sunjo tuku ndametinj kilanu mbal pro Petrus kusnanaig: Tane tuku tum tanjo nu kusem wande sunjo tuku takis ndametinj patikate e nginaig le nu au ngina. 25 Tanjakina sulumba nu manj luka wande mbol kina le Yesus nu katesemba Petrus kusnana: Simon, kilke te mbolok gabat sugo nane ima tugumnje takis ndametinj kilig? Nane nanjine kinjo kame tugumnje kilig e ko mbal afu tugumnje kilig nga Petrus kusnana le 26 nu ndek Yesus sana: Nane mbal afu tugumnje kilig ngina. Tanjakina le nu Petrus sana: Ta tuku gabat sunjo tuku kinjo kame takis patinu tuku piti ta nane mbolnje mine ndakate ta 27 sine kusem wande sunjo ta tuku takis ndametinj pan ndakube ta nane afu gubra tubekaig. Ta tuku ne kule kualinj nzi mbol kumba kuku tilainja kualeganj ambonja tamngat ta minjenu kakerka takis ndametinj kumumbi kanjeramngat. Ndametinj ta tumba ye tuku takis nanje turmba patika nga sana.

18

*Tango ngamuknje ima nu sunjo minit
(Markus 9.33-37; Lukas 9.46-48)*

1 Ait ta mbolnje Yesus dubiwanu tanjo nane nu tugum promba nu kusnanaig: Kuate kulatkate mbal ngamuknje ima sunjo minit nga kusnanaig le 2 nu ndek kinjo ande tumba nane ngamuknje te-timba nane saningina: 3 Ye sinjka satingamngit. Tane mbilka kinjo kame tanjau mayok ndakape ta tane Kuate kulatkate ma mbol kine nda. 4 Ande nu kinjo tenjen nyu kugatok minam iduste ta nu Kuate tuku gageu njakmba ngamuknje nu sunjo minit. 5 Ande nu ye tuku nga idusmba kinjo tenjen tate ta nu ye mata tate. 6 Kinjo ande tenjen ye tuku son ngate le andenje didikate le nu ye ngumneyate ta tango ta ose. Nu kinjo didi ndaka minwa le ambonja afunje wit firfiranu ndame sunjo tumba njinfok tur kusmba buknginaig le yu buto ka kumna kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

7 Tanjo pino Kuate ngumnewaig nga tago afu sinjka prowamngaig ta ima nu tanjamba tanjo tagoninjgit le nane Kuate ngummede ta ose. Nu pa sunjo tamngat.

8 Ne tuku wai ko kupe ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne wai ko kupe ndindo njak minmba Kuate tugumnje abo tugu kanjera ta maye. Ne wai ko kupe armba njak mina le Kuatenje ne tumba

bukŋguwa le ne ugmba minmba minam tuku ma ta mbol kaye ta ŋayo. ⁹ Ne tuku am ande nu ne unekam tuku didikate ndeta gomba bukŋga. Ne am ndindo ŋak minmba Kuate tugumŋge abo tugu kanjera ta maye. Ne am armba ŋak mina le Kuatenŋge ne tumba bukŋguwa le pa sunjo mbol kaye ta ŋayo.

¹⁰⁻¹¹ Tane kiŋo ande teŋen talamba ake aganŋ ŋga idus ndawap. Kiŋo kame kulatkanu eŋel kame mara mara samba mbolŋge yiŋe Mam am mbolŋge minig. [Ye Ndindo Katesek Tanjo ye ŋgisikanu minig mbal muskil kile-tidŋgam tuku ye prowen.]

*Sipsip ande ŋgisikina tuku yaba pasa
(Lukas 15.3-7)*

¹² Tane wam te ismba tane ndanmba idusde. Tango ande nu sipsip 100 ŋak ndindo inum ŋgisikate le nu taŋaig ŋgate ŋga idusde? Kuga. Nu sipsip afu 99 ta kilmba ka tabe ande mbolŋge kusreka nu luka kumba ande ŋgisikate ta sotate. ¹³ Ye sinja satinŋgamŋgit. Nuŋe sipsip 99 ŋgisi ndakade ta nu nane tuku gare fudinmba tate. Sipsip ndindo ŋgisikate le sota luka tate sulumba nu ta tuku gare sunjo tate. ¹⁴ Tanjamba ndo tanjine Mam nu samba mbolŋge minit nu kiŋo inum teŋen mata nu ŋgisi ndakuwa ŋga iduste.

Tira tango tuku mbar te-tiwam tuku pasa

¹⁵ Tira ande nu ne mbolŋge mbar ande kuwa ndeta ne kumba siŋsiŋndo nu ndo sawa. Nu ne tuku pasa pitai ndamba ŋgamunjal biye mbilwa ndeta maye. Manjau tamba ne nanje gulab manj luka tate. ¹⁶ Ko nu ne tuku pasa isam mbulwa kande ne tira ndindo ko armba kilmba nu tugum kape sulumba nu ndonj pasa te-tiwap. Tane ar ko tane keŋ pasa ta sawap ta maye. ¹⁷ Tanjo ta nu nale tuku mata isam mbulwa kande kile ne Kuate tuku kuasmbi ŋakmba saninŋa le iswaig. Nu nane tuku mata isam mbulwa kande nu kasomok tanjo ko takis kilanu tanjo tanjan nu ndonj ulendi ndakap.

¹⁸ Ye sinja satinŋgamŋgit. Tane wam afu kilke te mbolŋge peuningap ta samba mbolŋge mata wam ta peuningamŋgat. Tane wam afu kilke te mbolŋge peu ndaningap ta samba mbolŋge mata peuninge nda.

¹⁹ Ye manj satinŋgi le isap. Tane tuku armba nale wamdus ulendimba wam ande tuku Kuate yabanwaik ta yiŋe Mam nu samba mbolŋge minit nu wam ta kamŋgat. ²⁰ Tanjo armba ko keŋmba nane ye tuku nyu mbolŋge manjurkade ta ye nane ŋgamukŋge minet ŋga saninŋina.

Mbar gilaingam tuku pasa

²¹ Kile Petrus nu Yesu tugum promba nu kusnana: Sunjo, yiŋe tira ande nu ye mbolŋge mbar giganwa le ye gilaingi. Nu mbaram 7-wa le ye mbar ta gilaingi e ŋga kusnana le ²² nu lafumba sana: Kuga. Ne nu tuku mbar 7 ndo gilainga ta kumuŋ kuga. Ne nu tuku mbar 77 tanjamba gilainga.

²³ Tane isap. Kuate nu nuŋe gageu kulatkate manjau ta wam kube te suk. Tango sunjo ande nuŋe piro mbal afu nane nu tuku ndametin kilnaig ta luka lafuwaig ŋga sakina. ²⁴ Nu lafunu kilam tuku tugu pilna le tanjo ande nu lafuwam tuku ndametin soŋ 100,000 tanjan nane nu tumba pronaig. ²⁵ Nu ndametin ta lafuwam kumuŋ kuga tukunu tanjo sunjo nu nane afu saninŋina: Tane tango te tumba nuŋe pino kiŋo kat nuŋe ndonj agan ndende ŋakmba turmba afu tugumŋge piro agan tanjan minam tuku piyamba ndametin kilmba pro nuŋe ndametin lafuwap ŋgina.

²⁶ Tanjakina le nu sungo tugumngje ndeka dagol tidronga sarsarimba sana: O sungo, ne ait tutura le ye lafunu ta kumumbi kilmba tanmbimngit nga sana.

²⁷ Tanjaka sana le tanjo sungo nu sinanu lafuwam tuku wamdus kusremba nu ake kukulna le kina.

²⁸ Nu kumba ka nuje piro tuma ande nu tuku soj ndindo lafuwam tuku minna ta kanjerna. Kanjermba nu biye timba njinfok pipka ye tuku ndametinj lafuwa nga sana.

²⁹ Tanjakina le nuje piro tuma ta ndek nu tugumngje truk ka nu sarsarimba sana: Ne ait tutura le ye lafunu ta te-kumumbimba tanmbimngit nga sana.

³⁰ Tanjamba sana ta nu mbulmba nu tumba ka muli wandekngje pilmba nu tuku ndametinj ta njakmba lafuwe suluwa sulumba ndo nu mayok kuwa ngina.

³¹ Kile nuje piro tuma mbal afu nu wam kina ta kanjermba nane pitiningina le nane kumba ka nanjine sungo ta kubeu tunaig le ³² nu pasa ta ismba piro tanjo ta wikina sulumba sana: A ... ne sinja tanjo njayonu. Ne ye sarsaryat le ne ndametinj lafuwam tuku ta ye wamdus kusrewit. ³³ Ye tanjamba ne sinanu mapenit ta ndanam saka nanje piro tuma tanjo ta sinanu mape ndawat nga sana. ³⁴ Tanjaka nu gubra tormba tanjo ta tumba muli wande kulatkanu mbal tuku wai mbolngje pilmba saningina: Nu ye tuku ndametinj njakmba lafuwe suluwa le nu mayok kuwa nga saningina.

³⁵ Tane tanjamba ndo tanjine tira tuku mbar tugusemba wamdus gilai ndangap ta yije Mam nu samba mbolngje minit nu mata tane mbolngje tanjawamngat ngina.

19

Tanjo pino munju purkik tuku pasa (Markus 10.1-12)

¹ Yesus nu pasa ta sake denjurmba nu tinja Galilea ma kusremba kumba Yudea ma tugu mbol promba Yordan kule sim kina le ² tanjo pino gu-dommba nu dubinaig le nu tanje nane tuku guaze wakeikina.

³ Tanjamba minna le Farisi tanjo afu Yesus tagowam tuku pro nu kusnanaig: Sine singine tukul manau dubimba ande nu piyo nuje mbar ande mbolngje pitaiwam kumuŋ e nga kusnanaig le ⁴ nu ndek sakina: Tane Kuate tuku kuyar pasa bur ndakade e? Pasa ta tejenmba sakate. Tugu mbolngje Kuate nu tanjo pino kile-mayokka nu njarosu kise kise wakeikina sulumba sakina:

⁵ Tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndonj munju kile-denga min-waik. Nale njarosu ndindo mayok kanjaik ngina. *Mulum Pasa 2.24*

Kuyar pasa nu tanjakate. ⁶ Ta tuku nale armba mine ndakik. Nale aganj ndindo tanjan minik. Kuate nu aganj kilmba ulendinikit ta tanjonje nale pur ndanikuwa ngina.

⁷ Tanjakina le Farisi nane ndek nu sanaig: Tanjamba ta ndanam Moses nu tukul pasa tejenmba sakina: Ande nu piyo nuje pitaiwam nga warje ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumuŋ nga sakina le ⁸ nu ndek nane saningina: Tane wamdus karenju njak. Ta tuku Moses nu tanjo pino pitaiwam tuku wokina. Tugu mbolngje manau ta mine ndakina. ⁹ Ye tejenmba satinjamngit. Pino ande nu tanjo ndonj fare mine ndakate le tanjo nuje manau kise tuku nu pitaimba pino kise ndonj munju kilik ta nu pino kuayarmba unekate nga saningina.

¹⁰ Tanjakina le nuŋe dubiwanu tanjo ndek Yesus sanaig: Tanjo pino kilmba maŋ pitaikam tuku tukul sanjrinu tanjamba minwa kande sine tanjo pino kile ndakube ŋga sanaig le ¹¹ nu ndek nane saninjina: Tanjo ŋakmba munju kilam tuku minig. Kuate nu maŋau ta laipam tuku afu sanjri niŋgit nane ndo munju kile ndakade. ¹² Afu nane ina sinamŋge agan afu denkanu mayok kinig tukunu nane pino kile ndakade. Afu tanjo maŋambi nane tuku ŋgarosu ŋaigo siglikinaig. Afu nane Kuate tuku gageu tugekuwa ŋga piro ta kumba pino kilam tuku wamdus ta kugatok. Ande nu maŋau ta dubiwam kumuŋ ndeta dubiwa ŋga saninjina.

*Yesus nu kiŋo kame nyaro niŋgina
(Markus 10.13-16; Lukas 18.15-17)*

¹³ Nane afu kiŋo kame foŋfoŋ kilmba Yesusŋge wai nane mbol patika Kuate yabanwa ŋga Yesus tugum pronaig le nuŋe dubinaig mbal tanje nane saninje lika kile-luka minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yesus nu nane saninjina: Kiŋo kame peu ndaningap. Nane ye tugum te prowaig. Kiŋo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig ŋgina. ¹⁵ Tanjamba nu wai nane mbol patika sulumba tinja kina.

*Tanjo ande agan ndende gudommba ŋak
(Markus 10.17-31; Lukas 18.18-30)*

¹⁶ Mara ande tanjo inum Yesus tugum promba nu kusnana: Tum Tanjo, ye ame maŋau mayenu ki sulumba abo tugu tumba minmba minamŋgit ŋga kusnana le ¹⁷ nu lafumba sana: Ndanam ne maŋau mayenu tuku kusnayate. Kuate nu ndo mayenu. Ne minmba minam tuku abo tugu ta tam idusmba kande ne Kuate tuku tukul dubika ŋga sana.

¹⁸ Tanjaka sana le tanjo ta nu kusnana: Ye tukul pasa ndan dubiki ŋgina le nu lafumba sana: Tanjo bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Agan ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. ¹⁹ Ina mam nane tuku nyu kurauka minge kumnemŋge mina. Ne nane ŋgarosu tuku wamdus sunjo ŋak minit tanjamba ndo nane ne tugumŋge minig mbal tuku kume purmba mina ŋga sana le ²⁰ tanjo mo ta ndek nu sana: Ye tukul ta ŋakmba dubika minet. Ame maŋau ye mbol denkate ŋgina le ²¹ Yesus lafumba ndek nu sana: Ne abo tugu ta tam idusmba kande ne kumba ka nane agan ndende ŋakmba piyamba ndametinj kilmba sanzal mbal niŋmba ne ye dubiya. Ne tanjawa ta ne samba mbolŋge agan ndende magenu ŋak minamŋgat ŋga sana le ²² tanjo mo nu pasa ta ismba nu agan ndende sunjomba ŋak tukunu nu wamdus piti ŋak Yesus kusremba kina.

²³ Nu kina le Yesus nu nuŋe dubiwanu tanjo saninjina: Ye sinja satingamŋgit. Agan ndende sunjomba ŋak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo. ²⁴ Aganmor sunjo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Tanjo nu agan ndende sunjomba ŋak ta nu ŋgumneninmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku maŋau ta sinja minde bada sunjokanu ŋgina.

²⁵ Tanjakina le nuŋe dubiwanu tanjo pasa ta isnaig sulumba nane piriri ŋayomba sakinaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndanndanmba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamŋgig ŋginaig le ²⁶ Yesus nu nane kanjerka saninjina: Tanjo nane wam afu ke fugude ta Kuate nu wam ta ŋakmba kam kumuŋ ŋga saninjina.

²⁷ Kile Petrus lafumba Yesus sana: Ai te. Sine ne tuku ŋga sinjine agan ndende ŋakmba kusreka ne dubineg. Sine ame agan tamŋgig ŋga kusnana

le ²⁸ nu ndek nane saniŋgina: Ye siŋka satingamŋgit. Kilke kitek mayok kuwa le ye Ndindo Katesek Tanŋo yiŋe minyo mbili maditaknu mbolŋge minyoka ŋakmba kulatkamŋgit ta tane ye dubiyade mbal mata minyo mbili 12 mbolŋge minyoka Israel tuku tugu 12 ta kilmba pileniŋgamŋgaig. ²⁹ Ande nu ye tuku ŋga nuŋe wande, tira kat nuŋe, kulim kat nuŋe, ina mam kat nuŋe, kutu kat nuŋe, nuŋe kilke aŋaŋ kame taŋaŋ kusrekate ta nu aŋaŋ kusrekate ta kitek gudommba kilmba nu abo tugu ŋak minmba minamŋgat. ³⁰ Ata. Nane afu kile tumailamŋge minig ta nane ŋgumnem kaŋgaig. Afu kile ŋgumnemŋge minig ta nane tumailam kaŋgaig ŋgina.

20

Piro tanŋo piya kilnaig tuku yaba pasa

¹ Kile Yesus nu sakina: Kuate nuŋe gageu lafunu niŋgit wam ta piro miro tanŋo ande wam kina taŋaŋ. Nu maratukuk tiŋga ki nda promba minna le mbal afu nu tuku grep piro mbolŋge pirokam tuku sota kilam kina. ² Nu kina ka afu kaŋgerka ki ndindo tuku piya niŋgam tuku saniŋgina le nane woka tanŋo ta tuku piro mbol kinaig.

³ Ki kanum 9 mbolŋge nu maŋ kumba ka maket mbolŋge afu nane ake minnaig ta kaŋgerka saniŋgina: ⁴ Tane pirokam idusmba kande tane ye tuku piro mbol kape le ye tane piya kumumbi tiŋgamŋgit ŋga saniŋgina le nane kinaig.

⁵ Ki kanum 12 mbolŋge ki kanum 3 mbolŋge nu maŋ wam ndui ta ndo kina. ⁶ Tanjamba ki kanum 5 mbolŋge nu maŋ kumba ka afu ake minnaig ta kaŋgerka saniŋgina: Ndaŋam tane ake tiŋ minig le ka furirte ŋga saniŋgina le nane nu sanaig: ⁷ Afuŋge sine piro nda siŋgig ŋginaig le nu ndek saniŋgina: Tane kumba ye tuku piro mbolŋge pirokap ŋgina le nane kinaig.

⁸ Ki butuŋga furirna le miro tanŋo nu nuŋe piro kulat tanŋo sana: Piro mbal wika nane piya niŋga. Ngumneŋga prowaig ta mbolŋge tugu pilmba ka ka maratukuk prowaig mbolŋge bitekŋga ŋga sana le ⁹ piro kulat tanŋo nu mbal afu furiram piro tugu pilnaig ta wika ki ndindo tuku piya kumumbi niŋge likina.

¹⁰ Tanjana le mbal maratukuk pronaig ta nane wam ta kaŋgermba sine ndametij maŋ lato kilamŋgig ŋga idusnaig ta kuga. Nane mata ki ndindo tuku piya ndo kilnaig. ¹¹ Tanjamba nane gubra tumba ka piro miro tanŋo sanaig: ¹² Mbal te nane ait fagnu ndo pirokaig a. Sine maratukuk tiŋga piro tugu pilmba ka ka kiŋge sine pasoka mundusiŋmba piro karenkigig le furirte. Ndaŋam saka ne sine nane ndoŋ piya kumu kumu siŋgat ŋga sanaig le ¹³ piro miro tanŋo nu nane tuku ande lafumba sana: Mata, ye ne mbolŋge mbar ndawit. Ne ye ndoŋ pasa katmba nane piro tuku ki ndindo tuku piya tam tuku wokat tae. ¹⁴ Ne nane ndametij ta tumba kaye. Ye yiŋe nzalimbi nane afu furiram prowaig ta ne ndoŋ kumu kumu ndametij niŋgam iduset. ¹⁵ Ndametij te yiŋe ndametij. Ye afu niŋgam bafuwi ta niŋgam kumuŋ. Ndaŋam saka ye waknyumba minet le ne ye tuku gubra tat ŋga sana.

¹⁶ Kile Yesus nu teŋenmba saniŋgina: Afu ŋgumnemŋge minig ta tumailam kaŋgaig. Afu tumailamŋge minig ta ŋgumnem kaŋgaig ŋga saniŋgina.

*Yesus nuŋe kumam tuku sanu keŋna
(Markus 10.32-34; Lukas 18.31-34)*

17 Yesus nane Yerusalem kumbange nu nuje dubiwanu tango 12 ndo kilmba kile Yamokka saningina: 18 Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kangig. Ka ambenge nane afu ye Ndindo Katesek Tango tumba pris gabat kusem pasa biteknganu mbal tuku wai mbolnge pilwaig le nane ye te-tiyumba kumwa nga sakamngaig. 19 Nane kasomok mbal tuku wai mbolnge ye pilwaig le nane ye maim maim te-sumba ngusyuwaig sulumba ail kazrai mbolnge ye baleyamngaig. Ye kumi le mara kerjnu mbolnge Kuate nu man ye te-tiyamngat nga saningina.

*Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik
(Markus 10.35-45)*

20 Sebedeus tuku kinjo armba Yakobus le Yohanus ina nakilenge nale kilmba ka Yesus tugumnge dagol tidronga nu aganj yabanya le 21 nu ndek kusnana: Ame aganj tuku ne ye yabanyate ngina le nu ndek sana: Ne yije kinjo ar te ma nika le ne nanje gageu kulatka mina le inum ne tuku ndinamnge inum najamnge minyokuwaig nga iduset ngina.

22 Tanakina le Yesus nu lafumba sanikina: Tale wam yabankik ta tugunu tale gilai. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyam kumun e nga sanikina le nale sakinaik: Au. Sile kumun nginaik. 23 Tanakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyamngaik ta ye tuku ndinamnge ko najamnge afu tanjamba kile-minyokam tuku ta ye miro kuga. Yije Mam nu tango afu madiningina nane ndo ma ta mbolnge minyokamngaig nga sanikina.

24 Nu dubiwanu tango 10 wam ta isnaig sulumba nale aba nuje tuku palsejningina le 25 Yesus nu nane te yalpe nga wika saningina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane pasa sangrinu jak minig ta tane kila. Gabat afu nane kumnemnge minig ta nane mata tango pino nane kukul te-ninjmba matuk kinig ta 26 tane manau ta ke ndakap. Tane ngamuknge ima nu sungo minam idusmba ndeta nu tane jakmba tuku piro tango minwa. 27 Tane ngamuknge ima nu kulat tango minam idusmba ndeta nu tane jakmba tuku piro tango tanaj minwa. 28 Ye Ndindo Katesek Tango ye mata tango pino ye sinzanyuwaig nga pro ndawen. Ye nane sinzaninjmba yije ngarosus kumam tuku pilmba nane gudommmba muskil kile-tidinge ningam tuku prowen nga saningina.

*Yesus nu tango armba am tukulkanu wakeikina
(Markus 10.46-52; Lukas 18.35-43)*

29 Yesus nane Yeriko kusrewam bafunaig le tango gudommmba nu dubimba kinaig.

30 Tango armba nale am tukulok ndin makembinge minnaik. Nale Yesus kina ta afunge sanikinaig le ismba nale ndek wi kuenka sanaik: David tuku mbun sungo, ne sile sinanu tursika nga sakinaik. 31 Tanakinaik le manjur sungo nale maninkuwaik nga sanike likinaig kande nale lato lato wika sakinaik: David tuku mbun sungo, ne sile sinanu tursika nga saka minnaik.

32 Tanjamba saka minnaik le Yesus nu tinga nale kusnanikina: Ye ame wam tale mbolnge ki nga idusik ngina le 33 nale ndek nu sanaik: O Sungo, sile tuku am wakeika nginaik. 34 Tanakinaik le Yesus nu nale sinanikmba nale tuku am kigrekinna kande am maranja mambilnaik sulumba nu dubimba kinaik.

21

*Yesus nu gabat sungo tanja Yerusalem kina
(Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19)*

¹ Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi tumbrañ Olif tabe patumba Yesus nu nuñe dubinaig tanjo armba sanikina: ² Tale tumbrañ si kumba bitekñga donki ande fat ñak pannaig le tir minik ta kanđerkanñgaik. Kanđerka muli kuklinikmba kilmba ye tugum te yalpe. ³ Ande nu tale kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sunjo nu donki te piro ñak nga sawap. Tanjakap le nu pitik ndo maye kilmba kape nga satikamñgat ñgina.

⁴ Yesus nu nale tanjamba wam pagukina ta o buk tuan tanjo ande pasa sakina ta kumunñgina. Nu teñenmba kuyarna.

⁵ Sion tumbrañ sunjo sawap le nuñe tanjo sunjo kanđerwa. Nu ñgannu nyu kugatok tanja donki fat mbolñge minyoka donki ñak nu tugum prote ñgina. *Sakaria 9.9*

⁶ Yesus nu nuñe dubinaig tanjo ar ta wam pagukina le nale ka kumunaik.

⁷ Nale donki nuñe fat ndon kilmba Yesus tugum pronaik sulumba nanjine kumiñ kilmba muskilnu mbolñge farnaig le Yesus nu ponja minyokina.

⁸ Tanjana le manjur sunjo ta nane nanjine kumiñ kilmba ndinñge farninmba afu nane ail wai kugerka kilmba pro ndinñge farninñge likinaig. ⁹ Tanjamba kile afu Yesus tumailamñge afu ngumnemñge nane kumbanñge wikaraumba sakinaig:

Sine David tuku mbun tuku nyu te-dunğube o.

Tango te Sunjo tuku nyu mbolñge prote.

Nu Sunjonñge nyaro tuwa o.

Sine Sunjo Kuate tuku nyu te-dunğube o ñginaig.

Mune 118.26

¹⁰ Nane tanjamba kumba minnaig le Yesus nu donki ñak Yerusalem bitek prona le tumbrañ sunjo ta tuku tanjo pino ñakmba pিরerek purka tanjo ta imanñge ñginaig le ¹¹ nane manjur sunjo nu dubinaig ta nane ndek sakinaig: Tango te Yesus. Nu tuan tanjo. Nu Nasaretnu Galilea ma tugu mbolok ñginaig.

*Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo wakeina
(Markus 11.15-19; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)*

¹² Kile Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo ta sinam kumba ka kawan tanje nane afu agañ ndende piyaninñgaig afu piyaninmba kilnaig ta nane ñakmba kogronkina sulumba nane ndametiñ munju walka minnaig mbal tuku mbain kilmba kile-panka afu umañ kurinum piyawam tuku patikinaig mbal tuku minyo mbili mata kile-panka pitaike likina. ¹³ Tanjamba nu nane saninñgina: Kuyar pasa nu teñenmba sakate.

Ye tuku wande ta mbarinñyam tuku wande.

Tane wande te mbilmba kuayar tanjo tuku wande tanja pilig ñgate. *Aisaia 56.7; Yeremia 7.11*

Yesus nu tanjamba nane saninñgina sulumba ¹⁴ nu kusem wandek sinam tanje minna le afu am tukulok afu kupe ñaigonu nane gudommmba nu tugum pronaig le nu nane wakeike likina. ¹⁵ Tanjana le kinjo kame nane kusem wandek sinam tanje wikaraumba sakinaig: Sine sinjine sunjo David tuku mbun tuku nyu te-dunğube o ñga saka minnaig.

Tanjamba minnaig le pris gabat kame kusem pasa bitekñganu afu ndon Yesus nu wam kitek sanjrinu ke likina le kanđerka kinjo kame tuku zigna ta ismba nane palseñningina le ¹⁶ nane Yesus sanaig: Nane ne tuku sakade ta

ne nda isit e nginaig le Yesus nu lafumba saniŋgina: Ye iset. Tane kuyar pasa ande bur ndakade e? Pasa ta nu teŋenmba sakate.

Ne kiŋo kame foŋfoŋ kiŋo dabronu turmba tumningit le ne tuku nyu kumumbi te-duŋgade ŋgate.

Mune

8.3

¹⁷ Taŋamba saniŋmba Yesus nu nane kusreka mayok ka tumbranŋ suŋgo kusremba ka Betani tumbranŋ promba taŋge minna.

Yesus nu ail ande taprana (Markus 11.12-14,20-24)

¹⁸ Mafena le nane maŋ luka Yerusalem kambim saka kumba ka ndinŋge Yesus nu gubana le ¹⁹ nu fik ail ande ndin makembiŋge tiŋ minna ta alonu kilmba nyam saka tugum kumba mambilna kande kuga. Nu waŋenu ndo kaŋgerkina. Taŋamba nu fik ail ta sana: Ne maŋ alowe nda ŋga sana. Nu taŋaka sakina le ait ndui ta mbolŋge ndo ail ta waŋenu kareŋge sulunaig.

²⁰ Taŋanaig le nuŋe dubinaig mbal nane piriri ŋayomba sakinaig: i ... Ame maŋau taŋaŋ a. Fik ail te pitik ndo waŋenu kareŋge suluwaig ŋginaig le ²¹ nu lafumba nane saniŋgina: Ye siŋka satingamŋgit. Tane Kuate nu kumuŋ ŋga wamdus tero ndakap ta ye fik ail mbolŋge maŋau kit taŋamba tane mata kam kumuŋ. Ta ndo kuga. Tane tabe si samba ne goka tiŋga yu buto sinam kaye ŋga sawap ta nu taŋawamŋgat. ²² Tane Kuate nu kumuŋ ŋga yabaŋap ta nu kumumbi tiŋgamŋgat ŋga saniŋgina.

Imaŋge Yesus kukulna ŋga nane nu kusnanaig (Markus 11.27-33; Lukas 20.1-8)

²³ Yesus nu maŋ kusem wande suŋgo sinam kumba ka taŋge pasa kukulmba tumningmba minna le pris gabat kame Israel mage mage afu pro nu kusnanaig: Imaŋge ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imaŋge ne saŋgri tinmba kukulnina ŋga kusnanaig le ²⁴ nu ndek nane saniŋgina: Ye mata tane wam ande kusnatiŋgi le kumumbi lafuwap ta imaŋge ye wam kame te kam tuku kukulyina ta tane kila satingamŋgit. ²⁵ Imaŋge kule pisne piro Yohanus tuna? Kuaterŋge e ko taŋgoŋge ŋgina.

Taŋakina le nane ka kasomŋge naŋgine naŋgine muŋgu kusnaŋga sakinaig: Sine ndaŋmba sabe. Sine Kuaterŋge ŋga sabe ta ndaŋam tane Yohanus tuku son nda ŋginaig ŋgamŋgat. ²⁶ Ko sine taŋgoŋge ndo ŋgube ta taŋgo pino nane sine mbolŋge wam ŋayonu kamŋgaig. Maŋgur suŋgo te nane ŋakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan taŋgo ŋga idusde ŋginaig. ²⁷ Taŋamba nane Yesus tuku pasa lafumba sakinaig: Iyo. Sine gilai ŋginaig le nu ndek nane saniŋgina: Ariya. Ye mata imaŋge kukulyina le wam kame ke liket te satinge nda ŋgina.

Kiŋo armba tuku yaba pasa

²⁸ Yesus maŋ lato sakina: Tane pasa te ismba ndaŋmba idusamŋgaig. Taŋgo ande nu kiŋo armba ŋak minna. Nu kumba ka nuŋe kiŋo mulum ta sana: Kiŋo, kite ne kumba ka grep piro mbolŋge piroka ŋga sana le ²⁹ kiŋo ta mam nuŋe sana: Ye mbulit ŋgina. Taŋakina ta mine minemba nu wamdus biye mbilmba tiŋga pirokam kina.

³⁰ Kile taŋgo ta nu maŋ kumba ka maib nuŋe pasa ndui ta ndo sana le nu lafumba sakina: Ta maye. Ye kaŋgit ŋgina ta nu kine ndakina. ³¹ Tane ndaŋmba idusde. Kiŋo ndaŋ mam nuŋe tuku pasa kumumba kina ŋga kusnaniŋgina le nane ndek lafumba sakinaig: Kiŋo mulumŋge ŋginaig.

Tanjakinaig le Yesus nu kusem gabat mbal ta saniŋgina: Ye siŋka satingamŋgit. Takis kilanu mbal pino tanŋo didik farde mbal nane tane litiŋmba ambonŋa Kuate tuku gageu mayok kinig. ³² Yohanus nu manŋau tiŋreknu tumtiŋgina le tane son nda ŋginaig. Takis kilanu mbal pino nane tanŋo didik farde nane nu tuku pasa ismba son ŋga nanŋine manŋau ŋaigonu kusrekinaig. Nane tanjanaig le tane wam ta kanŋerkinaig sulumba ŋgamunŋgal biye mbilmba nu tuku pasa mata son nda ŋginaig ŋga saniŋgina.

*Piro tanŋo ŋaigonu tuku yaba pasa
(Markus 12.1-12, Lukas 20.9-19)*

³³ Yesus nu manŋ sakina: Tane yaba pasa ande te mata isap. Kilke miro tanŋo ande nu grep piro ŋguka fondembi kormba nu grep alonu firfirmba kulenu kilam tuku ŋguruŋ wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuennu o mbolok pilna. Piro ŋakmba denŋurmba nu piro mbal kilmba patika nu tiŋga kilke kise mbol kina. ³⁴ Kina ka tanŋe minmba ma ma grep alonaig le kamusmba alonu kilam tuku nu mbal afu kukulniŋgina le piro tanŋo tugum kinaig. ³⁵ Kumba ka pronaig le nane kanŋerka kilmba ande tumba paniŋtumba inum tumba balemba ande ndamembi balemba tanjamba tanjamba ke likinaig. ³⁶ Nane tanjanaig le kilke miro nu ambonŋa kukulniŋgina ta limba manŋ gudommmba kukulniŋgina le nane mbolŋge mata wam ndui ta ndo ke likinaig.

³⁷ Tanjanaig le piro miro nu nuŋe kiŋo nuŋe kukulna le nane tugum kina. Nu tenenmba isdusna: Nane nu kanŋermba ye tuku kiŋo ŋga mapewamŋgaig ŋga idusna. ³⁸ Tanjana le piro mbal nane nu prona le kanŋermba sakinaig: Tanŋo ilit si nu mam nuŋe tuku agar ndende ŋakmba kilam tuku nyu ŋak. Sine nu balebe sulumba piro te siŋgine tube ŋga sakinaig. ³⁹ Tanjaka nane nu biye timba bukŋginaig le kilim kina le tanŋe balenaig le kumna.

⁴⁰ Ye tane kusnatiŋget. Piro miro tanŋo nu tanŋo kame ta tugum promba nane mbolŋge ame wam kamŋgat ŋga kusnaniŋgina le ⁴¹ nane afu nu sanaig: Nu piro mbal ŋaigonu ta kume ŋayonu niŋguwa sulumba nu piro tanŋo afu kitek kilmba patikamŋgat. Alonu kilig ait mbolŋge nane alonu kilmba nu tumba minamŋgaig ŋginaig.

⁴² Tanjakinaig le Yesus nu nane saniŋgina: Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e?

Ndame sunŋo ande wande pilig mbal gisleknu ŋga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame ŋakmba nu mbolŋge sanŋgri tiŋgade.

Sunŋo nuŋge wam ta kina le sine kanŋermba pirerek purka gare toreg ŋgate.
Mune 118.22

⁴³ Ta tuku ye tane satingamŋgit. Kuate nu tane Israel kile-sika mbal kise nuŋe gageu tuku madiniŋguwa le alonu kumumbi kile-mayokkamŋgaig ŋgina.

⁴⁴ [Ande nu ndame sunŋo ta mbolŋge bariŋga ndekuwa ta nu isu ŋgurŋgurmba nu kumamŋgat. Ndame sunŋo ta tanŋo ande mbolŋge ndekuwa ta nu du firfirmŋgat.]

⁴⁵ Pris gabat kame Farisi mbal ndonŋ nane yaba pasa kame sake likina le ismba nu nane tuku sakina ta katesenaig sulumba ⁴⁶ nane nu biye tiwam tuku ta manŋur sunŋo nane nu tuan tanŋo ŋga sakinaig tukunu nane tanŋo pino tuku kuru-kurukinaig.

22

*Pagumba nye sunjo tuku yaba pasa
(Lukas 14.15-24)*

¹ Yesus nu manj yaba pasa ande saninjmba sakina: ² Kuate nu nuje gageu wike likate wam ta gabat sunjo ande nuje kijo pino tam tuku pagumba nye sunjo pilna tajar. ³ Ait kumunjina le nu nuje piro tango kukulningina le kumba ka buk saninjina mbal ta kilam kinaig. Nane kumba nane saninjinaig kande nane njakmba mbule sulunaig.

⁴ Kile gabat sunjo nu piro tango afu saninjina: Tane kumba ka mbal buk saningen ta tenjemba saningap. Nu makau ande pailnu fatnu afu kuya njak turmba bale farmba nyamagar kilmba pagumba kile tane tairnga minit. Nuje kijo pino tam tuku pagumba nye ta mbol prowap nga saningap ngina le ⁵ nane kumba ka saninjinaig kande nane ismba ake pasa sakanu sukmba ande nu tinga nuje piro mbol kina le ande nu tinga nuje ndametinj piro kam kina le ⁶ nane afu tinga nu tuku piro mbal ta kilmba njago siglika bale farnaig. ⁷ Tajaranaig le gabat sunjo nu wam ta ismba nu gubra tumba nuje kame mbal kukulningina le nane kumba ka nane bale far sulumba nane tuku tumbrajan piynaig le ugna.

⁸ Kile nu nuje piro mbal afu saninjina: Pino tam tuku pagumba nye buk kuanekit ta saningen mbal ta nane nda prowaig. ⁹ Tane kumba ka tumbrajan sunjo tuku ndin njakmba dubike lika tango njakmba kanjerka pagumba nye te mbol prowam tuku saningap ngina.

¹⁰ Tajaranaig le nane kinaig ka ndin njakmba dubike lika mbal magenu njagonu turmba kile-siglika njakmba kilmba pronai le pino tam tuku pagumba nye ta tuku wande kumunjina.

¹¹ Gabat sunjo nu pronaig mbal ta kanjerkam wandek sinam kumba ande nu pagumba nye tuku kuminj tingge ndaka ake kuminj tingina ta kanjerna sulumba ¹² tango ta sana: Mata, ne ndanjam ake te prowat. Ne pagumba nye tuku kuminj tingam kuga nga kusnana le nu kikonu maninok minna.

¹³ Kile gabat sunjo ta nuje piro mbal saninjina: Tango te kupe wai ndaleka bukngap le mayok ka ma make sunjo sinam kuwa. Ma ta mbolnge minamngai mbal nane malmbi sunjomba maketinj tiknga minamngai ngina.

¹⁴ Kuate nu nane gudommba nuje gageu minam tuku wikate ta nane ndui ndui ndo nu tuku gageu minam tuku madiningit nga saninjina.

*Takis pankam tuku pasa
(Markus 12.13-17; Lukas 20.20-26)*

¹⁵ Farisi mbal nane kumba ka nanjine nanjine saka ismba nu ame pasa mbarwa le biye tibe nga ndin sotinaig. ¹⁶ Tajarana nane nanjine dubinaig mbal afu Herodus dubinaig mbal afu ndon kukulninginaig le Yesus tugum promba sanaig: Tum Tango, ne tango tugusek ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tango nyu njak tuku kuru kuru ndakate. Tango njakmba Kuate tuku manjau dubikam tuku tumsingit. ¹⁷ Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul manjau dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumunj e? Ne ndanjmba iduste njinaig.

¹⁸ Nane Yesus yabri paknaig ta nu katesemba nane saninjina: Tane yabri tango ndo. Ndanjam ye tagoyade? ¹⁹ Takis ndametinj ande tumba pro ye tumyap ngina le nane ndametinj ande tumba pro nu tunaig. ²⁰ Tajaranaig le nu ndek nane kusnaninjina: Ndametinj te mbolnge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga saninjina le ²¹ nane ndek sakinaig: Sesar tuku njinaig le Yesus

nu nane tejenmba saniŋgina: Ata. Tane gabat sunŋo Sesar kumnemŋge minig. Nu tambim tuku agan sakate ta nu tape. Kuate nu agan tambim tuku sakate ta Kuate tape ŋgina.

²² Tanjakina le nane pasa ta ismba pirerek purka nu kusremba luka kinaig.

*Kummba maŋ abonŋam tuku pasa
(Markus 12.18-27; Lukas 20.27-40)*

²³ Ki ndui ta mbolŋge Sadusi tanŋo afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane tanŋo kummba maŋ tinŋe nda ŋga idusmba minig tuku. Nane Yesus kusnanaig: ²⁴ Tum Tanŋo, Moses nu tejenmba kuyarna: Tanŋo ande kummba pino kuembol kiŋo kugatok kusrewa le maib nuŋenŋe pino ta tumba aba nuŋe tuku kiŋo te-pilwa ŋga kuyarna. ²⁵ Ariya. Ma te mbolŋge tanŋo ande maib kat nuŋe 7 minnaig. Aba nanŋine pino ande tina sulumba minna ma ma kiŋo kugatok kumna le mambo nuŋe dubiknu nu pino ta tina. ²⁶ Nu tumba minmba ma ma nu mata kiŋo kugatok kumna le mambo nuŋe keŋnu nu mata tanjana. Tanjamba tanjamba nane 7 ta pino ndui ta ndo tumba ka ka kiŋo kugatok kume farnaig le ²⁷ ŋgumneŋga pino kuembol nu mata kumna. ²⁸ Ata. Ne kumanu mbal tinŋamŋgaig ŋga sakate ta tanŋo 7 ŋgamukŋge nu ima tuku pino minamŋgat? Nane ŋakmba pino ndui ta ndo tinaig ŋga Yesus sanaig.

²⁹ Tanjakinaig le nu nane saniŋgina: Tane Kuate tuku kuyar pasa nu tuku sanŋri tane wamdus pulu ndatinŋit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ³⁰ Nane kumanu mbal abonŋa tinŋa Kuate tuku eŋel suk minamŋgaig. Nane muŋgu kile nda. ³¹ Tane kumanu mbal tinŋe nda ŋga idusmba sakade ta pasa ande sine ŋakmba isam tuku Kuate nu sakina ta tane bur ndakade e? Pasa ta tejenmba sakate. ³² Ye Abraham Isak Yakob nane tuku Mbara Sunŋo minet ŋga sakate. Abraham nane kume likinaig ta nduiye ŋgisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara ŋga Moses sa ndana kande. Nu abo ŋak minig mbal tuku Mbara ŋga saniŋgina.

³³ Tanjakina le maŋgur sunŋo Yesus tuku tum pasa ta isnaig sulumba piriri ŋayonaig.

*Tukul pasa sanŋgrinu
(Markus 12.28-34; Lukas 10.25-28)*

³⁴ Yesus nu Sadusi mbal tuku pasa te-ibenŋa le nane pasa kugatok minnaig ta Farisi mbal nane wam ta ismba nane ŋakmba pro Yesus tugumŋge maŋgurkinaig. ³⁵ Tanjamba nane tuku ande nu kusem pasa bitekŋga sakanu tanŋo Yesus tagowam tuku kusnana: ³⁶ Tum Tanŋo, tukul ndan tukul ŋakmba lininmba mbolŋge minit ŋga kusnana le ³⁷ nu lafumba sana: Tanŋine Sunŋo Kuate tane nu tuku kume purmba tanŋine ŋgamuŋgal abo guwa wamdus ŋakmba nu tape. ³⁸ Tukul pasa ta tukul ŋakmba liningit.

³⁹ Tukul ande tanjan nu dubiknu tejenmba. Tane tanŋine ŋgarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumŋge minig mbal tuku kume purap. ⁴⁰ Tukul armba ta tukul pasa afu tuan tanŋo kame tuku pasa ta ŋakmba tuku tugu minik ŋga sana.

*Yesus nu Kristus tuku nane kusnaniŋgina
(Markus 12.35-37; Lukas 20.41-44)*

⁴¹ Farisi mbal nane tanŋe maŋgurka minnaig le Yesus nu nane kusnaniŋgina: ⁴² Kuateŋge madina tanŋo Kristus nu ima tuku mbun ŋga idusde ŋga kusnaniŋgina le nane sakinaig: Nu David tuku mbun ŋginaig.

⁴³ Tanjakinai le nu nane saniŋgina: Ta son ndeta Tukul Guwa nu ndanam David wamdus tuna le nu Kristus tuku saka nu ye tuku Sunjo nga tenjemba kuyarna.

⁴⁴ Sunjo Kuate nu ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenje sanjri njak minyok mina le ma ma yenje ne tuku nŋueu mbal njakmba kile-ibenjka ne tuku kupe kumnemnje patikamnjit nŋina. *Mune 110.1*

⁴⁵ David nu tanjamba kuyarmba nu ye tuku Sunjo nŋina. Ata. Nu David tuku mbunj ndo e ko nu David tuku Sunjo nŋina. ⁴⁶ Nu tanjamba kusnaniŋgina ta njakmba nu tuku pasa lafuwam fugumba maninok minnaig. Tanjamba nane ki ait ta mbolnje nŋumnenja mata nu kuru-kuruka wam ande kusna ndanaig.

23

Israel gabat kame tuku manjau

(Markus 12.38-40; Lukas 11.43-46; 20.45-46)

¹ Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo manjur sunjo ta turmba saniŋgina:

² Kusem pasa tugunu biteknganu mbal Farisi mbal nane Moses tanjau tukul pasa biteknga sanu tuku ndo piro ta biyig ta ³ nane sakade pasa ta nane kumu ndade. Tane nane sakade ta dubikap sulumba nane tuku manjau dubi ndakap. ⁴ Nane tukul manjau gudommaba aganj pitinu tanjau tanjo mbolnje patika minde bada sunjo niŋgig ta nane nanjine mironj fudinmba tur ndakade.

⁵ Nane afunje kanjerkuwaig nŋa nane tanjo am mbolnje wam magenu kade. Nane tukul pasa patinu tuku niŋgot wakeika tukul pasa kuyarka sigrika tumail mbol wai mbol kusmba njak likade. Nanjine tawi mbolnje nzale kugennu wakeikade. ⁶ Nane pagumba nye sunjo ko kusem wandeknje nane tanjo tumailamnje minyokam tuku nzaliniŋgit. ⁷ Nane maket mbolnje lika tanjo nane sugo nŋa kaiyeniŋguwaig nŋa kilba pilig. Afunje nane kanjerka tum tanjo nŋade le nane gare sunjoniŋgit.

⁸ Tane tanja ndawap. Ande nu tane tum tanjo nŋuwa kande tane nu peuwap. Ndindo ndo nu Tum Tanjo minit. Tane njakmba kumu kumu tira minig. ⁹ Kilke te mbolnje gabat tanjo ande yinje mam nda nŋap. Tane tuku Mam ndindo nu samba mbolnje minit. ¹⁰ Afunje tane sugo nŋuwaig kande tane nane peuniŋap. Tane tuku Sunjo ndindo ndo minit. Nu Kristus.

¹¹ Tane nŋamuknje ima nu sunjo minam idusmba ndeta nu tane njakmba tuku piro tanjo tanjau minwa. ¹² Ande nu nuje nyu payamkuwa ta Kuate nŋe nu tuku nyu te-ibenjamngat. Ande nu nuje nyu yabukuwa ta Kuate nŋe nu tuku nyu te-mayokamngat.

Kusem gabat mbal tuku yabri manjau

(Markus 12.40; Lukas 11.39-44; 20.47)

¹³ Kusem pasa tugunu biteknganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tane nane afu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ndin tukulde. Tane Kuate tuku gageu mayok kambim mbulmba nane afu mayok kambim bafude le nane peuniŋgig.

¹⁴ [Osese. Kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal tane pino kuembol kame tuku aganj ndende didika kile-suluwe niŋgig. Tanjine nŋayonu ta yabukam tuku tanjo am mbolnje Kuate yabanj kuende. Ta tuku tane pa lato tamjgaig.]

¹⁵ Ose. Kusem pasa biteknanganu mbal Farisi mbal tane tangine dubikanu tango ndindo ndo te-silinu tuku yu mbol mbol kilke mbol mbol sota ma masken kinig. Ande tane dubikate le tangine yabri manau ta tumde le nu tane litinjmba pa sungo njayo tam tuku minit.

¹⁶ Tane am tukulok minmba tugusemba ndin tum ndaningig mbal ose. Tane tenjemba sakade. Ande nu nuje pasa sangri pilewam tuku kusem wande nyun tate ta ake. Nu kusem wande sinamnje golmbi wakeikinaig aganj kame nyun kilig ta nu nuje pasa ta kumuwa njade. ¹⁷ Tane am tukulok nginjngan mbal ndo. Gol kame ta Kuate tuku wande sinamnje minig tukunu nane tukul. Kuate tuku wande ta gol kame liningit.

¹⁸ Tane tenjemba mata sakade. Ande nu nuje pasa sangri pilewam tuku Kuate tuku atrau mbain nyun tate ta ake. Nu atraukam tuku aganj mbain mbolnje minit ta nyun tate ta nu nuje pasa ta kumuwa njade. ¹⁹ Tane sinja am tukulok mbal ndo. Atraukam tuku aganj ta atrau mbain mbolnje minit tukunu nu tukul. Atrau mbain ta atrau aganj lite. ²⁰ Ta tuku ande nu nuje pasa sangri pilewam tuku atrau mbain nyun tate ta aganj mbain mbolnje minit ta turmba nyun tate. ²¹ Ande nu nuje pasa sangri pilewam tuku wande sungo nyun tate ta Kuate nu wande ta mbolnje minit nu turmba nyun tate. ²² Ande nu nuje pasa sangri pilewam tuku samba nyun tate ta nu Kuate tuku minyo mbili sungo turmba nyun tumba Kuate nu ta mbolnje minit nu mata nyun tate.

²³ Kusem pasa biteknanganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tango ndo. Tane tukul ande dubimba piro karenka aganj fonfon nguna ilinzu njakmba manjur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tanjade sulumba tane tukul manau sugo kusreka manau tinjeknu mape manau tango pino ngamuknje ke ndaka tangine piro tugusemba biye ndakade. Tane tukul sugo ta turmba kade kande maye kande. ²⁴ Tane am tukulok minmba tango pino tugusemba ndin tum ndaningig. Tane ngailmbo kule sinamnje kangermba pitaide sulumba kamel kule sinamnje minit ta kanger ndamba kule tur njinkade.

²⁵ Kusem pasa biteknanganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tango ndo. Tane tangine waim nza sangilnu minya mayede ta tangine ngamunggal aganj ndende gudommba kilam tuku pirrimba aganj terokam tuku wamdus lig-anu minig. ²⁶ Farisi mbal tane am tukulok minig. Tangine waim nza sinanu kutur njakmba ta sauka minya mayewap le sangilnu turmba kau prowa.

²⁷ Kusem pasa biteknanganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tango ndo. Tango kumu mbolnje ndame suku kaukauk mindepiye mayenu prote ta sinam tanje isu menja mundurkate tana tane minig. ²⁸ Tane tango am mbolnje tinjeknu ndo minig. Tangine ngamunggal sinamnje yabri manau kutur manau ligmba menja minig.

²⁹ Kusem pasa biteknanganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tango ndo. Tane tuan tango kame tuku kumu mbolnje ndame magenu patika tango tinjeknu tuku kumu mbolnje mindepiye mayenu patika sakade: ³⁰ Sine tuku mbuj kame tuku ait mbolnje sine mingerj kande nane tuan tango kame tuku ndare kutuwe ninjinaig ta sine nane ndonj ulendi ndakigenj kande njade. ³¹ Tane tanjamba pasa sakade ta tangine tugu te-mayokde. Kuate tuku tuan tango kame bale farninjinaig mbal ta tane nane tuku fat njade. ³² Ese. Tane tangine mbuj kame tuku manau njaigonu ta tuturap le sungokuwa. ³³ Tane mberj njaigonu tuku fat. Tane pa njayonu tam tuku minig. Tane pa ta laipam tuku ndin kuga. ³⁴ Ta tuku ye tuan tango kame tango wamdus kuyar magenu

Kuate tuku pasa kukliwam tuku kukulnɔŋi le tane tugum prowaig le tane nane afu kilmba bale farka afu ail kazrai mbolŋe patikamŋgaig. Afu taŋgine kusem wandekŋe ŋgusniŋmba afu kilmba amsesekap le nane kua ka sili-silimba tumbraŋ ŋakmba mbol kine prowamŋgaig.

³⁵ Tane taŋawap le taŋgo tiŋreknu kilke te mbolŋe bale farde ta nane ŋakmba tuku ndare taŋge tane pasokamŋgat. Abo abo taŋgo tiŋreknu Abel nu tugu pilmba ndare kutukina. Ta tuturmba kumba ka nane Berekia tuku kiŋo nuŋe Sakaria nu Kuate mbariŋam tuku mbain atrau mbain ŋgamukŋe minna le nane pro nu balemba ndare kutunaig. ³⁶ Ye siŋka satinŋamŋgit. Nane ŋakmba ndare kutuniŋge likinaig ndare taŋge tane pasokamŋgat ŋga saniŋgina sulumba sakina: ³⁷ O Yerusalem, Kuate nu buk tuan taŋgo kame kukulniŋgina le ne kilmba bale farmba afu ndamembi bale fariŋgina. Teg inonu fat kilmba tawo sirite taŋaŋ ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁸ Tane isap. Kile Kuate nu tane ŋgamukŋe mine ndakate. ³⁹ Ye tane satinŋet. Tane ye nda kaŋgeryap sulumba maŋ kaŋgeryumba ndek sakamŋgaig. Ne Sunŋo tuku nyu mbolŋe prote. Sunŋoŋge ne nyaro tinwa ŋga sakamŋgaig ŋgina.

24

Yesus nu kusem wande ŋayoŋgam tuku sakina

(Markus 13.1-21; Lukas 21.5-6)

¹ Yesus nu mayok ka kusem wande sunŋo ta kusremba kumba minna le nuŋe dubinaig mbal nane nu tugum promba kusem wande sunŋo ta tuku wande magenu ŋakmba kaŋgerkuwa ŋga nu samba tunnaig le ² nu ndek nane saniŋgina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Tane wande ŋakmba kaŋgerkade te ŋgumneŋga ndame ŋakmba muŋgu sailka mine nda. Afuŋge sambriniŋguwaig le ŋakmba kutusewamŋgaig ŋgina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa

(Markus 13.3-37; Lukas 21.7-36)

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol promba Yesus nu minyokina le nuŋe dubinaig taŋgo nanenŋe ndo nu tugum promba sanaig: Ne kusem wande ŋayoŋgamŋgat ŋga sasiŋgat ta ginu mara prowamŋgat. Sine ame manau kaŋgermba ne prowam tuku ait kilke te kugawam tuku ait patukate ŋga idusmba katesewamŋgig ŋginaig le ⁴ nu ndek lafumba saniŋgina: Tane rironŋ mayewap. Nane afu gudommmba pro tane yabritiŋmba ⁵ ye tuku nyu tumba ye Kristus Kuateŋge madiyina taŋgo ŋga nane gudommmba didikuwaig le ndenuŋgaig. ⁶ Tane kame sugo maskenŋe mayok kuwaig le pasa ismba ko taŋgine tugumŋge kame zigna afu ismba wamdus te-sulu ndawap. Wam kame ta siŋka prowe likamŋgaig ta kugawam tuku ait ta kile. ⁷ Kilke ande tiŋga kilke kise ndoŋ kame buwamŋgaik. Gabat ande nuŋe gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndoŋ kame buwamŋgaig. Ma yimyam mbolŋe guba marumni prowe likamŋgaig. ⁸ Piti kame ta pino kutu te-palmbim tuku ŋgaro rar tate taŋaŋ prowamŋgaig.

⁹ Afuŋge tane bige tidinga piti sunŋo tam tuku gabat afu tuku wai mbolŋe patikuwaig le nane tane kilmba bale faramŋgaig. Tane yiŋe mbal tukunu kilke tugu ŋakmba tane kasurtiŋgamŋgaig. ¹⁰ Piti ta sinamŋge nane gudommmba ye kusreyumba ndeka nanŋine nanŋine muŋgu kupet minmba muŋgu kasurka minamŋgaig.

¹¹ Yabri tuan tanjo gudommaba mayok kuwaig sulumba tanjo gudommaba didikuwaig le nane yabri manjau dubikamngai. ¹² Ait ta mbolnge manjau njaigonu tugeka sunjokuwa le tanjo nane nanjine nanjine munju iduska munju turke nda. ¹³ Ande nu ye kusre ndayumba minmba ka kumwa ta Kuatenge na tuku muskil te-tiwe tambimngat. ¹⁴ Kuate nu nunje gageu kulatkate pasa mayenu ta kilke tugu njakmba mbolnge kukliwe likuwaig le njakmba iswaig le kugawam tuku ait prowamngat.

¹⁵ Tuan tanjo Daniel tuku pasa ngumnenga kumunguwa le ande njule parak tukul ma mbolnge mayok ka tukul kuerka kutur tambimngat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamdus pulutinguwa). ¹⁶ Tane Daniel tuku pasa kumunguwa le kanjermaba Yudea mbal nane kua ka tabe ponnguwaig. ¹⁷ Ande nunje wande kawanngge minmba kande nu wandekngge aganj ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. ¹⁸ Ande nu nunje piro mbolnge minmba kande luka pro nunje tawi tam idus ndawa.

¹⁹ Ait ta mbolnge pino fungulok pino kinjo dabronu amo nyanu njak ose. Nane piti sunjo kanjeramngai. ²⁰ Tane Kuate yabanjap le murke ait mbolnge ko kusem ait mbolnge manjau ta pro ndawa.

²¹ Ait ta mbolnge piti sunjo pasa njak prowamngat. O buk tugu mbolnge ka kile mata piti afu tananj kanjer ndakeg. Piti ta kugawaig le manj piti tananj prowe nda. ²² Kuate nu nane kilam tuku madiningina mbal idusnijnmba piti ait kuen ta kuerkina le ait fagnu ndo piti ta prowamngat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le tanjo njakmba ngisike sulude kande.

²³ Ande nu tane satijnmba kanjera Kristus Kuatenge madina tanjo minit te ko nu minit si nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. ²⁴ Yabri tanjo prowaig sulumba afu ye Kristus ngumba afu ye Kuate tuku tuan tanjo ngamngai. Nane Kuate madiningina mbal yabrinijnmba didikube nga wam kitek sanjrinu ke likamngai. ²⁵ Wam kame ta sinja prowamngai. Ta tuku ye tane wam pagutinget. ²⁶ Nane afu Kristus nu ma baknu mbolnge minit nga satinguwaig kande nu kanjeram kine ndakap. Ko afu nu wande te sinamngge kuirka minit nga satinguwaig kande tane nane tuku yabri pasa ta ise ndakap. ²⁷ Teliu nu ki prote ma mbolnge teliujmba pinderka kumba ka ki butungate kumam kumba samba njakmba kiljate tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo prowamngit. ²⁸ Aganj ande kumanu menja mundur kinit le wir tanje minig.

²⁹ Sina manzer ait sunjo ta kugawa le ki mukumba dabunungat. Tambun mata bulunje nda. Samba tuku sanjri njakmba pirpurka buru-burukuwaig le mbai njakmba guroromba ndeke lika minamngai. ³⁰ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tanjo ye samba mbolnge mayok kanjit. Mayok ka ye kilja sanjri sunjo pasa njak gau mbolnge ndeki le kilke mbolok mbal njakmba ye kanjeryumba wikaraumba malmbi njayowamngai. ³¹ Tabil wi sunjo ande mayok kuwa le ye yinje enjel kame kukulningi le kilke tugu njakmba mbolnge Kuatenge nunje madiningina mbal kile-manjgurkamngai.

³² Tane fik ail kanjerap. Nunje tumtingamngat. Tane kuzrunu kitek promba nzude le kanjerka katesemba sakade: Ki ait patukate ngade. ³³ Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanjerka ye prowam tuku ait patukate ta kila palmbimngai. ³⁴ Ye sinja satingamngit. Ait te mbolnge minig mbal kume ndakuwaig le wam kame njakmba ta prowamngai. ³⁵ Kilke tugu samba tugu ngisinungai. Ye tuku pasa ande ngisike nda. Minmba minamngat.

³⁶ Ginu mara ki kanum ndanj wam kame ta prowamŋgaig ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolŋge enjel mata nane gilai. Ye Kuate tuku Kinjo ye mata gilai. Mam nu ndo kila minit. ³⁷ Noa tuku ait mbolŋge manjau pronaig tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo prowam tuku ait mbolŋge manjau ndui ta mayok kanjgaig. ³⁸ Kule sunjo pro ndana le nane nyamaganj kule nyumba pino piyamba kilmba tanjamba tanjamba minnaig ma ma Noa nu wanj pongina. ³⁹ Wanj pongina le ndo kule sunjo promba nane ŋakmba ma gurenjmba kile-butokina le nane wamdus puluniŋgina. Tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo prowi le ndo nane ye idus ndayade mbal wamdus puluniŋgamŋgat.

⁴⁰ Ait ta mbolŋge tanjo armba piro ndindo mbolŋge minwaik le ye inum tumba inum kusrewamŋgit. ⁴¹ Pino armba wit firfirmba minwaik le ye inum tumba inum kusrewamŋgit.

⁴² Tanjine Sunjo nu ginu mara prowamŋgat ta tane gilai. Ta tuku tane mambilmba tairŋga minap. ⁴³ Wande miro tanjo kuayar tanjo prowam tuku ait pasa isit kande nu wande kulatka minmba kuayar tanjo pro kuayaram tuku peute kande. ⁴⁴ Tane kuaneka ye tairŋga minap. Ye Ndindo Katesek Tanjo tane mata ait gilai minap le ye prowamŋgit ŋga sanjŋgina.

Piro tanjo mayenu ŋayonu tuku yaba pasa
(Lukas 12.41-48)

⁴⁵ Yesus nu manj lato sakina: Tanjo ande wamdus kuyar mayenu ŋak piro mayete ta tanjo sunjo nu tumba nuje piro mbal kulatka ait kumunjuwa le nyamaganj walmba ningam tuku nu pilit. ⁴⁶ Tanjo ta nuje piro kumba minwa le nuje sunjo promba kanjerwa le nu gare ŋak minamŋgat. ⁴⁷ Ye sinja satinjamŋgit. Nuje sunjo tanjamba nu kanjermba nu nuje aganj ndende ŋakmba kulatkam tuku nu tumba palmbimŋgat.

⁴⁸ Ko piro tanjo ta ŋayonu ndeta yije sunjo dalkate ya ŋga saka ⁴⁹ nu ndek kulatkate mbal pani farmba kule kamenu nyade mbal ndonj ulendika nyamaganj kule kamenu nyumba ⁵⁰ nuje sunjo luka prowam tuku ait idus ndamba minwa le nu prowamŋgat. ⁵¹ Nu promba nu piti sunjo tumba pitaiwa le ma ŋayo yabri mbal ŋgamukŋge minamŋgat. Ma ŋayo ta mbolŋge minamŋgaig mbal nane malmbi sunjomba maketiŋ tikŋga minamŋgaig ŋgina.

25

Pino mbanzo 10 tuku yaba pasa

¹ Yesus nu manj tejenmba sakina: Kuate nu nuje gageu kilam tuku prowamŋgat ta wam kube te suk. Pino mbanzo 10 nane tanjo ande pino tam tuku prowam bafuna le nu te-silikam tuku nanjine lam kilmba kinaig. ² Pino mbanzo 5 ta nane wamdus kugatok. Nane 5 afu ta nane wamdus kuyar mayenu ŋak.

³ Pino wamdus kugatok ta nane kambim ŋga nanjine lam kilmba kule kile ndaka kinaig le ⁴ pino wamdus kuyar mayenu ŋak ta nane kambim ŋga nanjine lam kilmba kule turmba kilmba kinaig. ⁵ Nane kinaig ka tanjo pino tam tuku ta nu dalka pitik nda prona le minde ma ma ginyumniŋgina le kinynaig.

⁶ Furir ŋgamu wi ande mayok kina: Ai si. Tanjo pino tam tuku prote si. Tane mayok ka kanjerap ŋgina le ⁷ pino kame ta ŋakmba abonja nanjine lam bulu sunjowam tuku wik wilnu mbilniŋginaig. ⁸ Tanjanaig sulumba pino kame wamdus kugatok tanje nane ndek pino wamdus ŋak ta sanjŋginaig: Sine kule

afu singap. Sine tuku lam kupam bafude nga saninginaig le ⁹ wamdus kuyar mayenu njak mbal ndek nane saninginaig: i ... Sine tane kule tinje ta tane sine turmba lam kupe likamngai. Tane luka kumba stua mbolnge kule afu sota piyawap nga saninginaig.

¹⁰ Nane lam kule piyawam kinaig le tanjo pino tam tuku ta nu prona le pino 5 nane nu tairnga minnaig ta nu ndon pagumba nye sunjo tuku wande sinam kumba malanga tukulnaig. ¹¹ Malanga tukulmba minnaig le pino 5 ta luka pro malanga katmba sakinaig: Sunjo, malanga talka. Sine prowig o nginaig kande ¹² tanjo ta nu pasa lafumba saningina: Tane ima kate. Ye sinja tane gilai nga saningina.

¹³ Yesus nu tanjamba ndek lato sakina: Ait ta ginu mayok kanjat ginu mara ki kanum ndan mbolnge ye prowamngit ta tane gilai tukunu tane ye tairnga mambimba minap ngina.

*Piro tanjo kejmba ndametinj kilnaig
(Lukas 19.11-27)*

¹⁴ Yesus nu man sakina: Kuate nu nuje gageu kilam tuku prowamngat ta wam kube te suk. Tanjo ande nu kilke masken ande mbol kambim nga nuje aganj ndende kulatkam tuku nuje piro mbal tuku wai mbolnge patikina sulumba ¹⁵ nu nane tuku manau kanjerka kumumbi piro walmba ningina. Nu piro tanjo ande ndametinj soj 500 tumba ande soj 200 tumba ande soj 100 tuna. Nane ndametinj tamba pirokuwaig nga nu tinja ma masken kina.

¹⁶ Piro tanjo nu soj 500 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametinj tamba piroka minna ma ma soj 500 man lato kilna. ¹⁷ Wam ndui ta ndo piro tanjo nu soj 200 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametinj tamba piroka minna ma ma soj 200 man lato kilna le ¹⁸ piro tanjo nu soj 100 kilna ta nu kumba ka kilke sarka burok ta sinamnge ndametinj patika yubengina le tanje minnaig.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma sunjo nu luka promba nuje ndametinj piro mbal ningina ta kilam tuku saningina. ²⁰ Tanjakina le ande nu soj 500 tuna ta nu pro sana: Sunjo, ne buk soj 500 ye sina. Ai te. Ye tamba piroka man soj 500 lato kilen ngina le ²¹ nuje tanjo sunjo nu sana: Ese. Ne piro tanjo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku aganj fudinndo kulat mayena tukunu kile ne piro sunjo kulatkam tuku ye ne palmbimngit. Ne yale. Ne ye ndon sile gare-garekamngik ngina.

²² Kile ande nu soj 200 tuna ta nu pro sana: Sunjo, ne buk soj 200 ye sina. Ai te. Ye tamba piroka man soj 200 lato kilen ngina le ²³ nuje tanjo sunjo nu sana: Ese. Ne piro tanjo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku aganj fudinndo kulat mayena tukunu kile ne piro sunjo kulatkam tuku ye ne palmbimngit. Ne yale. Ne ye ndon sile gare-garekamngik ngina.

²⁴ Kile ande nu soj 100 tuna ta nu pro tenjemba sana: Sunjo, ne tanjo wamdus karenju njak ta ye kila. Nane afu pirokade le ne pro alonu ake kilit. Afu aganj tumunu ngukade le ne pro goningit. ²⁵ Ye ne tuku kuru-kuruka nanje soj 100 ta ngisikikat nga kilmba kilke sarka burok sinamnge yubengen. Nanje soj 100 ta noten ngina. ²⁶ Tanjakina le nuje tanjo sunjo ndek nu sana: Ne sinja piro tanjo nayonu. Ne kanyum tanjo ndo. Nane afu pirokade le ye pro alonu ake kilet nga iduste? Afu aganj tumunu ngukade le ye pro goningit e? ²⁷ Yinje manau ne kila ta ndanam saka ye tuku soj 100 ben mbolnge pile ndakina. Ne tanjana kande ye pro yinje ndametinj lafunu lato kilet kande ngina.

28 Tanjamba nu nuje piro mbal saningina: Soj 100 yaimba tanjo nu soj 1,000 njak ta tape njgina. 29 Ande nu aganj afu njak minit ta andenje nu man lato tuwit le nu sunjomba njak minamngat. Ande nu aganj denkanu minit ta andenje nu tuku aganj fudinndo ta yaite. 30 Piro tanjo kanyum sambek ta tumba kilimnje bukngap le ma make sunjo mbol kuwa. Ma ta mbolnje nane malmbi sunjomba maketinj tiknga minamngaig njgina.

Pileningam tuku ait

31 Ye Ndindo Katesek Tanjo ye yije kilna sunjo enjel kame ndonj prowi sulumba ye yije minyo mbili maditaknu mbolnje minyokamngit. 32 Ye minyoki le kilke tugu njakmba pro ye tugumnje mangurkamngaig. Nane tanjawaig le sipsip kulatkanu tanjo nu sipsip meme lislis minig le pilenja kise kise patikate tananj ye mangur ta paplamba kuasmbi armba patinungit. 33 Tanjamba ye sipsip kilmba yije ndinamnje patiki sulumba meme kilmba yije najamnje patinungit.

34 Ye Sunjo ye yije ndinamnje minamngaig mbal ta tenjemba saningamngit: Yije Mam nu sinja tane make patikate. Tane yalpe. Nu kilke te te-mayok ndana ait mbolnje tane nuje gageu mayok ka nu ndonj minam tuku maditnjina. 35 Ye gubayina le tane nyamaganj sinaig. Ye kule parayina le tane kule sinaig. Ye rawe tanjo tananj minen le tane ye tumba kulatkinaig. 36 Ye tawi kugatok minen le tane tawi sinaig. Ye guaze ten le tane ye turyinaig. Ye muli wandeknje minen le tane ye kangeryam tuku pronaig.

37 Ye tanjamba nane saningi le nane tinreknu mbal ta lafumba sayamngaig: Sunjo, sine ginu ne gubak minna le kangernumba nyamaganj tingenj. Ko ne kule paranina le kule tingenj. 38 Ginu ne rawe tanjo tananj minna le ne tumba kulatkigenj. Ko ginu ne tawi kugatok minna le ne tawi tingenj. 39 Sine ginu ne guaze njak ko muli wandeknje minna le ne kangernam tuku progenj nga kusnyamngaig. 40 Tanjakuwaig le ye Sunjo ye pasa lafumba saningamngit: Tane yije mbal nyu kugatok turkinaig ta tane ye turyanu tananj nga saningamngit.

41 Kile ye yije najamnje minamngaig mbal ta tenjemba saningamngit. Tane pa sunjo tam tuku minig mbal tane ye kusreyumba kape. Kuate nu o buk Satan nuje enjel kame ndonj minam tuku pa kuanekina ta mbol kape. 42 Ye gubak minen le nyamaganj se ndakinaig. Kule parayina le tane kule se ndakinaig. 43 Ye rawe tanjo tananj minen le tane ye kulat ndakinaig. Ye tawi kugatok minen le tane ye tawi se ndakinaig. Ye guaze njak ko muli wandeknje minen le tane pro ye kanjer ndayinaig nga saningamngit.

44 Ye tanjamba saningi le nane mata pasa ndui ta ndo lafumba sayamngaig: Sunjo, ne ginu mara gubak ko kule paranina ko rawe tanjo tananj minna ko tawi kugatok ko guaze njak ko muli wandeknje minna le kangernumba tur ndanigenj ngamngaig. 45 Nane tanjakuwaig le ye nane tenjemba saningamngit: Ye sinja satinjet. Tane yije mbal nyu kugatok tur ndakinaig ta ye tur ndayanu tananj nga saningamngit. 46 Mbal te nane ma njayo mbol kumba rar kamusmba minmba minamngaig. Rar ta kugawe nda. Mbal tinreknu nane abo tugu njak minmba minamngaig. Kume nda.

26

*Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig
(Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53)*

1 Yesus nu pasa n'akmba saningge denjurmba nu nuje dubiwanu tanjo saningina: 2 Ki ait armba kugawaik le pagumba nye sunjo Pasowa prowamngat ta tane kila. Prowa le nane afunge ye tumba ail kazrai mbolnje kumi nga afu tuku wai mbolnje palmbimnggaig ngina.

3 Ait ta mbolnje pris gabat mbal Israel mage ndon pris sunjo Kaiafas tuku wande mbol manjurkinaig sulumba 4 nane Yesus kuirkuirka biye timba balewaig nga ndin sotinaig.

5 Nane tenjemba sakinaig: Sine pagumba nye tuku manjur sunjo sinamnge nu biye tibe ta njayo. Kame zigna sunjo mayok kakat nga saka minnaig.

Pino ande Yesus tuku gabat mbolnje gurej kutuna

(Markus 14.3-9; Yohanus 12.1-8)

6 Betani tumbrainge Yesus nu tanjo ande buk ngirnger n'ak nyunu Simon nu tuku wandeknje isukusmba minna. 7 Isukusmba minna le pino ande ndame botol gurej mundur mayenu n'ak piyanu o mbolnje ta tumba Yesus tugum promba nu tuku gabat mbolnje gurej ta kutuna.

8 Tanjana le nuje dubiwanu tanjo wam ta kanjermba nane palsejningina le sakinaig: Ndanam saka gurej mayenu ake kutuwat a. 9 Nu gurej ta tumba nane afu mbolnje piyana kande nu ndametinj sunjo tina le ndametinj tamba sine sanzal mbal turkeg kande nga sakinaig.

10 Tanjakinaig le nu pasa ta ismba ndek saningina: Ndanam tuku tane pino te piti serde. Nu ye mbolnje wam mayewat. 11 Sanzal mbal mara mara tane ngamuknje minamnggaig. Ye tane ndon ait kuenu mine nda. 12 Pino nu gurej mayenu tembi ye tuku ngarosus pisnewat ta nu ye ngunu tuku ngarosus wakeiyat. 13 Ye sinja satjngamnggit. Kilke tugu n'akmba mbolnje nane pasa mayenu kuklimba nu wam kat te turmba sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamnggaig ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo

(Markus 14.10-11; Lukas 22.3-6)

14 Kile nane 12 ta tuku ande Yudas Iskariotnu nu ka pris gabat mbal tugum promba saningina: 15 Ye Yesus tumba tane tuku wai mbolnje pili ta piyanu giganmba ye samnggaig ngina le nane ndek silwa ndametinj soj kejmba nu tunaig. 16 Tunaig le Yudas nu kumba ka Yesus tumba nane tuku wai mbolnje palmbim tuku ait mayenu ande tairnga minna.

Yesus nu nuje dubinaig tanjo ndon Pasowa nyinaig

(Markus 14.12-21; Lukas 22.7-13,21-23; Yohanus 13.21-30)

17 Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonganu mbolnje Yesus dubiwanu tanjo nu tugum promba kusnanaig: Sine aningge ne ndon Pasowa nyam tuku ka kuanekube nginaig le 18 nu ndek saningina: Yerusalem tumbraing sunjo mbol kape. Tanjo ande ye tane satjngi le nu tugum kumba sawap: Tum Tanjonge nuje ait buk patukate ngat. Nuje dubinaig tanjo ndon ne tuku wandeknje Pasowa nyam tuku sasjngat nga sawap. 19 Yesus nu tanjamba sakina le nuje dubinaig tanjo nane tanjamba kumba ka Pasowa nyam tuku aganj ndende kuanekinaig.

20 Furirna le Yesus nu nuje dubiwanu tanjo 12 ndon kumba ka isukusmba minmba 21 nu ndek sakina: Ye sinja satjngamnggit. Tane ngamuknje ande nu ye tuku kupet minit ngina. 22 Tanjakina le nane wamdus n'ajongga ndui ndui nu kusnanaig: i ... Sunjo ne yenge nga iduste e nga kusnanaig le 23 nu lafumba sakina: Ande nu ye ndon nza tuma bret kule pak mbilmba nyat ta not. 24 Ye

Ndindo Katesek Tanjo ye kuyar pasa kumumba kumamngit ta ande nu ye tumba nane wai mbolnge palmbimngat ta ose. Nu piti sunjo tamngat. Ina nurjenje te-pile ndakina kande maye kande ngina.

²⁵ Tanjakina le nuje kupet tanjo Yudas nu ndek sakina: i ... Tum tanjo, ne yenje nga iduste e ngina le Yesus nu lafumba sana: Ne sakate not ngina.

Yesus nu pasa nyam tuku manjau te-mayokna

(Markus 14.22-26; Lukas 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²⁶ Nane isukusmba nuje dubiwanu tanjo ninmba sakina: Bret te tumba nyap. Te yiye ngarusu ngina.

²⁷ Tanjamba nu grep kule murko jak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba nane ninmba sakina: Tane jakmba grep kule te tumba nyap. ²⁸ Te yiye ndare. Ndare ta mbolnge pasa kitek Kuate nu tanjo ndon o buk katna ta alonu mayok kanjat. Ye yiye ndare kutuwi le Kuate nu nane gudommba tuku une saukamngat. ²⁹ Ye tane satinngamngit. Ye manj grep kule tejen nye ndaki ma ma yiye Mam kulatkate ma mbolnge ye grep kule kitek manj tane ndon nyamngit ngina. ³⁰ Tanjaka denjurmiba nane mune ande ulnaig sulumba tinja Olif tabe mbol kambim saka kinaig.

Yesus nu Petrusnje nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38)

³¹ Kumbanje Yesus nu nane saningina: Furir te mbolnge tane jakmba kua ka ye kusreyamngai. Kuyar pasa tejenmba sakate.

Kuatenge sipsip kulat tanjo balewa le sipsip pururumba sili-siliwamngai ngate. *Sakaria 13.7*

³² Ye kummba manj tinji sulumba ye ambonja Galilea ma tugu mbol ka le tane ngumneja prowamngai nga saningina.

³³ Tanjakina le Petrus nu ndek sana: Nane jakmba kuru-kuruka kua ka ne kusrenuwaig ta yenje ndo ne kusrene nda ngina le ³⁴ nu Petrus sana: Ye sinja ne sanamngit. Furir te mbolnge teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat ngina. ³⁵ Tanjaka sana le Petrus nu ndek lafumba sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye sinja ne tuku nyu yabuke nda ngina le nuje dubinaig mbal jakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

Yesus nu Kuate ndon pasatina

(Markus 14.32-42; Lukas 22.39-46)

³⁶ Yesus nane kumba ka ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuje dubinaig tanjo saningina: Tane tenje minap. Ye ka sinje Kuate yabanamngit ngina. ³⁷ Tanjaka nu ndek Petrus le Sebedeus tuku kinjo armba Yakobus Yohanus nane kenj ta kilmba kina ka tanje nu ngamunggal piti sunjo kamusmba wamdus fagka minna. ³⁸ Tanjamba nu nane saningina: Ye wamdus njayonga piti sunjo ye toyate le kamuset. Tane tenje ye ndon mambimba minap ngina.

³⁹ Tanjamba saka nu dirdirka kumba ngurngurka ndek truk ka Kuate yabanmba sakina: O Mam, kumu ndeta kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa nget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nanje nzali ndo dubiwa ngina.

⁴⁰ Tanjamba nu luka ka nuje dubiwanu tanjo kanjerkina ta nane kinymba minnaig le nu ndek Petrus sana: Ne ait fagnu te ye tuku nga idusmba mambimba minam kuga e? ⁴¹ Satan tuku tago tane mbol prowikat tukunu

tane abo minmba yabanmba minap. Tanjine ngamungal Kuate yabanjam tuku idusde ta ngarosumbi dubiwam tuku ta piti ngina.

⁴² Yesus nu manj lato kumba ka yabanmba sakina: O Mam, kule murko te ye laipyam kumunj kuga ta ye nyamngit. Nañe nzali ta ndo dubiwa ngina. ⁴³ Tanjamba nu manj luka prona ta nane ginyumngge am piti patikinaig le kinymba minnaig le ⁴⁴ nu nane kanjerka nu manj nane kusreka luka kumba ka pasa ndui ta ndo yabanja. ⁴⁵ Yabanj denjpurmba nu pro nuñe dubiwanu tanjo kusnaningina: Tane mabtumba kinymba minamnggaig? Ait buk patukate. Andenñe ye Ndindo Katesek Tanjo tumba une ñak mbal tuku wai mbolñge palmbim tuku bafute. ⁴⁶ Ai si. Ye tuku kupet prote si. Tane tinjap le sine nane tugum si kab ngina.

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Markus 14.43-50; Lukas 22.47-53; Yohanus 18.1-12)

⁴⁷ Nu tanjamba pasata minna le tanjo 12 ta tuku ande Yudas nu tanjo gudommba kame bagi sibugi kilmba ñak pronaig. Pris gabat mbal Israel mage nanenñe tanjamba kukulninginaig le pronaig. ⁴⁸ Yesus tuku kupet tanjo nu nane kila palmbim tuku buk tenenmba wam paguningina: Ye ka ande mumuwi ndeta not. Tanjo ta biye tiwap ngina.

⁴⁹ Kile nane promba Yudas nu pitik ndo Yesus tugum kumba Tum Tanjo kaiye nga sakina sulumba nu mumuna le ⁵⁰ nu ndek Yudas sana: Mata, ne wam idusmba te prowat ta pitik ka ngina. Tanjamba sakina le nane pro Yesus biyba biye denaig.

⁵¹ Kile Yesus dubiwanu tanjo ande nuñe kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku piro tanjo kilbanu pike welna. ⁵² Tanjana le Yesus nu tanjo wam kina ta sana: A ... nañe kame bagi tumba nuñe ma mbolñge pale. Tanjo nane kame bagimbi kame bude ta afunñe nane kame bagimbi bale faramnggaig. ⁵³ Ye yinñe Mam yabanji ta nu pitik ndo enjel kuasmbi gudommba kukulninguwa le ye turyam prowamnggaig ta ne idus ndate? ⁵⁴ Ye tanjawi ta Kuate tuku kuyar pasa ye tuku sakina ta kumunñe nda nga sana.

⁵⁵ Kile Yesus nu manjur sunjo ta saningina: Ndanjam saka ye kuayar tanjo tananj tane bagi sibugi kilmba ñak ye biye tiyam prode. Ye mara mindek kusem wande sunjo sinamngge tanjo pino wam paguka minyok minen tamba tane ye biye tiyam kuga e? ⁵⁶ Wam ñakmba mayok kinig te tuan tanjo kame nane Kuate tuku pasa kuyarnaig ta kumude ngina. Tanjakina le nuñe dubinaig tanjo ñakmba nu kusremba sili-silimba kua kinaig.

Nane Yesus tumba kusem gabat mbal tugum kinaig

(Markus 14.53-65; Lukas 22.54-71; Yohanus 18.13-14; 19.24)

⁵⁷ Nane Yesus biye tinaig mbal ta nu tumba pris gabat sunjo Kaiafas tuku wande mbol kinaig. Wande ta mbolñge kusem pasa biteknanganu mbal Israel mage mage nane buk pro manjurkinaig. ⁵⁸ Petrus nu maskenñge Yesus dubimba kina ka pris gabat sunjo tuku fonde sinam kina ka wande mab tanje ame wam Yesus mbolñge kuwaig le kanjeram tuku nu kame mbal ndonj minyok minna.

⁵⁹ Pris gabat mbal Israel gabat sugo pasa pilewanu mbal ñakmba Yesus balewam tuku afunñe yabri pasa te-mayokuwaig nga sotinaig le ⁶⁰ nane gudommba tinja yabri pasa tumba Yesus mbaranu nginaig ta nu kumam tuku pasa ande mayok nda kina. Nane tanjamba pasa ndin sotinaig ma ma kile tanjo armba tinja sakinaik: ⁶¹ Tanjo te tenenmba sakina le sile

isken. Kusem wande sunjo ye sambriwi sulumba mara kenmba mbolnje manj palmbim kumuŋ nga sakina le sile isken nginaik.

⁶² Tanjakinaik le pris gabat sunjo nu tinja Yesus kusnana: Nane ne mbaranu nga sakade te ne ndanjmba iduste. Ne nane tuku pasa lafuwe nda e ngina ta ⁶³ nu minje tukulumba maninok minna le pris gabat nu manj kusnana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku Kinjo e? Kuate nu abo minit ne nu am mbolnje lafuwa le sine isbe ngina le ⁶⁴ Yesus nu pasa lafumba sakina: Ne sakate not. Ye ne sanamngit. Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sangri Nayo nu tuku ndinamnje minyok mini sulumba gau mbolnje ndeki le tane ye kangeryamngaiga ngina.

⁶⁵ Tanjakina le pris gabat sunjo nu pasa ta ismba palserna le nu ndek nuje tawi fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. Nu Kuate tuku nyu njayo silita. Tane nu tuku pasa njayonu te ismba ⁶⁶ tane ndanjmba iduste ngina le nane sakinaig: Nu tanjo njayonu. Nu kumwa nginaig. ⁶⁷ Tanjamba nane afu tinja ka Yesus tumailnu nguspemba nu waimbi katmba sanaig: ⁶⁸ Imanje ne katnate? Ne Kuatenje madinina tanjo ndeta nyun ta le sine isbe nginaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina
(Markus 14.66-72; Lukas 22.54-62; Yohanus 18.15-27)

⁶⁹ Petrus nu wande mab tanje minyok minna le pino ande nu tugum promba sana: Ne mata Galileanu tanjo Yesus ndonj minna tuku ngina. ⁷⁰ Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnje nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye nginjnganket ngina.

⁷¹ Kile nu tinja kumba ka fonde malanja ta tugumnje tinj minna le piro pino ande nu kangermba nane nu tugumnje minnaig mbal saningina: Nu Nasaretnu tanjo Yesus nu ndonj minna tuku ngina le ⁷² Petrus nu sangri tinja manj Yesus tuku nyu yabukina: Ye Kuate am mbolnje saket. Ne tanjo sakate ta ye sinja nu gilai ngina.

⁷³ Tanjamba minmba tanjo afu Petrus tugumnje minnaig ta nane pro nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tanjo ande. Ne mata Galileanu tanjo tuku pasa njin tugu sine iseg nginaig le ⁷⁴ nu nuje mironj nuje ngaro taprana sulumba sakina: Tanjo ta ye sinja gilai ngina. Tanjakina le pitik ndo teg witina. ⁷⁵ Tanjana le Yesusnje Petrus pasa sana ta nu idusna: Teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat nga sana. Nu pasa ta idusmba nu tinja mayok ka malmbi njayona.

27

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig
(Markus 15.1-5; Lukas 23.1-2; Yohanus 18.28-32)

¹ Mafena le maratukuk tinja pris gabat mbal Israel mage mage nane njakmba manjurkinaig sulumba Yesus balewam tuku pasa saka ismba minnaig. ² Pasate denjpurmba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sunjo Pilatus tuku wai mbolnje pilnaig.

Yudas nu kumna
(Aposel 1.18-19)

³ Yesus tuku kupet tanjo Yudas nu Yesus balewam tuku pasa sangri pilenaig le ismba nu wamdus biye mbilmba silwa ndametinj soj kenmba ta kilmba pro pris gabat mbal Israel mage mage saningina: ⁴ Tanjo te ye tane tuku wai mbolnje pilen ta nu mbar kugatok. Ye sinja mbaren ngina le nane nu sanaig: Tanjaig. Piti ta nane nginaig. ⁵ Tanjakinaig le kusem wande

sunjo sinam tanje ndametinj baremmba nu mayok ka kina ka nuje njinfok muli panmba kuiknja kumna.

⁶ Kile pris gabat mbal nane ndametinj ta tanjermba kilmba sakinaig: Ndametinj te tanjo kumwa nga patikigej. Ta tuku kusem wande sinamnge ndametinj minig te tur ulendi ndabe nginaig. ⁷ Tanjamba nane pasa saka kine inummba minnaig sulumba rawe mbal kumwaig le ngunu tuku kilke ande piyanaig. Kilke ta waim wakeikanu tuku tanjo kame tuku kilke. ⁸ Ta tuku kilke ta kile nyunu ndare kutukina tuku kilke ngade.

⁹ Wam ta mbolnje tuan tanjo Yeremia tuku pasa ande kumungina. Pasa ta tenjemba sakate.

Nane nu kanjermba piyanu silwa ndametinj soj kenmba kumumbi patikinaig ta ¹⁰ nane silwa ndametinj ta kilmba waim wakeikanu mbal tuku kilke ande piyanaig. Sunjo nu nane tanjamba kam tuku ye sayina ngate.
Sakaria 11.12-13

*Pilatus nu Yesus tuku pasa isna
(Markus 15.2-5; Lukas 23.3-5; Yohanus 18.33-38)*

¹¹ Yesus nu Rom mbal tuku gabat ta tugumnge tingina le nu Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le Yesus ndek nu sana: Ne sakate not ngina.

¹² Tanjakina le pris gabat mbal Israel mage mage nane pasa gudommba kilmba Yesus mbolnje patika nu mbaranu nga saka minnaig le nu nane tuku pasa ande lafu ndana le ¹³ Pilatus nu kusnana: Ai te. Ne mbar gudommba kanu sakade ta ne nda isit e ngina.

¹⁴ Nane nu mbar gudommba kanu sakinaig ta Yesus nu pasa ta inum lafumba gabat tanjo sa ndana le nu wam ta tuku pirerek purkina.

*Pilatus nu Yesus balewaig nga sanijingina
(Markus 15.6-15; Lukas 23.13-25; Yohanus 18.39-19.16)*

¹⁵ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnje nane Zu mbal Pilatus tugum kumba mulinj kilanu tanjo ande paska tam tuku sawanu le nu paska ninganu. ¹⁶ Ait ta mbolnje tanjo mbaranu ande nyunu Barabas nu muli wandeknje minna.

¹⁷⁻¹⁸ Tanjo njakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolnje pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nane pro nu tugumnge manjurkinaig le nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaningina: Ye Yesus nane Kristus ngade nu paska tingi e ko tanjo njayonu Barabas paska tingi nga kusnaningina.

¹⁹ Pilatus nu nuje minyo mbili maditaknu ta mbolnje minyoka Yesus pilemba minna le piyo nuje nu tanjo ande kukulna le nu tugum promba sana: Piyo naje nu tenjemba sakat. Ne tanjo tinjeknu ta kusrewa. Ye nu tuku kinjatit sulumba ye wamdus fulilka minet nga sakat ngina.

²⁰ Pris gabat mbal Israel mage mage nane tanjo pino siseninjimmba wam pagukinaig le Barabas paska te-luka ninmba Yesus balewam tuku Pilatus sanaig. ²¹ Tanjamba sanaig le gabat tanjo nu man kusnaningina: Ye nale tuku ima paski le mayok kuwa nga idusde ngina le nane Barabas nginaig.

²² Tanjakinaig le Pilatus nu nane sanijingina: Ye Barabas paski sulumba Yesus nane Kristus ngade te ye nu ndani nga idusde ngina le nane njakmba lafumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjnguwai nginaig.

²³ Tanjakinaig le nu ndek sakina: Ndanjam. Nu ame wam mbarna ngina le nane manj sunjgomba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjnguwaig nga saka minnaig.

²⁴ Kile zigna sunjo mayok kambim bafuna le Pilatus nu kanjgermba nuje pasambi nane tuku wamdus kile-ibenjam kumunj kuga ta katesemba nu kule tumba pro manjur sunjo ta nane am mbolnje nuje wai minyanga sakina: Tanjo te kumwa ta ye tuku mbar kuga. Mbar ta tanjine ngina le ²⁵ nane njakmba ndek sakinaig: Ta maye. Nu tuku ndare ta sine sinjine kinjo kame turmba pasokuwa nginaig.

²⁶ Nane tanjamba sakinaig le Pilatus nu Barabas paska tumba Zu mbal ningina sulumba kame mbal saningina le nane Yesus tumba muli karenjnumbi ngusnaig. Tanjanaig le Pilatus nu nane saningina: Tanjo te tumba ail kazrai mbolnje palpe ngina.

*Kame mbal nane Yesus tumba njayo silinaig
(Markus 15.16-20; Yohanus 19.2-3)*

²⁷ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande sunjo ngirpem tanje pilmba kame tanjo njakmba wikinaig le pro manjurkinaig. ²⁸ Kile nane Yesus tuku tawi paska tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba ²⁹ muli nzapo njak pirka gabat kaimba dido tumba nu tuku wai ndinam mbolnje pilmba nu usre kupetmba pro dagol tidronja sakinaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunjo nginaig. ³⁰ Tanjamba nane nu nguspemba dido ta yaimba gabatnu katanu. ³¹ Nane tanjamba usre kupetmba nzumil te-tumba denjpurmba tawi ta manj paska nuje tawi siluk tumba ail kazrai mbolnje palmbim tuku nu tumba kinaig.

*Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnje pilnaig
(Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27)*

³² Kinaig ka ndinnye Sirenenu tanjo Simon te-silika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa nga sangrimba sanaig le nu kurana. ³³ Tanjamba nane kumba ka ma nyunu Golgota pronaig. Nyu ta tugunu Tanjo Gabat Murko. ³⁴ Pro tanje nane ndek marasin kaglinu ande njaro rar mukuwam tuku grep kule tur mbilmba nyuwa nga tunaig ta nu fudinmba tagomba mbulna.

³⁵ Kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbolnje nil danjnginaig sulumba nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulumba ³⁶ ail kazrai tugum tanje minyoka nu kulatka minnaig.

³⁷ Gabat fumnye nu balenaig tuku pasa gabat tenjemba kuyarnaig: *Tanjo te nyunu Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat sunjo nga kuyarnaig.* ³⁸ Nane kuayar tanjo armba turmba kilmba ande nu tuku ndinamnye ande njainjam kumamnye ail kazrai mbolnje nil danjnginaig.

³⁹ Nane afu mungu lilika kine ilemba Yesus nzumil te-tumba nduku-ndukumba sanaig: ⁴⁰ Tanjo nu Israel kusem wande sunjo sambrimba mara kenmba mbolnje manj palmbim tuku sakina ta kile aningje. Ne nane mironj nane njarosu tura. Ne Kuate tuku Kinjo kande ail kazrai kusremba ibenj kaye nga samba minnaig.

⁴¹ Pris gabat mbal nane kusem pasa biteknjanu mbal Israel mage mage nane mata Yesus nunumba pingil mer te-tumba sakinaig: ⁴² Nu tanjo afu tuku muskil kile-tidjngina. Kile nu nuje muskil te-tiwam kumunj kuga. Nu Israel mbal tuku gabat sunjo minmba ndeta kile ail kazrai ta kusremba ndekuwa le sine son njgube. ⁴³ Ye Kuate tuku sanjri tomba tinjet nga sakina.

Ye nu tuku Kiŋo ŋgina. Ariya. Kuate nu nzalinu kande nu tuku muskil te-tiwe tuwa ŋga saka minnaig le ⁴⁴kuayar taŋgo armba Yesus tugumŋge ail kazrai mbolŋge danŋginaig ta nale mata maŋau ndui tambi nu tumail pannaik.

Yesus nu kumna

(Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30)

⁴⁵Ki kanum 12 mbolŋge ma ŋakmba ma furir sungo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolŋge kugana. ⁴⁶Ki kanum 3 taŋaŋ Yesus nu wi kuenka sakina: *Eli, Eli, lama sabaktani* ŋgina. (Pasa ta tugunu teŋemba. Yiŋe Mbara, yiŋe Mbara, ndaŋam ne ye kusreyat).

⁴⁷Taŋakina le nane afu taŋge minnaig ta ndek sakinaig: Taŋgo te nu Elia wikate ŋginaig le ⁴⁸pitik ndo taŋgo ande pinderka kumba ka kulelu tumba grep kule mbolŋge tolna sulumba Yesus nyuwa ŋga didombi te-duŋga nu tuku miŋge mbolŋge pilna le ⁴⁹nane afuŋge ndek sakinaig: Yauk. Elia nu pro nu paska te-ibenamŋgat inde ŋginaig. ⁵⁰Kile Yesus nu maŋ sunŋomba witina sulumba nu kumna.

⁵¹Yesus nu kumna le kusem wande sunŋo sinamŋge tukul wande tukulanu tawi sunŋo ta mbolŋge fetka ibenŋge bitekŋgina. Mumni sunŋo prona le ndame sugo afu fetke likinaig. ⁵²Ndame burok afu mindesin ŋgukanu ta kakerke likinaig le Kuate tuku mbal gudommba o buk kume likinaig tuku maŋ aboŋga tiŋginaig. ⁵³Yesus nu maŋ tiŋgina le nane ndame burok kusreke lika mayok kumba Yerusalem tumbraŋ sunŋo ta kine likinaig le taŋgo gudommba nane kaŋgerkinaig.

⁵⁴Kame mbal tuku gabat nuŋe kuasmbi ndoŋ Yesus kulatka minnaig ta nane mumni kamusmba wam afu pronaig ta kaŋgerka nane kuru-kuruka sakinaig: i ... Taŋgo te nu sinka Kuate tuku Kiŋo ŋginaig.

⁵⁵Pino afu gudommba maskenŋge mambilmba nu kaŋgermba minnaig. Yesus nu buk Galilea kusremba Yerusalem kina ta nane nu dubimba sinzaŋnaig. ⁵⁶Nane ŋgamukŋge ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yakobus le Yosef nale tuku ina nakile. Ande Sebedeus tuku kiŋo ar ta tuku ina nakile.

Taŋgo ande Yesus tuku mindesin wakeina

(Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56; Yohanus 19.38-42)

⁵⁷Ki ait ta furiram maror taŋgo ande Arimateanu nyunu Yosef nu prona. Nu Yesus dubiwanu taŋgo ande minna. ⁵⁸Nu Pilatus tugum kumba Yesus tuku mindesin tam tuku sana le Pilatus nu woka mindesin nu tape ŋga saniŋgina.

⁵⁹Saniŋgina le Yosef nu mindesin tumba tawi kaukauk purfeŋnumbi soŋgina sulumba ⁶⁰nu tumba ka nuŋe ndame burok ande kitek buk sarka wakeina tuku ta sinamŋge pilna. Pilna sulumba ndame sunŋo ande barimba pro burok miŋge ta tukulmba nu kina.

⁶¹Nu kina le Maria Magdalanu nale Maria kise ndoŋ nale ndame burok tumailam taŋge minyok minnaik.

Kame taŋgo nane Yesus tuku mindesin kulatkinaig

⁶²Yesus nu kumna le mafena le pris gabat mbal Farisi mbal ndoŋ kumba ka Pilatus tugum promba maŋgurka sakinaig: ⁶³Sungo, yabri taŋgo ta nu minna ait mbolŋge pasa ande sakina ta sine kile maŋ iduseg. Nu teŋemba sakina: Ye kumi sulumba mara armba kusreka keŋnu mbolŋge maŋ tiŋgamŋgit ŋgina. ⁶⁴Ta tuku ne naŋe kame mbal kukulniga le nane

kumba ka ki ait kenjmba mbolnje nu tuku kumu kulatkuwaig. Kuga ta nuje dubinaig tanjo nane nu tuku mindesinj kuayar tumba ka yubenga nu buk tingat nga tanjo pino sanjnguwaig le nuje yabri ambokok ta sunjo nyawokat nga sanaig.

⁶⁵ Tanjaka sanaig le Pilatus nu ndek nane sanjngina: Tane kame mbal afu kilmba ka nu tuku kumu ta kulat mayewap nga sanjngina le ⁶⁶ nane kumba ka ndame ta mbolnje katesewam tuku wasik pilmba kame mbal tanje patikinaig.

28

Yesus nu manj tingina

(Markus 16.1-10; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-18)

¹ Nanjine kusem ta kugana le piro tugu palmbinu ait mbolnje maratukuk tinga Maria Magdalanu nale Maria ande kise ndonj nale tinga ndame burok mindesinj pilnaig ta kanjeram kinaik. Kumba ka ta pronaike le ² mumni sunjo prona le Sunjo tuku enjel ande samba mbolnje ndeka ndame sunjokanu burok minje tukulnaig ta barina le kasom kina le ndame ta mbolnje minyok minna. ³ Enjel ta tuku tumail pasi uge lijnu ndo telinj tuku bulu tanjan. Nu tuku tawi ta kauknu ndo. ⁴ Kame mbal ta nane nu kanjgermba kuru-kuruka ngarosu piririmba ngurnjurka ndeka tanjo kumanu tanjan minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le enjel pino ar ta sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Yesus nane nu tumba ail kazrai mbolnje nil danjnginaig ta tale nu sotade ta ye kila. ⁶ Nu tenje mine ndakate. Nu buk sakina tanjamba nu tingat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma mbol te kuga. ⁷ Tale pitik luka kumba ka nuje dubiwanu tanjo tenjenmba sanjngap: Yesus nu kumna ta manj tingat. Nu ambonga Galilea ma tugu mbol kuwa le tane ka tanje kanjeramjngag nga sanjngap. Ye pasa ta tale satikam prowit ngina. ⁸ Nu tanjakina le nale kuru-kuruka gare njak pitik ndo ndame burok ta kusremba nuje dubiwanu mbal sanjngam tuku pinderkinaik.

⁹ Nale pinderka kinaik le Yesus pro ndinngje nale kile-siglika kaiyenikina le nale ndek dagol tidronga nu tuku kupe biymba nu tuku nyu te-dunjnginaik. ¹⁰ Tanjanaik le nu nale sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Tale kumba yije tira kame sanjngap le Galilea ma tugu kuwaig. Tanje nane ye kanjeryamjngag nga sanjngap ngina.

¹¹ Pino ar ta kumba minnaig le kame mbal Yesus tuku kumu kulatkinaig ta afunje kumba ka Yerusalemnge wam njakmba mayok ke likinaig ta pris gabat mbal wam kubeu njnginaig. ¹² Kubeu njnginaig le pris gabat kame Israel mage mage ndonj manjurkinaig sulumba wam ta tuku saka ismba denjpurmba ndametinj afu kilmba kame mbal ta njmba sanjnginaig: ¹³ Tane tanjo pino tenjenmba sanjngap. Sine furir kinymba gilainjngig le nuje dubiwanu tanjo afunje pro nu tuku mindesinj kuayar tumba kaig nga sanjngap. ¹⁴ Gabat sunjo Pilatus nu wam te iswa ta sine ka nu tugum kumba pasa kumumbi te-tibe le tane pa kanjgere nda nginaig.

¹⁵ Tanjakinaig le kame mbal ta ndametinj yaika ka wam pagukinaig pasa ta kumunaig. Wam kube ta Zu mbal ngamuknje sunjoka kumunjngina le kile saka minig.

Nuje dubiwanu tanjo afu Yesus kanjgernaig

(Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49; Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)

¹⁶ Nunje dubiwanu tanjo 11 nane Galilea ma tugu mbol kinaig ka tanje Yesus nu o buk nane tabe ande saningina ta nane ta ponginaig. ¹⁷ Nane tabe ta mbolnje Yesus kanjermba nu tuku nyu te-dunginaig ta nane afu tanjo kise nga wamdus terokinaig.

¹⁸ Kile Yesus pro nane saningina: Sangri njakmba kilke mbolnje samba mbolnje Kuate nu ye tuku wai mbolnje pilna. ¹⁹ Ta tuku tane kape sulumba kilke tugu njakmba mbolnje tanjo pino njakmba ye dubiyam tuku tumningap. Tanjawap sulumba nane Mam tuku nyu mbolnje Nindo nunje tuku nyu mbolnje Tukul Guwa tuku nyu mbolnje kule pisne ningap sulumba ye pasa afu tane dubikam tuku saka tumtingen ta njakmba nane tumningap. ²⁰ Tane tanjawap le ye tane ndon minmba mini le ma ma kilke te kugawam tuku ait pro wamngat nga saningina.
Son.

MARKUS

Markus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Markus nu nane tuku ande kuga. Yesus nu luka samba mbol kina le Paulus nu Barnabas ndonj pasa mayenu saka likinaig ta nu nale turkina. Markus tuku mape nyu ande Yohanus. (Aposel 13.1-4 kanjerap).

Markus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tejenmba. Nane kasomok mbal nane yabri mbara sunjgomba mbarinjinginaig ta Yesus nu nane njakmba lininjmba mbolnje minit ta nane katesewaig nga nu pasa mayenu te kuyarna sulumba Yesus nu manjau sangri kitek sunjgomba ke likina ta te-mayokmba nane tumningina.

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Lukas 3.1-18; Yohanus 1.19-28)

¹ Kuate tuku Kinjo Yesus Kristus tuku pasa mayenu ta ² tuan tanjo Aisaia nu tejenmba kuyarna le minit.

Ne isa. Ye tanjo ande kukuli le nu ambonga promba ne tuku ndin wakeiyamngat.

³ Ma baknu mbolnje wi ande kuenja tejenmba sakate. Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ngate. *Aisaia 40.3*

⁴ Yohanus kule pisne tanjo nu pasa ta kumumba ma baknu mbolnje minmba pasa kuklimba tanjo nane ngamunggal biye mbilmba manjau njaigonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat nga saka minna.

⁵ Nu tanjamba minna le Yerusalem mbal Yudea tumbranj yimyam nane njakmba nu tugum prowe likinaig. Nane nanjine une manjau kile-mayokke likinaig le Yohanus nu ndek Yordan kule mbolnje nane kule piseninjmba minna.

⁶ Yohanus nu kamel nguenu njak tawi silika let tinjmba nu kasbur wak alonu nguimzaj kulenu kilmba nyumba tanjamba minna sulumba ⁷ pasa kuklimba saningina: Ande nu ye ngumnemnje prowamngat ta nu ye tuku sangri lite. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnje loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam njai ta mata ye nu mbolnje kam kumu nj kuga. ⁸ Ye tane kulembi kule pisnetinget. Nu tane Tukul Guwambi tane tuku ngamunggal kule pisne tanjaj tinjamngat nga saningina.

Yohanusnje Yesus kule pisnena le Satan nu Yesus tagona

(Mateus 3.13-17; 4.1-11; Lukas 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Ait ta mbolnje Yesus nu Galilea ma Nasaretnje Yohanus tugum prona le Yohanusnje nu Yordan kule mbolnje kule pisnena. ¹⁰ Kule pisnena le nu tabek kina le pitik ndo samba talkina le Tukul Guwa gami tanjaj ndeka Yesus mbolnje minna le kanjerna. ¹¹ Tanjana le samba mbolnje pasa ande promba tejenmba sakina: Ne yinje Kinjo. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sunjo tet ngina.

¹² Nu kule pisne tina le kile ndo Tukul Guwa Yesus nu ma baknu mbol kuwa nga kukulmba sana le nu ndek kina. ¹³ Ma ta mbolnje aganjmor nguikok ndo minnaig.

Nu kumba ka mara 40 tanje minna le Satan nu pro ndek Yesus tago-tagona. Tanjawa denjurna le Kuate tuku enjel ndeka Yesus sinzanjaig.

*Yesus nu tanjo bailkamba wike likina
(Mateus 4.12-22; Lukas 4.14-15)*

¹⁴Nane Yohanus mulinjumba wandekeje pilnaig le Yesus nu pro Galileange Kuate tuku pasa mayenu kuklimba sakina: ¹⁵Kile ait kumunjgate le Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ngamunggal biye mbilimba manjau njaigonu kusreka pasa mayenu ismba son ngap ngina.

¹⁶Kile Yesus nu Galilea kule kualinj make dubimba kumbange nale aba nakile Simon le Andreus ndonj kumanj buknga minnaik le kanjerkina. Nale tuku piro ta kualeganj kilnaik tuku. ¹⁷Yesus nu nale kanjerka ndek sanikina: Tale ye dubiyap le yenge tale tumtiki le tanjamba tanjo kilamngaik nga sanikina. ¹⁸Sanikina le nale pitik ndo tinja kumanj kusreka nu dubimba kinaik.

¹⁹Yesus nu manj fudinmba kumba ka Sebedeus tuku kinjo ar Yakobus nale maib nuje Yohanus ndonj kanjerkina. Nale nakile wanj mbolnge minyoka kumanj zailnga minnaik le ²⁰nu kanjerka nale wikina le nale mam nakile Sebedeus nuje piro tanjo ndonj wanj mbol tanje kusreka nu dubinaik.

*Yesus nu tanjo ande bukla njak wakeina
(Lukas 4.31-37)*

²¹Nane kinaig ka Kaperneum tumbrajanj pronaj. Pro kusem ait mbolnge Yesus nu kusem wandeke sinam kumba tanje nane pasa tumninmba minna. ²²Nu kusem pasa biteknganu mbalnge pasa tumningig tanjamba tum ndaningina. Nu pasa miro tanjo tanjanj pasa saningina le nane njakmba pirerek purkinaig.

²³Nangine kusem wandeke sinam tanje tanjo ande bukla njak minna. ²⁴Nu ndek witimba sakina: Yesus Nasaretnu, ne sine ndonj wamodus tuma kuga. Ne sine bale faram tuku prote e? Ne Kuate tuku Kinjo ta ye kila ngina le ²⁵nu ndek bukla ta sawe lika sana: Ne maninka. Tanjo ta kusremba mayok ka kaye ngina. ²⁶Tanjakina le bukla tanjo ta kusrewam bafumba witimba ngarosu zulfareknga nu mayok ka nu kusremba kina le ²⁷nane njakmba ndek pirerek purka munju kusnanjingaig; Ame wam tenjen. Pasa te kitek. Nu sanjgri njak tanjanj bukla mata saningit le nane nu tuku pasa isig nginaig.

²⁸Tanjamba Yesus tuku nyu Galilea ma njakmba kumunge likina.

*Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina
(Mateus 8.14-17; Lukas 4.38-41)*

²⁹Kile Yesus nane ndek kusem wande ta kusremba Yakobus le Yohanus kilmba ka Simon le Andreus tuku wande mbol kinaig ka tanje ³⁰Simon magma nuje nu guaze njak ngaro pa tinjina le nu kinye njak minna le nane ndek Yesus kila sanaig. ³¹Tanjakinaig le nu pro pino ta wainu biymba te-tina le ngaro pa tinjina ta mukumba nu mayekina. Tanjamba nu tinja nane tuku paguna.

³²Ki butungam bafuna le nane afunje nangine mbal guaze tugu yimyam njak afu bukla njak ta kilmba mindeka Yesus tugum prowe likinaig. ³³Tumbrajanj ta tuku mbal njakmba wande mab tanje mangurkinaig le ³⁴Yesus nu gudommba guaze tugu kise kise njak kile-tidinga bukla njaigonu njak ta pitaik likina. Bukla kame nane Yesus kila tukunu nu nane tuku minje pipningina le nu tuku sa ndakinaig.

Yesus nu Galileanġe pasa kuklina

(Lukas 4.42-44)

³⁵ Mafemba minna le Yesus nu abonġa tinġa mayok kumba ka ma yamoknġe Kuate ndonġ pasata minna. ³⁶ Pasata minna le Simon nane nu sotinaig. ³⁷ Sota kumba ka tanġe nu te-silika sanaig: Nane nġakmba ne sota kusnanġade nġinaig le ³⁸ nu ndek nane saninġina: Sine tinġa tumbranġ patuk patuk ta kab. Ye tanġe mata pasa kukliwamnġit. Kuate nu ta tuku ye kukulyina nġina. ³⁹ Tanġamba nu Galilea tumbranġ nġakmba mbolnġe lika nanġine kusem wande mbolnġe pasa kukliwe lika bukla gudommba pitaike likina.

Yesus nu tanġo nġirnġer nġak wakeina

(Mateus 8.1-4; Lukas 5.12-16)

⁴⁰ Tanġo ande nġirnġer nġak Yesus tugum promba dagol tidronġa nu sarsarmba sana: O Sunġo, ne kumuġ. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku nġarosu wakeiwa nġina le ⁴¹ nu tanġo ta kanġermba sinamba ndek wai kuitka kiremmba sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka nġina. ⁴² Tanġakina le nġirnġer gagulka nġarosu mayekina le ⁴³ Yesus nu kukulmba pasa sanġrinu sana: ⁴⁴ Ye ne mbolnġe manġau kit te afu sa ndaninġa. Ne mayekat tukunu ne kumba ka Moses tuku tukul dubimba atrau aġan pris tawe le atraukuwa le nġakmba ne mayekat ta katesewaig nġina.

⁴⁵ Tanġamba peuna ta nu kina ka wam ta saka saka likina. Ta tuku Yesus nu kile tumbranġ sugo afu nġgamuknġe ake likam kumuġ kuga. Nu ma yamok ta mbolnġe ndo minanu le nane tumbranġ tumbranġ nġakmba nu tugum prowe likanu.

2

Yesus nu tanġo nġarosu milmailkanu wakeina

(Mateus 9.1-8; Lukas 5.17-26)

¹ Mara afu kinaig le Yesus nu manġ luka Kaperneum promba wande ande mbolnġe minna le nane pasa ismba ² nane gudommba pro wande ta sinamnġe manġurka wande mab ta mata kumuġnġina.

³ Kile nane afunġe tanġo nġarosu milmailkanu mindemba nane tuku baillkamba nu sukunġa pronaiġ ta ⁴ tanġo gudommbranġe ma tukulnaig tukunu Yesus tugum prowam kumuġ kuga le nane ndek wande ponġa Yesus gabat fumnġe wande fu tetka guaze tanġo nzanġnanġ nġak ta muli panmba pilnaiġ le ndekina. ⁵ Tanġana le Yesus nu nane nu tuku sanġri tomba tinġinaig ta katesemba nu ndek tanġo nġarosu milmailkanu ta sana: Kinġo, ye ne tuku mbar nġakmba sauka gilainġet nġina.

⁶ Tanġaka sana le wandek sinam tanġe kusem pasa biteknġanu mbal afu minnaiġ ta nane nanġine wamdušmbi sakinaig: ⁷ Ndanġam saka tanġo te tanġamba sakate. Nu Kuate le tanġo tuku mbar saukate e? Kuatenġe ndo mbar saukam kumuġ nġa idusmba minnaiġ le ⁸ nu pitik nane tuku wamduš kamusmba ndek saninġina: Ndanġam saka tane wamduš te-pilemba minig. ⁹ Ye tane kusnatinġamnġit. Ame pasa ye tanġo nġarosu milmailkanu te sanu tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainġet ko tinġa nanġe nzanġnanġ kuramba lika kaye nġet. ¹⁰ Ye Ndindo Katesek Tanġo kilke te mbolnġe mbar saukam tuku ye sanġri nġak. Tane wam ta kila palmbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamnġit nġina. Tanġaka nu tanġo nġarosu milmailkanu ta sana: ¹¹ Ye ne sanet. Tinġa nzanġnanġ kuramba nanġe tumbranġ kaye nġina.

¹² Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnje pitik ndo tija nuje nzananza kuramba mayok ka kina le nane wam ta kanjermba pirerek purka wai makemba Kuate tuku nyu te-dunja sakinaig: i ... Sine wam kitek tenjen kanjer ndaweg njinaig.

*Yesus nu Levi wikina
(Mateus 9.9-13; Lukas 5.27-32)*

¹³ Yesus nu mayok kumba ka manj kule kualinj piyal tanje minna le nane gudommba pro nu te-ngamunaig le nu nane pasa tumningina. ¹⁴ Pasa tumninge denjurmaba nu tija kumba ka takis kilanu wande mbolnje Alfeus tuku kinjo Levi piroka minna le kanjermba sana: Ne ilmaba ye dubiya njina le nu ndek tija nu dubimba kina.

¹⁵ Kile Yesus nuje dubiwanu mbal ndonj Levi tuku wande mbol kinaig le takis kilanu mbal nane afu une njak nane gudommba nu dubimba kinaig. Nane isukusmba minnaig le nu dubinaig mbal afu mata nu ndonj isukusnaig. ¹⁶ Tanjanaig le kusem pasa biteknjanu mbal Farisi afu nane Yesus mbal njagonu ta ndonj isukusmba minna le kanjermba ndek nu dubiwanu kuasmbi saninginaig: Ndanjam saka nu takis kilanu mbal wam njagonu kade mbal ndonj isukusit njinaig le ¹⁷ nu pasa ta ismba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze njak mbal ndo nu tugum kinig. Afu sine magenu njade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye une njak mbal wika wakeikam tuku prowen njina.

*Nyamaganj pinkam tuku pasa
(Mateus 9.14-17; Lukas 5.33-39)*

¹⁸ Mara ande Yohanus kule pisne dubiwanu mbal Farisi mbal nane Kuate tuku nga nyamaganj pinka minnaig le nane afu pro Yesus kusnanaig: Yohanus dubiwanu mbal Farisi dubikanu mbal ait afu nyamaganj pinkade. Ndanjam nanje dubinade mbal manjau ta ke ndakade njinaig le ¹⁹ nu lafumba saningina: Tango ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnje nu nuje mbal ndonj minit tukunu nane nyamaganj pin ndakade. ²⁰ Ait ande prowa le afunje pro tango ta nane njamuknje tuwaig le nane pitinu nyamaganj pinkamnjagaig.

²¹ Ande nu tawi urfunu burokuwa le kuminj abonu tumba burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanjawa ta kuminj kitek tanje urfunu didikuwa le lato fetkamngat.

²² Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ngaro urfunu sinamnje tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka aganjmor ngaro urfunu fetka grep kule kutuke suluwamngat. Grep kule aganjmor ngaro tur njisikamngat. Nane grep kule kitek tumba aganjmor ngaro kitek sinamnje tolde njina.

*Kusem ait mbolnje manjau kam tuku pasa
(Mateus 12.1-8; Lukas 6.1-5)*

²³ Kusem ande mbolnje Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubiwanu mbal wit alonu supika nyam nyam kinaig le ²⁴ Farisi tango afunje nane kanjerka Yesus sanaig: Ai si. Ndanjam saka nane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolnje nyamaganj kilig njinaig le ²⁵ nu lafumba saningina: David nuje mbal ndonj nane guba njagoningina le wam pile paskinaig sulumba nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ²⁶ Abiatar nu pris sunjo minna le David nu Kuate tuku wandek kina sulumba tukul bret Kuate am mbolnje patikinaig ta afu kilmba nyumba nuje mbal mata njina

le nyinaig. Bret ta tanjo nane nye ndakade tuku. Prisnje ndo nyade tuku ngina sulumba²⁷ sakina: Kuate nu kusem ait tanjonge kulatkuwa nga pilna. Kusem aitanje tanjo kulatkuwa nga tanjo te-mayok ndana.²⁸ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kusem ait tuku gabat mata minet ngina.

3

Yesus nu tanjo wai pagriņganu wakeina (Mateus 12.9-14; Lukas 6.6-11)

¹ Yesus nu maņ kusem wandek sinam kina. Sinam tanje tanjo ande wai kummba pagriņganu njak minna.

² Farisi nane nu kusem ait mbolnje tanjo wakeiwa le pasa mbolnje palmbim tuku nu kulatka minnaig le³ nu tanjo wainu kummba pagriņganu njak ta sana: Ne ilmba ngamu tenje tinja ngina. ⁴ Tanjakina sulumba Yesus ndek nane saningina: Sine singine tukul dubika kusem ait mbolnje sine afu mbolnje wam mayebe ko nayo? Ande wakeibe ko balebe nga kusnaningina le nane maninok minnaig.

⁵ Tanjanaig le Yesus nu gubra tumba mbilmbilka nane kanjerkina ta nane ngamuņgal kareņganu njak tukunu nu ngamuņgal pitina sulumba tanjo ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. ⁶ Tanjana le Farisi mbal pastinja mayok ka Herodus dubinaig mbal ndonj maņgurkinaig sulumba Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Nane gudommba Yesus dubimba kinaig

⁷ Yesus nuņe dubiwanu mbal ndonj ma ta kusremba Galilea kule kualin tugum kinaig le Galilea mbal gudommba nu dubimba kinaig. ⁸ Yudea ma tugu Yerusalem tumbranj sunjo Idumia ma Yordan kule make sim Tirus le Sidon patuknje tumbranj fonfonj ta tuku mbal gudommba Yesus wam ke likina ta ismba nu tugum prowe likinaig.

⁹⁻¹⁰ Nane prowe likinaig mbal Yesus nu guaze tanjo wakeike likina ta kila tukunu guaze mbal promba nu kirewam tuku muņgu signanņinaig le Yesus nu ndek nuņe dubiwanu mbal saningina: Ye tuku waņ ande madiwap. Nane gudommba muņgu signa-signanņa ye pipkade ngina.

¹¹ Mara mindek bukla nņaigonu nane Yesus kanjermba ka nu tugumņe bariņe lika wikaraumba sakanu: Ne Kuate tuku Kiņo nganu le¹² nu ndek nane miņge pipniņmba nu tuku nyu te-mayok ndawaig nga saninmba minanu.

Yesus nu aposel 12 madiniņgina (Mateus 10.1-4; Lukas 6.12-16)

¹³ Yesus nu tabe ande pongina sulumba nuņe nzalimbi tanjo wike likina le nane ndek nu tugum pronaiņ. ¹⁴ Tanjanaig le nu nane ngamuknje tanjo 12 nu ndonj minam tuku madiniņgina. Nu nane kukulniņguwa le nuņe pasa kuklimba¹⁵ bukla pitaikam tuku sanņri tam tuku nga nu nane madiniņgina.

¹⁶ Nane tuku nyu kat nanņine ta tenenmba. Ande Simon Yesusnje nyu kitek Petrus ngina. ¹⁷ Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kiņo nuņe. Ande Yohanus nu Yakobus tuku maib nuņe. (Nale ar ta Yesus nyu ande Boanesis ngina. Nyu ta tugunu Kuaila). ¹⁸ Nane afu Andreus, Filipus, Bartolomeus, Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kiņo nuņe. Ande Tadeus. Ande Simon mape nyu nuņe Selot. ¹⁹ Ande Yudas Iskariotnu. Ngumnenņa nu Yesus tuku kupet tanjo mayok kina.

*Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma nginaig
(Mateus 12.22-32; Lukas 11.14-23; 12.10)*

²⁰ Kile Yesus nu tinja ka wande mbol kina ta nane gudommba manj pro manjurkinaig le Yesus nane isukusam mata kumuŋ kuga. ²¹ Yesus tuku ndare tuma wam ta ismba nu itilu nginngankate nga idusmba nane nu tam kinaig.

²² Kile kusem pasa biteknanganu mbal afu Yerusalemnge ndekinaig ta ndek sakinaig: A... bukla Belsebulnge nu tate. Bukla kame tuku gabat Belsebulnge sangri ta tuwit le nu bukla pitaike likate nga sakinaig.

²³ Tanjakinaig le Yesus nu ndek te yalpe nga yaba pasa afu nane saningina sulumba sakina: Satan nu nuŋe mbal pitaikam kumuŋ e? ²⁴ Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nangine nangine kame buwaig ta nane sangri njak minam kumuŋ kuga. ²⁵ Wande ande tuku mbal nane pur yimyamka nangine nangine kame buwaig ta nane mata sangri njak minam kumuŋ kuga. ²⁶ Tanjamba ndo Satan nu nuŋe mbal pitaika pur yimyamka nane ndonj kame bute kande nu mata sangri njak mine ndaka ngisikam bafute kande.

²⁷ Tanjo sangrinu ande nuŋe wande kulatkate ta ande pro nu tuku aganj ndende kuayaram kumuŋ kuga. Nu tanjo sangrinu te-ibenmba nu ndalekuwa sulumba ndo aganj ndende kilam kumuŋ.

²⁸ Ye sinja satinnganjit. Tanjo tuku une manjau tumail pan manjau ta njakmba Kuate nu sauka gilaingate tuku. ²⁹ Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainge nda. Nu mbolnge minmba minamngat ngina. ³⁰ Nane Yesus nu bukla njak nginaig tukunu nu tanjamba nane rironj pasa ningina.

*Yesus ina mambo kat nuŋe pronaig
(Mateus 12.46-50; Lukas 8.19-21)*

³¹ Kile Yesus ina nuŋe mambo kat nuŋe ndonj nane pro wande tugum tanje tinja pasa pilnaig le ³² nane manjur Yesus te-ngamumba minnaig ta nane nu sanaig: Ina nanje mambo kat nanje kulim kat nanje nane pro kilimnge tinja ne kusnangade nginaig. ³³ Tanjakinaig le Yesus nu nane saningina: Tane yiŋe ina yiŋe maib kame tuku sayade e ngina sulumba ³⁴ nu mbilka nane nu tugumnge minyokinaig mbal ta saninmba sakina: Mbal te yiŋe ina yiŋe mambo kame tananj minig. ³⁵ Ima nu Kuate tuku nzali dubite ta nu yiŋe maib yiŋe kulim yiŋe ina tananj minit nga saningina.

4

*Aganj tumu tuku yaba pasa
(Mateus 13.1-9; Lukas 8.4-8)*

¹ Mara ande kule kualinj piyal tanje Yesus nu manj nane pasa tumninmba minna le manjur sunjo nu te-ngamumba manjurkinaig. Tanjanaig le nu wan ande kule mbolnge faitka minna ta ponja minyokina le nane manjur njak ta piyalnge minnaig. ² Tanjamba Yesus nu yaba pasambi wam gudommba nane tumninmba pasa ande tejenmba saningina: ³ Tane isap. Tanjo ande nu aganj tumunu bareninggam piro mbol kina. ⁴ Kina ka bareninggina le tinju afu ndinngenge ndeke likinaig ta sar umanjnge pro nye sulunaig. ⁵ Tinju afu kilke ndame njak ma mbolnge ndeke likinaig ta kilke fudinndo tukunu pitik ndo manje pronaig. ⁶ Pronaig ta ki sunjo promba pasokina le sumbailnu sinam nzi kine ndakinaig tukunu karenja kume sulunaig. ⁷ Tinju afu ma anja njaigonu sinamnge ndeke likinaig ta anjanje tinja songinaig le rure-rureka pro

mage ndanaig. ⁸ Tinu afu kilke mayenu mbolnge ndeke likinaig ta ndo alo magenaig. Manje pro magemba kumba ka tugunu mindek mbolnge afu 30 afu 60 afu 100 tanjamba tanjamba alonaig. ⁹ Tane kilba njak ndeta pasa te isap nga saningina.

Yesus nu yaba pasambi ndo saningina

(Mateus 13.10-17; Lukas 8.9-10)

¹⁰ Nane njakmba sili-silinaig le Yesus nuje ndo minna le nuje dubiwanu tango afu nu tugumnge minnaig ta nane yaba pasa kame ta tuku kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam kuirok minit ta tane kila palmbim tuku ye tane maditingen. Nane afu kasomnge minig ta nane yaba pasa ndo isig. ¹² Nane wam afu kanjerkade ta alonu kanjer tiwe nda. Nane pasa isig ta tugunu katesewe nda. Nane katesemba ngamungal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilainge ningikat nga ye yaba pasambi ndo saningit ngina.

Agan tumu tuku yaba pasa tugunu

(Mateus 13.18-23; Lukas 8.11-15)

¹³ Kile nu nane saningina: Yaba pasa satinjit ta tane katese ndade ta ye ndanjmba manj yaba pasa afumbi satinji le katesewamngai? ¹⁴ Agan tumunu tango bareningina ta Kuate tuku pasa. ¹⁵ Tinu ndinje ndekinaig nga sakit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa isig le Satan nu pitik ndo pro nane tuku ngamungal sinamnge pasa ta yaika tumba balete. ¹⁶ Tinu afu kilke ndame njak mbolnge ndekinaig ngit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sunjo njak pitik ndo tade ta ¹⁷ sumbailnu kugatok tanjan ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afunje piti serningig le nane pitik ndo kusrede. ¹⁸ Tinu afu ma anja njaigonu sinamnge ndekinaig ngit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa isig ta ¹⁹ kilke te tuku piti, agan ndende kilam tuku nzali, nzali afu wamdus ta njak minig le pasa isig ta balete le alo ndate. ²⁰ Tinu afu kilke mayenu mbolnge ndekinaig ngit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa ismba tumba dubimba afu alo 30 afu 60 afu 100 tanjamba tanjamba alo kile-mayokkade nga saningina.

Tango nu lam bulumba mayoknge pilit

(Lukas 8.16-18)

²¹ Yesus nu manj saningina: Tango lam bulumba tumba nza ko mbain kum-nemnge palmbim tuku idus ndate. Nu tumba kilimnge taikate. ²² Tanjamba ndo wam afu tango am mbolnge kuirok minig ta njakmba kilimok mayok kanjagig. ²³ Tane kilba njak ndeta pasa ta isap ngina.

²⁴ Tanjamba nu manj lato saningina: Tane pasa isig te ise mayewap. Tane nane afu mbolnge manjau kade ta manjau ndui tamba ndo Kuate nu tane mbolnge kumba manj lato kamngat. ²⁵ Ande nu wam afu njak minit ta Kuatenge nu manj lato tuwit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuatenge nu tuku wam fudinjo ta yaite ngina.

Agan tumunu prowam tuku yaba pasa

²⁶ Yesus nu pasa ndui ta tuturmba sakina: Kuate nu nuje gageu tugeka sunjokate wam ta yaba pasa te suk. Tango nu agan tumunu kilmba kilke mbolnge bareningit. ²⁷ Bareninge denjurmba ka furir nu kinymba ki ait mbolnge abonga likate. Nu tanjamba lika minit le agan bareningit ta manje promba ka ka sugokade. Manje ta ndanjndanjmba sugokade ta nu katese ndate. ²⁸ Kilkenge kulatkate. Manje prode sulumba kuzru wanje-wanjeka

sugoka kumba ka alode. ²⁹ Ait kumuŋga manderkade le nu pitik ndo ka alonu kilit ŋga sakina.

Mastet tiŋnu tuku yaba pasa
(*Mateus 13.31-32; Lukas 13.18-19*)

³⁰ Kile Yesus nu maŋ sakina: Kuate nuŋe gageu tugeka sunŋokate wam ta mastet tiŋnu tuku maŋau suk. ³¹ Mastet tiŋnu nu agan ŋai fudiŋndo. Agan tumunu afu ŋakmbaŋge nu lide ta ³² taŋgo nu tumba ŋgukate le nu promba sunŋoka kumzaŋel ail ŋakmba liniŋgit. Wainu sugokade le sar uman te patika nzan taŋge minig tuku ŋgina.

³³ Yesus nu taŋamba yaba pasa afu gudommbambi pasa tumniŋganu. Nane ismba katesewanu le nu maŋ yaba pasa ande saniŋganu. ³⁴ Nu pasa ande te-mayokmba sa ndaniŋganu. Nu nuŋe dubiwanu taŋgo ndonj minmba nane ndo pasa alonu saniŋganu.

Yesus nu kule le bubre peunikina
(*Mateus 8.23-27; Lukas 8.22-25*)

³⁵ Mara ait ndui ta ki butuŋgam bafuna le Yesus nu nuŋe dubiwanu mbal saniŋgina: Sine kule kualij sim kab ŋgina. ³⁶ Tanjaka nane maŋgur sunŋo ta kusreka Yesus minna waŋ ta ponŋa kinaig le nane afu waŋ kise ponŋe lika nu ndonj kinaig.

³⁷⁻³⁸ Kumba minnaig le Yesus nu waŋ pine mbolŋge gabat tatu pilmba nu kinymba gilaingina. Kinymba gilaingina le bubre sunŋo tiŋgina le kule tonŋel tiŋga mbalo sugo tiŋge lika waŋ katmba kule waŋ sinam kumba ligam bafuna le nane ndek nu kuanemba sanaig: Tum Taŋgo, sine ŋgisikam bafuweg te ne idus ndate e ŋginaig le ³⁹ nu abonŋa tiŋga bubre kule ta sanike likina sulumba sakina: Maninka ibeŋ ka basleŋgap ŋgina le bubre ndek mukumba ma betkiremba kule basle mayena.

⁴⁰ Tanjana le Yesus nu mbilka nane saniŋgina: Ndanjam tane wamdus fulilkade. Tane Kuate nu kumuŋ kuga ŋga idusde e ŋgina le ⁴¹ nane ndek kuru-kuruka nanŋine nanŋine sakinaig: i ... Taŋgo te nu ima suk a. Bubre kule mata nu tuku pasa isik ŋginaig.

5

Yesus nu taŋgo bukla ŋak wakeina
(*Mateus 8.28-34; Lukas 8.26-39*)

¹ Kile Yesus nane kule kualij sim ka Gerasa mbal tuku ma ta mbol pronaiŋ. ² Ma ta mbolŋge taŋgo ande bukla ŋak mindesiŋ patikinaig tuku ma mbolŋge minanu. ³ Taŋgo kame nane nu biye timba muli kareŋnumbi mata ndalekam kumuŋ kuga. ⁴ Nane afuŋge muli kareŋnu kilmba nu tuku wai kupe ndalekanu ta nu mburerika wai kupe mbolŋge muli ta purpurniŋmba minanu le nane nu te-iberjam fugunaig. ⁵ Nu furir mafen mindek mindesiŋ patikanu ma mbolŋge tabe pon pilemba witimba ndamembi nuŋe ŋgaro katmba minanu.

⁶ Nane ma ta mbol promba Yesus nu waŋ kusremba ibeŋ kina le taŋgo bukla ŋak ta maskenŋge nu kanŋermba pinderka nu tugum promba dagol tidroŋgina. ⁷⁻⁸ Tanjana le Yesus nu bukla sana: Guwa ŋayonu, ne taŋgo te kusremba mayok kaye ŋgina le bukla taŋge nu wi kuenka sarsarmba sana: Yesus, Sunŋo Kuate tuku Kiŋo, ne ye ndonj wamdus tuma kuga. Ye Kuate am mbolŋge ne sanet. Ne piti ser ndaya ŋgina.

⁹ Tanjakina le Yesus ndek nu kusnana: Nanje nyu ima ngina le nu lafumba sakina: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi. Sine gudommba tenje mineg ngina. ¹⁰ Tanjakina sulumba nu sangri tinga sarsarmba sana: Ne kukulsinga le ma kise ande mbol nda kab ngina.

¹¹ Tabe ta mbolnge mbo afu sunarka mine likinaig le ¹² guwa ngaionu nane Yesus sarsarmba sanaig: Sine kukulsinga le mbo kame si tuku fungul sinam kab nginaig le nu wokina. ¹³ Wokina le ngaionu tanjo ta kusremba kumba ka mbo fungul sinam kine likinaig le nane sangri jak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualinj butonu sinam kumba ngsike sulunaig. Mbo kame ta gudommba 2,000 tanaj.

¹⁴ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinder-pindermba kinaig ka tumbran sunjo mbolnge tumbran kilimnge nane jakmba saninginaig le nane afu isnaig sulumba nane suk aganj ta kanjeram kinaig ka ¹⁵ Yesus tugum promba tanjo bukla jak minna ta kile nu tawi tinmba wamdus kuyar mayenu jak minna le kanjermba nane piriri nayonaig. ¹⁶ Tanjanaig le nane wam ambonga kanjermaig mbal tange nane pronaig mbal tanjo bukla jak ta tuku wam, mbo manau ke likinaig ta jakmba kubeu ninginaig le ¹⁷ ismba nane ndek Yesus sarsarmba nu nane tuku ma kusremba kuwa nga sanaig.

¹⁸ Yesus nu wan ponga minna le tanjo ambonga bukla jak minna ta nu Yesus ndonj kambim tuku sarsarna le ¹⁹ nu peumba sana: Ne luka nanje tumbran kaye sulumba Sunjo nu ne sinanumba ne mbolnge wam mayewat ta nanje gulab kame kubeu ninga ngina. ²⁰ Tanjakina le nu luka kumba Dekapolis tumbran 10 ta mbolnge lika Yesus nu mbolnge wam mayenu kina ta kubeu ningina le nane jakmba ismba pirerek purkinaig.

Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina

(Mateus 9.18-26; Lukas 8.40-56)

²¹ Yesus nu man luka wan mbol kule kualinj tem ilna ta nane manjur jak pro nu te-ngamunaig le nu piyal tanje minna. ²² Minna le kusem wande kulatkanu tanjo ande nyunu Yairus nu pro Yesus kanjermba nu tugumnge ngurngurka ndeka sarsarmba sana: ²³ Ye tuku kulim tawo ndo minit. Ne kumba nanje waimbi ngarosu kirewa le nu abonga mayekuwa ngina. ²⁴ Tanjakina le Yesus nu ndonj kina le nane gudommba nu te-ngamumba dubimba kinaig.

²⁵ Pino ande nu mara mindek tambun guaze jak minmba minna le yar 12 kina. ²⁶ Nu dokta gudommba tugum kina le nane nu wakeiwewe pisenjinginaig. Nu nane piyaninjmba nunje ndametinj mata panke suluna ta guaze sungoka nayona. ²⁷ Pino ta nu Yesus tuku nyu isna sulumba nu tanjo ngamuk kina ka Yesus ngumnemnge nu tuku tawi kirena. ²⁸ Kiremba nu tenjenmba idusna: Ye nu tuku tawi ndo kirewi ta ye mayekamngit nga idusna. ²⁹ Nu tanjamba tawi kirena le guaze ta kugana le kamusna.

³⁰ Yesus tuku sangri ande nu kusrena le kamusmba nu mbilka nane kusnaningina: Imanje ye kireyat ngina le ³¹ nunje dubinaig mbal ndek Yesus sanaig: Ai ta. Nane gudommba ne te-ngamunumba signanade. Ndanjam imanje ye kireyat ngate nginaig. ³² Tanjakinaig le Yesus nu mbilka aganj nu kirena ta kanjeram tuku sotina. ³³ Sota minna le pino nu mayekina ta katesemba nu kuru-kuruka ngarosu piririmba mayok kumba Yesus tugumnge ngurngurka ndeka pasa jakmba kile-mayokkina le ³⁴ nu ndek sana: Kulim, ne

ye tuku sanjri tomba tinjgate tukunu ne mayekat. Ne wamdus bulok njak kaye ka maye mina ngina.

³⁵ Nu pasa ta saka minna le kile nane afu Yairus tuku wandeknje pro nu sanaig: Ne tuku kulim buk kumat. Ne ake sinanj Tum Tango te piro karej tuwe ndaka nginaig ta ³⁶ Yesus nu pasa ta nda isanu sukmba kusem wande kulatkanu tanjo ta sana: Ne wamdus fulil ndaka. Ne ye tuku sanjri tomba tinjgate ta ndo idusmba mina ngina.

³⁷ Tanjakina sulumba nu nane njakmba nu ndonj kinaig ta peuninjmba Petrus Yakobus maib nuje Yohanus nane ndo kilmba kina. ³⁸ Nane kusem wande kulatkanu tanjo tuku wande tugum pronaj ta nane gudommba malmbi wikaraumba zigna sunjo mayok kina le kanjgerkina.

³⁹ Kile Yesus nu wandek sinam kina ka nane saninjina: Ndanjam tane sunjgomba malmbika zigna tinja minig. Kulim te kume ndakat. Nu kinymba minit nga saninjina le nane ndek nu nzumilnaig. ⁴⁰ Tanjanaig le Yesus nu nane njakmba mayok kuwaig nga pitaika kulim tuku ina mam nu ndonj minnaig mbal turmba kilmba mindesinj tugum kinaig. Kulim ta nu yar 12 njak.

⁴¹ Kile Yesus nu mindesinj tuku wai biymba sana: *Talita kum* ngina. (Pasa ta tugunu: Kulim ne tinja). ⁴² Tanjakina le nu pitik ndo abonja tinja lika minna le nane kanjernaig sulumba pirerek purka wamdus sulunaig le ⁴³ Yesus nu nane peuninjmba afu wam ta kubeu nda ninjgap ngina sulumba sakina: Kulim nyamaganj tape le nyuwa ngina.

6

Nasaret mbal Yesus talanaig (Mateus 13.53-58; Lukas 4.16-30)

¹ Yesus nu tinja nuje dubiwanu mbal ndonj ma ta kusremba luka nuje tumbranj tuguk pronaj. ² Pro kusem mbolnje nu nane tuku kusem wande sinam kumba nu tinja nane pasa tumninjmba minna le nane pasa isnaig mbal pirerek purka sakinaig: i ... Sanjri ta imanje nu tuna. Ima tugumnje kila sunjo ta tina. Nu nuje waimbi wam sanjrinu kitek ke likate a. ³ Tango te nu wande pilit tuku tanjo. Nu Maria tuku kinjo. Yakobus Yosef Yudas Simon nu nane tuku aba nanjine. Kulim kat nuje mata tumbranj tekok nga saka nane Yesus talamba gubra tinaig.

⁴ Tanjanaig le Yesus ndek nane saninjina: Kuate tuku tuan tanjo nane njakmbanje nu tuku nyu te-mayokde. Nuje tumbranj tuguk nuje ndare tuma nuje tira kat nuje nanenje ndo nu talade nga saninjina.

⁵⁻⁶ Nane nu talanaig tukunu Yesus nu wamdus teroka nane ngamuknje wam sanjrinu afu ke ndakina. Nu guaze mbal ndui ndui ndo nuje waimbi kigreka nane wakeikina.

Yesus nu aposel 12 piro ninjina (Mateus 10.5-15; Lukas 9.1-6)

Yesus nu tumbranj njakmba wam paguninjmba lika minmba ⁷ nu nuje tanjo 12 ta wika kile-manjurka nane guwa njaigonu pitaikam tuku sanjri ninjina sulumba ar ar kukulningam bafumba saninjina: ⁸ Tane kambim nga tanjine ndametinj pale fat nyamaganj ta njakmba kusreka ndumndum ndo biymba kape. ⁹ Kupe ngaro patikap sulumba tawi ndindo ndo silikap. ¹⁰ Tanjamba tane kape sulumba wande ndanj ponja ndeta tanje ndo minmba piro ka ka kambim nga wande ta manj kusrewap. ¹¹ Tumbranj ande tane kilam

mbulmba ko pasa kukliwap le pitaiwaig kande tane kambim bafumba nane katesemba rironkuwaig nga tuptup kupe sina mbolnge denganu minig ta nane am mbolnge paurngap ngina.

¹² Nu wam pagu denpurmba nane kukulningina le kumba ka pasa kuklimba tanjo pino ngamuŋgal biye mbilmba manau njaigonu kusrekuwaig nga sanimbba minnaig. ¹³ Nane bukla pitaike lika nane gudommmba guaze njak gabat mbolnge guren kutunaig le mageke likinaig.

*Herodus nu Yohanus balena
(Mateus 14.1-12; Lukas 9.7-9)*

¹⁴ Yesus tuku nyu sunjoka tugekina le nane afu ismba sakinaig: Yohanus kule pisne tanjo kumna ta nu man abonja tinjina. Ta tuku nu sanjri kitek njak wam ta ke likate nga saka minnaig. ¹⁵ Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu Elijanje nginaig le afunje nu tuan tanjo ande ambokok tanjan nginaig le ¹⁶ mandor Herodus nu pasa ta ismba ndek sakina: Yohanus buk njinfok kat puren ta nu man abonjina nga sakina.

¹⁷⁻¹⁸ Yohanus kumna ta tugu tenjemba. Herodus nu mambo nuje Filipus tuku pino Herodias yaimba nuje pinonu tina le Yohanus ndek nu sawe lika sana: Ne mambo nanje tuku pino yaimba tina ta ne tukul lukamba mbarte ngina. Ta tuku Herodus nu afu kukulningina le Yohanus biye timba ndaleka tumba muli wandeknge pilnaig le minna.

¹⁹ Herodias nu Yohanus tuku gubra tumba nu balewam tuku ndin sotina ta kumun kuga. ²⁰ Ta ndanam? Yohanus nu tanjo tinreknu. Nu Kuate tuku tanjo tukunu Herodus nu kuru-kuruka nu kulatka minna. Herodus nu Yohanus tugum kambinu le nu Kuate tuku pasa sawanu le ismba nu wamdus tesulumba pitina ta nu Yohanus tuku pasa man lato isam tuku nzali sunjo njak minna.

²¹ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Herodias nu Yohanus balewam tuku ndin kanjerna ta tenjemba. Herodus ina nujenje te-pilna ait ta mayok kina le nu pagumba nye sunjo pilmba nu kumnemnge minnaig mbal kame gabat sugo sugo Galilea nyu njak ta njakmba wike likina le pronaig. ²² Nane isukusmba minnaig le Herodias kulim nuje pro nane am mbolnge kupesna le Herodus nuje gulab kat nuje ndon nu tuku kupes ta kanjermmba nza-linjingina. Kile mandor Herodus nu ndek kulim ta sana: Ne ame aganj nza-linu saya ta ye ne tanmbimngit. ²³ Ye ki am mbolnge ne sanet. Ye yije aganj ndende kulatket te ngamuŋge fetka inumnu tam tuku saya ta mata ye ngailne nda ngina. ²⁴ Tanjakina le kulim ta kilim ka ina nuje tugum kumba ndek kusnana: Ina, ye ame aganj nu yabanj e ngina le nu lafumba sakina: Yohanus kule pisne gabatnu yabanja ngina le ²⁵ nu man luka gabat sunjo tugum kumba sana: Ne kile ndo Yohanus kule pisne gabatnu nza njak sa ngina.

²⁶ Tanjamba sana le Herodus nu ismba nu ndek ngamuŋgal piti sunjo tina ta nu buk nuje pasa sanjri pilena le nane njakmba isnaig tukunu nu nuje pasa kuerka pitaiwe fuguna. ²⁷ Tanjamba nu ndek kame tanjo ande Yohanus gabatnu tumba te prowa nga kukulna le nu muli wande mbol kina sulumba Yohanus njinfok kat purna. ²⁸ Kat purmba gabatnu nza njak tumba pro kulim mbanzo ta tuna le nu ndek tumba ka ina nuje tuna.

²⁹ Yohanus nuje dubinaig tanjo nane wam ta ismba ka nu tuku mindesin tumba kumba ka ndame burok sinamnge pilnaig.

*Yesus nu tanjo 5,000 isukusnenjingina
(Mateus 14.13-21; Lukas 9.10-17; Yohanus 6.1-14)*

³⁰ Kile Aposel kame nane luka Yesus tugum promba nane pasa tumnɪnɪmba wam afu ke likinaig ta ɲakmba kubeu tunaig.

³¹ Ma ta mbolɲge nane gudommɪba Yesus tugum luluka minnaig le nane isukusam kumuɲ kuga tukunu nu nuɲe dubiwanu taɲgo sanɪɲgɪna: Sine ma yamok mbol kab sulumba mabtube ɲgɪna.

³² Nane waɲ poɲga ma yamok ande mbol kambim bafunaig ta ³³ nane gudommɪba Yesus nane kambim bafunaig ta katesemba naɲgine tumbrɪɲ kusreke lika ndinɪmba pinder-pinderɪba ma kambim bafunaig ta mbol ambonɲga pronaig. ³⁴ Kile Yesus nane ka ibeɲ ka nu taɲgo pino gudommɪba kaɲgerka nane sipsip kulat taɲgo kugatok taɲaɲ ɲga nane sinanɪɲgɪna. Taɲamba nu ndek wam gudommɪba tumnɪɲgɪna.

³⁵ Taɲamba minna le ki butuɲgam bafuna le nuɲe dubiwanu taɲgo pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolɲge mineg. Buk furiramɲgat. ³⁶ Ne nane kukulɲnga le kuwaig ka tumbrɪɲ afu patukɲge wande afu kasomɲge nane taɲge nyamagaɲ piyanɪɲmba nyuwaig ɲgɪnaig le ³⁷ nu ndek sakina: Tanenɲge nyamagaɲ ɲɲgaɲ le nyuwaig ɲgɪna. Taɲakina le nane ndek nu sanaig: Yoi. Sine soɲ 20 kilmba ka bret gudommɪba piyanɪɲbe ɲga iduste e ɲgɪnaig le ³⁸ nu ndek sanɪɲgɪna: Tane bret giganɪba ɲak minig? Kape ka mambilap ɲgɪna le nane kinaig ka bret 5 kualegaɲ kareɲganu armɪba ndo kaɲgerka pro Yesus kila sanaig.

³⁹ Kile Yesus nu taɲgo pino ɲakmba maɲgur nduik nduik pibi mbol tange minyokuwaig ɲga sanɪɲgɪna le ⁴⁰ nane afu 50 afu 100 taɲamba taɲamba minyoke likinaig. ⁴¹ Minyoke likinaig le Yesus nu bret foɲfoɲ 5 kualegaɲ ar ta kilmba tandeka samba mbol ambe mambilɪba Kuate gare pasa tumba bret fetfetɪba nuɲe dubiwanu taɲgo ɲɲgɪna le nane walɪba ɲɲge likinaig. Kualegaɲ ar ta mata nu fetfetɪba walɪba nane ɲɲgɪna le ⁴² nane ɲakmba kilmba nyinaig le maronɲgɪna. ⁴³ Nane kualegaɲ bret fetfetɪna ta batenɲu kilmba sambe 12 lignenɲgɪnaig. ⁴⁴ Bret nyinaig mbal ta gudommɪba taɲgo ndo burkinaig ta 5,000.

Yesus nu kule kualɲ mbol mbol likina

(Mateus 14.22-33; Yohanus 6.16-21)

⁴⁵ Kile Yesus nu maɲgur suɲgo ta kukulɲnɪɲmba nane naɲgine tumbrɪɲ tumbrɪɲ kuwaig ɲga sanɪɲgɪna sulumba ndek nuɲe dubiwanu taɲgo ambonɲga waɲ poɲga luka kule kualɲ sim Betsaida kuwaig ɲga sanɪɲgɪna. ⁴⁶ Nane kine sulunaig le nu tiɲga kumba ka tabe ande poɲga Kuate ndoɲ pasatam kina.

⁴⁷ Furirna le nuɲe dubinaig taɲgo waɲ ɲak kule kualɲ fandonɲge minnaig le Yesus nu nuɲe mata ibeɲɲge minɪba ⁴⁸ bubre nane tumailamɲge prona le nane piro kareɲka koika kumba minnaig le kaɲgerkina.

Mafewam patukina le Yesus nu tiɲga ka kule mbol mbol lika kumba ka ka nane tugum promba nane liniɲgam idusna. ⁴⁹⁻⁵⁰ Nane nu kule mbol mbol lika ilna le kaɲgermɪba mindekanu ande ilit ɲga kuru kuru ɲayomba wikaraunaig le nu pitik ndo sanɪɲgɪna: Tane kuru kuru ndakap. Te yenɲge. Tane wamɪdu bulka piti ndatinguwa ɲgɪna.

⁵¹ Taɲakina sulumba Yesus nu waɲ poɲga nane ndoɲ minna le bubre mukuna. Taɲana le nane wam ta kaɲgermɪba piriri ɲayomba am go sulumba minnaig. ⁵² Ta ndaɲam? Yesus nu buk nane gudommɪba bret ɲɲgɪna wam ta nane kaɲgermɪba ɲgamuɲgal tukulok minɪba nu tuku saɲgri katese ndanaig tukunu nane piriri ɲayonaig.

Yesus nu Genesaretņge guaze afu wakeikina

(Mateus 14.34-36)

⁵³ Nane kumba ka kule kualij pakarka Genesaretņge ibej ka waj ta muli pannaig. ⁵⁴ Nane ibej kinaig le mbal afu pitik ndo Yesus prona ta kanjermba ⁵⁵ pinder-pindermba tumbranņ jakmba pasa pilmba pilmba kinaig le nane Yesus minna ma ta isnaig sulumba guaze mbal nzanņzanņ mbolņge patika sukunņa kilmba nu tugum prowe likinaig.

⁵⁶ Nu tumbranņ sugo sugo ko tumbranņ fonņon mbol prowe likanu ta nane nanņine guaze mbal kilmba manņur ma mbolņge patika Yesus tuku tawi ndo kirewam tuku nu sarsaranu. Tanņamba nu tuku tawi kirenaig mbal kame ta jakmba mageke likinaig.

7

Wa kat nanņine tuku tukul

(Mateus 15.1-9)

¹ Kusem pasa bitekņganu mbal afu Yerusalemņge ndekinaig ta nane Farisi tanņo afu ndonņ pro Yesus tugumņge manņurka minnaig. ² Tanņamba minmba Yesus dubiwanu tanņo afu nane tukul dubi ndamba wai minya ndanņa isukusnaig le kanņerkinaig. ³ Farisi tanņo Zu mbal jakmba wa kat nanņine tuku tukul dubimba wai minya ndanņa kuturņak isukuse nda. ⁴ Nane pro maket mbolņge luka kumba ka kule pisig sulumba ndo isukusig. Nane wa kat nanņine tuku tukul gudommba tanņamba dubikade. Tukul afu waim nza ta jakmba minya mayemba ndo patikade.

⁵ Kile Farisi tanņo kusem pasa bitekņganu mbal Yesus kusnanaig: Ndanņam saka nanņe dubinade mbal nanņine mine manņau mbolņge sinņine wa kat sinņine tuku tukul manņau lukade. Nane wai kuturņak isukusigņginaig le ⁶ nu ndek nane sanņgina: Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu tenņemba Kuate tuku minņe kuyarna.

Mbal te nane minņembi ndo ye kumnemņge minanu sukde. Nanņineņgamunņal ye maskenņge minig.

⁷ Nane ye mbariņyade ta alo kugatok. Nane tanņo tuku wamdus te mayokmba Kuate tuku pasa tanņanņ tumningig. *Aisaia 29.13*

⁸ Tane Kuate tuku tukul kusreka tanņo tuku tukul ndo kilmba dubikadeņgina.

⁹ Yesus nu manņ lato sanņgina: Tane sinņine wa kat sinņine tuku tukul kulat mayemba Kuate tuku tukul kusrekam tuku wamdus kuyar mayenuņak. ¹⁰ Moses nu Kuate tuku tukul ande tenņemba sakina: Tane ina mam tuku nyu kurauka minņe kumnemņge minap. Ande nu ina mam nuņe tapra pasa sanikuwa kande nu balewapņga sasinņgina. ¹¹⁻¹² Tane tukul ta lukamba tenņemba sakade. Ande nu ina mam nuņe sanikit: Ye aganņ afu tikam tuku ta yiņe aganņ ndende jakmba ta o buk Kuate tukuņga madiniņgenņgate le tane nu aganņ kame ta ina mam nuņe nike ndaka turkam tuku ndin tukulde. ¹³ Tanņamba tane sinņine wa kat sinņine tuku manņau ndo dubikade sulumba Kuate tuku pasa kile-sikade. Tane manņau tanņanņ gudommba ke likadeņga sanņgina.

Ngamunņalņaigo siglikam tuku pasa

(Mateus 15.10-20)

¹⁴ Kile Yesus nu nane minnaig mbal ta manņ te yalpeņga sanņgina: Tane jakmba pasa te ismba kila pile mayewap. ¹⁵ Tanņo nu aganņ mayokņge minit

le tumba nyate aganj tanje nu tuku ngamunjal kutur tuwe ndakate. Nu nuje wam njaigonu ngamunjal sinamnje kile-mayokkate tanje ngamunjal kutur tuwig. ¹⁶ [Tane kilba njak ndeta pasa ta isap ngina.]

¹⁷ Tanjakina sulumba Yesus nu nane kusreka wande mbol kina le nuje dubinaig tanjo nane yaba pasa ta tuku Yesus kusnanaig le ¹⁸ nu ndek saningina: Tane mata kila kugatok minig e? Tanjo nu aganj mayoknje minit le tumba nyate tanje nu tuku ngamunjal kutur tambim kumunj kuga. Tane wamdus pulu ndatingit e? ¹⁹ Nyamagan tanjo tuku ngamunjal sinam kine ndakate. Falngu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit ngina. Nyamagan njakmba tukul kugatok njakmba sine nyam tuku minig ta Yesus nu yaba pasa tembi sine tumsingina.

²⁰ Nu man lato nane saningina: Tanjo nuje wam njaigonu kile-mayokkate tanje nu kutur tuwig. ²¹ Tanjo tuku ngamunjal sinamnje wamdus njaigonu, fare manau kutur njak, kuayar manau, tanjo bale manau, ²² pino kuayar, afu tuku aganj ndende kilam tuku piriride, wam njaigonu, yabri manau, kiko kugatok une manau, afu tuku mine mayenu tuku am kikon tingade, wane pasa, mbe mbol mbol wam, nginngan manau ²³ wam njaigonu njakmba tanje tanjo sinamnje mayok ka nu tumba kutur tuwig nga saningina.

*Kasomok pino ande Yesus tala ndana
(Mateus 15.21-28)*

²⁴ Kile Yesus nu tinga Tirus ma tugu mbol kina ka tanje wande ande ponga nane afu nu minna ta katese ndawaig nga idusna ta kumunj kuga. ²⁵ Pino ande kulim nuje bukla njak ta nu buk Yesus tuku nyu ismba pro nu tugumnje dagol tidronga lokina. ²⁶ Pino ta kasomok pino. Nu Finisianu Siria ma mbolok pino ande.

Buklanje kulim nuje tina ta Yesusnje pitaiwa nga nu sarsarumba minna le ²⁷ nu ndek pino ta sana: Ande nu kinjo kame tuku nyamagan yaika age ninjit ta nu wam maye ndate. Nu ambonja nuje kinjo kame isukusneninguwa ngina.

²⁸ Tanjakina le pino ta ndek nu sana: Sunjo, ta son ta age nane mata kinjo kame tuku nyamagan fambonu mbain kumnemnje ndekade le nyade tuku ngina le ²⁹ nu ndek sana: Ne tanjamba sakate tukunu ne luka kaye. Bukla ta kulim naje buk kusrewat ngina le ³⁰ nu tinga luka ka nuje wande mbolnje kulim nuje kinyam mbili mbolnje minna le kanjerna ta bukla buk kulim kusrena.

Yesus nu kilba tukulok tanjo wakeina

³¹ Yesus nu tinga Tirus ma tugu kusremba Sidon limba Dekapolis sinamnje tumbraij 10 ta ngamu fetka Galilea kule kualij tugum kina. ³² Ka ta prona le nane afu tanjo ande mane gileb gileb kilba tukulok mindemba Yesus tugum promba nuje tanjo ta mbolnje wai pilwa nga sarsarumba minnaig le ³³ nu tanjo ta tumba te-yamokmba waitok kilba burok sirmba ndek nguspeka nu tuku mane kirena sulumba ³⁴ samba mbol ambe tandeka mabsen supimba tanjo ta sana: *Efata* ngina. (Pasa ta tugunu: Ne buroka). ³⁵ Tanjakina le kilba buroka mane bulka pasa purfenju tina.

³⁶ Yesus nu pasa sanjrimba nane wam ta kube ndawaig nga peuningina ta nane ndek saka saka lika ³⁷ nane wamdus te-sulumba sakinaig: Tanjo te nu wam njakmba ke mayete. Kilba tukulok nane mata pasa isig. Mingje tukulok pasa purfenju sakade nginaig.

8

*Yesus tango 4,000 isukusneningina
(Mateus 15.32-39)*

¹ Ait ta mbolŋge tango gudommba maŋ pro Yesus tugumŋge maŋgurka nyamagan kugatok minnaig le nu nuŋe dubinaig tango te yalpe ŋga saningina:

² Mbal te pro ye ndoŋ maŋgur minig te ki keŋmba buk kugade. Naŋgine nyamagan ta nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. ³Ye nane gubak kukulningi le kuwaig ta nane naŋgine tumbran kambim ŋga ka ndinŋge gubanu baklelbekaig. Afu nane tumbran maskenok ŋgina.

⁴ Tanakina le nuŋe dubiwanu mbal ndek nu sanaig: Ma baknu te aninŋge nyamagan kilmba niŋbe le nyuwaig ŋginaig le ⁵ nu ndek nane kusnaningina: Tane bret giganmba ŋak e ŋgina le nane lafumba sakinaig: Sine bret ⁷ ndo ŋak ŋginaig.

⁶ Kile Yesus nu nane maŋgur sunŋo ta minyokuwaig ŋga saningina sulumba bret foŋfoŋ ⁷ ta kilmba Kuate gare pasa tumba nu fetfetmba nuŋe dubiwanu tango niŋgina le nane kilmba walmba niŋge likinaig. ⁷ Kualegan kareŋganu foŋfoŋ ta mata kilmba Kuate gare pasa tumba nuŋe dubiwanu tango niŋmba ŋakmba walap ŋgina. ⁸ Nane tanamba walnaig le tango pino ŋakmba kilmba nyinaig le maroningina. Agan fetfetna batenŋu ta kilmba nane sambe ⁷ ligneninginaig. ⁹ Isukusnaig mbal ta gudommba 4,000 tanan.

¹⁰ Kile Yesus nu mbal ta kukulningina le kinaig le nu pitik ndo nuŋe dubinaig tango ndoŋ wan ponga Dalmanuta ma mbol kinaig.

*Nane wam kitek sangrinu kanjeram sakinaig
(Mateus 12.38-42; 16.1-4; Lukas 11.29-32)*

¹¹ Farisi tango afu pro Yesus ndoŋ kualeyauka minnaig sulumba nu tagowam tuku wam kitek sangrinu ande te-mayokuwa le kanjeram sanaig.

¹² Tanamba sanaig le Yesus nu wamdus piti tumba mabsen supimba saningina: Tane ait te mbolŋge minig mbal tane ndanjam ye tuku sanŋri kanjeram idusde? Ye sinŋa satinŋamŋgit. Ye tane wam kitek sangrinu ande tumtinge nda ŋgina. ¹³ Tanamba nu nane kusreka nu maŋ wan ponga kule kualinŋ sim kina.

*Farisi le Sadusi mbal tuku manau
(Mateus 16.5-12)*

¹⁴ Nane prepreka bret sunŋomba kile ndakinaig. Bret ndindo ndo wan mbolŋge minna.

¹⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Tane Farisi mbal le Herodus tuku yis ta rironkap ŋgina. ¹⁶ Tanakina le nane naŋgine naŋgine saka ismba sine bret kugatok ta tuku nu sakate inde ŋga saka minnaig le ¹⁷ nu nane tuku wamdus katesemba saningina: Ndanjam tane bret kile ndakaig ta tuku saka minig? Tane minanu ndui ta ndo minmba ye tuku sanŋri katesemba wamdus pulu ndatinŋit? Tane ngamunŋal tukulok minig kande. ¹⁸ Tane am kugatok tanan agan kanjer nda kade. Tane kilba kugatok tanan pasa ise ndakade. Ye wam afu ke liken ta tane gilainŋade e? ¹⁹ Ye nane 5,000 tuku bret ⁵ fetfeten ta tuku batenŋu sambe giganmba ligneninginaig ŋga kusnaningina le nane lafumba sakinaig: Sambe ¹² ŋginaig le ²⁰ nu maŋ lato kusnaningina: Bret ⁷ nane 4,000 tuku fetfeten ta tuku batenŋu sambe giganmba ligneninginaig ŋgina le nane ndek sakinaig: Sambe ⁷ ŋginaig. ²¹ Tanakinaig le Yesus nu nane kusnaningina: Kile tane katesede e ŋgina.

Yesus nu Betsaidanje tanjo am tukulok wakeina

²² Kile nane kumba ka Betsaida tumbranj pronaiḡ. Pronaiḡ le nane afu tanjo am tukulok mindemba pro Yesusḡge kirewa ḡga sanjri tinḡa nu sarsarumba minnaiḡ. ²³ Tanjamba minnaiḡ le nu ndek tanjo am tukulok ta waimbi biyumba tumbranj kusremba kilim kinaik. Kinaik ka tanje nu tanjo ta tuku am ḡguspēna sulumba nuḡe wai nu tuku am mbolḡge patika kusnana: Ne aḡaḡ ande kaḡḡerte e ḡgina le ²⁴ nu tandeka mambilmba sakina: Ye tanjo kaḡḡerket ta nane ail likanu suk kaḡḡerket ḡgina.

²⁵ Tanjaka sana le Yesus nu maḡ wai am mbolḡge patikina le nu am tidinḡa mambilmba am mayekina le nu aḡaḡ ḡjakmba kaḡḡer magekina le ²⁶ nu tanjo ta sana: Ne tumbranj te nda kaye. Nane ḡjakmba laipniḡmba nanje tumbranj tuguk kaye ḡgina.

*Petrus nu Yesus Kuatenje madina tanjo ḡgina
(Mateus 16.13-20; Lukas 9.18-21)*

²⁷ Yesus nu nuḡe dubiwanu tanjo ndoḡ kumba ka Sesarea Filipi ma tugu tuku tumbranj afu mbol kine likinaig. Kumbaḡge nu nuḡe dubiwanu mbal kusnaniḡgina: Tanjo pino nane ye ima ḡgade ḡgina le ²⁸ nane ndek nu sanaig: Afu ne Yohanus kule pisenḡge ḡgade. Afu ne Elianḡge ḡgade. Afu sakade ne tuan tanjo ande ḡginaig. ²⁹ Tanjakinaig le nu nane kusnaniḡgina: Tane ye ima ḡga idusde e ḡgina le Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenje madinina tanjo ḡgina. ³⁰ Tanjakina le nane nuḡe nyu ta afu sa ndaniḡgam tuku peuniḡgina.

*Yesus nu nuḡe kumam tuku saniḡgina
(Mateus 16.21-28; Lukas 9.22-27)*

³¹ Kile Yesus nu tugu pilmba nane wam paguka saniḡgina: Ye Ndindo Katesek Tanjo piti gudommba kilamḡgit. Israel mage mage pris gabat kusem pasa bitekḡḡanu mbal nane ye pitaiyuwaig le afunḡe ye baleyamḡḡaig. Ye kumi sulumba mara keḡḡnu mbolḡge tinunḡit ḡgina.

³² Yesus nu piti ta te-mayokmba saniḡgina le Petrus ndek nu tumba te-yamokmba sawe lika minna. ³³ Tanjamba minna le nu mbilka nuḡe dubiwanu tanjo afu kaḡḡerka Petrus sawe lika sana: Satan, ne kua kaye. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tanjo tuku wamdus ndo dubite ḡgina.

³⁴ Kile Yesus nu nuḡe dubiwanu tanjo maḡḡur sunḡo ta turmba te yalpe ḡga saniḡgina: Ima nu ye tuku tanjo minam idusmba kande nu nuḡe nzali kusreka nuḡe mironḡ nuḡe ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ³⁵ Ima nu nuḡe abo mine mayewam tuku sunḡomba idusmba kurau mayete ta nu ḡḡisikaḡḡat. Ima nu ye tuku ko pasa mayenu tuku ḡga nuḡe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuḡe abo ta ḡjak minamḡḡat. ³⁶ Ande nu kilke te tuku aḡaḡ ndende ḡjakmba kilwa le nuḡe kanu ḡḡisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ³⁷ Ande nuḡe kanu ḡḡisikuwa ta ame aḡaḡmbi piyamba maḡ luka tam kumunḡ? ³⁸ Nane ait te mbolḡge minig mbal nane une sugo kumba Kuate ḡgumnde tuku. Ima nu nane ḡgamukḡge ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye yinḡ Mam tuku kilḡa sanjri ḡjak enḡel kame ndoḡ ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukaḡḡit ḡgina.

9

1 Yesus nu man lato saningina: Ye sinja satinjamngit. Tane kile tenge tinga minig mbal afu kume ndakap le Kuate nu nuje gageu kulatkate wam sanjgrinu te-mayokuwa le kanjeramngaig ngina.

*Yesus nu ngarosu kitek tina
(Mateus 17.1-13; Lukas 9.28-36)*

2 Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus Yohanus nane kilmba tabe sunjo ande ponjinaig. Ka tanje nane keji ta mambilmba minnaig le Yesus tuku ngarosu mbilka kisemba mayok ka ³ nu tuku tawi ta kauknu uge linu ndo mayok kina. Ma tugu njakmba mbolnje ande nu kuminj kauknu minyanjgate le tanjamba kau prowam kumuji kuga.

4 Kile Elia nale Moses ndonj mayok ka Yesus ndonj pasata minnaik le ⁵⁻⁶ nuje dubiwanu tanjo nane kanjerka kuru kuru sunjonaig. Tanjamba Petrus nu ndanmba saki nga wam pile paska ake fare Yesus sana: Tum Tanjo, sine tenge minig te mayenu ndo. Sine baibai kejmba patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku nga sana.

7 Tanjakina le gau ande pro nane kainingina le gau ta sinamnje pasa ande mayok ka tenjenmba sakina: Ande te yije Kiyo. Ye nu tuku wamdus sunjo njak minet. Tane nu tuku pasa ise mayewap ngina. ⁸ Tanjamba sakina le Petrus nane pitik ndo mbilka mambilnaig kande Yesus nuje ndo tin minna le kanjernaig.

9 Kile nane luka ndeka ndinnje Yesus nu nane peuninjmba saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kummaba manj tingi le ndo tane wam kanjeraig ta afu saningap ngina le ¹⁰ nane ndek wamdus sinamnje idusmba ame pasa nu kummba tinjamngat nga sakat nga nanjine nanjine saka minnaig.

11 Tanjamba nane Yesus kusnanaig: Ndanjam kusem pasa biteknjanu mbal nane Elia nu ambonja prowa le ndo Kristus nu prowanjat nga sakade nginaig le ¹²⁻¹³ nu lafumba ndek saningina: Elia nu ambonja prowa sulumba wam njakmba kuaneka kile-tidingam tuku ta ye tane satinjamngit. Elia nu buk prona le kuyar pasa nu tuku sakate tanjamba nane afunje nanjine nzali dubimba nu tumba njayo silinaig. Kuyar pasa tanje ye Ndindo Katesek Tanjo tuku ame wam sakate? Ye piti sugo kili le nane ye talayumba kasuryamngaig nga saningina.

*Yesus nu kiyo ande bukla njak wakeina
(Mateus 17.14-21, Lukas 9.37-43)*

14 Yesus nane tabe mbolnje ndeka minnaig le tanjo manjur sunjo pro nuje dubiwanu tanjo afu ta kile-kogorka kusem pasa biteknjanu mbal nane ndonj kualeyauka minnaig le kanjerkinaig. ¹⁵ Kile manjurkinaig mbal ndek Yesus kanjermba pirerek purka njakmba pinder-pindermba kumba ka Yesus kaiyenaig le ¹⁶ nu nane kusnaningina: Tane ame wam tuku kualeyauka minig ngina le ¹⁷ tanjo ande manjur sinam tanje lafumba ndek sana: Tum Tanjo, yije kiyo bukla njayonu andenje minje tukule tuna tukunu ye nu tumba ne sota prowit. ¹⁸ Buklanje nu biye timba bukngate le baringa minje subal promba maketinj gigermba ngarosu parginj prote. Ye ne tuku dubinanu tanjo afu tenge pitaiwaig nga saningit ta nane pitaiwe fuguwaig ngina le ¹⁹ nu ndek nane saningina: Tane Kuate talade mbal. Ye ait giganmba tane ndonj minamngit? Tane ye piti seryade. Kiyo ta tumba yalpe ngina.

²⁰ Tanjakina le nane kiŋo ta tumba Yesus tugum pronaig le bukla Yesus kaŋgermba pitik ndo kiŋo ta zulbarek serna le nu kilke mbolŋge ndeka biri-bariŋga miŋge subal kutukina. ²¹ Tanjana le Yesus nu mam nuŋe kusnana: Nu ait giganmba agaŋ te ŋak minna ŋgina le nu sana: Nu kiŋo fudiŋdo minna le agaŋ te nu tina. ²² Ait gudommmba nu kiŋo balewam saka nu tumba pa mbolŋge kule buto mbolŋge bukŋga taŋate. Ne kumuŋ kande sine sinasiŋmba tursiŋga ŋgina le ²³ nu ndek lafumba sana: Ne ye kam kumuŋ ŋga kusnayate e? Ande nu Kuate tuku sanŋri tumba tiŋgate ta nu wam ŋakmba kaŋgerkam kumuŋ ŋgina. ²⁴ Tanjakina le kiŋo ta mam nuŋe pitik ndo wika sana: Ye Kuate tuku sanŋri tumba tiŋget wam ta kumuŋ kuga tukunu ne ye turya ŋgina.

²⁵ Kile nane gudommmba pinder-pindermba pro Yesus te-ŋgamuwam bafunaig le nu kaŋgerka ndek bukla sawe lika sana: Ne miŋge kilba tukulte tuku bukla yeŋge ne sanet. Kiŋo te nduiye kusremba nu sinam maŋ kine ndaka ŋgina. ²⁶ Tanjakina le bukla ta witimba kiŋo ta zulbarek ser ŋayona sulumba nu kusrena le kiŋo kumanu sukmba minna le nane gudommmba nu kaŋgermba nu kumat ŋga saka minnaig ta ²⁷ Yesus nu ndek wainu biyamba nu te-tina le nu tiŋgina.

²⁸ Yesus nu nuŋe dubiwanu taŋgo ndoŋ wande mbol promba naŋgine ndo minmba nane nu kusnanaig: Ndaŋam sine bukla pitaiwe fuguwig ŋginaig le ²⁹ Yesus nu lafumba nane saniŋgina: Kuate yabaŋam tuku maŋau ta ndo bukla pitaikam kumuŋ. Ndin ande mine ndakate ŋgina.

Yesus nu nuŋe kumam tuku sanu arna

(Mateus 17.22-23; Lukas 9.43-45)

³⁰ Kile Yesus nu nuŋe dubiwanu taŋgo ndoŋ ma ta kusremba afuŋge nane katese ndaniŋguwaig ŋga Galilea ma tugu make kuerka kinaig. ³¹ Tanjamba nu nuŋe dubiwanu taŋgo 12 wam pagu pasa saniŋmba sakina: Ande nu ye Ndindo Katesek Taŋgo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolŋge pilwa le baleyaŋgaig. Baleyuwaig le ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge ye maŋ tiŋgamŋgit ŋgina. ³² Tanjakina ta nane pasa ta ismba tugunu katese ndanaig sulumba nu kusnawam tuku ta wamdus pitiniŋgina.

Taŋgo ŋgamukŋge ima nu sunŋo minit

(Mateus 18.1-5; Lukas 9.46-48)

³³⁻³⁴ Yesus nane Kaperneum kumba ka ndiŋge nuŋe dubiwanu taŋgo nane naŋgine naŋgine muŋgu tuliŋga ima nane ŋgamukŋge sunŋo minam tuku ta saka minnaig. Ka Kaperneumŋge wande ande poŋga Yesus nu nane kusnaniŋgina: Tane ame wam ndiŋge taŋgine taŋgine muŋgu tuliŋga sakaig ŋgina le nane sanu fugumba maninok minnaig.

³⁵ Tanjanaig le Yesus nu minyoka taŋgo 12 ta te yalpe ŋga saniŋgina: Tane ŋgamukŋge ima nu sunŋo minam idusmba ndeta nu tane ŋakmba tuku kum-nemŋge minmba tane tuku piro taŋgo minwa ŋgina. ³⁶ Tanjakina sulumba nu kiŋo ande tumba nane ŋgamukŋge te-timba bagailmba saniŋgina: ³⁷ Ande nu ye tuku ŋga idusmba kiŋo teŋen aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ŋgina.

Ande nu ŋgueu kuga ta nu sine tuku gulab

(Lukas 9.49-50)

³⁸ Kile Yohanus nu Yesus sana: Tum Taŋgo, sine taŋgo ande ne tuku nyu mbolŋge bukla afu pitaikina le kaŋgermba nu peugeŋ. Nu sine tuku kuasmbi kuga ŋgina le ³⁹ nu lafumba sana: Nu peu ndawap. Ande nu ye tuku nyumbi

wam ande kitek sanjgrinu kate ta nu pitik ndo ye tuku ngumnem pasa sake nda. ⁴⁰ Ande nu sine tuku ngueu tanjo mine ndakate ta nu sine tuku gulab. ⁴¹ Ye sinja satinjgamngit. Ande nu tane Kristus tuku tanjo nga kule tidonu tinjuwa ta Kuate nu wam ta mata lafunu tambimngat ngina.

Une tuku piti

(Mateus 18.6-9; Lukas 17.1-2)

⁴² Yesus nu man saningina: Kinjo ande tenjen ye tuku son ngate le andenje didikate le nu ye ngumneyate ta tanjo ta ose. Nu kinjo ta didi ndakina le ambonja afunje wit firfiranu ndame sunjo tumba njinfok tur kusmba buknginaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

⁴³ Ne tuku wai inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne wai ndindo njak Kuate tugumngge abo tugu kanjera ta maye. Ne wai armba njak mina le Kuatenge ne tumba buknguwa le ne ma njayo mbol kaye ta njayo. Ma njayo ta pa ugmba minmba minamngat. ⁴⁴ [Ma ta mbolngge kuin njarusu nyumba minmba minamnggaig. Pa ta ugmba minmba minamngat.]

⁴⁵ Ne tuku kupe inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne kupe ndindo njak Kuate tugumngge abo tugu kanjera ta maye. Ne kupe armba njak mina le Kuatenge ne tumba buknguwa le ma njayo mbol kaye ta njayo. ⁴⁶ [Ma ta mbolngge kuin njarusu nyumba minmba minamnggaig. Pa ta ugmba minmba minamngat.]

⁴⁷ Ne tuku am ande ne unekam tuku didikate ndeta ne am ta gomba buknga. Ne am ndindo njak Kuate kulatkate ma mbol kaye ta maye. Ne am armba njak mina le Kuatenge ne tumba buknguwa le ma njayo mbol kaye ta njayo. ⁴⁸ Ma ta mbolngge kuin njarusu nyumba minmba minamnggaig. Pa ta ugmba minmba minamngat.

⁴⁹ Nane aganjmor kilmba Kuate atraukam tuku sol tumba pisneningig tanjamba ndo Kuate nu pambi tanjo njakmba tuku ngamungal kule pisne tanjan njingamngat. ⁵⁰ Sol nu aganj mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganjmbi man wakeibe le kaglinu man prowamngat? Kumun kuga. Tane kurauka sol kaglinu minit tanjan mine mayewap sulumba tanjine tanjine ngamungal mukuk ngan minap ngina.

10

Tanjo pino munju purkik tuku pasa

(Mateus 19.1-12)

¹ Yesus nu ma ta kusremba Yudea ma tugu mbol kina ka Yordan kule sim kina le nane gudommba man nu te-njamunaig. Nu nuje manjau dubimba wam paguniimba minna le ² Farisi tanjo afu nu tagowam tuku pro kusnanaig: Sine singine tukul manjau dubimba ande nu piyo nuje pitaiwam kumun e nga kusnanaig le ³ nu ndek nane kusnaningina: Moses nu wam ta tuku ndanjmba kuyarmba wam pagusingina e ngina le ⁴ nane nu sanaig: Moses nu ande nu piyo nuje pitaiwam nga waje ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumun nga sakina nginaig.

⁵ Tanjakinaig le Yesus nu nane saningina: Tane wamdus karenju njak. Ta tuku Moses nu pasa ta kuyarna. ⁶ Abo abo Kuate nu aganj ndende kilemayokkina ta nu tanjo pino njarusu kise kise wakeikina. ⁷ Ta tuku tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndon munju kile-dengga minwaik. ⁸ Nale njarusu ndindo mayok kanjaik. Kuyar pasa nu tanjakate. Nale armba mine

ndakik. Nale aganj ndindo tanjan minik. ⁹ Kuate nu aganj kilmba ulendinikit ta tanjonje nale pur ndanikuwa nga saningina.

¹⁰ Yesus nu ka wande mbolnje minna le nunje dubiwanu tanjo wam ta tuku nu kusnanaig le ¹¹ nu ndek saningina: Ande nu piyo nunje pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. ¹² Pino ande tanjo nunje pitaimba tanjo kise tate ta nu tanjo kuayarmba unekate njgina.

*Yesus nu kinjo kame nyaro ninjina
(Mateus 19.13-15; Lukas 18.15-17)*

¹³ Nane afu kinjo fonfon kilmba Yesusnje wai nane mbol patikuwa nga pronaij le nunje dubiwanu tanjo tange nane saningje lika kile-luka minnaig.

¹⁴ Tanjanaig le Yesus nu wam ta kanjermba palsejna le saningina: Kinjo kame peu ndaninggap. Nane ye tugum te prowaig. Kinjo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. ¹⁵ Ye sinja satinjgamngit. Nane afu kinjo kame tenen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda njgina. ¹⁶ Tanjakina sulumba nu kinjo kame kilmba bagailnijmba wai nane mbol patika nane nyaro ninjina.

*Tanjo ande aganj ndende gudommba njak
(Mateus 19.16-30; Lukas 18.18-30)*

¹⁷ Yesus nu kambim saka ndin prowam bafuna le tanjo ande pinderka pro nu tugumnje dagol tidronja kusnana: Tum Tanjo mayenu, ye ndanj sulumba abo tugu tumba minmba minamngit njgina le ¹⁸ nu ndek sana: Ndanjam ye mayenu nga sakate. Kuate nu ndo mayenu minit. ¹⁹ Kuate tuku tukul kame ta ne kila. Tanjo bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Aganj ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Aganj ande yabuka te ndaka. Ina mam nanje tuku nyu kurauka mingje kumnemnje mina. Tukul kame ta ne kila njgina le ²⁰ tanjo ta ndek nu sana: Tum Tanjo, ye kinjo ndo minen sulumba tukul njakmba ta dubika kile minet njgina.

²¹ Kile Yesus nu tanjo ta kanjer timba nu tuku kume purmba sana: Wam ndindo ndo ne kumu ndate. Ne ka nanje aganj ndende piyaninjmba ndametinj kilmba sanzal mbal ninga sulumba ye dubiya. Ne tanjawa ta samba mbolnje ne aganj ndende magenu njak minamngat njgina le ²² nu pasa ta ismba nu aganj ndende sunjgomba njak tukunu nu wamdus piti tumba aijel pasi kume njurnjgurka kina.

²³ Nu kina le Yesus nu mbilka nunje dubiwanu tanjo saningina: Aganj ndende sunjgomba njak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo njgina le ²⁴ nunje dubiwanu tanjo nane pasa ta ismba pirerek purkinaig le nu man lato saningina: Kinjo kame, Kuate tuku gageu mayok kambim tuku manau ta minde bada sunjo. ²⁵ Aganjmor sunjo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Tanjo nu aganj ndende sunjgomba njak ta ngumneninjmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta sinja minde bada sunjo njayo njgina.

²⁶ Tanjakina le nane piriri njayomba sanaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndanjndanjmba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamngig njginaig le ²⁷ nu nane kanjerka saningina: Tanjo nane wam te ke fugude ta Kuate nu kumu. Nu wam njakmba kam kumu njgina.

²⁸ Kile Petrus nu Yesus sana: Ai te. Sine ne tuku nga singine aganj ndende njakmba kusreka ne dubineg njgina le ²⁹ nu ndek sakina: Ye sinja satinjgamngit. Ima nu pasa mayenu idusmba ye tuku nga nunje wande, tira kat nunje, kulim

kat nuŋe, ina mam kat nuŋe, kutu kat nuŋe, nuŋe kilke agañ kame taŋaŋ kusrekate ta ³⁰ nu kilke te mbolŋge minit sulumba nu wande, tira kame, kulim kame, ina, kutu kame, kilke ta ŋakmba kitek gudommba kilamŋgat. Taŋawa le afuŋge nu ye tuku taŋgo ŋga piti seramŋgaig. Ngumneŋga nu kilke kitek mbolŋge abo tugu ŋak minmba minamŋgat. ³¹ Ata. Afu kile tumailamŋge minig ta nane ŋgumnem kaŋgaig. Afu ŋgumnemŋge minig ta nane tumailam kaŋgaig ŋgina.

Yesus nuŋe kumam tuku sanu keŋna
(Mateus 20.17-19; Lukas 18.31-34)

³² Yesus nane ndin dubimba Yerusalem kumbaŋge nu pitik Yerusalem kambim ŋga amboŋgina. Taŋana le nuŋe dubinaig mbal nane gagniŋgina le wamduŋ te-sulunaig le afu nu ŋgumnem dubinaig mbal nane kuru-kuruka minnaig.

Kile Yesus nu nane 12 ndo kilmba kile-yamokka nu mbolŋge maŋau prowamŋgat ta te-mayokmba saniŋgina: ³³ Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kaŋgig. Ka ambeŋge ande nu ye Ndindo Katesek Taŋgo tumba pris gabat kusem pasa bitekŋganu mbal tuku wai mbolŋge pilwa le nane ye te-tiyumba kumwa ŋga saka kasomok mbal tuku wai mbolŋge palmbimŋgaig. ³⁴ Pilwaig le nane ye maim maim te-sumba ŋguspeyumba ŋgusyuyaig sulumba ye baleyamŋgaig. Ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge maŋ aboŋga tiŋgamŋgit ŋgina.

Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik
(Mateus 20.20-28)

³⁵ Sebedeus tuku kiŋo armba Yakobus le Yohanus nale Yesus tugum promba sanaik: Tum Taŋgo, sile wam ande ne ka ŋga idusmba minek ŋginaik le ³⁶ nu ndek nale kusnanikina: Ye ame wam tale mbolŋge ki ŋgina le ³⁷ nale nu sanaik: Sile ma sika le ne naŋe kilŋa sanŋri ŋak mayok kaye le ande ne tuku ndinamŋge ande ŋaiŋamŋge minyokupe ŋginaik.

³⁸ Taŋakinaik le nu ndek nale sanikina: Tale agañ yabaŋkade ta tugunu tale gilai. Ye kule kaglinu nyamŋgit ta tale mata kule ta silikam kumuŋ e? Ko ye kule silikamŋgit ta tale mata kule ta silikam kumuŋ e ŋgina le ³⁹ nale sakinaik: Au. Sile kumuŋ ŋginaik. Taŋakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamŋgit ta tale mata nyamŋgaik. Ye kule silikamŋgit ta tale mata silikamŋgaik ta ⁴⁰ ye tuku ndinamŋge ko ŋaiŋamŋge afu taŋamba kile-minyokam tuku ta ye miro kuga. Kuate nu taŋgo afu madiniŋgina nane ndo ma ta mbolŋge minyokamŋgaig ŋga sanikina.

⁴¹ Nuŋe dubiwanu taŋgo 10 wam ta isnaig sulumba Yakobus le Yohanus tuku palseŋniŋgina le ⁴² Yesus nu nane te yalpe ŋga saniŋgina: Kasomok mbal tuku gabat kame nane miŋge kareŋ ŋaigo ŋak minig ta tane kila. Gabat afu nane kumnemŋge minig ta nane mata taŋgo pino nane kukul te-niŋmba matuk kinig. ⁴³ Tane maŋau ta ke ndakap. Tane ŋgamukŋge ima sunŋo minam idusmba kande nu tane ŋakmba tuku piro taŋgo minwa. ⁴⁴ Tane ŋgamukŋge ima kulat taŋgo minam idusmba kande nu tane ŋakmba tuku piro agañ taŋaŋ minwa. ⁴⁵ Ye Ndindo Katesek Taŋgo ye mata taŋgo pino ye sinzaŋyuwaig ŋga pro ndawen. Ye nane sinzaŋniŋmba yiŋe ŋgarosu kumam tuku pilmba nane gudommba muskil kile-tidinge niŋgam tuku prowen ŋgina.

Yesus nu taŋgo am tukulok wakeina
(Mateus 20.29-34; Lukas 18.35-43)

⁴⁶ Yesus nuṅe dubiwanu tanjo afu gudommba ndon Yeriko promba tumbran ta kusrewam bafunaig le Timeus kinjo nuṅe Bartimeus* nu am tukulok ndin makembinje aganj yabanjka minna.

⁴⁷ Nasaretu tanjo Yesus ilna ta afunje nu sanaig le ismba nu ndek wi kuenjka sakina: Yesus, David tuku mbun sunjo, ne ye sinanu turya ngina.
⁴⁸ Nu tanjamba wikina le nane afu gudommba nu maninkuwa nga sawe likinaig ta nu man lato wika sana: David tuku mbun sunjo, ne ye sinanu turya ngina.

⁴⁹ Wika minna le Yesus nu tinja saningina: Nu sawap le ye tugum te ilwa ngina le nane am tukulok ta sanaig: Ariya. Kile tinja kaye. Nu ne wikate nginaig le ⁵⁰ nu pastinja kuminj kaikanu ta gagulmba buknga Yesus tugum kina le ⁵¹ nu ndek sana: Ye ame wam ne mbolnje ki nga iduste ngina le tanjo am tukulok nu sana: Tum Tanjo, ye mambilam tuku sunjomba iduset ngina le ⁵² nu ndek am tukulok ta sana: Ne kaye. Ne ye tuku sanjri tomba tinjate tukunu ne mayekat ngina. Tanjaka sana le pitik ndo nu am maranja purfena le Yesus dubimba kina.

11

Yesus nu gabat sunjo tanaj Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19)

¹ Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi le Betani tumbran Olif tabe patumba Yesus nu nuṅe dubiwanu tanjo armba sanikina:
² Tale tumbran si kumba biteknga donki fat ande pannaig le tinj minit afunje muskilnu mbolnje minyo ndakinaig ta tale kanjeramngaik. Kanjermba muli kuklimba tumba ye tugum te prowap. ³ Ande nu tale ndanam tanjawik nga kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sunjo nu donki te piro njak. Piro kugawa le sile pitik ndo tumba luka te prowamkik nga sawap ngina.

⁴ Tanjaka nu nale kukulnikina le nale kinaik ka donki fat wande malanja tugunje pannaig le ndinje tinj minna le kanjernaik. Nale muli kuklimba minnaik le ⁵ afu tugum tanje nale kusnanikinaig: Tale ndanam donki fat ta muli kukliwik nginaig le ⁶ Yesus nale wam pagukina tanjamba saninginaig le nane ndek sakinaig: Ta maye tumba kape nginaig.

⁷ Nale donki fat ta tumba Yesus tugum promba nakile tawi afu kilmba donki muskil mbolnje farnaik le Yesus nu ponja minyokina. ⁸ Tanjana le nane gudommba nanjine kuminj kilmba ndinje farninmba afu ail wainu waje magenu njak dunenje kugerkinaig tuku ta kilmba pro ndinje farninge likinaig. ⁹ Tanjamba nane afu Yesus tuku tumailamnge afu ngummemnge nane kumbanje wikaraumba sakinaig:

Sine Kuate tuku nyu te-dunngube o.

Tanjo te Sunjo tuku nyu mbolnje prote.

Nu Sunjonje nyaro tuwa o.

¹⁰ Nu sinjine mbun David tuku ma mbolnje nuṅe gageu kulatkamngat.

Sine Kuate tuku nyu te-dunngube o nginaig.

Mune 118.26

¹¹ Yesus nu tanjamba Yerusalem prona sulumba nu kusem wande sunjo sinam kumba tanje nu mbilmbilka aganj ndende njakmba kanjerkina. Tanjamba ki butunjina le nu tanjo 12 ta kilmba luka Betani kinaig.

* 10:46: Bar pasa ta tugunu Kinjo

*Yesus nu ail ande taprana
(Mateus 21.18-19)*

¹² Mafena le nane Betani kusremba kinaig ka ndinngje Yesus nu gubana.
¹³ Nu maskenngje fik ail ande kanjerna ta wajenu gudommmba njak le nu alonu mambilam kina ta alowam tuku ait kuga tukunu wajenu ndo kanjerkina.
¹⁴ Tanjamba nu ndek fik ail ta sana: Ne manj alowe nda. Afu ne tuku alonu manj nye nda ngina. Tanjakina ta nu dubiwanu tanngo mata pasa ta isnaig.

*Yesus nu Yerusalem kusem wande wakeina
(Mateus 21.12-17; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)*

¹⁵ Kile nane Yerusalem pronaig sulumba Yesus nu kusem wande sunngo sinam kumba ka kawanj tanngje afu aganj ndende piya ninginaig afu piyaninjmba kilnaig ta nane njakmba kogronjka pitaikina. Tanjamba nu ndametinj munngu walka minnaig mbal nane tuku mbain kilmba kile-panka umanj kurinum piyawan tuku patikinaig mbal tuku minyo mbili mata kile-pankina sulumba ¹⁶ nane aganj kilmba kusem wande sinam sinam ndin tananj dubimba kinaig ta peuningina sulumba ¹⁷ nu nane wam paguka saningina: Kuyar pasa nu tejenmba sakate: Ye tuku wande ta kilke mbol mbal njakmba ye mbarinjyam tuku wande ngate. Tane wande te mbilmba kuayar tanngo tuku wande tananj pilig ngina.

¹⁸ Tanngo pino njakmba nu tuku tum pasa tuku pirerek purka saka minnaig le pris gabat mbal kusem pasa biteknjganu mbal nane Yesus nu wam kina ta ismba nu tuku kuru-kuruka nu balewam tuku ndin sotinaig.

¹⁹ Furirna le Yesus nane tumbrajan sunngo ta kusremba kinaig.

*Yesus nu yabaranj tuku tumningina
(Mateus 21.20-22)*

²⁰ Mafena le maratukuk nane luka kumba fik ail ta liwam bafumba kanjernaig ta karenga sumbailnu turmba kumna. ²¹ Kile Petrus nu Yesus pasa sakina ta idusmba nu sana: Tum Tanngo, ai si. Kubele ail taprana si kummba karengina ngina le ²² nu ndek nane saningina: Tane Kuate tuku sanjri tomba tingap. ²³ Ye tane satinngjet. Ande nu Kuate yabaranjmba wamndus tero ndaka wam ta sinjka mayok kanngat nga idusmba nu tabe si samba ne goka tingja yu buto sinam kaye nga sawa ta nu tanjawannggat. ²⁴ Ta tuku ye satinngjet. Ne Kuate yabaranjmba ye sinjka wam ta tamngjet nga idusa ta ne tamnggat. ²⁵ Ne Kuate yabaranjmba minit ta ande ne mbolngje mbarte ta ne gilainnga. Ne tanjawa ta ne tuku Mam samba mbolngje minit nu mata ne tuku mbar sauka gilainngamnggat. ²⁶ [Ne ande tuku mbar gilai ndanga ta ne tuku Mam samba mbolngje minit nu ne tuku mbar mata gilainngje nda ngina.]

*Imanngje Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig
(Mateus 21.23-27; Lukas 20.1-8)*

²⁷ Nane manj mbumba Yerusalem kinaig sulumba Yesus nu kusem wande sinamngje kine promba minna le pris gabat kame kusem pasa biteknjganu afu Israel mage mage nane njakmba pro nu kusnanaig: ²⁸ Imanngje ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imanngje ne sanjri tinmba kukulnina nga kusnanaig le ²⁹ nu ndek saningina: Ye mata tane wam ande kusnatingi le lafuwap ta imanngje wam kame te kam tuku kukulyina ta ye tane kila satinngamnggit. ³⁰ Imanngje kule pisne piro Yohanus tuna? Kuatenngje e ko tanngonngje ta tane ye sayap ngina.

³¹ Tanjakina le nane ka kasomŋe nanjine nanjine munju kusnanja sakinai: Sine ndanmba sabe. Sine Kuatenje nga sabe ta ndanam tane Yohanus tuku son nda nginaig ngamngat. ³² Ko sine tanjonje ngube ta mata kumuŋ kuga nginaig.

Tanjo njakmba Yohanus nu sinja Kuate tuku tuan tanjo ande nga saka minnaig le gabat mbal nane tanjo pino tuku kuru-kurukinaig. ³³ Ta tuku nane Yesus sanaig: Iyo sine gilai nginaig le Yesus nu ndek nane saningina: Ata. Ye mata imanje sayina le wam kame ke liket te satenje nda ngina.

12

Piro tanjo njaigonu tuku yaba pasa
(Mateus 21.33-46; Lukas 20.9-19)

¹ Yesus nu yaba pasambi wam afu saningina sulumba sakina: Tanjo ande nu grep piro nguka fondembi kormba nu grep firfimbba kulenu kilam tuku nguruŋ wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuennu o mbolok pilna. Piro njakmba denpurmba nu piro mbal kilmba patika nu tinja kilke kise mbol kina.

² Ait kumuŋgina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu tanjo ande kukulna le piro mbal tugum kina. ³ Ka prona le nane nu biye timba paninja pitainai le nu ake luka kina. ⁴ Tanjana le piro miro tanjo nu man tanjo ande kukulna le nane nu gabat mbolnje kat buromba njayo silinaig. ⁵ Nu man tanjo inum kukulna le nane nu tumba balenaig. Tanjamba tanjamba nu nane gudommba kukulninge likina le nane afu pani farmba afu bale farnaig.

⁶ Kile tanjo ndindo ndo piro miro tanjo ndon minna. Tanjo ta nuje kinjo. Nu kinjo ta tuku kume purmba minna. Ngumne tukulmba nu kinjo ta kukulna sulumba sakina: Nane nu kanjermba ye tuku kinjo nga mapewamngaig nga kukulna le kina. ⁷ Nu kumba piro mbal tugum prona le kanjermba sakinaig: Tanjo ilit si nu mam nuje tuku aganj ndende kilam tuku nyu njak. Sine nu balebe sulumba piro te singine tube nginaig. ⁸ Tanjaka nane nu biye timba balenaig sulumba mindesinj tumba buknginaig le kilim kina.

⁹ Tane ndanmba idusde. Grep piro miro tanjo nu ndanamngat? Nu pro piro mbal ta bale farmba piro kulatkam tuku kuasmbi kise patikamngat. ¹⁰ Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e?

Ndame sunjo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnje sanjri tinjade.

¹¹ Sunjo nunge wam ta kina le sine kanjermba pirerek purka gare toreg ngina.

Mune 118.22

¹² Gabat mbal nane yaba pasa ta ismba Yesus nu nane tuku sakina ta katesemba nu biye tiwam tuku ta nane tanjo pino tuku kuru-kuruka nu kusremba kinaig.

Takis pankam tuku nane Yesus kusnanaig
(Mateus 22.15-22; Lukas 20.20-26)

¹³ Kile gabat kamenje Farisi tanjo Herodus dubiwanu tanjo afu kukulninginaig le Yesus tagowaig le nu pasa ande mbarwa le nu biye tiwam tuku kinaig. ¹⁴ Nane pro nu sanaig: Tum Tanjo, ne tanjo tugusek ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tanjo nyu njak tuku kuru kuru ndakate. Ne tanjo njakmba Kuate tuku manau dubikam tuku tumsingit. Ne sine sasinja. Sine Zu mbal singine tukul manau dubimba Rom tuku gabat Sesar takis tambim kumuŋ e? Sine takis patikube e ko mbulbe nga sanaig le ¹⁵ Yesus nu nane

tuku yabri pasa katesemba saniŋgina: Ndanam tane ye tagoyade? Ndametiŋ ande tumba pro ye tumyap le kaŋgeri ŋgina. ¹⁶ Tanakina le nane ndametiŋ ande tumba nu tumnaig le nu ndek kusnaniŋgina: Ndametiŋ te mbolŋge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit ŋga kusnaniŋgina le nane lafumba sakinaig: Sesar tuku ŋginaig. ¹⁷ Tanakinaig le Yesus nu ndek teŋenmba saniŋgina: Ata. Tane gabat sunjo Sesar kumnemŋge minig. Nu tambim tuku agan sakate ta nu tape. Kuate agan tambim tuku sakate ta Kuate tape ŋgina le nane pasa ta ismba pirerek purkinaig.

*Kummba maŋ aboŋgam tuku pasa
(Mateus 22.23-33; Lukas 20.27-40)*

¹⁸ Kile Sadusi taŋgo afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane taŋgo kummba maŋ tiŋge nda ŋga idusmba minig tuku. Nane pro Yesus kusnanaig: ¹⁹ Tum Taŋgo, Mosesŋge teŋenmba kuyarna: Taŋgo ande kummba pino kuembol kiŋo kugatok kusrewa le maib nuŋeŋge pino ta tumba aba nuŋe tuku kiŋo te-pilwa ŋga kuyarna. ²⁰ Ariya. Mambo kat nuŋe ndoŋ nane 7 minnaig. Aba nanŋine pino ande tina sulumba minna ma ma kiŋo kugatok kumna. ²¹ Kumna le maib nuŋe nu dubiknu pino ta tina. Nu tumba minna ma ma nu mata kiŋo kugatok kumna le maib nuŋe keŋnu mata taŋana. ²² Tanjamba tanjamba nane 7 pino ndui ta ndo tumba kiŋo kugatok kume farnaig. ŋgumneŋga pino kuembol nu mata kumna. ²³ Ata. Ne kumanu mbal tiŋgamŋgaig ŋga sakate ta taŋgo 7 ŋgamukŋge nu ima tuku pino minamŋgat e? Taŋgo 7 ta pino ndui ta ndo tinaig ŋginaig.

²⁴ Tanakinaig le nu nane saniŋgina: Nane Kuate tuku kuyar pasa nu tuku saŋgri tane wamdus pulu ndatiŋgit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ²⁵ Nane kumanu mbal aboŋga tiŋga Kuate tuku eŋel suk minamŋgaig. Nane muŋgu kile nda. ²⁶ Kumanu mbal maŋ tiŋge nda ŋga idusmba sakade ta Moses tuku wam kube mbolŋge ail fudiŋndo pa bulu ŋak wam ta tuku tane bur ndakade e? Kuate nu Moses teŋenmba sana: Ye Abraham Isak Yakob ye nane tuku Mbara Sunjo minet ŋgina. ²⁷ Abraham nane kume likinaig ta nduiye ŋgisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara ŋga Moses sa ndana kande. Nu abo ŋak minig mbal tuku Mbara. Ta tuku tane kumanu mbal kummba maŋ tiŋge nda ŋga sakade ta tane siŋka wamdus mbarde.

*Tukul pasa saŋgrinu
(Mateus 22.34-40; Lukas 10.25-28)*

²⁸ Nane Yesus ndoŋ kualeyauka minnaig le kusem pasa bitekŋganu taŋgo ande pro nu nane tuku pasa lafu mayete ŋga nu mata Yesus kusnana: Tukul ndan tukul ŋakmba liniŋganu minit ŋgina le ²⁹ nu ndek sakina: Tukul nu mbolŋge minit ta teŋenmba sakate. Israel mbal tane ise mayewap. Singine Kuate nu Mbara Ndindo. Ande mine ndakate. ³⁰ Tanŋine Sunjo Kuate tane nu tuku kume purmba tanŋine ŋgamuŋgal abo guwa wamdus saŋgri ta ŋakmba nu tape ŋga sakate.

³¹ Tukul ande nu dubiknu teŋenmba sakate. Tane tanŋine ŋgarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumŋge minig mbal tuku kume purap ŋgate. Tukul pasa arma ta tukul pasa ŋakmba liniŋganu minik ŋgina.

³² Tanakina le kusem pasa bitekŋganu taŋgo nu Yesus sana: Tum Taŋgo, ne kummbi sakate. Kuate ndo Mbara. Ande mine ndakate. ³³ Ima nu Kuate tuku kume purmba nuŋe ŋgamuŋgal wamdus saŋgri ta ŋakmba nu tuwit sulumba nuŋe ŋgarosu tuku kume purte tanjamba ndo nuŋe tugumŋge minig

mbal tuku kume purwa ta nu manjau mayete. Manjau ar tanje aganjmor kilmba bale farmba atraukade manjau ta liningit ngina.

³⁴ Tanjakina le Yesus nu tanjo te wamdus te-mayemba pasa kumumbi lafuwat nga nu sana: Ne Kuate tuku gageu inum mayok kambim bafute ngina. Tanjakina le nane Yesus kusnawam tuku kuru-kuruka manj kusna ndanaig.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnaningina

(Mateus 22.41-46; Lukas 20.41-44)

³⁵ Yesus nu kusem wande sunjo sinamnje wam paguka nane saningina: Ndarjam kusem pasa biteknjanu mbal nane Kuatenje madina tanjo Kristus nu David tuku mbun nga sakade? ³⁶ Tukul Guwanje David wamdus tuna le nu tenjemba sakina:

Sunjo Kuatenje ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinan kumam tenje sanjri jak minyok mina le ma ma yenje ne tuku ngueu mbal kilmba kile-ibenja ne tuku kupe kumnemnje patikamngit ngina. *Mune 110.1*

³⁷ David nu tanjamba kuyarmba Kristus nu ye tuku Sunjo ngina. Ata. Nu David tuku mbun ndo e ko nu David tuku Sunjo ngina.

Israel gabat kame tuku manjau

(Mateus 23.1-36; Lukas 20.45-47)

Manjur sunjo ta nane Yesus tuku pasa isam tuku nzaliningina le ³⁸ nu wam afu tumningmba saningina: Kusem pasa biteknjanu mbal tuku manjau rironkap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliningit. Nane maket mbolnje lika tanjo nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. ³⁹ Kusem wandeknje pagumba nye sunjo mbolnje nane mbili tumailamnje minyokam nzaliningit. ⁴⁰ Nane pino kuembol kame tuku aganj ndende didika kile-suluwe ningig. Nane nanjine manjau njayonu ta yabukam tuku tanjo am mbolnje Kuate yaban kuende. Ta tuku nane pa lato tamnjaig ngina.

Pino kuembol ande nunje ndametinj Kuate tuna

(Lukas 21.1-4)

⁴¹ Yesus nu kusem wande sinamnje ndametinj patikam tuku ma ta tumail tumba minyoka nane ndametinj pankinaig le kanjerka minna. Nane aganj ndende sunjomba jak mbal ndametinj sugokanu pankinaig le ⁴² kile pino kuembol ande aganj ndende kugatok promba nunje toea armba ndo kilmba pro patikina le ⁴³ Yesus ndek nunje dubiwanu tanjo wikina sulumba saningina: Ye sinja satinjet. Pino kuembol te aganj ndende kugatok ta nu ndametinj fudinjo patikat ta nane afu pankai ta liningat. ⁴⁴ Ta ndarjam? Nane ndametinj gudommmba jak ta afu ndo patikai ta pino kuembol te nu aganj ndende kugatok nunje ndametinj jakmba panke suluwat. Nu nyamagan piyawam tuku ande mata mine ndakate ngina.

13

Yesus nu kusem wande njayongam tuku sakina

(Mateus 24.1-2; Lukas 21.5-6)

¹ Yesus nu mayok ka kusem wande sunjo ta kusrewam bafuna le nunje dubiwanu tanjo andenje nu sana: Tum Tanjo, ai te. Kusem wande te tuku wande kame magenu ndo. Nane ndame magenumbi patike likinaig ngina le ² nu ndek sana: Ne wande sugo jakmba kanjerkate te ngumnenja

ndame njakmba munju sailka mine nda. Afunje sambrinjuwaig le njakmba kutusewamnjgaig njgina.

*Kilke tugu kugawam tuku pasa
(Mateus 24.3-44; Lukas 21.7-36)*

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol promba Yesus nu kusem wande tumail tumba minyok minna le Petrus Yakobus Yohanus Andreus nanenje ndo promba Yesus kusnanaig; ⁴ Ne kusem wande njayonjamngat nga sasingat ta ginu mara prowamngat. Sine ame aganj kanjermba ait ta buk patukate nga idusmba katesewamnjgig njginaig le ⁵ nu pasa tugu pilmba nane wam paguningina: Tane rironj mayewap. Afu pro tane yabritinjbekaig. ⁶ Nane afu ye tuku nyu tumba ye Kuatenje madiyahina tanjo nga gudommba didikuwaig le ndenunjaig. ⁷ Tane kame sugo maskenje mayok kuwaig le pasa ismba ko tanjine tugumnje kame zigna ande ismba tane wamdus fulil ndakap. Wam kame ta sinja prowe likamnjgaig ta kugawam tuku ait kile.

⁸ Kilke ande tinja kilke kise ndonj kame buwamnjgaik. Gabat ande nunje gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndonj kame buwamnjgaig. Ma yinyam mbolnje mumni guba prowe likamnjgaig. Piti kame ta pino kutu te-palmbim tuku njgaro rar tate tananj prowamnjgat.

⁹ Tane tanjine rironj mayewap. Afunje tane kilmba pasa mbolnje kile-tidinjuwaig le afu nanjine kusem wandeknje tane pani faramnjgaig. Afu tane kilmba ka gabat sugo sugo nyu sugo njak mbal tugumnje kile-tidinjuwaig le tane ye tuku nga pasa mayenu saningap le nane ye tuku nyu isamnjgaig. ¹⁰ Pasa mayenu kilke tugu njakmba mbolnje kukliwap le ndo kugawam tuku ait prowamnjgat.

¹¹ Nane tanjamba tane kilmba pasa mbolnje patika mbal sugo wai mbolnje patikuwaig le wamdus fulilka ndanjmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. Pasa te-tiwam tuku ait mbolnje tane tuku wamdus sinamnje pasa afu mayok kanjaig ta ndo sakap. Tukul Guwa nu wamdus tinguwa le pasa sakamnjgaig. Tanjine wamdusmbi kuga.

¹² Ait ta mbolnje ande nunje tira nunje kasurmba kumam tuku njgueu mbal tuku wai mbolnje palmbimngat. Tanjo nu nunje kinjo mbolnje mata tanjawamngat. Kinjo kame nane ina mam kat nanjine kumwaig nga nane pasa mbolnje patikamnjgaig. ¹³ Tane ye tuku tanjo tukunu nane njakmba tane kasurtingamnjgaig. Ande nu ye kusre ndayumba minmba ma ma kumwa ta Kuatenje nu tuku muskil te-tiwe tambimngat.

¹⁴ Ngumnenga ande nu njule parak tukul ma mbolnje mayok ka tukul kuerka kutur tambimngat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamdus pulutinguwa). Wam ta mayok kuwa le kanjermba kame sunjo prote nga Yudea mbal nane kua ka tabe ponguwaig. ¹⁵ Ande nu wande kawanje minmba kande nu pitik kua kumba wandeknje aganj kilam idus ndawa. ¹⁶ Ande nu piro mbolnje minmba kande luka nunje tawi tam idus ndawa.

¹⁷ Ait ta mbolnje pino funjulok pino kinjo dabro amo nyanu njak ose. Nane piti sunjo kanjeramnjgaig. ¹⁸ Tane Kuate yabanaj le murke ait mbolnje manjau ta pro ndawa. ¹⁹ Ait ta mbolnje piti sunjo pasa njak prowamngat. Kuate nu aganj ndende njakmba kile-mayokkina ait mbolnje ka kile ait te mbolnje mata piti afu tananj kanjer ndakeg. Ngumnenga mata piti tananj ande prowe nda. ²⁰ Kuate nu nunje kilam tuku madiningina mbal idusinjmba piti ait kuen ta

kuerkina le ait fagnu ndo piti prowamngat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le tanjo ngakmba ngisike sulude kande.

²¹ Ande nu tane satinjmba kanjera Kristus Kuate nge madina tanjo minit te ko nu minit si nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. ²² Yabri tanjo prowaig sulumba afu ye Kristus ngumba afu ye Kuate tuku tuan tanjo ngamnggaig. Nane Kuate nge madiningina mbal yabrininjmba didikube nga nane wam kitek sangrinu ke likamnggaig. ²³ Tane mambilmba rironjka minap. Wam kame ta prowamnggaig. Ta tuku ye tane wam pagutinget.

²⁴ Sina manzer ait sunjo ta kugawa le ki mukumba dabunungat. Tambun mata bulunge nda. ²⁵ Samba tuku sanjri ngakmba pirpurka buru-burukuwaig le mbai ngakmba samba mbolnge guroromba ndeke lika minamnggaig. ²⁶ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tanjo ye sanjri sunjo kilnja ngak gau sinamnge prowi le nane ye kangeryamnggaig. ²⁷ Ye ndeka enjel kame kukulningi le kilke tugu ngakmba mbolnge Kuate nunje madiningina mbal kilemanjurkamnggaig.

²⁸ Tane fik ail kanjerap. Tane kuzrunu kitek promba nzude le kanjerka katesemba sakade: Ki ait patukate ngade. ²⁹ Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanjerka ye prowam tuku ait patukate ta kila palmbimnggaig. ³⁰ Ye sinjka satinjgamnggit. Ait te mbolnge minig mbal kume ndakuwaig le wam kame ngakmba ta prowamnggaig. ³¹ Kilke tugu samba tugu ngisikamnggaig. Ye tuku pasa ande ngisike nda. Minmba minamnggat.

³² Ginu mara ki kanum ndan ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolnge enjel mata nane gilai. Ye Kuate tuku Kinjo ye mata gilai. Mam nu ndo kila minit. ³³ Ait ta ginu mayok kanjat ta tane gilai tukunu tane rironjka mambilmba minap. ³⁴ Wam ta yaba pasa te suk. Tanjo sunjo ande ma ande kambim nga nunje piro mbal piro walmba ande wande kulatkam tuku pilmba sate: Ye mambilmba tairnga mina ngate. ³⁵ Wande miro tanjo ginu mara prowamngat ta tane gilai. Furiram e ko furir ngamu e ko teg kaglinu ulwa le ko maratukuk ta tane gilai tukunu mambilmba tairnga minap. ³⁶ Tane idus ndamba minap le nu pitik ndo pro kanjerkikat. ³⁷ Ye tane satinjget pasa te tanjamba ndo nane ngakmba saninget. Tane mambilmba minap ngina.

14

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig
(Mateus 26.1-5; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53)

¹ Pagumba nye sunjo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ki ait armba minnaig le pris gabat mbal kusem pasa biteknngamu mbal ndonj kuirkuirka Yesus biye timba balewam tuku ndin sotinaig sulumba ² sakinaig: Sine pagumba nye tuku manjur sunjo sinamnge nu biye tibe ta njayo. Kame zigna sunjo mayok kakat nginaig.

Pino ande Yesus tuku gabat mbolnge gurenj kutuna
(Mateus 26.6-13; Yohanus 12.1-8)

³ Betaninge Yesus nu tanjo ande buk ngirngger ngak nyunu Simon nu tuku wandeknge isukusmba minna. Nu isukusmba minna le pino ande ndame botol gurenj mundur mayenu ngak piyanu o mbolnge ta tumba Yesus tugum promba botol ndumor ngurmaba nu tuku gabat mbolnge gurenj ta kutuna.

⁴ Kutuna le nane afu wam ta kanjermba palse nningina le nanjine nanjine sakinaig: Ndanjam saka gurenj mayenu ake kutuwat a. ⁵ Nu gurenj ta tumba

piyana kande nu ndametinj sonj 30 limba kilna le sine sanzal mbal turkeg kande nginaig.

Nane tanjamba pino ta tumba sawe likinaig le ⁶ Yesus nu ndek nane saningina: Tane mbulap. Ndanjam tane pino te piti serde. Nu ye mbolnje wam mayete. ⁷ Sanzal mbal mara mara tane ngamuknje minamngig. Tane nane turkam idusmba ndeta turkam kumunj. Ye tane ndonj ait kuennu mine nda. ⁸ Pino te nu ye mbolnje nunje manjau kumumba gurenj mayenu te ye pisneyat. Nu ye ngunu tuku ngarosu wakeiyat. ⁹ Ye sinjka satingamngit. Kilke tugu njakmba mbolnje nane pasa mayenu kuklimba nu wam kat te turmba sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamngig ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo
(*Mateus 26.14-16; Lukas 22.3-6*)

¹⁰ Kile nu dubiwanu tanjo 12 ta tuku ande Yudas Iskariotnu nu Yesus tumba pris gabat mbal wai mbolnje palmbim nga nane sota kina le ¹¹ nane nu tuku pasa ismba gare tumba pasa katmba ndametinj afu nu tambim tuku sanaig. Sanaig le Yudas nu Yesus tumba nane tuku wai mbolnje palmbim tuku ait mayenu ande tairnga minna.

Yesus dubiwanu tanjo armba Pasowa kuanekinaik
(*Mateus 26.17-25; Lukas 22.7-13; 22.21-23; Yohanus 13.21-30*)

¹² Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonjanu mbolnje Zu mbal nane sipsip fat bale farmba nyanu. Ait ta prona le nunje dubiwanu tanjo ndek Yesus kusnanaig: Sine aninge ne ndonj Pasowa nyam tuku ka kuanekube nginaig le ¹³ nu ndek nunje dubiwanu tanjo armba sanikina: Tale tumbraj sunjo mbol kape. Kumba ka prowap le tanjo ande waim kule njak tale tugum promba kuwa le nu dubimba kape. ¹⁴ Nu kumba wande ponngamngat ta tale wande ta tuku miro tanjo tenjemba sawap: Tum Tangonje sakat nu nunje dubiwanu tanjo ndonj wande rum ndanj mbolnje Pasowa nyamngig nga sawap. ¹⁵ Tanjakap le nu rum sunjo ande o mbolnje aganj ndende kumumbi patikinaig le minig ta tumtikamngat. Tanjawa le tale rum ta sinamngi sine Pasowa nyam tuku kuanekap nga sanikina. ¹⁶ Tanjakina le nunje dubiwanu tanjo ar ta tumbraj sunjo mbol kinaik ka Yesus nu sakina ta kumumba mayok kina le nale Pasowa nyam tuku aganj ndende kuaneka manj luka kinaik.

¹⁷ Furirna le Yesus nu tanjo 12 ta kilmba kumba ka kuanekinaik wande ta ponnginaig. ¹⁸ Ka tange nane isukusmba minmba Yesus nu sakina: Ye sinjka satingamngit. Tane ngamuknje ande ye ndonj isukusit te nu ye tuku kupet minit ngina. ¹⁹ Tanjakina le nane wamdus ngaigonja ndui ndui nu kusnanaig: i ... Ne yenje nga iduste e nginaig le ²⁰ nu ndek nane saningina: Ande tane 12 ngamuknje nu ye ndonj nza tuma bret kule pak mbilmba nyate ta not. ²¹ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kuyar pasa kumumba kumamngit ta ande nu ye tumba nane wai mbolnje palmbimngat ta ose. Nu piti sunjo tamngat. Ina nunenje te-pile ndakina kande maye kande ngina.

Yesus nu pasa nyam tuku manjau te-mayokna
(*Mateus 26.26-30; Lukas 22.14-20; 1 Korin 11.23-25*)

²² Nane isukusmba minmba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nunje dubiwanu tanjo nijmba sakina: Bret te tumba nyap. Te yinje ngarosu ngina. ²³ Tanjamba nu grep kule murko njak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba ningina le yaimba nyinaig. ²⁴ Tanjanaig le nu ndek saningina:

Te yiŋe ndare. Ndare ta mbolŋge pasa kitek Kuate nu taŋgo ndoŋ o buk katna ta alonu mayok kaŋgat. Ye nane gudomma tuku ŋga ye yiŋe ndare kutuwamŋgit. ²⁵ Ye siŋka satinŋet. Ye maŋ grep kule teŋen nye ndaki ma ma Kuate kulatkate ma mbolŋge ye grep kule kitek nyamŋgit ŋgina.

²⁶ Taŋaka denŋpurmba nane mune ande ulnaig sulumba tiŋga Olif tabe mbol kambim saka kinaig.

Yesus nu Petrusŋge nu tuku nyu yabukamŋgat ŋga sana
(*Mateus 26.31-35; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38*)

²⁷ Kumbanŋge Yesus nu nane saninŋina: Tane ŋakmba kua ka ye kus-reyamŋgaig. Kuyar pasa teŋenmba sakate. Kuateŋge sipsip kulat taŋgo balewa le sipsip pururumba sili-siliwamŋgaig ŋga sakate. ²⁸ Ye kummba maŋ tiŋgi sulumba ye ambonŋa Galilea ma tugu mbol ka le tane ŋgumneŋgamŋgaig ŋga saninŋina.

²⁹ Taŋakina le Petrus ndek nu sana: Nane ŋakmba kua ka ne kusrenuwaig ta ye ndo ne kusrene nda ŋgina le ³⁰ nu Petrus sana: Ye siŋka ne sanamŋgit. Furir te mbolŋge teg witiwam ar ndawa le ne ye tuku nyu yabukam keŋamŋgat ŋgina. ³¹ Taŋaka sana le Petrus nu sanŋri tiŋga sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye siŋka ne tuku nyu yabuke nda ŋgina le nuŋe dubinaig mbal ŋakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

Yesus nu Kuate ndoŋ pasatina
(*Mateus 26.36-46; Lukas 22.39-46*)

³² Nane ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuŋe dubiwanu taŋgo saninŋina: Tane teŋge minap. Ye ka siŋge Kuate yabanamŋgit ŋgina. ³³ Taŋaka nu Petrus Yakobus Yohanus nane keŋ ta kilmba kina ka taŋge nu ŋgamuŋgal piti sunŋo kamusmba wamdus fagkina le isu sanŋri kugana. ³⁴ Taŋamba nu nane saninŋina: Ye wamdus ŋayoŋga piti sunŋo ye toyate le kamuset. Tane teŋge mambilmba minap ŋgina. ³⁵ Taŋamba saka nu dirdirka kumba ŋgurnŋurka ndek truk ka piti ta nu laipam kumuŋ e ŋga nu Kuate yabanmba sakina: ³⁶ O Mam ne wam ŋakmba kam kumuŋ. Kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa ŋget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Naŋe nzali ndo dubiwa ŋgina.

³⁷ Taŋamba nu luka ka nane kaŋgerkina ta nane kinymba minnaig le nu ndek Petrus sana: Simon, ne kinyit e? Ne ait fagnu te mambilmba minam kuga e? ³⁸ Satan tuku tago tane mbol prowikat. Abo minmba yabanmba minap. Taŋgine ŋgamuŋgal Kuate yabanam tuku idusde ta ŋgarosumbi dubiwam tuku ta piti ŋgina.

³⁹ Taŋamba sake denŋpurmba nu luka kina ka pasa ndui ta ndo maŋ yabanmba sakina. ⁴⁰ Taŋamba nu maŋ luka prona ta nane ginyumuŋge am piti patikinaig le kinymba minnaig le kaŋgerkina le nane piririmba ame pasa lafute o ŋga wam pile paskinaig.

⁴¹ Yesus nu maŋ kumba ka yaban keŋna sulumba promba maŋ kusnaniŋgina: Kile mata mabta kinymba minig e? Kile kumuŋgat. Ait buk prowat. Andeŋge ye Ndindo Katesek Taŋgo tumba une ŋak mbal tuku wai mbolŋge palmbim tuku bafute. ⁴² Ai si. Ye tuku kupet taŋgo prote. Tane tiŋgap le sine nane tugum si kab ŋgina.

Yudas nane Yesus biye tinaig
(*Mateus 26.47-56; Lukas 22.47-53; Yohanus 18.1-12*)

⁴³ Nu tanjamba pasata minna le tanjo 12 ta tuku ande Yudas nu tanjo gu-dommba kame bagi sibugi kilmba njak pronaig. Pris gabat mbal kusem pasa biteknjanu mbal Israel mage nane nenge tanjamba kukulninginaig le pronaig. ⁴⁴ Yesus tuku kupet tanjo nu nane kila palmbim tuku buk tenjemba wam paguningina: Ye ka ande mumuwi ndeta not. Tanjo ta biye timba tumba kape ngina. ⁴⁵ Kile nane promba Yudas nu pitik ndo Yesus tugum kumba Tum Tanjo kaiye ngina sulumba mumuna le ⁴⁶ nane pro Yesus biyumba biye denaig.

⁴⁷ Ande nu tugumnge minna tanje nuje kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku piro tanjo kilbanu pike welna. ⁴⁸ Tanjana le Yesus nu nane saningina: Ndanam saka tane ye kuayar tanjo tanan bagi sibugi kilmba ye biye tiyam prode. ⁴⁹ Ye mara mindek tane ngamuknje kusem wande sunjo sinamnge tanjo pino wam paguka minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kuate tuku kuyar pasa kumumba mayok kuwa ngina.

⁵⁰ Tanakina le nu dubinaig tanjo njakmba nu kusremba sili-silimba kua kinaig le ⁵¹ tanjo mbanzo ande nu tawi kaukauk ndindo tinjamba Yesus dubimba kina le nane ndek nu biye tinaig. ⁵² Biye tinaig le nu mbil bunja tawi gagulmba kusremba wagek kua kina.

*Nane Yesus tumba gabat mbal tugum kinaig
(Mateus 26.57-68; Lukas 22.54-55,63-71; Yohanus 18.13-14,19-24)*

⁵³ Kile nane Yesus tumba pris gabat sunjo tugum kinaig. Pris gabat mbal Israel mage mage kusem pasa biteknjanu mbal nane njakmba buk pro tanje manjurkinaig. ⁵⁴ Petrus nu maskenje Yesus dubimba kina ka pris gabat sunjo tuku fonde sinam kumba ka wande mab tanje nu kame mbal ndon pa likmba minnaig.

⁵⁵ Pris gabat mbal Israel pasa pilewanu sugo njakmba Yesus balewam tuku pasa gabat ande sotete pisenjingaig le ⁵⁶ nane gu-dommba yabri pasa tumba Yesus mbaranu nginaig ta pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁵⁷ Kile nane afu tinja nu mbolnje pasa pilmba yabri pasa tenjemba sakinaig: ⁵⁸ Nu tenjemba sakina le isgen. Kusem wande sunjo tanjo waimbi pilnaig te ye sambriwi sulumba mara kenjamba mbolnje kise ande waimbi pile ndakanu ta palmbimngit nga sakina le isgen nginaig ta ⁵⁹ pasa ta mbolnje mata pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁶⁰ Kile pris gabat sunjo nu nane ngamuknje tinja Yesus kusnana: Nane ne mbaranu nga sakade te ne ndanjamba iduste. Ne nane tuku pasa lafuwe nda e ngina ta ⁶¹ nu pasa ande sa ndaka minje tukulmba maninok minna le pris gabat sunjo nu man Yesus kusnana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku Kinjo e ngina le ⁶² nu pasa lafumba sakina: Ne sakate not. Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sangri Nayo nu tuku ndinamnge minyak mini sulumba gau mbolnje ndeki le tane ye kangeryamngai ngina.

⁶³ Tanakina le pris gabat sunjo pasa ta ismba palserna le nu ndek nuje tawi fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. ⁶⁴ Tane nu Kuate tuku nyu njayo silito pasa te ismba tane ndanjamba idusde ngina le nane njakmba sakinaig: Nu tanjo njayonu. Nu kumwa nginaig.

⁶⁵ Kile nane afu tinja ka Yesus nguspemba amnu songa waimbi katmba sanaig: Imanje ne katnate e? Ne tuan tanjo ndeta nyun ta le sine isbe nginaig. Tanakinaig le polis kame nge mata nu tumba katnaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(Mateus 26.69-75; Lukas 22.56-62; Yohanus 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Petrus nu wande mab tanje minna le pris gabat sunjo tuku piro pino ande promba ⁶⁷ Petrus pa likmba minna le nu kanjer timba sana: Ne mata Nasaretu tanjo Yesus ndonj minna tuku ngina. ⁶⁸ Tanjakina le nu ndek Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye nginnganket ngina sulumba nu tinja kilim ka malanja tugum tanje minna le teg ande witina.

⁶⁹ Kile piro pino ta manj pro nu kanjermba nu tugumnje minnaig mbal saningina: Tanjo te mata nu tuku tanjo ande ngina le ⁷⁰ nu manj Yesus tuku nyu yabukina. Tanjamba minmba manj tanjo afu Petrus tugumnje minnaig ta nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tanjo ande. Ne Galileanu nginaig le ⁷¹ nu nuje mironj nuje ngaro tapramba sakina: Tane tanjo sakade ta ye sinja gilai ngina.

⁷² Tanjakina le pitik ndo teg witiwam arna le Petrus Yesusnje pasa sana ta nu idusna: Teg witiwam ar ndawa le ne ambonja ye tuku nyu yabukam kenamngat nga sakina. Nu pasa ta idusmba malmbi najona.

15

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Mateus 27.1-2; Lukas 23.1-5; Yohanus 18.28-38)

¹ Maratukuk tinja pris gabat mbal Israel mage mage kusem pasa biteknaganu mbal pasa pilewanu sugo njakmba pitik ndo pro mangurka pasa wakeimba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sunjo Pilatus tuku wai mbolnje pilnaig. ² Tanjanaig le Pilatus ndek nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le nu lafumba sana: Ne sakate not ngina.

³ Kile pris gabat mbal nane pasa gudommba kilmba Yesus mbolnje patika nu mbaranu nga sanaig le ⁴ Pilatus nu manj kusnana: Ai te. Ne mbar gudommba kanu sakade ta ne pasa kugatok e? Ne nane tuku pasa ande lafuwe nda e ngina. ⁵ Pilatus nu tanjamba kusnana kande Yesus nu pasa ande lafu ndana le nu pirerek purkina.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina

(Mateus 27.15-26; Lukas 23.13-25; Yohanus 18.39-19.16)

⁶ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnje nane Zu mbal Pilatus tugum kumba mulinj kilanu tanjo ande paska tam tuku yabanu le nu paska ninjanu. ⁷ Ait ta mbolnje tanjo afu nane gabat kame ndonj kame bumba ande balenaig le nane kilmba muli wandeknje patikinaig le minnaig. Nane tuku ande Barabas.

⁸ Kile Zu mbal gudommba pro Pilatus tugumnje manjurka sanaig: Ne wam kate tanjamba kile mulinj kilanu tanjo ande paska sinja nginaig. ⁹⁻¹⁰ Tanjo njakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolnje pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaningina: Tane ye Zu mbal tuku gabat sunjo te paska tingi nga idusde e ngina le ¹¹ pris gabat mbal ndek tanjo pino sisenjnjmba wam pagukinaig le Barabas te-luka tam tuku Pilatus sanaig.

¹² Tanjakinaig le Pilatus nu manj saningina: Ye Barabas paski sulumba tane Zu mbal tuku gabat sunjo ngade tanjo te ye nu ndanj nga idusde ngina le ¹³ nane lafumba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjguwaig nginaig.

¹⁴ Pilatus nu man lato sakina: Ndanam. Nu ame wam mbarna ngina le nane man sungomba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil dannguwaig nga sakinaig.

¹⁵ Tanjakinai le Pilatus nu mangurkinaig mbal ta gareninguwa nga Barabas paska tumba Zu mbal ningina sulumba kame mbal saningina le Yesus tumba muli karennumbi ngusnaig. Ngusmba tumba ail kazrai mbolnge pilwaig nga saningina.

Kame mbal nane Yesus tumba nayo silinaig

(Mateus 27.27-31; Yohanus 19.2-3)

¹⁶ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande sungo ngirpem tanje pilmba kame tanjo nakmba wikinaig le pro mangurkinaig. ¹⁷ Nane tawi gurgur mindepiye mayenu tumba Yesus kai tumba muli nzapo jak pirka gabat kainaig. ¹⁸ Tanjanaig sulumba nane ndek nu nzumilmba gabat sungo mbolnge manjau kade tanjamba sanaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sungo nginaig. ¹⁹ Tanjamba nane ndek didombi gabatnu katmba nguspemba nu tugumngje dagol tidronginaig.

²⁰ Nane tanjamba Yesus usre kupetmba nzumil te-tumba denpurbmba tawi gurgur ta paska nuje tawi siluk tumba ail kazrai mbolnge palmbim tuku nu tumba kinaig.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnge pilnai

(Mateus 27.32-44; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27)

²¹ Kinaig ka ndinngje Sirenenu tanjo Simon ma kasomngje minna tuku tesilika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa nga sangrimba sanaig le nu kurana. Nu Aleksander le Rufus tuku mam nakile. ²² Nane Yesus tumba ma nyunu Golgota pronai. Nyu ta tugunu Tanjo Gabat Murko. ²³ Pro tanje nane ndek ngaro rar mukuwam tuku marasin grep kule tur mbilmba nyuwa nga tunaig ta nu mbulna.

²⁴⁻²⁵ Maratukuk ki kanum 9 mbolnge kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbolnge nil dannginaig. Tanjamba nane nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulumba nu tuku tawi inum inumnu kile-likinaig. ²⁶ Ail kazrai mbol tanje balenaig tuku pasa gabat ta tenemba kuyarnaig: *Zu mbal tuku gabat sungo* nga kuyarnaig.

²⁷ Nane kuayar tanjo armba turmba kilmba ande nu tuku ndinamngje ande najam kumamngje ail kazrai mbolnge nil dannginaig. ²⁸ Wam ta mbolnge kuyar pasa ande kumumba mayok kina ta tenemba sakate.

Nane nu kanngermba wam najgonu kanu mbal ndonj ulendide nga sakate. *Aisaia 53.12*

²⁹ Nane afu munju lilika kine ilemba Yesus nzumil te-tumba ndukundukumba sanaig: Tanjo nu Israel kusem wande sungo sambrimba mara kenmba mbolnge man palmbim tuku sakina ta kile aningje. ³⁰ Ne nanje muskil te-timba ail kazrai kusremba iben kaye nginaig.

³¹ Pris gabat kusem pasa biteknganu mbal nane mata Yesus nunumba pingil mer te-tumba nanjine nanjine saka minnaig: Nu tanjo tuku muskil kile-tidingina. Kile nu nuje muskil te-tiwam kumun kuga. ³² Nu Kuatenge madina tanjo Israel mbal tuku gabat sungo minmba ndeta kile ail kazrai ta kusremba iben kuwa le sine son ngube nginaig le tanjo armba nu tugumngje ail kazrai mbolnge dannginaig ta nale mata nu tumail pannaik.

*Yesus nu kumna**(Mateus 27.45-46; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30)*

³³ Ki kanum 12 mbolŋge ma ŋakmba ma furir sunŋo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolŋge kugana. ³⁴ Ki kanum 3 mbolŋge Yesus nu wi kuenka sakina: *Eloi, Eloi, lama sabaktani* ŋgina. (Pasa ta tugunu tenjenmba. Yiŋe Mbara, yiŋe Mbara, ndanjam ne ye kusreyat).

³⁵ Tanjakina le nane afu tanŋe minnaig ta ndek sakinaig: i ... Nu Elia wikate ŋginaig le ³⁶ tanŋo ande pinderka kumba ka kulelu tumba grep kule mbolŋge tolna sulumba Yesus nyuwa ŋga didombi te-dunŋa nu tuku miŋge mbolŋge pilna sulumba nane saningina: Yauk. Elia nu pro paska te-ibenamŋgat inde ŋgina. ³⁷ Kile Yesus nu maŋ sunŋomba witina sulumba nu kumna.

³⁸ Yesus nu kumna le kusem wande sunŋo sinamŋge tukul wande tukulanu tawi sunŋo ta mbolŋge fetka ibenŋge bitekŋgina.

³⁹ Kame mbal tuku gabat ail kazrai tumail tumba minna ta Yesus nu tanjamba kumna le kanŋermba ndek sakina: i ... Tanŋo te nu siŋka Kuate tuku kiŋo ŋgina.

⁴⁰ Pino afu mata nane maskenŋge mambilmba nu kanŋermba minnaig. Nane ŋgamukŋge ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yoses le Yakobus fudiŋ nale tuku ina nakile. Pino ande nyunu Salomi. ⁴¹ Yesus nu Galilea ma mbolŋge minna le pino kame tanŋe nane nu sinzaŋmba dubiwanu. Pino afu Yesus ndoŋ Yerusalem pronaig ta turmba tanŋe minnaig.

*Tanŋo ande Yesus tuku mindesiŋ wakeina**(Mateus 27.57-61; Lukas 23.50-56; Yohanus 19.38-42)*

⁴² Ait ta nanŋine kusem kuanekanu ait. ⁴³ Furirna le Arimateanu tanŋo Yosef nu Pilatus tugum kambim tuku gagna ta nu sanŋri tinŋa kumba Yesus tuku mindesiŋ tam tuku yabaŋna. Yosef nu tanŋo pinonŋge nu mayenu ŋginaig. Nu Israel mbal pasa pilewanu sugo nane tuku ande.

⁴⁴ Pilatus nu pasa ismba nu kume ndakate ŋga idusmba nuŋe kame gabat wikina sulumba nu buk kumat e ŋga kusnana le nu ndek sakina: Au. Nu buk kumat ŋgina. ⁴⁵ Tanjakina le Pilatus nu kila pilmba Yosef sana: Maye tumba kaye ŋgina.

⁴⁶ Kile Yosef nu tawi kaukuk ande piyamba ka Yesus tuku mindesiŋ paska tawimbi sonŋa tumba kumba ka ndame burok o buk sarkinaig tuku sinam tanŋe pilna. Pilna sulumba ndame sunŋo ande barimba pro burok miŋge tukulna. ⁴⁷ Tanjamba minna le Maria Magdalanu Maria kise Yoses ina nuŋe nale pilna ma ta kanŋermba minnaig.

16*Yesus nu maŋ tinŋina**(Mateus 28.1-8; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-10)*

¹ Nanŋine kusem ta kugana le furiram Maria Magdalanu, Maria kise (nu Yakobus tuku ina nuŋe), Salomi nane keŋ ta Yesus tuku mindesiŋ pisnewam tuku gureŋ mundur mayenu piyamba patikinaig.

² Mafena le piro tugu palmbinu ait mbolŋge maratukuk tinŋa nane ndame burok tugum kinaig. ³ Nane kumbaŋge muŋgu kusnanŋinaig: Brok miŋge mbolŋge ndame sunŋo ta imange talke siŋgamŋgat o ŋginaig. ⁴ Tanjamba saka kinaig ka mambilnaig kande ndame sunŋo buk talka barinaig le kasomŋge minna le kanŋernaig.

⁵ Kile nane burok sinam kumba mambilnaig kande tanjo mo kumiŋ kuen ŋayo kaukauk ŋak mindesiŋ minnambi ndinamŋe minyok minna le kaŋgermba nane piriri ŋayonaig le ⁶ nu ndek nane saniŋgina: Tane piriri ndawap. Tane Nasaretu tanjo Yesus ail kazrai mbolŋge nil danŋginaig ta sotade ta nu tenje mine ndakate. Nu o buk tinjat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma tam te kuga. ⁷ Tane luka kape sulumba nuŋe dubiwanu tanjo kame Petrus turmba tenjenmba saniŋgap: Nu ambonja Galilea kuwa le tane ka tanje nu kaŋgeramŋgaig ŋga o buk nane saniŋgina tae ŋgina.

⁸ Tanjakina le nane pirerek purka ndame burok kusremba kua kinaig. Nane kuru-kurukinaig tukunu ndinŋge afu sa ndaniŋginaig.

Nane gudommba Yesus kaŋgernaig

⁹ [Piro tugu palmbinu ait ndui ta mbolŋge mafena le Yesus nu tinja ambonja nu Maria Magdalanu tugumŋge mayok kina. Yesus nu buk bukla 7 pino ta mbolŋge pitaikina tuku.

¹⁰ Nu Yesus kaŋgermba kumba ka nu ndoŋ minnaig mbal nane wamduŋ ŋaigoŋga malmbi ŋakmba minnaig ta saniŋgina: ¹¹ Yesus nu buk abonja ye tugum prowat le kaŋgerit ŋga saniŋgina ta nane nu tuku pasa son nda ŋginaig.

¹² Ki ndui ta mbolŋge nale ar ta ma kasom kinaik le ndinŋge Yesus nu ŋgarosu kise tumba nale tugumŋge mayok kina. ¹³ Nane keŋ kinaig ka ka nale nu kila pilnaik sulumba luka kumba ka Yesus ndoŋ minnaig mbal afu saniŋginaik ta mata nane son nda ŋginaig.

¹⁴ Ngumneŋga nuŋe dubiwanu tanjo 11 nane isukusmba minnaig le Yesus nu nane tugumŋge mayok kina. Nane nu tinjina le kaŋgernaig mbal tuku wam kube ismba ŋgamuŋgal tukulmba son nda ŋginaig tukunu nu nane ŋgamukŋge mayok ka nane kilmba saniŋge likina.

¹⁵ Tanjamba nu nane wam paguka saniŋgina: Tane kumba ka ma tugu ŋakmba mbolŋge pasa mayenu kukliwap. ¹⁶ Ima nu ismba son ŋga kule pisne tuwa ta Kuate nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tambimŋgat. Ima nu son nda ŋguwa ta nu ŋgisikamŋgat. ¹⁷ Nane ye tuku sanjri tomba tinjade mbal nane wam kitek tenjen ke likamŋgaig. Nane ye tuku sanjrimbi bukla pitaika pasa kuale kitek sakamŋgaig. ¹⁸ Nane kame mbeŋ kigreka ko kumam tuku kule nyuwaig ta nane kume nda. Nane guaze mbal mbolŋge wai patika kile-tidinŋamŋgaig ŋgina.

¹⁹ Sunjo Yesus nu nane pasa niŋge denpurna le Kuatenje nu te-dunja ka samba mbolŋge nuŋe ndinam kumamŋge pilna le minyokina. ²⁰ Tanjana le nuŋe dubiwanu tanjo nane tumbran ŋakmba mbol kine lika pasa mayenu kuklinaig le Sunjo nu nane ndoŋ minmba wam kitek sanjrinu kile-mayokka nane tuku pasa sanjri pileniŋgina.]

Son.

LUKAS

Lukas nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Lukas nu Zu tanjo kuga. Nu Grik tanjo minmba dokta piroka minna ta nu nuje ammbi Yesus kanjer ndana. Nu nane afunje Yesus tuku kubeu tunaig le nu nane tuku pasa ismba son nga Yesus tuku sanjri tomba tingina.

Lukas nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tenjenmba. Nu nuje mbal Yesus tuku son nguwaig nga nu waje te kuyarna. Nane Grik mbal nane manjau tinjeknu njak minam tuku sunjgomba idusnaig tukunu nu Yesus tuku manjau tinjeknu ta tuku sunjgomba te-mayokmba kuyarmba tumningina.

Lukas nu waje te Teofilus tuku kuyarmba pilna sulumba ngumennga nu man lato waje ande turmba nu tuku kuyarna ta Aposel kame tuku piro ngeg.

¹ Yije gabat Teofilus kaiye.

Wam afu buk sine ngamuknge mayok ke likinaig ta tanjo gudommmba wam ta ulendimba kuyarningam tuku tagonaig. ² Afu nane nangine ammbi abo abo wam kanjerkinaig sulumba pasa mayenu kuklimba sasiŋmba minnaig ta nane pasa ta dubimba kuyarnaig. ³ Ye ait kuennu nane tuku kuyar pasa ta tugusemba burka ise timba minet ta ye mata ne tuku kuyaram nga tugu mbolŋge kubemba ka ka bitekŋgamngit. ⁴ Ne burkumba ne buk wam kubeu tinaig ta ngamuŋgal son ngam tuku ye ne tuku waje te kuyaret.

Yohanus prowam tuku pasa mayok kina

⁵ Herodus nu Yudea ma tuku gabat sunjo minna le pris ande nyunu Sakaria minna. Sakaria nu Abia tuku kuasmbi ande. Piyo nuje nu pris Aron tuku tugu. Pino ta nyunu Elisabet. ⁶ Sakaria nale Sunjo Kuate tuku wam pagu pasa nu tuku nzali njakmba dubi magekinaik sulumba nale nu am mbolŋge tinjeknu minnaik. ⁷ Elisabet nu pino mbanzonu ninjina tukunu nale kiŋo kugatok minnaik ma ma buk saibo patikinaik.

⁸ Kile Sakaria tuku kuasmbi tuku ait prona le nane Kuate tumailamnge pris piroka minnaig. ⁹ Tanjamba minnaig sulumba pris mbal nane nangine manjambi kinaig le Sakaria tuku nyu mayok kina le nu Sunjo tuku wande sinam kumba pa mundur mayenu piyna. ¹⁰ Piyamba minna le tanjo pino gudommmba kilimnge Kuate yabanmba minnaig.

¹¹ Sakaria nu piroka minmba mambilna kande Sunjo tuku eŋel ande mundur mayewam tuku atrau mbain ndinamnge tin minna le kanjerna. ¹² Nu eŋel ta kanjermba piririmba wam pile paskina le ¹³ eŋel nu sana: Sakaria ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne tuku yaban pasa isat. Piyo naje Elisabet nu ne tuku kiŋo te-palmbimngat. Te-pilwa le ne nyunu Yohanus nga ngina. ¹⁴ Nu mbolŋge ne ngamuŋgal gare tumba wamdus bulok minamngat. Nane gudommmba gare sunjo tamngaiŋ ngina.

¹⁵ Tanjakina sulumba eŋel nu man sana: Kuate am mbolŋge nu tanjo sunjo minamngat. Nu grep kule le kule kamenu nye nda. Nu ina sinamnge Tukul Guwa njak te-pilwa le nu tuku ngamuŋgal kumuŋgamngat. ¹⁶ Nu pasa kukliwa le Israel mbal gudommmba ngamuŋgal biye mbilmba nangine Sunjo Kuate tugum kanjag. ¹⁷ Nu Elia tanjan mayok ka Tukul Guwa tuku sanjrimbi piroka nu Sunjo tuku ambonngamngat. Mam kame kiŋo kame tetkanu minig ta nuje ngamuŋgal ulendiwe ninngamngat. Nu mbolŋge Kuate tuku pasa

ngumnede mbal nane mbilka mbal tinreknu ndon ulendikamngaig. Nu tanjo tuku ngamunggal wamdus kile-tidinguwa le Sunjo prowamngat nga Sakaria sana.

¹⁸ Tanjakina le nu ndek lafumba sana: Ye buk saibo pilen. Ye tuku pino mata tanjaŋ. Ye ndanmba ne tuku pasa ta son ngi ngina le ¹⁹ nu lafumba sana: Ye Gabriel. Ye Kuate tumailamnge tinj minet tuku tanjo. Nunge ye kukulyat le pasa mayenu te sanet. ²⁰ Ait kumunguwa le pasa te alonu mayok kanjat. Ne ye tuku pasa te son nda ngate tukunu ne minje tukulkuwa le pasate ndaka mina ma ma Kuate tuku pasa kumunguwa le ne manj pasatamngat nga sana.

²¹ Tanjo pino nane kilimnge Sakaria tair minmba ndanmba nu kusem wande sinamnge dalka minit o nga idusmba minnaig le ²² kile nu mayok ka waimbi ndo pasa saninmba pasatam kumunj kuga le nane nu kanjermba nu wande sinamnge kinjatanu suk agar kanjerat nga katesenaig.

²³ Sakaria tuku piro ait kugana le nu luka nunje tumbran kina ka ²⁴⁻²⁵ tanje minnaik sulumba piyo nunje kinjo konna le nu ndek sakina: Ye kinjo kugatok nane njakmba am mbolnge kiko njak minen ta Kuatenge ye ranjun mayenu sumba ye tuku kiko pitaina ngina. Tanjamba nu tanjo am mbol li ndaka minna le tambun wai inum sulumba kina.

Yesus prowam tuku pasa mayok kina

²⁶ Tambun 6 Elisabet nu fungulok minna le Kuate nu ejel Gabriel manj kukulna le Galilea ma tugu Nasaret tumbran kina sulumba ²⁷ nu pino mbanzo ande tugum prona. Pino ta nyunu Maria. Nu tanjo ande ndon mine ndakina tuku. Nane tanjo ande nu tuwa nga buk madinaig. Tanjo ta nyunu Yosef. Nu David tuku ndare.

²⁸ Kile Gabriel nu pro Maria sana: Kaiye. Sunjo nu ne nyaro tinmba nu ne ndon minit ngina. ²⁹ Tanjamba sana le Maria nu pasa ta ismba wamdus pilemba nu ngamunggal pitimba ame pasa tanjamba sayate o nga idusmba minna le ³⁰ ejel ndek nu sana: Maria, ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne make pilit. ³¹ Ne fungul njak mina sulumba kinjo ande te-palmbimngat. Kinjo ta nyunu Yesus nga. ³² Nu nyu sunjo njak minwa le nane nu tuku nyu Kuate o mbolnge minit nu tuku Kinjo ngamngaig. Sunjo Kuatenge nu tuku mbun David o buk nyu sunjo njak minna tanjaŋ nyu sunjo tuwa le ³³ nu Jakob tuku ndare kulatka minmba minamngat. Nu tuku nyu sunjo ta ngisike nda. Minmba minamngat nga Maria sana.

³⁴ Tanjakina le nu ndek ejel kusnana: Ye tanjo kugatok minet. Ndanmba wam ta mayok kanjat nga kusnana le ³⁵ nu sana: Tukul Guwa nu ne mbol kumunguwa le Kuate tuku sanjri ne kainamngat. Tanjawa le ne Kuate tuku Kinjo te-palmbimngat. Kinjo ta nu purfernu ndo. ³⁶ Ne isa. Nanje tugu Elisabet nu ninjina sulumba o buk saibo pilna ta kile nu ngaro piti njak minit le tambun 6 kinit. ³⁷ Ata. Kuate nu wam njakmba kam kumunj ngina.

³⁸ Tanjakina le Maria nu lafumba sana: Ye Sunjo tuku minje kumnemnge minet. Ye pasa kuga. Ne wam sakat ta ye mbolnge tanjamba mayok kuwa ngina le ejel nu kusremba kina.

Maria nu Elisabet tugum kina

³⁹ Ait ta mbolnge Maria nu tinja pitik ndo Yudea ma tabe njak ta tumbran ande kina ka ⁴⁰ Sakaria tuku wande ponja Elisabet kanjermba kaiyena. ⁴¹ Elisabet nu kaiye pasa isna le kinjo fungul sinamnge patengina le Tukul Guwa nu Elisabet wamdus tuna le ⁴² nu pasa kuenka sakina: Kuate nu pino

ajakmba ngamuknge ne make pilit. Kinjo ne tuku fungul sinamnge minit ta Kuatenge nu mata make pilit. ⁴³Ye pino mayenu kuga. Ndanjam yinje Sunjo tuku ina nuje ne ye tugum te prowat. ⁴⁴Ne kaiyeyat ta ye isit le kinjo ye tuku fungul sinamnge nu gare sunjo tumba patengat. ⁴⁵Ne Sunjo tuku pasa ismba son ngina tukunu ne gare sunjo jak mina le pasa ta ne mbolnge kumukumba mayok kangat nga Maria sana.

Maria tuku mune

⁴⁶Kile Maria nu sakina:

Ye Sunjo tuku nyu te-dunget.

⁴⁷Ye Kuate tuku gare sunjogate.

Nunje ye muskil te-tiwe sate.

⁴⁸Ye nu tuku minje kumnemnge kuirkuirka minet le nu ye idusyumba te-mayokyate.

Kile Kuate nu ye make pilit ta saka ismba tutur-tuturmba minmba minamngaig.

⁴⁹Sunjo Sangri Nayo nu ye mbolnge wam magete.

Nu tuku nyu purfen nu ndo.

⁵⁰Tanjo ngamuknge afu nu tuku nyu kurauka dubide mbal nu nane jakmba mapekate.

⁵¹Kuate nu nunje sangri sunjo te-mayokmba wam kumumbi tenenmba ke likate.

Nu nangine nyu kile-dungade mbal wam kam idusde ta kugerkate le kua ka sili-silide.

⁵²Nu kilke tuku gabat sugo kile-iberkate sulumba kuirkuirka minig mbal kile-mayokkate.

⁵³Nu gubak minig mbal aganj ndende magenu ningit le nane maroningit.

Nu aganj ndende jak mbal manjau inum nda ningit le ake minig.

⁵⁴⁻⁵⁵Nu singine mbun pasa sangrinu saningina ta kumumba nu nunje piro mbal Israel sine tursingit.

Nu Abraham nunje ndare jakmba mapeka minmba minamngat ngina ta nu nunje pasa ta gilai ndangate.

Maria nu tanjamba mune ulna.

⁵⁶Nu Elisabet ndonj tambun kenmba minnaik sulumba nu tinja luka nunje tumbranj kina.

Yohanus kule pisne tanjo prona

⁵⁷Ait kumungina le Elisabet nu kinjo te-pilna. ⁵⁸Te-pilna le nu tugumnge minnaig mbal nunje ndare tuma ndonj wam ta ismba Kuate nu Elisabet rangun mayenu tuna nga nu ndonj gare-garekinaig.

⁵⁹Mara 8 mbolnge nane nangine tukul dubimba kinjo ngaro pikam tuku manjurkinaig. Nane mam nunje Sakaria waukam tuku saka minnaig kande

⁶⁰Elisabet ndek saningina: Kuga. Nu Yohanus ngap ngina le ⁶¹nane ndek nu sanaig: i ... Tanjamba kuga. Ne tuku ndare ande nyunu tanjamba mine ndakate nginaig.

⁶²Tanjamba nane nunje mam nunje kinjo ta nyu ima waukuwa nga waimbi kusnanaig le ⁶³nu kuyaram tuku wanje ande tuwaig nga waimbi saningina le tunaig le nu tenenmba kuyarna. Nu tuku nyu Yohanus ngina le nane jakmba ndek pirerek purkinaig.

⁶⁴ Kile ndo Sakaria tuku mane bulkina le nu pasatumba Kuate tuku nyu te-dunġina. ⁶⁵ Tanjana le nane nu tugumġe minnaig mbal ġakmba kuru-kurukinaig le wam ta Yudea ma tabe ġakmba mbol kumunġina.

⁶⁶ Tanġo pino pasa ta ismba wamdus te-sulumba Sunġo tuku sanġri kiġo ta mbolġe minna ta kila pilmba nu sunġoka ndanġanġamġat o ġga idusmba minnaig.

Sakaria tuku dir pasa

⁶⁷ Sakaria nu Kuate tuku nyu te-dunġina le Tukul Guwa nu mbol kumunġina le nu dir pasa tejenmba sakina:

⁶⁸ Sine Israel mbal sinġine Sunġo Kuate tuku nyu te-dunġube.

Nu sine nuġe mbal tugum te promba muskil kile-tidġe sinġit.

⁶⁹ Nu ande sanġri ġayo sinġine muskil kile-tidġe sinġam tuku nuġe piro tanġo David tuku ndare mbolġe te-mayokte.

⁷⁰ Kuate nu o buk tanġamba nuġe tuan tanġo kame tuku minġe mbolġe sakina.

⁷¹ Nu sine tuku ġgueu mbal sine kasursinġig mbal ta ġakmba kile-ibenġa muskil kile-tidġe sinġamġat.

⁷² Nu sinġine mbuġ kame mapekamġit ġga sanġina ta kile kumute.

Nu nane ndoġ wamdus ulendika pasa sanġrinu sanġina ta ġilai ndanġina.

⁷³⁻⁷⁵ Nu sine Israel tuku ġgueu mbal wai mbolġe kile-luka kilamġat. Tanġawa le sine kuru kuru kugatok nu tuku piro biyamba nu am mbolġe tinġrekn u minmba ma ma kumamġig.

Nu tanġamba sinġine mbuġ Abraham pasa sanġrinu sana.

⁷⁶ O kiġo, ne Kuate Sunġo tuku tuan tanġo.

Ne ambonġa kumba Sunġo tuku ndin wakeimba kuanekamġat.

⁷⁷ Ne sine tumsinġa le Kuate nu nuġe mbal tuku une sauka ġilainġa muskil kile-tidġe sinġam tuku ndin kanġeramġig.

⁷⁸ Kuate nu sinġa sine mapekam tuku iduste.

Nu samba tumbranġ tuku mafewam tuku bulu kukulwa le sine tugum prowamġat.

⁷⁹ Promba sine kilġasinġuwa le sine ma make sinamġe kume tuku sanġri kumnemġe mineg mbal ndin kanġermba ġgamunġal gare tumba wamdus bulok minamġig.

Sakaria nu tanġamba dir pasa sakina.

⁸⁰ Kiġo dabro ta minna ma ma sunġoka wamdus sanġrinu ġak tinġina. Nu sunġoka kumba ma baknu mbolġe minna le ma ma ait kumunġina le Israel ġgamukġe mayok kina.

2

Maria nu Yesus te-pilna

(Mateus 1.18-25)

¹⁻³ Ait ta mbolġe Sesar Augustus nu ma tugu ġakmba mbolġe tanġo pino tuku nyu kuyarke likam tuku sakina le nane ġakmba ndek nyu kuyarkam tuku nanġine tumbranġ tuguk kine likinaig. (O buk mandor Kuirinius nu Siria ma tugu kulatkam tuku gabat minna le nane marġau ta tugu pilnaig).

⁴ Yosef nu David tuku ndare tukunu nu tinġa Galilea ma Nasaret tumbranġ kusremba David tuku tumbranġ tuguk Betlehem Yudea ma tugu mbol kina.

⁵ Nuŋe pino madiwe tunaig ta nu tumba nakile nyu kuyarkam tuku kinaik. Maria nu buk fungulok.

⁶ Nale kumba ka Betlehemŋe promba taŋge minmba Maria nu kiŋo te-palmbim bafuna ta ⁷ taŋgo kinyam tuku wande kumungina le nu agaŋmor tuku wande sinam taŋge kiŋo mulum te-pilna. Te-pilna sulumba kumiŋmbi soŋga agaŋmor isukusanu nza mbol taŋge pilna le minna.

Enjel kame sipsip kulatkanu mbal tugum mayok kinaig

⁸ Tumbran ta kasomŋe sipsip kulat mbal afu furir naŋgine sipsip kulatka minnaig. ⁹ Kulatka minnaig le Sunjo tuku enjel ande nane tugum taŋge mayok kina le Sunjo tuku bulu sangrinu nane kiljaningina le murkuka kuru kuru sunjo tinaig. ¹⁰ Tanjanaig le enjel nu ndek saningina: Tane kuru kuru ndakap. Ye pasa mayenu satingam prowet. Taŋgo pino ŋakmba mbolŋge gare sunjo mayok kaŋgat. ¹¹ Furir te mbolŋge David tuku tumbran tugukŋge pino ande kiŋo te-palet. Nu Sunjo nu Kuateŋge madina taŋgo Kristus. Nuŋge tane muskil kile-tidinge tiŋgamŋgat. ¹² Tane nu kila palmbim tuku teŋemba. Kiŋo ande kumiŋmbi soŋganu ŋak agaŋmor isukusanu nza mbolŋge kinye ŋak minit ta not ŋgina.

¹³ Tanjamba saka minna le pitik ndo samba mbolok enjel kuasmbi sunjo pro nu ndoŋ ulendika Kuate tuku nyu te-duŋga teŋemba sakinaig:

¹⁴ Samba mbolŋge Kuate tuku nyu sunjo mayok kuwa.

Kilke mbolŋge Kuateŋge make patikate mbal ŋgamuŋgal wamdus bulok minwaig ŋginaig.

¹⁵ Kile enjel kame taŋge nane kusreka luka samba mbol kinaig le sipsip kulatkanu mbal naŋgine naŋgine sakinaig: Sine wam mayok ket le Sunjoŋge sasiŋgat ta ka Betlehemŋe kaŋgerbe ŋginaig.

¹⁶ Tanjaka nane pastinga pinder-pindermba ka Maria le Yosef kile-siglika kiŋo agaŋmor isukusanu nza mbolŋge kinye ŋak minna le kaŋgernaig.

¹⁷ Kaŋgernaig sulumba wande kusremba kilim kumba enjel nu kiŋo tuku saniŋgina ta ŋakmba kubeu niŋginaig le ¹⁸ nane sipsip kulatkanu mbal tuku pasa ismba pirerek purkinaig le ¹⁹ Maria nu pasa ŋakmba wamdus sinamŋge idus tidinga minna.

²⁰ Sipsip kulatkanu mbal nane luka ndek kumba enjel pasa saniŋgina tanjamba kaŋgerkinaig tukunu nane Kuate tuku nyu te-duŋga kinaig.

Yesus nyu pilnaig

²¹ Kusem ndindo kugana le nane kiŋo tumba ŋgaro pikmba nyunu Yesus ŋginaig. Maria nu kiŋo kon ndana le enjel nu tanjamba kiŋo nyun tuwa ŋga wam paguna.

Yesus tumba kusem wande sunjo sinam kinaig

²² Moses tuku tukul dubimba ina nuŋe ngarosu purfeŋnu mayok kuwa ŋga Kuate atraukam tuku ait kumuŋguwa le nale kiŋo tumba Kuate tuku madimba nu tambim ŋga mbumba Yerusalem kinaik. ²³ Sunjo tuku kuyar mbolŋge tukul ta teŋemba minit: Kiŋo mulum prowa ta Sunjo tuku madimba nu tambim tuku ŋgate. ²⁴ Kuyar pasa ande ta gami armba ko kurinum fat armba kilmba Kuate atraukam tuku sakate. Nale tukul ta kumuwam tuku kinaik.

²⁵ Yerusalemŋe taŋgo tiŋreknu ande Kuate dubina tuku nyunu Simeon minna. Nu Israel mbal tuku muskil kile-tidinge niŋgam tuku taŋgo tairŋga

minna. Tukul Guwa nu *hak* minna. ²⁶ Nu Tukul Guwanje buk sana: Ne kume ndaka mina le Sunjonje madina tanjo Kristus prowa le kanjeramngat ngina.

²⁷ Ait ta mbolnje Tukul Guwanje Simeon wamdus tuna le nu tinga kusem wande sinam kina. Nu ka tanje minna le Maria le Yosef Yesus tumba tukul dubimba manau ta kam saka pronaik le ²⁸ Simeon nu ndek kinjo yaimba bagailmba Kuate tuku nyu te-dunja tenemba sakina:

²⁹ O Sunjo, ne ye pasa sayina ta kumungat tukunu kile ye ne tuku piro tanjo ngamungal wamdus bulok kumamngit.

³⁰ Yinje ammbi sine muskil kile-tidingam tuku tanjo kanjeret.

³¹ Ne kilke mbol mbal *hakmba* am mbolnje nu te-mayokna.

³² Nu kasomok mbal kiljaningua le nane ne kila palmbimngaig.

Nu mbolnje sine Israel nyu mayok kanjat ngina.

³³ Simeon nu tanjamba sakina le ina mam nuje wamdus pirerek purkinaik.

³⁴⁻³⁵ Kile nu nale nyaro nikmba man inu nuje Maria sana: Kinjo te Kuatenje pilna le nu mbolnje Israel afu baringa ndekamngaig. Afu tingamngaig. Nu Kuate tuku nzali te-mayokuwa le nane gudommba nu kasurwaig le nane tuku wamdus kilimok mayok kanjat. Ne nu tuku ngamungal rar sunjo tamngat nga Maria sana.

³⁶ Tuan pino ande nyunu Ana nu mata tanje minna. Nu Fanuel kulim nuje Aser tuku ndare ande. Nu saibo pile mayena. Nu yar 7 tanjo *hak* minna sulumba ³⁷ tanjo nuje kumna le nu kuembol minmba ma ma yar 84 kusrena. Nu furir ki kidemmba kusem wande sunjo ta sinamnje minmba nu Kuate mbarinmba mara afu nyamagan pinka Kuate yabanmba minna. ³⁸ Ait ta mbolnje ndo nu mata kusem wande mbol promba kinjo kanjermba Kuate tuku nyu te-dunja. Nane afu Yerusalem muskil te-tiwam tuku tairnga minnaig mbal nu kinjo ta tuku nane saninmba minna.

Nale luka Nasaret kinaik

³⁹ Yosef le Maria nale Sunjo tuku tukul *hakmba* ke sulumba nale luka Galilea kumba nakile tumbraj Nasaret kinaik ka ⁴⁰ tanje kinjo nu sunjokina le Kuate nu make pilna le nu sanjri pilmba wamdus kuyar mayenu *hak* tingina.

Yesus nu kinjo mo kusem wande sinam kina

⁴¹ Pagumba nye sunjo Pasowa tuku kusem ait mbolnje yar kidemba Maria le Yosef mbumba Yerusalem kumba minanu. ⁴² Yesus nu yar 12 *hak* minna le ait ta kumungina le nale nakile ait ta dubimba man mbumba Yerusalem kinaik ka ⁴³ tanje Pasowa ait kugana le nale luka ndek kinaik le Yesus nu Yerusalemnje minna ta nale wam ta katese ndanaik. ⁴⁴ Nu afu ndon kinit nga idusmba kumba ka ndinje ait ndindo kugana le furirna le nale nakile ndare tuma gulab kame ngamuknje kusnanja nu sota kinaik ka ⁴⁵ tanje kanjer ndamba luka man nu sota mbumba Yerusalem kinaik.

⁴⁶ Pro Yerusalemnje nu sota ka mara kenju mbolnje kusem wande sunjo sinamnje tum tanjo ngamuknje nu minyoka pasa ismba nane kusnakusaninmba minna le kanjernaik. ⁴⁷ Nu kila sunjo *hak* minmba kumumbi lafuna le *hakmba* pirerek purkinaig.

⁴⁸ Kile nale nu kanjermba piriri najonaik sulumba ina nuje sakina: Kinjo, ndanam ne sile piro karej sikit le sile mam nanje ndon ngamungal fulilka ne sota minek ngina le ⁴⁹ nu ndek nale sanikina: Tale ndanam ye sota piro karejkik. Tale ambonja yinje Mam tuku wande te mbolnje ndanam nda mambilaik ngina le ⁵⁰ nale nu tuku pasa ismba tugunu katese ndanaik.

⁵¹ Kile Yesus nu tinjga nale ndonj luka ndek Nasaret kumba ka tanje nale tuku minje kumnemnje minna. Ina nuje nu wam njakmba mayok kinaig ta wamdus sinamnje idus tidinga minna.

⁵² Yesus nu sungokina le Kuatenje nu make pilna. Nu ngamunggal kuyar mayenu njak tinjgana le tanjo pino njakmba nu make pilnaig.

3

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Yohanus 1.19-28)

¹ Sesar Tiberius nu Rom mbal kulatka yar 15 njak minna le Pontius Pilatus nu Yudea ma tugu kulatka minna. Herodus nu Galilea ma tugu kulatka minna le maib nuje Filipus nu Iturea le Trakonitis ma tugu kulatka minna. Lisanius nu Abilene ma tugu kulatka minna.

² Anas nale Kaiafas ndonj pris gabat sugo minnaik. Ait ta mbolnje Sakaria tuku kinjo nuje Yohanus nu ma baknu mbolnje minna le Kuate nu tugum promba wam paguna le ³ nu tinjga tumbran afu Yordan kule patuknje mine likinaig ta njakmba mbol kumba pasa kuklimba tanjo nane ngamunggal biye mbilmba manjau njaigonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat nga saka minna. ⁴ Tuan tanjo Aisaia nu pasa ande kuyarna le Yohanus mbolnje kumunggina ta tenjemba.

Ma baknu mbolnje wi ande kuenka tenjemba sakate.

Sungo tuku ndin wakeimba kuanekap.

Nu likam tuku ndin te-tiwap.

⁵ Nguruj njakmba kilke dinningam tuku.

Tabe njakmba saika kile-ibenkam tuku.

Banjarok ta kile-tidinge likam tuku.

Ndin mbuter njakmba sai basleningam tuku.

⁶ Tanjamba kile-tidingap le Kuate nu tanjo muskil kile-tidinge ningam tuku ndin kilke mbol mbal njakmba kanjeramngai. *Aisaia 40.3-5*

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

⁷ Mbal gudommba kule pisneningua nga Yohanus tugum prowe likinaig le nu nane saningina: Tane mberj tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imanje rironj pasa satingat le pa ta laiptingua nga kule pisne tam prode.

⁸ Tane sinjka ngamunggal biye mbilmba tangine manjau njaigonu kusrekinaiig kande alonu kumumbi kile-mayokkap le kanjerkube. Abraham nu sine tuku mbuj nga payam ndakap. Ye tane kilimok satinjet. Kuate nu tane pitaika ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumun.

⁹ Kuate nu sapor ail tugunu tugumnje pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta njakmba pike lika pankate le pa mbol kinig nga saningina.

¹⁰ Tanjakina le manjur sungo ta ndek Yohanus kusnanaig: i ... Sine ndanjamngig nginaig le ¹¹ nu lafumba saningina: Ande nu tawi armba njak kande inum tumba tawi kugatok si tuwa. Nyamagan mata tanjawan ngina.

¹² Takis kilanu mbal afu kule pisneningua nga nu tugum promba nu kusnanaig: Tum tanjo, sine ndanjamngig nginaig le ¹³ nu ndek nane saningina: Tane takis kilmba kumumbi ndo kilap ngina.

¹⁴ Kame tanjo afu mata nu kusnanaig: Sine mata ndanjamngig nginaig le nu sakina: Tane tanjo afu tuku ndametin didikam tuku pani farmba ko pasa mbolnje yabri pasa sa ndakap. Tangine mundu tuku piya biyamba tala ndakap ngina.

15 Tanjo pino nane Kristus prowam tuku minde minnaig sulumba Yohanus tuku wamdus teroka Kuateŋge madina tanjo ta noten e ko noten kuga ŋga saka minnaig le 16 nu katesemba ndek nane ŋakmba saniŋgina: Ye kulembi tane kule pisne tinjet. Ande ye ŋgummemŋge prowamŋgat ta nu ye tuku sanŋri liwamŋgat. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumŋge nu tuku kupe ŋgaro tuku muli kukliwam tuku wam ŋai ta mata nu mbolŋge kam kumun kuga. Nu pro Tukul Guwambi pambi tane tuku ŋgamungal kule pisne tanjaŋ tinjamŋgat. 17 Nu wit pileŋgam bafute. Nu pro wit mbain mbolŋge minig ta silimba barenmba alonu kilmba nuŋe nyamagan tuku wande mbolŋge patikamŋgat. Nu tiglu ta kilmba pa mbolŋge kutuwa le ugmba minmba minamŋgat. Pa ta kupe nda ŋgina. 18 Tanjamba Yohanus nu nane wam paguka pasa mayenu kuklimba minna.

19 Mara ande mandor Herodus nu maib nuŋe tuku pino Herodias yaimba wam ŋaigonu afu turmba ke likina le Yohanusŋge nu tumba sawe likina le 20 nu ndek Yohanus tumba mulinjtumba wandekŋge pilna. Wam ta mbolŋge nu nuŋe mbar ŋakmba lininmba mbar sunjona.

*Yohanusŋge Yesus kule pisnena
(Mateus 3.13-17; Markus 1.9-11)*

21 Yohanus nu muli wandek sinamŋge mine ndaka nu tanjo kuasmbi sunjomba kule pisneningina sulumba Yesus turmba kule pisnena. Yesus nu kule pisne tumba Kuate ndonj pasata minna le samba talkina le 22 Tukul Guwa ŋgarosu te-mayokmba gami tanjaŋ ndeka nu mbolŋge minna. Kile samba mbolŋge pasa ande promba teŋenmba sakina: Ne yiŋe Kiŋo. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sunjo tet ŋgina.

*Yesus tuku mbuŋ kat nuŋe
(Mateus 1.1-17)*

23 Yesus nu yar 30 ŋak minmba nu piro tugu pilna. Nane ŋakmba nu Yosef tuku kiŋo ndo ŋga idusnaig. Yosef tuku ndare tuturmba teŋenmba lukina.

Yosef nu Hilai tuku kiŋo. 24 Hilai nu Matat tuku kiŋo. Matat nu Levi tuku kiŋo. Levi nu Melki tuku kiŋo. Melki nu Yanai tuku kiŋo. Yanai nu Yosef tuku kiŋo. 25 Yosef nu Matatias tuku kiŋo. Matatias nu Amos tuku kiŋo. Amos nu Neam tuku kiŋo. Neam nu Esli tuku kiŋo. Esli nu Nagai tuku kiŋo. 26 Nagai nu Meat tuku kiŋo. Meat nu Matatias tuku kiŋo. Matatias nu Semen tuku kiŋo. Semen nu Yosek tuku kiŋo. Yosek nu Yoda tuku kiŋo. 27 Yoda nu Yoanan tuku kiŋo. Yoanan nu Resa tuku kiŋo. Resa nu Serubabel tuku kiŋo. Serubabel nu Sealtiel tuku kiŋo. Sealtiel nu Neri tuku kiŋo. 28 Neri nu Melki tuku kiŋo. Melki nu Adi tuku kiŋo. Adi nu Kosam tuku kiŋo. Kosam nu Elmadam tuku kiŋo. Elmadam nu Er tuku kiŋo. 29 Er nu Yosua tuku kiŋo. Yosua nu Elieser tuku kiŋo. Elieser nu Yorim tuku kiŋo. Yorim nu Matat tuku kiŋo. Matat nu Levi tuku kiŋo. 30 Levi nu Simeon tuku kiŋo. Simeon nu Yuda tuku kiŋo. Yuda nu Yosef tuku kiŋo. Yosef nu Yonam tuku kiŋo. Yonam nu Eliakim tuku kiŋo. 31 Eliakim nu Melea tuku kiŋo. Melea nu Mena tuku kiŋo. Mena nu Matata tuku kiŋo. Matata nu Natan tuku kiŋo. Natan nu David tuku kiŋo. 32 David nu Yesi tuku kiŋo. Yesi nu Obed tuku kiŋo. Obed nu Boas tuku kiŋo. Boas nu Salmon tuku kiŋo. Salmon nu Nason tuku kiŋo. 33 Nason nu Aminadab tuku kiŋo. Aminadab nu Admin tuku kiŋo. Admin nu Arni tuku kiŋo. Arni nu Hesron tuku kiŋo. Hesron nu Peres tuku kiŋo. Peres nu Yuda tuku kiŋo. 34 Yuda nu Yakob tuku kiŋo. Yakob nu Isak tuku kiŋo. Isak nu Abraham tuku kiŋo. Abraham nu Tera tuku kiŋo. Tera nu Nahor tuku kiŋo. 35 Nahor nu

Serak tuku kiŋo. Serak nu Riyu tuku kiŋo. Riyu nu Pelek tuku kiŋo. Pelek nu Eber tuku kiŋo. Eber nu Sela tuku kiŋo. ³⁶Sela nu Kanan tuku kiŋo. Kanan nu Arfaksat tuku kiŋo. Arfaksat nu Sem tuku kiŋo. Sem nu Noa tuku kiŋo. Noa nu Lamek tuku kiŋo. ³⁷Lamek nu Metusala tuku kiŋo. Metusala nu Enok tuku kiŋo. Enok nu Yaret tuku kiŋo. Yaret nu Mahalalel tuku kiŋo. Mahalalel nu Kenan tuku kiŋo. ³⁸Kenan nu Enos tuku kiŋo. Enos nu Set tuku kiŋo. Set nu Adam tuku kiŋo. Adam nu Kuate tuku kiŋo.

4

Satan nu Yesus tagona (Mateus 4.1-11)

¹Yohanus nu Yesus kule pispnena le Tukul Guwa nu mbolŋge kumunŋina. Kile Tukul Guwa nu wamdus tuna le nu tinŋa Yordan kule kusremba ka ma baknu mbolŋge minna le ²Satan pro mara 40 tanŋa nu tago-tagomba minna. Yesus nu aganj inum nye ndaka minna le ait ta kugana le nu guba mayena.

³Kile Satan nu Yesus sana: Ne Kuate tuku Kiŋo ŋga sakate ta kile ndame te sawa le bret kuilkuwa le ne tumba nya ŋga sana. ⁴Tanŋakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Tanŋo nane bret nyade ta mbolŋge ndo abo minam kumunŋ kuga ŋga sakate ŋgina. *Lo 8.3*

⁵Kile Satan nu Yesus tumba ka biŋ sunŋo ande mbol kumba ka pitik ndo kilke te tuku sugo ŋakmba tummba sana: ⁶Nyu sugo sanŋri ŋakmba mine likade te ŋakmba ye tuku wai mbolŋge minig. Ye ande tambim idusmba ta tambimŋgit. ⁷Ne ye tuku nyu te-duŋga mbariŋya ta sanŋri ŋakmba te ne tanmbimŋgit ŋgina le ⁸nu lafumba sana: Kuyar ande teŋenmba minit.

Tanŋine Sunŋo Kuate nu tuku nyu te-duŋga nu mbariŋap. Nu tuku miŋge ndo kumnemŋge minap ŋga sakate ŋgina. *Lo 6.13-14*

⁹Kile Satan nu Yesus tumba ka Yerusalem kusem wande sunŋo funu kuennu ta mbolŋge pilna sulumba sana: Ne Kuate tuku Kiŋo ŋga sakate ta patenŋa o ibeŋ nzi kaye. ¹⁰Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Kuate nu nuŋe enŋel kame kukulninguwa le pro ne kulatkamŋgaig ŋgate tukunu ne maye minamŋgat.

¹¹Ne ndame mbolŋge nane kupe danŋa fetkikat ŋga nane pro waimbi ne biye-biyenamŋgaig ŋgate. *Mune 91.11-12*

¹²Tanŋakina le nu ndek Satan sana: Kuyar pasa ande teŋenmba sakate. Tanŋine Sunŋo Kuate tago ndawap ŋga sakate ŋgina. *Lo 6.16*

¹³Satan nu tanŋamba Yesus mbolŋge tago ŋakmba ke sulumba nu kusremba nu maŋ tagowam tuku ait mayenu ande tairŋga minna.

Yesus nu Galileanŋe piro tugu pilna (Mateus 4.12-17; Markus 1.14-15)

¹⁴⁻¹⁵Yesus nu Tukul Guwa tuku sanŋri ŋak tinŋa luka Galilea ma mbol kumba tanŋe minna. Nu nane tuku kusem wande sinam kine lika pasa kuklina le ŋakmba nu tuku nyu te-duŋginaig. Ma patuk patuk ŋakmba nu tuku nyu ise likinaig.

Nasaret mbal Yesus talanaig (Mateus 13.53-58; Markus 6.1-6)

¹⁶Yesus nu kumba nuŋe sungokina tuku tumbranŋ Nasaret prona. Pro tanŋe nuŋe maŋau dubimba kusem ait mbolŋge kusem kanŋeram kina ka tanŋe Kuate tuku pasa burkam tuku tinŋina. ¹⁷Andenŋe tuan tanŋo Aisaia

tuku kuyar ta tuna le nu ndek waje kuklimba pasa sota ka ande kanjermba tenjemba burkina.

¹⁸ Sungo tuku Guwa nu ye mbolnje minit.

Nunje ye madiyahina le ye piro tenjemba kam tuku minet.

Ye sanzal mbal tugumnje pasa mayenu kukliwamngit.

Ye saningji le mulinj kilanu tanjo minig ta nane mayok kanjaig. Am tukulok mbal am maranjgamngig.

Ye sinamanzerka minig mbal muskil kile-tidinge ninjamngit.

¹⁹ Kuate nu kilke mbol mbal turkam tuku ait prote nga saningamngit. *Aisaia 61.1-2*

²⁰ Yesus nu kuyar ta burka waje manj filfilmba luka piro tanjo tumba minyokina. Minyokina le kusem wandeknje minyok minnaig mbal nane njakmba nu kanjer timba minnaig le ²¹ nu pasa tugu pilmba saningina: Kuyar pasa burkit le isaig ta ki ait te mbolnje alonu mayok kinit ngina.

²² Nu minje bulokmbi pasa purfenju kuklina le nane njakmba nu tuku saka minmba pirerek purka sakinaig: i ... Tanjo te Yosef tuku kinjo. Ndanmba nu pasa tenen kuklite nga saka minnaig le ²³ nu ndek nane saningina: Ye kila. Tane yaba pasa ande tenjemba sayam idusde. Dokta, naje miroj ngarosu wakeiya nga idusde. Kaperneum tumbraenje manjau sanjgrinu ke likina le isgenj ta kile naje tumbraej tuguk tenje ka le sine kanjerbe nga sayam idusde ngina.

²⁴ Yesus nu manj lato saningina: Ye sinjka satingamngit. Tuan tanjo ande nune tumbraej tuguknje pasa kukliwa ta nane nu talawamngig. ²⁵ Tuan tanjo Elia nu minna le yar kenjmba tambun 6 sawe piye ndakina le ma tugu njakmba mbol guba sunjo prona. Ait ta mbolnje Israel pino kuembol gudommmba minnaig ta Kuate nu Elia kukulna le nane tuku inum tugum kine ndakina. ²⁶ Kasomok pino kuembol ande Sarefat tumbraej Sidon ma mbolok ta tugum kina. ²⁷ Tuan tanjo ande Elisa minna le Israel tanjo gudommmba ngirnger njak minnaig ta Elisa nu nane tuku inum wakei ndana. Sirianu kasomok tanjo Neaman ndo wakeina nga saningina.

²⁸ Yesus nu tanjamba saningina le kusem wandeknje minnaig mbal ndek gubra sunjo tinaig sulumba ²⁹ nane pastinga Yesus biye timba didika kumba ka tumbraej kusremba nanjine tumbraej tabe ndumor mbolnje bukngam kinaig kande ³⁰ nu nane kusreka ngamuk ngamuk kina.

Yesus nu tanjo ande bukla njak wakeina

(Markus 1.21-28)

³¹ Kile Yesus nu Galilea ma mbol kumba ka Kaperneum tumbraej prona. Pro kusem ait mbolnje nu nane pasa tumningmba minna le ³² nane ismba nu pasa miro tanjo tanjaj tumningina tukunu nane pirerek purkinaig.

³³ Kusem wandek sinam tanje bukla njak tanjo ande minna. Nu wi kuenjka sakina: ³⁴ Yesus Nasaretnu, ne sine ndonj wamdus tuma kuga. Ne sine bale faram prote e? Ye kila. Ne Kuate tuku Kinjo ngina le ³⁵ nu ndek bukla ta sawe lika sana: Ne maninka. Tanjo ta kusremba mayok ka kaye ngina le bukla ta nane ngamuknje tanjo ta tumba te-buknga nu njayo sili ndamba mayok ka nu kusremba kina. ³⁶ Tanjana le nane njakmba ndek pirerek purka munju kusnanjinaig: Pasa ta ame pasa tanjaj. Nu sanjgri njak gabat sunjo tanjaj bukla saningit le kua ka tanjo kusreka kinig nginaig.

³⁷ Kile Yesus tuku nyu ma ta tuku tumbraej njakmba kumunje likina.

*Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina
(Mateus 8.14-17; Markus 1.29-34)*

³⁸ Yesus nu kusem wande kusremba ka Simon tuku wande mbol kina. Simon tuku magma nuje ngaro sungomba pa tingina le nane Yesusnje nu turwa nga nu sanaig le ³⁹ nu ka ngaro pa tingina ta sawe likina le ngaro mukumba nu mayekina. Tanjamba nu pitik ndo tinga nane tuku paguna.

⁴⁰ Ait ta mbolnje ki butungam bafuna le afunje nanjine mbal guaze tugu yimyam ta njakmba kilmba mindeka Yesus tugum prove likinaig le nu njakmba waimbi kigrekina le mageke likinaig. ⁴¹ Nu bukla njak mbal mata wakeikina le bukla nane kusreka wikaraumba sakinaig: Ne Kuate tuku Kinjo nginaig. Bukla nane Yesus nu Kuatnje madina tanjo ta kila tukunu nu nane minje pipningina le nu tuku sa ndakinaig.

⁴² Mafemba minna le Yesus nu tinga ma yamok kina le nane afu nu sota ka te-silika nu nane ndonj minam tuku ngailkinaig le ⁴³ nu ndek nane saningina: Kuga. Ye tumbranj afu mbolnje Kuate nuje gageu kulatkate pasa mayenu ta kukliwamngit. Kuate nu ta tuku ye kukulyina ngina. ⁴⁴ Tanjakina sulumba tinga kumba ka Yudea mbal tuku kusem wande njakmba mbolnje pasa kuklimba saninjmba minna.

5

*Yesus nu nane afu nu dubiwam tuku madiningina
(Mateus 4.18-22; Markus 1.16-20)*

¹ Yesus nu Genesaret kule kualinj tuku piyalnje minna le nane gudommba Kuate tuku pasa isam tuku munju signa-signanja nu pipka minnaig. ² Tanjamba minnaig le nu waj armba tabeknje minnaik ta kanjerkina. Kualegan kilanu mbal nane waj ta kusreka nane kumanj minyanja minnaig.

³ Kile Yesus nu Simon tuku waj pongina sulumba waj mbitiwa le piyal kusremba dir si kuwa nga sana ta nu kumuna. Tanjana le nu waj mbol tanje minyok minmba tanjo pino pasa tumningmba minna.

⁴ Nu pasa saninje denjurmiba kile nu ndek Simon sana: Waj mbitimba ka fando sinje kualegan kilam tuku kumanj panke likap ngina le ⁵ nu lafumba sakina: Sunjo, sine furir te mbolnje kualegan sotigig ta afu nda kilig ta nenje sakate tukunu ye kumba manj kumanj bukngamngit ngina.

⁶ Tanjaka sana le nane kumba ka kumanj buknginaig ta kualegan gudommba sinam kinaig le kualegan pitinunje kumanj sambriwam bafunaig le ⁷ nane ndek nanjine piro tuma waj ande mbolnje minnaig ta waimbi aukninginaig le nane pro kualegan kilmba waj arnej lignenikinaig le waj buto kambim bafunaik.

⁸⁻¹⁰ Petrus nane nu ndonj minnaig mbal turmba kualegan gudommba kilnaig ta kanjerka piriri njayomba minnaig. Yakobus le Yohanus, Simon ndonj piro tuma nale mata tanjanaik.

Kile Simon Petrus nu ndek Yesus tugum tanje dagol tidronja nu sana: Sunjo ne ye kusreyumba kaye. Ye mayenu kuga. Ye une njak ngina le nu ndek Simon sana: Ne kuru kuru ndaka. Ngumnenja ne tanjo pino tanjamba kilamngat ngina. ¹¹ Tanjakina le nane waj koika tabek kinaig sulumba aganj ndende njakmba kusreka Yesus dubimba kinaig.

*Yesus nu tanjo ngirngjer njak wakeina
(Mateus 8.1-4; Markus 1.40-45)*

¹² Yesus nu tumbranj sunġo ande mbolġge minna le tanġo ande nġarosu nġakmba nġirġer nġak Yesus kanġermba pro nu tugum tanġe truk ka nu sarsarmba sana: O Sunġo, ne kumuġ. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku nġarosu wakeiwa nġina le ¹³ nu ndek wai kuitka nu kiremba sana: Au. Ye ne wakeinet nġina. Tanġakina le nġirġer gagulka nġarosu mayekina le ¹⁴ Yesus nu miġġe pipmba nu sana: Ye ne mbolġge maġau kit te afu sa ndaninġa. Ne kumba ka nanġe nġarosu pris tuma. Ne mayekat ta Moses tuku tukul dubimba atrau agarj pris tawe le atraukuwa le nġakmba ne mayekat ta kila pilwaig nġina.

¹⁵ Miġġe pipna ta Yesus tuku nyu saka kubeumba kinaig le tanġo kuasmbi gudommba mara mara nu tuku pasa isam tuku guaze wakeikuwa nġa nu tugumġe maġgurke likinaig. ¹⁶ Tanġanaig le Yesus nu yamok kumba Kuate ndoġ pasatina.

Yesus nu tanġo nġarosu milmailkanu wakeina

(Mateus 9.1-8; Markus 2.1-12)

¹⁷ Mara ande Yesus nu nane pasa tumniġmba minna le Farisi tanġo kusem pasa bitekġganu tanġo afu nane tanġe minnaig. Nane Yerusalem tumbranj sunġo Galilea ma tugu Yudea ma tugu ta tuku tumbranj foġfoġ nġakmba mbolġge prowe likinaig. Guaze wakeikam tuku Yesus nu Sunġo tuku sanġri nġak minna.

¹⁸ Kile tanġo afunġe tanġo ande nġarosu milmailkanu sukunġa Yesus tugum palmbim saka tumba pronaig. ¹⁹ Pronaig le tanġo gudommbanġe ma tukulnaig le nane wandek sinam kambim kumuġ pugale le nane ndek wande ponġa funu tetka guaze tanġo nzaġnzaġ nġak ta muli panmba tanġo nġamukġge Yesus tumailam tanġe pilnaig. ²⁰ Tanġanaig le Yesus nu nane nu tuku sanġri tomba tiġġinaig ta katesemba nu ndek tanġo ta sana: Mata, ye ne tuku mbar nġakmba sauka gilainġet nġina.

²¹ Tanġakina le kusem pasa bitekġganu mbal Farisi ndoġ nu talamba idusnaig: Nu Kuate le tanġakate e? Kuatenġe ndo mbar saukam kumuġ nġa idusmba minnaig le ²² nu nane tuku wamdu kamusmba ndek saninġina: Ndanam saka tane wamdu te-pilemba minig. Ye tane kusnatingamġit. ²³ Ame pasa ye tanġo te sawam tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainġet ko tiġġa lika kaye nġet. ²⁴ Ye Ndindo Katesek Tanġo kilke te mbolġge mbar saukam tuku ye sanġri nġak. Tane wam ta kila palpe nġa ye kile pasa wam bada te sawamġit nġina. Tanġaka nu tanġo nġarosu milmailkanu ta sana: Ye ne sanet. Ne tiġġa nzaġnzaġ kuramba nanġe tumbranj kaye nġina.

²⁵ Tanġakina le nu nane nġakmba am mbolġge pitikndo tiġġa nzaġnzaġ kuramba lika kumba Kuate tuku nyu te-duġġa nuġe tumbranj kina le ²⁶ nane wandek tanġe minnaig mbal pirerek purka wai makemba Kuate tuku nyu te-duġġa nu tuku kuru-kuruka sakinaig: i ... Sine ki ait te mbolġge wam kitek sanġri nġayo kanġergig nġinaig.

Yesus nu Levi wikina

(Mateus 9.9-13; Markus 2.13-17)

²⁷ Kile Yesus nu mayok ka kumba takis kilanu wande mbolġge takis kilanu tanġo ande Levi piroka minna le kanġermba sana: Ilmba ye dubiya nġina le ²⁸ nu tiġġa agarj nġakmba kusreka nu dubimba kina.

²⁹ Levi nu nane wande mbolġge Yesus tuku pagumba nye sunġo ande kina le nane gudommba afu takis kilanu afu mbal kise tanġe isukusnaig.

³⁰ Isukusmba minnaig le Farisi nane kusem pasa bitekġganu mbal afu ndoġ

gubra tumba Yesus dubinaig mbal saninmba sakinaig: Ndanam saka tane takis kilanu mbal wam njaigonu kade mbal ndonj isukusig nginaig le ³¹ Yesus nu ndek lafumba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze njak mbal ndo nu tugum kinig. ³² Afu sine magenu ngade ta nane ngamunjal mbilwaig nga ye pro ndawen. Ye une njak mbal ngamunjal mbilwaig nga prowen ngina.

Nyamaganj pinkam tuku pasa

(Mateus 9.14-17; Markus 2.18-22)

³³ Nane afu pro Yesus sanaig: Yohanus dubide mbal nane ait gudommba nyamaganj pinka Kuate yabanmba minig. Farisi mbal dubikade mbal nane mata tanjade. Ndanam ne dubinade mbal mara mindek isukusmba ndo minig nginaig le ³⁴ nu ndek lafumba saningina: Tanjo ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnje nu nuje mbal ndonj minit tukunu nane nyamaganj pin ndakade. ³⁵ Ngumne nga nane afunje pro tanjo ta nane ngamuknje tuwaig le nane wamdus pitininguwa le nyamaganj pinkamngai ngina.

³⁶ Tanjamba nu yaba pasambi nane saningina: Ande nu tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba fudinmba kuerka burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanjawa ta tawi kitek ta njayo siliwamngat. Kuminj abonu kuminj urfunu mata katlisam kumunj kuga.

³⁷ Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ngaro urfunu sinamnje tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka aganjmor ngaro urfunu fetka grep kule kutuka ndeke suluwamngat. Aganjmor ngaro mata njayonngamngat. ³⁸ Nane grep kule kitek tumba aganjmor ngaro kitek sinamnje tolde. ³⁹ Tanjo nu grep kule ambokok nyate ta nu grep kule kitek nyam idus ndate. Grep kule ambokok ta kikonju ngate ngina.

6

Kusem ait mbolnje manau kam tuku pasa

(Mateus 12.1-8; Markus 2.23-28)

¹ Kusem ande mbolnje Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubinaig mbal nane wit alonu supika waimbi ngisneka nyam nyam kinaig le ² Farisi tanjo afu nane kanjerka saninginaig: Ndanam saka tane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolnje nyamaganj kilig nginaig le ³ Yesus nu pasa ta lafumba saningina: David nuje mbal ndonj nane guba njaigoningina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate am mbolnje patikinaig ta afu kilmba nyumba nuje mbal mata ningina le nyinaig. Bret ta tanjo nane nye ndakade tuku. Pris mbalnje ndo nyade tuku nga saningina sulumba ⁵ sakina: Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kusem ait tuku gabat minet ngina.

Yesus nu tanjo wai pagranganu ta wakeina

(Mateus 12.9-14; Markus 3.1-6)

⁶ Kusem ait ande mbolnje Yesus nu kusem wandek sinam kina sulumba nu nane pasa tumnijmba minna. Sinam tanje tanjo ande wai ndinam kummba pagranganu njak minna.

⁷ Kusem pasa biteknganu mbal Farisi ndonj Yesus nu kusem ait mbolnje tanjo wakeiwa le pasa mbolnje palmbim tuku nu kulatka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba wai kummba pagranganu njak tanjo ta sana: Ilmba tenje tinga ngina le nu ka nane ngamuknje tingina.

⁹ Kile Yesus nu nane saningina: Ye tane kusnatingamngit. Sine singine tukul dubika kusem ait mbolngge nane afu mbolngge wam mayebe ko nyayobe? Ande wakeibe ko kusrebe le kumwa nga kusnatingina. ¹⁰ Tanjaka nu mbilka nane njakmba kanjerkina sulumba nu tanjo ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. ¹¹ Tanjana le nane ndek Yesus tuku gubra suk suk nda tinaig sulumba nanjine nanjine sakinaig: Sine nu mbolngge ndanjbe nginaig.

*Yesus nu aposel 12 madiningina
(Mateus 10.1-4; Markus 3.13-19)*

¹² Ait ta mbolngge Yesus nu Kuate yabanjam saka tabe ande mbol kumba ka tanje Kuate ndonj pasata minna le ka mafena. ¹³ Mafena le nu dubinaig mbal njakmba kile-manjurka nane ngamukngge tanjo 12 madiningmba nane aposel nyu ningina.

¹⁴ Nane tuku nyu kat nanjine ta tenenmba. Ande Simon Yesusngge nyu kitek Petrus ngina. Ande maib nuje Andreus. Nane afu Yakobus, Yohanus, Filipus, Bartolomeus, ¹⁵ Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus kinjo nuje. Ande Simon mape nyu ande Selot. ¹⁶ Ande Yakobus tuku kinjo nuje Yudas. Ande Iskariotnu tanjo Yudas. Nu ngumne nga Yesus tuku kupet mayok kina.

*Yesus nu guaze mbal gudommmba wakeikina
(Mateus 4.23-25)*

¹⁷⁻¹⁸ Yesus nu nane 12 ndonj tabe mbol ndekinaig sulumba ma gutonj ande mbol pronaiig le Yesus dubinaig mbal gudommmba pasa isam tuku guaze wakeikuwa nga Yesus tugum prowe likinaig. Nane afu Yerusalemnu afu Yudea ma tugu mbolok. Afu Tirus le Sidon piyal tuku tumbrañ armba takok. Nane afu piti sugo bukla njak ta nu nane mata turka bukla pitaikina. ¹⁹ Nu nuje sangrimbi guaze mbal wakeikina le njakmba nu kirewam bafumba minnaig.

*Gare tugusek tuku pasa
(Mateus 5.3-12)*

²⁰ Kile Yesus nu mambilmba nu dubinaig mbal kanjerka saningina:

Tane sanzal minig mbal tane gare manjau mbolngge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

²¹ Tane kile gubak minig mbal tane gare manjau mbolngge minap. Kuate nu kumumbi tinngamngat.

Tane kile malmbika minig mbal tane gare manjau mbolngge minap. Tane nzumilnunngaiig.

²² Tane ye Katesek Tanjo tuku mbal minig tukunu afunje tane kasurtingmba pitaika tumail pantingmba nyu kile-ibenkade ta tane gare manjau mbolngge minap. ²³ Nane tanjawaig le tane gare-gareka pate-patengap. Samba mbolngge tane tuku lafy mayenu minit. Ata. Nanjine mbunj kat nanjine tanjamba Kuate tuku tuan tanjo kame kilmba piti ndui ta ninginaig.

²⁴ Tane aganj ndende den ndaka minig mbal ose. Tanjine mine mayewam tuku buk te-sulunaig.

²⁵ Tane kile maro njak minig mbal ose. Tane guba sunjo tamngaiig.

Tane kile nzumil njak minig mbal ose. Tane wamdus piti tumba malm-binunngaiig.

²⁶ Nane njakmba tanjine nyu kile-dunnguwaig ta tane ta tuku rironkap. Ata. Nanjine mbunj kat nanjine tanjamba yabri tuan tanjo tuku nyu kile-dunnginaig.

Ngueu mbal ngamunjal ningam tuku pasa

(Mateus 5.38-48)

²⁷ Tane ye tuku pasa isig mbal ye pasa afu tane satingamngit. Tanjine ngueu mbal tuku kume purap. Tane tuku gubra kagli firkade mbal manjau mayenumbi lafuwap. ²⁸ Nane kasur pasa tingig mbal pasa bafuknu ningap. Nane tane tumail pantingig mbal tane nane sinanu Kuate yabanjap.

²⁹ Ande nu ne dabil pannate ta dabil inum tuma le pannuwa. Ande nu ne tuku tawi tate ta ne naje tawi inum ngail ndaka ta mata turmba tawe.

³⁰ Ande ne aganj inum yabanjate ta nu tawe. Ande nu ne tuku aganj afu kilit ta ne aganj ta kile-luka kilam tuku sa ndawa. ³¹ Nane afu ne mbolnje manjau magenu kuwaig nga nzalinate tanjamba ne afu mbolnje ka.

³² Nane afu tane tuku kume purwaig kande tane ndek nane tuku kume purmba sine tanjo magenu nda ngap. Mbal njaigonu nane mata tanjade. Afu nane tuku kume purde le nane ndek nane tuku kume purde.

³³ Nane afu tane mbolnje wam magewaig le tane ndek nane mbolnje wam magemba sine tanjo magenu nda ngap. Mbal njaigonu nane mata tanjade.

³⁴ Tane lafunu kilam idusmba aganj inum tape sulumba sine tanjo magenu nda ngap. Mbal njaigonu nane mata nanjine nanjine lafunu kilam tuku tanjade.

³⁵ Tane tanjine ngueu mbal tuku kume purka nane mbolnje wam magenu kap. Lafunu kilam idus ndamba aganj ake ningap. Tanjapaw le tane lafunu sunjo tamngaig. Tane tanjine Sunjo Kuate tuku manjau te-purmba nu tuku kinjo kame minamngaig. Ta ndanam? Nu wam njaigonu kade mbal Kuate gare pasa nda tuwig mbal nu nane mbolnje wam magete. ³⁶ Tanjine Mam nu tanjo njakmba mapeningit tanjamba tane mata tanjapaw.

Tanjo pileningam tuku pasa

(Mateus 7.1-5)

³⁷ Tane tanjo afu tuku manjau pile ndaningap. Tanjapaw le Kuate nu tane tuku manjau mata pilenje nda. Ande nu mbarwa ndeta pitai ndawap. Tanjapaw le tane mbarap le Kuate nje tane pitaike nda. Afu tane mbolnje mbarwaig kande nane tuku mbar gilainjap. Tanjapaw le Kuate nu tane tuku mbar mata sauka gilainjamngat. ³⁸ Tane waknyap le Kuate nu tane mbolnje sungomba lato lato waknyamngat. Tane nane afu mbolnje manjau kade ta manjau ndui ta Kuate nu tane mbolnje kamngat ngina.

³⁹ Kile Yesus nu yaba pasa ande saningina: Tango ande am tukulok inum am tukulok ta tumba ndin tumam kumunj kuga. Nale arnej baringa burok sinamnje ndenungaik. ⁴⁰ Skul kinjo nu nuje tisa li ndate. Nu tisa tugumnje kila njakmba tate sulumba nuje tisa tanjap mayok kinit. ⁴¹ Ndanam naje am mbolnje ail banj minit le ne kanjer ndamba naje tira tuku am mbolnje am sumbi kanjermba sakate? ⁴² Ndanam tuku ne tira ta sate. Ye ne tuku am mbolnje am sumbi ta saukamngit ngate. Ne yabri tanjo ndo. Ne ambonga naje am mbolnje ail banj ta paska. Ne am purfewa le tira naje tuku am mbolnje am sumbi saukam kumunj ngina.

Sine ail alonu mbolnje ail pilengeg

(Mateus 7.15-20; 12.33-35)

⁴³ Kile Yesus ndek sakina: Ail mayenu nu alo njaigonu kile-mayok ndakate. Ko ail njonu nu alo magenu kile-mayok ndakate. ⁴⁴ Sine ail alonu kanjerka ail ta tuku tugu kateseweg. Tane suwar ail mbolnje apasin alonu kilig e? Ko ulem mbolnje mar alonu kilig e? ⁴⁵ Tanjamba ndo tanjo mayenu nu wamdus

mayenu njak minit sulumba nu wam magenu ndo ke likate. Tanjo njayonu nu wamdus njayonu njak minit sulumba nu wam njagonu ndo ke likate. Ngamungal sinamnje wamdus minig ta minje mbohnje alonu kilimok te-mayokte ngina.

Wande patinu tuku yaba pasa
(Mateus 7.24-27)

⁴⁶ Kile Yesus nu man nane saningina: Ndanam tane ye nyun ta Sunjo ngade sulumba ye tuku minje kumnemnje mine ndakade. ⁴⁷ Ima nu ye tugum promba ye tuku pasa ismba ka kumu-kumute ta nu tanjo tenen. ⁴⁸ Tanjo ande nu wande palmbim nga burok sarka sinam nzi kina le makek tugu ndame patika danngina tanan. Ngumnennga kule sunjo ndeka wande tumba kulisokngam kumuñ kuga. Wande ta makek ndamembi danngina tukunu sanjri njak minna.

⁴⁹ Tanjo ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndate ta nu tanjo tenen. Tanjo ande wande palmbim nga nu burok sarka makek tugu ndame pati ndaka ake kilkembali ndo dinna tanan. Kule sunjo ndeka wande kaduna le surka ndeka fudu njayona nga saningina.

7

Yesus nu kame gabat tuku piro tanjo wakeina
(Mateus 8.5-13)

¹ Yesus nu pasa ninje denjurmaba nu tinja Kaperneum tumbran kina. ² Tumbran tanje Rom mbal tuku kame gabat ande minna. Tanjo ta tuku piro tanjo ande guazenja buk kumam bafuna. Nu tanjo ta tuku nzali sunjo njak minna.

³ Tanjamba nu Yesus tuku nyu ismba nu Zu mage mage wika nane Yesus kusnawaig le nu pro piro tanjo wakeiwa nga kukulningina le kinaig. ⁴ Nane kinaig ka Yesus tugum promba nu sarsarmaba sanaig: Sine tuku kame gabat ta nu mayenu. Ne nu turam kumuñ e? ⁵ Nu sine Israel mbal tuku wamdus sunjo njak minit. Sine tuku kusem wande nunje ndametinmbi pilna nga sanaig.

⁶ Tanjakinaig le Yesus nu ndek nane dubika kame gabat tuku wande patuna le nu nunje gulab afu kukulningina le ka nu sanaig: Nu tenenmba sakat. Sunjo nu piro karenka ye tugum te pro ndawa. Ye tanjo mayenu kuga. Ye tuku wande mbol te nu nda prowa. ⁷ Ye mata nu tugum prowe nda. Nu sando kuwa le ye tuku piro tanjo mayekuwa. ⁸ Ye sugo afu kumnemnje minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye nget ta nu kinit. Ande wika yale nget ta nu ilit. Ye yiñe piro tanjo ande ka piro si ka nget ta nu kate. Nu sanjri sunjo njak ta ye kila. Sando kuwa ta kumuñ. Nu tanjamba pasa palet nga Yesus sanaig.

⁹ Yesus nu pasa ta ismba nu pirerek purka mbilka manjur sunjo nu dubimba kinaig ta saningina: i ... Ye tane satinngamngit. Kasomok tanjo te nu ye tuku sanjri tomba tingate. Sine Israel ngamuknje son manjau sanjrinu tanan kanjer ndawet ngina.

¹⁰ Kame gabat kukulningina ta nane luka nunje wande tugum pronaiñ ta piro tanjo nu buk mayekina le pro kanjernaig.

Yesus nu Nain tanjo ande kumna le te-tina

¹¹ Mafena le Yesus nu man tinja Nain tumbran kina le nu dubinaig mbal tanjo kuasmbi gudommaba nu ndon kinaig. ¹² Kinaig ka tumbran fonde

malanja patunaig le kile nane tanjo mindesinj ande ngunu saka sukunja pronaig. Tanjo kumna ta pino kuembol ande tuku kinjo nuje ndindo. Nain mbal gudommba pino ta dubimba pronaig. ¹³ Pronaig le Sunjo nu pino ta kanjermba sinanu nu sana: Ne malmbi ndaka ngina.

¹⁴ Kile nu ka ter kirena le tanjo mindesinj sukunjinaig ta nane tinjinaig le nu ndek sakina: Tanjo mo, ye ne sanet ne abonja tinja ngina. ¹⁵ Tanjamba sana le tanjo kumna tuku ta abonja tinja minyoka pasatina le Yesus ndek nu tumba ina nuje ndon minwa nga sana.

¹⁶ Kile nane ndek kuru kuru sunjo tumba Kuate tuku nyu te-dunja saki-naig: Tuan tanjo sunjo ande sine ngamuknje mayok ket. Kuate nu nuje mbal sine tursingam tuku te prowat nginaig. ¹⁷ Tanjamba pasa ta Yudea ma njakmba kumunja ma patuk patuk njakmba ise likinaig.

*Yohanus nu tanjo armba kukulnikina le Yesus tugum kinaik
(Mateus 11.1-19)*

¹⁸ Yohanus kule pisne tanjo dubinaig mbal pro Yesus nu wam njakmba ke likina ta nu ndon kubenaig le nu ndek nuje dubinaig tuku tanjo armba sanikina: ¹⁹ Tale kumba ka Sunjo kusnawap. Ande prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairngube nga kusnawap ngina.

²⁰ Tanjo ar ta kinaik ka Yesus tugum promba nale ndek nu kusnanaik: Ande nu prowam tuku ta ne e ko sine ande tairngube? Yohanus kule pisne tanjo tanjaka sasikmba kukulsikat nginaik.

²¹ Nale tanje minnaik le Yesus nu gudommba afu guaze njak afu bukla njaigonu njak wakeike lika afu am tukulok am maranje ninjina. ²² Tanjamba nu nale sanikina: Tale luka ka wam ke liket te takile ammbi kanjerka kilbambi isik ta njakmba Yohanus kubeu tape. Kile am tukulok mbal mambilde. Kupe njaigonjade mbal likade. Ngirnger njak mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta abonja tingade. Sanzal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. ²³ Ande nu ye tuku nga wamdus tero ndakate ta nu gare-gareka minit. Tale tanjamba ka Yohanus sawap ngina.

²⁴ Yohanus tuku tanjo ar ta luka kinaik le Yesus nu ndek manjur sunjo ta Yohanus tuku saninjina: Tane ame aganj kanjeram ma baknu mbol kinaig? Burenje ulem waje ande mbilmbilwa le tane kanjeram kinaig e? ²⁵ Ko tane tanjo ande tawi mayenu tinjanu kanjeram kinaig e? Nane tawi magenu tinjamba aganj magenu njak mbal wande sugo sinamnje nyu njak minig tuku. ²⁶ Tane ame aganj kanjeram ma baknu mbol kinaig? Tane tuan tanjo ande kanjeram kinaig e? Yohanus nu tuan tanjo ta tane kila satinjamngit. Nu tuan tanjo ndo kuga nu tuan tanjo njakmba linjigit. ²⁷ Kuyar pasa ande nu tuku tenjemba sakate.

Ne isa. Ye tanjo ande kukuli le nu ambonja prowa sulumba ne tuku ndin wakeiwamngat ngate.

Malakai 3.1

Tango ta Yohanus. ²⁸ Ye satingi le isap. Tango njakmba Yohanusnje lininjamba mbolnje minit ta nane Kuate tuku gageu mayok kinig mbal njakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata nga saninjina.

²⁹ Tanjakina le tanjo pino takis kilanu mbal nane Yohanusnje o buk kule piseninjina tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba Kuate nu kumumbi sine tuku mbar te-mayokmba tumsingit nginaig. ³⁰ Nane Farisi mbal kusem pasa biteknjanu mbal Yohanusnje buk kule pisne ndaningina tukunu nane Kuatenje turningam tuku ndin ta mbulmba pitainaig.

³¹ Yesus nu manj sakina: Ait te mbolŋge minig mbal ye tane tuku manjau ame wam tanjaŋ ŋga saki. ³² Tane kinjo kame maket mbolŋge minyoka munju wiwikade tanjaŋ. Nane tenjenmba munju wiwikade: Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine malmbikeg ta tane ndek malmbiketket ŋga lok mine ndakade ŋgade. ³³ Ata. Yohanus kule pisne nu prona sulumba nyamagaŋ le grep kule nye ndaka minna le nu bukla ŋak ŋga saka nu mbulnaig. ³⁴ Ye Katesek Tango ye pro nyamagaŋ le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamagaŋ grep kule nyam tuku piririte tanjo. Nu takis kilanu mbal une ŋak mbal ndoŋ gulab mayete ŋga tane ye mata mbulig. ³⁵ Ata. Wamdus kuyar mayete tanjo wam kile-mayokkate ta mbolŋge nu tinjeknu kilimok mayok kinit ŋga saningina.

Yesus nu Farisi tanjo ndoŋ isukusna

³⁶ Mara ande Farisi tanjo ande nyunu Simon nu Yesus ndoŋ isukusam sana le nu kumba wande poŋga nu ndoŋ isukusmba minnaik. ³⁷ Tumbraŋ ta tuku une pino ande minna. Yesus nu Farisi ndoŋ isukusmba minnaik le nu ismba ndame botol gurenj mayenu ŋak tumba wande ta poŋgina. ³⁸ Poŋga Yesus ŋgumneŋge nu tuku kupe tugum tanje malmbikina le am kule guroromba Yesus tuku kupe mbain mbolŋge ndekinaig le nu ndek nuŋe gabat waŋembi kupe saukina sulumba Yesus tuku kupe bigmba gurenj tumba nu tuku kupe mbolŋge kutu-kutuna.

³⁹ Tanjana le Farisi tanjo nu wam ta kaŋgermba idusna: Tanjo te nu tuan tanjo kande une pino nu kirete te nu kila pilit kande ŋga idusna.

⁴⁰ Yesus nu ndek katesemba nu tanjo ta sana: Simon, ye ne ndoŋ pasa ŋak ŋgina le nu lafumba sana: Tum Tanjo, maye. Ye saya le isi ŋgina le ⁴¹ Yesus nu sana: Tanjo arma tanjo inum tuku ndametinj lafuwam tuku minnaik. Ande nu soŋ 50 lafuwam tuku ande nu soŋ 5 lafuwam tuku ŋak minnaik. ⁴² Nale ndametinj kiringinaik le nu nale arŋeŋ tuku wam ta gilaingina. Tanjo ar ta ima nu tanjo sunjo tuku wamdus sunjo ŋak minamŋgat ŋgina le ⁴³ nu ndek sakina: Ye iduset nu ndametinj sunjo ŋak nu lafuwam tuku gilaingina nuŋge ŋgina le Yesus nu sana: Ne son sakate ŋgina. ⁴⁴ Tanjaka nu mbilka pino ta kaŋgermba Simon sana: Ne pino te kaŋgera. Ye ne tuku wande poŋgit le ne ye kupe minyangam tuku kule nda sat. Pino te pro nuŋe am kulembi ye tuku kupe minyanga nuŋe gabat waŋembi ye kupe sauke sat. ⁴⁵ Ne ye kaŋgerymba gare ŋak mumu ndayat. Pino te ye prowit le ye tuku kupe mumumba minit. ⁴⁶ Ne ye tuku gabat gurenj pisne ndawat. Nu ye tuku kupe mbolŋge gurenj mayenu kutuwat. ⁴⁷ Ye ne sanamŋgit. Pino te ye nu tuku une sunjomba sauka gilaingit le nu ye tuku kume purmba ye mbolŋge wam mayekat. Ande nu une fudinjo kate le sauket ta nu ye tuku sunjomba kume pur ndate ŋgina.

⁴⁸ Kile Yesus nu pino ta sana: Ye ne tuku une ŋakmba sauka gilainget ŋgina. ⁴⁹ Tanjakina le nane nu ndoŋ tuma isukusmba minnaig mbal nane ndek nanjine nanjine munju kusnanjinaig: Tanjo te ima le nu une sauka gilainganu ŋga sakate ŋginaig. ⁵⁰ Yesus nu pino ta manj sana: Ne ye tuku sanjri tomba tinjate tukunu ye ne tuku muskil te-tiwe tinit. Ne ŋgamunjal mukuk ŋak kaye ŋgina.

¹ Mara afu kuganaig le Yesus nu tinnga tumbran fonfon tumbran sugo sugo afu mbol kine lika Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa mayenu ta saninmba kine promba lika minna. Yesus madininngina kuasmbi 12 nane nu ndon kinaig. ² Pino afu buk guaze jak afu bukla jak nu wakeike likina ta nane mata nu dubimba kinaig. Ande Maria nu Maria Magdalanu nginaig. Yesus nu mbolnge bukla 7 pitaikina. ³ Pino ande Yohana nu Herodus tuku piro kulatkanu tanjo Susa nu tuku piyo nuje. Ande Susana. Pino gudommba afu turmba nane nanjine aganj ndendemi Yesus nane sinzanjinmba nane dubika kinaig.

Aganj tumu tuku yaba pasa

(Mateus 13.1-9; Markus 4.1-9)

⁴ Mara ande tanjo pino gudommba tumbran kise kise mbolnge prove lika Yesus tugumnge manjurkinaig le nu ndek yaba pasa ande saninngina: ⁵ Tango ande nu nuje aganj tumunu bareningam piro mbol kina. Kina ka bareningina le tinju afu ndinngi ndeke likinaig le tidonga likinaig ta sar umanjnge pro nye sulunaig. ⁶ Tinju afu kilke ndame jak ma mbolnge ndekinaig sulumba manje promba tinnginaig ta kilke najru kugatok tukunu karenga kume sulunaig. ⁷ Tinju afu ma anja najgonu sinamnge ndeke likinaig ta anganje tinnga songinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tinju afu kilke mayenu mbolnge ndeka pro magemba tugunu jakmba mbolnge alonu sunngomba mayok kinaig nga saninngina sulumba nu wi kuenjka sakina: Tane kilba jak ndeta pasa te isap ngina.

Yesus nu yaba pasambi ndo saninngina

(Mateus 13.10-17; Markus 4.10-12)

⁹ Kile nu dubinaig mbal nane yaba pasa ta tugunu isam tuku kusnanaig le ¹⁰ nu ndek saninngina: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam afu kuirok minig ta tane kila palmbim tuku ye tane maditingen. Afu nane yaba pasa ndo isig. Nane wam kanjerka alonu kanjer tiwe nda. Nane pasa ismba tugunu katesewe nda nga saninngina.

Aganj tumu tuku yaba pasa tugunu

(Mateus 13.18-23; Markus 4.13-20)

¹¹ Kile Yesus ndek nane saninngina: Yaba pasa satinngit ta tugunu tenjemba. Aganj tumunu sakit ta Kuate tuku pasa tananj. ¹² Tinju ndinngi ndekinaig nga sakit ta mbal afu nane Kuate tuku pasa isig tananj. Satanngi nane son nguwaig le Kuatenge muskil kile-tidinge ningikat nga nu pro nane tuku ngamungal sinamnge pasa ta yaika tumba balet. ¹³ Tinju afu kilke ndame jak mbolnge ndekinaig ngit ta mbal afu tananj. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sunjo jak tade ta nane sumbailnu kugatok tananj ait fagnu ndo son nga dubide. Tagoninngam tuku ait prote le nane pasa ta kusrede. ¹⁴ Tinju afu ma anja najgonu sinamnge ndekinaig ngit ta nane mbal afu tananj. Nane Kuate tuku pasa ismba kilke te tuku piti gare manau aganj ndende ta jakmba sunngomba idusde le pasa isig ta balet le alo mage ndade. ¹⁵ Tinju afu kilke mayenu mbolnge ndekinaig ngit ta mbal afu tananj. Nane Kuate tuku pasa ismba nane wamdus mayenu sanjri jak tukunu pasa biyig sulumba nane dirnanja alonu kile-mayokka minig ngina.

Tanjo nu lam bulumba mayoknge pilit

(Markus 4.21-25)

¹⁶ Yesus nu manj lato sakina: Tanjo lam bulute ta nu tumba nza kaimba ko mbain kumnemnge pile ndakate. Kuga. Nu lam bulunje tanjo afu prowaig le kiljaninguwa nga te-mayokmba mbolnje taikate. ¹⁷ Wam afu kile tanjo am mbolnje kuirok minig ta njakmba kilimok mayok kanjaig.

¹⁸ Tane ye tuku pasa ismba kuraukap. Tane ise maye ndabekaig. Ande nu wam afu njak minit ta Kuatenje nu manj lato tambimngat. Ande nu wam denkanu minmba ye wam njak nga iduste ta wam fudinndo ta Kuatenje yaiwamngat ngina.

*Yesus ina mambo kat nuje pronaig
(Mateus 12.46-50)*

¹⁹ Yesus nu tanje minna le nuje ina mambo kat nuje nane pro nu tugum kambim tuku ta nane gudommmba ma tukulnaig. ²⁰ Tanjanaig le nane afunje Yesus sanaig: Ina nanje mambo kat nanje pro kilimnge minmba ne kusnanngade nginaig le ²¹ nu ndek nane tejenmba saningina: Nane Kuate tuku pasa ismba dubide mbal nane yije ina yije mambo kame tanjan minig ngina.

*Yesus nu kule le bubre peunikina
(Mateus 8.23-27; Markus 4.35-41)*

²² Mara ande Yesus nu sine kule kualinj sim kab nga nuje dubinaig mbal ndon wan ande ponjinaig. ²³ Nane wan ponja kinaig ka Yesus nu am kaikaina le kinye gilaingina. Kinyemba minna le bubre sunjo tingina le kule tonjel tinga wan sinam kumba minna le nane ngisikam bafunaig sulumba ²⁴ nane ka Yesus kuanemba sanaig: Sunjo, sine ngisikam bafuweg nginaig. Tanjakinaig le nu abonja tinga bubre kule mbalo sanikina le nale ndek mukumba ma betkiremba kule basle mayena.

²⁵ Tanjana le nu nane saningina: Tane Kuate tuku sanjri tomba tingade ta aningje palgig ngina le nu dubinaig mbal nane kuru-kuruka pirerek purka nanjine nanjine munju kusnannginaig: i ... Tanjo te nu ima suk a. Bubre kule sanikat ta nale mata nu tuku pasa isaik nginaig.

*Yesus nu tanjo bukla njak wakeina
(Mateus 8.28-34; Markus 5.1-20)*

²⁶⁻²⁹ Gerasa mbal tuku ma mbolnje tanjo ande bukla njaigonunje wanena. Ait kuennu nu wagek minmba wande ande mbolnje mine ndaka nu minde-sinj patikinaig tuku ma ndame burok sinamnge minanu. Nu ait kuennu ait mindek bukla tanje tanu le nane afunje muli karenju kilmba nu tuku wai kupe kusanu ta nu purpurmba bukla tanje nu wamdus tambinu le nu kua ka duje kumba minna.

Yesus nane kumba ka Gerasa mbal tuku kilke Galilea ma tumail tumba minit tanje ibej kinaig. Ibej ka Yesus nu kina le tumbran sunjo ta tuku tanjo guwa njaigonu njak tanje nu kanjermba witimba pro nu tugumnge dagol tidrongina. Tanjana le nu ndek bukla ta sana: Tanjo ta kusremba mayok kaye ngina le nu kuenjka sarsarmba sana: Yesus, Sunjo Kuate tuku Kinjo, ne ye ndon wamdus tuma kuga. Ye piti ser ndaya ngina.

³⁰ Tanjaka sana le Yesus nu kusnana: Nanje nyu ima ngina. Bukla gudommmba nu mbolnje minnaig tukunu nu lafumba sana: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi ngina. ³¹ Tanjakina le bukla kame nane Yesus sarsarmba sanaig: Ne kukulsingja le ma buto njayo ta sinam nda kab nginaig.

³² Tabe ta mbolnje mbo gudommmba sunjarka minnaig tukunu bukla kame nane Yesus sarsarmba sanaig: Ne sine kukulsingja le sine mbo kame si tuku

funjul sinam kab nginaig le nu wokina. ³³ Wokina le bukla n̄aigonu tanjo ta kusremba kumba mbo funjul sinam kine likinaig le nane san̄gri n̄ak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-bariŋga kule kualinj butonu sinam kumba n̄gisike sulunaig.

³⁴ Tanjanaig le mbo kulatkanu mbal wam ta kan̄germba kua ka pinder-pindermba kinaig ka tumbran̄ sunjo mboln̄ge kilimn̄ge n̄akmba san̄iŋginaig le ³⁵ nane afu isnaig sulumba nane suk agar̄ ta kan̄geram kinaig ka Yesus tugum promba tanjo bukla n̄aigonun̄ge nu kusrenaig le nu tawi tin̄mba Yesus tugun̄ge minyoka wamdus mayenu n̄ak minna le kan̄germba piriri n̄ayonaig. ³⁶ Tanjanaig le wam ta ambon̄ga kan̄gern̄aig mbaln̄ge pron̄aig mbal Yesus nu bukla n̄ak tanjo wakeina ta kubeu nin̄ginaig.

³⁷ Kile Gerasa ma patuk patuk nane n̄akmba kuru kuru suk suk ndanaig sulumba pro Yesus nane kusreka kuwa n̄ga sanaig. Tan̄akinaig le nu wan̄ pongina le ³⁸ nu bukla n̄ak tanjo wakeina ta nu ndon̄ kambim tuku sarsarna. Sarsarna le nu peumba sana: ³⁹ Ne luka nan̄e tumbran̄ kaye sulumba Kuate nu ne mboln̄ge wam mayewat ta wam kubeu nin̄ga n̄gina. Tan̄akina le nu ndek luka tumbran̄ tumbran̄n̄ge Yesus nu mboln̄ge wam mayenu kina ta n̄akmba kubeu nin̄mba likina.

*Yesus nu kulim ande te-timba pino ande wakeina
(Mateus 9.18-26; Markus 5.21-43)*

⁴⁰ Yesus nu wan̄ mbol mbol luka kule kualinj tem ilna le nane gudomm̄ba nu tairn̄ga minnaig mbal nu kan̄germba gare-gareka nu tinaig. ⁴¹ Tan̄amba kusem wande kulatkanu tanjo ande nyunu Yairus nu pro Yesus tugun̄ge n̄gurn̄gurka ndeka nu tuku wande mbol kuwa n̄ga sarsarm̄ba minna. ⁴² Nu kulim ndindo yar 12 n̄ak tan̄an̄ kumam tuku tawo ndo minna. Yesus nu ndek tanjo ta dubimba kina le nane gudomm̄ba nu te-kornaig.

⁴³ Pino ande nu mara mindek tambun guaze n̄ak minmba minna le yar 12 kina. Dokta n̄akmba nu wakeiwe pisenginaig. ⁴⁴ Nu pro Yesus n̄gumn̄em̄n̄ge nu tuku tawi nzalenu kirena le guaze ta kugana. ⁴⁵ Tan̄ana le Yesus nu kamusmba kusnan̄gina: Iman̄ge ye kireyat n̄gina le nane n̄akmba ndek sin̄enge kuga n̄ga sakinaig le Petrus nu sana: Sunjo, nane gudomm̄ba ne te-n̄gamunumba ne signanade tae n̄gina le ⁴⁶ nu ndek nu sana: Kuga. Andenge ye kireyat. Ye tuku san̄gri ande kusreyat le kamusit n̄gina. ⁴⁷ Tan̄akina le pino ta yabukam fugumba nu n̄garosu piririmba pro Yesus tugun̄ge n̄gurn̄gurka ndeka nane n̄akmba am mboln̄ge nu guaze n̄ak Yesus kiremba pitik ndo mayekina ta sakina. ⁴⁸ Sakina le nu ndek pino ta sana: Kulim, ne ye tuku san̄gri tomba tin̄gate tukunu ne mayekat. Ne n̄gamun̄gal mukuk n̄ak kaye n̄gina.

⁴⁹ Yesus nu pasata minna le kile tanjo ande Yairus tuku wandekn̄ge pro nu sana: Ne tuku kulim buk kumat. Ne ake sinan̄ Tum Tanjo piro karen̄ tuwe ndaka n̄gina le ⁵⁰ Yesus nu pasa ta ismba ndek Yairus sana: Ne wamdus fulil ndaka. Ne ye tuku san̄gri tomba tin̄gate tukunu kulim nan̄e abon̄gamn̄gat n̄gina.

⁵¹ Kina ka Yairus tuku wande tugum promba Yesus nu nane n̄akmba peun̄n̄mba Petrus Yakobus Yohanus kulim tuku ina mam nane ndo kilmba wandek sinam kina. ⁵² Nane gudomm̄ba kulim ta tuku malmbi wikaraumba minnaig le Yesus ndek nane san̄iŋgina: Tane malmbi ndakap. Nu kume ndakat. Nu kinymba minit n̄gina le ⁵³ nane ndek nu sin̄ka kumat n̄ga nu nzumilnaig. ⁵⁴ Tan̄janaig le nu ka mindesin̄ tuku wai biymba sana: Kulim,

ne abonja tinga ngina kande ⁵⁵ nu tuku guwa man mindesin sinam kina le nu abonja tingina. Tanana le Yesus ndek sanikina: Nyamagan tape le nyuwa ngina.

⁵⁶ Ina mam nuje nale pirerek purka minnaik le Yesus nale minje pipnikmba nane afu sa ndaninguwaik nga peunikina.

9

Yesus nu aposel 12 piro ningina

(Mateus 10.5-15; Markus 6.7-13)

¹ Kile Yesus nu nane 12 ta wika kile-manjurka nane bukla ngaigonu njakmba pitaika guaze tugu yimyam wakeike likuwaig nga piro tuku sanjri ningina.

² Nane kumba ka Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba guaze mbal wakeikuwaig nga nane kukulningam bafumba ndek wam paguka saningina: ³ Tane kambim nga tangine pale fat nyamagan ndametinj ta njakmba kusrekap. Tawi silikanu ta ndo njak kape sulumba ⁴ wande ande ponja tangen do minmba piroka ka kambim nga wande ta kusrewap. ⁵ Tumbran ande tane kilam mbulwaig kande tane kambim bafumba nane katesemba rironkuwaig nga tuptup kupe mbolnje denganu minig ta nane am mbolnje paurngap ngina.

⁶ Wam pagu denpurmba nu nane kukulningina le tinga kumba ka tumbran njakmba mbolnje pasa mayenu kuklimba guaze mbal wakeike lika minnaig.

Herodus nu Yesus tuku nyu isna

(Mateus 14.1-2; Markus 6.14-16)

⁷ Yesus nane wam ke likinaig ta afu ismba Yohanus kumna ta man abonja tingina nginaig. ⁸ Afunje Elia nu man mayok kina nginaig le afunje tuan tango ambokok ande man abonja tingina nginaig. ⁹ Pasa ta Herodus Antipas nu ismba wamdus te-sulumba sakina: Yohanus njinfok buk kat puren ta kile pasa iset ta tango ta ima nga Yesus kanjeram tuku wamdus sunjo njak minna.

Yesusnje tango 5,000 isukusneningina

(Mateus 14.13-21; Markus 6.30-44; Yohanus 6.1-14)

¹⁰ Aposel kame nane luka wam ke likinaig ta Yesus kubeu tunaig le nu nane kilmba Betsaida tumbran tuku ma yamok kinaig. ¹¹ Kinaig le nane gudommba nu kina pasa ismba nu dubimba kinaig le nu nane kanjerka ndek kaiyeningmba wikina sulumba Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa ta kuklimba afu guaze njak ta wakeike likina.

¹² Nu tanamba minna le ki buk butungina le nane 12 ta pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnje mineg. Ne manjur sunjo te kukulninga le kuwaig ka tumbran afu patuknje wande afu kasomnje nane tanje nyamagan kilmba kinyam tuku mbili kile-likuwaig nga sanaig. ¹³ Tanaka sanaig le nu ndek nane saningina: Tanenje nyamagan ningap le nyuwaig ngina le nane ndek nu sanaig: i ... Sine bret 5 kualegan karenok armba ndo. Ne sinenje nane tuku nyamagan piyabe nga iduste e nginaig. ¹⁴ Nane minnaig mbal gudommba tango 5,000 tanaj.

Kile Yesus nu nuje dubinaig tango ta saningina: Tango pino njakmba paplaka 50, 50 tanamba minyokuwaig nga saningap ngina. ¹⁵ Tanakina le nane ndek saninginaig le tanamba minyoke likinaig. ¹⁶ Kile Yesus nu bret fonfon 5 kualegan ar ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba nyamagan ta fetfetmba nuje dubinaig mbal ningina le

nane walmba ninje likinaig. ¹⁷ Nane njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Nyamaganj fetfetna ta batenju kilmba sambe 12 ligneninginaig.

*Petrus nu Yesus Kuatenje madina tanjo ngina
(Mateus 16.13-20; Markus 8.27-30)*

¹⁸ Mara ande Yesus nu Kuate yabanja sulumba nu dubinaig tanjo nanenge ndo minnaig le nu nane kusnaningina: Tanjo pino nane ye ima ngade e ngina le ¹⁹ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanus kule pisnenje ngade. Afu ne Eliange ngade. Afu sakade ne tuan tanjo ambokok ande manj abonga tingina nginaig.

²⁰ Tanjakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenje madinina tanjo ngina. ²¹ Tanjamba sana le nane nuje nyu ta afu sa ndaninguwaig nga sanjrimba peuningina.

*Yesus nu nuje kumam tuku saningina
(Mateus 16.21-28; Markus 8.31-9.1)*

²² Yesus nu manj saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo piti gudommba kilamngit. Israel mage mage pris gabat kame kusem pasa biteknjanu mbal nane ye pitaiyuwaig le afunje ye baleyamngaig. Ye kumi le mara kerju mbolnje Kuate nu te-tiyamngat ngina.

²³ Kile nu nane afu saningina: Ima nu ye tuku tanjo minam idusmba kande nu nuje nzali kusreka nu ki mindek nuje ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁴ Ima nuje abo mine mayewam tuku sunjgomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ima nu ye tuku nga nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuje abo ta njak minamngat.

²⁵ Ande nu kilke te tuku aganj ndende njakmba kilwa le nuje kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ²⁶ Ye Ndindo Katesek Tanjo yinje Mam tuku kilja nuje enjel kame tuku kilja yinje turmba njak ndenungit. Ande nu nane afu ngamuknje ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukamngit ngina. ²⁷ Ye sinja satinjamngit. Tane tenje tinj minig mbal afu kume ndakap le Kuate nuje gageu kulatkate wam temayokuwa le tane kanjeramngaig ngina.

*Yesus nu ngarosu kitek tina
(Mateus 17.1-13; Markus 9.2-13)*

²⁸ Yesus nu pasa ta saningina sulumba mara 8 tajanj kugana le nu Petrus Yohanus Yakobus nane kilmba Kuate ndonj pasatam tuku tabe ande mbol kinaig. ²⁹ Ka tanje nu Kuate ndonj pasata minna le Petrus nane am kaikainingina le kinynaig. Kinymba minnaig le Yesus tuku tumail pasi mbilka kisémba mayok ka nu tuku tawi kauknu uge linju ndo mayok kina. ³⁰ Tanjana le tanjo armba Moses nale Elia pro nu ndonj pasata minnaik. ³¹ Nale samba mbolok kilja njak mayok ka Yesus nu Kuate tuku pasa kumumba Yerusalemnje kumamngat ta tuku saka minnaig.

³² Kile Petrus nane abonga mambilnaig kande Yesus tuku kilja tanjo armba nu ndonj tinj minnaik ta turmba kanjerkinaig. ³³ Tanjo ar ta nu kusrewam bafunaik le Petrus nu wam pile paska ake fare sana: Sunjo, sine tenje mineg te mayenu ndo. Sine baibai kerjmba patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku nga sana.

³⁴ Nu pasa ta saka minna le gau ande pro nane kainingina le nane kuru kuru sunjo tinaig. ³⁵ Kile gau sinamnje pasa ande mayok ka tenjenmba

sakina: Ande te yiŋe Kiŋo. Ye nu madiwen. Tane nu tuku pasa ise mayewap ŋgina. ³⁶ Pasa ta kugana le Yesus nuŋe ndo tiŋ minna le kaŋgernaig.

Taŋamba nane wam kaŋgernaig ait ta mbolŋge afu ndoŋ wam kube ndanaig.

Yesus nu kiŋo ande bukla ŋak wakeina
(Mateus 17.14-21; Markus 9.14-29)

³⁷ Mafena le nane tabe ta kusremba ndekinaig le taŋgo pino kuasmbi gudommba Yesus tugum pronaig. ³⁸ Taŋamba nane ŋgamukŋge taŋgo ande wi kuenŋka sarsarmba sana: O Tum Taŋgo, ne ilmba ye tuku kiŋo ndindo te kaŋgermba sinanuwa. ³⁹ Bukla ŋayonu andeŋge nu tate le pitik ndo nu suŋgomba witite. Nu zulbarek serte le miŋge supika subal promba nu paniŋta pitik nu kusre ndate. ⁴⁰ Ye ne dubinade mbal nane nu pitaiwaig ŋga sarsarniŋgit ta nane pitaiwe fuguwaig ŋgina.

⁴¹ Taŋakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ŋgamuŋgal son tugusek kugatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndoŋ minamŋgit ŋgina sulumba mbilka taŋgo ta sana: Nane kiŋo ta tumba yale ŋgina. ⁴² Nu kiŋo ta tumba ilmba minna le bukla taŋge kiŋo tumba zulbarek sermba bukŋgina le Yesus nu bukla sawe lika pitaina sulumba kiŋo ta tumba mam nuŋe tuna le ⁴³ nane ŋakmba Kuate tuku saŋgri suŋgo ta kaŋgermba pirerek purka minnaig.

Yesus nu nuŋe kumam tuku sanu arna
(Mateus 17.22-23; Markus 9.30-32)

Nane ŋakmba Yesus nu wam ke likina ta tuku pirerek purka minnaig le nu ndek nuŋe dubinaig mbal ta saniŋgina: ⁴⁴ Tane pasa te ŋgamuŋgal sinamŋge pile mayewap. Nane ye Ndindo Katesek Taŋgo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolŋge palmbimŋgaig ŋgina.

⁴⁵ Nane pasa ta isnaig ta tugunu kuirok minna le katese ndanaig. Nane nu maŋ kusnawam tuku ta wamdus pitiniŋgina.

Taŋgo ŋgamukŋge ima nu suŋgo minit
(Mateus 18.1-5; Markus 9.33-37)

⁴⁶ Nuŋe dubinaig mbal nane ima nane ŋgamukŋge suŋgo minit ta tuku muŋgu tuliŋginaig le ⁴⁷ Yesus nu nane tuku wamdus ta katesena sulumba nu kiŋo ande tumba nuŋe tugum taŋge te-timba saniŋgina: ⁴⁸ Ande nu ye tuku ŋga idusmba kiŋo teŋen aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite. Ata. Ande tane ŋgamukŋge nyu kugatok minit ta nu suŋgo ŋgina.

Ande nu ŋgueu kuga ta nu sine tuku gulab
(Markus 9.38-41)

⁴⁹ Kile Yohanus nu ndek Yesus sana: Suŋgo, taŋgo ande ne tuku nyu mbolŋge bukla afu pitaikina le kaŋgermba nu peugen. Nu sine tuku kuasmbi kuga ŋgina le ⁵⁰ nu ndek Yohanus sana: Nu peu ndawap. Ande nu ŋgueu mine ndakate ta nu sine tuku gulab ŋgina.

Samaria mbal tuku tumbran ande Yesus talanaig

⁵¹ Kuate nu Yesus te-duŋga samba mbol kambim tuku ait patukina le nu wamdus ndindo pilmba Yerusalem kambim tuku kina. ⁵² Taŋamba nu taŋgo afu kukulningina le nane amboŋga kumba nu tuku ma wakeiwam tuku Samaria mbal tuku tumbran ande mbol kinaig ta ⁵³ tumbran mbal nane Yesus nu Yerusalem kambim sakina ta isnaig sulumba nu pitainaig.

⁵⁴ Tanjanaig le nu dubinaik tanjo ar Yakobus le Yohanus nane wam kinaig ta kanjermba ndek sanaik: Sunjo, ne woka le sile sakupe le samba mbolnje pa ndeka pasokuwa nga sanaik. ⁵⁵ Tanjakinaik le Yesus nu mbilka nale sanike likina. ⁵⁶ Tanjamba nane tinga tumbranj kise kinaig.

*Tanjo afu Yesus dubiwam idusnaig
(Mateus 8.18-22)*

⁵⁷ Kumbanje tanjo ande Yesus sana: Ne ma njakmba mbol kambim saka ta ye ne ndonj kanjik ngina le ⁵⁸ nu ndek sana: Mbo nguikok sar umanj nane te njak ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mabtam tuku wande kugatok. Ne ye ndonj lika piti ta kurawam kumunj e ngina.

⁵⁹ Tanjamba nu tanjo kise ande sana: Ne ye dubiya ngina le nu ndek sana: Sunjo, ye luka kumba ka mam kumwa le nguki sulumba ne dubinanjgit ngina. ⁶⁰ Tanjakina le Yesus nu sana: Mbal afu wamdus kumaknu minig nanenje kumanu mbal ngukuwaig. Ne tinga kumba Kuate nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba saka lika ngina.

⁶¹ Tanjo kise ande nu sana: Sunjo, ye ne dubinam iduset ta ye ambonga kumba ka yinje mbal ndonj pasata minap ninjmba pro ne dubinanjgit ngina le ⁶² nu ndek sana: Tanjo ande nu piro tugu pilmba ka ngamunje nu wamdus kise tuwa ta nu Kuate tuku gageu minit ta nu denkate.

10

Yesus nu tanjo 72 kukulningina

¹ Kile Sunjo nu tumbranj afu kambim bafuna sulumba nu tanjo 72 madininmba ar ar kukulningam bafumba wam paguka saningina: ² Piro mbolnje nyamaganj alonu gudommmba minig. Kilam tuku piro tanjo denkate. Tane piro miro tanjo yabanjap le nu piro tanjo afu kukulninguwa le nane nuje nyamaganj alonu kilwaig. ³ Ye tane kukulningi le tane sipsip fat tanjaj ngannu age nguikok ngamuknje minamnjgaig. ⁴ Tane kambim nga tanjine ndametinj pale fat kupe ngaro ta njakmba kusrekap. Tane kumba ka ndinje afu pasa sunjgomba sa nda ningap. ⁵ Tane wande ande ponja ambonga wande ta tuku mbal saningap: Tane ngamunjal mukuk minap nga saningap. ⁶ Tanjo inum ngamunjal mukuknu tanje minwa ta tane pasa sakade tanjamba nu ngamunjal bulka minamnjgat. Kuga ta pasa ta luka tanjine tugum prowamnjgat.

⁷ Tane wande ande mbolnje minap le nyamaganj afu tinjuwaig le yaika nyumba minap. Tane piro tanjo tukunu afu tugumnje aganj ndende kilam kumunj. Wande ndindo ta mbolnje minap. ⁸ Tane tumbranj ande prowap le tumbranj mbal tane kaiyetinjmba yalpe nguwaig kande tane tanje minap. Nyamaganj afu tinjuwaig le tane yaika nyap. ⁹ Nane tuku guaze mbal wakeikap sulumba nane saningap: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam kile tane tugum prote nga saningap.

¹⁰ Tumbranj ande tane pitaitinguaig ndeta tane tumbranj ngamunje saningap: ¹¹ Ata. Tumbranj te tuku tuptup sine tuku kupe mbolnje denjganu minig te sauke suluweg. Tanjine mbar rironjkap. Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta tane tugum prote le tane pitaide nga saningap ngina.

¹² Kile Yesus nu saningina: Ye tane satinjgamnjgit. Ait sunjo mbolnje tumbranj tane pitaikate ta Sodom tumbranj tuku pa limba nu sunjo pasa njak tamnjgat.

*Tumbranj afu nane Yesus ngumnaig
(Mateus 11.20-24)*

¹³ Yesus nu manj sakina: Korasin le Betsaida tumbranj ose. Ye wam kitek sanjrinu tale ngamuknje ke liken ta tale ngamunjal biye mbil ndanaik. Ande nu wam ndui ta Tirus le Sidon tumbranj ngamuknje ke likina kande nane dal ndaka nangine mbar idusnjmba tawi urfunu tinjmba kuke tugu pismba ngamunjal biye mbilnaig kande. ¹⁴ Ait sunjo mbolnje tale Korasin le Betsaida tumbranj tale Tirus le Sidon tuku pa limba tale sunjo pasa njak tamnjaik.

¹⁵ Kaperneum tumbranj ne nyu sunjo njak minmba ne samba mbol kambim tuku iduste ta Kuatenje ne tumba buknguwa le ne kumanu mbal tuku tumbranj kanjat njgina.

¹⁶ Kile Yesus nu nunje mbal sanjgina: Ande tane tuku pasa isit ta nu ye tuku mata isit. Ande tane pitaikate ta nu ye mata pitaiyate. Ye pitaiyate ta ande nu ye kukulyina nu mata pitaite njgina.

Tango 72 ta manj luka Yesus tugum pronaig

¹⁷ Kile nane 72 ta gare sunjo njak luka Yesus tugum promba ndek sanaig: Sunjo, sine ne tuku nyu mbolnje pirokigenj ta bukla kame mata sine tuku pasa isnaig njginaig le ¹⁸ nu ndek nane sanjgina: Samba mbolnje telij bitek promba ndekate tananj Satan nu baringina le kanjeren. ¹⁹ Tane isap. Ye tane sanjri tinjen tukunu tane mbej njaigonu zinjansail ngueu tanjo Satan tuku sanjri njakmba tidongap ta tane njaigo siglike nda. ²⁰ Guwa njaigonu tane tuku pasa isnaig ta tuku gare-gare ndakap. Tane Kuate tuku mbal mayok kinaig le nu samba mbolnje tane tuku nyu kuyarnjgina le tane abo njak minmba minam tuku nyu njak minig. Tane wam ta tuku gare-garekap njgina.

*Yesus nu gare sunjo tina
(Mateus 11.25-27)*

²¹ Ait ta mbolnje ndo Yesus nu Tukul Guwa tugumnje gare tumba Kuate yabanjmba sana: O Mam, ne samba kilke tuku Sunjo. Ye ne tuku nyu tedunget. Afu kila sugo wamdus kuyar njak ne nanje wam kame tum ndaningit. Kinjo kame tananj minig mbal ne nane ndo tumningit. O Mam, ne nanje nzali dubimba ne tanjate njgina.

²² Kile Yesus nu nane sanjgina: Mam nu wam njakmba ye wai mbolnje patikina. Ande nu Kuate tuku Kinjo kila mine ndakate. Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kinjo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig njga nu tumningit ta nane mata nu kila minig njgina.

²³ Tanjaka Yesus nu mbilka nunje dubinaig mbal sanjgina: Kuate nu tane make patikate le tane wam magenu kanjerkade. ²⁴ Ye satinjgamnjgit. Tuan tanjo kame gabat sugo tane wam kanjerka isig te nane kanjerka isam tuku wamdus sunjo pilmba kume farnaig njgina.

Samaria tanjo ande nunje ngueu tanjo turna

²⁵ Kile kusem pasa biteknganu tanjo ande nu tinja Yesus tagowam tuku nu kusnana: Tum Tanjo, ye ame wam ki sulumba abo tugu tumba minmba minamnjgit njgina le ²⁶ nu ndek sana: Tukul pasa kuyar mbolnje ndanjmba sakate. Ne pasa ta burka ndanjmba iduste njgina le ²⁷ nu lafumba sana: Moses tuku tukul pasa terjenmba sakate. Tanjine Sunjo Kuate tane nu tuku kume purmba tanjine ngamunjal abo guwa sanjri wamdus ta njakmba nu tape. Tane tanjine ngarosus tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnje minig mbal

tuku kume purap ngina. ²⁸Tanjakina le Yesus nu ndek sana: Ne pasa kumumbi lafumba sakate. Ne tanjamba ka ta ne abo tugu njak minamngat ngina.

²⁹Kile kusem pasa biteknjganu tanjo ye pasa kusnangit ta mangur te ye talayubekaig nga nu manj kusnana: Ye tugumngge minig mbal ta ima kate ngina le ³⁰nu ndek sana: Zu tanjo ande Yerusalem kusremba Yeriko kambim saka ndek kina le ndinngge kuayar tanjo afu nu biye timba paninjta nu luku tawi aganj ndende kuayar kilmba kua kinaig le kumam bafumba minna. ³¹Tanjamba minna le pris ande ndin dubimba ndek kumba nu tanjo ta kanjgerna sulumba nu laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³²Levi tuku ndare ande kusem wande pirokanu nu mata pro kanjgerna nu laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³³Kile Samarianu tanjo ande nu ma ta promba Zu tanjo ta kanjgerna nu sinana sulumba ³⁴nu ndek nu tugum kumba grep kule gurej tur kilmba nu tuku we minyanja kuse lika nu tumba nuje aganjmor mbol pilmba ka badbaid ande sinamngge pilmba kulatka minna le mafena. ³⁵Mafena le nu kambim saka nu badbaid tuku miro tanjo ndametinj soj inumnu tumba sana: Ne tanjo te kulatka mina. Nanje piya afu nu tuku nga panka ta ye luka prowi sulumba lafuwamngit ngina.

³⁶Ariya. Ne ndanjmba iduste. Kuayar mbalngge tanjo kat njayonaig ta nane kej ta imanngge nu tugumngge minit tuku tanjo tananj nu turna ngina le ³⁷kusem pasa biteknjganu tanjo nu sana: Tanjo ande nu sinanu wakeina nunngge ngina le nu sana: Ne kumba manjau ndui ta ka ngina.

Yesus nu Marta le Maria tugum kina

³⁸Yesus nane kumba tumbran ande pronang le pino ande nyunu Marta nu pro Yesus tumba nuje wande mbol kina. ³⁹Yesus nu tanngge minna le Marta tuku maib nuje Maria nu Yesus tuku kupe tugum tanngge minyoka nu tuku pasa ismba minna. ⁴⁰Marta nu paguwam tuku mburerika nu ndek Yesus tugum promba sana: Sunngo, yinje maib ye kusreyat le yinje ndo wam tormba minet ta ye kannger ndayate? Nu sawa le ye turyuwa ngina le ⁴¹nu ndek sana: O Marta, ndanjam ne wamdus sunngomba teroka pitinate. ⁴²Ne wamdus ndindo njak minit kande maye. Maria nu wamdus ndindo mayenu madimba dubite ta andenngge nu peuwam kumunj kuga.

11

Kuate yabanjam tuku pasa (Mateus 6.5-15; 7.7-11)

¹Mara ande Yesus ma ande mbolngge Kuate ndonj pasata minna. Nu pasate denjurna le nu dubina tanjo ande nu sana: Sunngo, Yohanus nu nuje dubide tanjo yabanjam tuku tumningina. Tanjamba ne sine mata tumsinga ngina le ²nu ndek nane saningina: Tane tenjenmba Kuate ndonj pasatap.

Singine Mam, nanje nyu purferjnu minmba minwa.

Ne nanje gageu kilmba kulatkam tuku prowa.

³Ki kidemba nyamaganj kumumbi singa.

⁴Nane afu sine mbolngge mbarde le sine ndek gilainngge tanjamba ndo ne sine tuku mbar mata sauka gilainngge.

Sine tagosingam tuku ait prowa le ne piti ta peuwa.

Tane tanjamba Kuate ndonj pasatap ngina.

⁵ Yesus nu manj saningina: Tane ngamuknge ande furir ngamu nu tinja nuje gulab tugum kumba wika sate. Tira, bret kejmbe ye sa. ⁶ Yinje gulab ande nu prowat ta ye nyamagan kuga ngate. ⁷ Gulab nuje wandek sinam tanje nu sate: A ... ye minde bada nda sa. Ye kinyam saka wande buk suwit. Yinje kinjo kame mata buk kinyaig. Ye tinja aganj ande tanmbim kumuḡ kuga ngate. ⁸ Ye tane satingamngit. Nu gulab nuje ta tuku idusmba nda tuwit. Nu wam saka kuakinga wika dirnanngate ta tuku ndo nu tinja aganj sakate ta tuwit.

⁹ Ye tane satingamngit. Ne wam ande tam tuku Kuate yabanmbe dirnanngata tanmbimngat. Ne wam ande sota mina ta te-silikamngat. Ne malannga ande katkata ta talke tanmbimngat. ¹⁰ Ima nu wam ande tuku Kuate yabanmbe dirnanngate ta nu tate. Ima nu aganj ande sota minit ta nu te-silika tate. Ima nu malannga katkatmba minit ta nu talke tuwit.

¹¹ Tane ngamuknge ande kinjo nuje kualeganj yabanḡe le nu lafumba mbenj tuwit e? ¹² Ko teg tin yabanḡe le nu lafumba zinanjail tuwit e? ¹³ Tane kilke mbol mbal une ḡak ta tanjine kinjo kame aganj magenu ninḡig tuku. Tanjine Mam samba mbolḡe minit nu purferḡnu ndo. Nu tane tuku manjau limba nu yabanḡe mbal Tukul Guwa ninḡit ḡa saningina.

*Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma ḡginaig
(Mateus 12.22-30; Markus 3.20-27)*

¹⁴ Tanḡo ande buklanḡe minḡe tukulna le Yesus nu bukla pitaina le nu manj pasatina. Tanjana le tanḡo pino nane pirerek purkinaig ta ¹⁵ nane Farisi tenenmbe sakinaig: A ... bukla kame tuku gabat Belsebulḡe nu sanḡri tuwit le nu bukla pitaikē likate ḡginaig le ¹⁶ nane afu pro Yesus tagowam tuku samba mbolok sanḡri ande te-mayokuwa le kanḡeram tuku sanaig.

¹⁷ Tanjakinaig le Yesus nane tuku wamdus katesemba ndek saningina: Gabat sunḡo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane kugawamḡaig. Nanjine wande ḡakmba simbri-sambriwe suluwamḡaig. ¹⁸ Ye Belsebul tuku sanḡrimbi bukla ḡaigonu pitaikanu ḡa sakade ta son kande Satan nu nuje mbal ndonj pur yimyamka nanjine nanjine kame bumba Satan nu sanḡri ḡak mine ndakate kande. ¹⁹ Tanjine mbal afu bukla pitaikade ta nane mata Belsebul tuku sanḡrimbi tanḡade e? Nane kusnaninḡap le nane tuku pasa lafunu tambi tanjine pasa ta pilewaig. ²⁰ Ye Kuate tuku sanḡrimbi bukla pitaiket ta Kuate nu nuje gageu kulatkate wam tane ngamuknge prote.

²¹ Tanḡo sanḡrinu ande tui mbanduwanḡ bigmba nuje wande kulatka minit ta nuje aganj ndende mine mayede. ²² Ande nu tuku sanḡri lite ta pro nu ndonj kame bumba nu te-ibenmbe nu tui mbanduwanḡ payamkate ta yaite sulumba nu tuku gabis aganj ndende kilmba afu walmba ninḡit.

²³ Ande nu ye tuku tanḡo mine ndakate ta nu ye tuku ḡueu tanḡo. Ande nu ye tur ndayumba ake minit ta nu ye tuku piro ḡayo silitē.

²⁴ Andenḡe guwa ḡayonu tanḡo ande mbolḡe pitaiwa le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakamngat: Yinje buk minen tuku wande mbol luka ka ngamngat. ²⁵ Nu pro nane buk firfir gurenḡmbe aganj ndende ḡakmba kile-tidinga patikinaig le kanḡerkumba ²⁶ nu sanḡri tinja minam tuku ta nu kumuḡ kuga le nu kumba ka nuje kuasmbi 7 nane nu tuku manjau liwanu ta kilmba luka pro wande ta mbolḡe minamḡaig. Tanjawaig le tanḡo ta tuku mine manjau ambokok limba kile ḡayonu sunḡokanu sinamḡe minamngat ḡa saningina.

Gare sunjo tam tuku pasa

²⁷ Yesus nu tanjaka saka minna le pino ande nane ngamuknje wika nu sana: Pino ne te-pilmba amo tinna ta nu gare sunjo njak minit ngina. ²⁸ Tanjakina le nu ndek sakina: Ta son ta Kuate tuku pasa ismba dubide mbal nane sinjka gare sunjo njak minamngai ngina.

Nane wam kitek sanjgrinu kanjeram sakinaig

(Mateus 12.38-42; 16.1-4; Markus 8.11-13)

²⁹ Kile tanjo pino lato-latomba pro mangurkinaig le nu ndek nane saningina: Ait te mbolnje minig mbal tane njaigonu ndo. Tane ye tuku sanjri kanjeram idusde ta ye tumtinge nda. Wam sanjgrinu ande tuan tanjo Yona mbolnje prona ta ndo tumtingamngit. ³⁰ Nineve mbal Yona mbolnje Kuate tuku sanjri kanjernaig. Nu kualegan fungul sinamnje ait armba minmba kerju abo njak mayok kina. Tane ye Ndindo Katesek Tanjo mbolnje wam tanjan kanjeramngai.

³¹ O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamdus kuyar mayenu isam tuku ndin kuen njayo dubimba nu tugum kina. Ande tenje minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait sunjo mbolnje tane ait te mbolnje minig mbal pino ta ndonj tingap le nu tuku manjau mayenunje tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat.

³² Yona nu Nineve mbal rironj pasa saningina le nane ndek ngamunggal biye mbilnaig. Ande nu tenje minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaide. Ait sunjo mbolnje tane ait te mbolnje minig mbal Nineve mbal ndonj tingap le nane tuku manjau mayenunje tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat nga saningina.

Ngarosu tuku bulu

(Mateus 5.15; 6.22-23)

³³ Kile Yesus manj lato sakina: Tanjo nane lam bulumba mbain kum-nemnje pile ndakade. Ko nane nza kai ndade. Lam bulunje tanjo prowaig le kiljaningjawa nga te-mayokmba mbolnje taikade. ³⁴ Ne tuku am sati tanjan ngarosu kiljawam tuku. Ne am maye minit ta ngarosu njakmba bulu mbolnje minit. Ne am njayo minit ta ngarosu njakmba ma make sinamnje minit. ³⁵ Ne rironjka. Ne tuku ngamunggal tuku sati am njayonu tanjan minikat. ³⁶ Ne tuku ngarosu ma make fudinndo mine ndakate ta ngarosu njakmba kilja njak. Sati bulu ne kiljanate tanjan ngina.

Yesus nu kusem gabat mbal saningje likina

(Mateus 23.1-36; Markus 12.38-40)

³⁷ Yesus nu pasata minna le Farisi tanjo ande nu ndonj isukusam tuku sana le nu ka nu ndonj isukusmba minnaik. ³⁸ Nu wai minya ndanga isukusna le Farisi tanjo nu tukul lukate nga pirerek purkina le ³⁹ Sunjo nu sana: Tane Farisi mbal tanjine waim nza sanjilnu ndo minya mayede ta tanjine ngamunggal aganj ndende gudommmba kilam tuku piririmba wam njaigonu kam tuku wamdus liganu minig. ⁴⁰ Tane nginngan tanjo ndo. Kuate nu aganj sanjilnu ndo wakeika sinanu nu wakei ndakina e? ⁴¹ Tanjine ngamunggal sanzal mbal ningap le tanjine aganj njakmba purferju tanjan minamngai.

⁴² Osese. Farisi mbal tane tukul ande dubimba piro karenjka aganj fonfon njuna ilinzu njakmba mangur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tanjade sulumba tane tanjo pino mbolnje manjau tinreknu ke ndaka Kuate tuku kume pur ndade. Tane tukul sugo ar ta turmba dubide kande maye kande.

⁴³ Osese. Farisi mbal tane kusem wande mbolŋge taŋgo tumailamŋge minyonu tuku nzalitiŋgit. Maket mbolŋge tane sugo ŋga kaiyetiŋgam tuku kilba pilig. ⁴⁴ Tane rironŋkap. Tane mindesinyubeniŋgade ma taŋaj. Taŋgo nane ma ta gilai tukunu ta mbolŋge likade ŋgina.

⁴⁵ Yesus nu taŋakina le kusem pasa bitekŋganu taŋgo ande nu sana: Tum Taŋgo ne taŋamba sakate ta sine tuku nyu turmba ŋayo siliti ŋgina le ⁴⁶ nu ndek sana: Kusem pasa bitekŋganu mbal ose. Tane tukul gudommba aganj pitinu sugo taŋaj taŋgo mbolŋge patika minde bada sunjo ningig. Tane fudinmba nane tur ndakade.

⁴⁷ Ose. Tane rironŋkap. Tuan taŋgo kame taŋgine mbuŋ kameŋge bale farnaig ta tane nane tuku kumu mbolŋge ndame magenu patike likade. ⁴⁸ Tane wam kade tamba taŋgine mbuŋ kame tuku maŋau ŋayonu ta magenu ŋgade. Nane tuan taŋgo kame bale farniŋginaig le tane nane tuku kumu mindepiyeniŋgig. ⁴⁹ Ta tuku Kuate nu nuŋe wamdu kuyar mayenumbi tenenmba sakina: Ye tuan taŋgo aposel kame afu kukulniŋgi le nane kilmba amseseka afu bale faramŋgaig ŋgina. ⁵⁰ Taŋawap sulumba ait te mbolŋge minig mbal tane ndare taŋge pasokamŋgat. Nane o buk kilke te-mayokna ait mbolŋge tuan taŋgo kilmba ndare kutuwe niŋginaig ta taŋamba ndo kile tane minig tukunu nane ŋakmba tuku ndare taŋge tane pasokamŋgat. ⁵¹ Abo abo Abel nu tugu pilmba ndare kutukina. Ta tuturmba kumba ka Sakaria nu mbariŋam tuku mbain atrau mbain ŋgumukŋge minna le nane pro taŋge nu balemba ndare kutunaig. Ye sirka satinŋamŋgit. Nane ŋakmba ndare kutuniŋge likinaig ta ndare taŋge tane pasokamŋgat.

⁵² Kusem pasa bitekŋganu mbal ose. Tane Kuate tuku pasa kila palmbim tuku ndin tukulde. Taŋgine kila palmbim mbulmba nane afu kila palmbim idusde le nane tukulniŋgig ŋgina.

⁵³ Yesus nu pasa denpurmba mayok kina le kusem pasa bitekŋganu mbal Farisi mbal nane gubra tormba sanŋri tiŋga pasa sungomba kusna-kusnanaig. ⁵⁴ Nu pasa inum mbarwa le nu tumba pasa mbolŋge palmbim ŋga nane nu kulatka minnaig.

12

Yabri maŋau rironŋkap (Mateus 10.26-27)

¹ Ait ta mbolŋge taŋgo suk suk kuga pro maŋgurka muŋgu tido-tidonŋginaig le Yesus nu pasa tugu pilmba nu dubinaig mbal ta saninŋgina: Farisi mbal tuku yis aganj ta rironŋkap. Yis ta nane tuku yabri maŋau. ² Wam kame kile taŋgo am mbolŋge mine ndakade ta kilimok mayok kaŋgaig. Wam afu kile kuirka minig ta ŋakmba kila patikamŋgaig. ³ Tane pasa afu kuirka sakinaig ta ŋgumneŋga maŋgur sinamŋge sakamŋgaig. Tane wandek sinamŋge yabu sakinaig ta ŋakmba isam tuku kuenka sakamŋgaig ŋgina.

Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube (Mateus 10.28-31)

⁴ Yesus nu maŋ saninŋgina: Tira kame, ye tane satinŋamŋgit. Afu tane bale faram sakade ta nane tuku kuru kuru ndakap. Nane tane kilmba bale farwaig sulumba tane mbolŋge wam inum kam kumuŋ kuga. ⁵ Ande tane kuru-kurukam tuku ye tane rironŋ pasa satinŋamŋgit. Kuate nu taŋgo

balemba kanu mata balemba ma nayo mbol bukɲgam kumuɲ tukunu tane nu ndo kuru-kurukap.

⁶ Tanjo nu sulik sulik wai inum sulumba maket mbolɲge patika ndametiɲ fudiɲndo ndo tate ta sulik sulik ndindo mata Kuate nu iduste. ⁷ Nu tane tuku gabat waɲe giganmba ta mata nu kila minit. Ta tuku tane wam ande kuru kuru ndakap. Kuate am mbolɲge tane tuku ande sulik sulik gudommba liniɲmba mbolɲge minit ɲga saniɲgina.

*Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku
(Mateus 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

⁸ Yesus nu maɲ lato sakina: Ye tane satinɲgamɲgit. Ande nu tanjo ɲgamukɲge ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mata Kuate tuku eɲel kame ɲgamukɲge nu tuku nyu te-mayokamɲgit. ⁹ Ande nu tanjo ɲgamukɲge ye tuku nyu yabukate ta ye mata Kuate tuku eɲel kame ɲgamukɲge nu tuku nyu yabukamɲgit. ¹⁰ Ande nu ye Ndindo Katesek Tanjo kasur pasa sayate ta Kuate nu mbar ta sauka gilainɲgamɲgat. Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainɲge nda. ¹¹ Nane tane kilmba kusem gabat mbal ko gabat sugo sugo tugumɲge kile-tidinguwaig le wamdus fulilka sine ndaɲmba sakube o ɲga wamdus te-sulu ndawap. ¹² Pasa te-tiwam tuku ait mbolɲge ndo Tukul Guwanɲge pasa sakam tuku tumtinguwa le sakamɲgaig ɲgina.

Tanjo nu agan sunɲgomba ɲak tuku yaba pasa

¹³ Maɲgur sunɲgo ɲgamukɲge tanjo ande Yesus sana: Tum Tanjo, ne yiɲe aba sawa le mam tuku agan ndende kuembolnu paplamba afu ye suwa ɲgina le ¹⁴ nu ndek sana: Ye tane piletinɲmba agan ndende paplamba tinɲgam tuku ta ye tuku piro kuga ɲgina.

¹⁵ Kile Yesus nu nane saniɲgina: Tane rironɲkap. Tane agan ndende kilam tuku piririmba minbekaig. Tanjo nu agan ndende sunɲgomba kilit ta nu agan ndende ta mbolɲge nu abo minmba minam kumuɲ kuga ɲgina.

¹⁶ Tanjaka nu yaba pasa ande saniɲgina: Agan ndende sunɲgomba ɲak tanjo ande nu tuku piro mbolɲge nyamagan sunɲgomba mayok kinaig le ¹⁷ nu kanɲgerkina sulumba sakina: Nyamagan te ndaɲndaɲmba patinunɲgit. Patinu tuku wande ɲakmba buk ligig ɲgina. ¹⁸ Nu tanjamba wamdus tumba sakina: Kile ye iduset. Nyamagan patinu tuku wande sambriniɲmba ye kitek sugokanu patika nyamagan agan ndende ɲakmba ta sinamɲge patikamɲgit. ¹⁹ Tanjawi sulumba ye wamdus bulok minmba yar gudommba agan ndende ta mbolɲge minamɲgit. Ye mabte mayemba kuapi kikoɲnu kule mayenu nyumba gare ɲak minamɲgit ɲga idusna. ²⁰ Nu tanjamba idusmba minna le Kuate nu tanjo ta sana: Ne ɲgin ɲgan tanjo ndo. Furir te mbolɲge ne kumamɲgat. Ne agan ndende patikina ta imanɲge kulatka nyumba minamɲgat ɲgina.

²¹ Kile Yesus nu saniɲgina: Ande nu agan ndende gudommba kilmba Kuate am mbolɲge denkanu minit ta nu ɲginɲgan tanjo ndo ɲgina.

*Kuate nu sine idussinɲgit
(Mateus 6.25-34)*

²² Kile Yesus nu nuɲe dubinaig mbal saniɲgina: Ye wam ande idusmba tane satinɲgamɲgit. Tane tanɲgine ɲgarosu turam tuku nyamagan tawi kilam tuku wamdus piti ser ndawap. ²³ Ngarosu sanɲri tinɲgam tuku nyamagan ndo kuga. Nu maye minam tuku tawi ndo kuga.

²⁴ Tane sar umanj kanjerkap. Nane nyamagan nguka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolnge nyamagan nyam tuku pati ndakade. Kuatenge nane nyamagan ningit. Ata. Nu am mbolnge tane sar umanj lininganu minig. ²⁵ Ande nu tane ngamuknge wamdus piti sunjo tumba manjau tambi nu nuje abo minam tuku ait tuturam kumun kuga. ²⁶ Wam naj ta tane kam kumun kuga. Ndanjam tane wam sugo tuku pititjigig.

²⁷ Tane anja bot prode ta kanjerkap. Nane tawi wakeikam tuku piro ndakade. Ye tane satjngamngit. O buk gabat sunjo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anja bot tuku mindepiye li ndaningina. ²⁸ Anja ta ki ndindo ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbol pankade. Anja najai pa mbolnge pankade ta mata Kuate nu mindepiyeningit. Nu sinjka tane tawi kile-tingamngat. Tane Kuate nu kumun kuga nga idusde e?

²⁹ Tane nyamagan kule nyam tuku wamdus piti ser ndawap. ³⁰ Kuate dubi ndade mbal aganj kame ta kilam tuku wamdus sulude. Tane aganj kame ta kugatok ta tane minam kumun kuga ta tangine Mam nu kila. ³¹ Tane Kuate tuku gageu nu tuku minje kumnemnge minam tuku wamdus sanjrinu palpe le Kuate nu ngarusu mine mayewam tuku aganj ndende kumumbi tingamngat.

³² Tane Kuate tuku sipsip tananj tangine miroj ngarusu kulatkam kumun kuga ta tane ta tuku kuru kuru ndakap. Tangine Mam nu kulatkate ma tane tingam tuku wamdus sunjo naj minit. ³³ Tane tangine aganj ndende piyanjmba ndametj kilmba sanzal mbal ningap. Tane piya kise najo ndangate ta tairnga samba mbolok aganj ndende ngisi ndakade ta kilam tuku kuanekap. Ma ta kuayar tanjo pro ndade. Subinge mata aganj najo sigli ndade tuku. ³⁴ Tangine aganj ndende magenu ma ndanj mbolnge minig ta tangine ngamungal mata ma ta mbolnge minig nga sanjngina.

Piro mbal nanjine gabat tairnga minam tuku

³⁵⁻³⁶ Kile Yesus nu manj sakina: Tanjo sunjo ande pino tam tuku pagumba nye sunjo ande mbol kina sulumba nuje piro mbal nane nu luka pro malanja katwa le pitik talkam tuku nane tawi tinjmba lam bulumba nu tairnga minwaig nga sanjngina. Tane mata nane tananj tangine Sunjo prowam tuku kuaneka tairnga minap. ³⁷ Tanjo sunjo nu promba nane abo minwaig le kanjerkuwa ta nu nane garenjngamngat. Ye sinjka satjngamngit. Nu piro tawi tinjmba nane mbain mbolnge minyokuwaig nga nu nyamagan ningamngat. ³⁸ Nu pitik pro ndawa le ka furir ngamu ko mafewam patukuwa le nu promba nane abo minwaig le kanjerkuwa ta nane nu tugumnge gare tamjngai.

³⁹ Tane wam te idusap. Wande miro tanjo nu kuayar tanjo prowam tuku ait kila kande nu kuayar tanjo pro kuayaram tuku peute kande. ⁴⁰ Tane kuaneka ye tairnga minap. Ye Ndindo Katesek Tanjo tane mata ait gilai minap le prowamngit njina.

Piro tanjo mayenu tuku yaba pasa (Mateus 24.45-51)

⁴¹ Kile Petrus ndek nu kusnana: Sunjo, ne yaba pasa sakate ta sinenge ndo rironj pasa isam tuku e ko nane afu turmba e njina le ⁴² Sunjo nu sana: Tanjo ande wamdus kuyar mayenu naj piro mayete ta nuje gabat sunjonge nu tumba nuje piro mbal kulatka minwa le ait kumunguwa le nyamagan walmba ningam tuku nu pilit. ⁴³ Tanjo ta nuje piro kumba minwa le nuje gabat luka promba nu kanjerwa le nu gare naj minamngat. ⁴⁴ Ye sinjka

satingamngit. Nuñe gabat nu nuñe agañ ndende ñakmba kulatkam tuku nu tumba palmbimngat.

⁴⁵ Ko nu idusmba yinje gabat dalkate ya ñga nu ndek piro tanjo pino afu pani farmba nyamaganj kule kamenu nyumba ñginnganka ⁴⁶ nu nuñe gabat luka prowam tuku ait idus ndamba gilai minwa le nu prowamngat. Nu promba nu piti sunjo tumba pitaiwa le nu ma ñayo mbol kumba kukul pisude mbal ndon minamngat.

⁴⁷ Piro tanjo ande nuñe gabat tuku pasa ise mayemba piro ta ke ndakate ta nuñe gabat nu tumba sunjomba paningate. ⁴⁸ Piro tanjo inum nuñe gabat tuku pasa ise maye ndamba wam ande mbarte ta nu fudinmba paningate. Kuate nu tanjo ande wam sunjo tuwit sulumba nu tugumngje manj alonu sunjo kilam tuku iduste. Nu tanjo ande wam sunjo ande wai mbolngje pilit sulumba nu tugumngje lafunu lato kilam iduste ñgina.

Tanjo Yesus mbolngje purkade

(Mateus 10.34-36)

⁴⁹ Yesus manj lato sakina: Ye tanjo ñgamukngje pa dikngam prowen. Pa ta kile bulunnguwa ñga ye wamdus sunjo ñak minet. ⁵⁰ Ye rar sunjo tumba kule tananj silikamngit. Ye rar ta suluwi sulumba ndo ñgamunngal bulkamngat.

⁵¹ Ye ñgamunngal ulendi manjau kilke mbol mbal ñgamukngje palmbim tuku prowen ñga idus ndawap. Ye tane satingamngit. Ye tane tetkam tuku prowen. ⁵² Kile wande tuma mbal wai inum sulumba nane ye tuku ñga purkamngai. Nale ar nane keñ ta tuku ñgueu minamngai. Nane keñ ta nale ar ta tuku ñgueu minamngai. ⁵³ Mam nu kiño nuñe ndon kiño nu mam nuñe ndon purkamngai. Ina nu kulim nuñe ndon kulim nu ina nuñe ndon purkamngai. Pino nu rukan nuñe ndon rukan nu pino ta ndon purkamngai ñgina.

Aganj kanjerka kila palmbim tuku

(Mateus 16.2-3)

⁵⁴ Kile Yesus nu manjur sunjo ta saningina: Fando sinje gau pilit le tane pitik ndo kila pilmba sakade: O sawe piyamngat ñgade le sinja sawe piyit. ⁵⁵ Burenge gau ñakmba gagulte le tane kila pilmba sakade: O ki prowamngat ñgade le sinja ki prote. ⁵⁶ Tane yabri tanjo. Tane kilke samba mbolngje aganj mayok kinig ta burkam kumuñ. Ndanjam ait te mbolngje wam kame kilimok mayok kinig ta tane burka kila palmbim kumuñ kuga. Ndanjam tane wamdus tinreknumbi manjau pile ndanngade?

⁵⁷ Ande nu ne tumba pasa pilewanu tanjo tugum tumba kambim bafute ta tale kumba ndinngje gubra ta nu ndon te-tiwe tumap. ⁵⁸ Ne tanja ndawa ta nu ne didika tumba pasa pilewanu tanjo wai mbol pilwa le nunge ne tumba kame tanjo tuwa le nunge ne mulintumba wandekngje palmbimngat. ⁵⁹ Ye tane satingamngit. Ne nanje mbar tuku piya sunjo ta kumumba fudinndo lafu sulu ndawa ta ne muli wande sinamngje prowe nda ñgina.

13

Ne mbil ndaka ngisinunngat

¹ Ait ta mbolngje nane afunje pro Galilea mbal afu tuku Yesus wam kubeu tumba sanaig: Nane aganjmor bale farmba Kuate atrauka minnaig le Pilatus nu afu saningina le nane ka bale farninginaig le ndare ta aganjmor ndare tur liskina ñginaig. ² Tanakinaig le nu ndek saningina: Nane Galilea mbal

afu liniŋmba une sunjo kinaig ta tuku nane kume ŋayonu ta tinaig ŋga idus ndawap. ³ Tane ŋgamunjal biye mbil ndawap ta tane mata kume ŋayonu tanjamba tamŋgaig.

⁴ O buk Siloamŋge wande kuen ande ŋgurka ndekina sulumba Yerusalem tanjo 18 bale farna. Tanjo kame ta Yerusalem mbal afu liniŋmba une sunjo kinaig ta tuku nane kume ŋayonu ta tinaig ŋga idus ndawap. ⁵ Tane ŋgamunjal biye mbil ndawap ta tane mata tanjamba kume ŋayonu tamŋgaig ŋga saniŋgina.

Ail alo kugatoku tuku yaba pasa

⁶ Yesus nu yaba pasa ande sakina: Tanjo ande nuŋe piro mbolŋge fik tiŋnu ŋgukina le promba tingina. Nu pro fik alonu sotina kande kuga le ⁷ nu nuŋe piro tanjo sana: Ai te. Fik ail te yar kenmba alonu sotet ta kuga. Ne pikmba bukŋga. Nu kilke ŋair ake nyate ta ŋayo ŋgina. ⁸ Tanjakina le tanjo ta ndek nu sana: Sunjo, yar te mbolŋge ndo mapewa le ye tugunu tugumŋge kilke pikmba agarŋmor sumbi ŋguke tumi. ⁹ Yar ande si alowa ndeta minwa. Alo ndawa ndeta pikmba bukŋga ŋgina.

Yesus nu pino ande wakeina

¹⁰ Kussem ait ande mbolŋge Yesus nu kussem wande ande sinamŋge pasa tumniŋmba minna. ¹¹ Tanje pino ande guwa ŋayonu nu mbol kina le yar 18 guaze ŋak minna. Nu tuku muskil isu bananŋina le posok minna.

¹² Kile Yesus nu kanjgermba nu wika sana: Pino, ye ne tuku guaze pitaiwet ŋgina. ¹³ Tanjakina sulumba nu ka waimbi kirena le nu pitik ndo tinja muskil te-timba mayeka gare-gareka Kuate tuku nyu te-duŋgina.

¹⁴ Kussem kulatkate gabat ta Yesus nu kussem ait mbolŋge guaze wakeina tukunu nu kanjgermba palseŋna le nu nane saniŋgina: Ki ait 6 pironu tuku. Mara ta mbolŋge prowap le nu tane wakeikuwa. Kussem ait mbolŋge pro ndawap ŋgina. ¹⁵ Tanjakina le Sunjo nu sana: Tane yabri tanjo ndo. Kussem ait mbolŋge tane mata tanjine agarŋmor tuku wande sinam kumba ka muli kukliniŋmba kule niŋgam tuku kilmba kinig tae. ¹⁶ Pino te Abraham tuku tugu. Satanŋge ŋayo silina le yar 18 buk kinaig. Ye kussem ait mbolŋge muskil te-tiwe tuwit ta wam ŋayowit e ŋgina. ¹⁷ Tanjaka saniŋgina le nuŋe ŋgueu mbal kiko sunjo tinaig le tanjo pino nu manjau magenu sanjrinu ke likate ŋga gare sunjo tinaig.

Mastet tiŋnu le yis tuku yaba pasa (Mateus 13.31-33; Markus 4.30-32)

¹⁸ Kile Yesus nu nane saniŋgina: Kuate nu nuŋe gageu tugeka sunjokate wam ta agar te suk. ¹⁹ Mastet tiŋnu tanjo andenje tumba nuŋe piro mbolŋge ŋgukina tanjan. Nu promba ail suk tingina le sar umanj afu pro ail ta wainu mbolŋge te patikinaig ŋgina.

²⁰ Nu pasa tuturmamba manj saniŋgina: Kuate tuku gageu tanjo ŋgamukŋge minig wam ta agar te suk. ²¹ Yis pino andenje tumba plaua sinamŋge pilna tanjan. Yis ta plaua ŋakmba ulmba silina ŋgina.

Malanja fudiŋndo tuku yaba pasa (Mateus 7.13-14; 7.21-23)

²² Kile Yesus nu Yerusalem kambim ŋga tumbranj sugo fonfonj ta ŋakmba mbolŋge pasa kuklimba tumniŋmba kina le ²³ tanjo ande pro nu kusnana: Tum Tanjo, Kuatenje tanjo pino ndui ndui ndo kilmba muskil kile-tidiŋgamŋgat e ŋgina le ²⁴ nu ndek nane ŋakmba saniŋgina: Tane malanja

fudinndo sinam kambim tuku sanjri tinga minap. Ye tane satinjamngit. Nane gudommba malanga ta sinam kambim tuku tagowamngaig ta nane kumuŋ kuga. ²⁵ Wande miro tanjo nu tinga malanga suwa le tane kilimnge tinga malanga katkatmba sawamngaig: Sunjo, ne malanga talke singa nga sawamngaig le nu tane satinjamngat: Ye tane gilai. Tane anikok mbal ngamngat. ²⁶ Tanjawa le tane ndek nu sawamngaig: A ... ne sine kila. Sine ne ndonj tuma isukusgeŋ tuku. Ne sine tuku tumbranj sinamnge pasa kuklimba tumsingina nga sawamngaig le ²⁷ nu tane satinjamngat: Ye sinja tane tuku tumbranj gilai. Tane wam ngaigonu ke likade mbal ye kusreyumba kua ka kape ngamngat.

²⁸ Ait ta mbolnge Abraham Isak Yakob tuan tanjo njakmba ndonj Kuate kulatkate ma mbolnge minwaig le tane kanjerkamngaig. Kanjerkap ta tane peutinjuwa le kilimnge maketinj tiknja malmbi sunjomba minamngaig. ²⁹ Kilke tugu njakmba mbolnge kasomok mbal gudommba pro nuŋe gageu minam tuku Kuate kulatkate ma sinam kumba ka isukusmba minamngaig. ³⁰ Ata. Afu kile ngumnemnge minig ta nane tumailam kanjgaig. Afu kile tumailamnge minig ta nane ngumnem kanjgaig nga saninjina.

*Yesus nu Yerusalem tuku sina sunjona
(Mateus 23.37-39)*

³¹ Ait ta mbolnge ndo Farisi tanjo afu pro Yesus sanaig: Ne ma te kusremba kua kaye. Herodus nu ne balenam sakate nginaig le ³² nu ndek saninjina: Tane kumba kurauf ta sawap. Ye kite indole guwa ngaigonu pitaika guaze mbal wakeika mini sulumba aspile yiŋe piro suluwamngit. ³³ Nu tenje ye baleyam sakate e? Nu tenje baleye nda. Ye kite indole aspile ndin dubimba piroka Yerusalem kanjgit. Yerusalem mbalnge ye baleyamngaig. Nanenge Kuate tuku tuan tanjo kame bale farnaig tuku.

³⁴ O Yerusalem, Kuate nu o buk tuan tanjo kame kukulningina le nenje nane kilmba bale farka afu ndamembi bale farninjina. Teg inonu fat kilmba tawo sirite tanjaŋ ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁵ Tane isap. Kile Kuate nu tane ngamuknge mine ndakate. Ye tane satinjamngit. Tane ye nda kanjeryap sulumba manj kanjeryumba ndek sakamngaig: Ne Sunjo tuku nyu mbolnge prote. Sunjonje ne nyaro tinwa nga sakamngaig njina.

14

Yesus nu tanjo ngaro fulil njak wakeina

¹ Kussem ait ande mbolnge Yesus nu kumba Farisi gabat tanjo ande tuku wande mbolnge isukusam kina le nane afu nu buro-buromba minnaig. ² Minnaig le tanjo ande ngaro fulil njak Yesus tumailam tanje tingina le ³ nu ndek Farisi le kussem pasa biteknganu mbal kusnaningina: Sine sinjine tukul dubimba kussem ait mbolnge guaze mbal wakeikam kumuŋ e nga kusnaningina. ⁴ Kusnaningina ta nane minje tukulmba minnaig le nu ngaro fulil njak tanjo ta tumba wakeina sulumba nu kukulna le kina.

⁵ Tanjana le Yesus nu nane kusnaningina: Kussem ait mbolnge tanjine kinjo ande ko aganjmor ande baringa kule burok sinam kinit le nu pitik tam tuku piro ndakade e ngina le ⁶ nane nu tuku minje lafuwam fugunaig.

Tanjo nu nuŋe nyu te-iberwa

⁷ Farisi gabat nane wikina le isukusam pronaig mbal nane kumba mbili tumailamnge madininmba minyokinaig le Yesus nu manau ta kanjermba nane saningina: ⁸ Tanjo ande pino tam tuku pagumba nyam tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili tumailamnge minyo ndaka. Pagu miro tanjo nu tanjo inum ne tuku nyu lite ta nu turmba wikuwa le prowikat. ⁹ Tanjawa ta pagu miro tanjo nu pro sanamngat: Ne tinja mbili te kusrewa le tanjo te minyokuwa nga sanuwa le ne tinja kiko sunjo tumba kumba ngumnemnge minyokamngat.

¹⁰ Tanjo ande pagumba nye ta tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili ngumnemnge minyoka. Ne tanjawa ta nu ne sanamngat: Tira, ne tinja mbumba mbili tumailam tenge minyoka nga sanuwa le nane isukusig am mbolnge ne nyu sunjo mayok kanjat. ¹¹ Ande nu nunje nyu payamkuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-ibenamngat. Ande nu nunje nyu yabukuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-mayokamngat ngina.

¹² Kile Yesus nu pagu miro tanjo sana: Ne pagumba nye sunjo pilmba kande nanje gulab kame, tira kat nanje, nanje tugu ndindo, nanje tumbran tuma aganj ndende njak nane wi ndaka. Ne tanjawa ta nane ne tuku nyamagan kumumba lafuwamngai. ¹³ Afu sanzalnu afu kupe wai isu kigi-kagonganu afu kupe ngaionu afu am tukulok ne nane wika isukusneningna. ¹⁴ Nane ne tuku nyamagan lafuwam kumun kuga tukunu ne gare sunjo tamngat. Ngumne nga ait sunjo mbolnge mbal tinjeknu tinjuwaig le ne lafu mayenu tamngat ngina.

Pagumba nye sunjo tuku yaba pasa
(Mateus 22.1-10)

¹⁵ Tanjo inum nu nane ndon isukusmba minna ta nu pasa ta ismba nu sana: Tanjo ande Kuate kulatkate ma sinam tanje isukusmba minwa sulumba nu gare sunjo tamngat ngina le ¹⁶ Yesus nu ndek yaba pasa ande sana: Tanjo ande pagumba nye sunjo palmbim saka nane gudommba tuku pasa patike likina. ¹⁷ Pagumba nye ait kumungina le nunje piro tanjo kukulna le kumba ka buk saningina mbal ta tugum kina ka saningina: Tane prowap. Nu buk kuanekat ngina kande ¹⁸ nane njakmba pasa ta ismba mbulmba nanjine piro kise kise tuku sakinaig.

Ande nu sakina: Mata, ye kambim tuku ta kilke kitek piyawit ta kile kanjeram kanjit. Ne ka tanjamba sawa ngina. ¹⁹ Ande nu sana: Mata, ye pironu tuku makau 10 piyawen ta piro tagoningam kanjit. Ne ka tanjamba sawa ngina. ²⁰ Ande nu mata tenjenmba sakina: Ye ailfu ndo pino kitek ten tukunu ye kambim kumun kuga ngina.

²¹ Kile piro tanjo nu luka nunje gabat kila sana le nu gubra sunjo tumba sana: Pitik tumbran sunjo mbol si kumba ndin sugo fonfon dubika kumba afu sanzalnu afu kupe wai isu kigi-kagonganu afu am tukulok afu kupe ngaionu ta njakmba kilmba prowa ngina.

²² Piro tanjo nu tanjana sulumba nu manj luka pro tanjo sunjo sana: Sunjo, ne pasa sakat ta ye buk tanjawit ta minyokam tuku mbili kumu ndangat ngina. ²³ Tanjakina le tanjo sunjo nu ndek sana: Ne tumbran sunjo kilim si kumba ndin sugo fonfon dubika kumba ne sanjri tinja nane njakmba saningna le wande te lignewaig. ²⁴ Ye ne sanamngit. Ye ambonja saningen mbal nane sinja ye tuku nyamagan nye nda ngina.

*Tanjo wamdus te-mayewa sulumba Yesus dubiwa
(Mateus 10.37-39)*

²⁵ Nane kuasmbi gudommba Yesus dubimba kinaig le nu mbilka nane saningina: ²⁶ Ande nu ye ndon minam idusmba kande nu ye tuku sunjomba kume purwa sulumba mam nuje, ina nuje, piyo nuje, kinjo kat nuje, tira kat nuje, kulim kat nuje, nuje ngarosu turmba tuku sunjomba kume pur ndawa. Manau ta mbolnje ndo nu ye dubianu tanjo minam kumu. ²⁷ Ande nu ye tuku nga idusmba nu nuje mironj nuje ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye dubianu tanjo minam kumu kuga.

²⁸ Tane tuku ande wande sunjokanu palmbim nga ambonja nuje ndametin burkate. Ye wande ta suluwam kumu e ko kumu kuga nga iduste. ²⁹ Nu tana ndamba pitik ndo makek kilmba pro sigrika wande te-timba nu ndametin denkuwa ta wande ta suluwe nda. Tanjawa le nane afunje kanjermba nu talamba nzumilmba sakamngaig: ³⁰ A ... tanjo wande sunjo pile sulte tuku tanjo nga talawamngaig.

³¹ Ko kilke gabat sunjo ande kilke gabat ande ndon kame buwam nga nu ambonja wamdus te-mayete. Nu tuku kame tanjo 10,000 njak ande tuku kame tanjo 20,000 njak kile-ibenkam kumu e ko kumu kuga nga iduste.

³² Sine kumu kuga nguwa ta nguue tanjo ma maskenje minit le nu pitik pasa pilit le nu ndon pasa katmba wamdus tumade.

³³ Ta tuku ande tane ngamuknje nu nuje aganj ndende njakmba tuku wamdus sunjo kusrewa sulumba ndo ye dubianu tanjo minam kumu.

³⁴ Sol nu aganj mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganjmbi man wakeibe le kaglinu mayok kambim kumu. ³⁵ Nu ake minit. Kilke njair kitek wakeiwam kumu kuga. Aganjmor sumbi tur mbilam mata kumu kuga. Nane ake kutumba pankade. Tane kilba njak ndeta pasa ta isap nga saningina.

15

*Sipsip le ndametin ngisikina tuku yaba pasa
(Mateus 18.12-14)*

¹ Takis kilanu mbal wam njaigonu ke likanu tanjo afu ndon mara mara Yesus tugumnje pasa isam tuku pro manjurka minanu. ² Tanjamba minnaig le Farisi kusem pasa biteknganu mbal ndon nane Yesus tuku gubra pasa sakinaig: A ... tanjo si nu wam njaigonu kade mbal kaiyenimba nane ndon isukusig tuku nga saka minnaig.

³ Tanjamba minnaig le nu ndek yaba pasa ande saningina: ⁴ Ande tane ngamuknje sipsip 100 njak ndindo inum ngisikate le nu tanjaig nda ngate. Nu 99 ta ma ngamu tanje kusreka nu kumba ande ngisikate ta sota ma ma te-silika tate. ⁵ Tate sulumba gare-gareka sipsip tumba kailmane mbolnje pilmba ka ⁶ tumbranje nuje tumbran tuma nuje gulab kame kile-manjurka saningit: Ai te. Yine sipsip ngisikina ta te-silikit sulumba tane ye njak gare-garekap ngate.

⁷ Ye tane satinjamngit. Manau ndui tananj tanjo 99 ngamungal biye mbilam tuku wam ande ke ndaka tinjeknu minig ta samba mbol mbal nane tuku fudinmba gare tade. Tanjo njayonu ande ngamungal biye mbilte ta nane nu tuku gare sunjo tade.

⁸ Ko pino ande ndametin 10 njak ndindo inum ngisikate le nu tanjaig nda ngate. Nu lam bulumba kumbri tumba wande gurenmba sota ma ma te-silika tate. ⁹ Tumba nuje tumbran tuma gulab kame kile-manjurka saningit: Ai te. Yine ndametin ngisikina ta te-silika gare sunjo tet ngate.

¹⁰ Ye tane satingamngit. Manjau ndui tananj tanjo nyayonu ande ngamunggal biye mbilte le Kuate tuku enel kame nane nu tuku gare sunjo tade ngina.

Kinjo ande ngisikina tuku yaba pasa

¹¹ Yesus nu manj pasa inum sakina: Tanjo ande nu kinjo armba njak. ¹² Maib nunenje mam nuje sana: Mam, ne nanje aganj ndende paplamba ye tuku patikina ta ye kilamngit ngina. Tanjakina le mam nuje aganj ndende njakmba paplana ta kilmba nale walmba nikina.

¹³ Tanjana le kile kinjo fudin ta nuje aganj ndende njakmba piyaninjmba ndametinj kilmba tingga kilke masken ande kina ka tanje minmba nuje maim maim manjambi ake sinanj ndametinj kusreka minna. ¹⁴ Tanjamba minna ma ma ndametinj kuganaig le ma ta mbolnje guba sunjo prona le nu aganj njakmba denkina.

¹⁵ Tanjamba nu ma takok tanjo ande tugum kumba sarsarna le kukulna le nu tuku mbo kulatka minna. ¹⁶ Nu fungul burso nzim ka mbo aganj nyinaig ta nyam tuku wamdus sunjo njak minna ta andenje nu aganj inum nda tuna.

¹⁷ Tanjamba minna ma ma wamdus puluna le nu ndek wamdusmbi sakina: Yinje mam tuku piro tanjo nane nyamaganj gudommmba nyumba batenjnu mata patikade. Tenje guba nu ye baleyam bafute. ¹⁸ Ye tingga luka ka mam sawamngit: O mam, ye Kuate am mbolnje ne am mbolnje mbar sunjo ken. ¹⁹ Ye mayenu kuga. Ye ne tuku kinjo minam kumunj kuga. Ye ne tuku piro tanjo ndo minamngit nga sawamngit ngina.

²⁰ Tanjamba idusmba nu tingga mam nuje sota kambim tuku kina. Nu kumba ka ndin maskenje ilmba minna le mam nuje nu kanjermba sina sunjona le nu pinderka kumba kinjo nuje bagailmba mumuna. ²¹ Tanjana le kinjo ta ndek mam nuje sana: O mam, ye Kuate am mbolnje ne am mbolnje mbar sunjo ken. Ye tanjo mayenu kuga. Ye ne tuku kinjo minam kumunj kuga ngina kande ²² mam nuje piro mbal wika saningina: Tane pitik kumba tawi mayenu ande tumba ilmba siluk tape. Wai tok yubi mayenu pile tumba kupe ngaro kilmba pro siluk tape. ²³ Makau fat kuya njak ta balemba tumba kuapi kikonu wakeiwap. Sine nu ndonj tuma isukusmba gare-garekuba. ²⁴ Yinje kinjo te kumanu tananj manj abonjat. Nu ngisikanu tananj mayok ket ngina. Tanjakina sulumba nane nu ndonj gare-gareka minnaig.

²⁵ Tanjamba minnaig le kinjo mulum piro mbolnje promba tumbranj makembinge nane kupesmba mune wikarau minnaig le isna. ²⁶ Isna sulumba nu piro tanjo ande wika kusnana: Tane ame manjau sunjokanu kade ngina le nu lafumba sana: ²⁷ Maib nanje luka prowat le mam nanje nu ngisi ndakina nga gare-gareka makau fat kuya njak ta balemba kuapikat ngina. ²⁸ Tanjamba sana le nu ismba gubrana le wandek kine ndakina.

Tanjana le mam nuje nu mayok ka nu sinam kuwa nga sarsarna le ²⁹ kinjo nu mam nuje sana: Ye yar gudommmba ne tuku minje kumnemnje piroka ne tuku pasa ande luka ndawet. Ne meme fat ande sate le ye yinje gulab kame ndonj pagumba nyumba gare-gareka mine ndaket. ³⁰ Ne kinjo nanje ta nanje ndametinj tuna le une pino mbolnje panke suluna ta ne nu tuku nga makau fat kuya njak balewat ngina. ³¹ Tanjakina le mam nuje ndek nu sana: O kinjo, ne ye ndonj mara mindek minit. Ye tuku aganj ndende te ne tuku. ³² Maib nanje nu kumanu tananj manj abonjat. Nu ngisikanu tananj mayok ket. Ta tuku sine ake minbe ta mayenu kuga. Sine nu tuku nga gare-garekuba ngina.

16

Piro tanjo nu wamdus kuen njayo njak

¹ Yesus nu nuje dubinaig mbal saningina: Maror tanjo ande nu tanjo ande madina le nu tuku aganj ndende kulatkina. Tanjamba minna le nane afunje pro tanjo sunjo ta sanaig: Nu aganj ndende kumumbi kulat ndakate le ngisikade nginaig le ² nu pasa ta ismba tanjo ta wikina le ilna le nu kusnana: Ne ndante le ye pasa iset. Ne piro ta manj biye nda. Ne ka nane aganj ndende piyade le kuyarte waje ta tumba prowla le kanjeri ngina.

³ Tanjaka sana le aganj ndende kulat tanjo nu idusna: Yije gabat nuje piro te mbolnje pitaiyuwa le ye ndanj. Ye tag tumba sanjri tinga kilke pikam kumunj kuga. Ye afu tugumnje ndametin yabanjki ta kikoyikat nga idusna.

⁴ Nu tanjamba idusmba minna ma ma kile nu sakina: Ese. Kile ye iduset. Yije gabatnje pitaiyuwa le ye nane afu tuku wandeknje mine mayewam tuku kile wam ande kamngit ngina.

⁵ Tanjamba idusmba nu nuje gabat tuku aganj ndende kile-likinaig mbal ta njakmba wike likina le pronaig. Pronaig le nu ndek ande kusnana: Yije gabat tuku aganj ndende ne tugumnje lafunu giganmba minig ngina le ⁶ nu ndek sana: Ye gurenj dram 100 manj lafuwam tuku minig ngina. Tanjakina le nu tanjo ta sana: Pitik naje kuyaranu waje ta tumba dram 50 kusreka 50 ndo kuyara ngina. ⁷ Kile nu manj tanjo ande kusnana: Ne tugumnje lafunu giganmba minig ngina le nu ndek sana: Ye wit bek 100 lafuwam tuku minig ngina. Tanjakina le nu tanjo ta sana: Naje kuyaranu waje ta tumba wit bek 20 kusreka 80 ndo kuyara ngina.

⁸ Nuje gabat nu manjau ta ismba nuje kulat tanjo njayonu nu wamdus kuennu nga nu tuku nyu saka minna.

Tane isap. Kilke te tuku manjau dubide mbal nane wamdus kuennu njak minmba munju turkade sulumba tane bulu mbolnje minig mbal litinjig. ⁹ Ye tane satinjgamngit. Tane mata kilke mbolok ndametinmbi tanjine kuasmbi afu turka gulab magenu patikap. Tane tanjawan ta ngumnenja ndametin ta kugawaig le minmba minam tuku wande tamnjaig.

¹⁰ Tanjo ande nu aganj fudinndo tumba kulat mayete ta nu aganj sunjokanu mata kulat mayewam kumunj. Ande nu aganj fudinndo tumba kulat maye ndate ta nu aganj sunjokanu mata tumba kulat mayewam kumunj kuga. ¹¹ Ne kilke te mbolok aganj tamba ne piro mayewam fugute ta ne samba mbolok aganj kateseknu tamba mata pirokam kumunj kuga. ¹² Ne ande tuku aganj ndende kilmba kulat mayewam fugute ta naje aganj ndende kulat mayewam mata kumunj kuga.

¹³ Tanjo ande nu gabat armba tugumnje nu pironu kumunj kuga. Nu ande ngamunjal tumba ande idus ndate. Nu ande tuku nyu te-mayokmba ande tuku nyu te-mayok ndate. Tanjamba ndo ne ndametin kilam tuku ndo iduste ta ne Kuate wamdus tambim kumunj kuga nga saningina.

Yesus nu wam pagu pasa afu saningina

(Mateus 5.31-32; 11.12-13; 19.9; Markus 10.11-12)

¹⁴ Farisi mbal nane ndametin kilam tuku nzali sunjo njak minnaig tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba pinjil mer te-tunaig. ¹⁵ Tanjanaig le nu ndek nane saningina: Tane tanjo am mbolnje tinjeknu minam tuku piro karenkade ta Kuate nu tane tuku ngamunjal kila. Kilke mbolok mbal manjau afu magenu ngade ta Kuate am mbolnje wam ta njule parak.

¹⁶ Tukul pasa tuan tanjo kame tuku pasa minnaig le ka ka Yohanus prona. Yohanus tuku ait mbolnge tugu pilmba Kuate nuje gageu kulatkate pasa mayenu kuklide le gudommba nu tuku gageu mayok kambim tuku mburerika sanjri tinjgade.

¹⁷ Samba tugu kilke tugu njakmba ngisikamngai. Moses tuku tukul pasa fambonu inum fudinndo ngisike nda.

¹⁸ Ande nu piyo nuje pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. Tanjo ande nu andenge pino pitaite le tate ta nu mata pino kuayarmba unekate ngina.

Maror tanjo le Lasarus tuku pasa

¹⁹ Maror tanjo ande nu mara mindek kuminj piyanu o mbolnge ta tinmba kuapi kikonu nyumba gare njak minanu. ²⁰ Tanjamba minanu le sanzal tanjo ande nyunu Lasarus nu we gudommba njak maror tanjo ta tuku wande malanja tugum tanje ²¹ nu maror tanjo isukuswa le nyamagan fambonu ndekuwaig le nyam tuku idusmba minanu. Tanjawanu le agenje pro we nuje ndonja minanu.

²² Nu tanjamba sinamanzerka minna ma ma nu kumna le enjel kame pro nu tumba kumba ka Abraham tugumnge pilnaig le minna.

²³ Tanjamba minna le ma ma maror ta nu mata kumna le ngukinaig. Nu kumanu mbal tuku tumbran kina ka tanje rar sunjo tumba nu maskenje mambilna kande Lasarus nu Abraham ndon minna le kanjerkina. ²⁴ Tanjamba kanjerkina sulumba nu wika sana: Mam Abraham, ne ye sinayumba Lasarus kukula le wai tokmbi kule kiremba pro ye tuku minje mbolnge pilwa le mane tugu fudinmba tido pilwa. Ye pa te sinamnge rar sunjo tet ngina le ²⁵ nu ndek sana: Kiyo, ne isa. Ne abo minna sulumba mine mayenu tina ta buk kugana. Lasarus nu mine sinamanzer tina ta mata buk kugana. Kile nu ngamungal mukuk njak minit le ne rar sunjo njak minit. ²⁶ Kuatenje ndin tukulna sulumba nguruj sinam nzikok sile minek tuku ma ngamunge pilna. Ande mbol tekok ne tugum ndekam kumuj kuga. Ande iben takok mata mbol te mbambim kumuj kuga ngina.

²⁷ Tanjakina le nu man Abraham sana: Mam, tanjamba ndeta ne Lasarus kukula le nu yije mam tuku wande mbol kuwa sulumba ²⁸ yije maib 5 minig ta rironj pasa ningwa. Nane mata ma te mbol promba rar sunjo tubekaig ngina le ²⁹ Abraham ndek nu sana: Kuga. Nane Moses tuku pasa tuan tanjo njakmba tuku kuyar pasa njak minig. Nane pasa ta ismba dubiwaig ngina le ³⁰ nu lafumba sana: O mam Abraham, ta kumuj kuga. Tanjo kumanu ande kumba ka nane saningwa le nane sinja ngamungal biye mbilamngai ngina le ³¹ nu ndek sana: Nane Moses tuku pasa tuan tanjo kame tuku pasa isam mbulmba minig ta kumanu andenge luka kumba ka saningwa ta mata nane son nje nda ngina.

17

Une tuku piti

(Mateus 18.6-7; 18.21-22; Markus 9.42)

¹ Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal ta saningina: Tanjo pino Kuate ngumnewaig nga tago afu sinja prowamngai. Ima nu tanjamba tanjo tagoningit le nane Kuate ngummede ta tanjo ta ose. Nu pa sunjo tamngat. ² Ande nu ye tuku kiyo inum didikate le ye ngumneyate ta tanjo ta ose. Nu kiyo didi ndakina le ambonja afunge wit firfiranu ndame sunjo tumba njinfok tur

kusmba bukɲinaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

³Tane riroɲ mayewap. Naɲe tira ande mbarwa ndeta nu sawe lika kilba buro tawe. Nu ɲgamuɲgal biye mbilwa kande nu tuku mbar gilaiɲga. ⁴Nu ki ait ndindo ne mbolɲge mbar 7 ke lika ta ɲakmba ne tugum promba sanuwa: Tira, ye ne mbolɲge mbarit ta ye kikoyate ɲga sanuwa kande ne nu tuku mbar ɲakmba gilaiɲga ɲgina.

Kuate tala ndawam tuku maɲau

⁵Taɲakina le aposel kame nane Sunɲo sanaig: Sine Kuate tuku saɲgri tomba tiɲgam tuku saɲgri pilesiɲga ɲginaig le ⁶nu lafumba saniɲgina: Tane Kuate tuku saɲgri tomba tiɲgade maɲau mastet tiɲnu taɲaɲ fudiɲndo minwa ta tane kumzaɲ ail nzi samba ne goka ka yu sinam siɲge maɲ tiɲga prowa ɲga sawap ta nu taɲawamɲgat.

⁷Ande tuku piro tango nu kilke pikit tuku ko sipsip kulatkate tuku nu furirte le luka prote ta nuɲe gabatɲge ne kile wandek ka isukusa ɲga sa ndate. ⁸Nu tenenmba sate: Ne ye tuku nyamagaɲ wakeimba kutumba sa le nyi le ne ka isukusa ɲgate. ⁹Piro tango nuɲe sunɲonge piro sate le kate ta nuɲe sunɲo ne mayewat ɲga sa ndate. ¹⁰Tane mata Kuate pasa satingit le kade ta sine piro tango magenu ɲga sa ndakap. Nu piro siɲgit ta ndo keg ɲgap ɲgina.

Yesus nu tango 10 ɲgiriɲger ɲak wakeikina

¹¹Yesus nu Yerusalem kambim ɲga Samaria le Galilea ma tugu ta ɲgamuk ɲgamuk kina. ¹²Nu tumbraɲ ande bitekɲgina le tango 10 ɲgiriɲger ɲak nane kasomɲge tiɲga ¹³wi kuenka nu sanaig: Sunɲo Yesus, ne sine sinanu turka ɲginaig le ¹⁴nu nane kaɲgerka ndek saniɲgina: Tane kumba taɲgine ɲgarosu pris tumɲiɲgap ɲgina. Taɲakina le nane ka ndinɲge ɲgiriɲger gagulke sulunaig.

¹⁵Kile nane tuku ande nuɲe ɲgaro mayekina ta kaɲgermba luka kumba miɲge fetka Kuate tuku nyu te-dunɲgina. ¹⁶Nu luka Yesus tuku kupe tugumɲge truk ka gare pasa tuna. (Tango ta nu Samarianu). ¹⁷Taɲana le nu ndek sana: Tango 10 magekaig ta nane 9 ta animbi kagig. ¹⁸Ande Kuate tuku nyu te-dunɲgam tuku luka pro ndawat. Rawe tango te ndo prowat ɲgina sulumba ¹⁹nu tango ta sana: Ne ye tuku saɲgri tomba tiɲgate tukunu ne mayekat. Ne tiɲga kaye ɲgina.

Kuate nu nuɲe gageu kulatkate tuku pasa (Mateus 24.23-28; 24.37-41)

²⁰⁻²¹Mara ande Farisi tango afu pro Yesus kusnanaig: Ginu mara Kuate nuɲe gageu kulatkam tuku prowamɲgat ɲginaig le nu nane saniɲgina: Nane afu nu prowat te ko prowat si ɲga satinge nda. Kuate nuɲe gageu kulatkam prowa ta taɲgine ammbi nu kaɲgere nda. Tane isap. Kile tane ɲgamukɲge Kuate nuɲe gageu kulatka minit ɲgina.

²²⁻²⁵Kile Yesus nu nuɲe dubinaig mbal saniɲgina: Ait te mbolɲge minig mbal ye Ndindo Katesek Tango pitaiyumba rar sunɲomba samɲgaig. Ait ande prowa le tane ki ait ndindo mbolɲge ye Katesek Tango nu kaɲgerbe ko ɲga idusap ta ye kaɲgerye nda. Afuɲge tane satimba nu minit te ko nu minit si ɲguwaig kande nane dubi ndakap. Teliɲ bulu pinderka samba ɲakmba kilɲate taɲamba ye Ndindo Katesek Tango prowamɲgit.

²⁶Noa tuku ait mbolɲge maɲau ke likinaig taɲamba ndo ye Ndindo Katesek Tango prowam tuku ait mbolɲge maɲau ndui ta ke likamɲgaig. ²⁷Nane nyamagaɲ kule nyumba pino piyamba kilmba taɲamba minnaig ma ma Noa

nu wan pongo. Wan pongo le ndo kule sungo promba nane njamba ma gurembe kile-butokina.

²⁸ Lot tuku ait mbolnge nane mata tananaig. Nane nyamagan kule nyumba agan ndende munju walka piyanimba kilmba agan tumu nguke lika wande patike lika tanamba tanamba minnaig. ²⁹ Lot nu Sodom kusremba kina ait ta mbolnge ndo samba mbolnge pa son paknu sawe tanan ndeka nane pasokina le uge sulunaig. ³⁰ Tanamba ndo ye Ndindo Katesek Tango mayok ka le ndo nane ye idus ndayade mbal wamdu puluningamngat.

³¹ Ait sungo ta mbolnge tango wande kawanngge minmba kande nu wande kange agan ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. Ande piro mbolnge minmba kande luka nuje wande mbol kambim idus ndawa. ³² Tane Lot piyo nuje nu manau kina ta idusap. ³³ Ande nu nuje abo mine mayewam tuku ndin sotate le nu ngisikamngat. Ande nu nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nuje abo ta njak minamngat.

³⁴ Tane isap. Furir ta mbolnge tango armba mbainnge kinywaik le ye inum tumba inum kusrewamngit. ³⁵ Pino armba wit firfirmba minwaik le ye inum tumba inum kusrewamngit. ³⁶ Tango armba piro ndindo mbolnge minwaik le ye inum tumba inum kusrewamngit ngina.

³⁷ Tanakina le nu dubinaig mbal ndek nu kusnanaig: Sungo, wam ta aninge tanamba mayok kangat nginaig le nu yaba pasambi nane saningina: Agan ande kumanu menja mundur kinit le wir tanje manjurka minig ngina.

18

Pasa pilewanu tango tuku yaba pasa

¹ Yesus nu dubinaig mbal nane kanyum ndamba dirnanga Kuate yabanam tuku yaba pasa ande tumningina sulumba sakina: ² Tumbran sungo ande mbolnge pasa pilewanu tango ande minna. Nu Kuate kuru kuru ndaka tango afu mata idus ndaningina. ³ Tumbran sungo ta mbolnge pino kuembol ande minna. Nu mara mara tango pilewanu tugum luluka samba minna: Ande nu ye piti pileyate ta ne ye turyumba nu tumba pasa mbolnge pale nga samba minna ta ⁴ tango ta nu mbulmba minna ma ma mara ande nu idusna: Ye Kuate kuru kuru ndaka tango mata idus ndaninget ta pino kuembol te nu ye ndagari seryate. ⁵ Ye nu turamngit. Kuga ta nu mara mara luluka minwa le ye sangri kugawikat nga idusna.

⁶ Sungo nu wam kube ta saninge denpumba ndek saningina: Tane pilewanu tango njayonu ta tuku pasa ta idusap. ⁷ Kuate nuje madiningina mbal turninguwa nga ki furir mindek nu wikade ta nu dalke nda. ⁸ Nu pitik ndo lafumba turningit ngina sulumba saningina: Ye Ndindo Katesek Tango ait sungo mbolnge kilke te mbol ndeki sulumba nane Kuate tuku son nga minig e ko kuga ta ye kangerkamngit ngina.

Farisi tango le takis kilanu tango tuku yaba pasa

⁹ Tango afu nane nanginge mine manau idusmba sine tinjeknu nga tango afu talaninginaig ta Yesus nu katesmba yaba pasa tembi saningina: ¹⁰ Tango armba Kuate ndon pasatam kusem wande sungo mbol kinaik. Ande Farisi tango ande takis kilanu tango. ¹¹ Farisi tango ta nu nuje wamdu smbi Kuate sana: O Kuate, ye tango afu ngamuknge ye tuku mine kise. Ye kuayar ndawet tuku. Ye pino kuayar ndawet. Ye tinjeknu ndo minet. Ye takis kilanu tango tenjen kuga. Ta tuku ye ne gare pasa sanet. ¹² Kusem mindek tuku piro

ait mbolŋge ye ait armba ne idusnumba nyamaganj pinka minet. Yinje piya ŋakmba maŋgur 10 patika ande ne tinet ŋga Kuate sana.

¹³ Tanjakina le takis kilanu tanjo nu kikonu maskenŋge tinja nu tandekam mbulmba nu tawo katmba sakina: O Kuate, ye une tanjo. Ne ye sinanu mapeya ŋgina.

¹⁴ Ye tane satinjamŋgit. Takis kilanu tanjo ta Kuate am mbolŋge tinjeknu mayok ka luka nuŋe tumbraŋ kina le Farisi tanjo ta nu ake luka kina.

Ande nu nuŋe nyu payamkuwa ta Kuatenje nu tuku nyu te-ibenjamŋgat. Ande nu nuŋe nyu yabukuwa ta Kuatenje nu tuku nyu te-mayokamŋgat ŋga saninŋgina.

Yesus nu kiŋjo kame nyaro ninjina

(Mateus 19.13-15; Markus 10.13-16)

¹⁵ Ina mam afu kiŋjo kame kilmba Yesusŋge wai nane mbol patikuwa ŋga pronaiŋ le nuŋe dubinaig mbal tanje nane kanjerka saninje lika kile-luka minnaig. ¹⁶ Tanjanaig le Yesus nu kiŋjo kame ta wikina sulumba sakina: Kiŋjo kame peu ndaningap. Nane ye tugum te prowaig. Kiŋjo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. ¹⁷ Ye sinja satinjamŋgit. Nane afu kiŋjo kame tenjen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda ŋgina.

Tanjo ande aganj gudommba ŋak

(Mateus 19.16-30; Markus 10.17-31)

¹⁸ Mara ande kulat tanjo inum Yesus tugum promba kusnana: Tum Tanjo mayenu, ye ndanji sulumba abo tugu tumba minmba minamŋgit ŋgina le ¹⁹ nu lafumba sana: Ndanjam ye mayenu sayate. Kuate nu ndo mayenu minit.

²⁰ Kuate tuku tukul kame ta ne kila. Pino kuayar ndawa. Tanjo bale ndawa. Aganj ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Ina mam nanje tuku nyu idusnikmba wakeika ŋgina.

²¹ Tanjakina le tanjo ta nu sana: Ye buk kiŋjo ndo minen sulumba tukul ŋakmba ta dubika kile minet ŋgina le ²² nu pasa ta ismba nu sana: Wam ndindo ne kumu ndate. Ne ka nanje aganj ndende ŋakmba piyaninmba ndametinj kilmba walmba sanzal mbal ninja sulumba ne ye dubiya. Ne tanjawa ta samba mbolŋge aganj ndende magenu ŋak minamŋgat ŋgina le ²³ tanjo ta nu pasa ta ismba nu aganj ndende sunjomba ŋak tukunu wamodus piti sunjo tumba maninok minna.

²⁴ Tanjamba minna le Yesus nu kanjermba sakina: Nane aganj ndende sunjomba ŋak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo. ²⁵ Aganjmor sunjo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Tanjo nu aganj ndende sunjomba ŋak ta nu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta sinja minde bada sunjokanu ŋgina.

²⁶ Tanjakina le nane Yesus tuku pasa isnaig mbal ndek sakinaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndanjanmba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamŋgit ŋginaig le ²⁷ nu lafumba sakina: Tanjo nane wam afu ke fugude ta Kuate nu wam ta kam kumuŋ ŋgina.

²⁸ Kile Petrus nu Yesus sana: Ai te. Sine singine aganj ndende ŋakmba kusreka ne dubineg ŋgina le ²⁹ nu ndek nane saninŋgina: Ye sinja satinjamŋgit. Tanjo ima nu nane afu Kuate tuku gageu prowaig ŋga piroka nuŋe wande, piyo nuŋe, tira kat nuŋe, ina mam kat nuŋe, kiŋjo kat nuŋe, aganj kame tanjan kusrekate ta ³⁰ nu kilke te mbolŋge minmba nu aganj afu kusrekate ta

kitek gudommba kilamngat. Ngumneŋga nu kilke kitek mbolŋge abo tugu ŋak minmba minamngat ŋga saningina.

*Yesus nuŋe kumam tuku sanu keŋna
(Mateus 20.17-19; Markus 10.32-34)*

³¹ Yesus nu nuŋe dubinaig tanjo 12 ndo kilmba kile-yamokka saningina: Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kanjig. Ka ambeŋge tuan tanjo kameŋge ye Ndindo Katesek Tanjo tuku wam ŋakmba kuyarŋge likinaig ta kumungamngat. ³² Afu ye tumba kasomok mbal wai mbolŋge pilwaig le nane ye maim maim te-sumba tumail panyumba ŋguspeyumba ³³ ŋgusyuwaig sulumba ye baleyamngai. Ye kumi le ŋgukuwaig le mara keŋnu mbolŋge ye maŋ aboŋga tinuŋgit ŋgina.

³⁴ Yesus nu taŋamba sakina ta pasa ta tugunu kurok minna le nane katese ndanaig.

*Yesus nu tanjo am tukulok wakeina
(Mateus 20.29-34; Markus 10.46-52)*

³⁵ Yesus nu kumba ka Yeriko tumbran sunjo patuna le tanjo am tukulok ande ndin makembeŋge agari ndende yabaŋka minna. ³⁶ Nu taŋamba minmba nane gudommba kinaig le nu kupe fudu ismba kusnaningina: i ... Ta ame zigna sunjo taŋamba ŋgina le ³⁷ nane ndek nu sanaig: Nasaretnu tanjo Yesus kinit si ŋginaig. ³⁸ Tanjakinaig le nu ndek wi kuerŋka sakina: Yesus, David tuku mbun sunjo, ne ye sinanu turya ŋgina.

³⁹ Tanjamba wikina le nane afu amboŋginaig tanje nu maninkuwa ŋga sawe likinaig ta nu maŋ lato wika sana: David tuku mbun sunjo ye sinanu turya ŋgina le ⁴⁰ nu tinja nane saningina: Tumba ye tugum te prowap ŋga saningina. Nane tanjo am tukulok ta tumba nu tugum pronaig le nu kusnana: ⁴¹ Ye ame wam ne mbolŋge ki ŋga ne iduste ŋgina le nu ndek sakina: Sunjo, ye mambilam tuku sunjomba iduset ŋgina.

⁴² Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Am maraŋga mambila. Ne ye tuku sanjri tomba tinjate tukunu ne mayekat ŋgina le ⁴³ nu pitik ndo am maraŋga mambilmba Kuate tuku nyu te-dunja Yesus dubimba kina. Tanjana le nane ŋakmba wam ta kanjermba Kuate tuku nyu te-dunjinginaig.

19

Sakeus tuku wam kube

¹ Kile Yesus nu Yeriko tumbran sunjo ŋgamu fetka ka kusrewam bafuna. ² Tumbran sunjo tanje tanjo ande nyunu Sakeus minna. Nu takis kilanu mbal tuku gabat. Nu agari ndende sunjomba ŋak.

³ Tanjo ta nu Yesus prona le tanjo te ima ŋga nu kanjeram bafuna ta tanjo pino sunjomba minnaig le nu fagnu tukunu Yesus kanjere fuguna sulumba ⁴ nu amboŋga pinderka ka Yesus kambim tuku ndin kuermba ail ande ndin make mbolŋge minna ta poŋgina.

⁵ Ail mbol tanje minna le Yesus nu pro ail tugum tanje tinja ndek tandeka nu wika sana: Sakeus, ne pitik ibeŋ kaye. Kite ye ne tuku wande mbolŋge minamngit ŋgina. ⁶ Tanjakina le nu pitik ndo ibeŋ ka gare sunjo tumba Yesus tumba nuŋe wande mbol kina le ⁷ nane afu wam ta kanjermba gubra tumba Yesus talamba sakinaig: Ndanam saka nu tanjo ŋayonu ta tuku wande mbol kumba nu ndoŋ minit ŋginaig.

⁸ Kile Sakeus nu tinja Sunjo sana: Sunjo, ne isa. Yiŋe aganj ndende njakmba minig ta paplamba sanzal mbal walmba niŋge likamnjgit. Ye nane afu tuku ndametinj ndui ndui kuayaren ta lafunu bailka bailka tanjamba niŋgamnjgit njina le ⁹ nu ndek sakina: Ki ait te mbolŋge Kuatenge wande te tuku mbal muskil kile-tidiŋge niŋgat. Tanjo te mata Abraham tuku tugu ande. ¹⁰ Ye Ndindo Katesek Tanjo njisikanu minig mbal sota muskil kile-tidiŋge niŋgam tuku prowen njina.

Piro tanjo 10 ndametinj kilnaig

(Mateus 25.14-30)

¹¹ Nane pasa ta ismba minnaig le Yesus nu Yerusalem patuna le nane afu wamdus mbarmba Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku ait kile ndo mayok kanjat nga idusnaig. Ta tuku Yesus nu yaba pasa tembi saniŋgina:

¹² Tanjo ande nyu njak nu man lato nyu sunjo tam tuku gabat inum sota kilke masken kambim tuku sakina. Nu kumba luka pro nuŋe mbal kulatkam idusna. ¹³ Nu kambim nga nuŋe piro tanjo 10 wika ndametinj soj ndui ndui niŋmba saniŋgina: Tane ndametinj tembi piroka minap le ye luka prowamnjgit nga saniŋmba nu kina. ¹⁴ Nuŋe mbal afu nu kasurmba minnaig ta nu kina le afu kukulniŋginaig le nane ka gabat sunjo sanaig: Nu sine kulatkam tuku sine nu mbulig njinaig.

¹⁵ Tanjamba minnaig ma ma tanjo ta nu gabat nyu tina sulumba luka nane tugum prona sulumba nu nuŋe piro mbal buk ndametinj niŋgina ta nane piroka ndametinj giganmba kilnaig ta kila palmbim tuku nga nane wike likina. ¹⁶ Tanjana le piro tanjo ande promba nu sana: Sunjo, ye ne tuku ndametinj soj ndindo tamba piroka minen ma ma ndametinj soj 10 kilen njina. ¹⁷ Tanjakina le nu sana: Ese. Ne piro tanjo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku aganj fudiŋndo kulat mayena tukunu kile ne tumbran 10 kulatkamnjgat njina.

¹⁸ Kile piro tanjo ande pro nu sana: Sunjo, ye ne tuku ndametinj soj ndindo tamba piroka minen ma ma ndametinj soj 5 kilen njina le ¹⁹ nu ndek nu sana: Ne tumbran 5 kulatkamnjgat njina.

²⁰ Kile piro tanjo inum pro nu sana: Sunjo, ne tuku ndametinj soj ndindo nanje noten. Ye ndametinj ta njisikikat nga kumiŋmbi so mayemba pilen. ²¹ Ne wamdus karenju njak ta ye kila. Nane afu pirokade le ne pro alonu ake kilit. Afu tumunu njukade le ne pro nyamaganj ake kilit. Ye ne kuru-kuruka tanjawan njina. ²² Nu tanjakina le tanjo sunjo nu sana: Ne piro tanjo njayonu. Ne nanje pasa tamba ne pasa mbolŋge palmbimnjgit. Ye wamdus karenju njak e? Afu pirokade le ye pro alonu ake kilet nga iduste? Afu tumunu njukade le nyamaganj ake kilet e? ²³ Ye tuku manau ne kila ta ndanam saka ye tuku ndametinj berj mbolŋge pile ndakina. Ne tanjana kande ye pro yiŋe ndametinj lafunu lato kilet kande njina.

²⁴ Tanjakina sulumba tanjo sunjo nu nane afu saniŋgina: Ndametinj soj ndindo ta yaimba tumba tanjo nu ndametinj soj 10 njak ta tape njina le ²⁵ nane afu nu kusnanaig: Sunjo, nu ndametinj soj 10 njak ta ndanam nu tambim tuku sakate e njinaig le ²⁶ nu lafumba saniŋgina: Ande nu aganj afu njak minit ta andeŋge nu man lato tuwit. Ande nu aganj denkanu minit ta andeŋge nuŋe aganj fudiŋndo ta mata yaite. ²⁷ Ariya. Nane afu ye kumnemŋge minam mbulmba ye tuku njueu minig ta kilmba pro ye tuku am mbolŋge bale farap njina. Yesus nu tanjamba yaba pasambi saniŋgina.

Yesus nu gabat sungo tanarj Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11; Yohanus 12.12-19)

²⁸ Kile Yesus nu tinja mbumba Yerusalem kina. ²⁹ Nu kumba ka tumbranj arma Betfasi le Betani Olif tabe patumba ta tugum prona sulumba nuje dubinaig tanjo arma sanikina: ³⁰ Tale tumbranj si kumba biteknja donji fat ande pannaig le tinj minit afu muskilnu mbolnje buk minyo ndakinaig ta tale kanjeramngaik. Kanjermba muli kuklimba tumba ye tugum te prowap. ³¹ Ande tale ndanam muli kukliwik nja kusnatikuwa kande tenjenmba sawap. Sunjo nu donji te piro njak nja sawap ngina.

³² Tanjakina le nale kumba ka nu sanikina tanjamba kanjernaik. ³³ Nale donji fat muli kuklimba minnaik le donji miro tanjo nane nale kanjerka kusnanikinaig: Ndanam tale donji fat muli kukliwik nginaig le ³⁴ nale ndek sakinaik: Sunjo nu donji te piro njak nginaik.

³⁵ Nale donji fat tumba Yesus tugum pronaik sulumba kuminj afu kilmba donji muskil mbolnje farninmba Yesus tumba mbolnje pilnaig le minyokina. ³⁶ Nu donji njak kina le nane nanjine tawi kilmba ndinnje farninnginaig.

³⁷ Yesus nu Yerusalem patumba Olif tabe te-tiram bafuna le nuje dubinaig mbal nane tanjo kuasmbi sunjomba ndonj nu buk wam sanjgrinu ke likina le kanjerkinaig ta idusninmba gare-gareka Kuate tuku nyu te-dunga wikaraumba sakinaig:

³⁸ Ese. Nu gabat sunjo. Nu Sunjo tuku nyu mbolnje prote. Nu Sunjonne nyaro tinwa o.

Ese. Samba mbolnje sine tuku gubra kile kugate.

Sunjo Kuate tuku nyu sunjo mayok kuwa o nginaig.

Mune 118.26

³⁹ Tanjakinaig le Farisi afu manjur ngamuknje Yesus sanaig: Tum Tanjo, ne dubinate mbal te sanjnge lika peuninga nginaig le ⁴⁰ nu ndek sanjngina: Ye tane satinjgamngit. Ye nane peuningi ta ndame minig tenje wikarauwamngigaig ngina.

⁴¹ Tanjakina sulumba Yesus nu Yerusalem patuna sulumba kanjermba malmbika sakina: ⁴² Yerusalem tumbranj ose. Ki ait te mbolnje ne ngamungal mukuk minam tuku wamdus pulunuwa ko. Ne wamdus pulune nda. ⁴³ Ait ande prowa le ne tuku njeue mbal promba ne kornumba te-sinamnamngigaig.

⁴⁴ Nane ne tuku mbal njaigo siglika ne tuku ndame wande sambrinnguwaig le ndame ande nu munju sailka mine nda. Kuateenje ne turnam tuku ait buk prote ta ne wamdus pulu ndanate ngina.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo wakeina

(Mateus 21.12-17; Markus 11.15-19; Yohanus 2.13-22)

⁴⁵ Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo sinam kumba ka kawarj tanje nane afu ndametinj piroka aganj ndende piyaninmba minnaig ta kanjerka kogronja pitaikina sulumba ⁴⁶ sanjngina: Kuyar pasa ande nu tenjenmba sakate.

Ye tuku wande ta mbarinjyam tuku wande.

Aisaia 56.7

Tane wande te mbilmba kuayar tanjo tuku wande tanarj pilig. *Yeremia 7.11*

Kuyar pasa nu tanjamba sakate ngina.

⁴⁷ Yesus nu mara mindek kusem wande sunjo sinam tanje tanjo pino pasa tumninmba minna le pris gabat kame kusem pasa biteknjanu mbal nyu njak mbal ta njakmba nu balewam tuku ndin sotinaig ta ⁴⁸ tanjo pino njakmba Yesus tuku pasa isam tuku kilba pilmba minnaig le nane nu balewam tuku ndin kiringinaig.

20

*Imanje Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig
(Mateus 21.23-27; Markus 11.27-33)*

¹ Mara ande Yesus nu kusem wande sunjo sinamnge pasa mayenu kuklimba tanjo pino tumnijnmba minna le pris gabat kame kusem pasa biteknjanu mbal Israel mage mage nane pro nu kusnanaig: ² Imanje kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imanje ne sanjri tinmba kukulnina. Saka le sine isbe nginaig le ³ nu ndek nane saningina: Ye mata tane wam ande kusnatingi le tane sayap le isi. ⁴ Imanje kule pisne piro Yohanus tuna. Kuatenge e ko tanjonje ngina.

⁵ Tanjakina le nane ka kasomnge nanjine nanjine munju kusnanga sakinaig: Sine ndanjmba sabe. Sine Kuatenge nga sabe ta ndanam tane Yohanus tuku son nda nginaig ngamngat. ⁶ Ko sine tanjonje ngube ta tanjo pino ndamembi sine bale farsingamngaig. Nane njakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan tanjo ande ngade nginaig.

⁷ Tanjamba nane ndek Yesus tugum kumba nu tuku pasa lafumba sanaig: Iyo. Kuatenge Yohanus kukulna e ko imanje kukulna ta sine gilai nginaig. ⁸ Tanjakinaig le nu ndek nane saningina: Ariya. Ye mata tanjamba imanje kukulyina le wam kame ke liket te satinje nda ngina.

*Piro mbal najgonu tuku yaba pasa
(Mateus 21.33-46; Markus 12.1-12)*

⁹ Kile Yesus nu yaba pasa te saningina: Tanjo ande nu grep piro ande nguka piro mbal kilmba patika nu ait kuen njayo minam tuku kilke ande mbol kina. ¹⁰ Ait kumungina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu tanjo ande kukulna le piro mbal tugum kina. Ka prona le nane nu biye timba panijta pitainaig le nu ake luka kina. ¹¹ Tanjana le piro miro tanjo nu man tanjo ande kukulna le nane nu mata tumba panijta njayo silimba pitainaig le nu ake luka kina. ¹² Kile nu man tanjo inum kukulna le nu tumba kat buromba pitainaig. ¹³ Tanjanaig le piro miro tanjo ye ndanndanjmba ki nga idusmba sakina: Ye yinje kinjo tuku kume purmba minet te nu kukuli le nane nu kanjermba ye tuku kinjo nga nu mapewamngaig nga idusna.

¹⁴ Tanjamba nu kinjo nunje kukulna le kina le piro mbal nane nu kanjermba sakinaig: Tanjo ilit si nu mam nunje tuku aganj ndende njakmba kilam tuku nyu njak. Sine nu balebe sulumba piro te singine tube nginaig. ¹⁵ Tanjaka nane nu tumba buknginaig le kilim kina le tanje balenaig.

Tane ndanjmba idusde? Piro miro tanjo mbal ta mbolnje ame wam kamngat nga idusde. ¹⁶ Nu nane bale farnijnmba piro kulatkam tuku kuasmbi kime patikamngat nga saningina le nane afu pasa ta ismba sakinaig: i ... Nu tanjawe nda nginaig le ¹⁷ nu nane kanjer tidinnga saningina: Tane nu tanjawe nda nga sakade ta kuyar pasa ande nu tenjenmba sakate.

Ndame sunjo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnje sanjri tinjgade ngate. *Mune 118.22*

¹⁸ Ande nu ndame sunjo ta mbolnje baringa ndekuwa ta nu isu ngurujgurmbar nu kumamngat. Ko ndame sunjo ta tanjo ande mbolnje ndekuwa ta nu du firfiramngat nga saningina.

¹⁹ Kusem pasa biteknjanu mbal pris gabat kame nane yaba pasa ta ismba nu nane tuku sakina ta kila pilmba nu biye tiwam tuku ta nane tanjo pino tuku kuru-kurukinaig.

*Takis pankam tuku nane Yesus kusnanaig
(Mateus 22.15-22; Markus 12.13-17)*

²⁰ Gabat kame nane Yesus kulatka minmba nane yabri tanjo afu tanjo kateseknu sakuwaig nga kukulninginaig le Yesus tugum pronaig. Nu pasa ande mbarwa le nu tumba gafman wai mbolnje palmbim idusnaig.

²¹ Tanjo kame ta pro nu sanaig: Tum Tanjo, ne tugusemba ndo pasata sine wam pagusingit. Ne tanjo tuku nyu pile ndaningmba tanjo njakmba Kuate tuku manjau dubikam tuku tumsingit. ²² Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumuŋ e nginaig le ²³ nane nu yabri paknaig ta nu katesemba saningina: ²⁴ Ndametiŋ ande tumba pro ye tumyap ngina le nane ndametiŋ ande tumba pro tumnaig. Tanjanaig le nu nane kusnaningina: Ndametiŋ te mbolnje ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga kusnaningina le ²⁵ nane ndek sakinaig: Sesar tuku nginaig. Tanjakinaig le nu ndek saningina: Ata. Tane gabat sunjo Sesar kumnemnje minig. Nu tambim tuku aganj sakate ta nu tape. Kuate nu aganj tambim tuku sakate ta Kuate tape ngina.

²⁶ Tanjakina le nane tanjo pino am mbolnje nuŋe pasa tamba ndalenu tuku ndin ande kanjer ndamba nu pasa lafuna ta tuku pirerek purka minje tukulmba minnaig.

*Kummba manj abongam tuku pasa
(Mateus 22.23-33. Markus 12.18-27)*

²⁷ Kile Sadusi tanjo afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane tanjo kummba manj tinje nda nga idusmba minig tuku.

²⁸ Nane pro nu sanaig: Tum Tanjo, Mosesnge tenenmba kuyarna. Tanjo ande kummba pino kuembol kiŋo kugatok kusrewa le maib nuŋenge pino ta tumba aba nuŋe tuku kiŋo te-pilwa nga kuyarna. ²⁹ Ariya. Tanjo ande maib kat nuŋe 7 minnaig. Aba nanjine pino ande tina sulumba minna ma ma kiŋo kugatok kumna. ³⁰ Kumna le mambo nuŋe dubiknu nu pino ta tina ma nu mata kiŋo kugatok kumna. ³¹ Kile mambo nuŋe nu dubiknu nu mata tanjana. Tanjamba tanjamba nane 7 ta pino ndui ta ndo tumba kiŋo kugatok kume farnaig le ³² ngumneŋga pino kuembol ta nu mata kumna. ³³ Ata. Ne kumanu mbal tingamŋgaig nga sakate ta tanjo 7 ngamuknge nu ima tuku pino minamŋgat? Nane njakmba pino ndui ta ndo tinaig nga Yesus sanaig.

³⁴ Tanjakinaig le nu nane saningina: Kilke te mbolnje tanjo pino munju kilig tuku. ³⁵ Kumanu mbal Kuateŋge nane tinreknu nga kile-tidinguwa le kilke kitek mbolnje minamŋgaig ta nane manj munju kile nda. ³⁶ Nane manj kumam kumuŋ kuga. Nane eŋel tanjan minamŋgaig. Kuate nu nane kile-tidinguwa le nane nu tuku kiŋo kame minamŋgaig.

³⁷ Kumanu mbal manj abonga tingam tuku Moses nu mata sine tumsingit. Nu ail fudin pa bulu njak wam ta tuku kuyarmba Abraham Isak Yakob Kuate nu nane tuku Mbara Sunjo minit nga kuyarna. ³⁸ Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sa ndana kande. Kuate nu abo njak minig mbal tuku Mbara kumanu mbal tuku Mbara. Nane abo tugu ndui ta njak minamŋgaig nga saningina.

³⁹⁻⁴⁰ Yesus nu tanjamba sakina le kusem pasa bitekŋganu mbal afu nane manj kusnawam tuku ta nane kuru-kuruka sakinaig: Tum Tanjo, ne pasa kumumbi sakate nginaig.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnaniŋgina

(Mateus 22.41-46; Markus 12.35-37)

⁴¹ Kile Yesus nu nane saniŋgina: Nane afu Kuatenŋe madina tanŋo Kristus nu David tuku mbunŋ nga sakade ta ⁴² David nu tuku mune waŋe ta mbolŋge nuŋe mironŋ teŋenmba saka kuyarna. Sunŋo Kuate nu ye tuku Sunŋo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam teŋge sanŋri ŋak minyok mina le ma ma ⁴³ yeŋge ne tuku ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenŋka ne tuku kupe kumnemŋge patikamŋgit ŋgina. *Mune 110.1*

⁴⁴ David nu tanŋamba kuyarmba Kristus nu ye tuku Sunŋo ŋgina. Ata. Nu David tuku mbunŋ ndo e ko nu David tuku Sunŋo ŋga kusnaniŋgina.

Israel gabat kame tuku manŋau

(Mateus 23.1-36; Markus 12.38-40)

⁴⁵ Tanŋo pino ŋakmba Yesus tuku pasa ismba minnaig le nu nuŋe dubinaig mbal saniŋgina: ⁴⁶ Tane kusem pasa bitekŋganu mbal tuku manŋau rironŋkap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliniŋgit. Nane maket mbolŋge lika nane afunŋge nane sugo ŋga kaiyeniŋguwaig ŋga kilba pilig. Kusem wandekŋge pagumba nye sunŋo mbolŋge nane mbili tumailamŋge minyokam tuku nzaliniŋgit. ⁴⁷ Nane pino kuembol kame tuku aganŋ ndende kile-suluwe niŋgig. Nane nanŋine manŋau ŋaigonu ta yabuka tanŋo am mbolŋge Kuate yabanŋ kuende. Ta tuku nane pa lato tamŋgaig ŋgina.

21

Pino kuembol ande nuŋe ndametinŋ Kuate tuna

(Markus 12.41-44)

¹ Yesus nu kusem wande sunŋo sinam tanŋe mambilmba nane afu aganŋ ndende sunŋomba ŋak ndametinŋ Kuate tuku patikinaig le kanŋgerkina.

² Kile pino kuembol ande aganŋ ndende kugatok nuŋe ndametinŋ toea armba ndo kilmba pro patikina le nu kanŋgermba sakina: ³ Ye siŋka satinŋamŋgit. Pino kuembol te aganŋ ndende kugatok ta nu ndametinŋ fudiŋndo patikat ta nane ŋakmba tuku ndametinŋ liniŋgit. ⁴ Ta ndanŋam? Nane ndametinŋ gudommmba ŋak ta afu ndo patikaig le pino kuembol te nu aganŋ ndende kugatok nuŋe ndametinŋ ŋakmba panke suluwat. Nu nyamaganŋ piyawam tuku ande mata mine ndakate ŋgina.

Yesus nu kusem wande ŋayonŋgam tuku sakina

(Mateus 24.1-2; Markus 13.1-2)

⁵ Nane afu kusem wande sunŋo tuku Yesus sanaig: Ai te. Nane ndame magenumbi wande pilnaig. Nane afu aganŋ magenu ndo Kuate tunaig le tamba wande mindepiyenaig ŋginaig le nu ndek sakina: ⁶ Tane wande kanŋgerde te ait ande prowa le ndame ŋakmba munŋu sailka mine nda. Afunŋge sambriniŋguwaig le ŋakmba kutusewamŋgaig ŋga saniŋgina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa

(Mateus 24.3-44; Markus 13.3-37)

⁷ Yesus nu tanŋamba sakina le nane nu kusnanaig: Tum Tanŋo, ne kusem wande ŋayonŋgamŋgat ŋga sasiŋgat ta ginu mara prowamŋgat. Sine ame manŋau kanŋgermba wam ta mayok kambim patukate ŋga idusmba katese-wamŋgig ŋginaig le ⁸ nu ndek sakina: Tane rironŋ mayewap. Nane afu gudommmba pro tane yabritinŋmba ye tuku nyu tumba sakamŋgaig: Ye Kuatenŋe madiyina tanŋo. Ait kugawam tuku buk patukate ŋgamŋgaig. Tane nane dubi

ndakap. ⁹ Tane kame sugo maskenŋe mayok kuwaig le pasa ismba ko tane tugumŋe kame zigna ismba tane piriri ŋayomba wamdus fulil ndakap. Wam kame ta sinŋa prowe likamŋgaig ta kugawam tuku ait ta kile.

¹⁰ Kilke ande tinŋa kilke kise ndoŋ kame buwamŋgaik. Gabat ande nunŋe gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndoŋ kame buwamŋgaig. ¹¹ Ma yimyam mbolŋe mumni sugo guba guaze sanŋrinu prowe likamŋgaig. Gau mbolŋe agan sugo pasa ŋak kuru kuru ŋayowam tuku mayok kine likamŋgaig.

¹² Wam kame ta pro ndawaig le tane ye tuku mbal tukunu afunŋe tane bige tidinga piti tinŋmba tane kilmba kusem gabat tugumŋe kile-tidinga ko mulin kilmba wandekŋe patikamŋgaig. Nane tane kilmba nyu sugo ŋak mbal tugumŋe kile-tidingamŋgaig. ¹³ Ait ta mbolŋe tane ye tuku ŋa pasa mayenu saninŋap le nane ye tuku nyu isamŋgaig. ¹⁴ Tane wamdus te-mayewap. Piti ta prowa le sine ndanmba sakube o ŋa idus ndawap. ¹⁵ Yenŋe tane tuku minŋe bul sermba kila tinŋi le tanŋine ŋgueu mbal nane tane tuku pasa te-ibenmba lafuwam kumunŋga.

¹⁶ Tanŋine ina mam, tira kat tanŋine, ndare tuma, gulab kat tanŋine nane mata tane kilmba ŋgueu mbal tuku wai mbolŋe patikuwaig le tane afu bale faramŋgaig. ¹⁷ Tane yinŋe mbal tukunu nane ŋakmba tane kasurtinŋamŋgaig ta ¹⁸ tane ŋgisike nda. ¹⁹ Tane ye kusre ndayumba minmba abo tugu ŋak minamŋgaig.

²⁰ Kame mbalŋe Yerusalem te-ŋgamumba minwaig le kanŋerka nu ŋayo siliwam tuku ait buk patukate ŋa idusap. ²¹ Kanŋerka Yudea mbal nane kua ka tabe ponŋuwaig le nane Yerusalem sinamŋe minig mbal kua ka mayok kuwaig. Afu Yerusalem makembinŋe minig kua ka tumbraŋ sunŋo sinam kine ndakuwaig.

²² Ait ta mbolŋe kuyar pasa une lafunu sakate ta ŋakmba kumunŋgat. ²³ Pino fungulok pino kiŋo dabro amo nyanu ŋak ose. Nane piti sunŋo kanŋeramŋgaig. Sina manzer sunŋo ma te mbol prowa le Kuate tuku gubra kanŋeramŋgaig. ²⁴ Afu bagimbi bale faramŋgaig. Afu ndaleka kilmba kilke yimyam mbol kine likamŋgaig. Kasomok mbalŋe Yerusalem tumba kupekupeka nu ŋayo silimba minwaig le ma ma nane tuku ait kugawamŋgat.

²⁵ Ngumnenŋa agan afu kitek ki tambun mbai mbolŋe mayok kine likamŋgaig. Yu mbalo sugo pasa ŋak fudu ŋayowaig le kilke mbol mbal wam pile paska kuru kuru sunŋo tamŋgaig. ²⁶ Samba tuku sanŋri ŋakmba pirpurka buru-burukuwaig le tanŋo nane wamdus fulilka ina o kile ame manjau sine mbol prowamŋgat o ŋa nanŋine kuru kuru ta dubimba kume likamŋgaig.

²⁷ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tanŋo ye sanŋri kilŋa sunŋo pasa ŋak gau sinamŋe prowi le nane kanŋeryamŋgaig. ²⁸ Wam kame sakit ta tugu pilwaig le tane tandeka mambilmba minap. Tane muskil kile-tidinge tinŋam tuku ait buk patukate ŋa idusap ŋgina.

*Fik ail mbolŋe wam ande tumninŋina
(Mateu 24.32-35; Markus 13.28-31)*

²⁹ Kile Yesu nu yaba pasa ande saninŋina: Tane fik ail, ail afu turmba kanŋerkap. ³⁰ Nzude le tane kanŋerka katesemba sakade. Ki ait patukate ŋgade. ³¹ Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanŋerka Kuate nunŋe gageu kilmba kulatkam tuku ait patukate ta kila palmbimŋgaig. ³² Ye sinŋa satinŋamŋgit. Ait te mbolŋe minig mbal kume ndakuwaig le wam kame

ajakmba ta prowamnggaig. ³³ Kilke tugu samba tugu ngisinunggaig. Ye tuku pasa ande ngisike nda. Minmba minamngat.

³⁴ Tanjine mironj kuraukap. Tane kuapi kikonu nyumba kule kamenu nyumba nginnganka minbekaig. Tane kilke te tuku aganj ndende sunngomba tuku idus ndaningap. Ait sunngo ta tuinge mbo Tate tananj tane tugum bitek prowikat. ³⁵ Ait ta kilke mbol mbal jakmba tugum pitik ndo prowamngat. ³⁶ Tane mara mara mambimba yabanmba minap. Tane piti kame ta prowaig le sangri tinga minap sulumba ngumneŋga ye Ndindo Katesek Tanngo ye am mbolnŋge tingam tuku Kuate yabanap nga saningina.

³⁷ Ki ait mindek Yesus nu tanjamba kusem wande sunngo sinamngge wam pagu pasa niŋmba minanu. Furiranu le nu mayok ka kumba Olif tabe mbolnŋge kinyanu. ³⁸ Tanngo pino gudommba maratukuk tinga nu tuku pasa isam tuku kusem wande tugum prowe lika minanu.

22

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Mateus 26.1-5,14-16; Markus 14.1-2,10-11; Yohanus 11.45-53)

¹ Israel mbal tuku pagumba nye sunngo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ait ta patukina le ² pris gabat kame kusem pasa biteknganu tanngo nane tanngo pino tuku kuru-kuruka Yesus kuirkuirka biye timba balewaig nga ndin sotinaig.

³ Tanjanaig le Satan nu pro nane 12 ta tuku tanngo ande Yudas Iskariotnu sinam kina le ⁴ nu ka pris gabat mbal kusem wande tuku gabat mbal nu Yesus tumba nane tuku wai mbolnŋge palmbim tuku nane ndonj ndin katesemba pasatinaig. ⁵ Nane nu tuku pasa ismba gare tormba pasa katmba ndametinj afu nu tambim tuku sakinaig le ⁶ nu wokina sulumba tanngo pino am kirimbik Yesus tumba nane tuku wai mbolnŋge palmbim tuku ait mayenu ande tairnŋga minna.

Yesus dubinaik tanngo armba Pasowa kuanekinaik

(Mateus 26.17-25; Markus 14.12-21; Yohanus 13.21-30)

⁷ Bret yis kugatok sipsip fat bale farmba nyam tuku kusem ait ta prona le ⁸ Yesus nu Petrus le Yohanus sanikina: Tale kumba ka Pasowa tuku aganj kuanekap le sine jakmba kumba nyube ngina.

⁹ Tanjakina le nale ar ta Yesus kusnanaik: Sile ka aningge kuanekupe nginaik le nu ndek sanikina: ¹⁰ Tale kumba ka tumbranj sunngo mbol bitekngap le tanngo ande waim kule jak tale tugum promba kuwa le nu dubimba kape. Nu wande ponngamngat ta tale nu dubimba ka wande ta tuku miro tanngo tenjenmba kusnawap. ¹¹ Tum Tanngo nu sakat nu nuŋe dubinaig mbal ndonj wande rum ndanj mbolnŋge Pasowa nyamngig nga sawap. ¹² Tanjakap le nu rum sunngo ande o mbolnŋge aganj ndende kumumbi patikinaig le minig ta tumtikamngat. Tanjawa le tale rum ta sinamngge sine Pasowa nyam tuku kuanekap nga sanikina.

¹³ Tanngo ar ta kumba ka Yesus nu sakina ta kumumba mayok kina le nane Pasowa nyam tuku aganj ndende kuaneka manj luka kinaik.

Yesus nu pasa nyam tuku manjau te-mayokna

(Mateus 26.26-30; Markus 14.22-26; 1 Korin 11.23-25)

¹⁴ Ait ta kumungina le Yesus nu aposel kame ndonj kumba ka kuanekinaik wande ta mbolnŋge minyoka isukusmba minnaig. ¹⁵ Isukusmba minmba nu nane saningina: Ye rar sunngo nda ti sulumba ambonga tane ndonj Pasowa

nyam tuku wamdus sunjo tet. ¹⁶ Kile ye sinja satinjamngit: Ye Pasowa nye ndaki ma ma Pasowa te alonu mayok kuwa le ye Kuate kulatkate ma mbolnge man nyamngit ngina. ¹⁷ Tanjaka nu grep kule murko njak tumba Kuate gare pasa tumba saningina: Grep kule te tumba nyap. ¹⁸ Ye tane satinjamngit. Ye grep kulenu ait te mbolnge kusrewi sulumba Kuate pro nu nunje gageu kulatkuwa le ndo ye man nyamngit ngina.

¹⁹ Tanjaka nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba walmba ninmba sakina: Te yiye ngarosu tanenu nga tinjet. Tane ye idusyam tuku manjau te kumba minap ngina. ²⁰ Nane tanjamba isukuse denjurnaig le nu grep kule murko njak tumba manjau ndui ta kina sulumba saningina: Grep kule murko njak ye kutuwet te pasa kitek Kuate nu tanjo ndonj o buk katna ta alonu mayok kambim tuku tanenu nga yiye ndare kutuwamngit. ²¹ Tane isap. Ye tuku kupet tanjo ye ndonj tuma isukusmba minek. ²² Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate tuku wamdus o buk pilna ta dubimba ye kumamngit ta ande nu ye tumba nane tuku wai mbolnge palmbimngat ta nu ose. Nu piti sunjo tamngat ngina le ²³ nane pasa ta ismba ndek nangine nangine munju kusnanjinaig: Imanje wam ta kamngat a nginaig.

Ande sunjo minam tuku munju tulinjinaig

²⁴ Nane 12 ta ima nane ngamuknge sunjo minam tuku munju tulinja kualeyaukinaig le ²⁵ Yesus nu nane saningina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane minje karenj nayo njak minig. Tanjo pino nane gabat sugo tuku saka nane sine kulat mageka tursinganu nga sakade. ²⁶ Tane gabat sugo tanaj mine ndakap. Ande tane ngamuknge sunjo minit ta nu fudinndo tanaj minwa. Ande nu gabat minit ta nu tane tuku piro tanjo tanaj minwa. ²⁷ Tane idusap. Tanjo armba ande minyokate le ande piroka waim kutumba pro tuwit le nyate ta ima nu sunjo? Tanjo nu isukusmba minit ta nu sunjo. Ye tanjine Sunjo ta ye tane ngamuknge piro tanjo tanaj minet. ²⁸ Ye piti sunjomba kile-liken le tane ye kusre ndayinaig. ²⁹ Ta tuku yiye Mamnje nunje gageu kulatkam tuku ye pilna tanjamba ye tane patikamngit. ³⁰ Ye ma kulatkamngit ta mbolnge tane ye ndonj isukusamngigaig. Tane minyonu tuku mbili sugo mbolnge minyoka Israel tugu 12 kilmba pileningamngigaig nga saningina.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana (Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Yohanus 13.36-38)

³¹ Kile Yesus nu Petrus sana: Simon, ne ise mayewa. Nane wit firfirnu pufngade tanaj Satan nu tane tagotinguwa le tane afu ndekam tuku nu sanjri tinga Kuate kusnana. ³² Ne Kuate tuku sanjri tomba tingate ta kusre ndawa nga ye Kuate yabanjet. Ne ngamungal biye mbilmba tira kat nanje turka sanjri pileninga ngina.

³³ Tanjakina le Petrus ndek sakina: Sunjo, nane ne mulintumba wandeknge pilwaig ko tumba balenuwaig le ta mata ye ne ndonj ngina le ³⁴ nu ndek sana: Petrus, furir te teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat ngina.

Nanjine aganj ndende kilmba njak kambim tuku

³⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Ye tane buk tanjine ndametin pale fat kupe ngaro ta njakmba kusreka kape ngen le tane kinaig ta aganj ande denkinaig e ngina le kuga nginaig. ³⁶ Nu man lato saningina: Kile ande nu ndametin ko pale fat njak kande kilmba njak kuwa. Ande nu kame bagi kugatok ndeta nunje

tawi ande tumba piyamba ndametiŋ kilmba nuŋe bagi piyawa. ³⁷ Ye siŋka satinŋamŋgit. Kuate tuku kuyar pasa ye tuku tenenmba sakate.

Nane nu kanŋermba wam ŋaigonu kanu mbal ndoŋ ulendiwanŋaig ŋgate.

Aisaia 53.12

Pasa ta kile ye mbolŋge kumuŋamŋgat. Tuan taŋgo kame ye tuku kuyarki-naig ta kile ŋakmba kumumba prode ŋgina. ³⁸ Tanŋakina le nu dubinaig mbal ta sakinaig: Sunŋgo, ai te. Kame bagi armba minik te ŋginaig le nu nane saninŋina: Ta maye sine kab ŋgina.

Yesus nu Kuate ndoŋ pasatina

(Mateus 26.36-46; Markus 14.32-42)

³⁹ Yesus nu mayok kumba nuŋe maŋau dubimba Olif tabe mbol kina le nu dubinaig mbal nu ndoŋ kinaig. ⁴⁰ Nu kumba ka ma ta mbol promba nane saninŋina: Tane tenŋe Kuate yabaŋmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ŋgina. ⁴¹ Nu taŋamba saka dirdirka kumba dagol tidronŋa Kuate yabaŋmba sana: ⁴² O Mam, ne nzalinuwa ndeta kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa ŋget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nane nzali ndo dubiwa ŋgina.

⁴³ Nu yabaŋmba minna le eŋel ande samba mbolŋge ndeka nu sanŋri pilena. ⁴⁴ Kile nu piti suk suk ndana sulumba nu ndek sanŋrimba yabaŋmba minna le nuŋe mundu ndare taŋaŋ kutka kilke mbolŋge ndekina.

⁴⁵ Nu yabaŋ denŋurmba nu tinŋa nuŋe dubinaig mbal tugum promba nane kanŋerkina ta nane ŋgamuŋgal pitiniŋgina le kinymba minnaig le ⁴⁶ nu ndek nane saninŋina: Ndanŋam tuku tane kinymba minig. Abonŋa tinŋa Kuate yabaŋmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ŋgina.

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Mateus 26.47-56; Markus 14.43-50; Yohanus 18.12)

⁴⁷ Yesus nu taŋaka minna le taŋgo 12 ta tuku ande Yudas nu taŋgo gu-dommba kilmba pro Yesus muwuam tuku ŋga nu tugum pronā. ⁴⁸ Tanjana le nu ndek Yudas sana: Yudas, ye Ndingo Katesek Tanŋo nane tumniŋgam tuku ne gulab taŋaŋ ye mumuyam prote e ŋgina.

⁴⁹ Tanŋakina le nane Yesus ndoŋ minnaig mbal nane maŋau prowamŋgat ta kila pilmba nu sanaig: Sunŋgo, sine bagimbi nane bale farninŋbe ŋginaig sulumba ⁵⁰ nane tuku ande kame bagimbi pris sunŋgo tuku piro taŋgo kilbanu ndinam pike welna. ⁵¹ Tanjana le Yesus ndek sakina: Mbulap ŋgina sulumba taŋgo ta tuku kilba kirena le mayekina.

⁵² Kile pris gabat mbal kusem wande tuku polis gabat mbal Israel mage mage nu biye tiwam pronaig le Yesus nu nane saninŋina: Ndanŋam saka tane ye kuayar taŋgo taŋaŋ bagi sibugi kilmba ye biye tiyam prode. ⁵³ Ye mara mindek kusem wande sunŋgo sinamŋge minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kile taŋgine ait prote. Kile ma make tuku sanŋri mayok kinit ŋgina.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(Mateus 26.57-58, 69-75; Markus 14.66-72; Yohanus 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Nane Yesus biye timba pris gabat sunŋgo tuku wande mbol kinaig le Petrus nu nane ŋgumnem dubika kina. ⁵⁵ Nane afu wande mab taŋge pa dikŋga likmba minnaig le nu ka nane ndoŋ minyokina. ⁵⁶ Nu minyok minna le pino ande promba pa bulu mbolŋge Petrus kanŋermba maŋ kanŋer tina sulumba sakina: Taŋgo te mata Yesus ndoŋ minna tuku ŋgina le ⁵⁷ nu ndek sakina: A ... pino, ye kuga. Ne taŋgo sakate ta ye gilai ŋgina.

⁵⁸ Mine minemba tanjo ande Petrus kanjermba man sakina: Ne mata nu tuku tanjo ande ngina le nu ndek sakina: A ... mata, ye kuga ngina.

⁵⁹ Kile tanjo ande nu sanjri maramba saningina: Tanjo te yabrikate. Nu nu ndon minna tuku. Ata. Nu Galileanu ngina le ⁶⁰ Petrus nu tanjo ta sana: Mata, ne tanjaka sakate ta ye nginnganket ngina.

Nu pasata minna le pitik ndo teg witina le ⁶¹ Sunjo nu mbilka Petrus kanjerna le nu Sunjo tuku pasa idusna: Furir te mbolnje teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kerjamngat ngina. ⁶² Nu pasa ta idusmba nu tija mayok ka malmi njayona.

*Nane Yesus tumba njayo silinaig
(Mateus 26.67-68; Markus 14.65)*

⁶³ Tanjo afu Yesus kulatka minnaig ta nane nu tumba aza pile-pilemba nzumil te-tumba nu paninjinaig. ⁶⁴ Tanjamba nane nu tuku am tawimbi songa katmba kusnanaig: Imanje ne katnate. Ne dir pasa miro ndeta nyunu nyun ta le sine isbe nginaig. ⁶⁵ Nane tanjamba kasur pasa samba nu tumail panmba minnaig.

*Gabat njakmba Yesus tuku pasa isnaig
(Mateus 26.59-66; Markus 14.55-64; Yohanus 18.19-24)*

⁶⁶ Mafena le Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa biteknganu mbal nane njakmba manjurkinaig sulumba Yesus tumba ka nanjine manjur ma mbolnje te-timba kusnanaig: ⁶⁷ Ne Kristus Kuatenje madinina tanjo kande sasija nginaig le nu ndek nane saningina: Ye satinji ta tane ye tuku pasa ismba son nje nda. ⁶⁸ Ye pasa ande kusnatingi ta tane lafuwe nda. ⁶⁹ Kile ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sanjri Njao nu tuku ndinam kumamnje minyokamngit ngina. ⁷⁰ Tanjakina le nane njakmba nu kusnanaig: Ne Kuate tuku Kinjo nga sakate e nginaig le nu nane saningina: Sakade not ngina.

⁷¹ Tanjakina le nane sakinaig. Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. Nunje minjembi pasa njayonu sakate le sine iseg. Not ndo nginaig.

23

*Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig
(Mateus 27.1-22; Markus 15.1-5; Yohanus 18.28-38)*

¹ Kile nane njakmba tija Yesus tumba gabat sunjo Pilatus tugum kumba ka ² nu pasa mbolnje te-timba sakinaig: Tanjo te nu sine Zu mbal didika ndin njayonu tumsingit. Nu sine takis ndametin Sesar nda tambim tuku saka nuje mironj gabat sunjo ye Kristus ngate nga Pilatus sanaig.

³ Kile Pilatus nu ndek Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e nga kusnana le nu lafumba sana: Ne sakate not ngina. ⁴ Tanjakina le Pilatus nu pris gabat mbal manjur sunjo ta saningina: Ye tanjo te mbolnje mbar ande kanjer ndawet ngina le ⁵ nane sanjri maramba sanaig: Nu tanjo pino wamdu kuagnekate. Nu Galileanje tugu pilmba kumba ka te promba Yudea tumbra njakmba mbolnje nuje wam pagu pasa ninjmba likate nginaig. ⁶ Tanjaka sanaig le nu pasa ta ismba tanjo te Galileanu e nga kusnaningina le ⁷ nane au nginaig.

Galilea ma kulatkanu tanjo Herodus nu ait ta mbolnje Yerusalemnje minna tukunu Pilatus nu afu saningina le nane Yesus tumba Herodus tugum kinaig.

Nane Yesus tumba Herodus tugum pronraig

⁸ Herodus nu Yesus kanjermba gare sunjona. Ta ndanam? Nu o buk Yesus tuku nyu ismba nu wam kitek sanjrinu ande kuwa le kanjeram tuku wamdus sunjo njak minna.

⁹ Herodus nu ndek pasa gudommba nu kusnana ta Yesus nu lafu ndamba maninok minna. ¹⁰ Nale tanjamba minnaik le pris gabat kusem pasa biteknaganu mbal nane sanjri maramba pasa tugu gudommba Yesus mbolnje patika minnaig.

¹¹ Kile Herodus nunje kame mbal ndonj Yesus aza pile-pilemba nzumil te-tunaig. Tanjamba Herodus nu gabat sunjo tuku tawi siluk tumba nu afu saninjina le tumba luka Pilatus tugum kinaig.

¹² Pilatus le Herodus nale buk munju ngueu njak minnaik ta ait ta mbolnje nale wamdus ulendinaik.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saninjina

(Mateus 27.15-26; Markus 15.6-15; Yohanus 18.39-19.16)

¹³ Kile Pilatus nu pris gabat kame gabat sugo sugo tango pino njakmba wikina le pro manjgurkinaig le saninjina: ¹⁴ Tane tango te tumba ye tugum te promba nu tango pino didika ndin njayonu tumninganu ngade ta ye tane am mbolnje nu tuku pasa isit ta tane nu mbaranu ngade ta ye kanjer ndawet.

¹⁵ Herodus nu mata mbar ande nu mbolnje te-sili ndaka manj kukulat le ye tugum te prowat. Tane isap. Nu kumam tuku wam ande ke ndakina tukunu ¹⁶ ye nu tumba kame mbal ninji le ngusmba kusrewaig le kanjat nga saninjina.

¹⁷ (Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnje Rom gafman nu mulinj kilanu tango ande paska Zu mbal ninjaganu).

¹⁸ Kile nane njakmba ngumbeyumba sakinaig: A ... Barabas paska sinja. Tango te balewa njinaig. ¹⁹ (Barabas nu tango afu kilmba Yerusalemnje gabat kame afu ndonj kame bumba nunje ande balena le mulinj tumba wandeknje pilnaig tuku).

²⁰ Pilatus nu Yesus paskam saka manj saninjina le ²¹ nane manj ngumbeyumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjguwaig nga saka minnaig. ²² Kile Pilatus nu nane saningam kenja sulumba sakina: Ndanam? Nu ame wam mbarna? Ye aganj ande nu balewam tuku kanjer ndawet. Ye nu tumba kame mbal ninji le ngusmba kusrewaig le nu kuwa ngina kande ²³ nane nu ail kazrai mbolnje nil danjgam tuku sanjri maramba wi kuenja Pilatus tuku pasa kuerka te-ibenjaig. ²⁴ Te-ibenjaig le Pilatus nu nane tuku nzali dubina.

²⁵ Barabas nu tango afu kilmba gabat kame afu ndonj kame bumba nunje ande balena le tumba muli wande mbolnje pilnaig ta nane nu paskuwa nga sanaig le Pilatus nu tango ta paskina. Nu nanjine nzali dubimba Yesus balewaig nga kame mbal ninjina.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnje pilnaig

(Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Yohanus 19.17-27)

²⁶ Nane Yesus tumba kinaig ka ndinje Sirenenu tango Simon nu piro mbolnje luka Yerusalem kambim bafuna le te-silika biye timba ail kazrai nu kuarau tunaig le nu Yesus dubimba kina.

²⁷ Nane kinaig le tango pino kuasmbi gudommba Yesus dubimba kinaig. Nane ngamuknje pino afu Yesus tuku malmbi sunjonaig le ²⁸ nu mbilka nane saninjina: Yerusalem pino kame, tane ye tuku nga malmbi ndakap. Tanjine ngarosu tanjine kinjo kame tuku nga malmbikap. ²⁹ Mine minemba ait ande prowa le pino ninjanu kinjo kugatok mbal nane wamdus bulok njak

minig nga sakamngaig. ³⁰ Nane afu ndek sakamngaig: Binj sugo ngurka sine bale farsingap o. Tabe fonfon guenga sine tidon patikap o ngamngaig. ³¹ Ye purfernu ta nane ail abonu tanaj ye pa mbolnge pilig. Tane ail kumaknu tanaj minig mbal nane tane kilmba ndanjamngaig ngina.

³² Tanjo armba wam ngaionu kanu nale turmba Yesus ndon bale faram tuku kilmba kinaig ka ³³ ma nyunu Tanjo Gabat Murko pronaig sulumba nane Yesus tumba ail kazrai mbolnge nil dannginaig. Tanjamba nane tanjo wam ngaionu kanu ta kilmba ande nu tuku ndinamnge ande najamnge ail kazrai mbolnge nil dannginaig.

³⁴ Kile Yesus nu sakina: Mam, nane ye mbolnge mbarde te nane katese ndade. Ne nane tuku mbar sauka gilainga ngina.

Nane afu Yesus tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig le ³⁵ tanjo pino gudommba tanje tinja Yesus kanjermba minnaig. Israel gabat mbal nu pinjil mer te-tumba talamba sakinaig: Nu Kuatenge madina ndeta nu tanjo afu tuku muskil kile-tidingina ta kile nuje miron muskil te-tiwa nginaig. ³⁶ Kame mbal mata pro nunumba nu grep kule kaglinu nyuwa nga minge susumba sanaig: ³⁷ Ne Zu mbal tuku gabat sunjo ndeta naje muskil te-tiwa nginaig. ³⁸ Nu tuku gabat fumnge kuyar ande tenemba minna: *Tanjo te Zu mbal tuku gabat sunjo nga kuyarnaig.*

³⁹ Tanjo ngaionu ar ail kazrai mbolnge minnaik ta ande nu tumail panmba sana: Ne ima. Ne Kuatenge madinina tanjo ndeta naje muskil te-timba sile mata kile-tidinge sika ngina. ⁴⁰ Tanjakina le inum ta nu sawe lika sana: A ... ne Kuate tuku kuru kuru ndakate? Sine kej kume te mbolnge mayok kambim tuku pasa mbolnge patikaig. ⁴¹ Sile sikile mbar tuku kumpe ta maye ta tanjo te nu mbar kugatok ngina. ⁴² Tanjakina sulumba nu ndek Yesus sana: Yesus, ne naje ma mbolnge gabat sunjo prowa sulumba ye idusa ngina le ⁴³ nu ndek sana: Ye sinja ne sanamngit. Ki ait te mbolnge ne ye ndon ngirin tumbraenge minamngat ngina.

Yesus nu kumna

(Mateus 27.45-56; Markus 15.33-41; Yohanus 19.28-30)

⁴⁴ Ki kanum 12 mbolnge ki kumna le ma njakmba ma furir sunjo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolnge kugana. ⁴⁵ Kusem wande sunjo sinamnge mala nga tukulanu tawi sunjo ngamuenge fet arkina.

⁴⁶ Kile Yesus nu wi kuenka sakina: Mam, yije kanu ne tuku wai mbolnge kusrewet ngina. Tanjaka sakina sulumba nu kumna.

⁴⁷ Kumna le kame gabat sunjo nu wam ta kanjermba nu Kuate tuku nyu te-dunga sakina: O son. Tanjo te nu mbar kugatok ngina.

⁴⁸ Ake mbal wam ta kanjeram prowe likinaig ta nane ngamu ngal rar sunjo tumba tawo katkatnimbamba luka nanjine tumbra kine likinaig le ⁴⁹ nane Yesus kila minnaig mbal pino afu Galileange nu dubimba pronaig ndon kasomnge tinja wam kame ta kanjerkinaig.

Tanjo ande Yesus tuku mindesij wakeina

(Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Yohanus 19.38-42)

⁵⁰ Zu tanjo ande Arimateanu nyunu Yosef minna. Nu Israel mbal tuku pasa pilewanu tanjo sunjo ande. Nu tanjo mayenu tinreknu ndo. ⁵¹ Nane Yesus balewam sakinaig ta nu nane ndon wamdus ulendi nda pilna. Kuate nu pro nuje gageu kulatkam tuku ait ta nu tairnga minna.

⁵² Kile nu ka Yesus tuku mindesin tam tuku Pilatus sana le nu wokina. ⁵³ Tanjana le nu kumba ka mindesin paska tawi kaukaukmbi songa tumba ka ndame burok buk sarka wakeina tuku ta sinamnge pilna. Ndame burok ta tanjo ande nda pilnaig tuku. ⁵⁴ Ait ta nangine kusem tuku kuanenu tuku ait. Kile ki butungina le kusem ta tuku ait prona.

⁵⁵ Pino afu Galileange Yesus dubimba pronaig ta nane Yosef dubimba kinaig ka ndame burok sinamnge mindesin pilna le kanjermba ⁵⁶ nane luka kumba guren afu mundur magenu njak kuaneka patikinaig sulumba tukul dubimba kusem ait mbolnge mabtinaig.

24

Yesus nu manj tingina

(Mateus 28.1-10; Markus 16.1-8; Yohanus 20.1-18)

¹ Nane piro tugu palmbinu ait mbolnge pino kame guren kuanekinaig ta kilmba maratukuk tinga ndame burok tugum kinaig kande ² ndame sunjo buk talka barinaig le kasomnge minna le kanjernaig. ³ Nane burok ta sinam kumba sunjo Yesus tuku mindesin nda kanjernaig.

⁴ Nane wamdus te-sulumba minnaig le kile tanjo armba tawi kilnja njak bitek promba nane tugumnge tinginaig le ⁵ nane ndek nale kanjerka kuru-kuruka lokinaig le tanjo ar tanje saninginaig: Ndanam kumanu ma mbolnge tanjo abo njak sotade. Nu buk tingat. Tenje mine ndakate. ⁶ O buk nu Galileange pasa satingga ta idus ndade? Nane ye Ndindo Katesek Tanjo tumba wam njaigonu kanu mbal tuku wai mbolnge pilwaig le ⁷ ail kazrai mbolnge nil danjguwaig le ye kumi sulumba mara kenju mbolnge manj tinungit ngina nga saninginaig. ⁸ Tanjakinaig le pino kame Yesus tuku pasa buk saningina le isnaig ta manj idusnaig.

⁹ Nane ndame burok kusremba luka kumba nuje dubinaig tanjo ¹¹ nane tanjo pino afu turmba kila saninginaig. ¹⁰ Pino kame ta Maria Magdalanu, Yohana, Maria ande Yakobus tuku ina nuje nane pino afu turmba. Nane aposel kame ndorj wam kubeu ninginaig ta ¹¹ nane ismba ake ndinnye pasa nga son nda nginaig. ¹² [Petrus nu tinga pinder njak njak kumba ndame burok tugum promba bafuka mindesin songanu tawi ta ake minnaig le kanjerkina. Tanjamba nu idus-idusmba luka tumbranj kina.]

Nale Emaus ndinnye Yesus kanjernaig

(Markus 16.12-13)

¹³ Ki ndui ta mbolnge nale armba Emaus tumbranj kambim tuku kinaig. Yerusalemnge Emaus kambim tuku kuenu ki kanum armba tanjanj kinaig. ¹⁴ Nale kumbanje wam njakmba pronaig ta saka saka kinaig. ¹⁵ Tanjamba nale pasata munju kusnanja kumba minnaig le Yesus nuje miroj pro nale ndorj kina. ¹⁶ Nale tuku am tukulnikina le nale nu kanjermba pulu ndanikina.

¹⁷ Kile nu nale kusnanikina: Tale ame wam tuku saka saka kinik ngina le nale tinga tumail pasi kiri-kareka piti njak tanjanj mambilnaig le kanjerkina le ¹⁸ inumnge nyunu Kleopas nu Yesus sana: Yoi. Yerusalem pronaig mbal nane njakmba wam kame ailfu mayok kinaig ta kanjerkinaig. Ne aninge minna ngina.

¹⁹ Tanjakina le nu nale sanikina: Ame wam kinaig ngina le nale sanaik: Nasaretnu tanjo Yesus nu mbolnge wam kinaig. Nu tuan tanjo sunjo. Nu tuku pasa wam ke likina ta Kuate am mbolnge tanjo am mbolnge sanjrinu

mayok kina. ²⁰ Singine pris gabat mbal singine sugo njakmba nu tumba pasa mbolnje te-timba nu kumwa nga sakinaig le ail kazrai mbolnje nil danjinaig le kumna. ²¹ Nu Israel mbal tuku muskil kile-tidinguwa ko nga tapraka idusmba mingenj. Ta ndo kuga. Wam afu turmba. Ait armba buk kinaik le kile kejnū. ²² Singine pino afu wam ande sakaig le sine ismba piriri njayowig. Kite maratukuk tinga nane ndame burok tugum kumba ²³ Yesus tuku mindesinj kanjer ndawaig. Nane kinjatanu suk enel armba kanjerkaig le enelnje nu abo minit nga saninganu sakaig. Nane tanjamba pro kubeu singaig. ²⁴ Singine mbal afu tinga kumba ka wam ta kumu-kumumba kanjerkaig ta Yesus kanjer ndawaig nga sanaik.

²⁵⁻²⁶ Nale tanjamba sakinaik le Yesus nu sanikina: Tale nginjngan tanjo. Kristus nu rar sunjo tam kumunj. Nu tanjawa le nuje nyu sunjo mayok kanjat. Ndanjam tale tuan tanjo tuku kuyar son nda ngade ngina. ²⁷ Tanjaka Yesus nu Moses le tuan tanjo njakmba tuku kuyar ta mbolnje tugu pilmba kuyar pasa nu tuku sakade ta njakmba biteknjina.

²⁸ Nane pasata ka Emaus tumbranj patumba Yesus nu tumbranj limba kambim bafuna le ²⁹ nale sanjri tinga sanaik: Nda kaye. Buk furirte. Ne sile ndonj tenje kinybe nginaik le nu nale ndonj wandek kinaig. ³⁰ Tanjamba nane isukusam bafumba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nale nikina le ³¹ kile nale am purfenikina le nu kanjermba katesenaik le nu pitik ndo ngisika kina. ³² Tanjana le nale nakile nakile munjo kanjerka sakinaik: O son. Sine ndinjnge ilmba kuyar pasa tugunu sake likat le gare sunjo kamuskik nginaik.

³³ Kile nale pastinga luka Yerusalem kinaik ka tanje nuje dubinaig tanjo 11 nane afu turmba manjurka minnaig le nane tugum kinaik le kanjerka sanikinaig: ³⁴ O sinjka. Sunjo nu manj tinjat. Simon nu kanjerat nginaig le ³⁵ nale mata wam ndinjnge promba ka nu Emausnje bret fetfetna le nale nu kila pilnaik ta njakmba kubeu njinginaik.

Yesus dubinaig mbal afu nu kanjernaig

(Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18; Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)

³⁶ Nale kubemba minnaik le Yesus nu mayok ka nane ngamuknje tingina. ³⁷ Nane piriri njayomba kuru-kuruka mindekanu nga idusnaig le ³⁸ nu nane saningina: Ndanjam tane piriri njayomba wamdus te-sulude. ³⁹ Ye tuku wai kupe nzilal kanjerkap. Pro ye tuku njarosu kirembe kila palpe. Te yenge. Mindekanu nane njarosu kugatok ngina.

⁴⁰ Nu tanjamba saningina sulumba nuje wai kupe nzilal tumningina le ⁴¹ nane gare sunjo tumba ndek wamdus tero ndakinaig le nu nane kusnaningina: Tane nyamaganj njak e ngina le ⁴² nane kualeganj uganu ande tunaig le ⁴³ tumba nane am mbolnje nyina.

⁴⁴ Kile Yesus nu nane saningina: Ye o buk tane ndonj minmba Moses tuan tanjo kame njakmba tuku kuyar mune kuyar ye tuku kuyarkinaig ta njakmba kumunjamngat nga satinjngan ngina.

⁴⁵ Tanjamba nu nane kuyar kila pilwaig nga nu nane wamdus purfeu serningina sulumba ⁴⁶ saningina: Tuan tanjo kame nane Kristus tuku tejenmba kuyarnaig: Nu rar sunjo tumba kumwa sulumba mara kejnū mbolnje manj tinunjat. ⁴⁷ Nane afu nu tuku nyu tumba Yerusalemnje tugu pilmba ka ma njakmba mbolnje kukliwamngai. Kukliwaig le nane ismba ngamunjal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilainjamngat.

Nane tanjamba ye tuku kuyarnaig. ⁴⁸ Tane wam kame te njakmba kile-mayokkamngai. ⁴⁹ Tane isap. Mam nu ande prowam tuku sakina ta nu kukuli le tane mbol prowamngat. Tane Yerusalem kusre ndawap. Samba mbolok sangri tairnga minap ngina.

Kuate nu Yesus te-dungina
(Markus 16.19-20; Aposel 1.9-11)

⁵⁰ Kile Yesus nu nane kilmba mayok ka kumba Betani tumbran prona ka tanje nuje wai te-dunga nane nyaro ningina. ⁵¹ Tanjamba minna le Kuate nu te-dungina le nane kusreka samba mbol kina. ⁵² Tanjana le nane gare tormba luka Yerusalem kinaig sulumba ⁵³ tanje nane mara mindek kusem wande sungo sinamnge Kuate tuku nyu te-dunga minnaig.
Son.

YOHANUS

Yohanus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Yohanus nu nane tuku ande. Nu mara mindek Yesus tugumnje minmba nu tuku kume purmba minna tukunu pasa njakmba Yesus nu yaba pasambi Zu mbal saningina ta tugunu kilimok kuklimba nu tumna le nu katese mayena.

Yohanus nu nunje nyu yabuka tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta tuku sakina ta nu nunje miroj tuku sakina. (Yohanus 20.2; 21.7 kanjerap).

Yohanus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tejenmba. Yesus nu Kuatenje madina tanjo. Nu Kuate tuku Kinjo ta sine son nga nu kila pile mayebe nga nu pasa te kuyarke likina. Sine Yesus tuku son ngube ta sine nunje nyu mbolnje abo tugu minmba minam tuku tamngig. (Yohanus 20.30-31 kanjerap).

Minje Pasa abo njak

¹ O buk kilke te nda minna le ande nyunu Minje Pasa minmba minna. Nu Kuate ndon minmba minna. Minje Pasa nu Kuate. ² Tugu mbolnje nu nale Kuate ndon minmba minnaik. ³ Nu aganj ndende njakmba kile-mayokkina. Nu kile-mayok ndakina kande aganj ndindo mata mine ndakate kande. Nu ndo tugu.

⁴ Abo manau ta Minje Pasa nu miro. Abo manau nu bulu tanjan sine tanjo kilnasjngit. ⁵ Bulu ta ma make sinamnje bulungate le ma makenje bulu kupe seram kumunj kuga.

⁶ Tanjo ande Kuatenje kukulna le prona ta nyunu Yohanus. ⁷ Nu bulu ta tuku manau te-mayokmba saningina le njakmba son ngam tuku nu prona.

⁸ Yohanus nu bulu ta kuga. Nu bulu ta tuku manau te-mayokam prona.

⁹ Bulu tugusek tanjo pino njakmba kiljaningam tuku kilke te mbol prowam bafuna. ¹⁰ Nunje kilke te te-mayokna sulumba minna ma ma nu kilke te mbol prona. Prona le kilke mbol mbal nane nu katese ndanaig. ¹¹ Nu nunje mbal tugum prona le nane nu nzalinu te ndakinaig. ¹² Afu nu nzalinu tumba nu kumunj njainaig mbal Kuate nu nane nyu ningina le nane nu tuku kinjo kame mayok kinaig. ¹³ Nunje kinjo kame mayok kinig mbal ina mam tuku ndare ko ngarosu tuku nzali ko tanjo tuku wamdusmbi kuga. Kuate nu nunje manau nane sinamnje pilit le nunje kinjo kame mayok kinig.

¹⁴ Minje Pasa nu sine tanjo tanjan mayok ka sine ngamuknje minna le sine nu tuku tugusek manau tanjo make patikam manau nu kumunganu njak minna le kanjerka Mam Kuate tuku Kinjo ndindo ta kila pilgen. ¹⁵ Yohanus nu tanjo ta kanjermba nu kumumbi wika saningina: Ande ye ngumnemnje prowamngat nga satinjen tanjo ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolnje minit nga satinjen ngina.

¹⁶ Wam magenu njakmba nu mbolnje kumunganu njak minig le sine nu tugumnje kileg. Nu sine ake sinanj make patika lato-latomba singit. ¹⁷ Moses nu prona le tukul manau mayok kina. Yesus Kristus prona le tanjo ake sinanj make patikate manau le tugusek manau mayok kinaik. ¹⁸ Ande nu Kuate kanjer ndate. Nunje Kinjo Ndindo nale Mam ndon ndindo minmba munju kume purkik ta nunje Mam nunje tuku manau te-mayokna le kile kanjereg.

*Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina
(Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18)*

¹⁹ Zu afu Yerusalemnge Yohanus tuku pasa pilnaig le pris mbal Levi tuku ndare afu ndonj pro Yohanus kusnanaig: Ne ima nginaig le ²⁰ nu nunje miroj tuku yabu ndaka te-mayokmba saniŋgina: Kuateŋge madina tanjo Kristus ye nu kuga ngina. ²¹ Tanakina le nane nu man kusnanaig: Ne Kristus kuga ngate ta ne ima. Ne tuan tanjo Elia e nginaig le nu sakina: Ye Elia kuga ngina le nane man lato kusnanaig: Tuan tanjo sunjo prowam tuku nga sakade ta nenje e nginaig le ye nu kuga ngina.

²² Kile nane nu sanaig: Ne ima. Nane afu sine kukulsinggaig ta ndanmba nane saniŋbe. Ne nanje miroj tuku ndanbate nginaig le ²³ nu ndek nane saniŋgina:

Ye tanjo ma baknu mbolŋge wika tenenmba saka minet: Sunjo tuku ndin tetiwap ŋget. *Aisaia*
40.3

Tuan tanjo Aisaia nu tanjamba o buk ye tuku sakina ngina.

²⁴ Nane Farisinge kukulninginaig mbal ta man lato Yohanus kusnanaig: ²⁵ Ne Kristus ko Elia ko tuan tanjo sunjo ande kuga ngate ta ndanjam saka ne tanjo pino kule piseneningit nginaig le ²⁶ nu ndek saniŋgina: Ye kulembi tanjo pino kule piseneninget. Ande nu tane ngamukŋge pro minit ta tane nu gilai minig. ²⁷ Nu ye ngumnemŋge prowamngat ta nu ye liyate. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumŋge loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam ŋai ta mata nu mbolŋge kam kumuŋ kuga ngina.

²⁸ Betani tumbraŋ Yordan kule make simŋge Yohanus nu nane kule piseninmba minna le wam ta mayok kina.

Kuate tuku Sipsip Fat

²⁹ Mafena le Yesus nu Yohanus tugum ilmba minna le nu kanjermba sakina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat ilit si. Nu kilke mbol mbal njakmba tuku une saukate. ³⁰ Ande ye ngumnemŋge prowamngat nga buk satinŋen tanjo ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolŋge minit nga satinŋen. ³¹ Ye mata nu gilai minen ta tane Israel mbal nu kila palmbim tuku ye pro kule pisne piro biyumba minet ngina.

³²⁻³³ Kile Yohanus nu nane saniŋgina: Ye mata Kristus gilai minen ta Kuateŋge ye kule pisne piro biyam tuku kukulyina nunje ye wam paguyumba sakina: Tukul Guwa ndeka tanjo ande mbolŋge minwa le ne kanjeramngat ta not. Nunje tane Tukul Guwambi tane tuku ngamunggal kule pisne tanjaŋ tingamngat nga sayina. Tukul Guwa nu samba mbolŋge gami tanjaŋ ndeka tanjo te mbolŋge minna le kanjeren. ³⁴ Ye wam ta kanjermba tanjo te nu Kuate tuku Kinjo ye katesemba kile nu tuku saka minet ngina.

Yesus nu tanjo afu madininŋgina

³⁵ Mafena le Yohanus nu nunje dubiwanu tanjo armba ndonj tin minnaig le Yesus nu kumba minna le ³⁶ kanjermba sanikina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat kinit nosin ngina. ³⁷ Tanjaka sakina le nu dubinaik tanjo ar ta pasa ta ismba Yesus dubimba kinaik le ³⁸ nu mbilka kanjerka nale kusnanikina: Tale ndanjam ilik ngina le nale nu sanaik: Rabi, ne wande ndan mbolŋge minit nginaik. (Rabi pasa ta tugunu Tum Tanjo). ³⁹ Kile nu ndek nale sanikina: Tale ilmba kanjerap ngina le nale nu ndonj kumba ka nu wande minna ta

kanjernaik. Furiram ki kanum 4 mbolnje nale ka nu ndonj minnaik le ka furirna.

⁴⁰ Nale Yohanus tuku pasa ismba Yesus dubinaik tanjo ar ta ande nyunu Andreus nu Simon Petrus tuku aba nuje. ⁴¹ Nu pitik ndo mambo nuje sota te-silika sana: Sile Mesias* kanjeric nga sana. (Mesias nyu ande Kristus). ⁴² Andreus nu mambo nuje mindemba Yesus tugum kina le nu kanjermba sana: Ne Yohanus tuku kinjo Simon. Ne nyu kitek Sefas ngina. (Nyu ta tugunu N dame. Nane Grik pasambi Petrus ngade).

Yesus nu Filipus nale Nataniel wikina

⁴³ Mafena le Yesus nu Galilea ma mbol kambim saka Filipus te-silika sana: Ne ye dubiya ngina. ⁴⁴ Filipus nu Betsaidanu. Andreus nale Petrus ndonj nane tumbranj tuma.

⁴⁵ Kile Filipus nu tanjo ande nyunu Nataniel sota te-silika sana: Moses tuan tanjo njakmba ande tuku kuyarnaig ta sine nu kanjergig. Nu Nasaretnu tanjo Yesus. Nu Yosef tuku kinjo ngina le ⁴⁶ Nataniel nu sakina: i ... Nasaretnje tanjo sunjo ande prowam kumuñ kuga ngina le nu lafumba sana: Ne ye ndonj ilmba ka kanjera ngina.

⁴⁷ Nale kumba minnaik le Yesus nu Nataniel kanjermba sakina: Ai si. Israel tanjo tugusek nu yabri manjau kugatok ngina le ⁴⁸ nu pasa ta ismba Yesus sana: Ne ndanjmba ye tuku wamdus kila palet ngina le nu ndek sana: Ne Filipusnje wi ndakat le ne fik ail kumnem tanje minat le ye ne kanjernit nga sana. ⁴⁹ Tanjakina le Nataniel nu ndek sana: Rabi, ne sinja Kuate tuku Kinjo. Ne Israel tuku Gabat Sunjo ngina le ⁵⁰ nu sana: Ne fik ail kumnemnje minat le kanjernit ngit ta tuku ne ye tuku son ngate e? Ne wam kitek sugokanu wam te limba kanjerkamngat ngina sulumba ⁵¹ sakina: Ye sinja sanamngit. Ngumnenja samba talkuwa le Kuate tuku enjel kame ye Ndindo Katesek Tango tugum ndeka mbumba kumba minwaig le ne kanjernunjat ngina.

2

Kana tumbranj pino tam tuku pagunaig

¹ Mara armba kuganaig le Galilea ma tugu Kana tumbranjnje tanjo ande pino tam tuku pagumba nye sunjo prona. Yesus ina nuje mata nane ndonj tanje minna. ² Nane pasa pilnaig le Yesus nuje dubiwanu mbal ndonj mata ka tanje minnaig.

³ Nane isukusmba kumba grep kule kuganaig le Yesus ina nuje nu sana: Nane grep kule kugawaig ngina le ⁴ nu sana: Ina, ndanjam ne ta tuku sayate. Ye tuku ait kile ngina. ⁵ Tanjakina le ina nuje nu kumba ka piro mbal saningina: Nu wam ande kam tuku satinguwa kande nu tuku pasa kumuwap nga saningina.

⁶ Wande ta mbolnje kule lingam tuku waim sugo 6 minnaig. Waim ta tuku ndindo 100 lita tanjanj. Zu mbal tuku manjau waim ta kule kutumba kupe wai minyanjam tuku. ⁷ Kile Yesus nu piro mbal saningina: Waim njakmba te kule linje likap ngina le nane kule linginaig. ⁸ Tanjanaig le nu ndek saningina: Kule afu murko sinamnje tolmba ka pagu kulatkanu tanjo tape ngina le nane tanjanaig. ⁹ Kule grep kule kuilkina ta pagu kulatkanu tanjo fudinmba tumba nyina. Aningje grep kule prona ta nu gilai. Piro mbal kule toljaig nanenje

* **1:41:** Mesias nyu ta tugunu: Kuatenje madina tango

ndo kila. Nu gilai minmba nu tango nu pino tam tuku wika sana: ¹⁰ Singine manjau ta sine ambonga grep kule kikonu tango ninmba ka nane njakmba nye kumude le ngumneŋga grep kule kaglinu suk ta ninŋeg le nyade. Ne manjau mbilmba kile ndo grep kule kikonj njayo singit le nyeg njina.

¹¹ Yesus nu Galilea ma tugu Kana tumbraŋŋe wam tambi tugu pilmba nuŋe sanjri te-mayokna. Tanjana le nuŋe dubinaig mbal nu sinjka Kuateŋge madina tango ta son njinaig.

¹² Ait ta kugana le Yesus nuŋe ina maib kat nuŋe kilmba nuŋe dubiwanu mbal ndonj ndek kinaig ka Kaperneum tumbraŋŋe ait afu tanŋe minnaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo wakeina

(Mateus 21.12-13; Markus 11.15-17; Lukas 19.45-46)

¹³ Zu mbal tuku pagumba nye sunjo nyunu Pasowa patukina le Yesus nu mbumba Yerusalem kina ka ¹⁴ tanŋe kusem wande sunjo sinam kumba kawan tanŋe afu makau sipsip umaŋ kurinum piyaningam tuku patike lika afu ndametinj munju walka minnaig le kanŋerkina. ¹⁵ Nu kanŋerka muli kilmba pirka rabeŋ wakeimba tumba nane njakmba makau sipsip turmba kogronjka pitaikina sulumba ndametinj munju walka minnaig mbal nane tuku ndametinj bareŋninmba nane tuku mbain kile-panke likina.

¹⁶ Tanjamba nu umaŋ kurinum piyawam tuku patikinaig mbal saniŋgina: Agaŋ ndende te kilmba kape. Mam tuku wande te tane mbilmba piya ma tanjaŋ nda palpe njina. ¹⁷ Tanjakina le nuŋe dubinaig mbal wam ta kanŋermba kuyar pasa ande idusnaig ta tenjenmba.

Ye ne tuku tukul wande minam tuku ngamuŋgal kunde-kundete ngate. *Mune*

69.9

¹⁸ Kile Zu mbal ta nane Yesus sanaig: Ne sine pitaikat ta manjau kitek sanjrinu ka le sine ne nyu njak ngube njinaig le ¹⁹ nu ndek saniŋgina: Tane kusem wande sunjo te sambriwe suluwap le mara keŋmba mbolŋge ye maŋ te-tiwamngit njina. ²⁰ Tanjakina le Zu mbal nane ndek pirerek purka sakinaig: i ... Nane kusem wande te yar 46 pirokinaig. Yoi. Ne mara keŋmba te-tiwam sakate e njinaig.

²¹ Yesus nu kusem wande tuku sakina ta nuŋe njarosu tuku yaba pasa tumba tanjamba sakina. ²² Ngumneŋga Yesus nu kumna sulumba maŋ tinjina le nuŋe dubiwanu mbal nuŋe pasa ta maŋ idusnaig. Idusmba nuŋe pasa kuyar pasa ta turmba son njinaig.

²³ Pasowa ait mbolŋge Yesus nu Yerusalemŋge wam kitek sanjrinu ke likina le nane gudommmba nu tuku son njinaig ta ²⁴ nu nane tuku nzali dubi ndana. Nu nane njakmba tuku wamdus kila. ²⁵ Andenŋe nu ande tuku sa ndana le nu njakmba ta kila minna.

3

Nikodemus nu Yesus ndonj pasatinaik

¹ Farisi tango ande nu Zu mbal tuku gabat tango minna ta nyunu Nikodemus. ² Nu furir Yesus tugum promba nu sana: Tum Tango, Kuate nu ne ndonj minit le ne tanjamba wam kitek sanjrinu ke likate. Nu ne ndonj nda minwa ta ne tanjamba ke likam kumunj kuga. Ta tuku sine kila. Kuate nu ne kukulnina le pro sine tumsinmba minit njina. ³ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ye sinjka ne sanamngit. Tane kinjo dabro kitek tanjaŋ maŋ mayok nda kape ta tane Kuate kulatkate ma sinam kine nda njina le ⁴ nu ndek sana: i ... Ndanmba tango buk sunjokina ta ina nunenŋe maŋ te-palmbimngat. Nu luka ina nuŋe

tuku funjul sinam kuwa le manj te-palmbim kumuŋ kuga ŋgina le ⁵ Yesus nu manj sana: Ande nu kule le Tukul Guwanje kitek te-pile ndakuwaik ta nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. ⁶ Ande nu tanjonje te-pilit ta nu ŋgarosu ndo. Ande nu Tukul Guwanje te-pilit ta nu Tukul Guwa ŋak minmba samba mbolok tanjo mayok kinit. ⁷ Tane kiŋo dabro kitek manj mayok kambim tuku sanit ta tuku wamdus sulu ndawa. ⁸ Bubre nuje nzali dubimba prote le tane fudunu isig. Nu aninje tinja ka aninje kugate ta tane tugunu katese ndade. Tanjamba ndo Tukul Guwanje ande kitek te-pilit ta tane tugunu mata katese ndade ŋgina.

⁹ Nikodemus manj lato Yesus sana: Ne manjau sakate ta ndanjanmba mayok kinit ŋgina le ¹⁰ nu ndek sana: Ne Israel mbal tuku tum tanjo ande ta ne ndanjam tugunu katese ndate? ¹¹ Ye siŋka pasa sanamŋgit. Sine wam afu kila mineg ta kile-mayokkeg. Wam afu ammbi kanjerkigenj ta satinjege le tane sine tuku pasa ta pitaide. ¹² Ye kilke mbolok wam saket ta tane son ŋgam fugude. Samba mbolok tuku wam saki ta tane siŋka son ŋgam kumuŋ kuga. ¹³ Ande nu samba mbol kine ndakate. Ye Ndindo Katesek Tanjo ndo samba tumbranje minen sulumba ndeken.

¹⁴ Moses nu ma baknu mbolŋge mberj kanu ail mbolŋge pilmba tedunjinna tanjamba ndo nane ye Ndindo Katesek Tanjo ail mbolŋge pilmba tedunjamŋgaig. ¹⁵ Ye te-dunjuwaig le ande nu ye kumuŋ ŋga son ŋguwa ta nu abo tugu tumba minmba minamŋgat ŋgina.

¹⁶ Kuate nu kilke mbol mbal ŋakmba tuku kume purmba nuje Kiŋo nuje ndindo niŋgina. Ima nu Kiŋo nuje kumuŋ ŋga son ŋgate ta nu ŋgisi ndaka abo ŋak minmba minamŋgat. ¹⁷ Ta ndanjam? Kuate nu Kiŋo nuje kukulna le kilke te mbol prona ta une tuku pa niŋgam tuku pro ndana. Nu tanjo pino ŋakmba tuku muskil kile-tidinjam tuku prona. ¹⁸ Ima nu tuku kume tuku sanjri tomba tinjuwa ta Kuatenje nuje une tuku pa tuwe nda. Ima nu Kuate tuku Kiŋo ndindo tuku son nda ŋguwa ta nu nuje une tuku pa tam tuku minit. ¹⁹ Tanjo afu nane nanjine une tuku pa tam tuku minig ta tugunu tenjenmba. Bulu tugusek nu kilke te mbol prona le tanjo nane wam ŋaigonu kade tukunu nane bulu ta mbulmba ma make nzalininjit. ²⁰ Tanjo nu uneka minit ta bulu tanje nu wam kate ta kile-mayokkikat ŋga nu bulu kua ka maskenŋge minit. ²¹ Tanjo nu manjau tugusek mbolŋge minit ta nu Kuate tuku nzali dubimba manjau kate ta te-mayokam tuku bulu tugum prote ŋga Nikodemus sana.

Yohanus nu Yesus tuku sakina

²² Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal ndonj tinja Yudea ma tugu mbol kinaig ka tanje minmba nu tanjo pino kule pisneninjinna.

²³⁻²⁴ Yohanus nu muli wandekŋge mine ndaka minmba nu Enon tumbranje minna. Enon tumbranj nu Selim tumbranj patukŋge. Tanje kule gudommmba minnaig tukunu tanjo pino nane Yohanus tugum pronaig le nu nane mata kule pisneninjinna.

²⁵ Ait ande Yohanus dubinaig tuku tanjo nane Zu tanjo ande ndonj kule pisne manjau tuku kualeyauka minnaig. Nane Yohanus tugum promba nu sanaig: ²⁶ Tum Tanjo, ne Yordan kule simnje tanjo ande ne ndonj minna le ne nu tuku manjau te-mayokmba sakina ta kile nu tenje kule pisneninjit. Nane ŋakmba nu tugum kumba minig ŋga sanaig le ²⁷ nu ndek saninjinna: Kuate samba mbolŋge minit nu tanjo sanjri tuwit le pirokate. ²⁸ Ye o buk tane satinjen le isnaig. Kuatenje madina tanjo ye nu kuga. Ye nu tuku ndin

wakeiwam tuku ambonga Kuateŋge kukulyina. ²⁹ Tanjo ande nuŋe pino ndinok imanŋe tate? Nuŋe tanjo nuŋenŋe tate. Tanjo ta nu gare ŋak minit le tanjo gulab nuŋe nu gare pasa ta ismba nu mata gare-garekate. Ye mata tanjaŋ. Nane nu tugum kumba minig le ye kaŋgermba gare sunjo tet. ³⁰ Kile ye tuku nyu ibeŋ ka kugawa le nu tuku nyu sunjoka ka mbol kuwa ŋgina.

³¹ Ande mbol ambenŋe ndekina ta nu sine ŋakmba lisiŋmba nu mbolŋge minit. Sine kilke te mbolŋge progeŋ ta sine kilke mbolok tanjo ndo. Sine kilke mbolok wam ndo sakeg. Ande nu samba mbolŋge ndekina ta sine ŋakmba lisiŋmba nu mbolŋge minit. ³² Nu wam kaŋgerka isna ta kumumbi sakate le ŋakmba nu tuku pasa pitaide. ³³ Ande nu tuku pasa son ŋgate ta nu maŋau tambi nu Kuate tuku pasa mata son ŋgate. ³⁴ Kuateŋge kukulna tanjo ta nu Tukul Guwa ŋaknu tuwit tukunu Kuate sakate tanjamba nu mata sakate. ³⁵ Mam Kuate nu Kiŋo nuŋe tuku kume purte sulumba nu agaŋ ndende ŋakmba nu tuku wai mbolŋge patikina. ³⁶ Ande nu Kuate tuku Kiŋo nu kumuŋ ŋga son ŋguwa ta nu abo tugu ŋak minmba minamŋgat. Ande nu Kuate tuku Kiŋo tuku miŋge pitaiwa ta nu abo tugu te nda. Kuate tuku gubra nu mbolŋge minmba minamŋgat ŋga sakina.

4

Yesus nu Samaria pino ndoŋ pasatina

¹ Yesus nu Yohanus limba tanjo pino gudommba kule pisneniŋgina le nane nu dubinaig ta Farisi mbal kila minig ŋga nu Yudea ma tugu kusrena. ² Yesus nu nuŋe mironŋ tanjo pino kule pisne ndaniŋgina. Nuŋe dubinaig tanjo tanje nane kule pisneniŋginaig. ³ Nu Yudea kusremba maŋ Galilea kambim saka kina. ⁴ Ndin ta Samaria ma tugu ŋgamuk ŋgamuk kina.

⁵ Nane ndin dubimba kumba Samaria tuku tumbraŋ ande Sikar pronaig. Sikar tumbraŋ ta kilke ande Yakobŋge o buk kiŋo nuŋe Yosef tuna ta patukŋge minna. ⁶ Ma ta mbolŋge kule burok Yakobŋge wakeina tuku minna. Ki kanum 12 tanjaŋ Yesus nu lika ma ma matuk ka nu ka kule burok ta tugumŋge minyokina.

⁷⁻⁸ Nuŋe dubinaig tanjo nane buk nyamaganŋ piyawam tumbraŋ kinaig le Yesus nuŋe ndo tanje minna. Tanjamba minna le Samarianu pino ande kule kunyam ndekina le nu ndek pino ta sana: Kule kunymba sa le nyi ŋgina le ⁹ nu ndek sana: Ndanjam saka ne Zu tanjo ye Samaria pino kule yabaŋyate ŋgina. (Zu mbal Samaria ndoŋ ulendika waim ndindombi kule nye ndakade tuku).

¹⁰ Yesus nu lafumba sana: Kuate nu agaŋ mayenu tanjo niŋgit ta ne gilai. Ye ne kule yabaŋnit ta ne ye mata gilai. Ne ye kila kande yabaŋyate le ne abo ŋak minmba minam tuku kule tinet kande ŋga sana le ¹¹ pino ta nu sana: Sunjo, burok te kule o sinam nziŋge minit. Ne kunyam tuku murko kuga. Ne aniŋge kule abo ŋak tumba samŋgat. ¹² Sine tuku mbuŋ sunjo Yakob nu kule burok te sarkina. Nu nuŋe kiŋo kame agaŋmor turmba kule te nyumba minnaig. Ne nu limba kule kise sam sakate e ŋgina le ¹³ nu lafumba sana: Ima nu kule milka te nyuwa ta nu maŋ kule parawamŋgat. ¹⁴ Ima nu ye kule tuwi le nyuwa ta nu maŋ kule parawe nda. Kule ta nu tuku ŋgamuŋgal sinamŋge bulbulmba prote tanjaŋ minwa le nu abo tugu tumba minmba minamŋgat ŋgina.

¹⁵ Tanjakina le nu ndek Yesus sana: Sunjo, kule ta ye sa le nyi sulumba ye maŋ kule paraye nda. Ye maŋ kulenu lulu ndaki ŋgina le ¹⁶ nu pino ta sana:

Ne kumba ka tanjo nanje tumba prowa ngina le ¹⁷ nu ndek sakina: Ye tanjo kugatok ngina le nu sana: Ne tanjo kugatok ngate ta sinja sakate. ¹⁸ Ne buk tanjo wai inum sulumba kilmba kusreke likina. Tanjo ne njak minit ta ne tuku kuga. Ne ake gulabte. Ne tanjo kugatok nga sakat ta ne yabri ndakat ngina.

¹⁹ Nu pasa ta ismba sana: Sunjo, ye kile katesewet. Ne tuan tanjo ande. ²⁰ Ye ne tuku kusna njak. Sine Samaria sine tuku wa mbuaj kame tabe te mbolnje Kuate tuku nyu te-dunja nu mbarinjanu. Tane Zu mbal Yerusalemnje ndo Kuate tuku mbarinjam tuku ma minit nga sakade ngina le ²¹ nu ndek sana: Ye pasa sanamngit te ne ise mayewa. Ait ande prowamngat ta tane tabe te mbolnje ko Yerusalemnje Kuate mbarinje nda. Manjau kitekmbi Kuate mbarinjamngaig. ²² Tane Samaria mbal Kuate fudinmba kila pilmba nu mbarinje. Sine Zu mbal nu kila minmba mbarinje. Nu sine ngamuknje ande tanjo pino tuku muskil kile-tidinjam tuku te-mayokamngat. ²³ Mine minemba manjau kise prowamngat. Kile buk tugu pilit. Ima nu sinja Mam Kuate mbarinjam idusmba kande Tukul Guwambi tugusemba Mam mbarinja. Mam nu tanjo kame tanjan nu mbarinjam tuku sota minit. ²⁴ Kuate nu Guwa tukunu ima nu Kuate mbarinjam idusmba kande nu Tukul Guwambi tugusemba nu mbarinja ngina.

²⁵ Kile pino ta nu sana: Mesias nyunu ande Kristus nu prowamngat ta ye kila. Nu promba wam njakmba tumsinjamngat ngina le ²⁶ nu ndek sana: Ye kile ne ndonj pasatek te ye nunje ngina.

²⁷ Nu tanjamba saka minna le nuje dubiwanu tanjo nane luka pro nu pino ta ndonj pasata minna le kanjermba piriri njayonaig. Piriri njayomba ne ame agaj sotate ko ne ndanjan nu ndonj pasatate nga kusna ndanaig.

²⁸ Kile pino ta waim kusremba luka tumbranj kina sulumba nane saninjana: ²⁹ Tanjo ande ye manjau njakmba ke liken ta kile-mayokka sayat. Nu Kristus inde. Tane ilmba ka kanjerap ngina. ³⁰ Tanjakina le nane ndek tumbranj kusremba nu sota kinaig.

³¹ Pino ta ka tumbranjnje minna le Yesus dubiwanu tanjo nane nu sanaig: Tum Tanjo, ne nyamaganj tumba nya nga saka minnaig le ³² nu nane saninjana: Ye nyamaganj ande nyam tuku minit ta tane gilai ngina le ³³ nuje dubiwanu mbal nane ndek nanjine nanjine sakinaig: Andenje nyamaganj tawet le nyat inde nginaig.

³⁴ Kile Yesus nu nane saninjana: Kuatenje ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubimba nu tuku piro suluwam tuku ta ye tuku nyamaganj. ³⁵ Tane tenjenmba pasa sakade. Tambun baikkamba kugawa le nyamaganj alonu kilam tuku ait prowamngat nga sakade. Ye tane satinjamngit. Tane nyam piro si kanjerkap. Nyamaganj buk magekinaig. Kilam tuku ait buk kumungat. ³⁶ Tanjo nu alonu kilit nu kile ndo piyanu tate. Nu nyamaganj kilit ta nu tanjo pino abo minmba minam tuku kilit. Wam ta tuku nyamaganj tumunu ngukate tanjo nyamaganj alonu kilit nale arnenj gare-garekik. ³⁷ Tane tuku yaba pasa ande tenjenmba. Andenje nyamaganj tumunu ngukate le andenje nyamaganj alonu kilit nga sakade. Yaba pasa ta son. ³⁸ Tane piroka nyamaganj ngu ndakinaig. Alonu kilam tuku ye kukultinjet. Afu piro karenjakinaig le tane alonu kilig nga saninjana.

³⁹ Pino ta nu Sikar tumbranj mbal saninmba sakina: Tanjo ta ye manjau ke liken ta njakmba kile-mayokka sayat ngina. Tanjakina le Samaria tumbranj takok mbal gudommba Yesus tuku son nginaig. ⁴⁰ Nane kumba Yesus

tugumŋge nu nane ndoŋ minam tuku ŋgailkinaig le nu ait armba nane ndoŋ minna. ⁴¹ Afu gudommmba nu tuku pasa ismba nu tuku son ŋga ⁴² nane ndek pino ta sanaig: Sine amboŋga nenje sakina le ismba son ŋgigenj. Kile siŋgine mironj nu tuku pasa ismba nu Kristus Kuateŋge madina taŋgo ta kila pileg. Nu kilke mbol mbal muskil kile-tidiŋge niŋgam tuku taŋgo ŋga sakinaig.

Yesus nu gabat taŋgo ande tuku kiŋo wakeina

⁴³⁻⁴⁴ Yesus nu o buk sakina: Tuan taŋgo ande nuŋe tumbranj tuguk mbal nane nu talade ŋgina. Ta tuku mara armba kuganaig le nu Yudea ma tugu kusremba Galilea kambim saka kina.

⁴⁵ O buk Yesus nu pagumba nye suŋgo ait mbolŋge Yerusalemŋge wam kitek saŋgrinu afu ke likina le Galilea mbal pagumba nye ta tuku pronaiŋ ta nane kaŋgerkinaig. Ta tuku kile nu Galilea pronaiŋ le nane gare-gareka nu nane ndoŋ minam tuku sanaig.

⁴⁶ Nu Galilea ma tugu promba maŋ Kana tumbranj kina. Nu buk taŋge kule mbilna le grep kule pronaiŋ tuku. Ka taŋge minna le Kaperneumŋge gabat taŋgo ande kiŋo nuŋe guaze suŋgo tina. ⁴⁷ Nu tawo ndo minna le mam nuŋe Yesus nu Galilea pronaiŋ pasa ta ismba nu tugum kumba kiŋo nuŋe wakeiwa ŋga sarsarmba minna le ⁴⁸ nu ndek sana: Tane wam kitek saŋgrinu pirerek purkam tuku kaŋgermba ndo ye son ŋgade ŋgina. ⁴⁹ Taŋakina le gabat taŋgo ta nu Yesus sana: O Suŋgo, ne pitik ndeka. Ye tuku kiŋo kumikat ŋgina le ⁵⁰ nu ndek taŋgo ta sana: Ne ndek kaye. Kiŋo naŋe kume nda ŋgina le nu Yesus tuku pasa ismba son ŋga ndek kina.

⁵¹ Nu ndek kina ka ndinŋge nuŋe piro taŋgo afu mbumba nu kaŋgermba sanaig: Kiŋo naŋe nu mayekina ŋga sanaig le ⁵² nu ndek nane kusnaniŋgina: Ki ait ndaŋ mbolŋge nu mayekina ŋga kusnaniŋgina le nane nu sanaig: Kubele ki mbilna le ŋgarosu pa tiŋgina ta mukuna ŋginaig. ⁵³ Taŋakinaig le mam nuŋe nu pasa ta ismba Yesus nu kiŋo naŋe kume nda ŋgina ait ta mbolŋge ndo kiŋo nuŋe mayekina ta katesena. Taŋamba taŋgo ta nuŋe wande tuma mbal ŋakmba Yesus tuku son ŋginaig.

⁵⁴ Yesus nu Yudea ma tugu kusremba pro Galileanŋge minna ta nu wam kitek saŋgrinu tambu nu ke arna.

5

Yesus nu Betesda kule tugumŋge taŋgo wakeina

¹ Kile Zu mbal tuku pagumba nye suŋgo ait ande pronaiŋ le Yesus nu mbumba Yerusalem kina. ² Tumbranj suŋgo mbol taŋge sipsip tuku malanga patumba kule kualinj fudiŋdo ande minna. Kule ta Hibru pasambi nyunu Betesda. Kule makembiŋge baibai wai inum sulumba minnaig. ³ Baibai ta sinamŋge guaze mbal gudommmba afu am tukulok afu kupe ŋaigonu afu ŋgarosu milmailkanu taŋamba kinye ŋak mine likinaig. [Mine lika kule galmuŋwa ŋga tairŋga minnaig. ⁴ Suŋgo tuku eŋel ande ait afu nu kule mbolŋge ndekanu le kule galmuŋanu le ima nu amboŋga kambinu ta nu mayekanu.]

⁵ Taŋgo ande yar 38 guaze ŋak nu taŋge minna. ⁶ Yesus nu kaŋgermba nu ait kuenu taŋamba minna ta kila pilmba ndek nu kusnana: Ne mayekam iduste ŋga kusnana le ⁷ guaze taŋgo ta nu sana: O Suŋgo, kule galmuŋte le ande nu ye tumba kule mbol palmbim tuku mine ndakate. Ye yiŋe mironj kule mbol kambim tuku tumet le ande nu ye liyumba kule mbol kinit ŋgina.

8 Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ne tinja nanje nzananza kuramba kaye ngina le 9 nu pitik ndo mayeka tinja nunje nzananza kuramba lika kina.

10 Ait ta kusem ait tukunu Zu gabat afu tango ta kanjermba kusnanaig: Ndanjam saka ne tukul lukamba nanje nzananza tumba lika kinit nga sanaig le 11 nu nane saningina: Ande nu ye wakeiyat ta nunje nanje nzananza kuramba kaye nga sayat le tanjawet ngina.

12 Tanjamba saningina le nane ndek nu kusnanaig: Imanje ne tanjamba sanat nginaig. 13 Ma ta mbolnje tango pino gudomma minnaig le Yesus nu buk kina tukunu mayekina tango nu ima nu wakeina ta lislisimba katese ndana.

14 Mine minemba Yesus nu kusem wande sunjo sinamnje tango ta kanjermba sana: Ata. Kile ne maye minit. Nanje une manau njakmba kusreka. Kuga ta piti ande ne mbol prowikat ngina. 15 Tanjakina le tango ta kumba ka Zu mbal saningina: Tango nu ye wakeiyat ta Yesusnje ngina.

16 Yesus nu kusem mbolnje nu wakeina tukunu Zu mbal nane pro nu piti sermba minnaig le 17 nu lafumba nane saningina: Yiye Mam ndinok nu piroka minit. Ye mata piroka minet ngina. 18 Tanjakina le Zu mbal nane pasa ta ismba sakinaig: A ... nu ambonja kusem lukawat. Kile nu lato mbarmba Kuate nu yiye Mam ndinok ngat ta nu Kuate ndonj kumu kumu minanu tanja ngate nginaig. Tanjaka nane manj gubra tumba nu sinjka balewam tuku pasa sangri pilenaig.

Yesus nu nunje miroj tuku Zu mbal saningina

19 Kile Yesus nu nane saningina: Ye sinjka satinjamngit. Ye Kuate tuku Kinjo yiye wamdusmbi piro afu kam kumu nj kuga. Mam nu piro ke likate le kanjerket ta ndo ke liket. 20 Nu ye nunje Kinjo tuku kume purte sulumba wam njakmba ke likate ta ye tumyate. Ye wam ke liket te ngumenja ta lininjmba wam kitek sangrinu tumyuwa le tane kanjerka pirerek purkamngigaig. 21 Mam nu kumanu mbal abo ninjmba kile-tidingate tanjamba ndo ye nu tuku Kinjo yiye nzali dubimba kumanu mbal afu abo ninget.

22 Mam nu tango tuku manau pileninjmba lafunu ningam tuku piro ta ke ndakate. Piro ta ye wai mbolnje pilna. 23 Nane Mam tuku nyu te-dungade tanjamba ye tuku nyu te-dunguwaig nga Mam nu piro ta ye sina. Ima nu ye tuku nyu te-du ndangate ta nu Mam ye kukulyina nu tuku nyu mata te-du ndangate. 24 Ye sinjka satinjamngit. Ima nu ye tuku pasa ismba Mam ye kukulyina nu tuku son ngate ta nu abo tugu minmba minam tuku njak minit. Nu une tuku pa lafunu te nda. Nu ngisikam tuku wam kusremba abo minmba minam tuku njak minit.

25 Ye sinjka satinjamngit. Mine minemba ye Kuate tuku Kinjo kumanu mbal yalpe ngi le nane ngamuknje ye tuku wi isig mbal tinja abo njak minmba minamngigaig. 26 Mam nu abo manau miro. Ye nu tuku Kinjo sangri sina le ye mata abo manau miro. 27 Kuate nu tango tuku manau pilenja lafunu ningam tuku ye Ndindo Katesek Tango nyu sina. 28 Tane pasa te tuku wamdus tesulu ndawap. Ait ande prowa le nane mindesin patikade ma sinamnje minig mbal nane ye tuku wi ismba 29 tinja mayok kanjaig. Nane afu manau magenu ke likinaig ta nane abo minmba minam tuku tinjamngigaig. Afu manau najgonu ke likinaig ta nane pasa mbol kambim tuku tinjamngigaig.

30 Ye yiye wamdusmbi wam ande kam kumu nj kuga. Ye Mam tuku nzali dubimba tango pileninjet. Ye yiye nzali dubiwam tuku idus ndawet. Nu ye kukulyina ta ye nu tuku nzali ndo dubiwam iduset. Ta tuku ye tango

kumumbi pileninget. ³¹ Ye yiye mironj tuku saket ta tane son ngam kumun kuga. ³² Kuate nu ye tuku saka minit ta son pasa. Nu tuku pasa ta ye kila. ³³ Tane tanjo afu kukulninginaig le pro Yohanus kusnanaig le nu mata son pasa ye tuku sakina. ³⁴ Tanjamba sakina ta nu tanjo ndo. Ye nu tuku pasa sunjomba idus ndawet. Ye tane tuku wamdus kilmba muskil kile-tidinge tingam tuku idusmba Yohanus tuku pasa satinjet. ³⁵ Nu sati tanaj ndin tumtingina le ait fagnu ndo tane gare njak nu ndonj minnaig. ³⁶ Son. Yohanus nu kumumbi ye tuku sakina ta ye nu tuku pasa sunjomba idus ndawet. Mam nu piro kam tuku sanjri sina le piro ke liket tanje Mam kukulyina ta te-mayokte. Ye ta tuku sunjomba iduset. ³⁷ Tane Mam tuku njin tugu ise ndaka nu tuku tumail kanjer ndade ta nu ye tuku saka minit ta ye tuku piro mbolnje te-mayokte. ³⁸ Tane nu ye kukulyina tanjo son nda ngade tukunu nu tuku pasa tane sinamnje mine ndakate.

³⁹ Tane abo tugu minmba minam tuku tube nga tane piro karenka kuyar pasa burka minig. Kuyar pasa tanje ye tuku sakate ta ⁴⁰ tane abo tugu tam tuku ye tugum prowam mbulig.

⁴¹ Tanjonje ye tuku nyu te-dunjuwaig nga ye idus ndawet. ⁴² Tane tuku ngamunjal ta ye kila. Tane Kuate tuku kume pur ndade. ⁴³ Ye Mam tuku nyu njak tane tugum prowen ta tane ye pitaiyade. Ande nu nunje nyu njak tane tugum prowa ta tane nu nzalinu tamnigaig. ⁴⁴ Tangine nyu mbol kuwa nga tanjine tanjine munju nyu kile-mayokkade. Kuatenje tane tuku nyu kile-mayokkam tuku idus ndade. Ta tuku tane ye tuku son ngam kumun kuga.

⁴⁵ Tane ye tuku son nda ngade ta yenje Mam sawamnjit nga idus ndawap. Kuga. Tanjo ande tane tala ndamba minig ta nunje tane tuku mbar ta te-mayokamngat. Tanjo ta Moses. ⁴⁶ Moses nu ye tuku kuyarna. Tane sinja Moses tuku son ngade kande tane ye tuku mata son ngade kande. ⁴⁷ Tane nu tuku kuyar son nda ngade ta ndanmba ye tuku pasa ismba son ngam kumun nga nane saningina.

6

Yesusnje tanjo 5,000 isukusneningina

(Mateus 14.13-21; Markus 6.30-44; Lukas 9.10-17)

¹ Kile Yesus nu waj ponja Galilea kule kualinj sim kina. Kule kualinj ta nyunu ande Tiberias.

² Yesus nu nunje sanjri te-mayokmba guaze mbal afu wakeikina le tanjo pino gudommmba kanjernaig tukunu nane nu dubimba kinaig. ³ Nu kule kualinj sim kumba nunje dubiwanu tanjo ndonj tabe ande ponja ka tanje minyok minnaig. ⁴ (Zu mbal tuku pagumba nye sunjo Pasowa buk patukina).

⁵ Minyok minmba Yesus nu mambilmba tanjo pino gudommmba prowe likinaig le kanjerka Filipus kusnana: Sine aninge nyamaganj piyamba tanjo kame nzi ninbe le nyuwaig nga kusnana. ⁶ Yesus nu wam kam tuku ta buk idusna ta nu Filipus tagowam tuku kusnana le ⁷ nu ndek sana: Yoi. Tanjamba kande sonj 20 kilmba aganj piyamba fonfon ninbe le afu kumunje nda ngina.

⁸ Nu dubina tanjo ande Simon Petrus tuku aba nunje Andreus nu ndek sana: ⁹ Ai te. Kinjo te nu bret wai inum sulumba kualeganj armba kilmba prowat ta tanjo pino gudommmba ngamuknje aganj ta nda minanu sukamngat ngina le ¹⁰ Yesus nu nane saningina: Kile saningap le minyokuwaig ngina.

Tanjakina le nane saninginaig le minyokinaig. Ma ta pibi njak. Minyokinaig mbal gudommaba tanjo ndo 5,000 tanja.

¹¹ Kile Yesus nu bret fonfon 5 ta kilmba nu Kuate gare pasa tuna sulumba minyokinaig mbal ta walmba ninje likina. Nu kualeganj mata tanjana le nanjine nzali dubimba kilmba nyinaig le maroningina. ¹² Maroningina le Yesus nu nuje dubinaig tanjo saningina: Aganj fetfetit batenju ta njgisikubekaig. Kilmba manjurkap njgina le ¹³ nane bret batenju kilmba sambe 12 ligeninginaig.

¹⁴ Tanjo pino nu wam kitek sanjgrinu kina ta kanjgermba sakinaig: Tuan tanjo sunjo prowam tuku sakinaig ta noten njginaig. ¹⁵ Tanjaka saka nane sanjgri tinja Yesus tumba nanjine gabat sunjo palmbim tuku bafunaig le nu katesemba tinja nuje ndo tabe ande ponjina.

*Yesus nu kule mbol mbol likina
(Mateus 14.22-23; Markus 6.45-52)*

¹⁶ Furiram nuje dubiwanu tanjo ndek kule kualinj tuku piyal kinaig. ¹⁷ Ka piyalnje furirna le Yesus nu nane tugum pro ndana le nane wan ponga Kaperneum kambim saka wan koika fando si kinaig.

¹⁸ Nane kumba minnaig le bubre tinja kule mbalo sugo sugo tinjinaig. ¹⁹ Nane koika ka fando njgamu 6 kilomita tanja tinjinaig le Yesus nu kule mbol mbol lika wan tugum ta kumba minna le nane nu kanjgermba kuru kuru njayonaig. ²⁰ Tanjanaig le nu nane saningina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenje njgina le ²¹ nane pasa ta ismba wamdu ibej kinaig le nu wan ponjuwa nga sanaig. Nu wan ponjina le kile ndo wan ma kambim bafuna ta mbol pronaig.

Nyamaganj tugusek

²² Mafena le nane kule kualinj simnje minnaig mbal nane idusnaig: Kubele wan ndindo minna le nu dubinaig tanjo nanenge ndo wan ta ponga kinaig. Yesus nu nane ndonj kine ndakina nga idusnaig. ²³ Tanjamba idusmba minnaig le Tiberias mbal tuku wan afu Yesus nu Kuate gare pasa samba bret ningina le nyinaig ma ta mbol pro ibej kinaig. ²⁴ Ibej kinaig le nane tanje minnaig mbal Yesus nuje dubiwanu mbal mine ndakinaig le kila pilmba nane ndek wan kame ta ponga Yesus sota Kaperneum kinaig.

²⁵ Nane kinaig ka Kaperneumnje Yesus kanjgermba sulumba sanaig: Tum Tanjo, ne ginu te prowat nga kusnanaig le ²⁶ nu nane saningina: Ye sinja tane satinget. Tane nyamaganj tingin le marotingina ta idusmba ye sotade. Ye manjau sanjgrinu ke liken le kanjgerkinaig ta tuku tane ye sote ndakade. ²⁷ Nyamaganj kagagte ta tuku sota piro karenj ndakap. Nyamaganj njayo ndanjgate tuku ta sotap. Abo tugu minmba minam tuku nyamaganj ta ye Katesek Tanjo yenje tinjamngit. Mam Kuate nu nyamaganj tanja tinjam tuku ye nyu sina njgina.

²⁸ Tanjakina le nane nu sanaig: Sine ame wam ke lika Kuate tuku piro kube nga kusnanaig le ²⁹ nu nane saningina: Ye Kuatenje kukulyina tanjo tane ye tuku son njgap. Kuate tuku piro ta not njgina.

³⁰ Nane ndek nu sanaig: Ne ame manjau ka le sine ne tuku sanjgri kanjgermba ne tuku son njgube. Ne ame wam kamngat. ³¹ O buk sine tuku wa mbunj kame nane ma baknu mbolnje minnaig sulumba mana nyumba minnaig. Kuyar pasa nu tenjemba sakate.

Nu aganj samba mbolnje patikina le ndekinaig le nane nyinaig. *Kisim Bek 16.4,15*

Kuyar pasa nu tanjakate nginaig le ³² nu nane saningina: Ye sinjka satinjamngit. Moses nu nyamaganj ningina ta samba mbolok nyamaganj tugusek kuga. Yinje Mam nunge samba mbolok nyamaganj tugusek tingit. ³³ Kuate tuku nyamaganj tugusek ta samba mbolnje ndeka kilke mbol mbal abo tugu tingit ngina.

³⁴ Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Sunjo, nyamaganj ta mara mara sinja le nyube nginaig le ³⁵ nu nane saningina: Abo manjau tingit tuku nyamaganj ta ye. Ima nu ye tugum prowa ta nu manj gubawe nda. Ima nu ye tuku son nguwa ta nu manj kule parawe nda. ³⁶ Ye buk satinjit not. Tane ye kanjeryade ta ye tuku son nda ngade. ³⁷ Mam nu tanjo afu yinje mbal minam tuku madinjingit ta nane ye tugum prode. Ima nu ye tugum prowa ta ye sinjka nu pitaiwe nda. ³⁸ Ye samba mbolnje ndeken ta yinje nzali dubiwam tuku pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubiwam tuku prowen. ³⁹ Nu tuku nzali ta tenjemba. Nu nane madinjingit le ye tugum prode mbal ndindo ande ngisike nda. Ye kulatka minmba ma ma ait sunjo mbolnje njakmba manj kile-tidingamngit. ⁴⁰ Mam tuku nzali ta tenjemba. Nane ye nu tuku Kinjo kumuŋ nga son ngade mbal njakmba abo tugu njak minmba minamngaiŋ. Ait sunjo mbolnje ye nane manj kile-tidingamngit ngina.

⁴¹ Yesus nu samba mbolnje nyamaganj ndekina ta ye ngina le Zu mbal nane ismba gubra tumba nangine nangine sakinaig: ⁴² A ... nu ndanjam saka samba mbolnje ndeken ngate. Sine nu tuku ina mam kila. Nu Yosef tuku kinjo nu Yesusnje nginaig le ⁴³ nu nane saningina: Tane tangine tangine gubra pasa sa ndakap. ⁴⁴ Ande nunje wamduŋmbi ye tugum prowam kumuŋ kuga. Mam nu ye kukulyina nunge afu wamduŋ ningiwa le ndo ye tugum prowam kumuŋ. Ait sunjo mbolnje ye nane kile-tidingamngit. ⁴⁵ Tuan tanjo kame tenjemba kuyarnaig: Kuate nu nane njakmba tumningamngat nga kuyarnaig. Ima nu Mam tuku pasa ismba kila pilit ta nu ye tugum prote. ⁴⁶ Ande nu Mam kanjer ndate. Ye Kuate tugumnje ndeken ta ye nu kanjeren. ⁴⁷ Ye sinjka satinjamngit. Ima nu ye tuku son ngate ta nu abo tugu minmba minam tuku njak minit. ⁴⁸ Abo manjau tingit tuku nyamaganj ta ye. ⁴⁹ Singine mbunj nane ma baknu mbolnje mana nyumba minnaig ma ma kume farnaig. ⁵⁰ Nyamaganj kise samba mbolnje ndekina nga saket ta ande nu nyuwa ta nu kume nda. ⁵¹ Nyamaganj abo manjau tingit ta samba mbolnje ndekina ta ye. Ima nu aganj ta tumba nyuwa ta nu abo minmba minamngat. Nyamaganj sakit ta ye tuku ndem. Kilke mbol mbal tane abo njak minmba minam tuku ye yinje ndem tingamngit ngina.

⁵² Kile Zu mbal nane munju kusnanja sakinaig: Nu ndanmba nunje ndem sinjiwa le nyamngig nga saka minnaig le ⁵³ nu ndek saningina: Ye sinjka satinjamngit. Ye Ndindo Katesek Tanjo tane ye tuku ndem ndare tumba nye ndakap ta tane abo tugusek kugatok. ⁵⁴ Ima nu ye tuku ndem ndare tumba nyate ta nu abo njak minmba minam tuku minit. Ait sunjo mbolnje ye nu manj te-tiwamngit. ⁵⁵ Ye tuku ndem te nyamaganj tugusek. Ye tuku ndare te kule tugusek. ⁵⁶ Ima nu ye tuku ndem ndare nyate ta nu ye ndonj sailkate le ye nu ndonj minet. ⁵⁷ Mam nu abo minmba minit nunge ye kukulyina. Nu minmba minit tukunu ye nu mbolnje minmba minet. Tanjamba ndo tanjo ima nu ye tumba nyuwa ta nu ye mbolnje abo njak minmba minamngat. ⁵⁸ Singine mbunj nane aganj samba mbolnje ndekina ta nyumba ma ma kume farnaig. Aganj ye saket te tanjamba kuga. Ima nu aganj te tumba nyuwa ta nu abo njak minmba minamngat nga saningina.

⁵⁹ Yesus nu Kaperneum kusem wande sinamnge nane pasa tumningmba minmba nu pasa ta kuklimba saningina le ⁶⁰ nu dubimba likinaig mbal gudommba nane pasa ta ismba sakinaig: Pasa te sine tuku wamdus piti sersingit. Sine isam mbulig nginaig.

⁶¹ Nane gubra pasa yabu saka minnaig le nu katesemba nane saningina: Ye tuku pasa ta tuku tane wamdus pitingit? ⁶² Ye Ndindo Katesek Tangu ye manj luka yinje minen tuku ma mbol ambe ka le tane kangeryumba ye tuku ndanmba idusamngai. ⁶³ Ye abo manjau tugusek sakit ta Tukul Guwanje tingit. Kilke mbolok tuku aganngge turtungam kumuñ kuga. Pasa satungit ta Tukul Guwa tugumngge prode. Pasa ta tane abo tam tuku ndin tumtingit ta tane afu son nda ngade ngina.

⁶⁴ Yesus nu buk tugu mbolngge ima nu nu tuku son nda nginaig ima nu tuku kupet tanjo mayok kanjat ta nu kila minna tukunu nu tanjakina sulumba ⁶⁵ sakina: Tane afu ye son nda ngade ta tuku ye buk tenjemba satungit. Mam nu afu wamdus ningguwa le ndo ye tugum prowam kumuñ ngina.

⁶⁶ Nu tanjamba saka minna le nu dubinaig mbal gudommba ndek nu kusremba manj nu ndon li ndakinaig. ⁶⁷ Tanjanaig le Yesus nu nunje dubinaig tanjo 12 ta kusnaningina: Tane mata tanjamba ye kusreyam idusde e ngina le ⁶⁸ Simon Petrus nu ndek lafumba sana: Sunjo, sine ne kusrenumba ima tugum kab. Ne ndo abo minmba minam tuku ndin sasngam kumuñ. ⁶⁹ Sine ne kila pileg. Ne Kuatenge madinina tanjo ngina.

⁷⁰ Tanjakina le Yesus nu lafumba saningina: Ye tane 12 maditingen ta ande tane ngamukngge nu bukla njonu ñak ngina. ⁷¹ Yesus nu Yudas Iskariotnu Simon tuku kinjo ta tuku sakina. Ngumnennga nu Yesus tuku kupet mayok kina.

7

Yesus maib kat nunje nane nu talanaig

¹ Kile Yesus nu Galilea ma tugu mbol kine promba lika minna. Yudea mbal nane nu balewam saka minnaig tukunu nu Yudea ma mbol nda kina.

² Nu Galileanngge minna le Zu mbal nane baibai patika pagumba nyam tuku ait patukina le ³ Yesus tuku maib kat nunje nu sanaig: Ne tinga Yudea ma tugu mbol kaye. Kumba ka tanje ne tenje manjau kate tanjamba ka le ne dubinade mbal kanjerwaig. ⁴ Ande nu nunje nyu mayok kuwa nga iduste ta nu kuirka piro ndakate. Ne manjau sangrinu ke likate ta tanjo am mbolngge ka le nane kanjerkuwaig nginaig. ⁵ Nunje maib kat nunje mata nu tuku son nda nga tanjamba sakinaig.

⁶ Kile Yesus nu nane saningina: Mara ñakmba tane mbumba kambim tuku ait. Ye tuku ait kile. ⁷ Kilke mbol mbal nane tane kasur ndatingig. Ye nane tuku manjau ñaigonu kile-mayokka saket ta tuku nane ye kasuryade. ⁸ Tane tinga pagumba nye ta tuku mbumba kape. Ye kine nda. Ye tuku ait kile ngina. ⁹ Tanjamba saka nu Galileanngge minna.

Yesus nu pagumba nye ta mbol kina

¹⁰ Maib kat nunje pagumba nye ta tuku mbumba kinaig le nu minna ma ma kuirkuirka mbumba kina. ¹¹ Pagumba nye ta mbolngge Zu gabat mbal nane nanngine nanngine munju kusnanga Yesus sota nu aningge minit nga saka minnaig.

¹² Manjur sunjo ta sinamngge afu sisu-sasuka sakinaig: Nu tanjo mayenu nginaig le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Nu tanjo didik farmba wam

ngagonu tumningit tuku nginaig. ¹³ Nane Zu gabat tuku kuru-kuruka pasa temayokmba sa ndakinaig.

¹⁴ Pagumba nye ta ait kenmba kina le Yesus nu kusem wande sungo sinam kumba pasa kuklimba tumningmba minna. ¹⁵ Minna le Zu gabat afu nu tuku pasa isnaig sulumba nane pirerek purka sakinaig: i ... Nu ndanmba kila ta tina. Nu skul sungo mbolnje minyo ndakina nga sakinaig. ¹⁶ Tanjakinaig le nu ndek lafumba saningina: Pasa tumtinget te yije wamdusmbi kuga. Kuatenge ye kukulyina le ye nu tuku wamdus tane satinjet. ¹⁷ Ande nu Kuate tuku nzali dubiwam iduste ta ye yije wamdusmbi ko Kuate tuku wamdusmbi pasa tumtinget te nu kila palmbim kumun. ¹⁸ Ande nu nuje wamdusmbi pasa kuklite ta nu nuje nyu mbol kuwa nga pasa kuklite. Ande nu nuje sungo tuku nyu mbol kuwa nga pasa kuklite ta nu tugusek. Nu yabri kugatok. ¹⁹ Moses nu tukul pasa tingina. Ata. Tane tukul ta dubikade e? Tane ye baleyam tuku ndin sotade nga saningina.

²⁰ Tanjakina le nane nu lafumba sanaig: A ... ne bukla njak nginngankate. Ima ne balenam sakate nginaig le ²¹ nu nane saningina: Ye manau ande ken le tane wamdus piti tinaig. ²² Kinjo tuku ngaro pikam tuku manau Mosesnge sine singina. Moses pro ndana le singine mbunngge manau ta tugu pilnaig. Moses ait satingina ta kusem ait mbolnje ait kumungate ta tane kusem mbolnje kinjo tuku ngaro pikig. ²³ Tane Moses tuku tukul luka ndawam tuku nga kusem ait mbolnje mata kinjo tuku ngaro pikig. Ndanam saka tane ye kusem ait mbolnje tanjo ande tuku ngarosu wakeiwen le ye tuku gubra pilig. ²⁴ Tane ammbi ndo tanjo pile ndangap. Tanjo tuku tugu kanjermba pilengap ngina.

²⁵ Kile Yerusalem mbal afu sakinaig: Tanjo balewam sakade ta noten. ²⁶ Nu kilimnge pasa saka minit le gabat kame nu peu ndade? Nu sinja Kuatenge madina ta gabat mbal kila pilnaig inde nginaig le ²⁷ nane afu sakinaig: Tanjo te tuku tumbran tuguk sine kila. Kristus prowa le nu aninge prote ta sine gilai minamngig nga sakinaig.

²⁸ Yesus nu ndek kusem wande sungo sinamnge pasa kuklimba sakina: Tane ye tuku tumbran tuguk ye turmba kila nga idusde e? Ye yije wamdusmbi pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina ta nu tugusek. Tane nu gilai. ²⁹ Ye nu tugumnge prowen tukunu ye nu kila minet. Nunje ye kukulyina ngina. ³⁰ Tanjaka sakina le nane ndek nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile. Nane puram kumun kuga.

³¹ Tanjo pino gudommmba nu tuku son nginaig sulumba sakinaig: Ande prowam tuku sakinaig ta not. Tanjo wam ke likate te liwam kumun kuga. Nu Kristus nginaig.

³² Tanjo pino nane tanjamba sisu-sasuka sakinaig le Farisi mbal isnaig sulumba nane pris gabat mbal ndon kusem wande tuku polis afu kukulninginaig le Yesus biye tiwam kinaig le ³³ nu ndek sakina: Ye ait fagnu tane ndon mini sulumba ye man luka Kuate nu ye kukulyina ta nu tugum kanjit. ³⁴ Tane ye sotap ta ye kanjerye nda. Ye ka minamngit ma ta tane ye tugum prowam kumun kuga ngina le ³⁵ Zu mbal nane ndek nanjine nanjine sakinaig: Nu animbi kuwa le sine nu sota kanjere nda. Nu kasomok ma mbol kumba Zu mbal afu Grik ngamuknje minig nane ndon minmba Grik mbal pasa kuklimba tumningam sakate e? ³⁶ Nu ndanam tejenmba sakate: Tane ye sotap ta ye kanjerye nda. Ye ka ma minamngit ta tane ye tugum prowam kumun kuga ngate. Pasa tugunu te ndanmba tuku nginaig.

Kule tugusek

³⁷ Pagumba nye ta tukulam tuku ait sunjo mbolnje Yesus nu tinja wi kuenka sakina: Ima nu kule parawa kande ye tugum promba kule tumba nyuwa. ³⁸ Ima nu ye kumuŋ nga ye tuku sanjri tomba tinjate ta Kuate tuku pasa sakate tanjamba kule abo njak nu tuku ngamuŋgal sinamnje bulbulmba minmba minamuŋgat ngina. ³⁹ Yesus nu tanjamba sakina ta nu Tukul Guwa tuku sakina. Nane nu tuku son nginaig mbal Tukul Guwa tam tuku minnaig. Sakina ait mbolnje Yesus nu sanjri kilja sunjo nda tina tukunu Tukul Guwa nu nde ndakina.

⁴⁰ Nane pasa ta isnaig sulumba afu sakinaig: Tuan tanjo ande prowam tuku sakinaig ta not nginaig le ⁴¹ afu ndek sakinaig: Nu Kuatenje madina tanjo nginaig. Tanjakinaiŋ le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Kristus nu Galileanje prowe nda. ⁴² Nu David tuku ndare mbolnje nu minna tuku ma Betlehemnje prowamuŋgat. Kuate tuku pasa tanjakate nginaig. ⁴³ Tanjamba nane wamdus pur yimyam kinaig sulumba ⁴⁴ afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig.

Zu gabat mbal nane Yesus talanaig

⁴⁵ Polis mbal luka Farisi le pris gabat tugum pronaig le sakinaig: Ndanam tane nu tumba pro ndawaig nginaig le ⁴⁶ polis mbal lafumba saninjinaiŋ: Nu tuku pasa sanjrinu. Sine tanjan tanjo ande pasa sanjrinu sakina le ise ndakigen nginaig. ⁴⁷ Tanjakinaiŋ le Farisi mbal ndek nane saninjinaiŋ: A ... nu tane yabritinjat le tane mata nu tuku son njaig e? ⁴⁸ Sine Farisi ko gabat ande nu tuku son njate le kanjer ndade tae. ⁴⁹ Ake mbal nane nu tuku son ngade ta nane tukul pasa gilai. Nane ma njayo mbol kambim tuku minig nga sakinaig.

⁵⁰ Kile nane tuku ande Nikodemus nu o buk furir Yesus tugum prona ta nunje tinja sakina: ⁵¹ Sine sinjine tukul dubimba tanjo ake pitaiwam kumuŋ kuga. Nu tuku pasa ismba nu tuku manjau kanjermba ndo lafunu tambim kumuŋ ngina le ⁵² nane ndek nu sanaig: Ne mata Galileanu yamban tanjo kande. Ne kuyar pasa bur mayewa sulumba kila pale. Galileanje tuan tanjo ande prowe nda nga sanaig.

⁵³ Tanjamba nane njakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig.

8

Pino ande unekina le tumba Yesus tugum pronaig

¹ Nane njakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig le Yesus nu Olif tabe mbol kina. ² Mafena le maratukuk tinja nu ndeka kusem wande sunjo sinam kina. Kina le nane gudommba nu tugum pronaig le nu pasa kuklimba tumnijmba minna.

³ Tanjamba minna le Farisi kusem pasa biteknjanu mbal ndonj pino ande tanjo kuayarna le kanjermba nu tumba pro nane ngamuknje te-timba Yesus sanaig: ⁴ Tum Tanjo, pino te tanjo ande ndonj minat le kanjergig. ⁵ Moses tuku tukul mbolnje ande tanjawa kande ndamembi balewap nga sakate. Ne pino te tuku ndanjmba iduste nga kusnanaig. ⁶ Nane nu pasa ande mbarwa le nu tumba pasa mbolnje palmbim tuku nu tagonaig.

Kile Yesus nu minyoka wai tokmbi kilke mbolnje kuyarmba minna. ⁷ Kuyarmba minna le nane nu kusna-kusnamba minnaig le nu tinja sakina: ⁸ Ima nu tane ngamuknje mbar kugatok ndeta nunje ambonja ndame tumba

pino te katwa ngina. Tanjaka sakina sulumba nu manj minyoka kilke mbolnje kuyarmba minna.

⁹ Nane pasa ta ismba tanjo mage mage nane kua kinaig le nane afu ngumnernga nduik nduik sili-silinaig. Pino ta nunje ndo Yesus tugumnje tinj minna le ¹⁰ nu tinja nu kusnana: Nane animbi kagig. Ande nu une lafunu tanmbim tuku mine ndakate e nga kusnana le ¹¹ nu ndek sakina: Sunjo, ande mine ndakate ngina le nu sana: Ye mata ne une lafunu tanmbim idus ndawet. Ne luka kumba manj une ndaka nga sana.

Kilke te tuku bulu

¹² Yesus nu manj tanjo pino saningina: Ye kilke te tuku bulu. Tanjo pino kiljaninget. Ande ye dubiyuwa ta nunje mine ta bulu njak. Nu ma make sinamnje mine nda ngina.

¹³ Tanjakina le Farisi mbal nu sanaig: Ne nane mironj nane tugu kuklite ta ne yabri pasa ndo sakate tae nginaig le ¹⁴ nu ndek nane saningina: Ye aningje prowen manj animbi kangit ta ye kila. Ta tuku ye yinje mironj tuku sanu kumunj. Tane ye aningje prowen manj animbi kangit ta tane gilai minig. ¹⁵ Tane tanjo tuku wamdusmbi ndo ye pileyade. Ye tanjamba ande pile ndawet. ¹⁶ Ye ande pilewam idusmba ta yinje wamdusmbi ndo kuga. Kuate nu ye kukulyina ta ye nu ndonj wamdus ulendi tanjo pileningek. Ta tuku ye kumumbi pileningam kumunj. ¹⁷ Tukul pasa nu sakate: Tanjo armba nale pasa ndui ta ndo sakade ta son pasa ngade. ¹⁸ Ye yinje Mam nu ye kukulyina nu ndonj yinje tugu kukliwek ta son pasa ndo ngina. ¹⁹ Tanjaka saningina le nane ndek nu kusnanaig: Ne Mam nane aningje minit nga kusnanaig le nu sakina: Tane ye tuku Mam gilai. Tane ye mata gilai minig. Tane ye kila kande ye tuku Mam mata kila minig kande nga saningina.

²⁰ Yesus nu kusem wande sinam tanje ndametinj patikade ma mbolnje pasa ta kuklimba minna le afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile.

Yesus nu samba tumbranj tuku saningina

²¹ Yesus nu manj pasa tuturmmba saningina: Ye ka le tane ye sotete pisenja tanjine une ta njak minmba kumamngaig. Ye kangit ma ta tane prowam kumunj kuga ngina le ²² Zu mbal ndek nanjine nanjine nanjine sakinaig: Nunje ngarosubalewamngat inde. Ta tuku ye kangit ma ta tane prowam kumunj kuga nga sakat nginaig.

²³ Tanjakinaig le nu nane saningina: Tane ibenj tekok mbal. Ye mbol ambekok. Tane kilke tekok. Ye kilke tekok kuga. ²⁴ Ta tuku ye satjingit. Tane une njak minmba kumamngaig. Tane yinje mironj tuku sakit ta son nda ngap ta tane sinja une njak minmba kumamngaig ngina.

²⁵ Tanjakina le nane ndek nu kusnanaig: Ne ima nginaig le nu nane saningina: Ye abo abo yinje mironj tuku saka minet ta not. ²⁶ Ye tane tuku mbar tuku pasa sunjgomba njak minet ta ye sa ndaket. Ande nu ye kukulyina nu tugumnje pasa ten ta ndo ye satjinget. Pasa ta tugusek ngina.

²⁷ Nu tanjamba Mam Kuate tuku sakina ta nane katese ndanaig. ²⁸ Ta tuku Yesus manj lato nane saningina: Tane ye Ndindo Katesek Tanjo ye tumba ail kazrai mbolnje palmbimngaig. Ait ta kugawa le o son ta nunje ngamngaig. Ye yinje wamdusmbi pasa afu sa ndaket. Mamnje tumyina ta ndo sakat ta tane katesewamngaig. ²⁹ Ande nu kukulyina ye nu tuku nzali ndo dubiwet. Ta tuku nu ye kusre ndayumba ye ndonj minmba minit nga sakina.

³⁰ Nu tanjamba saka minna le nane gudommba nu tuku son nginaig.

Yesus nu Zu mbal ndonj kualeyaukinaig

³¹ Yesus nu Zu mbal afu nu tuku son nginaig ta tenjemba saningina: Tane ye tuku pasa ismba kumumba kap ta tane sinja ye dubiyanu tanjo mayok kanjagaig. ³² Tane pasa tugusek kila palpe le pasa tanje tane tuku muskil kile-tidinge tinjamngat ngina.

³³ Tanjakina le nane ndek sakinaig: Sine Abraham tuku mbun mineg. Sine nane afu kumnemnge ndalekanu tanjan mine ndakeg. Ne ndanam saka sine tuku muskil kile-tidinge sinjam tuku sakate nginaig le ³⁴ nu man lato saningina: Ye sinja satinjamngit. Ima nu unekate ta nu une manjau kumnemnge ndalekanu tanjan minit. ³⁵ Piro tanjo nu nunje sunjo tuku wandeknje mara mara mine ndakate. Kinjo nu mam nunje tuku wande mbolnje mara mara minit. ³⁶ Ata. Ye Kuate tuku Kinjo ye tane tuku muskil kile-tidingi ta tane muskil kile-tidi mayewamngai. ³⁷ Tane Abraham tuku mbun ngade ta ye kila ta tane ye tuku pasa isig ta tane tuku ngamunggal sinam kine ndakate tukunu tane ye baleyam sakade. ³⁸ Ye yinje Mam tugumnge manjau kanjerke liken ta sake liket. Tane tanjine mamnge manjau tumtingit ta kade ngina.

³⁹ Tanjakina le nane nu sanaig: Sine tuku mam Abraham nginaig le nu nane saningina: Tane Abraham tuku kinjo kame kande Abraham tuku manjau dubide kande. ⁴⁰ Ye pasa tugusek Kuate tugumnge ismba pro satinjet le tane ye baleyam sakade. Abraham nu manjau tanjan ke ndakina. ⁴¹ Tane tanjine mam tuku manjau te-purde ngina le nane nu sanaig: i ... Sine ndinngge kile-pati ndakinaig. Singine Mam ndindo nu Kuate nginaig.

⁴² Kile Yesus nu ndek saningina: Ye Kuate tugumnge minen sulumba te prowen. Yinje wamdusmbi kuga. Nunje ye kukulyina. Kuate nu tane tuku Mam kande tane ye tuku mata kume purde kande. ⁴³ Ye pasa kile-mayokket te tane isam mbulmba kilba tukulde. Ta tuku tane katese ndade. ⁴⁴ Tanjine mam Satan. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam idusde. Nu abo abo tanjo bale farna tanjamba kile minit. Nu wamdus tugusek kugatok tukunu nu manjau tugusek njakmba pitaikate. Nu mane tanjo. Nu yabri manjau miro. Ta tuku nu yabri wam ndo te-mayokam kumun. ⁴⁵ Tane tanjine mam tuku manjau njak minig sulumba ye pasa tugusek satinjet ta tane son ngam fugude. ⁴⁶ Tane tuku ande ye tuku mbar ande kanjermba sanu kumun kuga. Ye tane pasa tugusek satinjet ta tane ndanam tuku son nda ngade. ⁴⁷ Kuate tuku kinjo kame nane nu tuku pasa isig. Tane nu tuku kinjo kame mine ndakade tukunu nu tuku pasa ise ndakade ngina.

⁴⁸ Tanjakina le Zu mbal nane ndek nu sanaig: Ne Samaria yamban bukla njayonu njak ngeg ta sine kumumbi sakeg nginaig le ⁴⁹ nu nane saningina: Ye bukla njak kuga. Ye Mam tuku nyu te-dunjet le tane ye tuku nyu te-ibenje. ⁵⁰ Ye yinje nyu mbol kuwa nga idus ndawet. Kuate nu ye tuku nyu mbol kuwa nga sakate. Nu tanjo njakmba kumumbi pileningit. ⁵¹ Ye sinja satinjamngit. Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda ngina.

⁵² Kile Zu mbal nane ndek sakinaig: i ... Abraham tuan tanjo njakmba kume likinaig ta ne sakate: Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda ngate. Ta tuku kile sine kila pileg. Ne bukla njak. ⁵³ Sine tuku mbun sunjo Abraham ne nu liwanu nga iduste? Abraham tuan tanjo njakmba kume likinaig. Ne ima le nanje nyu te-dungate nginaig le ⁵⁴ nu ndek saningina: Ye

yiŋe miroŋ yiŋe nyu payam ndaket. Yiŋe Mam nuŋge ye tuku nyu te-dunŋate. Tane nu sine tuku Mbara Sunŋo ŋgade ta⁵⁵ tane nu gilai. Tane nu kila ŋgade ta tane yabri taŋgo ndo. Ye nu kila ŋget ta tane yabri pasa sakade taŋamba kuga. Ye siŋka nu kila minmba nu tuku pasa dubiwet.⁵⁶ Siŋgine mbuŋ Abraham nu o buk ye prowam tuku ait ismba nu gare-gareka tairŋga minna. Nu ye tuku ait kaŋgermba gare sunŋo tina ŋga saniŋgina.

⁵⁷ Taŋakina le Zu mbal ndek nu sanaig: i ... Ne yar 50 mine ndakate. Ne Abraham kaŋgeranu ŋga sakate e ŋginaig le⁵⁸ nu ndek nane saniŋgina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Abraham pro ndana le ye minmba minen kile minet ŋga saniŋgina.

⁵⁹ Taŋakina le nane ndek ndame kilmba nu balewam bafunaig le nu nuŋe ŋgaro kuirkuirka tumba kusem wande kusremba kina.

9

Yesus nu taŋgo am tukulok wakeina

¹ Yesus nane ndin dubimba kinaig ka taŋgo ande nu am tukulok ina sinamŋge prona ta kaŋgermaig. ² Kaŋgermba nuŋe dubiwanu taŋgo Yesus kusnanaig: Tum Taŋgo, imanŋe unekina le nu am tukulok prona. Ina mam nuŋeŋge e ko nuŋe miroŋ e ŋga kusnanaig le³ nu ndek nane saniŋgina: Ina mam nuŋe tuku une ko nuŋe une taŋge am tukul ndana. Kuate tuku sanŋri nu mbolŋge mayok kambim tuku nu am tukulok minit. ⁴ Kile mafef minitmbi ye Kuatenŋe kukulyina ta sine nu tuku piro kube. Mine minemba furirwa le sine ŋakmba pirokam kumuŋ kuga. ⁵ Ye kilke te mbolŋge minmba kilke te kilŋawet tuku bulu ŋgina.

⁶ Nu taŋaka sakina sulumba kilke mbol ŋguspeka ruga wakeimba tumba taŋgo ta am mbolŋge pilna sulumba nu sana: ⁷ Ne kumba Siloam kule kualin mbolŋge am minyanŋa ŋgina. (Siloam nyu ta tugunu Kukulna). Taŋamba kukulna le nu ndek kumba am minyanŋa mambil mayemba luka prona.

⁸ Nu prona le nu tuku tumbraŋ tuma nane afu turmba nu buk agarŋ ndende yabaŋka minna le kaŋgermaig ta ndek sakinaig: i ... Ande buk agarŋ ndende yabaŋka minna nuŋe inde ŋginaig le⁹ nane afu sakinaig: Au. Nuŋe ŋginaig le afu sakinaig: Kuga. Taŋgo ande nu suk ŋginaig. Taŋakinaig le nu nane saniŋgina: Sakade not. Ye nuŋe ŋgina le¹⁰ nane ndek nu kusnanaig: i ... Ne ndaŋat le am mayekat ŋginaig le¹¹ nu lafumba sakina: Taŋgo ande nyunu Yesus nuŋge ruga wakeimba ye tuku am mbolŋge pilmba sayat: Ne ka Siloam kule kualin mbolŋge am minyanŋa ŋgat. Ye ka am minyanŋit le ye am maraŋat ŋgina le¹² nane nu kusnanaig: Nu aniŋge minit ŋginaig le nu ndek saniŋgina: Iyo. Ye gilai ŋgina.

¹³⁻¹⁴ Yesus nu ruga wakeimba am maraŋge tuna ta kusem ait le nane afu taŋgo buk am tukulok minna ta tumba Farisi mbal tugum pronaig le¹⁵ nane mata nu kusnanaig: Ne ndaŋat le am mayekat ŋginaig le nu saniŋgina: Nu ruga wakeimba ye tuku am mbolŋge palet le ye ka am minyanŋit le kile mambilet ŋgina. ¹⁶ Taŋakina le Farisi mbal afu sakinaig: Taŋgo ta kusem ait tukul lukamba nu mabte ndakate. Kuatenŋe nu kukul ndana ŋginaig le nane afu teŋemba sakinaig: Kuga. Nu taŋgo ŋayonu kande nu maŋau sanŋrinu taŋamba kam kumuŋ kuga kande ŋginaig. Nane taŋamba pur yimyam kinaig. ¹⁷ Taŋamba nane maŋ taŋgo am mayekina ta kusnanaig: Taŋgo ta tuku ne ndaŋmba iduste ŋginaig le nu saniŋgina: Nu tuan taŋgo ande ŋgina.

¹⁸ Zu gabat mbal tanjo ta ina sinamnje am tukulok prona le kile mayekina ta son nda nga nu tuku ina mam wika kusnanikinaig: ¹⁹⁻²⁰ Tale kinjo ande am tukulok te-palmbinu nga saka minik ta noten e nginaig le nale lafumba sakinai: Am tukulok te-pilkenj ta not nginaik. Tanjakinaik le nane ndek sanikinaig: Nu ndanjat le am mayekat nga kusnanikinaig le nale ndek sakinaik: ²¹ Iyo. Sile gilai. Nu sunjokanu. Nu kusnawap. Nu ndanjat le am mayekat ko imanje nu am wakeiwe tawet ta nunje sakuwa le isap nginaik. ²² Nale Zu mbal tuku kuru-kurukinaik sulumba tanjamba saninginaik. Ta ndanjam? Zu gabat mbal nane pasa ande buk katmba ima nu Yesus nu Kuatenje madina tanjo nguwa kande nu kusem wandeknje pitaimba nu tukulbe nginaig. ²³ Wam ta tuku nale sakinaik: Nu sunjokanu. Nu kusnawap nginaik.

²⁴ Kile nane man tanjo am mayekina ta te yale nga sanaig: Tanjo ta njayonu ta sine kila. Ne Kuate am mbolnje sinja son pasa saka nginaig le ²⁵ nu ndek sakina: Nu njayonu e ko mayenu e ta ye gilai. Wam ande ye mbolnje kat ta ndo ye kila. Ye buk am tukulok minen ta kile ye mambilet ngina.

²⁶ Tanjakina le nane man nu kusnanaig: Nu ne ndanjam? Nu ame wam kat le ne am mayekat nga kusnanaig le ²⁷ nu lafumba saningina: A ... ye buk satinjit le tane isaig. Ndanjam saka man lato isam tuku kusnangade. Tane mata nu dubiwanu tanjo minam idusde e ngina le ²⁸ nane ndek gubra tumba nu tumal panmba sanaig: A ... ne nu dubiwanu tanjo. Sine Moses ndo dubiweg. ²⁹ Kuate nu Moses ndon pasatina ta sine kila. Tanjo te aninje prona ta sine gilai nginaig le ³⁰ nu pasa lafumba saningina: i ... Nu ye tuku am wakeiwe sat ta ndanjam nu aninje prona ta tane gilai ngade. ³¹ Nu tuku manjau ta kilimok. Kuate nu tanjo njayonu ise ndakate. Ande nu Kuate mbarinjmba nu tuku nzali dubite le ndo Kuate nu tuku yabanj pasa isit le wam sanjrinu kate. ³² Ande nu ina sinamnje am tukulok prona le andenje nu tuku am maranje tuna nga sakade le ise ndakeg. ³³ Tanjo ta nu Kuatenje kukul ndana kande manjau tanjanj inum kam kumunj kuga kande ngina. ³⁴ Tanjakina le nane gubra tumba sanaig: Yoi. Ne ina sinamnje une njak te-pilnai. Ne sine gabat kame wam pagukam iduste e nga nane tanjo ta kusem wandeknje pitainaig le mayok kina.

³⁵ Tanjo pitainaig le mayok kina ta Yesus nu ismba tanjo ta sota kanjerna sulumba nu sana: Ne Katesek Tanjo Ndindo ta tuku ne son ngate e ngina le ³⁶ nu ndek nu sana: Sunjo, ne ima tuku sakate. Tanjo ta saya le isi sulumba ye nu tuku son ngi nga sana. ³⁷ Tanjakina le nu ndek sana: Ne buk nu kanjerat. Ye ne ndon pasatet te ye nunje ngina le ³⁸ nu ndek sana: O Sunjo, ye ne tuku son njet nga nu tugumnje dagol tidrongina.

³⁹ Kile Yesus nu tejenmba sakina: Nane am tukulok mbal mambilam tuku mambilde mbal am tukulkam tuku ye tanjo tanjamba pilengam kilke te mbol prowen ngina le ⁴⁰ Farisi mbal afu tanje minnaig ta pasa ta ismba sanaig: i ... Ne sine mata am tukulkanu nga iduste e nginaig le ⁴¹ nu nane saningina: Tane am tukulkanu minig kande une tuku pa tane mbolnje mine ndakate kande. Tane sine am maranganu mineg ngade tukunu tane pa tam tuku minig ngina.

10

Sipsip kulat tanjo mayenu

¹ Ye sinja satinjamngit. Ande nu sipsip tuku malanga sinam nda kumba nu fonde ponja sinam kinit ta nu kuayar tanjo ndo. ² Ande nu malanga

kumam sinam kinit ta nu sipsip tuku kulat tanjo. ³ Nu prote le malanga kulat tanjo malanga talke tuwit. Nu sinam kinit le nuje sipsip nu tuku jin tugu katesemba nu kila pilig. Nu nuje sipsip tuku nyu yimyam wike lika kilmba kile-mayokka kinit. ⁴ Nu nuje sipsip njakmba kile-mayokkate sulumba nu ambonga kinit le nane nu tuku jin tugu kila tukunu nu dubimba kinig. ⁵ Tanjo kisenje pro wikuwa ta nane nu dubiwe nda. Nane nu tuku jin tugu gilai tukunu nane nu ram kua kanjgaig ngina. ⁶ Yesus nu yaba pasa ta saningina ta nane tugunu katese ndanaig.

⁷ Katese ndanaig le nu te-mayokmba saningina: Ye sinja satinjamngit. Sipsip tuku malanga ta ye. ⁸ Ambonga pronaig mbal ta nane njakmba kuayar tanjo ndo. Sipsip nane tuku pasa ise ndakinaig. ⁹ Ye ndo malanga. Ande nu ye tugum tembi sinam kuwa ta nu ngisike nda. Nu mayok ka sinam ka nyamagan mayenu te-silika nyumba minamngat. ¹⁰ Kuayar tanjo nu sipsip kuayarmba bale farmba njaijo siglikam tuku ndo prote. Ye nane abo tugu kitek lato lato tumba gare sunjo njak minwaig nga ye prowen.

¹¹ Ye sipsip kulat tanjo mayenu. Sipsip kulat tanjo mayenu sipsip mine mayewaig nga nu kumam tuku kuru kuru ndakate. ¹² Ande nu sipsip miro tanjo kuga ta nu ndametinj kilam tuku ndo sipsip kulatkate. Age nguikok prote le nu sipsip kusreka kua kinit le age tanje nane bige tidingate le nane pururumba sili-silide. ¹³ Nu ndametinj kilam tuku ndo sipsip kulatkate sulumba nu sipsip sunjomba idus ndaningit. ¹⁴⁻¹⁵ Ye sipsip kulat tanjo mayenu. Mam nu ye kila minit le ye nu kila minet. Tanjamba ndo ye yinje sipsip kila minet le nane ye kila minig. Ye nane mine mayewam tuku ye yinje ngarusu mape ndamba kumamngit.

¹⁶ Yinje sipsip gudommba fonde te sinamnge mine ndakade. Ye nane mata kili le nane ye tuku jin tugu kila pilmba ye dubiyamnjaijo. Tanjamba nane kuasmbi ndindo tanjan minwaig le ye nane tuku kulat tanjo ndindo minamngit. ¹⁷ Ye yinje ngarusu mape ndamba kumi sulumba manj abo tumba tinjamngit. Ta tuku yinje Mam nu ye tuku kume purte. ¹⁸ Ande nu nuje nzali dubimba ye baleyam kumunj kuga. Ye yinje nzali dubimba kumamngit. Ye sanjri njak minmba yinje ngarusu kumam tuku palmbimngit. Kumi sulumba sanjri ndui ta tumba manj tinjamngit. Yinje Mam nu ye wam ta kam tuku nyu sina nga saningina.

¹⁹ Tanjaka saningina le Zu mbal nane pasa ta ismba manj wamdus pur yimyam kinaig. ²⁰ Afu gudommba ndek sakinaig: Nu bukla njak nginngankate. Tane nu tuku pasa ise ndakap nginaig le ²¹ nane afu ndek sakinaig: Tanjo bukla njak tanjamba pasatam kumunj kuga. Bukla njayonunje tanjo am tukulok wakeiwam kumunj kuga nginaig.

Zu mbal Yesus ngumnenaig

²² Yerusalemnge nane o buk kusem wande tuku malanga manj talkinaig ta idusam tuku pagumba nye sunjo mayok kina. Ait ta murke ait.

²³ Yesus nu kusem wande sunjo tuku kawanj ande nyunu Solomon ta mbolnje kine inummmba minna le ²⁴ Zu mbal afu pro nu te-ngamumba kusnanaig: Ne Kuatenge madinina tanjo ndeta tugusemba saka le isbe. Sine isam tuku wamdus sulumba tairnga mineg nginaig le ²⁵ nu ndek lafumba saningina: Ye buk satinjen ta tane son nda ngade. Ye Mam tuku nyu mbolnje wam ke liket piro kame tanje Mam nu ye kukulyina ta te-mayokde ta ²⁶ tane ye tuku sipsip kuga tukunu tane ye tuku son nda ngade. ²⁷ Ye tuku sipsip nane

ye tuku njin tugu kila. Ye nane kila minet le nane ye dubiyade. ²⁸Ye abo tugu minmba minam tuku ninji le nane sinja ngisike nda. Ande nu ye tugumnje nane bige tidinga kilam kumuŋ kuga. ²⁹Sipsip njakmba Mam nu ye tugumnje patikina le kulatka minet. Ande nu Mam tugumnje nane bige tidinga kilam kumuŋ kuga. ³⁰Sile Mam ndoŋ ndindo ndo nja sakina.

³¹Tanjakina le Zu mbal nane maŋ ndame kilmba nu balewam bafunaig le ³²nu ndek nane saningina: Ye Mam tuku sanjrimbi maŋau magenu gudommba ke liket le kanjerkade. Ame maŋau njayonu ket le tane ye baleyam bafude nja saningina le ³³nane nu sanaig: Sine ne wam magenu kate ta tuku ne balenam idus ndaweg. Ne tanjo ndo ta ne ye Kuate nja nu tuku nyu njayo silite njinaig.

³⁴Nu ndek lafumba saningina: Kuyar pasa mbolnje Kuate nu tenjenmba sakate. Tane mbara kame tanjaŋ minig njgate. ³⁵Sine kuyar pasa ande te-siwam kumuŋ kuga. Kuate nu tanjamba nuŋe mbal afu pasa ninjina le nane mbara tanjaŋ minig njgina. ³⁶Ye ake tanjo kuga. Kuateŋe madiyahamba kukulyina le kilke te mbolprowen. Ndanjam saka ye Kuate tuku Kinjo njet le Kuate tuku nyu njayo siliwanu njgade. ³⁷Ye Mam Kuate tuku piro ndaket nja idusmba kande tane ye tuku son nda njgap. ³⁸Ye nu tuku piro ket nja idusmba kande piro ket maŋau te ndo son njgap. Ta mbolnje tane Mam nu ye ndoŋ minmba minit le ye nu ndoŋ minmba minet ta kila palmbimnjgaig njgina.

³⁹Tanjaka sakina le kile nane nu maŋ biye tiwam tuku ta nu nane kusreka kua ka kina. ⁴⁰Nu kina ka Yordan kule sim ka buk Yohanusnje kule piseneningina ma ta mbolnje minna. ⁴¹Tanje minna le nane gudommba nu tugum promba sakinaig: Yohanus nu maŋau sanjrinu afu ke ndakina ta nu tanjo te tuku sakina ta kumumbi sakina njginaig. ⁴²Tanjamba ma ta tuku mbal gudommba Yesus tuku son njginaig.

11

Lasarus nu kumna

¹Betani tanjo ande Lasarus nu guazengina. Kulim kat nuŋe Maria le Marta. ²Maria nu buk gurenj tumba Yesus tuku kupe mbolnje kutumba nuŋe gabat waŋembi saukina. Leu nuŋe Lasarus guazengina. ³Guazengina le nuŋe kulim kat nuŋe ar ndek Yesus tuku pasa pilmba sakinaik: Sunjo, ande ne nu tuku kume purte ta nu guaze njak minit nja sanaik le ⁴nu pasa ta ismba sakina: Guaze tanje nu balewe nda. Kuate tuku nyu sunjo mbol kuwa le wam ta mbolnje ye Kuate tuku Kinjo nyu sunjo mayok kambim tuku guaze ta prona njgina.

⁵Yesus nu Maria le Marta leu nakile Lasarus nu nane tuku kume pur sunjo njak. ⁶Nu Lasarus guazengina pasa ta ismba minna ma ta mbolnje maŋ ait armba tanje minna. ⁷Mara armba kugana le nu nuŋe dubiwanu tanjo saningina: Sine maŋ Yudea kab njgina le ⁸nane nu sanaig: Tum Tanjo, ailfu ndo Zu mbal ma ta mbolnje ndamembi ne balenam bafunaig. Ndanjam saka ne maŋ kambim sakate e njginaig le ⁹nu ndek sakina: Maratukuk ka furiram ta mafej minit. Ande nu ki mbol likate ta nu baringam kumuŋ kuga. Mafej tuku bulunje nu kilnjate. ¹⁰Ande nu furir likate ta nu bulu kugatok tukunu baringate njgina. ¹¹Tanjaka sakina sulumba nu nane saningina: Sinjine gulab Lasarus nu kinyamba minit. Ye ka nu kuanewamnjgit njgina.

¹² Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo nane nu sanaig: Sunjo, nu kinymba minit ndeta nu mayekamngat nginaig. ¹³ Yesus nu Lasarus kumna ta tuku nu kinymba minit nga saningina ta nane nu kinyat nga idusmba tanjamba sanaig. ¹⁴ Kile Yesus nu kilimok saningina: Lasarus kumna. ¹⁵ Ye nu tugum nda kan le nu kumna ta tuku ye piti ndayate. Tane ye tuku son ngap nga ye iduset. Kile sine nu tugum kab ngina.

¹⁶ Nu tanjamba sakina le Tomas mape nyu ande Didimus nu ndek Yesus dubinaig tanjo afu saningina: Nu kumam kinit. Ariya. Sine kumba nu ndon kumbe ngina.

Kumanu mbal abonja tingam tuku miro

¹⁷ Yesus nane Betani pronaig le nane Lasarus tumba ndame burok sinamnge pilnaig le ki bailkamba kugana ta kila sanaig. ¹⁸ Betani tumbran Jerusalem kambim tuku 3 kilomita tanaj ndin kuen kuga. ¹⁹ Zu mbal gudumba Maria le Marta leu nakile kumna le wamdus kile-ibenjam tuku pro tanje minnaig.

²⁰ Marta nu Yesus ilmba minna pasa isna sulumba nu tinga ka ndinnge Yesus kangerna le Maria nu wandeknge minna. ²¹ Marta nu Yesus sana: O Sunjo, ne buk pro minna kande ye tuku leu kume ndakina kande. ²² Kile ait te mbolnge mata ne ame wam tuku Kuate yabaja ta ne tanmbimngat ta ye kila ngina le ²³ nu lafumba sana: Leu nanje nu man abonja tingamngat ngina le ²⁴ Marta ndek lafumba nu sana: Ait sunjo mbolnge kumanu mbal jakmba tinguwai le nu mata tingamngat ta ye kila ngina.

²⁵ Tanjakina le nu ndek sana: Kumanu mbal abonja tingam tuku ta ye miro. Ande nu ye tuku sanjri tomba tinga kumwa ta nu man abonja tingamngat. ²⁶ Ima nu abo minmba ye tuku sanjri tomba tingate ta nu ngisike nda. Ye pasa sanet te ne son ngate e nga kusnana le ²⁷ nu ndek sana: O Sunjo, ne Kuate tuku Kinjo ne Kristus. Ande nu kilke te mbol prowamngat nginaig ta ne ngina.

Yesus nu malmbikina

²⁸ Tanjakina sulumba Marta nu tinga kumba ka maib nuje Maria sinjindo sana: Tum Tanjo pro ne ilwa nga sakat ngina le ²⁹ nu ismba pastinga nu sota kina.

³⁰ Yesus nu tumbran nda prona. Nu tumbran makembinge Marta ndon pasatinaik ma ta mbolnge minna. ³¹ Zu mbal nane wandeknge Maria wamdus te-ibenmba minnaig ta nu pastinga kina le nane nu mindesin tugumnge malmbinu kinit nga nu dubimba kinaig.

³² Maria nu Yesus tugum promba dagol tidronja sana: O Sunjo, ne prona kande ye tuku leu kume ndakina kande ngina. ³³ Maria nu malmbikina le nu dubimba kinaig mbal jakmba malmbikinaig le Yesus nu nane kangerka wamdus tatrakina le nu nane kusnaningina: ³⁴ Tane aninge nu tumba pilnaig nga kusnaningina le nane nu sanaig: Sunjo, ne sine jak kumba ka kangera nginaig le ³⁵ nu malmbikina.

³⁶ Tanjana le Zu mbal afu sakinaig: Ai si. Nu Lasarus tuku sunjomba kume purte nginaig. ³⁷ Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu tanjo am tukulok ta nu am maranje tuna. Ndarjam tuku nu Lasarus te-ti ndana le nu kumna nga sakinaig.

Yesus nu Lasarus wikina le abongina

³⁸ Kile Yesus nu man wamdus tatrakina le nu kumba ka mindesin pilnaig ma ndame burok ta tugum prona. Ndam sunjo ande burok tukulanu

minna. ³⁹ Kile Yesus nu ndek saningina: Ndame talkap ngina le tango kumna ta kulim nuje Marta nu ndek sana: Sunjo, nu kumna le ki bailkamba kuganaig. Mindesin te buk mundur kinit ngina le ⁴⁰ nu sana: Ye ne ame pasa sanit? Ne ye tuku sanjri tomba tinga ta ne Kuate tuku sanjri kanjeramngat nga sanit ngina. ⁴¹ Tanjakina le nane ndek ndame talkinaig le Yesus nu tandeka sakina: O Mam, ne ye tuku pasa isit tukunu ye ne gare pasa tinet. ⁴² Ne mara mara ye tuku pasa isit ta ye kila. Afu minig te nenje ye kukulyina ta nane kila pilwaig nga ye pasa te sanet ngina.

⁴³ Tanjaka sake denjumba nu wi kuenjka sakina: Lasarus, ne tinga kilim kaye ngina le ⁴⁴ nu kumna tuku ta tinga mayok kina. Nane buk tawimbi kupe wai kusnaig sulumba tawi inum gabat songinaig ta njak tingina le Yesus ndek nane saningina: Tane kuminj kukliwap le nu kuwa ngina.

*Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig
(Mateus 26.1-5; Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2)*

⁴⁵ Zu mbal Maria dubimba pronaij ta nane Yesus wam kina ta kanjermba nane gudommba nu tuku son nginaig le ⁴⁶ nane afu Farisi mbal tugum kumba Yesus wam kina ta kubeu ninginaig le ⁴⁷ Farisi mbal ndek kumba pris gabat mbal ndonj gabat sugo sugo njakmba kile-manjgurkinaig sulumba sakinaig: Sine kile ndanjdanjngig? Nu manjau kitek sanjrinu gudommba ke likate. ⁴⁸ Sine nu mapebe le nu manjau kumba minwa ta nane njakmba nu tuku son ngamngaij. Tanjawaig ta Rom mbal sine Sesar kusrewanu nga pro kusem wande sunjo njayo silimba sine Israel njakmba bale faramngaij nginaig.

⁴⁹ TANGO sunjo ande nyunu Kaiafas nu yar ta mbolnje pris tuku gabat sunjo minna. TANGO ta nu nane ngamuknje tinga saningina: Tane wam gilai mbal. ⁵⁰ Sine Israel tuku ma tumba tango ndindo kumwa ta maye. Tanjawa ta sine njakmba njgisike nda ngina. ⁵¹ Kaiafas nu tanjakina ta nu nuje wamdus dubimba sa ndakina. Nu yar ta mbolnje pris gabat sunjo minna le Kuatenje nu wamdus tuna le nu dir pasa sanjmba Yesus nu Israel njakmba tuku nga kumamngat ngina. ⁵² Israel mbal ndo kuga. Nu Kuate tuku kinjo kame kilke tugu njakmba mbolnje kilwa le kuasmbi ndindo minwaig nga kumamngat.

⁵³ Ait ta mbolnje Zu gabat mbal nane tugu pilmba Yesus balewam tuku ndin sota minnaig. ⁵⁴ Ta tuku kile Yesus nu Zu am mbol li ndakina. Nu nuje dubiwanu mbal kilmba duje makembinje tumbran ande nyunu Efraim kinaig ka tanje minnaig.

⁵⁵ Zu mbal tuku pagumba nye sunjo Pasowa ait patukina le tumbran fonjon tuku mbal gudommba Pasowa mayok nda kuwa le purfenju mayok kambim tuku nga Yerusalem kinaig. ⁵⁶ Nane pro Yesus sota kusem wande sunjo sinam tanje nanjine nanjine munju kusnanga sakinaig: Tane ndanjmba idusde. Nu prowamngat e ko prowe nda nga saka minnaig.

⁵⁷ Farisi nane pris gabat mbal ndonj nane buk tango pino wam paguka saninginaig: Ande nu Yesus minit ma ta kila minmba kande nu sine sasjngwa le sine ka biye tibe nginaig.

12

*Maria Yesus tuku kupe mbolnje gurej kutuna
(Mateus 26.6-13; Markus 14.3-9)*

¹ Pasowa tuku pagumba nye ait ta buk fagkina le Yesus nu manj Lasarus kumna le te-tina tuku tumbran Betani kina. ² Ka tanje nane Yesus tuku

pagunaig le Marta nu nyamagan kutumba minna. Lasarus mata nane ndon isukusmba minna. ³ Isukusmba minnaig le Maria nu guren mayenu ande pitinu 500 gram tanan piyanu o mbolnge ta tumba prona sulumba Yesus tuku kupe mbolnge kutumba nuje gabat wanjemi kupe saukina le mundur mayenu wande ta kumungina le ⁴ Yesus dubiwanu tanjo ande Yudas Iskariotnu nu ngumnennga Yesus tuku kupet mayok kina ta nunge sakina: ⁵ A ... ndanjam saka guren ta tumba nane afu mbol nda piyana. Nu tanana kande nu son 30 tunaig le sine sanzal mbal turkeg kande ngina. ⁶ Yudas nu sanzal mbal idusnimbamba pasa ta sa ndakina. Nunge nanjine ndametin kulatka afu kuayarmba minanu. Ta tuku nu sakina.

⁷ Kile Yesus nu ndek sana: Nu piti ser ndawa. Ye kume ndaket le nu ambonga ye tuku mindesin wakeiwanu tanan guren ta tumba ye pisneyat. ⁸ Sanzal mbal nane mara tane ngamuknge minamngaig. Ye tane ndon ait kuennu mine nda ngina.

Nane Lasarus balewam tuku pasa katnaig

⁹ Zu mbal gudommamba nane Yesus minna ta ismba nu kanjeram pronaig. Nu ndo kanjeram pro ndanaig. Nane Lasarus kumna le Yesus nu te-tina ta turmba kanjeram pronaig. ¹⁰⁻¹¹ Yesus nu Lasarus te-tina le nane gudommamba pris gabat mbal tuku pasa kusreka Yesus tuku son nga minnaig. Ta tuku pris mbal nane Lasarus mata balewam tuku pasa katnaig.

Yesus nu gabat sunjo tanan Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40)

¹² Mafena le Yesus nu mbumba Yerusalem prowam bafumba minna le tanjo pino gudommamba pro Yerusalemnge pagumba nye ta tuku minnaig ta nane isnaig. ¹³ Nane ismba ndek pator waje supika kilmba nu tugum kumba ka wikaraumba sakinaig:

Sine Kuate tuku nyu te-dungube o.

Tanjo te Sunjo tuku nyu mbolnge prote.

Nu Sunjonje nyaro tuwa o.

Nu sine Israel tuku gabat sunjo nyaro tuwa o nginaig.

Mune 118.26

¹⁴ Yesus nu donki fat ande te-silika muskilnu mbolnge minyokina. Kuyar pasa ande tenjamba sakate.

¹⁵ Sion tumban sunjo ne kuru kuru ndaka.

Ai si. Ne tuku tanjo sunjo prote si.

Nu donki fat mbol minyoka ne tugum prote ngate.

Sakaria 9.9

Kuyar pasa ta Yesus nu kumuna.

¹⁶ Ait ta mbolnge nuje dubiwanu mbal kuyar pasa ta idus ndanaig. Ngumnennga Yesus nu samba mbolnge sanjri kilna sunjo tina le nane kuyar pasa ta idusmba sakinaig: Son. Kuyar pasa nu tuku sakate ta kumumbi nu mbolnge mayok kina.

¹⁷ Nane Yesus Lasarus wikina le ndame burok sinamnge abonga tingina le kanjernaig mbal Yerusalemnge afu kubeu ninmba minnaig le ¹⁸ manjur sunjo ta nu manau sanjrinu kina le isnaig sulumba nane kumba ka ndinje nu te-silikinaig le ¹⁹ Farisi mbal nanjine nanjine sakinaig: Ai si kanjerap. Nane njakmba nu dubide. Sine wam ande kam kumun kuga nginaig.

Yesus nu nuje kumam tuku sakina

²⁰ Nane Kuate mbariŋam tuku pagumba nye ta mbol pronaig ta afu Grik mbal. ²¹ Nane Filipus tugum pronaig. (Filipus nu Galileanu Betsaida tumbranjok).

Nane pro nu sanaig: Tanjo sunjo, sine Yesus kanjeram proweg nginaig le ²² nu kina ka Andreus sana. Tanjamba nale kinaik ka Yesus kila sanaik le ²³ nu ndek nale sanikina: Ye Ndingo Katesek Tanjo Kuate nu sangri kilja sunjo sam tuku ait buk prote. ²⁴ Ye sinja satinŋamngit. Wit tinju ande kilkek sinamngge ngukap le ndo alonu gudommba mayok kanjaig. Kilkek sinamngge ngu ndakap ta nuje ndo minamngat. ²⁵ Ima nu nuje abo mine mayewam tuku wamdus sunjo tate ta nu ngisikamngat. Ima nu kilke te mbolngge nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu abo njak minmba minamngat. ²⁶ Ima nu ye tuku piro biyam idusmba kande nu ye dubiyuwa. Nu tanjawa ta nu ye ndonj minamngat. Ande nu ye tuku piro biywa ta Mamngge nu tuku nyu te-mayokamngat.

²⁷ O Mam, ye ngamunjal pitiyate ta ye ndanmba sani. Wam ye mbol prowamngat ta laipyuwa nga sani? Kuga. Ye tanjake nda. Piti ta kurawam tuku ye prowen. ²⁸ O Mam, nanje nyu sunjo ta mbol kuwa ngina. Nu tanjakina le samba mbolngge minje pasa ande tejenmba sakina: Yinje nyu sunjo buk mbol kina. Kile manj mbol kanjat nga sakina.

²⁹ Nane tanje minnaig mbal pasa ta ismba afu ndek sakinaig: Kuaila fudukate nginaig le afu nane sakinaig: Enjel ande nu ndonj pasatate nginaig le ³⁰ nu ndek sakina: Pasa ta ye isi nga pro ndawat. Tane isap nga prowat. ³¹ Kile kilke mbol mbal pilenŋam tuku ait prote. Kilke te tuku gabat Satan Kuatenge te-ibenamngat. ³² Nane afu ye ail mbolngge pilmba te-dunjuwaig le ye kilke mbol mbal wike liki le nane ye tugum prowamnggaig ngina. ³³ Yesus nu ndanndanmba kumamngat ta te-mayokmba nu pasa ta saningina.

³⁴ Nane ndek pasa lafumba sakinaig: Moses tuku kuyar pasa Kristus nu minmba minamngat nga sakate ta ne ndanjam nane Katesek Tanjo Ndingo tumba te-dunjamnggaig ngate. Katesek Tanjo ta nu ima nginaig le ³⁵ nu nane saningina: Kile bulu tugusek ait fagnu ndo tane kilnjatingamngat. Bulu tane kilnjatinmba minitmbi tane kilnja mbolngge likap. Kuga ta ma makenge tane songikat. Ande nu ma make sinamngge likate ta nu ndin kanjer ndate. ³⁶ Bulu kilnjatinmba minitmbi nu tugum kumba kila palpe. Tanjawa ta tane bulu njak minamnggaig ngina. Yesus nu tanjaka sakina sulumba nu nane kusreka kuirka minna.

Zu gudommba nane Yesus talanaig

³⁷ Yesus nu manjau kitek gudommba nane am mbolngge ke likanu ta nane nu tuku son nda nga minnaig. ³⁸ Tuan tanjo Aisaia tuku pasa ande nane mbolngge kumunngina ta tejenmba.

O Sunjo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ngate.

Ne nanje sangri te-mayokte le ande nu katese ndate.

Aisaia 53.1

³⁹ Nane Kristus talanaig ta Aisaia nu o buk dir pasa ande tejenmba kuyarna.

⁴⁰ Kuate nu nane tuku am tukule ninmba ngamunjal mata tukule ninngina. Kuga ta nane ammbi alonu kanjermba wamdus puluninguwa le ngamunjal biye mbilmba ye tugum prowaig le nane wakeikamngit ngina. *Aisaia 6.10*

⁴¹ Aisaia nu Kristus tuku kilja sunjo kanjermba nu tanjamba Yesus tuku kuyarna.

⁴² Zu gabat gudommba Yesus tuku son nginaig ta Farisi mbal nane kusem wandeknge nane peuninbekaig nga nanngine son ta yabukinaig. ⁴³ Nane tanjo pino nakmba nane nzaliningam tuku sungomba idusnaig sulumba Kuate nu nane nzaliningam tuku wam ta fudinndo nga idusnaig.

⁴⁴ Kile Yesus nu wi kuenka saningina: Ande nu ye tuku son ngate ta nu ye tuku ndo son nda ngate. Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku mata son ngate. ⁴⁵ Ande nu ye tuku manau kanjer tite ta nu Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku manau mata kanjer tite. ⁴⁶ Ye kilke te tuku bulu tanan tanjo pino nakmba kilhaninget. Ye son ngade mbal nane ma make sinamnge mine ndakade. ⁴⁷ Ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndawa ta ye nu pilemba pasa mbolnge te-ti ndawet. Ye tanjo pileninmba pasa mbolnge kile-tidingam pro ndawen. Ye nane tuku muskil kile-tidinge ningam tuku prowen. ⁴⁸ Ima nu ye pitaiyumba ye tuku pasa ngumnete ta ait sunjo mbolnge ye pasa sake liket tenje nu pilemba pasa mbolnge te-tiwamngat. ⁴⁹ Ye pasa sake liket te yinje wamdusmbi sa ndaket. Mam nu ye kukulyina nunje wam paguyina le ye sake liket. ⁵⁰ Nunje wam pagu pasa ta abo minmba minam tuku ndin tumtingit. Ta tuku ye pasa satinjet te Mamnge wam paguyina le ndo satinjet ngina.

13

Yesus nu nunje dubinaig mbal tuku kupe minyanjina

¹⁻⁵ Pasowa ait pro ndana le Yesus nu nunje dubinaig mbal ndonj isukusmba minnaig le Yudas Iskariotnu Simon tuku kinjo nu Satanngge buk wamdus tuna le nu Yesus tumba nunje ngyeub mbal ningam tuku idusmba minna.

Yesus nu kilke te kusremba Mam nunje tugum kambim tuku ait patukina le nu kila minmba nunje mbal kilke te mbolnge minnaig ta nane tuku kume purmba minna sulumba nu ndek nyamaganj kusremba tinga nunje siot paska tawi ande tumba ngaro kusmba nza mbolnge kule kutumba nunje dubiwanu tanjo tuku kupe minyanje likina. Mam Kuate nu sanjri nakmba nu wai mbolnge pilna le nu Mam tugumnge ndekina ta nu manj luka mbumba kanjat wam ta nakmba nu kila minmba tanjana.

⁶ Tanjamba minyanje lika ka Simon Petrus tugum prona le nu kushana: i ... Sunjo, nenje ye tuku kupe minyangam bafute e ngina le ⁷ nu ndek sana: Ye manau ket te ne tugunu katese ndate. Ngumnenja ne pulunamngat ngina le ⁸ nu manj sana: Sinja. Ne ye tuku kupe minyanje nda nga sana. Tanjakina le nu manj sana: Ye ne tuku kupe minya ndangi ta ne ye ndonj gulab minam kumuŋ kuga ngina le ⁹ Simon Petrus ndek nu sana: Sunjo, tanjamba kande kupe ndo minya ndanga. Ye tuku kupe wai gabat turmba minyanja ngina le ¹⁰ nu sakina: Ande nu ngarosus nak kule pisat ta nu kupe ndo minyanja manj purfenju mayok kanjat. Tane nakmba purfenju minig ta tane tuku ande nu purfenju mine ndakate ngina. ¹¹ Yesus nu ima nu tuku kupet mayok kanjat ta nu kila minna tukunu ande nu purfenju mine ndakate nga saningina.

¹² Nu nane tuku kupe minyanje denpurmba nu tinga nunje siot tumba silika isukusam tuku ma mbol kina sulumba nane kusnaningina: Ye tane mbolnge manau kit ta tane tugunu katesede? ¹³ Tane ye nyun ta Sunjo tane tuku Tum Tanjo ngade ta son. Tane kumumbi sakade. ¹⁴ Ye Sunjo tane tuku Tum Tanjo minmba ye nyu kugatok tane kumnemnge minanu tanan tane tuku kupe minyanje likit. Tane mata nyu kugatok tanan tanjine tanjine kupe minyanje likap. ¹⁵ Ye tane mbolnge manau kit ta tane kanjermba tanjamba dubimba kap

nga ye tumtingit. ¹⁶ Ye sinjka satinjamngit. Piro tanjo nu nunje sunjo li ndate. Kukul tanjo nunje kukulte tanjo li ndate. ¹⁷ Ye tane pasa satinjet te tugunu katesemba dubiwap ta tane gare manau mbolnge minamngigaig.

¹⁸ Ye tane njakmba tuku sa ndakit. Ye maditnngen mbal ye tane tuku wamodus kila. Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Ande nu ye tuku nyamagan ye ndon isukusit ta nu ye tuku ngeue mayok kinit ngate. *Mune 41.9*

Pasa ta sinjka kumumbi mayok kanjat. ¹⁹ Pasa ta mayok kuwa le ye Kuatenje madiyina tanjo ta tane son ngam tuku ye ambonga satinjet. ²⁰ Ye sinjka satinjamngit. Ye yinje tanjo ande kukuli le prowa le ande nu aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo

(Mateus 26.20-25; Markus 14.17-21; Lukas 22.21-23)

²¹ Yesus nu pasa ta saningina sulumba ngamungal pitina le pasa temayokmba saningina: Ye sinjka satinjamngit. Tane ngamuknge ande nu ye tuku kupet minit ngina. ²² Tanjakina le nunje dubinaig tanjo ndek ima tuku sakate nga idusmba nanjine nanjine munju kanjerkinaig.

²³ Nu dubiwanu tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nale munju patuk patuk isukusmba minnaik. ²⁴ Simon Petrus nu tanjo ta nu kusnawa nga gabatmbi sana le ²⁵ tanjo ta Yesus man patumba nu gemmba nu kusnana: Sunjo, ne ima tuku sakate ngina le ²⁶ nu sakina: Ye bret te kule pak mbol pilmba tambimngit not ngina. Nu tanjaka bret tumba kule pak mbilmba Simon tuku kinjo Yudas Iskariotnu tuna. ²⁷ Tuna le Satan pro Yudas sinam kula le Yesus nu sana: Ne wam kam iduste ta pitik kumba ka ngina. ²⁸ Nu Yudas pasa sana ta nane isukusmba minnaig mbal nane katese ndanaig. ²⁹ Nane idusnaig: Yudas nu ndametin tuku pale fat kulatkate tukunu Yesus nu Pasowa tuku nyamagan afu piyawam tuku ko ndametin afu sanzal mbal ninjam tuku nga sate nga idusnaig.

³⁰ Kile Yudas nu bret ta nyumba mayok ka kina ta buk furirna.

Wam pagu pasa kitek

³¹ Nu mayok ka kina le Yesus nu nane saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo kile ye tuku nyu sunjo mbol kanjat. Wam ta mbolnge Kuate tuku nyu sunjo mata mbol kanjat. ³² Kuate nu ye mbolnge nyu sunjo mbol kuwa le ye nu mbolnge mata nyu sunjo mbol kanjat. Kile ndo nu ye tuku nyu sunjo tembolamngat.

³³ Kinjo kame ye, ait fagnu tane ndon minamngit. Tane ye sota kanjerye nda. Ye o buk Zu mbal tanjamba saningina ta kile tane satinjamngit. Tane ye kanjit ma ta tane prowam kumun kuga.

³⁴ Ye tukul kitek ande satinjamngit. Tane tanjine tanjine munju iduska kume purkap. Ye tane tuku kume puret tanjamba tane mata tanjine tanjine munju kume purkap. ³⁵ Tane munju kume purkap ta tanjo pino tane ye dubiyade mbal minig ta katesewamngigaig ngina.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34)

³⁶ Yesus nu tanjamba sakina le Simon Petrus nu kusnana: Sunjo, ne animbi kanjat ngina le nu sana: Ye kanjit ma ta kile ne ye dubiyam kumun kuga. Ngumne nga ne ye dubiyamngat ngina.

³⁷ Tanjakina le Petrus nu sana: Ndanjam kile ye ne dubinam kumuŋ kuga ŋgate. Ne tuku ŋga ye kumam tuku kuru kuru ndaket ŋgina le ³⁸ nu ndek sana: Ne ye tuku ŋga ne kumam tuku kuru kuru ndakam iduste e? Ye sinŋa ne sanamŋgit. Furir te mbolŋge teg wi ndakuwa le ne ye tuku nyu yabukam keŋamŋgat ŋgina.

14

Kuate tugum kambim tuku ndin

¹ Ye pasa pitinu satinŋit ta tuku tane wamdus fulil ndakap. Tane Kuate tuku sanŋri tomba tinŋa ye tuku sanŋri mata tomba tinŋap. ² Mam tuku tumbranŋge wande gudommba minig. Tanjamba mine ndakuwaig ta ye satinŋe nda. Ye kumba ka tane tuku ma wakeiwamŋgit. ³ Tane tuku ma wakeiwi sulumba luka pro tane kili le tane ye ndoŋ minmba minamŋgaig. ⁴ Ye kambimŋgit ma ta tane ndin kila ŋgina.

⁵ Tanjakina le Tomas nu ndek kusnana: Sunŋo, ne kambimŋgat ta sine gilai. Ndin ndaŋ dubimba ne tugum prowamŋgig ŋga kusnana le ⁶ nu ndek sana: Kambim tuku ndin, wam tugusek, abo tugu ta ye miro. Ande nu ye laipyumba Mam tugum kambim kumuŋ kuga. ⁷ Tane ye kila pilig tukunu Mam mata kila palmbimŋgaig. Kile tane nu kila palig. Tane buk nu kanŋernaig ŋgina.

⁸ Kile Filipus ndek Yesus sana: Sunŋo, sine tuku nzali ne naŋe Mam tumsinŋa le kanŋerbe ŋgina le ⁹ nu ndek sana: Filipus, ye ait kuennu ne ndoŋ minet. Ne ye kila pile ndakate e? Ande nu ye tuku tugu kanŋer tite ta nu Mam mata kanŋerte. Ndanjam tuku ne naŋe Mam tumsinŋa le kanŋerbe ŋgate. ¹⁰ Ye Mam ndoŋ sailket le nu ye ndoŋ minit. Sile ndindo ta ne son nda ŋgate? Ye mara mara pasa satinŋet ta yiŋe wamdusmbi sa ndaket. Mam nu ye ndoŋ minmba nunŋe piro ta ke likate. ¹¹ Ye Mam ndoŋ minet le nu ye ndoŋ minit ta son ŋgap. Tane son ŋgam fugumba kande piro ke liket ta kanŋerka ye nu ndoŋ minet ta son ŋgap. ¹² Ye sinŋa satinŋamŋgit. Ande nu ye tuku sanŋri tomba tinŋuwa ta ye maŋau ke liket te nu mata kamŋgat. Ye Mam tugum kanŋit ta tuku nu ye maŋau ket te liniŋmba maŋau sanŋrinu ke likamŋgat. ¹³ Tane ye ndoŋ minmba wam afu tuku yabaŋyap ta ye Mam tuku nyu sunŋokuwa ŋga ye wam ta kamŋgit. ¹⁴ Tane ye ndoŋ minmba wam ande tuku yabaŋyap ta ye kamŋgit ŋgina.

Yesus nu Tukul Guwa ndekam tuku sakina

¹⁵ Tanjakina sulumba nu maŋ sakina: Tane ye tuku kume purap ta tane ye tuku minŋe dubiwamŋgaig. ¹⁶ Tanawap le ye Mam sawi le ande kukulwa le ndeka tane sinzanŋinmba minmba minamŋgat. ¹⁷ Nu wam tugusek tuku Guwa. Kilke te mbolok maŋau dubide mbal nane nu gilai minmba nu tam kumuŋ kuga. Tane nu kila minig le nu tane ndoŋ minmba tane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge minmba minamŋgat.

¹⁸ Ye tane kusreki le munzanu tanjaŋ mine nda. Ye maŋ luka tane tugum prowamŋgit. ¹⁹ Mine minemba kilke te mbolok maŋau dubide mbal nane maŋ ye kanŋerye nda. Tane ye mara mara kanŋeryumba minamŋgaig. Ye abo minmba minet tukunu tane mata abo minmba minamŋgaig. ²⁰ Ait ta prowa le ye Mam ndoŋ minet le tane ye ndoŋ minig le ye tane ndoŋ minet wam ta tane katesewamŋgaig.

²¹ Ima nu ye tuku wam pagu pasa dubiwa ta nu ye tuku kume purte. Nu ye tuku kume purwa ta Mam mata nu tuku kume puramngat. Ye mata nu tuku kume purmba ye pro yiŋe wamdus tumi le nu ye kila palmbimngat ngina.

²² Tanakina le Yudas ande Iskariotnu kuga nu ndek Yesus kusnana: Sungo, ndanjam ne pro naje wamdus sine ndo tumsinmba kilke te mbolok manau dubide mbal tumninge nda nga sakate ngina le ²³ Yesus ndek nu sana: Ande nu ye tuku kume purte ta nu ye tuku pasa dubite. Mam nu tanjo ta tuku kume purmba minwa le sile Mam ndonj nu tugum kumba nu ndonj minmba minamkik. ²⁴ Ande nu ye tuku kume pur ndate ta nu ye tuku pasa dubi ndate. Pasa satinjet le isig ta ye tuku pasa kuga. Mam nu ye kukulyina nu tuku pasa.

²⁵ Ye tane ndonj minmba pasa kame te satinjet. ²⁶ Mam nu ye tuku nyu mbolŋe sinzanjingam tuku Tukul Guwa kukulwa le ndekamngat. Nunje tane wam ŋakmba tumtingamngat. Pasa ŋakmba sake liken ta nu manj lato tumtinguwa le idusamngaiŋ.

²⁷ Tane wamdus piti ŋak minmba kuru kuru ndakap. Ye tane kusreka ngamungal mukukmbi wamdus bul sertingamngit. Kilke te tuku manau dubide mbal wamdus bul serningig tanaj kuga. Ye ngamungal mukukmbi wamdus bulok minet manau ta tingamngit.

²⁸ Ye tane kusreki sulumba manj luka tane tugum prowamngit nga satinjet le isaig. Mam nu Sungo. Nu ye liyate. Ta tuku tane ye tuku kume purde kande ye Mam tugum kanjit ta gare tade kande. ²⁹ Ye nda kinet sulumba ambonga tane kila satinjet. Wam ta mayok kuwa le tane pasa te tuku son ngap nga satinjet. ³⁰ Ye kile tane ndonj sungomba pasate nda. Kilke te tuku gabat Satan nu buk prowam bafute. Nu ye tuku sanjri kumuŋ kuga ta ³¹ kilke mbolok mbal ye Mam tuku kume puret ta kila pilwaig nga ye Mam tuku minje dubiwamngit.

Ariya. Kile tingap le kab ngina.

15

Grep muli tugusek

¹ Yesus nu manj saningina: Ye grep muli tugusek. Mam nu grep muli kulatka nu miro minit. ² Ye tuku wainu afu alo ndade ta Mamnge supika kile-pankate. Wainu afu alode ta manj alo magewaig nga kugerka wakeikate.

³ Ye pasa satinjen ta mbolŋe tane tinreknu mayok kinaig. ⁴ Tane ye ndonj sailkap le ye tane ndonj minmba minamngit. Grep muli wainu anje tur ulendika mine ndakuwa ta nunje ndo alowe nda. Tanjamba ndo tane ye ndonj sail ndakap ta tane alo kile-mayokke nda.

⁵ Ye grep muli an genu. Tane wainu. Ande nu ye ndonj sailkate ta ye nu ndonj minet le nu alo gudommba kile-mayokkate. Tane ye ndonj sail ndakap ta tane wam inum kam kumuŋ kuga. ⁶ Ande nu ye ndonj sail ndakuwa ta nu muli wainu tanaj Kuatenje supimba bukŋguwa le karenjamngat. Wainu tanaj ta kile-mangurka kilmba pankate le panje uge sulude. ⁷ Tane ye ndonj sailkap le ye tuku pasa tane sinamnge minwa ta tanjine nzali mbolŋe Kuate yabanap le kumumba mayok kanjaig. ⁸ Tane alonu gudommba kile-mayokkade ta Mam tuku nyu sungo mbol kinit. Manau tamba tane sinja ye dubiyanu tanjo kilimok mayok kinig.

Kume pur manau

⁹ Mam nu ye tuku kume purte tanjamba ndo ye tane tuku kume puret. Ye tane tuku kume puret wam ta kusre ndamba ye tugumnge minap. ¹⁰ Ye Mam

tuku minje kumnemnje minet ta nu ye tuku kume purte wam ta ye kusre ndawet. Tane ye tuku minje kumnemnje minap ta ye tane tuku kume puret wam kusrewe nda. ¹¹ Tane ye tugumnje gare tumba gare sunjo njak minap nga ye pasa ta satinjit.

¹² Ye tuku wam pagu pasa ta tejenmba. Ye tane tuku kume puret tanjamba ndo tane tanjine tanjine munju kume purkap. ¹³ Ande nu nunje gulab kame mage minam tuku kumit ta nu tanjo njakmba tuku kume pur manjau liningit. ¹⁴ Tane ye tuku minje dubiwap ta tane ye tuku gulab minamngaig. ¹⁵ Gabat sugo afu nane wam ande kam idusmba nangine piro tanjo sa ndaningig ta ye pasa njakmba Mam tugumnje isen ta tane satinjen. Ta tuku ye kile tane piro tanjo nje nda. Tane ye tuku gulab nget. ¹⁶ Tanenge ye madi ndayinaig. Yenge tane maditingen. Tane ka alo magenu kile-mayokkap le alo ta minmba minwaig nga ye tane maditingen. Tane ye tuku nyu mbolnje Mam yabanap ta nunje wam ta tinjamngat. ¹⁷ Tane wam pagu pasa te dubiwap sulumba tanjine tanjine munju kume purka minap ngina.

Afu Yesus tuku mbal ngueu patikamngaig

¹⁸ Yesus nu manj lato saningina: Kilke mbol mbal nane abo abo ye kasuryinaig tanjamba ndo tane mata kasurtingamngaig. ¹⁹ Tane kilke te tuku manjau dubide kande nane sine tuku afu nga tane tuku nzali torde kande. Ye kilke mbol mbal ngamuknje tane kile-mayokka maditingen tukunu nane sinjine mbal kuga nga kasurtingig. ²⁰ Ye buk pasa ande satinjit ta idusap. Piro tanjo nu nunje sunjo li ndate nga satinjit. Ye tane tuku Sunjo nane afunje ye piti seryinaig tanjamba ndo nane tane mata piti sertiingamngaig. Afu ye tuku pasa dubide tanjamba ndo nane tane tuku pasa mata dubiwamngaig. ²¹ Kuate nu ye kukulyina ta nane nu gilai minig tukunu nane tane ye tuku mbal nga ngueu patikamngaig.

²² Ye pro tugusek manjau tum ndaningen kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Ye nane tumningen tukunu nane une tuku pa tam tuku minig. ²³ Ande nu ye kasuryate ta nu ye tuku Mam mata kasurte. ²⁴ Manjau sanjgrinu nane afunje ke ndakinaig ta ye nane ngamuknje ke liken. Ye manjau ta nda ke liken kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Nane wam kame ta kanjerka ye kasuryumba Mam turmba kasurmba minig. ²⁵ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Nane ake sinanj ye tuku gubra tade ngate.

Mune 35.19; 69.4

Kile pasa ta alonu kumumbi mayok kinit. ²⁶ Ye Mam tugum kumba wam tugusek tuku Guwa kukuli le pro tane sinzantimba nu kumumbi ye tuku sakamngat. ²⁷ Ye piro tugu pilen mbolnje tane ye ndon minmba kile minig. Ta tuku tane mata kumumbi ye tuku saka minamngaig.

16

¹ Tane son manjau kusrebekaig nga ye pasa njakmba ta sake likit. ² Nane afu tane kusem wande sinam kambim tuku peutingamngaig. Ait ande prowa le nane sine Kuate tuku piro mayeweg nga idusmba tane bale faramngaig. ³ Nane sile Mam ndon gilai tukunu tanjawamngaig. ⁴ Ye kile tane kila satinjet te ngumne nga manjau ta mayok kuwa le pasa satinjit te idusamngaig. Ambonga ye tane ndon minen ta ye pasa te sa ndatingen.

Tukul Guwa tuku piro

⁵ Kile Mam nu ye kukulyina ta ye nu tugum kanġit. Ye animbi kanġit ta tane ye kusnayam idus ndade. ⁶ Ye tane pasa te satinġet tukunu tane ġakmba ġgamunġal piti ġak minig. ⁷ Ye sinġa satinġamġit. Tane maye minam tuku ye tane kusreka kanġit. Ye nda ka ta ande tane sinzaġtinġam tuku ndeke nda. Ye kumba ka nu kukuli le tane tugum prowamġat. ⁸ Nu prowa sulumba une tuku tugu, maġau tinġrekn u tuku tugu, une tuku pa lafunu tam tuku wam ta ġakmba kilke mbol mbal kile-mayokka saninġuwa le katese mayewamġaig ta tenjenmba. ⁹ Nane ye tuku son nda ġgade tukunu nane une ġak ta nu te-mayokmba saninġamġat. ¹⁰ Ye tane kusreka Mam tugum luka kanġit tukunu ye tinġrekn u ġga saninġamġat. ¹¹ Kuate nu kilke te tuku gabat Satan pa tambim tuku pilna tukunu nane mata pa lafunu tam tuku minig ta saninġamġat.

¹² Ye pasa afu sunġomba tane satinġam tuku ta tane wamdu sinamġe patikam kumuġ kuga. ¹³ Wam tugusek tuku Guwa prowa sulumba nu tugusek maġau ġakmba tumtinġamġat. Nu nuġe wamdu sambi pasa satinġe nda. Nu Kuate tugumġe pasa isit ta ndo satinġamġat. Wam afu ġgumneġa mayok kanġaig ta mata wam pagukamġat. ¹⁴ Nu ye tuku pasa tumba tane tumtinġuwa le ye tuku nyu sunġo mbol kanġat. ¹⁵ Mam tuku wam ġakmba ta ye tuku. Ta tuku ye satinġit nu ye tuku pasa tumba tane tumtinġamġat ġga satinġit ġgina.

Gare pasa le piti pasa

¹⁶ Yesus nu maġ sakina: Mine minemba tane ye kanġerye nda. Maġ mine minemba ye kanġeryamġaig ġgina le ¹⁷ nuġe dubiwanu tanġo afu ndek nanġine nanġine muġu kusnanġinaig; Ndanġam nu sakate: Mine minemba tane ye kanġerye nda. Maġ mine minemba ye kanġeryamġaig ġgate. Ye Mam tugum kanġit ġga sakat ta tugunu ndanmba. ¹⁸ Mine minemba ġga sakat ta ait ġganmba. Nu pasa sake likate te sine tugunu katese ndaweg ġginaig.

¹⁹ Nane Yesus kusnawam tuku idusmba minnaig ta nu katesemba nu ndek saninġina: Tane ye mine minemba kanġerye nda. Maġ mine minemba ye kanġeryamġaig ġgit ta tane tugunu katesewam tuku muġu kusnanġade e? ²⁰ Ye sinġa satinġamġit. Kilke te mbolok maġau dubide mbal nane gare ġak minwaig le tane sinamanzerka malmbi ġakmba minamġaig. Tane wamdu piti ġak minap ma ma wam ta mbilmba tane gare sunġo ġak minamġaig. ²¹ Pino nu kinġo te-palmbim tuku ait prote le nu rar kamusmba piti ġak minit. Nu kinġo tate sulumba kanġermba gare tormba rar ta maġ idus ndate. ²² Tane mata tanġar kile wamdu piti ġak minig. Ye maġ tane tugum prowi le tane gare toramġaig. Gare ta andenġe te-ibenġam kumuġ kuga. ²³ Ait ta mbolġe tane ye aġaġ ande tuku kusnaye nda. Ye sinġa satinġamġit. Tane ye tuku nyu mbolġe wam ande Mam yabanġap ta nu tane tinġamġat. ²⁴ Tane buk ye tuku nyu mbolġe wam ande Mam yabanġ ndanaig. Kile tanġamba Kuate yabanġap le nu tane tinġuwa le tane gare sunġo tamġaig.

Yesus nu kilke te tuku sanġri te-ibenġa

²⁵ Ye yaba pasambi pasa satinġe liket. Ait ande prowa le yaba pasambi satinġe nda. Ye tane Mam tuku kilimok satinġamġit. ²⁶ Ait ta mbolġe tane ye tuku nyu mbolġe Kuate yabanġap le ye tane tuku yabanġap pasa tumba Mam sawe nda. ²⁷ Kuga. Mam nu nuġe mironġ tane tuku kume purte tukunu tane tuku yabanġap pasa ismba tinġamġat. Tane ye tuku kume purmba ye Mam tugumġe ndeken ta tane son ġgade wam ta tuku nu tane tuku kume purte.

²⁸ Ye Mam tugumŋe kilke te mbol prowen. Kile ye kilke te kusremba man luka Mam tugum kanŋit ŋgina.

²⁹ Yesus nu tanjaka sakina le nuŋe dubiwanu tanŋo nane sakinaig: Ese. Kile ne yaba pasambi sa ndakate. Ne kilimok sakate le ³⁰ sine katese mayeweg. Ne wam ŋakmba tuku kila minit. Singine kusna pasa wamdus sinamŋe ndo minig le ne kila pilit. Ta tuku ne Kuate tugumŋe ndekina ta sine son ŋgeg ŋginaig le ³¹ nu ndek sakina: Tane kile ye tuku son ŋgade e? ³² Mine minemba tane yiŋe ndo kusreyumba kua ka sili-silimba tanŋine tumbran kine likamŋgaig. Tanjawan ta Mam nu ye ndoŋ minmba minit tukunu ye yiŋe ndo mine nda. ³³ Tane ye ndoŋ minmba ŋgamuŋgal mukuk minap ŋga ye pasa ta ŋakmba satinŋe likit. Tane kilke te mbolŋge minap sulumba piti sunŋomba kamusamŋgaig ta tane kuru kuru ndaka sanŋri tinŋa minap. Ye kilke te tuku sanŋri ŋajgonu buk kile-ibenŋen ŋgina.

17

Yesus nu nuŋe mbal tuku Kuate yabanŋa

¹ Yesus nu pasate denŋurna sulumba nu tandeka mambilmba Kuate yabanŋamba sakina: O Mam, ait buk prowat. Ne ye tuku nyu sunŋo ta te-mbola le ye suk ne tuku nyu sunŋo ta te-mbolamŋgit. ² Ne kilke mbol mbal ye tuku sanŋri kunnemŋge minwaig ŋga patikina le ne ye sina mbal ye nane abo tugu minmba minam tuku niŋget. ³ Ima nu ne Mbara Ndindo Tugusek kila pilmba ye Yesus Kristus ne kukulyina ta turmba kila pilit ta nu abo tugu tumba minmba minamŋgat. ⁴ Ne ye piro kam tuku sayina ta ye buk ke suluwit sulumba ne tuku nyu sunŋo kilke mbol mbal ŋgamukŋge te-mbolet. ⁵ O Mam, kilke te nda minna le ye ne ndoŋ nyu sunŋo ŋak minkenŋ ta kile ye tuku nyu manŋ tanjamba te-mbola le ye ne tugumŋe mini.

⁶ Ne kilke mbol mbal afu sina ta ye ne tuku manŋau tumningen. Nane ne tuku mbal minnaig le ne ye sina le nane ne tuku pasa dubide. ⁷ Wam ŋakmba ne ye sina ta ne tugumŋge prode ta kile nane kila pilig. ⁸ Ne ye pasa sayina ta nane niŋgen le wamdus sinamŋge pilmba son ŋginaig. Ye ne tugumŋge prowen ta nane sirjka katese mayenaig sulumba nenŋe ye kukulyina ta nane son ŋginaig.

⁹ O Mam, ye kile nane tuku yabanŋet. Ye kilke mbol mbal ŋakmba tuku yabanŋ ndanet. Ne nane afu ye sina ta ye nane tuku ndo yabanŋet. Nane ne tuku. ¹⁰ Ye tuku mbal ta ne tuku. Ne tuku mbal ta ye tuku. Nane mbolŋge ye tuku nyu sunŋo mbol kinit.

¹¹ Ye kilke te kusremba ne tugum prowi le ne ye sina mbal kilke te mbolŋge minamŋgaig. O Mam, ye ne ndoŋ ndindo minek tanjamba ndo nane nanŋine nanŋine wamdus ndindo minam tuku nanŋe nyu sunŋo tamba nane kulatka. ¹² Ye nane ndoŋ minmba nanŋe sanŋri ye sina tamba nane kulatken. Ye nane kigraibken le ande ŋgisi ndakina. Ande ŋayonu ŋgisikam tuku minit kuyar pasa sakate ta nuŋe ndo ŋgisikate.

¹³ O Mam, ye kile ne tugum prowanŋgit. Ye kilke te mbolŋge minmba nane ye tugumŋge gare tumba gare ŋak minwaig ŋga nane isam tuku pasa ŋakmba te saket. ¹⁴ Ye ne tuku pasa nane niŋgen. Ye kilke te mbolok kuga. Tanŋan ndo nane mata kilke te mbolok kuga. Ta tuku kilke mbol mbal nane kasurniŋgig. ¹⁵ Ne nane kile-dunŋa le kilke te kusrewam tuku sa ndanet. Ne nane kigraibka le Satan nu nane kile-ibenŋ ndakuwa ŋga ne yabanŋet. ¹⁶ Ye kilke te mbolok kuga. Tanŋan ndo nane mata kilke te mbolok kuga.

¹⁷ Ne manau tugusek tumninga le nane ne tuku mbal mayok kuwaig. Ne tuku pasa ta tugusek. ¹⁸ Ne ye kukulyina le kilke te mbol mbal tugum prowen. Tanjamba ndo ye nane kukulninget le kilke te tuku manau dubide mbal tugumnge pirokade. ¹⁹ Ye ne tuku minje dubimba ta ndo idus tiwet. Ta mbolnje nane mata ne tuku mbal mayok kanjgaig.

²⁰ Ye nane tuku ndo yaban ndanet. Nane afu nane tuku pasa ismba ye tuku son ngamngaig nane tuku turmba yabanjet. ²¹ Nane wamdus ndindo minwaig nga ne yabanjet. O Mam, ye ne ndonj minmba minet le ne ye ndonj minmba minit tanjamba ndo nane sile ndonj minmba minwaig. Tanjawaig le kilke mbol mbal nane kanjerka nenje ye kukulyina ta katesewamngaig. ²² Ye ne ndonj ndindo minek tanjamba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig nga ne ye nyu sunjo sina ta ye nane ninjet. ²³ Ye nane ndonj minmba minet le ne ye ndonj minmba minit tanjamba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig. Wam ta mbolnje kilke mbol mbal ne ye kukulyina ta katesewamngaig. Ne ye tuku kume purte tanjamba ndo ne nane tuku mata kume purte ta nane katesewamngaig.

²⁴ O Mam, ne ye sina mbal nane sile tuku tumbran prowaig nga iduset. Ne kilke te te-mayok ndana sulumba ne ye tuku kume purmba ne kilja sangri sunjo sina ta nane kanjerwaig nga wamdus sunjo njak minet. ²⁵ Mam ne purfernu. Kilke te mbolok manau dubide mbal nane ne gilai minig. Ye ne kila. Yinje mbal te ne ye kukulyina ta nane kila minig. ²⁶ Ye ne tuku tugu tumningan ta manj lato lato tumningmba minamngit. Ye tanjawi le ne ye tuku kume purte manau nane tuku ngamungal sinamnge minwa le ye nane ndonj minmba minamngit nga Mam nunje yabanja.

18

Yudas nane Yesus biye tinaig (Mateus 26.47-56; Markus 14.43-50; Lukas 22.47-53)

¹ Yesus nu yaban denpurmba nunje dubiwanu tanjo kilmba ka Kidron kule ngurunj pakarka piro ande sinam kinaig. ² Yesus nunje dubiwanu mbal ndonj mara mara piro ta mbolnje manjurka minanu tukunu Yesus tuku kupet tanjo Yudas nu ma ta nu kila. ³ Kile Yudas nu pris gabat le Farisi mbal tugumnge kame mbal polis mbal afu turmba kilna sulumba nane sati lam kame aganj njak pronaig.

⁴ Pronaig le Yesus manau njakmba nu mbol prowamngaig ta nu kila minmba nu mayok ka kusananingina: Tane ima sotade ngina le ⁵ nane ndek nu sanaig: Sine Nasaretu tanjo Yesus sota proweg nginaig le ye nunje ngina. Kupet tanjo Yudas nu mata kame mbal ndonj tanje tin minna.

⁶ Yesus nu ye nunje ngina le kame mbal njakmba piriri njayomba ngumnem ngumnem ndeke likinaig. ⁷ Tanjanaig le Yesus nu manj lato nane kusananingina: Tane ima sotade ngina le Nasaretu tanjo Yesus soteg nginaig le ⁸ nu nane saningina: Ye buk satinjit ye nunje. Tane ye sotumba ndeta nane si kusrekap ngina. ⁹ Tanjamba nu yaban pasa buk sakina ta kumungina. Nu tenjenmba sakina: Ne ye sina mbal kigraibket le ande nu ngisi ndakate ngina.

¹⁰ Kile Simon Petrus nu nunje kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku piro tanjo kilbanu ndinan pike welna. (Piro tanjo ta nyunu Malkus). ¹¹ Tanjana le Yesus nu Petrus sana: A ... nane bagi tumba nunje ma mbolnje pale. Yinje Mam nunje piti te kule kaglinu tanjaj sate ta ye mbule nda. Ye nyamngit ngina.

Nane Yesus tumba Anas tugum kinaig

¹² Kile kame mbal nanjine gabat ndonj Zu mbal tuku polis turmba nane Yesus biye timba wainu mulintumba ¹³ nane ambonga nu tumba Anas tugum kinaig. Tanjo saibo ta tuku mbiyel nurje Kaiafas nu yar ta mbolnje pris gabat sunjo minna. ¹⁴ Nu o buk Zu mbal sanjina: Sine Israel tuku ma tumba tanjo ndindo kumwa ta maye nga sanjina.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukam kejna

(Mateus 26.69-75; Markus 14.66-72; Lukas 22.55-62)

¹⁵ Nane Yesus tumba kinaig le Simon Petrus nu Yesus dubiwanu tanjo ande ndonj nu dubimba kinaik. Pris gabat sunjo nu tanjo ande ta nu kila. Ta tuku tanjo ta nu Yesus dubimba pris gabat sunjo tuku fonde sinam kina.

¹⁶ Petrus nu malanja mayoknje minna le tanjo ande nu pris gabat sunjo kila ta nu pro malanja kulatkanu pino ta sana sulumba nu mayok ka Petrus tumba fonde sinam kina.

¹⁷⁻¹⁸ Piro mbal polis mbal ndonj nane murkenjina le nane pa diknga likmba tin minnaig le Petrus nu mata kumba nane ndonj pa likmba tin minna. Tanjana le malanja kulatkanu pino ta ndek nu sana: Ne tanjo ta tuku dubiwanu tanjo ande njina le nu ndek sana: i ... Ye kuga njina.

¹⁹ Kile pris gabat sunjo Yesus kusna-kusnana: Ne nanje dubinade mbal ame pasa sanjigit le ne dubinade njina le ²⁰ nu ndek sana: Ye tanjo pino njakmba am mbolnje pasa tumningen. Kusem wande sunjo fonfonj Zu mbal manjurkade tuku ma ta njakmba mbolnje pasa tumningen. Ye kuirkuirka pasa afu sa ndaningen. ²¹ Ne ndanam ta tuku kusnayate. Ye pasa sake liken ta isnaig mbal nane kila minig. Ne ka nane kusnani nga njina. ²² Tanjakina le Zu mbal tuku polis tanjo ande nu tugumnje minna ta nu ndek Yesus dabil panmba sana: Ne ndanam tanjamba pris gabat sunjo sate njina le ²³ nu ndek sana: Ye pasa ande mbarmba sakit kande te-mayokmba saya. Ye mbar ndawit le ndanam ake sinanj katyate njina. ²⁴ Tanjakina le Anas nu piro mbal sanjina le Yesus wainu muli njak tumba pris gabat sunjo Kaiafas tugum kinaig.

²⁵ Simon Petrus nu tanje pa likmba tin minna le afu nane nu kanjermba sanaig: Ne mata nu tuku dubiwanu tanjo ande njinaig le nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ye kuga njina.

²⁶ Tanjo Petrusnje kilba pike welna ta nu tuku ndare tuma ande pris gabat sunjo tuku piro tanjo nu Petrus kanjermba sana: Ne mata nu ndonj piro mbolnje minat le kanjernit njina. ²⁷ Tanjakina le nu man lato Yesus tuku nyu yabukina le teg witina.

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Mateus 27.1-2,11-14; Markus 15.1-5; Lukas 23.1-5)

²⁸ Maratukuk tinja nane Kaiafas tuku wande kusremba Yesus tumba ka gafman tuku wande tugum pronaig. Nane pro nanjine tukul ande idusmba sine kasomok mbal tuku wande sinam kumba kutur tumba Pasowa nyam kumu nj kuga nga nane wande ta sinam nda kinaig. ²⁹ Ta tuku gabat sunjo Pilatus nu mayok ka nane kusnani nga: Tanjo te ndanjat le nu tumba pasa mbol prowaig nga kusnani nga le ³⁰ nane nu sanaig: Nu mbar ndawa ta sine nu tumba ne tugum prowe nda njinaig. ³¹ Tanjakinaig le Pilatus nu ndek sanjina: Tanjine nu tumba tanjine tukul dubimba nu pilemba lafunu tape njina le Zu mbal nane nu sanaig: Tane Rom gafman tuku tukul ta tanjo ande

balewam tuku sine peusingit nginaig. ³² Nane pasa sakinaig ta Yesus nu o buk ail kazrai mbolnje kumam tuku sakina ta kumunaig.

³³ Pilatus nu luka wande sinam kina sulumba afu saningina le nane Yesus tumba pronaig le nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le ³⁴ nu ndek sana: Ne nane wamduambi tanjamba kusnayate e ko afunje saninaig le ye kusnayate nga kusnana le ³⁵ Pilatus nu sana: A ... ye Zu tanjo kuga. Nane mbal tanjine pris gabat nane nenge ne tumba ye wai mbolnje palgig. Ne ndanja le nane ne mbolnje tanjate e nga kusnana le ³⁶ nu lafumba sana: Ye kilke te kulatkam tuku gabat kuga. Ye kilke te tuku gabat kande yinje gageu nane ye Zu mbal tuku wai mbolnje pile ndakuwaig nga nane ndonj kame bude kande. Ye kilke kulatket ta kise ngina.

³⁷ Tanjakina le Pilatus nu ndek kusnana: Ne gabat sunjo e ngina le nu lafumba sana: Ne sakate not. Ye tugusek manjau te-mayokam tuku inanje ye te-pilna le kilke te mbol prowen. Ima nu tugusek manjau sotate ta nu ye tuku minje isit ngina le ³⁸ nu ndek nu kusnana: Tugusek manjau ta ame aganj ngina. Tanjakina sulumba nu manj mayok ka Zu mbal saningina: Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet. ³⁹ Tane tuku Pasowa ait mbolnje mulintanu tanjo ande paskanu ta kile manj tanjawanjgit. Ye Zu mbal tuku gabat sunjo te paska tinji e ngina. ⁴⁰ Tanjaka saningina le nane ndek wikaraumba kuenka sakinaig: Tanjo ta sine mbulig. Ne Barabas paska sine sinja nginaig. (Barabas nu aganj ndende kuayaranu tanjo).

19

¹ Kile Pilatus nu Yesus tumba kame mbal ninjina le muli karenjnumbi nu ngusnaig. ² Nane muli ande nzapo njak pirka gabat kaimba tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba ³ nane ndek nu nzumilmba sanaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunjo nga samba dabil pannaig.

⁴ Kile Pilatus manj mayok ka Zu mbal saningina: Tane isap. Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet. Ye nu tumba manj tane tugum prowi le tane kanjermba kila palpe ngina. ⁵ Tanjakina le Yesus nu gabat mbolnje muli nzapo njak tawi gurgur njak manj mayok kina le Pilatus nu ndek saningina: Ai te. Tanjo te kanjerap ngina.

⁶ Tanjakina le pris gabat mbal polis mbal Yesus kanjermba njakmba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjguwaig nga saka minnaig le Pilatus nu ndek nane saningina: Tanjine nu tumba ail kazrai mbolnje nil danjgap. Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet ngina le ⁷ Zu mbal ndek sakinaig: Nu sine tuku tukul sunjo lukamba ye Kuate tuku Kinjo nga sakina. Ta tuku nu sinjka kumwa nginaig.

⁸ Nane nu Kuate tuku Kinjo nginaig le Pilatus nu ismba nu kuru kuru sunjgona sulumba ⁹ nu ndek Yesus tumba wandek sinam kumba manj kusnana: Ne aninje prona ngina kande nu pasa lafu ndana le ¹⁰ Pilatus nu ndek sana: Ne ye tuku pasa lafuwe nda? Ye gabat sunjo. Yenge saki le ne kusrenamnggaig. Kuga ta ne ail kazrai mbolnje balenamnggaig ta ne idus ndate e ngina le ¹¹ nu Pilatus sana: Kuate nu wo ndakuwa ta ne ye mbolnje wam ande kam kumuj kuga. Ta tuku ande nu ye tumba ne wai mbolnje pilna ta nu tuku mbar ta ne tuku mbar lite ngina.

¹² Tanjakina le Pilatus nu Yesus kusrewam tuku ndin sotina ta Zu mbal wikaraumba sakinaig: Tanjo ta ye gabat sunjo ngate tukunu nu Rom gabat

Sesar tuku ma tam iduste. Ne nu kusrewa ta Sesar nu ne ndon gubra tamngat nga sanaig.

¹³ Pilatus nu pasa ta ismba nu Yesus tumba mayok kina sulumba nu ka pasa pilinganu mbili mbolnge minyokina. Ma ta nyunu Ndam Basler nu Njak. Nane Hibru pasambi Gabata ngade. ¹⁴ Mara ta Pasowa tuku kusem kuanenu tuku ait.

Ki buk mbilam bafuna le Pilatus nu pasa pilinganu mbili mbolnge minyoka Zu mbal saningina: Ai te. Tangine Gabat Sunjo te ngina. ¹⁵ Tanakina le nane wikaraumba sakinaig: Nu balewaig. Ail kazrai mbolnge nil dannguwaig nginaig le nu nane saningina: i ... Tangine gabat sunjo te balewaig nga sakade e ngina le pris gabat mbal lafumba sakinaig: Sesar ndo singine gabat sunjo minit nginaig.

¹⁶ Tanakinaig le Pilatus nu Yesus tumba ail kazrai mbolnge pilwaig nga nane tuku wai mbolnge pilna.

*Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnge nil dannginaig
(Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43)*

¹⁷ Yesus nu nuje ail kazrai kurana le kame mbal nu tumba ma ande nyunu Tango Gabat Murko ta tugum pronaig. Hibru pasambi ma ta Golgota ngade.

¹⁸ Tanje nane nu tumba ail kazrai mbolnge nil dannga tanjo armba turmba kilmba ail kazrai mbolnge nil dannge likinaig ta ande simnje ande temnje Yesus nu ngamuje.

¹⁹ Pilatus nu nane afu saningina le ail kazrai mbolnge pasa ande tenemba kuyarmba pilnaig: *Tango te Nasaret nu tanjo Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat sunjo* nga kuyarnaig. ²⁰ Nane Hibru pasambi Rom pasambi Grik pasambi pasa ta kuyarnaig. Yesus ail kazrai mbolnge pilnaig ma ta Yerusalem patuknje tukunu Zu mbal gudommba pro pasa ta burkumba ²¹ Zu mbal tuku pris gabat kame nane ka Pilatus sanaig: Nu Zu mbal tuku gabat sunjo nga kuyarat ta sauka. Nu nuje mironje ye Zu mbal tuku gabat sunjo ngate tanjamba kuyara nginaig kande ²² Pilatus nu nane saningina: Kuga. Ye kuyarit ta ndo minwa ngina.

²³ Kame mbal nane Yesus ail kazrai mbolnge nil dannje denpumba nane bailkamba nu tuku tawi agan ndende walmba kilnaig. Nu tuku tawi kuenu ta mata tinaig. Tawi ta zail ndanganu. Basler nu mbolnge tugu pilmba ka ibenngge bitekngina. ²⁴ Ta tuku kame mbal nanngine nanngine sakinaig: Sine tawi mayenu te fetfetmba kile ndakube. Sine usre ande kumba ande tawi tam tuku madibe nginaig. Nane tanakinaig ta kuyar pasa ande kumunaig ta tenemba.

Nane ye tuku tawi walmba kilnaig. Ye tuku tawi tam tuku usre ande kinaig ngate. *Mune 22.18*

Kame mbal nane wam ta kinaig.

²⁵ Pino afu Yesus tuku ail kazrai tugumnje tin minnaig ta nyu kat nanngine tenemba. Yesus ina nuje, ina nuje tuku maib nuje, Klopas tuku piyo nuje Maria, Maria Magdalanu pino turmba. ²⁶ Yesus nu nuje dubiwanu tanjo ande tuku kume purna ta ina nuje ndon tin minna le kangermba ndek ina nuje sana: Ina, ne tuku kinjo not ngina. Tanakina sulumba nu ndek nuje dubiwanu tanjo ta sana: ²⁷ Ne tuku ina nanje not ngina. Ait ta mbolnge tanjo ta Maria tumba nuje wande mbolnge kulatka minmba minna.

*Yesus nu kumna
(Mateus 27.45-46; Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49)*

²⁸ Kile Yesus nu nuje piro njakmba kugana ta kila pilmba nu kuyar pasa ande kumumba sakina: Ye kule parayate ngina.

²⁹ Nza grep kule njak tanje minna ta nane kulelu tumba grep kule sinamnje pilmba papanimbi te-dunga Yesus tuku minje mbolnje pilnaig le ³⁰ nu njair njinkina sulumba sakina: Kile piro suluwit nga gabat welndeka nu kumna.

Nane Yesus tuku takel make buronaig

³¹ Mara ta kusem kuanenu tuku ait. Kusem ta mbolnje kusem ait sunjokanu. Ta tuku mindesin ail kazrai mbolnje mine ndakuwaig nga Zu mbal nane ka Pilatus sanaig: Kame mbal tuku pasa palpe le tanjo keŋ ta kupe kat ngurŋgurwaig le kumwaig le paskuwaig nginaig. ³² Tanjakinaig le nu wokina le kame mbal ismba ndek tanjo ar Yesus ndonj nil danjginaig nale tuku kupe kat ngurŋgurkinaig. ³³ Tanjamba nane pro Yesus nu buk kumna le kanjgermba kupe ngur ndanaig. ³⁴ Kame tanjo andenje mbanduwanmbi nu tuku takel make soburona le pitik ndo ndare kule tur ndekina.

³⁵ Ye Yohanus tanje minmba yije ammbi wam ta kanjeren tukunu ye son saket. Tane mata son ngam tuku ye kuyaret. ³⁶ Wam kina ta kuyar pasa armba alo kumumbi mayok kinaik. Pasa ande tenjenmba sakate. Ne tuku isu ande ngure nda ngate. *Mune 34.20*

³⁷ Pasa ande tenjenmba sakate.

Nane nu tuku ngarosu soburonaig mbal nu kanjgeramjgaig ngate. *Sakaria 12.10*

Tanjo armba Yesus tuku mindesin wakeinaik

(Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56)

³⁸ Kile Arimateanu tanjo Yosef nu Pilatus tugum kina. Yosef nu Yesus dubina tanjo ta nu Zu mbal tuku kuru-kuruka nuje son manjau yabukina. Nu Yesus tuku mindesin tam tuku Pilatus yabanja le wokina le nu pro mindesin ta tumba kina.

³⁹ Nikodemus nu o buk Yesus tugum furir prona ta nu mata gurenj armba kublinaig tuku ta kilmba prona. Gurenj pitinu ta 30 kilo tanjan. ⁴⁰ Nale Yesus tuku mindesin tumba Zu mbal tuku manjau dubimba gurenj kutu-kutumba tawi kaukaukmbi sonja kusnaik.

⁴¹ Yesus ail kazrai mbolnje balenaig ma ta tugumnje kumzanj ail tuku piro ande sinamnje mindesin palmbim tuku ndame burok kitek ande minna. Ndamé burok ta buk mindesin ande tanje pile ndakinaig tuku. ⁴² Ait ta Zu mbal kusem kuanenu tuku ait tukunu nale Yesus tuku mindesin tumba ka burok patuknje minna ta sinamnje pilnaik le minna.

20

Yesus nu manj tingina

(Mateus 28.1-8; Markus 16.1-8; Lukas 24.1-12)

¹ Kusem kugana le piro tugu palmbinu ait mafe maye ndana le Maria Magdalanu nu ndame burok ta tugum kumba mambilna kande ndame sunjo buk talka barinaig le kanjerna. ² Wam ta kanjgermba nu pinderka luka kina ka Simon Petrus tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nale sanikina: Nane afu singine Sunjo tuku mindesin ndame burok sinamnje tumba ka pilnaig ma ta sine gilai nga sanikina le ³ nale pastinja ndame burok ta tugum kambim saka kinaik.

⁴ Nale pinderka kumba Yesus dubiwanu tanjo ande nu Petrus limba nu ambonga burok tugum ta prona. ⁵ Tanjamba nu loka mambilna sulumba

mindesin kusnaig tuku tawi ta ndo kanjerna. Kanjermba nu sinam kine ndakina.

⁶ Tanjamba minna le Simon Petrus pinderka pro burok sinam kina sulumba tawi mindesin kusnaig ta ndo minna le kanjerna. ⁷ Gabat songinaig tuku tawi ta kasomnge minna le kanjerna. ⁸ Kile tanjo nu ambonga prona ta nu mata burok sinam kina sulumba tawi ta kanjerka Yesus nu tingina ta nu son ngina. ⁹ Kuyar pasa nu Kristus marj tingam tuku sakina ta nale katese ndanaik.

¹⁰ Tanjamba nale luka nakile wande mbol kinaik.

Maria Magdalanu nu Yesus kanjerna

(Mateus 28.9-10; Markus 16.9-11)

¹¹ Maria nu ndame burok tugum tanje tinga malmbika minna sulumba loka burok sinam ta mambilna kande ¹² enjel armba tawi kaukauk njak Yesus tuku mindesin minna ma ta mbolnge ande gabat tugumnge ande kupe tugumnge minyok minnaik le kanjerkina. ¹³ Enjel ar ta ndek Maria sanaik: Pino, ne ndanam malmbikate nga kusnanaik le nu ndek sakina: Nane ye tuku Sunjo tumba ka ma aningge pilnaig ta ye gilai nga sanikina. ¹⁴ Sanikina sulumba nu mbilka Yesus nu tugum tanje tin minna le kanjerna ta imange nu katese ndana.

¹⁵ Kile Yesus nu kusnana: Pino, ne ndanam malmbikate. Ne ima sotate nga sana le nu piro te kulatkanu tanjo nga idusmba nu sana: Mam, nenge nu tumba ka ma inumnge pilna kande ye saya le ka nu tumba ka ngina.

¹⁶ Tanjakina le Yesus nu sana: Maria ngina le nu mbilka *Rabuni* ngina. (Rabuni pasa ta tugunu Tum Tanjo).

¹⁷ Yesus ndek sana: Ye Mam tugum ambe nda kan tukunu ne ye biye ndaka. Ne kumba yinje tira kame tejenmba saninga. Ye singine Mam singine Kuate nu tugum ambe kanjit nga saninga ngina. ¹⁸ Tanjakina le nu kumba Yesus dubiwanu mbal tugum promba saningina: Ye Sunjo kanjerit nga nu pasa njakmba sana ta nane kubeu ningina.

Nuje dubiwanu mbal afu Yesus kanjernaig

(Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49)

¹⁹ Ki ta piro tugu palmbinu ait furiram Yesus dubiwanu mbal nane wande ande mbol manjurka Zu mbal tuku kuru-kuruka wande malanja tukul ndinjmba minnaig kande Yesus nu nane ngamuknge mayok ka tinga saningina: Tane ngamuŋgal mukuk njak minap ngina. ²⁰ Tanjakina sulumba nuje wai takel make nane tumningina le nane nanjine Sunjo kanjermba gare tornaig.

²¹ Kile nu marj saningina: Tane ngamuŋgal mukuk njak minap. Mam nu ye kukulyina tanjamba ndo ye mata tane kukultingamngit ngina sulumba ²² nu nane mbolnge mabserjmba guwa fitka sakina: Tane Tukul Guwa tap. ²³ Tane nane afu tuku une saukap ta une ta mine nda. Afu tuku une sau ndakap ta une ta minmba minamngat ngina.

Tomas nu Yesus kanjerna

²⁴ Yesus dubiwanu tanjo 12 buk madiningina ta tuku ande Tomas mape nyu ande Didimus nu Yesus mayok kina ait ta nu nane ndonj mine ndakina. ²⁵ Nane afu ndek Tomas sanaig: Sine singine Sunjo kanjergig nginaig le nu sakina: Tane yabrikade. Yinje ammbi wai mbolnge nil tuku ma kanjerka wai tokmbi nzilal kigreka takel make buronaig ma kirewi sulumba ndo ye nu tingat ta son ngamngit ngina.

²⁶ Mara 8 kugana le nane maŋ wande ndui ta mbolŋge maŋgurka minnaig ta Tomas ndoŋ. Wande malaŋga tukul ndiŋmba minnaig le Yesus nu maŋ nane ŋgamukŋge mayok ka tiŋga saniŋgina: Tane ŋgamuŋgal mukuk ŋak minap ŋgina sulumba ²⁷ kile nu Tomas sana: Ne ilmaba ye tuku wai te kaŋgerka wai tokmbi kigreka wai kuitka takel burok kirewa. Ne wamdus tero ndaka son ŋga ŋgina.

²⁸ Taŋakina le Tomas nu ndek sakina: O yiŋe Suŋgo, ne ye tuku Mbara ŋgina le ²⁹ nu ndek Tomas sana: Ne ye kaŋgeryate sulumba son ŋgate. Afu nane ye nda kaŋgeryumba son ŋguwaig ta nane gare ŋak minamuŋgaig ŋgina.

Yohanus nu pasa te kuyarna tuku tugunu

³⁰ Yesus nu nuŋe dubiwanu taŋgo am mbolŋge wam kitek suŋgomba ke likina ta afu ndo kuyarŋiget. ³¹ Yesus nu Kuatenge madina taŋgo. Nu Kuate tuku Kiŋo ta tane son ŋga nu kila pile mayewap ŋga ye pasa te kuyarke liket. Tane nu tuku son ŋgap ta nuŋe nyu mbolŋge tane abo tugu minmba minam tuku tamŋgaig.

21

Taŋgo 7 Yesus kaŋgernaig

¹ Ŋgumneŋga Yesus dubiwanu taŋgo afu Tiberias kule kualin tugumuŋge minnaig le nu maŋ nane tugumuŋge mayok kina ta teŋenmba. ² Nane minnaig mbal ta ande Simon Petrus ande Tomas mape nyu ande Didimus. Ande Galileanu taŋgo Nataniel tumbraŋ nuŋe Kana. Afu ta Sebedeus tuku kiŋo armba Yesus dubiwanu taŋgo armba turmba. ³ Nane minnaig sulumba Simon Petrus nu saniŋgina: Ye kualegaŋ sotam kaŋgit ŋgina le nane sakinaig: Sine ndoŋ ŋginaig. Nane kumba waŋ poŋga kumaŋ kumaŋ bukŋga didika minnaig le mafena kande kualegaŋ kile ndakinaig.

⁴ Maratukuk ki prowam bafuna le Yesus nu piyal taŋge tiŋ minna le nane nu kaŋgermba lislisimba nu katese ndanaig. ⁵ Kile nu nane wika kusnaniŋgina: Oi. Mata kame, tane kualegaŋ afu kilaig e ŋgina le kualegaŋ kuga o ŋginaig. ⁶ Nu ndek saniŋgina: Tane maŋ ndinam kumamuŋge bukŋgap ta tane kualegaŋ kilamuŋgaig ŋgina. Taŋaka saniŋgina le nane ndek taŋanaig le kualegaŋ pitinuŋge kumaŋ didike fugunaig.

⁷ Kile taŋgo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nu Petrus sana: Ai si. Singine Suŋgo ŋgina le ⁸ nu pasa ta ismba nu pirokam tuku mal tiŋgina ta tawi tumba tiŋmba patenŋa kageka tabek kina le nane afu kumaŋ kualegaŋ ŋak didika kule makembi kinaig. Waŋ piyal patukŋge wai tutur 50 taŋamba ndo minna.

⁹ Nane waŋ kusremba kinaig ka piyal taŋge pa ande dikŋginaig le ugmba minna le kaŋgernaig ta kualegaŋ pasokanu bret turmba pa mbolŋge minnaig le kaŋgerkinaig.

¹⁰ Kile Yesus nu nane saniŋgina: Kualegaŋ kilaig ta afu kilmba yalpe ŋgina le ¹¹ Simon Petrus nu ndek kina ka waŋ poŋga kumaŋ kualegaŋ ŋak ta didikina le tabek kina. Kualegaŋ sugo ta burkinaig ta 153 minnaig ta pitinuŋge kumaŋ pur ndakina.

¹² Kile Yesus nu nane saniŋgina: Tane ilmaba isukusap ŋgina. Nuŋe dubiwanu taŋgo nane ne ima ŋga kusnawam tuku kuru-kuruka nu kusna ndanaig. Nu naŋgine Suŋgo ta nane katesenaig. ¹³ Kile nu tiŋga bret kualegaŋ tur kilmba walmba niŋgina le nyinaig.

14 Yesus nu kummba tingina sulumba ait te nu nuje dubiwanu tanjo tugumnge prowam kerjna.

Yesus nu Petrus ndorj pasatina

15 Nane isukuse sulunaig le Yesus nu Simon Petrus sana: Yohanus tuku kinjo Simon, ne tanjo kame te linijmba ne sunjgomba ye tuku kume purte e nga kusnana le nu Yesus sana: Sunjo ne kila. Ye ne nzaliyate ngina. Tanjakina le Yesus ndek sana: Ne ye tuku sipsip fat isukusneninga ngina.

16 Kile nu marj kusnawam arna: Yohanus tuku kinjo Simon, ne ye tuku sunjgomba kume purte e nga kusnana le nu lafumba sana: Sunjo ne kila. Ye ne nzaliyate ngina. Tanjakina le Yesus nu sana: Ne ye tuku sipsip kulatka mina ngina.

17 Kile nu marj kusnawam kerjna: Yohanus tuku kinjo Simon, ne ye tuku sunjgomba nzalinate e nga kusnana. Yesus nu ne ye tuku sunjgomba nzaliyate nga sawam kerjna le Petrus nu ngamunggal piti njak sana: Sunjo, ne wam njakmba kila. Ye ne nzaliyate ta ne kila minit ngina. Tanjakina le Yesus nu sana: Ne yije sipsip isukusneninga. 18 Ye sinjka sanamngit. Ne mbanzo minmba ma kambim tuku idusmba let tinjmba narje nzali ndo dubimba tinga kine promba minna. Ne saibo pilmba wai kuitka le andenje let tumba ne kusmba nu tuku wamdus nenje dubiwa nga nu ne didika kangat ngina. 19 Nu tanjamba Petrus dir pasa sana. Ngumne nga Petrus nu kummba Kuate tuku nyu sunjo te-mbolamngat ta nu tumna. Tanjaka sana sulumba nu ndek sakina: Ne ye dubiya ngina.

20 Tanjakina le Petrus nu mbilka tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta ilna le kangerna. Tanjo ta nane buk wande mbolnje isukusmba minmba nu Yesus patumba minyoka gemna sulumba ima nu ne tuku kupet tanjo mayok kangat nga Yesus kusnana. 21 Petrus nu tanjo ta ilna le kangermba ndek Yesus sana: Sunjo, tanjo te nu ndanjamngat nga sana le nu lafumba sana: 22 Nu abo minwa le ye luka ndekamngit nga idusi ta ne tuku piro kuga. Ne ye dubiya ngina.

23 Ngumne nga Yesus tuku mbal afu tanjo ta kume nda nga sakinaig le pasa ta sunjokina ta Yesus nu tanjo ta kume nda nga sa ndakina. Kuga. Nu tenjemba sakina: Nu abo minwa le ye luka ndekamngit nga idusi ta ne tuku piro kuga nga Petrus sana.

24 Yesus dubiwanu tanjo nu kume nda nga sakinaig ta ye Yohanus. Wam kame te njakmba yije ammbi kangerken sulumba pasa te kuyarke liket. Pasa te sinjka son pasa ta sine kila. 25 Yesus nu marjau afu sunjgomba turmba ke likina. Ande nu wam ta njakmba kuyarke likina kande kilke tugu njakmba mbolnje waje ta patikam tuku ma kumu nj kuga kande.

Son.

APOSEL Aposel kame tuku piro

Lukas nu Teofilus tuku waŋe armba kuyarŋingina. Nu ambonŋa kuyarna ta Yesus Kristus tuku pasa mayenu. Kile waŋe arnu te aposel kame pirokinaig tuku kuyarna.

Yesus nu samba mbol kambim bafuna sulumba nuŋe dubiwanu taŋgo wam paguka saningina: Tane kilke tugu ŋakmba mbol kape sulumba ye tuku nyu saningap ŋgina. Tarjakina sulumba nu nane kusreka luka samba mbol kumba Tukul Guwa pilna le ndekina le nuŋe dubiwanu taŋgo ta nane Tukul Guwa ŋak Yesus tuku miŋge kumu-kumumba kilke tugu ŋakmba mbol lika nu tuku pasa mayenu taŋgo pino ŋakmba tumŋingmba saningge likinaig le nane sunŋomba ŋgamuŋgal biye mbilmba Yesus tuku son ŋga kule pisne kile-likinaig.

¹ O Teofilus kaiye. Ye ambonŋa waŋe ande kuyarmba ne tuku pilen ta Yesus nu wam ŋakmba ke lika pasa tumŋingmba minna le ² ma ma Kuatenŋe te-duŋga samba mbol kina. Nu Tukul Guwa ŋak minmba kambim tuku ait mbolŋge aposel buk madiningina ta wam paguningina. Ye wam ta ŋakmba waŋe mbolŋge kubeu tinen.

³ Yesus nu rar tumba kummba maŋ tiŋgina sulumba mara 40 sinamŋge nu aposel tugumŋge mayok ka Kuate nuŋe gageu kulatkate maŋau ta tumŋingina sulumba wam afu sangrinu ke likina le kanŋerkumba nu tiŋgina wam ta kila pilnaig. ⁴ Nu nane ndoŋ minmba teŋenmba saningina: Tane Yerusalem tumbraŋ sunŋo te kusre ndawap. Mam nu ande kukulwa le tane ndoŋ minmba minam tuku sakina ta nu tairŋga minap. Ye o buk tane ta tuku satingen. ⁵ Yohanus nu kulembi nane kule piseneningina. Mine minemba ye tane Tukul Guwambi tane tuku ŋgamuŋgal kule pisne taŋaŋ tiŋgamŋgit ŋgina.

⁶ Mara ande nane maŋgurka nu kusnanaig: Sunŋo, ne kile sine Israel mbal tuku muskil kile-tidinga singine kilke singamŋgat e ŋginaig le ⁷ nu ndek saningina: Mam nu nuŋe nyu tambi wam kame mayok kambim tuku ait madiningina ta ginu mara ame ait mbolŋge mayok kanŋaig ta tane kila palmbim tuku maŋau kuga. ⁸ Tukul Guwa tane mbolŋge prowa le tane sanŋri ŋak minmba ambonŋa Yerusalemŋge ŋgumneŋga Yudea ma tugu Samaria ma tugu kilke tugu ŋakmba mbolŋge lika ye tuku nyu saningap ŋgina.

⁹ Taŋamba saningmba minna le nane nu kanŋermba minnaig le Kuatenŋe nu te-duŋga tumba samba mbol kina le gau kaukauk ande pro nu sonŋina le nane maŋ nu kanŋer ndanaig. ¹⁰ Nane samba mbol tandeka nu kina ndin ta kanŋer timba minnaig le kile taŋgo armba kuminŋ kugen kaukauk ŋak tange mayok kumba ndek nane saninginaig: ¹¹ Galilea mbal, ndaŋam tane samba mbol te tandeka mambilmba minig. Kuatenŋe Yesus te-duŋgat le tane kusreka samba mbol ket le kanŋeraig taŋamba ndo nu maŋ luka ndenunŋat ŋga saninginaig.

Taŋgo ande Yudas tuku ma tina

¹² Kile nane tiŋga Olif tabe kusremba luka Yerusalem kinaig. Ndin ta kuen ndo kuga. ¹³ Nane kinaig ka Yerusalem promba naŋgine wande minnaig ta poŋga rum o mbolŋge ta sinam kinaig. Nyu naŋgine ta teŋenmba. Petrus, Yohanus, Yakobus, Andreus, Filipus, Tomas, Bartolomeus, Mateus. Ande

Alfeus tuku kiŋo nuŋe Yakobus. Ande Simon mape nyu ta Selot. Ande Yakobus tuku kiŋo nuŋe Yudas.

¹⁴ Pino kame afu Yesus ina nuŋe Maria ndoŋ, Yesus tuku maib kat nuŋe nane ŋakmba taŋge maŋgurka ŋgamuŋgal ulendimba Kuate yabaŋmba minnaig.

¹⁵ Ait ande Yesus dubinaig kuasmibi 120 taŋaŋ maŋgurka minnaig le Petrus nu nane ŋgamukŋge tiŋga sakina: ¹⁶ Tira kame, o buk Tukul Guwaŋge David tuku miŋge mbolŋge Yudas tuku sakina le kuyarna. Kuyar pasa ta ŋgisinu kumuŋ kuga. Yudasŋge Yesus minna ma ta tumningina le pro nu biye tinaig. ¹⁷ Taŋgo ta nu sine piro tuma ande. Nu sine tuku piro inum nu biyna. ¹⁸ Nu mbar sunŋokina le mbar ta tuku ndametiŋmbi kilke ande piyanaig. Nu gabat kumam te-tirka saŋgrimba ndeka funŋgul puluka sina walelena le nu kumna. ¹⁹ Yerusalem mbal nane wam ta ismba kilke ta nyun ta Akeldama ŋginaig. Nyu ta tugunu Ndare Kutukina tuku Kilke.

²⁰ Mune waŋe mbolŋge kuyar ande Yudas tuku teŋenmba minit.

Nuŋe wande ake minwa.

Ande maŋ taŋge nda kinywa.

Mune 69.12

Kuyar ande mata teŋenmba sakate.

Ande nu nu tuku piro tuwa.

Mune 109.8

Kuyar pasa taŋamba sakate ŋga saningina.

²¹⁻²² Petrus nu maŋ lato saningina: Sine taŋgo ande te-silika madibe. Taŋgo ta nu sine ndoŋ Yesus tiŋgina wam ta saka te-mayokam tuku. Yesus nu sine ndoŋ minna le nane afu mara mara sine dubika lika minnaig taŋaŋ taŋgo ande madibe. Ande nu Yohanus kule piseningina ait mbolŋge sine ndoŋ minmba ka ka Yesus nu sine kusreka samba mbol kina taŋaŋ taŋgo inum madibe ŋgina.

²³ Taŋakina le nane taŋgo armba nyun kilnaig ta ande Yosef ande Matias. Yosef nu mape nyu ande Yastus ande Barsabas. ²⁴ Nane taŋgo ar ta kile-tidinginaig sulumba yabaŋmba sakinaig: O Sunŋo, ne taŋgo ŋakmba tuku wamduŋ kila. Taŋgo ar te ima ne madina ta tumsingina. ²⁵ Yudas nu nuŋe minam tuku mbili ŋayonu mbol kumba piro ta kusrena. Taŋgo ande tumsingina le nu piro ta biymba aposel nyu tamŋgat ŋginaig. ²⁶ Taŋakinaig sulumba nane naŋgine maŋaumbi kinaig le Matias tuku nyu mayok kina le nu aposel 11 ndoŋ ulendikinaig.

2

Tukul Guwa ndekina

¹ Zu mbal tuku pagumba nye ait sunŋo ande nyunu Pentikos prona le Yesus dubinaig mbal wande ande mbolŋge maŋgurka minnaig. ² Minnaig le samba mbolŋge fudu sunŋo ande bubre suk ndeka prona sulumba wande minnaig ta fudu sunŋo ta kumuŋgina. ³ Kile agaŋ ande pa mane suk denŋur-denŋurka nane ŋakmba mbol kine likina le kaŋgernaig. ⁴ Tukul Guwa nu nane ŋakmba mbol kumuŋgina le nane ndek pasa kuale gilai ta sake lika minnaig.

⁵ Taŋamba minnaig le Zu afu Kuate tuku nyu kurauka ma tugu kise kise mbolŋge promba Yerusalemŋge maŋgurkinaig ta ⁶ nane fudu sunŋo ta ismba pro nane tugumuŋge maŋgurka naŋgine pasa kuale yimyam ise lika nane piriri ŋayomba wamduŋ te-sulunaig sulumba ⁷ pirerek purka sakinaig: i ... Nane ŋakmba te Galilea mbal ndo. ⁸ Ndanam nane sine ŋakmba tuku pasa kuale yimyammbi sakade. ⁹ Sine afu Partianu, Medianu, Elamnu,

Mesopotamianu. Sine afu Yudeanu, Kapadosianu, Pontusnu, afu Asianu.
¹⁰ Sine afu Frigianu, Pamfilianu, Isipnu, afu Sirene tumbraŋ suŋgo patuk patuk tumbraŋ fonfon Afrikanŋe progen. Sine afu Romŋe te progen ta afu Zu mbal afu kasomok mbal Zu mbal taraj Kuate dubiweg tuku. ¹¹ Sine afu Kretanu, afu Arabianu. Sine tarajamba tarajamba ma tugu yimyam mbolŋe prowe likeg. Kuate nu wam sangrinu kitek ke likate ta sinjine pasa kualemi sakade le iseg ŋginaig.

¹² Nane ŋakmba pirerek purka wamdus te-sulumba muŋgu kusnanŋinaig: Wam te tugunu ndanmba tuku ŋginaig le ¹³ afu nane nzumil te-ninmba sakinaig: Nane grep kule kamenu suŋgomba nyaig sulumba ŋginŋgankade ŋginaig.

Petrus nu Kuate tuku pasa kuklina

¹⁴ Tarajakinaig le aposel 12 manjurka minnaig ta nane ŋgamukŋe Petrus nu tinja wi kuenka saninŋina: Tane Yerusalem mbal Zu mbal ma tugu afu mbolŋe prowe likinaig tane ŋakmba kilba pilmba ye tuku pasa ise tiwap.
¹⁵ Kile maratukuk ki ait 9 tate. Sine grep kule nyumba ŋginŋgankanu ŋga sasingig ta tarajamba kuga. ¹⁶ Tuan tango Yoel nu dir pasa sakina ta kile alonu mayok kinit. Nu tenenmba kuyarna.

¹⁷ Kuate nu sakate. Kilke kugawam tuku ait patukuwa le ye yiŋe Guwa kilke mbol mbal ninŋamŋgit.

Tarajawi le tane tuku kinjo kulim kame Tukul Guwanŋe pasa saninŋuwa le ismba kile-mayokkamŋgaig.

Tane tuku tango mo nane kinatanu suk agan kanŋerkamŋgaig. Tane tuku saibo nane kinymba kinja alo ŋak kanŋerkamŋgaig.

¹⁸ Ait ta mbolŋe yiŋe piro tango piro pino yiŋe Guwa ninŋi le nu nane pasa saninŋuwa le ismba kile-mayokkamŋgaig.

¹⁹⁻²⁰ Ye Suŋgo, ye luka prowam tuku ait pro ndawa le tane katewam tuku ye samba mbolŋe kilke mbolŋe wam kitek sangrinu kile-mayokkamŋgit.

Samba mbolŋe ki bulu kugamba dabuka tambun ndare suk gurnuŋgat.

Kilke mbolŋe ndare pa suŋgo pa guwa dabuknu mayok ke likamŋgaig.

Tane wam ŋakmba ta kanŋerka piriri ŋayowamŋgaig.

²¹ Ima nu Suŋgonŋe turwa ŋga wikuwa ta ye nu tuku muskil te-tiwe tambimŋgit. *Yoel*
 2.28-32

Yoel nu tarajamba Kuate tuku pasa kuyarna ŋga saninŋina.

²² Petrus marj lato saninŋina: Israel mbal, tane pasa te ise tiwap. Nasaretnu tango Yesu Kuateŋge kukulmba nu sanŋri tuna ta tane kila. Nu wam sangrinu kitek tane ŋgamukŋe ke likina le kanŋerkinaig. ²³ Ande nu Yesu tumba tane wai mbolŋe palmbim tuku Kuate nu o buk wamdus ta tina. Tane nu ail kazrai mbolŋe kumwa ŋga une mbal wai mbolŋe pilnaig le nane nu balenaig le kumna. ²⁴ Kumna le Kuate nu Yesu tuku kume tuku sanŋri pitaimba te-tina. Kume tuku sanŋrinŋe Yesu biye dewam kumuŋ kuga.

²⁵ David nu wam ta tuku o buk Kristus tuku miŋge tenenmba kuyarna.

Suŋgo nu mara mara ye ndonj minit le kanŋeret.

Ye wamdus piti sulu ndawi ŋga nu ye ndinam kumamŋge gemyumba minit.

²⁶ Ta tuku ye ŋgamuŋgal bulok gare ŋak minet.

Ye kumam tuku minet ta ye piti ndayate.

²⁷ Ye tuku kanu kumanu mbal tuku tumbraŋ kine nda.

Ye ne tuku piro tanjo yiŋe ŋgarosu menu tuku ndin tukulamŋgat.

²⁸ Abo minmba minam tuku ndin ne ye tumyate.

Ne ye ndonj mina le ye gare toramŋgit ŋgina.

Mune 16.8-11

Petrus nu David tuku kuyar pasa tanjamba nane saniŋgina sulumba sakina:

²⁹ Tira kame, ye pasa satingamŋgit te tane kila. Singine mbuŋ David nu kumna le ŋgukinaig. Nu tuku kumu ta kile minit le kaŋgereg.

³⁰ David nu Kuate tuku tuan tanjo minmba nu tuku mbuŋ ande nu tuku ma mbolŋge gabat sunjo

minam tuku Kuate nu pasa sanjgrinu sana ta nu kila minna.

³¹ Ta tuku David nu Kristus kummba tingamŋgat wam ta kaŋgermba teŋenmba sakina: Kristus

nu kumanu mbal tuku tumbranj kine nda. Nu tuku ŋgarosu mata menu tuku

ndin tukulamŋgat ŋgina.

³² David nu pasa kuyarna ta Yesus tuku kuyarna. Nu kumna le Kuate nu te-tina le tingina. Sine ŋakmba wam ta kaŋgergeŋ.

³³ Kuate nu Yesus te-dunja nuŋe ndinam kumamŋge pilna sulumba nuŋe

pasa sanjgrinu sakina ta kumumba Yesus Tukul Guwa tuna. Tanjamba ndo kile

nu sine Tukul Guwa singat le nu tuku sanjri ismba kaŋgerde te.

³⁴ David nu samba mbol kine ndakina ta nu teŋenmba Kristus tuku sakina.

Sunjo Kuatenge ye tuku Sunjo sana: Ne ye tuku ndinam kumam teŋge sanjri

ŋak minyok mina le ma ma ³⁵ yeŋge ne tuku ŋgueu mbal ŋakmba kile-

ibenja ne tuku kupe kumnemŋge patikamŋgit ŋgina.

Mune

110.1

³⁶ Tane Israel mbal wamdus pulutinguwa. Tane Yesus tumba ail kazrai

mbolŋge balenaig ta Kuate nu tanjo ta tumba nuŋe madina tanjo ŋga tanjo

ŋakmba tuku Sunjo pilna ŋga saniŋgina.

Nane gudommba ŋgamuŋgal mbilmba son ŋginaig

³⁷ Zu mbal pasa ta ismba sine siŋka mbargeŋ ŋga nane ŋgamuŋgal rar

sunjo kamusmba Petrus aposel afu turmba saniŋginaig: Tira kame, sine

ndanbe o ŋginaig le ³⁸ Petrus nu ndek nane saniŋgina: Tane ŋgamuŋgal biye

mbilmba tanjine maŋau ŋaigonu kusreka Yesus Kristus ndonj ulendika kule

pisne tap. Tane tanjap le Kuate nu tane tuku une ŋakmba sauka gilainja

Tukul Guwa tingamŋgat.

³⁹ Kuate nu tane tanjine kiŋo kame kasomok mbal turmba idusniŋmba o buk Tukul Guwa tanjo niŋgamŋgit ŋgina. Sunjo Kuate

nu ima kate wikate ta nu Guwa niŋgit ŋga saniŋgina.

⁴⁰ Petrus nu tanjamba pasa lato saniŋmba sakina: Tanjine kuasmbi tuku

maŋau ŋayonu kusrewap le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinguwa ŋgina

le ⁴¹ nane nu tuku pasa ismba son ŋginaig mbal nane kule pisne tinaig.

Ki ait ta mbolŋge nane gudommba 3,000 tanjan Yesus dubinaig mbal ndonj

ulendikinaig sulumba ⁴² nane mara mindek aposel kame tuku wam pagu

pasa ismba nane wamdus ulendi tuma isukusmba pasa nyumba Kuate

yabanmba minnaig.

⁴³ Aposel kame nane wam kitek gudommba sanjgrinu ke likinaig le nane

ŋakmba Kuate tuku nyu kurauka kuru-kuruka minnaig.

⁴⁴ Nane son ŋginaig mbal ŋakmba tuma minmba nanjine aganj ndende muŋgu ŋgail ŋgail ndaki-

naig. ⁴⁵ Nane afu aganj denkanu ta nanjine ŋgamukok aganj ta kilmba piyamba

ndametinj tambi nane turkanu. ⁴⁶ Mara mindek nane kusem wande sunjo

sinam tanje maŋgurka nanjine wande yinyam mbolŋge tuma isukusmba

gare-gareka wamdus bulok ŋak ulendi minanu. ⁴⁷ Nane tanjamba Kuate

tuku nyu te-dunja minanu le tanjo pino ŋakmba nane tuku saka minanu.

Mara mindek Kuate nu afu tuku muskil kile-tidinganu le nane ka Yesus tuku

kuasmbi ndonj ulendikanu.

3

Tango ande kupe baklelok mayekina

¹⁻² Tango ande ina sinamnge kupe baklelok mayok kina. Mara mindek nane afu tango ta sukunja tango pino ndametinj yabanngam tuku kusem wande malanja ande nyunu Maditak tugum tanje palmbinu.

Ait ande Petrus nale Yohanus ndonj Kuate yabanam tuku ait ki kanum 3 mbolnje nale kusem wande ta mbol kinaik. Kinaik le nane afu manj tango ta sukunja pro tanje pilnaig.

³ Kile Petrus nale kusem wande sinam kambim bafunaik le tango ta nale kanjerka aganj inum tuwaik nga nale yabanikina. ⁴ Yabanikina le Petrus nale nu fumble timba sanaik: Ne sile kanjerka nginaik. ⁵ Tanjakinaik le nu idusna aganj ande ye sam tuku sayade nga idusmba nu nale kanjer tidinja minna le ⁶ Petrus nu ndek sana: Ye gol silwa ndametinj kugatok ta ye ne aganj ande tanbimngit. Ne Nasaretnu tango Yesus Kristus tuku sanjri mbolnje ne tinja lika ngina.

⁷ Tanjakina sulumba nu tango ta tuku wai ndinam biymba te-dunjina le rakukadu kupe mbain turmba sanjri tinjina. ⁸ Tanjana le nu pitik ndo pastinja nale ndonj kusem wandek sinam kumba gare-gareka Kuate tuku nyu tedunja nu kumbanje pate-patenja kina. ⁹ Nu kumbanje Kuate tuku nyu tedunjina le tango pino nu kanjermba kila pilmba sakinaig; ¹⁰ i ... Kusem wande malanja Maditak tugumnge ndametinj yabanjate tango ta not nginaig. Tanjamba nane pirerek purka wamdus te-sulumba minnaig.

¹¹ Tango ta Petrus le Yohanus bigmba nane ma ande nyunu Solomon tuku kawanj pronaj le nane gudommba pinder-pindermba pro tango ta kanjermba pirerek purka wai makemba minnaig le ¹² Petrus nu wam ta kanjermba nane sanjgina: Israel mbal, ndanjam saka tane pro wam te tuku pirerek purka am goka sine kanjer tidinjade. Sile tango magenu sikile sanjrimbi tango te wakeiwano nga idusde e? Tanjamba kuga. ¹³ Abraham Isak Yakob singine mbunj njakmba tuku Mbara nu nunje piro tango Yesus tuku nyu mbol kuwa nga nu wam te kate. Tane Yesus tumba gafman tuku wai mbolnje pilnaig le Pilatus nu Yesus paskam tuku sakina ta tane sanjri maramba mbulnaig. ¹⁴ Kuate tuku tango purfenju ta tane mbulmba tango balewanu tango paska te-mayokam tuku Pilatus sanaig. ¹⁵ Tane abo tugu miro balenaig. Tane balenaig ta Kuate nu te-tina le tinjina le sile Yohanus ndonj kanjerkenj. ¹⁶ Tane tango kanjerde te sile Yesus tuku sanjri tomba tinja tango te kupe te-tiwe tukik le tane njakmba am mbolnje nu mayekat.

¹⁷ Yinje tira kame, tane gabat kame ndonj Yesus mbolnje wam njayonaig ta tane nu tuku tugu katese ndamba tanjanaig ta ye kila. ¹⁸ Kuate nu o buk nunje tuan tango kame tuku minje mbolnje nunje madina tango rar tam tuku sakinaig ta alonu Yesus mbolnje kumungina. ¹⁹ Ta tuku tanjine manjau njagonu kusreka ngamungal biye mbilap le Kuate nu tane tuku une njakmba sauke sulumba tane wamdus bul sertingwa le gare njak minamngaig. ²⁰ Nu Yesus kukulwa le tane tugum prowamngat. Nu o buk tane muskil kile-tidinja tinjam tuku nu pilna. ²¹ Kile nu samba mbolnje minmba Kuate nu wam njakmba kile-tidinguwa le wam tugusek ndo minam tuku ait tairnga minit. O buk Kuate nu nunje tuan tango kame tuku minje mbolnje ait ta tuku sakina.

²² Moses nu tejenmba sakina.

Sungo Kuate nuñe pasa te-mayokam tuku ye tuan tanjo pilna tanjamba ndo nu sine Israel ngamukñge tuan tanjo ande palmbimñgat. Tane nu tuku pasa ñakmba ise tiwap.

²³ Ande nu nu tuku pasa talawa ta Kuateñge nuñe mbal ngamukñge paska tumba kasomñge pilwa le nu ñgisikamñgat. *Lo 18.15-19*

Moses nu tanjamba sakina.

²⁴ Kuate tuku tuan tanjo Samuel tuan tanjo afu nu ngumnemñge mayok kinaig ta nane ñakmba ait te mbolñge wam prowam tuku sake likinaig. ²⁵ Tane Kuate tuku tuan tanjo kame tuku mbuñ. Kuate nu pasa sangrinu tanjine mbuñ niñmba Abraham ndon wamdus ulendika sinja son pasa sakina ta tane tuku turmba sakina. Nu tenenmba Abraham sana. Ne tuku mbuñ kat nanje mbolñge kilke tugu ñakmba mbolñge ye wam mayenu kamñgit ñgina. ²⁶ Kuate nu nuñe piro tanjo te-tina sulumba sine Israel mbal manau ñaigonu kusreka gare manau mbolñge minbe ñga nu Yesus kukulna le ambonja sine tugum pronu ñga saningina.

4

Nane Petrus nale muliñ kilmba wandekñge patikinaig

¹ Petrus nale Zu mbal pasa niñmba minnaik le kusem wande tuku polis gabat kame pris mbal Sadusi afu nane ñakmba manjur ta tugum pronaiñg.

² Pro Petrus nale Yesus kummmba manj tinjina tanjamba tanjo mata kumbe sulumba tinjamñgig ñga pasa tumniñmba minnaik le nane ismba palseñningina.

³ Palseñningina le nale bige tidinga kilmba furirte ñga indole nale pasa te-tiwaik ñga muliñ kilmba wandekñge patikinaig. ⁴ Tanjanaig ta nane Petrus tuku pasa isnaig mbal ta gudommmba Yesus dubinaig mbal ndon ulendika tanjo 5,000 tanjan mayok kinaig.

⁵ Mafena le Israel gabat sugo Israel mage mage kusem pasa bitekñganu mbal nane ñakmba pro Yerusalemñge manjurkinaig. ⁶ Pris gabat sunjo Anas nu tuku ndare tuma Kaiafas Yohanus Aleksander nane mata pronaiñg. ⁷ Nane manjurka polis kame kukulninginaig le nane ka Petrus nale kilmba pro pasa mbolñge kile-tidinginaig le gabat sugo nale kusnanikinaig: Tale wam kinaik ta sanjri ta imanje tikina? Imanje tale kukultikina ñginaig le ⁸ Tukul Guwanje Petrus wamdus tuna le nu nane saningina: Sinjine gabat, sinjine mage mage tane isap. ⁹ Sile tanjo kupe baklelok turkik le nu mayekat. Tane ta tuku sile pasa mbolñge kile-tidingaig ndeta ¹⁰ tane gabat mbal Israel ñakmba pasa te ismba kila palpe. Tanjo kupe baklelok mayekat le kile kanjerde te tugunu tenenmba. Nasaretnu tanjo Yesus Kristus nu tuku sanjrimbi tanjo te kupe te-tiwik. Tane nu ail kazrai mbolñge balenaig ta Kuate nu tumba te-dunjingina. ¹¹ Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Ndame ande tane ndame wande pilig mbal gisleknu ñga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame ñakmba nu mbolñge sanjri tinjgade ñgate. *Mune 118.22*

Ndame ta Yesus. ¹² Kilke mbol mbal ngamukñge sine kile-luka kilam tuku Kuateñge Yesus sinjina. Ande nu sinjine muskil kile-tidinge sinjam tuku mine ndakate ñga saningina.

¹³ Petrus le Yohanus kuru kuru kugatok miñge bulok sakinaik le gabat mbal nane wam ta kanjermmba tanjo ar te ake tanjo ndo kila kugatok ñga wamdus te-sulunaig. Tanjamba nale Yesus ndon minnaik ta katesenaig.

14 Kupe baklelok tanjo mayekina ta Petrus nale ndon tanje tin minna tukunu nane kanjermba nale tuku pasa pitaiwam tuku ndin ande kanjer ndanaig. 15 Tanjamba nane polis kame saninginaig le nale kilmba mayok kinaig. Mayok kinaig le nanjine nanjine munju kusnanja ndin sota 16 sakinaig: Sine tanjo ar te mbolnje ndanje. Nale wam kitek sanjri njak kinaik ta Yerusalem mbal njakmba isnaig. Sine wam ta tomba yabukam kumunj kuga. 17 Nale tuku pasa tanjo pino njgamuknje sungokikat. Ta tuku sine manjau te peuwam tuku nale Yesus tuku kuasmbi afu manj saka tum ndaningap nga rironj pasa ninje njinaig.

18 Tanjakinaij sulumba nale manj wika pasa sanjrinu sanikinaig: Tale Yesus tuku manj afu saka tum ndaningap njinaig le 19 nale ndek lafumba sakinaik: Sile Kuate tuku minje dubipe e ko tanjo tuku minje dubipe? Ame wam Kuate am mbolnje mayenu. Tanjine wamdus sinamnje pilewap. 20 Sikile ammbi aganj kanjerka pasa iskenj ta minje tukule nda njinaik. 21 Tanjakinaij le gabat mbal manj lato rironj pasa sanjrinu sanikmba nale kukulnikinaig le kinaik.

Tanjo pino njakmba tanjo mayekina le kanjermba Kuate tuku nyu tedunjinaig. Ta tuku gabat sugo nane tanjo pino tuku kuru-kuruka nale ake kukulnikinaig le kinaik. 22 Tanjo wakeinaik ta nu yar 40 buk kusrena tuku.

23 Kile Petrus nale kumba ka nakile mbal kile-siglika pris gabat kame Israel mage mage tanjamba tanjamba manjau sake likaig nga kubeu ninjinaig le 24 nane pasa ta ismba wamdus ndindo ulendi pilmba ndek Kuate yabanjmba sakinaig: O Sunjo, ne sanjri tugu. Ne samba kilke yu aganj ndende njakmba nenje ndo kile-mayokkina. 25 O buk nanje piro tanjo sinjine mbunj David nu Tukul Guwanje wamdus tuna le pasa ande tenjemba kuyarna. Ndanjam kasomok mbal nane Kuate tuku gubra kagli tornaig. Ndanjam nane ake isnanj wam njayonu kam idusnaig.

26 Kilke te tuku nyu njak mbal kame buwam saka tinga gabat sugo afu ndonj ulendika manjgurka Kuate nunje madina tanjo ndonj kame buwam idusnaig njina. *Mune 2.1-2*

27 O son. Sine ne tuku pasa ta alonu kilimok kanjergenj. Herodus, Pontius Pilatus, kasomok mbal Israel mbal afu turmba nane Yerusalemnje manjgurka ne madina tanjo Yesus balewam tuku sakinaig. 28 Nane Yesus tumba balenaig ta ne o buk nanje sanjri nanje wamdusmbi wam afu mayok kambin tuku idusna ta nane ta kumunaig.

29 O Sunjo, nane sine mata njaijo siglikam tuku saka minig. Ta tuku sine ne tuku piro mbal kuru kuru kugatok minje bulokmbi ne tuku pasa kukliwam tuku sine sinzanjinga. 30 Ne nanje sanjri te-mayokmba nanje piro tanjo purfenju Yesus tuku nyu mbolnje guaze mbal wakeika wam sanjrinu kitek ke lika njinaig.

31 Nane yabanj denjurnaig le nane minnaig wande ta buru-burukina. Buru-buruka Tukul Guwa nane tuku wamdus kumunjina le nane wamdus bulka Kuate tuku pasa minje bulokmbi saka minnaig.

Yesus tuku son njinaig mbal tuku manjau

32 Yesus tuku son njinaig mbal nane njakmba njamunjal wamdus ulendimba minnaig. Nanjine aganj ndende mata ulendimba njakmba tuma minam tuku patikinaig.

33 Aposel nane Sunjo Yesus tingina le kanjergenj nga pasa sanjri njak saka minnaig le Kuate nu nane sinzanjingina le nane mine magenaig. 34 Nane

afu kilke ñak wande ñak afu tugumñge piyaninmba ndametinj kilmba pro aposel kame ninñanu. ³⁵ Nanñine mbal afu agañ denkanu ta nane ndametinj ta kilmba walmba ninñanu.

³⁶ Nane tuku tanjo ande Siprusnu nyunu Yosef nu Levi tuku ndare. Nane aposel kame nu tuku mape nyu Barnabas ñginaig. (Barnabas nyu ta tugunu: Nu tanjo wamdus bul serningit tuku). ³⁷ Nu mata nuñe kilke piyamba ndametinj kilmba aposel kame ninñina.

5

Ananias le Safira

¹ Tanjo ande nyunu Ananias nu piyo nuñe Safira ndonj kilke inum piyamba ndametinj kilnaik. ² Kilnaik sulumba Ananias nu ndametinj ñgamunje paplamba inumnu nakile pilmba inumnu aposel ninñam tuku idusmba piyo nuñe sana le wokina. Nu ndametinj inumnu tumba pro aposel ninñina sulumba sakina: Sile sikile kilke piyamba ndametinj kilcik ta noten ndo ñgina.

³ Tanjamina le Petrus ndek nu sana: Ananias, ne ndañam Satanñge wamdus tanet le ne ndametinj paplamba inumnu nañe kusremba inumnu tumba pro Tukul Guwa yabri pakte. ⁴ Nañe kilke minat ta ne kile piyawat sulumba ndametinj kilat. Ndametinj ta nañe agañ. Ndametinj ta paplamba afu sine sinñam idusmba ko nañe ñakmba kilam idusmba ndeta ta maye. Nañe ndametinj. Ndañam ne mañau ñayonu kam tuku idusat. Ne sine yabri ndasingit. Ne Kuate yabrite ñga sana.

⁵⁻⁶ Ananias nu pasa ta ismba nu kumaknu ndekina. Kumna le tanjo mo afu promba wandek tanje nu tuku mindesinj tawimbi songa tumba ka ñgukinaig. Ananias nu kumna le nane wam ta isnaig mbal nane kuru kuru sunjo tinaig.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma ki kanum keñmba kinaig le piyo nuñe Safira nu tanjo nuñe wam kina ta nu katese ndamba wande ta mbol prona. ⁸ Prona le Petrus ndek nu kusnana: Takile kilke piyamba ndametinj kilaik ta noten ndo e ñga kusnana le nu lafumba au not ndo ñgina. ⁹ Tanjamina le Petrus ndek nu sana: Tale ndañam saka Sunjo tuku Guwa tagowam tuku pasa ulendiwaik. Ata. Tanjo mo tanjo nañe tuku mindesinj ñgukaig ta kupe fudu isa. Malañga tugum prode ta. Nane kile ne mata tanjawanñgaig ñgina le ¹⁰ nu pitik ndo Petrus tuku kupe tugum tanje kumaknu ndekina le tanjo mo pro nu kanjermba nu tuku mindesinj mata tumba ka tanjo nuñe gemmba ñgukinaig.

¹¹ Tanjanaig le Yesus tuku kuasmbi nane kuru kuru sunjo tinaig. Mbal afu kasomñge minnaig mata pasa ta ismba nane kuru-kurukinaig.

Aposel kame wam sanñrinu ke likinaig

¹² Aposel kame tanjo pino ñgamukñge wam afu kitek sanñrinu ke likinaig. Nane mara mindek kusem wande ta mbol kumba Solomon tuku kawanñge mañgurka minanu. ¹³ Mañgurka minnaig le nane ñakmba nane tuku saka minmba pro nane ndonj ulendikam tuku kuru-kurukinaig.

¹⁴ Nane gudommba son ñga nane ndonj ulendikinaig le Sunjo tuku mbal tugekina. ¹⁵ Yerusalem mbal nane guaze mbal kilmba pro ndinñe yango

farniŋge lika patikinaig. Ta ndaŋam? Petrus nu kuwa le nu tuku kanun-
nunŋe ndo nane mbol kuwa le nane magekuwaig ŋga idusmba patike liki-
naig. ¹⁶ Yerusalem patukŋge tumbraŋ mine likinaig nane mata guaze mbal
afu guwa ŋaigonu ŋak kilmba pro patike likinaig le ŋakmba magekinaig.

Nane aposel kame piti niŋginaig

¹⁷ Pris mbal tuku gabat sunŋo Sadusi mbal nu ndoŋ wamdus ulendi
minnaig ta nane aposel kame piro kinaig ta ismba nane sine tuku piro lide
ŋga nane gubra kagli firkinaig sulumba ¹⁸ nane kumba aposel kame bige
tidiŋga muliŋ kilmba wandekŋge patikinaig.

¹⁹ Nane taŋge minnaig le ka furirna le Sunŋo tuku eŋel ande pro wande
malaŋga talka nane kilmba kile-mayokka saniŋgina: ²⁰ Tane kape sulumba
kusem wande sinam taŋge taŋgo pino abo tugu tam tuku ndin tumniŋgap
ŋgina le ²¹ nane pasa ta ismba mafewam patukina le nane kumba ka kusem
wande sinam taŋge pasa kuklimba minnaig.

Kile pris gabat sunŋo nane nu ndoŋ minnaig mbal pro Israel pasa pilewanu
sugo naŋgine mage mage turmba maŋgurkam tuku saniŋginaig sulumba
aposel kame kilmba te prowaig ŋga polis mbal kukulniŋginaig le muli wande
sinam kinaig. ²² Nane pro muli wande sinam kumba nane kiriŋga luka
kumba saniŋginaig: ²³ Sine kumba ka muli wande su ndiŋanu kaŋgergig.
Polis mbal malaŋga kulat mayemba minnaig le sine malaŋga talka sinam
kumba nane kaŋger ndakigig ŋginaig. ²⁴ Taŋakinaig le kusem wande tuku polis
gabat pris gabat mbal nane pasa ta ismba nane kuru-kuruka pasa te tugeka
kumuŋga ka animŋge tinuŋgat o ŋga wamdus te-sulumba minnaig.

²⁵ Taŋamba minnaig le taŋgo ande nane tugum promba saniŋgina: Tane
taŋgo kame muliŋ kilmba wandekŋge patikaig ta nane kusem wande mbol
siŋge taŋgo pino pasa tumniŋmba miniŋ ŋgina. ²⁶ Taŋakina le kusem wande
kulat gabat nuŋe polis taŋgo afu ndoŋ nane kumba ka aposel kame ŋgan
kilmba pronaig. Nane taŋgoŋge ndamembi bale farsinbekaiŋ ŋga idusmba
taŋanaig.

²⁷ Kilmba promba Israel mbal tuku pasa pilewanu sugo tumailamŋge kile-
tidiŋginaig le pris gabat sunŋo nu nane kusnaniŋgina: ²⁸ Sine buk Yesus
tuku maŋau nane afu sa ndaniŋgap ŋga peutiŋgigeŋ ta tane ise ndaka saka
saka likade le Yerusalemŋge buk sunŋoka tugekate. Tane taŋgo kumna ta
tuku ndare sine pasokuwa ŋga taŋade e ŋgina le ²⁹ Petrus aposel kame nane
lafumba nu sanaig: Sine Kuate tuku miŋge pitaimba taŋgo tuku miŋge dubi-
wam kumuŋ kuga. ³⁰ Tane Yesus kumwa ŋga ail kazrai mbolŋge balenaig ta
siŋgine mbuŋ kame tuku Mbaraŋge te-tina le aboŋga tiŋgina. ³¹ Sine Israel
mbal ŋgamuŋgal biye mbilbe le Kuate nu sine tuku une saukamŋgat. Ta
tuku nu Yesus tumba te-duŋga nuŋe ndinam kumamŋge pilna le kile nu sine
ŋakmba tuku gabat sunŋo minit. Nu sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋgit tuku
taŋgo. ³² Sine wam ta ŋakmba kile-mayokka sakam tuku mineg. Sine ndo
kuga. Tukul Guwa nu mata wam ta kile-mayokkate. Kuate tuku miŋge pasa
ismba dubide mbal nane ŋakmba nu Tukul Guwa niŋgit ŋga pris gabat sunŋo
ta sanaig.

³³ Taŋakinaig le gabat kame nane pasa ta ismba gubra kagli tormba nane
aposel baleniŋgam tuku idusmba saka minnaig.

Gamaliel nu aposel kame mapekina

³⁴ Pasa pilewanu tanjo ngamuknge Farisi tanjo ande nyunu Gamaliel minna. Nu Moses tuku wam pagu pasa kukliwam tuku tanjo. Tanjo pino njakmba nu tuku saka minnaig.

Tanjo ta tinja aposel kame ka kilimnge ait fagnu minap ngina le nane kinaig. ³⁵ Nane kilimnge minnaig le Gamaliel nu gabat sugo saningina: Israel gabat kame, tane wam ande nane mbolnge kam tuku idusde ta ambonja tane wamdus-te-mayewap sulumba. ³⁶ O buk tanjo ande nyunu Teudas nu mayok ka ye nyu njak ngina le nane gudommmba 400 tanaj nu dubinaig. Dubimba minnaig ma ma tanjo afunje nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig le nu tuku piro kumna. ³⁷ Ngumnenja tanjo nyu kuyaram tuku ait ande mbolnge Galileanu tanjo nyunu Yudas nu mayok ka nane gudommmba didike likina. Didike likina le nane afunje nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig. ³⁸ Ta tuku ye tane satinjamngit. Tanjo kame te njaigo sigli ndaka kusrekap. Nane nanjine wamdusmbi pirokade ndeta piro ta kugamba ngisikamngat. ³⁹ Piro te Kuate mbolnge prote ndeta sine kume seram kumuŋ kuga. Sine kume seram tagobe ta Kuate ndonj kame bumba minbekig ngina.

⁴⁰ Tanjakina le gabat sugo nu tuku pasa dubimba aposel kame manj wika polis kamente nane ngusniŋguwaig nga saninginaig. Ngusniŋmba rironj pasa saninmba Yesus tuku nyu afu sa ndaningap nga kukulniŋginaig le mayok kinaig. ⁴¹ Mayok ka manjur wande kusremba nane ndek sakinaig: Ese. Sine Yesus ndonj mineg tukunu rar te kuraweg. Sine nu mbolnge rar te tam tuku Kuate nu sine madisingina nga gare-gareka kinaig.

⁴² Tanjamba nane nanjine piro kusre ndanaig. Nane mara mindek kusem wandeŋge nanjine wande yimyam mbolnge tanjo pino tumniŋmba Yesus nu Kristus Kuaterje madina tanjo nga saka minnaig.

6

Aposel kame turniŋgam tuku afu madiniŋginaig

¹ Ait ta mbolnge Yesus dubinaig mbal gudommmba mayok kinaig. Nane afu Grik pasa tinaig tuku afu Hibru pasa tinaig tuku. Grik pasa tinaig mbalnge Hibru pasa tinaig mbal ndonj gubra pilnaig. Ta ndanjam? Mara mindek aposel kame nyamaganj paplamba walanu le Hibru mbal nanjine pino kuembol niŋmba Grik mbal tuku pino kuembol nda niŋganu.

² Aposel kame 12 gubra pasa ta ismba nane njakmba kile-manjurka saninginaig: Tira kame, sine aposel Kuate tuku pasa kukliwam tuku piro kusremba nyamaganj ndo walam kumuŋ kuga. ³ Ta tuku kile tanjine tanjo 7 madinjanap. Tanjo afu Tukul Guwa nane tuku wamdus kumuŋganu tanjo pino nane tuku saka minig ta kanjerka madinjanap. ⁴ Tanjawap le sine Kuate yabanjamba nu tuku pasa kukliwam tuku piro ta ndo idusbe nginaig.

⁵ Tanjakinaig le nane pasa ta ismba njakmba gareniŋgina le nane tanjo 7 madiniŋginaig. Ande nyunu Stefanus nu ngamuŋgal son sanjri njak. Tukul Guwa nu tuku wamdus kumuŋgina. Afu Filipus, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas, Nikolaus. (Nikolaus nu Antioknu. Nu Zu tanjo kuga ta nu Zu tanaj Kuate dubina). ⁶ Nane tanjo kame ta kilmba aposel kame tugum pronaiŋ le aposel kame wai nane mbolnge patika yabanjamba.

⁷ Kuate tuku pasa Yerusalemnge sunjgoka tugekina le nane gudommmba mbilka ngamuŋgal son nginaig le Yesus dubinaig mbal tugeka sunjgomba pronaiŋ. Pris gudommmba mata Yesus son nga nu dubinaig.

Zu mbal Stefanus tumba pasa mbolŋge pilnaig

⁸ Kuate nu Stefanus make pilmba sanŋri tuna le nu wam kitek sanŋrinu tango pino ŋgamukŋge ke likina. ⁹ Tanjana le Zu mbal afu nu ndoŋ pasambi kualeyaukam bafunaig. Nane tuku kusem wande nyunu Friman. Nane afu Sirenenu afu Aleksandrianu afu Silisianu afu Asianu nane Friman mbal ndoŋ ulendika Stefanus tugum promba pasambi kualeyaukinaig. ¹⁰ Tanjanaig le Tukul Guwa nu Stefanus wamdus mayenu tuna le nu pasa tina ta nane pasa lafu fugunaig. ¹¹ Lafu fugunaig sulumba nane ka tanŋo afu ndametij niŋmba sanŋginaig: Stefanus nu Moses le Kuate tuku nyu ŋaigo siglikina le isgerj ŋga tanŋo pino ŋgamukŋge sakap ŋginaig.

¹² Nane kumba tanjamba sakinaig le tanŋo pino Israel mage mage kusem pasa bitekŋganu mbal nane ŋakmba ismba wamdus pa sunŋo tumba kumba Stefanus biye timba ka Israel mbal pasa pilewanu sugo tugumŋge te-tinaig. ¹³ Te-tinaig sulumba nane tanŋo afu buk wam paguniŋginaig ta nane tiŋga yabri pasa sakinaig: Tanŋo te nu mara mara siŋgine kusem wande tukul pasa turmba nuŋe pasambi kilmba ŋaigo siglikate. ¹⁴ Nasaretnu tanŋo Yesus nu wande te sambrimba Moses tuku wam pagu pasa sine dubikam tuku siŋgina ta nu mbilmba manjau kitek kile-mayokkamŋgat ŋga sakina le isgerj ŋginaig.

¹⁵ Israel pasa pilewanu tanŋo sugo nane Stefanus kanŋer timba minnaig le nu tuku tumail pasi mbilka enjel tumail suk mayok kina le kanŋernaig.

7

¹ Nane Stefanus kanŋer timba minnaig le pris gabat sunŋo ndek nu kusnana: Nane ne mbolŋge pasa pilig te son e ŋgina le ² nu lafumba sakina: Yiŋe tira kame yiŋe mam kame tane isap. Siŋgine mbuŋ Abraham nu Haran kilke mbol nda kina sulumba nu Mesopotamia kilke mbolŋge minna le Sunŋo Kuate kilŋa ŋak nu tugumŋge mayok ka sana: ³ Ne nane kuasmbi nane kilke kusreka kaye. Yenŋe kilke kise ande tumnamŋgit ŋgina.

⁴ Tanjaka sana le nu ndek nuŋe kilke tuguk Kaldea kusremba kumba ka ka Haran kilke mbol prona. Pro tanŋe minna le mam nuŋe kumna. Kumna le Kuatenŋe kilke kise ande mbol kaye ŋgina le nu tiŋga kumba ka ka kile sine mineg ma te mbol prona. ⁵ Nu abo abo kilke te mbol prona le Kuate nu kilke te fudiŋmba tuwe ndaka nu pasa sanŋrimbi nu kilke te Abraham nuŋe ndare ŋakmba niŋgam tuku sana. Kuate nu sana ait ta nu kiŋo kugatok minna. ⁶ Nu tenjenmba Abraham sana: Ne tuku mbuŋ kilke te kusremba kilke kise mbolŋge rawe tanŋo tanjan minamŋgaig. Minwaig le kilke ta mbolok mbal nane piti sunŋo niŋguwaig le nane tuku piro aganj tanjan minmba ka yar 400 kugawamŋgaig. ⁷ Yar 400 kugawaig le ye kilke ta mbolok mbal piti niŋgi le nane mbuŋ kusrekuwaig le nane kilke ta kusremba luka ma te mbol promba ye tuku nyu te-dunŋa mbariŋyumba minamŋgaig ŋgina.

⁸ Tanjakina sulumba Kuate nu Abraham ndoŋ pasa katmba ŋgaro pikam tuku manjau te-mayokna. Ngumnenŋga nuŋe kiŋo Isak te-pilmba mara 8 mbolŋge nu tuku ŋgaro pikna. Isak nu sungoka Yakob te-pilmba nu mata Yakob mbolŋge tanjana. Yakob nu sungoka kiŋo 12 kile-patikina ta nane sine tuku asitibud. ⁹ Siŋgine asitibud 11 maib nanŋine Yosef mam nu make pilit ŋga gubra kagli firka nu tumba mbal kise tugumŋge piyanaig le nane nu tumba nanŋine kilke Isip kinaig. Tanjanaig le Kuate nu Yosef kusre ndana. ¹⁰ Piti gudommmba nu mbolŋge prowe likinaig ta Kuate nu Yosef kulat mayena. Mara ande nu Isip gabat tugumŋge tiŋgina le Kuate nu wamdus kuyar sunŋo

tuna le Farao nu nzalinu nuñe piro mbal Isip ñakmba kulatkam tuku nu gabat pilna.

¹¹ Kile guba sunjo Isip le Kanan kilke mbolñge prona le nane nyamagan kiringa sinamanzer sunjo tinaig. Singine asitibud mata Kanan kilke mbolñge nyamagan kiringinaig. ¹² Singine mbun Jakob nu Isipñge wit minig ñginaig pasa ta ismba nuñe kiño kame wit afu piyaningam tuku kukulningina le kinaig. ¹³ Tanjamba minmba ma ma mañ lato kukulningina le kinaig le kile Yosef nu nuñe nyu te-mayokna le aba kat nuñe kila pilnaig. Farao nu mata Yosef tuku ndare kila patikina.

¹⁴ Kile Yosef nu mam nuñe, nuñe tugu kame Isip prowam tuku pasa pilna. Nane ñakmba 75. ¹⁵ Tanjamba Jakob nane Isip kilke mbol kinaig. Kinaig ka tanje minnaig ma ma Jakob nu kumna. Kumna le minnaig ma ma singine mbun afu mata kume likinaig. ¹⁶ Kume likinaig le nangine mbalñge nane tuku isu kilmba luka Sikem tumbrañ ndame burok sinam tanje patikinaig. Hamor mbal tuku ndame burok ta Abraham nu o buk piyamba ndametinj afu nane niñgina.

¹⁷ Kuate nu o buk Abraham pasa sanjgrinu sana ait ta buk patukina le Abraham tuku mbun Isipñge tuge ñayona. ¹⁸ Kile tanjo kise nu Yosef gilai nu Isip mbal tuku gabat tinjina sulumba ¹⁹ nu singine mbun piti sunjo niñmba nane tuku kiño dabro kitek kumwaig nga wandekñge minam tuku tukulmba mayokñge patikam tuku saningina.

²⁰ Moses ina nuñe piti ta sinamñge te-pilna. Kiño ta mayenu le ina nuñe nangine wandek tanje tambun kenmba yubenga kulatka minna. ²¹ Tanjamba nu yubengam kumuñ kuga le kiño nuñe mayokñge pilna le Farao tuku kulim nu Moses kanjermba yiñe kiño nga madimba tumba nuñe wande mbol kina ka ²² tanje minmba ma ma Moses nu Isip mbal tuku kila ñakmba kila pilmba nu tanjo sunjo mayok kina. Nu pasa saka wam ke lika nyu ñak minna.

²³ Tanjamba minna ma ma Moses nu yar 40 kusremba nuñe tugu Israel mbal kanjerkam idusmba nane tugum kina. ²⁴ Nu pro Isip tanjo andenje Israel tanjo ande kat ñayona le kanjerna. Tanjamba nu kumba Israel tanjo ta tesimba Isip tanjo ta balena le kumna. ²⁵ Moses nu tanjo ta balemba teñemba idusna. Kile yiñe mbal Kuateñge nane tuku muskil kile-tidinge niñgam tuku ye kukulyat ta nane katesewamñgaig nga idusna ta nane tanjamba idus ndanaig.

²⁶ Mafena le nuñe mbal armba kame bumba minnaik le kanjerka nale tumawaik nga ka sanikina: Tira kame, ndañam takile takile tira ndo kame bude ñgina. ²⁷ Tanjakina le tanjo nu kame tugu pilna ta nu Moses waimbi pitaimba nzumilmba sana: Imanje ne sine tuku pile tanjo gabat tanjo pilna. ²⁸ Ne kubele Isip tanjo balena tanjamba ne ye baleyam tanjate e ñgina le ²⁹ nu pasa ta ismba kuru-kuruka Isip kilke kusremba kua ka Midian kilke mbol kina. Kina ka tanje rawe tanjo tanjañ minna sulumba ma ta mbolñge nu kiño armba kile-patikina.

³⁰ Minna ma ma yar 40 mañ kusrena. Mara ande nu ma baknu Sinai tabe tugunu tugum tanje minmba ail fudinndo sinamñge pa mane mayok kina le nu eñel ande kanjerna. ³¹ Kanjermba nu wamdus pilemba pa ta tugusemba kanjer tiwam tuku kumba minna le Sunjo tuku minje pasa mayok ka Moses sana: ³² Ye nañe mbun kame Abraham Isak Jakob nane tuku Mbara minet ñgina le nu ismba piriri ñayomba kanjeram mbulmba am te-kasona le ³³ Sunjoñge nu sana: Ne tinj minit ma ta tukul ma. Ne kupe ñgaro

paska. ³⁴ Isip mbalnge yiŋe mbal piti sunjo niŋgig le kaŋgerket. Nane tuku malmbi mata iset. Ta tuku ye nane muskil kile-tidiŋge niŋgam tuku ndeket. Ne tiŋga le kukulni le Isip kaye nga Moses sana.

³⁵ Israel mbal buk Moses pitaimba sakinaig: Imaŋge ne sine tuku pile taŋgo gabat taŋgo pilna nga Moses sanaig ta Kuatenge taŋgo ta madimba nuŋe eŋel ail fudiŋdo sinamŋge mayok kina ta mbolnge Moses nu Israel mbal tuku gabat sunjo minmba nane muskil kile-tidiŋgam tuku kukulna. ³⁶ Kukulna le nu ka Isipnge wam kitek saŋgrinu ke lika Israel mbal kilmba kina. Taŋamba nu Yu Gurgur tugumŋge ma baknu mbolnge yar 40 sinamŋge mata wam kitek saŋgrinu ke likina. ³⁷ Moses ndui ta nu Israel mbal saningina: Kuate nuŋe pasa te-mayokam tuku ye tuan taŋgo pilna taŋamba ndo nu sine Israel ngamukŋge nuŋe tuan taŋgo ande palmbimngat ngina. ³⁸ Moses nu Israel mbal ndoŋ ma baknu mbolnge minna. Nu Sinai tabe poŋgina le eŋelŋge wam pagumba abo ŋak minam tuku ndin siŋgine mbuŋ kame tumniŋmba saningam tuku Moses sana. ³⁹ Saningina ta nane siŋgine mbuŋ Moses tuku miŋge kumnemŋge minam mbulmba nu pitaimba maŋ luka Isip kambim mindesimba minnaig.

⁴⁰ Moses nu Sinai tabe mbolnge minna le nane ndek Aron sanaig: Moses nu buk Isipnge sine kilmba prona ta nu animbi kina. Ne siŋgine mbariŋam tuku agaŋ afu wakeika le ndin tumsiŋguwaig nginaig sulumba ⁴¹ nane makau pail kanunu wakeimba agaŋmor balemba nu atraukinaig. Taŋamba nane agaŋ wakeinaig ta tuku gare-garekinaig. ⁴² Taŋanaig le Kuate nu nane wai kusrekina le nane tambun ki mbai kame naŋgine mbara nga mbariŋniŋmba minnaig le tuan taŋgo ande nu wam ta tuku teŋenmba Kuate tuku miŋge kuyarna.

Israel mbal tane ma baknu mbolnge yar 40 minmba agaŋmor baleniŋmba atraukinaig ta ye tuku idusmba taŋa ndanaig.

⁴³ Tane kambim nga yabri mbara nyunu Molok nu tuku tawi wande tumba kinaig.

Mbai suk yabri mbara nyunu Refan ngade ta turmba tumba kinaig.

Tane kanunu ta mbariŋniŋgam tuku wakeikinaig.

Ta tuku yiŋe nzali dubimba nane afu tane kilmba kilke masken Babilon sim kaŋgaig ngina. *Amos 5.25-26*

Tuan taŋgo nu taŋamba kuyarna.

⁴⁴ Siŋgine mbuŋ kame ma baknu mbolnge Kuate tuku pasa isam tuku tawi wande ŋak minnaig. Kuate nu tawi wande ta palmbim tuku Moses wam paguna sulumba kanunu te-mayokmba tumna taŋamba ndo pilna.

⁴⁵ Ngumnenga Kuatenge Kanan mbal pitaike likina le siŋgine mbuŋ nane Yosua ndoŋ kilke tinaig ta nane tawi wande ta kuramba kilke te mbol prona. Tawi wande ta minmba minna le David prona.

⁴⁶ Kuate nu David make pilna le nu Kuate kusnana: Sine Yakob tuku ndare sine ne mbariŋnam tuku wande ande pilbe e nga kusnana ta ⁴⁷ David nu wande ta pile ndakina. Nu tuku kiŋo nuŋe Solomonŋge Kuate mbariŋam tuku wande ta pilna. ⁴⁸ Taŋgo kame naŋgine waimbi wande patikade ta Sunjo Kuate nu wande ta sinamŋge mine ndakate. Tuan taŋgo ande teŋenmba kuyarna.

⁴⁹ Sunjo nu sakate: Samba ta ye Sunjo Kuate minyoket tuku ma. Kilke ta ye kupe patiket tuku ma.

Kilke mbol mbal ye minam tuku wande ndaŋndaŋmba palmbimngaiŋ? Ko ye aniŋge minmba mabti?

⁵⁰ Ye yiŋe sangrimbi agan ndende ŋakmba te kile-mayokken ŋgate. *Aisaia*
66.1-2

Tuan tanjo nu tanjamba kuyarna.

⁵¹ Tane sinja ŋgamunjal tukulok mbal. Tane Kuate gilai mbal tanjan ŋgamunjalmbi nu idus ndamba pasa tugusek isam mbulig. Tane sinjine mbun kame tanjan tane Tukul Guwa mara mara pitaide. ⁵² Nane Kuate tuku tuan tanjo ŋakmba kilmba ŋaigo siglika ande mape ndanaig. Tuan tanjo ande purfeŋnu prowamngat ŋga sakinaig le mbun kame nane bale farniŋge likinaig. Tanjo purfeŋnu ta tane nu tuku kupet minmba tumba balenaig. ⁵³ Eŋel kame Kuatenge kukulniŋgina le sine tukul dubikam tuku mbun kame niŋginaig ta tane lukakade ŋga saniŋgina.

⁵⁴ Stefanus nu tanjamba Israel gabat sugo saniŋgina le nane nu tuku pasa ta ismba gubra sunjo tumba amain makemba maketiŋ tikŋga minnaig.

⁵⁵ Tanjamba minnaig le Tukul Guwa Stefanus tuku wamdus kumunŋina le nu samba mbol ambe mambilmba am tidiŋga Kuate tuku kilŋa kanjermba Yesu nu tuku ndinam kumamnge tiŋ minna le kanjerna. ⁵⁶ Kanjermba nu ndek sakina: Ambe kanjerap. Samba talkat le Katesek Tanjo nu Kuate tuku ndinam kumamnge tiŋ minit le kanjeret ŋgina.

⁵⁷ Tanjakina le nane isam mbulmba kilba tukulmba ŋgumbeyumba pinder-pindermba nu biye tinaig sulumba ⁵⁸ nane nu tumba tumbran sunjo kusremba mayok ka kasomnge pilnaig. Pilmba nu pasa mbolŋge pilnaig mbal nane nanjine tawi paska tanjo mo ande nyunu Saulus nu tuku kupe tugumnge patika ndame kilmba Stefanus katmba minnaig. ⁵⁹ Nane katmba minnaig le nu yabanmba sakina: Sunjo Yesu, ye tuku kanu ta ŋgina. ⁶⁰ Tanjaka nu ndek dagol tidronga wi kuenjka sakina: Sunjo, nane ye mbolŋge mbarde te ne nane tuku mbar sauka gilaiŋga ŋgina. Nu tanjamba sakina sulumba kumna.

8

¹⁻² Stefanus kumna le Saulus nu wam ta kanjermba nane mayewaig ŋga idusna le Kuate tuku nyu kurauka dubinaig tanjo afu Stefanus ŋguka nu tuku malmbi sunjonaig.

Stefanus balenaig ait mbolŋge Yesu tuku kuasmbi Yerusalemnge minnaig ta nane afunje piti serniŋginaig le nane kua ka afu Yudea ma tugu afu Samaria ma tugu mbol kine likinaig. Aposel kame ndo Yerusalemnge minnaig.

³ Saulus nu Yesu tuku kuasmbi kilmba ŋaigo siglika nane tuku wande mindek ponja bige tidiŋga muliŋ kilmba didika wandeknge patika tanjamba kine promba likina.

Samaria mbal pasa mayenu isnaig

⁴ Nane kua ka sili-silinaig mbal nane ma ŋakmba mbol lika pasa mayenu kuklimba kinaig. ⁵ Tanjamba Filipus nu Samaria tumbran ande mbol kina sulumba Yesu nu Kuatenge madina tanjo Kristus ŋga nane saniŋmba minna le ⁶ Samaria mbal gudommba nu tuku pasa ismba manau kitek sangrinu ke likina ta kanjerka nane ŋakmba kilba pilmba nu tuku pasa ise mayenaig. ⁷ Nu afu guwa ŋaigonu ŋak nane kusrekuwaig ŋgina le nane wikaraumba nane kusreka kinaig. Kupe wai baklekanu afu kupe ŋaigonu ŋakmba mageke likinaig le ⁸ tumbran ta tuku mbal gare sunjo tinaig.

⁹ Tumbran tanje tanjo ande nyunu Simon minna. Tanjo ta ye nyu ŋak ŋga nu wam sangrinu afu nuŋe kuanyembi ke likanu le nane kanjerka ŋakmba

pirerek purka minanu. ¹⁰ Samaria mbal nyu njak nyu kugatok nane njakmba Simon tuku pasa ise mayenaig sulumba sakinaig: Tango te nu sungo. Nu Kuate tuku sangri sungo te-mayokte nga saka minnaig. ¹¹ Ait kuennu Simon nuje kuanye manau kina le nane pirerek purka minmba nane nu tuku pasa ise mayenaig.

¹² Kile Filipus nu pro Kuate nuje gageu kulatkate wam sanjmba Yesus Kristus tuku nyu te-mayokna le nane son nga kule pisne tinaig. ¹³ Simon nu mata son nga kule pisne tina. Nu Filipus ndonj minna le nu wam kitek afu sangrinu ke likina le nu kanjerka pirerek purka am go sulumba minna.

¹⁴ Samaria mbal Kuate tuku pasa ismba son nginaig le aposel kame Yerusalemnge wam ta ismba Petrus le Yohanus kukulnikinaig le nale ndek kinaik. ¹⁵ Kinaik ka Samaria ma tugu mbol pronaik. ¹⁶ Samaria mbal nane Yesus tuku nyu mbolnge kule pisne tinaig ta nane Tukul Guwa nda tumba minnaig le Petrus le Yohanus nale ndek wam ta katesenaik sulumba nane Tukul Guwa tuwaig nga Kuate yabanjnak sulumba ¹⁷ wai nane mbolnge patikinaik le Tukul Guwa nane njakmba mbolnge kumungina.

¹⁸ Aposel ar nale wai nane mbolnge patikinaik le nane Tukul Guwa tinaig ta Simon nu kanjermba ndametinj afu kilmba nale tugum promba sanikina: ¹⁹ Tale ndametinj te kilmba wam ta tuku sangri ye sap le ye mata nane afu mbolnge yije wai pili le nane Tukul Guwa tuwaig ngina. ²⁰ Tanjakina le Petrus ndek nu kasurmba sana: Ne nanje ngarosu ndametinj turmba ma njayo mbol kaye. Tukul Guwa Kuatenge ake singit ta ndametinjmbi piyawam tuku aganj kuga. ²¹ Ne tuku ngamungal Kuate am mbolnge tugusek kuga. Ta tuku ne Kuate tuku piro ande mata kam kumunj kuga. ²² Ne nanje ngamungal biye mbilmba nanje wamdus njagonu ta kusreka Kuate nu nanje mbar sungo ta sauka gilaingam tuku nu yabanja. ²³ Ne aganj njakmba kilam tuku wamdus kagli firka nanje manau njagonunge ne didikate le ye kamuset ngina. ²⁴ Tanjamba sana le nu Petrus tuku pasa lafumba sana: Tale ye tuku nga Kuate sunjomba yabanjap. Wam kame ye mbol prowam tuku sakaik ta ye mataryate ngina.

²⁵ Petrus nale Sunjo tuku pasa kuklimba Samaria mbal wam paguninge denjpurmba nale luka mbumba Yerusalem kinaik. Kumba ndinngge Samaria ma tuku tumbraj afu gudommba mbolnge pasa mayenu saninge lika kinaik.

Etiopianu tango pasa mayenu isna

²⁶ Sunjo tuku enjel ande Filipus tugum promba sana: Ne tinja Yerusalem kumam si kaye. Yerusalem kusremba Gasa kambim tuku ndin ma baknu mbol kinit ta dubimba kaye ngina. ²⁷ Tanjakina le nu tinja kumba ka ndin ta mbol prona sulumba Etiopianu tango sunjo ande nuje karis mbolnge minyokina le kanjerna. Tango ta nu Etiopia kilke tuku mandor pino Kandase nu tuku ndametinj kulatkina tuku. Nu Kuate mbarinjam Yerusalem kina tuku. ²⁸ Kile nu luka Etiopia kambim saka karis mbol tanje minmba tuan tango Aisaia tuku kuyar ande burka kina. ²⁹ Tanjana le Tukul Guwanje Filipus sana: Karis kinit si tugum kaye ngina le ³⁰ nu pinder njak njak kumba nu tuan tango Aisaia tuku kuyar burkina le ismba nu kusnana: Ne pasa burkate ta tugunu ne katesete e nga kusnana le ³¹ nu lafumba sana: Ye ndanjmba pasa tugunu te katesewi? Ne mbumba tenje minyoka pasa te tugunu saya ngina.

³² Nu tuan tango Aisaia tuku pasa burkina ta tenjenmba.

Andenje sipsip balewam tuku tumba kinit tanan nane nu tumba kinig. Sipsip nguenu kuerkade le nu witi ndate tanan nu nane tuku pasa lafu ndate.

³³ Nane nu kiko pile tumba nu tuku pasa te-ti ndamba ake tumba nayo silide. Kilke te mbolnje mine sunjo ndamba kumwa le afu nu tuku kuasmbi mine nda. *Aisaia 53.7-8*

Kuyar pasa tanamba sakate.

³⁴ Kile ndametin kulat tanjo nu Filipus kusnana: Kuate tuku tuan tanjo nu pasa te kuyarna ta nuje ngarusu tuku kuyarna e ko ande tuku ngina.

³⁵ Tanjakina le Filipus nu Aisaia tuku pasa ta mbolnje tugu pilmba pasa mayenu kuklimba Yesus tuku sana.

³⁶ Samba kumba ka kule kualin ande tugum promba Etiopianu tanjo ndek nu sana: Ai si. Kule ande minit si. Kile ne ye kule pisneyam kumuñ e ngina le ³⁷ nu lafumba sana: Ne wamduş njakmbambi son ngate kande ye ne kule pisneni ngina le nu lafumba sana: Yesus Kristus nu Kuate tuku Kinjo ta ye nu tuku son njet ngina. ³⁸ Tanjakina sulumba karis tinjam tuku saningina le karis tinjina le nale ibeñ kinaik. Ibeñ ka kule sinam kinaik sulumba Filipus nu tanjo ta kule pisnena. ³⁹ Nale man luka tabek kinaik le pitik ndo Tukul Guwanje Filipus didik tumba ma kise mbol kina le Etiopianu tanjo nu man kanjer ndana. Nu Yesus tina tukunu nu gare njak nuje karis ponja Etiopia kina.

⁴⁰ Filipus nu Asdodnje minna ta wamduş puluna. Nu tumbran sunjo ta kusremba kumba tumbran njakmba mbolnje pasa mayenu kuklimba lika ka Sesarea prona.

9

Saulus nu ngamunjal biye mbilna

¹ Saulus nu Sunjo Yesus dubinaig mbal tuku gubra tumba ye nane njakmba bale faramngit nga nu pris gabat sota kina sulumba ² sana: Ye Damaskus tumbran sunjo mbol nzi kumba Yesus dubide mbal tanjo pino kanjerka ndaleka kilmba luka Yerusalem mbambim tuku ne waje afu kuyarka sa. Damaskus tuku kusem wande gabat kame ninje liki le kanjerka ye piro ta kam tuku nyu njak kila minwaig ngina.

³ Saulus nu waje ta kilmba ka Damaskus patuna le samba mbolnje bulu sunjo ande mayok ka nu kiljana. ⁴ Kiljana le nu ndek kuru-kuruka kilke mbolnje ndekina le minje pasa ande promba sana: Saulus, Saulus, ne ndanam tuku ye nayo siliyate ngina le ⁵ nu ndek kusnana: Sunjo, ne imanje ngina le nu sakina: Ye Yesus ne ye nayo siliyate ta. ⁶ Kile ne tinja tumbran sunjo mbol nzi kaye. Nzinje mina le andenje ne wam kam tuku sanamngat ngina. ⁷ Tanjakina le tanjo kame Saulus ndon kinaig ta nane tinja maninok minnaig. Ta ndanam? Nane pasa prona ta isnaig sulumba tanjo ande nda kanjenaig.

⁸ Saulus nu tinja am maranjinna ta aganj kanjer ndakina. Kanjer ndakina le nu waiwaimba kumba Damaskus pronaig. ⁹ Kumba ka tanje mara kermba nu aganj kanjer ndaka nyamagan kule mata nye ndakina.

¹⁰ Yesus dubina tanjo ande Damaskusnje minna. Tanjo ta nyunu Ananias. Nu kinatanu suk Sunjonge nu wika Ananias ngina le nu ndek sakina: Sunjo, ye minet te ngina. ¹¹ Tanjakina le Sunjo nu sana: Ne tinja ndin ande nyunu Tinreknu si mbol kaye. Ne kumba ka Yudas tuku wande ponja Tarsusnu

tango nyunu Saulus nu tuku kusnanga. Nu Kuate yabanmba minit. ¹² Nu mata kinatanu suk ne kangernat. Ne nu tugum promba nuñe am mayekam tuku ne nu mbolñge wai patikat le kangernat ngina.

¹³ Tanjakina le Ananias ndek nu sana: O Sunjo, tango ta Yerusalemñge ne tuku mbal kilmba ñaigo siglikanu nga gudommbanje sakade le iset. ¹⁴ Tenje mata ne tuku nyu te-dunjgade mbal bige tidinga kilmba ndalekam tuku pris gabat mbal tugumñge nyu tina ngina le ¹⁵ Sunjo nu sana: Kuga. Yenje tango ta madiwen. Ye yiñe nu kukuli le nu ka kasomok mbal gabat sugo kise kise Israel mbal nane ñakmba tugumñge ye tuku saningamngat. ¹⁶ Tanjamba nu piti gudommba kanjerke likamngat. Ye nu manjau ta mbolñge kila sawamngit. Ne tinga nu tugum kaye ngina.

¹⁷ Kile Ananias nu tinga ka Saulus nu minna wande ta ponja nu wai kilmba nu mbolñge patika sana: Tira, ne ndeka ndinñge Sunjo Yesus kangerna ta nuñe ye kukulyat. Ne tuku am mayeka sulumba Tukul Guwa tam tuku ne tugum prowet ngina le ¹⁸ pitik ndo kualeganj suprep suk aganj am mbolñge gagulka ndekinaik le nu am mayeka mambilna. Tanjamba nu tinga kule pisne tina sulumba ¹⁹ nu manj isukusmba sanjri tumba Damaskusñge Yesus dubinaig mbal ndonj mara afu minna.

Saulus nu Damaskusñge pasa mayenu kuklina

²⁰ Saulus nu dal ndaka Zu mbal tuku kusem wande sinam kine lika Yesus nu Kuate tuku Kinjo nga kuklimba saningina le ²¹ nu tuku pasa isnaig mbal nane wamdus te-sulumba sakinaig: i ... Tango te nu buk Yerusalemñge nyu ta te-dunjingaig mbal kilmba ñaigo siglikina. Tumbranj sunjo te mbolñge mata tango pino nu dubide ta bige tidinga ka pris gabat nane am mbolñge kile-tidingam tuku prona nginaig. ²² Saulus nu sanjri lato tumba Yesus nu sinja Kuatenje madina tango Kristus nga kukli mayena le Zu mbal Damaskusñge minnaig ta nu tuku pasa ismba lafuwam kumunj kuga.

²³ Kile Zu tango afu Saulus balewam tuku sakinaig le ²⁴ nane afu ismba pro nu sanaig le isna. Nane Damaskusñge ki furir mindek nu balewam tuku fonde malanja kulatka minnaig. ²⁵ Tanjamba minnaig le furir ande Saulus tuku kuasmbi nane ndek nu sambenja muli panmba fonde tuku bubre malanja kumam pilnaig le mayok kina. ²⁶ Mayok kina sulumba nu ka Yerusalem prona. Ka tanje nu Yesus dubinaig mbal ndonj ulendikam bafuna le nane kuru-kuruka nu Yesus dubiwanu tanjo kuga nginaig. ²⁷ Tanjakinaig le Barnabasñge nu tumba ka aposel kame saningina: Tango te nu ndinñge Sunjo kangerna le Sunjoñge pasa sana. Damaskusñge nu nane kuru kuru ndaka sanjri tinga Yesus tuku nyu te-mayokmba sakina ngina. ²⁸ Tanjakina le Saulus nu Yerusalemñge Yesus dubinaig mbal ndonj ulendika kine promba minna. ²⁹ Nu tango tuku kuru kuru ndaka Yesus tuku nyu te-mayokmba saka minna. Saulus nu Zu mbal Grik pasatade afu ndonj pasambi Yesus tuku munju tulinjingaig le nane nu balewam tuku ndin sotaing. ³⁰ Sota minnaig le Yesus dubinaig mbal nane kila pilmba Saulus mindemba Sesarea tumbranj sunjo mbol pronaig. Pro tanje nu Tarsus kuwa nga kukulnaig le kina.

³¹ Ait ta mbolñge Yesus tuku kuasmbi nane Yudea Galilea Samaria ma tugu ta ñakmba mbolñge piti afu kanjer ndaka mine mayemba sanjri tinginaig. Nane Kuate kumnemñge minmba Tukul Guwanje nane sinzaningina le nane tugekinaig.

Petrus nu tanjo ande wakeina

³² Petrus nu ma tugu ñakmba mbol kumba Yesus tuku mbal kanđerkam Lida tumbran prona. ³³ Prona sulumba tanjo ande nyunu Eneas ñgarosu milmaikanu yar 8 guaze ta ñak mbain mbolñge kinye ñak ndo minna le kanđerana. ³⁴ Kanđermba nu ndek sana: Eneas, Yesus Kristusñge ne wakeinamñgat. Ne tinga nane yanjo te-tiwa ñgina. Tanjakina le nu pitik ndo tingina. ³⁵ Tanjana le Lida le Saron tumbran mbal nane tanjo ta mayekina le kanđermba nane ñakmba ñgamunjal biye mbilmba Yesus dubinaig.

Petrus nu pino ande te-tina le abonjina

³⁶ Yopa tumbranñge Yesus dubina tuku pino ande nyunu Tabita minna. (Grik pasambi nyu ta Dorkas). Pino ta nu wam magenu ke lika sanzal mbal turka minanu.

³⁷ Ait ta mbolñge nu guaze sunjo tumba kumna. Kumna le pino afu nu kule pisenmba nu tumba wande ta mbain armba ñak inum mbol tanje pilnaig le minna. ³⁸ Yopa tumbran sunjo ta nu Lida tumbran patukñge tukunu Yesus dubinaig mbal Petrus nu Lidanje minna pasa ta ismba nane tanjo armba kukulnikinaig le ka nu tugum promba sarsarmba sanaik: Ne pitik sile ndonj kab ñginaik.

³⁹ Tanjakinaik le Petrus nu tinga nale ndonj kina ka tumbran ta pronaig le nane afu nu tumba wande o mbolñge ta ponjinaig. Nane wande ponjinaig le pino kuembol ñakmba Petrus laipmba te-ñgamumba malmbika Dorkas nu buk tawi wakeika ninje likina ta kilmba Petrus tumnaig. ⁴⁰ Tumnaig le nu nane ñakmba mayok kuwaig nga sanjina le nane mayok kinaig. Tanjanaig le nu ndek dagol tidronja Kuate yabanna. Yaban denpurmba nu mbilka mindesinj ta sana: Tabita, ne abonja ñgina le nu am maranja Petrus kanđermba minyokina le ⁴¹ nu ndek nu tuku wai biyumba te-tina le tingina. Tingina le nu tumba Yesus dubinaig mbal pino kuembol nane ñakmba wika ninjina.

⁴² Wam ta Yopa tumbran sunjo kumunjina le nane gudommmba Sunjo Yesus son ñginaig le ⁴³ Petrus nu Yopanje mara kuen suk tanjo ande nyunu Simon nu ndonj minna. Tanjo ta nu aganjmor ñgarombi aganj kame wakeikina tuku.

10

Pasa mayenu kasomok mbal tugum kina

¹ Sesarea tumbran sunjo mbolñge tanjo ande nyunu Kornelius minna. Nu Rom gafman tuku kame mbal 100 kulatka minna. Kame kuasmbi ta Italinu. ² Tanjo ta nu nuñe ndare tuma ndonj Kuate kumnemñge minmba nu mbarinmba minanu. Nu sanzal mbal ndametinj walmba ninje lika nu Kuate yabamba minanu.

³ Mara ande ki kanum 3 mbolñge nu kinatanu suk aganj ammbi kanđerana ta Kuate tuku eñel ande nu tugum promba Kornelius ñgina. ⁴ Tanjakina le nu fumble timba wamdus fulilka nu sana: Sunjo, ndanjam ñgina le eñel nu ndek sana: Ne sanzal mbal turningit ta Kuate nu kanjerte. Ne Kuate yabante ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ⁵ Ta tuku ne tanjo afu kukulninga le Yopa tumbran sunjo mbol nzi kumba tanjo ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ⁶ Nu nuñe nyu tuma tanjo ndonj minik. Tanjo ta nu aganjmor ñgarombi aganj wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patukñge minit ñgina.

⁷ Eñel nu Kornelius kusrena le nu ndek nuñe piro tanjo armba kame tanjo ande turmba wikina. Kame tanjo ta nu mara mara nu tugumñge piroka nu mata Kuate dubimba minna. ⁸ Nane pronaig le nu eñel tuku wam

pagu pasa kumu-kumumba kubeu niŋmba Yopa kuwaig nga kukulningina. Kukulningina le nane kumba ka ndinŋge kinynaig.

⁹ Mafena le nane ndin dubimba kumba ka Yopa patunaig le ki kanum 12 Petrus nu Kuate yabanjam tuku nga wande ponŋa funu tuku mbain mbolŋge minna. ¹⁰ Nu mbol tanŋe minmba guba mayena. Guba mayena le nane pagumba minnaig le Petrus nu kinatanu suk agan ande kanŋerna. ¹¹ Samba talka agan ande tawi sunŋo suk tundunnu bailkamba muli ŋak andenŋe muli kusre-kusrena le ndekina. ¹² Ndekina le tawi ta mbolŋge aganmor mber sar uman yeki yeki minnaig le kanŋerkina.

¹³ Kile miŋge pasa ande nu sana: Petrus, ne tinŋa agan te inum balemba nya ngina le ¹⁴ nu ndek lafumba sana: Sunŋo, kuga. Sine Zu mbal agan afu nyam tuku tukul ŋak ta ye tukul lukamba agan tanan inum nye ndaket ngina. ¹⁵ Tanakina le pasa ta man lato nu sana: Kuatenŋe agan ande mayenu ngate ta ne tukul ndawa ngina. ¹⁶ Nale tanamba pasa ndui ta sakam kenŋaik le andenŋe pitik ndo tawi ta te-duŋgina le samba mbol kina.

¹⁷ Petrus nu kinatanu suk wam kanŋerna ta wamdus te-sulumba tugunu wam katesemba minna le Kornelius tanŋo kenmba kukulningina ta nane afunŋe Simon tuku wande tumninginaig le nane pro wande malanŋa tugum tanŋe tinŋa wika sakinaig: ¹⁸ Oi. Simon Petrus nu tenŋe minit e nginaig.

¹⁹ Petrus nu kinatanu suk wam kanŋerna ta idus-idusmba minna le Tukul Guwa nu sana: Tanŋo kenmba ne sota prowaig. ²⁰ Ne tinŋa iben kaye. Ne wamdus tero ndaka nane ndon kaye. Yenŋe nane kukulningin ngina. ²¹ Tanaka sana le Petrus nu iben ka nane saningina: Tane tanŋo sodate ta ye noten. Tane ndanjam ye tugum prowaig ngina le ²² nane nu sanaig: Singine gabat Kornelius nu kame tanŋo 100 kulatkate. Nu tanŋo tinreknu Kuate kumnemŋe minit. Israel mbal ŋakmba nu tuku saka minig. Kuate tuku enel nu wam paguna le nu sine ne tumba nu tuku wande mbol kumba ne tuku pasa isam tuku sine kukulsingina le ne tam proweg nginaig. ²³ Tanakinaig le Petrus ndek nane ngailka nane nu ŋak kinyam tuku saningina.

Mafena le Petrus nu nane ndon kina. Yopa mbal afu Yesus dubinaig tuku nane mata Petrus mindemba kinaig. ²⁴ Kinaig ka ndinŋge kinynaig. Mafena le Kornelius nu buk nunŋe ndare tuma nunŋe gulab nane ŋakmba kile-manŋurka Petrus tairnŋa minnaig le nane Sesarea pronaig.

²⁵ Petrus nu wande sinam kina le Kornelius nu tinŋa pro Petrus nu tanŋo sunŋo nŋa nu tugumŋe dagol tidronŋina. ²⁶ Tanana le Petrus nu te-timba sana: Tanan ndawa. Ye mata tanŋo ndo. Ne tinŋa ngina. ²⁷ Tanaka nu Kornelius ndon pasa-pasaka kumba ka wande sunŋo sinam tanŋe tanŋo pino gudommba manŋurkinaig le kanŋerkina. ²⁸ Kanŋerka nu ndek saningina: Sine Zu tanŋo tane kasomok mbal tuku wande mbol kumba ko tane ndon isukusam tuku tukul sunŋo ŋak ta tane kila. Kuate nu wam ande ye tumyina tukunu ye wamdus kitek tumba kasomok mbal ta nŋagonu nŋe nda. ²⁹ Ta tuku ne afu ye tam tuku kukulningina le ye pasa kugatok nane dubika te prowit. Ariya. Saka. Ne ndanjam ye tuku pasa pilna nŋa sana.

³⁰ Tanaka sana le Kornelius nu sakina: Mara kenmba buk kinaig ait tenen ki kanum 3 mbolŋge yiŋe wande mbol tenŋe ye Kuate yabanmba minen le pitik ndo tanŋo ande tawi kilnŋa ŋak ye tugum prona le kanŋeren. ³¹ Nu ye sayina: Kornelius, ne sanzal turningit ta Kuate nu kanŋerte. Ne Kuate yabanŋe ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ³² Ne tanŋo afu kukulningina le tanŋo ande nyunu

Simon Petrus nu tam Yopa kuwaig. Nu nunje nyu tuma Simon ndonj minik. Tango ta nu aganjmor ngarombi aganj wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patuknje minit. Nu tanjamba ye sayina. ³³ Tanjakina le ye pitik ndo tanjo afu ne tam tuku kukulninggen. Ne ye tugum te prowat ta kumumbi. Sine njakmba Kuate am mbolnje manjurka mineg. Sunjo nu ne pasa afu sine sasingam tuku sanina ta isam tairngeg nga Petrus sana.

³⁴ Tanjakina le Petrus nu nane saningina: Kile ye wamdus puluyate. Kuate nu tanjo njakmba wamdus ninjit. ³⁵ Zu mbal ko kasomok mbal ngamuknje ima kate Kuate kumnemnje minmba nu tuku pasa dubide ta Kuate nu nane njakmba tuku gareninjit. ³⁶ Sine Yesus Kristus ndonj ulendikeg mbal kile Kuate nu sine ndonj wamdus mukuk minit. Nu pasa mayenu ta njakmba isam tuku sine Israel singina. Yesus nu tanjo njakmba tuku Sunjo. ³⁷ Yohanus nu pasa kuklimba nane kule piseneningina le Nasaretnu tanjo Yesus nu pro pasa mayenu ta Galilea ma mbolnje tugu pilmba kumba ka Yudea ma tugu njakmba kumuningina. ³⁸ Nu Kuatenje Tukul Guwa tuna le nu sanjri njak ma njakmba mbolnje lika nu wam mage kina. Kuate nu ndonj minna. Afu Satan tuku sanjri kumnemnje minnaig ta nu nane tuku muskil kile-tidingina. ³⁹ Nu Yerusalemnje Zu ma njakmba mbolnje wam ke likina le sine kanjgerkigej. Nane nu tumba ail kazrai mbolnje nil danjginaig le kumna. ⁴⁰ Kumna le mara kejn nu mbolnje Kuatenje nu te-tina le nu tingina le sine kanjgergen. ⁴¹ Tanjo njakmba nu kanjer ndanaig. Sine ndo nu kanjgergen. Yesus nu manj tingina ta nane njakmba saningam tuku Kuate nu o buk sine madisingina. Nu tinga sine ndonj tuma isukusmba kule nyumba mingen. ⁴² Nu sine pasa mayenu kukliwam tuku patikina. Kumanu mbal abo minig mbal pilenningam tuku Kuate nu ye pilna ta njakmba saningap nga sasingina. ⁴³ Tuan tanjo njakmba nu tuku sakinaig. Ima kate nu kumunj nga son ngade ta Kuate nu Yesus tuku nyu mbolnje nane tuku une sauka gilaingamngat nga saningina.

Kasomok mbal Tukul Guwa tinaig

⁴⁴ Petrus nu pasata minna le nane nu tuku pasa isanaig mbal Tukul Guwa nane mbol kina le ⁴⁵⁻⁴⁶ nane pasa kuale gilai yimyam sake lika Kuate tuku nyu te-dunginaig. Tanjanaig le Zu tanjo Yesus tuku son nginaig nane Yopange Petrus mindemba pronaig ta nane wam ta kanjgermba Kuatenje kasomok mbal mata Tukul Guwa ninjit nga nane pirerek purkinaig.

⁴⁷ Kile Petrus nu sakina: Kuatenje sine Tukul Guwa singina tanjamba ndo kile nane mata ninjit. Nane kule pisne tam tuku sine tukulningam kumunj kuga ngina. ⁴⁸ Tanjamba Petrus nu nane Yesus Kristus ndonj ulendika kule pise tap nga saningina le nane kule pisne tinaig. Tanjamba nu nane ndonj mara afu minam tuku ngailkinaig le nu nane ndonj minna.

11

Petrus nu Yerusalemnje kasomok mbal tuku sakina

¹ Aposel kame Yesus tuku mbal Yudea ma mbolnje mine likinaig ta nane kasomok mbal Kuate tuku pasa tinaig ta nane isanaig. ² Petrus nu mbumba Yerusalem prona kande Zu tanjo afu nane nu sawe lika sanaig: ³ Ndanjam saka ne singine tukul lukamba ngaro pike ndakanu mbal ndonj ulendika isukusna nginaig.

⁴ Tanjamba sawe likinaig le nu ndek wam njakmba mayok kinaig ta kumukumbamba kubeu ninjamba saningina: ⁵ Ye Yopange Kuate yabanjamba minen

sulumba ye kinjatanu suk aganj ande kanjeren. Aganj ande tawi sunjo suk tundunnu bailkamba muli njak samba mbolnje andenje muli kusreskusrena le ye tugum ndekina. ⁶ Tanjana le ye aganj ta kanjer tiwen ta sinam tange aganjmor nguikok aganj rabmba likade sar umanj tanjamba kanjerken. ⁷ Kanjerka minen le minje pasa ande ye sayina: Petrus, ne tinga aganj te inum balemba nya ngina le ⁸ ye nu sawen: Sunjo, kuga. Sine Zu mbal aganj afu nyam tuku tukul njak ta ye tukul lukamba aganj tanjan inum nye ndaket ngen. ⁹ Ye tanjaka saken le samba mbolnje pasa man lato sayina: Kuatenje aganj ande mayenu ngate ta ne tukul ndawa ngina. ¹⁰ Sile tanjamba sakam kenkerj le andenje tawi ta te-dunjingina le samba mbol kina. ¹¹ Kina le ait ndui ta mbolnje ndo Sesareanje Kornelius nu tanjo kenmba ye tam tuku kukulningina le ye wande minen ta tugum pronaig. ¹² Pronaig le Tukul Guwa nu ye sayina: Ne wamdu tero ndaka tanjo pronaig ta dubika kaye ngina. Tira 6 te nane mata ye ndonj kumba Kornelius tuku wande ponja sinam kagerj.

¹³ Kornelius nu sine sasingina: Ye enjel ande yiye wandeknje tinj minna le kanjeren. Nu tejenmba sayina. Ne nane afu kukulninga le nane Yopa tumbran sunjo mbol nzi tanjo ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ¹⁴ Simon nu pasa afu nanje ndare tuma turmba satinguwa le tanjine muskil kile-tidinge tingam tuku ndin kanjeramnjagaig ngina.

¹⁵ Kornelius nu wam kube ta denjurna le ye tinga pasa tugu pilmba saken le ambonja sine Tukul Guwa tigerj tanjamba ndo kasomok mbal tinaig. ¹⁶ Ye wam ta kanjermba ye Sunjo Yesus tuku pasa ande idusen ta tejenmba. Yohanus nu kulembi nane kule pisneningina. Kile ye Tukul Guwambi tane tuku ngamungal kule pisne tanjan tingamngit nga sasingina. ¹⁷ Ambonga sine Zu mbal Sunjo Yesus Kristus tuku son ngigerj le Kuate nu Tukul Guwa singina tanjamba ndo nane mata Tukul Guwa ningina. Ye ima le Kuate tuku nzali tukulam kumunj nga saningina.

¹⁸ Tanjakina le nane Petrus tuku pasa ta ismba nane pasa kugatok Kuate tuku nyu te-dunja sakinaig: Kuate nzalite le kasomok mbal mata ngamungal biye mbilmba abo tugu minmba minam tuku tade nginaig.

Antiok mbal Yesus tinaig

¹⁹ Stefanus balenaig le Yesus tuku mbal kua ka sili-silinaig ta afu masken ka Finisia ma tugu Siprus nuy Antiok tumbran sunjo tanjamba kine likinaig ka Zu mbal ndo Yesus tuku pasa saninginaig sulumba kasomok mbal sa ndaninginaig.

²⁰ Nane tanjanaig ta Siprus le Sirenenu Zu tanjo afu Antiok tumbran sunjo mbol kumba nanenje kasomok mbal Yesus tuku saninginaig le ²¹ Kuatenje nane tuku piro sanjri pilena le nane gudommba nane tuku pasa ismba son nga ngamungal biye mbilmba Sunjo Yesus dubinaig.

²² Yesus tuku kuasmbi Yerusalemnje manau ta ismba Barnabas kukulnaig le nu ndek Antiok kina. ²³ Nu nane tugum prona sulumba Kuate nu sinja mbal te make patikate nga nu gare-gareka nane wamdu ndindo Yesus biye dewam tuku tumningina. ²⁴ Barnabas nu tanjo mayenu. Nu ngamungal son sanjrinu. Tukul Guwa nu tuku wamdu kumungina le nane gudommba nu tuku pasa ismba son nga Sunjo Yesus dubinaig.

²⁵ Kile Barnabas nu Saulus sota Tarsus tumbran sunjo mbol kina. ²⁶ Kumba ka nu te-silika tumba nu ndonj luka Antiok tumbran pronaig. Nale ar ta yar ndindo Antioknje minmba nane tanjo pino gudommba Yesus tuku

tumniŋmba minnaik. Tanjanaik le Yesus dubinaig mbal Antiokŋe minnaig ta nane ambonŋa Kristen nyu tinaig.

²⁷ Ait ta mbolŋe tuan tanŋo afu Yerusalem kusremba ndeka Antiok pronaig. ²⁸ Pro tanŋe minnaig le tuan tanŋo ande nyunu Agabus nu Tukul Guwanŋe wamdus tuna le nu tinŋa guba sunŋo kilke tugu ŋakmba mbolŋe prowamŋat ŋga saninŋina. (Ŋgumneŋga Klaudius nu gabat sunŋo minna le guba sunŋo ta prona). ²⁹ Tanjakina le Yesus dubinaig mbal nane wamdus tumba nanŋine tira kame Yudea ma tugu mbolŋe turkam tuku sine ndametinŋ ŋak minig ta kumumba patikube ŋginaig. ³⁰ Nane tanjamba patika Barnabas le Saulus kukulnikinaig le nale ndametinŋ kilmba mbumba kinaik ka Yerusalemŋe gabat mbal ninŋinaik.

12

¹ Ait ta mbolŋe mandor Herodus nu Yesus tuku kuasmbi afu ŋaigo siglikina. ² Nu nuŋe kame mbal saninŋina le nane Yohanus aba nuŋe Yakobus tuku ŋinfok kuerkinaig. ³ Kuerkinaig le Zu mbal nane wam ta ismba gare sunŋo tinaig le Herodus nu kila pilmba nu maŋ Petrus ndalekam tuku afu kukulnŋina. Ait ta Israel mbal bret yis kugatok nyam tuku kusem sunŋo.

⁴ Nane nu biye timba muliŋtumba wandekŋe pilnaig le nu Petrus kulatkam tuku kame tanŋo 16 munŋu turturkam tuku baiŋka baiŋka patikina. Pasowa ait ta kugawa le nu Zu mbal am mbolŋe Petrus pasa mbolŋe palmbim idusna. ⁵ Petrus nu muli wandek sinamŋe minna le kame mbal ta nane nu kulatkinaig le Yesus tuku kuasmbi Petrus tuku ŋga Kuate sunŋomba yabanŋaig.

Eŋel Petrus te-mayokna

⁶ Herodus nu mafewa le Petrus nane ŋakmba am mbolŋe te-tiwam tuku sakina ta furir ait ta mbolŋe Petrus nu kame tanŋo ar ŋgamukŋe wai kupe muli ŋak kinymba gilainŋina. Kame tanŋo armba kilimŋe malanŋa kulatka minnaik.

⁷ Kile Sunŋo tuku eŋel ande Petrus tugumŋe mayok kina le bulu promba wande sina ta kilŋana. Eŋel nu Petrus tuku kailmane burumba kuanemba sana: Pitik tinŋa ŋgina kande sen muli wai mbol ta kuklika ndekinaik. ⁸ Tanjanaik le eŋel nu Petrus sana: Ne tawi tinŋmba kupe ŋgaro silika ŋgina le nu ta kumuna. Tanjana le nu maŋ sana: Naŋe tawi sunŋo ta tumba kaika ye dubiya ŋgina le ⁹ nu eŋel dubimba mayok kina. Eŋel nu tanjana ta Petrus nu kinjambi aganŋ kanŋeranu ŋga idusna.

¹⁰ Kile eŋel nu tumba kame mbal tumailamŋe tinŋinaig ta lininŋmba ka ŋgumnemŋe tinŋinaig ta lininŋmba ka muli wande tuku malanŋa sunŋo tugum pronaig. Pronaig le tanŋonŋe talkanu sukna le nale kilim kinaik. Kilim ka tumbranŋ sunŋo sinam ta ndin ande dubimba kinaik le eŋel nu Petrus kusremba kina. ¹¹ Kina le nu wamdus puluna le wamdusmbi sakina: Herodus nu ye ŋayo siliyam iduste le Zu mbal wam ta tairnŋa minig ta Kuate nu ye nane tuku wai mbolŋe te-luka tam tuku eŋel te kukulat ŋga idusna.

¹² Nu wamdus puluna le nu Yohanus Markus tuku ina nuŋe Maria tuku wande tugum kina. Wande ta sinamŋe nane gudommba manŋurka yabanŋmba minnaig. ¹³ Yabanŋmba minnaig le nu wande ta tuku fonde malanŋa katkatna le piro pino ande nyunu Roda nu malanŋa talkam prona kande ¹⁴ nu Petrus tuku pasa ŋin tugu katesemba nu gare sunŋo tumba malanŋa tal ndaka pinderka luka kumba nane saninŋina: Petrus pro malanŋa tugum

sinje tinj minit nga saningina. ¹⁵ Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Ne nginngankate kande nginaig le nu sanjri tinga nane saningina: Kuga. Ye sinja saket. Petrusnge ngina. Tanjakina le nane sakinaig: Nu tuku mindekanu kande nginaig.

¹⁶ Petrus nu malanga katkatmba minna le nane pro malanga talka Petrus kanjermba piriri njononaig le ¹⁷ nu waimbi nane peuninjmba maninkuwaig nga Sunjo nu muli wande sinamnge te-mayokna ta kubeu ningina sulumba nu nane saningina: Wam kube te Yakobus yinje tira njakmba saningap ngina. Tanjamba nu nane kusreka ma kise mbol kina.

¹⁸ Mafena le kame tanjo nu kulatka minnaig ta nane Petrus kiringa ndanndanjmba pro ket nga wamdus te-sulumba minnaig le ¹⁹ Herodus nu ndek nane afu kukulningina le ma njakmba mbolnje Petrus sotinaig. Sotete pisenjinaig le nu ndek kame tanjo Petrus kulatkaig ta nane kusnakaningina sulumba gubranu nane afunje bale farkuwaig nga saningina. Tanjakina sulumba Herodus nu tinga Yudea ma kusremba Sesarea tumbranj sunjo mbol kina.

Herodus nu kumna

²⁰ Tirus le Sidon kilke nyamaganj sunjomba kuga le nane Herodus kilke kulatkina ta mbolnje nane nyamaganj piyawanu.

Ait ande Herodus nu tumbranj ar ta tuku gubra tina le tumbranj ar ta tuku tanjo kuasmbi manjur njak pro Herodus tuku wande kulatkanu tanjo nyunu Blastus tugum promba nunje nane turkuwa le Herodus ndonj tumawam sakinaig. Tanjakinaig le Herodus nu pasa te-tiwam tuku ait ningina. ²¹ Ait ta kumungina le Herodus nu mindepiye tawi magenu siglika nunje minyo mbili maditaknu mbolnje minyoka nane mangurkinaig ta pasa afu saningina le ²² nane ismba wikaraumba sakinaig: Tanjo te kilke mbolok tanjo kuga. Nu mbara ande nginaig. ²³ Tanjakinaig le nu lok minmba Kuate tuku ma tam idusna kande Sunjo tuku enel ande pro nu katna le kuinnje nu tuku ndem nyinaig le ma ma nu kumna. ²⁴ Nu kumna le Kuate tuku pasa sungokina le nane gudommmba son nginaig.

Tukul Guwa Barnabas le Saulus piro nikina

²⁵ Barnabas le Saulus ndametinj ningam tuku piro ta ke sulunaik sulumba nale Yerusalem kusremba tanjo mo Yohanus Markus tumba luka ndek Antiok kinaik.

13

¹ Yesus tuku kuasmbi Antioknje minnaig ta afu tuan tanjo afu tum tanjo tana pirokinaig. Ande nyunu Barnabas ande Simeon nyun ta Dabuk Dabuk nginaig. Ande Sireneni tanjo nyunu Lusius. Ande Manaen nu buk Herodus ndonj kinjo fonfonj wande ndindo mbolnje minnaik tuku. Ande Saulus.

² Mara ande nane njakmba manjurka nyamaganj pinka Sunjo tuku nyu tedunga minnaig le Tukul Guwa nu nane saningina: Barnabas le Saulus ye buk piro ande tuku madiniken ta kile nale kam tuku patikap ngina. ³ Tanjakina le nane nyamaganj pinka Kuate yabanjmba nane nangine wai Barnabas le Saulus mbolnje patika kile pirokuwaik nga kukulnikinaig le kinaik.

Siprus mbal pasa mayenu isnaig

⁴ Tukul Guwa nu nale kukulnikina le nale Antiok kusremba ndek Selusia kinaik. Nale Yohanus Markus nale turkuwa nga tumba njak kinaik. Kinaig

ka Selusiange waŋ poŋga ka Siprus nuy mbol kinaig ka ⁵ Salamisnge iben kinaig. Salamis tumbraŋ suŋgo mbolnge nane piro tugu pilmba kusem wande mbolnge Kuate tuku pasa kuklinaig.

⁶ Nane nuy ta tuku ma ŋakmba mbol lika pasa kuklimba ka Pafos pronaig. Pro tanje nane Zu tanjo ande yabri tuan tanjo nyunu Bar-Yesus te-silikinaig. Tanjo ta nu kuanye tanjo. ⁷ Pafosnge tanjo ande wamdus kuyar mayenu ŋak nyunu Sersius Paulus nu gabat tanjo minna. Nu Bar-Yesus ndoŋ gulab mayenu. Nu Kuate tuku pasa isam tuku Barnabas le Saulus wikina.

⁸ Nale pro pasa kuklimba sanaik le Bar-Yesus nu gabat tanjo pasa ismba son ŋgikat ŋga nu nale tuku pasa ndin kuer-kuerna. (Bar-Yesus Grik pasambi nane Elimas* ŋginaig). ⁹ Tanjana le Saulus nyu ande Paulus Tukul Guwa nu mbol kumungina le nu Elimas fumble timba sigair mbakmba sana: ¹⁰ Ne Satan tuku kiŋo. Ne maŋau tinreknu ŋakmba pitaikate. Ne yabri maŋau kumba wam ŋaigonu ndo ke likate. Ndanjam saka ne Kuate tuku maŋau mayenu tumba yabri pasambi ndin tukulte. ¹¹ Ata. Kile Kuatenge ne tuku am tukulwa le ne ait afu agaŋ kaŋgerke nda ŋgina. Tanjakina le pitik ndo agaŋ inum bidu suk pro nu tuku am tukulna le am ma make ndekina. Tanjana le nu nane afu pro nu tuku wai biymba ndin tumwaig ŋga kumbaŋge nane wikina. ¹² Tanjana le gabat suŋgo nu wam ta kaŋgermba pirerek purka Kuate tuku pasa isna ta Yesus tuku son ŋgina.

¹³ Kile Paulus nane waŋ poŋga Pafos kusremba ka Pamfilia ma mbol promba Pergaŋge iben kinaig. Pro tanje Yohanus Markus nu nale kusreka luka Yerusalem kina. ¹⁴ Kina le Paulus le Barnabas nale Perga kusremba Pisdia ma Antiok tumbraŋ suŋgo mbol pronaig.

Pro tanje minmba kusem ait ande mbolnge nale kumba ka Zu mbal tuku kusem wande sinam tanje minyokinaik. ¹⁵ Minyokinaik le nane Moses tuan tanjo kame tuku kuyar burke denjpurmba kusem wande kulat mbal nane tanjo ande kukulnaig le nu kumba Paulus nale sanikina: Tira kame, tale pasa afu tanjo pino wamdus saŋgri pileningam tuku ŋak ndeta saningap ŋgina le ¹⁶ Paulus nu tinja wai te-duŋgina le nane maninkinaig le saningina: Tane Israel mbal kasomok mbal Kuate kumnemnge minig ta turmba tane ye tuku pasa isap. ¹⁷ Sine Israel mbal tuku Mbara nunge singine mbuŋ kame madiningina. Nu nane kulat magekina le nane Isip kilke mbolnge rawe tanjo minmba tugekinaig. Tugekinaig le Kuatenge nuŋe saŋgrimbi ndin wakeina le nane Isip kusremba ¹⁸ yar 40 ma baknu mbolnge minnaig le Kuate nu nane kusre ndakina. ¹⁹ Yar 40 kuganaig le Kuate nu Kanan ma mbolnge mbal kise kise 7 kile-ibenka pitaikina sulumba kilke ta Israel mbal ningina. Ningina le nane yar 450 tanjamba tanje minnaig. ²⁰ Minnaig le Kuate nu nane kulatkam tuku tanjo afu madinjimba patikina. Tanjamba kumba ka tuan tanjo Samuel prona.

²¹ Samuel tuku ait mbolnge singine mbuŋ kame tanjo ndindo nanjine gabat suŋgo minam tuku Samuel kusnanaig. Kusnanaig le Kuate nu Benyamin tuku ndare Kis tuku kiŋo nuŋe Saul madimba pilna le nu yar 40 nane kulatkina. ²² Ngumnenga Kuate nu Saul te-simba nane tuku gabat suŋgo minam tuku tugu kise David madimba pilmba sakina: Yesi tuku kiŋo nuŋe David nu ye ndoŋ wamdus ndindo ŋak. Nu ye tuku nzali ŋakmba dubikamngat ŋgina.

²³ Kuate nu pasa saŋgrinu o buk sakina tanjamba nu David tuku mbuŋ ande Israel mbal tuku muskil kile-tidingam tuku kukulna ta Yesus. ²⁴ Yesus nu piro

* **13:8:** Elimas nyu ta tugunu Kuanye Tanjo

tugu pile ndakina le ambonğa Yohanus nu Israel mbal nane ngamunğal biye mbilmba kule pisne tuwaig nga saninmba minna. ²⁵ Nu nuñe piro suluwam patukina sulumba nu teñenmba nane saninğina: Tane ye ima nga idusde? Ye Kristus kuga. Ande ye ngummemñge prowamngat ta nu sunjo. Ye nu tuku kupe ngaro muli kukliwam tuku wam ñai ta mata nu mbolñge kam kumuñ kuga ñgina.

²⁶ Yinje tira kame Abraham tuku mbuñ kame kasomok mbal Kuate kummemñge minig tane ñakmba isap. Sine muskil kile-tidinğam tuku pasa mayenu ta o buk sine tugum prona. ²⁷ Yerusalem mbal nanğine gabat mbal ndon Jesus nu Kuateñge madina tanjo Kristus ta nane gilai. Kussem mindek nane tuan tanjo kame tuku kuyar burke likade ta nane wamdus pulu ndaninğina. Tanjamba nane Yesus kumwa nga sakinaig sulumba nane Kuate tuku kuyar pasa kumumba tanjanaig. ²⁸ Nane nu balewam tuku mbar ande kanjer ndanaig ta nane ake sinar nu tumba Pilatusñge balewa nga sanaig ta ²⁹ nane kuyar pasa kumunaig. Nu kumna le nane nu ail kazrai mbolñge paska mindesin ndame burok sinamñge pilnaig. ³⁰ Pilnaig le Kuateñge nu te-tina le man tinğina. ³¹ Nu tinğa nu dubinaig mbal buk Galilea kusremba Yerusalem pronaig ta nu nane tugumñge mayok kanu le kanjeranu. Mbal ta kile Israel ngamukñge nu tuku nyu te-mayokde. ³² Sile Barnabas ndon tane mata pasa mayenu te isap nga te prowik. Kuate nu sinğine mbuñ kame pasa sangrinu saninğina ta ³³ kile sine tugumñge alonu te-mayokmba Yesus te-tina le tinğina. David nu nuñe mune wañe arnu mbolñge ta tuku teñenmba kuyarna le minit. Ne ye tuku Kinjo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ñgina. *Mune 2.7*

³⁴ Kuateñge Yesus te-tina le nduiye tinğa ngarosus me ndanğina ta kuyar pasa ande mbolñge Kuate nu wam ta te-mayokmba sakina:

Ye wam afu magenu ke likam tuku David sawen ta ye ne mbolñge tanjamba kamñgit ñgina. *Aisaia 55.3*

³⁵ David nu mune wañe ande mbolñge teñenmba kuyarna.

Ye ne tuku piro tanjo yinje ngarosus menu tuku ndin tukulamngat ñgina. *Mune 16.10*

³⁶ David nu Kuate tuku nzali dubimba nuñe kuasmbi ngamukñge pirokina sulumba kumna. Kumna le nane nu tumba nuñe mbuñ kame gemniñmba ngukinaig le menğina. ³⁷ Ande Kuateñge te-tina le tinğina ta nu me ndanğina.

³⁸ O tira kame, tane pasa te ise mayewap. Kuate nu Yesus te-tina ta nu mbolñge nu sine tuku une sauka gilaingate. ³⁹ Tane tanğine unenğe didikate ta Moses tuku tukulñge tane turkam kumuñ kuga. Tane Yesus tuku kume tuku sanğri tomba tinğat le Kuateñge tane tuku muskil kile-tidinğe tinğamgat. ⁴⁰ Tane riron mayewap. Tuan tanjo kame tuku pasa tane mbolñge kumuñgikat. Pasa ta teñenmba sakate.

⁴¹ Kuate talaka nzumil te-tuwig mbal tane isap.

Tane piriri ñayomba ngisinunğaig. Tane tuku ait mbolñge ye wam sangrinu ande ki ta tane son ñge nda. Ande nu tugusemba wam ta kuklimba sakuwa ta mata tane son ñge nda. *Habakuk 1.5*

Paulus nu tanjamba pasa kuklimba saninğina.

⁴² Kile Paulus le Barnabas mayok kinaik le nane man kussem ande mbolñge nale tuku pasa isam saka ngailkınaig. ⁴³ Tanjamba nane sili-silimba kussem wande kusrenaig. Nane gudommba afu Zu mbal afu kasomok mbal Zu tanjan Kuate dubinaig tuku ta nane Paulus le Barnabas dubika kınaig. Kumba

ka tanje nale nane ndonj pasa-pasakumba Kuate nu tane ake sinanj make patikina wam ta biye demba minap nja saninginaik.

⁴⁴ Kusem ande mbolnje Antiok mbal njakmba Kuate tuku pasa isam tuku manj pro manjurkinaig le ⁴⁵ Zu mbal nane tanjo pino gudommba pro manjurkinaig le kanjerka nane wamdus kagli firka gubra tinaig. Paulus nu pasa kuklimba minna le nane nu tumail panmba nu tuku pasa pitaimba nane pasa ndin kise sakinaig. ⁴⁶ Nane tanjanaig ta Paulus le Barnabas nale kuru kuru ndaka sanjri tinga saninginaig: Tane Zu mbal tane ambonga Kuate tuku pasa mayenu isam tuku minig. Tane isam mbulmba pitaide ta abo minmba minam tuku ndin turmba pitaide. Ta tuku kile sile kasomok mbal tugum kanjik. ⁴⁷ Kuate nu sile kasomok mbal pasa mayenu saningam tuku tenjenmba sasikina.

Kilke mbol mbal muskil kile-tidingam tuku ye ne sati tananj kasomok mbal kiljaningam tuku ne pilet. *Aisaia 42.6; 49.6*

Paulus nale tanjamba saninginaig le ⁴⁸ kasomok mbal pasa ta ismba nane gare sunjo tumba Kuate tuku nyu te-dunginaig. Nane abo minmba minam tuku Kuatenje madiningina ta nane pasa ta ismba son nginaig le ⁴⁹ Kuate tuku pasa ma ta mbolnje kumunga sunjokina.

⁵⁰ Sunjokina le Zu mbal nane ndek gabat pino kame Kuate dubinaig tuku tumbranj sunjo ta tuku gabat sugo turmba Paulus le Barnabas pitaikam tuku nane tuku wamdus kunde-kundenaig. Tanjanaig le gabat sugo nane gubra tumba sine tuku tumbranj te kusremba kape nja pitaikinaig le ⁵¹ Paulus nale kambim nja nane Kuate tuku pasa pitaide ta nanjine mbar rironjkuwaig nja tuptup kupe mbolnje denjanu ta nane am mbolnje paurnga nale Ikonium kinaik.

⁵² Yesus dubinaig mbal Antioknje minnaig ta Tukul Guwa nane tuku wamdus kumungina le nane gare njak minnaig.

14

Ikonium mbal pasa mayenu isnaig

¹ Nale Ikonium tumbranj sunjo mbol pronaik le wam ndui ta ndo mayok kina. Nale Zu mbal tuku kusem wande sinam kumba pasa kuklinaik le nane gudommba afu Zu mbal afu Grik mbal Yesus son nginaig. ² Tanjanaig le Zu mbal afu Yesus son nda nginaig ta nane kasomok mbal tugumnje Yesus dubinaig mbal kasurninguwaig nja nane tuku wamdus kunde-kundenaig. ³ Paulus le Barnabas ma ta mbolnje mine sunjomba kuru kuru ndaka Kuatenje kilke mbol mbal make patikate nja tanjamba pasa kuklimba minnaik le Sunjo nu nuje pasa kulatka sanjri nikina le nale wam kitek sanjrinu ke likinaik. ⁴ Tanjamba kinaik le Ikonium tanjo pino nane pur arnaik. Afu aposel kame dubikinaig le afu Zu mbal dubikinaig.

⁵ Tanjamba minnaig le Zu mbal afu nanjine gabat sugo ndonj kasomok mbal afu turmba nane Paulus le Barnabas bige tidinga ndamembi bale faram bafunaig le ⁶ nale pasa ta ismba kua ka Likonia ma tugu mbol kinaik. Kinaig ka ta promba Listra le Derbe tumbranj sugo ar ta mbolnje pasa mayenu kuklimba tumbranj ar ta tuku tumbranj fonfonj sinam tanje mata ⁷ pasa mayenu kuklimba lika minnaik.

Listra mbal pasa mayenu isnaig

⁸ Listranġe tanġo ande kupe arneġ baklelok ina sinamġe tanġan mayok ka sunġokina. Nu ti danġa minyok ndo minna. ⁹ Tanġo ta nu Paulus tuku pasa ismba minna le Paulus nu kanġer timba Yesus nu wakeiwam tuku nu ngamunġal son kumumbi nġak ta kanġermba nu wi kuenġka sana: ¹⁰ Ne tugusemba tinġa ngina. Tanġakina le nu pastinġ tilainġa likina.

¹¹ Tanġo pino Paulus nu tanġo ta wakeina le kanġermba nangine Likonia pasambi kuenġka sakinaig: i ... Tanġo ar te kilke mbolok kuga. Mbara afu tanġo kuilka sine tugum te prowaik nginaig. ¹² Tanġakinaig sulumba nane Barnabas tuku nyu nangine mbara Sus nginaig. Paulus nu pasa tugu tanġo tukunu nyun ta mbara Hermes nginaig.

¹³ Sus mbarinġam tuku wande tumbranġ sunġo makembinġe minna. Wande ta tuku pris nu tanġo pino ndonġ Paulus le Barnabas atraukam saka ail bot ngika makau pailnu birneġninġmba kilmba tumbranġ sunġo tuku malanġa tugum pronā. ¹⁴ Barnabas le Paulus wam ta kanġermba palseġnikina le nale ndek nakile tawi fetfetmba pinderka kumba nane ngamuknġe sunġomba wika sakinaik: ¹⁵ Tanġo kame, ndanġam saka tane wam te kam bafude. Sile tanġo tane minig tanġanġ. Sile pasa mayenu tumba te prokik. Tanġine manġau alo kugatok te kusremba mbilka Mbara ndindo abo tugu nġak nu ndo dubiwap nġa tumtingam prokik. Nunġe samba tugu kilke tugu yu tugu aġan ndende nġakmba wakeikina. ¹⁶ Wa mbunġ kame nane nangine nzali dubimba kinaig le Kuate nu peu ndaninġgina. ¹⁷ Tanġamba kile nu minit manġau ta tane tumtingit. Tane nġakmba nu kila palmbim tuku nu wam mayete. Nu sawe nyamaganġ kumumbi tinġit le tane alonu kilmba nyumba maro nġak wamdus gare nġak minig nġa saninġinaik.

¹⁸ Paulus nale tanġamba saninġinaik ta nane tuku wamdus pitik ibenġ ndakinaig. Nane lato saka minnaig le ndo nane atraukam tuku wamdus ta kusrenaig.

Nane Paulus paninġinaig

¹⁹ Antiok le Ikoniumnġe Zu mbal afu Lистра promba Lистра mbal tuku wamdus kunde-kundemba nane ndonġ Paulus tumba kasomnġe pilmba ndamembi katnaig sulumba kile kumat nġa idusmba nu didika tumba tumbranġ sunġo kilim kumba ka mayoknġe kusrenaig le minna. ²⁰ Minna le Yesus dubiwanu mbal kumba ka Paulus te-ngamunaig le nu nġair nġinka abonġa tinġa tumbranġ sunġo sinam kina.

Mafena le nu Barnabas ndonġ Lистра tumbranġ sunġo kusremba Derbe kinaik. ²¹ Ka tanġe nale pasa mayenu kuklimba nane saninġinaik le nane gudommmba mbilka Yesus son nginaig. Tanġanaig le nale tumbranġ sunġo ta kusremba luka Lистра Ikonium Antiok manġ kine likinaik. ²² Kumba ka tanġe Yesus dubinaig mbal wamdus sanġri pileninġmba Yesus tuku pasa biye demba minap nginaik sulumba sakinaik: Sine Kuate tuku gageu sinġa piti yimyam sunġomba kanġerkumba ma ma Kuate tugum kanġig nginaik.

²³ Nale ma nġakmba mbohnġe Yesus tuku kuasmi kulat tanġo nangine madika patikinaik. Tanġamba nale nyamaganġ pinka yabanġmba kulat tanġo ta saninġinaik: Tane Yesus son nġade tukunu nunġe tane sinzanġinġamnġat nġinaik.

Nale luka ndek Antiok kinaik

²⁴ Kile nale tinġa kumba Pisidia ma tugu nġamu fetka kumba ka Pamfilia ma tugu mbol pronāik. ²⁵ Pro Perga tumbranġ sunġo mbohnġe nale pasa kuklinaik

sulumba nale tija Atalia tumbraŋ sunjo mbol kinaik ka ²⁶ tange waŋ poŋga luka kumba ka ka Antiok pronaik. Tumbraŋ tange Yesus tuku kuasmbi nane buk Paulus nale piro ta kuwaik nga madiniŋginaig sulumba Kuate nu nale make patikuwa nga yabaŋmba kukulnikaig le kinaik.

²⁷ Nale luka pro tange Yesus tuku kuasmbi kile-maŋgurka Kuatenge nale saŋgri nikina le wam ke likinaik ta ŋakmba kubeu niŋginaik sulumba Kuatenge kasomok mbal Yesus son ŋgam tuku ndin wakeina ta sakinaik. ²⁸ Tanjamba nale Antioknge ait kuenu Yesus dubinaig mbal ndoŋ minnaik.

15

Yerusalemnge pasa sunjo ande te-tinaig

¹ Paulus le Barnabas Antioknge minnaik le tango afu Yudea ma mboloknge promba Yesus dubinaig mbal saniŋginaig: Tane Moses tuku tukul dubimba ŋgaro pike ndakap ta tane ŋgisikamŋgaig ŋginaig. ² Tanjakaig le Paulus le Barnabas nale kuasmbi ta ndoŋ kualeyaukinaig le Yesus tuku mbal ndek Paulus le Barnabas tango afu ndoŋ kukulniŋmba saniŋginaig: Tane Yerusalem kumba aposel le gabat kame ndoŋ maŋgurka pasa ta te-tiwap ŋginaig. ³ Tanjamba kukulniŋginaig le nane kumba ka Finisia le Samaria ma ŋgamu fetka kumba ndinŋge Yesus tuku mbal afu kaŋgerka saniŋginaig: Kasomok mbal mata pasa mayenu ismba ŋgamuŋgal biye mbilnaig ŋginaig le nane wam ta ismba gare tornaig.

⁴ Paulus nane mbumba ka Yerusalem pronaig le Yesus tuku kuasmbi aposel le gabat kame ndoŋ nane kaŋgerka gare-gareka kaiye niŋginaig. Tanjanaig le Kuatenge Paulus nane saŋgri niŋgina le wam ke likinaig ta kubeu niŋginaig le ⁵ Farisi tango afu Yesus dubinaig ta nane tija ndek sakinaig: Kasomok mbal Yesus dubide ta sine nane tuku ŋgaro pikmba Moses tuku tukul ŋakmba dubikuwaig nga saniŋbe ŋginaig le ⁶ aposel kame Yesus dubinaig tuku gabat kame nane pasa ta ismba te-tiwam tuku maŋgurkinaig.

⁷ Maŋgurkinaig ta nane wamdus yimyam kile-mayokka pasa tugu sunjomba saka minnaig le Petrus ndek tija saniŋgina: Tira kame, kasomok mbal Kuate tuku pasa mayenu ismba son ŋgam tuku Kuate nu ye madiyumba nane tugum kukulyina ta tane kila. ⁸ Kuate nu tango ŋakmba tuku ŋgamuŋgal kila. Nu kasomok mbal kilam tuku idusmba minna ta nu te-mayokmba sine ambonga Tukul Guwa siŋgina tanjamba ndo nu nane mata Tukul Guwa niŋgina. ⁹ Nu sine Zu mbal nane kasomok mbal mbolŋge wam ndui ta kina. Kasomok mbal afu Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋginaig le nu nane tuku une mata sauka gilaiŋgina. ¹⁰ Siŋgine mbun kame sine mata Moses tuku tukul ta dubikam tuku piro karen ka dubiwe fugugen. Ndanam saka tane kile Kuate tuku wamdus tagode sulumba kasomok mbal Yesus dubide ta minde bada pile sunjo niŋgig. ¹¹ Sunjo Yesus nu ake sinan sine make patikate le muskil te-tiweg ta sine son ŋgeg. Tanjamba ndo kasomok mbal mata maŋau ndui ta ndo kate ŋgina.

¹² Maŋgurkinaig mbal nane Petrus tuku pasa ismba maninok minnaig le Barnabas nale Paulus ndoŋ nale mata tija Kuate nu kasomok mbal ŋgamuknge wam saŋgrinu kitek ke likina ta kubeu niŋginaik le isnaig. ¹³ Nale kubeu deŋpurnaik le Yakobus nu tija saniŋgina: Tira kame, tane isap. ¹⁴ Kuatenge kasomok mbal ŋgamuknge afu nuŋe mbal minam tuku nu ambonga Simon kukulna le nane tugum kina ta ŋakmba kubewat le sine isgig.

¹⁵ Kuatenge kasomok mbal afu wikate ta tuan tanjo kame mata sakinaig. Andenenge tenjenmba kuyarna.

¹⁶ Afunenge David tuku tugu njaigo siglika kile-ibenjkinaig ta ngumnennga ye pro wakeiki le manj mayok kanjaig.

¹⁷ Ye tanjawi le kilke mbol mbal ye madiningen ta ye sota ka ka te-silikamngaig.

¹⁸ Kuate nu o buk nunje wamdus tanjamba te-mayokna ta nunje sakate ngina.
Amos 9.11-12

¹⁹ Yakobus nu tuan tanjo tuku kuyar saninjmba sakina: Ye tenjenmba iduset. Kasomok mbal afu ngamungal biye mbilmba Kuate dubide ta sine nane minde bada pile sunjo nda ninje. ²⁰ Sine waje ande nane manjau dubikam tuku tenjenmba kuyarbe. Nane afu nangine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Tane tanjo pino ndonj fare fare une ndakap. Aganjmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Ndare mata nda nyap. Sine tanjamba waje kuyarbe. ²¹ Moses tuku tukul ta o buk tugu pilmba Zu mbal ma njakmba mbolnenge kusem kidemba nangine kusem wandeknge nu tuku kuyar burka ismba minig nga saninjina.

Nane kasomok mbal tuku waje kuyarmba tumba Antiok kinaig

²² Gabat kame aposel ndonj Yesus dubinaig mbal njakmba pasa ta ismba tanjo afu Paulus le Barnabas dubika Antiok kambim tuku madinjingam sakinaig. Tanjamba nane tanjo armba nyu njak madinikinaig ta ande nyunu Yudas ande Silas. Yudas nyunu ande Barsabas. ²³ Tanjamba nane waje ande tenjenmba kuyarnaig.

Singine tira kame kasomok mbal Antiok tumbranj sunjo Siria le Silisia ma tugu mbolnenge mine likade tane njakmba kaiye.

Sine aposel kame le gabat kame tane ndonj pasatam proweg.

²⁴ Sine tanjo afu kukul ndaningigenj le nangine wamdus dubimba tane Moses tuku tukul pasa dubiwap nga satinjinaig. Tanjanaig le tane wamdus pitinjina ta sine isgenj. ²⁵ Sine manjurka pasa ta isgenj sulumba tanjo armba madinikigenj le tane tugum ta prowamngaik. Nale singine gulab Barnabas le Paulus ndonj kukulningigenj. ²⁶ Barnabas le Paulus singine Sunjo Yesus Kristus tuku piro ndo idusmba mara afu nale kume dirnaik.

²⁷ Tanjo ar kukulnikigenj ta Yudas le Silas. Nane tane tugum prowaig sulumba sine pasa afu kuyarkigenj te nane pasa ndui ta satinguwaig le isap.

²⁸ Tukul Guwange wamdus singina ta ndo tane dubiwam tuku satinjeg. Sine tane minde bada sunjo pile tinje nda. Tane tukul kame te ndo dubikap. ²⁹ Nane afu nangine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu mata nda nyap. Aganjmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Tane tanjo pino ndonj fare fare une ndakap. Tane tukul kame te ndo dubikap ta tane wam mayewamngaig.

Not ndo. Kile minap.

Yerusalem mbal tanjamba waje kuyarnaig.

³⁰ Nane waje ta Yudas nale nikmba kukulnikinaig le nale Barnabas le Paulus dubika ndek Antiok kinaig. Kumba ka ta promba Yesus tuku kuasmbi kile-manjurka nale waje ta ninjinaik le ³¹ nane waje ta burka wam pagu pasa te maye nga gare tinaig.

³² Yudas le Silas nale Kuate tuku tuan tanjo. Nale ndek Antiok mbal pasa gudommmba saninjinaik le nane sangri tinjinaig. ³³ Nale mara afu Antioknge minnaik le kile Antiok mbal nale kukulnikinaig mbal ta tugum kuwaik

nga kaiyenikinaig. ³⁴ [Silas nu wamdus ande tumba mbulmba Antioknge minna.]

³⁵ Paulus le Barnabas Antioknge minmba tanjo afu ndonj Sunjo tuku pasa nane tumnijmba minnaig.

Barnabas le Paulus nale munju kusrekinaik

³⁶ Tanjamba minnaig ma ma Paulus nu Barnabas sana: Sile buk ma yimyam mbolnje Sunjo tuku pasa kuklimba ningikenj ta kile sile manj Yesus dubide mbal tuku mine kanjerkam tuku kap ngina. ³⁷ Tanjakina le Barnabas nu ndek woka Yohanus Markus ndonj kambim tuku sakina kande ³⁸ Paulus nu mbulmba ndek sakina: Kuga. Sile nu ndonj piroka mingenj ma ma piro kuga ndana le Pamfiliange nu sile kusrekina tukunu ye mbulit ngina le ³⁹ nale munju kusrekinaik. Tanjamba Barnabas nu ndek Markus tumba wanj ponja Siprus nuy mbol kinaik le ⁴⁰ Paulus nu Silas ndonj pirokam tuku sakina le Yesus tuku mbal nane sakinaig: Sunjonje tale make patikuwa nginaig sulumba kukulnikinaig le kinaik.

⁴¹ Paulus nu Silas tumba Siria le Silisia ma tugu mbol kumba Yesus tuku kuasmbi kame sanjri pileninge likina.

16

Paulus nu li arnu tugu pilna

¹ Nale kumba ka Derbe promba Listra kinaik. Ka tanje tanjo ande Yesus dubina tuku nyunu Timoteus minna le kanjernaik. Ina nuje Zu pino. Nu mata Yesus son ngina. Mam nuje Grik tanjo. ² Yesus dubinaig mbal Listrange Ikoniumnje nane njakmba Timoteus tuku saka minnaig.

³ Timoteus mam nuje Grik tanjo ta tumbranj ta tuku Zu mbal nane njakmba kila. Ta tuku Paulus nu Timoteus nu ndonj pirokuwa nga ngaro pike tuna. ⁴ Tanjana sulumba nane tumbranj njakmba mbolnje lika Yerusalemnje aposel le gabat manjur mbolnje tukul afu nane dubikam tuku sakinaig ta sanijmba likinaig. ⁵ Nane tanjanaig le Yesus tuku kuasmbi sanjri tinginaig le mara mindek nane afu Yesus dubiwam tuku pro nane ndonj ulendikinaig.

Masedonia mbal pasa mayenu isnaig

⁶ Paulus nane Tukul Guwanje peuningina le nane Asia ma mbolnje pasa kukli ndamba Frigia le Galesia ma mbol kinaig. ⁷ Frisia le Galesia pronaig sulumba kumba ka Misia ma patumba Bitinia ma mbol kambim sakinaig ta Tukul Guwa nane manj peuningina. ⁸ Peuningina le nane Bitinia kine ndaka Misia laipmba ndek Troas tumbranj sunjo mbol pronaig. ⁹ Pro tanje furir Paulus nu kinjatanu suk Masedonia tanjo ande kanjerna. Tanjo ta nu Paulus tugumnje tinga Paulus nu Masedonia promba nane turkuwa nga sarsamba minna. ¹⁰ Nu kinjatanu suk wam ta kanjerna le Paulus Silas Timoteus ye Lukas Kuatenje Masedonia mbal nu tuku pasa mayenu isam tuku kukulsingit nga wamdus pulusingina le sine dal ndaka Masedonia kambim tuku ndin sotigenj.

¹¹ Troasnje sine wanj ponja pakarka Samotres nuy mbol kagenj. Ka tanje kinymba mafena le wanj ponja Neapolis kagenj. ¹² Tanje ibenj ka ndin dubimba ka Filipi promba sine mara afu tanje mingenj. Filipi nu Masedonia ma tugu tuku tumbranj sunjo. Tumbranj tanje Rom mbal gudommba pro mine likinaig.

¹³ Kussem ait mbolnje sine Zu mbal afu kule makembi tanje yabanmba minig kande nga idusmba tumbranj sunjo kusremba kule makembi ta ndek

kageŋ ka taŋge pino afu maŋgurka minnaig le nane ndoŋ minyoka pasapasakigeŋ. ¹⁴ Pino kame sine tuku pasa isnaig ta ande nu Tiatira tumbraŋ suŋgo mbolok pino nyunu Lidia. Nu tuku piro ta nu tawi gurgur magenu wakeika patikanu le nane piyawanu. Nu Kuate mbariŋmba minanu. Paulus nu pasatina le Kuateŋge nu tuku wamdus purfeu tuna le nu Paulus tuku pasa ise tidiŋgina. ¹⁵ Taŋamba nu nuŋe ndare tuma ndoŋ kule pisne tinaig sulumba nu sine ŋgailka sasiŋgina: Tane ye siŋka mbilka Yesus dubiwanu ŋga idusmba kande tane ka ye tuku wande mbolŋge minap ŋgina.

Paulus nale Filipiŋge muliŋ kilmba wandekŋge patikinaik

¹⁶ Mara ande sine yabaŋ ma mbol kageŋ le pino mbanzo ande sine kile-siglikina. Pino ta kagmaikam tuku guwa ŋayonu ŋak. Nu taŋgo afu tuku piro agaŋ taŋaŋ minmba kagmai piro kina le nane nu mbolŋge ndametiŋ suŋgomba kilnaig. ¹⁷ Pino ta nu sine Paulus ndoŋ dubika wika sakina: Taŋgo kame te nane Suŋgo Kuate tuku piro taŋgo. Tane muskil kile-tidiŋge tiŋgam tuku ndin tumtiŋgig ŋgina. ¹⁸ Nu ait suŋgomba sine dubika taŋamba saka minanu le Paulus nu ndagarina le mbilka guwa ŋayonu ta sana: Ye Yesus Kristus tuku sangri mbolŋge ne sanet. Pino ta kusremba ne mayok kaye ŋgina. Taŋakina le nu pitik ndo pino ta kusremba mayok kina.

¹⁹ Mayok kina le taŋgo kame nu kulatka minnaig ta nane ndametiŋ kilanu ndin tukulkina le kaŋgermba Paulus le Silas bige tidiŋga kilmba didika ka maŋgur ma mbolŋge gabat sugo am mbolŋge kile-tidiŋginaig. ²⁰ Gabat sugo tugumŋge kile-tidiŋga sakinaig: Taŋgo ar te Zu taŋgo. Nale sine tuku tumbraŋ suŋgo mbol te pronaik sulumba taŋgo pino tuku wamdus ŋaigo siglikade. ²¹ Nale maŋjau afu kise sine dubiniŋgam tuku sasiŋgik. Maŋjau sasiŋgik ta sine Rom mbal dubikam kumuŋ kuga ŋginaig.

²² Taŋgo pino maŋgur minnaig ta nale pasa mbolŋge patikinaig mbal ndoŋ ulendika Paulus le Silas tuku gubra pasa sakinaig. Taŋakinaig le Rom kame gabat nale tuku tawi fetfetmba nane afu saniŋginaig le nale kilmba gudabmbi pani farnikinaig. ²³ Nale pani farnikmba ma ma patikinaig le kame gabat nale muliŋ kilmba wandekŋge patika muli wande kulatkanu taŋgo sanaig: Ne nale kulat mageka ŋginaig. ²⁴ Taŋaka sanaig le nu pasa ta ismba wande ŋgamuŋge nale patikina. Nu ail mbaŋ armba kilmba nale tuku kupe burok sigirka kuse ndiŋnikina.

²⁵ Furir ŋgamu Paulus le Silas Kuate tuku nyu te-duŋga mune afu nindmba Kuate yabaŋmba minnaik le muli wandekŋge taŋgo ŋakmba nane wam ta ismba minnaig. ²⁶ Taŋamba minnaik le mumni suŋgo promba muli wande makek buru-buruniŋmba wande malaŋga ŋakmba talke likinaig le muliŋ kilnaig mbal wai kupe ndaleke likinaig ta muli ŋakmba ake kuklike likinaig.

²⁷ Muli wande kulatkanu taŋgo nu aboŋga tiŋga malaŋga ŋakmba talok minnaig le kaŋgerka taŋgo ŋakmba kua kagig ŋga idusmba kuru-kuruka nuŋe bagi gomba tumba nuŋe miroŋ ŋgaro balewam bafuna kande ²⁸ Paulus nu kueŋka sakina: Naŋe miroŋ ŋgaro bale ndawa. Sine ŋakmba mineg o ŋgina.

²⁹ Kile wande kulatkanu taŋgo nu sati tuku wikina sulumba tumba pinderka muli wandek sinam kumba nu kuru-kuruka piriri ŋayomba ka Paulus le Silas tugumŋge truk kina. ³⁰ Taŋamba nu tiŋga nale kilmba mayok kumba sanikina: O tira kame, ye ndaŋi sulumba abo ŋak minmba minamŋgit ŋgina le ³¹ nale nu sanaik: Ne Suŋgo Yesus tuku son ŋga le nu ne tuku muskil te-tine tinwa sulumba naŋe ndare tuma mbal turmba kile-tidiŋge niŋguwa

nginaik. ³² Tanjaka sakinaik sulumba Paulus nale pasa kuklinaik le muli wande kulatkanu tanjo nuje ndare tuma turmba Sunjo tuku pasa isnaig.

³³ Muli wande kulatkanu tanjo nu Paulus nale kilmba kumba ka katniki-naig tuku we ta minyanje likina. Tanjamba nu nuje ndare tuma kame ndonj kule pisne tinaig. ³⁴ Kule pisne tinaig sulumba Paulus le Silas kilmba nanjine wande mbol kumba isukusenikinaig. Nu nuje ndare tuma njakmba Kuate son nginaig tukunu gare sunjo tinaig.

³⁵ Mafena le kame gabat Paulus le Silas paska kile-mayokkuwaig nga kame tanjo afu kukulninginaig le ka muli wande kulatkanu tanjo sanaig. ³⁶ Sanaig le nu ka Paulus nale sanikina: Rom kame gabat ye tale pitaiki le ake kambim tuku sakaig. Tale mayok ka wamdus bulok njak kape ngina kande ³⁷ Paulus nu sana: Kuga. Sile Romnu. Nane sile tuku pasa te-ti ndamba tanjo am mbolnje ake pani farsikmba mulinj kilmba wandeknje patikinaig ta nane mbarnaig. Kile nane kuirkuirka sile pitaikam kumunj kuga. Sile mayok kine nda. Kame gabat ta saningap le nanjine mironj te promba sile paskuwaig ngina.

³⁸ Kame tanjo nane luka Rom kame gabat Paulus tuku pasa saninginaig le Paulus le Silas nale Romnu ta kila pilmba wamdus fulilkinaig sulumba ³⁹ nane kumba nale sanikinaig: Ae. Sine mbargerj nginaig. Tanjamba nale paska kile-mayokka tale tumbranj sunjo te kusremba kape nginaig.

⁴⁰ Nale muli wande kusremba ka Lidia tugum pronaik. Nu tugum promba Yesus dubinaig mbal njakmba sanjri tinjam tuku pasa afu saninginaik sulumba tinja ma kise mbol kinaik.

17

Tesalonika mbal pasa mayenu isnaig

¹ Paulus le Silas nale kinaik ka Amfipolis le Apolonia tumbranj sugo ar ta kusreka kinaik ka Tesalonika pronaik. Tumbranj tanje Zu mbal tuku kusem wande ande minna. ² Paulus nu kusem mindek nuje manjau dubimba kusem wandeknje kuyar pasa burka kuklimba nane ndonj pasa tugu yimyam tugu biteknga tumningmba minna le kusem kenjmba kinaig.

³ Paulus nu kuyar pasa tugunu kuklimba tenjenmba saningina: Kristus nu pro rar sunjo tumba kumwa sulumba nu manj tinungat nga kuyar pasa tumsingit. Ye Yesus tuku satinjet ta nu Kristus ngina. ⁴ Tanjakina le Zu tanjo afu Paulus tuku pasa ismba son nga Paulus le Silas ndonj ulendikinaig. Grik tanjo gudommmba Kuate dubinaig ta pino kame afu nyu njak minnaig ta nane mata son nginaig.

⁵ Nane gudommmba Paulus nale dubikinaig le Zu mbal afu gubra tumba wamdus kagli firka ndek tiglu sota nyumba likanu tanjo afu kilmba kuasmbi sunjo kile-manjurkinaig le nane njakmba ngumbeyumba tinja kumba Yason tuku wande kormba Paulus nale kilmba tanjo njakmba am mbolnje kile-tidingam tuku sotinaig. ⁶ Sotinaig kande nane Paulus nale kiringa ndek Yason Yesus tuku mbal afu turmba bige tidingga kilmba didika pro tumbranj sunjo tuku gabat kame tugumnje kile-tidingga wika saninginaig: Tanjo ar ta ma tugu njakmba mbolnje nakile pasa kuklimba tanjo pino tetkinaig sulumba kile nale tumbranj sunjo te mbol pronaik le ⁷ Yasonnje kilna. Nane njakmba singine gabat Sesar tuku tukul lukaka gabat kise nyunu Yesus minit nga sakade nginaig. ⁸ Tanjakinaig le tumbranj sunjo ta tuku gabat mbal tanjo pino nane gabat kise tuku nyu ta ismba wamdus njaigninginaig ta ⁹ gabat kame nane zigna

sunjo ta tukulam tuku Yason nane ndametin afu yaika nane kukulninginaig le luka kinaig.

Berea mbal pasa mayenu isnaig

¹⁰ Furirna le Yesus tuku mbal Paulus le Silas kukulnikinaig le nale tinga ka Berea pronaik. Pro tanje Zu mbal tuku kusem wande sinam kinaik. ¹¹ Nale kuyar pasa kuklinaik le Berea tuku Zu mbal nane Tesalonika tuku Zu mbal tanjar mine ndaka nane pasa ise mayenaig. Nane mara mindek kuyar pasa burka nale tuku pasa son e ko kuga nga sotanu. ¹² Tanjamba Zu mbal gudommba Yesus tuku son nginaig. Grik tanjo pino nyu njak nane afu mata son nginaig.

¹³ Kile Tesalonika tuku Zu mbal afu Paulus nu Bereanje Kuate tuku pasa kuklimba minanu pasa ta ismba nane ndek Berea pronaig. Pro tanje nane kuasmbi yimyam ngamuknje Paulus le Silas talanikuwaig nga nane tuku wamdus didikinaig le ¹⁴ Yesus tuku mbal wam ta kila pilmba Paulus piyal nzi kuwa nga sanaig sulumba afu nu mindemba ndek kinaig. Silas le Timoteus nale Bereanje minnaik.

¹⁵ Kinaig ka ka piyalnje tumbran sunjo Atens pronaig. Pro tanje nane Paulus kusremba lukam bafunaig le nu Silas le Timoteus ndin ande kanjgermba ndeta pitik te prowaik nga pasa pilna le nane kinaig.

Atens mbal pasa mayenu isnaig

¹⁶ Atensnje Paulus nu nale tairnga minmba nu kine promba lika nane tuku mbara kanunu gudommba kanjerka wamdus njayongina sulumba ¹⁷ nu kumba ka kusem wande sinamnje Zu mbal kasomok Kuate dubinaig mbal nane ndon pasa tugu biteknga tumnijmba minna. Mara mindek nu tumbran sunjo tuku manjur ma mbolnje nane afu minanu ta nane ndon mata tanjawanu.

¹⁸ Nu Yesus kummba manj tingina wam ta tuku saningina le Epikurian le Stoik mbal afu pro nu ndon pasambi kualeyaukumba sakinaig: Tanjo te njule parak pasa sakate nga talanaig. Afu tenjenmba sakinaig: Nu rawe mbal tuku mbara afu tuku sakate inde nginaig.

¹⁹ Tanjaka saka nane Paulus tumba kumba ka nanjine manjur ma sunjo nyunu Ariopagusnje manjurka Paulus sanaig: Ne pasa kiteknu sakate ta manj saka le sine isbe. ²⁰ Ne pasa sakate ta sine nginjngankeg. Sine pasa ta tugunu isam tuku iduseg nginaig. ²¹ Atens mbal rawe mbal tanje minnaig ta turmba nane ait njakmba mbolnje wam kube kitek saka ismba minanu.

²² Kile Paulus nu Ariopagus manjur ma ngamuknje tinga saningina: Atens mbal, tane mbara yimyam dubikam tuku wamdus pilig le kamuset. ²³ Ye kine promba tanjine mbara kanunu gudommba kanjerke liken ta ande tuku mbain mbolnje kuyar ande tenjenmba kanjgeren. Mbara ande sine gilai ta mbain te mbolnje mbarinjam tuku nga kuyarnaig. Ata. Mbara tane gilai minig ta ye kila satinjamngit. ²⁴ Kuatenje kilke aganj ndende njakmba kilemayokkina. Nu samba le kilke tuku Sunjo. Tanjo nanjine waambi mbarinjam tuku wande pilig ta nu ta sinamnje mine ndakate. ²⁵ Kuate nu ngarosu abo minam tuku aganj njakmba kumumbi singit. Aganj njakmba nu miro. Sine Kuate tuku piro keg ta sine aganj inum nu tambim tuku mine ndakate.

²⁶ Kuate nu tanjo ndindo wakeina le nu tuku ndare puluka tugeka kilke tugu yimyam mbolnje mine likade. Nane ma ndanj mbolnje minyokamnjaig ko ginu mara nane tuku ait prowam tuku ta Kuate nu o buk madina. ²⁷ Kilke

mbol mbal nu sota te-silikuwaig nga Kuate nu tanjamba wam ta ke likate. Nane nu sotade ta nu maskenngge mine ndakate. Nu sine njakmba tugumngge minit. ²⁸ Tanngo ande tenjenmba kuyarna. Sine abo njak minmba likeg ta nu tugu nga kuyarna. Tanjine kuyar tanngo ande mata tenjenmba kuyarna. Sine nu tuku kinjo kame mineg nga kuyarna. ²⁹ Sine Kuate tuku kinjo kame mineg ta son. Ta tuku tanngo nanjine wamdusmbi gol silwa ko ndame kilmba aganj afu wakeikade ta singine mbara njgam kumuŋ kuga. ³⁰ Tanngo tuku nginngan manjau ta Kuate nu buk mapeka pa ninjge ndakina ta kile nu kilke tugu njakmba ngamunŋgal biye mbilmba nanjine mbar kusrekuwaig nga sakate. ³¹ Sine kilke mbol mbal pilesingam tuku Kuate nu ait ande madina. Ait ta kumuŋguwa le sine kumumbi pilesingam tuku nu tanngo ande pilna. Tanngo pilna ta sine nu kila pilbe nga nu kumna le Kuatenjge manj te-tina le tinjina nga Atens mbal saninjina.

³² Nane Yesus kummba manj tinjina pasa ta ismba nane afu Paulus tuku pasa talamba nzumil te-tunaig le afu ndek sanaig: Mara ande manj sine sasinga le isbe nginaig. ³³ Tanjakinaig le Paulus nu manjur ma ta kusremba kina le ³⁴ Atens mbal afu Paulus ndonj ulendika Yesus tuku son nginaig. Nane tuku ande nyunu Dionisius. Nu Ariopagus ma ta tuku pasa pilewanu tanngo ande. Pino ande nyunu Damaris nane afu turmba son nginaig.

18

Korin mbal pasa mayenu isnaig

¹ Paulus nu Atens kusremba Korin tumbranj sunngo mbol kina. ² Pro tanje nu Zu tanngo ande nyunu Akuila te-silikina. Nunje kilke tuguk ta Pontus. Nu ailfu ndo piyo nunje Prisila ndonj Itali kilke mbolnge minnaik ta mandor Klaudius Zu mbal njakmba Rom kusrewaig nga sakina le nale Rom kusremba Korin pronaik. ³ Nale tuku piro ta tawi wande zailnga wakeikanu. Paulus nu mata piro ndui ta kina tukunu nu nale ndonj minmba piroka minna. ⁴ Kussem mindek nu kussem wandekngge Zu mbal Grik mbal wamdus kilam tuku nane ndonj pasa tugu biteknja tumninjmba minanu.

⁵ Tanjamba minna le Silas nale Timoteus ndonj Masedonianje pronaik le nu tawi wande tuku piro kusremba ait njakmba mbolnge Yesus nu sinja Kristus nga Zu mbal ngamukngge te-mayokmba saka minna. ⁶ Tanjamba saka minna le Zu mbal nane Paulus ndonj pasambi kualeyauka nu tumail pannaig le nu ndek nunje tawi tumba nane am mbolnge tuptup paurnga saninjina: Tane ngisikap ta ye tuku mbar kuga. Tanjine mbar. Ye kile kasomok mbal tugum kanjgit ngina.

⁷ Tanjakina sulumba Paulus nu nane kusreka kumba kasomok tanngo ande Kuate dubina tuku nyunu Titius Yustus nu tuku wande mbolnge minna. Nu tuku wande Zu mbal tuku kussem wande gemmba minna.

⁸ Zu mbal tuku kussem wande kulat tanngo nyunu Krispas nunje ndare tuma ndonj nane Paulus tuku pasa ismba son nginaig. Korin mbal afu turmba son nginaig sulumba kule pisne tinaig.

⁹ Tanjamba minnaig sulumba furir ande Paulus nu kinjatanu suk Sunngo kanjgerna le nu sana: Ne kuru-kuruka minjge tukul ndamba pasa kukliwa. ¹⁰ Ye ne ndonj minet. Nane afu ne njayo silinam kumuŋ kuga. Tumbranj sunngo te mbolnge nane gudommba ye tuku mbal mayok kambim tuku minig nga Paulus sana. ¹¹ Tanjakina le Paulus nu nane ndonj yar ndindo ande baterjnu Kuate tuku pasa tumninjmba minna.

¹² Kile Galio nu Akaia ma tugu kulatka minna le Zu tanjo njakmba manjurka Paulus biye timba tumba nu tugum promba sanaig: ¹³ Tanjo te nu sine tuku tukul lukaka Kuate mbarinjam tuku manjau kitek tanjo pino tumningit nginaig. ¹⁴ Tanjakinaig le Paulus nu pasa lafuwam bafuna le Galio nu ndek Zu mbal saningina: Zu mbal tane isap. Tanjo te nu Rom mbal tuku tukul ande mbarmba ko wam njayote kande ye tane tuku pasa ismba te-tiwet kande. ¹⁵ Ima tane ngamuknge pasa sinja njak ko nyu njak minit ko ima tanjine mbun kame tuku kuyar pasa dubite mbar kame ta tuku ye te-tiwe nda. Kumba tanjine te-tiwap ngina. ¹⁶ Tanjaka nu nane pitaikina le nane mayok ka kinaig. ¹⁷ Nane ka kusem wande kulat tanjo Sostenes biye timba tumba ka pasa pilewanu wande tugum tanje paninjinaig ta Galio nu wam ta kanjermba nda kanjeranu sukmba minna.

Paulus nu luka Antiok kina

¹⁸ Paulus nu ait kuennu Korinje Yesus tuku mbal ndon minna sulumba kile nu nane kusreka waj ponja Siria ma tugu mbol kambim kina. Prisila Akuila nale Paulus ndon kinaik. Nane ka Senkrea tumbran sunjo mbolnge Paulus nu nuje gabat kuerkina. Ta ndanam? Nu buk pasa sanjrinu Kuate sana ta kumuna tukunu nu tanje gabat kuerkina.

¹⁹ Tanjamba nane waj ponja kumba ka Efesusnge iben kinaig. Iben ka Paulus nu Prisila Akuila kusreka nuje ndo kusem wande mbol kina ka tanje Zu afu ndon pasa tugu biteknga tumningmba minna le ²⁰ Zu mbal afu Paulus nu nane ndon minam tuku ngailkinaig ta nu mbulna. ²¹ Nu nane kusrekan nga saningina: Kuate nu nzaliwa ndeta ye man je prowamngit ngina. Tanjakina sulumba nu waj ponja Efesus kusrena. ²² Nu kumba ka Sesareange iben kina. Iben ka nu ndek mbumba kumba Yerusalem pronu sulumba Yesus tuku mbal kaiyenimba nu man ndek Antiok kina.

Paulus nu li kejn nu tugu pilna

²³ Antioknge ait kuennu minna sulumba nu man tinga Galesia le Frigia ma mbol lika Yesus tuku mbal sanjri pilenimba minna le ²⁴ Zu tanjo ande nyunu Apolos nu Efesus pronu. Nuje tumbran tuguk Aleksandria. Nu Kuate tuku kuyar pasa tugusemba kila pilmba nu minje bulok pasa kuklina. ²⁵ Yohanus kule pisnenje Sunjo Yesus tuku sakina ta nane afunge tumnaig le nu ta kubewam tuku sanjri njak. Nu Yesus tuku tugusemba sakina ta nu Yohanus kule pisne tuku pasa ta ndo idusmba sakina. ²⁶ Nu tanjo tuku kuru kuru ndaka Zu mbal tuku kusem wandeknge pasa kuklimba minna. Nu pasa kuklina le Prisila le Akuila nale isnaik sulumba nu tumba Yesus tuku tugu njakmba tugusemba samba tumnaik.

²⁷ Tanjanaik le Apolos nu Akaia ma mbol kambim sakina le Yesus dubinaig mbal nane nu turmba Akaia Kristen tuku kila waje ande kuyarmba nane nu tuwaig nga saninginaig. Apolos nu Akaia pronu sulumba tanje minmba Kuatenge make pilna le Yesus tuku son nginaig mbal nu nane sunjomba turkina. ²⁸ Nu tanjo njakmba ngamuknge kuyar pasa burka Yesus nu Kristus ta tugusemba tumningmba Zu mbal tuku pasa njakmba kile-ibenjkina.

19

Efesus mbal pasa mayenu isnaig

¹ Apolos nu Korinje minna le Paulus nu kumba ka tabe pon pilemba Efesus pronu. Pro tanje Yesus dubinaig mbal afu kile-siglikina sulumba

² kusnaningina: Tane pasa mayenu isnaig ta tane Tukul Guwa tinaig e nga kusnaningina le nane ndek nu sanaig: Kuga. Sine Tukul Guwa nyu ise ndakeg nginaig. ³ Tanjakinaig le nu manj lato kusnaningina: Tane Tukul Guwa gilai ngade ta ima tuku nyu mbolnge kule pisne tinaig ngina le nane nu sanaig: Sine Yohanus tuku nyu mbolnge kule pisne tigen nginaig. ⁴ Tanjaka sanaig le nu saningina: Yohanus nu pasa kuklimba tango pino tenenmba saningina. Tane ngamungal biye mbilmba kule pisne tap. Ande ye ngumnemnge prowanngat ta tane nu tuku son ngap ngina. Tango ta Yesus nga saningina le ⁵ nane pasa ta ismba Sungo Yesus tuku nyu mbolnge kule pisne tinaig. ⁶ Tanjanaig le Paulus nu wai nane mbolnge patikina le nane Tukul Guwa tumba pasa kuale gilai ta saka minnaig. Tukul Guwa nu nane pasa saningina le ismba kile-mayokkinaig. ⁷ Nane tanjanaig mbal ta ulendika tango 12 tanja.

⁸ Paulus nu Efesusnge tambun kenmba minna sulumba nu tango tuku kuru kuru ndaka kusem wande sinamnge Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta Zu afu ndonj pasa tugu biteknnga tumnijmba minna. ⁹ Afu nu tuku pasa ismba ngamungal tukulmba tango pino am mbolnge Yesus tuku mbal kiko pilenijmba minnaig le Paulus ndek Yesus tuku mbal ndonj kusem wande kusrenaig. Nane tango ande nyunu Tiranus tuku tango tumninganu wandeknge mara mara manjurka Paulus nu tanje afu ndonj pasa biteknnga tumnijmba minanu. ¹⁰ Nu yar armba tanjamba minna le Asia ma mbolnge Zu le Grik njakmba Sungo tuku pasa isnaig.

¹¹ Ait ta mbolnge Kuate nu Paulus sanjri tuna le nu wam kitek sanjri njak ke likina le ¹² nane afu Paulus tuku piro tawi mundu saukanu tawi ta kilmba nangine guaze mbal mbolnge patike likinaig le nane magekinaig. Afu guwa njagonu nane mbolnge minnaig ta kua kine likinaig.

Skevas tuku kinjo kame mbarnaig

¹³⁻¹⁵ Zu mbal tuku pris gabat ande nyunu Skevas nu kinjo 7 njak minna. Kinjo kame ta ma yinyam mbolnge lika kumba guwa njagonunge mbal waneninganu wakeikanu. Nane Sungo Yesus tuku nyu ismba nyu ta sanjri njak nga guwa njagonu afu pitaikam tuku ake tummba ande sanaig: Yesus tuku nyu Paulusnge te-mayokte nyu tambu ne saneg. Ne tango te kusrewa nginaig. Tanjakinaig kande guwa njayonu ndek nane saningina: Yesus le Paulus ye kila ta tane ima kate ngina. ¹⁶ Tanjaka tango guwa njayonu njak ta patenga nane ngamuk kumba nane kilmba pani farmba njakmba kile-ibenjkina. Kile-ibenjkina le nane wande ta kusremba nane ngarosu ndare njak njak wagek kua ka kinaig.

¹⁷ Efesusnge Grik mbal Zu mbal njakmba wam ta ismba kuru kuru sungo tinaig sulumba nane gudommba Yesus tuku nyu te-dunja saka minnaig. ¹⁸ Yesus dubinaig mbal nane mata pro mangur mbolnge nangine kuanye tugu mindek kile-mayokkinaig. ¹⁹ Nane afu nangine kagmai manjau waje mbolnge kuyarke likanu ta waje kame ta njakmba kilmba manjurka nane njakmba am mbolnge pasokinaig le uge sulunaig. Waje kame ta njakmba ulendika piyanu ta sonj 5,000 tanja. ²⁰ Nane nangine mbar ta kusrekenaig le Sungo Yesus tuku pasa sunjokina le nu dubinaig mbal tuge njayona.

²¹ Wam njakmba ta mayok kinaig le Paulus nu wamduš tumba nu Masedonia le Akaija ma tugu kuwa sulumba manj luka Yerusalem kambim tuku sakina. Ngumneja nu Rom mata kanjeram tuku saka minna. ²² Nu turnaik tuku tango armba Timoteus le Erastus kukulnikina le nale Masedonia kinaik le nu ait afu Asia ma mbolnge minna.

Efesusnge gubra sunjo mayok kina

²³ Ait ta mbolnge Efesusnge nane gudommba Yesus tuku mbal tuku gubra tumba pasa sunjo ande mayok kina. Gubra tugunu ta tenjemba.

²⁴ Tanjo ande nyunu Demetrius nu silwambi aganj kame wakeikanu. Tanjo ta nu Efesus mbal nanjine pino mbara Artemis mbarinjam tuku wande ta kanunu silwambi fonfonjmba wakeikina le nane njakmba piyamba minnaig le Demetrius nuje piro tanjo turmba ndametinj sunjo kilnaig. ²⁵ Tanjo ta manjur pilmba nuje piro mbal nuje piro tuma turmba saninjina: Mata kame, singine mbara tuku wai kuyar fonfonj patika ndametinj sunjo kileg ta tane kila. ²⁶ Paulus ngade tanjo ta nu tenje Asia ma njakmba mbolnge pasa kuklimba tanjo nanjine waimbi mbara wakeikade ta mbara kuga nga gudommba didikate le nane mbilka nanjine mbara kame kusrekade wam ta tane isig. ²⁷ Ta tuku nane njakmba sine tuku piro talawam bafude. Ta ndo kuga. Sine tuku pino mbara Artemis mbarinjam tuku wande kusrewaig le ake minamngat. Tanjawaig ta singine mbara sunjo kile Asia kilke tugu njakmba nyu te-dunja minig ta nane nu ngumnewaig le nu nyu kugatok minamngat njina.

²⁸ Nane pasa ta ismba gubra kagli firka wikaraumba ngumbeyumba sakinnaig: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat sunjo njinaig. ²⁹ Nane wika-umba minnaig le Efesus mbal zigna ta ismba njakmba pinder-pindermba Masedonia tanjo armba Paulus ndonj likinaik tuku Gaius le Aristarkus bige tidjnga kilmba didika manjur ma sunjo mbol pronaij. ³⁰ Paulus mata tanjo manjur sunjo ta tugum kambim bafuna ta Yesus dubinaig mbal nu ngailkinaig. ³¹ Asia gabat sugo afu nane Paulus ndonj gulabnaja ta nane mata Paulus manjur ma mbol nda kuwa nga afu kukulninginaig le pro Paulus peunaig.

³² Manjurkinaig mbal njingnanka sine pro ndanjam manjurkigig nga saka fare fare pasa gabat yimyam saka ngumbeyumba minnaig le ³³ Zu mbal nane nanjine tanjo ande nyunu Aleksander nu pasa te-tiwa nga mbiti-mbitinaig le kile nane afu nu pasa tuwa nga sanaig. Nu pasa te-tiwam idusmba nane maninkuwaig nga waimbi peuninjmba saninjgam bafuna ta ³⁴ nane nu Zu tanjo ta kila pilmba nane ngumbeyumba pasa ndui ta sakinaig: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat sunjo nga saka minnaig le ka ki kanum armba kina.

³⁵ Tanjamba ngumbeyumba minnaig le Efesus tuku wane kuyar pirokate tanjo pro wai te-dunja maninkuwaig nga saka minna le ma ma nane minin-maninnaig. Tanjanaig le nu nane saninjina: Efesus mbal, tane isap. Sine Artemis mbarinjam tuku wande nu tuku ndame kanu samba mbolnge ndekina ta turmba kulat mageweg ta kilke mbol mbal njakmba nane kila. ³⁶ Ande nu pasa ta pitaiwam kumuñ kuga. Ta tuku tanjine gubra te-ibenjmba wam ande njayonu pitik kam idus ndawap. ³⁷ Tane tanjo armba kilmba prowaig te nale singine mbarinjam tuku wandeknge aganj ande kuayarmba ko singine mbara Artemis tuku ngumnem pasa sa ndakade. ³⁸ Sine pasa pilewanu wande njak. Pasa pilewanu tanjo mata minig. Demetrius nuje piro mbal ndonj afu tuku gubra njak ndeta nane kilmba pasa mbolnje patikuwaig. ³⁹ Tane pasa gabat afu minig ndeta ta mata manjurkam ait mbolnje kiletidjngap. ⁴⁰ Kile sine pasa zigna sunjo mayok kinit te gabat sugo ismba kusnasinjguwaig ta ame pasa alonu saninjgamngig. Manjur sunjo te pasa alo kugatok njina. ⁴¹ Tanjaka pitaika kapeningina le nane sili-silinaig.

20

Paulus nu Masedonia le Grik ma tugu mbol kina

¹ Nane gubra ngumbeyu ta maninka sili-silinaig le Paulus nu Yesus dubinaig mbal kile-manjurka pasa afumbi sanjri pileningina sulumba nane kusreka Masedonia ma tugu mbol kina.

² Nu ma ta mbol lika kumba Yesus dubinaig mbal sanjri pileniŋmba ka ka Grik kilke mbol prona. ³ Pro tanje nu tambun keŋmba minna. Tambun keŋmba kuganaig le nu waŋ ponga maŋ luka Siria ma mbol kambim sakina ta Zu mbal afu nu balewam saka ndin tukulnaig le nu wamdus mbilmba Masedonia kumam kambim sakina.

⁴ Tanjo afu nu ndoŋ kinaig ta nyu nanjine teŋenmba. Bereanu tanjo ande Pirus tuku kiŋo nuŋe Sopater. Tesalonikanu tanjo armba Aristarkus le Sekundus. Derbenu tanjo ande nyunu Gaius. Ande Timoteus. Asianu tanjo armba Tikikus le Trofimus. ⁵ Tanjo 7 ta ye Lukas sile Paulus ndoŋ kusreka amboŋga kumba ka Troasŋe sine tairŋa minnaig.

⁶ Sile Filipinje bret yis kugatok nyam tuku kusem kugana le sile waŋ ponga kumba ka mara 5 kuganaig le Troas progen. Pro tanje nane amboŋginaig mbal ta kile-siglika kusem ndindo tanje mingenj.

Paulus nu Yutikus te-tina le aboŋgina

⁷ Tanje mingenj sulumba kusem mbolŋge* sine pasa nyam tuku manjurkigenj le Paulus nu ye indole kaŋgit nga pasa kuenmba kuklimba minna le furir ngamuna. ⁸ Sine manjurkigenj wande ta mbain keŋmba ŋak. Mbain inum o mbolŋge bulu gudommaba taikanu minnaig le sine ta mbolŋge mingenj.

⁹ Tanjo mo ande nyunu Yutikus nu bubre malaŋga mbolŋge minyok minna. Paulus nu pasa didika kuenmba minna le Yutikus nu kinye gilaingba mbol tanje kakloska ndek kilke mbol ndekina. Ndekina le afu ibeŋ ka nu te-duŋginaig ta nu kumna le kaŋgernaig. ¹⁰ Tanjanaig le Paulus nu ibeŋ ka nu mbolŋge baufka bagailmba sakina: Tane wamdus fulil ndakap. Nu abo ŋak minit ŋgina.

¹¹ Tanjaka Paulus nu maŋ mbain mbol ambe kina ka nane ndoŋ pasa nyumba nu nane ndoŋ pasata minna le ka mafena. Mafena le nu nane kusreka kina. ¹² Nu kina le nane mata sili-silimba tanjo mo aboŋgina ta ndoŋ kumba wamdus bulok kinaig.

Paulus nu Efesus gabat tanjo kame wam paguniŋgina

¹³ Paulus nu ndinmba ka Asusŋe waŋ pongam sasiŋgina le sinenj ndo waŋ ponga Asus kagenj. ¹⁴ Nu pro Asusŋe waŋ pongina le sine kagenj ka Mitilenenje ibeŋ kagenj. ¹⁵ Maŋ tiŋga ka mafena le sine Kios limba ka maŋ mafena le Samos progen. Tanje tiŋga kumba ka Efesus limba mafena le Miletusŋe ibeŋ kagenj. ¹⁶ Paulus nu teŋenmba idusna. Ye Asia ma mbol nda ka sulumba pitik ndo Yerusalem kumba pagumba nye sunjo Pentikos kaŋgeramŋgit nga idusmba nu Efesusŋe ibeŋ ndakina.

¹⁷ Miletusŋe ibeŋ ka Paulus nu nane afu kukulniŋgina le nane Yesus tuku kuasmbi tuku gabat tanjo afu kilam Efesus kinaig ka ¹⁸ nane kilmba pronaig le nu ndek Efesus gabat tanjo kame ta saniŋgina: Ye abo abo Asia ma mbol

* **20:7:** Kristen tanjo pino nane Yesus tiŋgina ait ta nanjine kusem ngade. Zu mbal nane Sarare ta nanjine kusem ngade

prowen sulumba ye tane ndon mine sunjowen le tane ye tuku mine manau kila pilnaig. ¹⁹Ye nyu kugatok tanan Kuate tuku piro biyen. Ye mara afu piro tuku piti kamusmba malmbiken. Zu mbal ye baleyam sakinaig ta ye piti ta mata kuramba piro kusre ndawen. ²⁰Ye manjur mbolnje tanjo tuku wande mbolnje lika pasa satinge liken. Pasa afu tane wamdus sangri piletingam tuku ye ande kusre ndawen. ²¹Zu mbal Grik mbal turmba ngamunjal biye mbilmba nanjine manau najgonu kusreka sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tinjuwaig nga ye rironj pasa sanjengen.

²²Kile ye Yerusalem kambim tuku Tukul Guwanje sangri tinga ye sayumba minit. Ka Yerusalemnje ame manau ye mbolnje prowamngat ta ye gilai. ²³Nane ye ndalekuwaig sulumba rar sunjo tam tuku ma njakmba mbolnje Tukul Guwanje sayate ta ndo ye kila. ²⁴Yije mine mayewam tuku ye idus ndawet. Sunjo Yesus nu piro sina te ke suluwam tuku ndo iduset. Kuate nu tanjo ake sinanj make patika muskil kile-tidingate pasa mayenu ta kukliwam tuku ye piroket.

²⁵Ye tane ngamuknje liken sulumba Kuate nuje gageu kulatkate wam tumtingen ta tane ye man kanjerye nda ta ye kila. ²⁶Ta tuku ye tane satinget. Tane afu ngisikumba ndeta ye tuku mbar kuga. Tanjine mbar. ²⁷Kuate tuku nzali tanjo dubikam tuku ta njakmba satingen. Ye inum kusre ndawen. ²⁸Tanjine manau kurauka Kuate dubi mayewap. Tane Sunjo Yesus tuku mbal kulatkam tuku Tukul Guwanje tane patikina. Ta tuku tane nuje sipsip kame nyamagan magenu ningap le nyuwaig. Nane nuje mbal mayok kambim tuku Sunjo Yesus nu kumna.

²⁹Ye tane kusreki le age nguikok afu tane ngamuknje promba Sunjo Yesus tuku sipsip mape ndaka najgo siglikamnjaig ta ye kila. ³⁰Tane ngamuknje mbal afu mata tinga Sunjo Yesus tuku mbal nane dubikuwaig nga Kuate tuku pasa tumba biye mbilmba satingamnjaig. ³¹Ta tuku tane kuraukap. Yar kenmba ye tane ndon minmba furir ki mindek rironj pasa tinmba tane tuku malmbi njakmba minen. Ye tuku manau ta gilai ndangap.

³²Ye tane Kuate tuku wai mbolnje patiket. Nunje tane make patika muskil kile-tidinge tingina wam ta biye mayewap ta tanjine wamdus sangri tinjuwa le ngumnenja Kuate tuku mbal njakmba ndon tane mage minmba minamnjaig. ³³Ye tane ndon minmba tane tuku aganj ndende ko ndametinj kilam idus ndawen. ³⁴Ye yije waimbi piroka ndametinj kilmba ye ndon minnaig mbal turmba aganj ndende kumumbi piyanjengen ta tane kila. ³⁵Ye Yesus tuku pasa ande idusmba yije piro karenmbi mbal afu sangri kugatok turkam tuku manau ta tumtingen. Nu tenjenmba sakina. Ande nu aganj ande tinit ta ne sunjomba gare ndanate. Ne aganj ande tumba ande ake tuwit ta nyaro ta luka nanje mbol kuwa le ne gare sunjonamngat nga sanjina.

³⁶Paulus nu sake denjpurmba nu dagol tidronja nane ndon Kuate yabanja. ³⁷Yaban suluna le nane njakmba nu bagailmba malmbinaig. ³⁸Paulus nu tane man ye kanjerye nda ngina tukunu nane nu tuku ninan sunjonaig. Tanjamba nane numindemba tumba wanj tugum pronajg.

21

Paulus Yerusalem kambim tuku wanj ponjina

¹Sine nane kusreka wanj ponja pakarka kumba Kos nuy progenj. Tanje tinga kumba ka mafena le Pos nuynje ibenj kagenj. Tanje manj tinga kumba ka Patara progenj. ²Pro tanje wanj ande Finisia kambim bafuna le ta ponja

kageŋ. ³ Sine kumba ka Siprus nuy kaŋgermba wai ŋaiŋam kumam limba ka Siria ma mbol kumba ka Tirusŋge ibeŋ kageŋ. Waŋ ta Tirus tuku agan ndende kilna tuku.

⁴ Ka taŋge ibeŋ ka Yesus dubinaig mbal kile-siglika nane ndoŋ kusem ndindo mingeŋ. Nane Tukul Guwaŋge wamdus ningina le Paulus Yerusalem nda kuwa ŋga peumba ŋgailkinaig ta ⁵ ait kumuŋgina le sine Yerusalem kambim saka tiŋgigeŋ le Yesus dubinaig mbal nanŋine pino kiŋo turmba sine mindeka tumbran sunŋo kusremba kilim ka piyal progeŋ. Pro taŋge sine ŋakmba dagol tidroŋga Kuate yabaŋmba sine nane kapeneŋgigeŋ sulumba ⁶ sine waŋ poŋgigeŋ le nane luka tumbran kinaig.

Agabus dir pasa ande Paulus tuku sakina

⁷ Sine Tirus kusremba ka Tolemesŋge ibeŋ kageŋ sulumba Yesus dubinaig mbal kaiyeŋiŋmba nane ndoŋ mara ndindo mingeŋ. ⁸ Mafena le sine maŋ kumba ka Sesareaŋge ibeŋ kageŋ. Sesareaŋge Yesus tuku pasa kukliwanu taŋgo Filipus te-silika nu ndoŋ mingeŋ. Nane buk aposel kame turniŋgam tuku taŋgo 7 madiniŋginaig ta nu nane tuku ande. ⁹ Filipus nu kulim kame baillkamba taŋgo kugatok. Nane Tukul Guwaŋge pasa saniŋganu le ismba kile-mayokka minanu.

¹⁰ Sine Filipus ndoŋ mara afu mingeŋ le tuan taŋgo ande nyunu Agabus Yudeaŋge prona. ¹¹ Promba Paulus tuku let tumba nuŋe wai kupe ndaleka sakina: Tukul Guwa nu teŋenmba sakate. Let te tuku miro taŋgo Yerusalemŋge Zu mbal afu nu teŋenmba ndaleka kasomok mbal tuku wai mbolŋge palmbimŋgaig ŋgina. ¹² Taŋakina le sine nane ŋak mingeŋ ta pasa ta ismba Paulus nu Yerusalem nda kuwa ŋga sarsarmba peugeŋ kande ¹³ nu ndek sasiŋgina: Tane ndaŋam saka ye tuku malmbika wamdus piti seryade. Ye Yerusalem ka le nane afu ye muliŋtumba wandekŋge pilwaig ndeta maye. Yesus tuku ŋga ye baleyuwaig le kumam tuku ye kuru kuru ndaket ŋgina. ¹⁴ Taŋakina le sine Paulus tuku wamdus te-ibeŋe fugumba sakigeŋ: Kuate tuku nzali mayok kuwa ŋgigeŋ.

Paulus nu Yerusalem prona

¹⁵ Mara afu kuganaig le sine Yerusalem kambim tuku kuaneka tiŋga kageŋ. ¹⁶ Sesareanu tira kame afu sine mindeka kumba ka Nason tuku wande mbolŋge minam tuku progeŋ. Taŋgo ta nu Siprusnu. Nane abo abo pasa mayenu kuklinaig le nu mbilka Yesus tina. ¹⁷ Sine Yerusalem progeŋ le Yesus tuku mbal nane gare-gareka sine kaiyesinginaig.

¹⁸ Mafena le sine Paulus ndoŋ Yakobus sota kageŋ. Nu tugum promba gabat kame ŋakmba Yakobus ndoŋ minnaig le kaŋgerkigeŋ. ¹⁹ Paulus nu nane kaiyeŋiŋgina sulumba nuŋe piro mbolŋge Kuate nu kasomok mbal ŋgamukŋge wam ke likina ta kumumba kubeu niŋgina le ²⁰ nane nu tuku pasa ismba Kuate tuku nyu te-duŋginaig sulumba sanaig: Tira, Zu mbal gudommmba nane Yesus tuku pasa mayenu ismba son ŋgade. Nane Moses tuku tukul mata kulat mayede. ²¹ Neŋge pasa ande saniŋganu ŋga afu sakade le iseg. Zu taŋgo kasomok mbal ŋgamukŋge mine likade ta nane Moses tuku tukul pasa kusreka nanŋine kiŋo kame tuku ŋgaro pike ndaka siŋgine mbuŋ kame tuku maŋau dubi ndakap ŋga ne saniŋganu ŋgade le iseg. ²² Ne tumbran sunŋo mbol prowat te nane ŋakmba pasa isamŋgaig. ²³ Ta tuku sine wam ande sakube le ne kumuwa. Siŋgine taŋgo baillkamba nane piro ande kam tuku Kuate pasa sanŋrinu tunaig. ²⁴ Ne taŋgo baillkamba ta ndoŋ

ulendika atrau aganj kilam tuku ndametiŋ niŋga. Niŋga sulumba Moses tuku tukul ta dubimba kule pismba ŋgaro minyanŋa tane atraukap. Tanjawap sulumba nane gabat kugerkuwaig. Ne Moses tuku manjau tanjamba ka le nane kanŋermba sanunŋaig: Siŋka nu Moses tuku manjau dubimba kate. Sine pasa isgeŋ ta yabri pasa ŋgamŋaig. ²⁵ Kasomok mbal Yesus tuku son ŋgade ta nane tukul afu dubikam tuku sine waŋe ande buk kuyargeŋ. Nane afu nanŋine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu nye ndakap. Aganjmor ŋnifok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Tane tanŋo pino ndoŋ fare fare une ndakap. Sine tanjamba pasa kuyarmba niŋgigeŋ ŋga Paulus sanaig.

²⁶ Gabat mbal tanjamba Paulus wam pagunaig le nu kumba tanŋo bailka ta ndoŋ ulendikina. Mafena le nu nane ndoŋ Moses tuku pasa dubimba kule pismba ŋgaro minyanŋinaig. Minyanŋinaig sulumba kusem wande mbol kumba nane pris sanaig: Sine kule pismba minmba ka mara 7 mbolŋge sine aganj kilmba probe le sine ŋakmba tuku Kuate atrauka ŋginaig.

²⁷ Nane tanjamba ka ait 7 patukina le Asia kilke mbolok Zu afu Paulus nu Zu mbal tuku kusem wande sinamŋe minna le kanŋernaig. Nane Paulus kanŋermba biye timba tanŋo pino Paulus tuku gubra tuwaig ŋga wika saninŋinaig: ²⁸ Zu mbal, sine tursinŋap o. Tanŋo te ma ŋakmba mbolŋge nu sine Israel mbal sinŋine kusem wande te sinŋine tukul pasa ta ŋakmba nu nuŋe pasambi ŋaigo siglikate. Kile nu Grik afu kilmba sinam te kumba wande kutur mbilmbilde ŋginaig. ²⁹ Pasa sakinaig ta tugunu teŋenmba. Nane buk Paulus Efesus tanŋo ande nyunu Trofimus ndoŋ Yerusalemŋge kanŋerkinaig. Kanŋerka Paulus nu Trofimus tumba kusem wande sinam kambinu ŋga idusmba minnaig.

³⁰ Kile Yerusalem ŋakmba pinder-pindermba Paulus biye timba didika te-kilimnaig le nane afu kusem wande malaŋga sunaig. ³¹ Nane Paulus balewam saka minnaig le Rom kame mbal tuku gabat sunŋo Yerusalem mbal ŋakmba kame bunaig ta ismba ³² nu pitik ndo kame gabat afu kame mbal ndoŋ kilmba pinderka nane tugum pronaig. Pronaig le nane Paulus paniŋta minmba kame gabat sunŋo nuŋe kame mbal ndoŋ kanŋerka nane Paulus kusrenaig.

³³ Tanjanaig le kame gabat nu Paulus muli armbambi ndalekuwaig ŋga afu saninŋina sulumba nu manŋurkinaig mbal ta kusnaniŋina: Tanŋo te ima. Nu ame wam mbarna ŋga kusnaniŋina le ³⁴ nane ŋgumbeyumba pasa gabat yimyam kile-mayokkinaig.

Kame gabat nu pasa gabat ise tidingam kumuŋ kuga tukunu kame mbal nane Paulus tumba nanŋine wande sunŋo mbol kuwaig ŋga saninŋina le ³⁵ nane ndek nu tumba ka nanŋine wande mbol kambim tuku mbili poŋgam bafunaig le nane gudommba pro nu balewam sakinaig tukunu kame mbal Paulus waimbi tumba te-dunŋa tumba wande poŋginaig. ³⁶ Tanjanaig le nane gudommba kame mbal dubika Paulus balewap ŋga wikaraumba saka minnaig.

Paulus nu Zu mbal tugumŋge pasa kuklina

³⁷ Nane mbili poŋga wande sinam kambim bafunaig le Paulus nu Grik pasambi kame gabat kusnana: Ye pasa ande ne sanam kumuŋ e ŋgina. Tanjakina le nu lafumba sana: i ... Ne Grik pasa kila? ³⁸ Ailfu Isipnu tanŋo ande gabat sugo kile-ibenkam tuku tanŋo ŋaigonu kuasmbi 4,000 kame bagi ŋak ma baknu mbol kina ta ye ne tanŋo ta ŋga idusit ta kuga ŋgina le ³⁹ nu

lafumba sana: Ta yenje kuga. Ye Zunu. Yinje ma tugu Silisia. Yinje tumbran sunjo Tarsus. Ye tanjo pino manjurkaig si pasa afu saningam kumuŋ e ngina le ⁴⁰ nu wokina le Paulus nu wande ta tuku mbili mbolŋge tingina sulumba nu wai te-dunja nane peuniŋmba minna le minin-maninnaig le nu ndek Hibru pasambi nane saningina:

22

¹ Ye tuku mam kame yinje tira kame tane ye tuku pasa isap. Ye wam ande mbar ndawen ngina. ² Paulus nu Hibru pasambi saningina le nane ismba ŋakmba miŋge tukulmba amtinga minnaig.

³ Kile nu man sakina: Ye Zu tanjo. Yinje ma tugu Silisia. Yinje tumbran Tarsus. Ye kiŋo fudiŋdo Tarsus kusremba Yerusalemŋge minen. Minmba ka sunjoka Gamaliel tugum prowen le nunje singine mbuŋ kame tuku tukul ŋakmba ye tummyina le kila pile mayewen. Tane tukul dubika wamdus sangrinu Kuate tuwig tanjamba ye mata tanawen. ⁴ Ye Yesus dubinaig mbal kilmba bale farmba tanjo pino bige tidinŋa kilmba ndaleka muli wandekŋge patike liken. ⁵ Pris mbal tuku gabat kame Israel pasa pilewanu sugo ŋakmba ye manau ken ta nane kila. Nane ye piro ta kam tuku Damaskusŋge tira kame kilam tuku waŋe kuyarmba sinaig. Sinaig le Yesus dubinaig mbal bige tidinŋa ndaleka kilmba pro tenje piti ningam tuku ye Damaskus kambim saka ndek kan.

⁶ Ye ka Damaskus patuwen le ki mbilam bafuna le samba mbolŋge bulu sunjo ande mayok ka ye kilŋayina le ⁷ ye kuru-kuruka kilke mbolŋge ndeken. Tanawen le miŋge pasa ande ye sayina: Saulus, Saulus, ndaŋam tuku ne ye tumba ŋayo siliyate ngina le ⁸ ye pasa ta ismba kusnawen: Sunjo, ne imanje ngen le nu man ye sayina: Ye Nasaretnu tanjo Yesus ne ye ŋayo siliyate ta ngina. ⁹ Tanjo kame ye ndoŋ minnaig ta nane bulu ndo kanjernaig. Pasa Yesus ye sayina ta nane ise ndakinaig.

¹⁰ Kile ye nu sawen: Sunjo, ye ndaŋi ngen le nu lafumba sayina: Ne tinŋa Damaskus tumbran sunjo mbol si kumba sinje mina le tanjo ande ne tugum promba ne pirokam tuku Kuate buk ne pilna ta sanamngat ngina. ¹¹ Bulu sunjo ta ye tuku am tina tukunu mambil fuguwen le tanjo ye ndoŋ kageri ta ye waiwaiyumba ka Damaskus tumbran sunjo mbol promba tanje minen.

¹² Tanjo ande nyunu Ananias nu tanje minna. Nu Kuate kumnemŋge minmba tukul ŋakmba dubikina. Zu mbal Damaskusŋge ŋakmba nu tuku saka minnaig. ¹³ Nu ye tugum promba sayina: Tira, ne man am purfewa ngina kande am purfena le mambilmba nu kanjeren.

¹⁴ Kile nu ye sayina: Singine mbuŋ kame tuku Mbarange ne nu tuku wamdus kila palmbim tuku nu tuku piro tanjo purfeŋnu kanjermba nu tuku miŋge isam tuku nu ne madinina. ¹⁵ Ne wam kanjerka pasa isna ta ne ma ŋakmba mbolŋge lika saka le nane iswaig. ¹⁶ Ne dal ndaka Yesus tuku piro tuku sanjri tomba tinŋa kule pisne ta le Kuate nu ne tuku une saukamngat nga sayina.

¹⁷ Ngumenŋga ye luka Yerusalem prowen sulumba ye kusem wande sunjo mbolŋge yabanmba kinatanu sukmba ¹⁸ Sunjo Yesus kanjeren le nu ye sayina: Ne pitik tinŋa Yerusalem kusremba kua kaye. Ne tenje ye tuku pasa kukliwa ta nane ise nda ngina le ¹⁹ ye ndek nu sawen: Sunjo ye mbulit. Ye buk kusem wande ŋakmba mbolŋge ne son nginaig mbal kilmba ngusniŋmba mulin kilmba wandekŋge patike liken wam ta Yerusalem mbal ŋakmba kila. ²⁰ Ne tuku pasa

kukliwanu tanjo Stefanus nane nu balemba ndare kutuwe tunaig le ye nane tuku tawi kulatka nane kanjerka wam ta mayede ngen wam ta mata nane kila ngen kande ²¹ nu ye sayina: Kuga. Ne tinja le kukulni le ma masken kasomok mbal tugum kanjat nga sayina ngina.

²² Nane Paulus tuku pasa ismba maninkinaig ma ma kasomok mbal tugum kambim tuku ngina le nane wikaraumba sakinaig: Tanjo te njonu. Balewap le kumwa nga wikaraumba sakinaig. ²³ Nane wikaraumba nanjine tawi kilmba kuilkuilnga tuptup roka barejmba minnaig le kame gabat sunjo nu ndek kame mbal afu saningina: ²⁴ Nane ndanjam tanjo te tuku gubra sunjo tade. Nu tumba sinjine wande sunjo te sinamnje mulimbi ngusap le nu pasa tugu njakmba sakuwa le isbe ngina.

²⁵ Nane ndek nu tumba ngusam tuku kupe wai didike likinaig le Paulus nu kame mbal tuku gabat ande nu patuknje tin minna ta sana: Ye Rom tanjo. Tane ye tuku pasa te-ti ndamba ngusyam kumun kuga ngina le ²⁶ kame mbal tuku gabat nu pasa ta ismba nu kame gabat sunjo tugum kumba sana: i ... Ne tanjo si nane ndanwaig nga saningjat. Nu Romnu ngina le ²⁷ kame gabat sunjo pro Paulus kusnana: Ne Rom tanjo e ngina le nu au ngina. ²⁸ Tanjakina le gabat sunjo nu Paulus sana: Nane ye Romnu tanjo nguwaig nga ndametinj sunjomba Rom mbal ninjen ngina le nu sana: Yinje piro tamba Rom nyu te ndaken. Ye ina sinam mayok kan ta ye Romnu ngina.

²⁹ Nane Paulus ngusam bafunaig mbal pasa ta ismba njakmba pastinja nu kusrenaig. Kame gabat sunjo Paulus tuku tugu ise timba ye nu ngusam tuku ndalekit nga nu mata wamdus fulilkina.

Paulus nu gabat sugo tugumnje pasa kuklina

³⁰ Mafena le kame gabat sunjo ndanjam Zu mbal Paulus tumba pasa mbolnje te-tinaig nga nu tugunu isam tuku idusna. Tanjamba nu kame mbal afu Paulus ndalekinaig tuku muli kukliwaig nga saninjmba nu pris gabat mbal Zu mbal pasa pilewanu sugo njakmba kile-manjurka Paulus tumba nane ngamuknje te-tina le

23

¹ nu Zu mbal tuku gabat sugo fumble tidinja ndek saningina: Tira kame, ye kinjo fudinndo minmba Kuate am mbolnje mbar ande ke ndaken kile minet ngina. ² Nu tanjamba sakina le pris gabat sunjo Ananias nane afu Paulus tugumnje tin minnaig ta nu tuku minge katwaig nga saningina.

³ Tanjakina le Paulus ndek nu sana: Ne yabri tanjo. Ne sinjine tukul dubimba ye pileyam iduste ta ndanjam ne tukul lukamba ye katyam tuku sakate. Kuate ne mata katnamngat ngina. ⁴ Tanjaka sana le nane afu Paulus tugumnje tin minnaig ta nu sanaig: Ne Kuate tuku pris sunjo tumail pante nginaig le ⁵ nu sakina: Tira kame, tanjo te nu pris sunjo ta ye gilai tukunu tanjamba sawit. Kuyar pasa tenjenmba sakate. Tanjine gabat sunjo ande pasa njonu sa ndawap ngate nga saningina.

⁶ Gabat sugo sugo minnaig ta nane afu Farisi afu Sadusi ta Paulus nu idusna sulumba nu wika sakina: Tira kame, ye Farisi tanjo. Ye Farisi mbal tuku fat. Kumanu mbal manj tinjam tuku ye iduset. Ta tuku tane ye tumba pasa mbolnje palgig ngina. ⁷ Nu tanjamba sakina le kile Farisi mbal Sadusi mbal ndon munju tulinjinaig le manjurkinaig mbal nane pur arnaik. ⁸ Ta ndanjam? Sadusi mbal nane tenjenmba idusde. Tanjo kummba manj abonje

nda. Enjel kame guwa mata nda minig nga idusde. Farisi mbal nane agan kame ta njakmba son ngade. Ta tuku nane munju purkinaig.

⁹Tanjamba nane sunjomba wikaraumba munju tulinja Farisi mbal afu nane Kuate tuku pasa biteknjanu nane tinja sakinaig: Tanjo te sine nu mbolnje mbar ande nda kangereg. Guwa andenje ko enjel andenje nu pasa tuna inde nginaig. ¹⁰Nane munju tulinja minnaig ma ma gubra suk suk nda ninjina le kame gabat sunjo nu kuru-kuruka nane Paulus piraibka balebekaig nga kame mbal saninjina le nane nu didika tumba nanjine wande sunjo mbol kinaig.

¹¹Ait ta furir Sunjo nu Paulus tugum promba sana: Ne kuru kuru ndaka sanjri tinja. Ne Yerusalem tumbraj sunjo te mbolnje ye tuku nyu te-mayokmba sanjngat tanjamba ndo ne Romnje mata ye tuku nyu te-mayokamngat njina.

Zu afu Paulus balewam tuku pasa katnaig

¹²⁻¹³Mafena le Zu tanjo kuasmbi 40 limba manjurka Paulus balewam tuku wamdus sunjo pilnaig sulumba nane Kuate am mbolnje pasa sanjrinu sakinaig: Sine Paulus balemba ndo manj nyamaganj kule nyamngig njinaig.

¹⁴Tanjamba nane pris gabat mbal Zu mage mage tugum kumba sanjnginaig: Sine pasa sanjrinu Kuate am mbolnje sakigig. Sine Paulus balemba ndo manj nyamaganj tumba nyamngig ngigig. ¹⁵Ta tuku tane pris mbal Israel pasa pilewanu sugo ndonj kame gabat tuku pasa palpe. Paulus nu te promba pasa afu tane ndonj manj kile-tidingam tuku nu sawap. Nane afu nu mindemba ilwaig le ndinnje nu balewamngig njinaig.

¹⁶Paulus kulim nune tuku kinjo nu nga nune balewam sakinaig ta isna sulumba nu kame mbal tuku wande sunjo sinam kumba nga nune kila sana le ¹⁷nu ndek kame gabat ande wika sana: Tanjo mo te tumba nanjine gabat sunjo tugum kaye. Nu pasa ande njak njina.

¹⁸Nu tanjo mo ta tumba gabat tugum kumba sana: Mulinj tanu tanjo Paulusnje tanjo mo te ne ndonj pasa ande sakam tuku sayat le tumba ne tugum prowet njina le ¹⁹kame gabat nu waimbi biymba te-yamokmba kile saya le isi njina. ²⁰Tanjakina le nu ndek kame gabat sunjo sana: Nane Zu mbal manjurka pasa ndindo katmba sakaig le isit. Indole ne Paulus kukula le pasa pilewanu mbal tugum kumba pasa afu manj kile-tidingam tuku ne yabrinamngig. ²¹Ne nane tuku pasa ismba kumu ndawa. Nanjine tanjo 40 limba nane ndinnje kuirka Paulus balewam tuku tair minamngig. Nane Kuate am mbolnje pasa sanjrinu sakinaig: Sine Paulus balemba ndo manj nyamaganj kule nyamngig njinaig. Kile nane kuaneka Paulus balewam saka ne tuku pasa ndo tairnga minig njina. ²²Tanjaka sana le kame gabat sunjo ndek nu sana: Pasa sayate te ye nu sawit nga ande sa ndawa njina. Tanjamba wam pagumba kaye njina le nu kina.

²³Kile kame gabat sunjo nu kame gabat armba wika sanikina: Tale kame mbal 200 hos ponu tuku 70 turmba kilmba Sesarea kambim tuku kuanekap. Tanjo 200 tui njak mata tane mindeka kambim tuku sanjngap. Tanjamba furir ait 9 mbolnje njakmba kile-manjurkap sulumba ²⁴Paulus tumba hos mbolnje pilmba nu te-njamumba kulat mayemba gabat sunjo Feliks tugum kape njina. ²⁵Kame gabat sunjo nu tanjamba nale wam paguka warje ande Feliks tambim tuku tenjemba kuyarna.

²⁶Gabat sunjo Feliks kaiye.

²⁷ Zu mbal nane tanjo te biye timba balewam bafunaig le nu Romnu tanjo nginaig le ye pasa ta isen sulumba kame mbal afu kilmba kumba ka Zu mbal ngamuknge te-luka ten. ²⁸ Nane ame wam tuku tanjo te tumba pasa mbolnge palmbim bafunaig le ye tugunu isam tuku nu tumba ka nanjine pilewanu mbal tugumnge te-tiwen. ²⁹ Ye nane tuku pasa gabat isen ta nu balewam tuku ko mulintam tuku kanjer ndawen. Nu Zu mbal tuku tukul afu lukakina ta tuku ndo nu tumba pasa mbolnge pilnaig. ³⁰ Ailfu Zu mbal nu balewam tuku pasa katnaig ta andenge kite ye sayat le ye pitik ndo kame mbal kukulninget le nu tumba ne tugum prode. Zu mbal afu Paulus tuku gubra njak ta nane ndek kumba ne ndonj te-tiwam tuku saninggen.

Not ndo.

Ye Klaudius Lisias.

³¹ Kame mbal nu tuku wam pagu pasa kumumba furir Paulus tumba kumba ka Antipatris tumbranj sunjo mbol pronaig. ³² Mafena le kame mbal luka nanjine wande sunjo mbol Yerusalem kinaig le hos njak mbal ndo Paulus mindemba tumba Sesarea kinaig. ³³ Kumba ka Sesarea promba Paulus tumba gabat sunjo Feliks wai mbolnge pilmba waje turmba tunaig. ³⁴ Nu waje ta yaika burkina sulumba nu ndek Paulus kusnana: Ne anikok ngina le ye Silisianu ngina. ³⁵ Tanjakina le nu sana: Nane ne pasa mbolnge pilnaig mbal te prowaig le ye ne tuku pasa te-tiwi ngina. Tanjamba nu kame mbal saningina le Paulus tumba Herodus nu wande sunjo pilna ta sinamnge pilmba kulatkinaig.

24

Paulus nu Feliks tugumnge pasa kuklina

¹ Paulus nu mara 5 Sesareange minna le pris sunjo Ananias Zu mbal tuku tango mage mage turmba Yerusalemnge ndek Sesarea pronaig. Tanjo ande pasa te-tiwam tuku kila sunjo njak nyunu Tertulus nu ndonj pronaig. Pro gabat sunjo tugumnge nane Paulus tumba pasa mbolnge pilnaig.

² Gabat sunjo ta Paulus wikina le Tertulus nu Paulus mbarna nga terjenmba sakina: Feliks singine gabat sunjo, ne kilke te kulat mayete le sine kame kugatok mineg. Ne manjau najgonu afu kanjerka kile-tidinga manjau kitek magenu tumsingit. ³ Ta tuku sine Zu mbal ma njakmba mbolnge ne tuku sakeg. ⁴ Ye ne tuku ait puram idus ndawet. Ye pasa fagnu ndo ne isam tuku sanamngit.

⁵ Tanjo te nu maim maim tugu. Nu ma njakmba mbolnge Zu mbal tetkate le nane ngamuknge kame pulukate. Zu afu singine manjau kusrekade le sine nane Nasaretnu ngeg ta nu nane tuku gabat minit. ⁶ Ta ndo kuga. Nu sine tuku kusem wande sunjo kutur pile tambim bafuna le sine nu biye tigenj. Nu biye timba singine tukul manjau mbolnge nu tuku pasa pilengam sakigenj ta ⁷ kame gabat Lisias nu pro nuje kame mbal saningina le nane sine tuku wai mbolnge nu tumba kinaig. ⁸ Sine nu tuku pasa njak mbal sine ne tugum promba pasa te-tiwam sasingina. Nuje mbar njakmba sakeg te ne nu kusnawa ta sanuwa le isamngat nga Feliks sana le ⁹ Zu mbal afu Tertulus turmba pasa tugu ndindo Paulus tuku sakinaig.

¹⁰ Tanjakinaig le gabat sunjo Feliks gabatmbi saka ngina le Paulus ndek nu sana: Gabat sunjo, ne yar gudommba sine Israel mbal tuku pasa pilengate. Ta tuku ye yije pasa ne isam tuku piti kugatok sanamngit. ¹¹ Ye Kuate tuku nyu te-dunja nu mbarinjam tuku Yerusalem prowen ta mara 12 kuganaig. Ne

nane afu kusnaniŋga ta pasa ndui ta isamŋgat. ¹² Yerusalem kusem wande sunŋo mbolŋge ye ande ndoŋ pasambi munŋu tulinŋen le kaŋger ndanaig. Kusem wande fonfon ko tumbran sunŋo sinamŋge tanŋo pino siseŋniŋganu wam ta mata ke ndaken. ¹³ Ye mbaranu pasa ta nane tugunu te-mayoke fugude.

¹⁴ Nane pasa ande ne sanaig ta son. Yesus tuku maŋau yabrikanu ŋgade ta ye nu dubimba maŋau tamba sine tuku mbunŋ kame tuku Kuate mbariŋet. Ye tukul pasa tuan tanŋo tuku kuyar turmba son ŋget. ¹⁵ Zu mbal nane tanŋo magenu ŋaigonu kumwaig le Kuatenŋe kile-tidinŋamŋgat ŋga idusde ta ye mata taŋamba iduset. ¹⁶ Ta tuku ye mara mara Kuate am mbolŋge tanŋo pino am mbolŋge maŋau tiŋreknu kam tuku ndo idusmba matuk tukulket.

¹⁷ Ait kuennu ye Yerusalem kaŋger ndamba ailfu ndo yiŋe mbal turkam tuku ye ndametiŋ kilmba Kuate atraukam tuku prowen. ¹⁸ Ye Kuate atraukam tuku ŋgarosu minyanŋa ka kusem wandekŋge minen le nane ye kaŋgeryinaig. Ye tanŋo gudommba ndoŋ zigna minen le kaŋger ndayinaig. Asianu Zu afu pro tanŋe ye te-silikinaig ta ¹⁹ nane kile aniŋge minig? Nane ye tuku pasa ŋak ndeta pro ne tugumŋge sakuwaig.

²⁰ Ye Zu mbal tuku pasa pilewanu sugo tugumŋge pasa kukliwen ta tanŋo kame tenŋe minig ta nane isnaig. Nane ye tuku pasa ande isnaig ndeta kile sanuwaig. ²¹ Ait ta ye nane ŋgamukŋge wika saken: Kumanu mbal maŋ aboŋga tinunŋaig ŋgen. Ta tuku nane ye pasa mbolŋge pilnaig inde ŋga Feliks sana.

²² Feliks nu Yesus dubinaig mbal tuku maŋau buk kila pilna tukunu nu nane tuku pasa te-ibeŋmba saniŋgina: Taŋaig. Kame gabat sunŋo Lisias te prowa le ye tane tuku pasa te-tiwamŋgit ŋgina. ²³ Taŋakina sulumba nu kame mbal tuku gabat sana: Tane Paulus tumba kumba kulatkap. Nu sunŋomba tukul ndamba nuŋe gulab afu nu turam tuku peu ndaniŋgap ŋgina.

²⁴ Ait afu kuganaig le Feliks nu piyo nuŋe Drusila ndoŋ luka pronaik. Piyo nuŋe nu Zunu. Feliks nu Paulus wikina le nu nale tugum promba Kristus Yesus tuku sanŋri tomba tinŋam tuku wam sanikina. ²⁵ Maŋau tiŋreknu nzali ŋaigonu towam tuku Kuate nu sine ŋakmba pilesinŋam tuku maŋau ta ŋakmba sakina le Feliks nu kuru-kuruka Paulus sana: Ye ait ande mayenu kaŋgermba ndeta ne maŋ wikamŋgit. Kile ne kaye ŋgina. ²⁶ Feliks nu wamdus ande tina ta tenŋemba. Paulus tuku ndametiŋ ande ake didika tumba nu muli wandekŋge paskam idusmba nu mara gudommba Paulus wika nu ndoŋ pasa-pasakanu.

²⁷ Yar arba kugana le Porsius Festus nu Feliks tuku ma tina. Feliks nu nuŋe piro kusremba Zu mbal nu nzaliwaig ŋga Paulus muli wandekŋge kusrena le minna.

25

Paulus nu Festus tugumŋge pasa kuklina

¹ Festus nu piro tugu pilna le ait keŋmba kinaig le nu Sesarea kusremba mbumba Yerusalem kina. ² Nu kumba ka Yerusalem prona le pris gabat mbal Zu tanŋo nyu ŋak nane pro Paulus nu mbarna ŋga Festus sanaig. ³ Paulus nu pro Yerusalemŋge pasa te-tiwa ŋga nane nu sarsarmba minnaig. Nane Paulus tumba kuwaig le ndinŋge balewam idusmba taŋamba nu kusnamba minnaig le ⁴ Festus nu nane saniŋgina: Kuga. Paulus nu Sesareanŋe muli wandekŋge minit. Ait afu kugawaig le ye mata ndek kaŋgit. ⁵ Tane

tanjine tanjo nyu njak njak ye ndonj kumba ka nzinge tane Paulus tuku pasa njak ndeta nu tumba pasa mbolnje palpe ngina.

⁶ Festus nu Yerusalemnje mara 8 ko 10 kuganaig le manj luka Sesarea ndek kina. Zu mbal afu mata nu dubimba ndek kinaig. Mafena le Festus nu pro pilewam tuku mbili mbolnje minyoka afu saningina le Paulus tumba pronaig. ⁷ Tumba pronaig le Zu mbal Yerusalemnje ndek kinaig ta nane Paulus te-njamumba mbar manjau sugo afu kanu nga sakinaig ta tugu biteknye fugunaig.

⁸ Kile Paulus nu nane tuku pasa lafumba sakina: Ye Zu mbal tuku tukul ko kusem wande sunjo ko Sesar tuku nyu mbolnje mbar ande ke ndaken ngina. ⁹ Tanjakina le Festus nu Zu mbal nu nzaliwaig nga nu Paulus sana: Ne mbumba Yerusalem kaye le ye ka ambenge ne tuku pasa te-tiwi e nga kusnana kande ¹⁰ Paulus nu sakina: Ye mbumba Yerusalem kine nda. Rom gabat sugo pasa pilewanu wande noten. Tenje ye tuku pasa te-tiwap. Ye Zu mbal tugumnje mbar ande ke ndaken ta ne mata kila. ¹¹ Ye tanjo njayonu mbar ande kumba ta ye kumam kumu. Zu mbal nane yabri pasa ndo sakade. Ande nu ye tumba nane tuku wai mbolnje palmbim kumu kuga. Ye Sesar tugum kumba pasa te-tiwam tuku iduset ngina.

¹² Tanjakina le Festus nu ka nuje gabat kame ndonj pasata nu Sesar tugum kuwa e ko nda kuwa nga saka nane tuku wamdus ismba pro Paulus sana: Ne Sesarnje ne tuku pasa iswa nga sakat not ndo. Ye ne kukulni le Sesar tugum kanjat ngina.

Mandor Agripa nu Festus tugum prona

¹³ Mara afu kuganaig le mandor Agripa piyo nuje Bernise ndonj gabat sunjo kitek Festus kaiyewam tuku pronaik. ¹⁴ Nale nu ndonj tanje minnaig ma ma Festus nu Paulus tuku Agripa sana: Ailfu gabat sunjo Feliks nu kambim nga tanjo ande muli wandeknye kusremba kina. ¹⁵ Ye mbumba Yerusalem kan le pris gabat kame Zu mage mage tanjo ta mbarna nga sayumba lafu njayonu tawe nginaig le ¹⁶ ye nane saningen: Sine Rom mbal tuku manjau tanjo ande mbarte le ande nu pasa mbolnje pilit ta nale kumu kumu tinja pasatade. Nu tuku pasa ismba ndo lafunu tuweg ngen. ¹⁷ Nane ye ndonj te pronaig ta ye dal ndaken. Mafena le ye pasa pilewam tuku mbili mbolnje minyoka saningen le Paulus tumba pro sine ngamuknye te-tinaig. ¹⁸ Tanjanaig le nu pasa mbolnje pilnaig mbal nane tinja Paulus nu mbar sungowanu sakinaig le mbar ande njayonu kanu nga idusen ta ye kanjer ndawen. ¹⁹ Nane Paulus ndonj nangine manjau tuku wamdus purkinaig. Tanjo ande nyunu Yesus kumba manj tinjanu sakina le nane nu nda tingina nga nu tuku gubra tinaig.

²⁰ Ye nane tuku pasa te-tiwam tuku ndin inum kanjer ndamba nu ka Yerusalemnje pasa te-tiwa nga sawen ta nu mbulna. ²¹ Nu muli wandeknye minmba Rom gabat Sesarnje nu tuku pasa isam tuku sakina. Ta tuku nu muli wandek sinamnje minwa le ndin ande kanjermba nu kukuli le Sesar tugum kuwa nga minde minet nga Agripa sana.

²² Kile Agripa ndek Festus sana: Ye mata tanjo ta tuku pasa isam nzaliyate ngina le Festus nu sakina: Ata. Indole ne isamngat ngina.

²³ Mafena le Agripa nale Bernise ndonj nakile tawi magenu silika mindepiye mayemba manjur ma mbol pronaik. Kame mbal tuku gabat sugo sugo Sesarea nyu njak mbal mata pronaig. Nane njakmba manjurkinaig le Festus nu afu kukulningina le Paulus tumba pronaig. ²⁴ Pronaig le Festus nu

sakina: Mandor Agripa, tane njakmba tenge minig mbal tane isap. Tango te kanjerap. Zu mbal Yerusalemnge afu tenge nane njakmba mara mara minge fetka tango te njayonu balewa nga sayumba minig ta ²⁵ ye nu balewam tuku mbar ande kanjer ndawen. Nu gabat sunjo Sesar tugumnge pasa te-tiwam sayina tukunu ye nu kukuli le Sesar tugum kuwa nga idusmba minet ta ²⁶ ye tango te ame wam mbarna ta singine gabat sunjo saki le iswa. Ta tuku mandor Agripa tane njakmba nu tuku pasa isap nga nu wikit le te prowat. Sine njakmba nu tuku pasa ismba nu ame manjau mbarna ta kila pilmba ye Sesar tuku waje ande kuyaramngit. ²⁷ Ake kukuli ta mayenu kuga. Nu mbarna ta turmba kuyaram tuku nga Agripa sana.

26

Paulus nu Agripa tugumnge pasa kuklina

¹ Kile Agripa nu Paulus sana: Ne naje wam kube saka le sine isbe ngina. Tanjakina le Paulus nu pasa tugu palmbim nga wai kuitka sakina: ²⁻³ Mandor Agripa, Zu mbal tuku mine manjau ta ne kila. Ta tuku Zu mbal nane ye mbaranu nga sakade ta ye ne tugumnge sakam tuku gareyate. Ye tuku pasa te mbule ndaka isa.

⁴ Ye Yerusalemnge yije mbal ndon kinjo ndo minmba ka sungoken. Zu mbal njakmba ye tuku mine kila. ⁵ Ne nane kusnaninga le ye Farisi tuku manjau dubiken ta sanamngaig. O buk nane wam ta kila minnaig. Sine Farisi mbal sine Zu mbal njakmba lininjmba tukul pasa dubikam tuku matuk tukulkeg.

⁶ Kuate nu kumanu mbal tingamngaig nga singine mbunj kame saningina wam ta ye sungomba iduset. Ta tuku ye pasa mbolnge minet.

⁷ Sine Zu mbal tugu 12 njakmba ki furir pasa ta idusmba Kuate mbarinjmba alonu tairnga mineg. Ye alonu ta kanjeren nga saket. Ta tuku Zu mbal ye tumba pasa mbolnge pilnaig. ⁸ Ndanjam tane Kuate nu kumanu mbal kuagnekam kumunj kuga nga idusde?

⁹ Ye mata Nasaretnu tango Yesus tuku piro Yerusalemnge njayo silimba ye wam mayewet nga idusen. ¹⁰ Pris gabat mbal nyu sinaig le ye nu tuku mbal mulinj kilmba wandeknge patiken. Afunje nane pasa mbolnge kile-tidinga baleningam sakinaig ta ye mata woken. ¹¹ Kusem wande mbolnge nane Yesus tuku nyu njayo siliwaig nga piro karen ninjen. Nane afu kua kinaig le ye gubra kagli firka nane dubika kasomok mbal tuku tumbranj sugo yinyam mbolnge sota liken.

¹² Mara ande pris gabat mbal ye Yesus dubinaig mbal bige tidingsam tuku nyu sinaig le ye Damaskus kambim tuku kan. ¹³ Ye ndin dubimba kumba ka ki mbilam bafuna le samba mbolnge bulu sungokanu ki tuku bulu limba mayok kina sulumba mbal ye ndon kagenj ta njakmba kilnjasingina.

¹⁴ Kilnjasingina le sine kilke mbolnge ndek tiri-turugen le minge pasa ande Hibru pasambi sayina: Saulus, Saulus, ndanjam tuku ne ye njayo siliyate. Ne baflo tananj nane nzali dubite le nane kulat tanjonje katnate le rar kamuste ngina le ¹⁵ ye nu kusnawen: Sungo, ne imange ngen le nu manj sayina: Ye Yesus ne njayo siliyate ta. ¹⁶ Kile ne tinga. Ne ye tuku piro biymba wam kanjerkat te afu manj tumni le wam njakmba ta nane afu saningam tuku ye ne tugum mayok kat. ¹⁷ Ye ne kukulni le Zu mbal kasomok mbal tugum kanjat. Nane ne njayo silinam iduswaig le ye ne turni le ne njayo siline nda. ¹⁸ Ne nane wamdus purfeu serningga le ma make tuku manjau kusremba bulu mbolnge prowam tuku ne kukulnet. Nane Satan tuku sanjri njakmba kusreka Kuate tugum

kuwaig le nu nane tuku une sauke niŋguwa le nane Kuatenŋe madiniŋgina mbal ndoŋ ulendikamŋgaig. Ta tuku ne kukulnet ŋga sayina.

¹⁹ Mandor Agripa, ye samba mbolŋge pasa sayina ta ye dubi mayewen. ²⁰ Ye ambonŋa Damaskus mbal tugumŋge pasa kuklimba nane ŋgamunŋal biye mbilmba nanŋine maŋau ŋaigonu kusreka Kuate dubimba maŋau kitek ta tuku alonu kile-mayokkuwaig ŋgen. Ngumneŋga ye Yerusalemŋge Yudea ma tugu ŋakmba mbolŋge kasomok mbal turmba ŋgamukŋge pasa ndui ta kuklimba saniŋgen. ²¹ Wam ta tuku Zu mbal nane ye kusem wandekŋge minen le ye biye tiyumba baleyam sakinaig.

²² Baleyam sakinaig ta mara mara Kuate ye turyumba ka kile turyate le tane nyu ŋak mbal nyu kugatok ŋgamukŋge pasa kukliwet. Moses tuan taŋgo ŋakmba wam prowam tuku buk sake likinaig ta ndo kuklimba saket. Ye pasa kise sa ndaket. ²³ Pasa ta tenenmba. Kristus nu rar sunŋgo tuwa sulumba kumanu mbal ti ndanguwaig le nu ambonŋa tinuŋgat. Taŋawa sulumba nu Zu mbal kasomok ŋakmba kilmba bulu mbolŋge patikamŋgat ŋga Agripa sana.

²⁴ Paulus nu taŋamba sana le Festus nu kuenŋa sakina: Paulus, ne itulu ŋginŋankate. Ne waŋe burka kila sunŋgo tina tambik ne itulu ŋginŋankam bafute ŋgina le ²⁵ nu lafumba sakina: Gabat sunŋgo Festus, ye taŋgo itulu ŋginŋankade taŋaŋ kuga. Ye pasa purfeŋnu tugusek ndo saket. ²⁶ Mandor Agripa, ye pasa saket te ŋakmba ne kila. Ye wam kubeu tinŋet te kuirka pro ndanaig. Ne o buk isna. Ta tuku miŋge bulokmbi ne sanet. ²⁷ Ye ne kusnanet. Ne tuan taŋgo kame tuku kuyar son ŋgate e? Ne son ŋgate ta ye kila ŋgina.

²⁸ Taŋakina le Agripa nu sana: Ne ait fagnu ndo pasa sayate ta mbolŋge ye pitik ndo Kristen mayok kinet ŋga ne iduste e ŋgina le ²⁹ Paulus nu sana: Ne tane ŋakmba tenŋe minig tane pitik ndo ko gitmba mbilka ye minet tenen mayok kambim tuku ye Kuate sunŋomba yabaŋet. Ye muliŋtanu minet tenenmba minap ŋga idus ndawet ŋgina.

³⁰ Taŋakina le mandor Agripa gabat sunŋgo Festus piyo nuŋe Bernise nane taŋge minnaig mbal ŋakmba tinŋinaig. ³¹ Tinŋa mayok ka nanŋine nanŋine saka ismba taŋgo te kumam tuku ko muliŋtam tuku wam ande kaŋger ndagig ŋga saka kinaig. ³² Kumbaŋge Agripa nu Festus sana: Taŋgo te Sesarŋge nu tuku pasa te-tiwam tuku sakina. Kuga kande kile paska pitaiwet kande ŋgina.

27

Paulus nu Rom kuwa ŋga kukulna

¹ Gabat kame nane Paulus waŋ poŋga Itali kilke mbol kuwa ŋga nu muliŋ kilanu taŋgo afu ndoŋ kilmba kame gabat ande wai mbolŋge patikinaig. Kame gabat nyunu Yulius. Nane Sesar tuku kame mbal. Ye Lukas nane ndoŋ kan. ² Waŋ inum Asia ma tugu mbolŋge kundu mindek ibeŋ ka kambim bafuna le sine poŋgigeŋ. Waŋ ta Adramitium tumbraŋ sunŋgo mbolŋge minna tuku. Masedonia taŋgo Aristarkus nu Tesalonikanu nu sine ndoŋ kageŋ.

³ Sine kumba mafena le Sidon tumbraŋ sunŋgo mbolŋge ibeŋ kageŋ. Tumbraŋ taŋge Yulius nu Paulus mbolŋge wam mayemba nuŋe gulab kame afu sotuwa le turwaig ŋga sana le sine kageŋ. ⁴ Luka pro waŋ poŋga kumba bubre tumailamŋge pronu le sine bubre kua ka Siprus nuy ŋaiŋam kumam limba kageŋ. ⁵ Kumba ka Silisia le Pamfilia ma liniŋmba ka Lisia ma tugu tumbraŋ sunŋgo Miranŋe ibeŋ kageŋ le ⁶ taŋge waŋ inum Itali kilke mbol kambim bafuna le kame gabat nu waŋ ta te-silikina le sine ŋakmba waŋ ta poŋga

kageŋ. Waŋ ta Aleksandria tumbran ŋunjo mbolŋge minna tuku. ⁷ Kumba ka bubre fare fare prona le sine minde bada ŋunjoka gitmba ka Nidus tumbran ŋunjo patugeŋ. Pakarka kambim tuku bubreŋge tukulŋgina le sine kumba ka Kreta nuy ndinan kumam kumba piyal make make kageŋ. ⁸ Piyal make dubimba minde bada ŋunjoka kumba ma ande nyunu Kundu Mayenu tanje ibeŋ kageŋ. Ma ta tugumŋge tumbran ŋunjo ande nyunu Lasea minna.

⁹ Zu mbal nyamagan kusrekanu ait ŋunjo buk kugana le sine dalka mingeŋ tukunu Paulus nu bubre ŋunjo tinjam tuku ait prote ŋga nu ndek nane saninŋina: ¹⁰ Tanjo kame, sine waŋ poŋga maŋ kambim bafube ta sine piti ande te-silinunŋig. Agan ndende waŋ ŋak sine tanjo turmba ŋgisinunŋig. Ye tanjamba kamusmba saket ŋgina kande ¹¹ kame gabat tanjo nu Paulus tuku pasa nda isanu sukmba waŋ kulat tanjo waŋ miro nale tuku pasa ndo ismba dubina.

¹² Sine Kundu Mayenuŋge mingeŋ ta bubre ait mbolŋge mine mayewam kumuŋ kuga tukunu nane gudommba kambim saka sine Feniks kine tumbe ŋginaig. Feniks nu nuy ta tuku kundu ande. Ma ta bubre kua ka mine mayewam kumuŋ. Nane tanje bubre ait kugawa ŋga tairŋga minam sakinaiŋ. ¹³ Bubre taleu fudinmba fitna le ariya kile sine kab ŋga saka anja didika Kreta nuy make make kageŋ.

¹⁴ Sine kumba dir kageŋ le Kreta nuy kumamŋge bubre ŋunjo ndekina. Bubre ta nyunu Duŋe Yawan. ¹⁵ Ndeka waŋ kaduna le sine waŋ mbilmba yalmbim fugumba tanaig ŋgigeŋ le bubreŋge sine mbitisŋgina le kageŋ. ¹⁶ Sine kumba ka ka nuy ande fudinndo nyunu Kauda ndinan kumam kumba make make kageŋ ta minde bada ŋunjoka diŋgi ŋgisikikat ŋga tembolmba waŋ mbolŋge pilgeŋ sulumba kageŋ. ¹⁷ Diŋgi te-mbolmba waŋ fetkikat ŋga nane ŋgirpenu muli karennumbi kuse likinaig. Afrika ma paranu mbolŋge waŋ ndinŋikat ŋga kuru-kuruka lai kile-ibenŋkinaig le bubreŋge waŋ mbitina le kageŋ. ¹⁸ Bubre yu ŋunjo tinja sine kilmba kulisokŋga ka mafena le waŋ bulkam tuku agan ndende afu yu pankinaig. ¹⁹ Kumba ka maŋ furirmba mafena le nanŋine waimbi waŋ tuku agan afu pankinaig. ²⁰ Kageŋ ka ait afu ma dabuka pa guwa tinŋina le sine ki mbai kaŋger ndakigeŋ. Bubre yu suk suk nda tinja sine kilmba kublisingina le sine wamdus mayenu pro kinaig le ŋgisikamŋgig ŋgigeŋ.

²¹ Nane ait kuenu isukuse ndakinaig le Paulus nu nane ŋgamukŋge tinja saninŋina: Tanjo kame, tane ye tuku pasa ismba Kreta nuy mbolŋge mingeŋ kande sine piti teŋen te-sili ndaka waŋ mbolŋge agan ŋakmba kumumbi minig kande. ²² Tane wamdus fulil ndaka sanŋri tinŋap. Sine tanjo ŋakmba ŋgisike nda. Waŋ ndo ŋgisikamŋgat. ²³ Ye Kuate tuku tanjo ye nu mbarinjet tuku. Furir nu eŋel ande kukulat le pro ye sayat: ²⁴ Paulus ne sinŋa gabat ŋunjo Sesar tugum kaŋgat. Ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne turnuwa le ne mbolŋge nane ŋakmba mine mayewamŋgaig ŋgina. ²⁵ Ye Kuate tuku sanŋri tomba tinŋet. Nu pasa sayat ta kumuwaŋgat. Ta tuku tane wamdus fulil ndaka sanŋri tinŋap. ²⁶ Bubreŋge waŋ mbitiwa le nuy ande mbol prowamŋgat ŋgina.

²⁷ Kussem armba kugana le furir ait ta sine Adria yu mbol fare fare pinderka kumba furir ŋgamu waŋ tuku piro mbal sine kilke ande patuweg kande ŋga idusmba minnaiŋ. ²⁸ Tanjamba nane ndek muli agan ande pitinu ŋak yu butonu katesewam tuku bukŋga didika burka 40 mita tanjan kaŋgernaig. Maŋ dirdirka kumba bukŋga didika burkinaig ta 30 mita. ²⁹ Waŋ tuku piro

mbal mburj mbolŋge waŋ fetkikat ŋga waŋ pine mbolŋge aŋga baillkamba pankinaig sulumba ma purfewa ŋga yabaŋmba minnaig.

³⁰ Kile waŋ tuku piro mbal kua kambim saka aŋga afu waŋ ndumor mbol pankam kineg ŋga diŋgi kuklimba yu mbol pilnaig le ³¹ Paulus nu kaŋgerka kame mbal naŋgine gabat turmba saningina: Nane si waŋ kusrewaig ta tane ŋgisinuŋgaig ŋgina. ³² Tanakina le kame mbal diŋgi tuku muli pike pugurkinaig le ake faitka kina.

³³ Mafewam patukina le Paulus nu nane isukuswaig ŋga sarsarniŋmba saningina: Tane kusem armba ŋgisinu tuku wamdus fulilka nyamagan afu tugusemba nye ndakinaig. ³⁴ Tane nyamagan afu kilmba nyap ŋget. Nyamagan ta taŋgine ŋgarosu sanŋri pilewam tuku. Sine kume nda. Ŋakmba mage minamŋgig ŋga saningina. ³⁵ Nu pasa ta sakina sulumba nu bret afu kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba nane ŋakmba am mbolŋge fetfetmba nyina le ³⁶ nane wam ta kaŋgermba wamdus bulkinaig le nane mata nyamagan afu kilmba nyinaig. ³⁷ Sine waŋ mbolŋge mingey mbal ta 276. ³⁸ Nane ŋakmba isukusnaig sulumba waŋ bulkuwa ŋga wit ŋakmba kilmba yu pankinaig.

³⁹ Mafena le ma ande kaŋgermba ŋginŋganka kundu ande kaŋgermba sine ka singe ibey kambim tagobe ŋginaig. ⁴⁰ Nane ndek aŋga ŋakmba muli pike pugurka kusreka ulum muli kuklinaig sulumba kile ndumor mbolŋge lai ta kuklimba te-duŋga piyalŋge ibey kambim tuku kageŋ. ⁴¹ Kageŋ ka yu tongel tiŋganu ma ta mbolŋge waŋ ma paranu poŋga ndiŋkina le yu mbalo sugo sugo tiŋga waŋ pine kumam katnaig le fetkina. ⁴² Fetkina le muliŋ kilanu mbal ibey ka kua kubekaig ŋga kame mbal nane bale farkam bafunaig le ⁴³ kame mbal tuku sunŋo nu Paulus turam tuku idusmba nane tuku wamdus muku serniŋgina. Tanamba nu sine ŋakmba sasiŋgina: Tane kage kila mbal amboŋga patenŋa kageka kape. ⁴⁴ Tane kage gilai mbal ail baŋ ko waŋ tuku ail isu afu kilmba kageka kape ŋgina le sine ŋakmba kageka kumba ka piyalŋge kumumbi promba ibey ka tabek kageŋ.

28

Paulus nu Malta nuy mbolŋge minna

¹ Sine ŋakmba kumumbi tabek kageŋ sulumba nuy ta nyunu Malta ŋginaig le isgeŋ. ² Yamban mbal nane sine kulat magekinaig. Sawe piymba murke sunŋo prona le nane pa dikŋga sine pa likam tuku sasiŋginaig. ³ Sine pa likmba minmba Paulus nu pa afu kilmba manŋurka pa mbolŋge patikina le kame mbeŋ ande pa kamusmba mayok ka Paulus wainu make ndiŋna. ⁴ Tanjana le Malta mbal nane Paulus tuku wai mbolŋge mbeŋ kuikŋga minna le kaŋgermba naŋgine naŋgine ndek sakinaig: Nu tanŋo balewanu tanŋo. Yu mbolŋge ŋgisi ndakat ta kile nuŋe mbar tuku mbeŋge makewat ta kile kumamŋgat ŋginaig. ⁵ Tanakinaig le Paulus nu ndek wai pareŋ-pareŋna le mbeŋ pa mbolŋge ndekina le nu maye minna.

⁶ Kile Malta mbal nane nu tuku wai fulilkamŋgat e ko nu am purwa le ndekamŋgat e ŋga idusmba nu kaŋgermba minnaig. Tanamba idusmba minna ta Paulus tuku ŋgaro mbolŋge maŋau ande mayok ndakina le nane wamdus mbilmba sakinaig: Nu mbara ande ŋginaig.

⁷ Nuy ta tuku gabat sunŋo Publius. Sine nu tuku kilke patumba tabek kageŋ. Publius nu sine kilmba mara keŋmba nu sine kulat magekina.

⁸ Ait ta mbolŋge Publius tuku mam nuŋe nu guaze suŋgo ŋak minna. Nu ŋgaro pa tiŋga pinem ndare ŋak kumba minna le Paulus nu tugum kumba Kuate yabanŋmba wai nu mbolŋge patikina le mayekina. ⁹ Mayekina le nuy ta tuku guaze mbal afu isnaig sulumba nane Paulus tugum pronaiŋ le nu nane wakeikina le ŋakmba magekinaig. ¹⁰ Magekinaig sulumba nane manŋau gudommba sine mbolŋge ke likinaig. Tanŋamba ŋgumneŋga kambim bafuŋge ait mbolŋge sine agan ŋdende kugatok ta kumumbi kilmba sine siŋginaig.

Paulus nu Rom kina

¹¹ Aleksandria tumbranŋ suŋgo tuku waŋ ande bubre mindemba Maltanŋe minna. Nanŋine mbara suŋgo Sus tuku kiŋo armba kanunu wakeika waŋ ndumor mbolŋge patikinaig.

Tambun keŋmba kuganaig le sine waŋ ta poŋga kageŋ. ¹² Kageŋ ka Sirakusŋge ibeŋ ka mara keŋmba tanŋe mingeŋ. ¹³ Tanŋe tiŋga pikir-pakarka Regiumŋge ibeŋ kageŋ. Tanŋe ait ndindo mingeŋ le bubre ande sine ŋgumnemŋge tiŋgina le sine bubre ta sumba pinderka kumba ka furirmba mafena le sine Puteolinge ibeŋ kageŋ. ¹⁴ Tumbranŋ suŋgo ta mbolŋge Yesus tuku mbal afu kaŋgerkigeŋ le sine nane ndoŋ minam tuku sasinaig le sine kusem ndindo nane ndoŋ mingeŋ. Tanŋamba manŋ tiŋga ndinmba ka Rom tuku tumbranŋ fonfoŋ mbol progeŋ.

¹⁵ Romŋge Yesus son ŋginaig mbal sine tuku pasa ismba afu ka sine Apias tumbranŋ manŋurkanu ma mbolŋge kaŋgersinaig. Afu nane ka ma ande nyunu Badbaid Keŋmba mbolŋge kaŋgersinaig le Paulus nu nane kaŋgerka Kuate gare pasa samba ŋgamuŋgal bulkina. ¹⁶ Sine Rom progeŋ le Rom tuku gabat kame Paulus tumba muliŋtanu tanŋo tanŋan pile ndaka wande ande mbol pilmba kame tanŋo ndindo nu kulatkuwa ŋginaig.

Romŋge minnaig mbal pasa mayenu isnaig

¹⁷ Mara keŋmba kuganaig le Zu mbal tuku gabat kame Romŋge minnaig ta Paulus nu nane kile-manŋurka saninaig: Tira kame, Zu mbal afu Yerusalemŋge ye tumba pasa mbolŋge pilmba Rom mbal tuku wai mbolŋge pilnaig. Ye siŋgine mbuŋ kame tuku tukul ande luka ndawen. Siŋgine tanŋo inum mata ŋayo sili ndawen. ¹⁸ Rom mbal ye tuku manŋau pilenŋa ye baleyam tuku mbar inum kaŋger ndamba ye paska pitaiwam tuku sakinaig. ¹⁹ Sakinaig ta Zu mbal sanŋri tiŋga Rom mbal tuku pasa pitainaig. Ta tuku ye ndin ande kaŋger ndamba Rom gabat Sesarŋge ye tuku pasa te-tiwa ŋgen. Ye yiŋe Israel mbal pasa mbolŋge patikam idus ndawet. ²⁰ Sine Israel mbal tanŋo ande pro siŋgine muskil kile-tidiŋge siŋgam tuku tairŋgeg. Ye tanŋo ta tuku saka minet sulumba muli wandeŋge minet. Ye tane ndoŋ pasatam tuku wike liken ta tugunu not ŋgina.

²¹ Tanŋakina le nane nu sanaig: Yuda mbal ne tuku manŋau ta tuku waŋe afu kuyarniŋmba sine kila sa ndasinaig. Afu te prode ta mata ne mbaranu ŋga sa ndakade. ²² Ma ŋakmba mbolŋge Nasaretnu tanŋo Yesus tuku mbal manŋau ŋayonu dubide ta ndo sakade le iseg. Ta tuku sine ne tuku wamduŋ isam nzalisingit ŋginaig. ²³ Tanŋamba nane nu ait ande tunaig.

Ait ta kumuŋgina le nane gudommba pro nu minna wande ta mbolŋge manŋurkinaig le Paulus nu maratukuk pasa kuklimba minna le ki ka bu-tuŋgina. Nu Kuate nuŋe gageu kulatkate wam ta tugunu te-mayokmba nane Yesus kila pilmba son ŋguwaig ŋga nu Moses tuan tanŋo ŋakmba tuku kuyar tugunu bitekŋga saninaig. ²⁴ Tanŋana le nane afu pasa ta ismba son ŋginaig

le afu nane talakinaig. ²⁵ Nane wamdus pur yimyamka kambim bafunaig le Paulus nu pasa ndindo tuturmba saningina: Tukul Guwanje tuan tango Aisaia wamdus tuna le nu sinjine mbunj kame pasa ande saningina ta nu mbar ndana. ²⁶ Nu tenjenmba sakina.

Ne Israel mbal tugum kumba saningina:

Tane pasa isamnggaig ta tugunu katesewe nda. Tane wam afu kanjerkamnggaig ta alonu kanjer tiwe nda.

²⁷ Mbal te nane tuku ngamunggal tukulok.

Nane kilba tukulningig. Nane am tukulok minig.

Kuga ta nane ammbi alonu kanjermba kilbambi tugunu ismba wamdus puluninguwa le ngamunggal biye mbilmba ye tugum prowaig le wakeikamnggit. *Aisaia 6.9-10*

Aisaia nu tanjamba kuyarna ngina.

²⁸ Paulus man lato saningina: Zu tango, ye tuku pasa te ise tiwap. Kuate nu tango tuku muskil kile-tidinge ningit pasa mayenu ta kasomok mbal tugum kinit. Nanenge pasa isamnggaig ngina. ²⁹ Tanjamba saningina le Zu mbal nane wamdus pur yimyamka kualeyauka sili-silinaig.

³⁰ Paulus nu yar armba Romnge wande miro tango piya tumba minna sulumba afu nu tugum pronaig mbal ta njakmba kilmba ³¹ Kuate nunje gageu kulatkate pasa ta saningmba Sunjo Yesus Kristus tuku nane njakmba saningmba tumningina. Ande nu pedana.

Son.

ROM

Rom mbal tuku wañe Paulusñge kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 27 kinaig le Paulus nu Korinñge minmba Rom mbal tuku wañe te kuyarna.

Rom tumbran ta Rom mbal tuku tumbran sunjo. Paulus nu Romñge Kristus tuku mbal kanjernu kambim idusna ta nuñe pironje ndin tukulna le nu wañe te kuyarmba pilna le nane tugum kina.

Wañe te mbolñge Paulus nu tejenmba tumsingit. Kuate nu purferñnu ndo minmba une fudinmba mata ake kusrewam kumuñ kuga. Sine ñakmba une ñak tuku sine Kuate am mbolñge tingam kumuñ kuga. Ande nu Zu mbal tuku tukul pasa ñakmba dubikuwa ta nu abo ñak minmba minam kumuñ ta Zu mbal nane tukul pasa ta dubikam fugunaig tuku nane mata une mbal mayok kinaig.

Kasomok mbal nane tukul pasa kugatok minig ta nanjine pilenjanu wam kumumbi dubi ndakinaig tuku nane mata une mbal mayok kinaig. Ta tuku tanjo ñakmba Kuate tuku pa tam tuku minig.

Piti ta ngamukñge Kuate nu ndin ande wakeina sulumba kinjo nuñe kukulna le nu tanjo tuku une kuramba piya ñayonu tumba ail kazrai mbolñge kumna. Kile ande nu Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tingate ta Kuate nu tanjo ta tuku ngamuñgal son kanjernba nu tinjeknu ñgate.

1 Ye Paulus Yesus Kristus tuku piro tanjo tane Rom mbal tuku wañe te kuyaret. Ye aposel minam tuku Kuate nu ye tuku nyu te-mayokna sulumba nuñe pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina.

2 Kuate tuku pasa mayenu kile prote ta o buk Kuate nu wam ta prowamngat nga nuñe tuan tanjo saningina le dir pasa kuyarke likinaig. 3 Pasa mayenu ta nuñe Kinjo nuñe tuku. Nu tanjo mayok kina ta David tuku ndare mbolñge mayok kina. 4 Nu Kuate ndon ndindo minnaik ta nu kumna sulumba man abonja tinga Kuate tuku Kinjo minna ta kilimok mayok kina. Kuate tuku Kinjo ta nu singine Sunjo Yesus Kristus. 5 Nu ake sinan ye make pilmba aposel minam tuku ye tuku nyu te-mayokna. Kasomok mbal ñakmba Kristus tuku pasa ismba son nga dubiwaig le nu tuku nyu tanjo ñakmba ngamukñge sungokuwa nga nu aposel piro ta ye sina. 6 Kuate nu tane kasomok mbal turmba Yesus Kristus tuku mbal minam tuku wikina.

7 Tane Romñge mine likade singine Mam Kuate nu tane nuñe mbal minam tuku maditingina ta ye tane ndon pasatam prowet. Singine Mam Kuate nu tane tuku kume purba minit. Nu nale singine Sunjo Yesus Kristus ndon tane make patika ngamuñgal wamdus bul sertingwaik. Son.

Paulus nu Rom kambim tuku wamdusmba minna

8 Tane Yesus Kristus tuku son mayede le kilke mbol mbal ñakmba isig. Ye ta tuku gare-gareka Yesus Kristus tuku nyu mbolñge yinje Mbara tuku nyu te-dunget. 9 Ye Kuate tuku piro tanjo minet sulumba nuñe Kinjo tuku pasa kukliwam tuku yinje wamdus ñakmba pilet. Ye pasa satinjet te yabri tinge nda ta Kuate nu kila. Ye yabanjet ait ñakmba mbolñge tane gilai ndanget. 10 Kuate nu ndin ande tumyuwa le ye tane tugum prowam tuku nu yabanmba minet. Ye ait kuennu tane tugum tuku tairnget. 11 Ye tane tugum promba Tukul Guwa tuku sanjri afu tingi le tane sanjri tingap nga ye wamdus sunjo ñak minet. 12 Ye pro tane tuku ngamuñgal son kanjernba ye mata wamdus

bul seryuwa le sine ḡakmba siḡgine ḡgamuḡgal son maḡḡau mbolḡḡe ḡgamuḡgal mukuk muḡḡu niḡḡe-niḡḡekube.

¹³ Tira kame, tane ye tuku wamduḡ te kila palpe. Ye tane Rom mbal tugum prowam tuku ait suḡḡomba iduḡet ta wam afuḡḡe ye tuku ndin tukulde le ye tane tugum pro ndawet. Ye kasomok mbal afu tugumuḡḡe pirokeḡ sulumba alonu kaḡḡerkeḡ taḡamba ye tane ḡgamuḡḡe alonu taḡaḡ kaḡḡerkaḡ tuku idusmba tane tugum prowam saket. ¹⁴ Taḡḡo ḡakmba pasa mayenu isam tuku piro ta ye tuku wai mbolḡḡe minit. Tumbraḡ suḡḡo mbolḡḡe minig mbal, yamban mbal, kila sugo ḡak mbal, kila kugatok mbal nane ḡakmba pasa mayenu isam tuku ta ye tuku piro. ¹⁵ Ta tuku ye tane Rom mbal mata pasa mayenu tiḡgam tuku wamduḡ saḡḡrinu pilet.

¹⁶ Ye Kristus tuku pasa mayenu tuku wamduḡ suḡḡokanu ḡak minet. Pasa ta taḡḡo turkam tuku saḡḡri ḡak. Ima nu pasa mayenu ismba Yesus Kristus tuku son ḡgate ta Kuate nu taḡḡo ta tuku muskil te-tiwe tuwit. Ambonḡa Zu mbalḡḡe ndo. Kile kasomok mbal turmba. ¹⁷ Pasa mayenu taḡḡe Kuate nu taḡḡo tiḡreḡknu kile-mayokkate ndin ta tumsiḡḡit ta teḡḡemba. Ande nu Kuate am mbolḡḡe tiḡreḡknu mayok kinit ta nu Kuate tuku saḡḡri tomba tiḡgam tuku wam ta mbolḡḡe tugu pilmba ka ḡgamuḡḡgal son saḡḡri tiḡgate ta ndin not. Kuyar pasa wam ta tuku teḡḡemba sakate.

Taḡḡo nane Kuate tuku saḡḡri tomba tiḡga nu am mbolḡḡe tiḡreḡknu mayok kinig mbal nanenḡe ndo abo ḡak minmba minamuḡgaig ḡgate. *Habakuk 2.4*

Taḡḡo tuku mbar maḡḡau

¹⁸ Nane Kuate pitaimba maḡḡau ḡaiḡonu kade sulumba tugusek pasa peumba minig mbal Kuate nu samba mbolḡḡe nane tuku wam ḡaiḡonu ta tuku gubra suḡḡo ḡak minit ta kilimok tumniḡḡit. ¹⁹ Kuate tuku maḡḡau magenu ta taḡḡo kila palmbim tuku minig. Kuate nu wam ḡaiḡonu kade mbal ta tugusemba tumniḡḡit le kila pilig. ²⁰ Nu kilke te wakeina le nuḡḡe maḡḡau kilimok mayok kina le taḡḡo nane katesenaig. Nu agaḡ ndende kile-mayokkina ta sine kaḡḡerka Kuate tuku wam kaḡḡer ndakeḡ ta kila patikeḡ. Nu Mbara Suḡḡo Ndindo saḡḡri ḡayo minmba minit ta sine kila mineḡ. Wam ḡaiḡonu kade mbal ta nane mata kila minig tukunu nane naḡḡine mbar te-ibeḡam kumuḡ kuga. ²¹ Nane kila minig ta nu Mbara Suḡḡo Ndindo ḡga nu tuku nyu te-du ndaḡḡade. Nu wam ke likate ta tuku nu gare pasa ande sa ndade. Nane ḡḡiḡḡan wamduḡ tumba nane wamduḡ tugusek kugatok ma make sinamuḡḡe minig. ²² Nane naḡḡine mironḡ payamka sine kila ḡak mbal ḡga sakade sulumba nane ḡḡiḡḡan mbal ndo mayok kinig. ²³ Nane taḡḡo, sar umaḡ, agaḡmor, mbeḡ, kumiḡ tuku agaḡ ta ḡakmba kanunu wakeika agaḡ kame ta mbariḡniḡḡig sulumba nane Kuate nu saḡḡri suḡḡo ḡak minmba minit ta nane nu idusmba mbariḡ ndade.

²⁴ Nane Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Taḡḡate le nane naḡḡine nzali ḡaiḡonu dubika wamduḡ kutur suḡḡo tuku saḡḡri kumneḡḡe minig. Taḡamba nane naḡḡine naḡḡine ḡgarosu kikokam tuku maḡḡau ke likade. ²⁵ Nane katesek Mbara pitaide ta tuku nane taḡade. Nane yabri wamduḡ dubimba agaḡ ndende Kuatenḡe wakeikina ta mbariḡniḡḡamba minig. Kuate nu agaḡ ndende wakeikina ta nane nu mbariḡ ndade. Nyu te-duḡḡam tuku wam nu mbolḡḡe kumba minmba minam tuku minit. Son.

²⁶ Nane taḡamba Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Taḡḡate le nane nzali ḡaiḡonu kikokam tuku maḡḡau saḡḡri kumneḡḡe minig.

Pino kame nane tanjo ndonj minam tuku manjau ndinok ta mbilmba kiko manjau ke likade. ²⁷ Tanjo kame nane pino ndonj minam tuku manjau mbilmba tanjo tanjo ndo minam tuku ngamunjal kunde-kundenjgit le kiko manjau ke likade. Nanjine mbar ta tuku lafunu kumumbi nanjine ngarosu mbol prode.

²⁸ Nane Kuate nda kanjeranu sukde tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanjate le nane nginjgan wamdus kutur sunjo tuku sanjri kumnemnje minmba manjau nda kam tuku ta ke lika minig. ²⁹ Nane tuku mine mbar manjau kumunjanu njak minig. Nane wam njaigonu ke lika afu tuku aganj ndende kilam tuku piriride. Nane afu ake sinanj piti serninmba nane tuku mine manjau tuku am kikonj tinjgade. Nane afu bale faram idusde sulumba nane ndonj kualeyaukade. Nane yabri manjau kile-mayokka nane afu tuku nyu kile-ibenjka minje motmotkade. ³⁰ Nane afu wanj pasa ninjgig sulumba Kuate kasurde. Nane afu tugunje maim-maimka nanjine tumail te-dunja ngarosu payamkade. Nane wam njaigonu kitek kam tuku tumtumde sulumba ina mam tuku minje pitaikade. ³¹ Nane wamdus tugusek te ndakade. Afu tuku wam nane ke maye ndade. Nane kume pur manjau mape manjau kugatok minig. ³² Manjau njaigonu tanjamba ke likade mbal nane kumam kumunj nga Kuate nu tukul pilna ta nane kila. Nane kila ta nane wam kame njaigonu kusre ndaka kumba minig. Ta ndo kuga. Afunje tanjamba kade le kanjerka nane kumumbi kade nga sakade.

2

Kuate nu tanjo njakmba pileninjamngat

¹ Ne afu mbarde le kanjerka nane mbarde ngate ta ne mata mbar tananj njak tukunu ne manjau tamba nanje mironj ye une njak ngate. Ne tanjaka nanje mbar te-ibenjam tuku ndin tukulmba nanje mironj pa mbolnje pilit. ² Manjau njaigonu njakmba kuyarke likit ta tanjamba manjau kade mbal Kuate nu lafunu ninjgit. Nu mbar ndate kumumbi kate ta sine kila.

³ Ne wam njaigonu tanjamba ke likade mbal pileninmba ne manjau ndui ta kate ta Kuate nu pa se nda nga idus ndawa. ⁴ Kuate nu ranjun mayenu nu njan minmba pitik ndo mbar tuku lafunu tine ndakate. Ne Kuate tuku manjau mayenu ta mbilmba wamdus mbar ndawa. Nu ne tuku mbar nda kanjeranu suke nda nga idus ndawa. Nu ne ngamunjal biye mbila nga tairnja ranjun mayenu tinit.

⁵ Ne wamdus karenju pilmba ngamunjal biye mbilam mbulit. Nanje manjau tamba ait sunjo tuku ne gubra tam tuku ngirman pilmba minit. Ait ta prowa le Kuate nu tanjo kumumbi pilenngate wam ta kilimok mayok kanjat. ⁶ Tanjo njakmba manjau ke likade ta nu kumumba lafunu ninjamngat. ⁷ Nane afu samba mbolok nyu kilnja abo tugu njayo ndanjam tuku ta ndo idusde sulumba wamdus sanjrinu pilmba wam magenu ke likade mbal ta Kuate nu abo tugu minmba minam tuku ninjamngat. ⁸ Nane afu nanjine ngarosu ndo idusmba tugusek pasa pitaide sulumba manjau njaigonu dubikade mbal ta Kuate nu nane tuku gubra sunjo tumba pa sunjo ninjamngat.

⁹ Ait ta mbolnje manjau njaigonu ke likade mbal piti kanjermba sinamanzer sunjo tamnjaig. Ambonga Zu mbal mbolnje kasomok mbal turmba. ¹⁰ Nane manjau magenu ke likade mbal nane samba mbolok kilnja, nyu sunjo, ngamunjal mukuk wam ta njakmba kilamnjaig. Ambonga Zu mbal mbolnje

kasomok mbal turmba. ¹¹ Kuate nu tanjo njakmba mbolnje manjau tinjeknu ndo te-mayokte. Nu ande kusre ndate.

¹² Nane Moses tuku tukul kila minmba wam njaigonu ke likade mbal nu nane tukul mbolnje pilenja pa kumumbi ningamngat. Nane Moses tuku tukul gilai minmba wam njaigonu ke likade mbal nu tukul pasambi pile ndanja nangine mbar maambi pilenja pa ninguwa le ngisikamngai. ¹³ Moses tuku tukul pasa ise ndo kade mbal nane Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kine ndakade. Tukul pasa dubide mbal nane ndo Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kinig.

¹⁴ Kasomok mbal afu Moses tuku tukul pasa gilai minmba nangine kilambi kamusmba tukul pasa tanjaj dubikanu sukde ta nangine miroj tukul njak. ¹⁵ Tukul pasa ta nangine ngamunggal sinamngge minit ta nane te-mayokde. Nangine pilengam tuku wam tanje tukul tuku ma mbolnje ndin mayenu tumningit. Tumningmba ait afu piti serningit. Ait afu wamdus bulok ningit. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwet tanje tenjemba tumsingit. Ait sunjo prowa le Kuate nu Kristus Yesus mbolnje tanjo tuku wamdus kuirok njakmba pileningamngat.

Zu mbal tuku mbar wamdus

¹⁷ Ne ye Zu tanjo nga sakate. Ye une tanjo kuga ye Moses tuku tukul pasa njak ngate. Kuate nu ye tuku Mbara minit nga ne payamkate. ¹⁸ Ne sakate: Afunge tukul pasa tumyinaig le ye Kuate tuku nzali njakmba kila minmba manjau mayenu pilenja kam kumun ngate. ¹⁹ Ye am tukulok mbal ndin tumninget. Wamdus ma make sinamngge minig mbal ye bulu tanjaj kiljaninget. ²⁰ Ye wamdus tugusek kugatok mbal nane kile-tinging wamdus gisleknu mbal tumninget ngate. Ne tukul pasa mbolnje kila tugusek njakmba njak tukunu ne afu tanjamba turkam kumun nga ne iduste.

²¹ Ne afu tumningit ta ne nanje ngaro tum ndate nga ye iduset. Ne nane kuayar ndawaig nga saningit ta ne nanje miroj kuayar ndate? ²² Ande tuku pino kuayar ndawaig nga saningit ta ne nanje miroj ande tuku pino kuayar ndate? Ne yabri mbara kanunu kanjerka njule paranate ta ne yabri mbara mbarinjam tuku wandek sinam kinit sulumba aganj afu kuayar ndate? ²³ Ne ye Zu tanjo ye tukul pasa njak nga payamkate ta ne tukul pasa ta lukamba Kuate tuku nyu njayo sili ndawet nga iduste? ²⁴ Kuyar pasa tane Zu mbal tuku tenjemba sakate.

Tane tuku manjau njaigonu mbolnje kasomok mbal nane Kuate tuku nyu tumba njayo silide nga sakate. *Aisaia 52.5*

Kuate am mbolnje ima nu Zu tanjo ndinok

²⁵ Zu tanjo, ne ngaro pikit sulumba tukul pasa njakmba dubikate ta ngaro pikit manjau ta alo njak. Ne tukul pasa lukamba minmba ne ngaro pikit manjau ta Kuate am mbolnje ngaro pike ndakanu tanjaj minit. ²⁶ Tanjamba ndo kasomok tanjo ande ngaro pike ndakate sulumba nu Kuate tuku tukul pasa dubikate ta nu Kuate am mbolnje ngaro pikanu tanjaj minit. ²⁷ Kasomok mbal nane ngaro pikam tuku manjau kugatok ta nane tuku afu tukul pasa dubide. Tane Zu mbal afu tukul pasa tuku wanj njak minmba ngaro pikig manjau dubimba tane tukul pasa lukakade. Tane tuku mbar kasomok mbal ta mbolnje kilimok mayok kinig. ²⁸ Ande nu ngarosus tuku manjau dubimba Zu tanjo mayok kinit ta nu Zu tanjo ndinok kuga. Ngarosus mbolnje ngaro pikig ta ngaro pike ndinok kuga. ²⁹ Ande nu nunje ngamunggal njakmba Kuate tuwit ta nu Zu tanjo ndinok. Tukul pasa dubimba ngaro pikig wam ta ngaro pike ndinok

kuga. Tukul Guwa nu tanjo sinamnje pirokate ta nu ngaro pike ndinok njak minit. Ande nu Zu tanjo ndinok mayok kinit ta tanjonje nu tuku nyu te-du ndangade. Kuatenje nu tuku nyu te-dungate.

3

¹ Tane Zu mbal ye tuku pasa ta ismba ndanmba idusde? Sine Zu tanjo mineg ta alo kugatok nga idusde? Ko ngaro pike manjau ake teg nga idusde?

² Kuga. Ye tanjamba idus ndawet. Kuate nu sine Zu mbal wam magenu sunjomba sinjina. Wam ande tejenmba. Nu nunje tukul pasa kulatkam tuku sine Zu mbal wai mbolnje pilna.

³ Sine tuku mbun afu pasa ta kulat ndakinaig le Kuate nu wamdus mbilmba wam afu kam sakina ta nu ke ndakate nga idusde? ⁴ Sinja ye tanjamba idus ndawet. Kilke mbol mbal njakmba yabri tanjo ndo mayok kuwaig ta Kuate nu nunje tugusek manjau ta kusrewa nda. Kuyar pasa ande Kuate tuku tugusek wam ta tuku tejenmba sakate.

Ne pasa sakate ta mbolnje tuguseknu ndo mayok kinit.

Afunje ne tumba pasa mbolnje pilig ta ne nane tuku pasa lite. *Mune 51.4*
Kuyar pasa ta tanjamba sakate.

⁵ Sine manjau njaigonu ke likeg ta mbolnje Kuate tuku tugusek manjau sunjomba kilimok mayok kinit. Sine wam ta idusmba Kuate nu sinjine manjau njaigonu keg le lafunu sinjit ta sine nu mbarte nga sakam kumuñ e? i ... Sine tanjamba sa ndakube. Wamdus ta tanjo tuku nginjangan wamdus ndo. ⁶ Kuate nu lafunu kumumbi sinje ndakate kande nu sine kilke mbol mbal pilesinjam tuku mine ndakate kande.

⁷ Tane ndanmba idusde. Ye yabri pasa ndo saki le Kuate tuku manjau tinjeknu kilimok mayok kuwa sulumba nu tuku nyu sunjokuwa. Ye wam ta idusmba Kuate nu ye une tanjo kuga nga pa se nda nga sakam kumuñ e? ⁸ i ... Tanjamba kande sine manjau njaigonu kube le wam magenu kilimok mayok kuwaig. Yabri mbal afu ye tanjamba pasa kukliwanu nga saka ye tuku nyu njayo silide. Kuate nu mbal ta kumumbi pa ninjamngat.

Tanjo tinjeknu ande mine ndakate

⁹ Sine Zu mbal kasomok mbal lininjamba mine mayenu sinamnje mineg nga idusde e? Kuga. Sine Zu mbal kasomok mbal sine njakmba une tuku sanjri kumnemnje minmba pa tam tuku mineg ta ye buk tane tumtingit. ¹⁰ Kuyar pasa wam ta tuku tejenmba sake likate.

Tanjo tinjeknu ndindo ande mine ndakate.

Mune 143.2

¹¹ Kuate kila pile mayewanu ande mine ndakate.

Nu sotanu ande mine ndakate.

¹² Tanjo njakmba ndin mayenu kusremba tigu tanjan mayok kinig. Tanjo ndindo ande manjau tinjeknu ke ndakate. *Mune 14.1; 53.1*

¹³ Nane tuku njinfok kilke burok talok minit le tanjo mindesin menja mundur mayok kinit tanjan.

Nane yabri pasa ndo kile-mayokkade.

Nane tuku minje mbolnje kame mberj tuku mbai sumbi minig tanjan. *Mune 5.9; 140.3*

¹⁴ Nane gubra tumba kasur pasa ndo sakade.

Mune 10.7

¹⁵ Nane pitik ndo tanjo tuku ndare kutuwam idusde.

¹⁶ Nane kine promba wam njakmba njaigo siglikade le sinamanzer sunjo mayok kinig.

17 Ngamunjal mukuk wamdus bulok minam tuku manjau ta nane gilai. *Aisaia 59.7*

18 Nane Kuate idus ndamba nu tuku nyu kurau ndakade. *Mune 36.1*
Kuyar pasa nu tanjamba sake likate.

19 Tukul pasa nu wam afu dubikam tuku sakate ta nu kumnemnge minig mbal dubikam tuku sakate. Wam ta tuku ande nu nuje mbar te-ibenam kumun kuga. Sine njakmba une tanjo mayok ka Kuate tuku pa tam tuku mineg. 20 Ande nu tukul pasa dubimba nu Kuate am mbolnje tinreknu mayok kine nda. Tukul pasa nu tanjo njakmba tuku une ndo te-mayokmba tumningit.

Kuate nu sine tinreknu kile-mayokkate

21 Tanjo tinreknu mayok kambim tuku ndin Kuate nu buk te-mayokna ta tukul pasa mbolnje ndin ta mayok ndakina. Moses tuan tanjo njakmba ndin ta tuku kuyarke likinaig ta tenjemba. 22 Sine Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tingge mbal Kuate am mbolnje tinreknu mayok kineg. Nu sine son ngeg mbal njakmba tinreknu ngate. Sine ndin kise kise mbolnje mayok nda kineg.

23 Sine njakmba une manjau ke likeg sulumba Kuate am mbolnje denkanu mineg. Ta tuku sine nu ndonj tumawam kumun kuga le 24 Kristus Yesus nu sinenu nga kumna sulumba singine muskil kile-tidinge singina. Wam tamba Kuate nu piya kugatok ake sinaj sine make patika tinreknu kile-mayokkate. 25-26 Nu tanjo ndonj ngamunjal mukuk minam nga nu Kristus Yesus nane njakmba am mbolnje kumam tuku pilna le nu nuje ndare kutuna. Sine nu tuku kume tuku sangri tomba tingge mbal kile Kuate ndonj tumaweg. Nu buk ngan minmba tanjo tuku une lafunu ninje ndakina ta nu tinreknu minit ta ngumne nga kilimok te-mayokmba tanjo tuku une saukam tuku ndin kumumbi wakeina. Tanjamba kile nu tinreknu minit sulumba sine Kristus tuku son ngeg mbal tinreknu ngam kumun.

27 Sine wam ande payamkam kumun e? Sinja kumun kuga. Ta ndanam? Sine wam afu ke likeg manjau ta mbolnje ndo sine payamkam kumun. Sine Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tingam tuku manjau mbolnje payamkam kumun kuga. 28 Tango ande nu tinreknu mayok kinit ta nu Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tingate wam ta mbolnje tanjate ta sine kila. Tukul pasa mbolnje ande nu tinreknu mayok kine ndakate.

29 Kuate nu Zu mbal tuku Mbara ndo mine ndakate. Kasomok mbal tuku turmba minit. 30 Nu sine njakmba tuku Mbara Ndindo minit. Nu sine ngaro pikeg mbal Yesus tuku kume tuku sangri tomba tingge wam ta mbolnje tinreknu kile-mayokkate. Tanjamba ndo tane ngaro pike ndakade mbal Yesus tuku kume tuku sangri tomba tingade wam ndui ta mbolnje ndo tinreknu kile-mayokkate.

31 Singine ngamunjal son manjau tanje tukul pasa te-site nga idus ndawap. Kuga. Singine ngamunjal son manjau tanje tukul pasa sangri pilete.

4

Abraham tuku son manjau kanjerap

1 Sine tuku mbun Abraham sine nu tuku ndanjube. 2 Abraham nu wam magenu ke likina ta mbolnje tinreknu mayok kina kande nu payamkam kumun kande. Nu tinreknu mayok kina ta nuje wam kame ta mbolnje kuga. Ta tuku nu Kuate am mbolnje payamkam kumun kuga. 3 Kuyar pasa nu Abraham tuku tenjemba sakate.

Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sanjri tomba tingina le Kuate nu tuku ngamuŋgal son ta kanjermba nu tanjo tinjeknu ngina. *Mulum Pasa 15.6*

⁴ Sine pirokeg sulumba piyanu teg ta ake te ndakeg. Singine piro mbolŋge teg. ⁵ Tanjamba ndo sine piro ndaka Kuate nu une tanjo tinjeknu kile-mayokkate nga nu tuku sanjri tomba tingeg le wam ta mbolŋge ndo Kuate nu sine tuku ngamuŋgal son ta kanjermba sine tinjeknu ngate. ⁶ Kuate nu tanjo ande kanjermba nu tinjeknu ngate ta nuŋe wam ke likate ta idusmba tanjamba sa ndakate tukunu tanjo ta nu gare njak minit nga David nu tejenmba kuyarna. ⁷ Sunjo nu tane tuku une sauke tingit mbal tane gare sunjo njak minig.

⁸ Nu tane kile-tidinga tanjine une tuku pile ndatingit tukunu tane gare torde. *Mune 32.1*
David nu tanjamba kuyarna.

⁹ Sine ngaro pikeg mbalŋge ndo gare ta tamnjig nga idusde e ko nane ngaro pike ndakade mbal turmba gare ta tamnjigaig nga idusde? Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sanjri tomba tingina le Kuate nu tanjo tinjeknu ngina ta sine njakmba kila mineg. ¹⁰ Ame wam mbolŋge Kuate nu Abraham tinjeknu ngina. Nu Abraham tinjeknu ngina ta nu buk ngaro pikna e ko nu pike ndakina? Nu ngaro pike ndakina le nu Abraham tinjeknu ngina. ¹¹ Nu ngaro pike ndakina ait mbolŋge nu Kuate tuku son ngina le Kuate nu tanjo tinjeknu ngina. Wam ta te-mayokam tuku nu ngaro pike manjau ta tina. Ta tuku nane ngaro pike ndaka Kuate tuku sanjri tomba tingade mbal njakmba nane Abraham tuku mbun minig. Kuate nu mbal ta nane Abraham ndon tinjeknu ngate. ¹² Tanjamba ndo sine ngaro pikeg mbal Kuate tuku sanjri tomba tingeg sulumba ndo Abraham tuku mbun mineg. Abraham nu ngaro pike ndakina ait mbolŋge nu Kuate tuku sanjri tomba tingina le Kuate nu tinjeknu ngina.

Kuate tuku wam magenu kilam tuku ndin

¹³ Kuate nu Abraham nuŋe mbun kame ndon kilke tugu njakmba ningam tuku pasa saningina ta nane tukul pasa dubikinaig tukunu nu pasa ta sa ndaningina. Nane Kuate tuku sanjri tomba tinginaig le nu nane tuku ngamuŋgal son kanjerka nane tinjeknu nga kilke tugu ningam tuku saningina. ¹⁴ Tukul pasa njakmba kumumbi dubide mbal Kuate tuku wam magenu kilam tuku minwaig ndeta sine Kuate tuku sanjri tomba tingeg wam ta alo kugatok. Tanjamba kande ande nu wam magenu ta kilam tuku mine ndakate kande. ¹⁵ Ta ndanjam? Tukul pasa nu tanjo kilmba pa ndo ningit. Tukul pasa mine ndakuwa ta tanjo nu tukul luka ndate.

¹⁶ Nane Kuate tuku sanjri tomba tingade mbal nane nu tuku wam magenu kilam tuku minig. Nu ake sinan sine make patika piya kugatok singit. Nu tanjate tukunu nu wam magenu Abraham nane ningam tuku saningina ta Abraham tuku mbun njakmba kilam tuku minig. Tukul kunnemnjge minig mbal ndo kuga. Nane Abraham tanjan Kuate tuku sanjri tomba tingade mbal njakmba kilam tuku minig. Abraham nu sine ngamuŋgal son ngeg mbal njakmba tuku mbun minit. ¹⁷ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ne tanjo kuasmbi sunjomba tuku mbun nanjine minamjgat ngate. *Mulum Pasa 17.5*

Abraham nu Kuate tuku pasa ta ismba son ngina tukunu nu tanjamba Kuate am mbolŋge singine mbun mbun mayok kina. Mbara ta nu kumanu mbal kile-tidinga abo ningit. Agan afu mine ndakade ta nu nuŋe pasambi kile-mayokkate. ¹⁸ Kuate nu tejenmba Abraham sana.

Ngumneŋga ne tuku ndare mbolŋge mbuŋ gudomm̄ba mayok kaŋgaig ŋgina.

Mulum Pasa 15.5

Pasa ta alonu mayok kambim tuku ndin mine ndakina le nu Kuate tuku pasa ta ismba son ŋga alonu tairŋga minna ma ma ŋgumneŋga nu kilke mbol mbal ŋakmba tuku mbuŋ mbuŋ mayok kina.

¹⁹ Abraham nu buk yar 100 patukina le nuŋe ŋgarosu tuku saŋgri kugana. Piyo nuŋe Sara nu mata kiŋo tam kumuŋ kuga. Nu niŋkina. Abraham nu wam pitinu ta idusmba Kuate nu kam kumuŋ ŋga nuŋe son maŋau ta kusre ndana. ²⁰ Nu Kuate talawam tuku wamdus kugatok tukunu Kuate nu pasa saŋgrinu sana ta nu wamdus tero ndakina. Nu Kuate tuku nyu te-duŋga minna le ma ma nuŋe ŋgamuŋgal son ta maŋ sunŋoka saŋgri tiŋgina. ²¹ Kuate nu wam kam tuku pasa saŋgrinu sana ta nu siŋka wam ta kamŋgat ŋga saka minna le ²² Kuate nu Abraham tuku ŋgamuŋgal son ta kaŋgermba nu tiŋreknu ŋgina.

²³ Kuate nu Abraham tiŋreknu ŋgina pasa ta Abraham tuku ndo sa ndakate. ²⁴ Sine tuku turmba sakate. Kuate nu siŋgine Sunŋo Yesus Kristus kumna le te-tina ta sine nu tuku saŋgri tomba tiŋgeg mbal Kuate nu sine mata tiŋreknu ŋgamŋgat. ²⁵ Sine tuku une saukam tuku Kuate nu Yesus kumwa ŋga pilna le nu kumna. Sine nu am mbolŋge tiŋreknu mayok kambim tuku Kuate nu Yesus te-tina le aboŋga tiŋgina.

5

Kuate nu sine tiŋreknu ŋgate

¹ Sine Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgeg wam ta mbolŋge Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kineg. Taŋaweg le siŋgine Sunŋo Yesus Kristus mbolŋge Kuate nu sine ndoŋ wamdus mukuk minit. ² Kristusŋge ndin wakeina le sine Kuate nu ake sinaŋ make patikate maŋau ta sinamŋge mineg. Kile sine Kuate tuku kilŋa tamŋgig ŋga minde-mindeka gare ŋak mineg. ³ Ta ndo kuga. Piti afu sine mbolŋge prove likade le sine ta tuku mata gare ŋak mineg. Sine siŋgine piti kugrakube le siŋgine ŋgamuŋgal son saŋgrinu mayok kaŋgat ta sine kila. ⁴ ŋgamuŋgal son saŋgrinu mayok kuwa le sine wam ŋakmba kumumbi kam tuku mayok kaŋgig. Taŋamba sine Kuate minde-mindeka gare ŋak minamŋgig.

⁵ Sine Kuate minde-mindeka gare ŋak mineg ta sine siŋka kikosiŋge nda. Kuate nu Tukul Guwa sine sinamŋge pilit le nu sine tuku kume purte ta lato lato te-mayokmba tumsiŋgit le kamuseg.

⁶ Sine siŋgine miroŋ ŋgarosu turam tuku saŋgri kugatok mingeŋ le Kristus nu pro sine une ŋak mbal tuku kumna. ⁷ Sine taŋgo tuku maŋau ta siŋka kise. Taŋgo ande nu taŋgo mayenu ande turmba kumam tuku ta mata wam bada ŋga iduseg. Taŋgo ndui ndui ndo nane taŋgo raŋgun mayenu turam tuku naŋgine kuru kuru maŋau te-ibeŋmba kumam kumuŋ. ⁸ Sine taŋgo une ŋak mingeŋ le Kuate nu sinenu ŋga Kristus pilna le nu sine tuku kumna. Wam ta mbolŋge Kuate nu sine tuku sunŋomba kume purmba minit ta te-mayokmba tumsiŋgit.

⁹ Kristus nu kumna wam sunŋo ta mbolŋge sine tiŋreknu mayok kineg tukunu kile sine nu mbolŋge Kuate tuku gubra laipmba nu ndoŋ wamdus mukuk mineg. ¹⁰ Sine Kuate ndoŋ ŋgueu mingeŋ ta nuŋe Kiŋo nuŋe kumna wam sunŋo ta mbolŋge sine Kuate ndoŋ tumageŋ. Taŋamba kile Kuate

nu nuŋe Kiŋo nuŋe tuku abo mine maŋau mbolŋge sine tuku muskil kile-tidingamŋgat. ¹¹ Ta ndo kuga. Singine Sunŋo Yesus Kristus nu sine kilmba Kuate ndoŋ tumana le wam ta mbolŋge kile sine Kuate ndoŋ gulab mayemba nu ndoŋ gare-gareka mineg.

Paulus nu Adam le Kristus tuku sakina

¹² Tanŋo ndindo mbolŋge une maŋau kilke mbolŋge mayok kina le une maŋau ta mbolŋge kume maŋau prona. Tanŋo ŋakmba unekinaig tukunu kume maŋau tanŋo ŋakmba mbolŋge kumuŋgina. ¹³ Moses tuku tukul pasa pro ndana le une maŋau kilke te mbolŋge minna. Minna ta tukul pasa mine ndakina tukunu nane pasa mbolŋge ti ndaŋginaig. ¹⁴ Pasa mbolŋge ti ndaŋginaig ta Adam minna ait mbolŋge kume maŋau nu tugu pilmba nane ŋakmba kulatka minna le ka Moses tuku ait prona. Adam nu tukul lukakina sulumba kumna. Nuŋe ndare nane Adam taŋaŋ tukul luka ndakinaig ta nane mata uneka kume likinaig.

¹⁵ Adam nu ande ŋgumneŋga prowamŋgat ta kubena. Kuate nu wam mayenu piya kugatok singina ta Adam nu unekina wam ta limba sinŋa kise. Tanŋo ande tuku une maŋau mbolŋge tanŋo ŋakmba kume likinaig ta tanŋo ande Yesus Kristus tuku wam mayenu mbolŋge Kuate nu tanŋo ŋakmba tursingit. Nuŋe ake sinaŋ make patikate wam mbolŋge Kuate nu wam mayenu piya kugatok tanŋo ŋakmba mbolŋge lato lato pilit. ¹⁶ Kuate nu piya kugatok wam mayenu singit le wam mayok kinig ta nu Adam tuku une maŋau mbolŋge wam mayok kinaig ta liniŋmba sinŋa kise. Tanŋo nu unekam nduina le pileŋgam tuku wam mayok ka ŋgisikam tuku maŋau te-mayokna. Une maŋau gudommmba mayok ke likinaig le Kuate tuku wam mayenu piya kugatok ta mayok ka muskil kile-tidingam tuku maŋau te-mayokna. ¹⁷ Tanŋo andeŋge unekina le nu mbolŋge kume maŋau mayok ka gabat sunŋo minna ta Kuate nu sine make patikina wam ta mbolŋge sine piya kugatok tiŋreknu mayok kageŋ. Ta tuku sine tanŋo ande Yesus Kristus mbolŋge abo ŋak minmba gabat sugo taŋaŋ mayok kaŋgig.

¹⁸ Tanŋo andeŋge unekina le ŋgisikam tuku maŋau ta tanŋo ŋakmba mbol kumuŋgina. Taŋamba ndo tanŋo ande nu wam tiŋreknu kumumbi te-mayokna le maŋau tiŋreknu mayok ka abo ŋak minmba minam tuku maŋau tanŋo ŋakmba mbol kumuŋgina. ¹⁹ Tanŋo andeŋge Kuate tuku miŋge pitaina le tanŋo ŋakmba une mbal mayok kinaig. Taŋamba ndo tanŋo andeŋge Kuate tuku miŋge dubi mayena le tanŋo gudommmba tiŋreknu mayok kinaig.

²⁰ Tukul pasa mayok kina le tukul lukawam tuku maŋau sunŋokina. Une maŋau tugeka sunŋokina ta Kuate nu ake sinaŋ make patikina wam ta une maŋau ta limba sunŋo ŋayona. ²¹ Kume maŋau sinamŋge uneŋge tanŋo kulatka minna. Taŋamba ndo kile maŋau tiŋreknu sinamŋge Kuate nu ake sinaŋ make patikate wam taŋge tanŋo kulatka minit. Taŋamba kulatka minwa le ma ma singine Sunŋo Yesus Kristus mbolŋge abo tugu minmba minam tuku tamŋgig.

6

Sine Kristus ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ

¹ Sine kile ndaŋmba sakube. Kuate nu ake sinaŋ tanŋo make patikate maŋau ta sunŋomba kilimok mayok kuwa ŋga sine maŋau ŋaigonu kumba minbe e? ² i ... Ye taŋamba idus ndawet. Sine une maŋau nduiye kusremba kumanu taŋaŋ kumgeŋ mbal kile singine mine ta une maŋau mbolŋge minam kumuŋ kuga. ³ Sine kule pisne tumba Kristus Yesus ndoŋ ulendikigeŋ mbal sine kule

pisne tigen ta Kristus ndon kumanu tana kumgen wam ta tane kila. ⁴ Sine kule pisne tumba Kristus ndon kumanu tana kumgen ta nane sine nu ndon ngukanu tana ngukinaig. Tanaiga ta Mam Kuatenge nuje sanjri sunjo tambu nu te-tina le sine nu ndon abonganu tana abongigen sulumba mine kitek mayenu mbolnje mineg.

⁵ Sine Kristus ndon kumanu tana kumgen ta nu ndon ulendikigen. Sine nu ndon tinganu tana tanga nu ndon ulendika abo kitek jak mineg. ⁶ Ngarosu une manau jak te te-simba sine une tuku piro mbal man mine ndakube nga wamdus ambokok ta Kristus ndon ail kazrai mbolnje dannganu tana dannginaig wam ta sine kila. ⁷ Tanga nu kumit ta une manauje nu man kulat ndakate. Nu sinja muskil te-tite. ⁸ Sine Kristus ndon kumanu tana kumgen tukunu sine mata nu ndon abo jak minmba minamngig wam ta sine kila mineg. ⁹ Kristus nu buk kummba tingina. Kile nu abo jak minit ta man kume nda. Kume manauje nu man kulatke nda. ¹⁰ Nu kumna ta une tuku sanjri nduiye kusremba kumna. Kile nu abo jak minit ta nu Kuate tuku nyu te-dungam tuku minit. ¹¹ Tane Kristus Yesus ndon ulendikade tukunu tangine miron tuku tenemba idusap. Tane une tuku sanjri nduiye kusremba kumanu tana kumnaig sulumba kile abo jak minmba Kuate tuku nyu te-dungam tuku minig.

¹² Tane une manau pitaiwap le nu man tane kulat ndakuwa le tangine ngarusu tuku nzali ngaionu dubi ndakap. ¹³ Une manau sanjri pilewam tuku tangine ngarusu inum inumnu une tuku piro agan tana pati ndakap. Tane kummba tanga abo jak minig mbal tana minig. Ta tuku manau mayenu sanjri pilewam tuku tangine ngarusu inum inumnu Kuate tuku piro agan tana patikap. ¹⁴ Tane tukul pasa sinamnge mine ndakade. Kuate nu ake sinan make patikate manau sinamnge minig. Ta tuku une tuku sanjringe tane kulat ndakuwa.

Piro tanga mayenu tuku yaba pasa

¹⁵ Kile sine ndanjube. Sine tukul pasa sinamnge mine ndaka Kuate nu make patikate wam sinamnge mineg tukunu sine wam ngaionu ndo kube e? i ... Ye tanamba idus ndawet. ¹⁶ Tane ande tuku wamdus dubiwam tuku tangine ngarusu pilig ta tane nu tuku piro tanga tana mayok kinig ta tane kila. Tane une manau tuku piro mbal minap ta tane ngisikamngai. Tane Kuate tuku minje kumnemnge minap ta nu tane tinreknu kile-mayokkuwa le abo jak minamngai.

¹⁷ Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Tane buk une tuku piro mbal minnaig le afunge tugusek pasa tumtinginaig ta kile tangine wamdus jakmbambi dubide. ¹⁸ Tane une manau tuku sanjringe ndaleka minna le nu tane muskil kile-tidingina le kile tane manau tinreknu tuku piro mbal tana minig. ¹⁹ Ye tane manau tinreknu tuku piro mbal nga satigit ta tane wamdus pulutingam tuku ndo satigit. Tane nu tuku piro mbal kuga. Tangine wamdusmbi nu dubide. Tane o buk tangine ngarusu inum inumnu kutur manau tuku piro agan patikinaig sulumba wam ngaionu lato lato kumba minnaig. Tanamba ndo kile tangine ngarusu inum inumnu manau tinreknu tuku piro agan tana patikap sulumba Kuate tuku mbal purfenju mayok kape.

²⁰ Tane buk une tuku piro mbal minnaig le manau tinrekunge tane kulatkam kumu kuga. ²¹ Tane une tuku piro mbal minmba manau ke likinaig ta tuku kile kiko kamusde. Tane alonu ame agan tana? Manau tanje kumam tuku ndin ndo wakeite. ²² Kile tane une tuku sanjri kumnemnge

mine ndakade. Kuga. Tane Kuatenge muskil kile-tidingina le kile tane nu tuku piro mbal minig. Tanjamba tane Kuate tuku mbal purfeñnu mayok kinig sulumba abo ñak minmba minam tuku ndin mbolñge minig. ²³ Une kumnemñge pirokade mbal nane piyanu kume mañau tade. Sine sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku mbal Kuate nu piya kugatok abo tugu minmba minam tuku sinjit.

7

Tukul pasa le une mañau tuku pasa

¹ Tira kame, tane tukul pasa ñak minig mbal ye tane satinjamñgit. Tango abo minig ait mbolñge ndo tukul pasanje nu kulatka minit ta tane kila. ² Pino nu tango nuñe abo minwa le nu tukul pasa dubimba tango kise tam kumuñ kuga. Tango nuñe kumwa ta nu tango kilig tuku tukul ta kumnemñge mine ndakate. ³ Nu tango nuñe kume ndakate le nu tango kise tate ta nu muñgu kilig tuku tukul pasa purte. Tango nuñe kumit ta nu tukul ta kumnemñge mine ndakate. Nu tango kise tuwa ta nu une ndakate.

⁴ Tira kame, tanjamba ndo tane ande tuku mbal minam tuku Kristus tuku ñgarosu mbolñge tane kumanu tanjañ kummmba tukul tuku sanjri kusrenaig. Ande nu kummmba tingina ta sine nu tuku mbal mineg. Kile sine Kuate tuku mbal minmba nu tuku ñga wam magenu tinjeknu ndo kile-mayokkam tuku mineg. ⁵ Sine buk kilke te tuku mañau mbolñge mingej le tukul pasanje ñgarosu tuku nzali ñaigonu tukulningina tukunu une mañau nu sine sinamñge sanjri tinga piroka kume mañau te-mayokna. ⁶ Tukul pasa tuku sanjri sine kulatka minna ta kile sine kumanu tanjañ kumgeñ sulumba nu tuku sanjri kumnemñge mine ndakeg. Kile sine mañau ambokok mbolñge tukul kumnemñge minmba Kuate dubi ndaweg. Sine mañau kitek Tukul Guwa mbolñge Kuate dubiweg.

⁷ Sine wam ta tuku ndanjube. Tukul pasa le une mañau nale ndui ta ndo minik e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. Ye tukul pasa mbolñge ndo une tuku sanjri ta kamusen ta teñenmba. Tukul pasa ande sakate: Tango tuku agañ kanjerka am kikon ti ndanğap ñgate. Tukul pasa ta mine ndakate kande ye am kikon tingam tuku mañau ñayonu ta kamus ndawet kande. ⁸ Tukul pasa nu tanjamba sakate tukunu une mañau nu tukul mbolñge ndin kanjermba ye tuku ñgamunğal sinamñge am kikon tingam tuku mañau kise kise kile-mayokkina. Tukul pasa mine ndakuwa ta une mañau nu kumanu tanjañ minit. ⁹ Ambonga ye tukul gilai ait mbolñge ye abo ñak minet ñga idusen. Ye tukul kila pilen le une mañau sanjri tinga ye kumam tuku pilna. ¹⁰ Tukul pasa nu abo minam tuku ndin tumyam tuku prona ta ye nu mbolñge kume mañau ndo te-siliken. ¹¹ Tukul pasa ta mayok kina le une mañau ye didikam tuku tukul mbolñge ndin kanjermba ye didika tukul pasa tambi ye baleyina.

¹² Moses tuku tukul pasa purfeñnu tinjeknu mayenu ndo minit. ¹³ Wam mayenu tanje ye baleyina ñga sakam kumuñ e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. Uenje nu wam mayenu ta tumba ye baleyina sulumba nuñe mañau ñayonu ta te-mayokna. Tukul mbolñge une nu sinja agañ ñayonu ta kilimok mayok kinit.

Une tuku sanjri

¹⁴ Tukul pasa nu Tukul Guwa tuku sanjri mbolñge prote ta sine kila ta ye tango tuku mañau gisleknu ñak minet tukunu ye une tuku piro tango ndalekanu tanjañ minet. ¹⁵ Ye wam ke liket ta ndanjam saka ye tanjawet. Ye

wam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye wam n̄ule parak ta ndo ke liket. ¹⁶ Ye wam nzali ndayate ta ke liket sulumba yiñe mañau tambu tukul nu kumumbi sakate n̄get. ¹⁷ Ye wam n̄aigonu ke liket ta yeñge kuga. Une nu ye sinam̄nge minmba nuñge wam ta ke likate. ¹⁸ Ye tan̄go tuku mañau gisleknu n̄ak minet le wam mayenu ande ye sinam̄nge mine ndakate ta ye kila. Ye wam magenu kam tuku wamduset ta ke fuguwet. ¹⁹ Ye mañau mayenu kam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye mañau n̄ayonu kam mbulet ta ye ket. ²⁰ Ye mañau mbulet ta ke liket ta yeñge ke ndaket. Une nu ye sinam̄nge minmba nuñge kate.

²¹ Wam n̄ayonu mayok kinit ta teñjenmba. Ye wam mayenu ande kam nzaliyate sulumba ye wam n̄ayonu ndo ket. ²² Yiñe n̄gamun̄gal sinam̄nge yiñe pilewanu wam̄nge Kuate tuku tukul pasa kumumbi sakate n̄ga tumyate ta ²³ wam n̄ayonu ande ye tuku n̄garosu mbol̄nge san̄gri tin̄ga yiñe pilewanu wam ta ndon̄ kame bumba minik le kamuset. Nu ye tumba une mañau ye sinam̄nge minit te kumnem̄nge pilit le ye wam n̄aigonu ke liket.

²⁴ A ... ye sin̄ka sinamanzer sun̄go n̄ak minet. Yiñe n̄garosu tuku san̄gri mbol̄nge ye kumam tuku minet te iman̄ge ye turyuwa. ²⁵ Ese. Ye Kuate gare pasa sun̄go tuwet. Nuñge sin̄gine Sun̄go Yesus Kristus mbol̄nge sine tursin̄mba muskil kile-tidin̄ge sin̄git.

Ta tuku ye yiñe pilewanu wam̄nge Kuate tuku tukul kumnem̄nge minet ta ye tan̄go tuku mañau gisleknu n̄ak minmba une mañau kumnem̄nge minet.

8

Tukul Guwa tuku san̄gri

¹ Sine Kristus Yesus ndon̄ ulendikeg mbal sine pa tam tuku mine ndakeg. ² Sine nu ndon̄ ulendikeg sulumba Tukul Guwa kumnem̄nge mineg le nu une tuku san̄gri te-simba muskil kile-tidin̄ge sin̄mba abo mine mañau sin̄git.

³ Sine tan̄go tuku mañau gisleknu n̄ak minger̄ tukunu tukul pasa nu sine tursin̄ge fuguna ta Kuaten̄ge nu sine turkina sulumba nu nuñe Kin̄jo kukulna le nu kilke mbolok une n̄ak tan̄go tan̄aj mayok ka Kuate tuku nzali dubimba une saukam tuku n̄garosu kumam tuku pilna. Tan̄jana le Kuate nu kilke mbolok tan̄gombi une tuku san̄gri kume serna. ⁴ Ta tuku sine tan̄go tuku mañau gisleknu kumnem̄nge mine ndaka Tukul Guwa tuku nzali kumnem̄nge mineg mbal sine tukul pasa am mbol̄nge kumumbi mayok kineg.

⁵ Nane tan̄go tuku mañau gisleknu kumnem̄nge minig mbal nan̄gine wamduset tan̄go tuku wam mbol̄nge ndo minig. Tukul Guwa tuku nzali kumnem̄nge minig mbal nan̄gine wamduset Tukul Guwa tuku wam mbol̄nge minig. ⁶ Ande nu nuñe wamduset tan̄go tuku mañau mbol̄nge pilit ta nu n̄gisikam̄ngat. Ande nu nuñe wamduset Tukul Guwa mbol̄nge pilit ta nu abo n̄ak n̄gamun̄gal mukuk minam̄ngat. ⁷ Tan̄go tuku mañau gisleknu kumnem̄nge minig mbal nane Kuate tuku n̄gueu minig. Nane Kuate tuku tukul pasa kumnem̄nge mine ndakade. Nane sin̄ka dubiwam fugude. ⁸ Nane tan̄go tuku mañau gisleknu kumnem̄nge minig tukunu nane Kuate gare tambim kumun̄ kuga.

⁹ Tukul Guwa sin̄ka tane sinam̄nge minit ta tane nu tuku nzali kumnem̄nge minig. Tane tan̄go tuku mañau gisleknu kumnem̄nge mine ndakade. Ande nu Kristus tuku Guwa kugatok ta nu Kristus tuku tan̄go kuga. ¹⁰ Tane une mañau n̄ak tukunu n̄garosu kumam tuku minig ta Kristus nu tane sinam̄nge minit le tane tin̄reknu mayok ka n̄gamun̄gal abo tugu n̄ak minig. ¹¹ Yesus

kumna le Kuatenge te-tina ta nuŋe Guwa tane sinamŋge minit. Nu tane sinamŋge minit tukunu nu Kristus Yesus kumna le te-tina taŋamba ndo taŋgine kumig tuku ŋgarosu ta mata kile-tidiŋgamŋgat.

¹² Tira kame, sine taŋgo tuku maŋau gisleknu maŋ dubi ndakube. Nu sine kulat ndakate. ¹³ Sine taŋgo tuku maŋau gisleknu kumnemŋge minbe ta sine ŋgisikamŋgig. Sine Tukul Guwa tuku maŋau sanŋri mbolŋge ŋgarosu tuku maŋau kile-ibenka kume serniŋbe ta sine abo ŋak minamŋgig. ¹⁴ Sine Kuate tuku Guwa tuku nzali dubiweg mbal sine Kuate tuku kiŋo kame mineg. ¹⁵ Sine Tukul Guwa tigeŋ mbal sine piro mbal mayok ka kuru kuru wam mbolŋge pro ndageŋ. Kuga. Sine nu mbolŋge Kuate tuku kiŋo kame mayok ka ndek yiŋe Mam ŋga Kuate wikeg. ¹⁶ Tukul Guwa nu sine sinamŋge tane kumumbi Mam ŋgade ŋga tumsingit le sine Kuate tuku kiŋo kame mineg ta kila pileg. ¹⁷ Sine kiŋo kame mineg ta Mam tuku agaŋ ndende kilam tuku mineg. Kuate nu sine tuku Mam tukunu sine Kristus ndoŋ nuŋe agaŋ ndende ta kilamŋgig. Kile sine ait te mbolŋge nu ndoŋ piti kuraweg ta sine nu ndoŋ kilŋa tamŋgig.

Sine gare sungo tamŋgig

¹⁸ Kilŋa sungo sine mbolŋge mayok kaŋgat ta ye wam ta idusmba kile piti kuraweg te agaŋ fudiŋndo ŋget. ¹⁹ Kuate nu kilke mbolŋge agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina ta nane Kuate tuku kiŋo kame mayok kambim tuku ait tairŋga mindesimba minig. ²⁰ Agaŋ ŋakmba ta maŋau gisleknu mbolŋge pronaiŋ. Nane naŋgine nzali dubimba taŋamba pro ndanaig. Kuate nuŋe nane kilmba maŋau ta kumnemŋge patikina ta nane nduiye taŋamba min-ba minam tuku pati ndakina. ²¹ Agaŋ kame ŋakmba ta kile ŋaigoŋgam tuku maŋau kumnemŋge minig ta nane Kuate tuku kiŋo kame ndoŋ muskil kile-tidiŋge niŋgamŋgat. ²² Agaŋ ŋakmba ta pino kiŋo te-palmbim tuku rar kamuste taŋamba muskil te-tiwam tuku mindesimba wikaraumba minig ta sine kila. ²³ Agaŋ kame ta ndo kuga. Sine Tukul Guwa ŋak minmba samba mbolok gare kamuseg mbal sine mata ŋgarosu tuku muskil te-timba Kuate tuku kiŋo kame mayok kambim tuku tairŋga ŋgamuŋgal sinamŋge wikaraumba mineg.

²⁴ Kuate nu buk muskil kile-tidiŋge siŋgina le kile sine wam ta tuku alonu tairŋga minde mineg. Sine wam ande tairŋga minde mineg le nu prowa sulumba tumail pulusinguwa le maŋ nu tairŋge nda. ²⁵ Sine wam ande tuku tumail pulu ndasingit le sine wamdus sanŋrinu pilmba wam ta ndo tairŋga mineg.

²⁶ Taŋamba ndo sine sanŋriknu mine ndakeg le Tukul Guwa nu sine sin-zanŋingit. Kuate nu yabaŋ pasa ndaŋ nane kumumbi kade ŋga nzalite ta sine gilai mineg. Tukul Guwa nu sine tuku ŋgamuŋgal sinamŋge Kuate yabaŋam tuku ta sine tuku sunŋomba idusmba pasate fugumba malmbi ndo kate. ²⁷ Kuate nu taŋgo tuku ŋgamuŋgal ŋakmba kaŋgerte ta nu Tukul Guwa tuku wamdus kila pilit. Tukul Guwa nu Kuate tuku nzali dubimba nu tuku mbal tuku yabaŋte le Kuate nu nuŋe malmbi ndo ismba nu tuku wamdus kila minit.

²⁸ Sine Kuate tuku kume pureg mbal nu nuŋe wamdus dubimba sine kilam tuku wikina. Wam kame kise kise sine mbolŋge prowe likade ta sine mine mayewam tuku ndo prode ta sine kila. ²⁹ Kuate nuŋe Kiŋo ta kiŋo mulum minwa ŋga nu o buk sine kilam tuku madisiŋgina ta nuŋe Kiŋo nuŋe tuku maŋau te-purbe ŋga idusna. ³⁰ Taŋamba nu sine kilam tuku o buk madisiŋgina mbal nu sine wikina. Nu sine wikina sulumba tiŋreknu kile-mayokkina. Sine tiŋreknu kile-mayokkina sulumba nyu sugo siŋgam tuku patikina.

Kuate tuku kume pur manjau sunjo

³¹ Ye wam kame satinjit ta tugunu tejenmba. Kuate nu sine ndonj sailka minwa le imanje sine kile-ibenkam kumuñ? Kumunj kuga. ³² Nu nuñe Kiño nuñe mape ndamba sine tursingam tuku kumwa nga pilna. Tanjamba kile nu nuñe Kiño nuñe mbolnje wam ñakmba singit le sine ngamunjal mukuk ñak mineg. ³³ Kuate nuñge sine tinreknu ñgate. Ta tuku ande nu sine Kuatenje madisingina mbal pasa mbolnje patikam kumuñ kuga. ³⁴ Kristus Yesus nu sinenu nga kumna tukunu ande nu sine pa singam tuku mine ndakate. Nu kumna wam ta ndo kuga. Kuate nu te-tina le nu tingina. Kile nu Kuate tuku ndinam kumamnje minmba sine tuku nga Kuate yabanmba minit.

³⁵ Kristus nu sine tuku kume purmba minit ta imanje nu tuku kume purte wam ta kuerkam kumuñ? Piti ait, sinamanzer, afunje kasursingig, gubak mineg, aganj denkanu mineg, kame aganj sine tugum prode, afu balesingam bafude wam kame ta ñakmba nu tuku kume purte wam ta kuerkam kumuñ kuga. ³⁶ Kuyar pasa ande nu tejenmba sakate.

Sine ne tuku mbal ait ñakmba kumam tuku mineg.

Sipsip bale faram tuku pilengade tanjamba afu sine bale faram tuku pilengade ñgate.

Mune 44.22

³⁷ Kristus nu sine tuku sunjomba kume purte ta nu piti ñakmba ta kuçrakam tuku tursinjit le sine sanjri ñak mayok kinge. ³⁸⁻³⁹ Ye sinja son pasa satinjamñgit. Kuate nu singine Sunjo Yesus Kristus mbolnje sine tuku sunjomba kume purte ta sanjri andenje nuñe wamdus ta kuerkam tuku mine ndakate. Sine kumeg e ko abo mineg ta enjel le guwa sugo sugo tuku sanjri wam kame kile sine mbolnje prode ko ngumneña prowamñgaig aganj ndende samba le kilke mbolnje mine likade wam kame sakit ta ñakmbanje Kuate nu sine tuku kume purte wamdus ta kuerkam kumuñ kuga.

9

Kuate nu nuñe wamdus dubimba nuñe mbal madiningit

¹ Ye Kristus tuku tanjo minet ta ye yabri pasa sa ndaket. Ye pasa satinjamñgit te sinja son pasa. Tukul Guwanje pasa te sinja son pasa nga sayate le ye tane satinjet ta tejenmba. ² Ye Zu mbal tuku piti sunjoyate le ngamunjal rar kamusmba minet. ³ Ye Kristus ndonj purka ngisikumba manau tambu yinje ndare tuma turkam kumuñ kande ye wam ta mata iduset kande.

⁴ Nane Israel tugu minig. Nane nuñe kiño kame minam tuku Kuatenje nane madiningina. Nu nane ndonj minmba minit. Nu nuñe pasa ta nane ndonj katna. Nane tukul pasa ñak. Kuate mbarinjam tuku ndin nu nane tumningina. Nu wam magenu kam sakina ta nane ambonja ismba tinaig. ⁵ Abraham Isak Jakob nane nane tuku mbun. Kristus nu ngarosu ñak mayok kina ta nu nane tuku ndare mbolnje mayok kina. Nu Kuate. Nu aganj ñakmba kulatka minit. Nyu te-dunjam tuku wam ta nu mbolnje kumba minmba minam tuku minit. Son.

⁶ Israel mbal nane Kuate tuku ndin pitaide tukunu Kuate nu wam kam saningina ta ke ndakate nga idus ndawap. Nane Israel tuku tugu ñakmba minig ta afu ndo Israel ndinok. ⁷ Ta tuku Abraham tuku mbun ñakmba minig ta afu ndo nu tuku mbun ndinok. Kuate nu tejenmba Abraham sana.

Isak tuku ndare mbolnje ndo ne tuku mbun mayok kanjaig nga sana. *Mulum Pasa 21.12*

⁸ Pasa ta tugunu tejenmba. Sine n̄garosu mbol̄nge Abraham tuku mbuñ mayok king mbal sine Kuate tuku kiño kame mayok nda king. Kuate nu pasa san̄grinu Abraham sana ta sine pasa ta mbol̄nge Abraham tuku mbuñ mayok king mbal ndo sine Kuate tuku kiño mayok king. Sine Abraham tuku mbuñ ndinok. ⁹ Kuate nu Abraham tejenmba sana.

Yar ande si piyo nañe Sara nu kiño tuwa le ye sin̄ka luka prowam̄ngit n̄gina.

Mulum Pasa 18.10

¹⁰ Ta ndo kuga. N̄gumneñga Rebeka nu sin̄gine mbuñ Isak ndoñ kiño armba fun̄gul sinam̄nge konkinaik. ¹¹ Kiño armba ta pro ndamba wam magenu ko n̄aigonu ke ndakinaik le nu o buk ande madina. Kuate nu tan̄go madiniñgit ta nane wam ke likade mbol̄nge madi ndaniñmba nu nuñe wamdus ndo dubimba madiniñmba wikate. ¹² Nu nuñe man̄au ta te-mayokmba Rebeka tejenmba sana.

Kiño mulum nu kiño n̄gumneñgam̄ngat ta tuku miñge kumnem̄nge minam̄ngat n̄ga sana. *Mulum Pasa 25.23*

¹³ Kuyar pasa ande mbol̄nge Kuate tuku miñge tejenmba minit.

Yakob tuku ye kume puret ta Esau ye kasuret n̄gate.

Malakai 1.2

¹⁴ Kuate nu nuñe nzali dubimba ande madimba ande pitaite ta nu wam kumumbi ke ndakate n̄ga sakam kumuñ e? i ... Ye tan̄amba idus ndawet.

¹⁵ Kuate nu pasa te Moses sana le nu kuyar mbol̄nge kuyarna le minit.

Ye tan̄go ande mapewam iduset ta ye nu mapewet.

Ye tan̄go ande sinawam iduset ta ye nu sinawet n̄gate.

Kisim Bek 33.19

¹⁶ Ta tuku Kuate nu ande mapete ta tan̄go tuku wamdus ko nuñe piro tuku mundu ta tuku nu mape ndate. Kuga. Nu nuñe wamdus sina tamba ndo nu mapete. ¹⁷ Kuate nu kuyar pasa ande mbol̄nge Isip tuku gabat Farao tuku tejenmba sakate.

Ye ne mbol̄nge yiñe san̄gri te-mayoki le ye tuku nyu kilke mbol̄ mbal iswaig n̄ga ye ne gabat pilen n̄gate.

Kisim Bek 9.16

¹⁸ Ata. Kuate nu nuñe nzali dubimba afu mapekate sulumba afu nuñe pasa pitaiwam tuku wamdus karen̄nu niñgit.

¹⁹ Kile tane tuku ande tejenmba ye kusnayam̄ngat. Sine Kuate tuku nzali pitaiwam kumuñ kuga ta ndan̄am saka Kuate nu tan̄go tuku gubra pilit n̄ga ye kusnayuwa ta ²⁰ ye tejenmba nu tuku pasa lafuwam̄ngit. Ne ima le Kuate ndoñ kualeyaukate. Kilke waim andeñge nu tan̄go wakeite ta samba ne ndan̄am saka ye tejenmba wakeiyina n̄ga sa ndate. ²¹ Waim wakeikanu tan̄go ta nu kilke kilmba nuñe nzali ndo dubimba agan̄ wakeikate. Nu kilke ndui tamba waim ande maditaknu wakeimba waim ande ake agan̄ patinu tuku wakeite.

²² Tan̄amba ndo Kuate nu nuñe nzali dubimba nuñe agan̄ ndende mbol̄nge wam afu kam kumuñ. Nu une tuku gubra n̄ak minmba nuñe san̄gri sun̄go te-mayokmba n̄akmba tumniñgam tuku iduste ta nu n̄gan minmba pitik ndo n̄gisikam tuku minig mbal pa niñge ndakate. ²³ Nu nuñe mapekate mbal mbol̄nge nuñe wam magenu lato lato patikuwa le n̄akmba kan̄gerwaig n̄ga idusmba tan̄ate. Mbale ta nane nu ndoñ gare n̄ak minmba minam tuku Kuate nu o buk nane madiniñgina. ²⁴ Kuate nu sine wike likate mbal tuku saket ta afu Zu mbal afu kasomok mbal.

²⁵ Kuate nu tuan tan̄go Hosea mbol̄nge nu kasomok mbal tuku tejenmba sakina.

Nane ye tuku mbal mine ndakade kuasmbi ta nane ye tuku mbal minamnggaig. Mbal ta ye nane wamdus ningge ndaken ta ye nane tuku kume purnba minamnggit.

²⁶ Ma ande tuku mbal nane Kuate tuku mbal kuga nga saken ta ye tane Kuate abo njak minit tuku kinjo kame ngamnggit. *Hosea 2.23; 1.10*
Kuate nu tanjamba sakina.

²⁷ Tuan tango Aisaia nu Israel mbal tuku tejenmba wi kuenjka sakina. Piyalnge fulbul minig tanjaj Israel mbal burnu kumuŋ kuga ta ndui ndui ndo muskil kile-tidingam tuku wam tamnggaig.

²⁸ Kuate nu dal ndaka kilke te mbolnge pitik ndo pasa nduiye te-timba lafunu pa ningamnggat. *Aisaia 10.22-23*

²⁹ Aisaia nu o buk pasa ande tejenmba sakina.

Samba mbolok mbal tuku Mbara nu sine tuku ndare afu mape ndakina kande sine Sodom le Gomora tanjaj kile mine ndakeg kande. *Aisaia 1.9*

Aisaia nu tanjamba sakina.

³⁰ Ye tuan tango kame tuku pasa satinngit ta tugunu tejenmba. Kasomok mbal nane tinreknu mayok kambim tuku ndin sota matuk tukul ndakinaig ta nane Kuate nu kumuŋ ngginaig sulumba Kuate am mbolnge tinreknu mayok kinaig. ³¹ Israel mbal nane tinreknu mayok kambim tuku tukul dubika matuk tukulka nane tinreknu mayok ndakinaig. ³² Ta ndaŋam? Nane tinreknu mayok kambim tuku wamdus sangrinu pilnaig ta nangine piro tuku sanngri mbolnge sotinaig. Kuate nu kumuŋ nga nu mbolnge sote ndakinaig. Ndame ande tango kupe danngade ta nane ndame ta mbolnge bikekade. ³³ Kuyar pasa nu tejenmba sakate.

Ata. Ye Sion tumbraŋnge ndame ande kupe danngam tuku pili le minamnggat. Ndame sungo ta mbolnge nane barinunnggaig. Ande nu ndame ta tuku sanngri tomba tinnguwa ta nu tumail pulununggat ngate. *Aisaia 28.16*

10

Israel mbal ndin mayenu ngginaig

¹ Tira kame, yiŋe mbal Israel nane muskil kile-tidinge ningam tuku ndin ta te-silikuwaig nga ye wamdus sangrinu pilmba Kuate yabaŋet. ² Nane Kuate dubi mayewam tuku ngamuŋgal kunde-kundeninngit ta nane ndin katese ndade. Ye nane tuku maŋau ta kila. ³ Nane Kuateŋge ndo tango tinreknu kile-mayokkate wam ta gilai minmba nangine sanngrimbi tinreknu mayok kambim tuku wamdus sangrinu pilig. Nane Kuate nu tango tinreknu kile-mayokkate ndin ndindo ta pitade.

⁴ Kristus mbolnge tukul pasa kumna. Kile nu tuku kume tuku sanngri tomba tinngade mbal nane Kuate am mbolnge tinreknu mayok kinig. ⁵ Moses nu tukul pasa dubimba tinreknu mayok kambim tuku tejenmba kuyarna. Ande nu tukul pasa njakmba dubi mayewa ta nu abo njak minmba minamnggat nggina. *Wok Pris 18.5*

⁶ Kristus tuku kume mbolnge tinreknu mayok kinit wam ta minde bada tanjaj kuga. Kuyar pasa ande tejenmba sakate. Ima nu samba mbol ambe kanngat nga idus ndawa ngate. *Lo 30.12*
Sine pasa tamba ande nu samba mbol kumba Kristus tumba ndekuwa le son ngam kumuŋ nganu sukeg. ⁷ Ko ima nu kumanu mbal tuku tumbraŋ kanngat

nga idus ndawap. Pasa tamba ande nu Kristus kumanu mbal ngamuknje te-tiwa le son ngam kumuŋ nganu sukeg.

⁸ Kristus son ngam tuku ndin minde bada taŋamba kuga. Kuyar pasa te ise tiwap.

Kuate tuku pasa tane tugumnje minit. Tane tuku miŋge mbolnje ngamunjal sinamnje minit. *Lo 30.14*

Ata. Nu son ngam tuku minde bada kuga. Pasa tane tugumnje minit ta sine kukliweg. Tane Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgap ngegot.

⁹ Ne nane miŋgemi Yesus nu Sunjo Ndindo minit nga te-mayokmba saka sulumba nane ngamunjalmbi Kuatenje Yesus kumna le te-tina ta ne son nga ta Kuate nu ne tuku muskil te-tiwe tanmbimngat. ¹⁰ Sine ngamunjalmbi son ngegot le Kuatenje sine tiŋreku ngegate. Sine miŋgemi pasa ta te-mayokeg le muskil kile-tidiŋge siŋgit. ¹¹ Kuyar pasa ande teŋemba sakate.

Ande nu ndame ta tuku saŋgri tomba tiŋguwa ta nu tumail pulunungat ngegate.

Aisaia 28.16

¹² Sine Israel mbal tane kasomok mbal Sunjo am mbolnje sine kise kise mine ndakeg. Nu sine ŋakmba tuku Sunjo ndindo minit. Nane afu nu sinzaŋniŋguwa nga nu wikade ta nu nane ŋakmba nuŋe raŋgun mayenu tamba sinzaŋniŋgit. ¹³ Kuyar pasa nu teŋemba sakate.

Nane afu Sunjonge sinzaŋniŋguwa nga wikade ta nu nane ŋakmba muskil kile-tidiŋge niŋgamngat ngegate. *Yoel*

2.32

¹⁴ Nane nu tuku saŋgri gilai minmba son nda ngade mbal ta ndaŋndaŋmba nuŋe nane sinzaŋniŋguwa nga nu wikam kumuŋ? Nane nu tuku nyu ise ndakuwaig ta ndaŋmba nane son nguwaig? Ande nu Kristus tuku pasa tumba nane tugumnje kukli ndawa ta ndaŋmba nane isamngai? ¹⁵ Afu nanjine mbal afu pasa kukliwam tuku kukul ndaniŋguwaig ta ndaŋmba nane kumba pasa ta kukliwamngai? Kuyar pasa ande ta tuku teŋemba sakate.

Ande nu pasa mayenu tumba pro sine tugumnje sakate ta sine gare-garekeg ngegate. *Aisaia 52.7*

Israel mbal pasa mayenu pitainaig

¹⁶ Kristus tuku pasa mayenu isig mbal gudommba nane pasa ta dubi ndade. Aisaia nu ta tuku teŋemba sakina.

O Sunjo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ngegate ngina. *Aisaia 53.1*

¹⁷ Sine Aisaia tuku pasa ta mbolnje teŋemba kila pileg. Son ngam tuku ndin ta Kristus tuku kukliweg. ¹⁸ Ye tane kusnatiŋgamngit. Israel mbal nane pasa mayenu ise ndakinaig e? Kuga. Nane siŋka pasa mayenu buk isnaig. Kuyar pasa ande teŋemba sakate.

Nane Kuate tuku pasa kuklinaig le kilke mbol mbal ŋakmba isnaig. Nanjine pasa ta sunjoka kilke tugu ŋakmba kumuŋgina ngegate. *Mune 19.4*

¹⁹ Ye maŋ lato kusnatiŋgamngit. Nane Israel mbal pasa ismba tugunu katese ndanaig e? Kuga. Nane siŋka katesenaig. Moses nu o buk Kuate tuku miŋge pasa teŋemba sakina.

Ye mbal nyu kugatok mbolnje maŋau mayenu ki le tane Israel mbal wamdus ŋayonngamngai.

Ye kilke kisekok mbal wamdus tugusek kugatok minig ta sinzaŋniŋgi le tane gubra tamngai ngina. *Lo 32.21*

²⁰ Ngumneŋga Aisaia nu Kuate tuku miŋge te-mayokmba pasa saŋgrinu ande teŋemba sakina.

Ye sote ndakade mbal ye te-silikam tuku ndin tumningamngit. Nane ye kusna ndangade mbal nane ye kila palmbim tuku ye nane tugumngge mayok kanjit ngina. *Aisaia 65.1*

²¹ Nu nuje mbal Israel tuku tejenmba sakina.

Ait kuennu nane ye tuku pasa pitaimba ngueu pilig mbal nane ye tugum prowaig nga wika minet ngina. *Aisaia 65.2*

Aisaia nu Kuate tuku minje tarjamba te-mayokna.

11

Kuate nu Israel mbal tuku sinaningina

¹ Ye tane kusnatingamngit. Kuate nu nuje mbal Israel pitaikina nga idusde e? Sinja nu tarja ndana. Ye mata Israelnu. Ye Abraham tuku ndare. Ye tuku tugu ta Benyamin. ² Kuate nu nuje mbal Israel kilam tuku o buk madiningina ta nu nane pitai ndakate. Elia tuku wam kube kuyar pasa mbolngge minit ta tane kila. Nu Israel mbal tuku marjau kanjerka nu nane pasa mbolngge patika Kuate sana: ³ O Sungo, nane Israel mbal ne tuku tuan tanjo njakmba kilmba bale farmba ne atraukam tuku mbain ta kilmba ngaigo siglikade. Kile ye yije ndo ne dubinumba minet le nane ye mata baleyam tuku ndin sotade ngina.

⁴ Tarjakina le Kuate nu ndek Elia tejenmba sana: Kuga. Israel mbal ngamukngge nane gudommba 7,000 ye dubiyade le ye nane kulatket. Nane yabri mbara Baal mbarinj ndade nga Elia sana.

⁵ Tarjamba ndo kile ait te mbolngge sine Israel mbal ndui ndui Kuate dubimba mineg. Kuate nu o buk sine ake sinanj make patika kilam tuku madisingina. ⁶ Nu ake sinanj sine make patika madisingina ta singine wam ke likeg ta mbolngge sine nuje mbal mayok nda kinge. Kuga. Sine nuje ake make patikate wam ta mbolngge ndo nuje mbal mayok kinge. ⁷ Wam ta mbolngge sine tejenmba kila pileg. Israel mbal nane tinreknu mayok kambim tuku ndin sotinaig ta te-sili ndakinaig. Kuate nu sine ndui ndui kilam tuku madisingina mbal sinenje ndo te-silikig. Nane afu ngamunggal tukulmba wamdus karenju ninjingina. ⁸ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Kuate nu nane tuku ngamunggal wamdus tukulam tuku marjau ningina le nane ammbi aganj kanjer ndaka kilbambi pasa ise ndakade. Kile nane tarjamba ndo minig ngate. *Aisaia 29.10*

⁹ David nu mata tejenmba sakina.

Nane aganj ndende kumumbi minmba den ndakeg nga idusde. Wamdus tanje nane biye tidinguwa le nane ndekuwaig sulumba lafunu kumumbi tuwaig.

¹⁰ Nane tuku am ma makenge songuwa le mambil ndawaig.

Nane piti njak minmba poska lika minmba minwaig ngina. *Mune 69.22-23*
David nu tarjamba sakina.

Kuate nu kasomok mbal kilna

¹¹ Ye marj tane kusnatingamngit. Israel mbal nane Kuate tuku ndin nduiye ngisinaig nga idusde e? i ... Nane tarja ndanaig. Nane mbarmba Kristus pitainaig le muskil kile-tidinge ningam tuku pasa ta nane tane kanjerka am kikonj tinja pasa mayenu ta marj tam iduswaig nga tane kasomok mbal tugum kina. ¹² Israel mbal mbarnaig le kilke mbol mbal njakmba Kuate tuku wam mayenu ta te-silikinaig. Nane Kuate kusrenaig le nuje wam mayenu tane kasomok mbal mbol prona. Ngumnenja Israel mbal marj ngamunggal biye mbilmba Kuate tugum kuwaig le wam mayenu nane tuku mbar mbolngge

prona ta limba sinjka wam mayenu sunjo njayo tanjo njakmba mbolnje mayok kanjat.

¹³ Kile ye tane kasomok mbal satinjamngit. Ye tane kasomok mbal tuku aposel minet ta piro te sunjo nga wamdus sangrinu pilmba piroket. ¹⁴ Ye manjau tamba yije tugu am kikon tinja nane tuwaig nga iduset. Tanjamba nane afu turmba muskil kile-tidinguwaig. ¹⁵ Kuate nu Zu mbal kile-sikina le kilke mbol mbal njakmba Kuate ndon tumawam tuku ndin mayok kina. Ngumnenga nu manj Israel mbal luka kilwa le ame wam sunjo mayok kanjat? Tanjo kummba manj abongate wam sunjo tanjan.

¹⁶ Bret inumnu kuerka Kuate atraukate ta bret njaknu ta Kuate tuku. Ail tugunu Kuate tuku minit ta ail wainu njakmba nu tuku. ¹⁷ Ail ndinok ta Kuate nu wainu afu kat pugurka dujekok olif ail wainu kilmba wainu ndinok afu ngamuknje tuturmba kuse likina. Tane kasomok mbal dujekok olif ail tanjan kile Zu mbal tuku wam magenu nane ndon kilig. ¹⁸ Tane wam ta tuku idusmba sine ail wainu ndinok liningeg nga payam ndakap. Ail tugunu ail wainu mbolnje sanjri ti ndangate. Kuga. Tane ail tugunu mbolnje sanjri tinjade.

¹⁹ Tane afu tanjine ngarusu payamka tenenmba sakade. Sine kasomok mbal ail ta mbolnje tuturbe nga nu wainu afu kat pugurka pankina nga sakade ta son ta ²⁰ nane Zu mbal son nda nginaig tukunu Kuate nu nane kat pugurka pankina. Tane ngamunggal son njak minig tukunu tane ail ta mbolnje minig. Tane tanjine ngarusu payam ndaka kurau mayemba tanjine ngamunggal son biye dewap. ²¹ Wainu ndinok ta nane son nda nginaig le Kuate nu nane mape ndaka kat pugurkina. Tane dujekok olif ail tanjan minmba son manjau kusrewap ta nu sinjka tane mape ndaka kat pugurkamngat.

²² Ata. Tane Kuate tuku ranjun manjau le gubra manjau te kila palpe. Kuate kusremba baringade mbal nu mape ndaka kile-pankate ta tane Kuate tuku ranjun mayenu ta tade. Tane tanjamba tumba minmba minam tuku ngamunggal son biye dewap. Kuga ta nu tane mata kat pugurka pankamngat.

²³ Israel mbal nane manj ngamunggal biye mbilmba Kuate tuku sanjri tomba tinjuwaig ta nu nane kilmba manj ail ta mbolnje tuturninguwa le minamngai. Kuate nu tanjam kumu. ²⁴ Tane kasomok mbal buk dujekok olif ail wainu minnaig le Kuatenje tane kat pugurka kilmba nu ail prode manjau ta mbilmba olif ail mayenu ta mbolnje tuturmba kuse likina. Wainu ndinok ta nu nane manj kilmba ail ta mbolnje tuturmba kuse likam tuku ta minde bada kuga.

Kuate nu kilke mbol mbal njakmba sinaningit

²⁵ Tira kame, tane tanjine ngarusu payamkubekaig nga ye wam ande kuirok minit ta te-kilimba satinjamngit. Israel mbal afu Kuatenje ngamunggal tukulmba wamdus karenju ningina le Kuate ngumnaig ta nane tanjamba nduiye mine nda. Kuate nu tane kasomok mbal giganmba kilam tuku maditingina ta ka kumunguwa le Israel mbal ngamunggal tukulmba wamdus karenju minig ta kusrewamngai. ²⁶ Wam ta mbolnje Israel mbal njakmba muskil kile-tidinge ningamngat. Kuyar pasa ande ta tuku tenenmba sakate.

Muskil kile-tidinge ningam tuku tanjo nu Sion tumbrajan sunjo mbolnje prowamngat.

Nu prowa sulumba Yakob tuku tugu Kuate ngumnede manjau ta pitaiwamngat.

Aisaia 59.20

²⁷ Tanjamba ye nane ndonj pasa katen ta kumumba nane tuku une manjau saukamngit ngate. *Yeremia 31.33*

²⁸ Kristus tuku pasa mayenu Israel mbal nane pitaimba Kuate ngueu pilnaig ta tane kasomok mbal pasa ta isig. Nane Kuate tuku ngueu pilig wam ta mbolnge nu tane turkate ta Kuate nu nane kilam tuku madiningina ta nu nane tuku mbuŋ kame idusniŋmba nane tuku kume purmba minit. ²⁹ Kuate nu wamdus mbil ndate tuku. Nu nuŋe wam magenu afu niŋgit ta nu manj yai ndakate. Nu afu kilam tuku madiningit ta nu manj nane pitai ndaningit.

³⁰ Israel mbal nane ambonja Kuate tuku minge dubinaig ta ngumneŋga Kristus mbolnge pitainaig. Tane nu tuku pasa ambonja pitainaig mbal kile Kuate nu Kristus mbolnge tane mapekate. ³¹ Nu tane kasomok mbal mapeka minit tanjamba ndo Israel mbal mata mapekam tuku ta kile nane nu tuku minge pitaimba minig. ³² Sine ŋakmba Kuate tuku minge pitaigenj le nu sine kilmba une tuku ndalekanu manjau mbol patikina. Tanjana sulumba kile nu Kristus mbolnge sine ŋakmba mapeka kilamngat.

³³ Kuate tuku manjau ta mayenu ndo. Nu tuku wamdus kila sunjo o mbolnge. Sine siŋka nu tuku wamdus kila pile ndakeg. Nuŋe wamdus kile-mayokkam tuku ndin sine pilenŋgam kumuŋ kuga. ³⁴ Kuyar pasa nu tenjamba sakate.

Ima nu Sunjo tuku wamdus kila minit? Ima nu Sunjo wam pagu pasa sawam kumuŋ ngate. *Aisaia 40.13*

³⁵ Ima nu aganj ande Sunjo tuna ta tuku lafunu nu mbolnge minit? ³⁶ Nuŋe aganj ndende ŋakmba kile-mayokkina ta nu tugu. Nu miro. Nu tuku nyu sunjo kilŋa sanjri ta minmba minamngat. Son.

12

Sine Kuate tuku ndo minbe

¹ Tira kame, tane Kuate tuku mape manjau idusmba tanjine ngarosu Kuate tuku ŋga madimba patikap le minwaig. Kuate nu atrau aganj tanjan ta nu nzalite. Sine tanjaweg ta sine kumumbi Kuate mbarinjeg. ² Tane kilke te tuku manjau te-pur ndawap. Tanjine wamdus Kuate mbolnge palpe sulumba kitek mayok kape. Tane tanjamba Kuate tuku nzali kila palpe sulumba wam magenu o mbolnge Kuate garete ta ke likam kumuŋ.

Piro sanjri yimyam tuku pasa (1 Korin 12)

³ Kuate nu ye make pilmba aposel pilna. Ye nyu tambi satingamngit. Tane tanjine mironj payam ndaka kumumbi pilenŋgap. Kuate nu sanjri yimyam tinjit ta idusmba tanjine mironj pilenŋgap. ⁴ Ngarosu ndindo mbolnge aganj inum inumnu piro kise kise ke likade. ⁵ Tanjamba ndo sine Kristus ndonj ulendikeg mbal sine gudommba ta ngarosu ndindo ndo mineg. Ngarosu ta mbolnge sine inum inumnu mineg ta ulendika ngarosu ndindo. ⁶ Kuate nu sine ŋakmba make patika sine yimyam sanjri kise kise ake sinjit tambi sine pirokube. Ande nu Tukul Guwa tugumngje pasa ismba kile-mayokkam tuku sanjri tate ta nu nuŋe ngamunjal son manjau tambi kile-mayokkuwa. ⁷ Ande nu tanjo turkam tuku sanjri tate ta nu tanjo turkuwa. Ande nu pasa kukliwam tuku sanjri tate ta nu pasa kukliwa. ⁸ Ande nu tanjo sanjri pileningam tuku sanjri tate ta nu sanjri pileninguwa. Ande nu aganj ndende ŋak afu turka niŋgam tuku sanjri tate ta nu waknyumba niŋguwa. Ande nu gabat tanjo minam tuku sanjri tate ta nu wamdus sanjrinu pilmba piro ta

kuwa. Ande nu sinamanzerka minig mbal turkam tuku sanjri tate ta nu gare njak turkuwa.

Tira kame ngamuŋgal niŋgam tuku pasa

⁹ Tane wamdus tugusekmbi muŋgu kume purkap. Tane maŋau ŋaigonu njakmba ngumneniŋmba maŋau magenu ndo bige dedeŋgap. ¹⁰ Tanjine tira kat tanjine tanaŋ tanjine tanjine muŋgu kume purkap. Tane tanjine tanjine tira kame tuku nyu kile-dunŋam tuku ngamuŋgal kunde-kundetŋguwa. ¹¹ Tane kanyum ndamba sanjri tinŋa pirokap. Tukul Guwa mbolŋge tumail gare njak mayok kape sulumba Sunŋo tuku piro mbal minap. ¹² Tane muskil kile-tidiŋge tinŋam tuku tairŋgade ta tuku gare-gareka minmba piti sinamŋge nŋan pilmba dirnanŋap. Tane mara mara Kuate yabanŋmba minmba ¹³ Kuate tuku mbal agan ndende denkade ta turkap sulumba kisekok mbal kilmba tanjine wande mbolŋge patikap.

¹⁴ Tane piti sertinŋig mbal Kuatenŋe nane sinzanŋniŋguwa nŋa yabanŋap sulumba nane nyaro pasa niŋmba kasur pasa niŋge ndakap. ¹⁵ Nane gare njak minig mbal ndonŋ tane gare-garekap. Nane piti njak minmba malmbikade mbal ndonŋ tane malmbikap. ¹⁶ Tane tira kame ndonŋ wamdus ulendika tuma minmba sine sugo nŋa piro nyu kugatok ta kam tuku mbule ndakap. Tane sine kila sugo njak nŋa idus ndawap.

¹⁷ Ande tane mbolŋge maŋau ŋayonu kuwa kande tane maŋau ŋayonumbi lafu ndawap. Tanŋo njakmba ngamukŋge maŋau tinreknu ndo ke likap. ¹⁸ Tane tanŋo njakmba ndonŋ ngamuŋgal ulendi minam tuku ndin sotap.

¹⁹ Tira kame, nane afu tane mbolŋge maŋau ŋaigonu kuwaig le tane Kuatenŋe lafuwa nŋa piti ta nu wai mbolŋge ndo palpe. Kuate tuku kuyar ta tuku teŋenmba sakate.

Sunŋo nu sakate: Maŋau ŋaigonu lafunu ta ye tuku piro. Yenŋe pa ta niŋgamŋgit nŋgate. *Lo 32.35*

²⁰ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ne tuku nŋueu tanŋo nu gubawa kande nyamagan tawe le nyuwa. Nu kule parawa kande kule tawe le nyuwa.

Ne tanjawa ta nu nuŋe nŋueu maŋau ta tuku kiko tumba wamdus rar prowa le kamusmba minamŋgat nŋgate. *Sindaun 25.21*

²¹ Maŋau ŋaigonu tanŋe tane kile-ibenŋkikat nŋa tane nu mape ndawap. Tanjine maŋau magenu tamba maŋau ŋaigonu ta kile-ibenŋkap.

13

Kuatenŋe gabat sugo patike likate

¹ Sine njakmba gafman kumnemŋge minbe. Kuate tuku wamdus mbolŋge ndo nane mayok kinig. Gabat sugo mine likade ta nunŋe patikate. ² Ande nu gafman tuku miŋge pitaite ta nu Kuate tuku wamdus pitaite. Pitaide mbal ta nane piya kumumbi tade.

³ Maŋau magede mbal nane kulat tanŋo sugo tuku kuru kuru ndakade. Nane wam ŋaigonu kade mbal ndo kulat tanŋo tuku kuru-kurukade. Ne gabat ande tuku kuru-kurukam idus ndamba kande ne maŋau magenu ka le nu ne nzalinuwa. ⁴ Kuate nu tane turkam tuku gabat sunŋo ta pilit. Nu maŋau ŋayonu lafuwam tuku nyu njak minit. Ta tuku ne maŋau ŋayonu kumba kande ne nu tuku kuru-kuruka. Kuate nu maŋau ŋaigonu kade mbal pa niŋgam tuku gabat sunŋo ta nu tuku piro tanŋo minit. ⁵ Ta tuku ye satinŋit. Tane gafman

tuku minje kumnemnje minap. Tane Kuate tuku pa laipam tuku ndo nu kumnemnje mine ndakap. Tane manjau tinjeknu nga nu kumnemnje minap.

⁶ Tane takis ndametiŋ pankap. Gafman mbal nane piro ke likade ta nane Kuate tuku piro biyig. ⁷ Tane afu mbolnje wam kam tuku minwaig kande nane mbolnje ke likap. Tane takis ndametiŋ pankam tuku minmba kande pankap. Tane nyu ŋak mbal idusniŋmba nane gare niŋgam tuku wam ta ndo kap.

Tangine tangine munju kume purkap

⁸ Tane agan ande lafuwam tuku mine ndakuwa. Tangine tangine munju kume puram tuku manjau ta ndo lafuwam tuku minwa. Nane afu tane tugumnje minig ta tane nane tuku kume purde ta tane Kuate tuku tukul pasa ŋakmba kumude. ⁹ Kuate tuku tukul gudommba minig. Tanjo pino munju kuayar ndakap. Tanjo bale ndawap. Agan ande kuayar ndawap. Agan ndende kilam tuku piriri ndawap. Tukul kame sakit ta ŋakmba tukul pasa tenge ulendite. Tukul ta tenjemba. Tane tangine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnje minig mbal tuku kume purap ngate. ¹⁰ Tanjo nu kume pur manjau tambi ande ŋayo siliwam kumunj kuga. Ande nu kume pur manjau ŋak minit ta nu tukul ŋakmba kumute.

¹¹ Kile mineg ait te tane kila. Ta tuku wam ŋakmba ta dubikap. Sine muskil kile-tidinge siŋgam tuku pasa ismba son ngigen ait ta kile ait kuen kinit. Ta tuku tangine wamdus kinyanu minig ta kuagnekap. ¹² Ma furir tuku ait kugawam bafute le mafewam tuku ait buk patukate. Ta tuku ma make tuku manjau kile-sika mafenj tuku manjau kilmba tambi manjau ŋaigonu kile-ibenkuba. ¹³ Sine mafenj mineg tanjan manjau magenu ndo kube. Sine afu ndonj minyoka isukusmba maim-maimka kule kamenu nye ndakube. Sine fare fare tanjo pino ndonj une ndakube. Kutur manjau kiko ŋak ta ke ndakube. Afu ndonj kualeyau ndakube. Afu tuku mine tuku wamdus kagli Nr ndakube. Sine ma make tuku manjau tanjan ŋakmba kusrekube.

¹⁴ Tane siŋgine Sunjo Yesus Kristus tuku manjau te-purap sulumba tangine ngarosu tuku nzali ŋaigonu kam tuku idus ndaniŋgap.

14

Sine tira kame tuku son manjau pile ndangube

¹ Tira ande tuku son manjau gisleknu ta nu tane ndonj manjurkam tuku tap. Tane nu ndonj kualeyauka nu tuku manjau te-ibenjam tuku idusmba te ndakap. ² Tira ande nu ye agan ŋakmba nyam kumunj ngate. Ande nu son manjau gisleknu ŋak minmba ye mbarikit nga nu ndem mbulmba nyamagan ndo nyate. ³ Ande nu ndem nyate tanje ande nu nyamagan ndo nyate ta tala ndawa. Ande nu ndem nda nyate tanje nu tanjo ndem nyate ta nu mbarte nga sa ndakuwa. Kuate nu nale arnen kilna. ⁴ Ne ima le ande tuku piro tanjo tuku son manjau pilete. Nu pilemba kumumbi kate ko mbarte ta ne tuku piro kuga. Nunje Sunjo tuku piro. Sunjonje nu sanjri tuwit ta nu kumumbi mayok kanjat.

⁵ Tira ande nu ait afu tukul ŋak ngate. Ande ait ŋakmba kumu kumu tukul kugatok nga iduste. Tangine mironj yinyam manjau dubiwam tuku ta pilenja te-tiwap. ⁶ Ait afu sugo ngade mbal ta nane Kuate tuku nyu idusmba tanjade. Nane ndem nyade mbal Kuate gare pasa tuwig sulumba Kuate tuku idusmba nyade. Nane ndem nda nyade mbal nane Kuate tuku mata idusmba ndem nda nyade. Nane nyamagan ndo nyade ta tuku Kuate gare pasa tuwig. ⁷ Sine

mineg ta singine mironj tuku mine ndakeg. Ko kumeg ta singine mironj tuku kume ndakeg. ⁸ Sine abo njak mineg ta sine Sunjo tuku nyu te-dungam tuku mineg. Sine kumeg ta Sunjo tuku nyu te-dungam tuku kumeg. ⁹ Kristus nu kumanu mbal abo njak minig mbal tuku Sunjo minam tuku nu kummba manj tingina. Ta tuku sine abo mineg e ko kumeg ta sine Sunjo tuku ndo mineg.

¹⁰ Ne wam ta idusmba tira ande tuku son manjau pilenja nu mbarte nga sa ndaka. Ko ne afu tuku son manjau kanjerka tala tala ndaninga. Sine njakmba Kuate am mbolnje tingube le nunje sine pilesingamngat. ¹¹ Kuyar pasa ande ta tuku tenenmba sakate.

Sunjo nu sakate: Ye sinja abo minet tanja pasa te sinja mayok kanjat. Tanjo njakmba ye tugumnje dagol tidrongamngaig. Nane njakmba ye tuku nyu te-dungamngaig njate. *Aisaia 45.23*

¹² Ta tuku sine njakmba Kuate tugumnje singine wam njakmba ke likeg ta kilimok kile-mayokkamngig.

Sine tira kame tuku ngamungal njaijo sigli ndakube

¹³ Ta tuku sine singine munjo pilengeg wam ta kusrekube. Sine wamdus sangrinu pilmba singine tira inum ndekam tuku wam ande ke ndakube. ¹⁴ Ye Sunjo Yesus ndonj ukendiket ta nyamaganj ndem njakmba nyam tuku tukul kuga. Ye wam ta kila minet ta ande nu aganj ande nyam tuku tukul njak nga iduste ta nu tuku wamdus sinamnje tukul tanja mayok kinit. ¹⁵ Tira ande nu aganj ande nyam tuku tukul njak njate le ne tumba nyate ta ne nu tuku wamdus njayo silit. Tanjate ta ne tira tuku kume purte wam ta kusrete. i ... Kristus nu tira ta tuku kumna. Ne aganj nyate tamba nu njayo sili ndawa.

¹⁶ Ne ye aganj njakmba nyam kumunj nga sakate ta ne kumumbi sakate. Nanje wamdus mayenu ta andenje njayo siliwam tuku ndin wakei ndawa.

¹⁷ Sine Kuate kumnemnje mineg mbal sine nyamaganj le kule nyeg ko nda nyeg ta alo sunjo kuga. Sine tinjeknu mayok ka ngamungal mukuk minmba Tukul Guwa mbolnje gare njak mineg wam ta ndo alo sungokanu. ¹⁸ Ande nu tanjamba Kristus dubite ta nu Kuate gare tuwit. Tanjo pino nane nu tuku manjau ta kanjermba saka minig.

¹⁹ Sine ngamungal ulendi minmba singine singine wamdus sanjri pilewam tuku sanjri tinga wam ta ndo ke likube. ²⁰ Ne aganj ande nzalinu nyate tamba Kuate tuku piro njayo sili ndawa. Nyamaganj njakmba tukul kugatok ta ande nu ne aganj nyate ta mbolnje ndekate ta ne mbarte. ²¹ Nanje tira ande baringikat nga ne ndem ko grep kule nye ndaka ko wam kise afu ke ndakate ta ne manjau tinjeknu dubite. ²² Ne wam afu kam kumunj njate ta Kuate am mbolnje ndo minwa. Ne wam ande pilenja ye kam kumunj nga idusmba wamdus piti kugatok ta ne gare njak minit. ²³ Ne wamdus armba njak aganj ande nya ta ne mbarte. Ne nanje ngamungal son pitaimba tumba nyate ta tuku. Ande nu wam andembi nunje son njate manjau piti serte ta nu mbarte.

15

¹ Sine Kristus dubimba ngamungal son sanjri njak mineg mbal sine tira kame son manjau gisleknu minig ta turkuba. Sine singine maye minam tuku ndo idus ndabe. ² Sine tira kame wamdus sanjri pileningam tuku nane tuku wamdus kumnemnje minmba manjau tamba nane turkuba. ³ Kristus nu mata nunje maye minam tuku ndo idus ndana. Kuyar pasa ande Kristus nu Kuate ndonj pasatina ta tenenmba sakate. Nane ne tumail pannade mbal ye turmba tumail panyade. *Mune 69.9*

Kuyar pasa nu tanjamba sakate.

⁴ Kuyar pasa o buk kuyarke likinaig ta sine tumsingam tuku mayok kinaig. Sine kuyar pasa ta burka sangri tinga dirnanjgube sulumba ngamuŋgal mukuk ŋak minmba Kuate tairnjgube. ⁵ Sine sangri tinga ngamuŋgal mukuk minam tuku manjau Kuate tugumŋge prote. Nunje tane sangri tinga le tane Kristus Yesus tuku manjau kubemba tangine tangine wamdus ulendi tuma minap. ⁶ Tane tanjamba minap ta tane ulendika miŋge ndindombi singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate tuku nyu te-duŋgamŋgaig. Son.

Kristus nu kilke mbol mbal ŋakmba wikina

⁷ Kristus nu Kuate tuku nyu mbol kuwa ŋga nu sine ŋakmba kilna. Tanjamba ndo tane mata Kuate tuku nyu mbol kuwa ŋga tangine tangine afu ŋakmba kile likap. ⁸ Kristus tuku manjau satingit ta tugunu tenjenmba. Kuate nu pasa o buk sakina ta alonu mayok kuwa ŋga Kristus nu Zu mbal tuku piro tanjo mayok kina. Wam ta mbolŋge Kuate nu Zu mbal tuku mbuŋ kame pasa saningina ta kumuŋgina. ⁹ Wam ta mbolŋge kasomok mbal mata Kuatenje mapekina le nane nu tuku nyu te-duŋginaig. Kuyar pasa ande tenjenmba sakate. Ye kasomok mbal ngamukŋge ne tuku nyu te-duŋgamŋgit. Ye ne tuku nyu mbol kuwa ŋga mune ande ulamŋgit ŋgate. *2 Samuel 22.50; Mune 18.49*

¹⁰ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Tane kasomok mbal Kuate tuku mbal Israel ndonj gare-gareka minap ŋgate.

Tukul Pasa 32.43

¹¹ Pasa ande mata tenjenmba sakate.

Tane kasomok mbal Sunjo tuku nyu te-duŋgap.

Ese. Kilke tugu ŋakmba nu tuku nyu te-duŋgap ŋgate.

Mune 117.1

¹² Tuan tanjo Aisaia nu mata sakina:

Yesi tuku mbuŋ sunjo ande prowamŋgat.

Nu kasomok mbal tuku Sunjo minam tuku mayok kanjat. Nunje nane muskil kile-tidinge ningam tuku tairnjgamŋgaig ŋgina. *Aisaia 11.10*

¹³ Sine Kuate tairnnga mineg wam ta nunje singit. Tane nu kumuŋ ŋga minap le nunje gare manjau ngamuŋgal mukuk sunjomba tinga. Nu tanjawa ta tane Kuate tairnnga minig wam ta Tukul Guwanje lato lato sangri pilemba minamŋgat.

Paulus nu nune piro tuku sakina

¹⁴ Tira kame, ye tane tuku wamdus ar ar ndawet. Tane ranjun manjau kumuŋganu ŋak minmba pasa tugusek ŋakmba kila minig tukunu tangine tangine mungu kile-tidingam kumuŋ. ¹⁵⁻¹⁶ Kuate nu ye make pilmba tane kasomok mbal ngamukŋge Kristus Yesus tuku piro tanjo minam tuku ye madiyina. Ta tuku ye wane te mbolŋge tane man idusam tuku ye pasa sangrinu afu kuyarit. Ye pasa mayenu kukliwet te pris tanjan Kuate tuku piro biyet. Tane kasomok mbal Tukul Guwa mbolŋge kumumbi purfeŋnu mayok kape le Kuate nu nzalinu kilwa ŋga ye tane atrau aganj mayenu tanjan Kuate tambim tuku piro ket.

¹⁷ Ye Kristus ndonj ulendiket tukunu ye Kuate tuku piro ke liket te ye payamkam kumuŋ. ¹⁸ Kristus nu kilke mbol mbal ŋakmba pasa mayenu dubiwaig ŋga nu ye mbolŋge wam afu ke likina ta ndo ye saka minet. ¹⁹ Ye pasa kuklimba wam afu ke lika ye sangri kitek tumninmba Tukul Guwa tuku sangri yimyam kile-mayokka wam ŋakmba ta Kristus nu ye mbolŋge piro

kina. Ta tuku ye Yerusalemnge Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro tugu pilmba kumba ka ka Iliria ma mbolnge tinja piro suluwen.

²⁰ Ye Kristus tuku piro mbal afu tuku piro tuturam idus ndawet. Nu tuku nyu kinit ma mbolnge ye pasa kukliwe nda. Nu gilai mbal tugumnge ye pasa kukliwam tuku wamdus sangrinu pilet. ²¹ Kuyar pasa ande ye idusmba tanjamba piro ket ta tenjenmba.

Nane nu tuku pasa ise ndakade mbal nane ismba wamdus purfeningamngat. Nane nu tuku nyu ise ndakade mbal nane nu kila palmbimngagig ngate. *Aisaia 52.15*

Paulus nu Rom mbal kanjerkam idusna

²² Ye ait sunjomba tane tugum prowam tuku iduset ta yine piro sunjo tenge ndin purte. ²³ Kile kilke te mbolnge piroket ta buk kugate. Ye yar gudommba tane tugum kambim tuku sunjomba idusmba minet ta ye Spen kambim nga pro tane kanjertingam iduset. ²⁴ Ye tane ndonj ait fagnu minmba gare ti le tane ye mindeyumba ka ndinngae kayeyap le ye Spen ka njet.

²⁵ Ye kile ndametin afu kilmba Yerusalemnge Kuate tuku mbal turkam kanjert. ²⁶ Nane agarj ndende tuku denkade tukunu Masedonia le Akaia ma mbolnge tira kame afu nane turkam tuku ndametin te patikinaig. ²⁷ Nane nanjine mironj wam ta kam idusnaig ta nane kumumbi kinaig. Kasomok mbal Israel mbolnge lafu njak minig. Nane Israel mbal tugumnge Kuate tuku wam magenu kilig tukunu kile kasomok mbal nane Israel mbal afu ngarosu tuku agarjmbi turkam kumunj. ²⁸ Ye ndametin te kilmba Yerusalem mbal ninji sulumba ye Spen kambim nga ka tane tugum ta prowamngit. ²⁹ Ye tane tugum prowi ta ye Kristus tuku gare manjau njakmba njak tane tugum prowamngit ta ye kila.

³⁰ O tira kame, sine njakmba Sunjo Yesus Kristus tuku mbal mineg. Sine Tukul Guwa mbolnge munju kume purkeg. Ta tuku ye tenjenmba satinjamngit. Tane ye turyam tuku ye ndonj Kuate sunjomba yabanje. ³¹ Yudea ma tugu mbolnge son nda ngade mbal ye baleyam idusde ta ye maye minam tuku Kuate yabanjap. Kristus tuku mbal Yerusalemnge nane kasomok mbal tuku ndametin te kilam mbulbekaig. Nane gare njak kilwaig nga ta tuku mata Kuate yabanjap. ³² Kuate nu nzaliwa le ye tanjamba gare njak tane tugum ta promba ait afu tane ndonj mini sulumba wamdus gare tamngit.

³³ Kuate nu ngamunjal wamdus bul sersingam tuku nu tugu. Nu tane ndonj minmba minwa. Son.

16

Paulus nu Rom mbal kaiye pasa ninjina

¹ Kristus tuku piro pino ande nyunu Febe tane nu tuku nyu kila palpe nga satinjamngit. Nu Senkrea tumbran sunjo mbolnge Kristus tuku kuasmbi ngamuknge piro kate. ² Nu tane tugum ta prowa le tane Kuate tuku mbal minig ta te-mayokmba Sunjo tuku nyu mbolnge nu tap. Nu wam afu denkuwa kande turap. Nu tira kame sunjomba ye mata turyina.

³ Prisila le Akuila nale ye ndonj Kristus Yesus tuku piro kigenj ta tane nale tuku gare pasa te sanikap. ⁴ Nalekam ta ye maye minam tuku ye turyumba kume dirnaik. Ta tuku kasomok mbal Kristus tuku kuasmbi minig ta nane njakmba ye ndonj nale gare pasa nikig. ⁵ Nale tuku wandeknge Kristus tuku kuasmbi manjurkade mbal nane mata gare pasa te ninjap.

Mbal ḡakmba nyu kilamḡit te yiḡe gare pasa te saningap. Yiḡe gulab mayenu Epenetus. Asia mbal ḡgamukḡe nu ambongga Yesus tuku son ḡgina. ⁶ Pino ande Maria tane ḡgamukḡe piro karenkina. ⁷ Andronikus nale Yunias sine tugu ndindo nale ye ndoḡ muli wandek sinamḡe minger. Ye Kristus gilai minen le nale ambongga son ḡginaik. Aposel kame ḡgamukḡe nale nyu ḡak minik. Nane ḡakmba ta yiḡe gare pasa te ningap.

⁸ Afu teḡenmba. Ye tuku gulab mayenu Ampliatius. ⁹ Ande Urbanus nu sine ndoḡ Kristus tuku piro biyit. Ande Stakis nu ye tuku gulab mayenu ande. ¹⁰ Ande Apelis nu Kristus tuku tanḡo tugusek mayok kina. Aristobulus tuku ndare tuma mbal mata yiḡe gare pasa ningap. ¹¹ Herodion nu ye ndoḡ tugu ndui ta. Narsisus tuku ndare afu Sunḡo tuku mbal minig ta ḡakmba yiḡe gare pasa te saningap.

¹² Afu teḡenmba. Sunḡo tuku piro karenkate pino ar Trifina nale Trifosa. Pino ande Persis nu mata Sunḡo tuku piro karenkate. ¹³ Tira ande Rufus nu Sunḡo tuku tanḡo tugusek. Ina nuḡe nu ye tuku ina tanaḡ minit. ¹⁴ Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas tira afu nane ndoḡ minig. ¹⁵ Filologus, Yulia, Nerius nale kulim nuḡe Olimpas Kuate tuku mbal nane ndoḡ mine likade ta ḡakmba yiḡe gare pasa te saningap.

¹⁶ Tane tangine tangine tira kame ndoḡ munḡu kume purkade maḡau ta alonu te-mayokap.* Kristus tuku kuasmbi yimyam ḡakmbaḡe tane tuku kaiye pasa pilig le ilit.

Yabri tum mbal tuku rironḡ pasa

¹⁷ Tira kame, nane afu tane purka afu tuku wamdus tugusek didikade ta tane nane kila patika nane ndoḡ ulendi ndakap. Naneḡe sine pasa tugusek tumtingiger ta pitaide. ¹⁸ Nane sinḡine Sunḡo Yesus Kristus tuku piro mbal kuga. Nane nanḡine ḡgarosu tuku nzali ḡaigonu maro ḡak minam tuku ndo piro kade. Nanḡine ḡule parak pasambi tira afu wamdus sanḡri kugatok ta didikade.

¹⁹ Tane Kuate tuku miḡe dubi mayede ta nane ḡakmba isig. Ye wam ta tuku gare-gareket. Tane maḡau mayenu kam tuku kila sunḡo ḡak minap sulumba maḡau ḡayonu kam tuku gilai tanaḡ minap. ²⁰ Tane taḡamba minap ta Kuate nu pitik ndo Satan tumba tane tuku kupe kumnemḡe pilmba to firamḡgat. Kuate nu ḡgamuḡal mukuk sinḡit tuku tugu. Sine tuku Sunḡo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.

²¹ Timoteus nu ye ndoḡ pirokate ta nuḡe tane kaiye pasa tiḡit. Lusius Yason Sosipater nane ye tuku tugu ndui ta nane mata tane kaiye pasa tiḡig.

²² Ye Tertius Paulus tuku miḡe pasa kuyaret te ye mata kaiye pasa tiḡet.

²³ Gaius nu ye Paulus nu tuku wande mbolḡe minam tuku sakate. Nu Kristus tuku mbal ḡakmba mbolḡe wam mayenu ta kate. Nu mata tane kaiye pasa tiḡit. Erastus nu tumbranḡ sunḡo te tuku ndametiḡ kulatkate tanḡo sine tuku tira Kuartus nale mata tane tuku kaiye pasa pilik.

²⁴ [Sine tuku Sunḡo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.]

Paulus nu Kuate tuku nyu te-dunḡina

²⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dunḡube. Ye pasa mayenu Yesus Kristus tuku kukliwet ta Kuate nu ta mbolḡe tane sanḡri piletingamḡgat. Pasa mayenu ta buk kuiruk minna le tanḡo nane gilai mine sunḡona le ka ka kile nu kilimok

* **16:16:** Zu mbal nane kume purkade maḡau ta alonu te-mayokmba munḡu mumukade.

mayok kinit. ²⁶ Kuate nu minmba minit nu tanjo ŋakmba pasa mayenu son ŋga dubiwaig ŋga iduste ta kilimok mayok kinit le kilke mbol mbal ŋakmba ise likeg. Tuan tanjo kame tuku kuyar ta mbolŋge kilimok mayok kinit.

²⁷ Kuate nu ndo wamdus kila ŋakmba ŋak. Sine ŋakmba Yesus Kristus mbolŋge Kuate tuku nyu sunjo ta te-duŋga minmba minbe.
Son.

1 KORIN

Korin mbal tuku waŋe Paulusŋge ambonŋa kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 26 kinaig le Paulus nu Efesusŋge minmba Korin mbal tuku waŋe te kuyarna.

Korin tumbraŋ suŋgo ta Grik kilke mbolŋge minna. Tumbraŋ ta mbolŋge ma tugu yeki yeki tuku mbal pro taŋge mine likinaig tukunu maŋau ŋaigonu mata suŋgokina. Korin mbal nane yabri mbara gudommba mbariŋniŋmba minnaig le Paulusŋge pasa mayenu tumba nane tugum kumba tumningina le isnaig wam kube ta Aposel 18 mbolŋge minit.

Korin mbal gudommba Paulus nu Kristus tuku sakina le ismba ŋgamuŋgal biye mbilmba kule pisne tinaig le Paulus nu nane ŋgamukŋge yar ndindo batenŋu inum pirokina sulumba maŋ nane kusreka kina.

Paulus nu waŋe te kuyarna ta tugunu teŋenmba. Nu Efesusŋge minna le mbal afu nane nu tugum promba Kristus tuku mbal Korinŋge minig ta nane fare fare unekade ŋga nu kubeu tunaig sulumba sakinaig: Afu nane naŋgine maŋau ambokok ta maŋ lato ke likade. Nane pur yimyamka sine gabat kise kise tuku kuasmbi ŋgade. Nane tuku ande nu nuŋe ndare ndoŋ kinyna ta nane nu te-ti ndanaig. Nane kualeyaukade sulumba naŋgine naŋgine tira pasa mbolŋge kile-tidingade sulumba fare fare taŋgo pino ndoŋ unekade ŋga Paulus sanaig le nu pasa ta ismba nane tuku mbar kile-tidingam tuku waŋe te kuyarna sulumba wam pagu pasa suŋgomba nane niŋgina.

Taŋamba nu nane nu tuku kusna waŋe pilnaig ta turmba kumumbi lafuna.

1-2 Kuate tuku kuasmbi Korinŋge minig tane ŋakmba kaiye. Tane nuŋe mbal minam tuku Kuate nu wikate le tane Kristus Yesus ndoŋ ulendika nu tuku mbal mayok kinig. Kilke tugu ŋakmba mbolŋge singine Suŋgo Yesus Kristus tuku nyu te-dungade mbal nane sine ndoŋ ulendika Suŋgo ndindo ŋak minig ta nane tuku turmba waŋe te kuyaret. Ye Paulus Kuate nu nuŋe nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini ŋga nyu te-mayokna. Ye singine tira Sostenes sile tane ndoŋ pasatam prowek. ³ Singine Mam Kuate Suŋgo Yesus Kristus nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul serŋinguwaik. Son.

Paulus nu Kuate tuku garena

⁴ Kuate nu Kristus Yesus mbolŋge tane ake sinaŋ make patikina tukunu ye mara mara nu gare pasa tuwet. ⁵⁻⁶ Tane Kristus ndoŋ ulendika wam magenu ŋakmba kilnaig. Sine nu tuku pasa tane tugumŋge kukligen le pasa ta tane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge saŋgri tiŋgina le tane katese maŋau tugusek ŋakmba ŋak minmba miŋge bulokmbi te-mayokde. ⁷ Tane singine Suŋgo Yesus Kristus luka prowam tuku minde minig ta wam ande tane mbolŋge den ndakate. Kuate nu buk wam magenu ŋakmba tiŋge suluna. ⁸ Nu tane saŋgri piletiŋmba minwa le ma ma nuŋe ait suŋgo mbolŋge mbar ande tane mbolŋge mayok kine nda. ⁹ Kuate nu nuŋe Kiŋo singine Suŋgo Yesus Kristus tane nu ndoŋ muŋgu gare ŋak minam tuku wikina. Nu siŋka wam ta te-mayokamŋgat.

Kuate tuku kuasmbi Korinŋge purkinaig

¹⁰ Tira kame, ye singine Suŋgo Yesus Kristus nu tuku nyu mbolŋge tane saŋgrimba satinŋamŋgit. Tane pur yimyam ndaka ulendika tumawap sulumba tane wam ŋakmba mbolŋge ŋgamuŋgal ndindo pilmba kap. ¹¹ Tane

kualeyaukade ta Klowi tuku wande tuma mbal afu ye tugum promba ye kubeu sinaig le ye isen ta tenenmba. ¹² Tane purka tane afu sakade ye Paulus tuku tanjo ngade. Afu ye Apolos tuku afu ye Petrus tuku afu ye Kristus tuku ngade. ¹³ Yoi. Tane Kristus purpurde le nu gudommba tana mayok kinig. Ye Paulus ye tanenu nga ail kazrai mboŋge kume ndaken. Tane ye tuku nyu mboŋge kule pisne te ndakinaig. ¹⁴ Ye tane ngamukŋge minmba afu kule pisne ndatingen tukunu kile ye wamduŋ piti kugatok minet. Ye Krispas nale Gaius ndo kule piseniken tukunu ¹⁵ tane sine Paulus tuku mbal minmba kule pisne tigen nga sakam kumuŋ kuga. ¹⁶ O son. Ye Stefanas tuku wande tuma mbal mata kule piseneningen. Ye afu turmba kule piseneningen e ko kuga e ye idus ndawet. ¹⁷ Kristus nu tanjo kule piseneningam tuku ye kukul ndayina. Ye pasa mayenu kuklimba sanu tuku kukulyina. Ye pasa ta kuklimba kilke te tuku wamduŋ kilambi tanjo wamduŋ dubikam tuku sa ndaket. Kuga. Ye ail kazrai tuku sa ndo ket.

Kristus nu Kuate tuku wamduŋ kuyar te-mayokte

¹⁸ Kristus nu ail kazrai mboŋge kumna ta ngisikam tuku minig mbal nane pasa ta ismba nginngan pasa ndo ngade. Sine Kuatenge muskil kile-tidinge singit mbal sine ismba ta Kuate tuku sanjri ngeg. ¹⁹ Kuyar pasa ande Kuate tuku minje tenenmba sakate.

Nane kila sugo njak mbal yenje nane tuku kila njaiŋo siglikamngit. Wamduŋ kuyar mayenu njak mbal yenje nane tuku wamduŋ te-siwamngit ngate.

Aisaia 29.14

²⁰ Kuate tuku wamduŋ kila tanje kilke te tuku nginngan wamduŋ kila kilimok kile-mayokkate. Ta tuku kila njak mbal aninge? Ko kuyar pasa biteknganu mbal aninge? Ko nanjine wamduŋ kilambi afu tuku pasa kile-ibenjkade mbal aninge? Nane tuku kila alo kugatok. ²¹ Kuate nu tanjo nane nanjine kilambi nu kila palmbim tuku ndin ta tukulna. Sine pasa kukliweg le afu nginngan pasa ngade ta pasa tanje ndo nane Kuate kila palmbim kumuŋ. Nu pasa tamba son ngade mbal muskil kile-tidinge ningit. Kuate tuku wamduŋ kuyar not. ²² Zu mbal nane wam kitek sanjrinu kanjerkumba ndo son ngam idusde. Grik mbal nane pasa kila wamduŋ mayenu njak isam idusde. ²³ Sinenje Kristus nu ail kazrai mboŋge kumna pasa ta kukliweg. Zu mbal nane pasa ta ismba gubra tumba pitaide. Grik mbal nane ismba nginngan pasa ndo ngade. ²⁴ Sine Kuatenge wikate mbal Zu ko kasomok mbal sine Kristus tuku pasa ta ismba son ngeg. Kuate tuku sanjri nu tuku wamduŋ kila nu mboŋge minig le sine kila pileg. ²⁵ Kuate nu wam te-mayokte le nginngan wam ngade ta tanjo tuku kila lite. Nu wam te-mayokte le gisleknu ngade ta tanjo tuku sanjri lite. ²⁶ Tira kame, tane Kuatenge wikate mbal tane tanjo ndan ndan. Afu tanjo am mboŋge kila njak afu sanjri njak afu nyu njak tane ngamukŋge tanjo tana gudommba mine ndakade. ²⁷ Kuga. Kuate nu kila njak mbal kiko tuwaig nga kila kugatok mbal kilam tuku madiningina. Sanjri njak mbal kiko tuwaig nga nu sanjri kugatok mbal madiningina. ²⁸ Kuate nu nyu njak mbal ake aganj tana mayok kuwaig nga mbal nyu kugatok tanjo nane kanjerka talaningig ta kilam tuku madiningina. ²⁹ Ta tuku ande Kuate am mboŋge nuje nyu payamkam kumuŋ kuga. ³⁰ Kile sine Kristus Yesus ndoj ulendika abo kitek njak mineg ta Kuatenge singit. Nunje Kristus pilna le sine nu mboŋge wamduŋ kila teg. Nu sine tuku muskil kile-tidinge singit le sine

Kuate am mbolŋge tinreknu mayok ka nu tuku mbal purferŋnu mineg. ³¹ Ta tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Taŋgo ima nu payamkam idusmba kande nu Sunŋo wam ke likate ta idus-
niŋmba payamkuwa ŋgate.

Yeremia

9.24

2

Paulus nu Kuate tuku saŋgrimbi pasa kuklina

¹ Tira kame, ye buk tane tugum promba Kuate tuku pasa tugusek satingen ta wamdus kila ŋak ko pasa kila sunŋo ŋakmbi sa ndatingen. ² Ye Yesus Kristus nane nu ail kazrai mbolŋge balenaig ta ndo idusmba satingen. ³ Ye pro tane ŋgamukŋge saŋgri kugatok kuru-kuruka piririmba minen. ⁴ Ye pasa kukliwen ta tane tuku wamdus didikam tuku ye pasa kila sunŋo ŋakmbi kukli ndawen. Ye pasa sando ken le Tukul Guwa nu pasa ta saŋgri pilena le tane son ŋginaig. ⁵ Wam ta mbolŋge taŋgine ŋgamuŋgal son taŋgo tuku wamdus kila mbolŋge mine ndakate. Kuate tuku saŋgri mbolŋge minit.

Kuate tuku wamdus kuyar

⁶ Kuate tuku mbal nane kila sugo ŋak nane ŋgamukŋge sine wamdus kila sugo niŋgeg. Wamdus kila ta kilke te mbolok kuga. Kilke te tuku sugo sugo kila kilig taŋaŋ sine kile ndakeg. Mbal ta ŋgisikamŋgaig. ⁷ Sine Kuate tuku wamdus kila kuirok minna ta te-mayokeye le nuŋe mbal ndo ismba kila pilig. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba sine nu ndoŋ kilŋa ŋak minbe ŋga nu taŋamba wamdus tina ta kuirok minna. ⁸ Kuate tuku wamdus ta kilke mbolok sugo sugo nane gilai minnaig. Nane kila minnaig kande Sunŋo kilŋa saŋgri ŋak nu tumba ail kazrai mbolŋge bale ndanaig kande. ⁹ Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Kuate nu wam magenu nu tuku kume purde mbal niŋgam tuku madiniŋgina. Wam ta sugokanu o mbolŋge. Taŋgo nane ammbi kaŋger ndakade. Kilbambi ise ndakade. Wamdusmbi kamus ndaniŋgig ŋgate. *Aisaia*
64.4

¹⁰ Wam magenu kuirok minig ta Kuate nu nuŋe Guwambi tumsingit. Nuŋe Guwa nu Kuate tuku wamdus ŋakmba kila minmba sine kila sasingit. ¹¹ Taŋgo nu ande tuku wamdus kila mine ndakate. Nu nuŋe mironŋ ndo nuŋe wamdus kila minit. Taŋamba ndo ande nu Kuate tuku wamdus kila mine ndakate. Nuŋe Guwa taŋge ndo kila minit. ¹² Kuate tuku wamdus ta taŋgo tuku wamdus taŋaŋ kuga. Kuate nu wam sugo piya kugatok singina ta nu nuŋe Guwa singit taŋge tumsingit. ¹³ Ta tuku nu wam sugo piya kugatok singina ta taŋgo tuku wamdus kila tamba sine kukli ndaweg. Tukul Guwanŋe tumsingit le kukliweg. Kukliweg le Tukul Guwa ŋak mbal pasa ta ismba katesede. ¹⁴ Tukul Guwa kugatok minig mbal nane Kuate tuku Guwa tuku wam kame talaka ŋginiŋgan wam ndo ŋga nane katesewam kumuŋ kuga. Tukul Guwa ŋak mbal ndo nuŋe wam kame pilenŋa alonu kamusmba katesede. ¹⁵ Nane wam ŋakmba pilenŋa pitik katesede. Tukul Guwa kugatok mbal nane Tukul Guwa ŋak mbal kumumbi pileniŋgam kumuŋ kuga. ¹⁶ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ima nu Sunŋo tuku wamdus kila minit?

Ima nu Sunŋo wam paguwam kumuŋ ŋgate.

Aisaia 40.13

Pasa ta son. Sine Kristus tuku ndo kila mineg.

3

Kuate tuku gageu pur yimyam ndakap

¹Tira kame, ye tane ndon minmba Tukul Guwa njak minig mbal tananj pasa kila sugo njak sa ndatingen. Tane Kristus tinaig ta tane kinjo dabronu ndo minmba kilke te tuku manjau dubide mbal tananj minnaig. ²Ye nyamagan karennu tinje ndaken. Amo ndo tinjen. Ait ta tane pasa kila sugo njak isam kumuŋ kuga. Kile mata tane tanjamba ndo minig. ³Tane tuku mine ta kilke mbolok mbal tananj ndo minig tae. Tane tanjo kitek mayok ndakinig. ⁴Ata. Tane afu sakade ye Paulus tuku tanjo ngade. Afu ye Apolos tuku ngade. Tane tanjakade ta tane Tukul Guwa kugatok mbal tananj minig. ⁵Sile Apolos ndon tanjo ndan ndan. Sile Kuate tuku piro tanjo ndo. Nunje piro walmba sikina le sile piro kiken le tane pasa mayenu son nginaig. ⁶Ye piro ta nyamagan tumunu nguken le Apolos nu aganj tumunu ta kule tuna le Kuateŋge ndo nyamagan alonu te-mayokna. ⁷Ta tuku aganj ngukate tanjo aganj tumunu kule tuwit tanjo nale ar ta nyu kugatok. Kuateŋge nyamagan alonu te-mayokte nunje ndo nyu njak. ⁸Aganj ngukate tanjo aganj tumunu kule tuwit tanjo nale kumu kumu piro tanjo ndo. Ngumneŋga piro miro tanjo nu nale yimyam piya kumumbi nikamngat. ⁹Sile Apolos ndon Kuate tuku piro tanjo ndo. Sile piro tuma kek. Tane Kuate tuku nyam piro tananj minig.

Sine Kuate tuku tukul wande mineg

¹⁰Tane Kuate tuku wande tananj minig. Kuate nu ake sinanj ye make pilmba piro sina le ye tane tugumŋge tanjo wai kuyar njak tananj wande ta tuku makek te-tiwen. Tanjo afu nane makek ta mbolŋge wande alonu pilmba minig ta nane rironjkuwaig. Makek ta mbolŋge wande alonu fare fare pile ndakuwaig. ¹¹Kuate tuku wande palmbim tuku makek buk siriwen ta Yesus Kristus. Afu nane makek kise sigrikam kumuŋ kuga. ¹²Makek ta mbolŋge piro mbal ail ndan ndan kilmba wande alonu palmbimjgaig. Nane kuil anzin nzalail kilmba ko yakmbit kurbag tikbair kilmba pilwaig ta ngumneŋga nane tuku piro kilimok mayok kanjgaig. ¹³Ait sunjo mbolŋge panje piro mbal tuku piro yimyam tagonjguwa le nane piro mayede ko njayode ta kilimok mayok kanjgaig. ¹⁴Tanjo nu makek ta mbolŋge wande pile mayete ta panje uge ndakuwa le nunje piro lafunu tamngat. ¹⁵Ande nu pile maye ndate ta panje wande alonu ugwa le nu nunje piro lafunu te nda. Nu lafunu te ndakuwa sulumba nunje njarosu ngisike nda. Nu pa tetka mayok kinit tananj nu ngisike diramngat. ¹⁶Sine Kuate tuku tukul wande mineg. Nunje Guwa sine sinamŋge minit ta tane kila. ¹⁷Wande ta Kuate nunje minam tuku madite. Tane tuku ande nu wande ta njayo siliwa ta Kuate nu tanjo ta njayo siliwamngat. Kuate tuku tukul wande ta sine.

Kilke mbolok kila ta tugusek kuga

¹⁸Tane rironkap. Tane tuku ande ye kilke te mbolok kila njakmba njak minet ngate ta nu nunje wamdus mbarte. Nu kila ta njakmba ngumneninmba nginngan tanjo mayok kuwa sulumba nu kila tugusek tuwa. ¹⁹Kilke mbol mbal tuku kila Kuate am mbolŋge nginngan wam ndo mayok kinit. Kuyar pasa ande tejenmba sakate. Kila njak mbal nanjine kila tuku yabri paknu tamba Kuate nu nane kilmba kile-ibenjate ngate.

²⁰ Kuyar pasa ande mata sakate.

Sunġo nu kilke te tuku kila ħak mbal kanġerka wamdus ta alo kugatok nġate.

Mune 94.11

²¹⁻²² Ndanġam saka tane gabat afu tuku nyu kile-dunġa payamkade. Ye Paulus Apolos Petrus sine ħakmba tane turkam tuku ndo mineg. Wam ħakmba minig ta tane tuku minig. Kilke te tane tuku minit. Abo minam tuku maġau kume maġau wam kile minig afu nġumneġga prowamġgaig ta ħakmba tane tuku nġa mayok kinig. ²³ Ata. Tane ħakmba Kristus tuku minig le nu Kuate tuku minit.

4

Sunġonġe ndo nurġe piro tanġo pilenigġit

¹ Tane teġenmba sine tuku idusap. Sine Kristus tuku piro mbal minmba Kuate tuku pasa tugusek kuirok minig ta kile-mayokkam tuku kulat mbal mineg. ² Sine piro kulat mbal sine kurauka piro ke mayebe nġa saket.

³ Tanenġe ko tanġo afunġe ye tuku piro pilede ta ye tanġaig nġa ta tuku idus ndawet. Ye piro ket te yiġe mironġ mata pile ndawet. ⁴ Yiġe mbar afu katese ndamba ye piro mayewet nġa iduset ta ye wam ta mbolnġe piro tanġo kumumbi mayok nda kinet. Sunġonġe ndo ye tuku piro kumumbi pilete.

⁵ Ta tuku tane pitik ndo afu tuku wam pile ndaningap. Sunġo tuku ait ndo tairnġap. Nu luka pro sine tuku maġau kuirok minig ta ħakmba kilnġaniġguwa sulumba tanġo wam kam idusde ta kilimok kile-mayokkamnġat. Nu tanġawa le Kuate nu tanġo yimyam kumumbi nyu kile-dunġamnġat. ⁶ Tira kame, kuyar pasa tumsingit tanġamba tane tanġo ande payamka ande tuku nyu te-ibeġ ndawap. Ye tane tuku gabat ħakmba tuku satinġit ta tane wam ta kila palpe nġa sile Apolos sikile nġaro mbolnġe pilmba satinġet. ⁷ Imanġe tane magenu nġate le tane nane afu lininganu nġa idusde. Tane wam ħakmba kilig ta Kuatenġe tinġit. Nunġe tinġit ta ndanġam saka tane tanġine mironġ kilanu sukmba payamkade. ⁸ Tane wam ande den ndakate nġa idusde. Tane sine lisiġmba nyu sugo ħak minig nġade. Yoi. Sine tane tanġamba mayok kape nġa wamdus sunġo ħak mineg. Tanġamba ndeta sine tane ndonġ ulendika nyu sugo ħak minbe. ⁹ Kuate nu sine aposel kilmba tanġo ħakmba nġumnemġe nyu kugatok patikina nġa ye iduset. Ta tuku tanġo nġaigonu bale faram tuku patikade tanġaġ enel kame tanġo ħakmba pro sine kile-nġamukka kanġer tidinga talasiġig.

¹⁰ Sine aposel kame Kristus tuku mbal mineg tukunu tanġo am mbolnġe nġinġan tanġo sanġri kugatok tanġaġ mineg ta tane Korin mbal tane teġenmba sakade. Sine Kristus tuku mbal mineg sulumba sine kila ħak mbal mayok kumba sine sanġri ħak nġa sakade. Tane Kristus tuku mbal minmba tanġo am mbolnġe nyu sunġo tade ta sine nyu sunġo nda teg. ¹¹ Sine aposel kame o buk kile mata gubak ndo minmba kule parasiġmba tawi urfunu tinġeg. Afunġe sine nġaigo siglikade le sine tumberanġ kugatok tanġaġ kine promba likeg. ¹² Singine waimbi piro karenġa mundumbi nyamaganġ piyaweg. Afu tumail pansingig ta lafu ndamba nane sinanu Kuate yabanġeg. Afu piti singig ta sine nġan patika ake mineg. ¹³ Afu kasursingig ta sine pasa bafumbi saniġgeg. Tanġo pino ħakmba sine aganġ nġaigonu tiglu tanġaġ nġa pitaikade. ¹⁴ Ye pasa sanġrinu kuyarit te tane kikotaġguwa nġa kuyar ndawit. Tane ye tuku kiġo kame tukunu tane kile-tidingam tuku pasa te kuyaret. ¹⁵ Tane Kristus tuku mbal piro tanġo gudommmba tane ndin tumtinġam tuku minig ta tane mam gudommmba kuga. Ye pasa mayenu tumtinġen le tane Kristus Yesus tuku mbal mayok kinaig le ye tane tuku mam tanġaġ minet.

¹⁶ Tane ye tuku manjau te-purap nga sarsartingget. ¹⁷ Ta tuku ye Timoteus kukuli le tane tugum kangat. Nu Sunjo mbolnge ye tuku kiŋo mayenu minit. Ye Kristus Yesus ndoŋ ulendika minet manjau te nunge tane manj satinjuwa le isap. Ye Kristus tuku kuasmbi tumbranj nakmba mbolnge minig ta tanjamba tumninget. ¹⁸ Tane afu tanjine njarosu payamka sakade. A ... Paulus nu kurukuruka sine tugum prowe nda ngade ta ¹⁹ Sunjo nu nune nzali dubiwa le ye mine-minemba tane tugum prowanjgit. Ye pro payamkade mbal tuku manjau ta kanjeramngit. Nane tuku pasa ta alo njak e ko alo kugatok? ²⁰ Ande nu Kuate tuku gageu minit ta nu pasa ndo sa ndakate. Nu nunje manjambi Kuate tuku sanjgri kile-mayokkate. ²¹ Tane ndanmba idusde? Tanjine mbar manjau sigair-sigairinjmba kile-tidinj e ko kukotinjmba pasa bafumbi satinj e nga idusde.

5

Wam njaigonu kade mbal pitaikap

¹ Tane tuku ande nu mam nunje tuku pino kuayarmba nu ndoŋ minit nga sakade le ye iset. i ... Kuate gilai mbal mata tanjamba mbar ndade. ² Yoi. Tane payamka sine wam ande den ndakate ngade. Tane loka kiko njak malmbika minam kumun. Tanjo tanjamba tane ngamuknje kate ta nu tumba pitaiwap. ³⁻⁴ Yiŋe njarosu tane ndoŋ mine ndakate ta yiŋe wamdus ta tane ndoŋ minit. Ye tane ndoŋ minanu tanjan ye tenjenmba satinjgamngit. Tane manjur palpe le ye tuku wamdus Sunjo Yesus tuku sanjgri nale tane ndoŋ manjurkamngai. ⁵ Tane Sunjo Yesus tuku nyu mbolnge tanjo ta Satan tuku wai mbolnje palpe le nu tuku njarosu njayo siliwa. Tanjawa le nu wam ta mbolnje ngamunggal biye mbilwa le Sunjo Yesus nu prowa le tanjo ta tuku guwa ngisi ndakuwa. ⁶ Tane payamkade ta wam maye ndade. Yis fudinndo plaua sinannje pileg le yis ta plaua njakmba ulmba silite ta tane kila. ⁷ Ta tuku tane bret yis kugatok tanjan purfen nu ndo minap. Ata. Singine Pasowa tuku Sipsip Fat Kristus nane buk nu tumba balenaig. Ta tuku tanjine manjau ambokok yis tanjan ta kilepanka manjau kitek njak minap. ⁸ Zu mbal nane Pasowa tuku kusem kanjerde manjau ta sine bret yis njak tanjan manjau njaigonu ambokok pitaikube sulumba bret yis kugatok tanjan manjau tugusek kitek njak minbe. ⁹ Ye buk tane tuku waje ande kuyarmba tane unekade mbal ndoŋ ulendi ndakap nga kuyaren ta ¹⁰ ye Kuate dubi ndade mbal tuku sa ndatingen. Tane nane fare fare pino tanjo ndoŋ uneka aganj ndende kilam tuku piririmba yabri mbara mbarinje mbal ta njakmba kusreka aninje minamngai? Minam tuku ma ande mine ndakate. ¹¹ Ye pasa kuyaren ta tugunu tenjenmba. Ande nu ye Kristus tuku tanjo ngate sulumba fare fare pino ndoŋ unekate e ko aganj ndende kilam tuku piririte e ko yabri mbara mbarinje e ko afu tumail panningit e ko kule kamenu nyumba nginngankate e ko aganj ndende kuayarte e ko mbar afu tanjamba kate ta tane nu ndoŋ ulendika isukuse ndakap. ¹²⁻¹³ Kuate dubi ndade mbal pileningam tuku piro ta sine tuku kuga. Kuate nje ndo nane tuku manjau pileningamngat. Sine tuku piro ta singine mbal ndo pileningam tuku. Tane tanjawa sulumba tanjo une njak ta pitaiwap.

6

Kristen nanjine nanjine pasa mbol ti ndanguwaig

1 Ndanjam saka tane tanjine tanjine ande pasa mbolnge pilmba Kuate tuku mbal tugumnge te-ti ndamba Kuate dubi ndade mbal tugumnge te-tiwam kinig. 2 Sine Kuate tuku mbal ngumnennga kilke te tuku mbal njakmba pileningam tuku mineg wam ta tane kila. Sine tanjamba wam sugo pileningam tuku mbal mineg ta ndanjam tane wam fonfon kile-tidingam kumuŋ kuga ngade. 3 Sine eŋel kame mata pileningamngig. Ta tuku sine kilke te tuku wam sinja kile-tidingam kumuŋ. 4 Tane wam afu kile tidingam tuku njak minig ta ndanjam Kuate tuku mbal laipninmba ake mbal tugum kinig. Tane wam nŋayode. 5-6 Ye pasa satinget te ismba kikotinguwa. Tane tuku ande nu ande tumba pasa mbolnge pilit sulumba Kristus tuku son nda ngade mbal tugum kumba te-tite. Yoi. Tane tuku ndindo ande wamdus kila njak pasa te-tiwam tuku mine ndakate le tane tanjade e. 7 Tane tanjine tanjine ande tumba pasa mbolnge pilig ta tane wam maye ndade. Afu tane nŋaigo siglika ko tane tuku aŋaŋ ndende kuayarwaig ndeta tane pasa kugatok minap ta maye ta 8 tane tanjamba mine ndakade. Kuga. Tanjine mironj tanjine tira nŋaigo siglika nane tuku aŋaŋ ndende kuayarde. 9 Maŋau nŋaigonu kade mbal Kuate tuku gageu mayok ka nu kulatkate ma mbol kine nda ta tane kila. Ta tuku tane rironjkap. Tanjine wamdusnge yabritinŋikat. Fare fare pino tanjo ndonj unekade mbal nane ma ta mbol kine nda. Yabri mbara mbarinje tanjo pino mungu kuayarde tanjo tanjo ndo unekade mbal ta njakmba kine nda. 10 Aŋaŋ kuayarde, aŋaŋ kilam tuku piriride, kule kamenu nyumba nŋinngankade, tumail panningig, afu katninmba nane tuku aŋaŋ ndende kilig ta nane njakmba sinja Kuate tuku ma mbol kine nda. 11 Tane afu buk tanjamba ke lika minnaig ta Kuate nu tane tuku une saukina. Kile tane Sunjo Yesus Kristus sinjine Mbara tuku Guwa nale tuku sanjri mbolnge Kuate tuku mbal mayok ka nu am mbolnge tinjeknu minig.

Ngarosu kulatkam tuku pasa

12 Tane afu sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok mineg ngade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasingig. Ye mata tukul kugatok minet ta wam afu tanje ye tuku ngamuŋgal didikikat nŋa ye wam ta ke ndaket. 13 Tane afu sakade. Aŋaŋ njakmba nyam tuku minig. Funjul nu nyamagaŋ ta nyam tuku minit ngade ta son ta Kuate nu aŋaŋ ar ta kile-nŋisikamngat. Tane kuraukap. Sine tuku nŋarosu te fare fare tanjo pino ndonj unekam tuku mine ndakate. Nu Sunjo tuku minit. Sunjo nu nŋarosu te turam tuku minit. 14 Kuate nu nuŋe sanjrimbi Sunjo kumna le nu tuku nŋarosu te-tina tanjamba ndo nu sine tuku nŋarosu mata kile-tidingamngat. 15 Sinjine nŋarosu te Kristus tuku nŋarosu inum inumnu mine likade ta tane kila. i ... Sine Kristus tuku nŋarosu inum inumnu kilmba fare fare pino ndonj tumawam kumuŋ kuga. 16 Tanjo nu fare fare pino ndonj kinyik ta nale nŋarosu ndindo tanjaŋ mayok kinik. Kuyar pasa tenjenmba sakate.

Nale nŋarosu ndindo mayok kinik nŋgate.

Mulum Pasa 2.24

17 Ande nu Sunjo ndonj ulendikate ta nu Sunjo ndonj ngamuŋgal ndindo mayok kinik. 18 Fare fare pino tanjo ndonj unekam tuku maŋau sinja kurau mayewap. Wam nŋaigonu afu keg ta nŋarosu nŋayo sili ndade. Fare fare pino ndonj onekeg ta nŋarosu nŋayo silitte. 19 Kuate nu Tukul Guwa tinjina ta kile nu tane sinamnge minit. Tane tuku nŋarosu ta nu tuku tukul wande minig. Tane tanjine mironj tuku mine ndakate ta tane kila. 20 Tane nu tuku tanjo minam

tuku Kuate nu piya sunḡo kusrena. Ta tuku tanḡine nḡarosumbi nu tuku nyu te-dunḡam tuku maḡau mayenu kam tuku palpe le minwa.

7

Tanḡo pino munḡu kilig tuku pasa

¹ Tane kusna waje ye tuku kuyarnaig ta kile lafuwamḡgit. Tanḡo nu pino nda tumba ake minit ta nu wam mayete nḡet ta ² tane fare unekubekaig nḡa ye teḡenmba iduset. Tane tanḡo ḡakmba pino ḡak ḡak minap le pino mata tanḡo ḡak ḡak minap. ³ Tanḡo nu munḡu kilanu maḡau kurauka dubimba nu nuḡe piyo nuḡe nḡaro nḡail ndawa. Pino mata tanḡar nu tanḡo nuḡe nḡaro nḡail ndawa. ⁴ Pino nu nuḡe mironḡ nḡarosu kulat ndakate. Tanḡo nuḡenḡe kulatkate. Tanḡo mata nuḡe nḡarosu kulat ndakate. Piyo nuḡenḡe kulatkate. ⁵ Nalekam nḡaro munḡu nḡail nḡail ndakap. Kuate yabaḡam nḡa tale arḡeḡ pasa katmba pinka ait fagnu ndo takile nḡarosu kuraukap ta ndo kumuḡ. Ait ta kugawa le tale maḡ tumawap. Kuga ta takile nzali towe fuguwap le Satanḡe tale tagotikikat. ⁶ Pasa te tukul tanḡar sa ndatiḡet. Ande nu pino tam idusmba kande tuwa. Ande nu ake minam idusmba kande ake minwa. ⁷ Tane ḡakmba ye minet teḡenmba minap nḡa ye iduset ta Kuate nu sine ndui ndui sanḡri yimyam siḡgit. ⁸ Afu kosnu ko kuembol minig ta tane ye suk pino kugatok minig ta tane mayede. ⁹ Tanḡine nzali towam kumuḡ kuga kande munḡu kilap. Tane munḡu kile ndaka nḡarosu tuku nzali kikonḡ tinḡa minwa ta nḡayo. ¹⁰⁻¹¹ Munḡu kilnaig mbal ye tane teḡenmba satinḡamḡgit. Pino nu tanḡo nuḡe kusre ndawa. Nu tanḡo nuḡe kusremba ndeta nu ake minwa ko nu maḡ tanḡo nuḡe ndonḡ tumawa. Not ndo. Tanḡo mata piyo nuḡe pitai ndawa. Pasa te ye tuku pasa ndo kuga. Sunḡo tuku pasa. ¹² Kile ye tane afu satinḡamḡgit. Sunḡo nu pasa te sa ndayate. Yiḡe wamdusmbi satinḡamḡgit. Pino ande Kristus tuku son nda nḡa nu tanḡo nuḡe kusrewam idus ndawa ndeta tanḡo ta nu pino ta pitai ndawa. ¹³ Ko tanḡo ande Kristus tuku son nda nḡa nu piyo nuḡe pitaiwam idus ndawa ndeta pino ta mata nu kusre ndawa. ¹⁴ Ta ndanḡam? Kristus tuku son nda nḡate tanḡo nu Kristen pino ḡak tukunu nu Kuate tuku mbal sinamḡge minit. Kristus tuku son nda nḡate pino nu Kristen tanḡo ḡak tukunu nu mata Kuate tuku mbal sinamḡge minit. Nanḡine kutu kame ta ina e ko mam mbolḡge nane Kuate tuku mbal tuku kiḡo kame mayok kinig. Nane kasomḡge minig mbal tuku kiḡo kame suk kuga. ¹⁵ Son nda nḡate tanḡo ko pino munḡu kilik maḡau puram idusmba ndeta nu purwa. Tane tuku ande mbolḡge tanḡamba mayok kinit ta tukul ande nu peuwam tuku mine ndakate. Kuate nu sine nḡamunḡal mukuk minam tuku wikate. ¹⁶ Kristen pino tanḡo tane tanḡine tanḡo ko pino son nda nḡade ta ndanḡamba ndin tumniḡmba kile-luka kilamḡgaig?

Sinḡine mine yimyam mbolḡge ndo minbe

¹⁷ Kuate nu sine mine kise kise siḡgina. Sine mine ta mbolḡge mingeḡ le nu sine wikina. Kile mine ta kusrewam idus ndawap. Ye Kristus tuku kuasmbi ḡakmba tukul pasa ta sanḡget. ¹⁸ Ne nḡaro pikna le Kuate nu ne wikina ta kile ne nzilal ta saukam idus ndawa. Ne nḡaro nda pikna le Kuate nu ne wikina ta kile nḡaro pikam idus ndawa. ¹⁹ Nḡaro pikig e ko nḡaro nda pikig maḡau ta alo kugatok. Sine Kuate tuku miḡge dubiwig wam ta ndo alo ḡak. ²⁰ Tanḡo yimyam ame mine mbolḡge minnaig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolḡge ndo minap. ²¹ Ne ande tuku piro aḡaḡ tanḡar minmba nu tugumḡge piya

kugatok pirokina le Kuate nu ne wikina ta ne rawe tanjo tanja minam tuku piti ndanuwa. Naje kulat tanjo ne kusrenam tuku ndin ande mayok kuwa kande ne mayok kaye. Kuga ta tanjaig. ²² Ne Sunjonje wikina tukunu kile ne Sunjo tuku tanjo minmba ndalekanu tanja mine ndakate. Ko ne naje miron naje nzali kulatka minna le Kuate nu ne wikina ta kile ne Kristus tuku piro aganj tanja minit. ²³ Kuate nu ne tam tuku piya sunjo kusrena. Ta tuku ne tanjo tuku piro aganj mayok nda kaye. Ne Kuate tuku piro aganj mina. ²⁴ Tira kame, tane yimyam ame mine mbolnje minnaig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolnje minmba Kuate tugumnje minap.

Tanjo pino munju kile ndakade tuku pasa

²⁵ Ye pino kosnu minig mbal tuku tukul ande Kuate tugumnje ise ndaken ta Sunjo nu ye turyate le ye wamdus tet te tugusek. ²⁶ Ye tenenmba iduset. Piti ait sunjo te ngamuknje mineg tukunu tanjine minig manau kusre ndamba ta mbolnje ndo minap. ²⁷ Ne pino njak minmba ndeta pino pitaiwam idus ndawa. Ne pino kugatok minmba ndeta pino tam idus ndawa. ²⁸ Nane munju kilig mbal piti sunjomba kamusde. Piti ta tane laiptingam tuku tanjamba pasa te satinjet. Ande nu pino tate ta nu mbar ndate. Pino mbanzo nu tanjo tate ta nu mata mbar ndate. ²⁹ Tira kame, ye pasa satinjit ta tugunu tenenmba. Ait buk fag kinit. Ta tuku nane pino njak mbal wamdus pino mbolnje ndo mine ndaka pino kugatok tanja minwaig. ³⁰ Nane piti njak minig mbal wamdus piti mbolnje ndo mine ndaka piti kugatok tanja minwaig. Gare njak minig mbal wamdus gare mbolnje ndo mine ndaka gare kugatok tanja minwaig. Aganj ndende piyade mbal aganj ndende kugatok tanja minwaig. ³¹ Kilke kangereg te ngisikamngat. Ta tuku tane kilke te tuku wam njakmba tuku sunjomba idus ndaningap. ³² Tane wamdus fulilka piti njak mine ndakap nga iduset. Tanjo nu pino kugatok nu Sunjo tuku wam kame ndo idusnimbamba nu gare tambim tuku ndin sotate. ³³ Tanjo pino njak ta nu kilke te tuku wam kame turmba idusnimbamba nu piyo nuje gare tambim tuku ndin sotate. ³⁴ Ta tuku nu Sunjo tuku idusmba piyo nuje turmba iduste le wam ar tanje nu didikade. Pino kosnu ko pino mbanzo ande nu Sunjo tuku wam ndo idusnimbamba nuje wamdus ngarosus njakmba Sunjo tuku palmbim kumun. Pino tanjo njak nu kilke te tuku wam turmba idusnimbamba nu tanjo nuje gare tambim tuku ndin sotate. ³⁵ Pasa te ye tane turtingam tuku ndo satinjet. Ye munju kilig manau peu ndaket. Tane manau kumumbi njak minmba wamdus njakmbambi Sunjo dubiwap nga ndin tumtinget. ³⁶ Tanjo nu nuje kulim kulatkate le nu buk sunjoka pino lete sulumba tanjo kugatok minit le mam nuje nu tanjo tambim idusmba kande tuwa. Ta mbar kuga. ³⁷ Ko nu nuje kulim kulatkate le nu tanjo tam idus ndate le mam nuje nu wamdus ta sangrinu pilmba tanjo ande tuwe ndakuwa ta mata nu mbar ndate. ³⁸ Manau arjen ta maye. Ande nu nuje kulim tanjo tuwit ta maye. Ande nu nuje kulim tanjo tuwe ndakate ta mayenu ndo. ³⁹ Pino nu tanjo nuje abo minwa le kusre ndawa. Tanjo kumwa le ndo piyo nuje nu nuje nzali dubimba tanjo kise tam kumun. Sunjo dubite tuku tanjo inum ndo tuwa. ⁴⁰ Nu tanjo inum nda tuwa ta nu sinja gare njak minamngat njet. Kuate tuku Guwa nu wamdus sate le ye tanjamba satinjet nga iduset.

1 Afu nanjine yabri mbara atraukade ndem tuku ye kusnayinaig ta tejenmba lafuwamngit. Sine kila njak nga sakade ta son ta tane sine kila njak mineg nga tanjine ngaro payamkade. Tane kume pur manjaumbi ndo tanjo sangri pilenngam kumuŋ. 2 Ande nu ye kila njak minet njgate ta nu kila kumumbi te ndakate. Nu denkate. 3 Ande nu Kuate tuku kume purte ta Kuate nu tanjo ta kila minit. 4 Yabri mbara atraukade ndem nyam tuku sakinaig ta tejenmba. Nane nanjine mbara kanunu atraukade ta tugusek kuga. Mbara ndindo ndo minit. 5 Nane afu mbara kame samba mbolnje kilke mbolnje mine likade nga sakade ta mbara tananj gudommba minig ta nane katesek mbara kuga. 6 Sinjine Mam Kuate nu sinjine Mbara Ndindo. Ande mine ndakate. Aganj ndende njakmba nu tugu. Sine nu tuku ndo mineg. Yesus Kristus nu sinjine Sunjo ndindo. Nu aganj ndende njakmba kilemayokkina. Sine nu mbolnje abo kitek teg. 7 Kristus tuku mbal afu wam ta kila pile maye ndade. Nane buk yabri mbara ta dubikinaig tukunu kile yabri mbara atraukade ndem ta nyumba wamdus gisleknu njak minmba nyade sulumba mbareg nga kutur tade. 8 Sine aganj pilenja nyeg ta mbolnje Kuate tugum kine ndakeg. Sine aganj afu nda nyeg ta mbolnje den ndakate. Ko aganj afu nyeg ta mbolnje kumumbi mayok nda kinge. 9 Sine tukul kugatok ndem njakmba nyam kumuŋ ta sine rironkuba. Tira wamdus gisleknu ta baringikat. 10 Ne tanjo kila njak mbara atraukam tuku wandeknje ndem nyumba mina le nanje tira wamdus gisleknu ne kanjgernumba sangri tinja nu mata mbara atraukanu ndem nyumba baringikat. 11 Ne nanje kila mayenu tamba tira nanje njayo silite. Ne kurauka. Kristus nu tira ta tuku mata kumna. 12 Nanje tira kame wamdus gisleknu minig le ne nane baringam tuku ndin wakeite ta ne Kristus mata njayo silite. 13 Yinje tira ande ndem mbolnje wamdus baringuwa ta ye ndem nduiye mbulmba nye nda.

9

Paulus nu piro tuku piya mbulna

1 Ye afu kumnemnje mine ndaka Kuate ndo kumnemnje minet. Ye yinje ammbi Sunjo Yesus kanjgeren sulumba nu tuku aposel minet. Ye Sunjo tuku piro ket le tane ye tuku piro alonu minig. 2 Nane afu ye aposel kuga njgate ta tane am mbolnje ye sinja aposel minet. Ye aposel minet ta alonu tane mbolnje kilimok mayok kinit. 3 Nane afu ye tuku nyu te-ibenje ta ye tejenmba nane saningamngit. 4 Ye piro ka afu tugumnje nyamaganj kilam kumuŋ. 5 Aposel kame afu Sunjo tuku maib kat nuŋe Petrus turmba nanjine pino njak pasa mayenu tuku likade ta ye mata pino njak ndeta tumba likam kumuŋ. 6 Aposel njakmba tanjo tugumnje nyamaganj kilmba nyade. Sile Barnabas ndonj sikile waimbi piroka nyamaganj piyawamngik nga idusde? 7 Kame tanjo ndanj nuŋe miroŋ aganj ndende piyate? Kuga. Gafmannje piyate. Tanjo ndanj nu nyamaganj nguka alonu kile ndakate? Kuga. Nu alonu kilit. Makau kulat tanjo ndanj nu gubak pirokate? Kuga. Nu makau amonu nyate. 8 Manjau ta tanjo tuku wamdus ndo kuga. Kuate tuku wamdus mata. 9 Moses nu Kuate tuku pasa tejenmba kuyarna.

Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro niŋmba alonu afu nye ndakuwaig nga minje tukul ndaningap nga sakina. *Lo 25.4*

Kuate nu makau tuku ndo idusmba tukul ta sa ndakina. 10 Nu sine nu tuku piro biyeg mbal ta idussinmba sakina. Sine piro tugu pileg ko piro kulatkeg tanjamba piro ta tuku alonu kilbe nga nu pasa tamba tumsingit. 11 Sile

Kuate tuku wam magenu tane ngamuknge ngukiken. Ta tuku kile tanjine aganj ndende fudinmba sikap nga wikam kumuŋ. ¹² Piro mbal afu tane tugumnge aganj ndende wikade ta sile nane linjgek. Sile sinjka wikam kumuŋ ta sile wi ndakek. Sile nane afu Kristus tuku pasa isam tuku ndin purpekik nga piti njakmba kile-ibenjka pirokek. ¹³ Israel mbal tuku kusem wande sinamnge pirokade mbal nane wandek tanje nyamagan kilig. Tanjo pino tuku atrau piro biyig mbal nane mata ndem ta tuku afu kilmba nyade ta tane kila. ¹⁴ Tanjamba ndo sine pasa mayenu kukliweg mbal nane pasa isig mbal tugumnge ngarosu turam tuku aganj ndende kilap nga Sunjo nu sasingina. ¹⁵ Ye tane tugumnge aganj ndende wikam kumuŋ ta ye wi ndaken. Ye kile mata aganj ndende sap nga pasa te kuyar ndawet. Kuga. Ye piroket sulumba piya kugatok gare njak payamket. Ye suwaig ta yije payamket manjau te purikat. Ye gubanje baleyuwa ta maye. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwam tuku Kuate nu nyu sina. Piro ta mbolnge ye payamkam kumuŋ kuga. Kukli ndawet kande ye pa tam tuku minet kande. ¹⁷ Ye yije wamdusmbi piroket kande piya tam tuku saket kande. Kuate nge piro te sina le nu tuku wamdus dubimba piroket tukunu ye kulat tanjo ndo. ¹⁸ Ta tuku ye pasa mayenu kukliwet te lafunu te ndaket. Ye lafunu tet ta tenjamba. Ye pasa mayenu kukliwet ta piya kugatok isig. Ye aganj ndende wikam kumuŋ ta ye wi ndaket. Manjau ta mbolnge ye maro njak minet.

Paulus nu tanjo kilam tuku wamdus ndindo njak

¹⁹ Ye afu kunnemnge mine ndaket ta ye nane gudommba tuku wamdus kili le Kristus tuku son nguwaig nga ye yije wamdusmbi nane njakmba kunnemnge minet. ²⁰ Ye Zu mbal tugumnge piroken ta nane tuku wamdus kili le Kristus tuku son nguwaig nga ye nane tanjan minen. Ye tukul pasa kunnemnge mine ndaket ta ye tukul ta dubide mbal tugumnge piroken ta nane tuku wamdus kilam tuku ye tukul njakmba dubiken. ²¹ Ye kasomok mbal tugumnge piroken ta nane tuku wamdus kili le afu Kristus tuku son nguwaig nga ye nane tanjan Moses tuku tukul kugatok mayok kan. Ye tanjamba ken ta ye Kuate tuku tukul kusre ndaken. Kristus tukul pasa singina ta ye mara mara dubika minet. ²² Ye afu tugumnge wam afu ki le piti tubekaig nga nane kilam tuku nane tanjan wam njakmba kurauken. Ye tanjo afu tuku wamdus kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge ningiwa nga ye nane yimyam njakmba tuku manjau dubiken. ²³ Ye wam njakmba ke liket ta Kristus tuku pasa mayenu sunjokam tuku ke liket. Ta mbolnge pasa mayenu tuku alonu ye mata liye nda.

Sine wamdus sanjrinu njak ndin mayenu dubibe

²⁴ Nane afu pinderka mungu lilikade ta ndindo nu ambongate le nane nu tuku nyu te-dungade ta tane kila. Tane mata nane tanjan Kuate nge tane tuku nyu kile-dunguwa nga tane sanjri tinja ndin mayenu dubiwap. ²⁵ Pinderkade mbal pinder mbolnge sanjri tinja pinderkam tuku nane ambonja nangine ngarosu tumtumba ngarosu tuku nzali yimyam kile-ibenjkade. Nane pinder mbolnge kilke te tuku nyu sunjo kugawam tuku ta tam tanjale le sine nyu minmba minam tuku tam tanjaweg. ²⁶⁻²⁷ Ye afu tugumnge pasa kuklimba dubi mayewam tuku tumninget ta nane kumumbi ndin ta mbolnge pinderka nyu sunjo tuwaig le yije miron kumumbi pinderka nyu sunjo te ndatikit nga ye tenjamba ket. Yije ngarosu tuku nzalinge ye didikikat nga ye mara

mara ngarosu mape ndamba te-ibenjam tuku wamdus sangrinu pilet. Ye Yesus tugumnge nyu sungo tam tuku wamdus ndindo ndo pilmba pinderket.

10

Israel mbal tuku manjau katesemba rironjam tuku pasa

¹ Tira kame, sine Israel mbal tuku mbuj kame ma baknu mbolnje manjau kinaig ta tane idusap. Nane Moses ndonj gau ande nane njakmba kaininjina le njak lika njakmba yu sinam sinam ka tabek kinaig. ² Nane Moses dubiwaig nga gau yu ta mbolnje kule pisne tananj tumba Moses ndonj ulendikinaig. ³ Nane njakmba Kuatenje nyamaganj kule ndui ta ningina le nyinaig. ⁴ Ndame sinamnje kule bulbulmba prona le nane nyinaig. Ndame ta Kristus tuku kanumnu tananj nane ndonj likina. ⁵ Nane tanjamba Kuate tuku wam kanjerkinaig ta Kuate nu nane gudommba tuku ndagarininjina le nane ma baknu mbolnje kume likinaig. ⁶ Mbuj kame tuku wam ta sine rironjam tuku tumsingig. Sine nane tananj wam njagonu kam tuku ngamunjal kunde kunde ndasinguwa. ⁷ Sine nane tuku afu tananj yabri mbara tuku nyu te-du ndanjube. Kuyar pasa nane tuku tenjemba sakate. Israel mbal nane minyoka isukusnaig. Isukusmba kule nyumba nane tinga kupesmba pino didik farmba une manjau ke likinaig njate. ⁸ Sine nane tuku afu tananj fare fare pino tanjo ndonj une nda kube. Mbar ta tuku ki ait ndindo mbolnje Kuatenje nane tuku 23,000 bale farna. ⁹ Sine nane tananj Sunjo tuku wamdus mukuknu tago tago ndabe. Nane tanjanaig le kame mbenj pro nane bale farnenje likinaig. ¹⁰ Sine nane tananj gubra tumba wam sak pile ndabe. Wam ta tuku kame enjenje nane bale farna. ¹¹ Nane mbarnaig le pa lafunu nane mbolj prowel likinaig ta tanjo kame kanjerka rironjam tuku. Sine kugawam tuku ait mbolnje mineg mbal sine mata rironjam tuku nane tuku wam kube te kuyar pasa mbolnje minig. ¹² Ande nu sakate ye sanjri njak ye tingam kumun njate ta nu rironjkuwa. Nu baringikat. ¹³ Satan nu wam njakmba tuku tago-tagosingit ta nu tanjo njakmba tanjamba ndo tagoningit ta tago ait mbolnje Kuate nu kumumbi sine kulatkate. Nu sine tuku sanjri kulatka minmba nu sine bike ndaka sanjri tingam tuku ndin tursingit.

Sine mbara afu Kuate turmba dubikam kumunj kuga

¹⁴ Tira kame, tane sinja kurau mayewap. Yabri mbara yimyam mbarinj ndaningap. ¹⁵ Tane wamdus kuyar mayenu njak minig tukunu ye tuku pasa te ismba pilewap. ¹⁶ Sine grep kule murko njak tumba Kuate gare pasa samba nyeg ta sine Kristus ndonj ulendika nu tuku ndare nyanu tananj. Sine bret tumba fetka nyeg ta sine Kristus tuku ngarosu nyanu tananj. ¹⁷ Bret ndindo minit le sine tuma nyeg tukunu sine njakmba ulendika ngarosu ndindo mayok kinig. ¹⁸ Tane Israel mbal tuku manjau kanjerap. Nane aganjmor baleninmba Kuate atraukanu ma mbolnje ndem inumnu tumba nyade ta nane Kuate ndonj ulendikade. ¹⁹ Ye pasa satingit ta yabri mbara atraukade ndem ta sanjri njak nga sa ndaket. Ko yabri mbara nu minit nga idus ndawet. ²⁰ Kuga. Nane ndem tumba yabri mbara atraukade ta bukla njagonu atraukade. Nane Kuate atrau ndakade. Tane bukla njagonu ndonj ulendi ndakap. Ye mbulit. ²¹ Tane Sunjo tuku grep kule nyumba nu ndonj ulendika manj bukla tuku grep kule nyumba nane ndonj ulendikam kumunj kuga. Tane Sunjo tuku mbain tugumnge isukusmba nu ndonj ulendika manj bukla tuku mbain tugumnge isukusmba nane ndonj ulendikam kumunj kuga. ²² Sine Sunjo pitaimba nu

tuku ma mbolŋge bukla kame patikube ta nu gubra kagli firksamŋgat. Tane tuku sanŋri Sunŋo tuku sanŋri lite ŋga idusde e? Ndo kuga.

Singine mine mbolŋge maŋau pileŋga kube

²³ Tane afu teŋenmba sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok mineg ŋgade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasingig. Afu keg ta sine sanŋri pile ndasingig. ²⁴ Tane taŋgine maye minam tuku idus ndawap. Nane afu tane tugumŋge minig ta nane pitiniŋbekig ŋga idusmba maŋau pileŋga kap. ²⁵ Maket mbolŋge ndem patikade ta piyamba nyap. Tane piyamba ndem te yabri mbara atraukaig e ŋga kusna ndanŋap. Tane ndem piyamba fare nyap. ²⁶ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate. Kilke agan ndeme ŋakmba minig ta Kuate nu miro ŋgate. ²⁷ Ande nu Kristus tuku son nda ŋganu nu ne ndoŋ isukusam tuku sanuwa le ne kambim idusmba kande kaye. Nu ndem tinwa le ake kilmba nyendo ka. Wamduŋ piti ŋak tumba ndem ta yabri mbara atraukaig ŋga kusna ndawa. ²⁸ Ande nu ne sanumba ndem te yabri mbara atraukaig tuku ŋguwa kande ne nda nya. Tanŋo ta nu wamduŋ piti tumba sanate ta ne nu idusmba nye ndaka. ²⁹ Ne wamduŋ piti tikat ŋga ye sa ndaket. Tanŋo inum ta nu wamduŋ piti tikat ŋga sanet.

Tane afu teŋenmba sakade. Ye tukul kugatok minet. Ndanŋam saka ye tanŋo wamduŋ piti ŋak ta idusmba wam afu ye nda kam tuku sakate? ³⁰ Ye Kuate gare pasa samba ndem tumba nyet ta maye. Ndanŋam ne ye tuku pasa ŋak ŋgade. i ... Tane taŋamba sa ndakap. ³¹ Tane nyamagan ko kule nyumba ko maŋau afu ke lika gare tade ta Kuateŋge ndo nyu sunŋo tuwa. ³² Tane nane Zu mbal ko kasomok mbal ko Kuate tuku kuasmbi ndoŋ minmba nane bariŋgubekaig ŋga nane maŋau nzaliniŋgit ta ndo kap. ³³ Ye mata tanŋo ŋakmba tugumŋge nane maŋau nzaliniŋgit ta idusniŋmba wam ke liket. Ye nane gudommba tuku wamduŋ kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge niŋguwa ŋga ye yiŋe piti kugatok minam tuku idus ndamba nane piti kugatok minwaig ŋga iduset.

11

¹ Ye Kristus tuku maŋau kumumba dubiwet. Tanŋamba ndo tane mata ye tuku maŋau dubiwap.

Gabat songam tuku pasa

² Tane ye pasa satingen te bige magede tukunu ye gare-gareka tane mayede ŋget ta ³ ye kile wam ande tane katesewap ŋga satingamŋgit ta teŋenmba. Tanŋo tuku gabat Kristus. Pino tuku gabat nuŋe tanŋo nuŋe. Kristus tuku gabat Kuate. ⁴ Tanŋo ande nu gabat songanu ŋak Kuate yabanŋe ko Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkate ta nu Kristus kiko pilete. ⁵ Pino ande nu gabat so ndanŋa Kuate yabanŋe ko Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkate ta nu mata nuŋe tanŋo nuŋe kiko pilete. Nu tuku gabat kuerke sulude le kiko tate tanŋaj. ⁶ Pino ande nu gabat songam mbulmba ndeta andenŋe nu tuku gabat wanŋe kuer suluwa. Tanŋawa le nu ta tuku kikowa le nu gabat songuwa. ⁷ Tanŋo nane gabat so ndanŋuwaig. Kuate nuŋe suk tanŋo wakeina le nu Kuate tuku kanumnu tanŋaj minit. Pino nane gabat songuwaig. Pino nu tanŋo tuku kanumnu tanŋaj minit. ⁸ Kuate nu pino tuku ŋgarosu inumnumbi tanŋo wakei ndana. Kuga. Nu tanŋo tuku ŋgarosu inumnumbi pino wakeina. ⁹ Nu pino tuku ŋga tanŋo wakei ndana. Kuga. Nu tanŋo tuku ŋga pino wakeina. ¹⁰ Ta tuku pino kame nane tanŋo kame kumnemŋge minig

ta te-mayokam tuku gabat songuwaig le enel kame nane kanđerkuwaig. ¹¹ Sine Sunjo ndon ulendikeg mbal sine tanjo pino yimyam mine ndakeg. Sine munjo turturkam tuku mineg. ¹² Kuate nu tanjo tuku njarosu inumnu tumba pino wakeina. Kile pino tuku njarosu mbolnje tanjo mayok kinig. Agan ndende njakmba Kuate nu tugu. ¹³ Tanjine mironj manju te pilenjan. Pino nu gabat so ndanja nu Kuate yabante ta nu wam mayete e ko kuga? ¹⁴⁻¹⁵ Ata. Tane idusap. Pino nu gabat mapete le kuen kinit ta sine manju mayenu ngeg. Kuatenje nune nane tumail pulukam tuku mindepiye tanar njina. Tanjo nu gabat wane mapete le kuen kinit ta sine njakmba nu talamba kiko manju ngeg. ¹⁶ Ande nu pino gabat so ndanjam tuku sanji tinja kualeyaukam bafuwa ta ye nu sawamngit. Sine aposel kame Kuate tuku kuasmbi njakmba pino kame gabat songanu njak manju ta ndo dubiweg nga sawamngit.

Pasa nyam tuku manju

¹⁷ Tane manju afu kade ta ye ismba wam ta maye ndade nget. Tane kusem kanđermba manjurkade ait ta manju afu maye ndade. Tanjine tanjine munjo tur ndaka afu njajo siglikade. ¹⁸ Tane Kuate tuku mbal manjur pilig ta tane wamdus pur yimyamkade ta afunje tanjamba sayade le ye ismba wam afu ta son nga iduset. ¹⁹ Ta ndanam? Pur yimyamkade manju ta son pasa mbolnje Kuate nu Kristus tuku kuasmbi kilimok kile-mayokkate. ²⁰ Tane manjurka tuma isukusig ta Sunjo nu isukusam tuku manju njina ta ke ndakade. ²¹ Tane manjurka kumu kumu isukuse ndakade. Tane yimyam pire pire tanjine nyamagan kilmba prode sulumba tanjine ndek nye sulude le afu gubak minig afu grep kule sunjomba nyumba njinngankade. ²² Yoi. Tanjamba isukusam ndeta tanjine wandeknje nyap. Ko tane Kuate tuku kuasmbi talanjanmba afu nyamagan kugatok ta kiko pilenjan idusmba tanjane e? Wam kade ta mbolnje ye tane wam mayede nga satinje nda. ²³ Ye buk pasa nyam tuku manju tumtingen ta Sunjongan sina ta tenjanmba. Yudas nu Sunjo Yesus tumba njeu mbal tuku wai mbol pilna furir ta mbolnje ndo Sunjo nu bret tumba ²⁴ Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba sanjinja: Te ye tuku njarosu. Tane turkam tuku tinjet. Tane ye idusyam tuku manju te kumba minap njina. ²⁵ Nane tanjamba isukuse denjurnaig le nu grep kule murko njak tumba manju ndui ta ndo kina sulumba sakina: Grep kule murko njak te pasa kitek Kuate nu tanjo ndon katna ta alonu mayok kambim tuku ye yinje ndare kutuwamngit. Tane grep kule tenjen nyade ait ta ye idusyumba nyap njina. ²⁶ Sunjo nu manju pro ndawa le tane bret nyumba grep kule nyade ta njine Sunjo nu sinenu nga kumna ta te-mayokmba saka minig. ²⁷ Ta tuku ande nu Sunjo tuku bret ko nu tuku grep kule ake fare tumba nyate ta nu mbarte. Nu Sunjo tuku njarosu ndare njajo siglikate. ²⁸ Ande nu tumba nyam nga kande nune manju pile mayemba kile-tidinjanmba wamdus te-mayemba bret grep kule ta kilmba nyuwa. ²⁹ Ande nu Sunjo tuku njarosu idus ndamba bret grep kule ake fare kilmba nyate ta nu nyumba ta tuku pa lafunu ta tumba nune njaro mbolnje pilit. ³⁰ Tane ngamuknje afu tanjamba kade sulumba afu baklelmba afu guaze njak minig afu buk kume likinaig. ³¹ Sine njine manju njine mironj pilenjan ta Sunjo nu sine pilenjan nda. ³² Nu sine pilenjan ta sine kilke te tuku manju dubide mbal ndon njisi ndakube nga nu pitisinjanmba kile-tidinjan. ³³ Tira kame, tane isukusam tuku manjurkade ta munjo minde-mindekap. ³⁴ Ande nu gubawa kande nune wande mbolnje

isukuswa. Tane manjur mbolnje mbarap le pa lafunu tane tubekaig. Ye pasa afu minig ta yinje mironj tane tugum prowi sulumba satinjamngit.

12

Tukul Guwanje sine piro sanjri yimyam sinjgit

¹ Tira kame, sine Tukul Guwanje piro sanjri yimyam walmba sinje likate wam ta tane tugunu katese mayewap. ² Tane o buk Kuate gilai minmba yabri mbara abo tugu kugatok mbarinjningam tuku tane didike likinaig. ³ Ta tuku ye kilimok tane satinjamngit. Ande nu Kuate tuku Guwanje wamndus tuwit le nu Yesus kasurmba tapra ndate. Nu Tukul Guwanje wamndus tuwit le ndo Yesus nu Sunjo ngate. ⁴ Sine piro sanjri yimyam njak mineg ta Guwa ndindonje sinje likate. ⁵ Sine piro kise kise ke likeg ta Sunjo ndindo tuku pirokeg. ⁶ Sine sanjri kise-kisembi pirokeg ta Kuatenje sine nduik nduik njakmba mbolnje pirokate. ⁷ Tukul Guwa nu sine nduik nduik mbolnje sanjri kile-mayokkate ta tira njakmba turkam tuku. ⁸ Ande Tukul Guwanje wamndus tuwit le nu wamndus kuyar mayenu kile-mayokkate. Tukul Guwa ndui tanje ande wam kurok minig ta sate le kile-mayokkate. ⁹ Nu ande sanjri tuwit le Kuate tuku sanjri tomba tingam tuku nu den ndakate. Tukul Guwa ndui tanje ande sanjri tuwit le nu guaze pitaikate. ¹⁰ Nu afu walmba sanjri yimyam ninje likate le ande nu wam kitek sanjrinu ke likate. Ande nu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkate. Ande nu guwa magenu njagonu pilenja katesete. Ande pasa kuale gilai ta nu sakate. Ande pasa kuale gilai ismba nu pasa tugunu biteknjgate. ¹¹ Piro sanjri ta njakmba Tukul Guwanje ndo kile-mayokkate. Nu nuje nzali dubimba tanjo pino nduik nduik piro sanjri ta walmba ninjgit.

Sine Kristus tuku njarosu mineg

¹² Tanjo tuku njarosu sinamnje inumnu gudommmba minig ta njakmba ulendika njarosu ndindo ndo. Kristus tuku mbal mata tanjamba ndo minig. ¹³ Sine afu Zu afu kasomok mbal afu piro tanjo afu kulat tanjo sine njakmba Tukul Guwa kule pisne tanjan tigenj sulumba njarosu ndindo mayok kagenj. Kristus nu Guwa ndindo ta sinjina le sine njakmba kule tanjan nyigenj. ¹⁴ Tanjo tuku njarosu sinamnje aganj ndindo ndo mine ndakate. Inum inumnu gudommmba minig. ¹⁵ Kupe nu sakumba ye wai kuga tukunu ye njarosu te inumnu mine ndaket nguwa ta kumunj kuga. Nu njarosu ta tuku inumnu minit. ¹⁶ Ko kilba nu sakumba ye am kuga tukunu ye njarosu inumnu mine ndaket nguwa ta mata kumunj kuga. Nu njarosu ta tuku inumnu minit. ¹⁷ Tanjo tuku njarosu am ndo minwa ta nu ame aganjmbi pasa isamngat? Ko nuje njarosu kilba ndo minwa ta nu ndanjmba aganj mundurnu kamsamngat? ¹⁸ Kuate nu nuje nzalimbi njarosu inum inumnu minam tuku ma madininjmba wakeikina. ¹⁹ Njarosu njakmba aganj ndui ta ndo minig kande njarosu mine ndakate kande. ²⁰ Tanjo tuku njarosu inum inumnu gudommmba minig ta njakmba ulendika njarosu mayok kinit. ²¹ Amnje wai samba ne nda mina ta ye yinje ndo mine mayewamngit nga sawam kumunj kuga. Ko gabatnje kupe samba ne nda mina ta ye yinje ndo mine mayewamngit nga sawam kumunj kuga. ²² Singine njarosu mbolnje aganj fonfonj afu sanjri kugatok njeg ta mine ndakade kande sine mine maye ndaweg kande. ²³ Njarosu inumnu afu kiko teg ta sine kulat mageka songa mindepiye mageninjeg. Njarosu inumnu afu te kuga. ²⁴⁻²⁵ Kuate nu njarosu

wakeina ta ngarosu pur yimyam ndaka kumu kumu munngu turkuwaig nga ngarosu tuku aganj fonfon sine kulat magekube nga nu idusmba nanjine ma madiniimba patikina. ²⁶ Ngarosu inumnu rar kamuste ta inumnu njakmba piti njak minig. Ngarosu inumnu nyu sunngo tate ta inumnu njakmba nu mbolnje gare tade. ²⁷ Sine njakmba ulendimba Kristus tuku ngarosu mineg. Sine nduik nduik njakmba nu tuku ngarosu inum inumnu mineg. ²⁸ Kuate nu nuje kuasmbi afu piro sunngo aposel patikate. Nane kumnemnje afu Tukul Guwanje pasa saningit le ismba kile-mayokkam tuku patikate. Nane kumnemnje afu pasa kukliwam tuku patikate. Afu nane wam kitek sanjgrinu ke likam tuku, afu guaze pitaikam tuku, afu turka sinzanjngam tuku, afu piro yimyam kulatkam tuku, afu pasa kuale nane gilai ta sakam tuku nu tanjamba tanjamba nane patike likate. ²⁹ Sine njakmba aposel piro ndo ke ndakeg. Njakmba Tukul Guwanje pasa saningit le ismba kile-mayokkam tuku mine ndakeg. Njakmba pasa kukliwam tuku mine ndakeg. Sine njakmba wam kitek ke likam tuku sanjgri njak mine ndakeg. ³⁰ Guaze pitaikam tuku, pasa kuale gilai sakam tuku, pasa kuale gilai ta tugunu biteknjngam tuku sine njakmba piro sanjgri kame ta kile ndakeg. ³¹ Tane njakmba Tukul Guwa tuku piro sanjgri sugokanu yimyam kilam tuku wamdus sanjgrinu palpe.

Kile ye manjau sunngo ande kise tumtjngamnjgit ta piro sanjgri afu ta njakmba liniimba mbolnje minit.

13

Kume pur manjau

¹ Ye tanngo kame ko enjel kame tuku pasa kualembi sakam tuku sanjgri njak minimba kume pur manjau denket ta ye tuku pasa ta ngiram wi sunngo ake kinit tanjaj. ² Ye Tukul Guwa tuku sanjgri afu njak minimba Tukul Guwanje pasa sayate le ismba kile-mayokka wam kuirok njakmba katesemba ye Kuate tuku sanjgri tomba tinnga tabe dirinjngam kumunj minet sulumba kume pur manjau denket ta ye ake aganj tanjaj minet. ³ Ye yije aganj ndende njakmba sanzal mbal niimba ko yije ngarosu panje ugwa nga buknga kume pur manjau denket ta wam kame tanje ye turam kumunj kuga. ⁴ Ande nu kume pur manjau njak minit ta nu ande tuku pitik gubra te ndakate. Nu mara mindek afu turkate. Nu afu tuku mine manjau tuku wamdus kagli fir ndakate. Nu nuje ngarosu te-du ndangate. ⁵ Nu nuje mironj payam ndakate. Nu afu tala ndaningit. Nu nuje mironj yeye nda ngate. Nu pitik palsej ndate. Nu ande tuku gubra pitik kusremba gilainjgate. ⁶ Ande nu mbarte ta nu gare ndate. Nu sinanu wam tugusek njakmba tuku ndo gare tate. ⁷ Nu nuje piti kugraka bike ndakate. Nu ande tala ndate. Nu wam njakmba kumumbi mayok kuwaig nga tairnga sanjgri tinnga dirnanjgate. ⁸ Afu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkade sanjgri ko pasa kuale gilai sakade sanjgri ko wam kuirok kile mayokkade sanjgri ta njakmba kugawamnjgaig. Kume pur manjau ndo minimba minamngat. Kugawe nda. ⁹ Sine Tukul Guwa tugumnje wam kuirok ko pasa ismba kile-mayokkeg ta afu ndo katesemba kile-mayokkeg. ¹⁰ Kile wam afu katese ndaweg ta ngumnenga njakmba kile-mayokkuwa le katesewamnjgig. ¹¹ Ye kinjo minen sulumba ye kinjo tuku pasa kinjo tuku wamdus njak minen. Ye kinjo minimba wamdus pile maye ndawen. Kile ye sunngoka gua manjau njakmba kusreken. ¹² Kile sine kule nza mbolnje liniimba tumail kanjerkeg tanjaj Kuate tuku wam kame kanjer maye ndaka wamdus te-suluweg. Ngumnenga sine kanjerka katese mayewamnjgig. Kile sine fudinimba ndo kateseweg.

Ngumneŋga Kuate nu sine tuku wamdus kila minit taŋamba ndo sine wam ŋakmba kumumbi tumsinŋuwa le katesewamŋgig. ¹³ Maŋau keŋmba minig. Ngamuŋgal son maŋau, Kuate mindeweg maŋau, kume pur maŋau. Wam keŋ ta ŋgamukŋge kume pur maŋau nu sunŋokanu minit.

14

Pasa kuale gilai sakam tuku maŋau

¹ Tane kume pur maŋau ŋak minam tuku dirnanŋap sulumba Tukul Guwa tuku piro sanŋri ŋakmba kilam idusmba Tukul Guwanŋe pasa saninŋit le ismba kile-mayokkam tuku piro sanŋri ta tam tuku wamdus sanŋrinu palpe. ² Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu taŋgo kame sa ndaninŋit. Nane pasa ta isig ta nane katese ndade. Nu Kuate sate. Tukul Guwanŋe nu tumte le nu taŋamba wam kuirok afu sakate. ³ Ande nu Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkate ta nane afu ismba kila pilmba sanŋri tinŋade. Afu piti ŋak ta nane piti gagulmba ŋgamuŋgal bulkade. ⁴ Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu nuŋe miroŋ ndo sanŋri tate. Ande Tukul Guwanŋe pasa sate le ismba kile-mayokkate ta nu Kuate tuku kuasmbi sanŋri pileninŋit. ⁵ Ye tane ŋakmba pasa kuale gilai sakam tuku iduset ta tane Tukul Guwanŋe pasa satinŋuwa le ismba kile-mayokkam tuku ta ye sunŋomba iduset. Ande Tukul Guwanŋe pasa sate le ismba kile-mayokkate sanŋri taŋge pasa kuale gilai sakate sanŋri ta lite. Ande nu Kuate tuku kuasmbi ŋgamukŋge pasa kuale gilai saka nane tugunu ismba sanŋri tinŋam tuku nu biye mbil ndawa ta alo kugatok. ⁶ Tira kame, ye tane tugum promba pasa kuale gilai saki ta ye tane turke nda. Ye pro Tukul Guwa tugumŋge pasa ko kila kuirok afu ko tum pasa ismba kile-mayokki ta ye tane turtingam kumuŋ. ⁷ Taŋgo ande nu tabu tabu fitka ko ndombin katmba mune ŋin tugu dubi ndawa ta ima nu mune kuale katesewamŋgat? ⁸ Ko kame ŋgiram kuale tugusemba mayok nda kuwa ta ima nu kame agan kuanekamŋgat? ⁹ Taŋamba ndo ne pasa kuale gilai sakate ta ima nu pasa ta katesewamŋgat? Ne tuku pasa ta ake pasa taŋan mayok ka ŋgisikate. ¹⁰ Kilke tugu ŋakmba mbolŋge pasa kuale yimyam sunŋomba minig ta ŋakmba alo ŋak. ¹¹ Taŋgo ande nu pasa kuale ye gilai tambu sakuwa ta ye nu rawe taŋgo ŋget. Nu mata ye rawe taŋgo ŋgate. ¹² Tane Tukul Guwa tuku piro sanŋri yimyam kilam tuku wamdus sunŋo ŋak minig ta ye kila. Tane piro sanŋri afu Kuate tuku kuasmbi turkam tuku ta kilam tuku sunŋomba idusap. ¹³ Tane tuku ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu mbilam tuku piro sanŋri ta turmba tam tuku Kuate yabaŋwa. ¹⁴ Ande nu pasa kuale gilai tambu Kuate yabaŋte ta nu minŋembi ndo sakate. Nuŋe wamdus pasa ta gilai minit. Tukul Guwa nu tuku minŋe mbolŋge pasa ta sakate. ¹⁵ Ta tuku ye tenenmba iduset. Ye Tukul Guwa mbolŋge pasa kuale gilai tambu Kuate yabaŋmba maŋ yinŋe wamdus kilambi yabaŋamŋgit. Ko Tukul Guwa mbolŋge mune kuale gilai tambu ulmba maŋ yinŋe wamdus kilambi mune ande ulamŋgit. ¹⁶ Ne Tukul Guwa mbolŋge pasa kuale gilai tambu yabaŋmba Kuate tuku nyu te-dunŋa nu gare tuwit ta ne ndoŋ maŋgurkade mbal nane pasa ta katese ndamba ne tuku yabaŋ pasa son ŋgam kumuŋ kuga. ¹⁷ Ne Kuate tuku nyu taŋamba te-dunŋate ta maye ta ne afu tur ndakate. ¹⁸ Ye Paulus pasa kuale gilai tambu sunŋomba saka tane ŋakmba litiŋget. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. ¹⁹ Ye pasa kuale gilai gudommba ŋak minet ta kusem mbolŋge ye sakam idus ndawet. Ye pasa kila ta ndo sakam iduset. Pasa kila ndui ndui saket ta pasa kuale gilai

gudommba saket wam lite. Ye pasa kila saket tamba Kuate tuku wam afu nane tumningam kumuŋ. ²⁰ Tira kame, tane kiŋo kame taŋaŋ mine ndaka wamduŋ pile mayewap. Tane kiŋo dabro taŋaŋ wam ŋaigonu kam tuku gilai minmba taŋgo taŋaŋ wamduŋ pile mayewap. ²¹ Kuyar pasa ande teŋemba sakate.

Sunŋo nu sakate: Pasa kuale kise rawe mbal tuku miŋge mbolŋge ye Israel mbal ye tuku pasa isam tuku saniŋgi ta pasa ta nane mata ise nda ŋgate. *Aisaia 28.11-12*

²² Pasa ta mbolŋge sine kila pileg. Pasa kuale gilai sakate saŋgri ta Kristus tuku son ŋgeg mbal ismba rironkam tuku sa ndasiŋgit. Son nda ŋgade mbal ismba rironkam tuku saniŋgit. Ande Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkate saŋgri ta sine son ŋgeg mbal saŋgri pilesingam tuku taŋate. Son nda ŋgade mbal tuku kuga. ²³ Tane Kuate tuku kuasmbi maŋgurka ŋakmba pasa kuale gilai sake lika minap le gilai mbal afu ko son nda ŋgade mbal nane pro pasa ta ismba tane ŋginggankade ŋgamŋgaig. ²⁴ Tane ŋakmba Tukul Guwaŋge pasa satinŋuwa le ismba kile-mayokka minap le gilai mbal ko son nda ŋgade pro pasa ta iswaig le naŋgine ŋgamungal nduaseka naŋgine mbar tumninguwa le idusamŋgaig. ²⁵ Taŋamba nane naŋgine mbar kurok minig ta ismba ndek dagol tidronga Kuate mbariŋmba sakamŋgaig: Kuate nu siŋka tane ndoŋ minit ŋga sakamŋgaig.

Maŋgurkam tuku maŋau tugusek

²⁶ Tira kame, tane maŋgurkap sulumba teŋemba ke likap. Ande nu mune ulwa. Ande pasa kukliwa. Ande wam kurok kile-mayokkuwa. Ande pasa gilai sakuwa. Ande nu pasa ta biye mbilwa. Tane taŋamba maŋgurkap sulumba taŋgine taŋgine saŋgri tiŋgam tuku saŋgri kise kise kumumbi kile-mayokkap. ²⁷ Afu pasa kuale gilai tamba sakam kande armba ko keŋmbaŋge ndo sakuwaig. Nane ndui ndui tiŋga sakuwaig. Taŋawaig le ande nu pasa kuale gilai ta biye mbilwa. ²⁸ Ande nu mbilam tuku mine ndakuwa kande nane miŋge tukulmba naŋgine ndo Kuate ndoŋ pasa gilai ta sakuwaig. ²⁹ Afu Tukul Guwaŋge pasa satinŋuwa le ismba kile-mayokkam kande armba ko keŋmbaŋge ndo sakuwaig le isiŋ mbalŋge pasa ta pileŋguwaig. ³⁰ Ande nu pasa ta kuklimba minwa le ande Tukul Guwaŋge pasa inum kitek sawa kande taŋgo nu pasa kuklimba minit ta nu pitik pasa ta deŋpurmba minyokuwa le inum suk tiŋga sakuwa. ³¹ Tane ndui ndui ŋakmba Tukul Guwaŋge pasa satinŋuwa le ismba kile-mayokkap le wam ta mbolŋge tane ŋakmba kila kitek tumba saŋgri tiŋgamŋgaig. ³²⁻³³ Sine maŋgurka zigna tiŋga fare fare pasa sakam kumuŋ kuga. Wam ta Kuate tugumŋge pro ndate. Sine tuku maŋgur mayenu mayok kambim tuku Kuate nu iduste. Tukul Guwaŋge afu pasa saniŋgi ta nane pasa ta kulatka towam kumuŋ. ³⁴ Kusam kaŋgeram maŋgurkeg mbolŋge pino kame miŋge tukulmba minwaig. Nane tukul pasa dubimba taŋgo kumnemŋge minwaig. Kuate tuku mbal ma yimyam mbolŋge maŋgurkade nane ŋakmba taŋade. ³⁵ Pino ande nu kusem mbolŋge pasa kukliwa ta maŋau mayenu kuga. Nane Kuate tuku pasa ismba kusna ŋak kande naŋgine wandekŋge taŋgo kat naŋgine kusnaniŋguwaig. ³⁶ Kuate tuku pasa ambonga tane Korin mbal tugum prona e? Ko sinenge ndo pasa te iseg ŋga idusde? Ndo kuga. ³⁷ Tane afu ye Tukul Guwa tugumŋge pasa iset ko ye nu tuku saŋgri tet ŋgade mbal tane ye pasa kuyarket te Sunŋoŋge tuku tukul sina ta katesewap. ³⁸ Nane afu taŋamba idus ndawaig ndeta tane

nane ngumneŋga. ³⁹ Tira kame, tane Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba sakam tuku piro sangri ta tam tuku sunḡomba idusap. Pasa kuale gilai sanu tuku sangri ta mata peu ndawap. ⁴⁰ Tane maŋgur mbolŋge maŋjau ke likade ta ziga tinḡa fare fare ke ndakap. Tane tugusemba ke likap.

15

Kristus kummba maŋ tinḡina

¹ Tira kame, ye amboŋga pasa tugusek satingen le tane isnaig sulumba pasa ta mbolŋge sangri tinḡa minig ta ye kile maŋ pasa ndui ta tane idusam tuku satinget. ² Tane pasa ta biye dewap le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidiŋgaŋgat. Tane ake miŋge pasa ndo sakade ta nu tane tuku muskil kile-tidiŋge nda. ³ Ye Kristus tuku pasa tugusek isen sulumba satingen pasa ta alo sunḡo ŋak ta teŋemba. Kristus nu kuyar pasa kumumba sine tuku une saukam tuku nu kumna. ⁴ Nu kumna le ngukinaig ta nu maŋ kuyar pasa kumumba mara keŋnu mbolŋge tinḡina. ⁵ Nu tinḡina le Petrus nu kaŋgerna. Ta ngumneŋge nane 12 nu kaŋgernaig. ⁶ Ngumneŋga nuŋe tira kame gudommba 500 limba ma ande mbolŋge maŋgurkinaig le nane tugumŋge mayok kina le kaŋgernaig. Mbal ta kile gudommba minig. Ndui ndui ndo kume likinaig. ⁷ Ait ande Yakobusŋge nu kaŋgerna. Maŋ ait ande mbolŋge aposel ŋakmba nu kaŋgernaig. ⁸ Ngumne tukulmba ye tugumŋge mayok kina le kaŋgeren. Ye nane minig taŋaŋ kuga. Ye kutu bizowanu taŋaŋ prowen. ⁹ Ye Kuate tuku kuasmbi kilmba ŋaigo sigliken tukunu ye aposel nyu tet ta denkate. Ye aposel ŋakmba kunnemŋge minet. ¹⁰ Ye aposel minet ta yiŋe saŋgrimbi kuga. Kuate nu ake sinaŋ ye make pilmba aposel pilna. Nu ye make pilna ta nu mbar ndana. Alonu taŋamba kilimok mayok kina. Ye piro kareŋka aposel ŋakmba tuku piro liniŋgen ta yiŋe saŋgrimbi kuga. Kuate nu ye make pilna le ye taŋawen. ¹¹ Yeŋge tane tugumŋge pasa kukliwen e ko afuŋge ta wam sunḡo kuga. Sine ŋakmba taŋamba ndo pasa kukliweg le tane son ŋgade ta ndo wam sunḡokanu.

Kumanu mbal tinḡamŋgaig

¹² Kristus nu kumna le Kuatenḡe te-tina le tinḡina ta sine taŋamba ndo pasa kukliweg ta ndaŋam saka tane tuku afu kumanu mbal maŋ tinḡe nda ŋga sakade. ¹³ Tane kumanu mbal maŋ tinḡe nda ŋgade ta son ndeta Kuatenḡe Kristus mata te-ti ndana. ¹⁴ Nu Kristus te-ti ndana ndeta sine pasa kukliweg te mata alo kugatok. Taŋamba ndeta tane nu tuku sangri tomba tinḡade ta mata tane turtinge nda. ¹⁵ Kuatenḡe kumanu mbal kile-tidi ndaŋgate ndeta Kristus kumna le Kuatenḡe te-tina pasa sakeg ta mata son kuga. Taŋamba ndeta sine Kuate tuku yabri pasa ndo sakeg. ¹⁶ Kumanu mbal Kuatenḡe kile-tidi ndaŋgate ndeta nu Kristus mata te-ti ndana. ¹⁷ Nu Kristus te-ti ndana ndeta tane nu tuku kume tuku saŋgrinḡe tursinḡam kumuŋ ŋgade ta tane turtinge nda. Taŋamba ndeta tane une ŋak minmba ŋgisikam tuku minig le ¹⁸ nane afu Kristus tuku son ŋga kumnaig mbal nane mata kummba ŋgisikinaig. ¹⁹ Sine kilke te mbolŋge mineg le Kristus nu sine tursinḡit. Kumbe le maŋ tursinḡe nda ta son ndeta sine kile yabri wamdus ndo dubimba sine afu tuku mine liniŋmba siŋka sinamanzer sunḡo mbolŋge mineg. ²⁰ Taŋamba kuga. Kuatenḡe Kristus nu kumna le te-tina. Kristus nu kumanu mbal ŋgamukŋge nu amboŋga tinḡina le ngumneŋga kumanu mbal ŋakmba tinḡamŋgaig. ²¹ Taŋgo inum mbolŋge kume maŋjau mayok kina. Taŋamba ndo taŋgo inum mbolŋge kummba tinḡam tuku maŋjau mayok kina. ²² Taŋgo

ajakmba Adam tuku ndare mbolŋge kile sine kumeg. Tanjamba ndo sine Kristus tuku son ngeg mbal kummba nu mbolŋge maŋ aboŋga tinjamngig. ²³ Sine sinjine ait prowa le tinjamngig. Kristus nu amboŋga tinjina. Nu luka prowa le sine Kristus tuku mbal mata aboŋga tinjamngig. ²⁴ Nu promba sugo sugo ajakmba Kuate tuku ŋgoue minig ta kile-ibenkuwa sulumba nuŋe gageu ajakmba kilmba Mam Kuate wai mbolŋge patikuwa le kilke te kugawamngat. ²⁵ Kristus nu gabat sungo minwa sulumba nuŋe ŋgoue ajakmba tanjamba kile-ibenke suluwamngat. ²⁶ Nu ŋgoue ajakmba kile-ibenka ŋgumne tukulmba nu kume maŋau mata te-ibenamngat. ²⁷ Kuyar pasa ande tejenmba sakate. Kuate nu aganj ndende ajakmba kilmba nu tuku kupe kumnemngge patikamngat ŋgate.

Mune 8.6

Kuate ndo nu kumnemngge mine ndakate. Nunge aganj ndende ajakmba Kristus kumnemngge patikuwa le ²⁸ kile Kuate tuku kiŋo nu Mam nuŋe kumnemngge minamngat. Tanjawa le Kuate nu aganj ajakmba tuku Sungo minamngat. ²⁹ Nane afu nanjine kumanu mbal turkam tuku kule pisne tade. Kumanu mbal maŋ tinje ndangade ta son ta ndanam nane kumanu mbal tuku kule pisne tade? ³⁰ Ko ndanam sine aposel kumam tuku piro keg? ³¹ Tira kame, ye mara mindek kumam tuku dirnanget ta tane ye ndoŋ sinjine Sungo Kristus Yesus dubeiweg ta ye tane tuku payamket. ³² Ye kummba maŋ ti ndanget kande ye Efesusŋge aganjmor ŋguikok tananj nane afu ye ndoŋ kame bunaig ta ake rar ten kande. Alonu kilke te mbolok wam kuga. Kumanu mbal maŋ ti ndangade kande sine tejenmba sakeg kande.

Sine mine minemba nduiye kumamngig. Ta tuku sine minemba kule nyumba pagumba nyumba gare-gareka ndo minbe ŋgube.

Aisaia 22.13

³³ Yoi. Tane yabri wamdus ta te-ndakap. Ande nu mbal ŋaigonu ndoŋ ulendikate ta nu tuku maŋau mayenu nanenŋe ŋayo silide. ³⁴ Tane wamdus te-mayemba une maŋau ajakmba kusrekap. Tane afu Kuate tuku maŋau gilai minig ta tane sinja kikotinŋuwa.

Ngarosu kitek tamngig

³⁵ Nane afu tanjo kummba maŋ aboŋga tinjam tuku pasa te ismba ye kusnayumba Kuate nu ndanjmba kumanu mbal kile-tidingamngat? Ngaro ndanj tumba tinjamngig ŋga kusnayamngig. ³⁶ Yoi. Ne aganj tumu ŋgukate le kilkek sinamngge kumit sulumba ndo manje prote. ³⁷ Ne angenu ŋu ndakate. Ne tinju ndo ŋgukate. ŋgukate le manje promba kuzru pilit. ³⁸ Ne aganj tumu ŋgukate le tinju yeki yeki Kuateŋge angenu madinjingina tanjamba ndo prode. Tinju mindek nanjine anje ta mayok kinig. ³⁹ Ngarosu tuku ndem ndui ta mine ndakade. Tanjo ndem aganjmor ndem sar umanj ndem kuaeganj ndem ta ajakmba kise kise mine likade. ⁴⁰ Samba mbolok aganj kame ngarosu ajak minig ta mindepiye nanjine kise. Kilke mbolok aganj kame ngarosu ajak minig ta mindepiye nanjine kise. ⁴¹ Ki tuku bulu tambun tuku bulu mbai tuku bulu ta ajakmba kise kise. Mbai kame mata bulu kise kise ajak minig. ⁴² Kumanu mbal tinjamngig ta tanjamba ndo. Nane kumig le ŋgukade ngarosu ta menja ngisikade. Nane tinjuwaig sulumba ngarosu kitek maŋ me ndanam tuku tinjamngig. ⁴³ Ngarosu ŋgukeg ta mayenu kuga. Ngarosu kitek ta mayenu ndo. ŋgukeg ta gisleknu. Ngarosu kitek ta sangri ajak. ⁴⁴ Ngarosu ŋgukeg ta kilke te mbolok aganj. Ngarosu kitek ta samba mbolok aganj. Kilke te mbolŋge sine ngarosu ajak minig tukunu samba mbolok ngarosu kitek mata minit. ⁴⁵ Kuyar pasa ande tejenmba sakate. Adam ambokok nu tanjo abo ajak mayok kina ŋgate ta Adam ŋgumnekok nu Guwa mayok

ka abo tugu kitek singina. ⁴⁶ Samba mbolok wam ambonnga mayok kine ndakate. Kilke mbolok wam ambonnga mayok kinit le samba mbolok wam ngumnemnge mayok kinit. ⁴⁷ Tanjo ambokok ta Kuate nu kilkemi wakeina le kilke mbolok tanjo mayok kina. Tanjo ngumnemnga mayok kina ta nu samba mbolnge ndekina. ⁴⁸ Kilke mbolok mbal Kuatenge Adam kilkemi wakeina nane nu tanjan ming. Tanjamba ndo sine Kristus tuku mbal samba mbolok tanjo Kristus tanjan mineng. ⁴⁹ Tanjo Kuatenge kilkemi wakeina ta sine nu tuku ngarosu njak mineng. Tanjamba ndo sine samba mbolok tanjo tuku ngarosu njak minamngig. ⁵⁰ Tira kame, kilke te tuku ngarosu nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. Ko ngisikam tuku ngarosu te abo minmba minam tuku wam te nda. ⁵¹ Ye pasa kurok ande te-mayokamngit. Sine Kristus tuku mbal njakmba kume nda. Afu ndo kumamngiga ta nu prowla le sine njakmba ngarosu kitek njak mayok kanngig. ⁵² Kugawam tuku ait tabil wikuwa le ma telinje tanjan ngarosu kitek mayok kanngig. Tabil wikuwa le Kuate nu kumanu mbal ambonnga ngarosu me ndangam tuku njak kile-tidinguwa le sine abo njak mineng mbal nane ngumnemnge ngarosu kitek njak mayok kanngig. ⁵³ Sine ngaro mengate te mbilmba me ndangate ngaro tamngig. Sine kumeg ngaro mbilmba kume ndakam tuku ngaro tamngig. ⁵⁴ Sine tanjamba mayok kube le Kuate tuku kuyar pasa tuku alonu mayok kangat ta tenjenmba sakate.

Kume manau ta Kuatenge te-ibenmba nduiye pitaite ngate.

Aisaia 25.8

⁵⁵ Kuyar pasa ande mata tenjenmba sakate.

Kume tuku sanngri aninge?

Kume tuku kame aganj aninge nga sakate.

Hosea 13.14

⁵⁶ Ima kate tukul lukaka unekade ta nane kume tuku kame aganj ta tuku panu kamusde. ⁵⁷ Sine tanjamba kuga. Sine Kuatenge Sunjo Yesus Kristus singina le sine nu tuku sanngrimi une te-ibenjeg sulumba Kuate tuku garegaregeg. ⁵⁸ Yinje tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka sanngri tinga minap sulumba nu tuku piro kumumbi kap. Tane tanjamba Sunjo tuku piro kap ta piro ta lafunu mayenu njak minit ta tane kila.

16

Afu turkam tuku ndametinj patikap

¹ Kile ye Kuate tuku mbal ndametinjmbi turkam tuku satinjamngit. Ye Kristus tuku kuasmbi Galesia ma mbolnge mine likade ndametinj mangurkam tuku saningen tanjamba ndo tane kap. ² Tane nduik nduik njakmba tangine piro mbolnge ndametinj kilig ta kusem mindek giganmba kilig ta kumumba tanjamba patikap. Tanjawap ta ye tane tugum prowi le tane patikam tuku piro karenke nda. ³ Tane tanjo afu madininggap le ye pro waje afu kuyarka ninji le nane ndametinj ta kilmba Yerusalem kuwaig. ⁴ Ye mata Yerusalem kambim tuku idusmba ndeta nane ndonj kanngit.

Paulus nu Korin kambim tuku sakina

⁵ Ye Masedonia kilke mbol kambim idusmba minet. Ye ka sulumba tane tugum ta prowamngit. ⁶ Pro tanje tane ndonj ait afu minamngit. Ko bubble ait ndeta ait kuenu minamngit. Tanjawi sulumba ye tumbranj ndanj kambim bafuwi kande tane ye aganj ndendemi sinzanjap le ka. ⁷ Ye pro ait fagnu tane kusreka kambim idus ndawet. Sunjo nu nzaliwa le ye ait kuenu tane ndonj minam tuku iduset. ⁸ Ye Efesus tumbranj sunjo te mbolnge piroka mini le Pentikos kusem kugawa le kanngit. ⁹ Sunjonge pironu tuku malanga talkina

le tenje piroket le alonu gudommba mayok kinig ta nane gudommba piro te peuwam tuku tago-tagode. ¹⁰ Timoteus nu tane tugum prowa le tane nu tanjine gulab tanaj tap le nu wamdus bulok njak tane ndonj minwa. Nu ye minet tenjen Sunjo tuku pirokate. ¹¹ Ande nu tala ndawa. Tane nu ndonj wamdus ulendi tuma minmba nu tumba sinzanaj le ye tugum te prowa. Ye tira afu ndonj nu te prowamngat ngina ta tuku tairnga mineg. ¹² Apolos nu tira afu kilmba tane tugum kuwa nga sarsaren ta kuga. Nu ait mayenu ande tairngate. Ait ande mayenu prowa le nu tane tugum prowamngat. ¹³ Tane kurauka Kristus tuku pasa son ngade ta biye dewap. Tango sangriknu kuru kuru kugatok tanaj minap. ¹⁴ Tane wam kade ta kume pur manjambi ndo kap. ¹⁵ Tira kame, Akaia mbal ngamuknge Stefanas nuje ndare tuma ndonj ambonga ngamunggal biye mbilmba son nginaig. Kile nane Kuate tuku mbal turka sinzanjngam tuku idusmba minig ta tane kila. ¹⁶ Stefanas nane afu nu tanaj piro karenkade mbal nane tane tuku gabat minwaig nga iduset. ¹⁷ Tanjine mbal Stefanas Fortunatus Akaikus nane kenj ta ye tugum pronaig le ye gare sunjo ten. Kile ye tane njakmba ndonj minanu suket. ¹⁸ Nane ye wamdus bul seryade. Tane tuku wamdus mata bul sertingig. Tango kame tanaj minig ta nane tuku nyu idusningap. ¹⁹ Kristus tuku kuasmbi Asia kilke mbolnge mine likade nane tane gare pasa tingig. Akuila le Prisila, Kristus tuku kuasmbi nale tuku wande mbolnge mangurkade ta turmba Sunjo tuku nyu mbolnge gare pasa sunjomba tingig. ²⁰ Tira kame njakmba nane gare pasa tingig. Tane mata tanjine tanjine munju kume purkade manjau ta alonu temayokap. ²¹ Ye Paulus kile yije waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane njakmba kaiye. ²² Ande nu Sunjo Yesus tuku kume pur ndate ta nu ngisikam tuku minit. *Maranata.* * ²³ Sunjo Yesus nu tane sunjomba make patikuwa. Son. ²⁴ Tane Kristus Yesus ndonj ulendikade mbal ye tane njakmba tuku kume purmba minet.
Son.

* **16:22:** Maranata pasa ta tugunu: Singine Sunjo, ne prowa.

2 KORIN

Korin mbal tuku waŋe Paulusŋge arnu kuyarna

Paulus nu Korin mbal tuku waŋe arnu kuyarna te tugunu teŋenmba.

Nu Korin mbal tuku waŋe ambonga kuyarna ta nane tuku mbar afu kile-tidingam tuku kuyarna. Nu pasa waŋe saŋgrinu pilna tukunu nu piti ŋak minmba Titus kukulna le nane tugum kina. Nu kumba ka taŋe maŋ luka Paulus tugum promba nu wam kubeu tuna sulumba sakina: Nane ne tuku pasa dubimba nanŋine mbar kile-tidinginaig ŋga sana le Paulus nu gare-garekina.

Wam ande mata Korin mbal tugumŋge mayok kina ta Titus nu Paulus teŋenmba kila sana: Yabri mbal afu Korin mbal ŋgamukŋge ne tuku nyu ŋayo silide. Yerusalem gabat mbalŋge ne pirokam tuku waŋe ande kuyarmba tine ndakinaig tukunu ne aposel kuga ŋgade ŋga Paulus sana.

Paulus nu pasa ta ismba nane tuku yabri pasa kile-ibenkam tuku nuŋe maŋau tinreknu ta waŋe te mbolŋge kuyarna sulumba sakina: Tane Korin mbal Kristus tuku kuasmbi ŋakmba ye tuku piro mbolŋge mayokke likinaig tukunu ye siŋka Kristus tuku aposel minet ŋgina.

¹ Kuate tuku kuasmbi Korinŋge nu tuku mbal afu ŋakmba Akaia kilke mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Kuate nu nuŋe nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini ŋga nyu te-mayokna. Ye siŋgine tira Timoteus sile tane ndoŋ pasatam prowek.

² Siŋgine Mam Kuate, Sunŋo Yesus Kristus nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Piti mbolŋge dirnanŋa tinŋam tuku pasa

³ Siŋgine Sunŋo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-duŋgube. Nu sine sunŋomba mapesiŋgit. Nu mara mindek sine sinzaŋsiŋgit le wamdus piti bulkade. ⁴ Nu sine piti mbolŋge mineg le sinzaŋsiŋmba wamdus bul sersiŋgit. Wam tamba nane afu piti mbolŋge minig ta sine mata nane sinzaŋsiŋmba wamdus bul serninŋam kumuŋ.

⁵ Kristus nu piti sunŋo kurana taŋamba ndo sine mata piti sugo kugrakeg ta Kuatenŋge Kristus sinzaŋna taŋamba ndo sine mata sinzaŋsiŋgit le wamdus bulkade. ⁶ Ta tuku sine piti kugrakeg wam ta mbolŋge sine tane turka wamdus bul sertinŋam tuku ndin kila pileg. Sine piti mbolŋge Kuate nu wamdus bul sersiŋgit ta tane sine taŋaŋ piti kugrakade le Kuate nu wamdus bul sersiŋgit taŋamba ndo sine tane turka wamdus bul sertinŋam kumuŋ.

⁷ Sine tane bariŋgamŋgaig ŋga ŋgamuŋgal piti ndasiŋgit. Tane sine taŋaŋ piti kugrakade tukunu wamdus bul seram tuku maŋau sine teg taŋamba ndo tade.

⁸ Tira kame, sine Asia kilke mbolŋge piti sugo kaŋgerkigen ta tane kila satiŋgamŋgig. Sine piti sugo kaŋgerka wamdus mayenu pro kinaig le kumamŋgig ŋga idusgen. ⁹ Wam ta mbolŋge siŋgine saŋgri kumuŋ kuga ŋga kamusmba Kuate tuku saŋgri tomba tinŋigen. Nu kumanu mbal kile-tidingate tuku. ¹⁰ Sine kume dirgen le nu sine turkina. Nu taŋamba maŋ tursinŋamŋgat ŋga sine wamdus bulok mineg. ¹¹ Tane mata sine tuku ŋga Kuate yabaŋap le nu tane gudommmba tuku yabaŋ pasa ismba sine tursinŋuwa le wam ta mbolŋge nane gudommmba nu tuku nyu te-duŋguwaig.

Paulus nu Korin kambim sakina ta nu pitik nane tugum kine ndakina

¹² Sine nane n̄akmba tugum̄nge mañau purfen̄nu yabri kugatok ke likeg n̄ga wamdus bulok mineg. Sine tane Korin n̄gamuk̄nge mañau tañaj ke likeg. Sine kilke te tuku wamdus kilambi taña ndaweg. Kuaten̄ge ake sinaj san̄gri siñgit le sine tañaweg. ¹³ Sine pasa kuyarke likeg ta tugunu kile-mayokka kuyarkeg le tane burka katese mayewam kumuñ. ¹⁴ Kile tane sine tuku mañau fudiñmba ndo katesede ta n̄gum̄n̄ga tane katese mayewap le Sun̄go Yesus tuku ait mbol̄nge sine tane tuku gare-garekube le tane mata sine tuku gare-garekam̄ngaig.

¹⁵ Ta tuku ye tane lato gare tingam tuku tane tugum kambim aram saken.

¹⁶ Ye Masedonia kambim n̄ga ka tane kan̄gerki sulumba ka Masedoniange mañ luka pro tane tugum prowam saken. Tañge ye agañ ndendembi sinzanyap le Yudea ma tugu mbol kambim tuku saken. ¹⁷ Ye tañamba tane tugum kambim saken ta pro ndawen. Tane ye fare fare wam mbilmbilmba saket n̄ga idusde e? Tañamba kuga. Ye wam ande kam idusmba saket ta ye kilke mbolok mbal tañaj miñgemi ndo saka n̄garosumbi dubi ndade tañaj kuga. ¹⁸ Kuate nu son pasa ndo sakate tañamba ndo ye tuku pasa te mata son pasa ndo. Ye tane tugum kambim saken ta miñgemi ndo sa ndaken.

¹⁹ Sine ken̄ ye Silvanus Timoteus sine tane tugum̄nge Kuate tuku Kin̄o Yesus Kristus tuku pasa kuklimba satinḡiger̄. Nu wam kam sakate ta mata miñgemi ndo sa ndakate. Nu sakate tañamba ndo kate. ²⁰ Kuate nu sine wam magenu siñgam tuku pasa kusna ta alonu tañamba Kristus mbol̄nge mayok kinig. Ta tuku sine nu mbol̄nge Kuate tuku pasa ta siñka son pasa n̄ga Kuate tuku nyu te-dun̄geg.

²¹ Kuate nu Kristus mbol̄nge sine tane turmba san̄gri pilesiñgit le nuñe mbal minmba nu tuku pirokeg. ²² Nu sine nuñe mbal n̄ga nuñe Guwa wasik tañaj siñgina le sine nu tuku mbal mineg ta kateseweg.

²³ Ye Kuate am mbol̄nge satinḡam̄ngit. Ye tane tugum pro ndawen ta teñenmba. Ye tane satinḡe lika piti tinḡikit n̄ga tane mapekam tuku idusmba ye pro ndawen. ²⁴ Sine tane tuku n̄gamun̄gal son kulatkeg n̄ga idus ndawap. Tañgine miroñ kulatkade le san̄gri tinḡate. Sine tane ndon̄ ulendika pirokeg ta tane gare n̄ak minap n̄ga iduseg.

2

¹ Ye buk tane tugum kumba satinḡe lika piti tinḡen ta mañ lato tane tugum kumba satinḡe likam mbulet. ² Ye kumba sigair-sigair̄tinmba piti tinḡi ta ande nu ye gare sam tuku mine ndakate. Tane ndo ye gare sam tuku minig. ³⁻⁴ Ye tane tuku teñenmba iduset. Tane ye ndon̄ wam ndui ta tuku ndo gare teg n̄ga iduset. Ta tuku ye tane tugum kumba wam afu tuku piti tam idus ndawet. Ye tane tugum ka le gare ndo sap n̄ga iduset. Ye tane kile-tidinḡam tuku wañe kuyaren ta ye piti n̄gamun̄gal rar sun̄go tumba malmbi n̄akmba kuyaren. Ye piti tinḡam tuku tañamba kuyar ndawen. Kuga. Ye tane tuku kume purmba minet ta kila palpe n̄ga kuyaren.

Ande mbarna ta nu tuku mbar gilain̄gap

⁵ Tane tuku ande ye mbol̄nge mbarna ta nu ye ndo piti ser ndayina. Tane n̄akmba piti sertinḡina ta piti ta sun̄go kuga. Ye pasa san̄grinu sake nda. ⁶ Tane gadommba nu lafunu tunaig ta kile maye. ⁷ Nu piti sun̄go tumba nu tuku san̄gri te-iben̄bekaig. Kile tane nu tuku mbar gilain̄ga wamdus bul serap. ⁸ Tane nu tuku kume purmba minig ta te-mayokap le kila pilwa. ⁹ Nu te-tiwam tuku ye tane tuku kuyaren ta tane ye tuku pasa n̄akmba dubikade e

ko kuga ta ye katesewam tuku kuyaren. ¹⁰ Tane ande tuku mbar gilaingade ta ye mata nu tuku mbar gilainget. Ye tanenu nga Kristus am mbolnge mbar ta gilainget. ¹¹ Wam ta mbolnge Satan nu sine kile-ibenkam kumunj kuga. Nu sine njaigo siglikam iduste ta sine njakmba kila.

Paulus nane Kuate tuku sangri mbolnge pirokinaig

¹² Ye pasa mayenu Kristus tuku kukliwam Troas tumbrañ mbol prowen ta Sunjo nu buk ye pirokam tuku ndin wakeina. ¹³ Ye pirokam tuku ta yiñe tira Titus nu Troas pro ndana tukunu ye piti njak minmba nane kusreka tinja nu sota Masedonia kilke mbol te prowen.

¹⁴ Sine Kuate tuku nyu te-dunqube. Nu Kristus mbolnge sine sangri pile-sinmba sangri njaigonu njakmba kile-ibenkam tuku ndin tumsingit. Afu Kristus kila palmbim tuku Kuate nu sine mbolnge pirokate le nuñe pasa mayenu mundur mayenu tanjañ mayok ka ma njakmba kumungate. ¹⁵ Kristus nu sine sinamnge minit tukunu Kuate am mbolnge sine mundur mayenu tanjañ mineg. Mundur mayenu ta Kuatenge muskil kile-tidinga minit mbal ngisikade mbal ta njakmba tugum kinit ta ¹⁶ nane ngisinu mbal pasa ta nane bale faram tuku mundur tanjañ kamsude le nane muskil kile-tidinganu mbal abo ninngam tuku mundur tanjañ kamsude. i ... Ima kate piro sunjo ta kam kumun. ¹⁷ Kuatenge nuñe piro kam tuku madisingina mbal sinen ndo kumun. Sine Kristus ndon ulendika Kuate am mbolnge wamdus tugusekmbi nuñe pasa kukliweg. Nane afu ndametinj kilam tuku ndo nu tuku pasa kuklide ta sine nane tanjañ kuga.

3

Paulus nane pasa kitek tuku piro mbañ

¹ Sine tane pasa satinnggeg tamba sinjine nyu payam ndakeg. Sine nane afu tanjañ tane sine tuku manjau kila palmbim tuku wañe afu kile ndakeg. Ko afunge sine tuku manjau kila palmbim tuku wañe afu singap nga idus ndaweg. ² Sine tuku kuyar wañe ta tane minig. Tane mbolnge sine tuku piro kilimok mayok kinit. Wañe ta sine tuku ngamunjal sinamnge minit ta nane njakmba kila. ³ Tane Kristus tuku wañe njak minanu tanjañ mayok kinig. Sinenge wañe ta tingigenj. Kuate abo minmba minit nuñe Guwanje Kristus tuku wañe ta kuyarna. Andenge waimbi kuyar ndana. Kuyar ta tukul pasa tanjañ ndame mbolnge mine ndakate. Tanjine ngamunjal sinamnge minit.

⁴ Sine Kristus mbolnge sangri tinja tanjamba sinjine piro tuku saka Kuate am mbolnge wamdus bulok mineg. ⁵ Sine sinjine sangri tomba tinja piro ta kam kumunj nga sa ndakeg. Sine Kuate tuku sangri tomba tinja ndo piro ta kam kumunj ngeg. ⁶ Nunge sangri sinjit le nuñe pasa kitek ta sine kumbi te-mayokey. Pasa kitek ta tukul pasa ambokok tanjañ kuyar mbolnge mine ndakate. Tukul Guwa mbolnge minit. Tukul manjau nu kume manjau sinjit ta Tukul Guwa nu abo mine manjau sinjit.

⁷ Ndame tukul pasa njak tugu pilmba mayok kina ta kilña sangri njayo mayok kina le Israel mbal nane Moses tuku tumail kanjere fugunaig. Tukul pasa nu kume manjau ndo sinjit ta nu tuku kilña sunjo ta ngumnenja kugana. ⁸ Pasa kitek Kuate tuku Guwa mbolnge mayok kinit ta nu kilña ambokok ta limba sangri njayo mayok kinit. ⁹ Pasa ambokok nu tanjo kilmba pa mbolnge patikate ta nu kilña sangri njak mayok kina. Pasa kitek nu tanjo tinreknu kile-mayokkate ta nu kilña ambokok ta limba sangri njayo mayok kinit. ¹⁰ Manjau

ambokok tuku kilŋa maŋau kitek tuku kilŋaŋge nu lite le nda minanu sukte. ¹¹ Pasa ambokok kugawam tuku ta nu kilŋa ŋak mayok kina. Pasa kitek minmba minam tuku ta nu siŋka kilŋa saŋgri ŋayo ŋak mayok kinit.

¹²⁻¹³ Moses tuku tumail kilŋa ta kuga-kugamba minna ta nu Israel mbal kaŋger ndawaig ŋga tawimbi tumail soŋgina. Pasa kitek tuku kilŋa ta taŋamba kugawe nda. Wam ta idusmba sine kuru kuru kugatok miŋge bulokmbi pasa kukliweg. ¹⁴ Israel mbal o buk kile mata Kuate tuku pasa ambokok ta burka nane tuku wamdus tawimbi soŋganu taŋaŋ tugunu katese maye ndade. Kristus mbolŋge ndo wamdus purfewam kumuŋ. ¹⁵ Ait te mbolŋge mata nane Moses tuku pasa burkade ta naŋgine wamdus soŋganu taŋaŋ tugunu katese maye ndade. ¹⁶ Ande nu ŋgamuŋgal biye mbilmba Suŋgo tugum kuwa ta Suŋgonge tawi ta talka wamdus nuŋe purfeu serwa le nu Kuate tuku kilŋa saŋgrinu ta kaŋgeramŋgat.

¹⁷ Sine Suŋgo sakeg ta nu Tukul Guwa. Suŋgo tuku Guwa nu ande sinamŋge minit ta nu muskil te-tiwe tuwit le agaŋ ande nu ndale ndakate. ¹⁸ Sine pasa kitek son ŋgeg mbal tumail soŋganu taŋaŋ mine ndakeg le Suŋgo tuku kilŋa sine mbolŋge kilimok mayok kinit. Sine Suŋgo tuku kilŋa lato lato teg sulumba nu tuku maŋau te-pureg. Siŋgine Suŋgo Tukul Guwa tugumŋge kilŋa ta teg.

4

Kuate tuku kilŋa taŋgo mbolŋge kilimok mayok kinit

¹ Kuate nu sine mapeka piro te siŋgina tukunu sine wamdus piti kamusmba piro kusrewam idus ndaweg. ² Kiko maŋau ŋaigonu kuirka kade ta sine pitaika ŋgumneniŋgiger. Sine afu yabri ndaniŋgeg. Sine Kuate tuku pasa mbil ndaweg. Sine pasa tugusek kilimok te-mayokmba Kuate am mbolŋge piziknu mineg ta nane ŋakmba kila.

³ Pasa mayenu kukliweg ta tugunu kilimok. Ŋgisinu tuku ndin mbolŋge minig mbal ndo nane tugunu katese ndade. ⁴ Mbal ta nane Kristus tuku pasa son nda ŋgade. Ta ndaŋam? Kilke te tuku gabat Satan nu nane tuku wamdus tukulniŋgit le nane pasa mayenu ismba wamdus purfe ndaniŋgit. Nane Kristus nu kilŋa saŋgri ŋak Kuate taŋaŋ minit ta nane nu katese ndade.

⁵ Sine pasa kukliweg te siŋgine mironŋ tuku kukli ndaweg. Yesus Kristus nu Suŋgo ndindo minit ŋga wam ta kukliweg. Sine nu tuku ŋga tane tuku piro mbal taŋaŋ mineg. ⁶ Kuate nu tugu mbolŋge bulu mayok ka ma make kilŋawa ŋgina ta nuŋge siŋgine ŋgamuŋgal kilŋate le sine Yesus Kristus kaŋgermba Kuate tuku kilŋa kila pileg.

Sine piti kaŋgerkeg ta Kuate nu sine kusre ndakate

⁷ Agaŋ mayenu kilke waim sinamŋge minig taŋaŋ Kuate nu nuŋe wam mayenu sine sinamŋge pilit. Sine kilke waim taŋaŋ saŋgri kugatok mineg ta sine Kuatenge saŋgri pilesiŋgit le ⁸ piti yimyamŋge sine tidongade ta sine muskil te-tiwam kambim kumuŋ. Sine wamdus te-suluweg ta sine wam pile pas ndakeg. ⁹ Afu sine kasursiŋgig ta Kuate nu sine kusre ndakate. Nane sine bale faram tuku pani farde ta sine kume ndakeg. ¹⁰ Sine mara mindek Yesus kumna taŋamba ndo sine kume direg ta sine kume ndakeg. Wam ta mbolŋge tane Yesus abo ŋak minit ta tane katese mayede.

¹¹ Sine abo ŋak minmba Yesus tuku ŋga mara mindek kume direg le nu abo ŋak minit ta tane kila pilig. ¹² Sine mara mara kumam tuku ndin mbolŋge

mineg ta tane abo minmba minam tuku ndin mbolŋge minig. ¹³ Ande nu kuyar pasa mbolŋge tenjenmba kuyarna.

Ye Kuateŋge pasa sakina ta son ŋga nane ŋakmba saninŋen ŋga kuyarna. *Mune ... 116.10*

Sine mata nu tanjaŋ Kuate tuku pasa son ŋga tane satinŋet. ¹⁴ Kuate nu Sunjo Yesu kumna le te-tina tanjamba ndo ŋgumneŋga sine nu ndoŋ kile-tidinguwa sulumba tane sine ndoŋ kilmba nu tugumŋge patikamŋgat ta sine kila. ¹⁵ Sine tanenu ŋga piti ŋakmba te kugrakeg. Tanjaweg le Kuate nu ake sinaŋ tanjo make patikate wam ta tanjo gudommba lato iswaig sulumba Kuate gare pasa samba nu tuku nyu te-dungam tuku mbal tuge ŋayowaig.

¹⁶ Sine wam ta idusmba piti sinamŋge wamdus kanyummba piro kusrewam idus ndaweg. Sine tuku ŋgarosu lato lato baklelde ta sine tuku ŋgamuŋgal sanjri tinŋa minig. ¹⁷ Piti ait fagnu ndo kanjereg ta ŋgumneŋga alonu kilŋa sunjo gare minmba minam tuku tamŋgig. Piti teg te gare manjau tamŋgig tanje liwa le nda minanu sukamŋgat. ¹⁸ Sine agan ammbi kanjerkeg ta sunjomba idus ndaweg sulumba agan ammbi kanjer ndakeg ta sunjomba iduseg. Agan ammbi kanjerkeg te ait fagnu ndo minmba kugawamŋgaig. Agan ammbi kanjer ndakeg ta minmba minamŋgaig.

5

Ŋgarosu kitek tamŋgig

¹ Kilke te mbolok ŋgarosu te baibai tanjaŋ. Andeŋge sambriwa ta Kuate nu ŋgarosu kitek sinjamŋgat ta sine kila. Ŋgarosu kitek ta wande tanjaŋ ta tanjoŋge wakei ndanaig. Nu samba mbolok agan minmba minam tuku. ² Sine ŋgarosu te ŋak minmba samba mbolok ŋgarosu sine mbolŋge prowa ŋga mindesimba mineg. ³ Sine samba mbolok ŋgarosu ta ŋak minmba kanu ŋgarosu kugatok mine nda.

⁴ Sine baibai te sinamŋge minmba sinamanzer sunjo ŋak mineg ta sine ŋgarosu te kusrewam idus ndaweg. Ŋgarosu kitek ambonga sine mbol prowa sulumba ŋgarosu kumam tuku te abo minmba minam tuku manjau sinam kuwa ŋga iduseg. ⁵ Kuateŋge sine tanjamba ndo ŋgarosu kitek mayok kambim tuku wakeika patikina sulumba nurje Tukul Guwambi sine mbolŋge asi sirimba taker tidinganu tanjaŋ kina.

⁶ Sine wam ta idusmba mara mindek sanjri tinŋeg. Sine kilke te mbolok ŋgarosu sinamŋge mineg sulumba Sunjo tugumŋge mine ndakeg ta sine kila. ⁷ Sine ammbi nu kanjer ndaweg ta sinjine li ŋakmba mbolŋge nu tuku sanjri tomba tinŋeg. ⁸ Sine sanjri tinŋa ŋgarosu kusremba Sunjo tugum kumba nu ndoŋ minam tuku mindesiweg. ⁹ Sine kilke te mbolŋge minmba e ko nu tugum kanjig ta sine mara mindek nu tuku nzali ndo dubiwamŋgig. ¹⁰ Ŋgumneŋga sine ŋakmba Kristus am mbolŋge tinjube le nu sine pilesinjuwa le sine ŋgarosu te ŋak minmba manjau ke likeg ta lafunu kumumbi tamŋgig.

Sine Kristus mbolŋge Kuate ndoŋ gulabeg

¹¹ Sine ŋakmba Kuate tugumŋge tinjamŋgig wam ta idusmba sine Sunjo tuku kurauka nane gudommba nu son ŋguwaig ŋga nane tuku wamdus didikam tuku pirokeg. Sine wamdus tinjeknu ta tumba pirokeg ta Kuate nu kila. Tane mata tanjamba kila pilmba idusap ŋga satinŋet. ¹² Tane sine tuku nyu te-dungap ŋga pasa te sa ndatinŋet. Kuga. Nane afu wamdus ŋaigonu ŋak minmba tanjo am mbolŋge mbal magenu tanjaŋ payamkade. Tane sine

tuku manjau kila palpe sulumba payamkade tuku mbal yabri pasa ta lafumba Paulus nane ngamuŋgal tugusek minig nga saningap.

¹³ Mbal ta sine ngingŋan wamdus ŋak mineg ngade ta sine Kuate tuku piro sunjokuwa nga tanjamba mayok kineg. Sine wamdus tugusek ŋak mineg ta sine tanenu nga tanjamba mayok kineg. ¹⁴ Kristus tuku kume pur manjauŋge sine tuku ngamuŋgal didikate le manjau ŋakmba ke likeg. Singine wamdusmbi kuga. Tanjo ndindo ta sine ŋakmba tuku ma tumba kumna le sine ŋakmba nu ndoŋ kumanu tanjan kumgeŋ ta sine kila. ¹⁵ Nu sinenu nga kummba manjau tingingina. Ta tuku kile sine singine nzali dubi ndamba nu tuku nzali ndo dubiweg.

¹⁶ Kile sine nane afu kanjerka tanjo tuku manjaumbi pile ndaningeg. Sine buk mbarmba manjau tamba Kristus pilegeŋ ta kile afu mbolŋge tanja ndaweg. ¹⁷ Ande nu Kristus ndoŋ sailkate ta nu kitek mayok kinit. Nuje manjau ambokok ta kugana le manjau kitek nu mbol prona.

¹⁸ Manjau kitek ta Kuatenje te-mayokte. Sine nu tuku ngueu mbal mingeŋ le nu sine ndoŋ wamdus mukuk minam nga Kristus tuku kume mbolŋge sine ndoŋ tumana. Sine Kristus ndoŋ tumawam tuku ndin ta afu tumningam tuku nu piro singina. ¹⁹ Sine piro ta kumba pasa kukliweg ta tenenmba. Kuate nu Kristus mbolŋge sine tanjo tuku mbar saukam tuku ndin wakeina sulumba nu sine ndoŋ tumana. Nu wam ta mbolŋge sine tanjo ndoŋ tumate ta afu saningam tuku piro ta sine wai mbolŋge pilna.

²⁰ Kuate nu tanjamba sine tuku minge mbolŋge tanjo wikate tukunu sine Kristus tuku piro mbal minmba Kristus tuku nyu mbolŋge tane sarsartingmba satingeg: Kuate ndin wakeina ta ndo dubimba tane nu tuku gulab mayok kape ngeg.

²¹ Kristus nu mbar kugatok minna ta Kuate nu sine tuku mbar ŋakmba nu mbolŋge patikina le nu une tanjo tanjan mayok kina. Kile sine nu ndoŋ ulendikeg tukunu Kuate nu nuje manjau tinjeknu sine mbolŋge pilit le sine tinjeknu mayok kineg.

6

Paulus nane piroka piti sugo kugrakinaig

¹ Sine Kuate ndoŋ pirokeg tukunu sine tane sangrimba sarsartingamngig. Kuate nu ake sinan tane make patikate wam sunjo ta ake agan tanjan kusre ndawap. ² Kuate nu tenenmba sakate.

Ye tane make patiken tuku ait mbolŋge tane tuku wi ismba kilen. Tanjo muskil kile-tidingen tuku ait mbolŋge tane turtingen nga sakate. *Aisala ... 49.8*

Tane ise mayewap. Kile ait te nu wikap ta nu isamngat. Kile ait te mbolŋge nu tane muskil kile-tidinge tingamngat.

³ Sine Kuate ndoŋ pirokeg ta afunge sine talasinbekaig nga sine piro mayeweg. ⁴ Nane sine Kuate tuku piro mbal tugusek nguwaig nga mine ŋakmba mbolŋge sine kumumbi mayok kineg. Ngarosu piti sinamanzer manjau ta mbolŋge sine sangri tinga bike ndakeg. ⁵ Afu sine kilmba ngussingig. Afu sine mulin kilmba wandekŋge patikade. Afu sine kile-ŋgamukka tumail pansingig. Sine piro karenka mundu teg. Ait afu sine kinye ndaka gubak mineg. ⁶ Sine piti ta ŋakmba sinamnge sangri tinga manjau purferŋu ndo ke likeg. Sine pasa tugusek ta kila minmba wamdus mukuk mineg sulumba nane ŋakmba mbolŋge ranjun mayeweg. Sine Tukul Guwa ŋak minmba sine wamdus tugusekmbi nane ŋakmba tuku kume pureg. ⁷ Sine pasa tugusek

ndo saka Kuate tuku sanjri mbolŋge pirokeg. Wam ta ŋakmba mbolŋge sine nu tuku piro mbal tugusek mayok kineg. Sine maŋau tiŋreknu tamba wam ŋaigonu ŋakmba kile-ibenkeg.

⁸ Nane afuŋge sine tuku nyu kile-duŋgade le afuŋge tumail pansingig. Afu sine waje pasa sasingig le afuŋge sine magenu ŋgade. Sine tugusek pasa ndo sakeg ta afuŋge sine yabri mbal ŋga pitaikade. ⁹ Afu sine nyu kugatok ŋga talasingig ta nane gudommmba sine tuku nyu saka minig. Ait gudommmba sine kume direg ta sine abo mineg. Sine ŋgarosu piti sungo teg ta sine kume ndakeg. ¹⁰ Sine ŋgamuŋgal rar teg ta sine gare ŋak mineg. Sine sanzalnu mineg ta sine Kuate tuku wam magenu ta nane afu mbolŋge keg le nane mine mayede. Sine agan ndende kugatok mineg ta Kuate tuku wam magenu ŋakmba ta sine tuku minig.

¹¹ O Korin mbal, sine singine wamdus piti ŋakmba kile-mayokka kilimok satinŋeg. Singine ŋgamuŋgal ŋakmba tane tiŋge suluweg. ¹² Sine tane tuku riweg le tane sinenu ŋga ri ndade. ¹³ Ta tuku tane ye tuku kiŋo kame tanan satinŋet. Sine tanembik riweg ta kile kumumbi lafuwap ŋget.

Sine Kristus son nda ŋgade mbal ndoŋ ulendi ndakube

¹⁴ Tane Kristus son nda ŋgade mbal ndoŋ tuma minam kumuŋ kuga. Nane ndoŋ ulendi ndakap. Mbal tiŋreknu nane une mbal ndoŋ muŋgu gare ŋak minam fugude. Ma make nu bulu ndoŋ minam kumuŋ kuga. ¹⁵ Kristus nu Satan ndoŋ wamdus ulendi mine ndakik. Kristus son ŋgade mbal nane maŋau kise ŋak. Son nda ŋgade mbal nane maŋau kise ŋak. ¹⁶ Sine Kuate minmba minit nu tuku tukul wande mineg tukunu sine yabri mbara ta mata turmba mbariŋam kumuŋ kuga. Kuate nu teŋenmba sakina.

Ye nane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge minmba nane ndoŋ likamŋgit. Ye nane tuku Mbara mini le nane ye tuku gageu minamŋgaig ŋgina. *Wok...*

Pris ... 26.11-12; ... Esekiel ... 37.27

¹⁷ Sungo nu teŋenmba mata sakina.

Tane wam ŋaigonu kade mbal kusreka yamokŋge minap.

Maŋau kutur ŋak kade ta ŋgumneniŋgap.

Taŋawap le ye gare ŋak tane kilamŋgit.

Aisaia ... 52.11

¹⁸ Ye tane tuku Mam mini le tane ye tuku kiŋo kame kulim kame minamŋgaig ŋgina. *2 ... Samuel ... 7.14; ... Aisaia ... 43.6; ... Yeremia ... 31.9*

Sungo Sanjri ŋayo nuŋge taŋamba sakate.

7

¹ O tira kame, Sungo nu sinenu ŋga miŋge pasa sanjrinu kusna ta idusmba ŋgarosu ŋgamuŋgalmbi kutur ke likeg ta ŋakmba pitaika Kuate tuku kurauka maŋau tiŋreknu purfeŋnu sine mbolŋge kumuŋguwa ŋga wamdus sanjrinu palpe.

Mbar te-tinaig le Paulus nu garena

² Tane maŋ sanembik riwap. Sine tane tuku ande mbolŋge wam ŋayo ndagen. Tane afu kilmba ŋaigo sigli ndakigen. Sine tane tuku ande yabrimba nu tuku agan afu kile ndakigen. ³ Ye pasa sanjrimba satinŋit ta ye tane satinŋe likam tuku sa ndatiŋgit. Kuga. Ye buk tane satinŋit. Sine tane tuku ŋgamuŋgal sungo ŋak mineg. Sine kummba e ko abo minbe ta sine tane ndoŋ minam iduseg. ⁴ Ye tane tuku wamdus tero ndaka gare ŋak payamket. Ye tane idustiŋmba wamdus bulkate. Ye piti ŋakmba sinamŋge tane idustiŋmba gare tet.

⁵ Sine Masedonia kilke mbol te progen ta sine mabtam kumuŋ kuga. Piti sunŋomba mara mindek sine kile-kogorkinaig. Kame afu sine mbol pronaig. Kuru kuru maŋau mata ŋgamuŋgal sinamŋge kamusgeŋ. ⁶ Tanjamba mingeŋ le Titus nu sine tugum prona le sine nu kaŋgermba wamdus bulkinaig. Kuate nu piti ŋak mbal wamdus bul serniŋgit ta nuŋge ndin ta wakeina. ⁷ Nu prona ta tuku ndo wamdus bul ndakinaig. Nu pro tane tuku maŋau kaŋgermba wamdus bulok tina ta kubeu siŋgina le ismba sine mata wamdus bulkinaig. Tane ye sunŋomba idusyumba taŋgine mbar tuku kiko kamusmba malmbikade. Tane ye tuku pasa dubiwam tuku sunŋomba idusde. Ye wam ta ŋakmba ismba tane tuku gare toren.

⁸⁻⁹ Ye buk waŋe ande kuyarmba tane kilmba sateŋge liken le tane ŋgamuŋgal piti tinaig ta ye mata tanenu ŋga piti kamusen. Tane ait fagnu piti ŋak minnaig sulumba wamdus biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusrekenaig ta kile ye gare ŋak minet. Tane ŋgamuŋgal piti ŋak minnaig ta tuku ye gare te ndaket. Tane piti sinamŋge mbilka maŋau ŋaigonu kusrekenaig ta tuku ye gare tet. Sine tane kilmba sateŋge likigeŋ le tane wamdus tatrunkinaig ta tane maŋ Kuate idusnaig. Ta mbolŋge sine tane ŋaigo sigli ndaka turtingigeŋ.

¹⁰ Kuatenŋe ande mbar maŋau tuku piti tuwit le nu katesemba ŋgamuŋgal biye mbilte ta Kuatenŋe nu tuku muskil te-tiwe tuwit. Ande nu kilke te tuku piti kamusmba Kuate idus ndawa ta Kuate nu taŋgo ta tuku muskil te-tiwe nda. Nu ŋgisikamuŋgat. ¹¹ Ata. Tane wamdus piti ŋak minmba Kuate maŋ idusnaig sulumba saŋgri tiŋga mbar ta te-tinaig. Tane mbar ta tuku gubra tumba wamdus fulilka minnaig. Tane ye tuku wamdus sunŋo tumba ye tuku pasa dubiwam tuku wamdus saŋgrinu pilmba taŋgo mbarna ta lafunu tunaig. Wam ŋakmba kumumbi kinaig le kile pasa ande tane mbolŋge mine ndakate.

¹² Ye tane tuku waŋe kuyaren ta ande mbarna le ande piti tina ta tuku ndo kuyar ndawen. Tane sine tuku kume purmba minig ta Kuate am mbolŋge wamdus pulutiŋguwa ŋga kuyaren. ¹³ Tane wamdus pulutiŋgina le kile sine tane tuku mbar tuku piti kusrekigeŋ.

Titus nu mata tane tuku gag ŋak ta nu tane tuku maŋau kaŋgerka piti kusremba gare tina le sine nu ndoŋ maŋ lato gare tigeŋ. ¹⁴ Ye buk tane tuku maŋau tuku payamka Titus sawen. Nu kumba tanjamba kaŋgerma tukunu ye kiko kugatok. Sine son pasa ndo sateŋgigeŋ taŋaŋ sine tane tuku payamka Titus saŋeŋ ta alonu kumumbi mayok kinit. ¹⁵ Nu tane tugum prona le taŋgine mbar tuku wamdus fulilka nu kurauka tumba nu tuku miŋge dubi mayenaig. Nu tane tuku wam ta idusmba tane tuku lato lato kume purte. ¹⁶ Kile ye tane tuku wamdus tero ndaka gare ŋak minet.

8

Kuate tuku mbal afu turkap

¹ Tira kame, Kristus tuku kuasmbi afu Masedonia kilke mbolŋge mine likade te Kuate nu ake sinaŋ nane make patikate le maŋau kade ta kila sateŋgamŋgit. ² Afuŋge piti sugo niŋmba nane tuku ŋgamuŋgal son tagoniŋginaig ta nane gare ŋak minmba piti ta sinamŋge agaŋ ndende denkanu ta taŋaig ŋga sunŋomba waknyumba ndametiŋ patika afu turkinaig. ³ Naŋgine ndametiŋ kaŋgerka paplamba kumumbi patikinaig sulumba naŋgine wamdus tamba maŋ lato patikinaig ta yiŋe ammbi maŋau ta kaŋgeren. ⁴ Nane saŋgri tiŋga sine sasiniŋginaig: Kuate tuku mbal Yudea

ma tugu mbolŋge sine nane sinja turkam iduseg nga sasinginaig. ⁵ Sine nane ndametiŋ ndo patikamŋgaig nga idusgeŋ ta nane wam ta limba nanŋine ŋgarosumbi Sunjo tuku nzali ndo dubiwam tuku pasa sanjri pilenaig. Ta ndo kuga. Nane Kuate tuku nzali dubimba sine tuku pasa ŋakmba dubikam sakinaig.

⁶ Tanjanaig le sine Titus nu man tane tugum kuwa nga sagerŋ. Nu buk tane tugumŋge afu turkam tuku ndametiŋ patikap nga tumtingina ta nu piro ta ke suluwa nga kukuleg. ⁷ Tane ŋgamungal son sanjrinu ŋak ta sine kila. Tane Kuate tuku pasa kukli mayede. Tane kila sunjo ŋak minig. Nu tuku piro kam tuku wamdus sanjrinu pilig. Sine tuku mata kume pur mayede. Ta tuku tane afu turka ndametiŋ niŋgam tuku manjau ta mata ke mayewap nga iduseg.

⁸ Ye tanjamba kap nga sa ndatinget. Ye tane tagotiŋmba tane kume pur manjau tugusek ŋak e ko kuga ta katesewam saka tira afu ndametiŋ niŋgig wam ta kila satinget. ⁹ Singine Sunjo Yesus Kristus nu ake sinan tane make patikina wam ta tane kila. Nu agan ndende ŋakmba tuku miro ta nu tanenu nga sanzalnu mayok kina le tane nuŋe wam ŋakmba kilmba sanzalnu mine ndakade. ¹⁰ Ta tuku ye tane teŋenmba kap nga iduset. Tane buk yar ande si mbolŋge ndametiŋ patinu tuku wamdus sunjo tumba tugu pilnaig ta tane kile suluwap nga iduset. ¹¹ Tane buk wam ta kam tuku nzalitiŋgina tanjamba kile tanŋine ndametiŋ kilig ta kanjerka kumumbi patikap. ¹² Tane ndametiŋ fudiŋndo e ko sunjokanu ŋak minig ta kumumba gare ŋak Kuate tape ta nu nzalite.

¹³ Tane nane afu ndametiŋ niŋmba tane denkanu minap nga idusmba sa ndatinget. ¹⁴ Kuga. Tane nane ndoŋ kumu kumu minap nga iduset. Kile tane agan ndende gudombba ŋak minig mbal afu denkanu minig ta turkap. Ngumnenga tane denkap le nane suk lafumba tane turkamŋgaig. ¹⁵ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Afu mana sunjomba kilnaig ta nane kumumbi kilanu idusnaig. Afu fudiŋmba kilnaig ta nane den ndakinaig ŋgate. *Kisim ... Bek ... 16.18*

Piro tanjo afu Korin prowamŋgaig

¹⁶ Kuate nu Titus wamdus tuna le nu sine suk tane turkam tuku sunjomba iduste. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. ¹⁷ Sine nu tane tugum kambim tuku sa ndageŋ le nu nuŋe nzali dubimba tane tugum prowam iduste. ¹⁸ Sine tira ande Titus ndoŋ kukulbe le kanjat. Tanjo ta nu Kristus tuku pasa kukli mayete le Kuate tuku kuasmbi ŋakmba nu tuku saka minig. ¹⁹ Tira ta Kuate tuku mbalŋge madinaig le nu sine ndoŋ lika afu turkam tuku ndametiŋ patikade ta kulatkate. Sine wamdus sanjrinu pilmba piro kumumbi keg ta nu nane ŋakmba kila sanjguwa le Sunjo tuku nyu te-dunjuwaig nga nu madinaig.

²⁰⁻²¹ Tanjamba idusmba afu sine talasiŋmba ndametiŋ sunjo ta kulat maye ndade ngubekaig nga sine nu tumba likeg. Sine Sunjo am mbolŋge piro mayemba tanjo am mbolŋge mata piro mayebe le kilimok mayok kuwa nga iduseg.

²² Tira ande mata nu nale ndoŋ kuwa nga kukulbe le tane tugum prowamŋgaig. Nu tagomba piro yimyam tugeŋ ta nu wamdus sanjrinu pilmba piro ke mayena. Tane sinja waknyumba afu turkam tuku minig ta nu kila pilmba kile tane tugumŋge pirokam tuku sunjomba iduste.

²³ Ye tane nane keŋ ta tuku kila satingamngit. Titus nu ye ndoŋ tane turkam tuku pirokek. Nale ar nu ndoŋ ilik ta Kristus tuku nyu tane ŋgamukŋge sunjokuwa nga Kuate tuku kuasmbi nale tane tugum kambim

tuku madinikinaig. ²⁴ Tane nane kej ta kilmba tanjine kume pur manjau te-mayokmba kilap. Tanjawap le sine Kuate tuku kuasmbi njakmba tugumnje tane tuku payamka saningeg ta alonu kilimok kanjerwaig.

9

Ndametinjmbi Kuate tuku mbal turkap

¹ Ndametin patika Kuate tuku mbal turkam tuku wam ta tane kila. Ye ta tuku manj sungomba satinge nda. ² Tane mata ndametinj patinu tuku wamdunde ta ye kila. Ye Masedonia mbal tugumnje tane Akai mbal tuku payamka nane buk yar ande si mbolnje ndametinj patikam tuku piro tugu pilnaig nga saninget le ismba kile nane tuku sungomba mata ndametinj patinu tuku wamdunde sanjgrinu pilig. ³ Sine tane tuku payamkeg ta alo kugatok ngubekaig nga ye tira kej ta kukulningi le tane tugum ta promba tane turkuwaig le ndametinj ta manjurka patikap. Ye pro tane tuku payamket tanjamba ndametinj ta ake kile ndo ki. ⁴ Tane ndametinj ta sinjka patikamngaig nga sine afu saningigerj. Tane pati ndaka minap le Masedonia mbal afu ye ndonj kumba kanjerwaig ta sine kiko singikat. Tane mata kiko tingikat. ⁵ Wam ta idusmba ye tira kej ta ambonja tane tugum ta kuwaig le tane ndametinj patikam tuku o buk sakinaig tanjamba ndo patike sulumba ye ndo tairngap. Tanjawap ta tane tanjine nzalimbi ndo patikamngaig. Ye tane kilap kilap ki le ndagari njak patike nda.

⁶ Tane nyamaganj kilanu manjau ta idusap. Ande nu nyamaganj tumunu ndui ndui njukate ta nu alonu ndui ndui ndo kilit. Ande nu tumunu sungomba njukate ta nu alonu sungomba kilit. ⁷ Tane njakmba yimyam tanjine wamdunde pilenga ndametinj giganmba patikam idusde ta kumumba patikap. Tane andenje kilap kilap kuwa le tane ndagari njak pati ndakap. Tane gare njak tanjine ndametinj patikade ta Kuate nu nzalite.

⁸ Kuate nu tane mbolnje waknyumba aganj magenu lato lato tinjuwa le tane nane afu turkam tuku aganj denkanu njak mine nda. ⁹ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Nu nunje aganj ndende waknyumba walmba sanzal mbal ningit. Nu tuku ranjun mayenu ta kugawe nda. Minmba minamngat ngate. *Mune ...*
112.9

¹⁰ Sine nyamaganj tumunu njukeg ta Kuate tugumnje kileg. Aganj nyeg ta mata nu tugumnje kileg. Tanjamba ndo tane nane afu mbolnje waknyam tuku Kuate nu aganj ndende kumumbi tinjamngat. Tanjawa le tane nane afu mbolnje waknyumba minap le nu tane tuku manjau mayenu ta te-sungowamngat. ¹¹ Kuate nu mara mindek tane aganj kumumbi tinjit le tane den ndaka afu turkam kumunj. Tanjamba tane ndametinj patikap le sine kilmba tamba sanzal mbal turkuba le nane gudommba Kuate tuku nyu te-dungamngaig.

¹² Tane ndametinj ningig tamba Kuate tuku mbal turkade. Wam ta ndo kuga. Tane tanjade le nane afu Kuate tuku nyu te-dunga nu gare pasa tuwig. ¹³ Tane tira tuku ndametinj patikap le afu wam ta kanjermba tane Kristus tuku pasa mayenu dubiwanu ngade ta son nga Kuate tuku nyu te-dungamngaig. Tane Kuate tuku mbal nane afu turmba nane mbolnje waknyade ta tuku mata Kuate tuku nyu te-dungamngaig. ¹⁴ Ta ndo kuga. Kuate nu tane ake sinanj make patikate wam te-mayokmba nane tanjamba turkap le nane tane tuku kume purmba tane tuku nga Kuate yabanjamngaig.

¹⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dunḡube. Nu aganj sunḡo ande o mbolok aganj ndende ḡakmba liningit ta sine sinḡina.

10

Paulus nu nane tuku wamdus mbar te-tina

¹ Tane afu teḡenmba sakade. Paulus nu sine tugumḡe sine gagnu pasa bafumbi sakate ta nu maskenḡe pasa sanḡrinu kuyarmba sasiniḡ ḡa sakade. Ariya. Ye kile Kristus tuku wamdus bafuk ḡnan manḡau ta dubimba pasa bafumbi sarsantiḡamḡit. ² Tane wamdus biye mbilap le ye tane tugum promba pasa sanḡrinumbi satiniḡam idus ndawet. Nane afu Paulus nane kilke te mbolok manḡau ndo dubimba nanḡine wamdusmbi pasa kukliwanu ḡa sakade mbal ta ndo ye sinḡa pasa sanḡrinumbi saniniḡamḡit.

³ Sine tanḡo ndo mineḡ ta sine sinḡine tanḡo tuku kame aganjmbi kame bu ndaweg. ⁴ Kuga. Sine Kuate tuku kame aganj tamba Satan tuku sanḡri te-ibeḡmba afu tuku yabri wamdus ta ḡakmba pitaikeg. ⁵ Afu nanḡine wamdus ta payamka Kuate kila palmbim tuku ndin tukulde ta sine wamdus ta kuerka pitaiweg. Nane ḡakmba Kristus kumnemḡe minwaig ḡa sine nane tuku wamdus kile-tidiḡeg. ⁶ Tane mata mbilka Kristus kumnemḡe minap. Tanḡawap le afu tanḡamba mine ndakuwaig ta sine nane lafunu kumumbi ninḡamḡig.

⁷ Tane wamdus te-mayewap. Ande nu nuḡe nyu te-dunḡa ye sinḡa Kristus tuku tanḡo minet ḡgate ta nu sine mata Kristus tuku mbal mineḡ ḡa iduswa. ⁸ Sunḡo nu sine tane ḡgamunḡal son sanḡri piletiḡbe ḡa nyu sinḡina le tane kulatkeḡ. Sine tane ḡaigo siglikam tuku nyu sinḡe ndakina. Ye nyu ta tuku payamket le tane talayade ta ye kiko te nda. ⁹ Ye tane tuku waḡe kuyarke liket ta tane kuru kuru piletiḡam tuku kuyarket ḡa idus ndawap. ¹⁰ Afu nane teḡenmba sakade. Paulus nu waḡe kuyarka tanḡo sanḡri ḡak tanḡaj pasa sanḡrinu kuyarte ta sine tugumḡe nu sanḡri kugatok. Nu pasa sakate ta ismba talawam tuku ndo ḡa sakade. ¹¹ Tanḡakade mbal tane ye tuku pasa te ise mayewap. Sine waḡe kuyarka pasa sanḡrinu sakeḡ te tane tugumḡe tanḡamba ndo ke likamḡig.

¹² Mbal afu tane tugumḡe nanḡine nyu kile-dunḡade. Yoi. Sine nyu tanḡaj ḡak mine ndakeḡ. Mbal ta ḡiniḡan mbal. Nane nanḡine nanḡine munḡu kanḡerka sine magenu ḡa payamkade. Manḡau tinḡreknumbi nanḡine manḡau pile ndanḡade.

¹³ Sine payamkeḡ manḡau ta kise. Kuate nu pirokam tuku nyu sinḡina piro ta ndo sine payamkeḡ. Sine tane Korin mbal tugumḡe mata pirokam tuku nyu sinḡina. ¹⁴ Ta tuku sine tane tuku payamkeḡ ta mbar ndaweg. Sineḡe Kristus tuku pasa mayenu tumtiḡigien. ¹⁵ Sine tane pasa dubide wam ta tuku sine sinḡine piro tuku payamkam kumun. Sine nane afu tuku piro sinḡine ḡgaro mbolḡe pile ndakeḡ. Kile tane tuku ḡgamunḡal son ta sunḡoka mbal kise mbol kuwa le ye nane tugum kambim tuku ndin mayok kuwa ḡa iduset. ¹⁶ Tanḡawa le sine tane kusreka kilke afu tane ḡgumnemḡe minig ta mbol kumba nane mata pasa mayenu saniniḡamḡig. Tanḡamba sine nane afu tuku piro sinḡine ḡgaro mbolḡe pile ndaka sinḡine piro ndo payamkam kumun. ¹⁷ Kuyar pasa ande teḡenmba sakate.

Tanḡo ima nu payamkam idusmba kande nu Sunḡo wam ke likate ta idus-ninḡmba payamkuwa ḡgate.

¹⁸ Ande nu nuŋe mironŋ ye mayenu ŋgate ta nuŋe pasa ta alo kugatok. Sunŋonŋe nu mayenu ŋgate wam ta alo ŋak.

11

Paulus nu yabri aposel tuku maŋau te-mayokna

¹ O tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Tane pasa te ŋginŋan pasa idusmba ndeta taŋaig. Pasa te isam tuku wamdus tukul ndawap. ² Kuate nu tane tuku kume purmba minit ta ye mata tane tuku sunŋomba kume puret. Pino mbanzo ande mam nuŋenŋe taŋgo ande tam tuku madite le nu taŋgo ta tuku ndo minit taŋaŋ tane Kristus tuku mbal ndo minap ŋga maditiŋgen.

³ Ye tane tuku wamdus piti ŋak minet. Mbeŋ nu nuŋe wamdus yabri paknu tamba Eva yabrina taŋamba taŋgo afuŋge tane yabritiŋmba didikuwaig le taŋgine wamdus Kristus mbolŋge minig ta kusrebekaig ŋga iduset. ⁴ Sine tane Yesus tuku nyu tumtiŋgigen ta afuŋge pro ande tuku nyu satinŋig le tane wamdus bulokmbi nyu kise ta tade. Tane Tukul Guwa tinaig ta nane guwa kise satinŋig le tane tade. Ko pasa mayenu isnaig ta nane pasa kise kuklide le tane pasa ta mata wamdus bulokmbi tade.

⁵ Tane mbal ta nane aposel magenu o mbolŋge ŋgade ta nane ye li ndayade ŋget. ⁶ Ye pasa kukli mayewam tuku kila kugatok ta pasa kukliwet ta tugunu ŋakmba ye kila. Ait sunŋomba sine tane siŋgine kila ta tumtiŋgeg.

⁷ Ye Kuate tuku pasa mayenu tane satinŋen ta ye tane tugumŋge piya kilam mbulmba yiŋe nyu te-ibenŋmba tane mine mayenu mbolŋge minam tuku kile-duŋgen ta ye mbaren ŋga idusde e? ⁸ Ye Kristus tuku mbal afuŋge ndametiŋ sinaig le kuayaranu sukmba kilmba tane tugumŋge piroken. ⁹ Ye tane ndoŋ minmba agaŋ afu tuku denkinaig ta ye tane yabaŋ ndatiŋgen. Tira afu Masedoniange pro ye agaŋ denkanu minen ta nanenŋe sinaig. Ye tane piti sertinŋikit ŋga agaŋ afu tane tugumŋge kile ndaken. Kile mata taŋamba idusmba minet. ¹⁰ Kristus tuku pasa tugusek ye sinamŋge minit ta son pasa ndo satinŋamŋgit. Ye tane tugumŋge piya kile ndaken ta payamka saka mini le Akaia mbal ŋakmba isamŋgaig. Ande ye peuyam kumuŋ kuga. ¹¹ Ye tane tuku kume pur ndamba nyu kile-ibenŋkam tuku idusmba taŋawet ŋga idus ndawap. Kuga. Ye tane tuku sunŋomba kume puret ta Kuate nu kila.

¹² Afu nanŋine mironŋ payamka sine Paulus nane taŋaŋ pirokeg ŋgade ta peuniŋgam tuku ndo ye piya kugatok piroken. ¹³ Mbal ta nane Kuateŋge kukul ndaniŋina. Kristus tuku aposel minanu sukmba nanŋine piro tamba tane yabritiŋgig. ¹⁴ Sine nane tuku wam ta tuku pirerek pur ndakube. Nanŋine gabat Satan nu taŋgo yabritiŋmba Kuate tuku eŋel mayenu taŋaŋ mayok kinit. ¹⁵ Sine wam ta idusmba Satan tuku piro mbal nane maŋau tiŋreknu kade mbal taŋaŋ minanu sukde ta tuku piriri ndaweg. Kuate nu ŋgumneŋga nane tuku maŋau ta kumumbi lafumba pa niŋgamŋgat.

Paulus nu piro mbolŋge piti kuŋrakina

¹⁶ Ye maŋ tane satinŋamŋgit. Tane ye ŋginŋan taŋgo ŋga idus ndawap. Ko ye ŋginŋan taŋgo ŋgumba kande wamdus tukul ndamba ye mapeyap le ye yabri mbal taŋaŋ fudiŋmba yiŋe piro tuku payamki. ¹⁷ Sunŋonŋe payamkam tuku tum ndayate. Yiŋe mironŋ ŋginŋan mbal taŋaŋ payamket. ¹⁸ Nane gudommba taŋamba piro payamkade tukunu ye mata payamkam iduset.

¹⁹ Tane ndo kila sugo ŋak minig sulumba ŋginŋan mbal wamdus bulokmbi kilig inde. ²⁰ Tane nane tuku piro mbal minap ŋga idusde le nane tane

tuku agan ndende kilam saka yabritinmba nane sugo tanan tane maim-maimtinmba ko dabil pantingig ta tane ndek wamdus bulokmbi nane kilmba kulatkade. ²¹ Tane mbal tanan kanjerka sanjri njak ngade. Sine tane ndon minmba nane sanjri njak minig tanjamba mine ndakiger. Tane sine sanjri kugatok ngade ta kumumbi sakade.

Yabri aposel nanjine manau tuku payamkade. Ta tuku ye mata ngin ngan manau tamba payamkam kumu. ²² Nane sine Hibru ndare ngade ta ye mata Hibru ndare. Nane sine Israel ndare mineg ngade ta ye mata Israel ndare. Sine Abraham tuku mbun ngade ta ye mata nu tuku mbun minet. ²³ Nane sine Kristus tuku piro mbal ngade ta ye Kristus tuku piro mbolnje nane lininjet. Nane pirokade ta ye nane lininmba piro karenket. Ye nane lininmba ait sunjomba muli wande mbol kan. Ait gudommba ye ngusyinaig. Wam afu mbolnje ye kume diren. ²⁴ Zu mbal nane ait 5 tanjamba ye tumba ngusyinaig. Ngusyinaig ta ka 39 mbolnje tinje likinaig. ²⁵ Ait kenmba nane afu ye tumba mbapanimbi katyinaig. Ait ande ye baleyam bafumba ndamembi katyinaig. Ye wan kenmba mbolnje liken le wan fetkinaig. Ye ait ande yu mbol faitka minen le furirmba ka mafena. ²⁶ Ye piroka kine promba minet le ait afu kulenje te-diryade. Kuayar mbalnje ndinnje ye baleye ndafloyade. Yinje mbal kasomok mbal mata ye baleyam tuku ndin sotade. Tumbrannje dunenje yu mbolnje ye ngisike diret. Yabri gulab afu mata ye baleyam tuku ndin sotade. ²⁷ Ye piro karenka ngaro rar minet. Furir afu kinye ndaket. Ait sunjomba guba kule para sunjo njak minet. Mara afu ye nyamagan tawi kinyam tuku wande mata denkate. ²⁸ Ye ngarosu tuku piti ndo kugra ndaket. Kuga. Kristus tuku kuasmbi sanjri njak minam tuku ye mara mara wamdus piti njak minet. ²⁹ Tira ande nu sanjri kugatok ta ye mata piti tet. Ande nu andenje yabrite le ndekate ta ye gubra tet.

³⁰ Ye payamkam iduset ta ye wam kame ndan mbolnje ye sanjri kugatok mayok kinet wam ta ndo payamket. ³¹ Sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate ye sinja pasa saket te nu kila minit. Sine nu tuku nyu sunjo ta te-dunja minmba minbe.

³² Ye Damaskus tumbrannje minen le mandor Aretas nu nunje kame gabat sana le nu kame mbal kukulningina le ye biye tiyam tuku tumbran sunjo tuku fonde malanja kulatka minnaig kande ³³ yinje gulab kame ye sambenje minyoken le fonde tuku bubre malanja mbolnje te-mayokyumba muli biye-biyenaig le mayok ka kame gabat ta laipmba kua kan.

12

Kuate nu Paulus wam sugo tumna

¹ Payamkam tuku manau ye turyam kumu kuga ta ye payamkamnjit. Sunjo nu tumyina le ye kinatanu suk agan kanjerken wam ta payamka satinji le isap. ² Kristus tuku tanjo ande buk yar 14 kuganaig le Kuateenje nu tumba te-dunja samba mbol ambe kina. Ambenje man lato te-dungina le o mbol ambe kina. Nu ngarosu njak kina e ko nunje kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuateenje ndo kila.

³⁻⁴ Tanjo ta nu samba mbol ambenje wam sugokanu afu isna. Isna ta Kuate nu minje pipna le kilke te mbolnje afu ndon sakam kumu kuga. Nu tanjamba samba mbol kina ta ndo ye kila. Nunje ngarosu njak kina e ko nunje kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuateenje ndo kila. ⁵ Ye tanjo ta tuku kila idusmba nu tuku

payamket. Ye yiŋe mironj tuku payam ndaket. Ye wam kame ndaŋ mbolŋge sanjri kugatok mayok kinet ta ndo ye payamket.

⁶Ye yiŋe mironj taŋamba samba mbol kan nga payamki ta ye ngin ngaŋ taŋgo mayok nda kinet. Ye siŋka saket ta ye wam ta mbolŋge yiŋe nyu te-duŋgam idus ndawet. Kuga. Taŋgo nane ye pasa sake lika wam ŋakmba ke liket ta mbolŋge ye tuku nyu kumumbi iduswaig ŋget.

⁷Kuate nu wam sugo tumyina ta mbolŋge ye payamka yiŋe nyu te-duŋgikit nga Satan tuku kukul taŋgo pro ye waimbi katyanu taŋaŋ ngaro rar sunjo ye mbol prona. Rar ta ye mbolŋge promba minit le kamusmba yiŋe nyu te-duŋgam idus ndawet. ⁸Sunjo nu piti ta pitaiwa nga ye sanjri tiŋga yabaŋam keŋen ta nu ye wo ndayina. ⁹Nu teŋenmba sayina. Ye ne make pilmba sanjri tini le rar ta kurawam kumuŋ. Ne piti ta ŋak minmba sanjri kugatok mina le ye tuku sanjri ne mbolŋge kilimok mayok kuwa nga sayina. Kile Kristus tuku sanjri sunjo ye mbol prowa nga ye sanjri kugatok minet te gare-gareka payamket.

¹⁰Ye sanjri kugatok minet le afuŋge ye tumail panyade le afuŋge ngaro rar sade le afuŋge ye ŋayo siliyade le afuŋge piti sugo seryade wam ta ŋakmba mbolŋge ye Kristus tuku nga gare ŋak ndo minet. Ata. Ye sanjri kugatok minet sulumba Kristus tuku sanjri mbolŋge sanjriknu mayok kinet.

Paulus nu nane turkam idusna

¹¹Ye yiŋe maŋau payamkam idus ndawet ta afu ye tuku nyu ŋayo silide le tane nane peu ndaningig tukunu ye yiŋe nginngaŋ maŋaumbi payamka yiŋe maŋau tuku kuyaret. Ye ake taŋgo suk minet ta afu tane nane aposel magenu ngade ta nane ye li ndayade. ¹²Ye tane ndoŋ minmba piti kaŋgerka sanjri tiŋga piroka wam kitek sanjrinu afu ke liken. Wam ta mbolŋge ye aposel tugusek minen le tane ye kaŋgeryinaig. ¹³Kristus tuku kuasmbi afu mbolŋge ye wam mayenu ken ta tane tugumŋge wam maye ndawen nga idusde e? O son. Ye wam ande nane afu mbolŋge ken taŋamba tane mbolŋge ke ndaken. Ye tane tugumŋge piya kile ndaken. Wam ta tuku tane ye pitaiyade inde. O Korin mbal, ye mbaren ndeta ye tuku mbar gilaŋgap.

¹⁴Ye maŋ ait keŋnu tane tugum prowam bafuwet. Tane tugum promba agaŋ afu sap nga satinge nda. Kuga. Tane ye ngamuŋgal ndo sap nga iduset. Kiŋo kame nane ina mam turkam tuku agaŋ ndende pati ndakuwaig. Ina mamŋge kiŋo kame turkam tuku agaŋ ndende patikuwaig. ¹⁵Ye tane tuku mam taŋaŋ minet. Ye yiŋe agaŋ ndende tane turkam tuku ngail ndaket. Yiŋe abo mine maŋau mata tanenu nga kusrewam bafuwet. Ye taŋamba tane tuku sunjomba kume puret. Wam ta tuku tane ye tuku kume pur ndade ta ye tane tuku sunjomba kume puret wam ta kusrewam kumuŋ kuga.

¹⁶Ye tane tugumŋge agaŋ afu kile ndaken ta tane afu teŋenmba sakade. Nu kuirkuirka sine yabrisiŋmba ndametiŋ afu kilna nga sakade. ¹⁷Ginu ait ye kilen? Ye mbal afu kukulniŋgen le pro tane yabritiŋmba ndametiŋ didika kilmba ye sinaig e nga idusde. ¹⁸Ye Titus ndo tane tugum kambim tuku kukulmba minen. Tira ande ta nu ndoŋ kuwa nga kukulen. Titus nu ame agaŋ tane yabritiŋmba kilna? Kuga. Sile Titus ndoŋ Guwa ndindo ta mbolŋge minek. Maŋau ndui ta ndo ke likek ta tane kila.

¹⁹Tane waŋe te burka sine tane am mbolŋge tiŋreknu mayok kambim tuku kuyaraig nga idus ndawap. Sine Kristus ndoŋ ulendika nuŋe wamdus

dubimba Kuate am mbolŋge pasa te kuyarkeg. Tane tuku son ta sanjri pilewam tuku ndo kuyarkeg.

²⁰ Ye tane tugum prowam tuku ta ye wamdus piti ŋak minet. Ye pro tane manjau ke likade ta kanjgerka nzaliamŋgat e ko kuga. Nzali ndayuwa ta ye tane kilmba satinje liki le tane ye tuku mata ndagari tamŋgaig. Ye pro tane wam kame te kap le kanjgerkam tuku kuru-kuruket. Kualeyaukade e ko afu tuku mine magenu tuku kagli firkade e ko gubra tade e ko ye ye ŋgade e ko waŋe pasa sakade e ko afu tuku nyu kile-ibenjka miŋge motmotkade e ko tanjine ŋgarosu te-dungade e ko tanjine wamdusmbi manjau kise kise ke likade manjau kame ta ŋakmba ye kanjgerkam mbulit.

²¹ Tane gudommba buk kutur manjau kumba fare fare tanjo pino ndon minmba tanjine ŋgarosu tuku nzali tukul ndamba dubikinaig. Tane ŋgamunjal biye mbil ndawap ta ye tane tugum promba yinje Mbaranje tane tuku am mbolŋge ye kiko pileyuwa le wamdus ŋayonjikat ŋga ye pitiyate.

13

Rironj pasa afu

¹ Kile ye ait keŋnu tane tugum prowamŋgit. Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Tanjo armba ko keŋmba tanjo ande nu mbar ande kina ŋguwaig le son ŋga te-tiwap ŋgate. *Lo ... 17.6; ... 19.15*

² Ye buk ait arnu tane tugum prowen sulumba mbarmba minnaig mbal ta rironj pasa saninjen. Kile ye tane tugumŋge mine ndaka nane tane turmba manj rironj pasa ndui ta satinjamŋgit. Ye manj luka tane tugum prowi ta mbarde mbal ta sinjka mapeke nda. ³ Tanjawi le ye Kristus tuku pasa kukliwet tanjo minet ta tane wamdus tero ndaka katesewamŋgaig. Kristus nu sanjri sunjo ŋak tane sinamŋge pirokate. ⁴ Nu sanjri kugatok tanjau minna le nane nu tumba ail kazrai mbolŋge balenaig ta Kuate tuku sanjrinje te-tina le kile abo ŋak minit. Sine mata tanjau tanjo ndo sanjri kugatok mineg ta sine nu ndon ulendika Kuate tuku sanjri mbolŋge minmba sanjri tamba tane kile-tidingam tuku prowamŋgit.

⁵ Tanjine ŋgamunjal son pilenja kanjerap. Tane sinjka Kristus Yesus tuku ŋgamunjal son ŋgade e ko kuga. Nu tane sinamŋge minit le tane kamusde e ko kuga. Kuga ta tane tuku ŋgamunjal son ta mbarkamŋgat. ⁶ Wam ta mbolŋge sine tane pasa kuklimba tumtingigen mbal ŋgamunjal son tugusek ŋak ta katese mayewap.

⁷ Kuate nu tane turkuwa le mbar manjau afu ke ndakap ŋga nu yabanmba mineg. Tane wam magenu kap le sine aposel tuku piro mayenu ŋguwaig ŋga idus ndaweg. Tane manjau magenu ndo kam tuku iduseg. Afu sine piro maye ndaweg ŋgade ta sine piti ndasinjit. ⁸ Sine pasa tugusek te-ibenjam tuku mine ndakeg. Pasa ta turam tuku ndo mineg. ⁹ Sine sanjri kugatok mineg le tane sanjri ŋak mayok kinig ta sine sanjri kugatok minam tuku gare-garekeg. Tane tuku ŋgamunjal son lato lato sanjri tinguwa ŋga Kuate yabanmba mineg.

¹⁰ Sunjo nu tane kulatkam tuku piro sina. Ye tane tugum prowi sulumba pasa sanjrinu satinjam kumun ta ye tanjau idus ndawet. Ta tuku tane kile-tidingam tuku ye waŋe ndo kuyaret. Sunjo nu ye tane sanjri piletingam tuku piro sina. Tane ŋaigo siglikam tuku piro se ndakina.

¹¹ Kile ye pasa suluwamŋgit. Tanjine mbar kile-tidingap. Ye tuku pasa isap. Tane wamdus ulendika ŋgamunjal mukuk minap le Kuate nu tane ndon

minamngat. Kume pur manau ngamunggal mukuk manau nu tugu. ¹² Tane tangine tangine tira kame ndon munngu kume purkade manau ta alonu temayokap. ¹³ Kuate tuku mbal tenge minig ta ngakmba tane kaiye pasa tingig.

¹⁴ Singine Sunngo Yesus Kristus nu tane ake sinan make patikuwa. Kuate nu tane tuku kume purwa. Tukul Guwa nu tane ndon munngu gare ngak minwa. Son.

GALESIA

Galesia mbal tuku waje Paulusnge kuyarna

Paulus nu Galesia mbal tuku waje kuyarna te tugunu tejenmba. Nu nunje li arnu mbolnje Galesia ma tugu mbolnje guaze ande tina le nane nu kulatka minnaig. Tanjanaig le nu Kristus tuku pasa mayenu nane saningina le nane ismba son nginaig le nu nane ndonj ait afu minna sulumba man nane kusreka kina.

Yar kenmba kinaig le nane afu Paulus tugum kumba Galesia mbal nginngan wamdus tumba Yesus dubi maye ndade nga Paulus kubeu tunaig le isna.

Nane Yesus dubi maye ndanaig ta tugunu tejenmba. Paulus nu Galesia mbal kusrekina le Zu mbal afu pro Moses tuku tukul dubika ngaro pikam tuku sunngomba saninginaig sulumba sakinaig: Tane tukul pasa njamba turmba dubikap le ndo Kuate nu tane muskil kile-tidinge tingamngat nga saninginaig. Tanjamba nane Paulus tuku nyu te-ibenmba nu aposel kuga nginaig sulumba sakinaig: Yerusalemnge gabat sugo minig ta nane ndo aposel minig nginaig.

Tanjakinaig le Galesia mbal nane pasa ta ismba wamdus terokinaig le Paulus nu wam ta ismba wamdus piti njak minmba nane tuku mbar wamdus ta te-tiwam tuku waje te kuyarna.

¹⁻² Tane Kuate tuku kuasmbi Galesia ma tugu mbolnje mine likade ta ye Paulus tira mbal tenje minig ndonj ye tane tuku waje te kuyaret. Ye aposel piro ten te tanjo nane ye kukul ndayinaig ko tanjo ande ye tugum promba ne aposel nga nyu te-mayok ndana. Kuga. Mam Kuatenje Yesus Kristus kumna le te-tina nale ar tanje ne aposel nga ye tuku nyu te-mayoknaik. ³ Mam Kuate singine Sunjo Yesus Kristus nale ake sinanj tane make patika ngamungal wamdus bul sertinguaik. Son.

⁴ Yesus Kristus nu kilke te tuku manjau njaigonu ngamuknje sine kile-luka kilam nga nunje ngarosu kumam tuku pilna sulumba sine tuku une saukina wam ta singine Mam Kuate tuku nzali mbolnje mayok kina. ⁵ Sine nu tuku nyu sunjo ta te-dunja minmba minbe. Son.

Kristus tuku pasa mayenu ndindo minit

⁶ Tane wam kade ta ye ismba piriri njayowet. Kristus nu tane ake sinanj make patikina le Kuate nu tane nunje mbal minam tuku wikina. Ndanjam saka tane pitik ndo nu kusremba kile pasa kise dubiwam idusde. ⁷ Pasa mayenu ande sine tursingam tuku mine ndakate. Afunge tane tuku wamdus nginngan sertinmba Kristus tuku pasa mayenu nangine wamdusmbi mbilam tagode. ⁸⁻⁹ Sine tane tugumnje pasa mayenu kukligenj ta pasa tanje ndo tane turtinjam kumunj. Sine buk pasa sangrinu ande satinngigenta ye kile man lato satinngamngit. Tane Kristus tuku pasa mayenu ismba tinaig ta tanjo ande pasa mayenu tananj mbilmba kise kukliwa kande Kuatenje nu kasurwa. Sine tuku ande ko samba mbolok enjel ande pasa mayenu ta mbilmba kise kuklibe kande sine mata Kuatenje kasursingua.

¹⁰ Ata. Tane ye nzaliyamu tuku ye pasa ta satinngit e? Kuga. Kuatenje ndo ye nzaliyuwa nga iduset. Ye tanjo afunge nzaliyuwaig nga ndin sotet kande ye Kristus tuku piro tanjo mine ndaket kande.

¹¹ Tira kame, tane wam te kila pile mayewap. Ye Kuate tuku pasa mayenu kuklimba satinjen ta tanjo tuku pasa kuga. ¹² Tanjo andenje pasa mayenu te sa ndayina ko andenje tum ndayina. Yesus Kristus nunje tumyina.

¹³ Ye o buk sine Zu mbal tuku tukul pasa dubimba wam ke liken ta tane isnaig. Ye sanji tinja Yesus tuku kuasmbi kilmba piti sugo serninmba bale far suluwam tagowen. ¹⁴ Ye singine mbuj kame tuku manjau njakmba mage minam tuku ngamungal kunde-kundeyina le sine Zu mbal tuku tukul pasa dubi mayemba yinje usre tuma mbal njakmba lininjen.

¹⁵ Ye tanjawan ta ye ina tuku funjul sinamnje minen le Kuate nu Kinjo nunje tuku piro biyam tuku ye o buk madiyina. Madiyina tukunu nu ake sinanj ye make pilmba wikina. ¹⁶ Ye pasa mayenu kasomok mbal tugumnje nunje Kinjo nunje tuku kukliwi nga nu Kinjo nunje tumyina le ye ande sa ndawen. ¹⁷ Nane aposel nyu ambonga tinaig mbal ye nane sota mbumba Yerusalem mata kine ndaken. Ye tinja Arabia kilke mbol kan. Tanje minmba ma ma ngumnenja ye manj luka Damaskus tumbrajan sunjo mbol prowen.

¹⁸ Yar kenmba kugana le ye Petrus kanjeram tuku mbumba Yerusalem kan. Ka tanje kusem armba nu ndonj minken. ¹⁹ Ye ambenge minen sulumba aposel afu kanjer ndaken. Sunjo Yesus tuku maib nunje Yakobus nu ndo kanjeran. ²⁰ Ye tane tuku kuyaret te ye Kuate am mbolnje sinja yabri pasa sa ndaket.

²¹ Ngumnenja ye Siria le Silisia kilke mbol ndeken. ²² Ait ta mbolnje Kristus tuku kuasmbi Yudea ma mbolnje mine likinaig ta ye kanjer ndayinaig. ²³ Afunje nane ndonj wam kubenaig le nane tenenmba isnaig: Tanjo nu ambonja sine piti sersinmba pasa mayenu sine son ngeg ta kume seram tuku sanjri tinjina ta kile nu nane afu ngamuknje pasa ta kuklimba sakate nga kubenaig le isnaig. ²⁴ Tanjamba nane ye mbolnje wam mayok kina ta tuku nane Kuate tuku nyu te-dunjinainig.

2

Aposel afu Paulus ndonj wamdus ulendinaig

¹ Yar 14 kuganaig le sile Barnabas ndonj mbumba Yerusalem kakenj. Ye Titus mata tumba sine kenj mbumba kagenj. ² Kuatenje ye sayina le ye Yerusalem kan. Ye ka ambenge gabat sugo ndonj manjurka ye kasomok mbal ngamuknje pasa mayenu kukliwet ta nane tuku wamdus isam tuku kubewen. Ande ye tuku piro purwa le ye ake sinanj piro karenkikit nga ye tanjawan.

³ Titus nu ye ndonj minna ta nu Grik tanjo ta gabat sugo mbal nane nu tuku ngaro pikam tuku sinja kap nga sa ndakinaig. ⁴ Nu tuku ngaro pikam tuku pasa mayok kina ta yabri mbalnje pasa ta te-mayoknaig. Nane nanjine manjau yubenga pro sine ngamuknje tira mbal tanjan mayok ka sine Yesus Kristus dubimba ngamungal mukuk mbolnje mineg wam ta pitaimba sine tukul pasa tuku piti kumnemnje minbe nga idusmba pronainig. ⁵ Sine nane tuku wamdus katesemba tane kasomok mbal Kristus tuku pasa tugusek ndo dubiwap nga sine nane tuku pasa pitik ndo pitaigenj.

⁶ Yerusalem gabat sugo Zu mbal afunje nane tuku nyu sugokanu mbolnje minanu nga sakade ta ye nane tuku nyu sugo idus ndawet. Kuate nu tanjo tuku nyu pile ndangate. Gabat sugo ta nane ye tuku pasa ismba wam kise ande kam tuku sa ndayinaig. ⁷⁻⁸ Kuga. Zu mbal tugumnje Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuatenje Petrus tuku wai mbolnje pilna

tanjamba ndo kasomok mbal tugumnge pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuate nu ye tuku wai mbolnge pilna. Kuate nu Petrus sangri tuna le Zu mbal ngamuknge pirokam tuku aposel nyu tuna tanjamba ndo nu ye mata sangri sina le kasomok mbal ngamuknge pirokam tuku aposel nyu sina. Nane wam ta kila pilmba pasa ande sa ndayinaig.

⁹ Yakobus Petrus Yohanus Zu mbal afunge nane Kristus tuku kuasmbi tuku gabat sugo nga sakade ta nane Kuatenge nu ake sinan ye make pilna wam ta kila pilmba pro sile Barnabas ndonj wai sikmba nane ndonj piro tuma minam tuku sasikinaig. Nane Zu mbal ngamuknge pirowaig le sile kasomok mbal ngamuknge pironu tuku sasikinaig. ¹⁰ Nane tukul ande dubiwap nda nginaig. Sile sanzal mbal turkam tuku ndo nginaig. Nane tanjakinaig le ye wam ta kam tuku wamdus sangrinu pilmba minen.

Paulus nu Petrus tumba sawe likina

¹¹ Ngumne nga Petrus nu Antiok promba minna sulumba nu wam ande mbarna le ye nu sawe liken ta tejenmba. ¹² Nu ambonja kasomok mbal ndonj manjurka isukusmba minna ta nu manjau mayena. Ngumne nga Yakobus nu nurje mbal afu Yerusalemnge kukulningina le Antiok pronaiig le Petrus nu nane kanjerka nane ngaro pike ndakade mbal kasurningig nga nu nane tuku kuru-kuruka kasomok mbal kusreka kua kina ta nu wam njayona. ¹³ Zu mbal afu ambonja Petrus ndonj wam mayenaig ta kile nane mata manjau tinjeknu mbilmba mbar wam ta kinaig. Nane tuku yabri manjau tanje Barnabas mata didikina.

¹⁴ Nane wam kinaig ta mbolnge Yesus tuku pasa mayenu tuku manjau pitainaig ta ye katesemba nane njakmba am mbolnge Petrus tumba sawe lika sawen: Ne Zu tanjo ta ailfu kasomok tanjo ngamuknge ne Zu tanjo tanjan mine ndaka nane tanjan minna. Ndanjam saka kile ne kasomok mbal Zu tanjo tanjan mayok kuwaig nga sangri tanja saningit nga sawe liken.

Kristus mbolnge sine tinjeknu mayok kineg

¹⁵ Singine ina mam nane sine kile-patikinaig ta sine Zu mbal. Sine kasomok mbal une tanjo tanjan mayok nda kagenj ta ¹⁶ sine Zu mbal sine tukul dubika Kuate am mbolnge tinjeknu mayok nda kineg ta sine kila. Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tinjeg wam ta mbolnge ndo sine Kuate am mbolnge tinjeknu mayok kineg. Ande nu tukul pasa dubimba tinjeknu mayok kine ndakate tukunu sine Zu mbal mata tinjeknu mayok kube nga tukul pasa kusremba Kristus Yesus tuku kume tuku sangri tomba tinga nu tuku son ngigenj.

¹⁷ Sine Zu mbal afu Kristus mbolnge tinjeknu mayok kambim saka sine tukul pasa te-simba kasomok mbal tukul kugatok tanjan une tanjo mayok kineg. Ta tuku afu tejenmba sakamngaig. Ata. Kristus nu une manjau sangri pilete nga sakamngaig. i ... Sinja tanjamba kuga. ¹⁸ Ye tukul pasa te-siwen ta manj dubiwi ta ye yinje mironj une tanjo mayok kanjit.

¹⁹⁻²⁰ Ye tukul pasa tuku sangri kumnemnge minmba tinjeknu mayok nda kan tukunu sangri tanje ye baleyam tuku pilna le ye Kristus ndonj ail kazrai mbolnge kumanu tanjan kumen. Kile ye tukul tuku sangri kumnemnge mine ndaka ye Kuate tuku ndo minam tuku minet. Ye abo njak minet te ye Kuate tuku Kinjo tuku sangri tomba tinga nu tuku wamdus ndo dubimba wam njakmba ke liket. Nu ye tuku wamdus sunjo njak minmba nu yenu nga nurje ngarosu kumam tuku pilna. ²¹ Kuate nu tanjamba ake sinan sunjomba sine make patikate wam ta ye te-si ndawet. Kuga. Ye tukul pasa te-simba Kristus

tuku son nget. Ande nu tukul pasa mbolnge tinreknu mayok kambim kumun njuwa ta Kristus nu sinenu nga kumna wam ta alo kugatok.

3

Sine Yesus tuku manjau kitek ndo dubibe

¹ O Galesia mbal, tane nginngan wamodus ndo tade. Yesus Kristus nu sinenu nga ail kazrai mbolnge kumna ta ye tugusemba satinmba tumtingen le tane kila pile mayenaig. Imange nule parak pasambi tane tuku wamodus mayenu ta didika balena? ² Tane wam ndindo ndo sayap le isi. Tane Tukul Guwa tinaig ta ame wam mbolnge tinaig. Tane tukul pasa dubimba tinaig e? Kuga. Tane Kristus tuku pasa mayenu ismba son nga tinaig. ³ Tane Yesus son nga Tukul Guwa tuku sanjri mbolnge tugu pilmba kitek mayok kinaig. Kile tanjine sanjrimbi manjau kitek ta tuturmba Kuate am mbolnge tinreknu mayok kambim idusde e? Yoi. Tane nginngan mbal. ⁴ Tane manjau kitek tugu pilmba wam sugo kanjerkinaig ta kile ake kusrekam idusde e? i ... Tanjamba kuga. Wam ta alo sunjo njak. ⁵ Tane tukul pasa dubide le Kuate wam ta tuku Tukul Guwa tinmba wam kitek sanjrinu tane ngamuknge kile-mayokkate nga idusde e? i ... Tanjamba kuga. Tane Yesus Kristus tuku pasa ismba son ngade wam ta tuku nu tanjate.

⁶ Tane Abraham tuku manjau kanjerap. Nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sanjri tomba tingina le Kuate nu Abraham tuku ngamungal son ta kanjermba nu tanjo tinreknu ngina. ⁷ Ata. Sine Kuate tuku sanjri tomba tinga nu tuku son ngeg mbal sine Abraham tuku kinjo kame mineg. ⁸ Tane kasomok mbal Kuate tuku sanjri tomba tinga nu tuku son ngade sulumba nu am mbolnge tinreknu mayok kinig wam ta kuyar pasa ande nu o buk te-mayokna. Kuate nu o buk Abraham tejenmba pasa mayenu sana.

Ne mbolnge ye kilke tugu njakmba mbolnge wam mayenu kamngit nga sana.

Mulum Pasa 12.3

⁹ Nane Abraham tanjaj Kuate tuku sanjri tomba tingade mbal Kuate nane Abraham ndoj wam mayenu ta ningit. ¹⁰ Nane afu nanjine sanjri tomba tinga tukul pasa dubide mbal nane pa tam tuku minig. Kuyar pasa ande ta tuku tejenmba sakate.

Ima nu Kuate tuku tukul pasa njakmba dubika ande kusremba dubi ndate ta nu pa tam tuku minit nga sakate. *Lo 27.26*

¹¹ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tanjo nane Kuate tuku sanjri tomba tinga nu am mbolnge tinreknu mayok kinig mbal nanenenge ndo abo njak minmba minamngaig ngate. *Habakuk 2.4*

Ta tuku ande nu tukul pasa dubimba tinreknu mayok kambim kumun kuga ta kuyar pasanje tumsinjit.

¹² Moses tuku tukul pasa ta sine son ngam tuku kuga. Sine ismba dubikam tuku ndo. Kuyar pasa ande tukul pasa tuku tejenmba sakate.

Ande nu tukul njakmba dubi mayewa ta nu abo njak minmba minamngat nga sakate. *Wok Pris 18.5*

¹³ Sine tukul pasa kumnemnge minmba Kuate tuku pa sunjo tam tuku minger ta Kristus nu sinenu nga pa sunjo ta tina sulumba sine tuku muskil kile-tidinge singina. Wam ta tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ail kazrai mbolnge minig mbal nane Kuate tuku pa sunjo tam tuku minig nga sakate. *Lo 21.23*

¹⁴ Kristus nu tanjamba kumna le Abraham mbolŋge Kuate nu kilke tugu ŋakmba mbolŋge wam mayenu kamŋgit ŋga sakina ta te-mayokna. Kile Yesus Kristus mbolŋge tane kasomok mbal ŋakmba wam mayenu ta tam kumuŋ. Sine Kristus tuku kume tuku sanŋri tomba tinŋeg mbal sine Kuate nu Tukul Guwa nuŋe mbal niŋgam tuku sakina ta teg.

Kuate nu o buk wam mayenu kam tuku Abraham sana

¹⁵ Tira kame, ye pasa satinŋit ta ye kile yaba pasa andembi tane tumtinŋamŋgit. Tanŋo ande nu abo ŋak minmba ŋgumneŋga kumwa le afu nu tuku agaŋ ndende kilam tuku waŋe ande kuyarte. Nu pasa ta sanŋri pilemba nuŋe nyu pilit ta andeŋge pasa ta te-simba ko tuturam kumuŋ kuga. ¹⁶ Pasa sanŋrinu afu Kuate nu Abraham nuŋe mbuŋ ndoŋ kilam tuku sana ta nu Abraham tuku mbuŋ ŋakmba tuku sa ndana. Nu tanŋo ndindo tuku naŋe mbuŋ ŋga sana. Nu tuku mbuŋ ta Kristus. ¹⁷ Ye pasa satinŋit ta tugunu teŋenmba. Kuate nu Abraham ndoŋ nuŋe pasa ta katmba nuŋe nyumbi sanŋri pilena. Tanjana le yar 430 kinaig le tukul pasa mayok kina ta tukul pasa ta Kuate nu o buk Abraham ndoŋ pasa katna ta te-simba kume seram kumuŋ kuga. ¹⁸ Sine Kuate tuku wam magenu kilam ŋga sinŋine sanŋrimbi tukul pasa dubimba kileg kande Kuate nu ake sinŋam sakina ta mbolŋge kile ndakeg kande. Kuate nu Abraham nuŋe wam magenu tambim saka sana sulumba ake tuna.

¹⁹ Kuate nu tukul pasa ŋgumneŋga te-mayokna ta tugunu teŋenmba. Tukul pasa pronu le tanŋo nane nanŋine une maŋau kamusnaig. Tanjamba kamusmba minwaig le ma ma Abraham tuku mbuŋ prowamŋgat. Kuate nu pasa sanŋrinu Abraham sana ta nu tuku mbuŋ ndindo ta tambim tuku sana. Nu nuŋe eŋel kame kukulniŋgina le tukul pasa tumba ndeka Moses sanaig. Sanaig le nu ndek tanŋo pino saniŋgina. ²⁰ Kuate nu wam magenu kam tuku sakina ta nu agaŋ inum kukul ndana. Kuga. Nu nuŋe miroŋ pasa sanŋrinu Abraham sana.

²¹ Wam ta sine ndanmba tumsinŋit. Tukul maŋau le Kuate nu pasa sanŋrinu Abraham sana pasa ar ta nale kigrinŋa mine ndakade ŋga idusde e? Tanjamba kuga. Sine tukul pasa ande dubimba abo tugu minmba minam tuku teg kande sine tukul pasa ta mbolŋge Kuate am mbolŋge tinŋreknu mayok kineg kande. ²² Kuate tuku kuyar pasa tanŋo ŋakmba une tuku sanŋri kumnemŋge minmba pa tam tuku minig ŋga sakate. Ta tuku wam magenu Kuate nu tanŋo niŋgam tuku sakina ta sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanŋri tomba tinŋa nu tuku son ŋgeg mbal ndo kileg.

²³ Kristus pro ndana le tukul pasa tanŋe sine ndalekanu tanjan minna le ma ma Kristus mayok kina le sine nu tuku son ŋgiger. ²⁴ Tukul pasa nu piro ŋak. Kristus nu pro ndana le tukul pasa tanŋe sine kulatkina. Nu prowa le sine nu tuku kume tuku sanŋri tomba tinŋa Kuate am mbolŋge tinŋreknu mayok kambim tuku tukul pasa nuŋge sine tuku une tumsinŋina. ²⁵ Kristus nu pronu le sine nu tuku kume tuku sanŋri toweg le maŋau ande sine kulatkam tuku mine ndakate.

²⁶ Sine Kristus tuku son ŋgeg mbal sine ŋakmba Kuate tuku kiŋo kame mineg. ²⁷ Sine kule pisne tumba Kristus ndoŋ ulendika nu tuku maŋau tepureg. ²⁸ Zu le kasomok, nyu ŋak le nyu kugatok, tanŋo le pino sine ŋakmba ulendika Kristus Yesus mbolŋge ndindo ndo mineg. ²⁹ Kristus nu Abraham tuku mbuŋ. Tane Kristus tuku mbal minig ta tane mata Abraham tuku mbuŋ minig. Kuate nu pasa mayenu Abraham sana ta tane kilam tuku minig.

4

¹ Ye yaba pasa ndui ta tuturmba satिंगamngit. Kiño nu mam nuñe tuku ma tam tuku minit. Nu kiño fudinndo minit le tanjo kisenje nu tuku aganj ndende ñakmba kulatka minit. Kiño ta nu aganj ndende ta tuku miro ta nu nyu kugatok tanjan minit. ² Kiño ta mam nuñenje nu aganj ndende kilam tuku ait madina ta kumu ndanjate le afunje aganj ndende ta kiño turmba kulatka minig.

³ Tanjamba ndo Yesus nu pro ndana le sine kiño fonfon tanjan mingen sulumba kilke te tuku kila gisleknu ta kumnemnje piro mbal tanjan mingen. ⁴ Ait kumungina le Kuate nu nuñe Kiño nuñe kukulna le kilke te mbol prona. Kiño ta pino andenje te-pilna le nu Zu mbal tuku tukul pasa ta kumnemnje minna. ⁵ Sine Kuate tuku kiño kame mayok kab nga nu sine tukul tuku sanjri kumnemnje mingen ta paska muskil kile-tidinge singina. ⁶ Sine Kuate tuku kiño kame mineg tukunu Kuate nu nuñe Kiño tuku Guwa kukulte le nu sine tuku ngamungal sinamnje minmba yije Mam nga Kuate wikate. ⁷ Kile sine nyu kugatok piro mbal tanjan mine ndakeg. Sine Kuate tuku kiño kame mineg tukunu sine Mam Kuate tuku wam magenu kilam tuku mineg.

Paulus nu Galesia mbal tuku piti sunjona

⁸ Tane buk Kuate gilai minnaig sulumba mbara afu kumnemnje nane tuku piro mbal tanjan ndalekanu tanjan minnaig. Mbara ta tugusek mbara kuga. ⁹ Kile tane Kuate kila minig le Kuate mata tane kila minit ta ndanjam saka tane manj luka yabri mbara kumnemnje ndalekanu tanjan minam idusde? ¹⁰ Tane wamdus sanjrinu pilmba Zu mbal tuku tukul dubikade. Tane ki ait afu tambun afu yar afu ta kusem nga kurauka dubi magekade sulumba manjau tambu tinjeknu mayok kambim idusde. ¹¹ Manjau tanje tane turtinge nda. Tane sinjka ye piti seryade. Ye buk tane ngamuknje ake sinanj piro karenjka sanjri kusrewen.

¹² O tira kame, tane tukul tuku piti kusreka ye minet tanjan mayok kape. Ye mata tukul pasa kusremba tane minig tanjan tukul kugatok mayok kan. Ye buk tane tugumnje minen ta tane ye mbolnje mbar ande ke ndakinaig.

¹³ Ye guaze andenje ngailkina tukunu ye tane ndon minmba pasa mayenu kukliwen le tane isnaig. Wam ta tane ñakmba kila. ¹⁴ Ye guaze ten ta tuku tane ye njayo aganj tanjan ye kasur ndayinaig. Tane ye kanjeryumba enjel ande ko Kristus kanjgeranu tanjan ye tinaig. ¹⁵ Ye tane ndon minen ta tane ye tuku gare ñak minnaig. Tane tanjine am goninjmba ye sam kumuñ kande tane goninjmba ye sinaig kande. Tane ye tuku gare sunjo tinaig ta aninge pilnaig? ¹⁶ Ye tane yabri ndatinmba pasa tugusek ndo satingen. Ta tuku tane ye kasuryade inde.

¹⁷ Kile tane mbal kise tuku pasa isig ta nane wam magenu tane mbolnje ke likade ta nane wamdus mayenu tumba tanja ndade. Tane ye pitaiyumba tane tuku wamdus nane mbolnje ndo minwaig nga tanjate. ¹⁸ Nane afu wamdus mayenu tumba wam magenu tane mbolnje ke likade ta maye. Ye ta tuku piti ndayate. Tane tanjamba afu mbolnje gare tanjan kamusmba minap. Ye tane ndon nda mini ta mata tanjamba ndo kap.

¹⁹ Yije kiño kame, ye ambonga wamdus piti sunjo ñak tane tugumnje piroken le tane ngamungal biye mbilmba Kristus tuku son nginaig. Kile ye wamdus piti ndui ta kamuset. Tane Kristus tuku manjau te-purap le ye wamdus piti tet te ye kusreyuwa. ²⁰ Ye tane tuku wamdus fagka tane ndon minam tuku wamdus sunjo ñak minet. Ye tane ndon mini sulumba yije wamdus kumumbi kile-mayokka satingam tuku kamuset.

²¹ Tane tukul pasa dubiwam tuku wamdus njak minig mbal kuyar pasa nu sakate ta tane isap. ²² Kuyar pasa ta tejenmba minit. Abraham nu kiyo armba kile-patikina. Kiyo ande Sara tuku piro pino Hagar nge te-pilna. Kiyo ande piyo nuje Saran ge te-pilna. ²³ Sara tuku piro pino nu ngarosu sanjri njak minmba kiyo te-pilna. Abraham piyo nuje nu ninjina ta Kuaten ge nu sana ta kumumba nu kiyo te-pilna.

²⁴ Wam armba ta alo njak. Pino armba ta Kuate nu pasa armba katna tanan. Kuate nu Sinai tabe mbolnge Moses ndon pasa katna ta Hagar tanan. Pasa ta mbolnge mayok kinig mbal nane piro mbal minam tuku mayok kinig. ²⁵ Ta tuku Arabia pasambi nane Sinai tabe ta Hagar tabe ngade. Kile Yerusalem nu Hagar tanan minit. Tumbra n sungo ta mbolok mbal nane tukul pasa kumnemnge minmba ndalekanu tanan minig.

²⁶ Sine samba mbolnge Yerusalem kitek tuku mbal mineg ta tukul kumnemnge ndalekanu mine ndakeg. Sine Sara tuku kiyo kame tanan mineg.

²⁷ Kuate tuku kuyar pasa wam ta tuku tejenmba sakate.

Pino ninjka kiyo kugatok minit ta ne gare-gareka mina.

Ne kiyo te-palmbim tuku rar kamasam tuku wamdus sunjokanu pilot ta ne gare sungo tumba wi kuenjka.

Ne tuku kiyo kame tugeka sungo njayowamngat.

Pino nu tanjo njak minit ta nu tuku kiyo kame liningamngat.

Kuyar pasa nu tanjamba sakate.

Aisaia 54.1

²⁸ Tira kame, Isak nu Kuate tuku pasa kumumba ina nujenge te-pilna. Tanjamba ndo nu sine kilam sakina ta sine kumumba nu tuku kiyo kame mayok kinig. ²⁹ Hagar nu ngarosu sanjri njak minmba kiyo nuje te-pilna le Sara nu Kuaten ge sakina ta kumumba kiyo te-pilna. Tukul Guwa nu sanjri tuna le nu tanana. Ngumennga Hagar tuku kiyo nu Isak kasurna. Tanjamba ndo kile tukul pasa dubide mbal sine Kristus tuku mbal kasursingig.

³⁰ Kuate tuku kuyar pasa tejenmba sakate. Abraham nu kumwa le Hagar tuku kiyo nu mam nuje tuku agan ndende kilikat nga Sara nu tanjo nuje sana: Piro pino kiyo nuje ndon pitaika le nale kasom kuwaik ngina.

³¹ Tira kame, sine piro pino tuku kiyo kame ndalekanu tanan mine ndakeg. Sine Sara tuku kiyo kame mineg.

5

Sine Kristus tuku mbal ndalekanu tanan mine ndakube

¹ Sine ndalekanu mine ndakube nga Kristus nu sine muskil kile-tidinge singina. Ta tuku manjau anden ge man tane ndale ndakam tuku wamdus sanjrinu palpe.

² Tane ise tiwap. Ye Paulus yenge pasa te satinjamngit. Tane tinjeknu mayok kambim idusmba ngaro pikap ta Yesus Kristus nu tane turtinge nda.

³ Ye riron pasa buk satingen ta man lato satinjamngit. Ande nu ngaro pikam idusmba kande nu tukul njakmba dubikuwa.

⁴ Tane tukul pasa dubika ta mbolnge Kuate am mbolnge tinjeknu mayok kambim tuku idusde mbal tane Kristus ndon purkade. Kuate nu ake sinan tane make patikate wam ta tane ngumnede. ⁵ Sine tanan ndaweg. Sine Kristus tuku son ngeg mbal Tukul Guwan sanjri singit le sine Kuate am mbolnge tinjeknu mayok kambim tuku tairnga mineg.

⁶ Sine Kristus Yesus tuku mbal ngaro pikeg e ko ngaro pike ndakeg ta alo kugatok. Sine nu tuku kume tuku sanjri tomba tinjeg sulumba kume pur manjau te-mayokey ta alo njak.

⁷ O Galesia mbal, tane ambonnga pasa tugusek dubi mayenaig ta imange tane pasa tugusek ta dubi ndawam tuku ndin tukulmba peutingina? ⁸ Kuate nu nunje mbal mayok kambim tuku tane wikina ta nunje tane tuku wamdus didika ndin tukul ndana. ⁹ Tane kuraukap. Yis fudinndo plaua sinamnge pileg le plaua njakmba ulmba silita nga sakeg ta ¹⁰ Sunjo nu ye ngamunggal mukuk sate le ye tane tuku wamdus piti ndayate. Tane ye tuku pasa te ismba dubiwamnggaig ta ye kila. Tanjo ima nu tane nginngan sertinngig ta nu piya njayonu tamngat.

¹¹ Tira kame, ye Kristus tuku mbal ngaro pikam tuku manjau ta kam tuku satinngat kande Zu mbal nane ye piti ser ndayade kande. Yesus Kristus nu sine tinreknu mayok kube nga nu ail kazrai mbolnge kumna. Ngaro pike manjau tane turtinngam kumun kuga. Ye tanjamba kukliwet ta Zu mbal Yesus nu ail kazrai mbolnge kumna pasa ta pitaide. ¹² Nane afu tane nginngan sertinmmba ngaro pikam tuku satinngig mbal nane nanjine mal turmba pikwaig ta maye.

¹³ Tira kame, tane tukul pasange ndalekanu mine ndakap nga Kuate nu tane wikina ta sine tukul kugatok nga tanjine wamdus dubimba fare fare li ndakap. Tane tukul kitek dubimba kume pur manjau mbolnge tanjine tanjine munju turkap. ¹⁴ Kuate tuku kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Tane tanjine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumngge minig mbal tuku kume purap nga sakate.

Wok Pris 19.18

Tane tanjamba kap ta tane tukul pasa njakmba kumuwamnggaig. ¹⁵ Tane rironj mayewap. Tane age tanjau munju kasurka wamdus kagli firkap ta tane tanjine tanjine munju njaigo siglika purkamnggaig.

Tukul Guwa le ngarosu tuku manjau

¹⁶ Ye tane manj satinngamngit. Tane Tukul Guwa tuku wamdus ndo dubika minap. Tanjine ngarosu tuku nzali dubi ndakap. ¹⁷ Ngarosu tuku nzalinngge Tukul Guwa tuku nzali te-ibenjam bafute le Tukul Guwa tuku nzalinngge ngarosu tuku nzali te-ibenjam bafute. Nale munju nngueu njak minik. Ta tuku sine wam afu kam iduseg ta kam kumun kuga. ¹⁸ Tane Tukul Guwa tuku wamdus dubide sulumba tukul pasa kumnemngge mine ndakade.

¹⁹ Wam kame ngarosu tuku nzali mbolnge mayok kinig ta sine njakmba kila. Wam kame ta tenjenmba. Fare fare pino tanjo ndonj unekade. Wamdus kutur pilig. Kiko kugatok nzali ngail ndakade. ²⁰ Yabri mbara mbarinnginngig. Tanjo makede. Afu kasurninngig. Afu ndonj kualeyaukade. Afu tuku mine mayenu ta tam tuku am kikonj tinngade. Gubra tade. Ye ye ngade. Munju tetkade. ²¹ Afu tuku agarj ndende kilam tuku piriride. Kule kamenu nyumba nginngankade. Manjurka maim maim manjau te-mayokde. Wam njagonu njakmba tanjau ta ngarosu tuku nzali. Ye buk rironj pasa sangrinu satinngan ta kile manj lato satinngamngit. Nane tanjamba kade mbal ta Kuate tuku gageu mayok ka nu ndonj mine nda.

²² Wam kame Tukul Guwa tuku nzali mbolnge mayok kinig ta tenjenmba. Kume pur manjau, gare manjau, ngamunggal mukuk manjau, mape manjau, wamdus bafuk manjau, ranngun mayenu, wam magenu kumumbi kam tuku manjau, ngan manjau, ngarosu tuku nzali te-ibenjam tuku manjau. ²³ Tukul Guwa nu sine ndonj minit le tanjamba alonu kile-mayokkeg. Sine tanjaweg ta tukul pasa ande sine kilmba pasa mbolnge patikam tuku mine ndakate. ²⁴ Sine Yesus Kristus tuku mbal sinjine ngarosu tuku nzali njagonu njakmba kilmba ail kazrai mbolnge danngga kume serninngigen.

²⁵ Sine kitek mayok ka Tukul Guwa ṅak mineg ta sine nu tuku wamdus ndo dubibe. ²⁶ Sine siṅgine ṅgarosu payam ndakube. Siṅgine siṅgine tira tuku wamdus nduase ndabe. Tira afu tuku mine maṅau tuku am kikoṅ ti ndaṅgube.

6

Sine siṅgine siṅgine tira tuku piti kugrakube

¹ Tira kame, taṅgine taṅgo ande mbarmba ndekuwa ndeta tane afu Tukul Guwa tuku saṅgri ṅak minig ta tane ṅgan maṅaumbi nu te-tiwap. Tane kurau mayewap. Satan nu tane mata tagotiṅguwa le ndekubekaig. ² Tane taṅgine taṅgine tira tuku piti kugrakap ta tane Kristus tuku tukul ṅakmba kumuwanṅaig.

³ Taṅgo ima nu ye mayenu ṅga iduste ta nuṅe wamdusṅe nu yabrite. Nu ake taṅgo ndo. ⁴ Sine afu tuku mine kaṅgerka siṅgine mine pileṅga payam ndakube. Sine yimyam siṅgine mironṅ maṅau kaṅgerka pileniṅbe. ⁵ Sine ṅakmba ndui ndui siṅgine piti kugrakamṅig.

⁶ Taṅgo ande nu Kuate tuku pasa mayenu kuklimba tane tumtiṅgit ta taṅgine agaṅ ndendemi nu turap.

⁷ Tane kuraukap. Tane Kuate tuku nzali pitaimba sine pa te nda ṅga idusap ta tane wamdus mbarbekaig. Taṅgo nu agaṅ tumunu ṅgukate ta nu alonu ndui ta ndo kilit. ⁸ Ne ṅgarosu tuku nzali dubiwa ta ne ṅgarosu tuku nzali alonu tumba ṅgisikamṅgat. Ne Tukul Guwa tuku wamdus dubiwa ta ne Tukul Guwa tuku alonu tumba Kuate ndoṅ abo ṅak minmba minamṅgat. ⁹ Sine wam magenu kam tuku kanyum ndasiṅguwa. Sine wamdus saṅgrinu pilmba wam magenu kumba minbe le ma ma ait kumuṅguwa le alonu kilamṅgig. ¹⁰ Afu mbolṅge wam magenu kam tuku ait prode ta sine kusre ndakube. Yesus tuku son ṅgade mbal siṅgine tira minig ta sine nane tur magekube.

Rironṅ pasa le nyaro pasa

¹¹ Tane kaṅgerap. Ye yiṅe waimbi waṅe te mbolṅge kuyar sugokanu kuyaret.

¹² Zu taṅgo afu saṅgri tiṅga tane ṅgaro pikam satinṅig ta nane naṅgine mbal am mbolṅge nyu sugo tam tuku taṅade. Nane sine Kristus nu ail kazrai mbolṅge kumna wam ta ndo te-mayokbe ta siṅgine mbalṅge piti sersinṅbekaig ṅga nane kuru-kuruka ṅgaro pikam tuku wam turmba te-mayokde. ¹³ Ata. ṅgaro pikig mbal ta nane tukul ṅakmba dubi ndakade. Tane ṅgaro pikam tuku satinṅig ta tane ṅgarosu pikap le naṅgine ṅgaro payamkam tuku taṅade.

¹⁴ Ye wam ande tuku payam ndaket. Yesus Kristus nu ail kazrai mbolṅge kumna wam ta tuku ndo ye payamket. Taṅamba kilke te tuku wam kame ye am mbolṅge kumaknu taṅaṅ minig le ye idus ndaniṅget. Ye mata kilke te tuku maṅau dubide mbal am mbolṅge kumaknu taṅaṅ minet le nane ye idus ndayade.

¹⁵ Taṅgo nu ṅgaro pikit e ko nda pikit ta alo kugatok. Nu Tukul Guwa mbolṅge kitek mayok kinit ta ndo alo ṅak. ¹⁶ Nane wam ta son ṅga dubide mbal Kuate nu nane ṅgamuṅgal wamdus bul serniṅmba nu nuṅe mbal ṅakmba mbolṅge taṅawa. Son.

¹⁷ Ye Yesus tuku piro taṅgo minet. Yiṅe ṅgarosu mbolṅge katyinaig tuku nzilal wam ta kilimok te-mayokte. Ta tuku ande nu maṅ ye tuku nyu ṅayo sili ndawa.

¹⁸Tira kame, singine Sunjo Yesus Kristus nu tane ake sinan make patikuwa. Son.

EFESUS

Efesus mbal tuku waŋe Paulusŋge kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 32 kinaig le Paulus nu Romŋge muli wandek sinamŋge minmba Efesus mbal tuku waŋe te kuyarna sulumba nane teŋenmba saningina: Yesus nu Moses tuku tukul ŋakmba kile-sika nuŋe ŋgarosumbi Zu mbal kasomok mbal ulendimba taŋgo kitek ndindo te-mayokna.

¹ Tane Kuate tuku mbal Efesusŋge minmba Kristus Yesus dubi mayede ta tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Kuatenŋge madiyina le Yesus tuku aposel minet yenŋe tane ndoŋ pasatam prowet.

² Siŋgine Mam Kuate, Sunŋo Yesus Kristus nale ake sinaŋ tane make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Kuate nu sine mbolŋge wam magenu kina

³ Siŋgine Sunŋo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-duŋgube. Sine Kristus ndoŋ ulendikeg le Kuate nu samba mbolok wam magenu ŋakmba Tukul Guwa mbolŋge siŋgit le gare sunŋo ŋak mineg.

⁴ Kuate nu kilke te te-mayok ndana sulumba nu Kristus mbolŋge sine kilam tuku madisingina. Sine nu tuku mbal purfeŋnu mbar kugatok nu am mbolŋge tinŋam tuku nu taŋana. ⁵ Nu sine tuku kume purmba Kristus mbolŋge nuŋe kiŋo kame mayok kambim tuku idusna. Nu nuŋe ranŋun mayenu maŋau ta dubimba wamdus ta tina. ⁶ Sine nu tuku nyu sunŋo ta te-duŋgube ŋga nu nuŋe wam mayenu ta te-mayokmba nuŋe Kiŋo nuŋe tuku kume purna ta nu mbolŋge sine ake sinaŋ make patikina.

⁷ Nu sine make patikate maŋau ta fudiŋndo kuga. Wam ta sunŋo ŋayo. Nuŋe Kiŋo nuŋe tuku kume mbolŋge nu sine tuku mbar saukina sulumba sine tuku muskil kile-tidingina. ⁸ Nu lato lato sine make patika wamdus kila magenu siŋgit le ⁹ nuŋe wamdus buk kuirok minna ta kila pile mayeweg. Kuate nu o buk nuŋe ranŋun mayenu maŋau ta dubimba wamdus tina ta teŋenmba. ¹⁰ ŋgumneŋga ait kumuŋguwa le nu samba kilke agaŋ ndende ŋakmba kilmba Kristus kumnemŋge patikuwa le nanŋine ma mbolŋge minwaig le Kristus nu gabat sunŋo minamŋgat.

¹¹ Kuate nu wamdus tumba taŋamba wam mayok kuwaig ŋga sakate ta kumumba mayok kinig. Nu o buk wamdus ande tumba Kristus mbolŋge sine kilam tuku madisingina ta kile sine kilit. ¹² Kristus nu sine muskil kile-tidinguwa ŋga amboŋga sine Zu son ŋgigenŋ mbal sine siŋgine mine ŋakmba mbolŋge Kuate tuku nyu sunŋo ta te-duŋgube ŋga nu sine madisingina. ¹³ Kristus nu tanŋine muskil kile-tidinge tinŋina ta tane pasa mayenu tugusek ta ismba tane Kristus tuku son ŋginaig. Taŋanaig le nu tane kasomok mbal mata yiŋe mbal ŋga Tukul Guwa tinmba sanŋatingina. Nu o buk nuŋe mbal Tukul Guwa ninŋam tuku sakina. ¹⁴ Sine Tukul Guwa ŋak mineg tukunu sine Kuate tuku wam magenu kilamŋgig. Nu ŋak minbe le ma ma Kuate nu sine tuku muskil kile-tidinge siŋgamŋgat. Nu taŋawa le sine nu tuku nyu sunŋo ta te-duŋgamŋgig.

Paulus nu Efesus mbal tuku Kuate yabaŋna

¹⁵ Ye wam kame sakit ta njakmba idusnjmba tane Sunjo Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tinja Kuate tuku mbal njakmba tuku kume purde ta ye ismba ye mara mara Kuate gare pasa tuwet. ¹⁶ Ye nu yabanjet ta ye tane gilai ndanjet. ¹⁷ Sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku Mbara nu aganj ndende njakmba tuku gabat sunjo. Nu tane nuje Guwa tinjuwa le nu wamdus kila mayenu tumtinjuwa le tane Kuate kila pile mayewap nga ye yabanjet. ¹⁸ Nunje tane wamdus kilnjatinguwa le Kuate nu tane wikina le nu tairnja minig ta tugunu kila pile mayewap. ¹⁹ Nu tane nuje mbal minam tuku kilit ta wam sugo pasa njak tane tuku minig ta kila palpe sulumba sine Kristus tuku son njeg mbal sanjri sunjo mara mara sine tam tuku minit ta tane katese mayewap nga ye yabanjet.

²⁰ Sanjri ndui tamba Kuatenje Kristus kumna le te-timba tumba samba mbolnje nuje ndinam kumamnje pilna le minit. ²¹ Nu sugo sugo njakmba lininjmba o mbolnje minmba nyu sugo sugo kilke te mbolnje kilke kitek mbolnje ta njakmba lininjmba nu mbolnje minmba minamngat. ²² Kuate nu aganj ndende njakmba nu kumnemnje patikina sulumba nuje kuasmbi tuku gabat sunjo minwa nga nu pilna. ²³ Kuate tuku kuasmbi ta Kristus tuku ngarosu. Nuje ngarosu mbolnje nuje nyu sunjoka mayok ka nu kumumbi minit le aganj ndende njakmba nu mbolnje kumumbi mine likade.

2

Sine Kristus mbolnje abo kitek tiger

¹ Tane buk wam njaigonu ke lika Kuate maskenje minmba kumaknu minnaig. ² Tane kilke te tuku manjau njaigonu dubika guwa njaigonu tuku gabat sunjo kumnemnje minnaig. Nu kile Kuate tuku pasa pitaide mbal sinamnje piroka minit. ³ Sine njakmba buk nane tananj minmba sinjine wamdus ta ndo dubika nzali njaigonu ke lika mingenj. Sine tanjo njakmba ndonj Kuate tuku pa tam tuku mingenj.

⁴ Kuate tuku mape manjau sunjokanu. Nu sine tuku sunjomba kume purmba ⁵ sine une manjau mbolnje kumaknu mingenj le Kristus nu kumna le te-tina ta sine nu ndonj kile-tidingina. Nu ake sinanj sine make patika muskil kile-tidingina. ⁶ Nu Kristus te-dunja sine nu ndonj ulendikeg wam ta mbolnje nu sine turmba kile-dunja ka samba mbolnje nu ndonj patikina le mineg. ⁷ Ait prowe likamngag ta njakmba mbolnje Kuate nu sine ake sinanj make patikate wam sunjo ta kilimok mayok kuwa nga nuje rangun mayenu Kristus Yesus mbolnje sinjina.

⁸ Kuate nu tane ake sinanj make patika tane muskil kile-tidingate ta tanjine piro mbolnje kuga. Kuatenje piya kugatok tinjit. ⁹ Tanjo ngarosu payamkubekag nga nanjine piro mbolnje nu ninje ndakate. ¹⁰ Sine Kuate tuku wai kuyar mineg. Nu Kristus Yesus mbolnje sine wam magenu ke likam tuku nu sine abo kitek sinjina. Nu o buk sine tanjamba minbe nga idusna.

Sine Kristus mbolnje kuasmbi ndindo mineg

¹¹ Tane Zu ndare mbolnje mayok nda kinaig ta tane gilai ndanjet. Sine Zu tanjo Kuate tuku mbal nga ngaro pikeg tuku mbal njeg. Sine buk tane kasomnje minmba ngaro pike ndakade tuku mbal ngigenj. ¹² Ait ta mbolnje tane Kristus gilai minmba sine Israel Kuatenje madisingina mbal kasomnje minnaig le Kuate nu wam afu kam tuku Israel sanjina ta tane nda isnaig.

Tane Kuate gilai minmba muskil te-tiwam tuku wam katese ndanaig. Tane tangine piti ambokok ta gilai ndangap.

¹³ Tane buk Kuate maskenŋe minnaig ta kile tane Kristus ndoŋ ulendika nu tuku ndare mbolŋe Kuate tugumŋe minig. ¹⁴ Nu sile tuma ulendisikam tuku taŋgo. Sile Zu mbal kasomok mbal ŋgueu minkerŋ wam ta nu te-simba sile ulendisikina. ¹⁵ Nu Moses tuku tukul ŋakmba kile-sika nuŋe ŋgarosumbi Zu mbal kasomok mbal kilmba taŋgo kitek ndindo te-mayokna le sile wamdus mukuk minek.

¹⁶ Nu ail kazrai mbolŋe kumna sulumba ŋgueu maŋau kume sermba sile mbal ar te ndindo te-mayokmba Kuate ndoŋ tumana. ¹⁷ Nu pro sine Kuate tugumŋe mingerŋ mbal tane kasomŋe minnaig mbal nu sile ŋgamukŋe pasa mayenu kuklimba Kuate nu wamdus mukuk sile ndoŋ minam tuku ndin tumsikina. ¹⁸ Sile kuasmbi ar te nu mbolŋe Tukul Guwa ndindo ŋak minmba kile sile Mam Kuate tugum kambim kumuŋ.

¹⁹ Ta tuku kile tane kasomok mbal rawe taŋgo mine ndakade. Kuga. Tane sine ndoŋ Kuate tuku mbal mineg. Sine ŋakmba nu tuku wande tuma mbal mineg. ²⁰ Aposel kame tuan taŋgo kame nane wande ta tugu pilnaig le tane nane mbolŋe tuturde. Kristus Yesus nu wande ta tuku ndame suŋgo. ²¹ Nu mbolŋe wande alonu ŋakmba ulendikade sulumba saŋgri tinga Kuate nuŋe minam tuku wande suŋgo mayok kinit. ²² Tane Kristus ndoŋ ulendikade ta tane mata Kuate tuku wande. Nu wande ta sinamŋe nuŋe Guwa pilit ta nu minit.

3

Kuatenŋe Paulus kasomok mbal tuku piro taŋgo madina

¹ Ye Paulus tane kasomok mbal mata Kuate tuku wande minig ŋga saket tukunu ye muli wandekŋe minet. ² Kuate nu taŋgo ake sinaŋ make patikate wam ta tane kasomok mbal kila palpe ŋga piro te ye wai mbolŋe pilna ta tane buk isnaig. ³ Kuate nu nuŋe wamdus kuirok minna ta te-mayokmba tumyina. Ye buk ta tuku fudinmba tane tuku kuyarit. ⁴ Tane pasa ta burka ye wam tugusek Kristus tuku katese mayewet ta kila palmbimŋgaig. ⁵ Wam kuirok ta buk taŋgo nane ise ndakinaig. Kile Tukul Guwanŋe te-mayokmba Kuate tuku aposel le tuan taŋgo kame tumsingit. ⁶ Wam kuirok ta teŋenmba. Tane kasomok mbal mata Kristus tuku pasa mayenu ismba son ŋgade sulumba tane Israel mbal ndoŋ Kuate tuku kiŋo kame mayok ka kuasmbi ndindo minig. Kuate nu Kristus Yesus mbolŋe wam mayenu nane mbolŋe kamŋgit ŋgina ta tane nane ndoŋ tam tuku minig.

⁷ Kuate nu nuŋe saŋgri te-mayokmba ye ake sinaŋ make pilmba Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina. ⁸ Ye Paulus Kuate tuku mbal ŋgamukŋe ye nyu kugatok ta Kuate nu ye make pilna. Sine Kristus mbolŋe wam sugo kileg ta ye kasomok mbal ŋgamukŋe kukliwam tuku nu taŋamba ye make pilna. ⁹ Ye taŋawet tukunu Kuate tuku wamdus buk kuirok minna ta alonu mayok kinit le tane kila pilig. Kuate nu agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina ta nu o buk wam ta kam tuku idusmba nuŋe mironŋ kila minna ta ¹⁰ kile mayok kinit le samba mbolŋe guwa sugo sugo nane Kuate tuku wamdus kila ta tuku alonu Kristus tuku kuasmbi mbolŋe kaŋgerka ta wam sugo ŋgade. ¹¹ Kuate nu tugu mbolŋe wam ta kam idusmba minna sulumba kile singine Suŋgo Kristus Yesus mbolŋe te-mayokte. ¹² Sine nu

tuku kume tuku sangri tomba tinnga nu mbolnge sine kuru kuru kugatok ngamunggal mukuk Kuate tugum kineg.

¹³Ye tanenu nga piti kangeter te tane ta tuku wamdus sangri kusre ndawap.

Kristus tuku kume pur manjau sungo

¹⁴Ta tuku ye dagol tidronga Mam Kuate tuku nyu te-dunget. ¹⁵Kuate nu sine jakmba tuku Mam Sungo minit. Samba mbolnge kilke mbolnge ina mam ngeg ta Kuate nu tugu. ¹⁶Nu purferen nu sangri sungo jak ta nu nuje Guwa tinnguwa le nu tane tuku ngamunggal sangri piletinnguwa nga ye nu yabanget.

¹⁷Tane Kristus nu kumun nga son ngap le nu tane tuku ngamunggal sinamnge minwa le tane kume pur manjau mbolnge sangri tinngamngaig. ¹⁸⁻¹⁹Tane tanjamba minap sulumba tane Kuate tuku mbal jakmba ndon Kristus tuku kume pur wam ta katese mayewamngaig. Nu tuku kume pur manjau ta sunngokanu o mbolnge. Ande nu tuku kume pur manjau sungo ta kila pile suluwam kumun kuga. Tane lato lato kila palpe ta tane Kuate tuku manjau jakmba te-puramngaig. Ye tanenu nga tanjamba Kuate yabanget.

²⁰Sine wam sugo afu kilam tuku wamdus sungo jak minmba Kuate yabanget ta nu tuku sangri sine mbolnge pirokate tukunu nu wam ta linimba nu wam sugo pasa jak singam kumun. ²¹Sine Kuate tuku kuasmbi Kristus Yesus ndon Kuate tuku nyu sungo ta te-dunga minmba minbe. Son.

4

Sine Kristus mbolnge kuasmbi ndindo mineg

¹Ye Sungo tuku piro tanjo ye muli wandek sinamnge minet te ye tane sarsartinget. Kuate nu tane wikina wam ta te-mayokmba mine mayenu mbolnge minap. ²Tane tangine nyu te-iberimba ngan manjau jak minap sulumba ande tuku pitik gubra te ndakap. Tane kume pur manjau dubimba afu nane manjau kise dubide ta tala ndaningap. ³Tukul Guwa mbolnge tane wamdus ulendi minig. Tane manjau ta pur ndakuwa nga wamdus mukuk manjau minam tuku wamdus sangrinu palpe. ⁴Sine Tukul Guwa ndindo jak minmba ngarosus ndindo ndo mineg. Kuate nu sine wam ndindo tairnga minam tuku wikina. ⁵Sine tuku Sungo ndindo. Ngamunggal son ndindo. Sine kule pisne ndindo teg. ⁶Sine tuku Mbara ndindo. Nu sine jakmba tuku Mam ndindo minit. Nu sine jakmba kulatka sine jakmba mbolnge pirokate. Nu sine jakmba tuku ngamunggal sinamnge minit.

⁷Kristus nu nuje wamdus dubimba sine nduik nduik jakmba mbolnge sangri yimyam singina. ⁸Kuyar pasa ande ta tuku tenenmba sakate.

Nu mulin kilanu mbal kilmba samba ande kame kina. Ambenjen nuje wam kame magenu tanjo kame ningina nga sakate. *Mune 68.18*

⁹Kuyar pasa ta nu mbol ambe kina nga sakate ta tugunu tenenmba. Nu ambonga kilke te o sinam nzi kina sulumba nu manj luka samba mbol kina.

¹⁰Ande nu ndekina ta nu samba mbol ambe kumba manj tuturmba o mbol ambe kina le kile aganj ndende jakmba nu kumnemnge minig.

¹¹Nu sine afu aposel pirokam tuku sangri singina sulumba afu Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkam tuku piro singina. Afu lika pasa mayenu kukliwam tuku, afu Kuate tuku mbal kulatkam tuku, afu nuje pasa kukliwam tuku tanjamba tanjamba sangri yimyam singina. ¹²Sine Kuate tuku mbal pirokate le Kristus tuku ngarosus sunngoka sangri tinnguwa nga nu tanjana.

¹³ Sine tanjamba minbe ma ma ngamunggal son sanjgrinu kumu kumu mayok ka Kuate tuku Kiyo kila pile mayebe sulumba ka ka sugoka sine Kristus minit tanjaj mayok kanjig.

¹⁴ Tanjamba mayok kab ta sine kiyo kame tanjaj mine ndaka tum pasa kise kise tanjo nangine yabri wamdus kilambi tugusek pasa tanjaj kile-mayokkuwaig ta ismba bubre tinja yu tongel tingate tanjaj wamdus kine inume nda. ¹⁵ Sine tanjo njakmba idusniymba tugusek manjau ndo dubibe sulumba wam njakmba mbolnje singine Gabat Kristus ndonj ulendikube. ¹⁶ Sine Kristus tuku ngarosu mineg. Nu nunje ngarosu kulatka sanjri tuwit le nunje ngarosu njakmba ulendika mine mayede. Nane nangine piro yimyam tugusemba kuwaig ta ngarosu sunjgoka kume pur manjau njak minmba sanjri tinjamngat.

Sine Kristus mbolnje mine manjau kitek njak

¹⁷ Ye pasa te Sunjo tuku nyu mbolnje satinjamngit ta tane ise mayewap. Kile tane Kuate dubi ndade mbal tanjaj li ndakap. Nane nangine wamdus wam alo kugatok mbolnje patikade le ¹⁸ ma make sunjo sinamnge minig. Nane ngamunggal karenju pilmba wamdus kugatok tanjaj minmba Kuate nu manjau kitek tanjo ningit ta nane gilai minig. ¹⁹ Nane manjau njaigonu kumba kiko kugatok minig. Nane nangine nzali ngail ndaka une manjau kumba kutur manjau njakmba kam tuku piriride.

²⁰ i ... Tane tanjamba Kristus tuku kila pile ndakinaig. ²¹ Afunje tane Yesus tuku pasa kuklimba tumtinginaig le ismba nu tuku tugusek wam kila pilnaig. ²² Tane kila pilnaig tanjamba nangine wamdus ambokok tamba manjau njaigonu dubikinaig ta kusrekap. Tangine wamdus ambokok tanje tane njaigo siglike dirna. ²³ Tane wamdus kitek njak minmba ²⁴ Kuate tuku manjau te-purap sulumba tugusek manjau ndo dubimba mine mayenu mbolnje minap.

²⁵ Tane tanjo kitek minmba yabri pasa sa ndakap. Sine njakmba Kristus tuku ngarosu inumnu mineg tukunu tira ndonj sinja pasa ndo sakap. ²⁶ Tane gubra tap sulumba gubra ta dubimba une ke ndakap. Tane ki mbol gubra tumba gubra ta njak kinye ndakap. ²⁷ Satan pirokam tuku ndin wakei ndawap.

²⁸ Ande nu aganj ndende kuayarte ta nu manjau ta kusrewa. Nu afu aganj ndende denkanu minig ta turkam tuku piro karenkuwa. ²⁹ Tane pasa njaigonu sa ndakap. Pasa magenu ta ndo sakap le nane afu wamdus piti njak minig ta pasa ta ismba sanjri pileninguwa.

³⁰ Kuate tuku Tukul Guwa piti ser ndawap. Kuate nu tane tuku muskil kile-tidingam saka Tukul Guwa tinjmba sanjgatingina.

³¹ Wamdus ngueu njak, gubra manjau, minje fetka kualeyau manjau, waje pasa ta njakmba kusrekap. ³² Tane nangine nangine munju sina njak minap sulumba munju turkap. Kuate nu Kristus mbolnje tane tuku une sauka gilaingina tanjamba ndo nangine nangine mbolnje mbarde ta mata gilaingap.

5

Sine mafen minbe

¹ Tane Kuate tuku kiyo kame nu tane tuku sunjgomba kume purte. Tane nu tuku manjau ta te-purap. ² Kristus nu sine tuku kume purmba sinenu nga nunje ngarosu kumam tuku pilna le atrau aganj mundur mayenu tanjaj Kuate tugum ambe kina. Tane tanjamba ndo kume pur manjau mbolnje minap.

³ Tane Kuate tuku mbal minig tukunu fare fare tanjo pino ndonj une manjau, wamdus kutur manjau, aganj ndende kilam tuku piriride manjau ta njakmba tane ngamuknje mayok nda kuwaig. ⁴ Tane bukla pasa fare pasa fulainj pasa njaigonu sa ndakap. Tangine minje ta Kuate gare pasa tumba minap. ⁵ Tane pasa te kila pile mayewap. Fare fare tanjo pino ndonj unekade mbal, wamdus kutur njak mbal, aganj ndende kilam tuku piriride mbal nane Kuate le Kristus kulatkade ma mbol kine nda. Ande nu aganj ndende kilam tuku piririte ta nu Kuate idus ndamba nuje wamdus ta aganj ndende ta mbolnje ndo minit. ⁶ Tane rironjkap. Afunje nanjine yabri pasa tambi tane mbar kame ta ke likap nja tane didikubekaig. Kuate tuku pasa pitaimba mbar tananj kade mbal Kuate tuku gubra nane mbolnje minit. ⁷ Ta tuku tane nane ndonj ulendi ndakap.

⁸ Tane buk ma make tuku mbal minnaig. Kile tane Sunjo ndonj ulendika tane mafenj tuku mbal minig. Tane mafenj tuku mbal minig tanjamba bulu mbolnje likap. ⁹ Bulu mbolnje likade mbal nane wam magenu tinjeknu tugusek kile-mayokkade. ¹⁰ Wam njakmba pilenja Sunjo nu nzalite wam ta ndo kap. ¹¹ Tane ma make tuku wam alo kugatok ta kasomnje minmba tanjine mine mayenu tambi nane tuku mbar kile-mayokkap. ¹² Nane kuirka manjau njaigonu kade ta tane ismba tanjine tanjine kubempa ise ndakap. ¹³ Wam kame ta bulunje kiljaningit ta tugunu kilimok mayok kinig. Mayok kinig sulumba bulu mbolnje minig. ¹⁴ Ta tuku ande nu tenjemba sakate. Kinymba minit tanjo ne abonja. Nanje kumaknu manjau kusrewa le Kristus nu ne kiljanuwa nja sakate.

¹⁵ Tane kurau mayemba li mayenu mbolnje minap. Tane wamdus kugatok mine ndaka wamdus kila mayenu njak minap. ¹⁶ Ait te njayo ait tukunu ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap. ¹⁷ Tane wamdus kugatok tananj mine ndaka Sunjo tuku nzali kila palpe. ¹⁸ Tane kule kamenu nyumba njingnanka maim maim manjau ke ndakap. Tangine ngamunjgal palpe le Tukul Guwa sinam kuwa le ¹⁹ David tuku mune, mune afu magenu, Tukul Guwa tuku mune ta njakmba tanjine tanjine munju mune-munekap. Munju mune-muneka wamdus sinamnje Sunjo tuku nyu te-dungap. ²⁰ Tane mara mara sinjine Sunjo Yesus Kristus idusmba wam njakmba tuku Mam Kuate gare pasa tape.

Munju kilnaja mbal tuku pasa

²¹ Kristus nu sine tuku Sunjo nja tane tanjine tanjine pasa ismba kum-nemnje minap.

²² Pino kame, tane Sunjo tuku minje kumnemnje minig tanjamba ndo tanjine tanjo kumnemnje minap. ²³ Kristus nu nuje kuasmbi tuku gabat minit. Tanjamba ndo tanjo kat tanjine tane tuku gabat minig. Kristus tuku kuasmbi ta nu tuku njarosu. Nuje njarosu ta nu muskil kile-tidingina. ²⁴ Kristus tuku kuasmbi nane nu kumnemnje minig tanjamba ndo pino kame tane wam njakmba mbolnje tanjine tanjo kumnemnje minap.

²⁵ Tanjo kame, Kristus nu nuje kuasmbi tuku sunjomba kume purmba nuje njarosu kumam tuku pilna tanjamba ndo tane tanjine pino tuku sunjomba kume purkap. ²⁶ Kulembi njaro minyanjgade tananj nu nuje pasambi nane Kuate tuku mbal purfenjnu kile-mayokkina. ²⁷ Nuje kuasmbi ta mbar kugatok purfenjnu maditaknu nu ndonj minwaig nja nu kumna. ²⁸ Tanjamba ndo tanjo kame tanjine njarosu tuku kume purde tanjamba tanjine

pino tuku kume purkap. Ne nanje pino tuku kume purte ta ne nanje ngarusu tuku turmba tanjate. ²⁹⁻³⁰ Tanjo nu nuje ngarusu kasur ndate. Kuga. Nu nuje ngarusu kulat mayemba sanjri pilete. Tanjamba ndo sine Kristus tuku ngarusu inum inumnu mineg tukunu nu sine nuje kuasmbi kulat mayete. ³¹ Kuyar pasa tenjemba sakate.

Tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndon munju kile-denga minwaik.

Nale ngarusu ndindo mayok kanjgaik nga sakate. *Mulum Pasa 2.24*

³² Kuyar pasa te alonu sunjo kuirok minit le kamuset ta tenjemba. Kristus nu nuje kuasmbi ndon tuku sakate. ³³ Pasa ta tane munju kilig wam ta tuku mata sakate. Ta tuku tanjo kame, tane tanjine ngarusu tuku kume purde tanjamba ndo tanjine pino tuku kume purkap. Pino kame, tane tanjine tanjo tuku nyu idusnijmba nane kumnemnje minap.

6

Ina mam le kinjo kame tuku pasa

¹ Kinjo kame, tane Kuate tuku nzali dubimba ina mam kumnemnje minap. Manjau ta tinjeknu. ²⁻³ Tukul pasa ande tenjemba sakate.

Ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemnje minap. Tane tanjaway ta kilke te mbolnje ait kuen mine mayenu mbolnje minamnjgaik nga sakate. *Lo 5.16*

Tukul ta sunjokanu. Kuate nu te-mayokmba dubikade mbal wam mayenu tam tuku sakina.

⁴ Tanjo kame, tane tanjine kinjo kame ndagariningam tuku sigair sigair ndaningap. Tane Kuate tuku nzali dubimba nanjine mbar kile-tidinga wam magenu ndo tumningap.

Piro tanjo le piro kulat mbal tuku pasa

⁵ Piro tanjo, tane tanjine kulat mbal tuku nyu idusnijmba kurauka nane kumnemnje minap. Tane Kristus kumnemnje minig tanjamba ndo tanjine kulat mbal kumnemnje minmba wamdus tugusekmbi pirokap. ⁶ Tane kulatkade mbal am mbolnje nane nzaliningam tuku ndo piro ndakap. Tane Kristus tuku piro mbal tanjan minig tukunu wamdus gare njakmbi Kuate tuku nzali dubimba pirokap. ⁷ Sine Sunjo tuku piro keg nga gare njakmbi pirokap sulumba tanjo tuku piro ndo keg nga idus ndawap. ⁸ Piro tanjo ko piro kulat tanjo nu wam mayenu kate ta Sunjo nu kumumbi lafuwamngat ta tane kila.

⁹ Piro kulat mbal, tane mata tanjine piro mbal mbolnje wam magenu ndo kap. Tane njernjerka pasa pitinu sa ndaningap. Tane tanjine piro mbal ndon tanjine Sunjo ndindo samba mbolnje minit. Nu tanjo njakmba mbolnje manjau kumumbi kate ta tane kila. Nu ande kusre ndate.

Sine Kuate tuku kame aganj njak minbe

¹⁰ Kile ye pasa ndindo satingam tuku minit. Tane Sunjo ndon ulendika nu tuku sanjri ta mbolnje sanjri tingap. ¹¹ Tane Satan tuku yabri wamdus kila sunjo ta te-ibenjam tuku Sunjo tuku kame aganj njakmba silike likap. ¹² Sine tanjo ndon kame bumba mine ndakeg. Kuga. Sine bukla kame guwa njagonu tuku sugo sugo ma make tuku gabat kame ta njakmba ndon kame bumba mineg. ¹³ Ta tuku tane Kuate tuku kame aganj njakmba sili njakmba. Tane tanjaway ta kame ait mbolnje tane sanjri tinja minig le ka kame kugate ta baklel ndade.

¹⁴ Tane kame tuku kuaneka tugusek manau let tanaj tingap. Manau tinreknu tawo songam tuku aganj tanaj tumba silikap. ¹⁵ Tane Kristus tuku pasa mayenu mbolnge ngamungal mukuk tade ta kupe ngaro karenju tanaj patikap. ¹⁶ Tane kame aganj jakmba ta silika Satan tuku tui pa bulu jak sangri pitaiwam tuku Kuate nu kumunj nga nu tuku sangri tomba tingade wam ta kandim tanaj tap. ¹⁷ Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingit wam ta hat karenju tanaj kaikap sulumba Tukul Guwa tuku kame bagi tap. Kame bagi ta Kuate tuku pasa.

¹⁸ Tane mara mara Tukul Guwa mbolnge Kuate sungomba yabanmba minap. Tane kanyum ndamba Kuate sarsarmba nu tuku mbal jakmba tuku yabanap. ¹⁹ Tane ye tuku mata Kuate yabanap le nu ye tuku minje bul serwa. Tanawa le ye kuru kuru kugatok Kristus tuku pasa mayenu tuku wam kame buk kuirok minnaig ta kile-mayokki. ²⁰ Ye pasa mayenu tuku kukul tanjo minet tukunu ye mulintanu wande te mbolnge minet. Tane Kuate yabanap le ye kuru kuru kugatok kumumbi pasa ta kukliwi.

²¹ Singine tira Tikikus nu Sunjo tuku piro kulat mayete ta nu tane tugum promba ye sine jakmba mineg manau te kubeu tinguwa le tane kila palm-bimngaig. ²² Nunje tane kila satinmba tane tuku wamdus bul sertinguwa nga idusmba nu kukulet.

²³ Mam Kuate singine Sunjo Yesus Kristus nale tane singine tira jakmba turtinguwaik le tane ngamungal mukuk kume pur manau ngamungal son sangrinu turmba jak minap. ²⁴ Tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku kume pumba minmba minig mbal Kuate nu tane make patikuwa.

Son.

FILIPHI

Filipi mbal tuku waje Paulusnge kuyarna

Paulus nu Romnge muli wandek sinamnge minmba Filipi mbal tuku waje kuyarna te tugunu tenjemba.

Kuate tuku kuasmbi Filipinge nane Paulus turam tuku ndametiŋ afu manjurka nanjine tanjo Epafroditus tunaig le kilmba Paulus tambim tuku Rom kina ka Romnge nu Paulus ndametiŋ tumba nu turmba piroka minna. Nu Paulus turmba minna ma ma guaze ande tumba kume dirna le Filipi mbal nane pasa ta ismba piti ŋak minnaig. Epafroditus nu fudiŋ mayekina sulumba nu luka nuŋe tumbran Filipi kambim tuku wamdus sunjo tina le Paulus nu kukulam saka Filipi mbal tuku waje te kuyarna.

Filipi mbal nane wam ŋakmba mbolŋge Kuate dubi mayenaig tukunu Paulus nu waje te nane tuku gare waje kuyarna. Nane tanjamba gare manjau mbolŋge ndo minwaig ŋga nu nane sanjri pileniŋgina.

¹ Kristus Yesus ndonj ulendika Kuate tuku mbal Filipinge minig, tanjine kulat tanjo kame gabat kame tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus sile Timoteus ndonj Kristus Yesus tuku piro tanjo sile tane ndonj pasa-pasakam prowek.

² Sinjine Mam Kuate, Sunjo Yesus Kristus ndonj nale tane ake sinan make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertiŋguwaik. Son.

Paulus nu Filipi mbal tuku yabanja

³ Ye mara mara tane idustiŋmba Kuate gare pasa tuwet. ⁴ Ye tane tuku ŋga Kuate yabanet ta ye gare sunjo tumba yabanet. ⁵ Tane abo abo pasa mayenu isnaig ta ye ndonj ulendika pasa mayenu sunjokam tuku piroka minmba kile minig. ⁶ Kuateŋge piro mayenu ta tane mbolŋge tugu pilna. Nu tane sinamnge piroka minwa le ma ma Yesus Kristus prowa le nu piro ta suluwamngat ta ye kila. ⁷ Ye tane tuku tanjamba iduset ta kumumbi iduset. Ye tane tuku kume purmba minet. Ye pasa mayenu tuku muli wandekŋge ko pasa mbolŋge pasa mayenu sanjri pilewet ta tane ye ndonj piro sunjo nyu ŋak ta teg. ⁸ Kristus Yesus nu tane tuku kume purmba minit tanjan ye tane kanjerkam tuku wamdus sunjo ŋak minet ta Kuate nu kila.

⁹ Ye tane tuku ŋga yabanet ta tuku tanjine kume pur manjau lato lato sunjoka sanjri tingua le tane kila ŋak minmba wam ŋakmba tuku pileniŋgap. ¹⁰ Tanjamba tane wam magenu kap sulumba tane mine magenu ŋak minmba mbar kugatok minap le ma ma Kristus nu pilesingam tuku ait prowa. ¹¹ Yesus Kristus nu tane sinamnge pirokuwa le tane wam magenu kile-mayokkap le Kuate tuku nyu sunjokuwa le nane gudommmba nu tuku nyu ta te-dunjuwaig.

Paulus nu Kristus tuku nyu sunjokuwa ŋgina

¹² O tira kame, tane wam te kila palpe. Piti ye mbol prona le pasa mayenu wam ta mbolŋge sunjokate. ¹³ Ye Kristus tuku piro tanjo minet tukunu muli wandek sinamnge minet ta gafman tuku wande kulatkade mbal nane afu turmba isnaig. ¹⁴ Sinjine tira afu gudommmba nane mata ye muli wandekŋge minet le ismba nane Sunjo mbolŋge sanjri tinga kuru kuru kugatok Kuate tuku pasa kuklide.

¹⁵ Nane afu ye tuku piro tuku am kikonj tinga nanjine nyu te-dunjam tuku Kristus tuku pasa kuklide. Afu wamdus mayenu ŋak kuklide ta ¹⁶ nane ye

tuku kume purmba tanjade. Ye pasa mbolnge pasa mayenu sanjri pilewen tukunu muli wandeknge minet te nane kila.

¹⁷ Nane afu tuku sakit ta nane nangine nyu sugo kilam idusmba Kristus tuku pasa kuklide. Nane wamdus tugusek te ndaka ye muli wandeknge minet te manj lato piti sam saka tanjade. ¹⁸ Tanjaig. Afu yabri wamdus afu tugusek wamdusmbi Kristus tuku pasa kuklide ta maye. Nane njakmba Kristus tuku pasa kuklide tukunu ye gare tet. ¹⁹ Ye sinja gare njak minet tanjamba minamngit. Tane ye tuku nga Kuate yabanjde le Yesus Kristus tuku Guwa nu mata ye turyumba sinzanyate wam kame ta mbolnge ye muli wande kusrewamngit ta ye kila.

²⁰ Ye buk kuru kuru kugatok Kristus tuku pasa kukliwen tanjamba ndo kile kukliwam tuku idusmba wamdus sungo njak minet. Ye abo minmba ko kumi sulumba ye Kristus tuku nyu te-dungam tuku tanjawet. Wam ta ye mbolnge denkuwa ta ye kiko tamngit. ²¹ Ye abo njak minet te Kristus tuku minet. Ye kumi sulumba Kristus tugum kanjgit wam ta sungokanu. ²² Ye abo njak mini sulumba ye Kristus tuku piroki le alonu sungo mayok kanjat. Ta tuku ye wamdus araret. ²³ Ye abo njak minam tuku kumam tuku wam ar tanje ye didikade le ye kumba Kristus tugum kambim tuku sungomba iduset. Wam ta sungokanu ta ²⁴ ye tane idustinjmba turtinjgam tuku abo njak mini nga iduset. ²⁵ Ta tuku ye tejenmba iduset. Ye tane sanjri piletinjgi le tangine ngamunggal son sungokuwa le tane gare njak minam tuku ye tane ndonj minamngit. ²⁶ Ye manj tane tugum prowi le tane gare sungo tumba Kristus Yesus tuku nyu te-dungamngig.

Piti ngamuknge sanjri tingam tuku pasa

²⁷ Tane isap. Tangine mine mbolnge Kristus tuku pasa mayenu ta kuraup. Ye tane tugum prowamngit ko afu ye tugum pro kubewaig le ye tejenmba isam iduset. Tane ngamunggal ulendi sanjri tinga pasa mayenu sungokam tuku wamdus ndindo njak matuk tukulka minig nguwaig le isam iduset. ²⁸ Tangine ngueu mbal tuku kuru kuru ndakap. Tane nane tuku kuru kuru kugatok minap le kanjertinjmba Kuate nu tane tuku muskil kiletidinjge tingguwa le nane ngisikam tuku minig ta kamusamngig. ²⁹ Kuate nu tane maditjngina tukunu tane Kristus tuku son ngam tuku mbal minig. Tane nu tuku nga piti mata tamngig. ³⁰ Tane buk ye mbolnge piti kanjernaig. Kile mata afunje nu piti njak minit ngade le isig. Tane ye ndonj wam njaigonu kileibenjam tuku piro ta mbolnge mineg.

2

Ngamunggal ulendika minam tuku pasa

¹ Tane ndanjmba idusde. Tane Kristus ndonj ulendikade ta sanjri tingade e ko kuga. Nu tane tuku kume purte ta tuku wamdus bulkade e ko kuga. Tane Tukul Guwa ndonj munju gare njak minig ta kamusde e ko kuga. Tane Kristus tuku mbal minig ta afu sinanu mapekade e ko kuga. ² Tanjamba ndeta tane ngamunggal ulendi munju kume purka wamdus ndindo njak minap le ye tuku gare te marowa. ³ Tane signanja mbe mbolmbolka wam afu ke ndakap. Tangine wamdusmbi tangine nyu kile-ibenja tira kame tuku nyunge tane litjnganu nga idusap. ⁴ Tangine wam ndo idus ndanjngap. Afu tuku wam turmba idusnjngap.

Sine Yesus tuku manjau dubibe

⁵ Tane Kristus Yesus nge wamdus tina tanjamba tap. ⁶ Nu Kuate ndon ndindo minnaik ta nu Kuate ndon kumu kumu nyu sunjo minam tuku sanjri ti ndanina. ⁷ Nu nunje nyu sunjo ta te-mayok ndamba nu tanjo tanjaj promba piro aganj tanjaj mayok kina. ⁸ Nu tanjo tanjaj minmba nunje ngaro te-du ndanja Kuate tuku minje dubimba minmba ka ka kumna. Nu ail kazrai tuku kume kiko njak ta mbolnje kumna. ⁹ Ta tuku Kuate nu Yesus te-dunja nyu sunjo tuna le nyu njakmba lininmba mbolnje minit. ¹⁰ Aganj ndende njakmba samba mbolnje kilke mbolnje kumanu mbal tuku tumbranje mine likade ta nane pro nu tugumnje dagol tidronja ¹¹ Yesus Kristus nu Sunjo nga sakamngai. Tanjawaig le Mam Kuate tuku nyu sunjokamngat.

Sine bulu tanjaj minbe

¹²⁻¹³ O tira kame, ye buk tane ndon minen le tane ye tuku minje pasa dubikinaig. Kile ye tane ndon mine ndaket ta mata dubi magekap. Kuate nu tane sinamnje piroka wamdus tinmba nunje nzali dubikam tuku sanjri tinjit tukunu tane Kuate nge tane tuku muskil kile-tidinguwa nga nu tuku nyu kurauka nu kumnenje minap.

¹⁴ Tane wam njakmba kade ta afu kam mbulmba gubranu kualeyau ndakap. ¹⁵ Nule parak kade mbal ngamuknje tane Kuate tuku kinjo kame tinjeknu minap le afu tane mbolnje mbar pasa kugatok minwaig. Furi rite le mbai bulu promba ma kilnjate tanjaj tane nane ngamuknje minap sulumba abo minmba minam tuku ndin tuku pasa te-mayokmba tumningap. ¹⁶ Tanjawaip ta Kristus nu luka prowa le ye tane ngamuknje piroka matuk kan ta tane mbolnje alonu mayok kuwa le ye gare sunjo tamngit. ¹⁷ Tane wamdus sanjrinu pilmba Kuate dubi mayede le nu tanjine ngamungal son ta atrau aganj mayenu tanjaj nu nzalite. Nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau aganj tanjaj kilke mbolnje kutukuwa ta ye tane ndon gare njak minamngit. ¹⁸ Tane mata tanjamba ye ndon gare njak minap.

Paulus nu Timoteus le Epafroditus kukulnikam tuku sakina

¹⁹ Sunjo nu nunje nzali dubiwa le ye mine-minemba Timoteus kukuli le tane tugum prowanngat. Tanjamba nu luka pro ye ndon kubewa le ye gare tumba wamdus bulkuwa nga iduset.

²⁰ Timoteus nge ndo nu ye ndon minmba tane mage minam tuku sile wamdus ndindo njak minek. ²¹ Tanjo afu nanjine wam ta ndo idusninmba minig. Nane Yesus Kristus tuku wam idus ndade. ²² Timoteus tuku manjau mayenu ta tane kila. Kinjo ande nu mam nunje turte tanjaj nu ye ndon pasa mayenu tuku piro karenkate. ²³ Nane ame wam ye mbolnje kam bafuwaig ta ye isi sulumba Timoteus kukuli le tane tugum kuwa nga iduset. ²⁴ Sunjo nu nzaliwa ndeta ye mata mine-minemba tane tugum prowanngat.

²⁵ Tane tuku tanjo Epafroditus ye piti turyam tuku kukulnaig ta kile ye manj nu kukuli le luka tane tugum kuwa nga iduset. Nu yinje tira. Nu ye ndon Kristus tuku piro kumba pasa mayenu sanjri pilewam tuku kumu kumu tinjek. ²⁶ Nu manj tane kanjerkam tuku wamdus sunjo njak minit. Nu guaze njak minna ta tane isnaig tukunu nu piti njak minit. ²⁷ Son. Nu guaze sunjo tumba kume dirna ta Kuate nge nu sinanu te-tina. Nu ndo kuga. Nu ye mata sinanu ye piti njak minet le tuturmba piti tikit nga nu te-tina. ²⁸ Ta tuku ye nu kukuli le luka tane tugum kuwa nga ye wamdus sanjrinu pilet. Tane nu manj kanjermba gare sunjo tap le ye mata wamdus bulkamngat. ²⁹ Tane Sunjo tuku nyu mbolnje nu tumba gare-garekap. Tane Epafroditus afu nu tanjaj

minig mbal nane tuku nyu idusniḡmba kile-dunḡap. ³⁰ Nu tane tuku nyu tumba ye turyumba nuḡe ḡgarosu mape ndamba Kristus tuku piro kumba kume dirna.

3

Maḡau tiḡreknu tugusek

¹ O tira kame, tane Sunḡo ndoḡ ulendika gare-garekap. Ye buk tane tuku pasa afu kuyarken ta kile pasa ndui ta ndo kuyarket. Wam ta mbolḡe ye kanyum ndayate. Ta ndaḡam? Maḡau tanḡe tane turtiḡgam kumuḡ.

² Nane piro mbal afu age taḡaḡ lika wam ḡḡaigonu ke lika ḡgaro pikam tuku saḡri tiḡgade mbal kurau mayewap. ³ Sine Tukul Guwa ḡak minmba Kuate mbariḡmba Kristus Yesus mbolḡe gare teg mbal sine ndo ḡgaro pike maḡau tugusek ḡak mineḡ. Sine taḡo tuku wam idusniḡmba ta kumuḡ ḡḡa idus ndaweg. ⁴ Ande nu taḡo tuku wam mbolḡe nuḡe ḡgarosu payamkuwa ta ye nu liwet. ⁵ Ye Israel taḡo mayok ka taḡo sunḡo Benyamin tuku tugu. Kusem ait ndindo kugana le nane ye tuku ḡgaro piknaig. Ye mata Hibru taḡo. Ye sunḡoka tukul mbolḡe Farisi taḡo mayok kan. ⁶ Ye tukul maḡau maye minam tuku ye ḡgamunḡal kunde-kundeyina le Kristus tuku kuasmbi ḡḡaig sigliken. Ye tukul dubiken le ande nu ye mbolḡe mbar ande kaḡer ndana.

⁷ O buk ye wam kame ta sugo ḡḡen ta ye Kristus tam ḡḡa ye wam ta ḡakmba kusreken. ⁸ Son. Yiḡe Sunḡo Kristus Yesus kila palmbim tuku wam ta sunḡo ḡḡa ye wam afu ta ḡakmba kusreket. Ye Kristus tuku ḡḡa yiḡe wam sugo ḡakmba kusreka ye nu te-mayewam tuku idusmba yiḡe wam ta tiglu ḡḡet. ⁹ Yiḡe saḡgrimbi tukul maḡau dubimba ta mbolḡe tiḡreknu mayok kambim tuku kile idus ndawet. Ye Kristus ndoḡ ulendika nu tuku kume tuku saḡri mbolḡe tiḡreknu mayok kambim iduset. Kuaḡeḡ Kristus tuku son ḡḡade mbal taḡamba tiḡreknu kile-mayokkate. ¹⁰ Ye Kristus tuku lato lato kila pile mayewi ḡḡet. Nu Kuaḡeḡ te-tina le nu saḡri ḡak minit ta ye saḡri ta fam iduset. Nu piti kurana ta ye mata taḡamba kuramba minmba ka nu kumna taḡamba kumam iduset. ¹¹ Taḡamba ye kumi le Kuate nu ye te-tiyuwa ḡḡet.

¹² Maḡau kame ta ye mbolḡe kumuḡgat ḡḡa ye idus ndawet. Ye Kristus taḡaḡ mayok nda kinet. Kristus nu ye tina tukunu ye nu taḡaḡ mayok ka ḡḡa wamdus saḡrinu pilet. ¹³ Tira kame, ye buk nu taḡaḡ mayok kan ḡḡa idus ndawet. Ye wam ambokok ta ḡakmba ḡilainḡa Kristus taḡaḡ mayok kambim tuku wamdus ndindo pilmba dirnaḡet. ¹⁴ Kuate nu sine samba mbol kumba Kristus taḡaḡ mayok kube ḡḡa nu Kristus Yesus mbolḡe sine wikate. Ye wam ta ndo tam tuku saḡri ḡak dirnaḡet. ¹⁵ Sine Kristus mbolḡe sugokeḡ mbal sine wamdus taḡaḡ ḡak minbe. Tane afu wamdus kise kise ḡak minig ta Kuate nu tane tumtiḡgamḡgat. ¹⁶ Sine wam afu kila patikigeḡ ta sine tugusemba dubikube.

¹⁷ O tira kame, tane ḡakmba ye tuku maḡau kubemba kap. Nane afu sine tuku maḡau dubide mbal tane nane mata kaḡerkap. ¹⁸ Ye nane afu tuku mara mara riroḡ pasa satinḡen ta kile maḡ satinḡmba wamdus tatrukate. Mbal ta nane tuku mine mbolḡe Kristus nu ail kazrai mbolḡe kumna wam ta ḡayo silide. ¹⁹ Nane siḡka ḡḡisikaḡḡaig. Naḡḡine ḡgarosu nzali maro ḡak minam tuku nane wamdus ta mbolḡe minig. Nane kiko maḡau kumba payamka kilke te tuku wam ndo idusde. ²⁰ Sine taḡamba kuga. Sine samba mbolok mbal. Sine Sunḡo Yesus Kristus nu samba mbolḡe ndeka sine

muskil kile-tidingam tuku tairngeg. ²¹ Nu nunje sangrimbi aganj ndende njakmba kile-ibenjka nunje kumnemnge patikate ta nu sanjri tambu sinjine njarosu gisleknu te mbilmba nunje njarosu kitek tina tananj sinjamngat.

4

Wam pagu pasa yeki yeki

¹ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka Sunjo ndonj ulendika sanjri tingap. Ye tane tuku wamdus sunjo njak minmba manj kanjertingam iduset. Tane ye tuku piro tuku alonu tananj minig. Ye tane mbolnje gare sunjo tet.

² Yuodia le Sintike, ye tale sarsartikumba satiket. Tale Sunjo mbolnje wamdus ulendika tumawap. ³ O yinje piro tuma, ne pino ar ta turka le nale tumawaik. Nale buk sile Klemens ndonj ye tuku piro tuma afu ndonj pasa mayenu sunjokam tuku piro karenkinaik. Ye tuku piro tuma ta njakmba abo njak minmba minam tuku Kuate nu nane tuku nyu wanje mbolnje kuyarkina.

⁴ Tane mara mara Sunjo tugumnje gare tap. Ye manj lato satingamngit. Tane gare tap. ⁵ Tane tanjo njakmba ngamuknje ngan manjau te-mayokap le kila pilwaig. Sunjo prowam tuku ait buk patukate. ⁶ Tane wam afu tuku wamdus fulil ndakap. Wam njakmba tuku Kuate gare pasa tumba tanjine nzali ta nu sawap. ⁷ Tane tanjapw ta Kuate nu Kristus Yesus mbolnje ngamunjal wamdus bul sertingawa le tane wam njakmba mbolnje sanjri tingamngaig. Kuate nu ngamunjal wamdus bul sersingit wam ta o mbolnje sunjokanu.

⁸ O tira kame, ye pasa ndindo ndo minit. Wam magenu njakmba tanjo nane nzaliningit ta tanjine wamdus wam ta ndo idusningap. Wam tugusek pizuknu tinjeknu purfenju maditaknu ta njakmba idusningmba minap. ⁹ Ye o buk wam njakmba satinmba ke lika tumtingen le kila patikinaig ta njakmba ke likap. Tane tanjapw ta Kuate nu tane ndonj minmba ngamunjal wamdus bul sertingamngat.

Paulus nu Filipi mbal gare pasa ninjina

¹⁰ O Filipi mbal, tane o buk ye turyinaig tanjamba ndo kile manj ye turyade le ye gare sunjo tumba Sunjo tuku nyu te-dunget. Tane buk ye turyam idusnaig ta ndin kuga ta ye kila. ¹¹ Ye aganj afu denkade ta tuku ye pasa te sa ndaket. Kuga. Yinje mine njakmba mbolnje ye wamdus bulok njak minam tuku kila pilen. ¹² Ye aganj ndende gudommba njak e ko aganj ndende denkade ta ye manjau arnenj ta kila pilen. Ye aganj ndende sunjomba kilmba nyamaganj sunjomba njak e ko gubak minmba aganj ndende denkade mine tananj mbolnje minam tuku ta ye kila pilen. ¹³ Kristus nunje sanjri sate le ye wam njakmba kam kumunj.

¹⁴ Tane ye piti njak minen le turyinaig wam ta mayenaig. ¹⁵ Ye abo abo piro tugu pilmba Kuate tuku pasa kuklimba minen sulumba Masedonia ma tugu kusrewen ta kusem wande afu nane ye tur ndayinaig. Tanenje ndo ye idusyumba ndametinj afu sinaig ta tane kila. ¹⁶ Ye Tesalonikanje minen ta tane mata ye turyumba minnaig. ¹⁷ Ye tane tuku ndametinj kilam tuku idus ndawet. Tanjine manjau mayenu ta sunjokuwa le lafunu sunjokanu mayok kuwa nja iduset.

¹⁸ Epafroditus ndametinj tunaig ta ye sina le kile ye den ndakate. Ye aganj ndende kumumbi njak minmba manj lato kilet. Tanjine wam mayenu ta Kuate am mbolnje atrau aganj mayenu tananj mayok kinit le Kuate nu garete. ¹⁹ Tane aganj afu denkade ta Kuate nu Kristus Yesus mbolnje tane wam

kumumbi tingamngat. Agar magenu njakmba nu tugu. ²⁰ Singine Mam Kuate nu tuku nyu sungo ta minmba minwa. Son.

²¹ Kristus Yesus tuku mbal njakmba ye tuku gare pasa te saningap. Tira kame ye ndorj mineg te nane mata gare pasa tingig. ²² Kuate tuku mbal njakmba tane gare pasa tingig. Nane tuku afu Sesar tuku wande kulatkade ta nane mata gare pasa sungomba tingig.

²³ Singine Sungo Yesus Kristus nu ake sinarj tane make patikuwa. Son.

KOLOSI

Kolosi mbal tuku waṅe Paulusṅge kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 20 kinaig le Paulus nu Romṅge muli wandek sinamṅge minmba Kolosi mbal tuku waṅe kuyarna te tugunu tejenmba.

Nu muli wandek sinamṅge minna le Kolosi taṅgo ande nyunu Epafras nu Paulus tugum kumba Kolosi kusem wande nane yabri pasa ande dubide ṅga nu wam kubeu tuna le nu nane tuku wamdus mbar ta te-tiwam tuku nu waṅe te kuyarna.

1-2 Singine tira kame Kuate tuku mbal Kolosinṅe minmba Kristus dubi mayede ta tane ṅakmba kaiye. Ye Paulus Kuateṅge madiyina le Kristus Yesus tuku aposel minet. Sile Timoteus ndoṅ ye tane tuku waṅe te kuyaret.

Singine Mam Kuate nu tane ake sinaṅ make patika ṅgamuṅgal wamdus bul sertinguwa. Son.

Paulus nu Kolosi mbal tuku Kuate yabaṅna

3 Sine tane tuku yabaṅeg ta singine Sunṅo Yesus Kristus tuku Mam gare pasa tuweg. 4 Tane Kristus Yesus tuku son ṅgade sulumba Kuate tuku mbal ṅakmba tuku kume purde ta Epafras nu sine sasingina le isṅeṅ. 5-6 Samba mbolṅge gare wam sugo tane tuku minig. Ta tuku tane gare-gareka taṅade. Kristus tuku pasa mayenu tane tugum prona le tane ismba samba mbolok wam magenu ta kila patikinaṅ. Kilke tugu ṅakmba mbolṅge Kristus tuku pasa mayenu ta kumba alo sunṅote. Tane ṅgamukṅge mata nu alote. Tane buk pasa mayenu ismba wamdus pulutiṅgina le Kuate nu ake sinaṅ make patikate wam kila pilnaig ta nu tugu pilmba alona. 7 Sine tuku tur taṅgo Epafras nuṅge tane Kuate nu ake sinaṅ make patikate maṅau tumtiṅgina le tane kila pilnaig. Nu sine tuku ma mbolṅge Kristus tuku piro tugusemba kate. 8 Tane Tukul Guwa ṅak minmba kume pur maṅau dubide ta nuṅge sine wam kubeu siṅgina.

9 Sine tane tuku maṅau ta ismba kile ait ṅakmba mbolṅge tane tuku ṅga Kuate yabaṅmba mineṅ. Kuate nu Tukul Guwa tiṅguwa le tane wamdus kila ṅak minmba Kuate tuku nzali ṅakmba kila pile mayewap ṅga sine yabaṅeg. 10 Tane Kuate tuku nzali dubimba minap ta taṅṅine mine mbolṅge tiṅga Kuate tuku mbal minig ta kumumba nu gare tambimṅgaig. Taṅamba tane wam magenu ṅakmba kile-mayokka Sunṅo Kuate lato lato kila palmbimṅgaig. 11 Kuate nu nuṅe saṅgrimi tane kumumbi saṅgri tiṅguwa le piti ait mbolṅge tane ṅgamuṅgal wamdus bulok saṅgri tiṅga gare ṅak minap ṅga iduseṅ. 12 Tane Mam Kuate tuku nyu te-duṅgap. Nu nuṅe wam magenu kilam tuku nyu siṅgina ta sine nuṅe bulu ṅak ma mbol kumba kilamṅgig. 13 Sine o buk ma make sunṅo tuku saṅgri kumnemṅge mingeṅ ta Kuate nu sine kile-luka kilmba Kiṅo nuṅe tuku sunṅomba kume purte ta nu kumnemṅge patikina. 14 Nuṅge sine tuku muskil kile-tidiṅgam tuku sine tuku une sauke suluna.

Kristus tuku tugu

15 Sine Kuate kaṅger ndaweg ta nu tuku kiṅo nuṅe mbolṅge nu kaṅgereṅ. Nu agaṅ ndende ṅakmba mine likade ta liniṅmba o mbolṅge minit. 16 Kuateṅge Kiṅo nuṅe sana le nu samba kilke agaṅ ndende ṅakmba kile-mayokkina. Agaṅ ammbi kaṅgerkeṅ, agaṅ ammbi kaṅger ndakeṅ, guwa sugo sugo ta ṅakmba

nunġe kile-mayokkina. Kiġo nunġe aġaġ ndende ġakmba kile-mayokkina ta nu kumnemġe minam tuku sana le kile-mayokkina. ¹⁷ Aġaġ ndende ġakmba mine ndakinaig le Kuate tuku Kiġo nu minna. Mara mara nu tuku saġgri mbolġe aġaġ ndende ġakmba nanġine ma mbolġe saġgri tiġga minig. ¹⁸ Nu Kuate tuku kuasmbi tuku gabat. Nane nu tuku ġgarosu minig. Nane abo kitek ġak minig ta nu tugu. Kumanu mbal ġgamukġe nu abonġa tiġgina sulumba aġaġ ndende ġakmba tuku Sunġo minit. ¹⁹ Kuate nu nzalina le nunġe wam ġakmba Kiġo nunġe mbolġe patikina le minig. ²⁰ Nu samba kilke aġaġ ndende ġakmba ndoġ wamdus mukuk minam tuku idusna sulumba nu nunġe Kiġo nunġe nu ail kazrai mbolġe kumna le nu wam ta mbolġe ulendikam tuku manġau te-mayokna.

²¹ Tane o buk Kuate kasomġe nu tuku ġgueu mbal minmba wam ġaigonu ndo kumba minnaig ta ²² kile Kuate nu Kiġo nunġe tuku ġgarosu tuku kume mbolġe nu tane nunġe gulab minam tuku kile-mayokkate. Tane nunġe mbal purfeġnu mbar kugatok nu tugumġe kile-tidiġgam tuku nu taġate. ²³ Tane bike ndaka saġgri tiġga Kristus tuku pasa son ġgade ta biye dewap ta tane Kuate tugumġe taġamba tiġgamġaig. Tane Kristus tuku pasa mayenu isnaig sulumba kile alonu tairġga minig wamdus ta kusre ndawap. Ye Paulus pasa mayenu tuku piro tango mayok kan. Sine pasa mayenu ta ma tugu ġakmba mbol kumba kukliweg.

Paulus nu Kristus tuku kuasmbi turkina

²⁴ Kile ye tanenu ġga piti sunġo tet sulumba ye gare tet. Kristus nu nunġe ġgarosu turam tuku piti kugrakina ta ye mata nunġe ġgarosu turam tuku piti afu kugraket. Ye Kristus tuku piti tuturanu taġaġ minmba kugraket le nunġe ġgarosu kumumbi mayok kinit. Nunġe ġgarosu ta sine nunġe kuasmbi. ²⁵ Kuate nu tanenu ġga ye piro ande sina le ye Kristus tuku kuasmbi tuku piro tango mayok kan. Piro ta ye Kuate tuku pasa kuklimba tugu nu ġakmba biteġġet. ²⁶ Nu tuku pasa ta ait kuenu kuirok minna le taġo tuturmba pronaig ta nane ġilai minnaig le ka ka kile nu nunġe mbal tumniġgit. ²⁷ Nu tumniġgit ta kile tane kasomok sine ġakmba nunġe wamdus buk kuirok minna minna ta kila pilbe ġga iduste. Nunġe wamdus ta teġenmba. Kile Kristus nu sine tuku ġgamuġgal sinamġe minit le sine Kuate tugumġe kilġa sunġo tam tuku tairġga mineg.

²⁸ Sine aposel kame sine Kristus tuku wam saka kuklimba mineg. Sine nane ġakmba rironġ pasa niġmba wamdus kilambi Kristus tuku wam tumniġgeg. Kristus tuku mbal ġakmba sugoka Kuate tugumġe kumumbi tiġguwaig ġga sine taġaweg. ²⁹ Nane taġamba mayok kuwaig ġga ye wamdus saġgrinu pilmba piro karenġet. Kristus tuku saġgri ye mbolġe pirokate tukunu saġgri tambi ye piroket.

2

¹ Ye tane kila satinġamġgit. Tane Kolosi mbal Laodisea mbal afu ye kaġer ndayade mbal ye tane ġakmba idustiġmba wamdus te-sulumba piro karenġa minet. ² Tane saġgri tiġga taġine taġine muġgu kume purka wamdus ulendi minap ġga ye sunġomba iduset. Tane wamdus kila tugusek ġakmba kilmba wamdus ndindo ġak minmba Kuate tuku wamdus buk kuirok minna ta kila palpe. Nunġe wamdus kuirok minna ta Kristus. ³ Sine Kristus kila pilbe ta wamdus kila ġakmba nu mbolġe kilamġgit. ⁴ Mbal afu nanġine yabri kila tambi tane didikubeġaig ġga ye pasa te satinġet. ⁵ Ye kile tane ndoġ mine

ndaket ta ye tuku wamdus tane ndonj minit. Tane Kristus tuku ngamungal son sanjgrinu njak minmba mine magenu mbolnje minig le ye gare njak minet.

Kristus mbolnje sine kumumbi mineg

⁶ Tane Kristus Yesus sinjine Sunjo nga tinaig tanjamba nu ndonj lika minap. ⁷ Epafras nu tane tumtingina tanjamba Kristus ndonj ulendi mayemba sanjgri njak sugoka son ngade pasa ta biye dewap. Tane Kuate tuku sunjo gare njak minap.

⁸ Tane rironjkap. Nane afu tum manjau ngaskolnu kila sugo njak tanjaj tamba tane yabritinjmba didikubekaig. Pasa ta tanjo tuku wamdus sinamnje prode. Kilke te tuku kila gisleknu ndo. Kristus tugumnje pro ndade. ⁹ Kristus nu sine tanjo tanjaj mayok kina le Kuate tuku wam njakmba nu mbolnje minig. ¹⁰ Sugo sugo njakmba nu kumnemnje mine likade. Tane nu ndonj ulendikade tukunu tane manjau ande den ndaka kumumbi minig.

¹¹ Tane mata Kristus mbolnje ngaro pikanu tanjaj kitek mayok kinaig. Tane waimbi ngaro pike manjau te ndakinaig. Kristus nu tanjine manjau njaigonu pitaika tane kitek kile-mayokkina. ¹² Tane kule pisne tinaig ta tane Kristus ndonj kumanu tanjaj kumnaig. Tane Kuate tuku sanjgri Kristus nu kumna le te-tina ta son nga Kristus ndonj tinganu tanjaj tinginaig. ¹³ Tane o buk uneka kumaknu minmba kasomnje Kuate gilai minnaig ta kile Kuate nu tane tuku une njakmba saukina sulumba tane Kristus ndonj abo njak kile-tidingina. ¹⁴ Sine buk tukul tuku sanjgri kumnemnje minmba nu dubi maye ndagenj tukunu sine pa tam tuku mingenj. Kuate nu sanjgri ta peuka pa ta tumba ail kazrai mbolnje nil danjnga kume serna. ¹⁵ Nu Kristus tuku kume mbolnje guwa sugo sugo njakmba tuku sanjgri kile-ibenjkina le nane njakmba am mbolnje sanjgri kugatok mayok kinaig.

Tukul afu tanjo tugumnje prode

¹⁶ Ta tuku tane kule le nyamaganj tuku tukul, pagumba nye tuku tukul, tambun kitek le kusem afu tuku tukul tane dubi ndakade le afunje tane kilmba pasa mbolnje patikade ta tane ise ndakap. ¹⁷ Tukul kame tanjaj ta njakmba alonu prowam tuku kanunu ndo. Alonu ta Kristus mbolnje mayok kinig. ¹⁸ Ande nu nuje kinjambi sanjgri tinga tane nu ndonj nyu kugatok tanjaj lok minmba enjel kame mbarinjnjnje nguwa le tane mbulap. Tane pa tam tuku minig nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. Nu kilke te tuku wamdus njak minmba ake sinanj nuje ngarosu payamkate. ¹⁹ Tango ta nu purka nuje gabat Kristus kusrete. Ngarosu nu nuje gabat ndonj minit sulumba ndo nu sanjgri njak minit. Gabat nu nuje ngarosu kulatka sanjgri tuwit le ngarosu njakmba ulendika Kuate tuku sanjgrimbi sunjgokate.

²⁰ Tane Kristus ndonj kumanu tanjaj kummba kilke te tuku kila gisleknu nduiye kusrekenaig ta ndanam saka tane kilke te mbolok mbal tanjaj minmba tanjo afu tuku tukul dubikam idusde. ²¹ Nane tenjemba satinjig. Aganj si nda tap. Nyamaganj ta nda nyap. Aganj te kire ndawap nga satinjig. ²² Aganj kame ta kilmba piro ninjam le kugawam tuku. Tukul kame ta tanjo tuku kila mbolnje ndo mayok kinig. ²³ Nane nangine wamdus dubika enjel kame mbarinjnjngam tuku wamdus sanjgrinu pilmba ngarosu mape ndakade. Nane nyu kugatok tanjaj lok minmba tukul karenjnu ta dubika nangine ngarosu piti serninjig. Manjau ta tanjo am mbolnje sinjka alo njak tanjaj mayok kinit ta ngarosu kikonj tinjam tuku nzali peuwam kumunj kuga.

3

Tanjine wamdus kitek te-mayokap

¹ Tane Kuatenge Kristus te-tina le tane nu ndonj tinjanu tanjaŋ tinjinaig tukunu kile tanjine wamdus samba mbolok aganj mbolŋge patikap. Kristus nu Kuate ndinam kumamŋge minyo mbili maditaknu mbolŋge minyok minit ta nu tugumŋge patikap. ² Tanjine wamdus kilke te tuku aganj kame mbolŋge pati ndaka samba tuku aganj kame mbolŋge patikap. ³ Tane Kristus ndonj kumanu tanjaŋ kumnaig sulumba kile tanjine abo mine maŋau Kristus ndonj Kuate tugumŋge kurok minig. ⁴ Sinjine abo kitek ta Kristus nu tugu. Nu mayok kuwa le tane nu ndonj kilŋa ŋak mayok kaŋgaig.

⁵ Tane kilke te tuku nzali ambokok tanjine ŋgamuŋgal sinamŋge minig ta kume serniŋgap. Fare fare pino ndonj une maŋau, wamdus kutur, ŋule parak maŋau, am pile ŋayo maŋau, aganj ndende kilam tuku piriride wamdus ta ŋakmba kume serniŋgap. Ande nu aganj ndende kilam tuku piririte ta nu yabri mbara mbariŋte tanjaŋ. ⁶ Wam ŋaigonu ta tuku Kuate tuku gubra tanjo mbolŋge minit. ⁷ Tane mata buk kilke te tuku mbal minmba wam ŋaigonu ta ke likinaig ta ⁸ kile tane gubra kagli fir maŋau waŋe pasa fulaiŋ pasa ŋaigonu ta ŋakmba nduiye ŋgumneniŋgap. ⁹ Tane wamdus ambokok ta buk kusrekinaig. Ta tuku tanjine tanjine muŋgu yabri yabri ndakap. ¹⁰ Kile tane kitek minig. Tane Kuate kila pile mayewap ŋga nu wamdus kitek tane sinamŋge tugu pilna ta lato lato pilmba minit le ka ka tane kumumbi nuŋe maŋau te-purde. ¹¹ Sine kitek mineg ta Zu le Grik, ŋgaro pikanu le ŋgaro nda pikanu, yaman tanjo le rawe tanjo, piro tanjo le kulat tanjo sine kise kise mine ndakeg. Sine ŋakmba Kristus ndonj ulendika ndindo ndo mineg le nu sine ŋakmba sinamŋge minit.

¹² Tane Kuate tuku mbal minig. Nu tane tuku kume purmba tane kilam tuku maditiŋgina tukunu tane tanjine tanjine muŋgu sinaniŋmba ranjun magenu ŋak minmba ye ye ndanŋap. Tane ŋgan minmba wamdus bafuk ŋak minmba ¹³ ande tuku pitik gubra te ndakap. Sunjo nu tane tuku mbar sauka gilaiŋgina tanjamba ndo tanjine tanjine mbar gilaiŋgap. ¹⁴ Wam magenu sakit ta kume pur maŋaumbi kile-mayokkap. Tanjawaŋ ta wam kame ta ulendika kumumbi mayok kaŋgat.

¹⁵ Sine ŋgarosu ndindo minmba Kristus ndonj ulendika nu tuku ŋgamuŋgal mukuk sinamŋge minam tuku Kuate nu sine wikina. Sine wam ŋakmba ke likeg ta ŋgamuŋgal mukuknu maŋau tanje kulatkuwa. Tane Kuate tuku gare-garekap. ¹⁶ Kristus tuku pasa tane sinamŋge kumuŋganu minwa le tane wamdus kuyar mayenumbi tanjine tanjine muŋgu tumka rironj pasa sakap. David tuku mune, mune magenu afu, Tukul Guwa tuku mune ta ŋakmba ninde lika wamdus sinamŋge Kuate tuku nyu te-dunŋap. ¹⁷ Tane wam afu ke lika ko pasa sakam ŋga tane Sunjo Yesus tuku nyu idusmba wam ŋakmba ta ke lika nu mbolŋge Kuate tuku nyu te-dunŋap.

Ina mam le kiŋo kame tuku pasa

¹⁸ Pino kame, tane Kristus tuku mbal minig ta te-mayokmba tanjine tanjo kumnemŋge minap.

¹⁹ Tanjo kame, tane tanjine pino kame tuku kume purkap sulumba nane pasa sanjrinumbi piti ser ndaniŋgap.

²⁰ Kiŋo kame, tane wam ŋakmba mbolŋge ina mam tuku miŋge dubikap. Sunjo nu wam ta nzalite.

²¹ Tanjo kame, tane tangine kiŋo kame ake sinaŋ sigair sigair ndaniŋgap. Tane taŋawap ta nane wam magenu kam tuku saŋgri kusrede.

Piro tango tuku pasa

²² Piro tanjo, tane wam ŋakmba mbolŋge tangine gabat tuku miŋge kum-nemŋge minap sulumba tane kulatkade mbal am mbolŋge nane nzaliniŋgam tuku ndo piro ndakap. Tane Kuate tuku idusmba wamdus tugusekmbi mara mara pirokap. ²³ Tane wam ŋakmba ke likade ta Sunjo tuku piroket ŋga gare ŋak pirokap sulumba piro te tanjo tuku piro ŋga idusmba ke ndakap. ²⁴ Sunjo nunje tane lafunu tiŋgamŋgat wam ta gilai ndanjan. Tane Sunjo Yesus tuku piro mbal minig. Nu nuŋe mbal wam magenu niŋgam tuku patikina. ²⁵ Tanjo ima nu wam ŋayonu kumba minit ta Kuate nu nane ŋakmba lafunu niŋgamŋgat. Nu ande kusrewe nda.

4

Piro kulat mbal tuku pasa

¹ Piro tanjo tuku gabat mbal, tane maŋau tiŋreknubi tangine piro mbal kulatkap. Tane mata tangine Sunjo samba mbolŋge minit ta gilai ndanjan.

Wam pagu pasa yeki yeki

² Tane kanyum ndamba wamdus sunjo ŋak yabanmba minmba Kuate gare pasa tape. ³ Tane sine tuku mata Kuate yabanjan le nu sine pasa mayenu kukliwam tuku ndin tumsinjuwa le sine Kristus tuku wam te-mayokbe. Wam ta buk kuirok minna ta kile kilimok minit. Ye wam ta kukliwen tukunu kile ye muli wandek sinamŋge minet. ⁴ Tane Kuate yabanjan le ye kumumbi pasa ta te-mayoki le nane ismba katesewaig.

⁵ Tane Kuate dubi ndade mbal tugumŋge minig ta wamdus kuyar mayenu ŋak mbal tanjan minap. Ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap. ⁶ Tane nyamagan sol ŋak tanjan pasa kikoŋnu ndo saka minap. Tanjamba tane nane afu tuku pasa kumumbi lafuwamŋgaig.

⁷ Siŋgine gulab Tikikus nu sine turka sine ndon Sunjo tuku piroka ye tuku piro tuma minit. Nu tane tugum prowa sulumba ye tuku wam ŋakmba kubewamŋgat. ⁸ Sine mineg maŋau te nunje tane kila satirjmba tane tuku ŋgamuŋgal wamdus bul sertinjuwa ŋga ye nu kukulet.

⁹ Tane tuku tanjo Onesimus nu mata Tikikus ndon tane tugum kuwaik ŋga sawet. Nu siŋgine gulab nu Kristus dubi mayete. Nale ar tanje wam ŋakmba tenge mayok ke likade ta kubeu tiŋgamŋgaik.

¹⁰ Aristarkus nu ye ndon muli wandek sinam tenge minek nu tane gare pasa tiŋgit. Barnabas ndaret nuŋe Markus nu mata tane gare pasa tiŋgit. Ye o buk tane satinjen tanjamba kile maŋ satinjet. Nu tane tugum prowa kande nu tap.

¹¹ Tanjo ande Yesus mape nyu Yustus nu mata tane gare pasa tiŋgit. Yiŋe piro mbal ŋgamukŋge nane keŋ ta ndo Zu tanjo minmba Kuate tuku gageu afu kilam tuku pirokade. Nane mbolŋge ye ŋgamuŋgal wamdus bulkate.

¹² Tane tuku tanjo Epafras Yesus Kristus tuku piro tanjo nu mata tane gare pasa tiŋgit. Tane saŋgri tiŋga sugoka Kuate tuku nzali ŋakmba kila palpe ŋga nu wamdus saŋgrinu pilmba mara mara tane tuku ŋga Kuate yabanje. ¹³ Nu tane tuku Laodisea mbal tuku Hirapolis mbal tuku piro saŋgrite le kanjeret.

¹⁴ Siŋgine gulab dokta Lukas nale Demas ndon tane gare pasa tiŋgit.

¹⁵ Singine tira kame Laodiseange minig ta sine tuku gare pasa te saningap. Nimfa ngade pino ta Kuate tuku kuasmbi nu tuku wandeknge mangurkade ndon singine gare pasa nane mata saningap.

¹⁶ Tane waje te bur suluwap sulumba Laodisea mbal burkam tuku ningap. Ye Laodisea mbal tuku waje ande kuyarmba pilen ta tane mata waje ta tumba burkap.

¹⁷ Tane Arkipus sawap le nu wamdus ndindo ndo tumba Kuate tuku piro tina ta suluwa.

¹⁸ Ye Paulus kile yiye waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane ngakmba kaiye. Ye muli wandek sinamnge minet te tane ye gilai ndangap. Kuate nu tane ake sinan make patikuwa.

Son.

1 TESALONIKA

Tesalonika mbal tuku waje Paulusnge ambonga kuyarna

Paulus nu Korinngge minmba Tesalonika mbal tuku waje te kuyarna ta tugunu tenenmba. Zu afu nane Kuate tuku kuasmbi Tesalonikange minnaig ta piti serninginaig le Paulusnge nane piti ngamukngge bike ndaka sanngri tinguwaig nga nane tuku waje te kuyarna.

¹ Tane Mam Kuate, Sunngo Yesus Kristus nale tuku mbal Tesalonikange minig tane njakmba kaiye. Ye Paulus Silvanus le Timoteus sine tane ndon pasa-pasakam proweg. Kuate nu tane ake sinan make patika ngamungal wamdus bul sertingwa. Son.

Tesalonika mbal tuku ngamunggal son sanngri nu

² Sine mara mara tane idustingmba Kuate gare pasa tuweg. Sine yabaneg ait mbolngge tane tuku nyu turmba te-mayokeg. ³ Tane tanngine ngamunggal son alonu kile-mayokka tanngine kume pur manjambi afu turkam tuku matuk tukulka Sunngo Yesus minde minig ta sanngri tingade.

⁴ O tira kame, Kuate nu tane tuku kume purna sulumba tane maditingmba kilna ta sine kila. ⁵ Sine o buk tane tugumngge Kristus tuku pasa mayenu kukliger le Tukul Guwa tuku sanngri pasa ta mayok ka tane tuku ngamunggal nduasekina le tane son nginaig. Sine pasa kukliger mbal tane ngamukngge mingeng le sine tuku manjau ta tane kila pilnaig. ⁶ Tane pasa mayenu ismba dubimba piti sunngomba kanngerkinaig ta Tukul Guwa tane turka sinzantingina le tane wamdus bulkinaig. Tanjamba tane Sunngo tuku manjau sine tuku manjau ndui ta dubinaig.

⁷ Tanngine manjau mayenu tanngge Yesus son ngade mbal Masedonia le Akaia ma tugu mbolngge mine likade ta nane Yesus dubi mayewam tuku ndin tumningina. ⁸ Tane mbolngge Sunngo tuku pasa Masedonia le Akaia ma tugu mbol ndo kine ndakina. Tane Kuate tuku sanngri tomba tingade manjau ta kilke mbol mbal njakmba isnaig. Ta tuku sine afu sanngam tuku mine ndakade. ⁹ Kuga. Nane njakmba sine tugum pro tenenmba tane tuku sakade le iseg. Sine tane Tesalonika mbal tugumngge pasa kukliger le tane ismba Mbara tugusek abo tugu njak nu kunnemngge minam saka ngamunggal biye mbilmba tanngine yabri mbara njakmba kusreka Kuate ndo dubide. ¹⁰ Kile tane nu tuku Kinjo samba mbolngge ndekam tuku tairnga minig ta pro sakade le iseg. Kuate tuku Kinjo ta Yesus. Nu kumna le Kuatenge nu te-tina le nu abongga tingina. Kuate nu pro pilesingam tuku pa ta laipsingam tuku Yesus nu muskil kile-tidinge singit.

2

Paulus nu Tesalonika mbal ngamukngge pirokina

¹ O tira kame, sine tane tugumngge pirokiger ta ake piro ndakiger. Alonu tane mbolngge mayok kina ta tane kila. ² Sine tane tugum pro ndamba Filipingge pirokiger ta afunge rar sunngo sirmba kiko pilesinginaig. Sine tane tugum promba afu sine ngeue patikinaig ta Kuate nu sine sanngri pilesingina le sine sanngri tinga nu tuku pasa mayenu kuklimba satngiger.

³ Sine tane pasa ismba son ngap nga pasa kukliweg te mbar wamdus ko kutur wamdus dubimba pasa kukli ndaweg. Ko tane yabritingam tuku pasa ta sa ndakeg. ⁴ Kuga. Kuate nu abo abo sine tuku manjau kanjerna sulumba nuje pasa mayenu kukliwam tuku piro te sine tuku wai mbolnje pilna. Ta tuku pasa mayenu kukliweg te tanjonje sine nzalisingam tuku kukli ndaweg. Kuate nu sine tuku ngamungal pilengate ta nu nzaliwa nga pasa kukliweg. ⁵ Sine tane tugumnje njule parak pasa sa ndakigerj ta tane kila. Ko tane tuku aganj ndende kilam tuku piririmba yabri pasa sa ndatingigerj ta Kuate nu kila. ⁶ Sine Kristus tuku aposel nyu tigerj ta nyu tambi sine tane tuku wamdus didi ndakigerj. Tane Tesalonika mbal ko mbal afu kise sine tuku nyu payamkam tuku sine idus ndaweg.

⁷ Ina ande nuje kinjo kame kulatkate tanjamba ndo sine tane ngamuknje wamdus bafukmbi tane kulatkigerj. ⁸ Sine tane tuku wamdus sunjo pilgenj sulumba Kuate tuku pasa ndo sanu tuku idus ndagenj. Sine singine wamdus njakmba kile-mayokka tane tumtingam tuku idusgerj.

⁹ O tira kame, sine tane ngamuknje Kuate tuku pasa mayenu kuklimba mingerj sulumba sine tane piti tinbekig nga sine furir ki mindek singine mironj ngaro turam tuku piro karenka matuk tukulkigerj ta tane kila. ¹⁰ Sine manjau tinreknu mbar kugatok tane Yesus son ngade mbal tugumnje mayok kagerj ta tane njakmba kila. Kuate nu mata kila. ¹¹⁻¹² Tane Kuate tuku gageu mayok ka nuje kilnja tugumj prowam tuku nu tane wikate. Nu tane wikate ta tanjine mine mbolnje kumumba te-mayokap nga tanjo kame nanjine kinjo kame mbolnje manjau kade tanjamba sine tane mbolnje kigerj. Sine tane sarsartinjmba wamdus sanjri piletinjmba rironj pasa tinjigerj.

¹³ Sine tane tugumnje Kuate tuku pasa kukligerj ta tane pasa ta ismba tanjo tuku pasa tanjaj ise ndakinaig. Tane kumumbi idusmba Kuate tuku pasa nga tinaig. Tane Kuate son ngade mbal pasa ta tuku sanjri tane sinamnje pirokate. Wam ta tuku sine mara mara Kuate gare pasa tuweg.

¹⁴ O tira kame, Yesus Kristus ndonj ulendikade mbal Kuate tuku kuasmbi Yudea ma tugu mbolnje mine likade ta tane nane tanjaj mayok kinaig. Zu mbal afu nanjine mbal piti ninjinaig tanjamba ndo tanjine mbal afunje tane mata piti tinjinaig. ¹⁵ Zu mbal nane Kuate tuku tuan tanjo bale farninjmba singine Sunjo Yesus mata balenaig. Tanjamba nane sine mata pitaikinaig. Nane sinjka Kuate gare tuwe ndakade. Nane tanjo njakmba tuku ngueu minig. ¹⁶ Sine tane kasomok mbal pasa mayenu satingeg le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingit manjau ta sine kusrebe nga Zu mbal nane sine peusingam dirnanjgade. Tanjade le nanjine mbar sugo ke likinaig ta kumunjam bafute le nane Kuate tuku pa njayonu kanjeramnjgaig.

Paulus nu Tesalonika mbal manj kanjerkam idusna

¹⁷ O tira kame, sine ait fagnu mbolnje munju kusrekigerj ta sinjka ngamungalmbi kuga. Ngarosu ndo munju kusrekigerj. Sine manj tane tumail kanjernu tuku wamdus sanjgrinu pilmba ndin sota wamdus sunjo njak mingerj. ¹⁸ Ye Paulus sine manj tane tugumj prowam tuku ndin sota minen ta Satan nu sine tuku ndin tukulna.

¹⁹ Singine Sunjo Yesus nu prowa le sine nu tugumnje tinjamnjgig ta sine tane mbolnje ndo tumail puluka gare sunjo tumba payamkamnjgig. ²⁰ Singine nyu te-mayokmba gare-garekam tuku aganj ta tane ndo.

3

Paulus nu nane kangernu tuku Timoteus kukulna

¹ Sine tane kangernu tuku wamdus sungo ta kume seram kumuŋ kuga tukunu sikile ndo Silas ndonj Atensnŋge minbe nŋa ² sikile tira Timoteus kukulkeŋ le tane tugum prona. Nu Kuate tuku piro tanjo minmba Kristus tuku pasa mayenu kuklite. Nunŋe tane tuku nŋamunŋal son sanŋri piletiŋmba tane nŋamunŋal wamdus bul sertinŋam tuku nu kukulkeŋ. ³ Tane piti nŋamunŋe minig ta wamdus bike ndaka sanŋri tinŋap nŋa iduskeŋ. Sine Kristus tuku mbal piti tanŋan kanŋerkam tuku mineg ta tane kila. ⁴ Sine buk tane ndonj mingeŋ sulumba sine Kristus tuku mbal piti kanŋerkamnŋig nŋa satinŋigeŋ. Pasa satinŋigeŋ ta kile alonu kanŋerde. ⁵ Tane piti afu kanŋerkade ta ye ismba tane kanŋerkam tuku wamdus kume sere fugumba tane tuku nŋamunŋal son isam tuku Timoteus kukulen le tane tugum kina. Satan nu tane tagotiŋguwa le ndekap le sine tane tugumnŋe piro kareŋkigeŋ ta alo kugatok nŋubekig nŋa ye nu kukulen.

⁶ Kile Timoteus nu tane kusreka sile tugum te promba tanŋine nŋamunŋal son bike ndaka tanŋine kume pur maŋau sanŋrinu minit ta kubete le isek. Tane sile tuku wamdus mayenu nŋak minig le sile tane kanŋerkam tuku wamdus sungo pilek tanŋamba ndo tane mata sile kangernu tuku wamdus sungo pilig.

⁷ O tira kame, sile piti sungo sinamanzer nŋak minmba tane tuku nŋamunŋal son tuku maŋau isek le wamdus bul sersikit. ⁸ Tane Sungo kusre ndamba nu dubi mayede tukunu sile piti te sinamŋe gare tumba sanŋri tek. ⁹ Sine tane idustiŋmba Kuate tuku am mbolŋe gare teg wam tanŋe marosiŋgit le sine tane tuku nŋa Kuate tuku nyu te-dunŋeg. ¹⁰ Ki furir mindek sine tane kangernu tuku wamdus ndindo nŋak minmba Kuate yabanmba mineg. Sine tane tugum promba tane tuku nŋamunŋal son wam afu denkade ta tumtinŋam tuku idusmba mineg.

¹¹ Mam Kuate siŋgine Sungo Yesus nale ndin inum tumsinŋuwaik le sine tane tugum prowam tuku idusmba yabanŋeg. ¹² Sungo nu tane tuku kume pur maŋau sanŋri pilewa le sine tane tuku lato lato kume purmba mineg tanŋamba ndo tane mata tanŋine tira kame, tanjo nŋakmba tuku lato lato kume purkap nŋa yabanŋeg. ¹³ Tane tanŋawap ta Sungo nu tane tuku nŋamunŋal sanŋri piletiŋmba minwa le ma ma siŋgine Sungo Yesus nu nuŋe mbal ndonj prowa le tane Mam Kuate tugumnŋe mbar kugatok purfeŋnu tinŋamŋaig. Son.

4

Sine maŋau purfeŋnu nŋak minbe

¹ O tira kame, sine Sungo Yesus tuku nyu mbolŋe tane wam ande kam tuku sarsartiŋamŋig. Sine o buk tane ndonj minmba mine maŋau Kuate nzalite ta tumtinŋigeŋ le tane kila pilmba kile tanŋamba minig. Tane mine maŋau ta lato lato kumba minap nŋa satinŋeg. ² Sine Sungo Yesus tuku nyu mbolŋe tane wam pagu pasa satinŋigeŋ ta tane kila. ³ Tane purfeŋnu minap ta Kuate tuku nzali. Tane fare fare tanjo pino ndonj une ndaka ⁴ maŋau tinreknubi pino kilap. ⁵ Nane Kuate gilai mbal nanŋine nŋarosu tuku nzali mbolŋe pino fare fare kilig tanŋamba ke ndakap.

⁶ Tane tanŋine tira ande lukamba nu tuku pino didika nale munŋu kilik wam ta pur ndanikap. Nane tanŋamba kade mbal ta Sungo nu lafunu

ningamngat. Sine rironj pasa ta buk satingigenj le tane isnaig. ⁷ Kuate nu sine wikina ta kutur njak minbe nga wi ndakina. Nu sine purfenju minbe nga wikina. ⁸ Ande nu wam pagu pasa te pitaikate ta nu tango tuku minje pitai ndate. Nu Kuate Tukul Guwa singit nu tuku minje pitaita.

⁹ Tane tangine tangine kume purkam tuku Kuatenge tumtingina. Ta tuku ye tane manau ta kap nga kuyar ndawet. ¹⁰ Tira kame Masedonia ma tugu mbolnge mine likade ta tane nane njakmba tuku kume purkade. Tangine manau mayenu ta ndo lato lato kap.

¹¹ Tane ngan mine manau mbolnge minam tuku wamdus sangrinu palpe. Tangine wam ndo idusnjmba afu tuku wam kuer ndakap. Tane ake mine ndaka waimbi pirokap. Sine buk tanjamba tane wam pagutingigenj. ¹² Tane tanjamba pirokap ta Yesus dubi ndade mbal tane kanjerka tane tuku saka minamngag. Manau ta mbolnge tangine ngarusu kulatka afu piti serninge nda.

Sunjo nu luka prowamngat

¹³ O tira kame, tane kumig mbal tuku wamdus mbarbekaig nga sine tane kila satingamngig. Mbal afu Yesus ndonj minam tuku idus ndamba nangine kumig mbal ta tuku malmbika piti sunjo tade. Tane tangine kumig mbal tuku malmbi sunjo ndawap. ¹⁴ Yesus nu kumbba abongina ta sine son ngeg. Tanjamba ndo Yesus son nga kumig mbal nane Kuatenge kile-tidinguwa le Yesus ndonj prowamngag ta sine mata son ngeg.

¹⁵ Sine kile pasa satingamngig te Sunjo tuku pasa. Sunjo nu prowa le sine kilke te mbolnge abo njak mineg mbal kumanu mbal kile-ngumnemke nda. Kuga. ¹⁶ Wi sangri mayok kuwa le enjel kame tuku gabat nu wikuwa le Kuate tuku tabil fudukuwa le Sunjo nu samba mbolnge ndekamngat. Ndekuwa le nane Kristus son nga kumig mbal ambongja tingamngag. ¹⁷ Nane tanjawaig le kilke te mbolnge son nga mineg mbal sine njakmba kilmba kile-dunguwa le gau mbol ambenge kumig mbal ndonj ulendika kumba Yesus tugumnge manjurkamngig. Tanjabe sulumba sine Sunjo ndonj mara mindek minmba minamngig. ¹⁸ Tane pasa tembi tangine tangine wamdus piti kile-ibenkap.

5

Yesus prowam tuku ait mambilmba minap

¹ O tira kame, Sunjo nu ginu ait mbolnge prowamngat ye ta tuku kuyar ndawet. ² Sunjo tuku ait kuayar tango nu pitik furir prote tananj mayok kangat ta tane kila. ³ Tango nane sine mine mayeweg nguwaig le Sunjo nu pitik ndo prowa le kuma kuma nane mbolnge prowamngat. Pino nu kinjo tepalmbim nga pitik rar tate tananj nane mbolnge prowamngat. Nane piti ta laipe nda.

⁴ O tira kame, tane ma furir sinamnge mine ndakade. Ait ta prowa le kuayar tango prote le nane piriri njayode tanjamba tane piririwe nda. ⁵ Sine njakmba bulu tuku kinjo kame minmba ma make ko furir mine ndakeg. Sine mafen mineg. ⁶ Ta tuku afu kinyanu tananj minig ta sine kinye ndakube. Sine wamdus kuyar mayenu njak mambilmba minbe.

⁷ Kinyig mbal nane furir ait mbolnge kinyig. Kule kamenu nyade mbal nane furir kule nyumba nginngankade. ⁸ Sine tanjamba kuga. Sine mafen mineg tukunu sine wamdus kuyar mayenu njak minmba kame tango nuje ngaro kigraibkam tuku aganj patikade tanjamba patikube. Sine ngamungal son kume pur manau kilmba tawo songam tuku aganj tananj silikube. Kuate nu

sine tuku muskil kile-tidinge singit alonu ta minde minmba hat karenju tanaɲ kaikube.

⁹ Sine Kuate tuku gubra kanjeram tuku nu sine pati ndakina. Kuga. Sine Sunjo Yesus Kristus mbolnje muskil kile-tidingam tuku patikina. ¹⁰ Nu prowamngat ta sine abo minbe le ko kumbe le sine nu ndon minmba minam tuku nu sinenu nga kumna. ¹¹ Ta tuku tane tanjine tanjine wamdus piti kile-ibenka munju sanjri piletinjig tanjamba ndo minmba minap.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² O tira kame, tanjine gabat kame nane Sunjo tuku manau tumtinja tane kile-tidingam tuku rironj pasa satinjig ta tane nane tuku nyu idusninja kumnemnje minap. ¹³ Nane Kuate tuku piro kade tukunu nane tuku kume purka nane tuku nyu idusnjgap. Tane tanjine tanjine wamdus mukuk njak minap.

¹⁴ O tira kame, tanjine tanjo afu ake kaloimba likade ta rironj pasa njgap. Afu wamdus piti njak ta tanjine pasambi nane tuku piti kile-ibenkap. Nane afu ngamungal son sanjri kugatok ta sinzaninja turkap. Tanjo njakmba ngamuknje gubra kugatok ngan minap. ¹⁵ Nane afu tane njaigo siglikuwaig ndeta manau ndui tambu lafu ndawap. Tanjine tira kame ko tanjo njakmba mbolnje wam magenu ke likam tuku wamdus sanjrinu palpe.

¹⁶ Tane mara mara gare njak minmba ¹⁷ Kuate yabanjmba minap. ¹⁸ Tane mbolnje wam afu prode ta tuku Kuate gare ndo tape. Tane Kristus Yesus tuku mbal tanjamba kam tuku Kuate nu nzalite.

¹⁹ Tukul Guwa nu pa tanaɲ tane mbolnje uge njak minit ta fu ndawap. ²⁰ Nane afu Tukul Guwanje pasa tumnjig le kile-mayokkade ta pasa ta talaka pitai ndawap. ²¹⁻²² Tane wam njakmba pilenja wam njaigonu ngumneninja wam magenu ta ndo biye dewap.

²³ Ngamungal mukuk wamdus bulok manau Kuate nu tugu. Nunje tane tinjeknu kile-mayokkuwa. Nu tane kulatka minwa le ma ma sinjine Sunjo Yesus Kristus prowa le tanjine ngaro ngamungal kanu ta njakmba mbar kugatok purfenju mayokkanjaig. Sine tanjamba tane tuku nga Kuate yabanjeg. ²⁴ Kuate nu tane wikate ta nu sinjka tanjamba kamngat.

²⁵ O tira kame, tane sine tuku yabanjap. ²⁶ Tane tanjine tanjine tira kame ndon munju kume purkade manau ta alonu te-mayokap.

²⁷ Ye Sunjo tuku nyu mbolnje pasa te satinjet. Wane te burkap le tira kame njakmba iswaig.

²⁸ Singine Sunjo Yesus Kristus nu tane njakmba make patikuwa.
Son.

2 TESALONIKA

Tesalonika mbal tuku waŋe Paulusŋge arnu kuyarna

Paulus nu Korinŋge minmba Tesalonika mbal tuku waŋe ambonŋa kuyarna le yar ndui ta mbolŋge ndo nu maŋ lato waŋe arnu te kuyarmba pilna le nane tugum kina. Waŋe te tugunu ta tejenmba.

Tesalonika mbal nane Paulus tuku waŋe ambonŋa kuyarna ta burkinaig sulumba katese maye ndanaig. Nane Yesus luka prowam tuku pasa Paulusŋge kuyarna ta burkumba tugunu katese ndamba nu buk luka prona ŋga idusnaig. Ta tuku Paulus nu nane tuku wamdus purfeu serniŋgam tuku waŋe arnu te kuyarna.

¹ Tane Mam Kuate le Sunŋo Yesus Kristus nale tuku mbal Tesalonikaŋge minig tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Silvanus le Timoteus sine tane ndonŋe pasa-pasakam proweg. ² Mam Kuate le Sunŋo Yesus Kristus nale tane ake sinanŋe make patika ŋgamunŋal wamdus bul sertiŋguwaik. Son.

Wam kame Yesus tuku ait mbolŋge prowamŋaig

³ O tira kame, sine mara mara tane idustiŋmba Kuate gare pasa tuweg. Tanŋine ŋgamunŋal son sunŋo ŋayote le tane tanŋine tanŋine lato lato munŋu kume purkade tukunu sine Kuate gare pasa tuweg ta maŋau kumumbi keg. ⁴ Sine Kuate tuku kuasmbi ŋakmba ŋgamukŋge tane tuku sunŋomba saka payamkeg. Nane afu tane pitimbi tidonŋade le rar kamusmba tanŋine ŋgamunŋal son bike ndaka sanŋri tinŋade wam ta tuku sine tane tuku payamka nane saninŋeg.

⁵ Kuate nu kumumbi tane piletiŋgit. Tane Kuate kulatkate ma mbol kambim tuku minig sulumba piti ta kanŋerde. Nu piti tamba tane sanŋri piletiŋguwa le minap ma ma nu kulatkate ma mbol kanŋaig. ⁶⁻⁷ Sunŋo Yesus nu nuŋe enjel kame sanŋri ŋak nane ndonŋe samba mbolŋge pa mane sunŋo tanŋan mayok kuwaig le nane afu tane piti tinŋig ta Kuate nu kumumba pa niŋgamŋgat. ⁸ Nu promba nane afu Kuate idus ndade mbal sinŋine Sunŋo Yesus tuku pasa mayenu pitaide mbal nane ŋakmba pa sunŋo niŋgamŋgat. ⁹ Nu nane pa niŋguwa le nane Sunŋo tuku tumail nuŋe kilŋa maŋ kanŋer ndamba mine ŋayonu mbolŋge minmba minamŋaig. ¹⁰ Nu prowa le sine nuŋe mbal nu kanŋermba mbariŋ-mbariŋmba nu tuku nyu sunŋo ta tedunŋamŋgig. Sine tane ŋgamukŋge pasa kukligen le tane son ŋginaig ta tane mata nu mbariŋamŋaig.

¹¹ Sine wam ta idusmba mara mara tane tuku ŋga Kuate yabanŋeg. Nu tane nuŋe mbal mayok kambim tuku wikina ta tane nu am mbolŋge tanŋamba mayok kape ŋga nu yabanŋeg. Tane buk tanŋine ŋgamunŋal sonmbi wam magenu ŋakmba kam idusde tukunu Kuateŋge nu nuŋe sanŋri tinŋuwa le wam kame tanŋamba mayok kuwaig ŋga iduseg. ¹² Mayok kuwaig le Sunŋo Yesus Kristus tuku nyu tane ŋgamukŋge sunŋokuwa le tane nu mbolŋge mata nyu tamŋaig. Sinŋine Kuate Sunŋo Yesus Kristus nale tane ake sinanŋe make patikade. Son.

¹ O tira kame, Sunjo Yesus Kristus prowa le sine nakmba nu tugumnge manjurkamngig. Sine wam ta tuku pasa afu satinngamngig. ² Ande nuje kinjambi Yesus nu buk luka prona nga sakuwa ko Paulus nane tanjamba sakinaig ko kuyarnaig nga satinguwaig ndeta tane pasa ta ismba piriri nayomba ngamungal piti ndatinguwa. ³ Tane rironkap. Nane afu tane yabritinbekaig. Yesus prowam tuku ait ta pro ndawa le ambonga tanjo pino nakmba wamdus ulendimba Kuate pitaiwaig le une tuku tugu tanjo mayok kangat. Tanjo ta nu ngisikam tuku tanjo. ⁴ Nu mayok ka tanjo nu ndo mbarinwaig nga idusmba tanjo tuku mbara yimyam nangine mbarinngam tuku aganj kame ta nakmba ndon ngueu minmba tidon pankamngat. Nu Kuate tuku wande sunjo sinamnge minyok minmba ye ndo Kuate nga sakamngat.

⁵ Ye tane ndon minen sulumba wam ta tuku satinjen ta tane idus ndade? ⁶ Une tuku tugu tanjo ta nuje ait kumunguwa le nu mayok kangat. Sangri andenje nu mayok kambim tuku peute. Sangri ta tane kila. ⁷ Kile une tuku tugu tanjo nu kuirkuirka piroka minit. Tanjamba minwa le ma ma sangri nu peumba minit ta nu kusrewamngat. ⁸ Kusrewa le une tuku tugu tanjo nu mayok kangat. ⁹ Mayok kuwa le Satan nu sangri yimyam tuwa le nu yabri wam kitek sangri njayo gudommba kile-mayokkamngat. ¹⁰ Tanjamba nu nane ngisikam tuku mbal tugumnge manau najgonu ke lika sangri tamba yabrinngamngat. Nane muskil kile-tidinge ningam tuku pasa tugusek ismba mbulmba pitaide tukunu nane ngisikam tuku minig. ¹¹ Ta tuku Kuate nu nane tuku wamdus nginngan serninguwa le nane yabri manau ta kanjerka son ngamngai. ¹² Nane Kuate tuku pasa tugusek pitaide sulumba une manau kam tuku ngamungal kunde-kundenngig mbal Kuate nu nane pa njayonu ningamngat.

Kuate nu Tesalonika mbal madininjina

¹³ O tira kame, sine tane idustinmba Kuate gare pasa tuweg. Nu tane tuku kume purte. Nu abo abo tane Tukul Guwa mbolnje Kuate tuku mbal mayok ka pasa tugusek ismba son ngap le tane tuku muskil kile-tidinge tingam tuku tane maditinjina. ¹⁴ Tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku kilja sangri sunjo tap nga sine tane ngamuknge pasa mayenu kukligen le Kuate nu tane wikina.

¹⁵ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka sangri tinga singine mingembi ko wanjembi Kuate tuku pasa satinngigen ta dubi mageka bige dedengap.

¹⁶ Singine Mam Kuate nu sine tuku sunjomba kume purmba ake sinanj sine make patikate le sine wam mayenu tairnga minmba ngamungal mukuk njak mineg. ¹⁷ Singine Sunjo Yesus Kristus Mam Kuate nale tane wamdus sangri piletinnguwaik le tane wam ke likade ko pasa sakade ta magenu kile-mayokkap nga Kuate yabanjet. Son.

3

Yabanjam tuku pasa

¹ O tira kame, ye pasa te ndo satinngamngit. Sunjo tuku pasa tane ngamuknge sunjokina tanjamba afu ngamuknge sunjokuwa nga tane sine tuku nga Kuate yabanap. ² Kuate tuku pasa isig mbal afu son nda ngade. Ta tuku tanjo najgonu nane sine najgo siglikubekaig nga Kuatenje sine tursinngam tuku nga yabanap.

³ Sunjo nunje tane tuku ngamungal sangri piletinngamngat. Nu tane kulatkuwa le Satan nu tane najgo siglike nda. ⁴ Sunjo nu wamdus singina le

sine tane tuku wamdus ar ar ndaweg. Sine wam pagu pasa buk satingigen ta tane tanjamba ndo ke lika minmba minamngaig ta sine kila. ⁵ Kuatenge tane wamdus purfeu sertinguwa le nu tane tuku sunjomba kume purte wam Yesus nu sanjri tinjga bike ndakina manjau ta lato lato kila patika wamdus sanjri tinjap nga ye tane tuku nga Kuate yabanjet.

Pirokam tuku pasa

⁶ Tira kame, sine singine Sunjo Yesus Kristus tuku nyu mbolnge wam pagu pasa te satingamngig. Tira ande nu sine tane wam pagu tinjigen pasa ta pitaimba piro ndaka ake kaloimba minwa kande tane nu ndonj ulendi ndakap. ⁷ Sine tane ngamuknge mingenj ta ake kaloimba mine ndakigenj. ⁸ Sine afu tugumnge nyamaganj ake yai ndakigenj. Sine njakmba piyamba kilgenj. Sine tane piti tinbekig nga ki furir mindek singine waimbi piroka matuk kagenj.

⁹ Sine Kristus tuku piro mbal tukunu sine tane tuku aganj ndende ake kilam kumunj ta tane sine tuku manjau ta kubemba tanjamba pirokap nga sine piroka tane tuku aganj ndende kile ndakigenj. ¹⁰ Sine tane ngamuknge mingenj sulumba tenemba wam pagutingigenj. Tango ima nu piro ndaka ake minwa kande nu nyamaganj nye ndakuwa ngigenj.

¹¹ Tane tuku afu kanyumba ake kaloimba minig sulumba afu tuku wam kugerkade ta afunje kubede le sine iseg. ¹² Sine Sunjo Yesus Kristus tuku nyu mbolnge mbal tananj wam pagu pasa tembi sarsarningamngig. Nane wamdus bafukmbi piroka piro tuku piya tamba nangine nyamaganj piyawaig.

¹³ Tira kame, tane wam magenu kam tuku kanyum ndawap. ¹⁴ Sine wanj te pilbe le tane tugum prowa le ande nu sine tuku pasa te pitaiwa kande tane nu kanjermba kiko tuwa nga nu ndonj ulendi ndakap. ¹⁵ Nu tane tuku tira ta nu ngueu tanjo tananj kanjer ndamba nu rironj pasa tape.

Kaiye pasa

¹⁶ Ngamungal mukuk wamdus bulok manjau Sunjo nu tugu. Nunje mara mara tanjine mine njakmba tuku ngamungal mukuk wam bul sertinguwa. Nu tane njakmba ndonj minwa. Son.

¹⁷ Ye Paulus ye kile yinje waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane njakmba kaiye. Wanj te ye tuku nga tane katesewam tuku ye yinje wai kuyar tuku manjau pilet. Yinje wanj njakmba mbolnge ye tanjawet.

¹⁸ Singine Sunjo Yesus Kristus nu tane njakmba ake sinanj make patikuwa. Son.

1 TIMOTEUS

Timoteus tuku waŋe Paulusŋe ambonŋa kuyarna

Timoteus nu tanŋo mbanzonu minmba Kuate tuku kuasmbi Efesusŋe minnaig ta kulatka minna le Paulus nu Romŋe muli wandek sinam tanŋe minmba Timoteus idusmba waŋe te kuyarmba pilna le nu tugum kina.

Waŋe te tugunu teŋenmba. Yabri tum tanŋo afunŋe tanŋo pino Efesusŋe minnaig ta yabrininmba pasa sunŋomba saka minnaig le Paulus nu nane tuku mbar wamdus ta te-ibenam saka waŋe te kuyarna sulumba Timoteus nu sanŋrimba tinŋa Kristus tuku pasa tugusek kukliwa ŋga nu sanŋri pilena. Tanjamba nu gabat tanŋo madiniŋgam tuku pasa turmba Timoteus sana.

¹⁻² O Timoteus kaiye. Ne Kristus tuku son ŋgate ta ne sinŋa ye tuku kinŋo. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ye ne ndonŋ pasa-pasakam prowet. Kuate nu sine muskil kile-tidinŋina le sine Yesus Kristus son ŋga nu minde mineg. Nalenŋe ye madiyinaik le Kristus Yesus tuku aposel minet. Mam Kuate Yesus Kristus sinŋine Sunŋo nale ake sinaŋ ne make pilmba sinanu mapenumba ŋgamunŋgal wamdus bul sernuwaik. Son.

Yabri pasa tuku rironŋa

³ Ye buk Masedonia kambim saka nane afu pasa tugusek kusremba pasa kise sakinaig ta peuniŋgam tuku ne Efesusŋe mina ŋgen. ⁴ Nane yabri wam kube ko nanŋine wa mbunŋ kame tuku tugu patit ke lika sunŋomba wamdus pile ndakuwaig. Nane wam ta sake lika ake sinaŋ kualeyaukade sulumba Kuate tuku son ŋga nu tuku wamdus kila palmbim idus ndade. ⁵ Ye rironŋ pasa sanet te nanŋine nanŋine munŋu kume purka minwaig ŋget. Kuate am mbolŋge ŋgamunŋgal wamdus mukuk minam tuku kutur maŋau mbulwaig sulumba tugusemba nu tuku son ŋguwaig ta nanŋine nanŋine kume purkam kumunŋ.

⁶ Nane afu maŋau kame ta kusreka pasa alo kugatok ta munŋu wam kubeka isig. ⁷ Nane Kuate tuku tukul maŋau afu tumningam bafude ta nane tugunu gilai. Nane tukul pasa katese maye ndamba afu sanŋrimba saninŋig.

⁸ Sine Kuate tuku tukul pasa katese mayemba dubibe ta maye. ⁹ Tukul pasa ta tanŋo tinŋreknu tuku pro ndana. Nu mbarde mbal tuku prona ta teŋenmba. Afu tukul lukakade ko Kuate ngumnemba unekade ko nu idus ndamba kilke te tuku maŋau ke likade ko ina mam ko tango afu bale farde ¹⁰ ko tanŋo pino ndonŋ fare fare minig ko tanŋo pino ndonŋ minam tuku pino tanŋo ndonŋ minam tuku maŋau mbilmba maŋau kise ke likade ko pirokam tuku ŋga tanŋo bige tidinŋade ko afu yabrininŋig ko ki am mbolŋge ŋga yabri pasa sakade ko maŋau tugusek afu lukakade, tukul pasa nu nane tuku prona. ¹¹ Pasa mayenu Kuateŋe sina le kukliwet ta tanjamba ndo sakate. Kuate nu gare maŋau tuku tugu. Nunŋe pasa mayenu tanŋe nu tuku nyu sunŋo te mayokte.

Kuate nu Paulus sinanu mapena

¹² Sinŋine Sunŋo Kristus Yesus nu ye sanŋri sina sulumba ye tala ndayumba pirokam tuku madiyina. Wam ta tuku ye nu gare pasa tuwet. ¹³ Ye buk nu pasa ŋayonu tumba nunŋe mbal piti ninmba nu tumail panmba minen. Ye nu tuku tugu gilai minmba nu son nda ŋga tanjawen ta Kuate nu ye mapeyina le

¹⁴ singine Sunjo nu ye ake sinan make pilmba sunjomba sinzanyina le kile ye Kristus Yesus tuku son nga tira kame tuku kume puret.

¹⁵ Pasa te sinja son ngam tuku. Kristus Yesus nu mbarde mbal muskil kile-tidinge ningam tuku ndo kilke te mbol prona. Mbarde mbal ye nane njakmba linijsmba mbar sunjo njak minen ta ¹⁶ Yesus Kristus nu pitik mbar lafunu se ndakina. Nu ye ambonga mapeyuwa le nane afu wam ta kanjermba nane mata nu tuku kume tuku sanjri tomba tinga abo tugu tumba minmba minwaig nga idusna.

¹⁷ Kuate nu ait njakmba tuku Gabat Sunjo. Nu kumam kumunj kuga. Nu ammbi kanjer ndaweg. Nu Mbara Sunjo Ndindo. Sine nu tuku nyu sunjo te-dunja minmba minbe. Son.

Sanjri tinga pirokam tuku pasa

¹⁸⁻¹⁹ O yije kinjo Timoteus, nane o buk Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokka ne tanjamba ke likamngat nginaig. Ne pasa ta idusmba Kuate am mbolnje ngamunjal mukuk njak minam tuku mbar manjau pitaika Kristus tuku son nga minmba kame tanjo tanjan sanjri tinga piroka. Afu nanjine mbar manjau ta yabukade le wan nu mbunj mbolnje fetka ngisikate tanjamba nanjine ngamunjal son ngisikate. ²⁰ Himeneus le Aleksander nale mata tanjade. Nale Kuate tumail pande ta kusrewaik nga ye nale Satan tuku wai mbolnje patiken.

2

Kuate yabanjam tuku manjau

¹ Pasa te ambonga sani le ise mayewa. Ne Kuate ndonj pasata nu tanjo pino turkuwa nga yabanjmba nu gare pasa tawe. ² Gabat sugo sugo sine kulatkade mbal nane njakmba sine kulat magewam tuku Kuate yabanja. Nane tanjawaig ta sine piti kugatok mine mayenu mbolnje minmba Kuate dubimba manjau tugusek kam kumunj. ³ Ne tanjamba Kuate yabanja ta ne wam mayete. Kuate nu sine muskil kile-tidinge singit nu yabanj manjau ta nzalite. ⁴ Nu tanjo pino njakmba muskil kile-tidinge ningguwa le pasa tugusek kila pilwaig nga iduste.

⁵ Mbara Ndindo nu Kuate. Sine Kuate ndonj ulendisngam tuku tanjo ndindo nu Kristus Yesus. ⁶ Ait kumunjingina le nu Kuate tuku wamdus temayokmba tanjo njakmba tuku muskil kile-tidingam tuku nunje njarosu kumam tuku pilna. ⁷ Ye pasa ta kuklimba kasomok mbal tumningi le nane pasa tugusek ta son nguwaig nga nu ye kukulyina. Ye yabri ndaka son pasa saket.

⁸ Ma njakmba mbolnje tanjo nane Kuate yabanjwaig nga iduset. Nane gubra manjau wam najgonu njakmba ngumnenjmba manjau purferjnu mbolnje minmba wai kile-dunja Kuate yabanjwaig njget.

Pino kame tuku pasa

⁹ Pino kame nane mindepiymba nane alen alen ndaka aganj ndende kumumbi mindepiywaig. Gabat parenj latomba aganj maditaknu golmbi wakeikanu piya o mbolnje tamba mindepiye ndakuwaig. ¹⁰ Sine Kuate tuku mbal nga idusmba kande ta kumumba wam magenu ndo kuwaig. Manjau ta nanjine mindepiye mayenu tanjan.

¹¹⁻¹⁴ Kuate nu ambonga Adam wakeina sulumba ngumnenja Eva wakeina. Adam nu Satannje yabri ndana. Kuga. Pino ta nu Satannje yabrina le Kuate tuku minje pitaina. Wam ta tuku pino kame nane tanjo lukaka Kuate tuku pasa tum ndaningguwaig njget. Nane mbolnje mbolnje ndamba maninok

minmba pasa ismba kila pilwaig. ¹⁵ Pino nane kiŋo kile-patika Kuate tuku son ŋga afu tuku kume purmba wam ŋaigonu mbulmba maim maim ndaka minwaig. Tanjawaig ta Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge niŋgamŋgat.

3

Kulat mbal tuku pasa

¹ Pasa te siŋka son pasa. Ande nu kusem wande tuku kulat tanjo piro kam nzaliwa ta piro ta mayenu ndo.

² Kulat tanjo nu tanjo am mbolŋge mbar kugatok minwa. Nu pino ndindo ŋak minmba nuŋe nzali ŋaigonu tidonŋuwa sulumba wamdus kuyar mayenu ŋak pizuknu minwa. Nu mbal afu kile-wandekka isukusneniŋuwa. Nu Kuate tuku pasa tanjo pino tum mageniŋuwa. ³ Nu kule kamenu nyumba ŋinŋanka afu kat ndaniŋuwa. Nu ŋgan minmba afu ndon kualeyau ndakuwa. Nu ndametiŋ tuku sunŋomba idus ndawa. ⁴ Nu nuŋe pino kiŋo kame kulat magekuwa le nuŋe kiŋo kame nu kumnemŋge minmba maim maim ndakuwaig. ⁵ Nu nuŋe pino kiŋo kulat magekam fugute ta nu ndanmba Kuate tuku kuasmbi kulatkamŋgat?

⁶ Tanjo ailfu ndo ŋgamunŋal biye mbilna ta nu kulat tanjo nda minwa. Nu nuŋe ŋgaro payamkikat. Tanjawa ta nu Satan tanjaŋ lafu ŋayonu tamŋgat. ⁷ Nu Kristus gilai mbal am mbolŋge mata mayenu minwa. Nane nu tuku manjau ŋayonu tuku sakuwaig ta Satan nu didika tumba ŋayo siliwikat.

Gabat tanjo kame tuku pasa

⁸ Kusem wande tuku gabat kame nane mata wamdus kuyar magenu ŋak minwaig. Nane pasa mbilmbilmba mine ndakuwaig ko kule kamenu sunŋomba nda nyuwaig. Nane ndametiŋ kilam tuku piriri ndawaig. ⁹ Nane mbar manjau pitaika Kuate am mbolŋge piti kugatok minam idusmba Kuate tuku pasa tugusek buk kuiruk minna ta biye mayewaig. ¹⁰ Tane nane manjau kade ta pileniŋgap le nane kumumbi kuwaig ndeta nane piro ta kuwaig.

¹¹ Piyo kat nanŋine nane mata wamdus kuyar magenu ŋak minmba ŋgumnem pasa sa ndakuwaig. Nane nanŋine nzali ŋaigonu tidonŋa manjau magewaig.

¹² Gabat tanjo nane pino ndindo ŋak minmba nanŋine pino kiŋo wande tuma mbal kulat magekuwaig. ¹³ Nane gabat piro biye mayewaig ta afunŋe nane piro mbal magenu ŋguwaig le nane sine Kristus Yesus tuku pasa son ŋgeg ta sanŋri tinŋa kukliwamŋgaig.

Sine son ŋgeg pasa ta tugunu

¹⁴⁻¹⁵ Ye mine-minemba ne tugum prowam iduset ta ye dalkikit ŋga kile wam pagu pasa te tinet. Ne Kuate tuku kiŋo kame ŋgamukŋge minmba nane ndon manjau magenu ke likam tuku kila pale ŋga ye waŋe te kuyaret. Nane Kuate abo tugu ŋak nu tuku kuasmbi minig. Nane makek sugo bike ndakade tanjaŋ sanŋri tinŋa nu tuku pasa tugusek biye dede. ¹⁶ Sine Kuate tuku son ŋga nu mbariŋeg wam ta sunŋokanu kuiruk ta tenjenmba.

Nu tanjo ŋgarosu tumba mayok kina. Nu tinreknu ta Tukul Guwanŋe tumsinŋina.

Enel kame nane nu kanŋernaig.

Kilke ŋakmba mbolŋge afu nu tuku pasa kuklinaig le kasomok mbal nu tuku son ŋginaig.

Kuatenge tumba manjau luka samba mbol kina.

4

Afu nane yabri pasa dubiwamngaig

¹ Tukul Guwanje manjau mayok kanngaig ta kilimok sakate. Ngumnennga afu Kristus tuku son ngade ta kusremba guwa ngaionunje nane yabrininnguwaig le ismba bukla tuku pasa dubiwamngaig. ² Yabri tum mbal nane nanjine mbar tuku piti tidonga mbaram tuku wamdus piti kugatok nane yabrinimba minamngaig. ³ Nane tenemba sakamngaig. Tanjo pino munju kile ndakap. Aganj kame te nye ndakap ngamngaig. Pasa ta yabri pasa ndo. Aganj kame ta Kuatenje kile-mayokkina. Pasa tugusek katesemba son ngade mbal nane Kuate gare pasa samba aganj ta kilmba nyuwaig nga nu aganj kame ta kile-mayokkina. ⁴⁻⁵ Kuatenje aganj kile-mayokkina ta njakmba magenu ndo. Kuate nu aganj kame ta magenu ngate le sine nu gare pasa tumba yabanmba nyube. Mbulam kumunj kuga.

Paulus nu Timoteus wam paguna

⁶ Wam pagu pasa ta njakmba tira kame saninjmba mina. Ne tanjawa ta ne Kristus Yesus tuku piro tanjo mayenu minamngat. Kristus tuku pasa tugusek son nga dubite tanje ne sangri pilenamngat. ⁷ Kilke te mbolok nginjngan wam kube ta ngumneninga sulumba Kuate tuku minje dubiwam tuku ngamunggal tumtumba mina. ⁸ Ne ngarosu pinderkam tuku tumtuma ta alo fudinndo. Ne Kuate tuku minje dubiwa ta alo sunjokanu. Kile kilke te mbolnje ngumnennga kilke kitek mbolnje mata abo njak minmba minamngat. ⁹ Pasa ta sinjka son ngam tuku. ¹⁰ Kuate nu abo minmba minit nu tanjo njakmba tuku muskil kile-tidinge ninjam iduste ta sine nu tuku sangri tomba tinjeg mbal nu sinjka muskil kile-tidinge singamngat nga minde mineg. Sine wam ta idusmba piro karenjka mundusingit.

¹¹ Ne wam pagu ta njakmba kuklimba saninga. ¹² Nane ne tanjo mbanzonu nga ne tala ndanuwaig. Kuga. Ne pasa mayenu, manjau mayenu, kume pur manjau, ngamunggal son, manjau purferjnu ta njakmba kumba mina le Kristus tuku son ngade mbal ne dubinuwaig. ¹³ Ne Kuate tuku pasa nane ndonj burka tugunu kuklimba tumninmba mina le ye ne tugum prowamngit.

¹⁴ O buk nane afu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkinaig le gabat kame nane ne mbolnje wai patikinaig le ne piro tuku sangri tina wam ta ne gilai ndanja. ¹⁵ Ne wamdus ndindo tumba piro sakit ta biye mayewa le afu ne tuku piro manjau sangri tinjgate ta katesewaig. ¹⁶ Nanje mine manjau ko pasa tumningit ta mata kurau mayewa. Ne tanjawa ta Kuate nu ne pasa isig mbal turmba muskil kile-tidinge tinjamngat.

5

Manjau magenu tanjo pino mbolnje kam tuku

¹ Tanjo saibo ande mbarwa kande ne nu tumba sigair sigair ndawa. Ne mam nanje wamdus mukukmbi sate tanjamba nu te-tiwa. Tanjo mbanzonu maib nanje mbolnje manjau kate tanjamba ka. ² Pino saibo ina nanje tanjan nane mbolnje ka. Pino mbanzo kulim nanje mbolnje manjau purferjnu kate tanjamba ka.

Pino kuembol tuku pasa

³ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakuwaig kande Kristus tuku mbalnge nu kulatkuwaig. ⁴ Ko nu kinjo kame ko wa kame njak

ndeta nane ina mamŋe nane kulatkinaig ta lafunu nu kulatkuwaig. Kristus dubide mbal nane ambonŋa nanŋine tugu mbolŋe maŋau mayenu kuwaig ŋga Kuate nu nzalite.

⁵ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakade le nu Kuate ndo ye turyamŋat ŋga furir mafen mindek nu yabaŋte. ⁶ Pino kuembol nu nuŋe ŋgarosu tuku nzali dubimba likate ta nu abo minit ŋga iduste ta nuŋe kanu kumaknu minit. ⁷ Ne sanŋri tiŋga wam pagu pasa ta turmba nane niŋga. Afuŋge nane maŋau ŋaigonu kade ŋgubekaig.

⁸ Ande nu nuŋe ina mam ndare tuma kulat ndakate ta nu Kristus tuku pasa son ŋgeg ta pitaite. Kuate gilai mbal minig tuku maŋau limba nu siŋka ŋayonu ndo minit.

⁹ Pino kuembol afu Kuate tuku piro biyam tuku nyu kuyarka le Kristus tuku kuasmbiŋge nane kulatkuwaig. Afu buk taŋgo ndindo ndo ŋak minnaig ta taŋgo kumnaig le kile saibo patika yar 60 taŋaŋ minig ta nane tuku nyu ndo kuyarka. ¹⁰ Nane buk kiŋo kame kulat mageka mbal afu kilmba isukusneniŋmba Kuate tuku mbal sinzaŋniŋmba sinamanzerkinaig mbal wakeika wam magenu ŋakmba kam tuku wamduis sanŋrinu pilnaig le afu ta tuku sakade. Ne saibo taŋaŋ tuku nyu ndo kuyarka.

¹¹⁻¹² Pino mbanzonu kuembol minig ta ne nane tuku nyu kuyar ndaka. Nanŋine nzali taŋge nane didikate le maŋ taŋgo kilmba Kristus ŋgumnemba nu tuku piro pino minam tuku pasa katnaig ta kuerkade. Maŋau ta tuku nane pa tam tuku minig. ¹³ Wam ta ndo kuga. Nane ake kanyummba wande wande mbol kumba fare fare pasata waŋe pasa tumba pasa afu nda sakam tuku si sakade. ¹⁴⁻¹⁵ Afu buk mbilka Satan dubide. Ta tuku ye maŋ sakamŋgit. Pino mbanzonu kuembol minig ta nane maŋ taŋgo kilmba kiŋo kile-patika nanŋine wande kulatka minwaig. Taŋawaig le sine tuku ŋgueu mbal sine Kristus tuku mbal tuku nyu kile-iberŋke nda.

¹⁶ Kristus tuku son ŋgate ande nuŋe ndare ande kuembol minwa ndeta nu kulatkuwa. Kristus tuku kuasmbiŋge kulat ndakuwaig. Kuembol afu kulatkam tuku mbal mine ndakade ta nane ndo kulatkuwaig.

Gabat kame tuku pasa

¹⁷ Kusem wande tuku gabat kame afu piro ke mayede ta piro piya maŋ lato niŋgam kumuŋ. Afu sanŋri tiŋga pasa kukli mayede ta siŋka piya lato niŋgap.

¹⁸ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro niŋmba alonu afu nye ndakuwaig ŋga miŋge tukul ndaniŋgap. *Lo 25.4*

Pasa ande teŋenmba sakate: Tane piro taŋgo tukunu afu tugumŋe agan ndende kilam kumuŋ ŋgate.

¹⁹ Taŋgo arma ba ko keŋmba gabat taŋgo nu mbar ande kina ŋguwaig le ne son ŋga. Ko ndindonŋe nu mbarat ŋguwa kande ne ise ndaka.

²⁰ Nane afu mara mara mbar maŋau kumba minwaig ndeta ne nane kilmba taŋgo ŋakmba am mbolŋe kile-tidinga le nane afu kaŋgermba kuru-kuruwaig.

²¹ Kuate, Kristus Yesus, eŋel kame Kuatenŋe madiniŋgina ta nane ŋakmba am mbolŋe ye pasa te sanamŋgit. Ne wam pagu pasa sanit ta dubimba ande make pilmba ande kasur ndawa.

²² Ande Kuate tuku piro biywa ŋga pitik madimba wai nu mbolŋe pile ndaka. Afuŋge ne didikuwaig le nane tuku mbar maŋau dubi ndawa. Ne maŋau kutur ŋak rironŋka.

²³ Ne kule tidonu ndo nye ndaka. Ne mara mara guaze tate tukunu ne grep kule fudinmba turmba nya le fungul mayekuwa.

²⁴ Tanjo afu tuku mbar manjau kilimnge minig le kilmba pasa mbolnge patikade. Afu mbarde ta kuirok minig ta ngumnenja Kuatenge kilemayokkamngat. ²⁵ Afu tuku manjau magenu mata kilimnge minig. Afu tuku manjau magenu kuirok minig ta sinja ngumnenja kilimnge minamngaig.

6

Piro mbal tuku pasa

¹ Kristus tuku son ngade mbal piro aganj tananj afu tuku pirokade ta nane nangine gabat tuku kuraukuwaig. Nane tanjawaig ta afunje Kuate tuku nyu nu tuku pasa njaigo siglike nda. ² Nangine gabat kame Kristus tuku son nguwaig ta piro mbal nane kile nu ye tuku tira nga nu maim maim tuwe ndakuwaig. Nangine gabat son ngate ta nu tuku kume purmba manj lato nu tuku piro ke mayewaig.

Ndametin tuku pasa

Ne tanjo pino wamdus kuagneka pasa te saninga. ³ Ande nu sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku pasa tugusek Kuate kumnemnge minam tuku ta kusremba pasa kise sakate ta ⁴⁻⁵ nu nginngan tanjo ndo. Nu ake nunje nyu payamkate. Nu pasa tugunu afu tuku munju tulinu nzalite le mbal afu pasa tugusek gilai minmba nginnganka minig ta nane tuku wamdus kuagnekate. Wam ta mbolnge nane afu tuku mine ta tam tuku am kikonj tinga afu ndonj kualeyaukade sulumba afu tuku nyu njaigo siglikade. Afu ake tulininjmba kualeyaukade. Nane wamdus mbarmba sine Kuate kumnemnge minmba ndametinj aganj ndende gudommba kilamngig ngade.

⁶ Ne isa. Ande ye Kuate kumnemnge minet te kumunj ngate ta nu aganj ndende njak tananj nu sinja gare njak minit. ⁷ Sine ina sinamnge aganj ndende njak pro ndagenj. Sine kumbe sulumba aganj ndende njakmba kusreka ake kangig. ⁸ Kile sine tawi nyamaganj njak minmba ndeta maye.

⁹ Afu aganj ndende kilam tuku piriride ta Satan nu nane tagoningit le ndekade le kilmba njaigo siglikate. Nane wamdus kugatok nangine nzali kame tanje nane kulatka didikade le dubika ngisikade. ¹⁰ Aganj ndende ko ndametinj kilam tuku piriride wam ta manjau njaigonu yeki yeki njakmba tuku tugu. Afu ndametinj kilam piriride ta nane Kuate tuku son nginaig ta kusrenaig sulumba kile ngamungal rar sunjo njak minig.

Abu tugu minmba minam tuku pasa

¹¹ O Timoteus, ne Kuate tuku tanjo. Ne manjau ta njakmba rironjka. Ne manjau tinjeknu ndo kam tuku, Kuate kumnemnge minam tuku, nu tuku son ngam tuku, afu tuku kume purkam tuku, piti sinamnge sangri tinga bike ndakam tuku, njakmba ngamuknge ngan minam tuku wam ta njakmba ke mayewam tuku idusmba wamdus sangrinu pale.

¹² Ne Kristus tuku son ngina ta nane gudommba am mbolnge te-mayokna le Kuate nu ne abo minmba minam tuku madinina. Ne Kuate tuku sangri tomba tingam tuku nane munju lilika pinderkade tananj matuk tukulka abo tugu ta biye dewa.

¹³ Kuate nu aganj ndende njakmba abo ninjgit ta Kristus Yesus nu Pontius Pilatus tugumnge nunje tugu te-mayokna ta ye nale am mbolnge ne sanamngit.

¹⁴ Kuate tuku pasa dubi mageka le afunje pasa ta njayo sili ndawaig. Tanjamba

mina le ma ma sinjine Sunjo Yesus Kristus mayok kanjat. ¹⁵ Ait kumunjuwa le Kuatenje nu te-mayokamnjat. Kuate nu gare tugu. Nu Kulat Sunjo ndindo. Gabat njakmba tuku nu Gabat. Sugo njakmba tuku nu Sunjo. ¹⁶ Nu ndindo kume nda. Bulu sanjrinu sinamnje minit le sine patuwam kumunju kuga. O buk kile mata ande nu kanjeram kumunju kuga. Nu tuku nyu sunjo pasa njak sanjri njayo minmba minwa. Son.

Aganj ndende njak mbal tuku pasa

¹⁷ Ne aganj ndende njak mbal sanjnga le nane aganj ndende payamka sine aganj ndende njak mage minamnjig nga idus ndawaig. Aganj ndende ta pitik kugade. Kuate nu sine gare tube nga aganj waknyumba wam magenu njakmba sinjit. Nu tuku sanjri mbolnje mage minamnjig nga iduswaig. ¹⁸ Ne nane sanjnga le wam magenu sunjomba kumba waknyumba afu turkuwaig. ¹⁹ Tanjawaig ta nane wam mayenu njumnenja tam tuku ta kuaneka abo tugu tugusek ta tamnjaig.

Kuate tuku pasa kulat mayewa

²⁰ O Timoteus, Kuatenje pasa tinna ta kulat mayewa. Nane afu kilke mbolok pasa alo kugatok saka ko ye kila njak nga pasa tugusek te-iberje ta ne pasa ta ise ndaka. ²¹ Nane afu sine kila njak nga wamdus mbarmba Kristus tuku son nda njgade.

Kuate nu ake sinanj tane make patika minwa.
Son.

2 TIMOTEUS

Timoteus tuku wanje Paulusnge arnu kuyarna

Paulus nu buk saibo pilmba Romnge muli wandek sinam tanje minmba nu wanje njakmba kuyarnnge likina ta tukulmba Timoteus tuku wanje arnu te kuyarna.

Timoteus nu Kristus tuku kuasmbi Efesusnge minnaige ta kulatka minna le Paulus nu wam pagu pasa te Timoteus tuku kuyarmba wanje te pilna le nu tugum kina.

¹⁻² O yinje kinjo Timoteus kaiye. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ne ndonj pasa-pasakam prowet.

Kuate nu tanjo kame njakmba Kristus Yesus tuku son nguwaig le abo tugu ninjamngit nga sakina. Nu wam ta kumuwam tuku nunje nzalimbi ye aposel madiyahina le pasa ta kukliwet. Mam Kuate Kristus Yesus ndonj nale ake sinaņ ne make pilmba mapenumba njagamungal wamdus bul sernuwaik. Son.

Sunjo tuku wam te-mayokam tuku kiko ndanuwa

³ Ye yinje mbunj kame tananj Kuate tuku piro biye mayewet nga ye mbar manjau njakmba pitaika nu am mbolnje ngamungal wamdus bulok minet. Ye nu ndonj pasata mara njakmba mbolnje ne tuku nga gare pasa nu tuwet. ⁴ Ye ne kusrenen le ne malmbikina ta idusmba ye ne kangernumba manj gare sunjo tam tuku mara mara wamdus sunjo njak minet. ⁵ Wa nanje Lois le ina nanje Yunis nale o buk Kuate tuku sanjri tomba tinginaik. Ne mata nale tuku manjau ta dubite nga iduset. ⁶ Ta tuku ye terjenmba ne sanamngit. Ye buk ne piro biya nga wai ne mbolnje patiken le Kuate nu piro tuku sanjri ne tinna. Ne sanjri ta njak minmba piroka. ⁷ Kuate nu sine Tukul Guwa singina ta sine kuru kuru sersingam tuku nda singina. Sine nu mbolnje sanjri tumba kume pur manjau njak minmba njarosu tuku nzali tidongam tuku manjau ta kileg.

⁸ Ne wam ta idusmba Sunjo tuku manjau mayenu te-mayokmba sakam tuku kiko ndanuwa. Ye nu tuku tanjo mbaranu tananj muli wandek sinamnge minet te ne ye tuku mata kiko ndanuwa. Ne ye terjen Kristus tuku pasa mayenu kukliwa le piti tinwaig ta ne Kuate tugumnge sanjri tumba piti ta kurawa. ⁹ Nunje sine tuku muskil kile-tidinge sinmba nunje mbal nga madisingina. Sine tuku manjau magenu mbolnje kuga. Nu nunje wamdus dubimba sine madisingina. Nu samba kilke kile-mayok ndakina sulumba Kristus Yesus mbolnje ake sinaņ sine make patikina ta ¹⁰ kile alonu kangereg. Sine muskil kile-tidinge singit tanjo Kristus Yesus nu mayok na kume tuku sanjri pitaimba abo tugu minmba minam tuku te-mayokna. Nu tuku pasa mayenu tanjamba sakate.

¹¹ Ye pasa mayenu ta kuklimba tumningam tuku nu ye aposel pilna le ¹² ye piro ta ket tukunu kile piti te sade ta ye kiko ndayate. Ye Kristus tuku sanjri tomba tinjet ta ye nu tuku manjau kila. Nu ye tuku wai mbolnje piro pilna ta sinjka nu kulatka minmba minwa le ait sunjo prowamngat.

¹³ O Timoteus, ne Kristus Yesus ndonj ulendika nu tuku son nga kume purmba pasa tugusek tumnen ta dubi mageka mina. ¹⁴ Tukul Guwa sine sinamnge minet. Pasa tugusek Kuateņge tinna ta Tukul Guwa nu ne sanjri tinwa le kulat mayewa.

¹⁵ Figelus nale Hermogenes Asia mbal ta nane njakmba ye kusreyinaig. Wam ta ne buk isna.

¹⁶⁻¹⁷ Onesiforus ndo nu Rom prona sulumba nu ye mbaranu tanjaṅ muli wandek sinamṅje minet te nu ye tuku kiko ndana le nu dal ndaka pitik ndo ye sotina. Nu ait sunḡomba pro ye turyina le wamdus bulken. Kuate nu Onesiforus tuku wande tuma mbal sinaniṅmba mapekuwa ṅga iduset. ¹⁸ Nu Efesusṅje mata ye sunḡomba turyina ta ne buk isna. Ait sunḡo mbolṅje Sunḡo nu sinanu mapewa ṅga yabanjet.

2

Kristus tuku kame tanjo

¹ O kiṅo, Kristus Yesus nu ake sinanṅ ne make pilmba sanḡri tinit ta ne sanḡri ta njak tinḡa. ² Ye tanjo gudommba am mbolṅje pasa kuklimba saken ta ne suk tanjo kateseknu afu sota kanḡerka pasa ta saniṅga le nanenḡe maṅ afu saniṅguwaig.

³ Ne sine tanjaṅ afunḡe ne piti tinwaig kande ne ye Kristus Yesus tuku kame tanjo ṅga sanḡri tinḡa kurawa. ⁴ Kame tanjo nu nuṅje gabat tuku miṅḡe dubimba kame piro ndo kate. Nu piro kise ke nda kate. ⁵ Usre mbolṅje tanjo inum nu usre tuku tukul dubi ndaka afu liningit ta nane nu tuku nyu te-du ndanḡade. ⁶ Tanjo inum piro karenḡkuwa ta nu ambonḡa piro alonu kilit. ⁷ Ne yaba pasa kame ta idus tidinga mina. Ne tanjawa ta Sunḡo nu wam njakmba tugunu ne tumnamḡgat.

⁸⁻⁹ Ne Yesus Kristus tuku idusa. Nu David tuku mbunṅ. Nu kummba maṅ tinḡina. Ye tanjaka nu tuku pasa mayenu kukliwet tukunu nane ye tanjo ṅayonu tanjaṅ ndaleka piti seryade. Nane ye ndalekinaig ta nane Kuate tuku pasa ndalekam kumuṅ kuga. ¹⁰ Wam ta idusmba ye ṅgamunḡal wamdus bulok njak piti kame te kugraket. Kuate nu nane kilam tuku madiniṅgina mbal Kristus Yesusṅje nane muskil kile-tidinge niṅguwa le nane bulu kilja sunḡo minmba minam tuku ta tuwaig ṅga iduset. ¹¹ Nu tuku pasa ta sinḡa son pasa ndo. Sine Kristus ndonḡ kumanu tanjaṅ kumḡeṅ ta sine nu ndonḡ abo njak minmba minamḡḡig. ¹² Sine piti sinamḡḡe sanḡri tinḡa minmba minbe ta sine Kristus ndonḡ gabat sugo minamḡḡig. Sine nu ṅgumnebe ta nu mata sine ṅgumnesiṅgamḡgat. ¹³ Sine nu dubiwam tuku sakeḡ ta kusrebe ta nu nuṅje pasa kusrewe nda. Nu sinḡa nuṅje pasa ṅgumnewam kumuṅ kuga.

¹⁴ Nane wam ta maṅ iduswaig ṅga Sunḡo am mbolṅje saniṅga le nane pasa tugunu afu tuku muṅḡu tuli ndanḡuwaig. Maṅau tanje nane tur ndaka pasa isig mbal ṅaigo siglikate.

Kuate tuku piro tanjo mayenu

¹⁵ Ne Kuate am mbolṅje kiko ndanam tuku ne sanḡri tinḡa piroka. Nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba tugusemba tumninga le Kuate nu ne piro kumumbi kate ṅguwa.

¹⁶⁻¹⁷ Mbal afu kilke te mbolok pasa alo kugatok saka minig ta ne nane ise ndaka. Pasa ta karenḡ we tanjaṅ sunḡoka nane ṅaigo siglikate le nane tuku maṅau ṅayonu sunḡo ṅayote. Himeneus le Filetus nale mata pasa ta dubika ¹⁸ pasa tugusek buk kusrenaik. Nale tenenmba sakade. Kummba abonḡam tuku maṅau ta buk mayok ka kugana. Kile sine kummba maṅ abonḡe nda ṅga sakade. Pasa tamba nane afu tuku ṅgamunḡal son kile-iberḡkade.

¹⁹ Kuate tuku pasa makek sunḡo siriwanu tanjaṅ bike ndakate. Makek ta tuku kuyar ta tenenmba sakate. Nane afu Sunḡo tuku mbal minig ta Sunḡo nu

nane kila njak minit njgate. Pasa ande tenjenmba sakate. Ande nu ye Sunjgo tuku njgate ta nu manjau njaignou kusrekuwa njga sakate.

²⁰ Wande sunjgo ande sinamnjge nza yimyam gudommmba minig. Afu silwa le golmbi wakeikanu. Afu ail le kilkembali wakeikanu. Afu piro sugo kam tuku. Afu piro fonfon kam tuku. ²¹ Tanjgo nu manjau njaignou njakmba njgumneninjgit ta nu nza mayenu piro sugo kam tuku tanjanj minit. Miro tanjgonje nu nuje piro ta ndo kam tuku madite le piro magenu njakmba kam tuku minit.

²² Ne wam ta idusmba ne tanjgo mbanzo tuku nzali njaignou ta rironjka. Mbal afu wamdus kutur kugatok Sunjgo mbarinjde ta ne nane ndonj Kuate tuku son njgam tuku, manjau tinjeknu ke likam tuku, kume pur manjau kam tuku, wamdus mukuk minam tuku wam ta njakmba tuku wamdus sanjgrinu pale.

²³ Mbal afu nane njginjgan pasata munju tulinjgade ta ne manjau ta njgumnewa. Nane tanjamba minmba gubra njak kualeyauka minig. ²⁴ Ne Sunjgo tuku piro tanjgo tukunu ne gubra tumba kualeyau ndaka. Ne tanjgo njakmba njgamuknjge ranjun mayenu njak minmba pasa tugusemba kuklimba tumnijnmba njgan mina. ²⁵⁻²⁶ Afu ne te-iberjnam tagode ta wamdus bafukmbi nane kile-tidinjga. Satan nane nu nuje nzali dubiwaig njga nane bige tidinjgina. Ne wamdus bafukmbi kile-tidinjga ta Kuatenjge kuwa le nane njgamunjgal biye mbilmba pasa tugusek kila pilwaig. Tanjawaig ta nane Satan tuku wai gagulam kumunj.

3

Kugawam tuku ait

¹ Ne pasa te katese mayewa. Ait kugawam patukuwa le piti ait prowamnjgat. ² Tanjgo pino nanjgine njgarosu ndo idusninjmba minamnjgaig. Nane ndametinj kilam piririmba nanjgine nyu ndo payamkamnjgaig. Nane afu tumail pannijnmba ina mam tuku minje pitaikamnjgaig. Afunje nane turkuwaig ta nane gare pasa ninje ndaka nane Kuate mata njgumnewamnjgaig. ³ Nane afu njgamunjgal ninje nda. Nane gubra manjau kusre ndamba nanjgine nzali njaignou fare fare dubikamnjgaig. Nane njernjerka manjau magenu njakmba pitaikamnjgaig. ⁴ Nane gulab kame kilmba njgueu mbal ninjamnjgaig. Nane wamdus kugatok fare fare manjau ke lika nanjgine njgarosu ndo payamkamnjgaig. Nane nanjgine gare tam tuku wamdus sunjgo tumba Kuate fudinjmba ndo idusamnjgaig. ⁵ Nane njgarosu ndo Kuate dubimba nu tuku sanjgri idus ndamba njgumnewamnjgaig. Tanjgo kame tanjanj ne nane njgumneninjga.

⁶ Mbal ta nane gulab tanjanj afu tugum kumba yabrininjgig le pino kame afu wamdus sanjgri kugatok ta nane pasa ta ismba son njgade. Pino kame ta nanjgine mbar kame tuku piti kusrekam tuku wamdus kine inummba ⁷ mara mara tanjgo kise kise tuku pasa isig ta nane pasa tugusek kila palmbim kumunj kuga.

⁸ O bukok tanjgo Yanes le Yambres Moses te-iberjam bafunaik tanjamba ndo kile mbal tanje pasa tugusek te-iberjam bafude. Nane tuku wamdus njayonu. Nane yabri wam ta tuku ndo son njgade. ⁹ Nane tuku wam sanjgrinu ait kuen mine nda. Yanes le Yambres nale tuku manjau tugusek kuga ta kilimok mayok kina tanjamba wam ndui ta ndo nane mbolnje kilimok mayok kanjat.

Kuate tuku pasa biye mayewa

¹⁰ O Timoteus, ye tuku mine manjau tugunu ket ta ne kila. Ye pasa kuklimba tumninget ta ne mata kila. Ye Kuate tuku son nga piti sinamnge ngamunggal wamdus bulok njak sanjri tinjet. Ye tira kame tuku kume purmba piti sinamnge bike ndaket. Wam ta njakmba ne kila. ¹¹ Tumbranj Antiok Ikonium Listra nane piti seryinaig le rar sugo kugraken ta ne kila. Piti njakmba ta sinamnge Sunjo nu ye turyina.

¹² Ima nu Kristus Yesus ndonj ulendika Kuate dubiwam iduste ta sinjka nane nu piti tambimnngaig. ¹³ Yabri mbal wam njaigonu kade mbal njakmba nane tuku manjau lato lato sunjo njayowamngat. Nane mbal afu yabrinjinguwaig le Satan nu mbilka nane yabrinjngamngat.

¹⁴ O Timoteus, ne sine tuku wam tugusek ta ne kila. Ne sine tuku pasa isumba kila pilmba son njgina ta biye demba mina. ¹⁵ Ne kinjo fudinndo minna sulumba Kuate tuku kuyar pasa kila pilna. Kuyar pasa ta ne muskil te-tiwam tuku ndin tumnate. Ande nu Kristus Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tingate ta Kuate nu muskil te-tiwe tuwit.

¹⁶⁻¹⁷ Kuate tuku kuyar pasa njakmba nuje mironj sanjngina le kuyarke likinaig. Sine Kuate tuku mbal kumumbi mayok ka piro magenu njakmba ke likam tuku sanjri njak minbe nga nu pasa ta sinjgina. Pasa tanje sine kumumbi wam paguka mbar manjau kile-mayokka kile-tidingate sulumba manjau tinjeknu ndo tumsingit le kila pileg.

4

Kuate tuku pasa kukliwa

¹ Kuate le Kristus Yesus nu abo minig mbal kumanu mbal turmba pilenjingamngat ta ye nale am mbolnje sanamngit. Kristus Yesus nu mayok ka nuje gageu kilmba kulatkamngat wam ta idusmba ² ne wamdus sanjgrinu pilmba pasa kuklimba nane sanjngina. Nane ne tuku pasa isam tuku nzali njak e ko nzali kugatok ta tanjaig nga ne pasa te kuklimba nane tuku wamdus purfeu serninjmba kile-tidinga wamdus kuagneka. Ne kanyum ndamba pasa ta tumnjmba mina. ³ Ait ande prowa le nane pasa tugusek isam tuku wamdus piti tamnngaig. Nane pasa kise nzaliningit ta isam tuku tum tanjo afu sota kilamngaig. ⁴ Nane pasa tugusek isam mbulmba yabri wam kube isam tuku kilba palmbimnngaig.

⁵ O Timoteus, ne piro kate ta ke mayewa. Ne bike ndaka piti kugraka Kristus tuku pasa mayenu ta saninjmba mina.

Paulus nu nuje piro suluna

⁶ Mine minemba nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau aganj tananj kutukamngat. Ye kilke te kusrewam tuku ait buk patukate. ⁷ Nane usre mbolnje pinderka mabtam tuku ma mbol prode tananj ye piroka ka mabtam tuku ma mbol buk prowen. Ye Kristus tuku pasa son njgeg ta kusre ndamba biye dewet. ⁸ Kile Sunjo nu ye tinjeknu nga lafunu sam tuku pilna le minit. Nu kumumbi tanjo pileningit. Ait sunjo mbolnje nuje lafu ta samngat. Ye ndo kuga. Nane afu nu manj mayok kambim tuku wamdus sunjo njak minig ta nu nane mata lafu mayenu ninjngamngat.

Wam pagu pasa afu

⁹ Ne pitik ndo ndin sota te prowa. ¹⁰ Kresens nu Galesia ma mbol kina le Titus nu Dalnesia ma mbol kina. Demas nu kilke te mbolok manjau tuku nzali sunjgona le nu ye kusreyumba Tesalonika kina. ¹¹ Lukas nu ndo ye ndonj

tenge minit. Ne Markus samba nu ndon yalpe. Nu ye turyam tuku tanjo mayenu. ¹²Ye Tikikus kukulen le Efesus tumbran sunjo mbol kina.

¹³Ne ye tuku murke tuku tawi kaikam tuku Troasnge Karpus tuku wan-dekngge kusrewen ta tumba prowa. Ye tuku pasa warje kilmba afu aganjmor ngaronumbi wakeikanu ta sijka kusre ndaka kilmba prowa.

¹⁴⁻¹⁵Aleksander nu ainmbi aganj ndende wakeikanu tanjo ne nu rironja. Nu sanjri tinga sine tuku pasa mbulmba te-ibejna sulumba nu ye njayo siliyina. Sunjonje lafunu tambimngat.

¹⁶Nane abo abo ye pasa mbolngge pilnaig le ande nu ye tur ndayina. Nane njakmba kua kinaig. Kuate nu nane tuku mbar ta sauka gilainguwa nga yabanjet. ¹⁷Sunjo nu ndo ye kusre ndayina. Nu ye sanjri pileyina le ye nu tuku pasa kumumbi kukliwen le kasomok mbal njakmba isnaig. Nu tanjamba ye turyina ta nane laionngge baleyuwaig nga sakinaig ta tanja ndanaig. ¹⁸Wam njagonu njakmba ngamukngge nu ye turyumba kigraibka nuje kulatkate ma mbolngge ye palmbimngat. Sine nu tuku nyu sunjo ta te-dunja minmba minbe. Son.

¹⁹Prisila tanjo nuje Akuila ndon Onesiforus tuku wande tuma mbal turmba ye nane njakmba kaiye pasa ninjet.

²⁰Erastus nu Korinngge kusrewen. Trofimus nu Miletusnge guazengina le tanje kusrewen le minit.

²¹Ne dal ndaka murke ait pro ndatambi te prowa. Yubulus, Pudens, Linus, Klaudia tira kame te afu turmba ne kaiye pasa tinig.

²²Sunjo nu ne ngamungal sanjri pilenumba minwa. Nu ake sinanj ne make pilwa.
Son.

TITUS

Titus tuku waŋe Paulusŋge kuyarna

Paulus nu Titus tuku waŋe kuyarna te tugunu tenjemba.

Paulus nu o buk Kreta nuy mbolŋge minna sulumba nuy ta kusrewam saka Yesus tuku kuasmbi idusniŋmba ŋgamuŋgal pitina le Griknū taŋgo Titus wam pagumba sana: Ne kuasmbi te kulatka mina ŋgina. Tanjamba sana sulumba Paulus nu Titus kusremba ma inum kina ka taŋge nu Titus wam pagu pasa afu lato sawam idusmba waŋe te kuyarmba pilna le Titus sota kina.

¹ Titus kaiye. Ye Paulus Kuate tuku piro taŋgo Yesus Kristus tuku aposel ye ne ndoŋ pasatam prowet. Kuate nu nane kilam tuku madiniŋgina mbal ye nane tuku ŋgamuŋgal son sanŋri pileniŋgi le nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba nu tuku miŋge kumnemŋge minwaig ŋga nu ye kukulyina.

² Nane abo minmba minam tuku wam ta son ŋga minde minwaig ŋga pasa kukliwet. Kuate nu samba kilke kile-mayok ndakina sulumba abo tugu ta siŋgam tuku sakina. Nu siŋka yabrikam kumuŋ kuga. ³ Ait kumuŋgina le mbal afu kukulniŋgina le abo tugu tuku pasa ta kuklinaig. Kuate nu sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋgit ta nu piro ta ye tuku wai mbolŋge pilna.

⁴ Titus, ne sine ndoŋ ŋgamuŋgal son ndindo ŋak minit tukunu ne siŋka ye tuku kiŋo. Siŋgine Mam Kuate, Kristus Yesus sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋgit taŋgo nale ake sinan ne make pilmba ŋgamuŋgal wamdus bul sernuwaik. Son.

Titus nu Kreta nuy tuku gabat madiniŋgam tuku pasa

⁵ Piro afu sine buk sulu ndageŋ ta ne kile-tidiŋga suluwam tuku ye ne Kreta nuy mbolŋge kusrenen. Ye wam pagunen ta dubimba tumbraŋ ŋakmba mbol kumba Kristus tuku kuasmbi tuku gabat taŋgo afu madiniŋmba patika.

⁶ Gabat taŋgo ta taŋgo kame nu tuku mbar ande sanu tuku kaŋger ndawaig. Nu pino ndindo ndo ŋak minwa. Nu tuku kiŋo kame mata Kristus tuku son ŋguwaig. Nane naŋgine nzali fare dubimba ko miŋge kumnemŋge mine ndakuwaig le afu nane mbolŋge wam taŋan sanu tuku kaŋger ndawaig.

⁷ Gabat taŋgo nu Kuate tuku piro kulatkate. Ta tuku nane afu siŋka nu tuku mbar ande sanu tuku kaŋger ndawaig. Nu nuŋe ŋgarosu payam ndakuwa. Nu pitik ndo gubra te ndakuwa. Nu kule kamenu nyumba ŋginŋgan ndaka ande kat ndawa. Nu ndametiŋ kilam tuku piriri ndawa. ⁸ Nu mbal afu kilmba isukusneniŋguwa. Nu maŋau magenu ndo nzaliwa. Nu pizuknu tiŋreknū minmba maŋau purfenju ndo kuwa sulumba nuŋe nzali ŋaigonu kusrekuwa sulumba ⁹ Kuate tuku pasa afuŋge tumniŋginaig ta ndo biye dewa. Nu taŋawa ta nu pasa tugusek taŋgo pino tumniŋgam kumuŋ. Afu pasa ta te-ibenam tagowaig ta nu nane tuku wamdus mbarde ta kumumbi tumniŋgamŋgat.

Yabri mbal peuniŋgam tuku pasa

¹⁰ Nane gudommba miŋge kumnemŋge mine ndaka pasa alo kugatok saka afu yabriŋigig. Zu mbal afu kile Kristen ŋgamukŋge minig ta nane gudommba taŋade. ¹¹ Nane ndametiŋ kilam tuku ndo idusmba wam ŋaigonu nda sakam tuku ta tumniŋmba taŋgo afu naŋgine kiŋo kame mata didikade le ŋgamuŋgal son kusrekade. Ne siŋka mbal ta peuniŋga.

¹² Kreta tanjo ande nu tuan tanjo tanja minna sulumba nuje mbal tuku tejenmba sakina.

Kreta mbal nane yabri tanjo ndo. Nane aganjmor njaigonu tanja kanyumba nyamagan tuku ndo piriride ngina.

¹³ Nu son sakina. Ne nane sanjrimba saninge lika le Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son nguwaig. ¹⁴ Nane pasa tugusek pitaide mbal tuku minje dubi ndakuwaig. Zu mbal tuku yabri wam kube ta mata ngumneninguwaig.

¹⁵ Mbal afu ngamungal purfenju minig ta nane aganj ndende njakmba purfenju tukul kugatok ngade. Afu ngamungal purfenju kuga Kristus tuku son nda ngade ta nane aganj ndende afu purfenju kanjer ndakade. Nane ngamungal purfenju kuga tukunu nane pileningam kumuŋ kuga. ¹⁶ Nane mingembi ndo sine Kuate kila ngade. Nanjine manau njaigonu tanje sine Kuate gilai ngade. Nane Kuate am mbolnje njule parak minig. Nane nu tuku minje pitaimba wam mayenu ande kam kumuŋ kuga.

2

Saibo kame, tanjo mo, pino mbanzo tuku pasa

¹ O tira, ne tejenmba ka. Kuate tuku pasa tugusek ta ndo tumninga.

² Tanjo mage mage nane nanjine nzali njaigonu kusrekuwaig. Nane gua gua ndaka wamdus kuyar magenu njak minwaig. Nane Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son nguwaig. Afu tuku kume purkuwaig. Nane piti mbolnje bike ndaka sanjri tingwaig.

³ Pino mage mage nane mata Kuate tuku nyu idusmba kurauka minwaig. Nane ngumnem pasa sa ndakuwaig. Kule kamenu nyam tuku piriri ndawaig. Nane wam magenu nane afu tumninguwaig. ⁴ Nane pino mbanzo wam pagukuwaig le nanjine tanjo kijo kat nanjine tuku kume purkuwaig. ⁵ Nane wamdus kuyar magenu njak minwaig. Nane alen alen ndakuwaig. Nanjine wande kulat mayemba ranjun mayenu kumba nanjine tanjo tuku minje kumnemnje minwaig. Nane tanjawaig ta afu nane kanjerka nane wam mayede nga Kuate tuku pasa njayo siliwe nda.

⁶ Tanjo mo nane mata nanjine nzali njaigonu kusrekuwaig nga saninga.

⁷ Ne nanje miroj mata wam magenu ndo ke lika le nane afu kanjernumba ne dubinuwaig. Ne pasa ndinok ta ndo idusmba tugusemba tumninga.

⁸ Son pasa ndo nane te-ibenam kumuŋ kuga ta saninga. Ne tanjawa ta sine tuku njueu mbal tuku ndin tukula le nane kiko kanjermba pasa kugatok minamngai.

Piro mbal tuku pasa

⁹ Mbal afu nanjine sugo tugumnje pirokade ta nane tejenmba saninga. Nane nanjine gabat kumnemnje minmba piro mayewaig le nu piro ta nzaliwa. Nanjine gabat maim maim tuwe ndaka e¹⁰ ko nu tuku aganj ndende kuayar ndaka nane piro mbal magenu ndo minwaig. Nane wam njakmba kumumbi ke likuwaig le afunje Kuate sine muskil kile-tidinge singit wam ta mayenu nguwaig.

Sine manau magenu kumba Sunjo minde minbe

¹¹ Kuate nu tanjo njakmba muskil kile-tidingam saka nu ake sinanj tanjo make patikate wam ta te-mayokna. ¹² Manjau ta mbolnje nu sine wam magenu ke likam tuku tumsingit. Sine nu ngumnemba kilke te mbolok nzali njaigonu dubikeg ta kusrekube. Sine wamdus kuyar magenu njak minmba

manau tinreknu ke lika nu tuku minje kumnemnje minbe. Sine kilke te mbolnje manau mayenu ta njak minmba ¹³ sine gare sunjo tam tuku wam ta ndo tairnja minbe. Sine muskil kile-tidinge singit tanjo Yesus Kristus nu singine Mbara Sunjo. Nu nuje kilja sanjri njak mayok kuwa le gare sunjo tamngig. ¹⁴ Sine manau njaigonunje sine ndaleka minna le nu sine muskil kile-tidinge singam tuku nuje njarosu kumam tuku pilna. Sine nu tuku mbal purfernu mayok ka wam magenu ndo kam tuku wamdus sanjrinu pilbe nja nu kumna.

¹⁵ O Titus, ne sanjri tinga wam njakmba te saninjmba nane tuku wamdus kuagneka rironj pasa saninje lika. Ande nu ne tuku pasa te ngumne ndawa.

3

Sine Kuate tuku waknye manau lafube

¹ O tira, ne nane saninga le gabat sugo kulat mbal njakmba kumnemnje minmba nane tuku minje dubikuwaig. Piro magenu njakmba kam tuku nane wamdus kuaneka minwaig. ² Wanje pasa kualeyau nane wam kame ta rironjkuwaig. Nane wamdus bafu njak minmba tanjo tuku nyu idusninmba nane njakmba mbolnje manau kumumbi kuwaig.

³ Sine mata buk nginjganka minmba minje pitaika yabri manau dubika mingenj. Sine njarosu kikonj tingam tuku manau le gare tam tuku manau yimyam tanje sine didikinaig le dubikigenj. Sine mara mindek manau njaigonu ndo dubikigenj. Afu sine lisinginaig ta sine ta tuku gubra kagli firka mingenj. Afunje sine kasursinginaig le singine singine mata munju kasurkigenj. ⁴ Sine tanjamba mingenj le muskil kile-tidinge singit tanjo Kuate nu nuje ranjun mayenu kume pur manau kile-mayokka ⁵ sine tuku muskil kile-tidinge singina. Sine manau tinreknu ke likigenj le nu tarja ndana. Kuga. Nu sine sinanu ake sinanj mapekina. Nu sine tuku mbar minyanja saukina le Tukul Guwa nu abo tugu kitek sine singina. ⁶ Yesus Kristus nu muskil kile-tidinge singit ta mbolnje Kuate nu Tukul Guwa singina le sine mbol kumungina. ⁷ Nu ake sinanj sine make patika sine tinreknu ngam tuku nu Tukul Guwa singina le sine abo tugu minmba minam tuku ta teg sulumba alonu kanjeram tuku minde mineg. ⁸ Pasa te sirja son pasa ndo. Ta tuku ye pasa sake likit te njakmba sanjri tinga saninga le Kuate tuku son ngade mbal nane wam magenu kam tuku wamdus sanjrinu pilwaig. Wam kame ta magenu ndo tanjo pino turkade.

⁹ Nane afu pasa tugu kugatok mbunj kame tuku tugu patit ke lika munju tulinjade sulumba wamdus pur yimyamka Moses tuku tukul pasa tugunu ta tuku kualeyaukade. Pasa ta tane turkam kumunj kuga. ¹⁰ Ande tane pur yimyam tingawa kande nu rironj pasa tawe. Ne pasa tambim ara le nda iswa ndeta tane njakmba nu ndonj ulendi ndakap. ¹¹ Tanjo tananj nu ndin mayenu o buk kusrena ta ne kila. Nu tanjo njaronu ndo. Nuje miroj nuje une tuku pa ta tamngat.

¹² Ye Nikopolis tumbranj sunjo mbol kumba murke ait mbolnje tanje minam tuku iduset. Ye Artemas ko Tikikus kukuli le ne tugum prowa kande ne ye tugum prowa tuku ndin sota.

¹³ Tukul pasa biteknganu tanjo Senas nale Apolos ndonj ne kusrenumba kambim bafuwaik le ne nale turka le aganj ndende afu den ndakuwaik.

¹⁴ Singine tira kame wam paguka le nane wamdus sanjrinu pilmba wam

magenu ke lika afu agaŋ afu denkade ta nane turkuwaig. Nane son ŋgade ta taŋamba alonu te-mayokuwaig.

¹⁵ Nane ye ndoŋ minig mbal te ŋakmba ne kaiye pasa tinig. Afu ne ndoŋ minig mbal sine taŋaŋ son ŋga sine tuku kume purmba minig mbal ta mata sine tuku kaiye pasa te saniŋga. Kuate nu tane ŋakmba ake sinaŋ make patika minwa.

Son.

FILEMON

Filemon tuku waŋe Paulusŋge kuyarna

Paulus nu Filemon tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Filemon nu taŋgo ande nyu ŋak. Nu Paulus tuku piro mbolŋge Yesus tina tukunu nu Paulus ndoŋ gulab mayenaik.

Onesimus nu Filemon tuku piro agan taŋaŋ nu tugumŋge piya kugatok pirokina. O buk maŋau ta minna. Taŋgo sugo afu taŋgo pino piyaniŋmba kilmba nane miro taŋaŋ gabat minnaig. Piro mbal ta nane naŋgine sugo tugumŋge piroka piya kugatok naŋgine piro agan taŋaŋ minnaig. Nane naŋgine wamdusmbi naŋgine sugo kusrekam kumuŋ kuga. Zu mbal sugo afu nane mata piro mbal taŋaŋ ŋak minnaig ta nane tukul ande dubiwanu ta teŋenmba. Yar 7 nane ndoŋ pirokanu le nane kusrekanu le kambinu.

Mara ande Onesimus nuŋe suŋgo Filemon ram kua ka ma kise mbol kina. Kumba ka taŋge nu Paulus te-silika nu tugumŋge pasa mayenu ismba Yesus tuku son ŋga ŋgamuŋgal biye mbilna. Taŋana le Paulus nu Onesimus kukulwa le luka nuŋe gabat tugum kuwa le Filemon nu gubra ŋak Onesimus te nda kikat ŋga nu waŋe te Filemon tuku kuyarna.

¹ O tira Filemon sile tuku piro tuma taŋgo kaiye. Ye Paulus ye Kristus Yesus tuku piro biyen tukunu kile ye muli wandekŋge minet. Ye sikile tira Timoteus ndoŋ ne tugum prowek. ² Yesus tuku kuasmbi ne tuku wandekŋge maŋgurkade, pino Apia, sile tuku tira taŋgo Arkipus nu sile taŋaŋ pasa mayenu tuku saŋgri tinga pirokate tane ŋakmba tuku waŋe te kuyaret. ³ Singine Mam Kuate Suŋgo Yesus Kristus ndoŋ nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Paulus nu Filemon gare pasa tuna

⁴⁻⁵ O Filemon, ne Suŋgo Yesus Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tinga nu tuku kume purte sulumba nu tuku mbal ŋakmba idusniŋgit ta nane afuŋge ne tuku wam kubede le ismba minet. Ta tuku ye Kuate yabaŋet ait mbolŋge ne idusnet sulumba Kuate gare pasa tuwet. ⁶ Naŋe ŋgamuŋgal son saŋgrinu ta nane afu ŋgamukŋge te-mayoka le nane kaŋgermba sine Yesus Kristus mbolŋge nyaro mayenu kileg ta kila patikuwaig ŋga idusmba yabaŋet. ⁷ Ese tira. Ne Yesus tuku mbal ŋakmba idusniŋmba turniŋgit le nane wamdus bulkade. Ye ne tuku maŋau mayenu ta ismba ye gare suŋgo tumba wamdus saŋgri pileyate.

Paulus nu Onesimus tuku Filemon sana

⁸⁻⁹ O tira, ye ne tuku tira Paulus ne wam ande ka ŋga iduset. Ye Kristus tuku nyu mbolŋge ne wam ta ka ŋga sani ta ne pitaiwam kumuŋ kuga. Ne kam tuku. Sine ŋakmba tira kame tuku muŋgu kume purkeg. Ye wam ta idusmba ne ka ŋga sa ndanumba ake kusnanamŋgit. Ye Paulus ye buk saibo pilet. Ye Yesus Kristus tuku piro taŋgo tukunu ye muli wandek teŋge minet. Yeŋge ne kusnanamŋgit. ¹⁰ Onesimus nu ne tuku piro agan taŋaŋ ye nu tuku ne kusnanamŋgit. Kile nu ye tuku kiŋo taŋaŋ minit. Ye muli wandekŋge nu Yesus tuku son ŋgam tuku ndin tumen le nu son ŋgina le ye nu tuku mam minet. ¹¹ Nu o buk ne ndoŋ minna ta nu kanyumba piro maye ndana. Kile nu piro mayenu kam tuku iduste. Ta tuku nu kile sile arŋej sinzaŋsikam kumuŋ.

¹² Ye Onesimus tuku kume purmba nu kukulet le ne tugum ilit. ¹³ Ye pasa mayenu tuku muli wandeknge minet ta Onesimus nu ne tuku ma tumba ye turyuwa nga ngaikam iduset ta tanjaig. ¹⁴ Ye ambonja ne kusnanam iduset. Ne naje wamdus dubimba wam mayenu ka nget.

¹⁵ O tira, ye tejenmba iduset. Onesimus ait fagnu ne kusrenina ta nu wam mayenu tumba ne ndon minmba minam tuku nu tanjana inde. ¹⁶ Kile nu naje piro aganj tananj ndo kuga. Nu Yesus Kristus ndon ulendika nu sine tuku tira ande. Nu ne tuku tira piro aganj tananj minit. Ta tuku ye nu iduset ta ne ye liyumba nu sunjomba idusamngat.

¹⁷ Sile Kristus mbolnge tuma minek ta idusmba kande Onesimus kanjermba ne ye tate tanjamba nu ta. ¹⁸ Nu ne mbolnge mbar ande kina e ko ne tuku aganj ndende kilna le lafuwam tuku minwaig kande nu tuku nyu kuyaram tuku ma mbolnge ye tuku nyu kuyara.

¹⁹ Ye Paulus yinje waimbi waje te kuyaret. Yenge lafuwamngit. Ne Kristus mbolnge abo kitek tina ta ye tuku piro mbolnge tina. Ta tuku ne wam ande ngailyam kumun kuga ta ye ta tuku idus ndawet.

²⁰ O tira, ne Sunjo Yesus idusmba ye tuku kusna te pitai ndamba turya. Sile Kristus mbolnge tira minek ta alonu te-mayokmba ye tuku wamdus bul sera.

²¹ O tira, ne ye tuku pasa pitaiwe nda ta ye kila. Ye tuku kusna pasa te ne limba naje wamdusmbi sunjomba kamngat nga ye idusmba waje te ne tuku kuyaret. ²² Ye tuku kinyam mbili ande wakeiwa. Tane njakmba ye tuku yabanmba minig tukunu Kuate nu ndin wakeiwa le mayok kambim tuku wamdus sunjo njak minet.

²³ Epafras Yesus Kristus tuku piro tanjo ye ndon muli wande te sinamnge minek nu ne kaiye pasa tinit. ²⁴ Markus Aristarkus Demas Lukas yinje piro tuma mbal nane mata ne kaiye pasa tinig.

²⁵ Singine Sunjo Yesus Kristus nu ake sinanj tane njakmba make patikuwa. Son.

HIBRU Zu mbal tuku waŋe

Gabat ande nu Zu mbal afu Yesus tuku son ŋginaig ta nane tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Zu mbal afu Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋginaig sulumba naŋgine tukul maŋau ambokok kusrekaig. Kusrekaig ta naŋgine mbal afuŋge piti serniŋginaig le nane maŋ tukul kame ta dubikinaig. Taŋanaig le Yesus dubiwanu gabat andeŋge waŋe te nane tuku wamdus te-tiwam tuku kuyarna.

Yesus nu ambokok maŋau ŋakmba kumumba maŋau kitek te-mayokna. Nu kamna sulumba nuŋe ndarembi sine muskil nduiye kile-tidinga singine pris gabat suŋgo minit. Ta tuku nane maŋau ambokok saŋgri kugatok ta nduiye kusreka Yesus ndo dubiwaig ŋga nu waŋe te kuyarna.

Kuate tuku Kiŋo nu eŋel kame liniŋmba o mbolŋge minit

¹ O buk Kuate nu maŋau kise kisembi nuŋe pasa tugusek tuan taŋgo tuku miŋge mbolŋge kile-mayokka minanu le sine tuku wa mbuŋ kame nane isanu. ² Ismba minnaig le ma ma kugawam tuku ait te mbolŋge nu nuŋe Kiŋo nuŋe mbolŋge nuŋe pasa te-mayokmba sasiŋgina. Agar ndende ŋakmba nu wai mbolŋge patikam tuku nu Kiŋo nuŋe pilna. Tugu mbolŋge Kuate nu sakina le Kiŋo nuŋeŋge kilke te te-mayokna. ³ Kuate tuku kilŋa nu minit tuku maŋau ŋakmba nuŋe Kiŋo nuŋe mbolŋge minig le kaŋgerkeg. Nale ndindo minik. Kiŋo nuŋeŋge pasa saŋgrinu sakate le agar ndende ŋakmba naŋgine ma mbolŋge minmba kumumbi piroka minmba minig. Nuŋe Kiŋo taŋge taŋgo tuku une sauke suluna sulumba Kuate Sungo Ndindo nu tuku ndinam kumamŋge samba mbolŋge minyokina. ⁴ Taŋana le Kuate nuŋe Kiŋo nyu suŋgo te-mayokna le nu tuku nyu taŋge eŋel tuku nyu liniŋgina. Ta tuku nu nuŋe miroŋ mata eŋel kame ŋakmba liniŋgina. ⁵ Kuate nu nuŋe Kiŋo ta teŋenmba sana.

Ne ye tuku Kiŋo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ŋgina. *Mune 2.7*

Kuate nu eŋel ande taŋamba sa ndana. Nu maŋ nuŋe Kiŋo sana:

Ye ne tuku Mam mayok kaŋgit.

Ne ye tuku Kiŋo minamŋgat ŋga sana.

2 Samuel 7.14

Nu eŋel ande taŋamba sa ndana.

⁶ Kuate nuŋe Kiŋo mulum kilke te mbolŋge te-mayokam bafuna sulumba nu nuŋe Kiŋo nuŋe tuku teŋenmba sakina.

Yiŋe eŋel kame, tane nu tuku nyu te-dunŋa nu mbariŋap ŋgina. *Lo 32.43*

⁷ Kuate nu nuŋe eŋel kame tuku teŋenmba sakina.

Yiŋe eŋel kame nane bubre taŋaŋ kile-mayokket.

Yiŋe kukul mbal pa mane taŋaŋ kile-mayokket ŋgina.

Mune 104.44

⁸ Nu nuŋe Kiŋo tuku pasa teŋenmba sakina.

Ne Kuate. Ne nyu suŋgo ŋak naŋe mbal kulatka minmba minamŋgat. Kugawe nda.

Ne kumumbi naŋe gageu kulatkate.

⁹ Ne maŋau tiŋreknu ndo nzalinu ne maŋau ŋaigonu ŋakmba mbulmba pitaikate.

Ta tuku ye ne tuku Mbara naŋe mbal ŋgamukŋge ne suŋgomba make pilmba nyu suŋgo tinmba gare tinen ŋgina.

Mune 45.6

¹⁰ Kuate nu nuŋe Kiŋo tuku maŋ teŋenmba sakina.

Sungo, ne tugu mbolŋge kilke te-mayokna.

Ne nanje wai kuyarmbi samba pilna.

¹¹ Kilke samba ŋgisikamŋgaik ta ne taŋawe nda.

Ne minmba minamŋgat.

Kilke samba tawi taŋaŋ urfu patika ŋaigoŋgamŋgaik.

¹² Taŋawaik le taŋgo nu tawi tumba filfilte taŋamba ne samba kilke filfilmba kile-sikamŋgat.

Nane tawi abonu kilmba tiŋgig taŋaŋ ne samba kilke urfunu kile-sika maŋ abonu kile-mayokkamŋgat.

Nenŋe ndo mbilka kisemba mayok kine nda.

Ne tuku yar mata kugawe nda. Ne minmba minamŋgat ŋgina. *Mune 102.25*

¹³ Kuate nu maŋ lato nuŋe Kiŋo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenŋe saŋgri ŋak minyok mina le ma ma yeŋge ne tuku ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenŋka ne tuku kupe kumnemŋge patikamŋgit ŋgina. *Mune 110.1*

Nu eŋel ande pasa ta sa ndana. ¹⁴ Eŋel kame nane Kuate tuku pasa dubide tuku guwa ndo. Sine afu Kuateŋge muskil kile-tidiŋgam tuku mineg mbal nu nane kukulniŋgit le pro sine tursiŋgig.

2

Kuate nu ndin mayenu te-mayokna

¹ Kuate tuku Kiŋo nu o mbolŋge minit tukunu sine nu tuku pasa mayenu isgenj ta ake wamwamka li ndaka kurauka likube. Sine taŋa ndabe ta sine war taŋaŋ kundu mayenu limba fare fare kumba ka ŋgisikamŋgig.

² O buk Kuate nu eŋel kukulniŋgina le nane Moses tukul tunaig ta son saŋgri ŋak. Siŋgine mburj kame pasa ta lukanaig ta lafunu kumumbi tinaig. ³ Sine siŋgine muskil kile-tidiŋgam tuku pasa mayenu Sungoŋge te-mayokmba sakina le nane isnaig mbalŋge sine kubeu siŋginaig. Kile sine pasa mayenu te ake wamwamka likeg ta sine taŋamba ndo lafunu tamŋgig. ⁴ Kuate nu nuŋe pasa ta saŋgri pilemba wam yimyammbi nuŋe saŋgri kile-mayokka wam kitek ke likina. Nu nuŋe nzali dubimba Tukul Guwa tuku saŋgri yimyam niŋge likina.

⁵ Kilke kitek prowam tuku sakig ta kilke ta kulatkam tuku Kuate nu nuŋe eŋel madi ndaniŋgina. ⁶ Kuate tuku pasa mbolŋge ande nu teŋenmba kuyarna. O Kuate, taŋgo nu ima le ne mara mara nu idus timba minit. Nu ima le ne nu turam tuku kulatkate.

⁷ Ne ait fagnu nu tumba eŋel kame kumnemŋge pilna.

Taŋana sulumba ne maŋ nu tumba te-mayokmba nyu sunŋo tuna.

⁸ Ne agaŋ ndende ŋakmba kilmba nu kumnemŋge patikina. *Mune 8.4-6*

Taŋamba Kuate nu agaŋ ndende ŋakmba kilmba taŋgo kumnemŋge patikina. Agaŋ ande taŋgoŋge kulat ndakanu taŋaŋ mine ndakate.

Son. Kile ait te mbolŋge agaŋ ndende ŋakmba taŋgo kumnemŋge minig le sine kaŋger ndakeg. ⁹ Kaŋger ndakeg ta Yesus kaŋgermba nu mbolŋge kila pileg. Kuate nu taŋgo ake sinaŋ make patika Yesus nu ŋakmba tuku kumwa ŋga nu tumba ait fagnu eŋel kame kumnemŋge pilna. Pilna le nu ŋakmba tuku kumna sulumba nyu sunŋo pasa ŋak mayok kina.

¹⁰ Kuate nu agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina. ŋakmba nu tuku nzali ndo dubiwam tuku minig. Nu taŋgo gudommba nuŋe kiŋo kame mayok ka nuŋe kilŋa tugumŋge minam tuku idusna sulumba nu kumumbi nane tuku

muskil kile-tidingam tuku tanjo rar sunjo tuna. Yesus nu rar ta mbolnje nu sine tuku gabat mayok ka sine tuku muskil kile-tidinge sinjit.

¹¹ Tanjo nane Kuate tuku mbal mayok kambim tuku ande nu atrau piro biyit ta nane nu ndon tugu ndindo. Nakmba Kuate tuku minig. Ta tuku sinjine Sunjo nu sine yabu ndaka yinje maib kame nja ¹² sine ndon minam tuku Mam nuje tenemba sana.

Mam Kuate, ye ne tuku nyu sunjo ta yinje maib kame ndon te-mayokmba saka minamngit.

Ye nane mbal ngamuknje munembi ne tuku nyu te-dungamngit ngina. *Mune 22.2*

¹³ Nu man kuyar ande mbolnje tenemba sakina.

Kuate, ye ne tuku sanjri tomba tinjet ngina.

Aisaia 8.17

Pasa ande mata tenemba.

Ye yinje maib kame Kuatenje ye sina ta ndon minet ngina.

Aisaia 8.18

¹⁴ Kuate nu Yesus tuna mbal nane ngarosu njak. Ta tuku Kristus nu sine tanja ngarosu njak mayok kina. Tanjamba nu manjau ta dubimba nu kumna. Nu kumna ta tinja kume tuku sanjri Satan te-iberjna sulumba ¹⁵ sine kumam tuku kuru-kuruka mineg ta sine tuku muskil kile-tidinga kuru kuru wam ta tukulna.

¹⁶ Nu enjel kame turkam tuku nde ndakina ta kilimok. Nu sine Abraham tuku tugu njakmba tursingam tuku ndekina. ¹⁷ Ta tuku nu nuje maib kame minig tanja mayok kina. Wam ta mbolnje ndo nu sine tuku pris sunjo mayok kambim kumun. Nu kumna sulumba nu Kuate tugumnje sine mapeka sine tuku atrau piro kumumbi biyit le Kuate nu sine tuku une sauka gilaingate. ¹⁸ Nu sine tanjo tanja mayok kina le Satan nu tagomba minna ta nu piti ta kamusna tukunu kile nu sine tago mbolnje mineg ta nu sine tursingam kumun.

3

Yesus nu Moses lite

¹ Tira kame, Kuatenje sine njakmba wikina le sine nu tuku kuasmbi ndindo mineg. Nu Yesus kukulna le nu sine tuku pris sunjo minit. Ta tuku sinjine wamdus njakmba Yesus ndo idus tibe.

² O buk Moses nu Kuate tuku mbal ngamuknje piro ke mayemba minna. Tanjamba ndo Yesus nu Kuatenje piro tuna ta nu piro ke mayena. ³ Nale arjen piro mayenaik ta Yesus nu Moses lite. Tanjo ande wande pilit ta sine wande tuku nyu te-du ndangeg. Sine tanjo tuku nyu te-dungeg. ⁴ Wande njakmba tanjonje patikade ta Kuate nu aganj njakmba tugu. ⁵ Moses nu piro tanjo ndo Kuate tuku mbal ngamuknje piro mayena. Kuate nu ngumnenja wam kile-mayokkina ta nu wam ta tuku saka minna. ⁶ Kristus nu Kuate tuku Kinjo minmba Kuate tuku mbal ngamuknje piro mayena. Nu mbal ta tuku tugu. Sine wamdus sanjrinu pilmba sinjine Sunjo tuku pasa alonu tairnja minbe ta sine Kuate tuku mbal nu tuku wande tanja mineg.

Ngamunggal kilba tukul ndakam tuku pasa

⁷ Sine Tukul Guwa tuku pasa ise mayebe. Nu tenemba sana.

Kile ait te mbolnje tane Kuate tuku pasa isig te

⁸ tanjine mbun Moses ndon ma baknu mbolnje minnaig tanja ngamunggal tukulmba kilba tukul ndakap.

Nane ye tuku wamdus mukuknu te gubra pile sam tuku tago-tagonaig.

⁹ Nane yar 40 ye tuku piro sangrinu yimyam kanđerkerkumba ta tuku nda idusmba ye tago-tagoyumba minnaig.

¹⁰ Ta tuku ye mbal ta tuku gubra tumba nane tuku tejenmba saken. Nane tuku wamdus tugusek kuga. Nane ye tuku manjau katese ndade ngen.

¹¹ Ye nane tuku gubra sunjo tumba pasa sangrinumbi tejenmba saken. Nane ye ndonj mabte nda ngen. *Mune 95.7-11*

Tukul Guwa nu tanjamba Kuate tuku minje pasa sakina.

¹² Tira kame, tane rironj mayewap. Ande tane ngamuknje wamdus tugusek kugatok minmba Kuate abo minmba minit nu talamba pitaiwikat. ¹³ Ki ait mindek tanjine tanjine mungu sanjri pileningap. Tane kile abo njak minig ait mbolnje manjau ta kusre ndawap. Tane tanja ndawap ta une manjau tanje tane didikuwa le tanjine ngamuŋgal tukulkikat. ¹⁴ Ambonja sine Kristus wamdus ndindombi tigerj. Sine manjau ta kusre ndamba tanjamba ndo minbe ta sine nu tugumnje gare njak minamnjig.

¹⁵ Kuate tuku pasa wam ta tuku tejenmba sakate.

Kile ait te mbolnje tane Kuate tuku pasa isig te tanjine mbunj kame tanjan ngamuŋgal tukulmba kilba tukul ndawap nga sakate. *Mune 95.7-11*

¹⁶ Tane idusap. Ima kate ngamuŋgal tukulmba kilba tukulnaig e? Moses nu nane njakmba kilmba Isip kusremba kinaig mbal ta. ¹⁷ Ima kate tuku Kuate nu yar 40 mbolnje gubra tina e? Nane wam njaigonu ke lika ma baknu mbolnje kume farnaig mbal ta. ¹⁸ Ima kate tuku Kuate nu pasa sanjrimbi nane ye ndonj mabte nda njina e? Nane nu tuku pasa ismba dubi ndanaig mbal ta.

¹⁹ Nane Kuate talamba nu kumuŋ kuga nga idusnaig tukunu nane nu ndonj mabte ndakinaig.

4

Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku iduste

¹ Kuate nu tanjo afu nu ndonj mabtam tuku pasa sangrinu pilna ta kile minit. Kuga ndate. Ta tuku sine kuru-kuruka kurau mayebe. Sine Kuate ndonj mabtam tuku wam lisinjikat. ² Sine sinjine mbunj kame buk minnaig tanjan kile mata pasa mayenu iseg. Nane pasa mayenu ismba talakinaig tukunu pasa ta nane tur ndakina. ³⁻⁵ Sine nu tuku pasa ismba son ngeg mbal ndo Kuate ndonj mabta mineg. Kuate nu tugu mbolnje aganj ndende njakmba kile-mayokka nuje piro njakmba sugluka mabtina. Kuate tuku pasa mbolnje ande nu mara 7 tuku tejenmba kuyarna.

Kuate nu mara 7 mbolnje nuje piro njakmba sugluka mabtina nga kuyarna.

Mulum Pasa 2.2

Afu nu ndonj mabtam tuku Kuate nu sakina ta nane nu talamba pitainaig le nu nane tuku tejenmba sakina.

Ye gubra sunjo tumba pasa sanjrinumbi tejenmba saken: Nane ye ndonj mabte nda nga saken. *Mune 95.11*

⁶ Pasa tanje sine tejenmba tumsingit. Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku iduste. Nane ambonja Kuate tuku pasa mayenu isnaig mbal ta nane nu talamba nu ndonj mabte ndakinaig. ⁷ Ta tuku ngumenja Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku ait ande te-mayokna ta kite ki ait noten. Ye David tuku pasa buk satinjig ta Kuate nu tejenmba sakate.

Kile ki ait te mbolnje tane Kuate tuku pasa isig te ngamuŋgal tukulmba kilba tukul ndawap njgate. *Mune 95.7-8*

Kuate ndonj mabte wam kilke mbolok kuga

⁸ Yosua nu Israel mbal kilmba Kanan kilke mbol promba nane Kuate ndonj mabte ndakinaig. Nane tanjamba mabtinaig kande Kuate nu ngumneŋga maŋ mabtam tuku ait ande sa ndakina kande. ⁹ Kuate nu nuŋe piro ke suluna sulumba mabtina tanjamba ndo nuŋe mbal nu tugumŋge mabtamŋgaig. ¹⁰ Sine Kuate ndonj mabteg ta nu nuŋe piro sugluka mabtina tanjamba ndo sine siŋgine piro tuku saŋgri kusremba Kuate tuku saŋgri tomba tinŋa mabteg. ¹¹ Sine tanjamba nu ndonj mabtam tuku wamdus saŋgrinu pilmba dirnaŋgube. Ande nu pasa mayenu ismba talakuwa ta nu siŋgine mbunj kame tanjaŋ Kuate ndonj mabte nda.

¹² Kuate tuku miŋge pasa saŋgri ŋayo abo ŋak minmba minit. Pasa ta kame bagi agonu limba nu agok ŋayo. Nu tanjo tuku ngamuŋgal nduasemba ka sinam nziŋge kilke mbolok maŋau samba mbolok maŋau ngamu fetka kilimok kile-mayokkate. Tanjo tuku wamdus nzali kise kise kam idusde ta nu kiŋgeŋka kila minit. ¹³ Agan ande Kuate am mbolŋge kuirka minam kumuŋ kuga. Sine tuku wam ŋakmba nu am mbolŋge mayokŋge minig. Ngumneŋga nu sine pilesiŋguwa le sine ta son ngamŋgig.

Yesus nu sine tuku pris sunjo

¹⁴ Siŋgine pris sunjo nu samba mbol kina sulumba kile Kuate tugumŋge minit. Nu Kuate tuku kiŋo nuŋe Yesus. Ta tuku pasa mayenu iseg te biye debe. ¹⁵ Siŋgine pris sunjo nu kilke te mbolŋge minmba tago ŋakmba nu mbolŋge pronaig ta nu mbar ndana. Tago mbolŋge sine saŋgri kugatok ta nu kila pilna sulumba sine sinasiŋgit. ¹⁶ Ta tuku sine kuru kuru kugatok wamdus bulok Kuate tugum kab. Nu ake sinaŋ tanjo make patika turkam iduste. Sine nu tugum kab ta nu sine mapeka siŋgine piti ait mbolŋge tursiŋgit.

5

¹ Sine tanjo ngamukŋge tanjo afu atrau piro biyam tuku mayok kinig ta nane sine ŋakmba tuku Kuate am mbolŋge pirokade. Sine agan afu Kuate tambim tuku niŋgeg le nane Kuate tuku patikade sulumba siŋgine une saukam tuku aganmor bale farmba atraukade. ² Pris mbal nane tanjo ndo nane sine tanjaŋ mbar ŋak. Ta tuku nane katese ndade mbal mbarde mbal wamdus bafumbi kulatka piroka minig. ³ Pris mbal mbar ŋak tukunu nane tanjo tuku une saukam tuku aganmor bale farmba atraukade ta nangine une tuku turmba atraukade.

⁴ Tanjo ande nu nuŋe wamdusmbi atrau piro biyam tuku nuŋe nyu te-mayokam kumuŋ kuga. Kuatenge madiniŋgit mbal ndo piro ta biyam kumuŋ. Abo abo nu Aron tanjamba madina. ⁵ Kristus nu mata nuŋe wamdusmbi pris sunjo mayok kambim tuku nu nuŋe nyu te-mayok ndana. Kuatenge Kristus nu piro ta kam tuku madina sulumba sana:

Ne ye tuku Kiŋo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ŋgina.

Mune 2.7

⁶ Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ne Melkisedek tanjaŋ pris minmba minamŋgat ŋgate.

Mune 110.4

⁷ Yesus nu kilke mbolok tanjo minmba nuŋe kume mbolŋge Kuatenge nu tuku muskil te-tiwam kumuŋ ŋga Kuate yabaŋmba sunjomba malmbika sarsarmba minna. Nu wamdus ndindo ŋak Kuate kumnemŋge minna le Kuate nu tuku yabaŋ pasa ta isna.

⁸ Yesus nu Kuate tuku Kiŋo ta nu mata piti sugo kamusna. Piti ta mbolŋge Kuate kumnemŋge minam tuku wam ta nu kila pile mayena. ⁹⁻¹⁰ Nu Kuate

tuku nzali ndo dubimba piti kamusmba minna ma ma nu kumumbi mayok kina. Nu kumumbi mayok kina le Kuate nu nuje Kiyo ta tenjemba sana. Ne Melkisedek tana pris sungo minmba minamngat ngina. Nu pris sungo mayok ka sine nu tuku pasa dubiweg mbal sine muskil kile-tidinga abo minmba minam tuku sinjit.

Sine Kristus tuku wam jakmba kila pilmba sugokube

¹¹ Sine Melkisedek tuku wam afu gudommba satngam iduseg ta tane pasa isam tuku ngaro wasni jak pronaig tukunu sine tugunu jakmba tumtingam tuku piro karenjeg. ¹² Tane o buk Kuate tuku pasa isnaig ta kile tane nane afu tumningam tuku ta tane kumuñ kuga. Sine man pasa ndui ta tugu patika tumtingam iduseg. Tane kiyo dabro tana amo ndo nyam kumuñ. Tane nyamagan karennu nyam kumuñ kuga. ¹³ Kiyo dabro amo ndo nyumba minit tana tane manau tinreknun katese ndamba mbirmbarmba minig. ¹⁴ Tana sugonge ndo nyamagan karennu nyade. Nane mara mara manau tinreknun dubika wam magenu najgonu pitik katesede sulumba wam magenu ta ndo dubikade.

6

¹ Sine Kristus tuku pasa amo suk ta buk ismba kila pilgen tukunu kile sine nu tuku pasa nyamagan karennu suk ta isam tuku wamdu pilmba ka sugokube. Sine makek man lato lato sigrika wande palmbim kumuñ kuga. Sine buk wam kame alo kugatok dubikigen ta kusreka ngamungal biye mbilmba makek karennu siriwanu tana ² kule pisne manau e ko tango mbolnge wai patinu tuku manau sine kila pilgen. Sine tango kummba man tinga e ko mbal najgonu lafu najyonu tumba minmba minam tuku pasa ta mata sine buk kila pilgen. Ta tuku kile sine pasa alo sugo jak isam tuku wamdu pilmba ka sugokube. ³ Kuate nuje ndin tumsingawa ta sine ndin ta mbolnge sugokamngig.

⁴ Nane afu Kristus tuku wam katese mayemba man kusrewaig ta nane kile-luka kilam tuku ndin ande kanjer ndaweg. Ta ndanam? Kuate tuku bulu tange nane tuku wamdu kiljaningina. Kuate nu ake sinan tango make patikate wam ta nangine wamdu sinamnge kamusnaig. Nane Tukul Guwa mata tinaig. ⁵ Nane Kuate tuku pasa ismba tagonaig ta mayenu nga idusnaig. Kilke kitek tuku sanri minmba minam tuku ta mata kamusnaig. ⁶ Nane Kristus tuku wam jakmba ta kila patika man kusrekuwaig ta nane Kuate tuku Kiyo ngumnemba nu tumba nanjine waimbi lato man ail kazrai mbolnge dannganu sukde. Nane nu tuku nyu najyo silide le jakmba kanjerde. Ta tuku nane ngamungal biye mbilam tuku ndin ande mine ndakate.

⁷ Tane kilke tuku manau kanjerap. Mara mara sawe piymba kilke mbolnge ndekate ta kilke nu sawe tate sulumba tango tuku piro turka nyamagan magenu tingade ta Kuate nu kilke ta nyaro mayenu tuwit. ⁸ Kilke ande sawe tate sulumba anja najgonu prode ta kilke ta piro kugatok. Kuate nu kilke ta kasuram bafute. Ngumneja nu kilke ta piyamngat.

⁹ Tira kame, sine tane pasa pitinu satngig ta Kuate nu tane mbolnge tanawe nda nga sine iduseg. Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingawa le tane nu kanjeramngai. ¹⁰ Tane Kuate tuku kume purmba nu tuku mbal turka minig wam ta Kuate nu gilainge nda. ¹¹ Tane jakmba tange manau mayenu ta biye demba minap le ma ma wam tainga minig ta alonu promba tane tumail pulutingamngat. ¹² Tane kanyummba ngaro wasni jak mine ndakap.

Kuate nu tanjo mbolnje wam magenu kamngit nga sakina ta o buk nane afu nu kumuŋ nga ngamuŋgal mukuk tairnga minnaig ma ma kile nane Kuate tugumuŋge kaŋgerkade. Tane nane taŋaj minap.

¹³ O buk Kuate nu wam mayenu ande kam tuku Abraham sana ta nuŋe pasa saŋgri pilewam tuku Sunjo ande nu limba mine ndakina le nu nuŋe nyu tambi pasa saŋgri pilemba teŋemba Abraham sana: ¹⁴ Ye Sunjo. Ye siŋka ne mbolnje wam mayenu kamngit. Yeŋge ne tuku ndare te-tugewi le sunjokamuŋgat nga Abraham sana le ¹⁵ nu ngamuŋgal mukuk tairnga minna ma ma tina.

¹⁶ Sine tanjo siŋgine pasa saŋgri pilewam tuku siŋgine nyu tambi sa ndakeg. Siŋgine mbara nu tuku nyumbi sine pasa saŋgri pileweg. Manjau ta mbolnje ande nu sine tuku pasa pitaiwam kumuŋ kuga.

¹⁷ Kuate nu nuŋe mbal mbolnje wam mayenu kam tuku sakina ta nu wamdus biye mbil ndamba siŋka kamuŋgat nga sine idusbe nga nu tanjo tuku manjau dubimba nuŋe nyumbi nuŋe pasa saŋgri pilena. ¹⁸ Kuate nu pasa sakate ko nuŋe nyumbi saŋgri pilete wam ar ta mbilka kise mayok kine nda. Nu yabrikam kumuŋ kuga. Sine afu Kuatenje tursiŋguwa nga kua ka nu tugum kineg mbal sine nu tuku pasa biye demba ngamuŋgal mukuk alonu tairnga minbe nga nu wam armba te kile-mayokkina. Nu nuŋe pasa sakina sulumba manj nuŋe nyumbi saŋgri pilena.

¹⁹ Wam armba ta mbolnje sine nu tuku pasa alonu tairnga mineg mbal waŋ anga ndiŋkanu taŋaj bike ndakeg. Siŋgine anga ta samba mbolnje tukul tawi sinamuŋge Kuate tugumuŋge minit. Purkam kumuŋ kuga. ²⁰ Yesus nu Melkisedek taŋaj pris sunjo minmba nu amboŋga sine tuku ndin wakeimba sinam kumba sinenu nga Kuate tumailamuŋge pris piro biyamba minmba minit.

7

Melkisedek nu pris mbal ŋakmba liniŋgina

¹ Melkisedek nu tanjo sunjo nyu ŋak ma ande nyunu Salem kulatkina. Nu Kuate tuku pris minna. Mara ande Abraham tanjo sugo afu ndonj kame bumba nu nane ŋakmba kile-iberjka nu luka kumba ndinŋge Melkisedek tesilikina le nu nyaro pasa tuna. ² Taŋana le nu Melkisedek nu tanjo sunjo nga nuŋe agaŋ ndende ŋakmba maŋgur 10 patika ande tumba nu tuna.

Melkisedek nyu tugunu ta Manjau Tinreknu tuku Gabat. Nu kulatkina ma Salem nyu tugunu ta Wamdus Bulok. Ta tuku nu mata wamdus bulok tuku gabat. ³ Melkisedek tuku ina mam nu tuku wa mbuŋ kame tuku pasa ande ta tuku mine ndakate. Nu prona tuku tugu e ko kumna tuku tugu ta sine gilai. Nu wam ta kugatok taŋaj minna. Nu Kuate tuku Kiŋo taŋaj nu pris minmba minit.

⁴ Melkisedek nu siŋka nyu sunjo. Siŋgine mbuŋ sunjo Abraham tuku wam kaŋgerap. Nu gabat afu ndonj kame buna sulumba gabis agaŋ ndende kilna ta maŋgur 10 patika ande tumba Melkisedek tuna. ⁵ Ngumuŋga Levi tuku mbuŋ afu atrau piro biyam tuku Kuatenje madiniŋgina. Nane atrau piro biyanaig sulumba naŋgine mbal tuku agaŋ ndende maŋgur 10 patika ande didika kilnaig. Nane naŋgine mbal liniŋginaig ta tuku kuga. Nane ŋakmba Abraham tuku mbuŋ. Nane Moses tuku tukul ande dubimba naŋgine mbal tuku agaŋ ndende kilnaig. ⁶ Melkisedek nu Levi tuku ndare kuga. Abraham nu agaŋ ndende maŋgur 10 patika ande tumba nu tuna le Melkisedek nu sunjo tukunu nu ndek yaimba kilna. Nu kilna sulumba nu Abraham nyaro

pasa tuna. Abraham nu ake tanjo kuga. Kuate nu tanjo mbolnje wam mayewam idusna sulumba nu Abraham pasa mayenu ta tuna.

⁷ Ima nu sunjo? Tanjo nu nyaro pasa tuwit ta e ko nyaro pasa tate ta? Tanjo nu nyaro pasa tuwit nu sunjo. Ta tuku Melkisedek nu sinja Abraham lite.

⁸ Levi tuku mbun afu nangine mbal tuku aganj ndende manjur ande kilnaig ta nane tanjo ndo njakmba kume far sulunaig. Melkisedek nu Abraham tuku aganj ndende manjur ande kilna ta kuyar pasa nu tuku tenemba sakate. Nu abo njak minmba minit njate.

⁹⁻¹⁰ Melkisedek nu ndinje Levi tuku mbun Abraham kangerna le ait ta mbolnje Levi kugatok ta nu mbun nuje tuku fungul sinamnje minna. Abraham nu nuje aganj ndende manjur 10 patika ande Melkisedek tuna ta nu nuje ndare Levi tuku turmba Melkisedek tambinu tananj kina. Ta tuku kile Levi tuku mbun afu nangine mbal tuku aganj ndende ndui ndui yaika kilig ta nane pris sunjo Melkisedek li ndade.

Yesus nu Aron lite

¹¹ Kuate nu Levi tuku tugu Aron tuku ndare nane pris piro biymba kulatkuwaig nga nu tukul manjau tanjo pino dubiwam tuku te-mayokna. Nangine piro ta mbolnje tanjo pino Kuate am mbolnje kumumbi mayok kinaig kande pris kitek ande mayok nda kina kande. Pris kitek mayok kina ta nu Aron tuku ndare kuga. Nu Melkisedek tananj mayok kina.

¹² Pris kitek mayok kuwa ta tukul manjau kitek turmba mayok kinit. Tukul ambokok kugate. ¹³ Pris kitek ye sakit ta nu Levi tuku tugu kuga. Nu Yuda tuku tugu. Yuda tuku mbun ande atrau mbain mbolnje atrau ndakina.

¹⁴ Singine Sunjo Yesus nu Yuda tuku tugu mbolnje prona wam ta sine njakmba kila. Moses nu atrau piro biyam tuku Israel mbal saningina ta nu Yuda tuku nyu te-mayok ndana. Ta tuku tukul manjau ambokok sinamnje Yuda tuku tugu ande pris piro biyam kumun kuga.

¹⁵ Pris kitek Melkisedek tananj mayok kina wam ta mbolnje sine kilimok kangereg. Manjau kitek turmba mayok kina. ¹⁶ Yesus nu pris mayok kina ta tukul ande dubimba pris mayok nda kina. Nuje mbun ande pris piro biye ndakina. Nu abo njak minmba minam tuku nuje sangri tamba nu pris mayok ka piro ta tina. ¹⁷ Kuatenje nu tuku tenemba sakina. Ne Melkisedek tananj pris minmba minamngat.

¹⁸⁻¹⁹ Ambokok manjau ta gisleknu. Tanjo pino tur ndakina. Tukul manjau mbolnje nane tinreknu mayok ndakinaig le Kuate nu manjau ta te-sina. Kile manjau kitek Yesus mbolnje alonu tamngig nga tairnga mineg manjau ta kumun. Sine nu mbolnje kumumbi mayok ka Kuate tugum kineg.

²⁰⁻²¹ Pris ambokok nane atrau piro biyam tuku Kuate nu saningina ta nuje nyumbi pasa sangri pile ndana. Nu Yesus pris mayok kambim tuku sakina ta nu nuje nyumbi pasa ta sangri pilemba sana: Ye Sunjo. Ye yinje pasa yinje nyumbi sangri pilemba saken. Ye wamdus mbilmba kisemba sake nda. Ne mara mara pris minmba minamngat ngina.

²² Kuate nuje pasa sangri pilemba nu Yesus pris minmba minam tuku pilna. Ta tuku nu pasa kitek Kuatenje katna ta kulatka minwa le alonu kugawe nda. Minmba minamngat. Ta tuku pasa kitek tanje o buk Moses ndonj pasa katna ta lite.

²³ Pris ambokok nane njakmba kume likinaig. Ta tuku nane lafu-lafuka pris piro biymba minanu. ²⁴ Yesus nu abo njak minmba minit tukunu nuje atrau piro kusrewe nda. ²⁵ Nu mara mara abo minmba samba mbolnje Kuate

tugumŋe taŋgo tuku yabaŋmba minit. Nane afu nu tuku piro tuku saŋgri tomba taŋga Kuate tugum kinig mbal nu nane tuku muskil kile-tidiŋga minit.

²⁶ Yesus nu kumumbi sine tuku atrau piro biyit. Nu purfeŋnu. Mbar ande nu mbolŋge mine ndakate. Nu sine taŋgo taŋaŋ mine ndakate. Nu une kugatok. Kuatenŋe nu te-duŋga samba mbolŋge pilmba nyu suŋgo tuna. ²⁷ Pris ambokok nane mara mindek ambonŋa naŋgine une sauka ŋgumneŋga taŋgo pino tuku une saukam tuku agaŋmor bale farmba atraukanu ta Yesus nu taŋa ndana. Nu nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna le afuŋge nu balenaig le atraukam nduina. Not ndo. ²⁸ Tukul maŋau sinamŋe Kuate nu sine taŋgo une ŋak kilmba atrau piro biyam tuku patikina. Ngumneŋga nu pris kitek piro biyam tuku Kuate nu nuŋe nyumbi pasa saŋgri pilena ta nu nuŋe Kiŋo nuŋe pilna. Nuŋe Kiŋo ta nu purfeŋnu minmba nu pris suŋgo kumumbi mayok ka taŋamba minmba minit.

8

Yesus nu pasa kitek kulatkate

¹ Ye pasa ŋakmba sake likit ta tugunu teŋenmba. Siŋgine pris suŋgo Yesus nu samba mbolŋge Kuate tuku ndinam kumamŋe minyok minit. ² Nu samba mbolŋge Kuate tuku wande tugusek ta sinamŋe nuŋe atrau piro kumba minit. Wande ta Kuatenŋe pilna tuku. Taŋgonŋe pile ndakinaig.

³ Pris sugo nane agaŋ yimyam Kuate tumba agaŋmor kilmba bale farde. Nane atrau piro ta ke likam tuku pris nyu tinaig. Siŋgine pris suŋgo nu mata piro ta kam tuku nyu tina. Nu agaŋ ande Kuate atraukam kumuŋ.

⁴ Yesus nu kilke te mbolŋge minit kande nu atrau piro biye ndakate kande. Pris gudommba Moses tuku maŋau mbolŋge tukul dubimba agaŋ yimyam kilmba Kuate atrauka tuwig. ⁵ Kilke te mbolŋge atrau piro kade mbal nane samba mbolŋge piro tugusek ta tuku kanunu ndo kade. Moses nu tawi wande palmbim bafuna le Kuate nu wam pagumba sana: Ne isa. Ne buk tabe mbolŋge minna le ye wande kanunu te-mayokmba tumnen taŋamba ndo pale ŋgina. *Kisim Bek 25.40*

⁶ Kuate nu alonu suŋgomba prowamŋgaig nga pasa kitek katna. Kile Kristus nu alonu ta kile-mayokkate. Pasa kitek tuku alonu suŋgokanu pasa ambokok lite. Ta tuku atrau piro Kuate nu Kristus tuna taŋge pris mbal tuku piro ambokok mata lite. ⁷ Kuate nu Moses ndoŋ pasa katna ta sinamŋe taŋgo pino kumumbi minnaig kande nu maŋ pasa kitek kat ndana kande. ⁸ Kuate nu tukul pasa kumneŋge minnaig mbal nu nane ndoŋ pasa ŋak minmba teŋenmba sakina.

Ye Suŋgo, ye satinŋamŋgit. Ait ande prowa le ye Israel mbal ndoŋ Yuda mbal turmba pasa kitek saŋgrinu katamŋgit.

⁹ Ye o buk Israel mbal tuku mbuŋ turka ndin te-mayoken le Isip kusremba kinaig ait mbolŋge nane pasa saŋgrinu katen taŋamba kuga. Nane ye tuku pasa ta dubi maye ndamba kusrenaig le ye nane ŋgumneŋgen.

¹⁰ Ye Suŋgo ye satinŋamŋgit. Ngumneŋga ait kumuŋguwa le ye pasa kitek teŋenmba Israel mbal ndoŋ katamŋgit. Ye yiŋe tukul pasa ŋakmba nane dubi magekam tuku nane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge patike likamŋgit. Ye nane tuku Mbara Suŋgo mini le nane yiŋe mbal minamŋgaig.

¹¹ Nane naŋgine kilke tuma mbal naŋgine ndare Kuate tuku kila pilwaig nga maŋ tumniŋge nda.

Nyu ŋak nyu kugatok mbal nane ŋakmba ait ta mbolŋge ye kila minamŋgaig.

¹² Ye nane mapeka nanjine wam njaigonu sauke ningamngit. Tanjawi sulumba ye nane tuku une njakmba gilaingamngit njina. *Yeremia 31.31-34*

¹³ Kuate nu pasa kitek katam saka nu pasa ambokok te-sina le piro kugatok minit. Nu piro kugatok minmba njisinu bafute.

9

Kuate mbarinjam tuku kilke mbolok tawi wande

¹ Pasa ambonja Kuate nu Moses ndon katna ta nane ta sinamnge fare fare Kuate mbarin ndanaig. Nane tukul afu dubika nu mbarinjanig. Nane nu mbarinjam tuku kilke te mbolok tawi wande pilnaig. ² Nane wande tumailamnge bulu ande mbain mbolnge pilnaig. Tukul bret Kuate am mbolnge patikinaig tuku mata mbain ta mbolnge minnaig. Tawi wande ta nyunu tukul wande. ³ Tukul wande ta ngamunge malanga tukulanu tawi sun gokanu minna. Tawi ta ngumnemnge tawi ma ande minna ta nyunu tukul wande sunjo.

⁴ Wande ta sinamnge mbain ande aganj afu pasokanu le mundur magenu prowanu ta minna. Mbain ta nane golmbi wakeinaig. Kuate nu Israel mbal ndon pasa katna ta tuku bokis mata minna. Nane ngaronu golmbi wakeinaig. Ndambe armba tukul pasa kuyaranu njak, gol waim mana fudinndo njak, Aron tuku ndumndum kuzru prona ta njakmba bokis sinamnge patikinaig. ⁵ Bokis mbolnge enjel armba wakeika patikinaig. Enjel ar ta magenu ndo kilja njak. Nale nakile salmban kuitka bokis tukulnu songinaik. Kuate nu tango tuku mbar saukam tuku pris sunjo nu bokis tukulnu ta mbolnge aganjmor ndarenu barejanu. Sine kile tawi wande tuku aganj ndende njakmba satinjam tuku ait kuga. ⁶ Nane tanjamba tawi wande tuku aganj ndende njakmba patike likinaig.

Pris mbal nane mara mara wande tumailam ta sinam kumba atrau piro yimyam kumba minnaig. ⁷ Tawi ma ngumnemnge minna ta pris sunjo ndo nu wande ta sinam kambinu. Mara mara kuga. Yar ndindo sinamnge ki ait ndindo ndo nu wande ta sinam kambinu. Nu kambim nga aganjmor ndare kilmba nuje mbar, tango pino tuku mbar, mbar afu nane kumba kamus ndanaig ta njakmba saukam tuku Kuate atraukanu. ⁸ Manjau ta mbolnge Tukul Guwa nu tenemba sine tumsingit. Ambokok manjau sinamnge tukul wande tumailamnge atrau piro kuga ndawa ta ake tango nu tukul wande sunjo ngumnem ta sinam kumba Kuate tugum kambim kumuñ kuga.

⁹ Tawi wande ta manjau kitek te tuku kanunu ndo. Manjau ta sinamnge nane Kuate mbarinjam nga aganj yimyam Kuate tuku patika aganjmor kilmba bale farmba atrauka tanjamba tanjamba minnaig. Nane tanjanaig ta nanjine mbar manjau tuku piti nanjine wamdus sinamnge minnaig. ¹⁰ Nane kule le nyamaganj tuku tukul ngarosu aganj ndende minyanje likam tuku tukul ta ndo dubika minnaig. Tukul njakmba ta ngarosu tuku ndo. Nane tukul kame ta dubika minwaig le Kuate nu manjau kitek te-mayokuwa le tukul kame ta sangri kugawamngai.

¹¹ Nane tukul manjau dubika minnaig le ta ngamuknge Kuate tugumnge ngamunggal mukuk njak minam tuku manjau prona. Kristus nu pro manjau ta tuku pris sunjo mayok kina. Nu Kuate tuku wande sinam kumba ka pris sunjo piro biyit ta kilke mbolok wande kuga. Samba mbolok wande tugusek. Tanjonge pile ndakinaig tuku. ¹² Nu wande ta tuku tukul wande sunjo nduiye sinam kina. Nu pris sunjo ambokok tanjanj meme le makau fat tuku ndare kilmba tukul wande sunjo sinam kine ndakina. Nu nuje

ndare tumba ka ndare tamba sine piyasiṅmba sine tuku muskil nduiye kile-tidiṅgina.

¹³ Maṅau ambokok dubimba nane meme le makau pailnu tuku ndare kilmba makau paṅgar fatnu pasokinaig tuku kuke tugu ta tur mbilmba taṅgo nu wam afu mbolṅge kutur kilanu ta nane mbolṅge bareṅniṅginaig. Bareṅniṅginaig le naṅgine ṅgarosu tuku kutur saukinaig.

¹⁴ Kristus tuku ndarenṅe agaṅmor ndare tuku piro lite. Nu purfeṅnu ndo minmba nuṅe minmba minam tuku maṅau tuku saṅgri mbolṅge nuṅe ṅgarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukina. Wam afu dubikeg le tur ndasiṅgig le wamdus piti ṅak mineg ta nuṅe ndarembi mbar ta ṅakmba sauke suluwa le sine ṅgamuṅgal mukuk ṅak Kuate mbariṅam kumuṅ. ¹⁵ Pasa kitek Kuate katna ta kile Kristus nu alonu kile-mayokkate. Nu tuku kume mbolṅge pasa amboṅga katna ta kumnemṅe minmba mbarde mbal muskil kile-tidiṅge niṅgit. Kile Kuate nu o buk sakina taṅamba nu wikade mbal ṅakmba nuṅe wam magenu kilam tuku minig.

¹⁶ Taṅgo ande ṅgumneṅga ye kumi le ye tuku agaṅ ndende yiṅe mbalṅge kilam tuku ṅga idusmba nu waṅe ande kuyarmba pilit. Taṅgo ta nu kumit le ndo nu tuku agaṅ ndende kuembol walmba kilig. ¹⁷ Nu nuṅe pasa kuyarte sulumba nu abo minit ta kuyar ta alo kugatok taṅaṅ minit. Nu kumit le ndo alonu mayok kinit. ¹⁸ Wam ndui ta ndo Kuate nu pasa o buk taṅgo ndoṅ katna ta alonu mayok kuwa ṅga tane agaṅmor bale farap ṅgina. Ndare tamba pasa katna ta tugu pilnaig ta teṅenmba. ¹⁹ Moses nu tukul pasa ṅakmba taṅgo pino saniṅgina sulumba nu makau fat le meme tuku ndare kilmba kule tur mbilna. Taṅamba nu sipsip ṅguenu gurgur kilmba hisop ail waṅenu tur kusmba pilna le ndare sinam kina. Kina le tumba bareṅna le tukul kuyaranu waṅe taṅgo turmba mbol kinaig. ²⁰ Taṅamba Moses ndek sakina: Tane dubikam tuku Kuate nu tane ndoṅ pasa katna ta ndare tembi tugu pilit ṅgina.

²¹ Nu wam kina taṅamba ndo ndare ta tumba ka tawi wande sinamṅe Kuate atraukam tuku agaṅ ndende ṅakmba mbolṅge bareṅniṅgina. ²² Moses tuku tukul maṅau ta sinamṅe kutur ṅakmba mayok kinaig ta ndarembi ndo saukinaig. Ndare kutu ndate ta taṅgo tuku une sau ndakate.

Yesus nu kumba sine tuku une saukina

²³⁻²⁴ Maṅau ambokok sinamṅe nane agaṅmor ndarembi kutur saukinaig. Maṅau ambokok ta samba mbolok maṅau kube ndo naig. Kristus nu kilke te mbolok tuku tukul wande sinam kine ndakina. Nu samba mbolok tuku wande tugusek ta sinam kina sulumba kile sine turkam tuku Kuate tugumṅe minit. Ta tuku samba mbolok agaṅ ndende agaṅmor ndarembi kutur saukam kumuṅ kuga. Atrau agaṅ purfeṅnumbi ndo kutur saukam kumuṅ.

²⁵ O buk yar kidemba ki ait ndindo mbolṅge pris suṅgo nu tukul wande suṅgo sinam kambim ṅga nuṅe ndare tumba kine ndakina. Nu agaṅmor ndare kilmba kambinu. Kristus nu taṅa ndana. Nu nuṅe ṅgarosu kumam tuku palmbim nduina sulumba nuṅe ndare tumba samba mbolok tukul wande sinam kina. ²⁶ Nu wam ta ke ndakina kande Kuate nu kilke temayokna ait ta mbolṅge nu tugu pilmba kume tutur-tuturmba ka kile taṅamba minit kande. Ait kugawam tuku ait te mbolṅge nu mayok kina sulumba nuṅe ṅgarosu tamba une ṅakmba sauke suluwam tuku Kuate atraukam nduina. ²⁷ Taṅgo ṅakmba kume nduiwaig sulumba Kuate nu nane pileniṅgam

tuku ait tairnga minamngaig. ²⁸ Tanjamba ndo Kristus nu nuŋe ngarosu pilna le nane nu balenaig le nu kumam nduina sulumba tanjo gudommba tuku une saukina. Nu maŋ luka prowamngat ta une saukam tuku prowe nda. Sine nu minde mineg mbal sine tuku muskil kile-tidinge siŋgam tuku prowamngat.

10

¹ Tukul maŋauŋge samba mbolok tuku tugusek maŋau tuku alonu kilemayok ndakate. Nu wam tugusek tuku kanunu ndo. Ta tuku nane tukul dubimba yar kidemba agaŋmor ndui ta ndo kilmba bale farmba atrauka Kuate am mbolŋge kumumbi mayok kine ndakade. ² Nane kumumbi mayok kinaig kande nane une tuku piti kamus ndamba agaŋmor maŋ kilmba bale farmba atrau ndakinaig kande. ³ Nane yar kidemba une saukam tuku agaŋmor kilmba bale farniŋmba atraukinaig sulumba naŋgine une ta idusmba minanu. ⁴ Makau pailnu le meme tuku ndarembi une saukam kumuŋ kuga. ⁵ Ta tuku Kristus nu kilke te mbol prona sulumba nu Kuate sana:

Nane agaŋmor kilmba bale farmba agaŋ kise kise ne tanmbim tuku patikade wam ta ŋakmba ne nzali ndanate. Ta tuku ne ye ngarosu te sina.

⁶ Nane agaŋmor kilmba bale farmba ŋak pasokade ko naŋgine une idusmba agaŋmor bale farmba atraukade wam ta ŋakmba ne nda nzalinate.

⁷ Ta tuku ye ne sanamngit. Kuyar pasa ye tuku tanjamba sakate ta ye prowen te ne tuku nzali ŋakmba dubikam tuku minet. *Mune 40.6-8*
Kristus nu tanjamba Kuate sana.

⁸ Kristus tuku pasa ta tugunu teŋenmba. Nu amboŋga sakina: Agaŋmor kilmba bale farmba agaŋ kise kise ne tanmbim tuku patikade wam ta ne nzali ndanate. Agaŋmor kilmba bale farmba ŋak pasokade ko afu naŋgine une tuku atraukade maŋau ta ŋakmba ne nda nzalinate ŋgina. Nane tukul maŋau dubimba maŋau ŋakmba ta kinaig ta ⁹ Kristus nu maŋ pasa tuturmba sakina: Ye prowen te ne tuku nzali ŋakmba dubikam tuku minet ŋgina. Nu maŋau kitek Kuate tuku nzali ŋakmba dubikam tuku ta mayok kuwa nga tukul maŋau tuku piro te-sina. ¹⁰ Kristus nu Kuate tuku nzali ta dubimba nuŋe ngarosumbi Kuate atraukam nduina. Tanjana le Kuate tuku nzali mayok ka Yesus Kristus tuku kume mbolŋge sine nu am mbolŋge kumumbi mayok kageŋ.

¹¹ Tukul maŋau mbolŋge pris mbal nane tawi wande sinamngge mara mindek tanje piroka tiŋ minig. Nane agaŋmor ndui ta ndo kilmba bale farmba atraukade ta agaŋmor ndarenunŋe tanjo tuku une saukam kumuŋ kuga.

¹² Kristus nu tanjo tuku une saukam tuku nu nuŋe ngarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukam nduina. Nu tuku atrau agaŋ une saukam tuku sanŋri minmba minamngat. Nu tanjana sulumba nu Kuate tuku ndinan kumamngge minyoka ¹³ Kuate nu nuŋe ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenka nu kumnemngge patikam tuku tairnga minit. ¹⁴ Nu nuŋe ngarosu atraukam nduina le sine nu mbolŋge purfen nu mayok kineg mbal Kuate am mbolŋge kumumbi minmba minamngig. ¹⁵ Tukul Guwa nu wam ndui ta ndo tumsingit. Nu amboŋga teŋenmba sakina.

¹⁶ Ye Sunjo ye sakamngit. Ait ande prowa le ye pasa kitek teŋenmba Israel mbal ndoŋ katamngit. Ye yiŋe tukul pasa ŋakmba nane dubi magekam tuku nane tuku ngamungal sinamngge patike likamngit ŋgina. *Yeremia 31.33*

¹⁷ Tukul Guwa nu lato maŋ teŋenmba sakina.

Ye nane tuku une wam n̄aigonu n̄akmba gilain̄gam̄git n̄gina. *Yeremia 31.34*
 18 Kuate nu sine tuku une n̄akmba sauka gilain̄gina tukunu une saukam tuku atrau agan̄ nu piro kugatok minit.

Sine Kuate tugum kab

19 Tira kame, Yesus nu nuñe ndarembi sine tuku une n̄akmba sauke suglukina. Ta tuku kile sine kuru kuru ndaka n̄garo bulok samba mbolok tukul wande sun̄go sinam kumba Kuate tugum kab. 20 Sine Kuate tugum kambim tuku Yesus nu nuñe n̄garosu atrauka ndin kitek wakeina. Ndin ta abo n̄ak minmba minam tuku. 21 Nu pris sun̄go mayok ka sine Kuate tuku mbal kulatkate. 22 Nu sin̄gine mbar tuku piti sauke sulumba kule purfen̄numbi sine tuku n̄garosu n̄akmba minyan̄gina. Ta tuku sine wamdus ndindo tumba Kristus tuku san̄gri tomba tin̄ga n̄garosu bulok Kuate tugum kab. 23 Sine nu tuku pasa tuku alonu tairn̄ga mineg ta kusre ndamba biye debe. Kuate nu sin̄ka nuñe pasa dubimba sin̄gine muskil kile-tidin̄ge sin̄gam̄ngat.

24 Sine tira kame nane afu n̄gamun̄gal nin̄gam tuku afu mboln̄ge man̄au magenu ke likam tuku sin̄gine sin̄gine n̄gamun̄gal kuagnekube. 25 Sin̄gine mbal afu Kuate mbarin̄am tuku man̄gur ndakade ta sine tañ̄a ndabe. Sine man̄gurka sin̄gine sin̄gine tira ndon̄ mun̄gu san̄gri pilenin̄be. Sun̄go prowam tuku ait buk patukate. Ta tuku sine mara mara man̄gurkube.

Kristus n̄gumnewam tuku man̄au

26 Sine Kuate tuku pasa tugusek ismba kila pilmba sin̄gine nzali ndo dubimba wam n̄aigonu kumba mineg ta atrau agan̄ ande une saukam tuku mine ndakate. 27 Sine tañ̄amba mineg ta sine pilesin̄gam tuku ait Kuate nuñe n̄gueu mbal kilmba pa kame n̄ayo mbol pankam̄ngat ta tairn̄ga minbe.

28 Tan̄go ande nu Moses tuku tukul pasa ande ake agan̄ tañ̄an̄ n̄ga lukamba likina ta tan̄go armba ko ken̄mba nu kan̄germba nu tumba ka pasa mboln̄ge te-timba nu mape ndamba balewanu. 29 Ande nu Kuate tuku Kin̄o n̄gumnete ta sin̄ka nu n̄garo mukuk mine nda. Yesus nuñe ndare kutuna le Kuate nu pasa kitek katna ta alonu mayok kina. Nane ndare ta ake agan̄ n̄gade ta ndare ta mboln̄ge ndo nane purfen̄nu mayok kambim tuku nu kumna. Tukul Guwa nu nane ake sin̄an̄ make patikam iduste ta nane nu tumail pande. Mbal ta nane sin̄ka pa sun̄go tam tuku minig.

30 Kuate nu pasa ten̄enmba sakina: Man̄au n̄aigonu lafunu ta ye tuku piro. Yen̄ge pa nin̄gam̄git n̄gina ta sine n̄akmba kila. Nu lato pasa ande mata sakina: Ye Sun̄go. Ye yin̄e mbal n̄akmba pilenin̄gam̄git n̄gina. 31 Ande nu Kuate minmba minit nu tuku pa kan̄gerwa sulumba ose. Nu kuru kuru sun̄go tam̄ngat.

Sine san̄gri tin̄ga dirnan̄gube

32 Ambon̄ga bulu mayenu tane tugum prona le tane piti sugo afu pronaig ta tane san̄gri tin̄ga dirnan̄ga minnaig. 33 Nane tane kilmba tan̄go am mboln̄ge kile-tidin̄ga piti sugo tin̄mba tane tumail pantin̄ginaig. Mara afu tan̄gine tira afu mboln̄ge tañ̄anaig ta tane kuru kuru ndaka nane ndon̄ ulendikinaig. 34 Nane afu mulin̄ kilanu minnaig ta tane nane ndon̄ piti kuranaig. Nane afun̄ge tane tuku agan̄ ndende ake kilmba n̄aigo siglikinaig ta tane ta tuku wamdus piti sun̄go nda tinaig. Agan̄ kame ta kilke te tuku agan̄ ndo n̄ga tan̄gine samba mbolok agan̄ ndende magenu minmba minam tuku ta idus tin̄ginaig. Tan̄gine man̄au mayenu ta gilai ndan̄gap.

³⁵ Tane sanjri tinjga dirnanjga tanjamba ndo minap ma ma lafu mayenu tamnjgaig. ³⁶ Manjau tambu ndo Kuate tuku nzali njakmba dubikap sulumba wam mayenu prowamnjgat nja sakina ta tamnjgaig. ³⁷ Kuate tuku pasa te tane isap.

Ande prowamnjgat ta nu dalke nda. Mine minemba prowamnjgat.

³⁸ Yinje tanjo tinjeknu nu ye ndo idusyumba ye kumuŋ nja saka minwa. Nu kuru-kuruka lukuwa ta ye nu nzaliwe nda. *Habakuk 2.3-4*

Kuate tuku kuyar pasa tanjamba sakate. ³⁹ Tira kame, afu kuru-kuruka luka njgisikade ta sine nane tananj kuga. Sine Kuate tala ndamba nu kumuŋ nja abo njak minmba minam tuku mbal mineg. Njisike nda.

11

Kuate tuku sanjri tomba tinjam tuku mbal

¹ Sine Kuate tuku sanjri tomba tinjeg wam ta tugunu tejenmba. Sine wam kame tairnja mineg ta sinjka kilamnjgig njgeg. Aganj ndende ammbi kanjer ndakeg ta sonndo minig nja ngamunjalmbi iduseg. ² Singine mbuŋ kame nane manjau ndui ta njak minnaig le Kuate nu nane tuku gare njak nyu sugo ninjina.

³ Sine Kuate kumuŋ nja sakeg ta nuŋe pasambi samba kilke kile-mayokkina ta sine kila. Sine aganj ndende ammbi kanjerkeg te nu aganj ammbi kanjer ndakeg tambu nu kile-mayokkina njgeg.

⁴ Abel nu Kuate tuku sanjri tomba tinjga aganjmor tumba atraukina. Atrau aganj tanje Kain tuku atrau aganj lina. Kuate nu Abel tuku atrau ta kanjermba nzalina le nu tanjo tinjeknu nja nu tuku nyu te-mayokna. Nu o buk kumna ta nuŋe manjau mayenu tanje sine tumsinmba minit.

⁵ Enok nu Kuate tuku sanjri tomba tinjina ta nu kume ndakina. Kuatenje nu njarosu njak tina le afu nu tuku mindesin kanjeram tuku sotete pisenginaiŋ. Kuate nu Enok nda tina sulumba nu tuku gare sunjo tina. Kuyar pasa tanjamba nu tuku sakate. ⁶ Ande nu Kuate talate ta nu Kuate gare tambim kumuŋ kuga. Ta tuku ande nu Kuate tugum kambim nja Kuate nu sinjka minit njuwa. Ne nu sota le nu ne mbolnje wam mayenu kamnjgat nja idusa.

⁷ Kuate nu wam ngumneŋga prowam tuku Noa rironj pasa sana ta nu ismba Kuate tuku pasa son nja nu nuŋe ndare mage minam tuku wanj ande kusna. Noa tuku manjau tanje kilke mbolok mbal tuku manjau njayonu kilimok te-mayokna. Kuate nu kumuŋ njina ta nu am mbolnje kumumbi mayok kina.

⁸ Kuate nu Abraham nuŋe ma kusremba ma kise ande tambim tuku sana le nu Kuate tuku sanjri tomba tinjga nuŋe ma kusremba kina. Ma nu kambim tuku ta nu gilai. Ake tinjga kina. ⁹ Kuate nu ma tambim tuku sakina ta mbol prona sulumba nu Isak le Yakob ndonj rawe tanjo tananj minmba baibai ndo patikinaig. Abraham Kuate nu kumuŋ nja ma tam tuku wamdus bulok tairnja minna. ¹⁰ Kuate nu samba mbolnje tumbranj mayenu minmba minam tuku pilna ta Abraham nu tumbranj ta ndo idusmba wamdus bulok njak tairnja minna.

¹¹ Kuate nu pasa sanjrinu sakina le Abraham piyo nuŋe Sara nu ismba Kuate nu kumuŋ njina. Ta tuku nu saibo pile mayemba kinjo tam tuku ait lina ta nu kinjo konna le sanjri tinjga fungulok minna. Kuate nu sinjka nuŋe pasa kumuwanjgat nja nu tanjana. ¹² Wam ta mbolnje tanjo ndindo ta saibo pile mayemba kumam tuku ait patukina le nu tuku mbuŋ gudommba mayok kinaig. Samba mbolnje mbai minig piyalnje fulbul minig tananj burnu kumuŋ kuga.

¹³ Abraham nane Kuate tuku pasa ismba nu kumuŋ ŋga saka minnaig ma ma alonu kaŋger ndamba kume likinaig. Nane pasa ndo ismba ŋgumneŋga alonu prowamŋgat ŋga nane kila minmba gare ŋak kume likinaig. Nane kilke te mbolŋge minmba sine rawe taŋgo taŋaŋ mineg ŋginaig. Singine tumbraŋ tuguk kilke te mbolŋge mine ndakate ŋga saka minnaig. ¹⁴ Taŋaka saki-naig mbal ta nane tumbraŋ ande minam tuku sota wamdu te-mayoknaig. ¹⁵ Nanŋine tumbraŋ o buk kusrenaig ta luka kambim kumuŋ ta nane tumbraŋ ta idus ndanaig. ¹⁶ Nane ma kise mayenu ndo sota minnaig. Ma ta samba mbolok. Nane Kuate nu sine tuku Mbara ŋginaig le nu nane tuku nyu yabu ndaka samba mbolŋge tumbraŋ ta kuaneke ningina.

¹⁷⁻¹⁸ Kuate nu nuŋe kiŋo Isak tuku teŋenmba Abraham sana: Isak mbolŋge ndo ne tuku mbuŋ mayok kaŋgaig ŋga sana. Nu Abraham tuku ŋgamuŋgal son tagona le nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga nuŋe kiŋo ndindo balemba luka Kuate atraukam bafuna. ¹⁹ Nu teŋenmba idusna: Isak nu kumwa ta Kuate nu te-tiwamŋgat ŋgina. Ta tuku Isak nu kume ndakina ta nu kumanu taŋaŋ mam nuŋe nu maŋ luka tina.

²⁰ Isak nu Kuate nu kumuŋ ŋga nuŋe kiŋo armba Yakob le Esau wam ŋgumneŋga mayok kaŋgaig ta tuku nyaro pasa nikina.

²¹ Yakob nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuŋ ŋga nu nuŋe wa kame Yosef tuku kiŋo armba wam ŋgumneŋga mayok kaŋgaig ta tuku nyaro pasa nikina. Nu nuŋe ndumndum biymba tamba ŋgaro saŋgri pilemba loka Kuate tuku nyu te-duŋga nu nale nyaro pasa nikina.

²² Yosef nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuŋ ŋga Israel mbal Isip kusrewam tuku saningina: Tane Isip kusremba ye tuku isu kilmba kumba taŋgine ma kitek mbolŋge ŋgukap ŋgina.

²³ ŋgumneŋga Moses tuku ina mam nu te-pilmba kiŋo mayenu ŋga Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga Farao tuku tukul pasa kuru kuru ndaka nu yubenginaik le tambun keŋmba minna.

²⁴ Moses nu sunŋokina sulumba Kuate nu kumuŋ ŋga nu Farao tuku wa ŋga nyu sunŋo tunaig wam ta ŋgumneŋga. ²⁵ Kilke te tuku nzali ŋaigonu ait fagnu ndo minam tuku ta ŋgumneŋgina sulumba Kuate tuku mbal sinamanzer sunŋo minnaig ta nane ndoŋ ulendikina. ²⁶ Nu Isip mbal tuku agaŋ ndende magenu kilam tuku ta agaŋ ŋai fudiŋdo taŋaŋ ŋga mbulmba pitaikina. Nu afuŋge tumail pannaig ta nu Kristus tuku idusmba ŋgamuŋgal mukuk ŋak minna. ²⁷ Nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga Farao tuku gubra kaŋgermba kuru kuru ndaka saŋgri tiŋga Isip kusrena. Sine singine ammbi Kuate kaŋgeram kumuŋ kuga ta Moses nu Kuate kaŋgeranu taŋaŋ saŋgri tiŋga minna. ²⁸ Kuate nu kumuŋ ŋga nu Pasowa ait sunŋo tugu pilmba kame eŋel nu Israel mbal tuku kiŋo mulum mapeka bale far ndakuwa ŋga nu nane saningina le nane sipsip baleniŋmba ndarenu kilmba nanŋine wande malaŋga piseneninginaig.

²⁹ Israel mbal nane Kuate nu kumuŋ ŋga Yu Gurgur ŋgamuŋge bablakina le sim kinaig. Isip mbal nane mata sim kambim tuku tagomba kinaig ta nane ŋakmba ŋgisikinaig.

³⁰ ŋgumneŋga Israel mbal Kuate nu kumuŋ ŋga Yeriko tumbraŋ mara 7 laipnaig le ndame fonde sambrika guroronaig.

³¹ Yerikonu pino Rahab taŋgo didik farmba minna tuku ta nu Kuate kumuŋ ŋga Israel taŋgo armba tumbraŋ ta katesewam pronaik le nu nale turka

yubengina. Ta tuku nuŋe ŋgueu mbal kame pronaig ta nane Yeriko mbal ŋakmba bale farka nu mapemba bale ndanaig.

³² Ye nane gudommba tuku wam kubewam kumuŋ. Gideon Barak Samson Yefta David Samuel tuan taŋgo ŋakmba satinŋam tuku ta ye ait kuga. ³³ Mbal ta nane ŋakmba Kuate nu kumuŋ ŋga teŋemba ke likinaig. Afu nane kilke kisekok mbal ndoŋ kame bumba nane kile-ibenŋkinaig. Afu sanŋri tinŋa maŋau tinŋreku ndo mayok kambim tuku pirokinaig. Afu Kuate nu nane mbolŋge wam magenu kam tuku saninŋina ta alonu tinaig. Afu nane laion tuku miŋge tukulniŋginaig. ³⁴ Nane afu pa sunŋo sinamŋge patikinaig ta kume ndakinaig. Afu nanŋine ŋgueu mbalŋge bagimbi bale faram bafunaig ta nane sanŋri tinŋa kua kinaig. Afu sanŋri kugatok ta Kuate tuku sanŋri mbolŋge sanŋri tinŋinaig. Nane kame buwam tuku sanŋri tinaig le kilke kisekok mbal nane kua kinaig. ³⁵ Pino afu nanŋine kutu kummba maŋ abonŋinaig le kilnaig.

Kuate tuku sanŋri tomba tinŋinaig mbal afu piti yimyam kanŋerkinaig. Nane afunŋe nane Kuate kusrewaig ŋga ŋgarosu rar sunŋo niŋginaig le abo tugu kitek tam tuku saka Kuate kusre ndamba rar sunŋo kamusmba ma ma kume likinaig. ³⁶ Afu kilmba amseseniŋmba muli karenŋnumbi ŋgusniŋge likinaig. Afu muliŋ kilmba wandekŋge patikinaig. ³⁷⁻³⁸ Nane afu ndamembi bale farninŋinaig. Afu so sunŋombi ŋgamunŋe kat pugurkinaig. Afu kame bagimbi bale farninŋinaig. Kuate tuku mbal ta sipsip ko meme tuku ŋgaro fulka tinŋe lika minnaig. Nane piti yimyam kilmba kua ka ma baknu mbolŋge tabe poŋ pilemba ndame burok ko kilke burok sinamŋge nane kuirka sinamanzer sunŋo tumba mine likinaig. Kuate tuku mbal ta nane kilke mbolok mbal ndoŋ ulendikam mbulnaig.

³⁹ Nane ŋakmba Kuate nu kumuŋ ŋga dirnanŋa saka minnaig ta Kuate nu nane tuku gare ŋak nyu sugo niŋgina. Kuate nu wam mayenu kam tuku sakina ta nane alonu kanŋer ndanaig. ⁴⁰ Ta ndanŋam? Kuate nu sine tuku ait mbolŋge wam mayenu te-mayokam tuku idusmba nane sine tairŋuwaig le sine kumu kumu muskil kile-tidinŋe sinŋamŋgat.

12

¹ Sine nane Kuate tuku sanŋri tomba tinŋinaig mbal ta tuku maŋau mayenu ta idusniŋmba sinŋine nzali yimyam ŋgumneniŋmba ame unenŋe sine didikate ta kusreka sine taŋgo kame usre mbolŋge dirnanŋa pinderka piya mayenu tam idusde taŋaŋ ² sinŋine wamdus Yesus ndo idus timba minbe. Sine ŋgamunŋal son teg ta Yesus mbolŋge teg. Teg le ka sanŋri tinŋate ta nunŋe sanŋri pilete. Yesus nu ŋgumnenŋa gare sunŋo tam tuku idusmba ail kazrai tuku kume kiko sunŋo ta taŋaig ŋga kuramba kumna. Kummba tinŋina sulumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamŋge nyu sunŋo ŋak minit.

³ Mbal ŋaigonu nane Yesus kasurmba nu tuku nyu ŋayo silinaig ta nuŋe sanŋri kusremba baklel ndana. Tane Yesus tuku maŋau ta idusmba tanŋine sanŋri tinŋade wam ta kusreka baklel ndawap. ⁴ Tane maŋau tinŋreku dubiwam tuku sanŋri tinŋade le afunŋe wam ta tuku tane kilmba bale far ndade. ⁵ Kuate nu pasa ande tane piti sinamŋge sanŋri tinŋam tuku sakina ta tane gilainŋade ŋga iduset. Kuate nu tane nuŋe kiŋo kame tuku teŋemba sakina.

Yiŋe kiŋo, ye ne te-tinam tuku pa tinet ta talaka nda isanu sukmba mine ndaka.

Ye ne sane liket ta sanŋri kusremba baklel ndawa.

6 Ye Sunjo. Ye tejenmba ket. Ye ande tuku kume purmba minet ta ye nu te-tiwam tuku pa tuwet.

Ande nu yiye kiyo nga tet ta nu mayenu mayok kambim tuku ye nu nguset.

Sindaun 3.11-12

Kuate nu tanjamba sakina.

7 Tane Kuate tuku pa kamusde ta nu sine kile-tidingam tuku tanjate nga sangri tingap. Tane Kuate tuku kiyo kame minig sulumba nu tuku pa kamusde. Kiyo ima nu mam nuje tuku pa kamus ndate? 8 Kuate nu nuje kiyo kame kile-tidingam tuku pa ningit. Tane nu tuku pa kamus ndawap ta tane nu tuku kiyo kame nda minig. Tane ma ngamukok kiyo kame tanaj minig.

9 Singine kilke mbolok mam kame nane sine kile-tidingam tuku pa singinaig ta nane kumumbi kade nga nane kumnemnje mingerj. Singine samba mbolok Mam nu singine kanu kulatkate sine pa singit ta sine sinjka wamdus bulok njak nu kumnemnje minbe. Ta mbolnje sine mine mayenu tamngig. 10 Sine kiyo kame mingerj le singine mam kame sine kile-tidingam tuku nanjine wamdus fagnu tamba pa singinaig.

Singine Mam Kuate sine nu ndonj purferjnu tuma minbe nga wam mayenu ta tam tuku nu pa singit. 11 Singine Mam sine pa sunjo singit le ta sinamnje sine gare kugatok ngamuñgal rar njak mineg ta ima nu pa ta mbolnje sangri tingate ta ngumneña nu alonu kanjerka nu wamdus bulok njak minamngat. 12 Ta tuku tane pa ta kamusmba baklel ndaka sangri tingap. 13 Tane wamdus sangrinu pilmba manau tinjeknu ndo ke likap. Tanjwap le tane tuku afu sangri kugatok ta nane sangri tingamngag.

14 Tanjo njakmba ndonj wamdus bafumbi minam tuku wamdus sangrimba palpe. Tane tinjeknu mayok kambim tuku wamdus ndindo pilmba dirnanjap. Ande nu tinjeknu mayok ndakuwa ta nu Sunjo kanjere nda. 15 Tane kurau mayewap. Kuate nu ake sinanj tanjo make patikat wam ta ande nu liwikat. Ko tane tuku ande wamdus ngueu njak mayok ka tane njakmba njaigo siglikuwa le tane kutur tubekaig. 16 Tane kurau mayewap. Ande nu fare fare pino kame ndonj unekumba minikat. Ko ande nu Esau tanaj Kuate tuku wam ake aganj tanaj nga bukngikat. Esau nu kiyo mulum tukunu mam nujenge Kuate tuku nyaro pasa nu tambim tuku minna. Ait ande mbolnje nu gubana le nyamaganj piyanu mambo nuje nyaro pasa ta tuna. 17 Ngumneña nu nyaro pasa bukngina ta luka tam tuku nu malmbi sunjo tumba mam nuje kusnana kande nu tambim kumuñ kuga. Nu manj ngamuñgal biye mbilam tuku ndin kiringina. Tane njakmba Esau tuku wam ta kila.

14 Tanjo njakmba ndonj wamdus bafumbi minam tuku wamdus sangrimba palpe. Tane tinjeknu mayok kambim tuku wamdus ndindo pilmba dirnanjap. Ande nu tinjeknu mayok ndakuwa ta nu Sunjo kanjere nda.

15 Tane kurau mayewap. Kuate nu ake sinanj tanjo make patikat wam ta ande nu liwikat. Ko tane tuku ande wamdus ngueu njak mayok ka tane njakmba njaigo siglikuwa le tane kutur tubekaig. 16 Tane kurau mayewap. Ande nu fare fare pino kame ndonj unekumba minikat. Ko ande nu Esau tanaj Kuate tuku wam ake aganj tanaj nga bukngikat. Esau nu kiyo mulum tukunu mam nujenge Kuate tuku nyaro pasa nu tambim tuku minna. Ait ande mbolnje nu gubana le nyamaganj piyanu mambo nuje nyaro pasa ta tuna. 17 Ngumneña nu nyaro pasa bukngina ta luka tam tuku nu malmbi sunjo tumba mam nuje kusnana kande nu tambim kumuñ kuga. Nu manj ngamuñgal biye mbilam tuku ndin kiringina. Tane njakmba Esau tuku wam ta kila.

15 Tane kurau mayewap. Kuate nu ake sinanj tanjo make patikat wam ta ande nu liwikat. Ko tane tuku ande wamdus ngueu njak mayok ka tane njakmba njaigo siglikuwa le tane kutur tubekaig. 16 Tane kurau mayewap. Ande nu fare fare pino kame ndonj unekumba minikat. Ko ande nu Esau tanaj Kuate tuku wam ake aganj tanaj nga bukngikat. Esau nu kiyo mulum tukunu mam nujenge Kuate tuku nyaro pasa nu tambim tuku minna. Ait ande mbolnje nu gubana le nyamaganj piyanu mambo nuje nyaro pasa ta tuna. 17 Ngumneña nu nyaro pasa bukngina ta luka tam tuku nu malmbi sunjo tumba mam nuje kusnana kande nu tambim kumuñ kuga. Nu manj ngamuñgal biye mbilam tuku ndin kiringina. Tane njakmba Esau tuku wam ta kila.

16 Tane kurau mayewap. Ande nu fare fare pino kame ndonj unekumba minikat. Ko ande nu Esau tanaj Kuate tuku wam ake aganj tanaj nga bukngikat. Esau nu kiyo mulum tukunu mam nujenge Kuate tuku nyaro pasa nu tambim tuku minna. Ait ande mbolnje nu gubana le nyamaganj piyanu mambo nuje nyaro pasa ta tuna. 17 Ngumneña nu nyaro pasa bukngina ta luka tam tuku nu malmbi sunjo tumba mam nuje kusnana kande nu tambim kumuñ kuga. Nu manj ngamuñgal biye mbilam tuku ndin kiringina. Tane njakmba Esau tuku wam ta kila.

17 Ngumneña nu nyaro pasa bukngina ta luka tam tuku nu malmbi sunjo tumba mam nuje kusnana kande nu tambim kumuñ kuga. Nu manj ngamuñgal biye mbilam tuku ndin kiringina. Tane njakmba Esau tuku wam ta kila.

Sine samba mbolok aganj ndende tugum proweg

18 Israel mbal o buk Sinai tabe tugum promba nanjine ammbi aganj ndende kanjerkinaig. Tabe ta mbolnje pa bulu sunjo mayok ka ma furir sunjo ndeka bubre sangri njayo tinja minna. 19 Ta sinamnje tabil singon sunjo mayok ka Kuate tuku minje pasa ande prona le tanjo pino nane pasa ta ismba kuru kuru sunjo tumba Moses sarsarmba sanaig: Sine pasa ta lato isam mbulig nginaig. 20 Kuate nu rironj pasa ande tejenmba sakina: Aganjmor ko tanjo tabe te tugum prowa kande mape ndamba ndamembi balewap ngina.

21 Wam mayok kinaig ta nane kanjerka kuru kuru sunjo tinaig le Moses nu mata sakina: Ye kuru kuru sunjo tumba isu piririwet nga sakina.

22 Tane pasa kitek sinamnje minig mbal tabe ta tugum pro ndade. Kuga. Tane Kuate abo tugu minmba minit nu tuku tumbranj Sion tabe tugum prode. Tumbranj sunjo ta Yerusalem kitek samba mbolnje minit. Tumbranj ta

sinamnge enjel gudommmba manjur sunjo pilmba gare-gareka minig. ²³ Mbal afu Kuate tuku kinjo kame ambonnga mayok kinaig nu samba mbolnge nane tuku nyu kuyarkina ta nane mata tanje manjurkade. Kuate nu tanjo njakmba pilesingit ta nu mata tanje minit. Nane Kuate tuku mbal tinjeknu buk kumumbi mayok kine likinaig ta nane tuku kanu mata minig. ²⁴ Yesus nu mata tumbraj ta mbolnge minit. Kuate nu pasa sangrinu kitek katna ta nunje alonu kile-mayokkate. Nunje ndare kutuna tanje Abel tuku ndare witina ta lite.

²⁵ Ta tuku tane kurau mayewap. Ande nu pasa tumsingit ta tane pitaibekaig. Moses nu kilke te mbolnge Kuate tuku rironj pasa saningina ta ande nu ismba nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa tamngat. Kile Yesus nu samba mbolnge rironj pasa sasingit ta ande nu pasa ta nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa sunjo te nda nga iduste e? ²⁶ O buk Kuate nu Sinai tabe mbolnge nunje pasa Moses ndonj katna le kilke te buru-burukina. Kile nu pasa sangrinu sakate: Ye kilke manj nduiye buru-buruwamngit. Kilke ndo kuga. Samba turmba buru-buruwamngit ngate. ²⁷ Kuate nu ye manj nduiye buru-buruwamngit ngate ta tugunu tenenmba. Nu aganj ndende kile-mayokkina te buru-buruningwa le njakmba ngisikamngag. Aganj ndende buru buru ndakuwaig ta ndo kilmba patikuwa le minmba minamngag.

²⁸ Sine Kuate tuku gageu mayok kagenj mbal singine tumbraj tugusek samba mbolnge buru-buruke nda. Ta tuku sine Kuate tuku gare pasa tube sulumba nu kuru-kuruka nu kumnemnge minmba nu tuku nyu te-dungube. Mbarinj manjau ta nu nzalite. ²⁹ Singine Mbara pa sunjo tigli njakmba pasokate tanjaj minit.

13

Kuate gare tambim tuku manjau

¹ Tanjine tira mbal ngamunggal munju ninje-ninjekam tuku manjau kusre ndawap. ² Mbal afu ma kisekok tane tugum prowaig kande tane nane kulat magekap. Nane afu buk tanjanaig ta nane enjel kame kulatkinaig ta nane katese ndanaig. ³ Tane tuku afu muli wandekngje minig ta tane nane ninanka nane ndonj piti tuma kurawanu tanjaj minap. Ko afunje tane tuku afu rar ningig ta nane mata ninanka nane ndonj rar tuma kamasanu tanjaj minap. Tane mata piti ndui ta kile-siglikubekaig.

⁴ Pino tanjo ndonj munju kilik manjau mayenu ta ake aganj nga idus ndamba kurau mayewap. Ande nu manjau ta purte ta nu mbar sunjote. Pino tanjo njak ko mbanzonu kuayarde mbal Kuate nu nane njakmba pileningamngat.

⁵ Tane ndametinj kilam tuku piriri ndawap. Tane aganj ndende njak minig ta te kumunj nga idusap. Kuate nu tenenmba sakina: Ait njakmba mbolnge ye ne ndonj minmba kusrene nda ngina. ⁶ Ta tuku sine Kuate tuku pasa ta idusmba sine minje bulokmbi tenenmba sakube.

O Sunjo, ne mara mara kumumbi ye turyate.

Ta tuku ye tanjo tuku ngueu manjau kuru kuru ndaket.

Mune 118.6

Sine tanjamba sakube.

⁷ Tanjine gabat kame Kuate tuku pasa mayenu tumsinginaig ta nane Kuate biye demba minnaig ma ma kume likinaig. Nane Kuate tuku sanjri tomba tinjinaig wam ta idusmba kubewap.

⁸ Yesus Kristus mbilka kise mayok kine nda. Nu buk minna kile minit ngumnenja ndui ta ndo minmba minamngat.

⁹ Tane rironkap. Nane afunje wam pagu pasa kise tumtinguwaig le tane nane dubikubekaig. Nane nyamaganj tuku tukul ndo dubikam tuku tumtingig. Manjau ta dubide mbal manjau tanje nane tur ndakate. Kuate nu sine ake sinaj make patikate wam tanje singine ngamunggal sangri pilete. ¹⁰ Sine atrau mbain kitek njak. Nane kilke te mbolok tawi wande tuku manjau dubide mbal singine atrau mbain kitek ta mbolnje nyamaganj tumba nyam tuku nyu kugatok. ¹¹ Israel mbal tuku pris sunjo nu aganjmor tuku ndare kilmba tanjo pino tuku une saukam tuku nu tukul wande sunjo sinam kina. Nane aganjmor ta ndemnu njakmba kilmba tumbran sunjo kusremba kilimnje pasokinaig. ¹² Wam ndui ta ndo Yesus mbol prona. Nane nu tumba ka Yerusalem tumbran sunjo kilimnje rar sunjo tumba ail kazrai mbolnje balenaig le kumna. Kummba nuje ndarembi sine tuku une saukina le purfenju mayok kagenj. ¹³ Ta tuku sine singine manjau yimyam ambokok njakmba kusreka kilim ka Yesus ndonj ulendikube. Singine mbal afu talasingig ta sine piti ta nu kurana tanjamba ndo kurabe.

¹⁴ Sine kilke te mbolnje tumbran ande minmba minam tuku mine ndakate. Tumbran sunjo ande Kuate nu te-mayokamngat ta sine mindemba mineg. ¹⁵ Ta tuku sine mara mara Yesus tuku nyu tumba Kuate tuku nyu te-dunjubu. Manjau tamba sine njakmba atrau aganj balemba Kuate atraukanu tananj keg.

¹⁶ Nane afu mbolnje wam magenu kam tuku gilai ndangap. Afu nane aganj ndende denkade ta tanjine aganj ndende tamba turkap. Manjau kame ta Kuate am mbolnje atrau aganj mayenumbi atraukanu tananj. Nu kanjgermba gare sunjote.

¹⁷ Tanjine gabat kame kumnenmje minmba nane tuku wam pagu pasa dubi mayewap. Nane ngumnenja ka Kuate tugumnje piro ta tuku sakamngaj nga idusmba nane kurauka tane kulat magekade. Tane nane tuku minje dubikade ta nane gare njak tane kulatkade. Nane piti njak pirokade ta piti ta luka tane mbol kanjat.

¹⁸ Sine Kuate am mbolnje mbar tuku wamdus piti kugatok nga iduseg. Sine manjau tinjeknu ndo kam tuku matuk tukulkeg. Ta tuku tane sine tuku nga Kuate yabanap. ¹⁹ Ye pitik tane tugum prowam tuku tane sunjomba Kuate yabanap.

²⁰ Yesus nu kumna le Kuate tuku pasa kitek minmba minam tuku katna ta nu tuku ndarembi alonu te-mayokna. Tanjana le Kuate nu Yesus te-tina le nu nyu sunjo tumba Kuate tuku sipsip kulatkanu tanjo sunjo minit. ²¹ Kuate nu ngamunggal mukuk miro. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam tuku nunje wam magenu kumumba tinguwa. Tane Yesus Kristus tuku sangri tomba tingap le sangri tanje Kuate nu tane tuku ngamunggal sinamnje nuje nzali njakmba kilemayokkuwa. Yesus Kristus tuku nyu sunjo ta minmba minwa. Son.

²² Yinje tira kame, ye pasa kuenu tane tuku kuyar ndawet. Ye tane sangri piletingam tuku pasa fagnu kuyaret te tane kilba pilmba ise mayewap.

²³ Timoteus nu mulintinaig ta nu buk mayok kina ta ye tane kila satinjet. Nu pitik ndo ye tugum te prowa ta ye nu ndonj tane tugum prowamngik.

²⁴ Tanjine gabat kame Kuate tuku mbal njakmba singine gare pasa te saningap. Tanjine tira afu Italinje minig ta nane mata tane gare pasa tingig.

²⁵ Kuate nu ake sinanj tane make patikuwa.

Son.

YAKOBUS

Yakobusn̄ge wañe kuyarna

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ngumnen̄ga nu mañ kinjo bailkamba turmba kile-patikina ta nyu kat nan̄gine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mboln̄ge minit.

Wañe te Yakobusn̄ge kuyarna. Maib nun̄e Yudas tuku wañe mata Kuate tuku Pasa mboln̄ge minit.

¹ Israel tugu 12 kilke tugu kise kise mboln̄ge mine likade tane ñakmba kaiye. Ye Yakobus Kuate le Sun̄go Yesus Kristus nale tuku piro tan̄go minet. Yen̄ge tane tuku wañe te kuyarmba pilet.

Piti ngamukn̄ge san̄gri tin̄gap

²⁻³ Tira kame, tan̄gine ngamun̄gal son piti ngamukn̄ge san̄gri tin̄guwa ta bike ndakam tuku mañau tane mboln̄ge san̄gri tin̄gamn̄gat. Wam ta tane kila. Ta tuku tane piti yimyam kan̄gerka gare-garekap. ⁴ Ngamun̄gal son bike ndakam tuku san̄gri ta kusre ndamba biye dewap le ma ma mañau magenu ñakmba tane mboln̄ge mayok kuwaig.

⁵ Tane wamdus kuyar mayenu te-fugumba kande tane Kuate yaban̄ap le nun̄ge sun̄gomba tin̄gamn̄gat. Nu kilke mbol mbal tuku sun̄gomba waknyate tuku. Nu tan̄go wam ande tuwit sulumba nu sawe lika nda tuwit. ⁶ Tane Kuate tala ndamba nu kumun̄ nga nu yaban̄ap. Ande nu wamdus terokate ta nu bubren̄ge yu fitte le yu ton̄gel tin̄gate tan̄ap. ⁷⁻⁸ Nun̄e mine ñakmba mboln̄ge nu wamdus kine inummba tugusemba ke ndakate. Tan̄ap tan̄go ta Kuate tugumn̄ge wam ande tamn̄git nga idus ndawa.

⁹ Tira kame, tane tuku afu sanzal minig ta tane Yesus mboln̄ge nyu sugo tade tukunu wam ta tuku ndo payamkap. ¹⁰ Tane tuku afu agan̄ ndende sun̄gomba ñak minig ta Yesus tinaig tukunu kile tane kilke mbol mbal am mboln̄ge nyu kugatok minig. Wam ta tuku tane payamkap. Agan̄ ndende ñak mbal mindesil bot tan̄ap pitik kugawamn̄gaig. ¹¹ Ki promba mindesil bot tugunu piyit le lamba supika ndeka mindepiye mayenu ta ngisikate. Tan̄amba ndo tan̄go agan̄ ndende ñak nun̄e piro ngamukn̄ge nu kummba nun̄e agan̄ ndende ñakmba kusrekate.

Wam ñayonu kam tuku tugu

¹² Tan̄go nu piti ait mboln̄ge wamdus bulok pilmba san̄gri tin̄gate ta nu gare ñak minanu tan̄ap minit. Nu piti kuramba kumumbi mayok kuwa sulumba nu abo ñak minmba minamn̄gat. Kuate nu nun̄e kume purde mbal tan̄amba nin̄gam tuku sakina.

¹³ Tane tagotin̄gam tuku ait mboln̄ge wam ñayonu kam tuku idusde ta Kuaten̄ge ye tagoyate nga sa ndakap. Anden̄ge Kuate wam ñayonu kam tuku tagowam kumun̄ kuga. Nu mata tan̄go ande wam ñayonu kam tuku tago ndate. ¹⁴ Tan̄go nu nun̄e nzali ñayonun̄ge nu didikate sulumba wam ñayonu kam tuku tagote. ¹⁵ Nu nzali ñayonu kam tuku idusmba minit ma ma nzali ñayonu te-mayokmba unekate. Uneka minit le ma ma wam ñayonu ta sun̄goka nu te-ñgisite.

¹⁶ Tira kame, tane kuraukap. Tane wamdus mbarbekaig. Kuate nu sine unekam tuku tago ndasin̄git. ¹⁷ Agan̄ magenu ñakmba nu tugumn̄ge ndekade. Bulu ñakmba mine likade Kuate nu tugu. Nu samba tuku bulu kise mayok

kinig tanjamba nu kise mayok nda kinit. Nu purfen^{nu} ndo minmba minit. ¹⁸ Nu^{je} nzali mayok kina le nu nu^{je} pasa tugusekmbi sine kile-patikina le sine nu tuku mbal njakmba ngamuk^{ng}e sine ambon^{ga} nu tuku kin^{jo} kame mayok kageⁿ.

Sine Kuate tuku pasa ismba kumube

¹⁹ Tira kame, wam te kila palpe. Tane pitik pasa isam tuku kilba palpe. Pitik ndo pasa saka gubra te ndakap. ²⁰ Tan^{go} nu gubra tate ta Kuate nu nzalite man^{au} mayenu te-mayok ndate. ²¹ Ta tuku tan^{gine} wamdus kutur tan^{gine} wam n^{ga}gonu njakmba kusrekap sulumba tane n^{gan} minmba Kuate nu nu^{je} pasa tan^{gine} wamdus sinam^{ng}e pilna ta kumnem^{ng}e minap. Kuate tuku pasa tan^{ge} tane tuku muskil kile-tid^{ng}e tin^{gam} kumuⁿ.

²² Tane Kuate tuku pasa ismba kumu-kumuwap. Nu tuku pasa isendo kade sulumba sine kumuⁿ n^gade ta tan^{gine} wamdus^{ng}e yabrit^{ng}it. ²³ Tan^{go} ande nu Kuate tuku pasa isendo ka kumu kumu ndate ta nu tan^{go} ande kanummbi nu^{je} tumail kin^gen^{mba} kan^gerte tan^{aj}. ²⁴ Nu nu^{je} tumail kan^gerte sulumba nu kumba nu^{je} tumail ndan^{aj} ndan^{aj} ta nu pitik gilain^gate tan^{aj}. ²⁵ Ande nu Kuate tuku pasa purfen^{nu} tan^{go} tuku muskil kile-tid^{ng}ate ta ismba nu lato lato kila pilit sulumba gilai ndan^{ga} kumu-kumuwa ta nu gare sun^{go} njak minit.

²⁶ Ande ye Kuate dubimba mbarin^{te} n^gate sulumba nu nu^{je} mane kulat ndaka fare fare pasa kile-mayokkate ta nu^{je} wamdus^{ng}e yabrite. Nu^{je} mbarin^{te} man^{au} ta alo kugatok. ²⁷ Tane nane munzanu mbal pino kuembol nane tuku piti sinzanⁿin^{mba} turkap. Tane kilke te tuku man^{au} n^{ga}gonu njakmba kusrekap. Mbarin^{te} man^{au} ta Kuate am mbolⁿge tugusek.

2

Tan^{go} tuku mindepiye pile ndanin^gap

¹ Tira kame, sin^{gine} Sun^{go} Yesus Kristus Kuate tugum^{ng}e nyu sun^{go} njak minit ta tane nu tuku mbal minmba n^{gar}osu mindepiye mbolⁿge tan^{gine} tira kame pile ndanin^gap. ² Pasa te tane katesewam tuku satin^gam^{ng}it. Kusem ait mbolⁿge ande nu tawi mayenu tin^{mba} mindepiye mayete le ande nu sanzalnu tawi urfunu tin^git le nale kumu kumu prowik. ³ Tane tan^{go} tawi mayenu njak nu make pilmba sakade: O tira, ne sine tugum ten^{ge} mbili mayenu mbolⁿge minyoka n^{ga} sade sulumba tan^{go} sanzalnu ta ake agan ⁿga ne ka sin^{ge} tin^{ga} ko pro iben^{ge} ten^{ge} minyoka n^{ga} sade ta ⁴ tane Yesus tuku man^{au} mbilmba wamdus tugusekmbi mun^{gu} pile ndan^gade.

⁵ Tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Kuate nu ima kate Yesus tuku son n^{ga} nu kulatkate ma sinam kambim tuku madin^{ng}ina. Agan ndende sun^gomba njak mbal e ko sanzal mbal? Nane kilke mbolok mbal am mbolⁿge sanzalnu minig mbal ta madin^{ng}ina. Kuate nu tanjamba nu^{je} kume purde mbal nu ndon^g minmba minam^{ng}aig n^{ga} sakina. ⁶ Tane ndan^{am} tuku mbal ta tumail pannin^gig? Ima katen^{ge} piti sun^{go} tin^{mba} tane didika kilmba ka pasa mbolⁿge kile-tid^{ng}ade? Agan ndende sun^gomba njak mbalⁿge tan^{ade}. ⁷ Yesus tuku nyu mayenu tane tinaig ta agan ndende sun^gomba njak mbalⁿge n^{ayo} silide.

⁸ Kuate tuku pasa ande ten^{en}mba sakate. Tane tan^{gine} n^{gar}osu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugum^{ng}e minig mbal tuku kume purap n^{gate}. Tane Kuate tuku tukul sun^{go} ta kumu-kumumba minap. ⁹ Tan^{gine} ammbi tan^{gine} mun^{gu} pilen^gade ta Kuate tuku tukul pasa tan^{ge} tane mbarde wam

ta te-mayokmba tumtingit. ¹⁰ Tane Kuate tuku tukul pasa njakmba dubika ndindo ndo lukawap ta tane tukul njakmba lukakanu tanaj. ¹¹ Ta ndanam? Kuate nu tukul ande tenjenmba sakina: Tanjo pino munju kuayar ndakap ngina. Nu tukul ande mata sakina: Tanjo ande bale ndawap ngina. Tane munju kuayar ndakade sulumba ande balewap ta tane Kuate tuku tukul pasa njakmba lukakanu tanaj.

¹² Tukul kitek Yesusnje pilna ta sine tukul ta alonu dubikeg e ko kuga. Kuate nu tanjamba sine pilesingamngat. Sine ta idusmba munju kume purkube. ¹³ Ande nu tukul manjau kitek dubi ndamba afu mape ndakuwa ta Kuate nu tanjo ta pilemba mapewe nda. Ande nu afu mapeka minwa ta pilewam tuku kame nu laipamngat.

Ngamunggal tugusek

¹⁴ Tira kame, ande nu sakate: Ye Kuate tuku sanjri tomba tinjet ngate sulumba manjau ta tuku alonu kile-mayok ndakuwa ta Kuate nje nu tuku muskil te-tiwe tuwe nda. Nu ngisinungat. ¹⁵ Tanjine tira ande tawi le nyamaganj tuku denkuwa le ¹⁶ tane nu samba ose tira, ne wamdu bulok njak kaye sulumba ngamunggal mukuk mina nga sawap sulumba nu tur ndawap ta pasa ta nu ndanjamba turamngat nga idusde. ¹⁷ Wam ndui tanaj ndo ande nu Kuate tuku sanjri tomba tinjate sulumba ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta nu ngamunggal son kugatok minit.

¹⁸ Ande nu ye tuku pasa te isam mbulmba tenjenmba sakamngat. Ne wam magenu kumba minit ta ye Kuate tuku sanjri tomba tinjet ngamngat. Nu tanjamba sayuwa ta ye nu tenjenmba kusnawamngit. Ye wam magenu ke liket manjau ta mbolnje yije ngamunggal son ne tumnan kumunj ta ne ngamunggal son ngate ta ame manjaumbi tumyamngat. ¹⁹ Mbara ndindo ndo minit nga ne son ngate ta maye ta bukla njaigonu nane mata Mbara ndindo ndo minit nga kuru kuru sunjo tade. ²⁰ Ne sinja nginngan tanjo ande. Ande nu Kuate tuku son ngate sulumba nu wam magenu ke ndakate ta nu ngamunggal son kugatok minit nga sawamngat.

²¹ Ye pasa tembi tumtingamngit. Singine mbunj Abraham nu nunje kinjo atrau mbain mbolnje pilmba balemba Kuate tuku atraukam bafuna. Nu wam ta kina le Kuate nu manjau ta kangermba Abraham nu ye am mbolnje tinjeknu minit nga sakina.

²² Ata. Nu Kuate tuku sanjri tomba tinjina sulumba alonu te-mayokmba wam ta kina. Wam kina ta mbolnje nunje ngamunggal son kumumbi mayok kina. ²³ Tanjamba kuyar pasa Abraham tuku sakina ta kumungina. Pasa ta tenjenmba. Abraham nu Kuate tuku sanjri tomba tinjina le Kuate nu tuku ngamunggal son ta kangermba nu tanjo tinjeknu ngina. Tanjo te ye tuku gulab ngina. ²⁴ Ata. Ande nu Kuate tuku son nga wam ta tuku alonu turmba kile-mayokkate ta nu Kuate am mbolnje tanjo tinjeknu minit.

²⁵ Ye pasa andembi manj tumtingamngit. Rahab nu tanjo didik farmba minna le Yosuanje Zu tanjo armba kukulnikina le pino ta tuku tumbraj wam katesewam pronaik le nu nale tuku pasa ismba Kuate nu kumunj nga nu nale turka lukam tuku ndin kise tumnikina. Nu wam kina ta nu Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kina.

²⁶ Ne tuku kanu ngarosu kusrete ta ngarosu nu kumaknu minit. Tanjamba ndo ne ye Kuate son njet nga ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta ne tuku ngamunggal son mata kumaknu minit.

3

Mane fudiŋndo ta sanŋri ŋayo

¹ Tira kame, sine Kuate tuku pasa kukliweg mbal nane afu sine tuku mbar maŋau kaŋŋerkam tuku kulatkade. Ta tuku tane gudommba piro ta pitik nda tap. ² Sine ŋakmba mbareg tuku. Ande nu nuŋe mane tugu kulat mayete ta nuŋe ŋgarosu tuku nzali ŋakmba kile-ibenŋkam kumuŋ. Taŋgo ta nu purfeŋnu.

³ Hos poŋgade mbal ta nane ain fudiŋndo tumba naŋgine nzali dubiwam tuku hos tuku miŋgek sinamŋge patikade. Ain ŋai fudiŋndo tamba aganmor sunŋokanu ta mbilam kumuŋ.

⁴ Waŋ tuku maŋau mata kaŋŋerap. Waŋ sunŋokanu bubre sunŋo tiŋga waŋ kadute le pinderkate. Waŋ kulat taŋgo nu animbi kambim tuku iduste sulumba ulum ŋai fudiŋndo tamba waŋ sunŋo ta mbilte le bubre kuerka kinit.

⁵ Taŋamba ndo mane nu agan ŋai fudiŋndo ta sanŋri ŋayo minit. Nu wam sugo ke likate ta tuku payamkate. Pa mirmin fudiŋndo ta duŋe sinamŋge ndeka pa sunŋo tiŋgate. ⁶ Taŋamba ndo siŋgine mane te mata pa taŋaŋ. Nu agan ŋai fudiŋndo kilke te tuku wam ŋaigonu ŋakmba kile-mayokkam kumuŋ. Nu Satan tugumŋge wam ŋaigonu kilmba ŋgarosu kutur tuwit sulumba taŋgo tuku mine ŋayo silite.

⁷ Taŋonŋe aganmor yimyam, sar umaŋ, agan rabmba likade, kualegan ta ŋakmba kuapi niŋmba kulatkade le ŋgan patikade. Nane afu buk taŋanaig ta ⁸ taŋgo nu nuŋe mane taŋamba kulatka te-ibenŋam kumuŋ kuga. Mane te agan ŋayonu ndo. Nu kame mbeŋ taŋaŋ kame agan ŋak minmba mburerikate. ⁹ Sine siŋgine mane tembi siŋgine Mam Sunŋo tuku nyu te-duŋgeg sulumba maŋ taŋgo kasureg. i ... Kuate nu taŋgo nuŋe suk wakeina. ¹⁰ Miŋge ndui tembi nyaro pasa saka kasur pasa mata sakeg. O tira kame, wam ta ŋayonu ndo. ¹¹ Kule burok ndui tamba kule mayenu kaglinu turmba prowam kumuŋ kuga. ¹² Fik ail mbolŋge olif alonu prowam kumuŋ e? Ko grep muli mbolŋge fik prowam kumuŋ e? Yu sinamŋge mata kule prowam kumuŋ kuga.

Wamdus kuyar tugusek

¹³ Tane ŋgamukŋge ima nu ye kila sunŋo ŋak wamdus kuyar mayewet ŋga iduste. Ariya. Ne wamdus kuyar tugusek tuku alonu kile-mayokka wam magenu ke lika mine mayenu mbolŋge mina sulumba naŋe nyu payam ndaka.

¹⁴ Ne nane afu tuku mine mayenu tuku gubra pilmba naŋe ŋgarosu ndo idusmba ŋakmba tidon panka minit ta naŋe nyu payamka ye wamdus kuyar mayenu ŋak minet ŋga yabri ndaka. ¹⁵ Ande nu taŋamba wamdus kuyar pilit ta Kuate tugumŋge te ndakate. Kilke te mbolok kila Satan tugumŋge tate. ¹⁶ Afu nane afu tuku mine mayenu tuku gubra pilmba naŋgine ŋgarosu ndo idusmba ŋakmba tidon pankade mbal nane ŋgamukŋge gubra maŋau sunŋoka nane pur yimyamkade sulumba wam ŋaigonu gudommba ke likade.

¹⁷ Ande nu ŋgamuŋgal kuyar tugusek Kuate tugumŋge tate ta nu alonu teŋenmba kile-mayokkate. Nu maŋau purfeŋnu dubimba gubra kugatok wamdus mukuk minmba nu afu tuku pasa pitai ndaka nu ŋakmba sinanu wam magenu nane mbolŋge ke likate. Nu yabri maŋau kugatok wamdus ndindombi nane afu mbolŋge wam tugusek ke likate.

¹⁸ Nane ŋgan minmba wamdus mukuk taŋgo ŋgamukŋge te-mayokde mbal alonu nane mbolŋge maŋau tiŋreknu mayok kinig.

4

Kilke te tuku manjau ndonj ulendi ndakap

¹ Ngarosu tuku nzali yimyam tanjine wamdus sinamnge kame bumba minig. Ta tuku tane kualeyauka pasambi kame bude. ² Tane wam afu kilam idusde ta tane kilam fugumba ande balewam idusde. Tane wam afu kilam tuku am kikonj tinggade ta kilam fugumba kualeyauka kame bude. Tane Kuate wam afu yabanj ndade tukunu tane wam ta denkanu minig. ³ Ko tane wam afu kilam tuku Kuate yabanj de ta tane tanjine nzali dubikam idusde tukunu Kuate nu nda tingit.

⁴ Tane Kuate ndo idus ndade. Ande nu kilke te tuku manjau ndonj ulendikate ta nu Kuate tuku ngyeueu minit. Wam ta tane kila. Tane kilke te tuku manjau ndonj ulendikam idusde ta tane Kuate tuku ngyeueu tanjo mayok kinig.

⁵ Kuate tuku pasa ande tejenmba sakate. Tukul Guwa Kuate nu singina ta sine Kuate ndo idusam tuku nu sanjri njak sine kulatkate. ⁶ Ngarosu tuku nzali yimyam kile-ibenjka Kuate ndo idusam tuku nu ake sinanj sine lato lato make patikate. Kuate tuku pasa ande tejenmba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndonj ngyeueu minit. Nyu te-ibenmba minig mbal nu ake sinanj nane make patikate ngate. *Sindaun 3.34*

⁷ Ta tuku tane njan patika Kuate kumnemnge minmba tane sanjri tinga dirnanja minap le Satan nu tane kusreka kua kanjat. ⁸ Tane Kuate tugum kape le nu tane tugum prowamngat. Tane mbarde mbal tane tanjine une manjau kusrekap. Wamdus ar ar njak minig mbal tane wamdus njagonu kusrekap sulumba wamdus ndindo njak purferjnu minap. ⁹ Tane tanjine une tuku sinanu Kuate am mbolnje malmbikap. Tanjine nzumilkade manjau mbilmba wamdus piti sunjo tap. Tane gare manjau mbilmba ye mbaren nja kikonu lok minap. ¹⁰ Tane tanjapaw ta Sunjo nu tane kilmba kile-mayokkamngat.

Tira ande pile ndawap

¹¹ O tira kame, tane tanjine tanjine munju ngumnem pasa sa ndakap. Ande nu tira ande tuku ngumnem pasa sakate ko nu pilete ta nu Kuate tuku tukul turmba ngumnem pasa tumba pilete. Ne Kuate tuku tukul pilete ta ne tukul ta dubi ndate. Ne tukul tuku ma tumba nanje ma ta tukulnge tate le ne tukul tuku pile tanjo mayok kinit. ¹² Kuatenge ndo tukul kile-mayokka sine tuku pile tanjo minit. Ande mine ndakate. Nunje ndo sine tuku muskil kile-tidjngam kumunj. Nunje ndo sine pitaikam kumunj. Ne ima le tira ande pilete?

Payamkam tuku manjau kuraukap

¹³ Tane afu tejenmba sakade. Kite ko indole ye tumbranj sunjo ande mbol kumba tanje yar ndindo piroka ndametinj sunjomba kilamngit ngade. Tane tanjamba sakade mbal pasa te isap. ¹⁴ Indole wam ande prowam tuku ta tane gilai minig. Tane tuku abo guwa bidu tananj kile kanjereg le pitik tugate tananj. ¹⁵ Ta tuku tane tejenmba sakap: Kuate nunje nzali dubiwa le sine abo minbe sulumba sine tanjamba tanjamba kamngig nja sakap. ¹⁶ Tane mbe mbolmbolka tanjine njarosu ndo payamkade manjau ta njakmba njagonu ndo. ¹⁷ Tane wam magenu kam tuku kila njak minmba ke ndakap ta tane mbarde.

5

Agan ndende tuku ndo idusde mbal piti tamngai

¹ Agan ndende gudommba jak mbal tane pasa te isap. Tane piti sugo kanjerkamngai ta tuku tane malmbi sunjowap. ² Tangine agan ndende ta mengam tuku minig. Tangine tawi magenu subinge nyam tuku minig. ³ Kile kugawam tuku ait te mbolnge tane kilke te tuku agan ndende kile-manjurkade ta tangine ndametiŋ use purka sasukam tuku minig. Tane tangine miron ndo idusmba ndametiŋ tode le use purka sasukade. Ngumneŋga tangine mbar use purkade wam ta mbolnge kilimok mayok ka pa tanaŋ tinga tangine ngarosu pasokamngat.

⁴ Tane isap. Piro mbal tane tuku piro mbolnge nyamagan kilnaig ta tane kumumbi nane piya niŋge ndakinaig. Piya inumnu tane tugumngge minig tanje tane tuku mbar te-mayokte. Piro mbal tuku malmbi ta Kuate Sunjo nu isit. ⁵ Tane agan ndende magenu jak gare sunjo tumba nzumilka minig mbal tane aganmor buk nyam tuku kumungate tanaŋ tane baletingam tuku ait patukate. ⁶ Tane tanjo magenu kilmba yabri pasa mbolnge patika bale farninginaig ta nane nanjine ngarosu turam tuku sanjri kugatok.

Tane ngan minap

⁷ Tira kame, tane wamdus bulok minmba Sunjo prowam tuku tairnga minap le ma ma nu prowamngat. Tane piro miro tanjo tuku manjau kanjerap. Nu nyamagan ngu denjurmba wamdus bulok minmba alonu tairnga minit le sawe piymba ka ka ki prote le nyamagan kilit. ⁸ Tanjamba ndo tane ngamungal wamdus bulok jak minmba sanjri tingap. Sunjo prowam tuku ait buk patukate.

⁹ Tira kame, tangine tangine munju gubra pile ndakap. Tane tanjapaw ta Sunjo nu tane piletinngamngat. Nu prowam tuku ait buk patukate. ¹⁰ Tuan tanjo kame Kuate tuku pasa kuklimba nane piti ait mbolnge ngamungal mukuk wamdus bulok minmba sanjri tinginaig wam ta ndo tane idusmba kumu-kumuwap. ¹¹ Nane piti sugo kanjerka dirnanjinaig tukunu nane gare sunjo jak mbal ngeg. Yob nu piti sinanngge ngamungal mukuk jak minmba sanjri tinga minna. Sunjo nu tanjo mapeka sinzanjningit tanjamba ndo nu ngumneŋga Yob make pilmba sinzanja.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² Tira kame, ye pasa sunjo te satinngamngit. Tane pasa ande sakam nga ki am mbolnge ko kilke am mbolnge ko agan ande nyu mbolnge tangine pasa sanjri pile ndawap. Tane au ngam idusmba kande au ndo ngap. Kuga ngam idusmba kande kuga ndo ngap. Tane tana ndawap ta Kuate nu tane kilmba pasa mbolnge kile-tidingamngat.

¹³ Tane tuku ande piti jak ndeta nu Kuate yabanja. Ande nu wamdus bulok jak ndeta nu Kuate tuku nyu te-dunga mune ulwa.

¹⁴ Ande nu guaze jak ndeta Yesus dubide mbal tuku gabat kame wikuwa le nane nu tugum promba Sunjo tuku sanjri idusmba gurej pisenmba yabanjaig. ¹⁵ Tane Sunjo tuku sanjri tomba tinga nunge guaze pitaiwamngat nga yabanja ta nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tambimngat. Nu guaze tanjo te-tiwa sulumba nu tuku une ta jakmba sauke tambimngat. ¹⁶ Ta tuku tangine une afu tangine tangine tira kame ndon kile-mayokka sapak sulumba tane man mage minam tuku Kuate yabanja. Tanjo tinreknu ande nu Kuate yabanja ta nu tuku yaban manjau sanjri jak. ¹⁷ Tuan tanjo Elia nu sine mineg

tenjen tanjo. Nu sawe nda piywa nga nu wamdus sangrinu pilmba Kuate yabaŋna le yar kenmba tambun 6 sawe piye ndakina. ¹⁸ Nu maŋ sawe piywa nga yabaŋna le sawe piyna le kilke mbolŋge nyamagaŋ ŋakmba tinjinaig.

¹⁹ Tira kame, tane pasa te kila palpe. Tane tuku ande tugusek maŋau kusremba bariŋga ndekuwa le andeŋge nu te-luka tumba Kuate tugum prowa ta nu wam mayewamŋgat. ²⁰ Ande nu une tanjo tumba ndin mayenu tumte le nu ŋgamuŋgal biye mbilmba nuŋe mbar kusrekate ta nu tanjo ta tuku kanu turte le nu ŋgisike nda. Kuate nu tuku une sauke tuwit.

Son.

1 PETRUS

Petrusŋge waŋe ambonŋga kuyarna

Petrus nu waŋe te Kristus tuku kuasmbi ma tugu ŋakmba mbolŋge mine likinaig ta tuku kuyarna. Ait ta mbolŋge nane sunŋomba piti yeki yeki sugokanu kanŋerkinaig tukunu nu nane piti sinamŋge bike ndaka sanŋri tinŋuwaig ŋga waŋe te kuyarna.

¹ Kuate tuku mbal tane rawe tanŋo tanŋan Pontus Galesia Kapadosia Asia Bitinia ma tugu ta ŋakmba mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Petrus Yesus Kristus tuku aposel tane ndoŋ pasatam prowet. ² Tane Tukul Guwa tumba Kuate tuku mbal mayok ka Yesus Kristus tuku pasa dubika nuŋe ndare mbolŋge purfeŋnu mayok kambim tuku Kuate nu o buk tane maditinŋina.

Kuate nu lato-latomba tane ake sinan make patika ŋgamunŋal mukuk wamduŋ bul sertinŋuwa. Son.

Sine abo ŋak minmba minam tuku minde mineg

³ Sunŋo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dunŋube. Yesus Kristus nu kumna le nu te-tina le abonŋa tinŋina wam ta mbolŋge Mam Kuate nu sine sunŋomba mapeka kitek kile-mayokkina le kile minmba nu tuku wam magenu minde mineg. ⁴ Kuate nu samba mbolŋge sine kilam tuku madisinŋina wam mayenu ta kutur kugatok. Menŋe nda. Mayenu minmba minamŋgat. ⁵ Sine Kuate nu kumuŋ ŋgeg mbal nu nuŋe sanŋrimbi sine kulatka minwa le ma ma kugawam tuku ait mbolŋge muskil kile-tidinŋe sinamŋgat.

⁶ Tane kile ait fagnu piti yimyam kamusde ta muskil kile-tidinŋe tinŋam tuku wam ta idusmba gare-gareka minap. ⁷ Nane aŋan afu gol kanŋgeranu suk ta kilmba sinŋa gol e ŋga katesewam tuku pasokade. Tanŋamba ndo tanŋine ŋgamunŋal son ta katesewam tuku piti yimyam pa tanŋan tane pasokade. Piti mbolŋge tanŋine ŋgamunŋal son tugusek mayok kinit ta Kuate am mbolŋge sunŋokanu ŋgisikam tuku aŋan gol ta lite. Tane ŋgamunŋal son ŋak ta Yesus prowa sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le tane nyu ŋak minmba minamŋgaig.

⁸⁻⁹ Tane Yesus kanŋer ndanaig ta tane nu tuku kume purmba minig. Tane nu kanŋer ndade ta tane nu tuku sanŋri tomba tinŋade. Tane tanŋade le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinŋe tinŋit le tanŋine ŋgamunŋal son tuku alonu tade. Ta mbolŋge tanŋine gare manŋau sunŋo ŋayote.

¹⁰ Kuate nu ake sinan sine make patika muskil kile-tidinŋate ta tuan tanŋo kame o buk ta tuku dir pasa saka katese mayewam tuku wamduŋsmba minnaig. ¹¹ Kristus tuku Guwanŋe tuan tanŋo kame tumninŋina le Kuatenŋe madina tanŋo nu rar sunŋo tuwa sulumba nyu sunŋo pasa ŋak tamŋgat ta nane isnaig. Ismba nuŋe ait ginu prowamŋgat ko kilke te ndanŋdanŋamba minwa le nu prowamŋgat ŋga katesewam tuku sotinaig. ¹² Sotinaig ta Kuate nu tuan tanŋo kame ta saninŋina: Tanŋine ŋgarosu turam tuku piro ndakade. O ŋgumneŋga mbal afu tuku tane pirokade ŋga saninŋina. Mbal ta tane. Kuate nu samba mbolŋge Tukul Guwa kukulna le ndekina le nane afu nu tuku sanŋri mbolŋge Kristus tuku pasa mayenu tinŋinaig. Wam kame tane isnaig ta enŋel kameŋge katesewam tuku wamduŋ sunŋo ŋak minig.

Kuate nu sine mine mayebe nga wikina

¹³ Tane wamdus ndindo pilmba wamdus kuyar mayenu *hak* likap. Kristus nu prowa le Kuate nu tane make patikamngat wam ta idusmba minap. ¹⁴ Tane o buk Kuate gilai minmba tanjine nzali ngaigonu dubikinaig ta kile kus-rekap. Tane kinjo kame magenu tanaj Kuate kumnemnge minap. ¹⁵ Kuate nu tane nuje kinjo kame minam tuku wikina ta nu purfen^{nu} tukunu tane nu tuku wam te-purmba tanjine mine mbolnge purfen^{nu} minap. ¹⁶ Kuate tuku kuyar pasa tenjemba sakate. Ye purfen^{nu} minet tanjamba ndo tane yinje mbal purfen^{nu} minap ngate.

¹⁷ Tane Kuate nu sinjine Mam ngade ta nu sine tanjo *hak*mba tuku manjau kumumbi pilesingit. Ta tuku tane rironka kilke te mbolnge minmba nu kumnemnge minap. ¹⁸ Tanjine mbun kat tanjine tuku manjau alo kugatok dubika minnaig le ta ngamuknge Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingina ta gol le silwa ngisikam tuku aganj tambu nu tane piya ndatingina. ¹⁹ Nu Kristus tuku ndare tambu tane tuku muskil kile-tidinge tingina. Nane sipsip fatnu mayenu balemba Kuate atraukade tanaj Kristus nu purfen^{nu} minmba nuje ngarosu kumam tuku pilna. ²⁰ Kuate nu aganj ndende nda kile-mayokkina sulumba nu Kristus piro ta kam tuku nu madina. Kile kugawam tuku ait te mbolnge tane turkam tuku mayok kina. ²¹ Tane nu mbolnge Kuate tuku sanjri tomba tingade. Kristus nu kumna le Kuate nu te-timba nyu sunjo tuna wam ta tuku tane Kuate nu kumu^{ng} nga nu tairnga minig.

Sine tira kame ngamungal ninje

²² Tane Kuate tuku pasa tugusek dubide ta tanjine mine magenu mbolnge minmba minjembi ndo sa ndaka tanjine ngarosumbi turmba tanjine tira kame tuku kume purde. Ta tuku tane kile tanjine ngarosu *hak*mbambi tanjine tanjine munju kume purkam tuku wamdus sanjrinu palpe. ²³ Tane kinjo dabro kitek tanaj manj mayok kinaig. Tanjo tuku manjau dubimba ina sinamnge mayok nda kinaig. Abo ta ngisikam tuku. Tane Kuate tuku pasa minmba minam tuku ta tinaig sulumba kitek mayok kinaig. ²⁴ Kuate tuku kuyar pasa tenjemba sakate.

Kilke mbol mbal anja tanaj minig.

Nanjine mindepiye anja botnu tanaj.

Anja ta tugunu lamba botnu supika ndekate.

²⁵ Sunjo tuku pasa tanjawe nda.

Nu minmba minamngat ngate.

Nane afu pasa mayenu tane tugumnge kuklinaig ta not.

Aisaia 40.6-8

2

¹ Tane manjau ngaigonu *hak*mba kusreka wam afu yabri ndakap. Tanjine yabri manjau yabuka sine tinjeknu mineg nga sa ndakap. Afu tuku mine magenu tuku wamdus kagli fir ndakap. Afu tuku ngumnem pasa sa ndakap. ²⁻³ Tane buk Kuate tuku ranjun mayenu katesenaig. Ta tuku kinjo dabro amo nyam paraningit tanaj tane Kuate tuku pasa tugusek tam tuku paratinguwa. Tane tanjamba nyumba minap ma ma sugo-sugowap le muskil kile-tidinge tingamngat.

Ndame mayenu abo hak

⁴ Ndame ande tanjo kame^{ng}e gisleknu nga te-sinaig ta Kuate nu ndame ta madimba nu ndame sunjo ngina ta Kristus. Ndame ta abo *hak*. Tane

nu tugum prowap. ⁵ Promba ndame abo ñak tanañ minmba Kuate tuku wande palmbim tuku tanjine ñgarosu patikap. Tanjawap sulumba tane Kuate tuku pris tanañ mayok ka tanjine mañau magenumbi Kuate atraukanu sukamñgaig. Tane Yesus Kristus ndon ulendikade le Kuate nu tane tuku atrau agañ ta nzalite. ⁶ Kuyar pasa teñemba sakate.

Ye ndame sunjo madimba tumba Sion tumbrañ tuku ndame ñakmba nu mbolñge sanñri tingam tuku palmbimñgit. Ande nu ndame ta tuku sanñri tomba tingwa ta nu tumail pulunungat ñgate. *Aisaia 28.16*

⁷ Tane ndame ta tuku sanñri tomba tingade mbal nu tane am mbolñge ndame sunjokanu. Nane nu talade mbal Kuate tuku kuyar pasa teñemba nane tuku sakate.

Ndame ande ndame wande pilig mbal gisleknu ñga te-sinaig. Ndame ta kile wande ta tuku ndame ñakmba nu mbolñge sanñri tingade ñgate. *Mune 118.22*

⁸ Kuyar pasa ande teñemba sakate.

Tañjo kame ndame ta mbolñge kupe danñga mbikeka barinunñgaig ñga sakate. *Aisaia 8.14-15*

Kuate nu o buk sakina tanjamba ndo nu tuku pasa nda isanu sukmba ñgumnede mbal nane baringade ta ⁹ tane tanjamba kuga. Tane Kuatenje maditingina. Tane nu tuku kuasmbi ndindo minig. Tane Sungo Kuate tuku pris mbal. Tane nu tuku mbal mayok ka nu tuku tur mañau mayenu afu saningam tuku nu ma make sinamñge tane wika kilmba nuñe bulu mayenu mbolñge patikina. ¹⁰ Tane buk nyu kugatok mbal minnaig. Kile tane Kuate tuku mbal nyu ñak minig. Kuate nu buk tane mape ndakina. Kile nu tane mapekate.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹¹ Tira kame, tane samba mbolok mbal mayok ka kile tenje rawe tanjo tanañ minig. Tane ñgarosu kikon tingam tuku nzali ñakmba ñgumneningap. Ñgarosu tuku nzalinge tanjine kanu ñaigo siglikate. ¹² Tane Kuate dubi ndade mbal ñgamukñge mine mayenu mbolñge minap. Tane tanjawap ta nane tane wam ñaigonu kanu ñga ñgumnem pasa tingwaig sulumba tane tuku mine mayenu kanjeramñgaig. Kanjerwaig le Kuate nu nane tugum prowa le nane Kuate tuku nyu te-dungamñgaig.

¹³ Kilke mbol mbal nanjine sugo yimyam patikade ta tane Kuate tuku mbal tukunu mañau mayenu te-mayokmba nane kumnemñge minap. ¹⁴ Kilke tuku gabat sunjo ko gabat fonfon nu tuku nyu mbolñge pirokade nane ñakmba kumnemñge minap. Gabat fonfon nane mbarde mbal lafu ñayonu niñmba wam mayede mbal nyu kile-dungam tuku nu patikate le nane piro ta kade. ¹⁵ Tane mañau tinreknu kumba tamba nane wamduks tugusek kugatok mbal tuku minje tukulningam tuku Kuate nu nzalite. ¹⁶ Kuate nu tane muskil kile-tidinge tingit mbal tane tukul tuku piti kugatok tanañ likap. Sine tukul pasa kumnemñge mine ndakeg ñga wam ñaigonu afu kam tuku idus ndawap. Tane Kuate kumnemñge minmba nu tuku piro mbal minap. ¹⁷ Tane tanjo ñakmba idusniñmba ande maim maim tuwe ndakap. Tane Kristus tuku kuasmbi tuku kume purmba Kuate kumnemñge minmba nu tuku nyu kuraukap sulumba sisar tuku nyu idusap.

¹⁸ Piro mbal, tane tanjine kulat mbal tuku nyu idusniñmba nane kumnemñge minap. Kulat mbal ranjun magenu ta ndo kuga. Minje sanjrinumbi tane kulatkade mbal mata kumnemñge minap. ¹⁹ Tane mbar ndade le afu

ake sinarj tane kattingig le sine Kuate tuku mbal nga wamdus piti kugatok rar kurade ta tane wam mayede. ²⁰ Tane mbarde le afunje kattingig le tane wamdus piti kugatok rar kurade ta alo kugatok. Tane manau tinreknu kade le kattingig le tane ndek wamdus piti kugatok rar kurade ta Kuate nu nzalite.

²¹ Tane wamdus piti kugatok piti kurawam tuku Kuate nu tane wikina. Kristus nu sinenu nga rar sunjo tina sulumba piti mbolnje sine nu tuku manau dubiwam tuku tumsingina. ²² Nu mbar ande ke ndakina. Yabri pasa ande mata sa ndakina. ²³ Nane afunje nu tumail pannaig ta nu lafumba nane tumail pan ndaningina. Nane nu ngaro rar sunjo tunaig ta nu lafumba rironj pasa ande sa ndaningina. Kuate nu tango kumumbi pileningit nga nu wam ta njakmba nu wai mbolnje patikina. ²⁴ Singine manau njaigonu kusreka mine kitek mayenu mbolnje minbe nga nu sine tuku une kilmba ail kazrai mbolnje kumna. Nu tuku mbamake tanje sine tuku muskil kile-tidinge singina le sine mage mineg. ²⁵ Sine sipsip tararj ndin mbarmba ngisika mingenj ta kile Sipsip Kulat TANGO tugusek tugum proweg le nu sine tuku kanu kulatkate.

3

Pino le tanjo tuku pasa

¹ Pino kame, tane tangine tanjo kat tangine tuku minje kumnemnje minap. Tane taramba minmba tangine tanjo afu Kuate tuku pasa dubi ndakade ta tane pasa ande sa ndamba tangine ngan manau tamba nane Kuate dubiwam tuku didikamnjagaig. ² Tane alenj alenj ndaka Kuate kumnemnje minmba kate-sek manau njak minap le tangine tanjo kat tangine nane manau ta kanjermba Kuate dubiwam tuku iduswaig.

³ Tane gabat waje mara mara parenj latomba mindepiymba tawi magenu tinmba taramba ngarosu tuku mindepiye sunjomba idus ndawap. ⁴ Tane ngamunggal tuku mindepiye wamdus bafuknu ngan manau kile-mayokkap. Manau ta kugawe nda. Minmba minamnjgat. Kuate am mbolnje sunjokanu. ⁵ O buk pino kame Kuate dubimba nu minde minnaig mbal nane taramba ngamunggal tuku mindepiye njak minmba nangine tanjo kat nangine kumnemnje minnaig. ⁶ Tane Sara tuku manau kanjerap. Nu Abraham kumnemnje minmba yinje gabat nga minna. Pino kame, tane wam ande tuku kuru kuru ndaka manau tinreknu ndo kap ta tane Sara tuku kulim kame minig.

⁷ Tanjo kame, tane mata ranjun mayenu njak tangine pino kame ndonj minap. Nane tane tuku sanjri kumunj kuga tukunu nane kulat magekap. Kuate nu tale arnej ake sinarj make patikina le tale kumu kumu abo kitek tinaik. Ta tuku tane tangine pino kame kulat magekap. Kuate nu tane tuku yabanj pasa ise ndakikat.

Sine ngamunggal ulendi njak minbe

⁸ Ye wam pagu afu satinjamnjgit. Tane njakmba wamdus ndindo tap. Piti munju turturkap. Tangine tangine kume purkap. Tangine nyu kile-mayok ndakap. Tane munju sinakap. ⁹ Nane afu tane mbolnje wam njaigonu kuwaig kande tane lafumba wam njaigonu ke ndakap. Ko nane afu tane tumail pantinguwaig kande tane lafumba tumail pan ndaningap. Kuga. Tane lafumba nyaro mayenu ningap. Kuate nu tane wikina ta tane nyaro mayenu kilam tuku wikina. ¹⁰ Kuate tuku kuyar pasa tejenmba sakate.

Ande nu nuŋe mine ŋakmba mbolŋge gare minam idusmba kande nu pasa ŋayonu ko yabri pasa ande sa ndakuwa.

¹¹ Nu maŋau ŋaigonu kusreka wam magenu kumba minwa.

Nu nane ŋakmba ndoŋ ŋgamuŋgal mukuknu minam tuku wamdus saŋgrinu pilwa.

¹² Kuate nu taŋgo tiŋreknu kulatkate.

Nu nane tuku yabaŋ pasa isit.

Nu wam ŋaigonu kade mbal tuku ŋgueu minit.

Mune 34.12-16

Kuate tuku pasa taŋamba sakate.

Sine maŋau tiŋreknu tuku rar tam kumuŋ

¹³ Tane wam magenu kam tuku wamdus saŋgrinu palpe ta ande nu tane kilmba ŋaigo siglike nda. ¹⁴ Ko afuŋge tane maŋau magenu kap le kilmba rar tiŋguwaig kande taŋaig. Kuate nu tane mbolŋge wam magenu kamŋgat. Tane taŋgo tuku wam idusmba kuru kuru ndakap. ¹⁵ Tane Kristus nu sine tuku Sungo ŋga nu kumnemŋge minap. Ande nu ndaŋam tane Kristus minde minig ŋga kusnatiŋguwa ndeta tane lafuwam ŋga nu idusmba pasa mukuk sawap. ¹⁶ Tane Kuate am mbolŋge mbar tuku piti kugatok minap. Tane taŋamba Kristus ndoŋ ulendika mine mayenu mbolŋge minig le afuŋge tane ŋgumnem pasa tiŋgig ta ŋgumnem pasa ta luka naŋgine kiko tuwaig. ¹⁷ Kuate nu nzaliwa le afuŋge tane maŋau tiŋreknu tuku rar tiŋguwaig kande maye. Tane mbarde ta tuku afuŋge rar tiŋguwaig ta ŋayo.

Kristus nu taŋgo tuku une saukam tuku kumna

¹⁸ Kristus mata mbar ndamba purfeŋnu minmba sine une ŋak mbal tuku kumna. Nu sine kilmba Kuate tugum prowam tuku taŋana. Nane nu tuku ŋgarosu balenaig ta nu nuŋe kanu mbolŋge abo ŋak mayok kina. ¹⁹ Nuŋe kanu kumba ka kanu afu muliŋ kilmba ndalekanu ma mbolŋge minnaig ta pasa niŋgina. ²⁰ Muliŋ kilanu mbal ta nane Noa tuku ait mbolŋge nu waŋ kusmba minna le Kuate nu ŋgan minmba nane tairtairŋgina ta kuga. Nane nu tuku pasa ise ndakinaig. Taŋanaig le nane 8 ndo waŋ ta poŋginaig. Poŋginaig le kule taŋge waŋ tumba te-faitmba nane tuku muskil kile-tidiŋgina.

²¹ Kule pisne maŋau wam ndui ta ndo tane tuku muskil kile-tidiŋge tiŋgit. Ŋgarosu tuku kutur saukate le wam ta mbolŋge kuga. Kuate nu Yesus te-tina le tiŋgina tane wam ta tuku saŋgri tomba tiŋga taŋgine mbar tuku piti saukam tuku Kuate yabaŋmba kule pisne tade le muskil kile-tidiŋge tiŋgit. ²² Yesus nu tiŋgina sulumba samba mbol kumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamŋge nyu sungo ŋak minit le eŋel kame guwa kise kise saŋgri ŋak ta ŋakmba nu kumnemŋge minig.

4

Sine Kristus tuku mbal rar tamŋgig

¹ Kristus nu ŋgarosu ŋak minmba nu rar sungo tina. Tane mata wamdus ndui ta ŋak minap. Ande nu une maŋau te-ibenam tuku ŋgarosu rar tate ta nu une maŋau kusrekate. ² Ta tuku tane kilke te mbolŋge minmba ŋgarosu tuku nzali ŋakmba tidoŋga Kuate tuku nzali kumnemŋge minap.

³ Tane buk kiko kugatok ŋgarosu tuku nzali ŋgail ndaka une maŋau kam tuku wamdus saŋgrinu pilnaig. Tane kule kamenu sungomba nyumba afu ndoŋ maŋgurka isukusmba maim-maimkinaig. Tane yabri mbara dubika

mbar sugo fare fare ke likinaig. Kuate dubi ndade mbal manau nzaliningit ta tane buk ke kumunaig.

⁴ Kile tane nane ndonj maim maim sugo kile-mayokka wam njaigonu ndui ta kam tuku ulendi ndakade le nane tane tuku piriri njayomba ngumnem pasa tinjig.

⁵ Kuate nu abo minig mbal kumanu mbal pileningam tuku minit ta nane nu tugumnge nanjine mbar kile-mayokkuwaig le nu pileningamngat. ⁶ Kumanu mbal mata pasa mayenu isnaig. Nane une tuku lafunu kuramba kume likinaig ta nanjine kanu Kuate tananj minmba minam tuku nane pasa mayenu isnaig.

Sine afu turninje

⁷ Aganj ndende njakmba kugawam tuku ait buk patukate. Ta tuku nanjine njarosu tuku nzali njakmba tidonja wamdus kuyar mayenu njak lika Kuate yabanmba minap. ⁸ Tanjine nanjine lato lato munju kume purkap. Manau tanje nanjine mbar gudommmba saukate. ⁹ Tanjine nanjine wande munju ngailka ande gubra njak te ndakap. ¹⁰ Kuate nu ake sinanj sanjri yimyam tinjina ta tane kulat mageka tamba nanjine nanjine munju turkap.

¹¹ Ande nu pasa kukliwam kande Kuate tugumnge tumba kukliwa. Ande nu afu turningam kande nu Kuatenje sanjri tuwit tamba nane turkuwa. Tane tanamba kap ta wam njakmba mbolnje Yesus Kristus tuku sanjri mayok kuwa le Kuate tuku nyu afunje te-dungamngaig. Nu nunje nyu kilnja sanjri njak minmba minwa. Son.

¹² Tira kame, piti sugo tane tagotingam tuku pa tananj tane pasokade ta tuku tane piriri njayo ndawap. Kristus tuku mbal piti kurawam tuku mineg ta sine kila. ¹³ Tane Kristus ndonj ulendika nu piti kamusna tanamba piti afu kamusde ta tane gare-garekap. Kristus nu nyu sunjo pasa njak mayok kuwa le tane nu ndonj gare sunjo tamngaig. ¹⁴ Tane Kristus tuku kuasmbi tukunu afu tane tumail pantinguwaig kande tane gare-garekap. Kuate tuku Guwa mayenu tane ndonj minit tukunu nane tanjade.

¹⁵ Tane ande bale ndawap. Aganj ande kuayar ndawap. Wam njaigonu ke ndakap. Tanjo ande tuku wam mayenu kuer ndakap. Tane mbar tananj kumba rar kamusap ta kiko. ¹⁶ Tane Kristus tuku nyu njak minmba rar tumba kande tane nyu ta kikonu yube ndangap. Tane Kristus tuku nyu njak minig tukunu Kuate tuku nyu te-dungap. ¹⁷ Kile Kuate nu tugu pilmba sine nunje mbal pilesingit ta nu tuku pasa mayenu pitaide mbal nu nane pileninmba ame piti ningamngat. ¹⁸ Kuyar pasa ande tenjmba sakate.

Tanjo magenu nane muskil kile-tidingam tuku manajunge liningam ndafloningit.

Ata. Kuate idus ndamba wam njaigonu kade mbal ta sinja ngisikamngaig ngate.

Sindaun 11.31

¹⁹ Kuate nu nunje nzali dubiwa le afunje rar tinjuwaig kande nanjine njarosu Kuate wai mbolnje pilmba manau tinjeknu ndo kumba minap. Kuate nu tane wakeikina ta nu tane kulatka kusreke nda.

5

Gabat mbal tuku wam pagu pasa

¹ Tane gabat kame, ye mata gabat tanjo minet. Kristus nu rar sunjo tina ta yinje ammbi nu kanjeren. Nu nyu sunjo kilnja sanjri njak mayok kuwa le ye nu ndonj kilnja sanjri njak minamngit. Ye tane sarsartinjmba satinjamngit.

² Kuate tuku sipsip tane ngamuknge mine likade ta tane kulat mageninggap. Tangine piro ta kanyum ndamba gare jak biyap. Kuate tuku nzali ta tanjamba. Tane ndametinj kilam tuku idusmba piro ndaka piro tuku wamdus sanjgrinu pilmba piropak. ³ Sipsip kame tane kumnemnge minig ta mingge sanjgrimbi kulat ndakap. Tangine mine mayenu ta dubiwaig nga tumningap. ⁴ Tane tanjamba piropak ta sipsip kulat tango tugusek nu mayok kuwa sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le nyu sugo jak minmba minamngaig.

⁵ Tane mbanzo jakmba mage mage kumnemnge minap. Tane Kuate tuku mbal jakmba nyu kile-ibenka munju turturkap. Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndon ngueu minit. Nyu te-ibenmba minig mbal nu ake sinañ nane make patikate ngate. *Sindaun 3.34*

⁶ Ta tuku tane tangine nyu kile-ibenka Kuate tuku sanjri kumnemnge minap. Tane tanjamba minap le manau ta ngamuknge Kuate nu tane tuku nyu kile-mayokka nyu sugo tingamngat.

⁷ Kuate nu tane idus tidinga kulatka minit tukunu tangine piti jakmba nu tuku wai mbolnge patikap. ⁸ Tane wamdus kuyar mayenu jak kurauka likap. Tangine ngueu Satan nu laion tananj nu gubanu nernjerka tane tuku ande balemba nyam tuku likate. ⁹ Tane son ngade pasa ta biye demba sanjri tinga Satan tuku mingge pitaimba ye mbulit nga samba minap. Tangine tira kame kilke yimyam mbolnge mine likade ta nane mata piti ndui ta ndo kanjerkade.

¹⁰ Tane ait fagnu piti kumusap le Kuate nu ake sinañ tane make patikate nunge tane tuku piti ait mbilmba kumumbi tinjeknu kile-mayokka sanjri piletinjuwa le tane sanjri tingamngaig. Nunje kilña sunjo ta minmba minamngat. Tane kilña ta mbolnge minap nga nu Kristus mbolnge tane wikina.

¹¹ Nu sanjri sunjo jak minmba minwa. Son.

¹² Singine tira Silvanus nu Kristus tuku piro kumumbi biyit nga iduset. Nunge ye turyat le wane fudinndo te tane tuku wamdus bul sertingam tuku kuyaret. Wam mayenu tane mbolnge minit ta Kuate nu ake sinañ make patikate wam tugusek nga kuyaret. Tane nu tuku wam mayenu ta kusre ndawap.

¹³ Yesus tuku kuasmbi Romnge minig ta tane kaiye pasa tingig. Kuate nu nane madiningina. Yinje kinjo Markus nu mata tane tuku kaiye pasa tingit.

¹⁴ Tane tangine tangine tira kame ndon kume pur manau alonu kile-mayokap. Tane Kristus tuku mbal jakmba ngamungal mukuk jak minap.

Son.

PETRUS

Petrusnge waje arnu kuyarna

Petrus nu waje arnu kuyarna te tugunu tenjenmba. Yabri tum tanjo afu Yesus tuku kuasmbi didik farnaig le nu nane tugusek pasa kusre ndawaig nga nane tuku wamdus purfeu serningam tuku waje tembi nane tuku wamdus kuaneka sanjri pileningina.

¹ Ye Simon Petrus Yesus Kristus tuku piro tanjo nu tuku aposel ye tane ndon pasatam prowet. Singine Kuate singine muskil kile-tidinge singam tuku tanjo Yesus Kristus nale wam kumumbi kik le tane ngamuŋgal son ngade ta sine ndon alonu kumu kumu teg. ² Tane Kuate le singine Sunjo Yesus tuku manjau kila pilmba minap le nale lato lato ake sinan make patika ngamuŋgal mukuk wamdus bul sertinguwaik. Son.

Sine Kristus tuku manjau mbolŋge sugokube

³ Nu nuje manjau mayenu singam tuku wikina le sine nu kila mineg ta nu tugumŋge sanjri teg sulumba mine mayenu mbolŋge minam tuku wam kumumbi kileg. ⁴ Nu wam magenu sine mbolŋge kam tuku sakina ta nuje sanjri tamba singit le sine kilke tuku kutur ngarosu tuku nzali mbolŋge mayok kina ta kusremba Kuate tuku manjau te-puram kumuŋ.

⁵ Ta tuku tane wamdus sanjrinu pilmba tanjine ngamuŋgal son ta kumuŋ kuga nga manjau magenu turmba ke lipak sulumba kila magenu turmba kila palpe. ⁶ Tanjamba tanjine ngarosu tuku nzali njakmba kile-ibenkap sulumba piti ait sinanŋge bike ndaka dirnanja Kuate tuku nyu idusmba nu kumnemŋge minmba ⁷ tanjine tanjine munju turkap sulumba tanjo njakmba tuku kume purkap.

⁸ Tane manjau magenu tanjan njak minmba lato lato kap ta tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku manjau kila minig ta te-mayokamŋgaig. ⁹ Ande nu manjau magenu tanjan kugatok ta nu am tukulkanu tanjan minmba Sunjo nu tuku une sauke tuna wam ta idus ndamba gilaingate.

¹⁰ Tira kame, Kuate nu tane kilam tuku maditijmba wikina. Wam ta kilimok te-mayokam tuku wamdus sanjrinu pilmba nu tuku pasa dubiwap. Tanjawa ta tane baringa Kuate kusrewe nda. ¹¹ Ngumneŋga Kuateŋge nyu tinjgwa le tane singine muskil kile-tidingam tuku tanjo Sunjo Yesus Kristus nu kulatkate ma mbol gare njak kape le nu tane kulatka minmba minamngat.

Kuate tuku pasa tugusek

¹² Ye wam kame satinget te tane buk kila pilnaig. Pasa tugusek tinaig ta mbolŋge tane sanjri tinjgade ta ye kila ta ye manj wam kame ndui ta lato lato satinŋam tuku iduset.

¹³⁻¹⁴ Mine minemba ye kumamngit. Singine Sunjo Yesus Kristus nu ye tanjamba tumyina le ye kila minet. Ta tuku ye kilke te mbolŋge minmba tane wam kame ta idusnijmba minap nga satinjmba minet. ¹⁵ Ye kumi le tane gilai ndanŋam tuku piro karenket.

¹⁶ Sine singine Sunjo Yesus Kristus sanjri njak manj luka ndekam tuku satinŋigenj ta tanjo tuku wamdus kuyarmbi yabri wam kube sa ndatinŋigenj. Kuga. Sine singine ammbi nu tuku kilja sanjri kanjgerenj. ¹⁷⁻¹⁸ Sine Kristus tuku kilja mayok kina tabe mbolŋge nu ndon mingenj le Mam Kuate Sunjo

nu Yesus Kristus tuku nyu te-mbolmba sanjri sunjgo tumba samba mbolnje nu tuku tenenmba sakina: Ande te ye tuku Kinjo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunjgo tet nga sakina le isgenj.

¹⁹ Kuate tuku tuan tanjgo kame nane Kristus tuku dir pasa sakinaig ta kile nane tuku pasa ta sanjrinu mayok kinit. Nane tuku pasa ta tane ise tiwap le sati ma make sunjgo sinamnje bulungate tananj tane kilnjatinguwa. Kilnjatinguwa minwa le ma ma mafenj tuku bulunje tangine ngamunjal kilja mayewamnjgat.

²⁰⁻²¹ Tane pasa te kila pile mayewap. Tuan tanjgo kame nane nanjine wamdus dubimba dir pasa kile-mayok ndakinaig. Tukul Guwanje wamdus ninjina le nane Kuate tuku pasa kile-mayokkinaig. Ta tuku ande nu nunje wamdusmbi ndo tuan tanjgo kame tuku pasa tugunu biteknjam kumunj kuga.

2

Yabri tum mbal

¹ O buk Israel mbal ngamuknje yabri tuan tanjgo turmba mayok kine likinaig. Tanjamba ndo yabri mbal afu tane gilai minap le tane ngamuknje mayok ka afu njaigo siglikam tuku yabri wamdus kile-mayokkamnjgaig. Yesus Kristus nu sine tuku une kurana ta nane nu pitaide le manjau ta pitik ndo luka nane tuku kanu njaigo siglikate. ² Nane kiko kugatok kutur manjau kade ta nane gudommba dubiwamnjgaig. Dubiwaig le afu nane kanjerka Kristus tuku kuasmbinge tanjade nga tugusek manjau talamba ngumnem pasa tambimnjgaig. ³ Yabri gabat nane ndametinj kilam tuku piririmba tane yabritinjmba tane tuku ndametinj sunjgo didikamnjgaig. O buk Kuate nu tanjgo pileninjmba pa kumumbi ningam tuku sakina ta nu gilai ndanjgate. Nu nane pankuwa le ngisikamnjgaig.

⁴ Kuatenje enjel njaigonu afu unekinaig ta mape ndaka kilmba pankina le ma njayo ma make buto sinam nzi kinaig. Kile nane pilewam tuku ait tairnjgate.

⁵ Tanjgo abo abo minnaig mbal Kuate nu mape ndaka kule sunjgo pilna le wam njaigonu ke likinaig mbal ta njakmba ngisikinaig. Tanjgo tinjeknu Noa ndo Kuate tuku pasa kuklina ta nu tuku kuasmbi ⁷ ta turmba nu kigraibkina le nane njgisi ndakinaig.

⁶ Kuate nu tumbraj ar Sodom le Gomora nale kilmba pasa mbolnje patika pambi pasokina le ugmba usarke sulunaik. Wam njaigonu kade mbal tanjamba pa tam tuku tumsinjgit. ⁷ Nu tanjgo tinjeknu Lot ndo turna le panje uge ndakina. Lot nu une mbal ngamuknje minmba nane kiko kugatok kutur manjau kinaig ta kanjermba nu wamdus te-sulumba piti sunjgo tina. ⁸ Nu tanjgo tinjeknu minmba nu mara mindek nane tuku mbar njaigonu kanjerka ismba nu piti sunjgo tina.

⁹ Wam kame ta njakmba tenenmba tumsinjgit. Mbal magenu tagoninjgam tuku ait mbolnje Kuate nu nane turkam tuku ndin wakeite sulumba mbal njaigonu pa tumba pileninjam tuku ait tairnjguwaig nga patikate. ¹⁰ Ngumnenja pileninjmba nanjine ngarosu tuku nzali dubimba kutur sunjgo tade sulumba Sunjgo pitaide ta nu pa sunjgo ninjamnjgat.

Ndanjam tuku yabri tum mbal nane maim-maimka kuru kuru kugatok samba mbolok mbal guwa magenu nanjine pasambi tumail panninjgit? ¹¹ Ata. Enjel kame nane guwa njaigonu kame ta tuku sanjri liningig ta nane Kuate tugumnje nane kilmba pasa mbolnje patika nane tuku nyu njaigo sigli ndakade.

¹² Mbal n̄agonu ta nane aganjmor tananj wamdus kugatok nanjine n̄garosu tuku nzali ndo dubikade. Nane aganjmor tananj bige tidinga bale faram tuku minig. Nane aganj afu sine ammbi nda kanjerkeg ta tugunu gilai minmba kilmba tumail panningig. Ta tuku nane aganjmor tananj kilmba bale faramnjaig. ¹³ Nane afu rar sunjo ninjig ta nane mata lafunu tanjamba tamnjaig.

Nane kiko kugatok. Nane ki mbol manjurka isukusmba mbesigna manjau te-mayokam tuku nzaliningit. Nane tane ndonj manjurka isukusmba yabritingig ta nane gare sunjo tade. Nane tane tuku manjau mayenu ta kutur mbilmbilde sulumba n̄ayo silide. ¹⁴ Nane pino njakmba kanjerka am kikonj tingade. Nane une manjau kade ta maro ndaningit. Nane wamdus sanjri kugatok mbal didikam tuku yabrinjingig. Nane wam njakmba tuku wamdus piririmba wamdus sanjrinu pilig. Nane sinjka Kuate tuku kasur mbolnje minig. ¹⁵ Nane ndin tinjeknu kusremba fare fare likade. Beor tuku kinjo Balam nu aganj ndende sunjomba kilam tuku piririmba wam n̄ayonu kam idusna tanjamba nane mata tanjade. ¹⁶ Balam nu wam n̄ayonu kam idusna le donjka ande pasatam kumunj kuga ta nu tanjonje pasatanu sukmba nu sawe likina sulumba tuan tanjo Balam tuku njingngan wamdus peuna.

¹⁷ Yabri tum tanjo ta nane kule ngurunj kule parakate tananj. Bidu bubrengje tumba pinderkate tananj. Ma make sunjo buto n̄ayo Kuate nu nane tuku madina. ¹⁸ Nane nanjine n̄garo payamka pasa alo kugatok tuku minje fetkade. Nane afu ailfu ndo njamunjal biye mbilmba manjau n̄agonu kusrekinajig ta nane n̄garosu tuku nzali n̄agonu manj dubikuwaig n̄ga didika wam n̄agonu afu tumningig. ¹⁹ Afu nane dubikuwaig n̄ga tukul ande sine peu ndasingit njade ta nanjine kutur manjanje ndalekate le nane ta kumnemnje minig. Manjau n̄ayonu andenje tanjo tuku sanjri te-ibente ta nu aganj ta tuku piro aganj tananj minit.

²⁰ Nane afu sinjine Sunjo Yesus Kristus muskil kile-tidinge singit tuku tanjo kila pilig sulumba kilke tuku kutur manjau kusrede ta manj luka kutur manjau tumba sanjri ta kumnemnje ndalekanu minig ta nane ambokok tuku mine lumba kile n̄ayonu sunjo sinamnje minig.

²¹ Nane manjau tinjeknu kila pilnajaig sulumba manj Kuate tuku pasa njgumnede ta ose. Nane mine n̄ayonu mbolnje minig. Nane manjau tinjeknu kila pile ndakinaig kande ta maye kande. ²² Kuyar pasa mbolnje yaba pasa ande minit ta nane mbolnje kilimok mayok kinit ta tenjenmba. Age ande njuleka luka nunje njule nyate njgate. Ko mbo ande kule pisit sulumba luka kumba manj ruga pisit njgate.

3

Sunjo nu luka ndenunjat

¹ Tira kame, ye wane inum te tane isam tuku manj kuyaret. Wane te mbolnje mata tane wam magenu idusninjmba kam tuku kuyaret. ² Tane Kuate tuku tuan tanjo kame tuku dir pasa idusninjmba sinjine Sunjo muskil kile-tidinge sinjam tuku tanjo nu tuku pasa turmba idusningap. Sine tane tuku aposel kame buk pasa ta satingigenj le isanja ta ³ tane pasa te katese mayewap. Kugawam tuku ait mbolnje afu promba nanjine n̄garosu tuku nzali dubika njamunjal son tuku manjau talaka nzumilmba sakamnjaig: ⁴ A ... Yesus Kristus prowam tuku sakina ta nu animbi kina? Ait kuen n̄ayo kina ma

ma sinjine mbun kame kume far sulunaig le Kuate nu kilke te te-mayokna ta tanjamba ndo minit nga sakamngaig.

⁵ Mbal ta nane yabrikade. Nane wam ande gilainganu sukmba kusrede ta tenemba. O buk Kuate nu sakina le samba mayok ka kilke kule sinamnge prowe lika kilke ta kulenge laipningina. ⁶ Ngumnenga kilke ta kule ndui tanje songina le ngisikina tukunu kile kilke ndui ta mine ndakate. ⁷ Kile kilke samba minik te Kuate tuku pasa ndui tanje pasokam tuku madinikina le nale ait sungo ta tairnga minik. Ait ta prowa le Kuate pitaimba wam ngaigonu ke likade mbal nane ngisikamngaig.

⁸ Tira kame, tane wam te gilai ndangap. Kuate am mbolnge ki ait ndindo ta yar 1,000 tanan minit. Yar 1,000 kinig ta nu am mbolnge ki ait ndindo tanan kinig. ⁹ Sungo nu prowam tuku sakina ta nane afunje nu dalkate ngade ta nu dal ndakate. Kuga. Nu tane idustimba ngan minmba tairngate. Nu tanjo inum ndindo ngisikam tuku idus ndamba jakmba ngamungal biye mbilwaig nga tairngate.

Kilke samba ngisikamngaig

¹⁰ Sungo tuku ait kuayar tanjo tanan prowamngat. Ait ta mbolnge fudu sungo mayok ka samba ngisikamngat. Samba tuku sanjri yimyam pa kamenunje ngisike sulumba kilke agan ndende tur pasokamngat.

¹¹ Agan kame jakmba tanjamba ngisike suluwamngaig. Ta tuku tane Kuate kumnemnge minmba mine manau mayenu tinreknu jak minap. ¹² Tane Kuate tuku ait sungo ta minde minap. Ait sungo ta prowa le panje samba ugmba samba tuku sanjri yimyam pa kamenunje ngisike suluwamngaig. ¹³ Nu sakina tanjamba sine samba kilke kitek tairnga mineg. Manau tinreknu ndo kilke ta mbolnge minamngat.

¹⁴ Tira kame, tane agan magenu tanan tairnga minig tukunu tane Kuate am mbolnge purfen nu piti kugatok tingam tuku wamdus sanjrinu palpe. ¹⁵ Kuate nu dalkate nga idus ndawap. Nu ngan minmba sine muskil kile-tidingam tuku ait sinjit nga idusap. Sinjine tira mayenu Paulus nu Kuate nge wamdus kuyar mayenu tuna le nu mata tanjamba kuyarna. ¹⁶ Nu nuje waje jakmba mbolnge wam te tuku ndo kuyarna. Nuje waje afu mbolnge pasa afu tugunu katesewam tuku wam bada. Nane wamdus kugatok kine inumde mbal pasa ta ismba nanjine wamdusmbi mbilnimba tugunu kise kile-mayokkade sulumba nanjine miron ngaigo siglikade. Nane Kuate tuku kuyar pasa jakmba kilmba tanjamba ndo ngaigo siglikade.

¹⁷ Tira kame, tane ye tuku riron pasa te ismba kurau mayewap. Nane fare fare unekade mbal tane yabritimba didikuwaig le tanjine wamdus sanjrinu ta kusrekubekaig.

¹⁸ Sinjine Sungo Yesus Kristus muskil kile-tidinge singam tuku tanjo nu tane ake sinan make patikate ta tane nu tuku manau lato lato kila pilmba sugokap. Nu kilna sanjri sungo jak minit ta tanjamba minmba minwa.

Son.

1 YOHANUS

Yohanusnge waŋe ambonŋa kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 60 kinaig le Yohanus nu buk saibo pile mayemba waŋe te kuyarna. Waŋe te mbolŋe nu kume pur maŋau tuku tugunu kuklimba ta tuku pasa suŋgomba kuyarna.

Kristus nu abo tugu

1-3 Miŋge Pasa nu abo tugu. Tugu mbolŋe nu minmba minna. Ye nu tuku tane satinŋamŋgit. Nu kilke te mbolŋe mayok kina le siŋgine kilbambi nu tuku pasa ismba ammbi kaŋgermba waimbi mata kiregeŋ. Ake sa ndaket. Wam kaŋgermba isgeŋ ta ndo saket. Nu abo minmba minam tuku tugu Mam Kuate ndoŋ minna le nu te-mayokna. Sine mineg taŋamba tane Mam Kuate le Kiŋo nuŋe Yesus Kristus ndoŋ muŋgu gare ŋak minap ŋga nu tuku satinŋamŋgit. ⁴ Sine ŋakmba ulendika gare-garekube le gare maŋau ta suŋgokuwa ŋga waŋe te kuyaret.

Kuate nu bulu

⁵ Sine Kuate tuku Kiŋo tugumŋge pasa isgeŋ ta satinŋamŋgit ta teŋenmba. Kuate nu bulu tugusek. Ma make fudiŋndo mata nu mbolŋe mine ndakate. ⁶ Sine ma make sinamŋge minanu taŋaŋ minmba sine Kuate ndoŋ muŋgu gare ŋak mineg ŋgube ta sine yabri pasa ndo saka tugusek maŋau ta ke ndakeg. ⁷ Kuate nu bulu sinamŋge minmba purfeŋnu ndo minit. Sine mata bulu sinamŋge minanu taŋaŋ minbe ta siŋgine siŋgine muŋgu gare ŋak mineg le Kiŋo nuŋe Yesus Kristus tuku ndare taŋe sine tuku mbar ŋakmba saukate. ⁸ Sine mbar kugatok mineg ŋgube ta siŋgine wamduŋge yabrisiŋgit. Tugusek maŋau sine siŋka gilai.

⁹ Sine siŋgine mbar kile-mayokkuba ta Kuate nu siŋka tiŋreknu minmba nuŋe pasa kumumba mbar ta gilaiŋga sine tuku maŋau ŋaigonu ŋakmba saukamŋgat.

¹⁰ Sine mbar maŋau afu ke ndakigeŋ ŋgube ta Kuate nu sine mbar ŋak ŋgate pasa ta pitaiweg. Nu yabri taŋgo ŋganu sukeg. Sine taŋamba sakeg ta nu tuku pasa ta sine sinamŋge mine ndakate.

2

Kristus nu sine tursiŋgit

¹ O yiŋe kiŋo kame, tane mbar maŋau ke ndakap ŋga waŋe te kuyaret. Ata. Ande nu mbarwa kande Yesus Kristus nu sine turka Mam Kuate ndoŋ pasa te-tiwam tuku minit. Nu ndo tiŋreknu. ² Nunge sine tuku mbar tuku pa kurana le Kuate nu sine ndoŋ ŋgamuŋgal mukuk minit. Sine tuku mbar ndo kuga. Kilke mbolok mbal ŋakmba tuku mbar tuku pa ta turmba kurana.

³⁻⁴ Ande nu ye Kuate kila ŋga nu tuku miŋge dubi ndate ta nu yabri taŋgo ndo. Nu tugusek maŋau siŋka gilai minit. Sine Kuate tuku miŋge dubimba minbe ta miŋge bulokmbi ye Kuate kila ŋgam kumuŋ.

⁵⁻⁶ Ande nu Kuate tuku miŋge dubite ta Kuate tuku kume purte wam ta nu mbolŋe suŋgoka kumuŋgate. Ande nu ye Kuate ndoŋ sailket ŋgate ta nu Kristus maŋau kina taŋamba ndo kuwa. Sine Kristus tuku maŋau te-purbe ta sine miŋge bulokmbi sine Kuate ndoŋ mineg ŋgam kumuŋ.

Tira kame tuku kume purbe

⁷ Tira kame, ye tukul pasa ande kitek kuyar ndawet. Pasa te ambokok. Tane o buk isnaig. ⁸ Kile ma make buk kugate le bulu tugusek tane kilnatinjmba minit. Ta tuku pasa kitek tanaj kuyaret. Tukul pasa te alonu Kristus mbolnje mayok ka tane mbolnje mata mayok kinit.

⁹ Ande nu ye bulu sinamnje minet nga afu kasurnjngit ta nu ma make kusre ndate. ¹⁰ Ande nu tira nuje tuku kume purte ta nu bulu sinamnje minit. Nu afu mbaram tuku ndin wakei ndate. ¹¹ Ande nu tanjo afu kasurnjngit ta nu ma make sinamnje minit. Ma makenje nu tuku am songate le ndin kanjer ndate tanaj.

¹² Kinjo kame, Kristus tuku piro mbolnje Kuatenje tane tuku mbar sauka gilaingina nga ye tane tuku waje te kuyaret.

¹³ Mam kame, ande nu tugu mbolnje abo minna kile minit tane nu kila minig nga ye tane tuku waje te kuyaret.

Tanjo mo, tane buk Satan te-iberjnaig nga ye tane tuku waje te kuyaret.

¹⁴ Kinjo kame, tane Mam Kuate kila minig nga ye waje te tane tuku kuyaret.

Mam kame, ande nu tugu mbolnje abo minna kile minit tane nu kila minig nga ye tane tuku waje te kuyaret.

Tanjo mo, tane sanjri njak. Kuate tuku pasa tane tuku ngamungal sinamnje minit le Satan te-iberjnaig nga ye waje te tane tuku kuyaret.

Sine kilke mbolok wam sunjomba idus ndabe

¹⁵ Tane kilke te tuku manjau aganj ndende ta tuku nzali sunjo nda tap. Ande nu tanjawa ta nu Mam Kuate tuku wamduis sunjo te ndakate. ¹⁶ Kilke te tuku manjau ta ngarosu tuku nzali dubide ko am kikonj tingade ko nanjine mine ta tuku payamkade wam ta njakmba kilke te mbolok Mam Kuate tugumnje pro ndade. ¹⁷ Kilke te ngisikamngat. Am kikonj tingade manjau ta kugawamngat. Ande nu Kuate tuku nzali dubite ta nu abo minmba minamngat.

Kristus tuku ngyeu tanjo

¹⁸ O kinjo kame, kugawam tuku ait buk patukate. Kristus tuku ngyeu tanjo mayok kanjat nginaig pasa ta tane isnaig. Kile nu tuku ngyeu mbal gudommmba buk mayok kinig le sine wam ta kanjermmba kugawam tuku ait buk patukate ta kila pileg. ¹⁹ Nane buk sine ndonj minnaig ta nane sine kusreka mayok kinaig. Nane sine tuku gulab kuga. Nane sine tuku gulab kande kile sine ndonj minig kande. Nane sine kusreka kinaig wam ta mbolnje nane kilimok sine tuku gulab kuga.

²⁰ Tane nane minig tanjamba mine ndakate. Kristus nu Tukul Guwa tingina le tane pasa tugusek ta katesede. ²¹ Tane pasa tugusek gilai minig nga kuyar ndawet. Tane pasa tugusek kila. Yabri pasa ande tugusek pasa mbolnje mayok nda kinit. Tane wam ta kila nga waje te kuyaret.

²² Ande nu sakate Yesus nu Kuatenje madi ndana nu Kristus kuga ngate ta nu yabri tanjo ndo. Nu Kristus tuku ngyeu tanjo. Nu Mam Kuate nuje Kinjo nuje turmba pitaikate. ²³ Ande nu Kuate tuku Kinjo pitaite ta Mam Kuate nu ndonj mine ndakate. Ande nu sakate Yesus nu Kuate tuku Kinjo nu Kristus ngate ta Mam Kuate nu ndonj minit.

Tukul Guwanje pasa tugusek tumsinjngit

²⁴ Tane o buk pasa tugusek isnaig ta ngamungal sinamnje biye dewap. Tane tanjawa ta Mam Kuate le Kinjo nuje tane nale ndonj minamngaj. ²⁵ Kuate nu aganj ande sinjam tuku sasinjina ta abo tugu minmba minam tuku.

²⁶ Mbal afu tane yabritingam bafude le ye waje te tane tuku kuyaret. ²⁷ Nane tuku pasa ise ndakap. Andenje nu tane tum nda tingua. Kristus nu Tukul Guwa tingina le nu tane sinamnge minmba wam njakmba kumumbi tumtingit. Tumtingit wam ta yabri kuga. Son ndo. Nu tane Kristus ndon sailkam tuku tumtingit tanjamba nu ndon sailka minap.

²⁸ Kinjo kame, sinjka tane nu ndon sailkap. Tanjawa ta nu manj mayok kuwa le tane kiko kugatok nu am mbolnje tingamngaig. ²⁹ Kuate nu sinjka tinjeknu ta tane kila. Ande nu manjau tinjeknu kate ta nu Kuate tuku kinjo ta tane kila palmbimngaig.

3

Sine Kuate tuku kinjo kame mineg

¹ Mam Kuate nu sine tuku kume purmba sine nuje kinjo kame ngate le sine sinjka nu tuku kinjo kame mineg. Kilke te tuku manjau dubide mbal nane sine tuku Mam gilai tukunu sine nu tuku kinjo kame mineg ta tugunu nane mata katese ndade.

² Tira kame, kile ait te mbolnje sine Kuate tuku kinjo kame mineg. Ngumennga mine mayenu mbolnje ndanjmba mayok kangig ta katese ndaweg. Wam ndindo sine kila. Kristus nu mayok kuwa le sine nuje wam njakmba ta tugusemba kanjerka nu minit tanjamba ndo minamngig.

³ Ande nu wam ta idusmba tairnga minit ta nu Kristus tanjan purfernu minam tuku sanjri tinga wam najgonu pitaikate. ⁴ Ande nu unekate ta nu tukul lukamba pa tam tuku minit. Une manjau njakmba ta tukul lukakeg. ⁵ Kristus nu une njakmba saukam tuku nu kilke te mbol prona ta tane kila. Nu nuje mironj sinjka une kugatok. ⁶ Ande nu Kristus ndon sailkate ta nu une manjau kumba mine ndakate. Ande nu une manjau kumba minit ta nu Kristus kanjer ndamba nu gilai minit.

⁷ O kinjo kame, tane kuraukap. Andenje tane yabritingikat. Kristus nu tinjeknu ndo. Ande nu manjau tinjeknu ndo dubikate ta nu mata tinjeknu minit. ⁸ Ande nu une manjau kumba minit ta nu Satan tuku minit. Satan nu tugu mbolnje mbar manjau kina ta kile nu tanjamba ndo minit. Kuate tuku Kinjo nu Satan tuku piro te-ibenjam tuku mayok kina. ⁹ Ande nu Kuate tuku kinjo minit ta nu Mam nuje tuku manjau te-purna tukunu nu une manjau kumba mine ndakate. Nu sinjka Kuate tuku kinjo tukunu nu une manjau ta kumba minam kumu j kuga. ¹⁰ Ande nu manjau tinjeknu ke ndakate ko tira kame tuku kume pur ndakate ta nu Kuate tuku kinjo kuga. Sine ima kate Kuate tuku minig le ima kate Satan tuku minig ta sine manjau ta mbolnje kilimok kateseweg.

Kume pur manjau

¹¹ O buk tane singine singine munju kume purkam tuku pasa ta isnaig. ¹² Sine Kain minna tanjamba mine ndakube. Nu Satan tuku kinjo minmba nu maib nuje balena. Ta ndanjam? Kain tuku manjau najyonu. Maib nuje tuku manjau mayenu. Ta tuku ndo nu balena.

¹³ Tanjamba ndo kilke mbol mbal tane mata kasurtingamngaig. Nane tanjawaig le tane wamdus sulu ndawap. ¹⁴ Sine Kristus tuku kuasmbi singine singine kume pureg wam ta mbolnje sine kateseweg. Sine kume tuku sanjri buk kusremba kile abo minam tuku ndin mbolnje mineg nga kateseweg. Ande nu tira kame tuku kume pur ndate ta nu kume tuku sanjri kumnemnje minit. ¹⁵ Ima nu ande kasurte ta nu balete le kumit tanjan. Ande nu tango

baleningit tuku tanjo minit ta nu minmba minam tuku abo tugu kugatok ta tane kila. ¹⁶ Sine Kristus mbolnje kume pur manjau kumumbi kanjereg. Nu sine turkam tuku nunje njarosu kumam tuku pilna. Sine mata nu kina tanjamba ndo tira kame turka kumam tuku kuru kuru ndakube. ¹⁷ Ande nu aganj ndende njak minmba tira ande aganj ndende denkanu ta kanjermba wamduis karej pilmba nu tur ndate ta nu Kuate tuku kume pur ndate.

¹⁸ O kinjo kame, sine minjembali ndo afu tuku kume pureg nda ngube. Sine tugusemba nane tuku kume purbe sulumba waimbi mata alonu temayokbe. ¹⁹⁻²⁰ Sine tanjamba kume pur manjau kube ta sine manjau tugusek tuku kinjo kame mineg nga Kuate am mbolnje ngamunjal mukuk njak minam kumun. Singine mbar wamduis sinamnje kamuseg ta nu sine tuku wamduis lisiimba sine tuku manjau njakmba kila minit. Wam ta sine kila.

²¹ Tira kame, sine singine wamduis sinamnje mbar kamus ndaweg ta sine Kuate tugum kambim tuku kuru kuru ndakeg. ²² Sine nu tuku minje dubimba manjau nu nzalite ta ke likeg ta sine wam afu tuku yabanjeg ta nu sinja singit. ²³ Kuate nu tenjemba sine sasingit. Sine nunje Kinjo Yesus Kristus tuku son nga nu sine sasingina tanjamba singine singine munju kume purkube nga sasingit. ²⁴ Kuate tuku minje dubide mbal nane nu ndonj sailkade le nu nane ndonj minit. Nu nunje Guwa singina ta mbolnje sine kila pilmba Kuate nu sine ndonj minit ngeg.

4

Kuate tuku Guwa le guwa kise

¹ Tira kame, tane mbal afu tugumnje pasa ismba pitik son nda ngap. Yabri tuan tanjo gudommmba kilke tugu njakmba mbolnje kine likade. Tane nane tuku pasa pilewap. Nane Kuate tuku Guwa njak e ko guwa kise njak. ² Ande nu sakate: Kuatenje madina tanjo nu kilke mbolok ngaro tumba mayok kina nu Yesus nguwa ta nu Kuate tuku Guwa njak. ³ Ande nu Yesus tuku tugu tanjamba sa ndakuwa ta nu Kuate tuku Guwa kuga. Nu Kristus tuku ngeue tanjo ndo. Kristus tuku ngeue tanjo mayok kanjat pasa ta tane buk isnaig. Ata. Nu buk prona. Kilke te mbolnje minit.

⁴ O kinjo kame, tane Kuate tuku minig. Kuate tuku Guwa nu tane sinamnje minit ta nu sanjri njayo. Nu kilke te mbolok mbal sinamnje minit tanjo Satan lite. Ta tuku tane yabri tuan tanjo ta buk kile-ibenjkinaig. ⁵ Nane kilke te mbolok mbal minmba kilke te mbolok wamduis ndo sakade. Kilke te mbolok manjau dubide kuasmbi tanje ndo nane tuku pasa isig. ⁶ Sine Kuate tuku mineg. Kuate kila minig mbal nanenje ndo sine tuku pasa isig. Ima nu Kuate tuku kuga ta nu sine tuku pasa ise ndakate. Sine wam ta mbolnje wam tugusek tuku Guwa le yabrisingit tuku guwa ta kateseweg.

Kume pur manjau Kuate nu miro

⁷ Tira kame, kume pur manjau ta Kuate nu miro. Ta tuku sine singine singine munju kume purkube. Ande nu afu tuku kume purte ta nu Kuate tuku kinjo. Nu Kuate kila. ⁸ Kuate nu kume pur manjau miro. Ande nu afu tuku kume pur ndate ta nu Kuate gilai. ⁹ Kuate nu nunje Kinjo ndindo pilna le kilke te mbol prona le sine nu mbolnje abo tugu teg. Wam ta mbolnje nu sine tuku sunjomba kume purte ta kilimok kanjereg. ¹⁰ Sine nu wamduis tuwe ndaka mingenj le nu ake sinanj sine tuku kume purmba sine ndonj ngamunjal mukuk minam tuku Kinjo nunje pilna le sine tuku une tuku pa kurana.

¹¹ Tira kame, Kuate nu sine tuku kume purte ta sunḡokanu nga sine mata sinḡine sinḡine munḡu kume purkube. ¹² Ande nu Kuate kanḡer ndate ta sine sinḡine sinḡine munḡu kume purkeḡ ta Kuate nu sine ndoḡ minit. Nu tanḡate le sine nu tuku kume pureḡ maḡau ta sunḡoka kumunḡate.

¹³ Kuate nu nuḡe Guwa sinḡina wam ta mbolḡe sine kateseweg. Sine Kuate ndoḡ sailkeḡ le nu sine ndoḡ minit nga kateseweg. ¹⁴ Kuate nu kilke mbolok mbal ḡakmba tuku muskil kile-tidinḡe ninḡam tuku nuḡe Kiḡo nuḡe pilna le ndekina. Sine wam ta kanḡergenḡ mbalḡe tane satinḡeg. ¹⁵ Ima nu Yesus nu Kuate tuku Kiḡo ḡgate ta Kuate nu ndoḡ minit le nu Kuate ndoḡ minit. ¹⁶ Wam ta mbolḡe sine kila pilmba minḡe bulokmbi saka Kuate nu sine tuku kume purte ḡgeg. Kuate nu kume pur maḡau miro. Ima nu kume pur maḡau dubite ta nu Kuate ndoḡ minit le Kuate nu ndoḡ minit.

¹⁷ Sine Kuate tuku kume purbe le maḡau ta sunḡoka kumunḡuwa ta sine kilke te mbolḡe Kristus tanḡaḡ Kuate ndoḡ mine mayewamḡig. Ta tuku ait sunḡo mbolḡe sine kiko kuru kuru kugatok minamḡig. ¹⁸ Ande nu sinḡka kume purte ta nu Kuate tuku kuru kuru ndakate. Kume pur maḡau sunḡoka kuru kuru pitaite. Ande nu Kuate tuku kuru-kurukate ta nu ye une tuku pa lafunu tamḡit nga iduste. Nu tuku kuru kuru maḡau tanḡe kume pur maḡau te-ibenḡe.

¹⁹ Kuate nu ambonḡa sine tuku kume purna. Ta tuku sine mata kume pureḡ. ²⁰ Ande nu ye Kuate tuku kume puret nga tanḡo afu kasurninḡit ta nu yabri tanḡo ndo. Ta ndaḡam? Nu tanḡo ammbi kanḡerka nane tuku kume pur ndate ta nu ndaḡmba Kuate ammbi kanḡer ndamba nu tuku kume puramḡat? Ta ndo kumunḡ kuga. ²¹ Kuate nu teḡenmba wam sasingit. Ande nu ye tuku kume purte ta nu tira mbal tuku mata kume purwa ḡgate.

5

Sine kilke te tuku wamdus kuyar te-ibenḡam kumunḡ

¹ Ima nu Yesus nu Kuateḡe madina tanḡo ḡgate ta nu Kuate tuku kiḡo minit. Ima nu Kuate tuku kume purmba minit ta nu Kuate tuku kiḡo kame tuku turmba kume purte. ² Sine Kuate tuku kume purmba nu tuku minḡe dubiweg ta sine nu tuku kiḡo kame tuku mata kume pureḡ.

³⁻⁵ Sine Kuate tuku kume pureḡ ta sine nu tuku minḡe dubiwamḡig. Sine Kuate tuku kiḡo kame mayok kageḡ mbal sine kilke te tuku wamdus ḡaigonu ḡakmba kile-ibenḡkam kumunḡ. Wam ta mbolḡe sine Kuate tuku minḡe dubiwam tuku piti ndasingit. Sine Yesus nu Kuate tuku Kiḡo nga nu tuku sanḡri tomba tinḡa kilke te tuku wamdus kuyar te-ibenḡam kumunḡ. Ndin ande mine ndakate.

Kuate nu nuḡe Kiḡo nuḡe tuku tuḡu te-mayokna

⁶ Yesus Kristus prona le kule le ndare mbolḡe nu tuku tuḡu mayok kina. Nu kule pisne tina ta mbolḡe ndo kuga. Nu kummba ndare kutukina ta mbolḡe mata. ⁷ Kuate tuku Guwa nu tugusek maḡau nu miro. Nuḡe mata Kristus tuku tuḡu tumsinḡit. ⁸ Kuate tuku Guwa kule ndare agaḡ keḡmba tanḡe wam ndui ta ndo tumsinḡig.

⁹ Sine tanḡo tuku pasa afu ismba son ḡgeg. Ata. Kuate tuku pasa ta nu tanḡo tuku pasa lite ta sinḡka sine son ḡgam tuku. Kuate nu Yesus yinḡe Kiḡo ḡgate. ¹⁰ Ande nu wam ta talakate ta nu Kuate nu yinḡe Kiḡo ḡgate pasa ta pitaimba Kuate nu yabri tanḡo ḡganu sukte. Ande nu Yesus tuku sanḡri tomba tinḡate ta

Yesus nu Kuate tuku Kiño ta nu nunje ngamunggal sinamnge kamuste. ¹¹ Kuate nu tenjemba sasینگit. Ye abo tugu minmba minam tuku tinggen. Abo tugu miro ta yinje Kiño nga sakate. ¹² Ima nu Kuate tuku Kiño tumba nu ndonj minit ta nu abo tugu ta mata tumba njak minit. Ima nu Kuate tuku Kiño nda tate ta nu abo tugu mata nda tate.

Abu tugu minmba minamngat

¹³ Tane Kuate tuku Kiño tuku sanjri tomba tingade mbal tane sinjka abo minmba minamngag. Wam ta tane kila palpe nga wane te tane tuku kuyaret.

¹⁴ Sine Kuate tuku nzali dubimba wam afu tuku nu yabaneg ta nu sine tuku yabanj pasa isit nga wamdus bulok njak mineg. ¹⁵ Nu sine tuku yabanj pasa isit ta alonu singamngat nga wamdus tero ndakeg.

¹⁶⁻¹⁷ Une manjau afu Kuate nu sauka gilaingate. Ande nu une manjau tananj kuwa le kanjermba Kuatenge sinzanwa nga yabanjap ta nu abo minamngat. Mbar manjau njakmba Kuatenge sauka gilaingate le tanjo ngisi ndakade. Une manjau ande Kuate nu sau ndakate le tanjo ka ngisikade. Ande nu une manjau tananj kuwa le nu tuku nga Kuate yabanjap nga sa ndatinget.

¹⁸ Kuate tuku kiño kame une manjau kumba mine ndakade ta sine kila. Kuate tuku Kiño nu nane kigraibkate le Satan nu nane njaigno siglikam kumunj kuga. ¹⁹ Sine Kuate tuku mbal mineg. Mbal afu njakmba Satan tuku sanjri kumnemnge minig. ²⁰ Kuate tuku Kiño pro sine tuku wamdus purfeu sersingina le Mbara Tugusek kila mineg. Sine Mbara Tugusek nunje Kiño nunje Yesus Kristus nale ndonj mineg. Kristus nu nunje mironj nu Mbara Tugusek. Nu abo minmba minam tuku tugu.

²¹ Yinje kiño kame, tane yabri mbara afu dubi ndaka ngumneningap.
Son.

2 YOHANUS

Yohanusŋge waŋe arnu kuyarna

Yohanusŋge waŋe arnu kuyarna te nu yaba pasambi pino tuku sakina ta tugunu tenenmba. Nane Kristus tuku kuasmbi ande nane nu tuku son ŋga minmba pino taŋgo tam tuku kuaneka minnaig taŋaŋ. (Dir Pasa 19.5-10 kaŋgerap).

Pino ta tuku kiŋo kame ta kuasmbi ta tuku taŋgo pino. Aba naŋgine ta Kristus tuku kuasmbi ande.

¹⁻² Kuateŋge madinina pino ne kaiye. Ye Kuate tuku mbal tuku gabat taŋgo saibonu ye ne naŋe kiŋo kame ye tane ndoŋ pasa-pasakam prowet. Ye tane tuku kume puret. Son. Sine pasa tugusek kila mineg mbal pasa te sine ŋakmba ŋgamukŋge minmba minamŋgat ŋga sine ŋakmba tane tuku kume purmba mineg.

³ Mam Kuate nuŋe Kiŋo nuŋe Yesus Kristus nale siŋka sine tuku sunŋomba kume purde. Nale mara mara ake sinaŋ sine make patika sine sinanu mapeka ŋgamuŋgal mukuk wamdus bul sersinmba minamŋgaik.

Tane muŋgu kume purka minap

⁴ Ne tuku kiŋo kame afu Mam Kuate tuku miŋge ta kumumba tugusek maŋau dubikade le ye ismba gare toret. ⁵ O pino, ye tane sarsartiŋmba sine ŋakmba siŋgine siŋgine muŋgu kume purkube ŋget. Tukul ta kitek kuga. Sine o buk isgeŋ. ⁶ Sine taŋamba kume pur maŋau ŋak minbe ta sine Kuate tuku miŋge dubiwamŋgig. Nu tenenmba sasina. Tane kume pur maŋau dubiwap ŋgina. Tane o buk pasa ta isnaig.

Tane Kristus tuku pasa biye dewap

⁷ Yabri pasa sakade mbal gudommba kilke tugu ŋakmba mbolŋge kine likade. Kuateŋge madina taŋgo nu kilke mbolok ŋgaro tumba mayok kina nu Yesus. Pasa ta nane son nda ŋga pitaide. Taŋade mbal nane yabri taŋgo ndo. Nane Kristus tuku ŋgueu. ⁸ Sine pirokigen le alonu maŋau tugusek tane mbolŋge mayok kina. Alonu ta kurauka kulat mayewap le ŋgisi ndakuwa le lafunu kumumbi tap.

⁹ Ande nu Kristus tuku pasa tugusek nuŋe wamdusmbi maŋ tutur-tuturte ta Kuate nu ndoŋ mine ndakate. Ima nu Kristus tuku pasa tugusek biyumba minit ta Kuate le Kiŋo nuŋe nale nu ndoŋ minik. ¹⁰ Ande nu pro Kristus tuku pasa tugusek kusremba pasa kise sakuwa kande nu tane tuku wande mbol kambim tuku peumba nu kaiye ndawap. ¹¹ Ande nu tumba nuŋe wande mbol kuwa ta nu piro ŋayonu ta tuku piro tuma taŋgo taŋaŋ minamŋgat.

¹² Ye pasa afu sunŋomba tane satinaŋgam tuku ta waŋe te mbolŋge ku-yarinaŋgam idus ndawet. Ye tane tugum promba muŋgu kaŋgerka pasa-pasakumba gare sunŋo tube ŋga iduset.

¹³ Aba taŋgine Kuateŋge madina ta nuŋe kiŋo kame ndoŋ nane tane tuku kaiye pasa pilig.

Son.

3 YOHANUS

Yohanusnge waŋe keŋnu kuyarna

Yohanus nu saibo pile mayemba waŋe keŋnu te taŋgo ande nyunu Gaius tuku kuyarmba pilna le nu sota kina.

¹ Gaius kaiye. Ye siŋka ne tuku kume purmba minet. Ye Kuate tuku mbal tuku kulat taŋgo saibonu ye ne ndoŋ pasa-pasakam prowet.

² O tira, ne tuku kanu maye minit ta ye kila. Ne tuku wam ŋakmba ŋgarosu turmba mage minam tuku ye Kuate yabaŋet.

³ Tira afu ye tugum promba ne pasa tugusek son ŋga dubite ta kubede le ismba gare toret. ⁴ Tane ye tuku kiŋo kame maŋau tugusek dubide le afu pro sayade le ismba gare tet ta wam afu tuku gare tet ta lite.

Gaius tuku maŋau mayenu

⁵ O tira, ne nane afu kilmba wakeika tira afu rawe mbal mata prode le wakeikate ta ne lafunu kumumbi tamŋat. ⁶ Mbal ta nane pronaig sulumba ne nane tuku kume purmba minit ta kubeu siŋginaig le sine Kristus tuku kuasmbi teŋge mineg te sine isgeŋ. Ne nane Kuate tuku piro mbal ŋga nane kilmba wakeika wam afumbi nane tuku piro turkate ta ne wam mayete. ⁷ Nane Kristus tuku piro kam tuku naŋgine tumbran kusreka kine likade. Kasomok mbal tugumŋge nane agaŋ ndende nda kilig. ⁸ Ta tuku sinenŋge nane turka Kristus tuku pasa tugusek kuklide mbal ndoŋ piro tuma taŋaŋ minbe.

Diotrefes tuku maŋau ŋayonu

⁹ Ye buk waŋe ande tane Kristus tuku kuasmbi tuku kuyaren ta Diotrefes nuŋe mironŋ gabat minam saka ye tuku pasa pitaimba te-iberŋna. ¹⁰ Ye tane tugum prowi ta ye nu tuku maŋau ta tane tugumŋge te-mayokamŋgit. Nu ake sinaŋ ye tuku nyu ŋayo silite. Ta ndo kuga. Nu tira mbal rawe mbal nu tugum prode le pitaikate. Afu nane tuku pasa isam bafude ta nu nane peuniŋmba Kristus tuku mbal ŋgamukŋge pitaikate.

Demetrius tuku maŋau mayenu

¹¹ O tira, ne maŋau ŋayonu ta dubi ndawa. Maŋau magenu ndo dubika mina. Ande nu maŋau mayete ta nu Kuate tuku. Ande nu maŋau ŋayote ta nu Kuate gilai.

¹² Taŋgo pino ŋakmba Demetrius tuku maŋau mayenu ta kubede le iseg. Nu tuku maŋau tugusek kilimok mayok kinit ŋga sakade le iseg. Ye mata nu tuku maŋau mayenu ta tuku saket. Nane nu tuku sakade ta son pasa.

¹³ Ye pasa afu suŋgomba ne sanam tuku ta waŋe te mbolŋge kuyaram idus ndawet. ¹⁴ Mine minemba ye ne tugum pro muŋgu kaŋgerka pasa-pasakam iduset.

¹⁵ Ne ŋgamuŋgal mukuk ŋak mina ŋga ye Kuate yabaŋet. Tira kame afu teŋge minig nane mata ne kaiyenade. Tira kame afu ne ndoŋ minig ta ne nane turmba ye tuku kaiye pasa te saniŋga le iswaig.

Son.

YUDAS

Yudasŋge waŋe kuyarna

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ngumneŋga nu maŋ kiŋo baillkamba turmba kile-patikina ta nyu kat naŋgine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mbolŋge minit.

Waŋe te Yudasŋge kuyarna. Aba nuŋe Yakobus tuku waŋe mata Kuate tuku Pasa mbolŋge minit.

¹ Ye Yudas Yakobus tuku mambo nuŋe Yesus Kristus tuku piro taŋgo. Tane Mam Kuatenŋge wikina mbal nu tane tuku kume purte le Yesus Kristusŋge kulatkate ta tane ŋakmba kaiye.

² Kuate nu lato lato tane sinanu mapeka ŋgamuŋgal mukuk wamdus bul sertinmba tane tuku kume purwa. Son.

Yabri tum mbal

³ Tira kame, Kristus nu sine muskil kile-tidinge singina wam mayenu ta ye tane tuku kuyaram sunŋomba iduset ta ye wam ande ismba kile rironŋ pasa ndo kuyaret. Sine son ŋgeg pasa Kuate nuŋe mbal singina ta taŋgo afuŋge pasa ta mbilam tago-tagode ta tane sanŋri tinŋa pitaikap. ⁴ Tane gilai minig le Kuate ngumneŋde mbal afu tane ŋgamukŋge mayok kinig ta ye tane kila satinŋet. Nane naŋgine wamdusmbi Kuate tuku maŋau mayenu mbilmba nu sine make patikate ŋga kiko kugatok unekade sulumba singine Sunŋo Yesus Kristus pitaide. O buk Kuate nu nuŋe kuyar pasa mbolŋge mbal ta ŋgisikamŋgaig ŋga sakina.

⁵ Tane wam te buk isnaig ta maŋ lato idusam tuku satinŋamŋgit. Kuate nu Israel mbal Isipŋge muskil kile-tidingina sulumba ngumneŋga mbal ta tuku afu nu talanaig ta bale farna. ⁶ Nu eŋel mata mape ndakina. Nane afu lato nyu sugo kilam tuku idusmba naŋgine kulatkanu ma kusrekinaig ta Kuate nu nane ma make sunŋo sinamŋge patika muli kareŋnumbi kuse likina le minmba minig. Ait sunŋo mbolŋge Kuate nu nane pileninmba pa ninŋamŋgat.

⁷ Sodom le Gomora tumbranŋ afu patukŋge mine likinaig ta turmba Kuate tuku pa kanŋernaig. Eŋel ŋaigonu nane maŋau kinaig taŋamba ndo nane uneka pino taŋgo ndoŋ mine maŋau mbilmba une ŋaigonu kinaig le Kuate nu nane ŋakmba pasokina. Maŋau ŋaigonu kade mbal taŋamba pa tam tuku tumsinŋit.

⁸ Taŋamba ndo yabri tum mbal ta kinŋambi ŋgarosu kutur tuwig sulumba naŋgine kulat mbal pitaika samba mbolok guwa magenu tumail panningig.

⁹ Ata. Eŋel kame tuku gabat sunŋo Mikael nu Satan ndoŋ Moses tuku mindesinŋ tam tuku kualeyaukinaik ta nu Satan tumail panmba sawe li ndakina. Kuga. Sunŋonge ne sane likamŋgat ŋga Satan sana. ¹⁰ Ndanam tuku yabri tum mbal nane agaŋ afu sine ammbi nda kanŋerkeg ta tugunu nane gilai minmba tumail panningig? Nane agaŋmor taŋaŋ wamdus kugatok naŋgine nzali ndo dubikade le wam ta luka naŋgine kanu ŋaigo siglikate.

¹¹ Osese. Nane Kain tuku maŋau dubide. Nane Balam taŋaŋ ndametinŋ kilam tuku piririmba wam ŋaigonu kam idusde. Nane Kora taŋaŋ Kuate tuku pasa pitaimba ŋgisikade.

¹² Tane wamdus ndindo ŋak maŋgurka pagumba nye sunŋo ait mbolŋge nane kiko kugatok taŋaŋ tane ndoŋ isukusmba tane tuku maŋau mayenu ta kutur mbilmбилde. Nane mbesignaŋga afu taŋaig ŋga naŋgine ŋgarosu ndo

isukusneningig. Nane gau dabuk dabuk bubrenge tumba pinderkate tanan ake njele parak pasa sakade. Nane kumzan ail nanngine ait mbolnge alo ndade le gode le kumig tanan. ¹³ Yu mbalo subalnu tu njak mayok kinig tanan nanngine kiko manau kilimok mayok kinit. Mbai afu ndin ndindo dubi ndaka fare fare likade tanan nane yabri ndin ndo dubikade. Kuate nu ma make sungo nane tuku madina le nane ta sinamnge minmba minamngaig.

¹⁴ Adam tuku sikar sikar tuku wa nunje Enok nu mayok ka yabri tum mbal ta tuku dir pasa tenenmba sakina. Tane isap. Sungo nu nunje enel gudommba njak prowamngat. ¹⁵ Nu prowa sulumba tanjo pilenimmba nane nu pitaimba manau njaigonu kade mbal ko nu mbulmba pasa njaigonu tuwig mbal nane njakmba kilmba pasa mbolnge patikamngat ngina.

¹⁶ Yabri tum mbal nanngine mine njakmba tuku minde simba gubra tumba minig. Nane nanngine njarosu tuku nzali kutur dubikade. Nane minge fetka nanngine njarosu payamka afu tuku aganj ndende kilam tuku wam sa kuakingade.

Rironj pasa afu

¹⁷ Tira kame, singine Sungo Yesus Kristus tuku aposel kame nane manau afu ngumnga prowa tuku sakinaig ta gilai ndangap. ¹⁸ Nane tenenmba satinjinaig. Kugawam tuku ait mbolnge nane afu Kuate tuku pasa usre kupetmba nu ngummba nanngine njarosu tuku nzali kutur njak ta dubikamngaig nga satinjinaig. ¹⁹ Mbal kame tanje tanjo pur yinyam ningig. Nane kilke mbol mbal ndo Tukul Guwa kugatok.

²⁰ Nane tanjade ta tanenge Kuate tuku pasa sine son ngeg ta idusmba njak sugokap sulumba Tukul Guwa mbolnge Kuate yabanap. ²¹ Kuate nu tane tuku kume purte wam ta kusre ndamba nu tugumnge minap. Singine Sungo Yesus Kristus nu tane mapetinguwa le abo njak minmba minamngaig wam ta ndo tairnga minap.

²² Nane Kuate tuku pasa ismba wamdus kine inumde mbal sinaninmba turkap. ²³ Afu ngisika pa mbol kambim bafude ta pitik kile-luka kilap. Nane afu une sugo njak minig ta nane sinaninmba nane tuku manau ta tane rironjkap.

²⁴⁻²⁵ Mbara Sungo ndindo nu singine Sungo Yesus Kristus mbolnge muskil kile-tidinge singit ta nu tane baringubekaig nga nu tane kulatkam kumun. Ngumnga nunje kilna sangri njak tane tugumnge tane gare njak mbar kugatok kile-tidingam kumun. Nu kilna sunjo sangri njayo nyu sunjo minmba minna ta kile minit. Nu tanamba minmba minamngat.

Son.

DIR PASA

Dir pasa Yesus Kristusnge te-mayokna

Yesus tuku dubiwanu tanjo Yohanus nu waŋe te kuyarna. Nu Yesus tuku pasa mayenu kuklina tukunu nane nu muliŋtumba Patmos nuy mbolŋge pilnaig.

Yohanus nu Patmos nuy mbolŋge minmba nu kiŋatanu suk agarŋ gudommba kaŋgerkina. Wam kame ŋgumneŋga prowe likamŋgaig ta Yohanus am mbolŋge kanunu taŋaŋ mayok kinaig. Ta tuku wam kame afu buk prowanu taŋaŋ waŋe te mbolŋge kuyarna ta pro ndade. Ta kile.

Nu yaba pasambi wam gudommba tuku sakina ta afu kateseniŋgam tuku wam bada. Afu kilimok tumsingit ta teŋenmba. Kuate nu ndo sunjo. Nu wam ŋakmba kulatkate. Ŋgumneŋga nu wam ŋaigonu ŋakmba mapeke nda. Nu nduiye pitaikam tuku idusmba minit. Nu sinja tanjo ŋakmba pileniŋmba lafunu niŋgamŋgat. Kuate nu wam kame ŋakmba kulatkate tukunu nuŋe mbal piti ŋgamukŋge ŋgan minmba bike ndakuwaig ŋga tumsingit.

¹ Pasa te Yesus Kristusnge te-mayokna. Mine minemba wam kame mayok kaŋgaig ta Kuateŋge nuŋe piro mbal tumniŋgam tuku Yesus Kristus sana le nu nuŋe eŋel kukulna le pro ye Kuate tuku piro tanjo Yohanus tumyina. ² Ye wam kaŋgerken ta kile-mayokka Kuate tuku tugusek pasa Yesus Kristusnge te-mayokna ta turmba ŋakmba sake liket.

³ Ye pasa kuyarke liket te ait buk patukate. Ta tuku ande nu dir pasa te isam tuku burkuwa ta nu gare-garekamŋgat. Nane pasa te ismba kumumbi kulatka dubiwaig ta nane mata gare-garekamŋgaig.

Kristus tuku kuasmbi 7

⁴ Asia ma mbolŋge Kristus tuku kuasmbi 7 tane ŋakmba kaiye. Ye Yohanus tane ndoŋ pasa-pasakam prowet.

Kuate nu kile minit o buk minna taŋamba minmba minamŋgat. Nu Guwa 7 nu tuku minyo mbili maditaknu tumailamŋge minig nane ndoŋ tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal mukuk wamdus bul sertinguiwaig. ⁵ Yesus Kristus mata tane mbolŋge taŋawa. Nuŋge Kuate tuku pasa tugusemba te-mayokmba sine tumsingina. Kumanu mbal ŋgamukŋge nu ambonŋga tingina. Nu kilke mbol mbal tuku gabat sugo sugo ŋakmba tuku gabat minit.

Nu sine ŋakmba tuku kume purmba minit. Nu kummba sine tuku une sauka muskil kile-tidiŋge singina sulumba ⁶ sine nuŋe Mam Kuate tuku gageu minmba nu am mbolŋge pris piro biyam tuku madisingina. Kuate nuŋe ndo nyu sunjo pasa ŋak sanjri ŋayo minmba minwa. Son.

⁷ Tane isap. Nu gau mbolŋge ndekuwa le tanjo ŋakmba nu kaŋgeramŋgaig. Nane nu tuku ŋgarosu soburonaig mbal mata nu kaŋgeramŋgaig. Kilke mbolok mbal ŋakmba nu kaŋgermba malmbi wikarauwamŋgaig. Sinja taŋamba prowaŋgamŋgat. Son.

⁸ Sunjo Kuate Sanjri Ŋayo nu kile minit buk minna taŋamba minmba minamŋgat ta nu teŋenmba sakate. Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yeŋe ndo tugu ŋgate.

Yohanus nu kiŋatanu suk Yesus kaŋgerna

⁹ Ye Yohanus tane tuku tira tanjo. Sine njakmba Yesus tuku kuasmbi mineg tukunu sine piti ndui ta ndo kuramba njakmba nu tuku gageu mayok ka sanjri tinja dirnanjeg.

Ye Kuate tuku pasa tugusek Yesus nu te-mayokna ta kukliwen le nane ye mulinjumba Patmos nuy mbolnje pilnaig. ¹⁰ Ye tanje minen le kusem ait mbolnje Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye tuku ngumnemnje pasa ande fudu sunjo tabil wi suk mayok ka tenjenmba sayina: ¹¹ Ne wam kanjerkate te Kristus tuku kuasmbi 7 nane tuku waje kuyarka patika le Efesus Smirna Pergamum Tiatira Sardis Filadelfia Laodisea tumbrañ kame ta kine likuwaig nja sayina.

¹² Sayina le imanje sayate nja ye mbilka gol lam 7 minnaig le kanjerken. ¹³ Gol lam 7 ta ngamuknje ande Katesek Tanjo tanje tingina le kanjeren. Nu tawi kuenu silika gol let tawo laipmba kusna. ¹⁴ Nunje gabat waje kaukauknu ndo sipsip nguenu ko gau kaukauk suk. Nu tuku am ta pa bulu tanjañ. ¹⁵ Nu tuku kupe mbain ain pa sunjo mbolnje piyit le ugmba minmba uge linju mayok kinit tanjañ. Nu tuku pasa yu fudu suk. ¹⁶ Nunje wai ndinam tambu mbai 7 kile njak minna. Kame bagi agok njayo agonu armba njak nu tuku minjekanje mayok kina. Nu tuku tumail uge linju ndo ki gabat funnje bulu sanjrinu prote tanjañ.

¹⁷ Ye nu kanjermba ndeka nu tuku kupe tugum tanje truk ka tanjo kumanu tanjañ minen le nu nunje wai ndinam ye mbolnje pilmba sayina: Ne kuru kuru ndaka. Yenje ndo ambonganu minet. Ngumne tukulanu mata yenje ndo. ¹⁸ Ye abo njak minmba minet. Ata. Ne ye kanjerya. Ye buk kumen ta ye abo njak minmba minamnjit. Ye nyu njak minet sulumba kume tuku wi kumanu mbal tuku tumbrañ ta yenje kulatket. ¹⁹ Ne wam kanjerkate te afu kile prode afu ngumnenga prowamnjiga ta njakmba kuyarke lika. ²⁰ Mbai 7 yinje wai ndinam tembi kile njak minit le kanjerkat ta gol lam 7 turmba ye tugunu sani le ne isa. Gol lam 7 kanjerkat ta Yesus tuku kuasmbi afu. Mbai 7 ta Kuate tuku enjel. Nane Yesus tuku kuasmbi 7 ta kulatkade.

2

Efesus mbal tuku waje

¹ Kuate tuku enjel Efesusnje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjenmba kuyara. Yinje wai ndinammbi mbai 7 kile njak minmba gol lam 7 ngamuknje kine promba minet yenje nane tuku pasa pilet.

² Tane wam ke likade ta njakmba ye kila. Tane piro karenkade. Tane piti ngamuknje sanjri tinja dirnanjgade. Tane wam njaigonu kade mbal ngumneniñmba mbal afu sine Kristus tuku aposel ngade le tane nane tagoninmba nane tuku yabri manjau kila pilig. ³ Tane piti ngamuknje njan minmba ye tuku nja piti kugraka kanyum ndade.

⁴ Tane tuku wam njakmba magenu ndo ta ye tane ndonja pasa njak. Tane ambonja ye tuku sunjomba kume purnaig ta kile tane ye tuku sunjomba idus ndade. ⁵ Tane ndekinaig wam ta wamndus pulutinguwa le ngamunjal biye mbilmba ye tuku sunjomba kume purnaig manjau ta manj kap. Kuga ta ye tane tugum prowi sulumba tanjine lam yaitinji le nunje minanu ma mbolnje mine nda.

⁶Ye tane tuku wam ande nzaliyate ta tenenmba. Tane wam n̄aigonu Nikolas* tuku man̄au dubide mbal ke likade ta tane riron̄ka talakade ta ye mata tan̄awet.

⁷Tan̄go nu kilba n̄ak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa sanin̄git te ise tiwa. Tan̄go ima nu san̄gri tin̄ga wam n̄aigonu kile-iben̄kuwa ta ye nu nyu tumba woki le Kuate tuku piro sinam̄nge ail alonu nyumba minmba minam tuku ta kilmba nyam̄ngat.

Smirna mbal tuku waje

⁸Kuate tuku en̄el Smirnan̄ge ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenenmba kuyara. Yen̄ge ndo ambongan̄u minet. Ngumne tukulanu mata yen̄ge ndo. Ye buk kumen sulumba man̄ abon̄gen. Yen̄ge pasa te pilet.

⁹Ye tane kila. Tane piti sun̄go tumba agan̄ ndende kugatok minig ta tane agan̄ ndende sun̄gomba n̄ak minanu tan̄an̄ minig. Zu mbal afu tane tumail pantin̄gig ta ye kila. Nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal.

¹⁰Tane isap. Mine minemba Satan nu tane tagotin̄guwa le nane afun̄ge tane mulin̄ kilmba wandek̄nge patikuwaig le tane ki ait 10 piti kamusmba minam̄ngaig ta tane kuru kuru ndakap. Tane ye kusre ndayumba minap ma ma kumap le ye tane tuku nyu kile-mayokka abo tugu tin̄gam̄ngit.

¹¹Tan̄go nu kilba n̄ak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa sanin̄git te ise tiwa. Tan̄go ima nu san̄gri tin̄ga wam n̄aigonu kile-iben̄kuwa ta nu kummba man̄ kume arnu ta te nda.

Pergamum mbal tuku waje

¹²Kuate tuku en̄el Pergamum̄nge ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenenmba kuyara. Kame bagi agok n̄ayo agonu armba n̄ak ta ye tuku min̄ge mbol minit. Yen̄ge pasa te tane tuku pilet.

¹³Tane tumbran̄ minig ta nane n̄akmba Satan dubide tuku ta tane ye ndo dubiyumba minig. O buk ye tuku tan̄go ande Antipas nu ye tuku saka minna le Satan dubide mbal ta nu balenaig ta mata tane kuru-kuruka ye kusre ndayinaig.

¹⁴Tane tuku man̄au ta maye ta ye tane ndon̄ pasa n̄ak. Tane tuku afu Balam tuku man̄au dubide. O buk gabat sun̄go Balak Israel mbal mbarmba ndekam tuku nu tuan tan̄go Balam kusnana le nu ndin tumna. Tumna le Balak ndek Israel mbal tuku wamdus didikina le nane mbara kanunu atraukinaig tuku ndem nyumba tan̄go pino ndon̄ fare fare unekinaig.

¹⁵Tan̄amba ndo tane tuku afu Nikolas tuku man̄au dubide. ¹⁶Tane man̄au n̄aigonu ta kusreka ngamūngal biye mbilap. Kuga ta ye dal ndaka tane tugum promba bagi min̄gekn̄ge minit tembi tane bale faram̄ngit.

¹⁷Tan̄go nu kilba n̄ak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa sanin̄git te ise tiwa. Tan̄go ima nu san̄gri tin̄ga wam n̄aigonu kile-iben̄kuwa ta ye samba mbolok mana tugusek ta tambim̄ngit. Ye ndame kaukauk mboln̄ge nu tuku nyu kitek kuyare tuwi le nūnje mirōn̄ nyu ta kila minam̄ngat.

Tiatira mbal tuku waje

¹⁸Kuate tuku en̄el Tiatiran̄ge ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenenmba kuyara. Ye Kuate tuku Kin̄o yin̄e am pa bulu mayok kinit tan̄an̄. Yin̄e kupe mbain ain pa sun̄go mboln̄ge uge lin̄nu mayok kinit tan̄an̄. Yen̄ge pasa te tane tuku pilet.

* 2:6: Nikolas nu yabri tum tan̄go ande

¹⁹ Tane wam kade ta ṅakmba ye kila. Tane ye tuku sanḡri tomba tinḡade maṅau kume pur maṅau afu turninḡig maṅau sanḡri tinḡa dirnanḡade maṅau ta ṅakmba ye kila. Tane ambonḡa maṅau magenu ke likinaig ta kile lininḡmba lato mbolḡe kade.

²⁰ Tane tuku maṅau ta maye ta ye tane ndonḡ pasa ṅak. Pino ṅayonu Isebel nu ye Kuate tuku tuan pino ṅa ye tuku piro mbal tuku wamdu didikate le nane tanḡo pino ndonḡ fare fare uneka mbara kanunu atraukade tuku ndem nyade. Tane nu pitai ndade. ²¹ Pino ta ṅgamunḡal biye mbilwa ṅa nu tairḡa minet ta nu fare fare uneka minit. ²² Tane isap. Ye pino ta piti sunḡo tuwi le nu guaze tumba kinye ṅak minamḡat. Nane nu ndonḡ unekinaig ta ṅgamunḡal biye mbil ndawaig ta nane mata piti sunḡo tamḡaig. ²³ Ye nu tuku mbal ṅakmba bale faramḡit. Tanḡawi le ye tanḡo tuku ṅgamunḡal pilenḡa kanḡer tiwet ta ye tuku kuasmbi ṅakmba kila palmbimḡaig. Tane wam ke likade ta ye kumumbi lafuwamḡit.

²⁴ Tane Tiatira afu pino ta tuku wam pagu pasa dubi ndakade. Afunḡe Satan tuku maṅau ṅgade le tane tugunu gilai. Ye tane wam afu tuku piti tinḡe nda. Ye pasa te ndo satinḡamḡit. ²⁵ Tane ye biye deyumba minap le ma ma ye luka prowamḡit.

²⁶ Tanḡo ima nu sanḡri tinḡa wam ṅaigonu kile-ibenḡa ye tuku wam magenu ndo ke lika minmba ka kumwa ta ye nu pili le ka kilke mbol mbal kulatkamḡat. ²⁷ Yinḡe Mam nu sanḡri sina tanḡamba ye suk nu sanḡri tuwi le ain ndumndum tanḡa afu kulatkumba ndumndum tamba kilke waim tanḡa nane kagrulinḡamḡat. ²⁸ Mafewam tuku kulu ta mata ye nu tambimḡit.

²⁹ Tanḡo nu kilba ṅak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saninḡit te ise tiwa.

3

Sardis mbal tuku wanḡe

¹ Kuate tuku enel Sardisḡe ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenḡemba kuyara. Kuate tuku Guwa 7 mbai 7 turmba kulatka minet yenḡe pasa te tane tuku pilet.

Tane wam kade ta ṅakmba ye kila. Tane Kuate dubimba sanḡri ṅak minig ṅgade ta tane sinḡa kumaknu minig. ² Tane ginyum kusremba abonḡa tinḡap sulumba ye tuku maṅau fudinḡmba kade le ṅgisikam bafute ta te-sunḡowam tuku wamdu sanḡri palpe. Tane wam ke likade ta yinḡe Mbara am mbolḡe kumumbi mayok kinig le kanḡer ndawet. ³ Tane o buk pasa tugusek ismba son ṅginaig ta maṅ idusmba tanḡine kanyum ta kusremba ṅgamunḡal biye mbilap. Tane tanḡa ndamba kinyanu minap ta tane ait gilai minap le ye kuayar tanḡo tanḡa prowamḡit.

⁴ Tane Sardis ndui ndui tanḡine tawi kuraukade le kutur kugatok minig. Tane kumumbi ye dubiyade tukunu ye tawi kaukuk tinḡi le tinḡmba ye ndonḡ lika minamḡaig.

⁵ Tanḡo ima nu sanḡri tinḡa maṅau ṅaigonu kile-ibenḡkuwa ta nu sinḡa tawi kaukuk ta tinḡe ṅak minamḡat. Ye nu tuku nyu wanḡe mbolḡe sau ndaki le nu abo ṅak minmba minamḡat. Ye yinḡe Mam nuḡe enel kame ṅgamukḡe nu tuku nyu te-mayokmba nu yinḡe mbal ṅgamḡit.

⁶ Tanḡo nu kilba ṅak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saninḡit te ise tiwa.

Filadelfia mbal tuku wanḡe

⁷ Kuate tuku enjel Filadelfianje ye tuku kuasmibi kulatkate ta ne nu tuku tejenmba kuyara. Ye purfen^{nu} kateseknu ndo. Kuate nu David sanjri tuna sanjri ta ye njak minet. Ye malanja ande talki ta ande nu tukule nda. Ko tukuli ta talke nda. Yenje pasa te pilet.

⁸ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane sanjri kugatok ta tane ye tuku pasa dubi mayemba piti ngamuknje ye tuku nyu yabu ndakade. Tane isap. Ye malanja mayenu ande tane sinam kambim tuku talken ta andenje tukule nda.

⁹ Zu mbal afu sinej ndo Kuate dubiweg nga tane piti sertingig ta nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal. Ngumnenja ye nane saningi le nane pro tane tugumnje dagol tidronja ye tane tuku kume puret ta nane katesewamnjaig.

¹⁰ Ye wam pagutingen tanamba ndo tane wamdus ndindo njak ye tairnja minig tukunu piti sunjo kilke mbol mbal njakmba tagoningam tuku prowa le ye tane kigraibkamngit.

¹¹ Mine minemba ye luka prowamngit. Tane ye biye deyumba kurau mayewap. Tane afunje didikuwaig le ye kusreyap ta tangine lafu mayenu pitaiwamnjaig.

¹² Tango ima nu sanjri tinga manau njaigonu kile-ibenkuwa ta nu yinje mbal nga tumba Kuate tuku wande tugusek makek tanaj siriwi le nu Kuate tugumnje minmba minamngat. Ye yinje Kuate tuku nyu nunje tumbran tuku nyu turmba nu mbolnje kuyaramngit. Nunje tumbran ta Yerusalem kitek. Nu Kuate tugumnje samba mbolnje ndekamngat. Yinje nyu kitek mata nu mbolnje kuyaramngit.

¹³ Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmibi pasa saningit te ise tiwa.

Laodisea mbal tuku waje

¹⁴ Kuate tuku enjel Laodiseanje ye tuku kuasmibi kulatkate ta ne nu tuku tejenmba kuyara. Son manau ta ye tugu. Ye Kuate tuku pasa tugusemba temayoket. Ye aganj ndende njakmba tuku tugu. Yenje pasa te pilet.

¹⁵ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane tidonu kuga. Tane paknu kuga. Tane tidonu ndo minmba e ko paknu ndo minap ta maye. ¹⁶ Tane ngamunje minig tukunu ye tane ngilikam bafuwet.

¹⁷ Tane tejenmba sakade. Sine kumumbi mineg. Sine aganj ndende njakmba kumun minmba aganj afu den ndakeg ngade ta tane aganj tugusek njak mine ndakade. Tane sinamanzer sunjo njak am tukulok wagek minig ta tane kamus ndade.

¹⁸ Ye tane satingamngit. Tane aganj tugusek njak minam tuku ye tugum promba gol pambi pasoket ta piyawap. Tane wagek minig ta kiko kugawam tuku ye tuku tawi kaukawk piyamba tingap. Tane am tukulok minig ta am maranja mambilam tuku ye tuku gurenj marasin piyamba am minyangap. ¹⁹ Ye tane tuku kume puret tukunu ye tane kile-tidingam tuku satinge lika pa tinget. Tane ngamungal biye mbilmba wamdus ndindo pilmba ye dubiyap.

²⁰ Tane isap. Ye tane tuku malanja tugumnje tinga katkatmba minet. Ima nu nunje malanja talkuwa ta ye sinam kumba nu ndonj tuma isukusamngik.

²¹ Ye sanjri tinga manau njaigonu njakmba kile-ibenken sulumba nyu sunjo tumba yinje Mam tugumnje nunje minyonu mbili maditaknu mbolnje

minyok minet. Tanjamba ndo tanjo ima nu sangri tinja manaj njaigonu kile-ibenkuwa ta ye nu nyu tuwi le ye ndon yije minyonu mbili maditaknu mbolnje minamik.

²² Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

4

Kuate tuku minyo mbili maditaknu te-njamude mbal

¹ Ye kuasmbi 7 tuku wam pagu pasa ta ise denjurmaba kile ye manj kinatanu suk samba mbolnje malanja ande talok minna le kanjeren sulumba njin tugu ambonja tabil wi suk pasa sayina ta manj isen. Nu tenjemba sayina. Ne ye tugum te mbambe le wam kame prowamngaig ta tumnamngit ngina.

² Tanjakina le Tukul Guwa ye mbol kumungina le ye samba mbolnje minyo mbili maditaknu minna le ande nyu sunjo njak minyo mbili ta mbolnje minyokina le kanjeren. ³ Minyo mbili ta mbolnje minyok minna tanjo ta nu ndame ar yasper le karnelian kanjerkanu tanaj uge linju ndo. Wanzu ndame uge linju emerald tanaj tinja minyo mbili laipmba minna le kanjeren.

⁴ Minyo mbili 24 minyo mbili maditaknu ta laipmba te-njamumba minnaig le kanjeren. Minyo mbili kame ta mbolnje tanjo mage mage nyu njak tawi kugennu kaukauk siglika gol hat kaikanu minyok minnaig le kanjeren.

⁵ Minyo mbili maditaknu tugumnje telin tuku bulu lato lato promba fudu sugo kuaila turmba fudukinaig le isen. Minyo mbili tumailamnje sati 7 bulunga minnaig le kanjeren. Sati 7 ta Kuate tuku guwa 7. ⁶ Minyo mbili tumailamnje ma ande yu suk glas tanaj linjenkanu kanjeren. Aganj bailkamba abo njak minyo mbili maditaknu ta laipmba minnaig le kanjeren. Aganj kame ta am gudommaba njak. Ngumnemnje tumailamnje amnje ndo kumunganu minnaig le kanjeren. ⁷ Aganj bailkamba ta ande laion suk ande makau pailnu suk ande tumailnu tanjo tumail suk ande nu panjus bunja minanu suk. ⁸ Nane salmban 6 njak. Nangine ngarusu amnje ndo kumunganu. Nane furir mindek ki mindek mune ulmba tenjemba sakade.

O Sunjo Kuate ne sangri njayo. Ande ne linam kumu nj kuga.

Ne purfenju, purfenju ndo.

Ne buk minna kile minit tanjamba minmba minamngat ngade.

⁹ Kuate abo njak minmba minit ta nu minyo mbili maditaknu mbolnje minyokate le aganj bailkamba abo njak ta nu mayenu nga gare pasa tumba nu tuku nyu te-dungade le ¹⁰ tanjo mage 24 nyu njak ta mata nane nu tumailamnje truk ka nu tuku nyu te-dungade. Nane nangine gol hat paska minyo mbili tugumnje panka tenjemba mune ulig.

¹¹ O singine Sunjo Kuate, ne aganj ndende njakmba kile-mayokkina.

Ne nanje nzali dubimba aganj ndende kile-mayokkina le kile minig. Ne sangri njakmba njak. Sine kumumbi ne tuku nyu te-dungeg ngade.

5

Waje filfanu nzingail njak

¹ Tanjo minyo mbili maditaknu ta mbolnje minyokina ta nu nunje wai ndinammbi waje filfanu te njak minna. Waje ta sinanu sangilnu kuyar njak ta nzingail 7-mbi katnja tukuranu. ² Tanjamba enjel sangrinu ande mata kanjeren. Nu wi kuenka tenjemba sakina: Ima nu waje nzingail 7 njak te paska talkam kumu nj e nga sakina sulumba ³ nu samba mbolnje kilke mbolnje

kumnemnge tanjo ande sota waŋe nzingail 7 ŋak ta paska talkam tuku ande te-sili ndakina.

⁴ Ande nu waŋe ta talka kaŋgeram kumuŋ kuga tukunu ye malmbi sungowen. ⁵ Ye malmbika minen le tanjo mage nyu ŋak ta tuku andenŋe ndek ye sayina: Ne malmbi ndaka. Ai si. Yuda tuku tugu mbolŋe ande laion tanjaŋ David tuku mbuŋ nu kumuŋ. Nuŋge nane ŋakmba kile-ibenjina tukunu nu waŋe nzingail 7 ŋak ta paska talkam kumuŋ ŋga sayina. ⁶ Tanjakina le ye mambilmba minyo mbili maditaknu ta tugumŋe aganj baillkamba abo ŋak tanjo mage nyu ŋak ta ŋgamukŋe Sipsip Fat balewanu nzilal ŋak ta tiŋ minna le kaŋgeren. Nu nau 7 ŋak. Amnu mata 7. Amnu 7 ta Kuate tuku Guwa 7. Nuŋge Guwa ta kukulningit le kilke ŋakmba mbol kine likade.

⁷ Sipsip Fat nu kumba ka tanjo minyo mbili mbolŋe minyok minna ta tuku wai ndinam mbolŋe waŋe filfilanu ta yaimba tina. ⁸ Nu waŋe filfilanu yaina le aganj baillkamba abo ŋak tanjo mage 24 nyu ŋak ndoŋ nane Sipsip Fat tugumŋe dagol tidroŋga truk kinaig. Nane mindek gita nza gol pa guwa mundur mayenu liganu ŋak ta turmba kile ŋak minnaig. Pa guwa tingate ta Kuate tuku mbal kame tuku yabaŋ pasa. ⁹ Nane mune kitek tenjenmba ulnaig. O Sipsip Fat nenŋe ndo kumuŋ.

Ne baleninaig le kumna tukunu waŋe filfilanu ta ne yaimba waŋe nzingail 7 ŋak ta paskam kumuŋ.
Ne naŋe ndarembi tanjo gudommmba tuku muskil kile-tidinge ningina le kile nane Kuate tuku mbal minig.

Nane kuasmbi kise kise tumbraŋ pasa yeki yeki ŋgarosu yeki yeki kilke tugu ŋakmba ta nenŋe ndo kile-luka kilna.

¹⁰ Nane ŋakmba Kuate tuku gageu minmba nu am mbolŋe pris piro biyam tuku ne kile-mayokkina. Tanjana le nane gabat sugo minmba kilke mbol mbal kulatkamŋgaig.

Nane tanjamba mune kitek ulnaig.

¹¹ Kile ye mambilmba eŋel gudommmba burnu kumuŋ kuga nane minyo mbili maditaknu te-ŋgamunaig le kaŋgerken. Eŋel kame ta nane aganj baillkamba abo ŋak tanjo mage 24 ta ndoŋ pasa ande sakinaig le isen. ¹² Nane kuenka tenjenmba sakinaig.

Sipsip Fat afunŋe balenaig le kumna ta nu ndo sunjo.

Nyu sunjo sanjri ŋakmba wamdus kuyar mayenu ta ŋakmba nuŋge ndo miro.

Sine kumumbi nu tuku nyu te-dungeg ŋginaig.

¹³ Kile samba mbolŋe kilke mbolŋe kumnemnge yu sinamŋe aganj ŋakmba tenjenmba sakinaig.

Tanjo minyo mbili maditaknu mbolŋe minit nu Sipsip Fat ndoŋ nale sanjri ŋakmba ŋak minmba minwaik.

Sine nale tuku nyu te-dunŋa minmba minbe ŋginaig.

¹⁴ Nane mune ta ulnaig le aganj baillkamba abo ŋak ndek sakinaig: Ese. Mayede ŋginaig le tanjo mage 24 nane dagol tidroŋga ndek truk ka nale mbariŋnikinaig.

6

Sipsip Fat nu waŋe nzingail 6 paskina

¹ Kile ye kiŋatanu suk Sipsip Fat kaŋgeren ta nu waŋe nzingail 7 ŋak ta tuku inum tumba amboŋga paskina. Paskina le aganj baillkamba abo ŋak ta tuku ande pasa ŋin tugu kuaila suk sakina: Ne yale ŋgina le isen.

² Kile hos kaukuk ande prona le kanġeren. Tanġo mbol tanġe minyokina ta nu tui paŋġar biye ŋak minna le andenġe pro nu hat nyu ŋak tuna le nu nane afu kile-ibenġkam kame kina.

³ Kile Sipsip Fat nu waŋe 7 nziŋgail ŋak ta tuku arnu paskina le agaŋ baillkamba abo ŋak ta tuku arnu ndek sakina: Ne yale ŋgina le ⁴ hos gurgur ande mayok kina. Tanġo mbol tanġe minyokina ta andenġe pro nu nyu tumba kame baġi tuna le nu wamduŋ mukuk pitaina le kilke mbol mbal nane kame bumba muŋġu bale-balekinaig.

⁵ Kile Sipsip Fat nu waŋe nziŋgail keŋnu paskina le agaŋ abo ŋak keŋnu ta ndek sakina: Ne yale ŋgina le isen. Tanġamba ye mambilmba hos dabuk dabuk ande kanġeren. Tanġo mbol tanġe minyokina ta nu skel ande te ŋak minna. ⁶ Agaŋ baillkamba abo ŋak nane ŋgamukŋġe ye pasa ŋin tugu teŋenmba isen. Guba suŋġo prote. Ki ait ndindo tuku piya tambu nane tuku nyamagaŋ ndinok plaua kap baillkamba ko bali kap 12 ndo piyawaig. Olif alonu tuku gureŋ grep muli turmba mapekap le minwaig.

⁷ Kile Sipsip Fat nu waŋe nziŋgail baillkanu paskina le agaŋ abo ŋak baillkanu ndek sakina: Ne yale ŋgina le isen. ⁸ Tanġamba ye mambilmba hos ŋgarosunu kulon ŋak ande kanġeren. Tanġo mbol tanġe minyokina ta nyunu kume maŋau. Kumanu mbal tuku tumbran nu dubi-dubimba minna. Nale andenġe nyu nikina le nale tanġo fet baillkamba baġi guba guaze tugu yimyam agaŋmor ŋguikok ta ŋakmbambi kuasmbi inum bale farka keŋmba kusrekinaig.

⁹ Kile Sipsip Fat nu waŋe nziŋgail 5-nu paskina le nane buk Kuate tuku pasa kuklinaig le afunġe bale farniŋginaig ta kanġerken. Nane atrau mbain kumneŋġe minmba ¹⁰ teŋenmba kuenġka sakinaig: O Sunġo, ne kateseknu purfeŋnu ndo. Kilke mbol mbal sine bale farsinginaig ta ne ginu le nane pileniŋmba lafuwamŋgat ŋga sakinaig le isen. ¹¹ Nane tanġamba sanaig le andenġe nane mindek tawi kaukuk kugennu niŋmba saniŋgina: Tane maŋ fudiŋmba mabtap le tanġine piro tuma mbal tanġine tira kame afunġe tane bale fartiŋginaig tanġamba ndo nane bale farniŋguwaig le ye tane tuku ndare lafuwamŋgit ŋgina.

¹² Kile Sipsip Fat nu waŋe nziŋgail 6-nu paskina le kilke mbolŋġe mumni suŋġo prona. Tanġana le ki dabuka kumiŋ dabuknu sukna le tambun gurka ndare tanġaŋ mayok kina. ¹³ Fik ail bubre suŋġonġe kulisokŋgate le alonu guabnu purpurkade tanġaŋ samba mbolŋġe mbai supika kilke mbolŋġe ndeke likinaig. ¹⁴ Nane yanġo filfilde tanġaŋ samba filfilka kumba ka kugana le tabe nuy ŋakmba dir ka nanġine ma kusrekinaig. ¹⁵ Tanġanaig le kilke kulat mbal, nyu ŋak mbal, kame gabat sugo sago, agaŋ ndende ŋak mbal, sanġri ŋak mbal, sanzal mbal, tanġo kame ŋakmba ndek tabe ndame ŋak mbol kumba kuirke lika sakinaig: ¹⁶ Tabe ndame tane ndeka sine tidon patikap le Kuate nu minyo mbili maditaknu mbolŋġe minyok minit nale Sipsip Fat ndon sine tuku gubra ŋak ta nale sine kanġer ndakuwaik. ¹⁷ Nakile ait suŋġo gubra te-mayokam tuku prowat le ima nu nale am mbolŋġe tinġam kumuŋ ŋga sakinaig le isen.

7

Israel mbal 144,000 Kuate tuku suku kuyar tinaig

¹ Kile ye kinatanu suk eŋel baillkamba kanġerken. Nane kilke make baillkamba ta mbolŋġe bubre prowat likade tuku ndin tukulniŋmba tinġe

likinaig. Bubre pro kilke yu ail afu fit ndaninguwaig nga nane tanjanaig.
² Tanjanaig le ye enjel ande ki prote kumamnge mayok ka mbuna le kangeren. Enjel ta nu Kuate abo tugu njak tuku mbal madiningam tuku suku murko te njak minna. Nu enjel bailkamba kilke yu ngaigo siglikam tuku nyu tinaig ta kuenjka saningina: ³ Tane yauk. Sine singine Mbara tuku piro mbal tumail pasi mbolnge suku kuyar patikube le tane kilke yu ail ta njakmba ngaigo siglikap ngina.

⁴ Tango tumail pasi mbolnge suku kuyar patike likinaig ta 144,000 nginaig le isen. Nane Israel tugu 12 ta tuku kuasmbi. ⁵ Yuda tuku tugu 12,000. Ruben tuku tugu 12,000. Gat tuku tugu 12,000. ⁶ Aser tuku tugu 12,000. Naftali tuku tugu 12,000. Manase tuku tugu 12,000. ⁷ Simeon tuku tugu 12,000. Levi tuku tugu 12,000. Isakar tuku tugu 12,000. ⁸ Sebulan tuku tugu 12,000. Yosef tuku tugu 12,000. Benyamin tuku tugu 12,000. Kuasmbi ta nane njakmba Kuate tuku suku kuyar tumail mbolnge patikinaig.

Tango gudommba burnu kumuŋ kuga

⁹ Ye wam ta kangeren sulumba kinatanu suk tango mangur sunjokanu ande kangeren ta burnu kumuŋ kuga. Nane kilke tugu njakmba tuku kuasmbi ndare kise kise ngarosu yeki yeki tumbran pasa yeki yeki. Nane tawi kugen kaukauk siglika minyo mbili maditaknu Sipsip Fat tumailamnge tinga pator waje bige njak minnaig le kangerken. ¹⁰ Nane kuenjka tenenmba sakinaig: Singine Mbara minyo mbili maditaknu mbolnge minit nale Sipsip Fat ndon sine tuku muskil kile-tidinge singinaig nginaig. ¹¹ Nane tanjakinaig le enjel kamenge minyo mbili maditaknu te-ngamumba tango mage nyu njak 24 agar bailkamba abo njak ta njakmba kile-ngamukka minyo mbili tumailamnge truk ka Kuate mbarinmba sakinaig:

¹² Ese. Sine singine Mbara tuku nyu sunjo ta te-dunjube o. Nu nyu sunjo nu sanjri njayo wamdus kuyar mayenu njak minmba minwa o nginaig.

¹³ Kile tango mage nyu njak ta tuku andenje ye kusnayina: Tango kame tawi kugennu kaukauk njak ta ima kate. Aninge prowaig nga kusnayina le ¹⁴ ye lafumba nu sawen: Sunjo, ye gilai. Ne nane kila ngen le nu ndek ye sayina: Mbal te nane piti sugo ngamuknge minnaig tuku pronai. Nane nanjine tawi kilmba Sipsip Fat tuku ndarenumbi minyanjinaig le kaukauk mayok kinaig.

¹⁵ Ta tuku nane Kuate tuku minyo mbili maditaknu tumailamnge minig sulumba ki furir mindek Kuate tuku wande sinamnge nu tuku nyu te-dunga minig. Kuate nu minyo mbili maditaknu mbolnge minit nu nane tugumnge minmba kulatkamngat. ¹⁶ Nane manj gubaninge nda. Nane kule paraninge nda. Nane kinje pasoka ma paknu kamuse nda. ¹⁷ Sipsip Fat minyo mbili maditaknu tugumnge minit ta nunje nane kulatkamngat. Nu nane kilmba ka kule nyumba minmba minam tuku bulbulmba prote ta tumninguwa le nyumba minmba minamngai. Tanjawaig le Kuate nu nane tuku am kule para serningamngat nga sayina.

8

Sipsip Fat nu nzingail 7-nu paskina

¹ Kile Sipsip Fat nu nzingail 7-nu paskina le samba mbolnge ma betkirena.
² Hap aua tanjamba kugana le ye kinatanu suk enjel 7 kangerken. Nane Kuate tumailamnge tinga minig tuku. Kile andenje pro tabil nduik nduik nane 7 ta ningina.

³ Tanjana le eñel kise ande promba atraukam tuku mbain tugumñge gol nza pa guwa mundur mayenu tinjam tuku te ñak minna le andenñe eñel ta pa guwa sunjgomba tuna le kilmba Kuate tuku mbal tuku yaban pasa tur mbilmba minyo mbili maditaknu tumailamñge gol mbain mbolñge piyna. ⁴ Piyna le pa guwa ta yaban pasa tur eñel tuku wai mbolñge tinja mundur mayenu Kuate tugum kina. ⁵ Tanjana le eñel ndek gol nza tumba atrau mbain mbol tanje pa guzi kilmba nzambimba kutuna le kilke mbol ndeke likinaig. Ndeke likinaig le telinj bulunja kuaila fuduka mumni mayok kina.

Eñel kame tabil 6 fitkinaig

⁶ Kile eñel kame 7 tabil kile ñak minnaig ta nane fitkam bafumba minnaig. ⁷ Nane tuku inumñge nuñe tabil ta fitkina le pa sawe tinj ndare mbilanu ñak kilke mbolñge ndekinaig. Ndeka kilke fet keñanu ta ndindo ugmba armba minnaik. Ail mata ndindo ugmba armba minnaik. Pibi anja mata tanjamba ndo uge sulunaig.

⁸ Kile eñel arnu ta nuñe tabil fitkina le agañ binj suk ugmba minna ta andenñe bukngina le yu mbol ndekina. ⁹ Ndeka yu fet keñanu ta ndindo ndare mayok ka armba mage minnaik. Yu sinamok agañ mata ndindo kumbamba armba minnaik. Wañ mata tanjamba ndo ndindo ñayo silimba armba minnaik.

¹⁰ Kile eñel keñnu ta nuñe tabil fitkina le samba mbolñge kulu sunjo sati bulu suk ndekina. Ndeka kule fet keñanu ta kulu tuku pa tanje ndindo mbolñge ndeka armba kusrekina. ¹¹ Kulu ta nyunu Kagli Njajo. Nu kule mbol ndekina ta kaglinu mayok kinaig le tanjo gudommamba nyumba kume likinaig.

¹² Kile eñel bailkanu ta nuñe tabil fitkina le ki tambun mbai ñakmba fet keñanu ta inum ñayo silimba armba mine likinaig. Tanjamba ki ait inumnu dabuka armba bulu ñak. Furir ait inumnu ma make armba bulu ñak.

¹³ Kile ye kinjatanu suk pañus ande kanjeren ta nu bunja mbol kumba wika sakina: Ae ae osese. Eñel keñmba nanjine tabil fitkuwaig le kilke mbol mbal piti sunjo kamusamñgaig nga sakina le isen.

9

¹ Kile eñel 5-nu ta nuñe tabil fitkina le eñel ande mbai suk supika kilke mbol ndekina. Ndekina le andenñe ma buto sinam nzi tuku ki ta nu tuna. ² Tuna le nu malanja ta talkina le pa guwa sunjo tafil ñak tinjina. Pa guwa tanje ki songina le ma ñakmba dabukina.

³ Tanjana le pa guwa sinamñge agañ wak suk mayok kine lika kilke ñakmba kumunñginaig. Tanjanaig le andenñe nane zinjanñsail tuku kame niñmba saninjina: ⁴ Tane pibi ail kuzru ñaigo sigli ndakap. Tanjo tumail mbolñge Kuate tuku suku kuyar kugatok ta nane ndo ñaigo siglika ngina ⁵ sulumba nu nane baleninjgam tuku peuniñmba sakina: Tambun 5 ndo rar sunjo ninjgap nga saninjina.

Zinjanñsailñge tanjo makete le rar sunjo kamuste tanjan nane rar sunjo kamusmba minamñgaig. ⁶ Ait ta mbolñge nane kumam tuku ndin sotete piñengamñgaig. Nane kumam tuku dirnanjuwaig ta nane kume nda.

⁷ Wak suk agañ ta kame mbal tuku hos tanjan. Nane tuku gabat gol hat kaika minanu suk. Nane tuku tumail tanjo tumail suk. ⁸ Nane tuku gabat wañe pino gabat wañe suk kugennu. Nane tuku maketiñ laion maketiñ suk. ⁹ Nane tuku tawo ta ain tawi tawo songa silikade tanjan. Nane tuku salmban fudu ta kame tuku hos gudommamba karis didika pinderkade le fudukade

tanjaŋ. ¹⁰ Nane tuku dadu ta zijaŋsail dadunu suk agaŋ pitiram tuku ŋak. Nane tambun 5 tanjo rar niŋgam tuku kame dadu mbolŋge patikina. ¹¹ Nane tuku kulat tanjo nu ma buto sinam nzikok tuku eŋel. Nu tuku nyu ta Hibru pasambi Abadon ŋgade. Nane Grik pasambi Apolion ŋgade. (Nyu ta tugunu: Agaŋ ndende ŋaigo siglikanu tanjo).

¹² Piti sunjo ande buk kugawat. Kile armba prowam tuku minik.

¹³ Kile eŋel 6-nu ta nuŋe tabil fitkina le gol atrau mbain tuku kundunu bailkamba sinam tanje pasa ande mayok kina. Mbain ta Kuate tugumŋge minit tuku.

¹⁴ Pasa mayok ka eŋel 6-nu nuŋe tabil biye ŋak minna ta sana: Ne kumba ka eŋel bailkamba kule sunjo Yufretis tugum tanje ndalekanu minig ta kukliniŋga ŋga sana. ¹⁵ Eŋel bailkamba ta nane tanjo ndindo balemba armba kusreka tanjamba tanjamba tanjo ŋakmba mbolŋge kam tuku naŋgine yar tambun ait ta prowam ŋga ndalekanu tairiŋga minig. ¹⁶ Nu kumba nane kukliniŋgina le ye kame mbal hos ŋak gudommba kaŋgerken ta andeŋge nane burka 200,000,000 ŋgina le isen.

¹⁷ Ye kiŋatanu suk kame mbal hos ŋak ta teŋenmba kaŋgerken. Hos poŋginaig mbal nane tawi kareŋnu tawo sonu tuku silikinaig. Tawi kareŋnu ta gurgur ize kulonj ŋak. Hos kame ta tuku gabat laion gabat suk. Nane tuku miŋgeŋge agaŋ kamenu keŋmba pa bulu pa guwa pa soŋ paknu mayok kinaig. ¹⁸ Agaŋ kamenu keŋmba nane tuku miŋgeŋge mayok kinaig tambu nane tanjo ndindo balemba armba kusreka tanjamba tanjamba tanjo ŋakmba mbolŋge ke likinaig. ¹⁹ Hos kame ta tuku kamenu miŋge mbolŋge dadu mbolŋge minnaig. Nane tuku dadu zirernu mbeŋ gabat suk. Nane tambu tanjo make niŋge likinaig.

²⁰ Agaŋ kamenu keŋmba mbolŋge kume ndakinaig mbal ta nane naŋgine maŋau ŋaigonu kusreka ŋgamuŋgal biye mbil ndanaig. Nane bukla mbariŋniŋmba yabri mbara kanunu golmbi silwambi ainmbi ndamembi ailmbi wakeikanu ta mambilmba lika pasa isam kumuŋ kuga ta nane tuku nyu ndo kile-dunŋa minnaig. ²¹ Nane muŋgu bale maŋau, make maŋau, fare unekade maŋau, kuayar maŋau ta ŋakmba kusreka ŋgamuŋgal biye mbil ndanaig.

10

Yohanus nu waje filfilanu fudiŋdo tina

¹ Ye maŋ kiŋatanu suk samba mbolŋge eŋel ande sanŋri ŋayo ndekina le kaŋgeren. Nu gaunje soŋgina le ŋak ndekina. Nu tuku gabat fumŋge wanzu tiŋganu ŋak. Nu tuku tumail pasi ki kiljate tanjaŋ. Nu tuku kupe pa bulu kuennu tanjaŋ. ² Nu tuku wai mbolŋge waje fudiŋdo filfilanu talok te ŋak minna. Nu nuŋe kupe ndinam yu mbolŋge tiŋga kupe ŋaiŋam tabekŋge tiŋgina. ³ Nu laion suk wi kuenkina le kuaila 7 fuduka pasa mayok kinaig. ⁴ Kuaila 7 fudukinaig le ye ismba kuyaram bafuwen kande samba mbolŋge pasa ande ye peuyumba sayina: Kuaila 7 pasa mayok kagig ta ne yabuka kuyar ndawa ŋga sayina.

⁵ Eŋel kupe inum yu mbol tiŋga kupe inum tabekŋge tiŋgina le kaŋgeren ta nu pasa sanŋrinu sakam ŋga nu wai ndinam te-dunŋina. ⁶ Te-dunŋa Kuate abo tugu ŋak nu samba kilke yu agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina ta nu tuku nyu mbolŋge nuŋe pasa sanŋri pilemba sakina: Kile ait kumuŋgate. Kuate nu

man afu tairnge nda. ⁷ Enjel 7-nu nuje tabil fitkuwa le Kuate tuku wamdus kuirkanu o buk nuje tuan tango kame saningina ta kumungamngat ngina.

⁸ Ye ambonga samba mbolnge pasa ande isit ta nu man lato ye sayina: Ne kaye ngina. Enjel kupe inum yu mbolnge inum tabeknge tinga waje fudinndo talok nuje wai mbolnge minit ta yaiwa nga sayina. ⁹ Ye enjel tugum kumba waje fudin ta yabanen le nu ndek ye sayina: Ilmba tumba nya. Ne tuku nin tugu sinamnge nguimnzaj nairnu kikonnu tanaj kumusmba fungul sinamnge kagli njayo kamsamngat nga sayina. ¹⁰ Tanjamba sayina le ye nu yaimba nyumba njinken ta nin tugu sinamnge nairnu kikonnu kamusen ta fungul sinamnge kagli njayo kamusen.

¹¹ Kile ande nu ye sayina: Ne man wam afu kurok minig ta kile-mayokka kuklimba kilke tugu njakmba tuku kuasmbi ngarosu yeki yeki tumbran pasa yeki yeki gabat sugo sugo ta njakmba saninga.

11

Tango armba Kuate tuku pasa te-mayoknaik

¹ Kile andenje aganj dido suk wande kuennu katesewam tuku sumba ye sayina: Ne tinga Kuate tuku wande atrau mbain turmba kugennu katesewa. Tango giganmba sinam tanje Kuate tuku nyu te-dungade ta mata burka ta ² ne Kuate tuku wande kilimnu ta kuennu katese ndawa. Ma ta kasomok mbal tuku wai mbolnge pilna. Nane Kuate tuku tumbran sungo ta tambun 42 kupe gurunnga tumba njayo silimba minamngaig. ³ Tanjawaig le ye tango armba kukulniki le nale sinamanzer tawi tinmba pro ki ait 1,260 ta mbolnge ye tuku pasa kuklimba minamngaig nga sayina le isen.

⁴ Olif ail armba lam armba nale kilke tugu njakmba tuku Sungo nuje am mbolnge minik ta tango ar ta tuku sakade. ⁵ Tango afunje nale njaiigo siglikam bafuwaig ta nakile minjekeke pa mayok ka ngeue mbal pasokuwa le kume faramngaig. Ande nu tanjamba nale njaiigo siglikam bafuwa ta nu sinjka kume ta kanjeramngat. ⁶ Nale Kuate tuku pasa kuklimba sangri njak minmba sawe peumba kule ndare kuilka piti yimyam patikuwaik le kilke mbol mbal tugum prowe likamngaig. Nale piti ndan kam tuku sakuwaik ta tanjamba ndo prowamngat.

⁷ Nale ar ta Kuate tuku pasa sake suluwaik le aganjmor nguikok njayonu ma buto sinam nzinge minit tuku ta nu pro nale ndonj kame bumba nale kile-ibenjka bale faramngat. ⁸ Bale farwa le nale tuku mindesin tumbran sungo tuku ndin make mbinje minamngaik. Tumbran sungo ta yaba-yabanja Sodom le Isip ngade tuku. Tumbran ta mbolnge nane singine Sungo ail kazrai mbolnge balenaig.

⁹ Nale tuku mindesin tanjamba minwaik le kilke tugu njakmba tuku kuasmbi ngarosu yeki yeki ndare kise kise tumbran pasa yeki yeki ta njakmba pro ki ait kejmba inumnu turmba nale tuku mindesin kanjerka nane afunje nale ngukam tuku peuningamngaig. ¹⁰ Kilke mbol mbal njakmba nane gare-gareka pagumba nye sungokumba mune kupesmba nangine gare aganj afu munju ninje ninjeka minamngaig. Ta ndanam? Kuate tuku tuan tango ar ta nale kilke mbol mbal piti sugo ninjinaik ta kile nale kumnaik tukunu nane gare-gareka tanjawanngaig.

¹¹ Ki ait kejmba inumnu turmba kinaig le abo guwa Kuate tugumnge ndeka nale sinam kina le nale abonga tinginaik. Tanjanaik le nane nale kanjerkinaig mbal ndek piriri njayomba kuru kuru sungo tinaig. ¹² Nale tinginaik le samba

mbolŋge pasa kuenka tejenmba sanikina: Mbol te mbape ŋgina. Tanjakina le nale tinja gau mbol kumba samba mbol ambe kinaik le nakile ŋgueu mbal ŋakmba nale kanjerkinaig.

¹³ Ait ta mbolŋge ndo mumni sunjo promba tumbraŋ sunjo ta fet 10-anu ta ndindo ŋayo silimba 9 kusrekinaig le minnaig. Mumni sunjo tanje tanjo 7,000 bale farna le nane afu wam ta kanjermba kuru kuru sunjo tumba samba mbolok Mbara tuku nyu te-duŋginaig.

¹⁴ Piti sunjo arnu buk kugawat. Kile kerŋu nu prowam bafute.

Enjel 7-nu nuŋe tabil fitkina

¹⁵ Enjel 7-nu nuŋe tabil fitkina le samba mbolŋge pasa gudommba kuenka sakinaig: Kile singine Sunjo nu madina tanjo ndoŋ nale kilke tugu ŋakmba kulatkam tuku sanjri tik. Nu tanjamba kulatka minmba minamŋgat ŋginaig.

¹⁶ Kile tanjo mage 24 nyu ŋak Kuate tumailamŋge nanjine minyo mbili sugo mbolŋge minnaig ta nane ndek truk ka Kuate mbarinmba tejenmba sakinaig.

¹⁷ O Kuate Sunjo, ne sanjri ŋayo. Ne o buk minna kile ne tanjamba ndo minit. Ne nanje sanjri tambi kilke tugu ŋakmba kulatkate ta ne wam mayete.

¹⁸ Kilke yinyam ne tuku gubra sunjo pilnaig ta kile ne tuku gubra mayok ka kumanu mbal pilenŋgam tuku ait prote. Nanje piro mbal, nanje tuan tanjo kame, nanje mbal ŋakmba ne kumnemŋge minnaig afu nyu ŋak afu nyu kugatok ta nane lafu mayenu tam tuku ait prote. Kilke ŋaigo siglikinaig mbal kile nane lafu ŋayonu tam tuku ait prote ŋginaig.

¹⁹ Tanjakinaig le samba mbolŋge Kuate tuku wande malanja talkina le nuŋe pasa katanu bokis wandek sinam ta minna le kanjeren. Tanjamba kile telin bulunja kuaila fuduka mumni mayok kina le sawe tin sugokanu ndekinaig.

12

Pino ande mbenj sunjo kulmbaŋ suk ndoŋ mayok kinaik

¹ Kile samba mbolŋge aganj kanunu tugu sunjokanu mayok ka pino ande nu ki tawi tanjaŋ kaika ŋak minna. Nu tambun mbolŋge tin minmba nuŋe gabat mbolŋge nyu ŋak tuku hat mbai 12 ŋak kaika minna. ² Nu fungulok minna sulumba nu kiŋo te-palmbim bafumba ŋgaro rar sunjo tumba witina.

³ Kile samba mbolŋge aganj kanunu ande tugu sunjokanu ŋak mbenj sunjo kulmbaŋ suk gurgur gabatnu 7 naunu 10 ŋak mayok kina. Nuŋe gabat ŋakmba nyu ŋak tuku hat kaike likanu ŋak minna. ⁴ Samba mbolŋge nu mbai kuasmbi ndindo nuŋe dadumbi gureŋmba armba kusrekina. Tanjamba tanjamba mbai ŋakmba mbolŋge kina le kilke mbolŋge ndeke likinaig. Mbenj kulmbaŋ suk ta pino ta kiŋo te-pilwa le tumba nyam tuku nu tugum tanje minna. ⁵ Tanjamba minna le kile pino ta kiŋo te-pilna le andeŋge nu pitik ndo didik tumba Kuate tuku minyo mbili maditaknu tugum tanje pilna. Kiŋo ta sunjoka nuŋe sanjri ain ndumndum tambi kilke mbol mbal ŋakmba kulatkamŋgat.

⁶ Pino ta kua ka Kuate nu minam tuku ma ma baknu mbolŋge wakeina ta mbol kina ka tanje nu ki ait 1,260 minna le Kuateŋge nu nyamaganj tumba minna.

⁷ Kile samba mbolŋge kame sunjo prona. Enjel sunjo Mikael nuŋe kuasmbi kilmba mbenj kulmbaŋ suk ta sunjo ndoŋ kame bunaig. Tanjanaig le mbenj ta nuŋe enjel ŋaigonu kilmba nane ndoŋ kame buna.

8-9 Nane kame bunaig ma ma mbenj tuku kuasmbi kile-ibenka mbenj sunjo tumba nuje enjel njaigonu ndonj pankinaig le kilke mbol ndeka samba tumbranj nduiye kusrenaig. Tanjamba mbenj o buk abo abo minna ta nyunu bukla njayonu nyunu ande Satan nu tanjo yabrinijmba didikate ta nu kilke mbol ndekina.

¹⁰ Kile samba mbolnje pasa ande kuenjka sakina: Satan nu ki furir mindek Kuate tugumnje singine tira kilmba pasa mbolnje patikate ta enelje nu tumba buknginaig le kilke mbol ndekina. Singine Kuate nu kile singine muskil kile-tidija nuje sanjri te-mayokmba nuje gageu kulatkate. Nu nuje madina tanjo tuku nyu sunjo te-mayokte. ¹¹ Singine tira kame nane nanjine njgarosu mape ndaka kumam kuru kuru ndaka Kuate tuku pasa te-mayokmba Sipsip Fat tuku ndarembi Satan te-ibenjaig. ¹² Ta tuku samba mbolnje minig mbal tane gare-garekap. Kilke le yu mbolnje minig mbal ose. Tane piti sunjo tamnjaig. Satan nuje ait kugamba buk fag kinit ta nu kila tukunu nu gubra sunjo tumba tane tugum ta prote njina.

¹³ Mbenj kulmbanj suk buknginaig le kilke mbol ndekina ta wamdus puluna le pino kinjo te-pilna ta balewam koronja. ¹⁴ Koronja le Kuatenje nu bunja ma ta kusremba ma baknu mbol kumba ka ki ait 1,260 tanje minwa le Kuatenje nyamaganj tuwa le nyuwa nga nu panus salmban armba tuna. ¹⁵ Tuna le nu bunja kina le mbenj nu pino te-njisiwam tuku kule kumka furkina le kule sunjo pinderkate tananj pino koronjmba kina. ¹⁶ Kina le kilke puluka pino turna le kule mbenjje kumka furkina ta ka burok sinam ta kumba ka kugana. ¹⁷ Tanjana le mbenj kulmbanj suk ta nu pino ta tuku gubra sunjo tumba nu tuku kinjo kame afu ndonj kame buwam saka nane bale faram kina. Nane Kuate tuku pasa ismba dubimba Yesus tuku pasa tugusek biye demba kukliwanu mbal fa nane pino ta tuku kinjo kame minig.

¹⁸ Kile mbenj sunjo ta nu piyalnje tin minna le kanjeren.

13

Aganjmor njguikok ande yu sinamnje bitek mayok kina

¹ Ye manj kinjatanu suk aganjmor njguikok yu sinamnje bitek mayok kina le kanjeren. Nu gabatnu 7 naunu 10 njak. Nau kame ta njakmba mbolnje nyu njak tuku hat kaikanu njak minnaig. Gabat 7 mbolnje Kuate ngumnem tambinu nyu njak minnaig.

² Aganjmor njguikok ta lepat kanjermanu tananj kanjeren. Nuje kupe mbain bea tuku kupe mbain suk. Minjenu laion suk. Mbenj sunjo kulmbanj suk ta nu nuje sanjri nuje nyu sunjo aganjmor njguikok ta tuku wai mbolnje patikina. ³ Nu tuku gabat ande kumam tuku we sunjo njak ta we buk kupna le nu mayekina. Kilke mbol mbal njakmba aganjmor njguikok ta kanjermba piriri njayomba nu dubinaig.

⁴ Mbenj kulmbanj suk ta nuje nyu sunjo aganjmor njguikok tuna le tanjo kame ndek mbenj ta tuku nyu mbarinjaig. Nane aganjmor njguikok ta mata mbarinjmba sakinaig: Ima nu nyu sunjo aganjmor njguikok tenjen minit? Ande nu te-ibenjam kumu nj kuga nga sakinaig.

⁵ Andenje nu peu ndana le aganjmor njguikok ta nuje nyu te-dunga Kuate ngumnem pasa tuna. Nu tanjamba tambun 42 nuje sanjri te-mayokna sulumba ⁶ nuje pasambi Kuate ngumnem pasa sunjomba tuna. Nu Kuate tuku nyu Kuate minit tuku ma, nane ma ta mbolnje minig ta njakmba pasambi njajo siglikina. ⁷ Nu andenje peu ndana le nu Kuate tuku mbal ndonj kame bumba

nane kile-iberɲkina. Tanɲana le andeɲge nu nyu tuna le nu kilke tugu ɲakmba tuku kuasmbi ɲgarosu yeki yeki ndare kise kise tumbranɲ pasa yeki yeki ta ɲakmba kulatkina.

⁸ Kilke mbol mbal ɲakmba agaɲmor ɲguikok ta mbariɲamɲgaig. Kuate tuku mbal ndo agaɲmor ɲguikok ta mbariɲe nda. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba nuɲe mbal tuku nyu ta abo ɲak minmba minam tuku waɲe mbolɲge kuyarkina. Waɲe ta Sipsip Fat balenaig nu tuku waɲe.

⁹ Ande nu kilba ɲak ndeta pasa sakamɲgit te iswa. ¹⁰ Kuate nu ande muliɲtam tuku madiwa ta taɲawamɲgat. Ko ande kame bagimbi balewam tuku madiwa ta mata taɲawamɲgat. Piti taɲaɲ mbolɲge Kuate tuku mbal nu tuku saɲgri tomba tiɲguwaig.

Aganɲmor ɲguikok ande kilkek sinamɲge bitek mayok kina

¹¹ Kile ye kiɲatanu suk agaɲmor ɲguikok ande kilkek sinamɲge bitek mayok kina le kaɲgeren. Nu sipsip fat tuku nau armba ɲak ta nu tuku pasa mberɲ kulmbaɲ suk nu tuku pasa taɲaɲ kame ɲayo. ¹² Nu agaɲmor ɲguikok ambonɲa prona ta tuku nyu suɲgo tumba saɲgri ndui tambi kilke mbol mbal sanɲgina le nane agaɲmor ɲguikok ambonɲa prona ta mbariɲnaig. Agaɲmor ɲguikok ta nu kumam tuku we suɲgo ɲak. We buk kupna le nu mayekina.

¹³ Agaɲmor ɲguikok ɲgumneɲga prona ta nu wam kame kitek saɲgrinu kile-mayokka taɲgo am mbolɲge pa piɲna le samba mbolɲge ndekina. ¹⁴ Andeɲge nu peu ndana le nu agaɲmor ɲguikok ambonɲa prona ta tuku nyu mbolɲge wam kame saɲgrinu kitek ke lika kilke mbol mbal yabriniɲmba didikina. Didika wam pagukina le nane agaɲmor ɲguikok kame mbolɲge bagimbi we pile tunaig le kume ndakina ta nu tuku kanunu wakeimba nyu te-duɲginaig. ¹⁵ Nu andeɲge peu ndana le nu agaɲmor ɲguikok kanunu ta miɲge guwa tuna le nu ndek pasatina. Nane afu saɲgri tiɲga agaɲmor ɲguikok kanunu nyu te-du ndaɲginaig ta afuɲge nane bale faram tuku sanɲgina.

¹⁶ Agaɲmor ɲguikok ta nu saɲgri tiɲga sakina le taɲgo nyu ɲak, nyu kugatok, agaɲ ndende ɲak, sanzalnu, naɲgine miroɲ ɲgaro kulatkade, piro agaɲ taɲaɲ miɲig ta nane ɲakmba wai ndinam ko tumail pasi mbolɲge nu tuku suku kuyar patikinaig. ¹⁷ Suku kuyar ta agaɲmor ɲguikok tuku nyu ko nuɲe nyu tuku namba. Nane afu kuyar ta kugatok ta nane agaɲ inum piyawam kumuɲ kuga.

¹⁸ Ande nu wamdus kuyar mayenu ɲak ta nu agaɲmor ɲguikok tuku namba ta mbolɲge nu tuku nyu katesewam kumuɲ. Taɲgo ta tuku namba ta 666.

14

Nane 144,000 ta mune kitek ulnaig

¹ Ye kiɲatanu suk Sion tabe mbolɲge Sipsip Fat tiɲ minna le kaɲgeren. Nane gudommba 144,000 nu ndoɲ tiɲ minnaig. Nane Sipsip Fat le Mam nuɲe tuku nyu tumail mbolɲge kuyaranu ɲak.

² Kile samba mbolɲge zigna suɲgo mayok kina le isen. Yu fudu ko kuaila fudu ko afuɲge mune ulmba gita katde le fudu kinig taɲaɲ isen. ³ Miɲyo mbili maditaknu, agaɲ baillakmba abo ɲak, taɲgo mage 24 nyu ɲak nane tumailamɲge nane 144,000 nane mune kitek ulnaig le isen. Nane buk kilke mbolɲge minnaig le Kuate nu nane muskil kile-tidiɲga kilna tukunu nanenɲe ndo mune ta kila. ⁴ Nane pino afu ndoɲ kutur maɲau ke ndakinaig. Nane purfeɲmu ndo minig. Sipsip Fat nu animbi kinit ta nane nu ndoɲ likade. Nane

buk kilke mbol mbal ngamuknge Kuate le Sipsip Fat tuku mbal minam tuku muskil kile-tidingina. ⁵ Nane yabri pasa sa ndakinaig. Nane mbar kugatok minig.

Enjel keŋmba tuku pasa

⁶ Ye kinatanu suk enjel ande samba mbolnge bunŋa kina le kanŋeren. Nu pasa mayenu minmba minam tuku kilke mbol mbal iswaig nŋa sakam kina. Nu kilke tugu ŋakmba tuku kuasmbi nŋarosu yeki yeki ndare kise kise tumbranŋ pasa yeki yeki ta ŋakmba tugum kina sulumba ⁷ wi kuenŋa sakina: Kuate nu tanŋo ŋakmba pileningam tuku ait prote. Tane nu tuku nyu kurauka tedunŋap. Nunŋe samba kilke yu kule ŋakmba kile-mayokkina. Tane nu ndo mbarinŋap nŋa sakina le isen.

⁸ Enjel ande ta kina le kile maŋ arnu ta pro sakina: Babilon tumbranŋ sunŋo nu buk nŋisikina. Nu nuŋe fare fare uneka kilke tugu ŋakmba didikina le maŋau ndui ta kumba minmba kule kamenu taŋaŋ nyumba nŋinŋankinaig nŋa sakina.

⁹ Enjel arnu ta kina le kile keŋnu ta pro kuenŋa sakina: Nane afu aganmor nŋuikok mbarinmba nuŋe kanunu ta turmba mbarinmba nu tuku suku kuyar nanŋine tumail pasi ko wai ndinam mbolnge patikuwaig ta ¹⁰ Kuate tuku gubra sunŋo nza mbolnge tolmba ninŋuwa le nyamnŋaig. Nyuwaig sulumba Kuate tuku enjel kame am mbolnge Sipsip Fat am mbolnge nane pa bulu pa soŋ paknu mbolnge rar sunŋo kamusmba minamnŋaig. ¹¹ Pa guwa ta tinŋa minmba minwa le nane aganmor nŋuikok mbarinmba nuŋe kanunu ta turmba mbarinmba nu tuku suku kuyar patikanu ŋak minig mbal nane ki furir mindek mabte nda.

¹² Kuate tuku mbal nane nu kumnemnge minmba Yesus tuku son nŋa nu tuku sanŋri tomba tinŋuwaig.

¹³ Kile pasa ande samba mbolnge tenenmba ye sayina: Pasa te kuyara. Nane Sunŋo biye dedemba minmba ka kume likade mbal ta nane gare sunŋo tamnŋaig nŋa sakina. Tanŋakina le Tukul Guwa ndek lafumba sakina: Ta son. Nane nanŋine piro karennu kusreka mabte mayewamnŋaig. Nane nanŋine piro magede tuku lafunu tumba kinig nŋina.

Nyamaganŋ kilam tuku ait

¹⁴ Ye maŋ kinatanu suk gau kaukuk mbolnge tanŋo ande sine suk minyok minna le kanŋeren. Nu gol hat kaika bagi kagonŋok agok nŋayo ŋak minna le kanŋeren.

¹⁵ Kile enjel ande Kuate tuku wandek sinamnŋe promba wi kuenŋa tanŋo gau kaukuk mbolnge minna ta sana: Kile ait kumunŋat. Kilke mbolnge nyamaganŋ ŋakmba manderkaig. Nane bagimbi piroka nyamaganŋ alonu kila nŋina. ¹⁶ Tanŋamba sakina le tanŋo gau kaukuk mbolnge minna ta nu nuŋe bagi kagonŋok tambi kilke mbolnge piroka nyamaganŋ alonu kilna.

¹⁷ Tanŋana le enjel kise ande samba mbolnge Kuate tuku wandek sinamnŋe pronu. Nu mata bagi kagonŋok agok nŋayo ŋak. ¹⁸ Nu pronu le maŋ enjel ande Kuate tuku atrau mbain tugumnŋe pronu. Enjel ta nu pa ŋakmba kulatkate tuku. Nu kuenŋa enjel bagi kagonŋok agok nŋayo ŋak ta sana: Kilke mbolnge grep muli alonu manderkaig. Nane bagimbi alonu kugerka kila nŋina le ¹⁹ nu ndek nuŋe bagimbi grep alonu kat purpurmba kilmba grep alonu tidonŋ firfirfade le kulenu prote tuku ma ta sinamnŋe pankina. Ma ta tumbranŋ sunŋo kilimnŋe minna. Nu Kuate tuku gubra taŋaŋ minna. ²⁰ Nane grep alonu ta kupembi

tidon firfirkinaig le ndare promba kule sunjo tanja pinderka kuennu 300 kilomita butonu 5 fit tanjamba prona le kanjeren.

15

Kuate tuku gageu nane mune kitek ulnaig

¹ Ye man kinatanu suk aganj kanunu tugunu alo sunjo njak samba mbolnje mayok kina le kanjeren ta enjel 7 nane piti 7 kile-mayokkam tuku pronaig. Piti 7 ta prowaig le Kuate tuku gubra kugawamngat.

² Kile ye mambilmba ma yu suk glas pa njak tanja kanjeren. Nane sangri tinga aganjmor nguikok ngumnemba nu tuku kanunu mbarinj ndamba nu tuku nyu tuku namba kugatok mbal ta nane yu glas suk piyalnje tinga Kuate tuku gita kile njak minnaig le kanjeren.

³ Nane Kuate tuku piro tango Moses tuku mune Sipsip Fat tuku mune nindmba tenemba sakade.

O Kuate Sunjo, ne sangri sunjo pasa njak.
Ne wam ke likate ta sangri njaigo magenu ndo.

Ne tuku manau njakmba tugusek tinreknu ndo.
Nenje ndo kilke tugu njakmba tuku gabat ndindo minit.

⁴ O Sunjo, nane njakmba ne tuku nyu te-dunja kurauka minamngai. Nenge ndo purfenju minit.

Ne wam kumumbi kile-mayokkate le tango pino njakmba kanjerkade. Ta tuku kilke mbol mbal njakmba pro ne mbarinjnamngai ngade.

Enjel 7 Kuate tuku gubra nza kutuninginaig

⁵ Kile ye mambilmba samba mbolnje Kuate tuku tukul tawi wande talok minna le kanjeren. ⁶ Wande ta sinamnge enjel 7 piti 7 kile-mayokkam tuku mayok kinaig le kanjeren. Nanjine tawi kugennu kaukau kilja njak. Nane tuku tawo mbolnje gol let laipmba tinganu njak.

⁷ Kile aganj bailkamba abo njak ta tuku andenje ndek nza 7 kilmba enjel 7 ta ningina. Nza ta Kuate abo tugu minmba minit tuku gubra liganu njak minnaig.

⁸ Kuate tuku wandek sinamnge nu tuku kilja sangri ta tuku pa guwa sunjo tafil njak tingina le ande nu wande ta sinam kambim kumun kuga. Enjel nane piti sugo 7 kile-mayokkuwaig le ndo ande nu man wande ta sinam kambim kumun.

16

¹ Kile samba mbolnje Kuate tuku wandek sinamnge pasa ande kuenka enjel 7 ta tenemba saningina. Tane kape sulumba nza 7 Kuate tuku gubra liganu njak ta kilke mbolnje kutuningap nga saningina.

² Tanjina le enjel ande ambonja nuje nza tumba kilke mbolnje kutuna. Kutuna le nane aganjmor nguikok dubimba nu tuku kanunu mbarinjmba nu tuku suku kuyar njak mbal ta we sugo njaigonu mundur njak nane mbol prowe likinaig.

³ Kile enjel arnu ta nuje nza tumba yu mbolnje kutuna le yu ndek tango kumaknu tuku ndare suk dabukina le yu sinamok aganj ndende njakmba kume farnaig.

⁴ Kile enjel kenju ta nuje nza tumba kule mbolnje kutuna le kule ndare kuilke likinaig. ⁵ Tanjanaig le enjel kule kulatkate ta nu Kuate sana: Ne purfenju ndo. Ne buk minna kile minit. Ne kumumbi wam kame sangrinu te ke likat. ⁶ Tango nane ne tuku tuan tango kame ne tuku mbal sungomba bale

farnaig le ndare kutukinaig. Kile ne kumumbi lafunu nane ndare nyam tuku kutute nga sakina.

⁷ Tanjakina le atrau mbain tugumnye pasa ande mayok ka sakina: Ese. Sunjo Kuate, ne sangri njayo. Ne kumumbi nane mbolnye wam kame te ke likate nga sakina.

⁸ Kile enel bailkanu ta nuje nza tumba ki mbolnye kutuna le Kuate nu ki sana le ki pa tinga tanjo kame njakmba pasokina. ⁹ Pasokina le tanjo nane Kuatenje piti te njakmba kate nga nane nu tuku nyu kasurnaig. Nane ngamungal biye mbilmba nu tuku nyu te-du ndanjinaig.

¹⁰ Kile enel 5-nu ta nuje nza tumba aganjmor nguikok tuku minyo mbili mbolnye kutuna le nu kulatkate ma ta ma make sunjo ndekina le nuje gageu njakmba rar sunjo kamusmba mane makemba minnaig. ¹¹ We rar sugo mayok kinaig le nane Kuate samba mbolnye minit nu kasurmba nanjine wam njaigonu kusre ndakinaig.

¹² Kile enel 6-nu ta nuje nza tumba kule sunjo Yufretis mbolnye kutuna le kule paraka tanjo sugo nyu njak ki prote kumamnye prowam tuku ndin wakeina.

¹³ Tanjana le ye mambilmba mbenj sunjo kulmbanj suk, aganjmor nguikok, yabri tuan tanjo nane tuku mingeknye guwa njaigonu kenjmba girpo suk mayok kinaig le kanjerken. ¹⁴ Guwa kenjmba ta bukla njaigonu. Nane kumba wam sangrinu kitek ke lika kilke tuku gabat sugo njakmba didika Kuate Sangri Njajo tuku ait sunjo mbolnye nu ndonj kame buwam tuku kuaneka kile-manjurkinaig.

¹⁵ Kile Sunjo ye sayina: Ne isa. Ye kuayar tanjo tananj pitik ndo prowamngit. Ye prowi le afu nane ye tairnga nangine tawi kulat mayemba minig ta nane gare tamnjaig. Afu nanjine tawi kulat maye ndade ta nane wagak minmba kiko tamnjaig nga sayina.

¹⁶ Bukla njaigonu kenjmba nane gabat sugo kile-manjurkinaig ma ta Hibru pasambi Armagedon ngade.

¹⁷ Kile enel 7-nu ta nuje nza tumba ma ngamu ambenje kutuna le Kuate tuku wande minyo mbili maditaknu tugumnye pasa ande wi kuenjka sakina: Kile kugawat njina.

¹⁸ Tanjakina le telinj bulunja kuaila fuduka mumni sunjo pasa njak mayok kina. Manjau tananj ta tanjo nane buk kanjer ndanaig tuku. ¹⁹ Mumni ta prona le Babilon tumbran sunjo ta fet kenja le kilke njakmba tuku tumbran sugo sugo ta njaigonge likinaig. Kuate nu Babilon tumbran sunjo lafunu tambim tuku gilai ndanjina. Nuje gubra sunjo nu mbolnye pilna le nane kamusnaig. ²⁰ Nuy tabe mata njakmba ngisike likinaig. ²¹ Sawe tinj sugo pitinu 50 kilo tananj samba mbolnye tanjo ngaro mbolnye ndeka minnaig le nane sawe tinj ta tuku ngaro rar sugo kilmba Kuate kasurnaig.

17

Une pino sunjo ta lafu njayonu tina

¹ Kile enel 7 nza njak ta tuku ande ye tugum promba sayina: Ne yale le tumbran sunjo njayonu pino tananj tanjo didik farte ta nu tuku piya njayonu ta ne tumnamngit. Tumbran ta kule gudommba tugumnye minit tuku. ² Kilke tuku gabat sugo nane nu tuku manjau kutur sunjo ta dubimba kilke mbol mbal njakmba nu tuku une manjau kule kamenu tananj nyumba nginjgankade nga sayina.

³ Tanjakina le Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye kirjatanu suk enjel nu pino ta tumyam tuku ye tumba ma baknu mbol kina. Ka tanje pino ande aganjmor nguikok gurgur mbolnje minyokina le kanjeren. Aganjmor nguikok ta gabatnu 7 naunu 10 njak. Nuñe njarosu mbolnje nyu kame Kuate ngumnem pasa tumba kuyaranu njak minnaig.

⁴ Pino ta nu nyu sunjo njak minmba tawi gurgur ize njak silikanu. Nu tuku mindepiye gol ndame magenu igog tin njak. Nu gol nza nuñe kutur manjau njule parak manjau liganu te njak minna. ⁵ Kuyar ande nuñe tumail mbolnje minna ta nuñe nyu tugu sunjo alo njak. Nyu ta tenjenmba. *Ye Babilon tumbran sunjo. Pino tanjo didik farde mbal wam kutur njule parak ke likade mbal ye nane tuku ina nanjine.*

⁶ Kuate tuku mbal Yesus dubiwanu mbal ta pino tanje nane gudommba kilmba bale farmba nane tuku ndare kule kamenu tanaj nyumba nginjankina le kanjeren. Ye nu kanjermba pirerek purka wamdus tesuluwen le ⁷ enjel nu ndek ye sayina: Ne wamdus te-sulu ndawa. Pino aganjmor nguikok mbolnje minit si aganjmor nguikok gabat 7 nau 10 njak ta ye nale tuku tugu biteknja sanamngit. ⁸ Ne aganjmor nguikok kanjerat ta o buk minna ta nu kumna. Nu manj ma buto sinam nzinge mbumba mayok kuwa le afunje nduiye balewamngig. Kuate nu kilke te-mayok ndamba afu abo minmba minam tuku nyu waje mbolnje kuyar ndakina ta nane aganjmor nguikok nu minmba kumna ta manj mayok kuwa le kanjermba pirerek purkamngig.

⁹ Afu wamdus kuyar mayenu njak nane pasa te katesewam kumuñ. Gabat 7 ta tabe 7. Pino nu tabe kame ta mbolnje minyok minit. ¹⁰ Gabat 7 ta tanjo nyu njak 7. Gabat kame 5 buk nyu kuganaig. Ande minit. Ande kile. Nu promba ait fagnu ndo minamngat. ¹¹ Aganjmor nguikok nu minmba kumna ta nu mata nyu njak mayok kanjat. Nu sugo 7 ta dubika nu 8-nu. Nu nane tuku ande. Nu promba minwa le ma ma balewamngig.

¹² Nau 10 ne kanjerkat ta gabat sugo nyu njak 10. Kile nane nyu njak mine ndakade. Aganjmor nguikok nu sunjo mayok kuwa le ait ta mbolnje nane nyu njak mayok ka aua ndindo ndo nanjine gageu kulatkamngig. ¹³ Gabat sugo 10 ta nane wamdus ulendimba nanjine sanjri njakmba aganjmor nguikok wai mbolnje patikamngig. ¹⁴ Nane tinga Sipsip Fat ndonj kame buwaig le nu nuñe kuasmbi ndonj nane kile-ibenkamngat. Nuñe ndo Sunjo. Nu sugo njakmba tuku gabat minmba minit tukunu nuñe nane kile-ibenkamngat. Nuñe kuasmbi ta yinje nga madininjmba wikina le nane nu ndo dubide tuku nga ye sayina.

¹⁵ Tanjamba nu manj ye sayina: Kule gudommba pino tanjo didik farte tugumngje kanjerkat ta tanjo kuasmbi njarosu yeki yeki tumbran pasa yeki yeki. ¹⁶ Ne nau 10 kanjerkat ta nane aganjmor nguikok ndonj pino tanjo didik farte ta kasuramngig. Nane nu tuku mindepiye njakmba yaiwaig le nu wagek minamngat. Nane nu tuku ndem nyumba mindesin piywaig le ugamngat. ¹⁷ Nane Kuatenje wamdus ninjua le tanjo nyu njak 10 ta wamdus ulendimba nanjine sanjri aganjmor nguikok tuku wai mbolnje palmbimngig. Kuate nu wam njakmba sakate ta mayok kuwaig le nuñe ait kugawamngat.

¹⁸ Ne pino kanjerat ta nu tumbran sunjo Babilon. Nu kilke tuku gabat sugo njakmba kulatkate. Enjel tanjamba ye sayina le isen.

18

Babilon tumbranj sunjo ngisikina

¹ Kile ye manj kinjatanu suk enjel ande nyu sunjo njak samba mbolnje ndekina le kanjeren. Nu nunje kilnja tamba kilke tugu njakmba kilnjaningina. ² Nu wi kuenjka sakina: Babilon tumbranj sunjo ta ngisikina. Kile guwa le bukla njagonu sar umanj kutur njak njak nanenje ndo tumbranj sunjo ta sinamnje minig. ³ Nu nunje une manjau kutur njak kule kamenu tananj kilke njakmba ningina le nane nyumba nginjganka njaignjinaig. Kilke tuku gabat sunjo nane nu dubimba une manjau kutur njak kinaig. Nu nyu sunjo tam tuku aganj ndende kilam tuku piriri njayona le ndametinj pirokinaig mbal nane nu mbolnje sunjomba kilnaig njina.

⁴⁻⁵ Kile samba mbolnje pasa ande tenjemba sakina. Babilon tumbranj sunjo tuku une gudommba. Andenje kile-manjgurkuwa ta ka samba kirewam kumunj. Ye Kuate. Ye nu tuku wam njagonu ta gilai ndanget. Yine mbal tane tumbranj sunjo njayonu ta kusrewap. Tane nu ndonj ulendika mbarap sulumba nu tuku piti njagonu nu ndonj tubekaig. ⁶ Nunje mbalnje afu njago siglikinaig tanjamba ndo nu njayo siliwap. Nane tuku wam njagonu ta kumumbi lafumba manj lato ningap. Nane kule kaglinu afu ninginaig le nyinaig tanjamba ndo kule kagli njayo wakeimba ningap le nyuwaig. ⁷ Babilon tumbranj sunjo nu nunje njarusu payamka nunje aganj ndende tamba mine mayena. Kile nunje manjau ta mbilka lafunu rar sinamanzer sunjo tape. Nu nunje wamdusmbi sakate. Ye sunjo nyu njak. Ye pino kuembol tananj kuga. Ye njamunjal rar te nda nga iduste. ⁸ Ta tuku ki ait ndindo mbolnje ndo guaze afu njamunjal rar guba sunjo ta njakmba nu mbolnje prowamnjgaig. Nu panje uge suluwamnjgat. Ye Sunjo Kuate ye sanjri njayo. Yenje tumbranj sunjo ta pilewet njga sakina.

⁹ Kilke tuku gabat sugo nane nu dubimba une manjau kutur njak ke lika nu ndonj aganj ndende sunjomba kilnaig ta nane tumbranj sunjo ta ugmba pa guwa sunjo tinjuwa le kanjgermba ninanka wikaraumba malmbikamnjgaig. ¹⁰ Nane nu tuku rar kuru-kuruka maskenje tinja sakamnjgaig: O tumbranj sunjo Babilon, ne nyu sunjo njak ta ae osese. Nanje pa lafunu pitik ndo ne mbolnje prote njga sakamnjgaig.

¹¹ Kilke mbolnje ndametinj pirokade mbal nane nu sine tuku aganj piyawe nda nga nu tuku idusmba njamunjal piti njak malmbikamnjgaig. ¹² Nane tuku aganj ndende tumbranj tanje piyaningina ta tenjemba. Gol silwa ndame magenu igog tinj. Tawi afu kaukauk magenu afu ize njak afu silk afu gurgur. Ail afu mundur njak. Aganj afu elefant maketinjmbi wakeikanu. Aganj afu ail magenu ain yeki yeki ndame kuyar njak baslenju tamba wakeikanu. ¹³ Sinamon njguna paguwa mundur magenu yeki yeki. Grep kule, gurenj, plaua, wit. Makau sipsip hos karis nane tango mata piro aganj tananj. Aganj kame ta njakmba piyawam tuku tumbranj sunjo ta tugumnje patike likanu.

¹⁴ Ndametinj pirokade mbal ta nane tenjemba Babilon tuku sakamnjgaig. Ne aganj ndende kilam tuku wamdus sunjo pilna ta kile nanje aganj ndende magenu nanje nyu sunjo turmba nduiye njgisikade. Ne manj kanjerke nda nga sakamnjgaig.

¹⁵ Tumbranj sunjo ta mbolnje piroka ndametinj sunjomba kilnaig mbal nane nu tuku rar kuru-kuruka maskenje wikaraumba malmbika tenjemba sakamnjgaig. ¹⁶ Ae osese. Tumbranj sunjo, nanje mbal gabat sugo tuku tawi kaukauk ize njak gurgur silikinaig sulumba gol ndame magenu igog tinj

mindepiye ta ñak minnaig. Osese. Aua ndindo tanjañ mindepiye magenu ñakmba ta uge sulute ñga sakamñgaig.

¹⁷ Wañ tuku gabat kame piro mbal nane afu nanjine agañ ndende piyawam tuku wañ mbolñge mine likade ta ñakmba maskenñge tinja ¹⁸ tumbranñ sunjo ta ugmba pa guwa sunjo promba minwa le wikaraumba sanunñgaig: Tumbranñ sunjo nyu ñak tanjañ ande aninje minit ñga sakamñgaig. ¹⁹ Nane ñgamunjal rar sunjo tumba tuptup kilmba nanjine ñgaro pisneninmba wikaraumba sakamñgaig: Tumbranñ sunjo osese. Sine wañ mbolñge likeg mbal ne mbolñge ndametinj sunjomba kileg ta ne aua ndindo mbolñge ndo ñakmba uge sulute ñga sakamñgaig.

²⁰ Samba mbolok mbal tane gare-garekap. Aposel tuan tanjo Kuate tuku mbal tane ñakmba gare-garekap. Tumbranñ sunjo ta tane kilmba ñaigo siglikina ta kile Kuate nu kumumbi lafunu tuwit.

²¹ Kile enjel ande sangri ñayo ndame sunjo ande te-duñga tumba yu mbolñge bukñga sakina: O Babilon tumbranñ sunjo, ne wit firfiranu ndame tanjañ sunjomba ndeka fuduka pitik ndo ñgisikamñgat. Ne andenje mañ kanjerne nda. ²² Gita tuku fudu, kem wi, tabu tabu, tabil ta nane ñakmba fudu maninka ma betkirewamñgat. Nañe piro mbal wai kuyarkade ta ne sinamñge mine nda. Ndam sunjo wit firfirte tuku fudu mata mañ ise nda. ²³ Ande ne sinamñge mañ lam buluwe nda. Tanjo mungu kilam tuku zigna mayok kine nda. Ne tugumñge pirokinaig mbal nane kilke mbol mbal ñakmba ñgamukñge gabat sugo minnaig ta kile kuga. Ne nañe kuanye mañau tamba kilke mbol mbal ñakmba yabrininñgina. ²⁴ Kuate tuku tuan tanjo nu tuku gageu nane tuku ndare lafunu ne mbolñge minit ñga sakina.

19

Babilon ñgisikina le gare-garekinaig

¹ Ye kinatanu suk samba mbolñge mañgur sunjo tuku zigna isanu suken ta teñenmba.

Sine Kuate tuku nyu te-duñgube.

Nunje sine tuku muskil kile-tidinje sinjit.

Nu kilña sangri ñakmba tuku miro.

² Nunje ndo ñakmba kumumbi pileninjit.

Pino tanjo didik farmba kilke mbol mbal nunje une mañambi ñaigo siglikate ta Kuatenje kumumbi tumba pasa mbolñge pilit.

Nu Kuate tuku piro mbal kilmba bale farninñgina le ndare kutukinaig wam ta kumumbi lafunu tuwit ñginaig.

³ Tanjamba nane mañ lato wika sakinaig: Sine Kuate tuku nyu te-duñgube. Tumbranñ sunjo ta ugmba minmba minamñgat ñginaig le ⁴ tanjo mage 24 nyu ñak agañ bailkamba abo ñak ndoñ ndek truk ka Kuate minyo mbili maditaknu mbolñge minit ta nu tuku nyu te-duñga sakinaig: Ese. Mayede. Sine Kuate tuku nyu te-duñgube ñginaig.

Sipsip Fat pino tina tuku ait sunjo prona

⁵ Kile Kuate tuku minyo mbili maditaknu tugumñge pasa ande kuenja sakina: Tane Kuate tuku minje kumnemñge minig mbal afu nyu ñak afu nyu kugatok tane ñakmba nu tuku nyu te-duñgap ñgina. ⁶ Tanjakina le mañgur sunjo tuku zigna yu fudu ko kuaila sunjo fudukanu suk isen ta teñenmba.

Singine Kuate Sangri Nayo nu aganj ndende njakmba kulatkate. Sine nu tuku nyu te-dungube.

⁷ Sine gare sungo tumba nu tuku nyu sungo ta te-mayokbe. Sipsip Fat nu pino tam tuku ait prote. Pino ta nu buk mindepiye mayemba nu tair minit.

⁸ Kuate nu tawi kaukuk uge liṅnu tuna le silikina.

Nane tanjamba sakinaig le isen. Tawi kaukuk kanjeren ta Kuate tuku mbal wam magenu tinjeknu ke likanu tanjaj.

⁹ Kile enjel ndek ye sayina: Pasa te kuyara. Sipsip Fat pino tam ait mbolṅge pagumba nye sungo pilmba wikuwa le nane pro minyokamṅgaig mbal gare sungo tamṅgaig ṅgina. Tanjamba nu man lato sayina: Pasa kame te Kuate tuku pasa tugusek ṅgina.

¹⁰ Tanjakina le ye nu tuku kupe tugumṅge truk ka nu mbarinjam bafuwen le nu ndek ye sayina: Ne mbula. Ne nanje tira kame ndonj Yesus tuku pasa tugusek kile-mayokkina le dubikade ta ye tane tuku piro tuma ande. Ne Kuate tuku nyu te-dunga nu ndo mbarinja ṅgina.

Yesus nu pasa tugusek kile-mayokkina ta Tukul Guwa pasa ndui ta tuan tanjo tumningit le kile-mayokkade.

Yesus nu aganjmor ṅguikok ndonj kame bunaiḡ

¹¹ Kile ye kinjatanu suk samba talok minna le hos kaukuk ande kanjeren. Tanjo hos ta mbolṅge minyokina ta nu tuku nyu Tugusek. Nu kumumbi nuṅje ṅgueu mbal pileninjmba nane ndonj kame bute. ¹² Nu tuku am pa bulu tanjaj. Nu tuku gabat mbolṅge hat nyu njak gudommmba minnaig. Nuṅje ṅgaro mbolṅge nyu ande kuyaranu minna. Nyu ta nuṅje ndo kila. ¹³ Nu tawi kuennu ndare pisanu njak silika minna. Nane nu tuku nyu Kuate tuku Pasa ṅginaig. ¹⁴ Samba mbolok kame mbal mata tawi kugennu kaukuk purferṅnu silika hos kaukuk ponḡa nu dubinaig. ¹⁵ Nu kilke tugu njakmba kile-ibenjam tuku nuṅje minḡekṅge kame bagi agoknu mayok kina. Nu ain ndumndummbi sangri tinḡa nane kulatkamṅgat. Tanjo grep kule kilam tuku grep tidonj firfirkade tanjaj nu Kuate Sangri Nayo tuku gubra tambi nane tidonj firfirkamṅgat. ¹⁶ Nu tuku tawi mbolṅge fel mbolṅge nyu ande kuyaranu njak ta tenjenmba. *Ye ndo Sunḡo, ye sugo njakmba tuku Gabat.*

¹⁷ Kile ye mambilmba enjel ande ki mbolṅge tin minna le kanjeren. Sar umanj gudommmba bunḡa mbolṅge lika minnaig le nu wi kuenjka saninjina: Kuate tuku pagumba nye sunḡo ait prowat o. Tane yalpe. Tane njakmba ilmba ¹⁸ gabat sugo, kame gabat, tanjo sangri njaiḡo, hos kame, hos ponḡanu mbal, tanjo nyu njak, tanjo nyu kugatok ta njakmba tuku ndem nyam tuku pro manḡurkap ṅga saninjina.

¹⁹ Ye manj mambilmba aganjmor ṅguikok nu kilke njakmba tuku sugo sugo nanjine kame mbal ndonj manḡurkinaig le kanjeren. Nane manḡurka hos kaukuk mbolṅge minyokina tanjo ta tuku kame mbal ndonj kame buwam sakinaig. ²⁰ Nane kame bunaiḡ ta nu aganjmor ṅguikok yabri tuan tanjo turmba kile-ibenjka ndalekina. Yabri tuan tanjo ta nu buk aganjmor ṅguikok tuku sangrimbi wam kitek ke likina sulumba afu yabrininjmba didikina le nane aganjmor ṅguikok tuku suku kuyar nanjine ṅgarosu mbolṅge njak minmba nu tuku kanunu mbarinjaig. Kile nane aganjmor ṅguikok yabri tuan tanjo ndonj abo kilmba pa bulu pa soṅ paknu kule kualinj suk ta sinam pankinaig. ²¹ Tanjo nu hos kaukuk mbolṅge minyokina ta nu tuku minḡek sinamṅge bagi agoknu mayok kina le nu bagi tambi nuṅje ṅgueu mbal njakmba bale far

suluna. Tanjana le sar umanj wikina ta njakmba pro nane tuku ndem nyumba ma ma maro tornaig.

20

Satan nu yar 1,000 ndalekanu minna

¹ Kile ye kinatanu suk enjel ande samba mbolnje ndekina le kangeren. Nu ma buto sinam nzi tuku ki le sen muli sunjo kile njak minna. ² Nu ndek mberj o buk abo abo minna ta nyunu bukla njayonu nyunu ande Satan nu biye timba ndaleka ³ nu yar 1,000 kilke mbal mbal yabri ndaninguwa nga nu tumba ma buto sinam nzinge buknga malanga su ndina le minna. Yar 1,000 ta kugawaig le nu manj mayok ka ait fagnu ndo tanjo yabrinjngamngat.

⁴ Ye manj mambilmba minyo mbili maditaknu afu kangerken. Nane minyo mbili kame ta mbolnje minyokinaig mbal Kuatenje nyu njingina le nane afu pasa mbolnje patika pilenjinginaig.

Kile ye kuasmbi afu turmba kangerken ta nane buk kilke mbolnje minmba Kuate tuku pasa Yesus tuku pasa tugusek kuklimba saka minnaig le afunge nane tuku njfok kat purkinaig le kumnaig. Nane nangine tumail ko wai mbolnje aganjmor nguikok tuku suku kuyar ta kugatok. Nane nu tuku kanunu mata mbarinj ndanaig tuku. Kile nane abonga Kristus ndonj gabat sugo minmba kuasmbi afu kulatka minnaig le yar 1,000 kinaig. ⁵ Nane kumanu mbal ngamuknje nane abonga abonga tinjinginaig. Kumanu mbal afu nane yar 1,000 ta kugawaig le ndo nane abonga tinjngamngai.

⁶ Nane afu abonga abonga tinjngamngai mbal ta nane gare sunjo tamngai. Nane Kuate tuku mbal. Nane kume arnu ta te nda. Nane pris tanja Kuate le Kristus tuku piro biymba Kristus ndonj gabat sugo minmba yar 1,000 kuasmbi afu kulatkamngai.

Kuate nu Satan te-iberjna

⁷ Yar 1,000 ta kugawaig le enjel andenje malanja talka Satan kukliwa le manj mayok kangat. ⁸ Nu mayok ka kilke tugu njakmba yabrinjngamngat. Tanjamba nu Gok le Magok mbal kame buwam tuku kile-manjgurkamngat. Manjur sunjo ta fulbul tanja burnu kumunj kuga.

⁹ Nane kupe buknga ma tugu njakmba mbol kumba ka Kuate tuku mbal minig ma ta kormba tumbranj sunjo Kuate nuje kume purte ta turmba koramngai. Korwaig le samba mbolnje pa sunjo ndeka nane uge suluwamngai. ¹⁰ Satan nu tanjo yabrinjmba minna ta Kuatenje nu tumba buknguwa le pa bulu pa soj paknu kule kualinj suk ma ta mbol kangat. Aganjmor nguikok nale yabri tuan tanjo ndonj nale mata pa ndui ta sinamnje minamngai. Nane furir ki mindek rar sunjo tumba minmba minamngai.

Tanjo pilenjingam tuku ait

¹¹ Kile ye kinatanu suk minyo mbili sunjokanu maditaknu kaukauk Sunjo nu ta mbolnje minyok minna le kangeren. Kilke le samba nu tumailamnge mine ndaka kua ka ka ngisikinaik.

¹²⁻¹³ Ye mambilmba kumanu mbal nyu njak nyu kugatok nane njakmba minyo mbili sunjo tumailamnge tinj minnaig le kangerken. Nane afu yu sinamnje kumnaig ta njakmba tinjinginaig. Afu kummba kumanu mbal tuku tumbranjnge minnaig ta mata tinjinginaig. Nane njakmba tinjinginaig le Kuate nu ndek waje afu talke likina sulumba waje ande minmba minam tuku mbal

tuku nyu njak ta turmba talkina. Kumanu mbal njakmba tinjinaig le nanjine wam ke likanu waje ta mbolnje minnaig le kanjerka kumumbi pileningina.

¹⁴ Kile Kuate nu kume manjau le kumanu mbal tuku tumbran ta kilmba pa mbol pankina. Pa sunjo kule kualinj suk ta kume arnu. ¹⁵ Nane afu minmba minam tuku nyu waje mbolnje mine ndakinaig ta njakmba kilmba pa sunjo mbolnje pankina.

21

Samba kilke kitek

¹ Ye kinjatanu suk samba kilke kitek kanjerken. Samba kilke ambokok ta ngisikinaik. Yu mata mine ndakina. ² Ye Kuate tuku tumbran Yerusalem kitek Kuate tugumnje samba mbolnje ndekina le kanjeren. Tumbran ta pino nu tanjo tam tuku mindepiye mayete tanjan njak ndekina le kanjeren.

³ Kile minyo mbili maditaknu tugumnje pasa sunjo ande mayok ka sakina: Tane isap. Kile Kuate minit tuku tumbran ta tanjo ngamuknje minamngat. Tanjawa le Kuate nu nane ndon minwa le nane nu tuku gageu minamngaig.

⁴ Nu nane ndon minmba nane tuku am kule njakmba sauke sulumba para serningamngat. Nane manj kume nda. Ngamungal piti te nda. Malmbike nda. Rar kamuse nda. Ambokok manjau ta njakmba ngisikamngaig nga sakina.

⁵ Sunjo nu minyo mbili maditaknu mbolnje minit ta nu sakina: Ai te. Ye aganj ndende njakmba kitek kile-mayokket njina. Tanjamba nu manj lato sakina: Ye tuku tugusek pasa te kuyara njina.

⁶ Kile nu manj sayina: Kile piro kugawat. Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu. Yenje ndo ambonganu minet. Ngumne tukulanu mata yenje ndo. Kule paraningit mbal kule nyumba minmba minam tuku bulbulte ta ye tumba piya kugatok ningi le nyumba minamngaig. ⁷ Tane sanjri tinja manjau njagonu kile-ibenjak ta wam magenu njakmba saket te kanjerkamngaig. Ye tane tuku Mbara mini le tane ye tuku kinjo kame minamngaig. ⁸ Ngaro yabkade mbal, ye idus ndayade mbal, wam njule parak kade mbal, baleningig mbal, tanjo pino ndon fare fare unekade, kuanye ko make kade, yabri mbara mbarinde, yabri pasa sakade ta njakmba kilmba pa bulu pa sonj paknu kule kualinj suk sinamnje pankamngit. Wam ta kume arnu nga sayina.

⁹ Kile enjel 7 ngumne tukulanu tuku piti 7 nza liganu njak ta tuku ande pro ye sayina: Ne yale. Sipsip Fat pino tamngat ta tumnamngit njina.

¹⁰ Tanjakina le Tukul Guwa ye mbol kina le enjel ta ye tumba binj sunjo ande mbol kumba ka tanje Kuate tuku tumbran Yerusalem kitek nu tugumnje samba mbolnje ndekina le tumyina. ¹¹ Tumbran ta Kuate tuku kilja njak ndekina. Ndam piya o mbolnje nyunu yasper uge linju glas tanjan purfenju kanjeren. ¹² Nu ndame fonde o mbolok malanga 12 njak. Enjel 12 malanga kulatke likinaig. Malanga ta mbolnje Israel tugu 12 tuku nyu kuyarkanu njak minnaig. ¹³ Tumbran ta fonde ngirpe bailkanen malanga ken ken njak minnaig. ¹⁴ Tumbran ta tuku fonde ta ndame sugo 12 mbolnje wakeinaig. Sipsip Fat tuku aposel 12 tuku nyu ndame ta mbolnje kuyarkanu njak minnaig.

¹⁵ Enjel ye ndon pasatina ta nu tumbran fonde malanga kugennu katesewam tuku gol papani biye njak minna. ¹⁶ Tumbran fonde ngirpe bailkanen kumu kumu. Nunje gol papanimbi tumbran kuennu katesena ta kuen njayo 2,200 kilomita. Tumbran kuennu sunjonu mbolnu kumu kumu. ¹⁷ Enjel nu

fonde mbolnu katesena ta 66 mita. Sine tanjo aganj kuennu katesewam tuku burkeg tanamba nu burkina.

¹⁸ Fonde ta ndame mayenu yaspermibi wakeiwanu. Tumbran ta golmbi wakeiwanu. Gol ta glas tananj purfejn nu ndo. ¹⁹ Ndam 12 mbolnje fonde minna ta ndame magenu uge lijnu yeke yeke nyu nanjine tejenmba. Ande nyunu yasper. Ande ize njak nyunu safir. Ande kaukauk agat. Ande kambol njak emerald. ²⁰ Ande gurgur kaukauk katlisanu sardoniks. Ande gurgur karnelian. Ande kulon njak krisolit. Ande kambol njak beril. Ande kulon njak topas. Ande kambol njak krisopras. Ande yasin. Ande ametist. Ndam kame ta turjanja ta mbolnje fonde wakeinaig. ²¹ Igog tin sugo 12 tamba malanja wakeikinaig. Igog tin ndindo malanja ndindo. Tumbran tuku ndin ta gol glas tananj purfejn nu ndo.

²² Tumbran ta mbolnje Sunjo Kuate Sanjri Najo nale Sipsip Fat ndon minik tukunu kusem wande ande kanjer ndawen. Nane nale kanjerka nale tuku nyu ndo kile-dungade. ²³ Kuate tuku kilnja sunjo tumbran ta kilnjate le Sipsip Fat nu tumbran ta tuku bulu minit. Ta tuku tumbran ta ki le tambun kugatok.

²⁴ Tanjo nane tumbran ta tuku bulu mbolnje lika minamnjaig. Kilke tuku gabat sugo sugo njakmba nanjine aganj ndende magenu kilmba tumbran ta mbol prowamnjaig. ²⁵ Mara mindek malanja ta talok minamnjaig tukulke nda. Ta ndanam? Tumbran ta furir kugatok. ²⁶ Kilke mbol mbal njakmba nanjine wam magenu kilmba tumbran ta mbol prowamnjaig. ²⁷ Aganj kutur njak wam njale parak kade mbal yabri mbal nane ndo tumbran ta sinam kine nda. Mbal abo njak minmba minam tuku Sipsip Fat tuku waje mbolnje nyu njak minig ta nanenje ndo sinam kanjaig.

22

¹ Kile enjel nu manj kule nyumba minmba minam tuku ta ye tummyina. Kule ta glas tananj uge lijnu ndo. Kule ta Kuate le Sipsip Fat tuku minyo mbili maditaku kumnemnje ndeka ² tumbran ta tuku ndin tananj njamu njamu pinderka kinit. Kule make arnej ta mbolnje ail alonu nyumba minmba minam tuku minig. Ail kame ta yar ndindo sinamnje alowan 12-de tuku. Tambun mindek ail ta alowanu. Ail ta tuku wanjenu kilke mbol mbal guaze mage serkam tuku. ³ Aganj ande Kuate nu kasurte ta tumbran ta sinamnje mine nda.

Kuate le Sipsip Fat tumbran ta kulatkuwaik le nuje piro mbal nu mbarinjanjaig. ⁴ Nane Kuate kanjermba nuje nyu nane tuku tumail mbolnje minamnjaig. ⁵ Tumbran ta furir kugatok. Sunjo Kuate nu nane kiljaningwa le nane tanjo sugo nyu njak minmba minamnjaig. Nane ki lam bulu tuku piro kugatok minamnjaig.

Yesus nu mine minemba prowamnja

⁶ Kile enjel manj sakina: Ye pasa kame saket te ye yabri ndaket. Son pasa tugusek ndo. Sunjo Kuate nuje tuan tanjo kame wamdus ningina sulumba wam kame mine minemba prowamnjaig ta nuje piro mbal tumningam tuku nu nuje enjel kukulna. ⁷ Nu tejenmba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamnjit. Waje te tuku dir pasa ismba dubide mbal nane garekarnjaig njaga sakate.

⁸ Ye Yohanus yenje wam kame te njakmba kanjerka pasa isen. Ye ismba kanjeren sulumba enjel ye tummyina ta nu mbarinjan tuku nu tuku kupe tugumnje ndek truk kan. ⁹ Ye tanawen le nu ye sayina: Ne mbula. Ne, nane

tira kame, tuan tanjo kame, waje te mbolnje pasa ismba dubide mbal ye tane tuku piro tuma ande. Kuate tuku nyu te-dunja nu ndo mbarinja nga sayina.

¹⁰ Tanjamba nu man ye sayina: Mine minemba wam kame te prowamngait. Ne pasa te yabu ndaka njakmba isam tuku te-mayoka. ¹¹ Wam najgonu kade mbal nane wam najgonu lato lato kuwaig. Wamdu kutur njak mbal mata tanjamba ndo kuwaig. Wam magenu kade mbal nane wam magenu lato lato kuwaig. Kuate tuku mbal tinreknu minig ta nane mata manjau tinreknu ndo lato lato kuwaig.

¹² Sunjo nu tenjemba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamngait. Tanjo nane wam ke likade ta ye lafunu kilmba prowamngait. ¹³ Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu. Yenje ndo ambonjanu minet. Ngumne tukulanu ta mata yenje ndo nga sakate.

¹⁴ Nane afu wam najgonu kusreka nangine tawi minya magede ta nane gare sunjo tamngait. Kuate nu nane nyu ninjuwa le nane ail alonu nyumba minmba minam tuku ta kilmba nyumba minamngait. Nane tumbran ta tuku malanja sinam kanngait.

¹⁵ Kutur manjau ke likade mbal, make le kuanye kade mbal, tanjo pino ndon fare fare unekade mbal, baleningig mbal, yabri mbara kanunu mbarinjningig mbal, yabri pasa sakade mbal ta njakmba tumbran ta sinam kine nda.

¹⁶ Sunjo nu man sakina: Ye Yesus yije kuasmbi njakmba wam te saningam tuku yije enel kukulen le ne tugum prona. Ye David tuku ndare. Ye mafewam tuku kulu sunjo ngina.

¹⁷ Tukul Guwa le Sipsip Fat piyo nuje nale sakade: Ne prowa ngade. Nane pasa te isig mbal nane mata ne prowa nguwaig. Ande nu kule parawa ndeta nu Yesus tugum ilwa. Ima nu kule nyumba minmba minam tuku nzaliwa ndeta nu kule ta piya kugatok nyuwa.

¹⁸ Tane waje te tuku dir pasa isig mbal ye rironjo pasa satinngait. Ande nuje wamdu smbi pasa kise tuturmba sakuwa ta Kuatenje waje te mbolnje piti mine likade te lato mbolmba nu mbolnje patikamngat. ¹⁹ Ande nuje wamdu smbi pasa te afu kile-sikuwa ta Kuatenje nu pitaiwa le Kuate tuku tumbran ail nyumba minmba minam tuku ye waje te mbolnje tugu biteknet te kanjerke nda.

²⁰ Sunjo nu pasa kile-mayokkate te nu sakate: Ye sinja mine minemba prowamngait ngate. Ese. Sunjo Yesus, ne prowa.

²¹ Sunjo Yesus nu nuje mbal ake sinanj make patikuwa.
Son.